NAZIONALE VITT. EMANUELE BIBLIOTECA
13
21 E
8
. no:
13-24. g. 26

EXAMEN EPISCOPORVM.

ET EORVM, QVI APPROBANDI SVNT

Ad adminiſtranda Sacramenta, vtile Examinandis, Examinatoribus, Iudicibus Eccleſiaſticis, Aduocatis, & Procuratoribus.

CONTINENS OMNES DECISIONES IVRIS CANONICI:

Et Materias Sacramentorum, Cenſurarum, & Decreta Sacri Concilij Tridentini mira claritate, & breuitate per Interrogationem, & Reſponſionem ſummo labore digeſtum.

Auctore Illuſtriſſimo, & Reuerendiſſimo Domino

D. HIERONYMO VENERO, ET LEYVA,

Archiepiſcopo, & Abbate Eccleſiæ Metropolitanæ Montis Regalis, & Domino temporali Ciuitatis, & totius Status, & priùs Abbate de la Sey, & Canonico S. Eccleſiæ Conquenſis, Conſiliario Sanctæ Inquiſitionis, Ordinario Siguntino, Regio Capellano, Habitus, & Militiæ Sancti Iacobi de Spata, vtriuſque Iuris profeſſore.

AD ILLVSTRISS^MVM, ET REVERENDISS^MVM DOMINVM

IO: FRANCISCVM MAVROCENVM

Venetiarum Patriarcham, Dalmatiæque Primatem, &c.

Domus Romanę Cleric.

Regul. Miniſtran. Infirmis.

VENETIIS, Apud Bertanos, M. DC. XLV.

SVPERIORVM PERMISSV, AC PRIVILEGIO.

Ad Usum Relig.nis Cler. Regul. Min. Infirmis

ILLVSTRISS.^MO^ AC REVERENDISS.^MO^ DOMINO

Domino noſtro Colendiſſimo

IOANNI FRANCISCO MAVROCENO,

Venetiarum Patriarchæ, Dalmatiæque Primati, &c.

S. P. P.

QVI Nobiliſsimi tui claritudinem generis, & eximiæ ſplendorem virtutis non admiratur, Illuſtriſſ. Præſul, in meridie cæcutit, ne dicam cæcultat inuidia, quam ſuperaſti. Nec tamen (ea eſt amabilitas, quam vultu, & moribus ſanctiſsimis ſpiras) quiſquam admiratur quin omnibus proſequatur obſequijs. Itaque vnus cunctis præluces, vnus à cunctis acclamaris, coleris, ac, propè dixi, adoraris. Teſtis illa nuper Sereniſsimi Principis, & Excellentiſſ. Senatus conſenſio, quæ te ad Patriarchalis faſtigium dignitatis euexit. Teſtis eorumdem tanto cum omnium gaudio excepta de te renunciatio. Teſtis poſtremò illa totius Vrbis facies collucentis ignibus, ſplendentis facibus, tubarum clangore, campani æris tinnitu concinentium vocibus perſonantis, ac lætitijs omnibus geſtientis, quæ tuæ in Patriam pietati, humanitati in Ciues, munificentiæ in pauperes reſponderunt. Sedenim enimuerò ſi tu, magnanime Præſul, Abbateiæ tuæ redditus ad propulſanda Turcarum tela, ad vſque finem Belli primus Patriæ obtuliſti, exemplo cæteros prouocaturus; illa te primum ſui apud Deum interpretem, & Patriarcham elegit. Si tu opem Ciuibus, pauperibus ſtipem effuſè impertiris, hi animos in

vota, voces in plauſus, ſtudia in fauſtas acclamationes effundunt: nullaq. non teſtificantur ratione ſperatæ abs te felicitatis iucunditatem. Quibus cum ſatis ſuperque declaretur, nec te clariorem ad tantum munus eligi potuiſſe quemquam, nec optatum magis deſtinari: nos igitur vbi ſalutantium concurſus, & gratulantium officia deferbuere, vt antiquæ noſtræ obſeruantiæ ſtudia, et recentia pietatis gaudia peculiari declararemus obſequio, Epiſcoporum Examen, nunc primùm Venetÿs edentes in lucem, ſacrauimus immortalitati nominis tui. Grauiſsimum argumentum operis ſuadet placiturum ſapientiæ tuæ donarium noſtræ tenuitatis; quæ inopi non inuenit in ſœnore quid dignius offerret. Singularis tua benignitas ſpondet, nec etiam minora dedignaturum, quando magis heroicum cenſes aare pondus muneribus, quam precio munerum pergrauari. Omittimus Sereniſsimos Duces, Cardinales, et Procuratores Diui Marci præſtantiſsimos omnium ſæculorum memoria percelebres, quorum tu decora, et gloriam exæquabis anteibis. Prætérimus et illud nuncupatoriÿs ſolemne encomium laudum tuarum: ne temerario videamur auſu, Soli, perinde quaſi lucis egeret, velle lucem afferre; aut ſingulare decus virtutum, auitumq. Maurocœnæ Domus ornamentum, modeſtiam tuam, Illuſtriſſ. Præſul, tentare. Quapropter elogia conuertentes in vota, et ſupplicationes; longum tibi vitæ, ac felicitatis curſum, et opes in dies ampliores precamur: vt tantum Patriæ proſis, et gloriæ addas gloriæ tuæ, quantum pollicentur tuæ virtutes, et vota. Hic nos procumbentes ad oſcula benignus accipe, et foue autoritate inclyti nominis tui.

Venetÿs, pridie Idus Nouembris M. DC. XLIV.

Preclariſsimo tuo nomini

Serui addictiſsimi

Ioannes Bertanus, & Fratres.

SEMINARIVM CLERICORVM CIVITATIS MONTIS REGALIS,

Illuſtriſſimo, & Reuerendiſſimo D.

D. HIERONYMO DE VENERO,

& Leyua, Archiepiſcopo, & Abbati, Domino temporali totius Status, Benefactori Optimo, ſalutem plurimam dicit.

SI in dicendi oratione, Illuſtriſs. Princeps, aliquid profeciſſem, in qua nō ſine laude per aliquot annos verſatus ſum, aut ſi in cognitione optimarū artiū valerē, ad quam meam diligentiā diutius accuratiſſimè contuli, oblata mihi erat occaſio, in qua fructus meorum laborū copioſiſſimè perciperē; ſed cum ingenio, & eloquentia parū poſſim, & hic Illuſtriſs. Princeps eximia habeat a Natura, & induſtria adiumenta, cū innocentia Vitę, generis Nobilitate, & alijs virtutibus copulata, pertimeſco ſanè, ne frangar animo, & oneris pōdere parū honeſtè ſuccumbā; ſed me pertimeſcētem maxima conſolatio ſuſtentat, nempè, quòd res, de quibus dicturus ſum, tàm copioſæ, tam illuſtres, tàm admirabiles ſint, vt inopiā, & egeſtatem dicentis compēſent, vt verè poſſit dici, quòd mihi ſuppetit materia, & modus dicēdi deficit; ſed inhęrendo ſummorū ſcriptorum pręceptis, & eorū inſiſtendo veſtigijs, huius Illuſtriſſimi Principis Patriam, generis nobilitatem, litteras, ſuauiſſimos mores, ingenium, memoriam ſuauem, & accuratam gubernationem, magnas eleemoſinas, inſignia ędificia meo rudi ingenio commendabo.

Hic Illuſtr. Princeps in vtilitatem multorū natus fuit in Ciuitate Valleſoletana anno 1558. quę Ciuitas eſt pulcherrima, & amęniſſima, & per multos annos fuit ſedes Regū Caſtellæ, duobus fluminibus circūdatur, in quibus pręter molas frumētarias Ciuibus vtiliſſimas, ſunt riui, & canales, qui irrigant hortos, & agros; ornatur etiā pulchris, & magnificentiſſimis templis, Ædibus ad venuſtatem, & elegātiam extructis, vijs ſpatioſis, & directis, & tanta eſt pulchritudo, vt oculi teneátur ſuſpenſi. Platea inſignis quadra cū opere laborata, & tantę admirationis, vt raro, vel nullibi ſimile ædificium inueniatur: in hac Vrbe Tribunal Sāctiſſimæ Inquiſitionis ſedem habet. Regium Conſiliū cum ſuo Præſide, & auditoribus pro cōmoditate totius illius Prouinciæ habitant, habet Epiſcopum cū canonicis, & Eccleſia Cathedrali, & Prætorem cum ſuis gubernatoribus, & Rectoribus, Tribunal diſtinctū ab alijs; vltimo, vt nihil huic Ciuitati deficeret, habet publicum ſtudiū & vniuerſitatem, in qua omnes ſcientiæ doctiſſimè docentur, & habet inſigne Collegium Sanctæ Crucis, quod licèt vltimo loco nominetur, primus locus ei iure optimo debetur: ipſū enim peperit tot Cardinales, Principes, Epiſcopos, Præſides, Gubernatores, Auditores Regij Cōſilij, vt numerari facile nō poſſint, & inter alios peperit Patrem Noſtri Archiepiſcopi, & quotidie hoc Collegium nouam lucem Hiſpaniæ præbet. Pręterea hęc Ciuitas habet Ciues, qui ſemper Regiæ Coronę fuerunt fideliſſimi, & tempore Caroli V. Imperatoris armis reſtiterunt rebellibus, qui Caſtella inuaſerant, & repreſſerunt audaciam eorum, qui volebant ſibi vendicare Regiam auctoritatem ſub nomine libertatis.

Tandem hæc Ciuitas peperit, & quotidie parit filios doctiſſimos, prudentiſſimos, milites, & Duces in bello fortiſſimos, de quibus meritò inter alias Vrbes gloriari poteſt.

Si a parentū nobilitate, & clara ſanguinis proſapia, & à rebus ab eis in bello, & in pace bene geſtis in augmentum Regiæ Coronæ Regum Hiſpaniarum voluerimus noſtrum Archiepiſcopū laudare, hæc difficultas magna, & ſuperat meas vires, & ingenium, ſed vt meum officiū compleam, aliqua dicam rudi ſtilo, & inſulſa minerua. Patrem habuit D. Andream de Venero, & Leyua prolem Collegij Sanctæ Crucis, vbi in ſua adoleſcētia alitus fuit, & magna cū honeſtate, & prudentia vixit, Natus fuit in antiquiſſima domo de Venero, ſita in oppido de Caſtillo in Valle de Tranſmiera apud montanos, quę domus deſcēdit ex antiquiſſima Gothorū progenie, & in tota illa prouincia habetur in magna veneratione, tanquam caput eorū, qui ſequuntur nomē, & inſignia Gilis bandum oppoſitum Negretis; ex parte verò matris ſortitus eſt nobiliſſimam familiā, de Leyua, in qua tot Duces, generales, in Terra, & Mari fuerūt, inter quos non eſt obliuioni tradendus Antonius de Leyua, ex cuius ſorore Pater dicti Archiepiſcopi legitimè deſcēdit ille, qui vicit inſigne præliū, quod vocatur de Pauia, vbi captus fuit Rex Francorū Franciſcus Primus, & Rex Nauarrę, & totus ſtatus Mediolanēſis ſub obedietia Caroli V. vſque in præſentē diem quieuit, & ſi facinora, prælia, res in bello ab hac familia benè geſtas mea oratione coplecti deberem, plurimi libri ſcribēdi eſſent. Et Pater dicti Archiepiſcopi poſtquam exiuit de domo Collegij Sāctæ Crucis, cæpit aliqua officia Regia exercere, & breui tēpore cognita eius virtute, prudentia, & fortitudine ad altiorem gradum aſcēdit; nam a Philippo II. Prudentiſſimo Rege factus eſt Gubernator, Præſes, Dux Generalis noui Regni Granatēſis, apud Indos maris Oceani, nominatus eſt, & miſſus

magno comitatu; fuit enim ſecundus Gubernator, qui illam terram nondum ſubiectã gubernauit, in bello copijs collectis plura prælia cum inimicis, qui terram illam in magnã parte poſſidebant, vi ſuperauit, vſque totũ Regnum ſub obedientia Regis Philippi reduxit; his finitis, laborem, ſtudium, curam in gubernãdo, in pace, & quiete conuertit, vias in toto Regno aperuit, plurima oppida, & Ciuitates de nouo fundauit, audientiã, & Tribunal in Ciuitate de S. Fe, & Quito, ipſe fundauit leges municipales, cõdidit ſanctiſſimas, diſtribuit terminos oppidis, & Ciuitatibus, cum quibus hodie terra illa regitur, per decẽ, & octo annos totum Regnum noui Regni Granatẽſis in politicum vſum, indos illos feros reduxit, & tanta pacẽ, & quiete fertiliſſimas minas auri, & ſmaragdi, & flumẽ perlarum ipſe inuenit, & in laborem, & Communem vtilitatem ipſe reduxit vias in toto Regno ipſe aperuit, beſtias, & iumenta ad generationẽ in Regnum introduxit, ex Hiſpania exportauit, redditus Coronæ Regiæ in magnam multitudinem auxit, Indos feroces, manſuetos, obedientes, & in politicũ vſum reduxit, ita per decem, & octo annos illam terram gubernauit, vt verè Pater patriæ dici poſſit, & memoriam ſui animis hominum magna cum laude impreſſam reliquit.

Mater verò dicti Archiepiſcopi D. Maria Hõdegardo, & Zarate fuit ex parte maſculina filia Didaci Lopez, & Hondegardo S. Inquiſitionis Granatẽſis Receptoris Generalis, & ex parte feminina fuit filia D. Hieronymæ de Zarate, & nepos Lupertij Diaz de Zarate ſecretarij Regum Catholicorũ, & S. Inquiſitionis Generalis natus in Prouincia de Alaua ex clariſſima domo, & familia de Zarate ſita in illa Prouincia, habuit fratres viros eminentiſſimos in bello, & in pace, ſcilicet Polũ de Hondegardo magiſtrũ Generalẽ Campi, & exercitus in bello contra Pizzarrum, qui ſibi aſſumpſerat imperiũ totius Regni de Perù, quem tribus in pugnis, & prælijs vicit, cœpit, & tandem caput abſcidit, cuius exercitus caput, & Generalis erat, licẽtiatus de la Gaſca Generalis Inquiſitionis Conſiliarius, & vltimo Epiſcopus Seguntinus, habuit etiam ſecũdum fratrem Didacum de Zarate Ducem Infantariæ, & equitum in regnis de Perù, qui ſtrenuè ibi militauit; habuit tertium fratrẽ D. Alphonſum Hondegardo, cuius ingenium, & litterarum in iure Ciuili cognitio tanta fuit, & tam nota omnibus, vt facile æquaret maiores profeſſores ſui temporis: fuit Archidiaconus Valle ſoletanus, & Canonicus Doctoralis Sanctæ Eccleſiæ Toletanæ magna cum laude, & ſatisfactione Archiepiſcopi D. Gaſparis de Quiroga totius Capituli, & Ciuitatis. Quartum fratrem habuit Lupertium Diaz de Zarate Sanctæ Eccleſiæ Oxomenſis Canonicum Doctoralem, & Commiſſarium Sanctæ Inquiſitionis Vallæ ſoletanæ.

Iſti duo viri patres dicti Archiepiſcopi genuerunt quatuor filios, & tres filias qui veſtigijs ſuorum maiorũ inhærendo, illos in officijs, & honoribus non ſolum coæquarunt, ſed maiores ſortiti ſunt dignitates, cum communi Regum ſatisfactione, & vulgi applauſu, Genuerunt D. Carolum de Venero, & Leyua Doctorem in iure Canonico, Regium Capellanum, Receptorem Capellæ Regiæ temporis Regis Philippi II. deinde Canonicum Sanctæ Eccleſiæ Toletanæ, Capellanum maiorem Regum veterum, qui in Eccleſia Toletana requieſcunt, Adminiſtratorem, & Gubernatorem Collegij puellarum inſtituti à Cardinale Siliceo; hic vir tantæ virtutis eſt, vt omnia ſua bona in diſtributiones pauperum eroget; fecit ſuis ſumptibus Eccleſiam Sanctæ Mariæ de S. Cebrian in Ciuitate Toletana, & ad eam deſeruiendam capellanos inſtituit, cum congrua ſubſtentatione, deinde, vt pius memoriam ſuorum maiorum ſuſcitauit conſtruendo capellam in Eccleſia Monaſterij Sancti Franciſci in Ciuitate Vallæ ſoletanæ, & numerum capellanorum deſignauit cum congrua annonæ ſubſtentatione. Curam, & adminiſtrationem Eccleſiæ Maioris Canonicorum reliquit. Tandem tanta eſt huius viri honeſtas, vitæ Caſtitas, Clementia in pauperes, tantæque virtutes in eo elucẽſcunt, vt illi nullũ vitium poſſit opponi. Imo plurimæ virtutes elucent imitandæ.

Habuerunt filium D. Didacum de Venero, & Leyua, qui ab ineunte ætate militiæ operam dedit, in quo tanta fuit bellica fortitudo, ingenij acumen, vt adeptus ſit honorem ducis, & Capitanei infantariæ Hiſpanicæ, & tribus vicibus fuit Dux equitum, & militauit in bellis Flandriæ, Franciæ, Italiæ, & in bello Aſtenſi. Quatuor habuit ſub ſe cohortes equitum, plura vulnera recepit in ſeruitium Regum. Tandem fuit Gubernator, Dux Generalis in Ciuitate de Melilla in Regno Aphricæ, quod officium, tam prudenter, & fortiter geſſit, vt plures reportaret ex mauris illis Victorias. Fuit habitus, & Militiæ Sancti Iacobi de Spata, & habuit Gubernationem Ciuitatis de Llerena Ordinis Sancti Iacobi, nec non in Ciuitate Vallæ ſoletanæ fuit vnus ex Rectoribus illius Ciuitatis, nec nõn & Confrater Confraternitatis, ſeu Hoſpitales de Peranzules, quæ omnia officia magna cum laude exercuit.

Habuerunt etiam filium Fratrem Petrum de Venero, & Leyua Ordinis Sancti Dominici Collegam Collegij Complutenſis eiuſdem Collegij duabus vicibus Rectorem Priorem Lucronij, & ibi Lectorem Theologiæ, Sanctæ Inquiſitionis Conſultorem, & Inquiſitorem ordinarium. Deinde fuit Prior in Ciuitate Conchenſi, & Pampilonæ, in Curia Regia totius Prouinciæ Procurator Generalis. Poſtea Generalis Inquiſitionis Qualificator, Præſentatus, & Magiſter ordinis, quæ officia tanta prudentia geſſit, vt omnes eum deſiderarent, & nullus eum odio habuerit.

Habuit filiam D. Ioannam de Venero, & Leyua, quæ nupſit cum Don Ioanne Velazquez de Velaſco, Domino Villarum de Villa Vaccherin, & ſinoua, Almendros, Iriuelo, Villa techito, fuit miles ordinis Sancti Iacobi, Commendator Commendæ de Peña Auxenda, militauit in Goletta eo tempore, quæ oppreſſa, & diruta fuit à Turcis, deinde in prælio Nauali, & in prælio de Nauarino, ſtrenuè, Dux infantariæ ſe geſſit, tum tempore Philippi II. ſpiarum, & intelligentiarum ſecretarum ſuper intendens Generalis Caſtellanus, & Generalis Dux Prouinciæ Guipuzq; & Caſtelli de fuente Rabia. Vltimus qui hoc officium cum auctoritate Generalis Ducis geſſit, in quo ſub ſuo dominio, & poteſtate habuit duas Copias, Nauium in Mari, & vnum exercitum in terra, paratum pro ſedanda ſeditione Aragoniæ orta.

Ex hoc matrimonio relicta fuit Proles non contemnenda; nam ortus fuit D. Andreas Velazquez de Velaſco, & Venero, huius viri ingenium, ſilentium, taciturnitas, cognitio linguæ Latinæ, Græcæ, Gallicæ, Anglicæ, &

glicæ, &

glicæ,& Italicæ, Arabicæ non facile explicari poteſt; nam in omnibus his linguis legebat, ſcribebat, & loquebatur. Fuit Ordinis Militiæ Sancti Iacobi de Spata Commendator de Mirabel, veſtigia maiorum ſuorum ſequutus, militauit in triremibus Hiſpanicis ſub Duce D. Martino de Padilla maioris Hiſpaniæ Adelantato, ibi per plures vices omnes triremes ſub ſua cura habuit, varias pugnas ex Anglis Olandentibus reportauit, plura ſpolia vi abſtulit, deinde in magna claſſe Nauium, quam miſit Rex Philippus II. Contra Reginam Angliæ Eliſabectam ipſe non paucas copias militum ſub ſuo dominio habuit, qui poſtea cum Domino Ioanne Fernando de Velazquez Caſtellæ Conteſtabili Mediolanum ſe contulit, vbi per plures vices ob infirmitatem dicti Conteſtabilis totum ſtatum magna prudentia gubernauit, & fuit Conſiliarius Conſilij Secreti Mediolanenſis, reuerſus in Regiam Curiam fuit factus ſuperintendens generalis ſpiarum, & negotiorum ſecretoru, maiore auctoritate, quam pater habuit, & fuit Conſiliarius Conſilij Militiæ indicta Curia, quæ omnia officia tanta intelligentia geſſit, vt ſui memoriam poſteris reliquerit, & immatura ætate obijt magna populi triſtitia, nupſit cum Domina Ioſepha de Guſman, ex Nobiliſſima familia, & Domo de Toral, reliquit filiũ, Ludouicum Andream de Velazquez, & Guſman, qui hodie eſt in ætate duorum annorum.

Patres noſtri Archiepiſcopi habuerunt duas filias, Hieronymam de Zarate, & Marianam de Venero, & Leyua, moniales in oppido de Madrid in Monaſterio Regali Sancti Dominici, vbi vitam magna cum Sanctitate, & exemplo degunt.

Vltimus numeratur noſter Archiepiſcopus, licèt fuerit natu primus, quia de eo fieri debet lõgior oratio.

Primas litteras didicit Compluti, in domo Doctiſſimi viri magiſtri de Segura, & in rethorica tantum profecit, vt breui tempore eam publice interpretaret loco ſui magiſtri, applaudentibus ſuis Condiſcipulis.

Deinde in eadem vniuerſitate Dialecticam didicit, & poſtquam eam perfectè audiuit, ad ſtudia Iuris ciuilis Salmanticam ſe contulit, vbi perfectus, & doctiſſimus in vtroque Iure euaſit, deinde Romam ſe contulit, vbi fuit Cubicularius ſecretus Gregorij XIII. Pontificis Maximi, & ab eo plurimum honoratus, & dilectus, qui illi dedit Abbatiam della Sey, dignitatem in Eccleſia Conchenſi, à Sixto V. Summo Pontifice obtinuit canonicatum in eadem Eccleſia, in qua vixit triginta, & Sex annos, & in ea lites plures ſuperauit, ad Reges miſſus maiora negotia Eccleſiæ tractauit ſemper cum felici ſucceſſu, & euentu; in Hiſpaniam reuerſus fuit conſultor Sanctæ Inquiſitionis, habuit habitum Sancti Iacobi de Spata in Legionenſi conuentu fecit profeſſionem ſolemnem, fuit Regius Capellanus, & electus Vicarius Prouinciæ Legionenſis a Philippo III. Hiſpaniarum Rege potentiſſimo electus, & nominatus Archiepiſcopus Montis Regalis, Romam perſonaliter venit, rigoroſum examen ſubijt in præſentia Pauli V. Pontificis Maximi, in quo tantam ſui acquiſiuit gloriam, vt omnes Cardinales, qui aderant, mirarentur, & Summus Pontifex eum publicè laudauit, magnoſque illi fauores fecit, conſecratus fuit ab Illuſtriſſimo Cardinale Mellino in Capella Summi Pontificis Pauli III. ſita in Eccleſia Sanctæ Mariæ maioris anno 1620. die xxiij. Menſis Februarij.

Tandem in nunc Archiepiſcopatum perſonaliter venit anno 1620. tertio die Menſis Aprilis eiuſdem anni magna cleri, & populi alacritate exceptus, in principio ſui regiminis miſit manum ad fortia, Synodum Diœceſanam congregauit, decreta Sacri Concilij Tridentini executioni mandauit, clerum reformauit, & per Eccleſias parochiales diuiſit confeſſores prælibato examine viros doctos, & virtute præditos elegit, Eccleſiam Cathedralem Metropolitanam ornamentis, & paramentis pretioſis exornauit, cantum figuratum in ea inſtituit, tecta, & campanas vetuſtate dirutas refecit, viam, quæ ad Panormum ducit, hominibus, & beſtijs difficilem curribus facilem reddidit, magno labore, & expenſis fontem ad portam Sancti Caſtrenſis de nouo fecit, toto populo vtiliſſimum, Monaſterium Sanctæ Mariæ della Rocca, ordinis eremitarum Sancti Auguſtini à fundamentis erexit Eccleſiam cõdens pulcherrimam, & monaſterium magnificum, patribuſque prædia circa monaſteriũ emit, vt in victu quotidiano ſe adiuuarent. Monaſteriũ etiam monialium ſub diſciplina Sancti Benedicti, & ſubiectum Archiepiſcopo cœptum ab Illuſtriſſimo Cardinale de Cardona, ſed vetuſtate funditus euerſum a fundamentis erexit, tanta magna pulchritudine, & commoditate, vbi habitant nonaginta ſorores cum exemplo ſanctitatis, & virtutis.

Seminarium Clericorum viſitauit, reformauit, redditibus auxit, Eccleſiam Sancti Cataldi ſubiectam Archiepiſcopo Montis Regalis cum ſuis redditibus ſeminario vniuit, & horrea propè ſeminarium in commoditatem ſeminarij emit, Hortum, qui vocatur de Venero, eis ad eorum recreationem dedit, ibi domum pulcherrimam extruxit, vndecim copioſiſſimas fontes ex aqua ab eo inuentas magna amænitate, incredibili pulchritudine extruxit, opus tam rarum, & magnum, quod in tota Sicilia non ſit ei ſimile, & Ciuitas Panormitana in magna multitudine venit ad recreandos animos.

Et vt dictum Seminarium litteris maioribus augeretur, Cathedram philoſophiæ inſtituit in Collegio Societatis Ieſu cum iuſſu, & mandato Præpoſiti Generalis totius ordinis, in qua multi iuuenes plurimum profecerunt, viginti vntijs eam dotauit ſingulis annis ſoluendis à Prætore, & Iuratis huius Ciuitatis.

Cathedram ſacrarum legum inſtituit, & dotauit in medietate Zappæ Aquæ, quæ pro ſalario magiſtri ſingulis annis vendi debet, ad maiorem firmitatem bullam à Summo Pontifici Vrbano VIII. impetrauit, eãque in Regno executoriauit anno 1626. Indictione 9. domum Ciuitatis, in qua Conſilia fiunt, vltimam ruinã minantem a fundamentis conſtruxit, ibique gymnaſium pro iure ciuili ædificauit.

Vias, & Plateas Ciuitatis explanauit, fontem apud monaſterium Carmelitanum fecit.

Tempore peſtis, quæ infeſtauit Vrbem Panormitanam per duos annos incipiendo ab anno 1624. vſque ad annum 1626. quam ſedauit, & totaliter eſtinxit D. Antonius de Pimentel Marchio Tauaræ, Prorex, & Generalis Capitaneus huius Regni Siciliæ, vir tantæ Prudentiæ, virtutis, & intelligentię, vt ſimiles illi pauci inueniantur, & licèt Ciuitas Montis Regalis diſtet à Panormo per quatuor milliaria, commerciumque inter has Ciuitates ſit magnum, tanta fuit diligentia, induſtria, magnificentia in pauperes, vt per ſeptem mẽ-

ſes Ci-

ſes Ciuitatem à contagione liberauit, & poſtquam, peſtis ingreſſa fuit, ipſe fecit lazaretum, quod magna cura adminiſtrabatur, conſtituit annonam omnibus pauperibus, vt non exirent à ſua domo, Ciuitatem muris muniuit, portas Ciuitatis fecit, eiſque cuſtodes adhibuit, infirmis Sacramenta adminiſtrabantur, medicinæ erogabantur, alimenta eis dabantur, & noſter Prælatus peſtem non fugit, neque officium boni paſtoris reliquit, ita quod intra tres menſes, & quatuordecim dies peſtem exterminauerit, adiutuſque proceſſionibus, orationibus, & Auxilio Sanctiſſimi Crucifixi ſiti in Eccleſia Sanctiſſimi Saluatoris huius Ciuitatis imago magnæ deuotionis à die, quo proceſſionaliter in publicum exiuit, vſque ad præſentem diem hæc Ciuitas incolumis à Deo facta eſt.

Domum Archiepiſcopalem abſentia Prælatorum quaſſatam, portas, & feneſtras dirutas refecit, conductus aquæ fractos de nouo fecit, atrium conſtruxit, plures cameras, & cubicula de nouo adiecit, & in tanta pulchritudine, & perfectione omnia poſuit, vt hodie regium cenſeri debeat habitaculum.

Vltimò veniam ad illud, quod omnia opera alia excedit, Clerici huius Ciuitatis erant quaſi oues, diſperſi ſine Eccleſia, ſine beneficio, Deus miſeratus hanc ſuam plebem, quę per tot annos patiebatur hoc detrimentum, miſit hunc paſtorem, qui congregauit gregem diſperſum, & Eccleſiam Collegiatam in Eccleſia Sancti Saluatoris inſtituit cum horis canonicis diurnis, & nocturnis, eis aſſignauit pro diſtributionibus quotidianis, ex ſuis proprijs bonis, & non Archiepiſcopalibus treſcentum, & viginti vnctias redditus ſingulis annis, & alias quinquaginta vntias, quæ ſingulis annis in nouos prouentus applicarentur in augmentum dictarum diſtributionum, prout in fundatione cautum eſt. Vigintiquatuor Canonicos inſtituit, in quibus eſt Penitentiarius Doctoralis, & magiſtralis, & ita tanquam Canonici ſæculares Collegiatæ Eccleſiæ cum magna animi conſolatione, populi vtilitate, frequentia Sacramentorum quietè, & pacificè viuunt.

Et in his omnibus operibus ex ſuis proprijs bonis expendit, & erogauit triginta duo millia aurea, quaſi voluerit diuitias ſuas Cœlo condere, vbi nec erugo, nec tinea demolitur.

Plures orphanas, & virgines, quæ periculum patiebantur, nupſit eas dotando. Infirmos adſeruauit eleemoſinis, opera charitatis exercendo, officium boni paſtoris nunquam reliquit, & hoc librum vocatum Examen Epiſcoporum magno ſtudio fecit, vt viris doctis, & in maioribus negotijs occupatis eſſet adiumentum, & viris nondum doctis, eſſet clara, & facilis diſcendi diſciplina, quia in eo continentur omnes difficultates iuris canonici ſumma claritate, magna breuitate.

Tandem, vt vnde mea oratio cępit, reuertatur, tu Illuſtriſſime Princeps omnes anteceſſores tuos in operibus, & beneficijs in hac Ciuitate factis Archiepiſcopos exceſſiſti, ingenio, & litteris proprijs abundaſti, generis nobilitate fratrum, & maiorum tuorum ornatus es. Nobis reſtat Deum precar, vt tibi donet in hoc mundo longiſſimam vitam, & in alia gloriam æternam. Amen.

AD LECTOREM.

SI te cura vigil florenti ornare corona,
Et iuuat æterno cingere flore comas,
Huc ades, hic flores æterno veris honore,
Hic ager Hieronymi ſpargit odore roſas;
Vndiq. collectos fructus, gratoſque liquores,
His Præſul condit dulcia mella fauis:
Huc ades, haud ſpernas Lector ſtudioſe libellum
Noſcere, qui nexus ſoluere Iuris amas:
Quæq. prius fuerant cæca caligine merſa,
Singula deſcribit ſedulus arte liber,
Hic itidem gazas paruo ſub limine claudit
Immenſas, quantum poſſit ab arte peti;
Ordine perſpicuo ſinuoſa volumina Iuris
Explicat hic Præſul, claudit & hiſce libris;
Sternit iter, tritum redditque ad culmina Iuris,
Atque ornat ſtudijs, nocte, dieque ſuis;
Peruigili cura puris de fontibus haurit
Leges, quas vnà continet ora libri;
Omniaque Hyblæa mellis dulcedine tincta,
Iurares nati tu Iouis eſſe ſtylum:
Si fieri cupias in Iure peritus vtroque,
Alta petens Iuris, voluito Lector opus:
Cunctorum inſtar erit claudens tibi cuncta librorum;
Quique ſuis multas finibus ambit opes.

INDEX CAPITVM

Totius Operis ex ordine diſpoſitus.

Capita Libri Primi.

DE Sacramentis in genere. Cap. 1 fol. 1
De Sacramentis non iterandis. 2. 3
De Baptiſmo,& Iuſtificatione. 3. 3
De Presbyter.nō baptiz.miniſtr. 4. 5
De Apoſtat.& reiterantib baptiſ. 5. 6
De Confirmatione. 6. 6
De Pœnitentia. 7. 7
De caſibus reſeruatis. 8. 9
De Euchariſtia. 9. 10
De ſacrificio Miſſæ. 10. 13
De extrema vnctione. 11. 16
De Ordine. 12. ibid.
De Scrutinio in Ordine faciendo. 13. 20
De temporibus ordinandorum. 14. 22
De ætate,& qualitate ordinandorum. 15. ibid.
De Dimiſſorijs. 16. 22
De Patrimon.& benef.ad cuius tit.quis ord. 17. 24
De Interſtitijs. 18. 25
De ſeruis non ordinandis,& eor. manumiſſ. 19. 26
De filijs presbyterorum ordinandis,vel non. 20. ibid.
De obligatis ad ratiocinia ordin.vel non. 21. 27
De corpore vitiatis ordinandis,vel non. 22. 28
De Clericis peregrin.ordinandis,vel non. 23. ibid.
De Clerico non ordinato miniſtrante. 24. ibid.
De Clerico excomm.vel depoſito miniſtr. 25. 29
De eo qui furtiuè ordines ſuſcepit. 26. ibid.
De Clerico per ſaltum promoto. 27. 30
De Clerico malè ordinato. 28. ibid.
De Schiſmaticis,& ordinatis ab eis. 29. ibid.
De ordinatis ab Ep̄o,qui renunciauit Ep̄atui. 30. 31
De diſpenſationibus in ordine. 31. ibid.
De Sponſalibus. 32. 32
De diſpenſatione impuberum. 33. 34
De ſponſa duorum. 34. 35
De conditionib.appoſitis in diſpenſatione,&c. 35. ibid.
De Matrimonio. 36. 36
De Matrimonio clandeſtino. 37. 37
De denunciationibus in matrimonio. 38. 38
De Parocho in Matrimonio. 39. ibid.
De vagantibus in Matrimonio. 40. 39
De contrahentibus Matrimonium. 41. ibid.
De impedimentis dirimentibus Matrim. 42. 40
De impedimento voti. 43. ibid.
De impedimento cognationis. 44. ibid.
De cognatione ſpirituali. 45. 41
De cognatione legali. 46. 42
De crimine impediente Matrimonium. 47. ibid.
De diſparitate cultus in matrimonio. 48. ibid.
De vi,vel metu imped.Matrimonium 49. 43
De Ordine impediente Matrimonium. 51. ibid.
De impedimento publicæ honeſtatis. 52. 44
De affinitate impediente Matrimonium. 53. ibid.
De conſanguinitate,& affinitate. 54. ibid.
De impotentia in matrimonio. 55. 45
De raptu in matrimonio. 56. ibid.
De diuerſis caſibus Matrimonij. 57. ibid.
De ſecundis nuptijs. 58. 47
De eo, qui duxit in Matrim.quam,&c. 59. 49
De eo,qui cognoſcit conſanguineā vxoris ſuæ. 60. ibid.
Qui Clerici,vel vouētes Matr.contraher.poſſ. 61. 50
De coniugio leproſorum. 62. 51
De coniugio ſeruorum. 63. ibid.
De Matr.contracto cōtra interdictum Eccleſ. 64. ibid.
De donationibus inter virum,& vxorem. 65. 52
Qui Matrimonium inuehi apud Iudices,vel contra illud teſtificari poſſunt. 66. 53
De conuerſione coniugatorum. 67. ibid.
De diuortijs, ſeu ſeparatione tori. 68. 55
De diſpenſationibus in Matrimonio. 69. 56
De adulterijs. 70. ibid.

Capita Libri Secundi.

DE Excommunicatione. 1. 58
De miniſtro excommunicationis. 2. 59
De ſuſcipiente excommunicationem. 3. 62
De participantibus in excommunicatione. 4. ibid.
De pœnis excommunicationis. 5. 63
De rebus,quæ excōmunicatis facere non licet. 6 ibid.
De diuerſis caſibus excommunicationis. 7. 64
De appellatione ab excommunicatione. 8. 65
De abſolutione ab excommunicatione. 9. ibid.
De excōmunicatione ad finem reuelationis. 10. 66
De abſolutione a iuramento. 11. 68
De ſuſpenſione. 12. 69
De Clericis ſuſpenſis. 13. ibid.
De ſuſpenſione circa Ordines. 14. 70
De ſuſpenſione circa Epiſcopos. 15. 71
De ſuſpenſione circa Iudices. 16. ibid.
De ſuſpenſione circa Abbates,& Religioſos. 17. ibid.
De diſpenſatione ſuſpenſionis. 18. 72
De interdicto. 19. ibid.
De ceſſatione à diuinis. 20. 73
De ſacrilegio. 21. 74
De degradatione. 22. 75
De irregularitate. 23. 76
De diſpenſatione irregularitatis. 24. 78
De bigamia. 25. 80
De homicidio voluntario,vel caſuali. 26. 81

Capita Libri Tertij.

DE peccatis commiſſis contra decem præcepta Decalogi. 1. 85
De reſtitutione. 2. 89
De reſtitutione honoris. 3. 92
De ieiunio. 4. 94
De voto. 5. 95
De irritatione voti. 6. 96
De commutatione voti. 7. 97
De abſolutione voti. 8. ibid.
De diſpenſatione voti. 9. ibid.
De Simonia. 10. 98
De vſuris. 11. 100
De rebus Eccleſiæ non alienandis. 12. 104

Capita Libri Quarti.

DE Sede vacante, & electione Vicarij. 1. 108
Ne Sede vacante aliquid innouetur. 2. 111
De poſtulatione Prælatorum. 3. 112
De electione,& electi poteſtate. 4. ibid.
De examine Epiſcopi. 5. 123

De con-

De conſecratione Epiſcopi. Cap.6. fol.126
De reſidentia Epiſcopi. 7. 126
De officio Epiſcopi, 8. 128
De officio Archiepiſcopi, 9. 131
De auctoritate,& vſu pallij. 10. 133
De tranſlatione Epiſcopi,vel Electi. 11. 134
De familia Epiſcopi. 12. 135
De Vicario aſſeſſore, & fiſco Epiſcopi. 13. 136
De indulgentijs, 14. 138
De poteſtate Epiſcopi in commutatione vltimarum voluntatum,& reductione Miſſarum. 15. ibid.
De Imaginibus. 16. 140
De priuilegijs Epiſcoporum, 17. ibid.
De delictis Epiſcoporum, & pœnis, 18. 143
De ſupplenda negligentia Prælatorum; 19. 144
Ne Prælati vices ſuas, vel Eccleſiæ ſub annuo cenſu concedant. 20. ibid.
De ijs,quæ fiunt à Prælatis ſine conſenſu,&c. 21. 145
De ſynodo Prouinciali. 22. 146
De ſynodo Diœceſana, 23. 147
De Iudicibus ſynodalibus. 24. 148
De Examinatoribus ſynodalibus. 25. 149
De viſitatione Epiſcopi in ſua Diœceſi. 26. 151
De viſitat.Canonicor.qui gaudent priuil.&c. 27. 155
De Eccleſia Cathedr.Capitulo,& Dignitatib. 28. 159
De Decano Capituli. 29. 161
De ijs,quæ fiunt à maiori parte Capituli. 30. 163
De Magiſtris,& an aliquid exigatur, vt habeant docẽdi copiam,& facultatem. 31. 164
De lectione ſacræ Scripturæ, 32. 165
De Canonico Concionatore,& Doctorali. 33. ibid.
De Lectore S.Script.in Cathedralib.& Colleg. 34. 166
De lectione S.Script.in Monaſt.& publ.Stud. 35. 167
De Lectore grammaticæ. 36. ibid.
De Canonico Pœnitentiario. 37. ibid.
De Canonicis Eccleſ. Cathedr.vel Colleg. 38. 168
De Ordine ſuſcipiendo à Canonicis. 39. 169
De ſeruitio Epiſcopo præſtando. 40. 170
De reſidentia Canonicorum. 41. ibid.
De abſentia Canonicorum, 42. 172
De diſtributionibus quotidianis. 43. 173
De profeſſione fidei facienda Canonicis. 44. 174
De examine,& prouiſione parochialis Eccl. 45. 175
De Parochis,& de Eccleſijs parochialib. 46. 177
De reſidentia Parochi. 47. 181
De Clericis non reſidentib.in Eccleſ.vel præb. 48. 182
De Clerico ægrotante, vel debilitato, 49. 183
De Vicarijs,& coadiutoribus Parochorum, 50. 184
De Beneficijs. 51. 185
De Capellanijs. 52. 186
De Collationibus. 53. 187
De Alternatiua. 54. 190
De permutationibus. 55. ibid.
De Renunciationibus. 56. 191
De Reſignationibus. 57. ibid.
De publicationibus faciendis. 58. 192
De Vnionibus. 59. 193
De Prædicatoribus in Eccleſijs Cathedralibus, & Parochial. tempore Quadrageſ.& Aduent. 60. 194

Capita Libri V.

De cauſis Eccleſiaſticis. Cap.1. fol.195
De vita,& honeſtate Clericorum. 2. 196
De peculio Epiſcoporum, & Clericorum, & quibus perſonis poſſint bona relinqui per teſtam. 3. 197
De bonis Clericorum. 4. 200
De veſtibus Clericorum. 5. 201
De pœnis Clericorum. 6. ibid.
De armis Clericorum. 7. 202
De Clericis pugnantibus in duello. 8. 203
De Clerico homicida. 9. 204
De Clerico ſimoniaco,vſurario,falſario,&c. 10. ibid.
De cohabitatione Clericorum, & mulier. ex lib.3.Decretalium. 11. ibid.
De Clerico concubinario, vel fornicatore. 12. 205
De Clerico libidinoſo. 13 208
De Clerico excommunicato celebrante. 14. 208
De Clerico blaſphemo, & periuro. 15. 209
De Clerico reuelante confeſſiones. 16. ibid.
De Clerico ſolicitante in confeſſione. 17 ibid.
De Clerico luſore. 18. 214
De Clerico ebrio. 19. ibid.
De Clerico,qui aſſiſtit publicis ſpectaculis. 20. ibid.
De Clerico negociatore. 21. ibid.
De Clerico,qui comparet ante Iudicem ſecul. 22. 215
De Cler.aduocato,tabellione,vel procurat. 23. ibid.
De Clerico aruſpice. 24. 216
De Clerico venatore. 25. ibid.
De Clerico vagante,vel peregrinante. 26. 217
De Clerico non recitante horas canonicas. 27. ibid.
De Clerico frangente carcerem. 28. ibid.
De Clerici domicilio. 29. ibid.
De Cler.cuſtod. Euchariſt, Chriſma, &c. 30. ibid.
De Cler. vagante,peregrinante,vel fugitiuo. 31. 218
De Clericis Græcis; 32. ibid.
De Clericis coniugatis. 34. 219
De Cler, qui gaudet benef. c.Oduard.de ſol. 33. 220

Capita Libri Sexti.

De Laicis. 1. 221
De Confraternitatibus. 2. 222
De Hoſpitalibus. 3. 223
De capellis Monachorum. 4. ibid.
De ſtatu Monachorum, & Canonicorum Regular. & de Capitulis eorum. 5. 224
De Regularibus. 6. 226.
De electione Superiorum. 7. 227
De Iuriſdictione Epiſcopi in Regulares. 8. ibid.
De Prædicatorib.& Confeſſoribus Regular. 9. 228
De modo ædificandi Eccleſias a Regularib. 10. 229
De beneficijs Regularibus vnitis. 11. 230
De ſepultura mortuor.in Eccleſijs Regular. 12. 231
De bonis Regularium. 13. 232
De Ordine à Regularibus ſuſcipiendo. 14. 233
De profeſſione Regularium. 15. 235
De quæſtorib.eleemoſynar.in Regularib. 16. 237
De Abbatibus exemptis. 17. ibid.
De proceſſionibus Corporis Chriſti. 18. 238
De Conſeruatoribus. 19. 239
De Magnis Magiſtris. 20. 240
De Monialibus. 21. 242
De Clauſura Monialium. 22. 243
De dote Monialium. 23. 245
De reſignatione bonorum Monialium. 24. ibid.
De ſuſceptione habitus,& profeſſ.Monial. 25. 246
De Confeſſore extraordinario Monialium. 26. 247
De beneficijs Monialibus vnitis. 27. 248
De electione Abbatiſſæ. 28. ibid.
De educandis. 29. 249
De Seminario. 30 250
De Reliquijs.Vener.& Canoniz.Sanctor. 31 252
De dæmoniacis,& oppreſſis a dæmone. 32. 257

De ma-

De maleficiis,ſortilegis,& incantationib. 33. 263
De pœna imponenda magis,ſortilegis,&c. 34. 266

Capita Libri Septimi.

DE Summa Trinitate, & fide Cathol. 1. 269
De conſtitutionibus,& legibus. 2. ibid.
De reſcriptis. 3. 272
De Conſuetudine. 4. 276
De officio Archidiaconi. 5. ibid.
De officio Archipresbyteri. 6. 277
De officio Primicerij. 7. ibid.
De officio Sacriſtæ. 8. ibid.
De officio Cuſtodis. 9. ibid.
De officio Vicarij. 10. 278
De officio Iudicis delegati. 11. ibid.
De officio Legati. 12. 280
De officio Iudicis ordinarij. 13. 281
De officio Iudicis. 14. 282
De maioritate, & obedientia. 15. ibid.
De tregua,& pace. 16. 283
De pactis. 17. ibid.
De Tranſactionibus. 18. 284
De poſtulando. 19. 286
De Procuratoribus. 20. ibid.
De Sindico. 21. 288
De ijs,quæ vi, metuſve cauſa fiunt. 22. ibid.
De in integrum reſtitutione. 23. 289
De Arbitris. 24. 290
De alienatione Iudicij mutandi cauſa facta. 25. 292

Capita Libri Octaui.

DE iudicijs, & iuriſdictione. 1. 293
De foro competenti. 2. 296
De priuilegio fori. 3. 299
De libelli oblatione. 4. 301
De mutuis petitionibus. 5. ibid.
De litis conteſtatione. 6. 302
Vt lite non conteſt.nō procedatur ad teſt.&c. 7. ibid.
De iuramento calumniæ. 8. 393
De dilationibus. 9. 304
De ferijs, &c. 10. 305
De ordine cognitionum. 11. 306
De pluribus petitionibus. 12. 307
De cauſa poſſeſſionis,& proprietatis. 13. ibid.
De reſtitutione ſpoliatorum. 14. 308
De dolo,& contumacia,&c. 15. 310
De eo,qui mittitur in poſſeſſ.cauſa rei,&c. 16. 312
Vt lite pendente nihil innouetur. 17. ibid.
De ſequeſtratione poſſeſſionis, & fructuum. 18. 313
De confeſſis. 19. ibid.
De Probationibus. 20. 316
De probationibus in delictis occultis,&c. 21. 319
De teſtibus,& atteſtationibus. 22. 324
De teſtibus cogendis. 23. 331
De fide inſtrumentorum. 24. ibid.
De præſumptionibus. 25. 334
De iureiurando. 26. 336
De exceptionibus. 27. 339
De præſcriptionibus. 28. 340
De ſententia,& re iudicata. 29. 343
De appellationibus, &c. 30. 346
De confirmatione vtili,vel inutili. 31. 352
De recuſationibus. 32. 353

Capita Libri Noni.

DE præbendis,& dignitatibus. 1. 354
De inſtitutionibus. 2. 357
De conceſſione præbendæ. 3. 358
Vt Eccleſiaſt.beneficia ſine dimin.conferantur. 4. 359
De Precarijs. 5. 360
De commodato. 6. 361
De depoſito. 7. ibid.
De emptione,& venditione. 8. 362
De locato,& conducto. 9. 363
De rerum permutatione. 10. 364
De feudis. 11. ibid.
De pignoribus,& alijs cautionibus. 12. 365
De dote. 13. 367
De fideiuſſoribus. 14. 370
De ſolutionibus. 15. 371
De donationibus. 16. 373
De reuocatione donationis. 17. 374
De teſtamentis,& vltimis voluntatibus. 18. 375
De generibus teſtamentorum. 19. ibid.
De ſolemnitatibus teſtamentorum. 20. 376
De teſtibus in teſtamento neceſſarijs. 21. 377
De tabellione,& executore teſtamenti. 22. 378
De ijs, qui non poſſunt condere teſtamentum. 23. ibid
De inſtitutione,& ſubſtitutione hæredis. 24. 379
De teſtamento rupto. 25. 382
De cauſis exhæredationis. 26. ibid.
De legatis pijs. 27. 383
De aliquibus dubijs in materia teſtamentor. 28. 386
De ſucceſſionibus ab inteſtato. 29. ibid.
De ſepulturis. 30. 387
De decimis. 31. 389
De conuerſione infidelium. 32. 390
De Iure patronatus. 33. ibid.
De conſecratione Eccleſiæ,vel altaris. 34. 396
De conſecrat.Regis, Abbatis,& Abbatiſſæ. 35. 398
De pollutione,& violatione Eccleſiæ. 36. 399
De immunitate Eccleſiæ. 37. ibid.
De purificatione poſt partum. 38. 404
De Eccleſijs ædificandis. 39. ibid.

Capita Libri Decimi.

DE natis ex libero ventre. Cap.1. fol.406
De frigidis,& maleficiatis. 2. ibid.
Qui filij ſint legitimi. 3. 408
De Patria poteſtate. 4. 409

Capita Libri Vndecimi.

DE accuſationibus, inquiſitionibus, & denunciationibus. 1. 413
De calumniatoribus. 2. 416
De Iudæis. 3. ibid.
De Hæreticis. 4. 417
De Neophitis. 5. 420
De ijs qui filios occiderunt. 6. 421
De infantibus,& languidis expoſitis. 7. 422
De ſagittarijs. 8. ibid.
De raptoribus,incendiarijs,& violator.Eccleſ. 9. 423
De furtis. 10. 424
De Colluſione detegenda. 11. 425
De delictis puerorum. 12. 426
De noui operis nunciatione. 13. ibid.
De priuilegijs, & exceſſibus Priuilegiatorum. 14. ibid.
De purgatione canonica. 15. 429
De purgatione vulgari. 16. ibid.
De Iniurijs, & damno dato. 17. 430
De Verborum ſignificatione. 18. 431
De regulis iuris. 19. 433

Finis Indicis Capitum.

LIBER

LIBER PRIMVS CONTINENS MATERIAM OMNIVM SACRAMENTORVM SECVNDVM DETERMINATIONES SANCTI CONCILII TRIDENTINI.

CAPVT PRIMVM.

De Sacramentis in genere.

1 QVid eſt Sacramentum?
℟. Eſt ſignum ſenſibile, inuiſibilis gratię, viſibilis formæ. S. Thom. 3. p. q. 60.

2 Sacramenta nouæ legis, à quo ſunt inſtituta?
℟. A Chriſto Domino. Trid. ſynod. ſeſſ. 7. Can. 1.

3 Quot ſunt Sacramenta nouæ legis?
℟. Septem; Baptiſmus, Confirmatio, Pœnitentia, Communio, Eſtrema vnctio, Ordo, & Matrimonium. Trid. ſynod. ſeſſ. 7. can. 1.

4 Sacramenta nouæ legis, in quo differunt, à Sacramentis veteris legis?
℟. In eo, quod Sacramenta nouæ legis conferunt gratiam ex opere operato; hoc eſt ex propria virtute communicata ab humanitate Chriſti: inſtrumentaliter, id eſt, vt inſtrumento coniuncto diuinitatis: Sacramenta verò veteris legis ex opere operãtis repræſentabant gratiam, quam Deus ad eorum præſentiam conferebat. Trid. ſynod. ſeſſ. 7. Can. 2.

5 Sacramenta nouæ legis ſunt ne ſuperflua?
℟. Non: ſed ita ad ſalutem neceſſaria, vt ſine eis in re, vel in voto, quis ſaluari non poſſit. Trident. ſynod. ſeſſ. 7. can. 4.

6 Fuerunt ne Sacramenta nouæ legis ad ſalutem humani generis neceſſaria?
℟. Neceſſarium eſt duplex: aliud in rigore ſimpliciter, ſine quo res fieri non poteſt, & hoc modo non fuerunt neceſſaria, quia potentia Dei non eſt alligata Sacramentis, poteſt enim Deus alijs medijs iuſtificare homines; aliud eſt neceſſarium ad melius, & conuenientius eſſe, & hoc modo fuerunt neceſſaria, quia ad prouidentiam Dei ſpectabat, homines, iuxta eorum naturam ſaluare, vt per corporalia eleuarentur ad cognitionem ſpiritualium, & ſic per Sacramenta, quæ res corporales, & viſibiles in ſe continent, prouidit Deus humani generis ſaluti, & iſto modo fuerunt neceſſaria neceſſitate medij. Suarez in comment. S. Thom. 3. p. q. 61. art. 2.

7 Sacramenta fuerunt ne neceſſaria in ſtatu innocentiæ?
℟. Negatiuè, quia Sacramenta ad duo ſunt neceſſaria, ad purgandam animam à peccato, & ad inſtruendum hominem in ſpiritualibus, & in ſtatu innocentiæ, homo peccatum non habebat, & erat ſufficienter inſtructus. S. Thom. 3. p. q. 61. art. 2. & in 4. diſt. 1. q. 1. art. 2. q. 2.

8 Hæc Sacramenta ſunt ne inſtituta propter ſolam fidem nutriendam?
℟. Non ſolum ad hoc; ſed etiam ad ſaluandos homines. Trid. ſynod. ſeſſ. 7. can. 5.

9 Hæc Sacramenta nouæ legis continent in ſe gratiam, quam ſignificant?
℟. Affirmatiuè. Trident. ſynod. ſeſſ. 7. can. 6.

10 Hec Sacramenta dant ne gratiam omnibus ea ritè ſuſcipientibus?
℟. Affirmatiuè quantum eſt ex parte Dei non ponentibus obicem. Trid. ſyn. ſeſſ. 7. can. 7.

11 Sufficit ne ſola fides, ad hanc gratiam conſequendam?
℟. Non ſufficere; ſed ſunt neceſſaria ſacramenta. Trident. ſynod. ſeſſ. 7. can. 8.

12 Hæc Sacramenta quam gratiam conferunt?
℟. Gratiam iuſtificantem hominem. Trid. ſyno. ſeſſ. 7. can. 8.

13 Hæc gratia creatur de nouo?
℟. Gratia propriè non creatur, ſed educitur de potentia obedientiali animæ.

14 Sacramenta nouæ legis ſunt ne cauſa gratiæ?

℟. Duplex eſt cauſa: altera principalis, quæ virtute propria producit effectum, & hoc modo ſolus Deus eſt cauſa gratiæ; altera inſtrumentalis, quæ virtute communicata ab alio producit effectum, & hoc modo ſacramenta virtute communicata à Deo, ſunt cauſa gratiæ. S.Thom.3.p.q.62.art.1.Trid.ſyn. ſeſſ.7.can.6.& 8.& ſeſſ.6.c.7.

15 Quomodo continetur gratia in ſacramentis?
℟. Dupliciter: vno modo tanquam in ſigno: alio modo tanquam effectus in cauſa; ſicut calor in igne. S.Thom.q.62.art.3.p.3.

16 In Sacramẽtis eſt ne aliqua virtus, ad cauſandam iſtam gratiam?
℟. Affirmatiuè, quia omnis cauſa habet aliquam virtutem ad producendum ſuum effectum, & Sacramenta ſunt cauſa gratiæ. S.Thom.3. p.q.62. art.4. in corpore.

17 Iſta virtus eſt ne principalis, an inſtrumentalis?
℟. Inſtrumentalis. S. Thom. 3.p. q. 49. art. 1. & 4.

18 In quo conſiſtit iſta virtus ſacramentorum?
℟. In hoc, quod ſint inſtrumenta à Deo inſtituta ad iſtam gratiam producendam; illa verò motio diuina, eſt virtus ſacramentorum. S. Tho. vbi ſupr.

19 A quo habent hanc virtutem?
℟. A Deo principaliter, mediante paſſione Chriſt. S.Thom.3.p.q.49.art.1.& 4.

20 Sacramenta veteris legis cauſabant gratiam?
℟. Cauſabant, propria virtute, ſed Deus ad præſentiam illorum cauſabat gratiam per fidem Paſſionis Chriſti venturi. S. Thom.3. p.q.62. art.6. in fin. corp.

21 Circumciſio cauſabat gratiam?
℟. Non ex vi propria, ſed intuitu fidei paſſionis Chriſti, cuius erat ſignum circumciſio, Deus conferebat gratiam. S.Thom. vbi ſup.

22 Imprimitur ne character in omnibus ſacramẽtis?
℟. Non, ſed ſolum in tribus, Baptiſmo, ſcilicet, Confirmatione, & Ordine, & iterari non poſſunt. Trid.ſynod.ſeſſ.7.cano.9. Tollet.in ſum.c.16.art.8.

23 Quid eſt character?
℟. Eſt ſignum indelebile, principium alicuius actionis, vel receptionis, ad cultum diuinum. S.Thom.p.3.q.63.art.4.

24 Character vbi imprimitur, in anima, aut in potentijs animæ?
℟. In potentijs animæ immediatè. S. Thom. vbi ſupr.

25 Cui potentiæ imprimitur character?
℟. Potentiæ cognoſcitiuæ; quia per characterem, fit quædam proteſtatio fidei perpetua, quæ pertinet ad intellectum. Suar.diſp.11.ſect.4.§.4.ſent.

26 Character adhæret indelebiliter animæ?
℟. Maximè, quia character eſt quædam participatio Chriſti, quæ eſt æterna. S.Thom.3. p.q.63. art.5. in fin.corp.

27 Sacerdos mortuus, poſt plurimos annos reſurgẽs, debet ne iterum baptizari, confirmari, & ordinari? præcipuè ſi aliud aſſumat corpus?
℟. Minimè, quia character ſacramentorum impreſſus eſt in illa anima. S.Thom.in 4. diſt.38. Tolet. in ſum.lib.2.c.16.art.8.in fi.

28 Si maritus alicuius mulieris reſurgeret, deberet ne iterum ſecundum ritum eccleſiæ, illam ducere?
℟. Affirmatiuè, quia vinculum matrimonij ligat vſq; ad mortem, & cum morte ſoluitur. Diuus Paulus in epiſtola 1. ad Corinth. cap.7.

29 Poſſunt ne omitti, ritus ab eccleſia conſueti in celebratione Sacramentorum?
℟. Non, abſque peccato mortali. Trid. ſynod. ſeſſ. 13.can.13.

30 Quis habet poteſtatem diſpenſandi in ſacramentis, & mutandi, quæ magis expedire videbuntur?
℟. Sancta Romana Eccleſia, ſalua tamen ſemper ſacramentorum ſubſtantia. Trid.ſynod.ſeſſ.21.c.2.

31 Quid inuenitur in quolibet ſacramento?
℟. Res materiales, & verba. Tolet.in ſum.lib.2. c. 16. art.2.

32 Quæ requiruntur, in quolibet ſacramento?
℟. Quinque; materia, forma, intentio miniſtri, intentio ſuſcipientis actualis, vel virtualis, & effectus. Tolet.in ſum.lib.2.c.16.art.2.

33 Quæ eſt materia ſacramentorum?
℟. Sunt res viſibiles determinatæ.

34 Quæ eſt forma.
℟. Sunt verba determinata. Tolet. in ſum.lib 2. c. 16.art.2.

35 Quare materia ſacramentorum ſunt res determinatæ?
℟. Quia, ſicut homo per corporalia Deum reliquerat, amiſerat gratiam, & ſubiecerat ſe Diabolo, ita congruè placuit altiſſimo, vt per eadem corporalia, gratiam recuperaret, & traderet ſe ſuo Creatori. Suarez diſput.2.ſect.21. §.1.

36 Materia ſacramentorum poteſt ne mutari?
℟. Non, ſecundum ſubſtantiam, quia inſtituta eſt à Chriſto Domino. S.Thom.in 4.diſt.38.

37 Forma ſacramentorum poteſt ne variari?
℟. Variatio eſt duplex, prima quoad ſonum vocis; alia quoad ſenſum, primo modo poteſt variari forma, vt in græco, & latino, qui diuerſo idiomate, & diuerſa lingua conferunt ſacramenta, retento tamẽ vero ſenſu. Secundo modo non poteſt fieri variatio, quia non eſt in poteſtate hominum mutare, quæ ſũt iuris diuini. Tolet.in ſum. lib.2. c.16. art.2. in fin.D. Thom.3.p.art.8.q.63.& Scot.in 4.diſtinct.3.q.2.

38 Sacerdos, qui corruptè verba formæ profert, conficit ne Sacramentum?
℟. Si corruptio fuerit notabilis varians ſenſum, nõ conficit: ſi verò ſenſus remanet, & intendit facere quod facit Eccleſia, tunc conficit. Suarez. diſput.2. ſect.4.§.7.verb.mutatio.

39 Quæ regula datur ad cognoſcendã verã formam?
℟. Quotiecumque mutatur ſenſus vocis, & remanet intentio, & verus ſenſus, conficitur Sacramentum, & quotieſcumq; dubitatur, an ex prolatione vocis permanſerit verus ſenſus, reiteranda ſunt Sacramenta ſub conditione. S.Thom.3. p.art.8.q.63.

40 In formis Sacramentorum poteſt ne fieri aliqua additio, vel ſubtractio?
℟. Si talis additio non deſtruat ſubſtantiam formæ, & non inducat errorem, aut nouum ritum, non inualidat Sacramentum. Suarez.diſp.2.ſect.4.§.5.verb. mutatio.

41 Tranſpoſitio verborum formæ, inualidat ne Sacramentum?
℟. Si non mutatur ſenſus, non inualidat. Suarez diſp.2.ſect.4.§.3.verb.mutatio.

42 In adminiſtrandis Sacramentis ſunt ne omnes Chriſtiani Miniſtri æqualiter, & habent ne æqualẽ poteſtatem?

℟. Non

℟. Non, ſed in ſolo baptiſmo tempore neceſſitatis, ſeruato ordine ab Eccleſia dato; in alijs verò Epiſcopi, & Sacerdotes. Trid. ſyno. ſeſſ.7. can.10. Tolet. in ſum. lib.2. c.16. art.2.

43 Miniſter in peccato mortali conficit ne Sacramentum?

℟. Affirmatiuè, ſed ipſe peccat, & malefacit. Trid. ſyno. ſeſſ.7. can.12.

44 In Miniſtro requiritur ne intentio?

℟. Affirmatiuè actualis, vel virtualis, faciendi quod facit Eccleſia. Trid. ſyn. ſeſſ.7. can.7. Tolet. in ſum. lib.2. c.16. art.2.

45 Quotuplex eſt effectus Sacramentorum nouæ legis?

℟. Triplex; confert gratiam omnibus, non ponentibus obicem, roborat in fide, & tria Sacramenta imprimuntur characterem, Suarez. diſp.2. ſect.4. §.3. verb. mutatio.

CAPVT II.

De Sacramentis Non Iterandis.

1 QVæ ſunt Sacramenta quæ non iterantur?

℟. Omnia illa quæ characterem imprimũt; ſcilicet, Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo.

2 Si quis in diaconatus Ordine nõ habeat manuum impoſitionem, debet ne iterari Ordo?

℟. Non, ſed ſuppleri cautè quod negligenter prætermiſſum fuit, c.1. de ſacra. non iterandis.

3 Si quis vnctus fuit oleo in confirmatione, & non chriſmate, debet ne iterari Sacramentum?

℟. Non, ſed ſuppleri quod prætermiſſum fuit, cap. 1. eod.

4 Si quis degradatus auſu temerario celebret cum veſtibus ſacris in altari benedicto, debet ne altare iterum benedici, & veſtes cum quibus celebrauit?

℟. Non, quia ex hoc quod quis degradatus eis vtatur non perdunt benedictionem, neq; amittunt formam. c. a nobis. eod. tit. de Sacramentis non iterandis.

5 Quam pœnam incurrit ſchiſmaticus?

℟. Si ſit incorrigibilis, degradari debet: ſi verò corrigibilis, aliâ pœna punitur. Abb. c.2. eod. tit.

6 Si Schiſmaticus conſecret altare, vel exerceat ordines, debet ne tale altare iterum conſecrari, & tales ordinati iterum ordinari?

℟. Non, ſed tali altari non poteſt vllus vti abſq; diſpenſatione, neque tales ordinati vti ordine abſque diſpenſatione, quia tales perdunt executionem, ſed non ordinem. c. a nobis. eod. tit. de Sacramentis non iterandis.

CAPVT III.

De Baptiſmo, & Iuſtificatione.

1 QVid eſt Baptiſmus?

℟. Eſt ablutio corporis exterior facta ſub præſcripta forma verborum. D. Tho. 3. p. q.66. art. 1. Tolet. in ſum. lib.2. cap.18.

2 Quotuplex eſt Baptiſmus?

℟. Triplex; flaminis, ſanguinis, & aquæ. Tolet. vbi ſup. c.22. c. vnico. de præsbyt. non baptizato miniſtrante.

3 Poteſt ne quis ſine Baptiſmo ſaluari?

℟. Ex lege ordinaria, non: ex lege verò extraordinaria poterit cum fide Chriſti ſecundum illa verba (qui crediderit, & Baptizatus fuerit ſaluabitur, qui verò non crediderit, condemnabitur) & non dixit (& non baptizatus fuerit) quia Baptiſmus eſt neceſſarius neceſſitate præcepti, & non medij. Trid. ſyno. ſeſſ.7. can.5.

4 In quo differunt Baptiſmus flaminis, ſanguinis, & aquæ?

℟. Primo in eo quod Baptiſmus flaminis, & ſanguinis nõ imprimunt characterem ſicut Baptiſmus aquæ, & ſic ſi reſuſcitaret aliquis mortuus cum Baptiſmo flaminis, iterum Baptizandus eſſet Baptiſmo aquæ. Secundo, quia Baptiſmo aquæ ſufficit attritio; in Baptiſmo flaminis, contritio. Tertio, quia cum Baptiſmo aquæ remittitur tota; culpa & pœna cum Baptiſmo flaminis, licet remittatur tota culpa remittitur tamen tota pœna ſecundum proportionem doloris. Syluester. verb. Baptiſm. c. de differentia Baptiſmi. num.3.

5 In Miniſtro, & ſuſcipiente requiritur ne intẽtio?

℟. Affirmatiuè actualis, vel virtualis faciendi quod facit Eccleſia. Syluest. verb. Baptiſmus.

6 Baptiſmus Ioannis habuit ne eandem vim cum Baptiſmo Chriſti?

℟. Non. Trid. ſyno. ſeſſ.7. can.1.

7 Quæ inueniuntur in hoc Sacramento?

℟. Quinque; Materia, Forma, Miniſter, Suſcipiens, & effectus. Tol. in ſum. lib.2. cap.18.

8 Quotuplex eſt materia huius Sacramenti?

℟. Duplex remota, & proxima; remota eſt aqua elementaris: proxima verò eſt ablutio ſimul cum aqua; ita quod aqua non ſit roſacea, nec ſaliua, neque ſuccus. Trid. ſyno. ſeſſ.7. can.2.

9 Quæ eſt forma huius Sacramenti?

℟. Sunt verba, quæ ſimul cum ablutione proferuntur. Tolet. in ſum. lib.2. c.19. num.1.

10 Quotuplex eſt forma?

℟. Triplex: vna ſecundum Eccleſiam latinam, vt ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, alia ſecundum græcam, videlicet, Petrus ſeruus Chriſti baptizetur in nomine Patris, &c. Tertia in dubio. ſi non es baptizatus ego te baptizo &c. Tolet. in ſum. lib.2. c.19. num.1. & 2.

11 Quis eſt verus Miniſter baptiſmi?

℟. Epiſcopus, Parrochus, & in tempore neceſſitatus pro-

℞. Duplex eſt cauſa: altera principalis, quæ virtute propria producit effectum, & hoc modo ſolus Deus eſt cauſa gratiæ; altera inſtrumentalis, quæ virtute communicata ab alio producit effectum, & hoc modo ſacramenta virtute communicata à Deo, ſunt cauſa gratiæ. S. Thom. 3. p. q. 62. art. 1. Trid. ſyn. ſeſſ. 7. can. 6. & 8. & ſeſſ. 6. c. 7.

15 Quomodo continetur gratia in ſacramentis?

℞. Dupliciter: vno modo tamquam in ſigno: alio modo tamquam effectus in cauſa; ſicut calor in igne. S. Thom. q. 62. art. 3. p. 3.

16 In Sacramētis eſt ne aliqua virtus, ad cauſandam iſtam gratiam?

℞. Affirmatiuè, quia omnis cauſa habet aliquam virtutem ad producendum ſuum effectum, & Sacramenta ſunt cauſa gratiæ. S. Thom. 3. p. q. 62. art. 4. in corpore.

17 Iſta virtus eſt ne principalis, an inſtrumentalis?

℞. Inſtrumentalis. S. Thom. 3. p. q. 49. art. 1. & 4.

18 Inquo conſiſtit iſta virtus ſacramentorum?

℞. In hoc, quod ſint inſtrumenta à Deo inſtituta ad iſtam gratiam producendam; illa verò motio diuina, eſt virtus ſacramentorum. S. Tho. vbi ſupr.

19 A quo habent hanc virtutem?

℞. A Deo principaliter, mediāte paſſione Chriſt. S. Thom. 3. p. q. 49. art. 1. & 4.

20 Sacramenta veteris legis cauſabant gratiam?

℞. Cauſabant, propria virtute, ſed Deus ad præſentiam illorum cauſabat gratiam per fidem Paſſionis Chriſti venturi. S. Thom. 3. p. q. 62. art. 6. in fin. corp.

21 Circumciſio cauſabat gratiam?

℞. Non ex vi propria, ſed intuitu fidei paſſionis Chriſti, cuius erat ſignum circumciſio, Deus conferebat gratiam. S. Thom. vbi ſup.

22 Imprimitur ne character in omnibus ſacramētis?

℞. Non, ſed ſolum in tribus, Baptiſmo, ſcilicet, Confirmatione, & Ordine, & iterari non poſſunt. Trid. ſynod. ſeſſ. 7. cano. 9. Tollet. in ſum. c. 16. art. 8.

23 Quid eſt character?

℞. Eſt ſignum indelebile, principium alicuius actionis, vel receptionis, ad cultum diuinum. S. Thom. p. 3. q. 63. art. 4.

24 Character vbi imprimitur, in anima, aut in potentijs animæ?

℞. In potentijs animæ immediatè. S. Thom. vbi ſupr.

25 Cui potentiæ imprimitur character?

℞. Potentiæ cognoſcitiuæ; quia per characterem, fit quædam proteſtatio fidei perpetua, quæ pertinet ad intellectum. Suar. diſp. 21. ſect. 4. §. 4. ſent.

26 Character adhæret indelebiliter animæ?

℞. Maximè, quia character eſt quædam participatio Chriſti, quæ eſt æterna. S. Thom. 3. p. q. 63. art. 5. in fin. corp.

27 Sacerdos mortuus, poſt plurimos annos reſurgēs, debet ne iterum baptizari, confirmari, & ordinari? præcipuè ſi aliud aſſumat corpus?

℞. Minimè, quia character ſacramentorum impreſſus eſt in illa anima. S. Thom. in 4. diſt. 38. Tolet. in ſum. lib. 2. c. 16. art. 8. in fi.

28 Si maritus alicuius mulieris reſurgeret, deberet ne iterum ſecundum ritum eccleſiæ, illam ducere?

℞. Affirmatiuè, quia vinculum matrimonij ligat vſq; ad mortem, & cum morte ſoluitur. Diuus Paulus in epiſtola 1. ad Corinth. cap. 7.

29 Poſſunt ne omitti, ritus ab eccleſia conſueti in celebratione Sacramentorum?

℞. Non, abſque peccato mortali. Trid. ſynod. ſeſſ. 13. can. 13.

30 Quis habet poteſtatem diſpenſandi in ſacramentis, & mutandi, quæ magis expedire videbuntur?

℞. Sancta Romana Eccleſia, ſalua tamen ſemper ſacramentorum ſubſtantia. Trid. ſynod. ſeſſ. 21. c. 2.

31 Quid inuenitur in quolibet ſacramento?

℞. Res materiales, & verba. Tolet. in ſum. lib. 2. c. 16. art. 2.

32 Quæ requiruntur, in quolibet ſacramento?

℞. Quinque; materia, forma, intentio miniſtri, intentio ſuſcipientis actualis, vel virtualis, & effectus. Tolet. in ſum. lib. 2. c. 16. art. 2.

33 Quæ eſt materia ſacramentorum?

℞. Sunt res viſibiles determinatæ.

34 Quæ eſt forma.

℞. Sunt verba determinata. Tolet. in ſum. lib. 2. c. 16. art. 2.

35 Quare materia ſacramentorum ſunt res determinatæ?

℞. Quia, ſicut homo per corporalia Deum reliquerat, amiſerat gratiam, & ſubiecerat ſe Diabolo, ita congruè placuit altiſſimo, vt per eadem corporalia, gratiam recuperaret, & traderet ſe ſuo Creatori. Suarez diſput. 2. ſect. 21. §. 1.

36 Materia ſacramentorum poteſt ne mutari?

℞. Non, ſecundum ſubſtantiam, quia inſtituta eſt à Chriſto Domino. S. Thom. in 4. diſt. 38.

37 Forma ſacramentorum poteſt ne variari?

℞. Variatio eſt duplex, prima quoad ſonum vocis; alia quoad ſenſum, primo modo poteſt variari forma, vt in græco, & latino, qui diuerſo idiomate, & diuerſa lingua conferunt ſacramenta, retento tamē vero ſenſu. Secundo modo non poteſt fieri variatio, quia non eſt in poteſtate hominum mutare, quæ sūt iuris diuini. Tolet. in ſum. lib. 2. c. 16. art. 2. in fin. D. Thom. 3. p. art. 8. q. 63. & Scot. in 4. diſtinct. 3. q. 2.

38 Sacerdos, qui corruptè verba formæ profert, conficit ne Sacramentum?

℞. Si corruptio fuerit notabilis varians ſenſum, nō conficit; ſi verò ſenſus remanet, & intendit facere quod facit Eccleſia, tunc conficit. Suarez. diſput. 2. ſect. 4. §. 7. verb. mutatio.

39 Quæ regula datur ad cognoſcendā verā formam?

℞. Quoticùmque mutatur ſenſus vocis, & remanet intentio, & verus ſenſus, conficitur Sacramentum, & quotieſcumq; dubitatur, an ex prolatione vocis permanſerit verus ſenſus, reiteranda ſunt Sacramenta ſub conditione. S. Thom. 3. p. art. 8. q. 63.

40 In formis Sacramentorum poteſt ne fieri aliqua additio, vel ſubtractio?

℞. Si talis additio non deſtruat ſubſtantiam formæ, & non inducat errorem, aut nouum ritum, non inualidat Sacramentum. Suarez. diſp. 2. ſect. 4. §. 5. verb. mutatio.

41 Tranſpoſitio verborum formæ, inualidat ne Sacramentum?

℞. Si non mutatur ſenſus, non inualidat. Suarez diſp. 2. ſect. 4. §. 3. verb. mutatio.

42 In adminiſtrandis Sacramentis ſunt ne omnes Chriſtiani Miniſtri æqualiter, & habent ne æqualē poteſtatem?

℞. Non

℟. Non, ſed in ſolo baptiſmo tempore neceſſitatis, ſeruato ordine ab Eccleſia dato; in alijs verò Epiſcopi, & Sacerdotes. Trid. ſyno. ſeſſ.7. can.10. Tolet. in ſum.lib.2. c.16. art.2.

43 Miniſter in peccato mortali conficit ne Sacramentum?

℟. Affirmatiuè, ſed ipſe peccat, & malefacit. Trid. ſyno. ſeſſ.7. can.12.

44 In Miniſtro requiritur ne intentio?

℟. Affirmatiuè actualis, vel virtualis, faciendi quod facit Eccleſia. Trid. ſyn. ſeſſ.7. can.7. Tolet. in ſum. lib.2.c.16.art.2.

45 Quotuplex eſt effectus Sacramentorum nouæ legis?

℟. Triplex; confert gratiam omnibus, non ponentibus obicem, roborat in fide, & tria Sacramenta imprimuntur characterem, Suarez. diſp.2. ſect.4. §.3. verb. mutatio.

CAPVT II.

De Sacramentis Non Iterandis.

1 QVæ ſunt Sacramenta quæ non iterantur?

℟. Omnia illa quæ characterem imprimũt; ſcilicet, Baptiſmus, Confirmatio, & Ordo.

2 Si quis in diaconatus Ordine nõ habeat manuum impoſitionem, debet ne iterari Ordo?

℟. Non, ſed ſuppleri cautè quod negligenter prætermiſſum fuit, c.1. de ſacra. non iterandis.

3 Si quis vnctus fuit oleo in confirmatione, & non chriſmate, debet ne iterari Sacramentum?

℟. Non, ſed ſuppleri quod prætermiſſum fuit, cap. 1. eod.

4 Si quis degradatus auſu temerario celebret cum veſtibus ſacris in altari benedicto, debet ne altare iterum benedici, & veſtes cum quibus celebrauit?

℟. Non, quia ex hoc quod quis degradatus eis vtatur non perdunt benedictionem, neq; amittunt formam. c. a nobis. eod. tit. de Sacramentis non iterandis.

5 Quam pœnam incurrit ſchiſmaticus?

℟. Si ſit incorrigibilis, degradari debet: ſi verò corrigibilis, aliâ pœna punitur. Abb.c.2.eod. tit.

6 Si Schiſmaticus conſecret altare, vel exerceat ordines, debet ne tale altare iterum conſecrari, & tales ordinati iterum ordinari?

℟. Non, ſed tali altari non poteſt vllus vti abſq; diſpenſatione, neque tales ordinati vti ordine abſque diſpenſatione; quia tales perdunt executionem, ſed non ordinem. c. a nobis. eod.tit.de Sacramentis non iterandis.

CAPVT III.

De Baptiſmo, & Iuſtificatione.

1 QVid eſt Baptiſmus?

℟. Eſt ablutio corporis exterior facta ſub præſcripta forma verborum. D.Tho. 3.p. q.66.art. 1. Tolet. in ſum. lib.2. cap.18.

2 Quotuplex eſt Baptiſmus?

℟. Triplex; flaminis, ſanguinis, & aquæ. Tolet. vbi ſup. c.22. c. vnico. de præsbyt. non baptizato miniſtrante.

3 Poteſt ne quis ſine Baptiſmo ſaluari?

℟. Ex lege ordinaria, non: ex lege verò extraordinaria poterit cum fide Chriſti ſecundum illa verba (qui crediderit, & Baptizatus fuerit ſaluabitur, qui verò non credidit, condemnabitur) & non dixit (& non baptizatus fuerit) quia Baptiſmus eſt neceſſarius neceſſitate præcepti, & non medij. Trid. ſyno. ſeſſ.7.can.5.

4 In quo differunt Baptiſmus flaminis, ſanguinis, & aquæ?

℟. Primo in eo quod Baptiſmus flaminis, & ſanguinis nõ imprimunt characterem ſicut Baptiſmus aquæ, & ſic ſi reſuſcitaret aliquis mortuus cum Baptiſmo flaminis, iterum Baptizandus eſſet Baptiſmo aquæ. Secundo, quia Baptiſmo aquæ ſufficit attritio; in Baptiſmo flaminis, contritio. Tertio, quia cum Baptiſmo aquæ remittitur tota culpa, & pœna cum Baptiſmo flaminis, licet remittatur tota culpa remittitur tamen tota pœna ſecundum proportionem doloris. Syluester. verb. Baptiſm. c. de differentia Baptiſmi. num.3.

5 In Miniſtro, & ſuſcipiente requiritur ne intẽtio?

℟. Affirmatiuè actualis, vel virtualis faciendi quod facit Eccleſia. Syluest. verb. Baptiſmus.

6 Baptiſmus Ioannis habuit ne eandem vim cum Baptiſmo Chriſti?

℟. Non. Trid. ſyno. ſeſſ.7.can.1.

7 Quæ inueniuntur in hoc Sacramento?

℟. Quinque; Materia, Forma, Miniſter, Suſcipiens, & effectus. Tol. in ſum. lib.2. cap.18.

8 Quotuplex eſt materia huius Sacramenti?

℟. Duplex remota, & proxima; remota eſt aqua elementaris: proxima verò eſt ablutio ſimul cum aqua; ita quod aqua non ſit roſacea, nec ſaliua, neque ſuccus. Trid. ſyno. ſeſſ.7. can.2.

9 Quæ eſt forma huius Sacramenti?

℟. Sunt verba, quæ ſimul cum ablutione proferuntur. Tolet. in ſum. lib.2.c.19. num.1.

10 Quotuplex eſt forma?

℟. Triplex: vna ſecundum Eccleſiam latinam, vt ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, alia ſecundum græcam, videlicet, Petrus ſeruus Chriſti baptizetur in nomine Patris, &c. Tertia in dubio. ſi non es baptizatus ego te baptizo &c. Tolet. in ſum. lib.2.c.19. num.1. & 2.

11 Quis eſt verus Miniſter baptiſmi?

℟. Epiſcopus, Parrochus, & in tempore neceſſitatis pro-

tis propter nimiam neceſſitatem huius Sacramenti quilibet homo, ſiue mulier, ſiue ſit Chriſtianus, ſiue Maurus etiam non baptizatus, vel hæreticus dùm habeat intentionem faciendi, quod facit Eccleſia. Trid.ſeſſ. 7.can.4.

12 Monachus poteſt eſſe Miniſter Baptiſmi?
℟. Non. c.placuit. 16. q. 1. niſi in Eccleſiis ſibi vnitis vbi per Regulares Sacramenta adminiſtrantur, c.Agapitus 16. q. 1.

13 Monachus poteſt ne leuare infantem de fonte?
℟. Non: c. peruenit. 16. q. 1. ne habeat familiaritatem cum mulieribus matrinis.

14 Angelus, vel anima ſeparata poteſt eſſe Miniſter Baptiſmi?
℟. De lege ordinaria non, quia ſolus homo in carne eſt verus Miniſter. Tolet. in ſum. lib. 2. c. 20. n. 4.

15 eſt ne expectanda ætas Chriſti, vel vſus rationis ad aliquem baptizandum?
℟. Non. Trid. ſyno. ſeſſ. 7. can. 12.

16 In Adultis requiritur ne expreſſus conſenſus, vel alia diſpoſitio ad recipiendum Baptiſmum?
℟. Requiritur actualis, vel virtualis, & fides, & dolor de peccatis; ſed non æqualiter; nam ſi non habeat quis conſenſum non remanet baptizatus: Fides verò, & dolor requiruntur ad recipiendam gratiam: nam ſi quis accederet cum vera intentione, & haberet errorem in aliquo articulo fidei, & voluntatem perſeuerandi in aliquo peccato, reciperet characterem, & Baptiſmum non autem gratiam. Tolet. in ſum. lib. 2. c. 21. num. 5.

17 Amens, adultus, vel dormiens poſſunt ne baptizari?
℟. Non ſi antea non habuerint intentionem; ſi autem habuerint, poſſunt. Tolet. vbi ſup. num. 4.

18 Paruuli, ante vſum rationis ſunt ne baptizandi; & computandi inter fideles, etiam ſi non habeant propriam voluntatem?
℟. Affirmatiuè, quia ſufficit illis fides Eccleſiæ. Trident. ſyno. ſeſſ. 7. can. 13.

19 Quis ſupplet conſenſum paruulorum?
℟. Parens, Patrinus, & fides Eccleſiæ. Tol. vbi ſup. in ſum. lib. 2. c. 21.

20 Cum paruuli veniunt ad vſum rationis ſunt ne interrogandi, an velint eſſe Chriſtiani, & hoc eſt ne relinquendum in ſua propria voluntate?
℟. Non, ſed cogendi ſunt. Trid. ſyn. ſeſſ. 7. can. 14.

21 Filius Mauri, inuitis parentibus poteſt ne baptizari?
℟. Non debet baptizari; ſed ſi baptizaretur, teneret baptiſmum, ſed ſi parentes non ſunt ſui iuris, ſed ſunt ſub poteſtate Chriſtianorum, debent eorum paruuli baptizari inuitis ipſis parentibus. Tol. vbi ſup. §. 2. lib. 2. c. 21.

22 Ante Baptiſmum oportet ne aliquam pœnitentiam pro peccatorum ſatisfactione exhibere?
℟. Affirmatiuè in adultis. Trid. ſyn. ſeſſ. 6. c. 6.

23 Qui ſuſcipiunt Baptiſmum debent ne incohare nouam vitam?
℟. Maximè, quia hæc eſt vera diſpoſitio baptiſmi. Trid. ſyno. ſeſſ. 6. cap. 6.

24 Iuſtus tenetur ne ad præcepta Dei?
℟. Tenetur. Trid. ſyn. ſeſſ. 6. c. 11.

25 Præcepta Dei ſunt ne impoſſibilia?
℟. Negatiuè; imò iugum ſuaue. Trid. ſyn. vbi ſup.

26 Homini ſufficit ne ſola fides?
℟. Negatiuè, imò ſine operibus mortua eſt; ideò homo debet cum illa cooperari. Trid. ſyno. vbi ſup. ſeſſ. 6. cap. 11.

27 Poſt hanc diſpoſitionem, & præparationem quid conſequitur homo?
℟. Iuſtificationem, quæ non eſt ſola peccatorum remiſſio, ſed renouatio interior hominis per voluntariam gratiæ ſuſceptionem; & ſic ex inimico fit amicus Dei. Trid. ſyno. ſeſſ. 6. c. 7.

28 Poteſt homo liberè recipere, & reijcere inſpirationem Spiritus Sancti?
℟. Poteſt. Trid. ſyn. ſeſſ. 6. c. 4.

29 Poteſt homo de ſe ipſo ſine gratia Dei ad iuſtificationem moueri?
℟. Non poteſt, Trid. ſyno. ſeſſ. 6. c. 5.

30 Quando ergo diſponitur homo ad iuſtificationẽ?
℟. Quãdo excitatur diuina gratia, & adiutus à Deo concipit fidem ex auditu, & liberè mouetur in Deũ. Trid. ſyno. ſeſſ. 6. c. 5.

31 Quot ſunt cauſæ iuſtificationis?
℟. Quatuor, finalis, gloria Dei, & vita æterna; cauſa efficiens eſt miſericordia Dei, quæ gratuitò abluit, & ſantificat hominem; meritoria eſt paſſio Domini noſtri; inſtrumentalis eſt Sacramentum Baptiſmi. Trid. ſyno. ſeſſ. 6. c. 7.

32 Poteſt quis ſine paſſione Chriſti iuſtificari?
℟. Negatiuè. ſolum igitur cooperando cũ illa. Trid. ſyn. ſeſſ. 6. c. 7. can. 10.

33 Quid requiritur ad iuſtificationem?
℟. Fides, Spes, & Charitas. Trid. ſyn. vbi ſup.

34 Poteſt iuſtus amplius iuſtificari?
℟. Affirmatiuè per bona opera, & obſeruantiam præceptorum Dei. Trid. ſyn. ſeſſ. 6. c. 10.

35 Poteſt ne quis habere certitudinem remiſſionis ſuorum peccatorum?
℟. Omnimodam certitudinem non poteſt; poteſt tamen habere ſpem in paſſione Chriſti, eiuſq; meritis. Trid. ſyn. ſeſſ. 6. c. 9.

36 Poteſt quis certo ſcire ſe eſſe prædeſtinatum?
℟. Non poteſt, niſi diuina reuelatio accedat. Trid. ſyn. ſeſſ. 6. c. 12.

37 Qui à gratia Dei labuntur poſſunt ne eam recuperare?
℟. Poſſunt per pœnitentiam. Trid. ſyn. vbi ſup. c. 13.

38 Quis eſt auctor bonorum operum?
℟. Deus. Trid. vbi ſup. c. 15. ſeſſ. 6.

39 Poteſt ne homo ex ſuis operibus, abſq; diuina gratia per ſolum liberum arbitrium iuſtificari?
℟. Negatiuè. Trid. ſyno. vbi ſup. c. 16. & can. 1. & 2. ſeſſ. 6.

40 Quid reddit Deus pro bonis operibus?
℟. Vitam æternam. Trid. ſyn. ſeſſ. 6. can. 16.

41 Quid ergo requiritur, ad iuſtificationem?
℟. Gratia præueniens, paſſio Chriſti, & cooperatio hominis. Trid. ſyno d. vbi ſup. c. 11. ſeſſ. 6.

42 Quæ eſt gratia præueniens?
℟. Inſpiratio Spiritus Sancti. Trident. ſyno. ſeſſ. 6. cap. 3.

43 Gratia iuſtificationis præueniens, datur ne ſolis prædeſtinatis?
℟. Non illis ſolis, ſed omnibus, qui illa vti voluerint, Trid. vbi ſup. c. 17. ſeſſ. 6.

44 Liberum arbitrium quomodo operatur in iuſtificatione?
℟. Liberè aſſentiendo Deo vocante, & excitante. Trid.

te. Trid.ſyn.ſeſſ.6. can.4.

45 Liberum arbitrium fuit ne extinctum poſt Adæ peccatum?

℞. Negatiuè. Trid.ſynd.ſeſſ.6.can.5.

46 Eſt ne in poteſtate hominis bona, & mala opera facere?

℞. Affirmatiuè. Trident.ſynod.ſeſſ.6.can.6.

47 Requiritur ne ad iuſtificationem neceſſario, vt quis certo ſciat, & credat peccata ſibi eſſe remiſſa à Deo?

℞. Non opus eſſe, ſed poteſt habere fiduciam, & ſpē in Deo. Trid.ſyn.ſeſſ.6. can.3.

48 Eſt ne licita conuerſio per metum gehennę ignis?

℞. Affirmatiuè. Trid.ſynd.ſeſſ.6. c.8.

49 Omnia opera, quæ fiunt ante iuſtificationem ſunt ne peccata?

℞. Negatiuè. Trid.ſyn.ſeſſ.6.can.7.

50 In Euangelio eſt ne ſola fides præcepta?

℞. Negatiuè, ſed etiam ſunt commendata præcepta Decalogi. Trid.ſyn.ſeſſ.6.can.19.

51 Ex quocumq; peccato mortali amittitur ne fides, & gratia?

℞. Gratia tantum. Trid.ſynod.ſeſſ.6. cap.15. & canon. 28.

52 Iuſtus per bona opera quid debet ſpectare?

℞. Vitam æternam. Trid.ſyn.ſeſſ.6.can.26.

53 Iuſtificatus poteſt ne perſeuerare, ſine ſpeciali auxilio Dei?

℞. Non poteſt. Trid.ſyn.ſeſſ.6.can.22.

54 Iuſtificatus poteſt amplius peccare, & euitare venialia?

℞. Affirmatiuè, ſed non poteſt in tota vita ſua, euitare omnia venialia, niſi ſit munitus ſpeciali Dei priuilegio, vt de B. Virgine tenet Eccleſia. Trid.ſynod. ſeſſ.6.can.23.

55 In Baptiſmo, quæ peccata remittuntur?

℞. Peccatum originale, & omnia peccata actualia cuiuſcumq; generis commiſſa ante baptiſmum, ſed non commiſſa poſt baptiſmum, nec in ipſo baptiſmo Tolet.in ſum.lib.2.c.22. Trid.ſyn.ſeſſ.5.decr. de peccato orig.

56 Chriſtus Dominus fuit ne ſolus Redemptor?

℞. Affirmatiuè, & etiam legis lator. Trid. ſyno. ſeſſ. 6.can.21.

57 Quid amiſſit Adam, per peccatū tranſgreſſionis?

℞. Sanctitatem, & iuſtitiam in qua creatus fuerat. Trid.ſyn.ſeſſ.5.decret.de peccat.orig.

58 Amiſit ne ſibi ſoli?

℞. Non ſolum ſibi, ſed etiam omnibus, ex eo deſcēdentibus, in quos peccatum originale trāſmiſit. Trid. ſyn.vbi ſup.decreto de peccato orig.

59 Poſt baptiſmum remanet ne fomes, & concupiſcentia peccati originalis?

℞. Affirmatiuè. Trid.ſyn.vbi ſup.decreto de peccato orig.

60 Quid perdiderunt homines per peccatum primi Parentis?

℞. Innocentiam, & facti ſunt filij iræ, & poſiti ſub poteſtate Diaboli, & mortis. Trident.ſyno.ſeſſ. 6. cap.1.

61 A quo liberati ſunt?

℞. A Chriſto Domino per merita ſuæ paſſionis. Trid.ſyn.vbi ſup.c.2.ſeſſ.6.

62 Paſſio Chriſti profuit omnibus deſcendentibus ex Ada æqualiter?

℞. Quoad ſufficientiam profuit; ſed quoad effectum ſolum ijs quibus meritum ſuæ paſſionis fuit efficaciter communicatum. Trid.ſyno.ſeſſ.6.c.3.

63 Quid eſt iuſtificatio impij?

℞. Eſt quædam translatio à ſtatu in quo homo naſcitur filius irę, in ſtatum gratiæ per adoptionem filiorum Dei per Ieſum Chriſtum. Trid.ſyn.ſeſ.6. c.3.

64 Quid requiritur ad hunc ſtatum conſequendum?

℞. Baptiſmus. Trid.ſyn.ſeſſ.6.c.4.

65 Hæc iuſtificatio à quo ſumpſit exordium?

℞. A Deo per Chriſtum, gratia præueniente; hoc eſt à vocatione Dei, qui nullis eorum exiſtentibus meritis vocantur, & tales homines liberè aſſentiendo, & cooperando diſponuntur. Trid.ſyn.ſeſſ.6. c.5.

66 Vota facta, & peccata commiſſa poſt baptiſmum remittuntur ne ſola fide, & recordatione baptiſmi?

℞. Non, ſed ſacramentis, & medijs ab Eccleſia ordinatis. Trid.ſyn.ſeſſ.7.can.9.10.

67 Baptizatus ſemel poterit ne ſi velit ammittere gratiam?

℞. Poterit, peccando mortaliter. Trid.ſyn.ſeſſ.7.canon. 6.

68 Qui ſemel baptizatus negauit fidem, & poſtea conuerſus fuit, eſt ne iterum baptizandus.

℞. Non. Trid.ſyn.ſeſſ.7.can.11.

69 Filij Iudæorum, & infidelium poſt ſuſceptum baptiſmum; amittunt ne ſucceſſionem bonorum ſuorum parentum?

℞. Non, quia baptiſmus tollit peccata non iura, & ſic ſi aliquis infidelis habeat filios baptizatos, & infideles, omnes acquirunt hæreditatem ſui Patris pro rata. c. gaudemus de diuortijs. Bulla Pauli III. incipiens. (capientes Iudæos.)

70 Si quis mitteret puerum in puteum, vt ſuffocaret illum, & diceret verba cum intentione baptizandi, teneret ne talis baptiſmus?

℞. Non, quia eſſet ſuffocatio, & non ablutio. Tolet. lib.2.c.18.nu.9.

71 Monſtrum eſt ne baptizandum?

℞. Si habeat animam rationalem affirmatiuè; ſecus autem ſi non habeat: ſi verò dubitetur occurrendum eſt ad peritos Medicos, & eorum ſententia eſt ſequenda: & ſi ipſi dubitent, ſub conditione baptizandum eſt. Nauar.c.3.de Baptiſmo.

CAPVT IIII.

De presbytero non baptizato miniſtrante.

1 SI quis non ſit baptizatus, & ordinetur, recipit ne characterem etiam ſi ipſe credat, ſe eſſe baptizatum?

℞. Non; quia ad omnia Eccleſiæ Sacramenta. Baptiſmus eſt ianua, & quod de iure non exiſtit, pro non facto habetur. cap.1.de Presbyt. non baptiz. & c.fin.eod.tit.

Si quis credat, ſe eſſe baptizatum, & realiter non eſt baptizatus, & ſic diſcedat ex hac vita, ſaluabitur ne?

℞. Si diſcedat in ſtatu gratiæ, ſaluabitur; quia communis error facit ius in ijs, quæ ſunt iuriſdictionis, licèt non faciat in ijs, quæ ſunt ordinis, cum character realiter non imprimatur, niſi in homine baptizato.c.ad Apoſtolicam eod.tit.

3 Epiſcopus, qui reputatur vt talis, & realiter non eſt Epiſcopus, poterit ne conferre ordines?

℞. Non, & ſi de facto contulerit, tales non remanēt ordinati, quia communis error, non facit ius in ijs, quæ ſunt ordinis. Abb.in c.ad Apoſtolicam.cod. titu. numero 2.

CAPVT V.

De apoſtatis, & reiterantibus Baptiſmum.

1 QVid eſt Apoſtaſia?

℞. Temerarius receſſus à fide Dei, vel religione, in qua prius profeſſus eſt. Hoſtienſ.in ſum.c. Apoſtaſiæ, c.tuæ fraternitati.de Apoſtat.

2 Vnde dicitur Apoſtaſia?

℞. A verbo græco (apos) quod eſt retro ſtatus, idest retroſtans, quia non eſt aptus regno Dei.

3 Qui dicitur Apoſtata propriè?

℞. Ille, qui deſerit fidem, habitum, vel religionem, qua profeſſus eſt, vel ille, qui recedit à via iuſta poſt baptiſmum. Azor.in ſum.

4 Apoſtata qua pœna punitur?

℞. Si ſit Apoſtata à fide punitur, vt hæreticus: Abb. c.1. de Apoſtat.nu.3.

5 Infamatus de Apoſtaſia poteſt cogi ad ſe purgandum?

℞. Affirmatiuè ſicut in alijs criminibus, c. tuæ fraternitati.de Apoſt.& ibi Abb.nu.1.

6 Clericus in minoribus, quando dicitur apoſtatare ſi relinquat habitum?

℞. Si habeat beneficium, & ordines minores; ſecus autem ſi habeat tantum ordines minores, & non beneficium. Abb.in c.tuæ fraternitati de Apoſt.

7 Baptiſmus poteſt ne iterari?

℞. Non, quia hoc Sacramentum imprimit characterem.c.2.de Apoſtat.

8 Baptiſmus reiteratus imprimit ne nouum characterem?

℞. Non.Abb.c.2.nu.2. eod.tit.

9 Reiterantes baptiſmum qua pœna puniuntur?

℞. Si ſcienter fecerint de iure puniuntur pœna capitali, & morte naturali, l.2. C.ne Sanct. Baptiſm.iteretur. Et Miniſter, ſi non eſt ordinatus non promouetur; ſi verò eſt in ordinibus ſuſpenditur. Abb. c. 2.num.2.eod.tit.de Apoſtat.

10 Si quis baptizetur alicuius Sectæ veluti Turca, vel Maurus ad quid compellitur?

℞. Si propria voluntate ſuſcepit baptiſmum, compellitur ad ſeruandam fidem, punitur, vt Chriſtianus, quia nemo debet duabus vijs ambulare.c. quidā eod.tit.de Apoſtat.

CAPVT VI.

De confirmatione.

1 QVid eſt confirmatio?

℞. Roborare milites Chriſti in fide.

2 Quæ inueniuntur in hoc ſacramento?

℞. Quinque, materia, forma, miniſter cum intentione, ſuſcipiens, & effectus. Tol.in ſum.lib.2.c.24.

3 Poteſt quis, ſine confirmatione ſaluari?

℞. Poteſt, ſed non debent eam negligenter omittere. Tol.in ſum.lib.2.c.19.

4 Confirmatio eſt ne otioſa cerimonia?

℞. Non, imo vera, & ſecundum Eccleſiæ Sacramētum. Trid.ſeſſ.7.can.1.de confir.

5 Quæ eſt materia in confirmatione?

℞. Eſt Chriſma ab Epiſcopo conſecratum factum, ex oleo oliuarum, & balſamo. Tol.in ſum.lib.2.c.24.

6 Oleum, & balſamum ſunt ne de neceſſitate ſacramenti?

℞. Oleum ex oliuis eſt de neceſſitate ſacramenti; balſamum verò de neceſſitate præcepti, & non ſacramenti; & peccaret Epiſcopus, ſi illud non adderet Couar.var.reſolut.lib.1. c.10. & Tol.vbi ſupr. tenet oppoſitum nempè quod balſamum eſt de neceſſitate Sacramenti. & declarat c.paſtoralis, de Sacrament. non iterandis.

7 Oleum non benedictum, oleo benedicto additum, efficitur ne totum benedictum?

℞. Si ſit maior quantitas olei benedicti, quam olei non benedicti, totum efficitur benedictum; quia maior quantitas in ſe minorem conuertit; ſecus verò ſi oleum benedictum ſit minor quantitas, tunc enim totum efficitur non benedictum, ſicut ſi maior quātitas aquæ mitteretur in Calice, quam vini, non conſacraretur, quia aqua non eſt materia conſecrationis. Sylueſt.verb.aqua.nu.3.

8 Quæ eſt forma huius Sacramenti?

℞. Signo te ſigno Crucis, confirmo te chriſmate ſalutis in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. cerem.Roman. de confirmat.

9 Quis eſt Miniſter huius Sacramenti?

℞. Solus Epiſcopus. Trid.ſyn. ſeſſ.7. de confir.can.3.

10 Poterit ne ſimplex Sacerdos eſſe Miniſter confirmationis?

℞. Poterit de priuilegio Apoſtolico. Tol. vbi ſupr. lib.2. c.24.

11 Quid debet Epiſcopus ante confirmationem facere?

℞. Per ſe, vel per Parrochum, vel Predicatorem facere concionem ad populum de excellentia huius Sacramenti, & aduertere cognationem ſpiritualem, quæ in eo contrahitur ne errore, vel ignorantia Pater teneat filium, & admonere Patrinos teneri docere doctrinam Chriſtianam ſuos filios.

12 Quis eſt effectus huius Sacramenti, & quam virtutem habet?

℞. Signare militē Chriſti, roborare, & cōfirmare, et imprimere charactere. Tri.ſyn.ſeſ.7. can.2. de confir.

13 In

13 In qua ætate poteſt ſuſcipi hoc Sacramentum?
℞. Ex conſuetudine in ſeptimo anno, vel ſupra; & ſi antea ſuſcipiatur tenet. Tol. vbi ſup.

14 Quam diſpoſitionem debet habere, qui confirmatur?
℞. De neceſſitate debent eſſe baptizatus, aliàs Sacramentum non teneret: de decentia debet eſſe cõfeſſus, & ieiunus, vel ſaltem contritus, non ex communicatus, neq; interdictus. Tol. vbi ſup.

15 Confirmatio debet ne præcedere ordinem Sacerdotalem?
℞. Affirmatiuè, ſed ſi ordinetur ante confirmationem, tenet ordo. Tol. vbi ſup.

16 Si Patrinus non ſit confirmatus contrahit ne cognationem ſpiritualem cum confirmato?
℞. Affirmatiuè; quia eſt diuerſa ratio, quam in baptiſmo, quia non baptizatus, non eſt capax effectus alicuius Sacramenti. Nau. conſ. 2. & 3. de cogn. ſpir.

17 Cognatio ſpiritualis contrahitur ne ab omnibus, ſi plures duobus tetigerint eum, qui confirmatur?
℞. Non, niſi ab vno, vel duobus mare, & fœmina, qui principaliter confirmatum tenent; quia Triden. ſyn. ſeſſ. 24. c. 2 dicit, quod ſi alij vltra deſtinatos baptizatum tetigerint, nullo pacto contrahant; & idem eſt in confirmatione, non obſtantibus conſtitutionibus in contrarium facientibus; vbi irritatur, c. quamuis. de cogn. ſpir. in 6.

18 Si Pater teneat in confirmatione filium, contrahit ne cognationem ſpiritualem cum eo, & cum ſua vxore, ita vt non poſſit ab ea petere debitum?
℞. Affirmatiuè, & non poteſt petere debitum, niſi cum diſpenſatione Epiſcopi. Nauar. conſ. 5. de cogn. ſpirit.

19 Poteſt Epiſcopus diſpenſare, vt duo, vel duæ ſint Patrini in actis?
℞. Non, neq; facere, vt vir ſuppleat officium mulieris, vel è contra; quia tantum poſſunt eſſe vnus vir, vel vna mulier, vel ad ſummum Vir, & mulier ſicut in baptiſmo. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. cap. 2.

20 Procurator in confirmatione contrahit ne cognationem ſpiritualem cum confirmato?
℞. Non, ſed qui mandatum dat; quia Procurator agit nomine alieno. Trid. ſyno. vbi ſup.

21 Monachus poteſt eſſe patrinus in confirmatione?
℞. Non ſicut neque in baptiſmo, c. peruenit 22. q. 1.

22 Qui tenet in brachijs infantem ſi non ſit Patrinus contrahit ne cognationem ſpiritualem?
℞. Non quia perinde eſt, ac ſi nõ teneret, nam talis, facit nudum miniſterium. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 2.

CAPVT. VII.

De Pœnitentia.

1 QVid eſt pœnitentia, & confeſſio?
℞. Pœnitentia eſt ſecunda tabula, poſt naufragium, vel eſt dolor de peccatis cum propoſito amplius non peccandi, confeſſio eſt actus hominis exterior manifeſtatiuus propriorum peccatorum cum ſui accuſatione ſecreto in foro ſpirituali. Tolet. in ſum. lib. 3. c. 4. Trid. ſyn. ſeſſ. 14. can. 2.

2 A quo fuit inſtitutum hoc Sacramentum?
℞. A Chriſto Domino, poſt eius reſurrectionem, quando dixit (accipitè Spiritum Sanctum, quorum remiſſeritis peccata remittuntur eis) Trid. ſyno. ſeſſ. 14. c. 1. & can. 3.

3 Ante Aduentum Chriſti pœnitentia fuit nè Sacrũ?
℞. Non, ſed poſt reſurrectionem Chriſti, quando dixit accipitè Spiritũ Sanctum, & c. Trid. ſy. vbi ſup. c. 1

4 Pœnitentia in quo differt a Baptiſmo?
℞. Primò, quia in pœnitentia Sacerdos habet ſe velut Iudex; in baptiſmo velut Miniſter. Secundo fructus baptiſmi eſt remittere omnia peccata, fructus verò pœnitentię eſt remittere peccata poſt baptiſmum commiſſa. Tertiò baptiſmus non reiteratur; pœnitentia verò toties quoties. Quarto baptiſmus eſt neceſſarius non regeneratis; pœnitentia verò poſt baptiſmum lapſis. Trid. ſyn. ſeſſ. 14. c. 2.

5 Quæ inueniuntur in hoc Sacramento?
℞. Quinque: materia, forma, miniſter, ſuſcipiens, & effectus. Tolet. in ſum lib. 3. c. 1.

6 Quæ eſt materia huius Sacramenti?
℞. Materia eſt duplex: remota, & propinqua: remota ſunt peccata; propinqua ſunt contritio, confeſſio, & ſatisfactio. Tolet. vbi ſup. Trid. ſyn. ſeſſ. 14. cano. 4.

7 Quid eſt peccatum?
℞. Eſt dictum, factum, vel concupitum contra legẽ Dei, vel eſt receſſus voluntarius à lege diuina. Tolet. vbi ſup.

8 Quotuplex eſt peccatum?
℞. Duplex; mortale, & veniale. Tolet. vbi ſupr. c. 2. Trid. ſyn. ſeſſ. 14. cap. 5.

9 Eſt ne ſufficiẽs materia cõfitẽdi peccatũ veniale?
℞. Affirmatiuè, & poteſt taceri, alijſque remedijs expiari. Trid. vbi ſup. ſeſſ. 14. c. 5.

10 Eſt ne neceſſarius ſingulorum peccatorum numerus?
℞. Non; ſi non recordetur facta diligentia, ſed ſufficit dicere tempus, conſuetudinem, vel ſtatum vitæ; videlicèt quod ſit meretrix. Trid. ſy. vbi ſup. ſeſſ. 14. c. 5

11 Eſt ne impoſſibilis confeſſio omnium peccatorũ?
℞. Quam Eccleſia ſeruat, non. Trid. ſyn. ſeſſ. 14. ca. 8

12 Quid eſt peccatum mortale?
℞. Eſt receſſus voluntarius a regula diuina. Tolet. in ſum. lib. 3. c. 1. §. 2.

13 Quid incurritur per peccatum mortale, & quę eſt eius pœna?
℞. Per peccatum mortale priuatur homo gratia diuina, & habet reatum ad pœnam æternam. Trid. ſyno. ſeſſ. 14. can. 1. Tol. in ſum. lib. 3. c. 1. & 2.

14 Quotuplex eſt pœna peccati?
℞. Duplex: damni, vt non videre Deum, & ſenſus gehennæ ignis. Tolet. in ſum. lib. 3. c. 3.

15 Ex qua cauſa prouenit peccatum?
℞. Ex commiſſione, omiſſione, & cogitatione. Tol. vbi ſup. c. 2. lib. 3.

16 Quid eſt peccatum ex commiſſione?
℞. Quando quis agit aliquid contra præcepta Dei negatiua. Tolet. vbi ſup.

17 Quid eſt peccatum omiſſionis?
℞. Quando quis non operatur, quod præcipit Deus; & cum Deum non amamus, vel non reſpondemus eius inſpirationi. Tol. vt ſup. lib. 3. c. 2.

18 Quod eſt peccatum ex cogitatione?
℞. Quando quis deliberatè cogitat rem turpem, vel inno-

inhoneſtam. Tol. vbi ſup. lib. 3. c. 2.

19 Quæ eſt forma huius Sacramenti?
℟. Ego te abſoluo ab omnibus peccatis tuis; præcationes vero non ſunt neceſſariæ, ſed ad bene eſſe, Tol. vbi ſup. & Trident. ſynod. ſeſſ. 14. c. 3.

20 Abſolutio poteſt ne fieri ſub conditione?
℟. Abſolutio debet eſſe ſine conditione; ſed ſi quis abſolueret cum conditione de præſenti, & de præterito teneret abſolutio; de futuro vero non. Tol. in ſumm. lib. 3. c. 13.

21 Quis eſt Miniſter huius Sacramenti?
℟. Sacerdos, qui habet poteſtatem clauium; & habet ſe velut Iudex. Trident. ſyn. ſeſſ. 14. c. 5. & 6. cano. 10. & ſeſſ. 23. c. 15.

22 Quotuplex eſt iuriſdictio ad abſoluendum?
℟. Triplex; ordinaria, quam habet Epiſcopus. Secunda delegata, quam habent aliqui Sacerdotes. Tertia à iure conceſſa, quam habent omnes Sacerdotes tempore neceſſitatis, & in articulo mortis. Trid. ſyno. ſeſſ. 14. c. 6.

23 Quid requiritur in Miniſtro?
℟. Quod ſit ordinatus, poteſtas, quæ datur in conſecratione Sacerdotis, proprietas ouium, ſcientia, & facultas. Trident. ſyno. ſeſſ. 14. cap. 7. & Tol. in ſum. lib. 3. cap. 13.

24 Papa, & Epiſcopi poſſunt ſibi reſeruare aliquos caſus?
℟. Poſſunt; ſed in articulo mortis nulla eſt reſeruatio; imo quilibet Sacerdos, etiam reprobatus, eſt verus Miniſter tempore neceſſitatis. Triden. ſyno. ſeſſ. 14. cap. 6.

25 Papa poteſt dare facultatem laico abſoluendi à peccatis?
℟. Non, quia eſt poteſtas data ſolum Sacerdotibus. Abb. in c. fures. de furtis nu. 4.

26 Poteſt quis confiteri peccata laico tempore neceſſitatis?
℟. Laicus, non poteſt abſoluere, & ita talis confeſſio non debet fieri, niſi ex ea conſequatur maior peccatorum dolor, & talis confeſſio eſt quaſi actus mortificationis, & ſignum contritionis. Syluest. verb. confeſſio. & Abb. vbi ſup. cap. paſtoralis. de offic. ordin. verb. propter quam.

27 Sacerdos in peccato mortali, poteſt ne abſoluere?
℟. Poteſt, licet quoad ſe, ſit extra Eccleſiam, quoad alios non, & ſic tenet eius abſolutio, & malefacit adminiſtrando Sacramentum confeſſionis in peccato mortali. Abb. cap. 1. de ſchiſmaticis. Trid. ſyno. ſeſſ. 14. can. 9.

28 Si aliquis clericus abiuret de vehementi, eſt ne iterum admittendus ad audiendas confeſſiones?
℟. Non, licet faciat pœnitentiam, ſecus vero ſi abiuret de leui. Nauarrus conſilio 16. de hæreticis.

29 Poteſt confeſſor ligare ſicut abſoluere?
℟. Poteſt. Trid. ſyn. vbi ſup. can. 3. & 15. ſeſſ. 14.

30 Parochus poteſt abſoluere mulierem, cum qua peccauit carnaliter, vel fuit ſocia alicuius furti?
℟. Poteſt; ſed melius eſt, vt ad alium confeſſorem eam remittat. Syluest. verb. confeſſ. 1. q. 14.

31 Quando tenetur quis confiteri peccata?
℟. In anno ſemel, in periculo mortis, & tempeſtatis, & ante celebrationem miſſæ. Tolet. in ſum. lib. 3. c. 20. & Trident. ſyn. ſeſſ. 14. c. 5.

32 Confeſſio publica eſt ne prohibita ab Eccleſia?
℟. Non, ſed ſecreta ſacramentalis eſt approbata. Trident. ſynod. ſeſſ. 14. cap. 5.

33 Qui labuntur à gratia baptiſmali poſſunt ne eam recuperare?
℟. Poſſunt per pœnitentiam, quæ vocatur ſecunda tabula poſt naufragium, & hæc ſaltem in voto eſt neceſſaria. Trid. ſyno. ſeſſ. 6. c. 14.

34 Quis eſt effectus Sacramenti pœnitentiæ?
℟. Reconciliare hominem cum Deo, pax, ſerenitas conſcientiæ, & conſolatio ſpiritus. Trident. ſynod. ſeſſ. 14. cap. 3.

35 Remittitur ne tota pœna cum culpa?
℟. Aliquando ſic, aliquando non, & ſic ſatisfactio, & pœnitentia à confeſſore impoſita, quæ ſecundum grauitatem criminis debet eſſe; eſt valde vtilis, & neceſſaria. Trid. ſyno. ſeſſ. 14. c. 9.

36 Poſſumus ne ſatisfacere cum noſtris bonis operibus, per Ieſum Chriſtum?
℟. Poſſumus mediante paſſione Chriſti. Trident. ſynod. vbi ſup.

37 Per peccatum mortale amittitur ne gratia, & fides?
℟. Gratia tantum; fides vero non, niſi per peccatum ei oppoſitum. Trid. ſyn. ſeſſ. 6. c. 15.

38 Quæ ſunt partes confeſſionis, & pœnitentiæ?
℟. Oris confeſſio, cordis contritio, & operis ſatisfactio. Trident. ſyno. ſeſſ. 14. can. 4.

39 Quid eſt confeſſio?
℟. Actus hominis exterior propriorum peccatorum cum ſui accuſatione in foro ſpirituali, & ſecreto. Tol. in ſum. lib. 3. c. 1.

40 Quid eſt contritio?
℟. Eſt deteſtatio voluntaria ſuper omnibus præteritis peccatis propter Deum ſumme dilectum, cum propoſito vitandi futura, & commiſſa confitendi. Trid. ſyno. ſeſſ. 14. cap. 4.

41 Qualis debet eſſe dolor contritionis?
℟. Super omni deteſtabili, licet non ſit tam intenſus, & affectuoſus ſicut dolor pro morte Parentum. Tolet. in ſum. lib. 3. c. 3.

42 Quid eſt attritio?
℟. Eſt dolor de peccatis propter metum gehennæ ignis, vel turpitudinis peccati, quæ ſimul cum confeſſione conſequitur veniam peccatorum, & gratiam. Trident. ſyno. ſeſſ. 14. c. 4.

43 In quo differunt attritio, & contritio?
℟. In eo quod contritio eſt dolor propter Deum ſumme dilectum, & ipſa ſola cum propoſito confitendi, ſufficit ad veniam peccatorum, & ad conſeruandam gratiam; attritio vero eſt dolor propter ignem, vel turpitudinem peccati. Triden. ſynod. ſeſſ. 14. cap. 4.

44 Eſt ne neceſſaria contritio, & confeſſio ſingulorum peccatorum?
℟. Non, ſed ſufficit deteſtatio generalis, & facta ſufficienti diligentia confiteri, quæ in memoriam veniunt cum circunſtantijs, quæ mutant ſpeciem. Triden. ſynod. ſeſſ. 14. c. 5.

45 Quid eſt ſatisfactio?
℟. Recompenſatio offenſæ præteritæ quoad pœnam. Trid. ſynod. ſeſſ. 14. c. 3.

46 Peccatum punitum in hoc ſæculo punitur ne amplius in alia vita?
℟. Si peccatum fuit condignè punitum in hac vita, & pœnitentia patienter ſuſcepta, non punitur amplius in alia vita ratio eſt, quia ad diuinam iuſtitiam perti-

pertinet, vt de eodem peccato ne quis bis puniatur, ſicut qui integrè ſoluit debitum, iterum ſoluere non tenetur. tenet Abb. in cap. ſuper eo de rap: oribus, num. 5.

47 Eſt ne de neceſſitate Sacramenti, ita quod ſine ſatisfactione non ſit Sacramentum?
℟. Non, quia poteſt quis in purgatorio ſatisfacere pro peccatis. Tol. in ſum, lib. 3. c. 4.

48 Quæ ſunt partes confeſſionis?
℟. Quatuor; integra, fidelis, diligens, & obediens, Tol. in ſum. lib. 5. c. 7.

49 Sufficit ne ſola fides in confeſſione?
℟. Non. Trid. ſyn. ſeſſ. 14. can. 9.

50 Satisfactio, quæ pro peccatis debetur, per quæ opera datur?
℟. Per ieiunia, eleemoſynas, orationes, & alia opera pia. Trid. ſyn. ſeſſ. 6. c. 14.

51 Hæc ſatisfactio, eſt ne pro pœna æterna?
℟. Non, ſed pro temporali; quia per Sacramentum Baptiſmi, & Pœnitentiæ, pœna æterna remittitur, Trid. ſyn. vbi ſup.

52 Quando confeſſio non integra, erit valida?
℟. In quinque caſibus. Primo, quando poſt ſufficientem diligētiam obliuiſcimur peccata. Secundo, in articulo mortis vbi ſigna ſufficiunt. Tertio, in muto, qui per ſigna poteſt confiteri. Quarto, quando quis habet peccatū reſeruatū pōt omittere illud, & cætera confiteri. Quinto, quando venit damnum notabile confeſſori, pœnitenti, vel tertiæ perſonæ. Tol. in ſum. lib. 3. c. 8.

53 Signa in moriente coram teſtibus, licet non ſit præſens confeſſor, ſufficiunt ne ad abſolutionem?
℟. Affirmatiuè, quando infirmus perdidit ſenſum, c. qui infirm. 26. q. 6.

54 In quibus caſibus debet repeti confeſſio?
℟. In Octo. Primo, ſi excommunicatus confiteatur ante abſolutionem. Secundo, quando defuit dolor. Tertio, quādo non habuit propoſitum vitandi peccata. Quarto quando ſcienter occultauit peccatum mortale. Quinto, quando confeſſor non habuit iuriſdictionem. Sexto, quando eſt publicè excommunicatus. Septimo, quando eſt ita ignarus, vt non diſtinguat inter veniale, & mortale. Octauo, cum non facit, vel neſcit formam abſolutionis. Tolet. in ſum. lib. 3. c. 10.

55 In quo caſu cōfeſſor poterit reuelare confeſſionē?
℟. Solum quando ex vrgenti cauſa, pœnitens dat ei licentiam in ſcriptis, & coram teſtibus, cap. omnes. de pœnit. & Abb. in cap. ſignificaſti de adulter. num. 5.

56 Si quis inueniret hominem moriētem ſine ſenſu, poterit eū abſoluere conditionaliter, & dicere ſi habuiſti ſigna cōtritionis, & ſufficientē diſpoſitionem ego te abſoluo ſicut fit in ſacramento baptiſmi?
℟. Magna eſt DD. controuerſia, & partem affirmatiuam eſſe magis piam opinionem puto; ſed negatiuam tenent fere omnes DD. Suarez, & Median. cap. de confeſſion. Sot. & alij grauiſſimi Auctores.

CAPVT VIII.

De Caſibus Reſeruatis.

1 QVare dicitur caſus reſeruatus?
℟. Quia quis cadit a gratia Dei; & dicitur reſeruatus, quia abſolutio non eſt communis cuilibet confeſſori, ſed reſeruata certæ perſonæ.

2 Quis poteſt reſeruare caſus?
℟. Summus Pontifex, Epiſcopus, Prælati religionum, videlicet Prouinciales, Cōſilium Generale &, Prouinciale. Abb. in c. fin. de offic. delegat.

3 Quibus modis reſeruantur caſus?
℟. Per conſtitutionem, vel Synodum, & tunc ſemper durat reſeruatio, aut per epiſtolam, vel litteras, & talis reſeruatio ſpirat morte mandantis. Abb. vbi ſupra. l. leges. C. de legib.

4 Quot ſunt caſus Epiſcopo reſeruati?
℟. De iure quinque. Primus percuſſio Clerici leuis, quia percuſſio grauis reſeruata eſt Papæ. Secundo peccatum per quod incurritur irregularitas occulta. Tertio qui incēdūt agros. Quartus peccatum, blaſphemię publicum, & notorium. Quintus omne peccatum notorium, & ſcandaloſum per quod imponi debet pœnitentia, Marcell. in ſuo exami. confeſſorum de caſib. reſeruat.

5 De conſuetudine quot ſunt caſus Epiſcopo reſeruati?
℟. Quinque. Primo, homicidium voluntarium, vel realis membri abſciſſio. Secundo, peccatum falſarij. Tertio, violatio immunitatis Eccleſiæ. Quarto, omne ſacrilegium. Quinto peccata retinēdi certa altera Marcell. vbi ſup.

6 Quæ peccata debet Epiſcopus reſeruare?
℟. Pauca, & quæ contineant grauiſſimum peccatum mortale cum magna conſideratione, aduertēdo quod talis reſeruatio vtilis ſit ſubditis adhoc, vt non paſſim talia peccata committant. Quarant. in ſum. bull. verb. caſus reſeruatus. pag. 144.

7 Quis poteſt caſus reſeruatos abſoluere?
℟. Qui eos reſeruauit, Succeſſor, & Superior, & quilibet Sacerdos tempore neceſſitatis, c. penult. de pœnit. lib. 6.

8 Epiſcopus poteſt ne abſoluere ſubditos ſuos à quibuſcunque caſibus occultis, etiam Sedi Apoſtolicæ reſeruatis?
℟. Poteſt in foro conſcientiæ, ſolum gratis abſoluere per ſe ipſum, vel per Vicarium ad id ſpecialiter deputatum, impoſita pœnitentia ſalutari. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 6.

9 Si quis in articulo mortis abſoluatur à caſibus reſeruatis per ſimplicem Sacerdotem, & poſtea viuat, tenebitur ne adire Superiorem pro alia abſolutione?
℟. Non, quia peccatum quod ſemel legitimè confeſſum eſt, iterum quis confiteri non tenetur. Nauarr. in man. cap. 26. num. 76.

10 Si quis tenetur neceſſario celebrare, & non poſſit adire Superiorem, poterit ne abſolui de aliquo caſu reſeruato à ſimplici Sacerdote?

℟. Non,

℞. Non, ſed talis debet habere contritionem ſicut ille, qui copiam confeſſoris non habet, & poterit celebrare, & poſteà cum potuerit debet adire Superiorem, Nauar. vbi ſup.

11 Confeſſores ordinarij approbati vigore Iubilei, poſſunt abſq; alia licentia abſoluere à caſibus reſeruatis Epiſcopo?

℞. Poſſunt; quia hæc facultas datur illis in Iubileo.

12 Confeſſores Ordinarij virtute priuilegiorum regularium, vel confraternitatum, poſſunt abſoluere a caſibus Epiſcopo reſeruatis?

℞. Non, quia talia priuilegia ſunt derogata; quoad talem facultatem.

13 Licentia abſoluendi à reſeruatis debetne dari in ſcriptis?

℞. Debet; ſed ſufficit, vt detur ore tenus ex decret. congreg. Epiſc. & regul. dat. Romæ die 9. Ianuarij anno 1601.

14 Qui habent priuilegium abſoluendi à caſibus reſeruatis in quibus caſibus illo vti non poſſunt?

℞. Primo, ſi caſus ſit reſeruatus in bulla Cœnæ Domini. Secundo, quando immunitas Eccleſiæ eſt violata. Tertio, quando clauſura monialium eſt violata ad malum finem. Quarto, quando pugnatum eſt in duello. Quinto, quando iniijciuntur manus violẽtæ in Clericos. Sexto, quando ſimonia realis ſcienter contracta eſt. Septimo, quando ſimonia confidentialis beneficiorum contracta eſt, c. cos. de tent. excom. lib. 6.

15 Si quis ante reſeruationem cõmittit aliquod peccatum reſeruatum tenebitur ne poſt reſeruationem confiteri reſeruanti.

℞. Non, ſed poteſt ordinarius confeſſarius illum abſoluere, quia conſtitutio intelligitur pro faciendis non pro factis, & facultas Parochi non eſt ſublata in præteritis peccatis, Couauar. lib. 2. var. reſol. c. 6.

17 Si Quis tranſiens per vnam ciuitatẽ committit homicidium, & in illa Diœceſi talis caſus non eſt reſeruatus, & poſtea reuertitur in ſuam Diœceſim, vbi eſt reſeruatus, poterit ne abſolui a quolibet confeſſario?

℞. Poterit, quia talis reſeruatio ſuæ Diœceſis non extenditur ad delicta commiſſa in aliena Diœceſi. Coruar. lib. 2. var. reſol. c. 8.

18 Qui committit caſum reſeruatum in aliena Diœceſi, ſi in ſua propria Diœceſi talis caſus non ſit reſeruatus, & confiteatur peccata ſua in ſua propria Diœceſi, poterit ne abſolui à ſimplici Sacerdote?

℞. Non, quia forum interius obligat hominem in quacumq; Diœceſi in qua aſſiſtit, & committit delictum. Abb. in c. omnis de penit. & remiſſ.

19 Archiepiſcopus poteſt abſoluere ſuffraganeos ſuos a quibuſcumq; delictis occultis, & irregularitatibus contentis in c. 6. ſeſſ. 24.

℞. Poteſt abſoluere Epiſcopos ſuffraganeos, ſed nõ ſubditos eorum, cum ſibi non ſint ſubditi. Abb. in c. paſtoralis de offic. & poteſta. Archiepiſc.

20 Quam pœnam incurrit Confeſſor, qui abſoluit aliquem a peccatis reſeruatis ſine licentia Epiſcopi?

℞. Abſolutio eſt nulla, & confeſſor ipſo facto, eſt excommunicatus, & priuatus officijs, & beneficijs. Trid. ſyn. ſeſſ. 14. c. 7.

21 Qualis Confeſſor liberatur ab ijs pœnis, etiam ſi abſoluat a caſibus reſeruatis?

℞. Primo, qui ignorat eſſe caſum reſeruatum. Secundo, qui abſoluit per obliuionem, aut inconſiderationem. Tertio, confeſſarius in vrbe Rom. Quarto, confeſſarius extra Italiam, quia tales pœnæ poſitæ ſunt in dicto decreto ſolum, Confeſſarijs intra Italiam, quæ meritò extendi non debent ad alia regna. Quarant. in ſum. bull. verb. caſus reſeruatis pag. 144.

CAPVT IX.

De Euchariſtia.

1 QVid eſt Euchariſtia?

℞. Sunt ſpecies ſenſibiles panis, & vini, corpus, & ſanguinem Chriſti ſignificantes, & realiter continentes, Tolet. in ſum. lib. 6. cap. 12.

2 Quis inſtituit hoc Sacramentum?

℞. Chriſtus Dominus in cæna vltima quando dixit (hoc eſt corpus meum, &c.) Trident. ſynod. ſeſſ. 13. capit. 1.

3 Ad quid inſtituit Chriſtus hoc Sacramentum?

℞. In ſui memoriam, & tanquam antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & præſeruemur à mortalibus, tanquam cibum animarum, & pignus futuræ gloriæ. Trid. ſyn. ſeſſ. 13. c. 2.

4 Quo cultu adoratur hoc Sacramentum?

℞. Latriæ, quæ vero Deo debetur. Trid. ſyno. vbi ſup. c. 5.

5 Eſt ne dignius alijs Sacramentis?

℞. Affirmatiuè, quia eſt in eo ſanctitatis auctor, Trid. ſyn. ſeſſ. 13. cap. 3.

6 Quæ conſiderantur in hoc Sacramento?

℞. Quinque: materia, forma, miniſter cum intentione, ſuſcipiens, & effectus Trid. ſyn. vbi ſup. & Tol. in ſum. lib. 2. a c. 25 vſq; ad finem.

7 Quæ eſt materia huius Sacramenti?

℞. Eſt panis triticeus, & vinum ex vite, cui ante cõſecrationem admiſceri debet aqua pauciſſima.

8 Sicut ſunt duæ materię panis, & vini, ſunt ne duo Sacramenta an vnum?

℞. Eſt vnum, idemq; Sacramentum, tùm propter vnitatem totius corporis, & ſanguinis Chriſti vna cum anima, & diuinitate, quæ continetur ſub ſpecie panis, & vini: tùm quia hoc Sacramentum eſt inſtitutum per modum vnius conuiuij, in quo debet eſſe cibus, & potus, & vtrumq; eſt in illo; caro, quæ verè eſt cibus, & ſanguis, qui verè eſt potus; tum quia ſignificat vnitatem effectus, vna enim gratia communicatur, in communione vtriuſque ſpeciei, tum quia habent vnitatem finis, vnionem nempè Eccleſiæ; qui autem ſumit hoſtiam ſolam, ſumit totum Chriſtum; & ſi quis ſumit ſanguinem ſimiliter ſumit totum Chriſtum. Tol. in ſum. lib. 2. c. 25.

9 Materia debet ne eſſe præſens?

℞. Debet, quia pronomen, hoc, &, hic, petunt præſentiam, & aliter non eſt verum dicere hoc eſt corpus meum, Tolet. vbi ſup.

10 Si quis habuit intentionem conſecrandi decem formulas, & poſtea inuenit duodecim, quæ earum erunt conſecratæ?

℞. Nulla, ſed ſi quis habet intentionem conſecrã-

di omnes

di omnes formulas ſibi præſentes, etiam ſi neſciat numerum, omnes conſecrata; quia intentio eſt ad omnes, determinat. Tolet. vbi ſup.

11 Quæ eſt forma conſecrationis panis, quæ vè conſecrationis vini?

℞. Forma cōſecrationis panis eſt; hoc eſt enim corpus meum; forma vero conſecrationis vini eſt; hic eſt enim Calix &c.

12 Omnia verba vtriuſq; formę tū conſacrationis hoſtię, tùm calicis, ſunt ne de neceſſitate Sacramenti?

℞. Omnia verba cōſecrationis panis ſunt de neceſſitate Sacramenti excepto (enim) quę particula eſt de neceſſitate præcepti; de conſecratione autem calicis dico eſſe controuerſiam inter DD. D. Th. 3. p. q. 78. art. 3. excepto voluit .n. omnia verba eſſe de neceſſitate Sacramenti. Alij verò antiqores negāt eſſe de eſſentia, & neceſſitate Sacri illa verba, noui & æterni, &c. ſed tutior eſt prima opinio Conſule Suarez in art. 3. S. Th. Tol. in ſum. lib. 2. c. 26.

3 Quare in forma ſanguinis, dicitur pro multis, & non pro omnibus?

℞. Quia, quoad ſufficientiā, effuſio ſanguinis Chriſti Domni fuit pro omnibus; quoad efficaciam verò pro multis, per hæc autem verba declaratur efficacia. Trid. ſynod. ſeſſ. 13. can. 1. Palud. Richar. & alij vide Catechiſm. Pij V.

4 Sacerdos ſolus ſine miniſtro poteſt ne Miſſam celebrare?

℞. De iure riquiruntur ad minus duo, de conſuetudine verò cum vno celebrare poteſt, ſed non ſolus, quia qui miniſtrat celebranti repræſentat totum populum. c. ho quoq; de conſecr. diſt. 1.

5 Quis eſt Miniſter huius Sacramenti?

℞. Sacerdos ritè ordinatus.

5 Si Sacerdos vrgenti neceſſitate copiam Confeſſoris non haberet, poterit ne celebrare?

℞. Affirmatiuè, ſi ad celebrandum ſit aſtrictus cum contritione, & propoſito, vt quam primum confiteatur. Trid. ſyn. ſeſſ. 13. c. 7.

7 Quotuplex eſt ſuſcipiens hoc Sacramentum?

℞. Duplex; Sacerdos, qui conſecrat, & ſuſcipit corpus, & ſanguinem, & fidelis, qui ſub ſpecie panis tantum ſuſcipit Sacramentum.

8 Paruuli, vſu rationis carentes tenentur ne communicare?

℞. Non, quia per baptiſmum adepti ſunt grantiam, & in ea ætate eam amittere non poſſunt. Trid. ſyn. ſeſſ. 21. c. 4.

Quo tempore debent Chriſti fideles ſuſcipere hoc Sacramentum?

℞. Cum ad annos diſcretionis peruenerit quotannis in paſchate Reſurrectionis ex præcepto, tenentur etiam in mortis articulo. Trid. ſynod. ſeſſ. 13. can. 9. Tolet. lib. 6. c. 18.

Quas ergo præparationes debet quis habere ad hoc Sacramentum dignè ſuſcipiendum?

℞. Primò, debet eſſe adultus. Secundò, habere vſum rationis. Tertiò debet eſſe ieiunus. Quartò ritè confeſſus. Quintò, ſine peccato mortali; imò ſine veniali, quamquam hoc non impediat habitualem effectum Sacramenti. Tolet. in ſum. lib. 2. c. 28. Trid. ſyno. ſeſſ. 3. c. 7.

Sufficit ne ſola fides ad ſuſcipiendum dignè hoc Sacramentum?

℞. Non, ſed neceſſaria eſt cōtritio, & confeſſio. Trident. ſyno. ſeſſ. 13. can. 11.

22 Quis eſt Miniſter proprius huius Sacramenti, vt illud adminiſtret ſanis, & infirmis.

℞. Epiſcopus, Parochus, in ſua parochia.

23 Quando debet dari infirmis, & à quo?

℞. Si detur per viaticum, debet dari infirmis, qui ſunt proximi ad mortem, vel illis, cuius vita, & ſpes vitę eſt deſperata à medicis, & debet adminiſtrari à proprio Parocho, vel ab alio presbytero approbato de licentia Parochi; ratio eſt, quia cum adminiſtratur pro viatico eſt actus iuriſdictionalis, & petit proprium Paſtorem?

24 Poteſt hoc Sacramentum dari infirmis, qui non ſunt in periculo, ſed propter eorum deuotionem?

℞. Hæc regula eſt obſeruāda ſi infirmus poteſt ſurgere, ſine periculo de lecto, & perſonaliter ire ad Eccleſiam, debet ire, & ibi ſumere Sanctum Sacramentum; ſi verò non poſſit hoc fieri ſine damno ſalutis, poteſt pro deuotione communicare in ſua domo: ratio eſt, quia ſi famulus poteſt ire ad domum Dei, iuſtū eſt, vt non permittat, quod Dominus omnium vadat ad domum ſuam, ſi verò nō pōt, Chriſtus dominus eſt ita miſericors, & pius, quod vult ire ad domum ſerui.

25 Si quis pro viatico ſuſcipiat Euchariſtiam, & non moriatur, ſed conualeſcat, & poſtea aggrauetur in infirmitate intra q̄ tēpus poteſt iterū ſumere viaticū?

℞. Hoc non eſt limitatū in iure, licet varię ſint opiniones; ſed relinquitur arbitrio prudētis cōfeſſoris.

26 In terris, & prouincijs vbi eſt conſuetudo, vt Sāctū Sacramētum deferatur infirmis, qui non poſſunt illud ſumere, ſolum ad illud adorandum, hæc conſuetudo debet ne ſeruari?

℞. Si infirmus ex aliqua infirmitate, vel vomitu, nō poteſt ſumere Euchariſtiam pro viatico, non debet Sanctum Sacramentum deferri ad domum, ſolum ad adorandum, ratio eſt, quia cauſa quare Eccleſia permittit, vt deferatur infirmis ad domos, eſt propter effectum, vtilitatem, & gratiam, quā confert digna ſuſceptio huius Sancti Sacramenti, & hęc eſt neceſſitas præciſa, & iſtæ fortiſſimæ cauſæ non apparent in ſola adoratione, ideò hæc conſuetudo ſublata fuit à Pio V. & non eſt amplius ſeruanda.

27 Euchariſtia eſt ne danda damnatis ad mortem, & in quo loco, & quando?

℞. Sancta Euchariſtia danda eſt omnibus Chriſtianis, qui in fide, & gremio Sanctæ Matris Eccleſiæ moriuntur, tàm infirmis, quam condemnatis per iuſtitiā ad mortē, & hic Ordo eſt ſeruandus, notificata ſententia mortis; debent portari in cappellam, vbi celebratur Miſſa in carcere, & ibi communicari die anteriori, ante executionem mortis, ita vt ſit ſpatium viginti quatuor horarū; licet Nauar. de pœnitentijs, & remiſſ. dicat quod in neceſſitate poteſt dari Euchariſtia condemnatis, & poſt vnam horam ſuſpendi, ſed ſolemnitas ſupra poſita ſeruatur, vt communicent ieiuni, quia tunc ſani ſunt, & diſpenſationes non debent fieri, niſi quando neceſſitas poſtulat, vt in infirmis.

28 Euchariſtia in qua hora, cum quo ornatu, & cum qua veſte, debet infirmis miniſtrari?

℞. In quacunque hora, ſiue die, ſiue nocte pōt infirmis periclitantibus miniſtrari, ſiue ieiunis ſiue non ieiunis: ratio eſt, quia neceſſitas caret lege, ſed mane, & veſpere horis competētibus, debent Parochi, com-

municare

municare infirmos, quos habent in periculo; & Parochus cum apparatu , lumine , & baldachino ſeu pallio . Veſtitus ſcilicet , ſuper pelliceo, & ſtola , veſte ſerica in modum mozetæ , tintinnabuloque paruo pręcedente, accenſis luminaribus, ſubtus baldachinum, magno comitatu, recitãs Pſalmos Dauid, cum alio Clerico, vel Sacriſta, alternãtes verſus, & cum magna deuotione, oculis fixis in Sanctum Sacramentum, quod in manibus portat, coopertum velo ſerico; ſic debet ire vſq; ad domum infirmi, & in cubiculo infirmi debet eſſe altare paratum, cum imaginibus, & luminaribus, & ibi debet reponere Sanctiſſimum Sacramentum: & videre, an infirmus velit confiteri aliquod peccatum oblitum, & poſtea legere alta voce, quæ continentur in cęremoniali, & ſic miniſtrare Sanctum Sacramentum.

29 Tempore peſtis, vel belli, vel ſi ſit timor hęreticorum potentium, quomodo debet deferri Sanctiſſimũ Sacramentum infirmis?

℞. Hoc relinquitur arbitrio Epiſcopi, an ſit deferẽdum occultè, vel publicè; an ſit melius facere altare in agro, vel in domo infirmi ad euadenda pericula; quæ poſſunt accidere ex multitudine comitantium Sanctum Sacramentum; penſato periculo, tempore, occaſione, debetq; Epiſcopus prouidere, vt magis viderit in domino expedire.

30 In quibus Eccleſijs debet ſeruari Sancta Euchariſtia in Sacrario?

℞. Neceſſe debet aſſeruari in Eccleſijs cathredalibus, collegiatis, & Parochialibus, & in monaſterijs fratrum regularium, & monialium, vbi viget regularis obſeruantia, quia hoc eſt præceptum in Sacris Canonibus, & neceſſarium, ex antiqua conſuetudine in Eccleſia Dei.

31 In Capellis Eremiticis, vel in Sacellis priuatarum domorum poteſt ſeruari Euchariſtia?

℞. In iſto caſu ſolus Summus Pontifex poteſt dare hanc licentiam, quæ datur Regibus, & magnis Principibus, qui habent Sacella ampla, & ita ornata, & cum tantis Capellanis ſicut Eccleſię cathredales: ſed in capellis Eremiticis ſi ibi ſit multitudo fidelium pro recollectione fructuum tempore Augusti, vel Vindemiæ, & ſit periculum, quòd aliquis moriatur, ſine Euchariſtia, & terra, vel Eccleſia Parochialis ſit longè ab illo loco, poterit Epiſcopus ex facultate data à Concilio in hoc diſpenſare.

32 In Hoſpitalibus debet eſſe ſanctum Sacramentũ, & cum qua licentia?

℞. In Hoſpitalibus eſt neceſſarium, vt ſit Sancta Euchariſtia recondita propter periculum infirmorum, nocte, & die, ſed debet poni cum licentia Epiſcopi in ſcriptis, & in Capella, & loco decenter ornato, qui pateat omnibus, qui videre velint rẽ Sacram.

33 In Eccleſijs, quę ſunt in ciuitate, & non ſunt Parochiales, ſed conſtructæ ab aliqua confraternitate, vel pio homine, poteſt poni Sanctiſſimum Sacramentũ, & cum qua licentia?

℞. In iſtis Eccleſijs poteſt poni cum licentia Epiſcopi; & Epiſcopus debet conſiderare quando confert hanc licentiam. Primò ſi talis Eccleſia eſt ſufficienter dotata. Secundo, ſi ſit magna, & bene ædificata. Tertiò, ſi habet Capellanos, vel Capellanum, & Sacriſtam, cum congrua ſuſtentatione. Quartò, ſi talis Eccleſia habet fabricam. Quintò, ſi ſit ſufficienter ornata, & habet Calices, capſulas, palia, & ornamenta, ex omnibus coloribus, quibus Eccleſia vtitur. Sextò ſi ibi mortui ſepeliuntur. Septimò, ſi eſt Eccleſia benedicta, vel conſecrata. Octauò, ſi ibi quotidie celebretur Miſſa. Nonò, ſi ibi concurrat multitudo populi, quia cæteræ Eccleſiæ diſtant. Decimò, ſi hæc Eccleſia eſt impedimento alicui Eccleſiæ Parochiali; his omnibus conſideratis Epiſcopus poterit dare licentiam, vt habeant Sanctum Sacramentum, ſemper cum lampade accenſa.

34 Quando debet renouari Sancta Euchariſtia, & à quo?

℞. Regula non eſt certa, ſed benè erit, vt bis in hebdomada renouetur à Parocho, vel ab alio Sacerdote de licentia Parochi, ne ſpecies corrumpantur.

35 Sacrarium vbi debet eſſe Sanctum Sacramentum quomodo debet fieri, & quid debet habere in ſe?

℞. Debet fieri in modum tabernaculi, & debet eſſe depictũ, vel deauratum, vel legitimè ornatum clauſum clauè, & intus debet eſſe pixis ſaltem argentea cooperta; & ſubtus debent eſſe corporalia munda, & ſupra pixidem debet eſſe velum ſericum, & omnia cum pretioſo ornatu ſecundum facultatem Eccleſiæ, quia ibi reconditur Dominus dominantium.

36 Quis eſt effectus huius Sacramenti?

℞. Dat gratiam, confortat, præſeruat, & alios mirabiles effectus facit.

37 Datur ne vna gratia ex ſumptione corporis Chriſti, & alia ex ſumptione ſanguinis?

℞. Non, ſed tantum vna eademque gratia. Tolet. in ſum. lib. 2. c. 28.

38 Quot ſunt modi recipiendi hoc Sacramentum?

℞. Quatuor: primo in figura ſicut Patres antiqui in Manna. Secundò, ſpiritualiter, per fidem, & ardens deſiderium in contemplatione. Tertiò, Sacramentaliter tantum cum quis ob peccatum mortale ponit obicem, & non accipit effectum. Quartò, quando recipit Sacramentum, & gratiam. Trid. ſyno. ſeſſ. 13. can. 8. Tolet. in ſum. lib. 2. c. 28.

39 Cuius iuris eſt ſub vtraque ſpecie conſecrare?

℞. Diuerſa eſt DD. opinio; ſed verius eſt eſſe de iure diuino: conficere ſub vtraq; ſpecie, & vtraque conſumare eos, qui conficiunt: vt apertè colligitur, ex Trid. ſyn. ſeſſ. 21. c. 1. & ſeſſ. 22. initio: & qui vero cõmunicat in ſola hoſtia ſumit integrum Sacramentũ. Trid. ſyn. ſeſſ. 13. can. 3.

40 Laici Clerici communicantes ſunt ne obligati pręcepto Chriſti ad cõmunicandum ſub vtraque ſpecie?

℞. Non, immo ex ſacris litteris colligitur, quòd cõmunio ſub ſola ſpecie panis ad ſalutem ſufficit. Trid. ſyn. ſeſſ. 21. c. 1.

41 Quis approbauit, & quaſi pro lege poſuit conſuetudinem communicandi ſub vna ſpecie?

℞. Sancta Romana Eccleſia, & declarauit in ea Chriſtum integrum verumque Sacramentum ſumi. Trident. ſynod. ſeſſ. 21. cap. 3. & can. 3.

42 Quomodo aſſiſtit Chriſtus integer in Sacramento, & in Cælo?

℞. In Cœlo iuxta modum aſſiſtendi naturalem; in Sacramento verò Sacramentaliter totus in toto, & totus in qualibet particula hoſtiæ, aut vini conſecrati. Trid. ſyn. ſeſſ. 13. cap. 1.

43 Poſt conſecrationem exiſtit Chriſtus ſub ſpecie panis, & vini?

℞. Sub ſpecie panis exiſtit corpus Chriſti virtute verborum, & per conmitantiam exiſtit ſanguis,

ıima,diuinitas, & etiam tota Trinitas, & ſimiliter ıb ſpecie vini ſanguis venit ex vi verborum, corpus erò, & reliqua per concomitantiam, itaque poſt onſecrationem exiſtit Chriſtus in Sacramento ve- ıs Deus, & homo realiter, & ſubſtantialiter.Trid. n.ſeſſ.13. c.1.& 3.& can.3.

Si in illo triduo, in quo Chriſtus fuit in ſepulchro liquis Apoſtolorum celebraſſet,& conſecraſſet pa- em,ſub ſpecie panis, veniſſet ne ſanguis per conco- ıitantiam, & ſub ſpecie vini, veniſſet ne corpus per oncomitantiam?

. Non,ſed in hoſtia eſſet corpus, & in Calice eſſet nguis; vtrumque tamen diuinitati admirabili mo- o vnitum.Tol.in ſum.lib.2. c.27.

Poſt conſecrationem manet ne ſubſtantia panis, vini?

. Negatiuè,ſed ſolum accidentia; quia ſubſtantia anis, & vini tranſit in ſubſtantiam corporis, & ſan- uinis Chriſti Domini. Tridentin. ſynod. ſeſſione 3. cap. 4.

Quæ ſunt hæc accidentia, & quomodo exiſtunt ne ſubſtantia?

. Sunt quantitas,color,ſapor,& odor,&c.quę vo- ntur accidentiæ, & non ſunt affixæ corpori Chri- i,ſed miraculoſè exiſtunt ſine ſubiecto, & ſub illis orpus Chriſti exiſtit Trid.ſyn.ſeſſ.13.c.3.Suarez di- inct.61.

Si ſub ſpeciebus non eſt vlla ſubſtantia,prçter ſub- antiam corporis Chriſti cum quis manducaret hoc acramentum ſubſtentaretur ne?

. In iſto caſu fieri nutritionem, quia Deus ponit ıamdam materiam præſentem,qua nutritio fiat,de ua re,vide Suar.3.p.q.77.a 8.diſt.57.

Quare hoc Sacramentum ſeruatur in Sacrario?

. Vt detur viaticum infirmis.Trid.ſyn.ſeſſ.13.c.6. can.7.

CAPVT X.

De Sacrificio Miſſæ.

QVis inſtituit Miſſam?

℞. Chriſtus Dominus in Cęna nouiſſima. Tri- ..ſynod.c.1.ſeſſ.22.

Quis ordinauit Apoſtolos Sacerdotes?

. Chriſtus Dominus in Cœna vltima quando di- t,hæc quotieſcumque feceritis in mei memoriam cietis.Trid.ſyn.vbi ſup.

Sacrificium Miſſæ eſt ne propitiatorium?

. Eſt propitiatorium,ita vt ſi recta fide,cum mętu, reuerentia contriti, ac pœnitentes ad Deum ac- damus miſericordiam conſequamur,& gratiam in eniamus in auxilio opportuno: vt docet Concilium rid.ſeſſ.22.c.2.

Pro quibus offertur?

. Pro Viuis,& defunctis.Trid.ſyn.vbi ſupra.

Quibus prodeſt?

. Viuis, & defunctis nondum integrè purgatis. rid.ſyn.vbi ſup.

Sacrificium Miſſæ poteſt ne offerri ſanctis?

℞. Negatiuè, ſed ſoli Deo, qui eos coronauit; rectè tamen in memoriam, & honorem eorum interdum Eccleſia celebrat. Tridentin.ſynod.ſeſſione 22.capitulo 3.

7 Quis inſtituit ſacrum Canonem?

℞. Sancta Eccleſia ab omni quidem errore purum. Trid.ſyn.ſeſſ.22.c. 4.

8 Quare Eccleſia inſtituit, vt in Miſſa quædam dicerentur ſubmiſſa voce, quædam verò clariori; item quare adhibet veſtes peculiares,ſacraſq; cærimonias, & luminaria in hoc peragendo ſacrificio?

℞. Vt mentes hominum eleuet ad meditationē rerum diuinarum, & vt maieſtas tanti ſacrificij commendetur, quod ritè factum eſt ex apoſtolica traditione.Trid.ſyn.ſeſſ.cap.5.

9 Miſſæ in quibus populus non communicat,ſed ſolum Sacerdos,ſunt ne reprobandæ; & vt illicitæ damnandæ?

℞. Negatiuè;aioque commendandas eſſe, tùm quia fideles tunc communicant ſpiritualiter,tùm quia Sacerdos publicus Miniſter offert pro ſe, & pro populo, ac Miſſæ huiuſmodi verè communes cenſeri debent.Trid.ſyn.ſeſſ.22.c. 6.

10 Quare miſcetur pauciſſima aqua cum vino?

℞. Hanc mixtionem fieri,tùm quia creditur eam feciſſe Chriſtum Dominum,tùm quia per eam recolitur Sacramentum ſanguinis, & aquæ fluentium de latere Chriſti Domini,tùm deniq; quia repræſentatur vnio populi fidelis cum ſuo capite Chriſto. Trid. ſyn.ſeſſ.22.c.7.

11 In qua lingua debet celebrari Miſſa?

℞. Seruādam eſſe conſuetudinem antiquam cuiuſque Eccleſiæ à Sancta Romana Eccleſia approbatam;ſed iuſtis de cauſis non debet paſſim celebrari in lingua vulgari;& in medio Miſſæ prædicandum eſt Euangelium diebus feſtiuis. Trident.ſynod. ſeſſione 22.cap.8.

12 In Miſſa offertur ne Deo verum ſacrificium?

℞. Affirmatiuè.Trid.ſyn.ſeſſ.22.c.1.

13 Quando Chriſtus dixit (hoc facite in meam commemorationem) quid præcepit?

℞. Inſtituiſſe Apoſtolos Sacerdotes, atq; ordinaſſe, vt illi,& alij Sacerdotes offerrent corpus, & ſanguinem ſuum.Trid.ſyn.ſeſſ.22.can.2.

14 Sacrificium Miſſæ eſt ne laudis tantum?

℞. Eſſe non ſolum laudis,ſed etiam propitiatorium. Trid.ſyn.vbi ſupra can.3.

15 Quando celebratur Miſſa in honorem Sanctorū quid intendit Eccleſia?

℞. Interceſſionem eorum obtinere apud Deum, Trid.ſyn.ſeſſ.22. can.5.

16 Poteſt ne aliquid pretij pro Miſſa dari?

℞. Negatiuè,quia eſt inæſtimabilis pretij.Trid.ſyn. ſeſſ.22. & decret.de euitand.& obſeruand.in celebr. Miſſæ.

17 Quando datur ſtipendium celebrantibus Miſſam quo modo largitio illa pecuniæ, &c. licitè ne fieri poteſt?

℞. Licitè fieri eam largitionem, quia tunc merces non datur pro Miſſa,cum Miſſa ſit ineſtimabilis pretij;ſed datur ad congruam ſuſtentationem celebrantis naturali lege ipſi debitam; vnde non excluditur pactio de ſtipendio pro Miſſa debito,iuxta illud non alligabis os boui triturāti.hæc Doctr. ſumitur ex D. Auguſtino lib.de paſtoribus, capitulo ſecundo

Dari verò ſecundum conſuetudinem loci, & ſecundum taxas poſitas in Concilijs Prouincialibus.

18 Sacerdotes diuites; puta Canonici, & Dignitates Eccleſiarum Cathredalium, poſſunt ne recipere eleemoſynas pro miſſis dicendis, ſicut faciunt alij Clerici indigentes?

℟. Siue Sacerdos ſit diues, ſiue pauper poteſt recipere eleemoſynas pro Miſſis dicendis, ratio eſt, quia, dignus eſt operarius mercede ſua, quam Sacerdos acquirit ex eo, quòd celebrans pro alio ſibi ab illo naturali lege debetur alimentum, vt dictum eſt; & diuitiæ, vel paupertas non tollunt hoc ius, quo debita eſt ſubſtentatio celebrantis; Verum conſultius eſt, vt Sacerdos diues det illam eleemoſynam pauperibus, vt habeat duplex meritum ob celebrationem, & ob eleemoſynam. Illud autem eſt aduertẽdum quod Sacerdotes, qui ex obligatione ſui Beneficij, Capellaniæ, aut aliorum redditũum Eccleſiaſticorum tenentur Miſſam pro aliquo dicere, non poſſunt pro eadem dicenda ſtipendium ab alio accipere Conſule. Suarez. in 3. parte quæſtione 83. articulo 4. diſpu. 86. ſect. 3.

19 Laicus poterit dare rem temporalem Eccleſiæ, ſicut agrum &c. ea conditione, vel pacto, vt illi dicatur tot Miſſæ?

℟. Poterit licitè abſq; ſimonia, quia ipſe non emit rem ſpiritualem, ſed ſoluit alimentum, & ſuſtentationem alicuius celebrantis; iſq; poteſt licitè recipere, quia dignus eſt operarius mercede ſua; tenet Abbas in capitulo quoniam ne præiati vices ſuas, numero 4.

20 Quid debent prohibere Epiſcopi in Eccleſia dum Miſſæ celebrantur, & horæ cantantur?

℟. Deambulationes, ſtrepitus, colloquia vana, vociferationes, & quòd in muſica non miſceantur cantus prophani. Nauar. in man. c. 21. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. de reformat.

21 Parochi inter Miſſarum ſolemnia quid debent agere?

℟. Explicare myſteria Miſſæ, & Euangelij. Triden. ſyn. ſeſſ. 22. c. 8.

22 Poteſt Epiſcopus ſub cenſura præcipere, vt Sacerdos non impeditus celebret feſtiuis diebus?

℟. Non, ſed id debet facere monitionibus.

23 Quando tenetur Parochus celebrare?

℟. Parochum tam frequenter teneri, vt ſuo muneri ſatisfaciat. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 14. cap. ſignificaſti de præbend.

24 In Miſſis nouis presbyterorum, quid prohiberi debet ab Epiſcopis?

℟. Omnino prohibere debent cuiuſuis generis mercedum conditiones, pacta, & quicquid pro miſſis nouis celebrandis datur, nec non importunas, atq; illiberales eleemoſynarum exactiones potius quam poſtulationes, aliaq; huiuſmodi, quæ a ſimoniaca labe, vel certe a turpi quæſtu non longe abſunt. Trident. ſynod. ſeſſion. 22. de euitand. & obſeruand. in celebr. Miſſ. Per hęc autem non prohibentur iuſta pro miſſis ſtipendia.

25 Qui Miſſam nouam cantat quid debet agere?

℟. In medio altaris ſe vertere ad populum, eleemoſynas ſponte oblatas recipere, ſed non circuire Eccleſiam ad euitandum tumultum. Zerol. in prax. Epiſc. p. 2. verb. Miſſa. verſ. 3.

26 Conſuetudo, vt Sacerdos per Eccleſiam pacem det, & eleemoſynam quærat eſt ne ſeruanda?

℟. Negatiuè: imò tollenda. Zerol. in prax. Epiſcop. par. 2. verb. Miſſa. verſ. 3.

27 Poteſt ne Epiſcopus facultatem concedere, vt in domibus priuatis Miſſa celebretur?

℟. Negatiuè, ſed ſolus Summus Pontifex. Trid. ſyn. ſeſſ. 22. cap. de euitandis, & obſeruandis in celebratione Miſſæ.

28 Poteſt Epiſcopus dare licentiam celebrãdi in Capellis Eremiticis, aut alijs, & cuiuſuis parentibus?

℟. Poteſt. Tridentina Synodus in eodem decreto.

29 Quando celebratur feſtum alicuius Sancti à populo, poſſunt ne poſt Miſſam conuiuia fieri?

℟. In hoc ſeruandam eſſe conſuetudinem, dummodo fiant extra Eccleſiam. Piaceſius in prax. Epiſcop. p. 2. c. 3. nu. 23.

30 In quo loco Miſſæ celebrandæ ſunt?

℟. In Eccleſijs, oratorijs, & Capellis Eremiticis. Nauarr. in manual. capitulo 21. cap. ſicut. diſtinctio. prima, Tridentin. ſynod. ſeſſione 22. decreto de obſeruandis, & euitandis in celebratione Miſſæ.

31 Licet nè ante diem celebrare?

℟. Negatiuè, ſed in ortu auroræ, excepta nocte natiuitatis D. Ledeſma in ſum. tomo primo, capitulo 19. concluſion. 9. & Nunez. 3. part. tomo 1. quæſt. 25. artic. 2.

32 Qui veſpertino tempore celebrat quam pœnam incurrit?

℟. Eſt perpetuò ſuſpenſus per bull. Pij V.

33 Quis tenetur audire Miſſam diebus feſtiuis, & dominicis?

℟. Quilibet Chriſtianus doli capax ceſſante legitimo impedimento. c. Miſſas, c. omnis fidelis. de conſecr. diſtinct. 1.

34 Epiſcopus, Monacus, & Clericus tenentur ne ſub peccato diebus non feſtiuis, vel ieiunij intereſſe ſacro?

℟. Negatiuè. Nauar. in man. c. 21. & Abb. c. 1. de vita, & honeſt. Cler. nu. 9. & 20.

35 Poteſt Epiſcopus dare licentiam, vt diebus feſtiuis opera ſeruilia fiant?

℟. Poteſt præſertim tempore vindemiæ, vel recollectionis tritici. Regina. din prax. tom. 2. lib. 9. c. 3.

36 Tenentur ne Chriſtiani de præcepto audire vllas horas, vel plures Miſſas?

℟. Negatiuè, neq; in die natiuitatis Domini, in quo poſſunt dici tres Miſſæ. Nauar. in man. c. 21.

37 Quid eſt audire Miſſam?

℟. Eſt corpore adeſſe, & mente attendere. Tolet. lib. 6. de inſtruct. ſacerd. c. 6.

38 Sacerdos celebrans quam præparationem debet habere?

℟. Debet eſſe ieiunus, confiteri peccata, & præparare ſe meditatione, & oratione ad tantum myſteriũ peragendum, c. ſacramenta. diſt. 1. c. liquido. diſt. 2. de conſecr. 1. ad Corinth. c. 11. vbi habetur: probet autẽ ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat.

39 Quoties licet in die celebrare?

℟. Semel tãtum excepto die Natalis Domini, in quo tres Miſſæ celebrari poſſunt a quolibet Sacerdote continuato, vel diſtincto tempore, dummodo non purificet ante expletam tertiam Miſſam. c. conſuluiſti. de celebr. Miſſar.

40 Sacerdos ſi celebrat in pane fermentato, vel calice ligneo, vel ſine aqua qua pœna punitur?

℟. Si ſe-

℟. Si fecerit ex aperta malitia: officio, & beneficio perpetuo priuatur.c.ſi.de celebr.Miſſ.

Sacerdos, qui reliquit Miſſam inceptam, qua pęna punitur?

℟. Excommunicationis; niſi ex morbo neceſſario id fecerit, tunc enim ab alio Sacerdote eſt finienda.c.liquido.de conſecr. diſt.2.

Sacerdos, qui celebrans ſumit corpus, & non ſanguinem qua pœna punitur?

℟. Debet priuari celebratione Miſſæ.cap. comperimus.de conſecr.diſt.2.

Sacerdos celebrans, & non communicans, neque corpus, neque ſanguinem Domini, qua pœna punitur?

℟. Per annum priuatur celebratione Miſſæ, ſi id faciat ex obliuione; c. relatum de conſecratione diſt. 2. ſi id faciat, vt hæreticus punitur pœna hæreticorum.

Sacerdos celebrans quibus veſtibus debet eſſe indutus?

℟. Sacris veſtibus ab Eccleſia ordinatis; nempè amictu, alba, cingulo, manipulo, ſtola, ſeu Orario, & caſula, ſeu planeta, & habetur in rit. Roman.& numerantur in Concil.Rhem.cap.4. apud Burch.lib.2. capit.50.

Qui ſunt colores quibus Eccleſia vtitur in ornamentis?

℟. Sumuntur ſecundum diuerſitatem Sanctorum, de quibus eſt ſolemnitas temporumq; varietatem, ſcilicet in feſto Sanctorum martyrum, vtitur colore rubeo, vt ſignificet ſanguinem, quem pro Chriſto effuderunt; in feſto Virginum, & Confeſſorum vtitur candido colore, vt ſignificet eorum vitam candidam, & immaculatam; pro defunctis vtitur colore nigro, vt ſignificet triſtitiam: Tempore Aduentus vtitur colore violaceo: per annum vtitur viridi colore; & vltra hos colores Eccleſia alijs non vtitur. vt habetur in cæremon.Roman.

Quid ſignificat Sacerdos ſacris veſtibus indutus?

℟. Summum Sacerdotem repreſentat.

Si Sacerdos celebraret ſine ſacris veſtibus, & quis audiret eius Miſſam, talis audiens ſatisfaceret ne pręcepto Eccleſiæ?

℟. Affirmatiuè: ſed Sacerdos grauiter peccaret, ita Palud.Soto in 4.diſt.13.Syluester verbo Miſſa.1.& alij apud Suar.tom.3.in 3.part.diſputat. 82. quæſtione 83.ſect. 3.

Quæ dicitur notabilis pars Miſſæ?

℟. Adhuc non eſt in iure determinatum, ſed relictū arbitrio prudentis, ſed de conſuetudine à principio Euangelij auditur integra Miſſa.Nauar.in man. cap. 21. num. 2.

Quam partem Miſſæ prætermittendo peccat?

℟. Notabilem partem Miſſæ.Nauar.vbi ſup.

Si quis eſt adeò diſtans, vt non poſſit audire Miſſam, vel claudit oculos in contemplatione; vel eſt ſurdus, vel cæcus ſatisfacit ne præcepto?

℟. Affirmatiuè, dum adſit corpore, & mente.Tolet. lib.6.c.6.de inſtruct.Sacerd.

Si quis pingeret, ſcriberet, vel faceret affectatim aliquam rem per notabilem partem Miſſæ audiret ne Miſſam?

℟. Negatiuè; quia affectatim non adeſt mente.

Qui audit dimidiam Miſſam ab vno Sacerdote, & aliam dimidiam ab alio continuatim, vel diſiunctim ſatisfacit ne præcepto?

℟. Nauarr.& plurimi DD. tenent partem affirmatiuam.ſed Tolet.in inſtruct.Sacerd.tenet negatiuam. & dicit non eſſe vnam Miſſam, ſed partes duarum Miſſarum.

53 Si aliquis ſpatio, quo aliqua pars notabilis Miſſæ peragitur cogitationibus abſtraheretur ſatisfaceret ne præcepto?

℟. Affirmatiuè, ſi id non faciat affectatim, & voluntariè dummodo adſit corpore, & intentione.Tol.lib. 6.cap.6.

54 In Miſſa requiritur ne aliquis actus hominis, vt audire, videre, vel intelligere?

℟. Sufficere tantum corpore adeſſe, & mente attendere: volens adimplere præceptum Eccleſiæ. Tol.vbi ſupr.

55 Quare dicitur, audire Miſſam, cum nullus actus requiratur?

℟. Quia ſicut ad auditum, requiritur proportionata præſentia, ita, & in Miſſa requiritur eadem præſentia, vt quis dicatur adeſſe corpore, & mente.

56 Miniſter, qui vt ferat thus, vinum, vel prunas dimittit aliquā partem Miſſę, tenetur ne audire aliā?

℟. Minimè, quia cum ſeruiat neceſſarijs rebus altaris habetur pro præſenti.Sanct.Antonin.2.par.tit.9. c.10.verb.Miſſa.§.1.

57 Qui pergit ad Eccleſiam animo videndi mulierē, vel loquendi, ſatisfacit ne præcepto?

℟. Affirmatiuè: quia poteſt quis malo fine ad Eccleſiam pergere, & benè, ac ritè Miſſam audire. Nauar.in man.c.21.

58 Si quis audit Miſſam, & ſimul recitat horas ex obligatione, ſatisfacit ne præcepto?

℟. Cum diſtinctione: ſi ex recitatione nō habet neceſſariam attentionem Miſſæ, non ſatisfacit: ſi verò habet neceſſariam attentionem vtriuque rei; (licet hoc difficilè ſit,) ſatisfacit. Angel verbo. Fęriæ. §. 42.

59 Qui non tenentur audire Miſſam diebus Dominicis, & feſtiuis?

℟. Qui impediti ſunt aliquo damno graui corporis, honoris, bonorum; vt infirmus, eius Miniſter, Nutrices, Iudices, Cuſtodes arcium, eorum Conſiliarij impediti graui negotio, pauperes non habentes veſtes, vt è domo honeſtè egredi poſſint.Nauar.in manual. c.21.

60 Excommunicati peccant ne nouum peccatum non audiendo Miſſam, pręcipuè, ſi diligentiam non faciant, vt abſoluantur?

℟. Minimè, quia iure prohibiti ſunt; licet peccent peccatum negligentiæ non faciendo debitam inſtantiam, vt abſoluantur.Nauar.vbi ſup.

61 Viduæ, quæ iuxta Regionis conſuetudinem è domo non exeunt per annum integrum, vel per ſex menſes, tenentur ne audire Miſſam diebus Dominicis?

℟. Minimè, licet talis cōſuetudo debeat ab Epiſcopo concionibus, & exhortationibus expelli.Tol.& Nauar.vbi ſup.

62 Clericus vagans debet ne admitti ad celebrandum?

℟. Negatiuè, ſicuti nec criminoſus notoriè. Tridentino ſynod. ſeſſione 22. decret. de obſeruand. & cui-

euitand. in celebratione Miſſæ.

63 In miſſis eſt ne licitum ob deuotionem alicuius nouos ritus, aut præces pias adhibere?

℟. Negatiuè, ſed ſolum illas, quas Eccleſia Catholica approbauit. Trid. ſyn. vbi ſup.

64 Certus numerus Miſſarum, & candelarum eſt ne permittendus?

℟. Si tales ritus redolent ſuperſtitionem, abolendi omnino ſunt, vt docet Trident. ſynod. ſeſſion. 22. decreto de obſeruandis, & euitandis in celebratione Miſſæ.

CAPVT XI.

De extrema vnctione.

1 QVid eſt extrema vnctio?

℟. Eſt confirmatio in via. Trid. ſyn. ſeſſ. 14. de Extrema Vnctione.

Hoc Sacramentum à quonam fuit inſtitutum?

2 ℟. A Chriſto Domino apud D. Marcum c. 6. infirmatur quis in vobis inducat presbyteros, orent pro eo, & vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſaluabit infirmum, & confortabit eum Dominus; & ſi in peccatis eſt, dimittentur ei. Trid. ſynod. ſeſſ. 14. c. 1.

Ad quid inſtitutum fuit hoc Sacramentum?

3 ℟. Primariò fuiſſe inſtitutum ad confortandos, iuuādoſque animos infirmorum contra Diaboli tētationes, & difficultates illis occurrentes in articulo mortis. Trid. ſyn. ſeſſ. 14. de Extrema vnctione.

Quæ inueniuntur in hoc Sacramento?

4 ℟. Inueniri materiam, formam, Miniſtrum cum intentione, ſuſcipientem, & effectum. Tolet. in ſum. lib. 7. c. 1.

Quotuplex eſt materia?

5 ℟. Duplicem eſſe; remotam, & proximam: remota eſt oleum oliuarum ab Epiſcopo, in die Cœnæ Domini ſolemniter conſecratum: proxima verò eſt vnctio. Trid. ſyn. ſeſſ. 14. c. 1.

Quæ eſt forma?

6 ℟. Hanc eſſe videlicet; per iſtam ſanctam Vnctionem, & per ſuam pijſſimam miſericordiam, indulgeat tibi Deus, quidquid dereliquiſti per viſum, & auditum, &c. Trid. ſyn. vbi ſupr.

Poteſt hæc forma mutari ab Eccleſia?

7 ℟. Non poſſe ſi mutetur ſenſus. Trid. ſyn. vbi ſup. Tolet. in ſum. lib. 7. cap. 1.

8 Eſt ne de neceſſitate formę, (in nomine Patris &c.

℟. Non eſſe, & quamuis non ſint de eſſentia formæ ſingula illa verba, tamen omitti non debent, nec poſſunt ſine peccato, cum habeamus Eccleſię præceptū, & longiſſimam conſuetudinem, quam ſequendam eſſe in hoc negotio, docent Tolet. vbi ſup. & Bellar. lib. 1. c. 7. de Extrem. vnct.

9 Quare hæc forma eſt deprecatiua, cum reliquorū Sacramentorum ſit imperatiua?

℟. Quia ita oportuit, cum infirmus non reputetur de hoc mundo, ſed de alio, & ideò Sacerdos deprecatur, & non iubet. Nauar. c. 22. nu. 15.

10 Quis eſt Miniſter huius Sacramenti?

℟. Eſſe Epiſcopum, Parochum, vel Sacerdotem de eius conſenſu, & non ſeniores, neque Primates: ſed ſi non accederet conſenſus Parochi expreſſus, vel coniecturalis, Sacramentum teneret, ſed Sacerdos maneret excommunicatus. Trid. ſyn. 14. c. 4.

11 Chriſma, & oleum ſanctum, quo die, & à quo debent fieri?

℟. Fieri debere ſingulis annis, die Cœnæ Domini, ſeruatis cæremonijs conſuetis, & ab Epiſcopo; & antiqua cōburi debēt. c. quoniam. de ſent. excom. lib. 6.

12 Si Epiſcopus ſit infirmus, vel abſens; vel ſedes vacet, quid agendum?

℟. Neceſſe eſſe Epiſcopum proximiorem adire, & ab eo petere conſecrationem olei Sancti, cap. ſi Epiſcopus. de ſuppl. negligent. Prælator.

13 Poteſt ne fieri in Eccleſia interdicta?

℟. Poteſt. DD. in cap. quoniam de ſent. excomm. lib. 6. & gl. in c. 1. de reliq. & venerat. Sanctor. verb. conſecratio.

14 Quibus datur?

℟. Adultis morti propinquis, videlicèt morbo, partu, vel ſenectute, & non pueris, perpetuò amentibus, & ſuſpendendis. Tol. lib. 7. c. 3.

15 In quibus partibus vngitur infirmus?

℟. In viſu, auribus, ore, naribus, palma, & corpore, vt indulgeat illi Deus, quidquid peccauit per quinque ſenſus: & Sacerdotibus non vnguntur palmæ, ſed aduerſus palmas; & in qualibet vnctione crematur ſtupa: & cæcis non vnguntur oculi.

16 Vnctio datur ne ſub dubio?

℟. Dari ſi non eſt mortuus. Tol. vbi ſup.

17 Si infirmus conualeſcat, poteſt ne aliam recipere vnctionem?

℟. Poteſt. Trid. ſeſſ. 14. cap. 3. Modo infirmitas interrumpatur per aliquam diuturnam moram, ita vt ſtatus illi ęgritudinis ſecundum communem conſuetudinem diuerſi cenſeantur. ita Suar. diſput. 40. ſect. 4. §. 7. tom. de pœn.

18 Quis eſt effectus huius Sacramenti?

℟. Remittere peccata oblita, & quæ non potuit cōfiteri, dat ſanitatem animæ, & confortat contra tentationes Diaboli in articulo mortis, & ad corporis ſanitatem plurimum confert. Trid. ſynod. ſeſſion. 14. canon. 2.

CAPVT XII.

De Ordine.

1 QVid eſt Ordo?

℟. Eſt ſignaculum quoddam Eccleſiaſticum, quo ſpiritualis poteſtas ordinato conceditur. Fornar. in addit. Tol. c. 1. de ord.

2 A quo fuit inſtitutum hoc Sacramentum?

℟. Fuiſſe à Chriſto Domino inſtitutum, & eſt verè, & propriè Sacramentum, & data fuit poteſtas Apoſtolis, & eorum Succeſſoribus conſecrandi Sacerdotes, qui habeant poteſtatem peccata remittendi, & retinendi. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. cap. 1.

3 Quis inſtituit ordines maiores, & minores?

℟. Inſtituiſſe Chriſtū Dominū. Trid. ſy. ſeſſ. 23. ca. 2.

Ad quid

Ad quid ſunt inſtituti ordines minores?

℟. Vt per eos veluti per gradus aſcendatur ad Sacerdotium. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. can. 2. & 6.

6 Prima tonſura eſt ne Ordo?

℟. Non eſſe ordinem, ſed diſpoſitionem ad ordines. Tol. in ſum. vbi ſupr.

7 Quot ſunt Ordines?

℟. Secundum Theologos, ſeptem eſſe; ſecundum Canoniſtas, octo, quia faciunt Epiſcopatum ordinem diſtinctum; videlicèt, Oſtiarium, Lectorem, Exorciſtam, Accolitum, Subdiaconum, Diaconum, Sacerdotem. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 3. Tol. in ſum.

8 Quæ inueniuntur in hoc Sacramento?

R. Materia, forma, miniſter, ſuſcipiens, & effectus. Tolet. in ſum.

9 Quæ eſt materia huius Sacramenti?

℟. Eſt traditio inſtrumentorum, quibus ſignificatur poteſtas, quæ in ſingulis ordinibus datur. Tol. vbi ſupr. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 1.

10 Quæ eſt forma?

℟. Verba, quæ dicuntur cum traditione inſtrumentorum. Tol. in ſum.

11 Quando traditur poteſtas, & imprimitur character ordinato?

℟. Quando tangit inſtrumentum ſui ordinis ſimul cum prolatione verborum: in Oſtiario, tangēdo claues: in Lectore, librum: in Exorciſta, exorciſmum: in Accolito, ampullas, & candelabrum cum cereo: in Subdiacono, calicem, & patenam ſine hoſtia, & vino: in Diacono, Euangelia: in Presbytero; calicem cum vino, & patenam cum hoſtia: in Epiſcopo, quādo imponitur ei manus ſuper caput ſimul cum libro. Bellarminus de ordin. c. 9. Syluestr. verbo. Ordo. 2. numero 4.

12 Eſt ne neceſſarius tactus inſtrumentorum ad ordinem?

℟. Affirmatiuè ſimul cum prolatione verborum. S. Thom. q. 34. art. 3. ad 5. quæ verba proferenda ſunt ab Epiſcopo, & ab ordinato ſimul.

13 Quare quando traditur Subdiacono calix vacuus, & patena, Epiſcopus non profert aliqua verba?

℟. Quia ſolum datur illi vſus tangendi ſacra vaſa. Fornar. vbi ſup.

14 Imprimitur character in quolibet ordine maiori, & minori?

℟. Affirmatiuè, & de ordinibus maioribus apertè loqui. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. can. 4. tenent omnes: de minoribus verò fatetur communis opinio Valentia tomo 4. diſp. 9. q. 2. Henriq. lib. 10. c. 2. Sylu. de ord. §. 4. quæritur, maior diſt. 7. Palud. Alber. Tabiena Ordo §. 5. diſcrepat. Nauarr. c. 22. nu. 18. aitq; quatuor ordines minores, & primam tonſuram eſſe potius Sacramētalia. Fornar. loco citato.

15 Quando accipit Sacerdos poteſtatem abſoluendi, & quando poteſt illa vti?

℟. In ordine Presbyteratus, & non poteſt vti illa vſquequo Epiſcopus det illi facultatem poſt examen etiam ſi ſit regularis. Tridentin. ſynod. ſeſſion. 23. capit. 15.

16 Ad Sacerdotium requiritur neceſſariò Miſſa?

℟. Affirmatiuè. Syluestr. verbo Ordo?

17 Sacra vnctio, & cæremoniæ, quæ fiunt ſunt ne contemnendæ?

℟. Non imò amplectendæ, & venerandæ. Trident. ſynod. ſeſſ. 23. can. 5.

Examen Epiſcoporum Hieronymo Venero.

18 Si aliquid prætermittatur in ordinatione, eſt ne iterandus Ordo?

℟. Si ſit de ſubſtantia ordinis iterari debet; ſi verò nō ſit, ſuppleri debet ſicut ſi quis non vngatur, poterit poſtea vngi. Syluestr. verb. Ordo. & Fornar. vbi ſupra.

19 Quis eſt Miniſter Ordinis?

℟. Epiſcopus, qui per ſe ipſum ſi non ſit ægritudine impeditus debet ordinare ſubditos ſuos, aliter debet eos mittere examinatos, & approbatos ad alium Epiſcopum ordinandos, Trident. ſynod. ſeſſion. 23. c. 3. ſed de licentia Papę, ſimplex Sacerdos poteſt conferre ordines minores; maiores verò non, neq; Summus Pontifex poteſt diſpenſare, Fornar. vbi ſupra; & ibi quam plurimi DD.

20 Qui ſunt Superiores in Eccleſia?

℟. Papa, & Epiſcopi. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. can. 7.

21 Quam poteſtatem habent?

℟. Confirmandi, ordinandi, conſecrandi Eccleſias, & altaria, audiendi confeſſiones abſque conſenſu populi, vel poteſtate ſæculari. Triden. ſynod. ſeſſion. 23. canon. 7.

22 A quo debet quis ordinari?

℟. A proprio Epiſcopo. Trid. ſeſſ. 23. c. 8.

23 Quid requiritur, vt Epiſcopus ſit legitimus?

℟. Vt aſſumatur auctoritate Summi Pontificis, & ſit conſecratus. Trid. ſyno. ſeſſ. 23. can. 8.

24 Si Epiſcopus reſignet dignitatem, & locum, quos ordines poteſt conferre?

℟. Minores. Syluestr. verb. Ordo.

25 Si reſignaret tantum Epiſcopatum, & non dignitatem?

℟. Tunc maiores, & minores. Syluestr. verb. Ordo. ſed de licentia illius Epiſcopi, in cuius Diœceſi fiunt Ordines.

26 Ordo collatus ab Epiſcopo excommunicato valet ne?

℟. Affirmatiuè, quia talis Epiſcopus non perdidit poteſtatem per excommunicationem. Durand. q. 2. Enriq. lib. 10. c. 21.

27 Ordinatus ab Epiſcopo excommunicato quam pœnam incurrit?

℟. Si ad notitiam ordinati peruenit excommunicatio Epiſcopi, incurrit ſuſpenſionis pęnam, quoad vſq; proprio Epiſcopo bene viſum fuerit. Enriquez vbi ſupra. Tol. in add. ad ſum. c. 5. nu. 3.

28 Epiſcopus titularis quem vocant de anulo, poteſt conferre ordines minores familiari ſuo ſine licentia proprij Epiſcopi?

℟. Non ſub pœna ſuſpenſionis. Trident. ſynod. ſeſſ. 14. cap. 2.

29 Qui ordinaretur à Summo Pontifice de aliquo ordine poſſet ne à proprio Epiſcopo ordinari de Superiori Ordine?

℟. Non ſine licentia Papę, quia vbi Summus Pontifex incipit, inferior non debet finire. c. cum in diſtribuendis. de tempor. ordin. Abb. in c. poſtulaſti. nu. 10. de Cler. excom. celebr.

30 Qui dicitur proprius Epiſcopus, & quibus modis quis efficitur ſubditus talis Epiſcopi?

℟. Tribus modis: ratione domicilij, beneficij ſimplicis, vel curati, & originis, dummodo in tali ciuitate habitet mater eius. c. cum nullus. de tempor. ordin. in 6.

31 In Diœceſi, in qua natus eſt pater, filius ratione ori-

originis poteſt ne ordinari?

℞. Poteſt, ſed non in Diœceſi, in qua natus eſt Auus, quia priuilegium originis non extenditur ad Auos.c.nullus de tempor.ordin.& ibi DD.& Quaranta in verb.Ordo.fol.350.

32 Si filius alicuius ſit naturalis poterit ordinari in Diœceſi in qua natus eſt Pater?

℞. Non, ſed in Diœceſi in qua mater eius nata eſt, tunc enim à matre ſumit originem cum Pater eius non habeat tantam certitudinem,l.1.& l.eius qui.ff. de municip.

33 Si quis naſcitur in mari, vel itinere à quo Epiſcopo debet ordinari?

℞. Ab Epiſcopo in cuius Diœceſi Pater eius natus eſt. DD.in c.Rodulphus.de reſcript.

34 Libertus à quo Epiſcopo debet ordinari?

℞. Ab Epiſcopo illius Diœceſis, in qua Dominus eius natus eſt; quia à Domino originem, & libertatis beneficium ſumit.l.aſſumptio.ff.eod.

35 Domicilium quoto tempore acquiritur?

℞. Statim cum quis transfert habitationem cum animo ibi perpetuo viuendi; itaque momento temporis domicilium contrahitur,l.ciues,C.de incol.lib.10. c.in nullis.de tempor.ordin.Nauar.conſ.2.eod. tit.

36 Si quis extra ſuam Diœceſim per decem annos in aliqua vrbe habitauerit; à quo Epiſcopo debet ordinari?

℞. Ab Epiſcopo in cuius Diœceſi per decem annos habitauit; quia per decennium factus eſt illi ſubditus.Conc.Trid.ſeſſ.23.c.8.

37 Poteſt Epiſcopus ordinare ſeruum ſuum ratione domicilij?

℞. Poteſt, niſi talis prius acceperit aliquos ordines ab Epiſcopo ſuę originis, vel ab Epiſcopo in cuius Diœceſi habet beneficium, vel ſi ordinatus fuerit ad titulũ patrimonij, tunc neceſſario requiritur expreſſa licentia illius Epiſcopi. Quarant. verb. Ordo. folio 351.

38 Poteſt Epiſcopus ordinare familiarem ſuum non ſubditum?

℞. Poteſt ſi per triennium cum eo fuerit, & det illi ſtatim beneficium.Trid.ſynod.ſeſſ.23.c.9.

39 Hoc triennium reputatur ante Epiſcopatum, vel poſt?

℞. Ante, & poſt.

40 Talis familiaris quo titulo poteſt ordinari?

℞. Titulo patrimonij, penſionis, vel beneficij, & poteſt illi dare dimiſſorias, dummodo alicui Eccleſię adſcribatur.Fornar.de ſacr.ord.c.5.nu.11.qui citat Nauar.Suar.& Enriq.

41 Qui habitat per triennium in Vrbe Romana in domo alicuius Cardinalis, vel Epiſcopi a quo debet ordinari?

℞. A Vicario Sanctiſſimi de licentia ſui Domini.

42 Si quis habeat beneficium in aliqua Diœceſi, & habeat domicilium, vel originem in alia, poterit ne ordinari in illa, in qua habet beneficium?

℞. Poterit etiam ſi beneficium ſit ſimplex, curatum, vel pręſtimoniale, vel pręſtimonialis portio, dummodo beneficium congruum ſit ad ſuſtentationem, glo. in c.cum nullus.de tempor.ord.

43 Si tale beneficium ſolum habeat Subdiaconatum annexum poterit ne ſuſcipere reliquos ordines ab illo Epiſcopo in cuius Diœceſi habet beneficium an ab Epiſcopo ſuæ originis?

℞. Ab Epiſcopo in cuius Diœceſi habet beneficium cum maiorem ſubiectionem, & reſidentiam habeat ratione beneficij, quam ratione originis. Quaranta verb.Ordo.fol.350.

44 Si quis habeat penſionem ſuper beneficio ſito in vna Diœceſi, & habeat originem in alia; poterit ne ordinari ab Epiſcopo, in cuius Diœceſi exiſtit talis penſio?

℞. Non; quia ratione penſionis non efficitur quis ſubditus cum verè non ſit titulus canonici, vel beneficium. Vgolin.lib.2.de offic.& poteſt.c. vigeſimoquinto.§ 3.

45 Si quis habeat patrimonium in vna Diœceſi, & in alia domicilium, vel originem, a quo Epiſcopo debet ordinari?

℞. Ab Epiſcopo originis, vel domicilij; quia ratione patrimonij, vel redituum quis non efficitur ſubditus, Vgolinus.lib.2.de offic.& poteſtat.Epiſcop.cap.25. §.tertio.

46 Poteſt Epiſcopus ordinare alienum ſubditum?

℞. Negatiuè, quod ſi faciat, manet ſuſpenſus per annum, ordinatus autem ſuſpenditur quoad vſque ſuo proprio Epiſcopo videbitur. Trident. ſynod.ſeſſ.23. cap.8.

47 Si aliquis Epiſcopus ordinet aliquem alterius Dięceſis in fide ſuorum parentum, quia dixerunt, & affirmarunt illum natum eſſe in tali Dięceſi, incidit nę Epiſcopus in aliquam pœnam?

℞. Negatiuè.ita Bonacina.de ſacram.diſput.8. quęſtione vnica. punctual. quinto. numero decimotertio.

48 Poteſt Epiſcopus in aliena Diœceſi conferre ordines abſque licentia ordinarij loci?

℞. Negatiuè.Trid.ſyn.ſeſſ.6.c.5. de reform.

49 Poteſt Epiſcopus de licentia Ordinarij loci exempti celebrare ordinationes in loco exempto?

℞. Non ſine licentia Epiſcopi in cuius Dięceſi conſiſtit talis locus exemptus. Bonacin. de Sacrament. diſp.8.q.vnica.puncto 4. nu.18.

50 Epiſcopus exercens pontificalia in aliena Dięceſi de licentia Ordinarij illius loci, poterit ne ordinare ſuos ſubditos, & familiares?

℞. Affirmatiuè, iam enim habet licentiam ordinandi.ita Trid.ſyn.ſeſſ.6.c.5. de reformatione.

51 Epiſcopus in aliena Dięceſi ordinationes faciens de licentia proprij Epiſcopi, poterit ne ordinare venientes ad ſe cum dimiſſorijs, ſine licentia expreſſa illius proprij Epiſcopi in cuius Diœceſi ordinationes facit?

℞. Poterit, quia nullum eſt inconueniens, & ſufficit generalis licentia, quę data eſt illi exercendi ordines. Fornar.de ſacram.ord.c.5.numer.5.& Bonacina vbi ſupr.

52 Gręci poſſunt ne ordinari ab Epiſcopo latino, aut è contra?

℞. Non ſecundum regul.c.2.de temp.ord. ſed græci ſubiecti Epiſcopo latino non poſſunt ordinari ab Epiſcopo græco, ſine licentia proprij Epiſcopi. c. quoad translationem.de temp.ordin.

53 Presbyteri græci ſi ordinentur ante matrimoniũ, poſſunt ne poſt ordines ſumere vxorem?

℞. Negatiuè, ſi loquamur de Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus ordinibus; ſi verò loquamur de ordinibus minoribus, nihil refert; Vxoratus poteſt ordinari, quòd ſi moriatur eius vxor, nõ poterit tranſire ad

re ad ſecũdas nuptias, nec mulier mortuo marito. S. Th. in add. ad 3. p. q. 52. art. 4. Azor. p. 1. in ſ. moral. lib. 13. c. 14. Syno. S. Mart. Epiſc. Brac. Græci. nu. 29.

4 Quibus debet dari facultas, vt ordinentur à quocumque Epiſcopo?

℟. Habentibus legitimã cauſam, ob quam non poſſint ordinari à proprio, & eam expreſſam in litteris. Trid. ſyn. ſeſſ. 7. c. 11. de reform.

5 Si Epiſcopus dicat nõ accedat ad ordines, qui non eſt approbatus, & non declarat expreſsè ſe non habere intentionem ordinandi illos, & nihilominus accederet aliquis ex non approbatis, talis remaneret ne ordinatus?

℟. Affirmatiuè, quia Eccleſia præſumit Epiſcopum tamquam perſonam publicam habere intentionem ordinandi. In hac ſententia eſt Henriq.

6 Si Epiſcopus dicat publicè ante ordinationem non habeo intentionem ordinandi reprobatos, nec non illos, qui, dimiſſorias proprij Epiſcopi non habent, & nihilominus haberet intentionem actualem, vel habitualem ordinandi omnes illos, quos de facto ordinat, vt in c. 1. de eo qui furt. ord. ſuſcep. & vnus, vel reprobatus, vel non habens dimiſſorias proprij Epiſcopi ſe intromittat cum alijs, & cum alijs accipiat ordines, erit ne iſte talis ordinatus?

℟. Affirmatiuè, quia vera intentio Epiſcopi attendenda eſt?

7 Si faciente Epiſcopo ordinationes, quis ſe intromittat inſcio ipſo Epiſcopo non habens dimiſſorias, vel non approbatus, ipſe Epiſcopus ordinans illum, incidit ne in aliquam pœnam?

℟. Negatiuè, quia ad pœnam aliquam incurrendã requiritur voluntas, & intentio operantis. Molfeſ. in ſum. tom. 1. tract. 2. c. 2. num. 13.

8 Talis ordinatus quam pœnam incurrit?

℟. Suſpenſionis, ſi Epiſcopus nihil declarauit. Quarant. in ſum. bullar. verb. Ordo. & Auila de cenſur. p. 3. diſp. 5. dub. 7.

9 Quis dicitur proprius Diœceſanus regularium?

℟. Epiſcopus proximior monaſterio, non Diœceſi, & hoc, propter vtilitatem regularium; & hoc intelligitur in monaſterijs nullius Diœceſis, ſed non in monaſterijs ſitis intra Diœceſim. Bull. Clem. VIII. dat. Romæ dei 15. Martij 1596.

50 Si quis eſt profeſſus in aliqua religione, & dimittat habitum à quo Epiſcopo debet ordinari?

℟. Ab Epiſcopo ſui originis. Nauar. conſil. 104. de regul.

51 Abbates Benedicti poſſunt ne conferre ordines minores ſuis ſubditis?

℟. Poſſunt tantum ſuis ſubditis regularibus, non autem ſecularibus. Trid. ſynod. ſeſſ. 23. c. 10.

52 Abbates, qui habent mitram, & baculum faciẽtes ordines in ſua, vel in aliena iuriſdictione de licẽtia Epiſcopi poſſunt ne conferre primam tonſuram & ordines minores ſecularibus, dimiſſorias afferentibus?

℟. Poſſunt ſi in dimiſſorijs fiat ſingularis mentio, vt talis ordinetur à tali Abbate; itaq; non ſufficit habere dimiſſorias generales. Fornar. de ſacram. ord. c. 5. num. 8. & Vaſquez 3. p. tom. 3. diſp. 243. n. 33.

53 Dicti Abbates poſſunt conferre ordines minores religioſis alterius religionis?

℟. Poſſunt, ſi ferant dimiſſorias ſui Superioris, & habeant, ſpecialem licentiam Epiſcopi illius loci, in quo ordines adminiſtrandi ſunt. Azor. p. 2. lib. 3. cap. 48. q. 15. & Quaranta verb. Ordo, §. Abbatibus.

64 In ſuſcipiente ordines, requiritur ne proprius cõſenſus?

℟. Affirmatiuè, ſi ſit adultus. Trid. ſynod. ſeſſ. 23. cap. 11.

65 Ordinatus per vim valet ne Ordo?

℟. Non valet, cum requiratur proprius cõſenſus; ſed per metum non cadentem in conſtantem virum tenet, Soto diſt. 25. q. 1. art. 2.

66 Dormiens poteſt ne ordinari?

℟. Si antea habuit voluntatem ſuſcipiendi ordines, tenent, itidemq; imprimitur character; ſi verò non habuit, contrarium aſſerendum eſt, quia requiritur voluntas actualis, vel habitualis. Fornar. in addit. Tolet. c. 3. de ord. Sylueſt. verb. Ordo.

67 Si puer ante vſum rationis ordinaretur, teneret ne Ordo?

℟. Teneret. D. Tho. in addit. ad 3. p. q. 3. art. 2. Fornar. in add. Tol. c. 3. de ord. Valenz. q. 4. p. 1. Sotus 4. diſt. 25.

68 Quare in infante nondum aucto, ante vſum rationis, non requiritur etiam actualis voluntas.

℟. Quia intentio Eccleſię in hac re ſufficit pro illo, ſicuti, & in Baptiſmo. Fornar. vbi ſup. c. 3.

69 Talis puer ordinatus poſt vſum rationis obligaretur ne ad votum caſtitatis?

℟. Negatiuè, niſi poſt vſum rationis ratificet cognita voti obligatione, quia ad votum, voluntas deliberata requiritur. D. Th. in addit. ad 3. p. q. 3. Azor. lib. 13. c. 14. q. 9. Henriq. lib. 10. c. 14. §. 3. Palud. 4. ſent. diſt. 25. q. 3. Sotus eandem diſt. q. 1. art. 2.

70 Si puer ante vſum rationis conſecraretur in Epiſcopum, eſſet ne Epiſcopus?

℟. Partem negatiuam, tenet D. Th. ſupr. quæſt. 39. artic. 2. Enriquez lib. 10. de ordin. cap. 14. §. 3. quia Epiſcopus eſt ſponſus Eccleſiæ, & ad ſponſalia requiritur proprius conſenſus. ſed partem affirmat. tenet Tolet. in ſumm. lib. 1. & ibi dicit eſſe communem opinion. fundatur in hoc, quia character Epiſcopatus non eſt diſtinctus, à charactere ſacerdotis. Sed extenditur in Epiſcopo per additionem nouæ poteſtatis. idem tenet Reginald. cap. 1. num. 5. & Caniaik. dubio 2. in fine.

71 Qui metu ſuſcipit ordinem ſacrum tenetur ſeruare votum caſtitatis?

℟. Negando, quia votum ſolemne metu factum nõ obligat. Nauar. conſ. 1. & 3. de ijs, quæ vi, metuſvè cauſa fiunt.

72 Qui ſemel eſt Sacerdos poteſt ne rurſus fieri laicus, & nubere?

℟. Poteſt ex cauſa, cum diſpenſatione Papæ. Trident. ſynod. ſeſſion. 21. cap. 2. & ſeſſion. 23. cap. 3. ſeſſ. 25. c. vltim. de reformat.

74 Si excommunicatus faciat ſe promoueri quid eſt agendum?

℟. Si ſcienter fecerit, & ſit ſecularis, à ſuſceptis ordinibus eſt ſuſpendẽdus; ſi eſt religioſus, ab executione ordinis & officij: ſi autem neſciebat ſe eſſe excommunicatum, à ſuo Superiori abſoluatur. c. illorum. de ſent. excom.

75 Si quis exerceat ordinem, quem non habet, quã pœnam incurrit?

℟. Per Bull. Clem. VIII. debet tradi Curiæ ſeculari; ſi ſit laicus, debet excommunicari, & nunquam eſt or-

eſt ordinandus; ſi Clericus, eſt deponendus, & ab ordine, quem habet, perpetuò ſuſpendendus. Syluestr. verb, Ordo. 5. num. 8.

76 Poteſt Epiſcopus excommunicare illum, cui præcepit, vt celebraret dominicis, vel certis diebus?

℞. Negatiuè, ſed monitionibus, & exortationibus agere debet.

77 Si quis ſuſpenditur à celebratione Miſſarum, quibus teſtibus vti debet ad ſuam liberationem?

℞. Teſtibus idoneis. Trid. ſyno. ſeſſ. 14. c. 13

78 Qualis eſt effectus ordinis ſacri, & quid datur per ordinationem?

℞. Datur poteſtas conſecrandi, & abſoluendi, & datur Spiritus Sanctus, & imprimitur character. Trid. ſyn. ſeſſio. 23. can. 4.

79 Poteſt Epiſcopus, vel eius Secretarius pro titulo, vel pro ordine faciendo accipere aliquid.

℞. Negatiuè, Secretarius vero ſi non habeat ſalarium poterit accipere, decimam partem aurei, Trident. ſyn. ſeſſ. 21. c. 9

CAPVT XIII.

De Scrutinio in Ordine Faciendo.

1 QVando Clericus accedit ad maiores Ordines quam cognitionem debet habere Archidiaconus, vt tuta conſcientia poſſit reſpondere eſſe dignum?

℞. Sufficit, vt non habeat ſcientiam in contrarium, ex regula generali quod quilibet præſumitur bonus, niſi in contrarium probetur malus c. 1. de ſcrutin. in ordin. faciendo.

2 Epiſcopus ordinans aliquem ſubditum quid debet examinare?

℞. Primò, quòd ſit de legitimo matrimonio. Secundò patrimonium, vel beneficium ad cuius titulum quis ordinatur. Tertiò ſcientiam neceſſariam. Quarto temporum interſtitia. tam in minoribus, quam in maioribus ordinibus. Quinto virtutem, & bonam famam vitę. Sexto teſtimonium ſui Parochi, vel Magiſtri, fidem faciens quod in præcedenti ordine laudabiliter ſe geſſit. Septimò, quòd non ſit excommunicatus, nec bigamus, nec obligatus ad ratiocinia. Octauo litteras teſtimoniales præcedentium ordinum, quæ omnia iubentur. in Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 4. 5. 6. 11. 12. 13. & 14. & DD. dec. 54. c. de Cler. peregrin. & Innoc. ibi. c. primatus. diſt. 71. c. legū. 2. q. 2.

3 Quando Epiſcopus vult ordines conferre quid agendum?

℞. Omnes ordinandi debent accedere ad Epiſcopum Feria quarta ante ordinationem, qui adhibitis ſibi viris doctis eos examinet, approbet, vel reprobet. Trid. ſyno. ſeſſion. 23. cap. 7. de reformat.

4 Qui debent eligi, & ordinari?

℞. Qui iudicio ſui Epiſcopi fuerint vtiles, & neceſſarij Eccleſiæ. Trid. ſyno. ſeſſ. 23. c. 16.

5 Si aliquis ſit notoriè virtuoſus, & doctus poterit ſine examine promoueri ad ſacros ordines?

℞. Affirmatiuè, quia notorietas eſt ſufficiens examen, & teſtimonium. Abb. in c. Fraternitati. de cler. non reſident. num. 4.

9 Quæ qualitates requiruntur in ordinandis?

℞. Debent eſſe ex legitimo matrimonio, & habere teſtimonium baptiſmi, & confirmationis, ſciētiam, ætatem, beneficium, vel patrimonium, ſcire legere, & ſcribere, fidei rudimenta, teſtimonium à Magiſtro ſcholæ, vel Parocho de bona vita, & fama, & debet ſe exhibuiſſe vtilem Eccleſiæ, & verſatum in ſuo ordine per annum. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. cap. 11. 4. & 5.

7 Ad primam tonſuram quid requiritur?

℞. Quod ſit confirmatus, & ſciat legere, & ſcribere, & ſit probabilis coniectura quod non fugiat iudicium ſæculare, ſed quod velit Deo ſeruire. Trid. ſynod. ſeſſ. 23. cap. 4. & quod ſciat doctrinam Chriſtianam.

8 Cui debent conferri ordines minores?

℞. Pueris bonę indolis, qui intelligunt linguam latinam, & in animo habeant ſeruiendi Eccleſiæ. Trident. ſyn. ſeſſ. 23. c. 11.

9 Vt quis promoueatur ad maiores ordines quid requiritur?

℞. Vt ante menſem adeat Epiſcopo, qui committęt cui voluerit, vt publicè in Eccleſia nomina ordinandorum, & deſideria publicentur, & diligenter inquiratur de natalibus, ætate, vita, & moribus, & litteras teſtimoniales ad eum reportent. Trident. ſyno. ſeſſ. 23. c. 5.

10 Si Epiſcopus ordinet Clericū non ſubditum, quid debet examinare?

℞. Cum ipſe eum non cognoſcat, debet examinare eius dimiſſorias, & ſequi earum tenorem: & ſi fuerit approbatus de ſcientia à ſuo Epiſcopo, non tenetur illum examinare; ſed ſi vult, poterit, & debet etiam cognoſcere litteras teſtimoniales præcedentium ordinum, ne quis promoueatur per ſaltum; namque litteris, non Clerico præſtanda eſſe fides; cætera vero requiſita pertinent ad propium Epiſcopum, cap. 1. de Cleric. peregrinat. & Innocent. ibi. capit. nullum. capit. primatus. diſtinct. 71. cap. legū. 2. quæſt. 1.

11 Si dimiſſoriæ faciant fidem de ſcientia, & idoneitate, & reliquis requiſitis, tenetur ne Epiſcopus ordinans illos examinare?

℞. Negatiuè: poteſt tamen ſi velit dummodo ſint ſæculares: ſi verò regulares, tenentur illos examinare quia Trid. ſyno. hoc expreſsè iubet. Quaranta in ſumm. bullar. verb. Ordo. & verb. obligatio Epiſcoporum.

12 Si aliquis habeat beneficium curatum indiget ne noua approbatione ad ordines?

℞. Negando cum Trident. ſyno. ſeſſ. 23. cap. 15.

13 Qui approbatus eſt ad Dignitatem debet ne ad ſuſcipiendos ordines ſacros de nouo examinari?

℞. Debet niſi ſimul, & ſemel ſuſcipiat Ordinem, & Dignitatē: tunc enim vnu examen ſufficit ad vtrūq;

14 Poteſt Epiſcopus prohibere habentem beneficiū curatum, vt non ordinetur?

℞. Poteſt ex cauſa. Trident. ſyn. ſeſſ. 22. cap. 4. & ſeſſ. 14. cap. 3.

15 Poſt reprobationem examinatorum datur appellatio?

℞. Datur ad effectum tantum deuolutiuum.

16. Si quis

16 Si quis habeat facultatē à Sede Apoſtolica, vt ordinetur à quocumque Antiſtite, debet ne examinari de moribus, ſcientia, & vita, & a quo?

℟. Affirmatiuè, & à proprio Epiſcopo, vel ab illo, a quo ſuſcipit ordines, niſi hæc omnia in reſcripto Sumi Pont. ei ſupleantur. Bonacin. de Sacram. diſp. 8. q. vnica. punct. 4. num. 27.

17 Si talis per longum tempus abſuit à ſua Diœceſi, à quo debent fieri approbationes?

℟. De ſcientia, à ſuo ordinario: de moribus, & vita, ab Epiſcopo in cuius Diœceſi per longum tempus cōmoratus eſt. Molfeſ. in ſum. to. 1. tract. 2. c. 2. n. 20.

18 Poteſt Epiſcopus examinare promotos à ſuo Anteceſſore?

℟. Niſi noua cauſa interuenerit non poteſt. cap. accepimus. de ætate, & qualit. ord.

19 Diaconus, qui caret ſcientia, ſi eſt penuria Sacerdotum in illa Prouincia, vel ciuitate, poteſt ne promoueri ad Sacerdotium?

℟. Numquam ignarus promouendus eſt ad Sacerdotium, licèt iam promoto poſſit cōferri Parochialis Eccleſia, ſi magis peritus non poſſit inueniri.

20 Si Epiſcopus ordinat aliquem minus idoneum, quid agendum?

℟. Ipſe debet eum ſuſpendere.

21 Clerici pauperes, qui ſuo labore tenentur quęrere victum quam ſcientiam debent habere ad beneficium ſimplex?

℟. Sufficit ſcire ſicut ſimplices laici, cū minor ſcientia requiratur, quam in alijs, qui non ſunt pauperes, vt tenet Innoc. in c. 1. de ſum. Trinit. & fid. Cathol.

22 Ordinatus, à quo tenetur recipere litteras ſuorum ordinum?

℟. Siue ordinetur de maioribus, ſiue de minoribus ordinibus, ab Epiſcopo ordinante in ſcriptis ſigillatas ſuo ſigillo, ſubſcriptas ſua manu, referendatas à ſuo Secretario in papyro. & eas ſeruare vſque ad mortem. in c. legum. 2. q. 1. & DD. ibi, & ratio eſt, quia ſententia, quæ ſine ſcriptis profertur non meretur nomen ſententiæ.

23 Si aliquis habeat litteras ordinis Diaconatus, & non habeat litteras aliorum ordinum; ſufficiunt ne vt promoueatur ad Sacerdotium?

℟. Siue talis ſit Clericus, ſiue Regularis, non poterit Epiſcopus, ſecura conſcientia eum ordinare. & in cæremon. Clem. VIII. dicitur; examinentur de ordine, in quo ſunt conſtituti, & id ſine teſtibus fieri non poteſt, quia talis præſumitur ordinatus per ſaltum, neque creditur, ei aſſerenti eſſe ordinatum, quia in decretal. lib. 5. titul. 29. & 30. de Cleric. per ſalt. prom. & de eo, qui furt. ordin. ſuſcepit. Epiſcopo ordines celebranti iubetur, ne hoc faciat; & ideò ad eū pertinet examinare litteras pręcedentium ordinum. capit. 1. de Cleric. peregrin. Innocent. ibi. cap. primatus. capit. nullum. diſtinct. 71. capit. legum. quæſt. 1. capit. 1. de cler. per ſalt. prom. DD. ibi & Hoſtienſ. in ſumm. de cleric. peregrin. num. 4. de hac materia latè dixi lib. 6. c. 14.

27 Si aliquis amittat litteras ordinis inferrioris, vel caſu fortuito eas non habeat, vel ex ignorantia eas reliquit domi, quomodo debet facere, vt promoueatur?

℟. Per media Iuris in caſibus, in quibus res non apparet; nempe per teſtes, per publicam famam facto proceſſu, quem debet ſeruare cum ſua dimiſſoria, & titulo ordinis, quem de præſenti ſuſcipit, vt ſeruiat loco prædictarum litterarum. Nauar. de præſentat. conſ. 4. & de ſucceſſionib. ab inteſt. conſ. 5. Boer. dec. 171. num. 23.

28 In iſto caſu ſufficit ne iuramentum ipſius, qui debet ordinari?

℟. Si talis Vir bonus ſit, & ſit publica fama, quòd eſt ordinatus, & quòd miniſtrauit in illo ordine, ſufficiet eius iuramentum; quia in iis in quibus non agitur de pręiudicio alterius, poteſt probari per iuramentum, & nihilominus tale iuramentum ſolemne in manibus Iudici debet ſeruari loco litterarum prędictarum. Felyn. in cap. ſuper ijs. de accuſat. num. 18. Boerius deciſion. 171. num. 23. Couarruu. practicar. quæſtio. capit. 33. num. 3. Zerol. verb. bull. ſed rarò & cum perſona graui, & nimis nota, & hoc remedio vtendum eſt propter magnum periculum ne per ſaltum ordinentur.

29 Si Epiſcopus ſciat per confeſſionem, vel aliàs occultum aliquod impedimentum, poteſt ne prohibere ne quis ordinetur?

℟. Non, ſed poteſt monere; quia crimina occulta vindictam exteriorem non habent. c. ex tenore. de tempor. ordin.

30 Quare in aliquib. Eccleſijs Cathedralibus obſeruatur, quòd nemo recipiatur ex illis, qui deſcendunt à Iudæis, vel a parentibus de nouo conuerſis?

℟. Quia ex peculiari cauſa habent ſtatuta confirmata a Sede Apoſtolica, & antiquiſſimis conſuetudinibus, & ſic illud obſeruandum eſt.

31 Si quis ergo deſcendat ab origine Iudæorum, & eius parentes in gremio Eccleſiæ facta pœnitentia mortui ſint, debet ne excludi ab ordinibus ſacris ſuſcipiendis?

℟. Negatiuè; præcipuè ſi talis omnia requiſita in Bulla Bonifacij VIII. contenta habeat; quæ incipit (ſtatutum:) licèt ſtatuta Eccleſiarum confirmata a Summo Pontifice obſeruanda ſint.

32 Qui ſunt incapaces Ordinis?

℟. Non baptizatus, mulier, hermofrodita, niſi ſuperet ſexus virilis, puer, illegitimus, ignarus, excōmunicatus, Iudæus, Hæreticus, Irregularis, Vſurarius, Peccator publicus, vxoratus; & licet in pluribus iſtorum Ordo de facto teneat, tamen admitti nō debent. Syluestr. verb. Ordo, num. 4. Tol. lib. 1. c. 48. num. 4. c. 64. num. 7.

33 Quæ ſunt crimina impedientia promotionem ad Superiores Ordines, etiam poſt pœnitentiam factam?

℟. Solus homicida, qui remanet irregularis; quia adulteri, & periuri, & alij criminoſi, vt latrones poſt pœnitentiam factam poſſunt promoueri ad ſacros Ordines, & in ſuſceptis miniſtrare. cap. Miniſter. de tempor. ordin.

34 Quibus in caſibus poteſt ordinari, qui matrimonium duxit?

℟. Pluribus. Primo, ſi matrimonium non conſumauit, & caſtitatem in religione profiteatur, & tunc matrimonium eſt ſolutum Rebellus. ſect. 2. q. 4. & Fornar. in addit. Tolet. lib. 7. cap. 9. eſtq; communis ſententia fundata. c. 1. c. ex publico. de conuerſ. coniugat. Secundo, ſi conſumato matrimonio mulier aliquam religionem profiteatur de conſenſu Viri. Glo. in extrau. antiqua. de voto. Tertio, ſi vxor adulterium commiſerit in foro interno, & præterea in

externo

externo requiritur, vt adulterium ſit publicum, vel declaratum per ſententiam Iudicis. Nauar. conſ.40. de conuerſ.coniugator. Sanchez.lib.10.diſp.11. numero 10.& 11.

35 Quam pœnam incurrit, qui poſt contractum matrimonium de præſenti, ante copulam fecit ſe ad ſacros Ordines promoueri abſq; ingreſſu religionis?
℞. Eſt ſuſpenſus, & mortua vxore non poterit ad alios promoueri, neque in ſuſceptis miniſtrare, neque obtinere beneficia. Syluestr. verb. Ordo.5. nu. 7. ſed Sanchez. lib.7. diſt.38. num.3. tenet tantum peccare mortaliter.

CAPVT XIV.

De temporibus ordinandorum.

1 PRima tonſura, quo tempore conferri debet?
℞. Quacumque die, quacumq; hora, ſiue mane, ſiue veſpere, ſiue Epiſcopus ſit ieiunus, ſiue poſt prandium, vt habetur in Ceremoniale Romano.

2 Prima tonſura poteſt ne conferri vno die ſimul cũ quatuor minoribus ordinibus?
℞. Non eſt licitum id facere, vt tenet Syluest. verbo Ordo 2. quæſt.7. §.3. Enriquez lib.10. cap.11. in fine, & Toletus c.8. de ordine nu.3. verbo nota. Ratio eſt, quia cum non ſit Ordo, ſed diſpoſitio ad ordines congruum eſt requiri tempus inter medium, vt cogitet de electione noui ſtatus, ſed in hoc Epiſcopus poteſt diſpenſare, nam Concil. Trident. ſeſſio.23. c. 11. de reformation. id arbitrio Epiſcopi relinquit, verum perrarò, & cum magna cauſa id eſt faciendum ab Epiſcopis, vt tenet Suarez diſput.31. ſect.1. num.43.

3 Minores ordines quo tempore conferri debent?
℞. Diebus Dominicis, & feſtiuis duplicibus, etiam ſi non ſint de præcepto in Miſſa, vel extra Miſſam, & Epiſcopus debet eſſe ieiunus, vt tenet c. de eo de temporibus Ordinandorum; & cæremoniale Rom.

4 Duo minores ordines ponunt ne vna die ſimul conferri eidem perſonæ?
℞. Non poſſe ſine diſpenſatione Epiſcopi, quam debet concedere cum cauſa, conſiderando ætatem, ſcientiam, & perſonam, & id in Diœceſi vbi conſuetum fuerit. tenet Sà verbo Ordo num.17.

5 Maiores ordines quo tempore conferri debent?
℞. Solum in quatuor anni temporibus, & Sabbato Sancto, in Miſſa in Eccleſia Catedrale publicè, præſentibuſq; Canonicis, & ſi Epiſcopus per ſuam Diœceſim vagetur, præſtare debet munus ſuum, in Eccleſia Parochiale, vel Monachorum, vel Monialium præſentibus Clericis, pontificio ornatu indutus, vt tenet c. de eo de temp. ordinandorum Trident. ſyno. ſeſſ.13. c.8.

6 Si ordines conferantur poſt prandium tenent ne?
℞. Minores tenent, licet dari non debeant: de maioribus dubitat. Syluestr. verbo Ordo 2. q.6. quia ad maiores requiritur Miſſa.

CAPVT XV.

De Aetate, & Qualitate Ordinandorum.

1 PRima tonſura qua ætate poteſt concedi?
℞. In ſeptimo anno completo. c. in ſingulis. diſt.77. c. nullus. de tempor. ordin. in 6. Trid. ſynod. ſeſſ.23. c.11. licet videatur in his capitulis hoc relictum eſſe arbitrio Epiſcopi.

2 Ad minores ordines quæ ætas requiritur?
℞. Septem annorum. Trid. ſynd. ſeſſ.23. c.6.

3 Ad ſacros Ordines quæ ætas requiritur?
℞. Ad Subdiaconatum, vigeſimus ſecundus annus; ad Diaconatum vigeſimus tertius; ad Presbyteratũ vigeſimus quintus quod ſufficit ſolum attigiſſe. Trident. ſynod. ſeſſio.23. cap.12.

CAPVT XVI.

De Dimiſſorijs.

1 SI quis ordinetur ab alieno Epiſcopo, ſine dimiſſorijs etiam vigore alicuius reſcripti, vel priuilegij, quam pœnam incurrit?
℞. Suſpẽditur quoad vſq; ſuo proprio Epiſcopo videbitur, & ſi celebrat manet irregularis, & Epiſcopus ordinans ſuſpenſus eſt à collatione ordinum per annum. Trid. ſyn. ſeſſ.23. c.8. de reform.

2 Epiſcopus quid præſtare debet ante quam det dimiſſorias?
℞. Debet examinare ſubditum de vita, moribus, ſcientia, patrimonio, & ætate. Trid. ſynod. ſeſſ.23. c. 3. de reform.

3 Litteræ dimiſſoriæ à quo peti poſſunt?
℞. Ab Epiſcopo Diœceſano, & ab Epiſcopo, in cuius Diœceſi quis habet beneficium. Reginald. in prax. tom.2. lib.30. tract.1. c.5. num.23.

4 Epiſcopus, qui eſt in Italia poteſt ordinare Vltramontanum, Gallum, vel Hiſpanum, cum dimiſſorijs proprij Ordinarij?
℞. Neque primam tonſuram poſſe ſine licẽtia Sum. Pont. niſi in dimiſſorijs proprius Epiſcopus declaret talem venire in Italiam, aut eſſe ob talem cauſam, quia tunc tolleretur omnis ſcrupulus. c.1. de temp. ord. lib.6. & Gloſ. ibi.

5 Si Epiſcopus ordinet talem vltramontanum ſine dictis dimiſſorijs qua pœna punitur?
℞. Clericus eſt ſuſpenſus, & debet abſolui à Summo Pontifice, vel à proprio Epiſcopo; Epiſcopus verò ordinans, punitur pœna condigna, ſed arbitraria. c. ſæpè de tempor. ordin. in 7.

6 Poteſt Epiſcopus ordinare homines Regionis Hyllyricæ, ideſt Dalmatiæ, vel Sclauoniæ, qui ſunt Chriſtiani, licet neſciant linguam latinam?

℞. Poteſt

℞. Poteſt ſi ſciant linguam Hylliricam, vel Græcam, & habeant cætera requiſita, & more latino miniſtrent.

7 Epiſcopus dans dimiſſorias, quid debet in eis declarare?

℞. Se eſſe impeditum abſentia, ægritudine, vel alia legitima cauſa. Zerol. in prax. Epiſc. p. 1. verb. dimiſſoriæ, num. 5.

8 Epiſcopus exiſtens in aliena Diœceſi poteſt ne dare dimiſſorias ſuo ſubdito?

℞. Poteſt exiſtendo in propria, & aliena Diœceſi.

9 Epiſcopus dans dimiſſorias ſuo ſubdito abſenti, poterit ne committere examen Epiſcopo ordinanti, vel alteri perſonæ?

℞. Poterit ſi propter diſtantiam itineris, talis ordinandus non poſſit commode adire ad ſubijciendum ſe examini ſui ordinarij. Reginald. in prax. tom. 2. lib. 3. tract. 1. cap. 5. num. 24.

10 Si dimiſſoriæ fidem faciant de ſcientia, & idoneitate, & reliquis requiſitis, Epiſcopus ordinans tenetur ne illos examinare?

℞. Negatiuè, ſi ſit ſæcularis: quod ſi velit, poterit: ſi verò ſit regularis, tenetur illos examinare; quia Trid. ſyno. hoc expreſsè iubet. Quarant. in ſum. bull. verb. Ordo. verb. obligatio Epiſcopor.

11 Si quis ordinetur ſine dimiſſorijs, à quo poterit abſolui.

℞. Ab Epiſcopo proprio, vel Superiore, ad quem pertinebat dare dimiſſorias, Molfeſ. in ſum. tom. 1. c. 18. num. 18.

12 Si Vicarius habeat generale mandatum, & Epiſcopus ſit abſens, poterit ne dare dimiſſorias, & diſtract. 2. penſare interſtitia?

℞. Poterit. Menoch. lib. 2. de arbit. iudicib. caſ. 222. numero 9.

13 Dimiſſoriæ Epiſcopi Vltramontani quid debent continere?

℞. Debent dicere talem ſubditum eſſe in Italia ob talem cauſam, vt tollatur omnis ſuſpicio. c. 1. de tēp. ordin. in 6.

14 Abbates etiamſi ſint exempti poſſunt ne cōcedere dimiſſorias ſæcularibus?

℞. Non, niſi habeant priuilegium Apoſtolicum. Trid. ſynod. ſeſſ. 23. c. 6. & 10.

15 Priores ordinis Hieroſolymitani poſſunt ne dare dimiſſorias ſuis ſubditis ſæcularibus, & regularibus?

℞. Non ex decret. Concil. Trind. ſeſſ. 23. c. 10. ſed ſolum profeſſis ſui ordinis.

16 Capitulum ſede vacante poteſt ne dare dimiſſorias ſuis ſubditis?

℞. Non niſi tranſacto anno à morte Epiſcopi. Trident. ſynod. ſeſſio. 7. c. 10.

17 Si Capitulum ante annum dederit litteras dimiſſorias quam pœnam incurrit?

℞. Remanet interdictum, & Vicarius, qui ſcripſit litteras priuatur officio, & beneficio per annum: & ordinatus, ſi ſit in minoribus, perdit priuilegiū clericale: ſi ſit in maioribus, ſuſpenditur. Trid. ſynod. ſeſſ. 23. c. 10. & ſeſſ. 7. c. 10.

18 Si omnes Canonici Capituli ſint diſperſi, vel hæretici, & vnus reſideat ſede vacante, quis debet dare dimiſſorias?

℞. In iſto caſu vnus facit totum Capitulum, & poterit dare dimiſſorias.

19 Litteræ dimiſſoriæ datę à Capitulo ſede vacante, vel à Vicario Epiſcopi ſpirant ne adueniente nouo Epiſcopo, vel nouo Vicario?

℞. Si Capitulum legitimè eas conceſſit poſt finitū annum à morte Epiſcopi, non ſpirant; quia eadem militat ratio, cum ſint litteræ gratioſę datę à facultatem habente; ſed ad euitandas fraudes, & ob debitam reuerentiam, Epiſcopus celebrans ordines non debet eas executioni mādare ſine ſcientia noui Epiſcopi; quia aliud eſt, quod de iure iubetur, aliud, quod vrbanitate debet fieri. Rebuffus. Salzedo, Ledeſma, & Gutierrez. qq. cano. lib. 2. c. 17. num. 2. text. in c. 3. de tempor. ordin. in 6.

20 Si omnes Canonici ſint diſperſi, & Epiſcopus ſit hæreticus, Subditi poſſunt adire Metropolitanum pro dimiſſorijs?

℞. Non, ſed debent recurrere ad Summum Pontificem, quia nullibi data eſt hæc facultas Metropolitano?

21 Dimiſſoriæ datæ ab Epiſcopo ſui ſubditis ſpirant ne morte mandantis?

℞. Negando, ratio eſt, quia ſunt litteræ in fauorem, cum contineant licentiam ad promouendos tales ſubditos ad ordines, & ſic iſta gratia non ſpirat, in qua ſolum defuit executio, & vſus illius. Cardin. in Clement. fin. nu. 9. quæſt. 5. de election. & ibi Imola num. 3. Rebuff. in prax. benefic. in form. litterat. dimiſſorial. n. 43. Villa Diego tractat. de legat. q. 16. numero 25. Nauarr. lib. 10. conſil. quinto, de reſcript. & capit. placuit diſtinct. 6. de pœnit. Perez lib. 2. ordina. tom. 2. Salzed. in addit. ad prax. Bernar. Diaz c. 20. Gutierez quæſt. practicar. lib. 2. quæſtio. 75. num. 3. Enriquez lib. 7. de indulg. cap. 21. num. 6. & lib. 10. de Sacram. ordin. cap. 22. Suarez de pœnit. 27. ſect. 4. diſt. 3. num. 8. Emanuel Sa in ſum. verb. dimiſſoriæ, num. 1. Ledeſma de ſacr. ord. c. 8. difficult. 1. colum. 6. concl. 4. Henriq. lib. 10. caſ. 22. in fine, & lib. 12. c. 3. num. 10.

22 Si quis habuit veras dimiſſorias, & eas in itinere perdidit, & alias falſas fecerit, erit ne ſuſpenſus?

℞. Non, quia iam habuit veras dimiſſorias, ſed habebit pœnam falſarij, idem dicendo de eo, qui fecit, vel falſificauit titulum ordinis, quem verè ſuſcepit. Nauar. de tempor. ordinandor.

23 Fratres Carthuſiani, & cæteri regulares, vt ordinentur ab alieno Epiſcopo tenētur ne habere dimiſſorias proprij Epiſcopi?

℞. Non, ſed ſufficit habere dimiſſorias ſuorum Superiorum, & Epiſcopus ordinans poterit diſpenſare eorum interſtitia. Vaſquez 3. p. tom. 3. diſp. 246. c. 6. num. 55.

24 Si Epiſcopus dans dimiſſorias, relinquit Epiſcopatum ob promotionem ad maiorem, vel illum renuntiando: dimiſſoriæ ab illo conceſſæ erunt ne validæ?

℞. Affirmatiuè, cum eodem modo pereat poteſtas per mortem, ac per renuntiationem: aduertendum tamen eſt ab Epiſcopo promouente ad ordines, quòd ſi multum temporis elapſum fuerit, videlicet vnius, vel duorum annorum ſpatium, poſt quam tales dimiſſoriæ conceſſæ fuerint; vel ſi nouus Epiſcopus iam occupauit Epiſcopatum, eas executioni non mandare, ſine noui Epiſcopi ſcientia, & approbatione, ne lateat anguis in herba; ſcilicet ne fortaſſis talis ordinandus factus ſit minus idoneus, vel contraxerit poſtea aliquod impedimentum, vel crimen, ob

quod

quod ordinari non debeat. Nauarr. lib. 1. conſ. 5. nu. vnico. Enriq. lib. 10. de ſacr. ord. c. 22.

25 Dimiſſoriæ datæ à Prouincialibus, Abbatibus, & alijs Superioribus habentibus talem facultatem ex priuilegio, ſpirant ne morte, depoſitione, vel finito officio dantis?

℟. Negatiuè, ſed illis vti poteſt abſq; noua licentia ſucceſſoris (hoc eſt de iure) de vrbanitate verò, & maiori obedientia Superiorum, eſſet conueniens eas oſtendere nouo Superiori, vel eum certiorem facere. Sanchez tom. 3. lib. 8. diſp. 28. de diſpenſat.

26 Si Epiſcopus, vel Superior de nouo intrans reuocet omnes gratias, & dimiſſorias à capitulo, vel anteceſſore conceſſas, dimiſſoriæ erunt ne validæ, ſi ſuum effectum non ſint conſequutæ?

℟. Negatiuè, neq; obtinentibus licebit illis vti; & ſi poſt notitiam reuocationis, quis eis vtatur, committit delictum, ac ſi ſine dimiſſorijs ordinaretur, puniendus eſt, ratio eſt, quia reuocans habuit eandem facultatem quam ille, qui eas conceſſit. Abb. cap. fi. num. 9. de offic. legati. Card clem. final. num. 9. q. 5. de elect. Imol. num. 2. Syluest. q. 5. diſt. 7. nu. 16. Nauarr. in Leuitic. notabi. 31. num. 37.

CAPVT XVII.

De Patrimonio, & Beneficio Ad Cuius titul. quis Ordinatur.

1 Poteſt quis ordinari ſine aliquo titulo?

℟. Negatiuè; debet enim habere patrimonium, beneficium ſimplex, vel curatum ſufficiens ad honeſtæ vitæ ſuſtentationem. Reginald. in prax. for. pœnit. tom. 2. lib. 30. tractat. 1. c. 6. num. 34.

2 Eſt ne taxata quantitas patrimonij, vel beneficij?

℟. Negatiuè, ſed relicta arbitrio Epiſcopi, conſideratis locis, & Prouincijs, perſonis & penuria rerum. Garcia de benefic. tom. 1. part. 2. cap. 5. num. 112.

3 Patrimonium qualem qualitatem debet habere?

℟. Debet eſſe ſufficiens ad victum, habita ratione loci, & perſonæ, in re immobili ſituatum, vel in certis redditibus, & alienari non poteſt, antequam habeat, vnde ſe ſubſtentare poſſit, & tunc ad alienationem requiritur neceſſariò licentia Epiſcopi; & hæ ſolemnitates in ſcriptura non poſſunt remitti. Trid. ſynod. ſeſſ. 25. c. 2. de reform. Vgolin. de offic. & poteſtat. Epiſcop. fol. 19. §. 10. & 11.

4 Poteſt ne quis ordinari per ſufficientiam, præcipuè ſi ſit graduatus?

℟. Non niſi concurrentibus aliquibus requiſitis?

5 Si quis ſit Muſicus, Pictor, vel Sculptor, vel habeat aliam nobilem artem, ita vt de ſuo labore poſſit commodè ſuſtentari, poterit ne ad talem titulum ordinari?

℟. Negatiuè, quia non eſt certa ſubſtentatio. Garcia de benefic. tom. 1. p. 2. c. 5. num. 125.

6 Ob titulum beneficij ſeminario adiuncti, poterit quis ordinari?

℟. Poterit, ſi beneficium ſit ſufficiens ad ſuſtentationem Clerici, & duret donec ſibi alia via prouideatur. Garcian. de benefic. tom. 1. part. 2. cap. 5. numero 124.

7 Poteſt Epiſcopus ordinare aliquem ad titulum donationis bonorum immobilium factæ tali ordinando?

℟. Affirmatiuè, ſi tamen Epiſcopus conſiderauerit tria. Primò donationem non eſſe fraudulentam. Secundo redditus eſſe ſufficientes ad ſubſtentationem. Tertiò illum eſſe vtilem alicui Eccleſiæ. Molfeſ. in ſum. tom. 1. tract. 2. c. 15. num. 5.

8 Ad ordines ſuſcipiendos ſufficit ne habere beneficium ſimplex in aliena Diœceſi?

℟. Sufficit dummodo ſit ſufficiens ad ſuſtentationē.

9 Si quis habeat patrimonium, vel beneficium tenue, & coniunctum cum ſtipendio, & eleemoſina Miſſæ ſit ſufficiens ſuſtentatio, poterit ne ordinari tali titulo?

℟. Negatiuè, quia eleemoſina pluribus ex cauſis poteſt deficere, videlicet ex infirmitate, vel ex penuria fidelium. Quarant. in ſum. bullar. verb. Ordo. 2. extende.

10 Si quis habeat patrimonium tenue, vel beneficiū, ſed iunctum ſit ſufficiens ſuſtentatio, poterit ne hoc titulo ordinari?

℟. Poterit. Quarant. in ſum. bullar. verb. Ordo. verſic. 2.

11 Vt quis ordinetur ad titulum penſionis, quid requiritur?

℟. Primò, quòd verè obtineat penſionem. Secundò, quòd ſit ſufficiens ad eius ſubſtentationem. Tertio, quod eam non extinguat, neque redimat, donec habeat vnde aliunde viuere poſſit Vgolin. de offic. & poteſt. Epiſc. fol. 20.

12 Poterit quis alienare patrimonium, vel beneficiū ad cuius titulum eſt ordinatus?

℟. Non poſſe, niſi habeat aliunde vnde commodè viuere poſſit. Reginald. in prax. tom. 2. lib. 3. tract. 1. c. 6. num. 34.

13 Si ordinarius acceptat reſignationem beneficij, ad cuius titulū quis ordinatus eſt, ad quid obligatur?

℟. Ad ſubſtentandum talem Clericum, & debet illi dare, quod congruum, & ita vt, Epiſcopo mortuo poſſit ſubſtentari. Garcia de benef. tom. 1. p. 2. c. 5.

14 Si Epiſcopus ſciat Clericum non habere beneficium, neq; patrimonium, & illum ordinet, quam pœnam incurrit?

℟. Tenetur ex proprijs conferre illi beneficium, vel patrimonium neceſſarium, ita vt, illo mortuo, talis Clericus poſſit ſubſtentari. cap. 2. de præbend. vide Suar. diſp. 31. ſect. 1. num. 33.

15 Si Epiſcopus ſolemniter dicit, & facit obligationem ſe daturum alimenta alicui, poterit ne talis ordinari?

℟. Non poſſe, quia patrimonium debet eſſe in re certa, & fructifera, & non debet dependere à futuro euentu. Garcia vbi ſup.

16 Regulares ad cuius titulum ordinantur?

℟. Ad titulum paupertatis ex eorum priuilegio. ita Henriq. lib. 13. c. 33. & Suarez. diſp. 31. ſect. 1. nu. 35.

17 Si aliquis regularis ordinetur ad titulum paupertatis de Subdiacono, & poſtea relinquat religionem de iuſſu ſuorum Superiorum, poterit ne ad titulum eiuſdem paupertatis ſumere reliquos ordines?

℟. Non poſſe ſed ad titulum patrimonij.

18 Si aliquis regularis ante profeſſionem ſuſcipiat ordines

ordines ad titulum paupertatis quam pœnam incurrit?

℞. Eſt ſuſpenſus, & ſi exerceat ordinem, efficitur irregularis. Bull. Pij V. quæ incipit. Romanus Pontifex. publicata anno 1568.

Qui non habet beneficium, vel patrimonium, & ordinatur quam pœnam incurrit?

℞. Si ipſe nihil dicat, neque faciat fraudem, nullam pœnam incurrit, quia de iure adhuc talis pęna non eſt impoſita: at verò ſi dicat ſe habere patrimonium in ſcriptura, & faciat fraudem, amittit executionē ordinis. cap. 1. cap. final. dict. 70. Nauar. conſil. 14. de tempor. ordinandor.

20 Quare Clericus ordinatus ſine patrimonio non incurrit pœnam, & regularis ordinatus ante profeſſionem eſt ſuſpenſus?

℞. Quia pœna Clerici imponitur Epiſcopo, qui illū ordinauit; & pœna regularis imponitur ipſi, vt arceatur à tali delicto, quia fallit Epiſcopum, & Superiorem ſuum.

21 Clericus, qui ordinatur cum pacto non petendi victum ab Epiſcopo, vel alimenta ab eo, qui ei patrimonium donauit, quam pœnam incurrit?

℞. Eſt ſuſpenſus, & à Papa abſolui debet, quia fecit fraudem, ex c. pen. de ſimon. Fornar. de ordine c. 8. in additionibus. Toleti, & Nauar. in manuali capitul. 27.

22 Clerici Societatis Ieſu poſſunt ne ordinari ante profeſſionem ad titulum paupertatis?

℞. Poſſunt, quia non ſunt comprehenſi in Bulla Pij V. imò habent priuilegium Gregor. XIII. vt notat Henriquez lib. ſupra citato, c. 37. §. 1. & Suarez loco itidem citato, num. 38.

CAPVT XVIII.

De Interſtitijs.

1 Epiſcopus, qui non eſt Sacerdos poteſt conferre ordines?

℞. Non poteſt, quia eſt actus ordinis, quem qui non habet, conferre non poteſt. ita Syluestr. Ordo 2. §. 1. & Ordo 3. quæſt. 1.

2 Debent ne reuocari in Eccleſia functiones, & exercitia minorum ordinum ſicut olim?

℞. Affirmatiuè ſi commodè fieri poteſt; & Epiſcopus in Cathedralibus, & Parochialibus, vbi populus fuerit frequens, poterit aſſignare ſtipendia aliqua. Trid. ſyno. ſeſſ. 23. c. 11.

3 Quæ ſunt interſtitia?

℞. Tempus, quod debet intercedere à ſuſceptione vnius ordinis, vſque ad ſuſceptionem alterius. iuxta Trident. ſynod. ſeſſio. 23. c. 6

4 Quantum temporis aſſignari ſolet è ſuſceptione vnius ordinis, ad alterius ſuſceptionem, ſiue ſit Ordo maior, ſiue minor?

℞. Annus integer; & hoc conſtitutum fuit, vt quiſq; in illo ordine melius exerceretur, & magis peritus ad Superiorem ordinē faceret. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 11.

5 In computando tempore interſtitiorum, eſt ne attendendus circulus interger, vnius anni ſolaris completi, vel ſolum numerus quatuor interſtitiorum, qui ſolet eſſe minor?

℞. Solum numerus quatuor interſtitiorum. Molfeſ. in ſum. tom. 1. tract. 2. c. 14. num. 8. & Fornar. de ſacram. ord. c. 3. n. 6. & Sixtus V. ex ſententia Congregationis declarauit.

6 Quanto tempore, debet quis exerceri in ordine ſuſcepto?

℞. Per annum, & Epus facilem ſe exhibere non dēt in diſpenſando; oportet enim, vt quilibet in ordine, in quo eſt, prius ritè inſtruatur, antequam aſcendat ad ſuperiorem ordinem. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 11.

7 Ex prima tonſura, vſq; ad hoſtiariatus ordinem, debent ne ſeruari interſtitia vnius anni?

℞. Nullibi poſita eſt hæc lex, neq; in Iure Can. neq; in Concil. Trid.

8 Quatuor minores ordines poſſunt ne vno die conferri?

℞. Affirmatiuè ſi ſit conſuetudo illius loci, quod nō poteſt fieri in maioribus, licet interſtitia in vtroque caſu, poſſint diſpenſari ab Epiſcopo. Gl. in c. cum. H. lator præſentium. de eo, qui furtiuè ord. ſuſcepit. & c. vlt. eod.

9 In minoribus conferendi debent ne ſeruari ſolita interſtitia?

℞. Affirmatiuè, niſi aliud Epiſcopo magis expedire videretur, vt eò accuratiùs quantum ſit huius diſciplinæ pondus, Clerici poſſint edoceri. Trident. ſynod. ſeſſio. 23. capit. 11. capit. in ſingulis gradibus. diſt. 73. gloſſ. in cap. vlt. de eo, qui furtiuè ordin. ſuſcepit.

10 Duo minores ordines poſſunt ne ſimul vno die conferri eidem perſonæ?

℞. Negatiuè niſi cum diſpēſatione interſtitiorum, & in Diœceſi vbi ſit conſuetudo. Sà verb. Ordo. n. 17.

11 Duo ordines maiores poſſunt ne vno die cōferri?

℞. Negatiuè; imò ſi Epiſcopus id fecerit, manet ſuſpenſus, cap. litteras. de temp. ordin. Trid. ſyno. ſeſſ. 23. cap. 13.

12 Quatuor minores ordines, & Subdiaconatus poſſunt ne vno die dari?

℞. Negando, quia prohibitum eſt per Cerem. Rom. Clem. VIII. in rubr. de ord. maior. ſed Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 11. ait non; niſi poſt annum à ſuſceptione poſtremi gradus minorum ordinum, ad ſacros ordines promoueantur, niſi neceſſitas, aut Eccleſiæ vtilitas iudicio Epiſcopi aliud expoſcat.

13 Poteſt Epiſcopus diſpenſare, vt quatuor minores ordines, & Subdiaconatus eodem die conferantur eidem perſonæ, ſicut diſpenſat in interſtitijs?

℞. Negatiuè, quia hoc à Sum. Pont. in cerem. eſt expreſsè prohibitum: & Epiſcopus id non poteſt tranſgredi: licet Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 11. propter neceſſitatē, vel vtilitatem Eccleſiæ id concedat, vt ſupradictum eſt, in interſtitijs verò ideò diſpenſat, quia per Trid. ſyn. eſt hoc illi cōmiſſum. Trid. ſy. ſeſſ. 23. c. 13. & 14.

14 In interſtitijs maiorum ordinum, debent ne facilè diſpenſari?

℞. Negatiuè, niſi cum euidenti Eccleſiæ vtilitate, vel neceſſitate: quia Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 13. & 14. maximè commendat, vt per annum integrum in quolibet ordine exerceantur, propter magnam Sacerdotij dignitatem.

15 Quibus ex cauſis debet Epiſcopus diſpenſare interſtitia ordinum minorum?

℟. Ex neceſſitate Eccleſię, vel ipſius ordinantis, & cum Monachis faciliùs, quã cum alijs. c. Monachus. diſt. 28.

16 Si aliquis habeat cauſas, vnde recipere poſſit ordines intra annum, quis debet examinare, an ſit ſufficiens, Epiſcopus ne proprius ordinati, an Epiſcopus, ad quem mittitur cum dimiſſorijs?

℟. Proprius Epiſcopus, quia eſt actus iuriſdictionis, & illum exercet in ſuum ſubditum.

17 Cum regularibus, quis debet diſpenſare interſtitia; Epiſcopus ordinans, vel Epiſcopus Diœceſanus, in cuius Diœceſi talis regularis commoratur?

℟. Epiſcopus ordinans; ſed regularis debet ſecum ferre litteras ſui Superioris, quibus talem diſpenſationem (exprimendo etiam cauſas) expoſtulare videatur, & tunc Epiſcopus liberè poterit diſpenſare, ſi propoſitæ cauſæ ſibi viſæ fuerint ſufficientes, & faciliùs eſt diſpenſandum cum regularibus, quàm cum Clericis ſæcularibus.

18 Quis dicitur promotus per ſaltum?

℟. Qui omittens vnum ordinem minorem, aſcendit ad maiorem. Ricius in prax. Epiſcop. part. 1. capit. 1. num. 50.

CAPVT XIX.

De Seruis non Ordinandis, & eorum Manumiſſione.

1 SEruus quando debet ordinari?

℟. Poſt plenam manumiſſionem, & non antea. c. 1. de ſeru. non ordin.

2 Quid eſt manumiſſio?

℟. Eſt coceſſio libertatis. inſtit. de libertinis. l. adeò. ff. de acquir. rer. dominio. §. cum quis.

3 Quare dicitur manumiſſio?

℟. Quia quando quis eſt ſeruus, eſt ſub manus, vel poteſtate alterius, & cum liberatur, quaſi a manu, & poteſtate eximitur. inſtit. de libertinis. §. manumiſſio.

4 Quomodo fit manumiſſio?

℟. De Iure ciuili pluribus modis. Primò, Dominus manu tenens ſeruum ante Prætorem, manumittit, & ſic eſt liber. Secundò per ſcripturam. Tertiò per teſtamentum. Quartò ſi ſeruus liberet à morte corporali Dominum cum proprio periculo. l. adeò. ff. acq. rer. domin.

5 Si Seruus ordinetur abſque licentia Domini, quid agendum?

℟. Si Dominus contradicat, deponitur, & reſtituitur ipſi; ſi verò Dominus eſt ſciens, & tacens remanet liber. Abb. in capit. de ſeruorum. de Seruis non ordin.

6 Si Seruus ordine ſacro Sacerdotij initiatus ſit Domino contradicente, quid faciendum?

℟. Licet diuerſæ ſint opiniones, verius eſt, quòd Epiſcopus, qui eum ordinauit det Domino alium ſeruũ, vel pretium, & ordinatus remanet liber propter magnam dignitatem Abb. vbi ſup.

7 Si Seruus ſit alicuius Eccleſiæ ordinetur, bona eius poſt ſuam mortem ad quem pertinent?

℟. Ad Eccleſiam; quia ſi dedit ei libertatem, quod eſt maius, ipſe tenetur dare ei bona, quod eſt minus. capit. de famulis Eccleſiæ. eodem tit.

8 Spurius poteſt ordinari?

℟. Negatiuè, ſic tenet Tolet. lib. 1. cap. 58. Suar. diſput. 50. ſect. 3. Sylueſt. verbo illegitimus colligitur ex c. conſuluit eod. tit.

9 Si Eccleſia manumittit ſeruum, vt ordinetur cũ conditione, vt ei perpetuò ſeruiat, poteſt ne talis alteri Eccleſiæ ſeruire?

℟. Negatiuè, quia conditio adimpleri debet: ſed ſi abſolutè fuit manumiſſus, poterit alteri deſeruire Eccleſiæ; quia liberalitas debet ampliari. c. eò libentiùs. eod. tit.

10 Si quis naſcatur ex patre ſeruo, & matre libera, poterit ne promoueri?

℟. Affirmatiuè, quia talis eſt liber, cũ partus ſequatur ventrem. cap. dilectus filius. eod. tit.

CAPVT XX.

De Filijs Presbyterorum Ordinandis, vel non.

1 QVi dicuntur naturales?

℟. Qui nati ſunt ex ſoluto & ſoluta, & legitimantur per ſubſequens matrimonium.

2 Illegitimi, qui dicuntur?

℟. Qui non ſunt nati ex legitimo matrimonio.

3 Quis dicitur natus ex ſacrilego concubitu, vel inceſtuoſo?

℟. Qui natus eſt ex parentibus ordinẽ ſacrum habẽtibus, vel votum caſtitatis, vel profeſſionem in aliqua religione: vel coniunctus in tertio gradu affinitatis, vel conſanguinitatis.

4 In probatione legitimitatis, qualis teſtis eſt magis idoneus?

℟. Mater, etiam ſi ſit vxorata. l. neque profeſſio. C. de teſtib. c. per tuas de probat.

5 Si quis voluerit probare, aliquem eſſe filium Clerici, quando natus eſt ex vxorata, cuinam incumbit probatio?

℟. Opponenti, quia ipſe pro ſe habet præſumptionẽ Iuris, vel de Iure. Iaſon conſil. 125. vol. 4.

6 Filius natus ex vxorata, de qua probetur habuiſſe rem cũ alio viro, erit ne reputandus, vt illegitimus?

℟. Negatiuè, ſed ſemper præſumitur legitimus, text. in l. miles, l. ſi vicinis, C. de nupt. c. per tuas. de probationib.

7 Filius illegitimus poteſt ordinari?

℟. Negatiuè, ſi loquamur de iure communi. tollitur autem hoc impedimentum ob ingreſſum in religionem; ſed ad Prælaturas promoueri minimè poterit. c. 1. de filijs presbyterorum.

8 Illegitimus poteſt habere dignitates?

℟. Negatiuè, ſi de Eccleſiaſticis ſit ſermo, ſi de ſæcularibus affirmatiuè, ita Abb. in c. 1. eod. tit.

9 Illegitimus promotus per ignorantiam recipit ne characterem?

℟. Affirma-

℞. Affirmatiuè. Abb. vbi ſup.

10 Filij illegitimi Clericorum prohibentur ne habitare in eadem domo cum Patribus?

℞. Negatiuè, quia cum ſint patres naturales, tenentur eos alere, & bene educare. vt habetur. cap. 1. & per totum titulum. de filijs Presbyter. ordin. vel non.

11 Pater, & filius illegitimus poſſunt ne in eadem Eccleſia celebrare Miſſam?

℞. Poſſunt pro ſua deuotione, & recipere eleemoſinam Miſſæ.

12 Reciprocæ reſignationes factæ à Clericis, in fauorem filiorum illegitimorũ ſuorum beneficiorum diuerſarum Eccleſiarum, ſunt ne validæ?

℞. Negatiuè; imo collationes ſequutæ, ipſis non ſuffragantur. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 15.

13 Filij illegitimi poſſunt ne habere beneficium in eadem Eccleſia, in qua pater?

℞. Negatiuè. Trid. ſynod. vbi ſup.

14 Filius poteſt eſſe mediatè in Eccleſia in qua pater?

℞. Licet de iure in cap. conſtitutus. eo. tit. poterat; tamen per Trid. ſynod. ſeſſ. 25. c. 15. neque mediatè, neque immediatè.

15 In quo caſu filius illegitimus poterit obtinere beneficium Patris?

℞. Si ordinetur, & illi conferatur beneficium Patris defuncti, poterit licitè illud obtinere quadam diſpenſatione Iuris, donec ei prouideatur de alio beneficio. Abb. c. veniens. eod tit. Io. Andr. dicto c.

16 In Eccleſia, quæ ſoror eſt alterius Eccleſiæ poterit filius illegitimus obtinere vnum beneficium, ſi Pater in alia Eccleſia habeat Canonicatum?

℞. Negatiuè, quia illæ duæ Eccleſiæ pro vna reputantur, neq; in Eccleſia, quæ habet alternatiuã reſidentiam poterit filius obtinere vnum beneficiũ, & Pater alterum.

17 Si Pater fuerit Muſicus, Oeconomus, vel officialis alicuius Eccleſiæ filius eius illegitimus poterit ne in eadem Eccleſia eſſe Canonicus, vel obtinere beneficium?

℞. Negatiuè, quia Concil. Trident. dicit (quo quomodo miniſtrauerint) poterit tamen obtinere capellaniam, habetur enim pro ſalario, non autem pro beneficio: At verò in Eccleſia, quæ habet alternatiuam reſidentiam, non poterit filius vnam obtinere, & Pater alteram.

18 Filij illegitimi poſſunt ne admitti ad concurſum beneficij, quod obtinuit Pater?

℞. Immediatè poſt Patrem minimè, vt tollatur ab Eccleſia hæreditaria ſucceſſio, ſed nepos poteſt admitti ad beneficium, quod obtinuit Auus. c. ad extirpandas de filijs Præsbyter, ord. vel non.

19 Filius legitimus Epiſcopi pōt admitti ad concurſum in eadẽ Diœceſi, in qua Pater eius eſt Epiſcopus?

℞. Poteſt. c. ad extirpandas. eod. tit.

20 Filius Epiſcopi legitimè natus pōt promoueri?

℞. Poteſt; & in eadẽ Eccleſia ſimul cum Patre Canonicatũ habere. c. ad hæc eo. At illud ipſum beneficiũ, ꝙ obtinuit Pater, habere non pōt Abb. c. 1. eo. n. 3.

21 Nepos legitimus ex filio legitimo poterit ne obtinere Canonicatum in Eccleſia, in qua Auus eius obtinuit?

℞. Affirmatiuè.

22 Concil. Trind. ſeſſ. 25. c. 15. in quo limitauit, & correxit Ius cõmune in ordine ad filios Presbiterorum?

℞. Primò non ſolum ratione ſucceſſionis ſicut prohibitũ erat de Iure communi, ſed etiam ob incontinentiæ memoriam inualuit hæc prohibitio. Secundò non ſolum prohibetur ſucceſſio in eod. beneficio, prout erat de Iure communi, ſed ẽt diſſimile in eadẽ Eccleſia contra Ius cõe. Abb. c. ad abolendã. eod. tit. Tertiò prohibetur ẽt miniſtrare in eadẽ Eccleſia ꝙ de Iure cõi Patri ſolum erat prohibitum. Abb. in c. cum decorẽ. eod. tit Quartò prohibentur habere pẽſiones ſuper fructibus beneficiorũ, quos Patres habuerunt, quod de Iure cõmuni non erat prohibitũ.

23 Si vir, & vxor legit. matr. cõiũcti vouerint caſtitatẽ; poſtea verò habeãt filiũ, talis erit ne illegitimus?

℞. Pro tali (quoad ordines ſuſcipiendos) reputatur. cap. litteras. vbi ſup.

24 Illegitimi nati ex inceſtuoſo, vel ſacrilego coitu, quorum parentes in tertio gradu conſanguinitatis coniuncti ſint, vel quorũ alter parens caſtitatem vouit, poſſunt ne ingredi religionem?

℞. Negatiuè etiã ſi ſint legitimati à principio. Bull. Sixti V. in num. 73.

25 Si talis de facto fecerit profeſſionem valebit ne?

℞. Negatiuè, imò Superior excommunicatur excommunicatione Summo Pontifici reſeruata. Bulla Sixti V. num. 73.

26 Tales poſſunt ne eſſe ſerui in monaſterijs?

℞. Poſſunt, & habere habitum conuerſorum; & in eo habitu profeſſionem facere. Bull. ſupradicta.

27 Quis poteſt diſpenſare, vt filius ſuccedat in Eccleſijs Patris?

℞. Solus Papa. c. dilectus filius. eod. tit. capit. nimis. eodem tit.

28 Poteſt Epiſcopus diſpenſare cum illegitimis?

℞. Poterit tantum quoad minores ordines, & vnũ beneficium ſimplex, ſed ad curatum, dignitatem, & ordines ſacros ſolus Papa. Abb. cap. fin. eod. tit. Trid. ſynodus ſeſſ. 22. c. 1.

29 Si quis fuerit natus ex liberis parentibus, & poſtea legitimatur, per ſubſequens matrimonium, poteſt ne ingredi religionem?

℞. Poteſt, quia non comprehenditur in bull. Sixti Quinti ſupradicta.

30 Quæ eſt cauſa, propter quam poſſit diſpenſari cũ illegitimis?

℞. Vtilitais, vel neceſſitatis Eccleſiæ. Abb. vbi ſup.

31 Filius illegitimus ad obtinendam penſionem indiget ne diſpenſatione?

℞. Negatiuè. Paliotus. de natis ſpur. q. 58.

32 Diſpenſatus ad ſacros ordines, poteſt abſque alia diſpenſatione obtinere beneficium?

℞. Affirmatiuè; quia ordinatus carere beneficio nõ debet. c. propoſuit. de filijs Presbyt.

CAPVT XXI.

De Obligatis ad Ratiocinia Ordinandis, vel non.

1 QVid eſt ratiocinium, de quo hic agitur?

℞. Eſt ratio, quam quis tenetur reddere de alienis

alienis bonis ſibi commiſſis.

2 Adminiſtrator alterius, & obligatus ad reddendã rationem debet ne ordinari?

℟. Negatiuè, niſi depoſita adminiſtratione, & ratione reddita, quia talis reputatur, vt ſeruus alterius c. vnico, eod. tit.

CAPVT XXII.

De Corpore Vitiatis Ordinandis, vel non.

1 QVis dicitur vitiatus corpore?

℟. Ille, qui in ſuo corpore habet notabile vitium, vt quando ei deficit aliquod membrum, vel habet plura membra, quàm alij.

2 Si quis amiſſit digitum in duello, & erat ordinatus, poterit ne celebrare?

℟. Negatiuè, abſq; diſpenſatione ſui Epiſcopi. c. 1. eod. tit.

3 Quando impedit deformitas promotionem ad ordines?

℟. Quando eſt talis, quòd impediat exercitium ordinis illius, vel aliorũ oculis notabilẽ deformitatẽ præ ſeferat, quia ſicut Sponſa Chriſti debet eſſe ſine macula, & ruga, ſic Sacerdos, qui eã repræſentat debet eſſe abſq; deformitate. Abb. in c. 1. eod. tit.

4 Eunuchus poteſt ordinari?

℟. Cum diſtinctione; ſi natus ſit Eunuchus, non repellitur; ſi verò ſit caſtratus a ſe ipſo, repellitur, et indiget diſpẽſatione; q a ſibi illam deformitatẽ acquiſiuit ex ſua voluntate, vel vtilitate: Abb. in c. ex parte, eod. tit.

5 Si quis ſit caſtratus ex infirmitate, vel voluntate, debet ne ſeruare virilia, vt ordinetur?

℟. Non eſt neceſſarium, quia hoc eſt figmentum ignorantium, Abb. vbi ſup. num. 6.

6 Si quis, ex infirmitate fecit ſibi virilia amputari, vel caſu ei ſucceſſit, ſi ſit Sacerdos indiget ne diſpenſatione?

℟. Si iam erat Sacerdos, non eget; & cum ille in hoc caſu non habeat culpam, non debet habere pœnam, c. ex parte, eod. tit.

7 Carens vnguibus in pollice poteſt ne promoueri?

℟. Si ſit fortis in pollice, poteſt licitè abſque diſpenſatione, quia non eſt notabilis deformitas, cap. final. eodem tit.

CAPVT XXIII.

De Clericis Peregrinis Ordinandis, vel non.

1 QVis dicitur Peregrinus?

℟. In Italia, Hiſpanus, in Hiſpania Italus; & tandem ille, qui in remota Prouincia eſt ortus.

2 Iſte talis, qui vltra mare ortus eſt, quas litteras debet habere, vt poſſit ordinari?

℟. De Iure, authenticas litteras quinque Epiſcoporum, & ſigillatas eorumdem quinque ſigillis, ſed de conſuetudine ſufficit, vt in litteris dimiſſorijs Epiſcopus proprius exponeat cauſam, ob quam ille peregrinatur, vel det rationem, quare moratur in Italia cum ſit Hiſpanus, cap. 1. eod. tit.

3 Ad probandum, quod quis eſt, ordinatus, ſufficit ne eius Iuramentum?

℟. Non ſufficere, ſed neceſſarium eſt vt illud probet ex litteris Epiſcopi illum ordinatus, capitul. inter quatuor, eodem titul. & Abb. ibidem numero 1.

4 Clericus Peregrinus poterit celebrare ſine licentia Diœceſani?

℟. Non poſſe, neque admittendus eſt niſi prius litteras dimiſſoriales oſtendat, capitul. te nobis proponente eod. tit.

CAPVT XXIV.

De Clerico non Ordinato Miniſtrante.

1 QVæ Sacramenta poſſunt exerceri ab ijs, qui non ſunt ordinati?

℟. Baptiſmus tantum, tempore neceſſitatis, c. 1. de Cler. non ordin. miniſtr.

2 Si aliquis Clericus non ordinatus miniſtret ordinem, quem non habet, quam pœnam incurrit?

℟. Deponitur ab ordine ſuſcepto, & amplius non eſt ordinandus, & per Bull. Clem. VIII. ſi celebrat Miſſam vel audit confeſſiones, traditur curiæ ſæculari propter idolatriam, & magnum animarum periculum, ſed hæc bulla, licet fuerit recepta in Hiſpania, tamen poſt eius publicationem multi mitius puniti ſunt; ſcilicet ſolum apud triremes. c. 1. eod. tit. verum doctrina vniuerſalis eſt exercentem ordinem quem non habet, eſſe irregularem, ex c. 1. de cler. nõ ordin. miniſtran. intellige ſi exercent ſolemniter, vt Nauar. cap. 23. num. 242. Tolet. lib. 1. cap. 72. Suarez diſp. 42. ſect. 4. & 5. apud quem multos videre potes.

3 Si Diaconus celebret Miſſam, qua pœna punitur?

℟. Nunquam promouetur ad Sacerdotium, & à Diaconatus ordine ſuſpenditur ad tempus, capit. 2. eodem titul.

4 Cum Clerico non ordinato miniſtrante, poterit Epiſcopus diſpenſare?

℟. Peracta pœnitentia, poterit quoad ordines ſuſceptos, et beneficium quod habebat; ſed quòad ordines ſuſcipiendos, non poteſt. Abb. in cap. ex litteris, num. 3. eod. titul. & Innocent. in capit dilectus. de tempor. ordinandor.

CAPVT XXV.

De Clerico Excommunicato vel Depoſito Miniſtrante.

1 Clericus depoſitus celebrans, quam pœnam incurrit?
℟. Excõmunicatur, & incarceratur: & ſi perſiſtat, damnatur exilio; c. 1. eod. tit.

2 Sacerdos depoſitus, & degradatus poteſt ne conſecrare?
℟. Negatiue, ſed ſi conſecrat, conficit Sacramentum: quia non ob id amittit caracterem. Abb. c. de Cler. excom. celeb. n. 2.

3 Si aliquis Sacerdos damnetur ad comburendum, debet ne fieri degradatio tantum ab ordine ſacerdotali, an etiam ab alijs?
℟. Ab omnibus ordinibus maioribus, & minoribus, incipiendo à prima tonſura vſq; ad Sacerdotium, Abb. in cap. ſi quis Presbyter. eod. titul. num. 1.

4 Sacerdos depoſitus, degradatus, ſuſpenſus, vel excõmunicatus tenetur ne recitare officium diuinum?
℟. Affirmatiue, aliàs mortaliter peccaret. Abb. vbi ſup. num. 8.

5 Si Excommunicatus celebret, incurrit ne irregularitatem ante monitionem?
℟. Affirmatiuè, quia irregularitas eſt pæna Iuris, quę incurritur ipſo facto, & ſic nõ indiget monitione, cum ſequatur peccatum celebrationis in excommunicato, ſicut vmbra ſequitur corpus. cap. Clerici. eod. tit.

6 In irregularitate contracta ab excommunicato celebrante poteſt ne diſpenſari ab Epiſcopo?
℟. Licet aliquæ ſint opiniones DD. tenentes partẽ affirmatiuã, tutius eſt tenere, quòd ſolus Papa poſſit diſpenſare in hac irregularitate, vt habetur in c. 1. de ſent. excom. in 6.

7 Clericus depoſitus ab Epiſcopo poterit ne ab eodem reſtitui poſtquam fuerit emendatus?
℟. Si depoſitus fuit ob contumaciam, & poſtea ſit obediens, poterit reſtitui: ſi verò depoſitus fuit ob crimẽ ſacrilegij, incendij aſſeſinij, hæreſis, vel ſimilium, non niſi à ſolo Papa. gloſ. fi. in c. ſi quis Presbyter. 7. q. 1. c. contumaces. diſt. 50.

8 Si quamplurimi Clerici ſint excommunicati, & omnes celebrent, ſunt ne deponendi omnes?
℟. Negatiuè, quia multitudini parcẽdum eſt, & eui tandum ſcandalum; & tunc pœna erit arbitraria, & minor. c. latores. de Cler. excom. celebr.

9 Si excõmunicatus, vel interdictus celebret, quid requiritur, vt deponatur?
℟. Si deponatur propter contumaciã requiritur neceſſariò monitio, nam ſemper monitio præcedit vindictam: ſi verò deponatur propter delictum hęreſis: aſſeſinij, vel ſimilium, non requiritur monitio. Abb. in capitul. Clerici. & in capitul. latores, eod. tit.

10 Si aliquis per famam ſciat ſe eſſe excommunicatum, & celebret, qua pœna punitur?
℟. Licet illi non ſit intimata excommunicatio, debet ſe abſtinere per ſolam famam; ſi ſecus fecerit, de rigore Iuris poterit deponi & puniri ſecundum qualitatem perſonæ. c. illud. eod. tit.

11 Si quis faciat collationem excommunicato, quam pœnam incurrit?
℟. Si ſciat talem eſſe excommunicatum priuatur collatione, quia punitur in eo, in quo peccauit, & excommunicatus perdit beneficium, niſi diſpenſetur à Papa. c. poſtulaſtis. cod. titul.

12 Sacerdos ſi ſcienter celebrat in Eccleſia interdicta, quam pęnam incurrit?
℟. Priuatur beneficijs, ſit irregularis, & per ſolum Papam diſpenſatur. Abb. c. poſtulaſtis, num. 1.

13 Si quis exiſtens in excommunicatione prouideatur de aliquo beneficio, & tempore collationis abſoluatur, valebit ne tali collatio?
℟. Affirmatiuè, quia ex vna parte iſte cum abſoluitur ſit capax, ex alia parte per collationem homo conſtituitur in iure talis beneficij: collatio enim dat verum ius. cap. propoſuit. cod. tit.

14 Si quis ſuſpenſus, vel excommunicatus ignoranter celebret, quam pęnam incurrit?
℟. Si ſit excommunicatus minori excõmunicatione peccat mortaliter; ſi maiori, & ignorantia non fuit craſſa, & ſupina, non incurrit irregularitatem, neq; in ea indiget diſpenſatione. c. Apoſtolicæ. eod. tit.

15 Quæ eſt ignorantia craſſa, & ſupina, & quare dicitur ſupina?
℟. Quando aliquis ſcire ſe eſſe excommunicatum facile potuiſſet, attamen negligenter ſe habuit, dicitur autem ſupina, ad ſimilitudinem hominis iacentis in terra ſupinus, quia facile poteſt videre, quæ ſunt iuxta pedes ſuos, & ea non videt. Abb. in c. Apoſtolicæ, num. 3. cod. tit.

CAPVT XXVI.

De eo, Qui Furtiuè Ordinem Suſcepit.

1 Qvis dicitur furtiuè ordines ſuſcipere?
℟. Ille, qui ſine licentia Superioris, examine, vel approbatione, ingerit ſe cum multitudine ordinandorum ignorante Epiſcopo ordinante, c. 1. de eo, qui furtiuè ord. ſuſcep. & Abb. ibi.

2 Qui furtiuè ordinem ſuſcepit, qua pęna punitur?
℟. Cum diſtinctione: ſi ſuper hoc excommunicatio ſit lata; talis ſine Papæ diſpenſatione, neque poteſt miniſtrare in illo ordine, neque ad altiorem promoueri: ſi verò non ſit lata ſuper hoc, ad vtrumque ſufficit Epiſcopi, diſpenſatio capitul. primo, eodem titul.

CAPVT XXVII.

De Clerico per Saltum promoto.

1 SI quis per ſaltum promoueatur de Subdiacono in Presbyterum, qua pœna punitur?
℟. Si ignoranter id fecerit poſt pœnitentiam factã, ordinatur in Diaconum & poſtea diſpenſatur ad Sacerdotium, c.1.de Cler.per ſalt.prom.ſi verò id ſcienter fecerit ſuſpenſus eſt, etiam ſi omiſſis minoribus ordinetur, vt patet ex c.1.de Cler.per ſaltum. pro ita declarat Nauar.c.27.n.242.Tol.lib.1.c.71.n.7. Hoſtien.Syluest.immò addit Nauarrus talẽ clericũ ordinẽ prætermiſſum ſuſcipere non poſſe ſine diſpenſatione:adde quòd qui prima tonſura omiſſa ordinatur eſt etiã irregularis ex ſententia ſacræ Cõgregationis Concilij Trid. ſuper c.14. de reform. in fine ſeſſ.23. quàuis,& ſententia Theologorum dicẽtium primã tonſuram non eſſe ordinem, oppoſitum non colligi debet.quòd non ſit Ordo plurimi doctores docent in 4.diſtinct.24.præterea.Syluest. verbo Ordo 2.q.4.§. 4.Henriq.lib.10.c.9.Tabiena.Aſten.
2 Quis dicitur per ſaltum promotus?
℟. Ille qui prætermiſſo ordine inferiori,ſuſcipit ordinem maiorem, ſiue id ſciat, ſiue id ignoret. c.1.de clerico per ſaltum promoto.
3 Si quis ſuſciperet ſacerdotium antequam minores ordines, teneret ne?
℟. Teneret;Primò,q.a minores ordines non ſunt de neceſſitate maiorum,ſed de congruentia, & præcepto Eccleſiæ.Secundò,quia iam aliqui tenent minores ordines nõ eſſe ſacramenta,quæ dant gratiam,& characterem imprimant; inter quos eſt Sotus. Michael Med n.lib.1.de ſacramentis,ſed ſolum diſpoſitiones, ideòq; Magiſter ab Eccleſia inſtitutos fuiſſe opinatus eſt. Tertiò,quia poteſtates maiorũ; & minorum ordinũ non ſunt diſtinctæ.S.Th.in 4. ſent.q. 23.art.5.Abb.in c.vnico de Cler.per. ſalt. prom. ſed non ob id debet miniſtrare Sacerdotium, niſi prius ſuſcipiat minores; ſententiam iſtam docent præter citatos Doctores Archi.Gloſſa, & Pan. c.1. de cler. per ſalt.prom.Bonauent.4.ſent.diſt.24. queſt.3.
4 Si quis non ſit Sacerdos,& conſecretur in Epiſcopum, tenebit ne Ordo Epiſcopatus?
℟. Secundum ſententiã eorum,qui tenet Epiſcopatũ non eſſe diſtinctum ordinem a Sacerdotio,putãt non poſſe conferri non ſacerdoti, nec infanti,qui nõ eſt capax,vt ſit paſtor, habeatq; curam animarum, tenet S.Th.q.39.art.2.Syluest.Ordo 2. §.1. Arenid. Richard.Durand.Henrinquez lib. 10.c.14. Ego verò cum teneam Epiſcopatum eſſe diſtinctum ordinem ſequor ſententiam oppoſitam cum Panor. in c.vnico de cler.per ſalt.prom.& probabilem aſſerit Tol. lib.1.c.71. tenet, & gloſ. in capite ſolicitudo diſt. 52. ratio eſt,quia præpoſteratio ordinis non vitiat ordinem ſuſceptum, licet impediat executionem, donec reſumatur Ordo præteritus. Abb.vbi ſup.num5.
5 Si quis ignoret Diaconatus ordinem ſucceſſiuè, qualiter debet ordinari?
℟. Sub conditione:vt ſi nõ es ordinatus ego te ordino,vt caueatur iteratio ordinũ. Abb. vbi ſupra in capit.vnico de clerico per ſaltum promoto.

CAPVT XXVIII.

De Clerico malè Ordinato.

1 CLericus, qui alieno Epiſcopo ordines ſuſcipit, qua pœna punitur?
℟. Eſt ſuſpenſus,quoadvſque proprio Epiſcopo bene viſum fuerit.Clem.IV. de tempor.ordin.
2 Clericus ſuſcipiens ordines ab Epiſcopo, quem credit eſſe ſimoniacum, qua pœna punitur?
℟. Ab ordine ſuſcepto ſuſpenditur, & ad alios non poteſt promoueri. cap.per tuas de ſimo. cap. quibuſdam. 1.quæſt.1.
3 Clericus ordinatus ante legitimam ætatem, qua pœna punitur?
℟. Suſpenditur ab exercitio,vſq;ad legitimam ætatem. c.vel non eſt. de tempor.ordin.
4 Ordinatus ſimoniace, qua pœna punitur?
℟. Eſt ſuſpenſus ab ordine. cap. ſi quis Epiſcopus. 1. quæſt.1.

CAPVT XXIX.

De Schiſmaticis, & Ordinatis ab Eis.

1 QVid eſt Schiſma?
℟. Eſt illicitus deceſſus ab vnitate Eccleſiæ. Gotfred. in ſum.
2 Vnde dicitur Schiſma?
℟. A ſciſſura, quia per Schiſma, ſcinditur vnitas Eccleſiæ.c.ſciſſura.24.q.1.
3 In quo differt Schiſma ab hæreſi?
℟. Differunt ſicut genus,& ſpecies;nam omnis hæreticus, eſt ſchiſmaticus, ſed non è conuerſo, licet ſchiſma ab vnitate, & obedientia Papæ ſeparet homines, & ſit ſpecies hæreſis.c.hæreſis.24.q.3.
4 Facta per ſchiſmaticos quam validitatem habẽt?
℟. Nullam; imò collationes factæ, alienationes,& ordinationes irritæ, & nullæ ſunt,& omnes ſuſpenduntur tanquam res factæ a non habente poteſtate c.1.de ſchiſmat.
5 In quibus caſibus geſta à Schiſmaticis valent?
℟. In ſacramentis, quæ conferunt communem effectum gratiæ Sacramentalis, vt eſt Pœnitentia, Euchariſtia, & Baptiſmus; & licet iſti ſint ſuſpenſi quoad ſe, non verò quoad alios, vt in c.veſtra de cohabit. Cler. & mulier. & Abb.c.1.de ſchiſm. num.4.
6 Si Schiſmaticus conferat ordines, imprimitur character?
℟. Si ſit Epiſcopus, & ſeruata forma Eccleſiæ conferat

conferat ordines, imprimitur charaſte. ſed talis manet ſuſpenſus, & indiget diſpenſatione Apoſtolica. c. detrahit. 1. q. 1. & Abb. c. 1. nu. 4. de Schiſmat.

7 Schiſmaticus quam pœnam incurrit?

℞. Excommunicationis, & ſuſpenſionis, & aliquando pœna capitali punitur. c. 1. eod. tit.

8 Ordinatus à Schiſmatico, quam pœnam incurrit?

℞. Si id ſciens fecit, eſt excommunicatus, & ſuſpenſus, & priuatur officio, & beneficio niſi cum illo diſpenſetur. c. 2. eod. tit.

9 Quis poterit diſpenſare, cum Schiſmaticis, & ordinatis ab eis?

℞. Solus Papa. Abb. c. fin. nu. 7. eod. tit.

10 Si Epiſcopus dicat, ſe diſpenſare cum aliquo, creditur ne ei?

℞. Propter periculum, & rei grauitatem, debet moſtrare diſpenſationem. vt in gloſſ. cap. ſi qui ſunt. diſtinctio. 81. & Abb. titul. de Schiſmat. & ordinat. ab eis.

CAPVT XXX.

De Ordinatis ab Epiſcopo, Qui Reſignauit, ſeu renunciauit Epiſcopatui.

1 EPiſcopus, qui renunciauit Epiſcopatui, poteſt ne conferre Ordines?

℞. Si loco tantum renunciauit, & non dignitati, rogatus ab Epiſcopo aliquo poteſt conferre maiores, & minores ordines, nec qui ſuſcipit eſt irregularis. ita Tolet. lib. 1. c. 71. patet ex c. 1. de ordinat. ab Epiſcop. qui reſignat. epiſcop.

2 Epiſcopus, qui renunciauit dignitati, poteſt ne conferre ordines?

℞. Diſtinguendo: aut agitur de minoribus, & tunc poteſt: aut de maioribus, & tunc non poteſt. ita Tol. ibi. & ordinatus maiori ordine ſcienter, irregularis eſt, nec miniſtrare in ſuſceptis, nec aſcendere ad vlteriores ante diſpenſationem poteſt; c. 1. de ordin. qui renunc. epiſc. ſi verò ignoranter, (niſi craſſa, & ſupina fuerit ignorantia) poterit cum illo diſpenſare proprius Epiſcopus. c. 1. eod. tit. & Abb. ibid.

3 Epiſcopus in dubio renuncians Epiſcopatui, cenſetur ne renunciare, loco tantum, aut dignitati, & loco.

℞. Loco tantum; quia qui renunciat dignitati, præſumitur hoc facere propter crimen. c. poſt translationem. de renunc. & Abb. c. 1. eod. tit.

4 Ordinatus ab Epiſcopo excommunicato recipit ne characterem?

℞. Recipit, ſed non executionem Abb. cap. 2. de ord. ab Epiſc. qui renunc. Epiſc. ſicuti validus eſt Ordo ſi collatus eſſet ab Epiſcopo interdicto, ſuſpenſo, vel ſimoniaco, ratio eſt, quia talis poteſtatem ordinis non amittit; argumento c. non nocet. 1. q. 1. & c. Baptiſmus de conſecratione diſt. 4. ita S. Thom. quæſt. 38. artic. 2. Sot. diſt. 25. q. 1. art. 1. Palud. q. 2. Durand. q. 1. Henriq. lib. 10. c. 21. & alij communiter.

5 Quis diſpenſat in tali executione, vt iſte poſſit celebrare?

℞. Si ordinatus fuit ſcienter, ſolus Papa: ſi ignoranter, proprius Epiſcopus. cap. fin. eod. titul. & Abbas, ibid. num. 1.

6 Excommunicatus poteſt ne alium excommunicare?

℞. Negatiuè; quia cum ſit extra Eccleſiam, non poteſt alium extra eccleſiam mittere, cap. audiuimus, 24. quæſt. 1.

CAPVT XXXI.

De Diſpenſationibus in Ordine.

1 QVid eſt diſpenſatio circa ordine?

℞. Vt quis poſſit legitimè ordinari, vel miniſtrare in ordine ſuſcepto.

2 Poteſt Epiſcopus diſpenſare circa ætatem ordinandorum, vel circa ætatem obtinendi beneficium, vel canonicatum?

℞. Negatiuè, ſed Summus Pontifex. Sà verb. diſpenſatio. n. 18. Trid. ſyn. ſeſſ. 22. c. 1.

3 Ordinatus ante ætatem, ſi miniſtrat ante diſpenſationem, eſt ne irregularis?

℞. Negatiuè, ſed peccat mortaliter. Syluestr. verb. irregularitas. nu. 13. & 14.

4 Poteſt Epiſcopus diſpenſare in publicationibus, & ſolemnitatibus cum aliquo?

℞. Poteſt, ſed hoc non debet facere. Trid. ſynod. ſeſſ. 24. cap. 1.

5 Diſpenſationes in ordine ad ętatem, à quo debent examinari?

℞. Ab Epiſcopo tamquam Sedis Apoſtolicæ delegato. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 24.

6 Quis poteſt diſpenſare, vt quis ſuſcipiat omnes ordines extra tempora, non obſeruatis interſtitijs, tribus Dominicis, vel feſtiuis diebus?

℞. Summus Pontifex de conſenſu ordinarij, propter eminentiam doctrinæ. Rodriguez. tom. 3. qq. regular. q. 27. art. 5.

7 Poteſt Epiſcopus diſpenſare, vt publicationes fiāt diebus feriatis?

℞. Negatiuè ſicuti etiam in matrimonio. Trid. ſyno. ſeſſ. 24. c. 1. de reform.

8 Regulares debent ne facere publicationes, ſicut ſæculares?

℞. Negatiuè, ſed debent teſtimonium ſuorum Superiorum afferre, & hoc cenſetur dictis publicationibus ſupplere, Miranda in man. Prælator. part. 1. quęſtione 38. artic. 7. & 8. & Molfeſ. tom. 1. tract. 2. c. 1. num. 56.

9 Poteſt Epiſcopus diſpenſare in interſtitijs ordinū minorum?

℞. Poteſt. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 11.

10 Poteſt Epiſcopus diſpenſare in interſtitijs ordinū maiorum?

℞. Poteſt ex legitima cauſa. Bonacin. de ſacramen. ordin. diſp. 8. q. vnica. punct. 5. nu. 34. Trid. ſynod. ſeſſ. 23. cap. 14.

11 Quæ ſunt cauſæ expreſſæ in iure, quæ mouere poſſunt

poſſunt Epiſcopum diſpenſare in interſtitijs ordinu maiorum?

℞. Vtilitas, & neceſſitas Eccleſiæ. Trid. ſynod. ſeſſ. 23. cap. 14.

12 Quomodo intelligitur hæc vtilitas Eccleſiæ?

℞. Si quis ſit ita doctus, vel ſanctus, vel ita in muſica peritus, vt probabiliter intelligatur illum fore Eccleſiæ vtilem, in vniuerſali, vel particulari?

13 Quomodo intelligitur neceſſitas Eccleſiæ ſumpta largo modo?

℞. Quia ſcilicet meliùs gubernatur Eccleſia pluribus Miniſtris, quam paucioribus.

14 Quis poteſt diſpenſare, cum regularibus venientibus ad ordines in interſtitijs, Epiſcopus ordinans, vel Epiſcopus proprius, in cuius Diœceſi domicilium habet?

℞. Epiſcopus ordinans. Quaranta in ſumm. bullar. verb. Ordo, verb. quæritur, & Vaſquez in 3. p. tom. 3. diſp. 146. c. 6. nu. 58.

15 Quomodo poterit Epiſcopus cognoſcere cauſas vtilitatis, & neceſſitatis in Eccleſijs regularium?

℞. In hac re credere debet literis, & teſtimonijs ſuperiorum talis regularis, qui ordinatur. Bonacina de ſacram. diſput. 8. q. vnica punct. 5.

16 Poteſt Epiſcopus diſpenſare cum bigamo, ad vnũ beneficium ſimplex, & primam tonſuram?

℞. Negatiuè, & ſi fecerit, manet ſuſpenſus à collatione ordinum, & promotus ab executione, & amittit beneficium, fructusq; perceptos non facit ſuos: ratio eſt, quia ſi in dicto c. Concil. Trid. prohibentur Bigami miniſtrari munera ordinum minorum, licèt ante bigamiam ſuſceperint ordines, à fortiori attendendum eſt, multò magis prohiberi poſt bigamiam, & hæc diſpenſatio a Summ. Pont. peti debet. Quaranta de ord. Valentia tom. 4. diſput. 7. q. 19. punct. 3. & Nauarr. in manual. c. 27. nu. 197. c. vnico. de bigam. in 6. & lib. 2. c. 25. infr. de bigam. ibid. vide.

17 Qui poſſunt ſuſcipere ordines intra annum abſq; diſpenſatione?

℞. Canonici, & dignitates Eccleſiarum, quibus annexa ſunt onera dicendi Miſſas, Euangelium, & Epiſtolas, & habentes beneficia curata. Triden. ſynod. ſeſſ. 22. c. 4.

18 Papa poteſt diſpenſare, vt Clericus, qui ſuſcepit ordinem ſacrum, fiat laicus, & ducat vxorem?

℞. Poteſt de plenitudine poteſtatis, verum ex graui cauſa, ne ſcilicet amittatur ſucceſſio, & nomen alicuius inſignis, & præclari Viri. Secundò ad componendas, ſedandaſq; controuerſias inter magnos Principes. Tertiò ſi in aliquo Regno, vel ſtatu iure hæreditatis ſuccederet aliquis Sacerdos, Epiſcopus, vel Cardinalis, alijſq; ex cauſis huiuſmodi: & ratio eſt, quia poteſt diſpenſare in omnibus decretis. Concil. Trid. & in omnibus impedimentis matrimonij, & vnum ex illis eſt Ordo Sacerdotalis. Abb. in c. cum olim. de cler. coniugat. nu. 5. & Trid. ſyn. ſeſſ. 21. c. 2. & ſeſſ. 24. c. 3. & ſeſſ. 25. c. vlt.

19 Poteſt Epiſcopus diſpenſare, vt quis habeat duo beneficia?

℞. Poteſt ſi quodlibet per ſe non eſt ſufficiens ad ſuſtentationem talis Clerici; verùm iſti redditus ſunt menſurandi iuxta miniſtri quantitatem. ita Tol. lib. 5. capit. 81.

20 Inueſtigare defectum ſcientiæ cui committitur, & quando poteſt in eo diſpenſari?

℞. Soli Epiſcopo: tunc verò quando eſt penuria aliorum Sacerdotum, neq; eſt ſpes inueniendi ſapientiores, tunc poterit diſpenſari in defectu ſcientiæ: ſed debet curare, & maximopere eniti, vt promoti diſcant; neceſſitas enim lege non clauditur, quæ tunc maximè cenſeri debet, quando Eccleſia eſt prouidenda de miniſtro.

21 Quis poteſt diſpenſare cum illegitimo ad ordines?

℞. Ad minores, & vnum beneficium non curatum, Epiſcopus: ad cætera verò Summus Pontifex, & debet declarare diſpenſationem Epiſcopi, ſi maiorem petat. c. 1. de filijs Presbyterorum.

22 Quis poteſt diſpenſare cum promoto per ſaltum?

℞. Epiſcopus ex legitima cauſa. Trident. ſynod. ſeſſ. 23. cap. 14.

CAPVT XXXII.

De Sponſalibus.

1 QVid ſunt ſponſalia?

℞. Eſt mutua promiſſio futuri matrimonij. Tolet. in ſum. lib. 7. c. 5.

2 In ſponſalitijs mutauit ne aliquid Concil. Trident. ſeſſ. 24. c. 6. de reform.

℞. Non mutauit, ſed reliquit ea in terminis iuris communis.

3 Quomodo contrahuntur ſponſalia?

℞. Verbis, re, literis, conſenſu, & ſigno. Sanchez lib. 1. de ſponſalib.

4 Quomodo contrahuntur ſponſalia verbis?

℞. Per verba prolata ab ipſis contrahentibus, dicentibus: ego recipiam te in vxorem, tali tempore, & reſpondente muliere, ego recipiam te in virum eodem tempore. tenet Sanchez lib. 1. de ſponſalibus.

5 Sponſalia quomodo contrahuntur re?

℞. Per anuli miſſionem factam mulieri à viro, & è contra, vel per traditionem alicuius rei, ſecundum conſuetudinem prouinciæ in ſignum deſponſationis futuræ. tenet Abb. in c. finali de impuberum deſponſatione.

6 Quomodo contrahuntur ſponſalia ſigno?

℞. Si mulier vbi interrogatur, an velit deſponſari tali viro, inclinet caput, vel faciat aliquod aliud ſignum in conteſtationem conſenſus interioris. Tunc enim illud ſignum æquiualet verbis, & conſenſui exteriori. tenet Abb. loco citato.

7 Sponſalia quomodo contrahuntur literis?

℞. Dando mandatum ſpeciale, vt quis contrahat pro illo cum tali perſona, vel mittendo nuntium cũ dicto mandato ſpeciali, c. fin. de ſponſalibus.

8 Quæ ætas requiritur, vt procurator poſſit contrahere ſponſalia de præſenti, vel de futuro, cum aliqua muliere, nomine alterius?

℞. Sufficit, vt procurator habeat vſum rationis, & ſpeciale mandatum, ratio eſt, quia ætas, & omnia requiſita ad verum matrimonium non requiruntur in procuratore, ſed in dante mandatum, quippè qui ipſe eſt contrahens, & ipſe ſe obligat. c. fin. de ſponſalib.

9 Procurator ad contrahenda ſponſalia poteſt ne alium ſuſtituere?

℞. Negati-

℟. Negatiuè, ſi ſpectetur virtus clauſulæ generalis poſita in ſpeciali mandato; ſi verò ſpecialiter appoſitum fuerit in mandato, quòd poſſit ſuſtituere, Titiū verbi gratia, Reſpondendum eſt affirmatiuè. & ratio eſt, quia in materia ſacramenti Matrimonij non ſufficiunt verba generalia, ſed neceſſariò apponenda ſunt verba ſpecialia, necnon, & particulares perſonæ, Abb. in c. fin. de ſponſalibus.

10 Si quis poſtea quam miſit nuntium ad ſponſalia contrahenda de præſenti pœniteat ſe, & reuocet mandatum antequam puella conſentiat, erunt ne ſponſalia, vel matrimonium?

℟. Si mandans, mandatum reuocet coram Notario, & teſtibus, ante quàm puella conſentiat, licet non notificetur talis reuocatio nuntio, non erit matrimonium, neq; ſponſalia tenebunt, licet procurator contrahat cum puella cum effectu, & ad hoc eſt attendenda data reuocationis, & dies deſponſationis, ratio eſt, quia matrimonium pendet ex libero conſenſu, & voluntate contrahentis, & non attenditur voluntas futura, ſed præſens, & nemo poteſt obligari, vt ſemper retineat eandem voluntatem, cum etiam in ipſo actu matrimonij, poteſt quis diſſentire, & nolle illud, quòd prius voluit. tenet Hoſtienſis in ſum. de ſponſalibus, §. qualiter, & omnes DD. in hoc articulo conſentiunt. c. procurator de procuratoribus in 6. hoc expreſsè decidit.

11 Sponſalia de præſenti facta per legitimum procuratorem debent ne iterum ratificari proprio ore per ſponſum, & ſponſam cum perſonaliter coniunguntur?

℟. Negatiuè, ſed ſolum recipere Eccleſiæ benedictiones; ratio eſt, quia illa ſponſalia habent eandem vim, quam habet matrimonium per verba de præſenti inter ſponſum, & ſponſam, cap. final. de ſponſalibus.

12 Pater poteſt contrahere de præſenti, vel de futuro pro filio?

℟. Pro filio impubere poterit contrahere de futuro, non autem pro pubere, ſine eius expreſſo mandato, at verò pro filio impubere de præſenti non poterit, c. 1. de impub. deſponſat.

13 Cum puer peruenerit ad annos diſcretionis, tenebitur ne adimplere ſponſalia à Patre promiſſa?

℟. Negatiuè: & pater poterit perſuadere filium, nō autem cogere. c. 1. de impub. deſponſat.

14 Qui dicuntur impuberes?

℟. Qui generare, vel concipere non poſſunt; licet ſecurius ſit ſpectare ætatem poſitam à Concil. Trid.

15 Si vnus pubes, & alter impubes ſit, poteſt Iudex dare licentiam, vt cohabitent ſimul?

℟. Poteſt aliquando pro bono pacis. c. 2. eod. tit.

16 Quæ ætas requiritur de Iure ad ſponſalia de futuro, vt ſint valida?

℟. Ætas ſeptem annorum, & ſponſalia antea contracta nulla ſunt, niſi poſt ſeptemnium conſenſu cōualeſcant. c. literas. eod. tit.

17 Si malitia ſuperat ætatem ſponſalia erunt ne valida?

℟. Erunt, quia in matrimonio, & ſponſalitijs attenditur potentia, & conſenſus. cap. tuæ nobis. eod. titulo.

18 Si impuberes contraxerint per verba de præſenti, erunt ne ſponſalia, aut matrimonium.

℟. Erunt ſponſalia. cap. 1. de ſponſ. §. idem quoque,

19 Si impuberes contraxerint ſponſalia, poſſunt ne ſtatim diſſolui per mutuum conſenſum?

℟. Eſt expectanda pubertas. c. de illis. de ſponſalib.

20 Si adſit iuramentum in ſponſalitijs de futuro, quid agendum?

℟. Sunt compellendi, donec videatur, ſi perſiſtant animo indurato, quia tunc ſunt diſſoluendi. c. præterea. de ſponſal.

21 Si Virgo rapta conſentiat ſponſalibus cum raptore valent ne talia ſponſalia, dum eſt in ſua poteſtate?

℟. Negatiuè, quia ſponſalia debent fieri libero cōſenſu. Tridentin. ſynod. ſeſſione 24. capitul. 6. de reformat.

22 Si mulier impubes nupta alicui de futuro petat licentiam contrahendi cum alio de præſenti, & iam habeat legitimam ætatem, & Vir eius iuret eam in pubertate cognouiſſe, quid agendum?

℟. Talis mulier non auditur, quia in fauorem matrimonij plus creditur Viro. capitul. continebatur. de ſponſalib.

23 Sponſalia de futuro per realem copulam, tranſeūt ne in matrimonium?

℟. Si loquamur in iure antiquo, vt colligitur. ex cap. adoleſcens de ſponſalib. tranſibat in matrimonium, quia copula habebatur loco conſenſus de præſenti, vt optimè Tolet. lib. 7. c. 21. noſtra verò tempeſtate poſt Concilium Tridentinum (vt loquar cum Paludano, & Toleto ibid.) eſt hoc annullatum, ab eodem Concilio ſeſſ. 24. c. 1. & ratio eſt, quia ad rationem matrimonij pertinēt etiam teſtes, & Parochus, alioquin eſſet clandeſtinum, & ſic duo poſſent ſponſalia clandeſtina contrahere, & ſtatim copulam conſumare, & tunc deberet eſſe validum matrimonium clandeſtinum, quod tamen eſt contra concilium.

24 Si ſponſalibus contractis appoſita ſit pœna, poterit ne exigi?

℟. Negatiuè, quia in matrimonio requiritur ſumma libertas, & pœna dicit metum. c. gemma. eod. titul.

25 Si loco pœnæ fiat aliqua donatio Eccleſiæ, non impleta conditione erit ne valida?

℟. Affirmatiuè. c. verum de conditionib. appoſit.

26 In ſponſalitijs ſufficit ne dubius conſenſus?

℟. Negatiuè, ſed clara approbatio. cap. per tuas. eodem titulo.

27 Poteſt ne quis dare pignus mulieri, promittendo illam ducere in vxorem, ita tamen, vt ſi eam non ducat, amittat pignus?

℟. Negatiuè, quia tales pignus eſt quaſi pœna.

28 Quibus modis diſſoluuntur ſponſalia de futuro?

℟. Per matrimonium de præſenti cum altera, ita Nauar. c. 22. nu. 25. Tolet. lib. 7. c. 21. ſed puniendus eſt. c. ex literis. de matr. c. præterea. de ſponſ. Secundò per votum caſtitatis ſolemne. Tertiò per maioris ordinis ſuſceptionem. Tol. vbi ſup. & Conink diſput. 25. dubio 3. Quartò cum alter ingreditur Religionem, vt habetur c. ex publico de conuerſ. coniug. & Syluestr. verbo ſponſalia quæſt. 12. dicit, quod ſtatim ſoluuntur per ingreſſum ante profeſſionem. Quod non ſufficit ad ſolutionem matrimonij rati. Quintò, cum vnus illorum incidit in fornicationem, ſi alter ſit frigidus. ConinK lib. 7. loco cit. Sextò, ſi poſt ſponſalia alter illorum fit hæreticus, aut infidelis. can. non ſolum 28. q. 1. Septimò, ſi ſuperueniat inimicitia notabilis, tunc poteſt vnus petere ſolutionem, ſecundum Hoſtienſ. in ſumma verbo ſponſalia, §. fin. & demum

per

per lepram, per morbum Gallicum ſuperuenientem. vel deformitatem notabilem, per dotem promiſſam non ſolutam, per amiſſionem membrorum. Hoſtienſ. in ſumm. de ſponſa. §. qualiter diſſoluuntur.

27 Illicitus coitus ſoluit ne ſponſalia de futuro?
℟. Affirmatiuè. Enriq. lib. 2. cap. 14. nu. 6. & Couarr. in epiſt. de ſponſalib. par. 1. c. 5. nu. 2.

28 Poteſt Epiſcopus diſpenſare, vt qui habuit illicitũ coitum cum vna contrahat cum alia?
℟. Poteſt.

29 Sponſalia de præſenti, ante ætatem vnius, ſequtã carnali copula tranſeunt ne in matrimonium?
℟. Negatiuè, cum Sanchez. tom. 1. lib. 3. de matrim. diſp. 40. nu. 3. Reginald. in prax. tom. 2. lib. 31. cap. 23. num. 182.

30 Sponſalia per verba de futuro contracta, ſi ſoluantur mutuo conſenſu, vel per matrimonium per verba de præſenti, inducunt ne aliquod impedimentũ?
℟. Seſe habere, quaſi facta non fuiſſent. Sà. verb. matrimonium. nu. 12. Rebellus par. 2. lib. 3. quæſtion. 14. numero 2.

31 Matrimonium, & ſponſalia per verba de præſenti, poſſunt ne celebrari temporibus, quibus ab Eccleſia clauduntur nuptiæ?
℟. Quocumque tempore poteſt matrimonium celebrari coram Parocho, & teſtibus, quia per Concil. Trid. prohibentur ſolum nuptiarum ſolemnitates, conuiuia, traductio ad domum, & carnalis copula. Poſſeuinus. de offic. Curati. c. 10. nu. 25.

32 Sponſus ſtuprans ſponſam, qua pœna punitur?
℟. Pœna graui arbitraria, quia poſt Concil. Triden. ſponſalia de futuro copula ſubſequta non tranſeunt in matrimonium. Ledeſma in ſumm. tom. 1. tract. de matrim. c. 6. concl. 8.

CAPVT XXXIII.

De Deſponſatione impuberum.

1 QVis dicitur impubes?
℟. Ille, qui ex habitu corporis ſui, in pubertate oſtendit quòd neque generare, neque concipere poteſt, neque ad id habet naturalem potentiam, & vin. inſtit. quibus modis tutela finitur in principio.

2 In qua ætate dicitur quis eſſe pubes?
℟. Vir in ætate 14. annorum, mulier in ætate 12. completorum: in minori ætate ex regula medicorũ ius iudicat communiter mulierem non poſſe concipere, neque Virum generare. inſtitut. quibus mod. tutel. final.

3 Poteſt ne aliqua mulier concipere in minori ætate?
℟. Poteſt, natura anticipante, ſi forſan dederit maiorem virtutem alicui ante illud tempus, ſed leges ponunt regulam generalem, ſecundum quam, quotidie contingit.

4 Si quis poſſet generare ante prædictam ætatem, poteſt ne matrimonium contrahere?
℟. Affirmatiuè, quod idem dicendum eſt de muliere; quia vera pubertas non conſiſtit in annis, ſed in potentia generandi. capit. puberes. de deſponſ. impub. Abb. in c. continebatur. eod. tit. nu. 3.

5 Si quis habeat ætatem 14. annorum, & non habeat potentiam coeundi, poterit ne licitè contrahere?
℟. Licitè poteſt contrahere: eſt enim ætas à lege cõſtituta; poſſe autem generare, vel non poſſe experientia tantum comprobatur. licet melius faceret, ſi expectaret talem potentiam. ex ſent. Abb. in capitul. pubes. num. 4. de deſponſ. impub. capit. laudabilem. de frigid. & maleficiat.

6 Per quæ ſigna cognoſci poteſt pubertas, vt Iudex poſſit determinare, an aliquis ante ętatem poſſit cõtrahere matrimonium?
℟. Per ſigna exteriora inſpiciendo perſonam, membra robuſta, agilitatem, & formam. Bartol. in l. de ætate. ff. de minorib. Abb. c. puberes. nu. 4. de deſponſ. impub.

7 In qua ætate poterit quis contrahere ſponſalia de futuro?
℟. Poſt ſeptemnium completum, & non antea. Abbas c. literas. eod. tit. nu. 3.

8 Si maiores ſeptemnio contrahunt ſponſalia poſſũt ne reſilire?
℟. Non ante pubertatem: & ſi aliquis eorum primum fuit pubes, debet alterum ſpectare. c. de illis. eodem titul.

9 Si vnus factus pubes, & alter in ſeptemnio ſe deſponſauerint, cum ille peruenerit ad ætatem pubertatis, quis eorum poterit reſilire?
℟. Ille, qui erat in ſeptemnio, non autem pubes, & ratio eſt, quia tempore deſponſationis iam habebat iudicium requiſitum ad contrahendum. capit. de illis, eodem titul.

10 Minores obligantur in matrimonio?
℟. Affirmatiuè, niſi tempore contractus fuerit illis facta violentia. capit. de illis. capit. ex literis eodem titulo.

11 Ad matrimonium requiritur ne potentia coeundi, & proximitas ætatis ſimul, vel ſeparatim?
℟. Neceſſariò requiritur potentia coeundi; quia in ea conſiſtit validitas matrimonij: at verò proximitas ætatis ſine potentia nihil valet. Abb. c. de illis. nu. 4. eod. tit.

12 Si quis nitatur habere carnalem copulam etiam intra vas, ſi illam non habeat, conſumat ne matrimonium?
℟. Negatiuè, quia non tactu, ſed reali copula conſumatur matrimonium. cap. atteſtationes. cod. tit. lege Sanchez. de matrim.

13 Si quis deſponſetur de futuro, & poſtea habeat rẽ illicitam cum ſorore, vel matre ſuæ ſponſæ, diſſoluũtur ne per hoc ſponſalia?
℟. Affirmatiuè. c. literis cod. tit.

14 Si quis deſponſetur de futuro, abſque conſenſu, & ſponſalia ex defectu conſenſus diſſoluantur; oritur ex hoc impedimentum publicæ honeſtatis?
℟. Negatiuè, quia ex defectu conſenſus nunquam fuerunt ſponſalia: ſi verò ſoluantur ex alia iuſta cauſa ſemper oritur impedimentum publicæ honeſtatis. c. acceſſit. cod. tit.

15 Si aliqua mulier impubes deſponſata poſtquam peruenit ad pubertatem petat licentiam nubendi alij viro, debet ne ei dari?
℟. Si Vir eius iuret carnaliter eam cognouiſſe etiã proximam pubertati, neganda eſt talis licentia. capit.

con-

continebatur. eodem titulo.

16 In cauſa matrimoniali, cui creditur, Viro an mulieri?

℞. Diſtinguendo; Viro, ſi iuret in fauorem matrimonij; ſi verò iuret ad diſſoluendum matrimonium, vel ſponſalia, creditur mulieri iuranti in fauorem matrimonij. c. continebatur. eod.

17 Si aliqua puella poſt ſeptennium fuit apta ad cōcipiendum, & fuit cognita à Viro carnaliter, conſumatur ne matrimonium?

℞. Cum diſtinctione: ſi puella cognita fuit ante ſeptemnium, non fuit conſumatum matrimonium: ſi verò cognita fuit poſt ſeptennium, conſumatur: prę cipuè ſi erat proxima pubertati, videlicet circa annum decimum, & tunc cognoſcenda res erit, ab obſtetricibus, & peritis mulieribus: & ſi dixerint cum iuramento potuiſſe concipere, erit conſumatum. Abbas in cap. continebatur. eod. tit. nu. 6. capit ſi quis vxorem. 23. quæſtion. prima, capit. ſi. de eo, qui cognoſ. conſang. Vxor. ſuæ.

18 Poteſt ne aliqua puella deflorari à Viro, & non concipere, neque eſſe apta ad concipiendum?

℞. Poteſt. Abb. vbi ſup.

19 Si quis contrahat per verba de pręſenti cum puella ante pubertatem, videlicet in vndecimo anno, erit ne validum matrimonium?

℞. Si in puella malitia non ſupplet ætatem, erunt ſponſalia de futuro, & non matrimonium, licet Vir eam ſubarrhauerit, dando anulum: ratio eſt, quia ad matrimonium requiritur in vtroque conſenſus verus quem non præſumitur habere puellam, ante duodecimum annum, niſi malitia ſuppleat ætatem, & cognoſcat id quod facit. Ledeſma q. 45. Couar. Nauar. c. fin. cod. tit.

CAPVT XXXIV.

De Sponſa Duorum.

1 QVis dicitur ſponſus duarum mulierum?

℞. Ille, qui contraxit cum duabus, ſiue contraxerit cum prima per verba de præſenti, & cum ſecunda per verba de futuro: ſiue è contra. cap. 1. de ſponſa duor.

2 Quam pœnam incurrit, qui contrahit cum duabus mulieribus, vel mulier cum duobus viris?

℞. Eſt infamis, & à S. Inquiſitione punitur, vt ſuſpectus in fide, quia non bene ſentit de Sacramēto matrimonij. l. 1. ff. de his, qui notantur infamia.

3 Quibus modis contrahuntur ſponſalia de futuro?

℞. Quatuor modis: Primò, per verba de futuro. vt c. pen. eod. Secundò, per verba de præſenti, quando vterq; vel alter eſt impubes; tunc enim ex interpretatione iuris conuertuntur in ſponſalia de futuro. vt c. fin. de deſponſ. impub. & c. vnico. eod. lib. 6. Tertiò, per traditionem arrharum ſi præceſſerunt verba, vel ſigna. leg. arrhis. C. de ſponſal. Quartò, per ſubtrationem anuli à digito ſi etiam præceſſerunt verba, vel ſigna. cap. ſi quis deſponſauerit. 27. quæſt. 1.

4 Ad quem Iudicem ſpectat punitio Viri, vel mulieris, q. p verba de pręsēti cōtrahūt cū duab. mulierib.

℞. Ad Tribunal S. Inquiſitionis, ſolet præterea Iudex ſæcularis, vel Eccleſiaſticus cognoſcere hoc delictum, & ille Iudex, qui præuenit cauſam, alijs antefertur, debet tamen ſententiam vltimatè definire.

5 Si quis contrahat ſponſalia per verba de præſenti, & poſtea celebret matrimonium cum alia de præſenti, & conſumet, diſſoluuntur ne prima ſponſalia?

℞. Negatiuè, ratio eſt, quia fides poſterior data, in præiudicium prioris fidei irrita eſt. ſic Nauarr. ſumma latina cap. 22. nu. 26. Bar. à Ledes. de matrimonio dub. 13. Ludouic. Lopez 2. p. inſtructorij de matrimonio c. 38. Henriq. lib. 11. de matrim. c. 13. adde quòd ſecundum matrimonium ſtante primo non fuit matrimonium, & copula non dedit firmitatem, ſed addidit pœnam tali delicto. c. licet. de ſponſa duor.

6 Carnalis copula, & iuramentum addunt ne maius vinculum in matrimonio?

℞. Reſpectu eſſentiæ matrimonij iuramentum non addit aliquid intrinſecè pertinens ad illud, ſed ex alio titulo magis obligat, carnalis copula efficit indiſſolubile matrimonium, quia non ſoluitur per ingreſſum religionis, ſicut ſoluebatur quando erat ſolum ratū. vide Sanch. & Abb. in c. licet. num. 4. eod. tit. & c. duas eodem titul.

7 Si quis contraxit cum vna per verba de futuro, & poſtea cum alia per verba de præſenti, cui debet adhærere?

℞. Illi, cum qua contraxit per verba de præſenti, tūc enim factum fuit matrimonium. Abb. c. 5. eod. tit.

8 Qui non ſeruat ſponſalia quam pœnam incurrit?

℞. Peccat mortaliter licet non ſint iurata, & obligatur per Iudices ad obſeruandam fidem. Abb. cap. 1. eod. num. 2.

9 Quam pœnam incurrit, qui ſponſam alterius duxit in vxorem?

℞. Si illa per verba de præſenti fuit nupta primo viro, tunc ſecundus nunquam poteſt eam ducere in vxorem, & punitur pœna poſita. in Tridentin. ſynod. ſeſſ. 24. c. 1. c. accepiſti. eod. tit.

10 Si ſit lis de aliquo matrimonio, Iudex quid debet præcipere litigantibus?

℞. Debet ponere pœnam ne lite pendente cum alio contrahant, & ſi contraxerint de facto, debet eos ſeparare, & punire. c. tua. eod. tit.

CAPVT XXXV.

De Conditionibus Appoſitis In Deſponſatione, & Alijs Contractibus.

1 MAtrimonium ſpirituale, vt electio alicuius in ordine ad aliquam Eccleſiam, poteſt fieri ſub conditione: vt eligo Petrum, tali conditione, vt ſit doctus?

℞. Negatiuè, quia electio debet eſſe determinata, & certa, & ſuffragium purum. c. 2. de elect. lib. 6.

2 Contrahens matrimonium ſub conditione licita, & non reprobata: tenetur ne (non impleta conditione)

tione) conſumare matrimonium ?

Negatiuè.c.ſuper.de condit.apposit.

3 ℞. Matrimonium de præſenti ſub conditione honeſta contractum, habet ne effectum de præſenti, vel de futuro ?

℞. Si conditio honeſta eſt de præterito, vel de præſenti, vt contraho tecum ſi es diues, tunc ſtante conditione eſt matrimonium, non ſtante non eſt matrimonium. At verò ſi conditio eſt de futuro, vt tecum contraho ſi tua mater dederit mihi centum aureos, tunc perdurante voluntate coniugum, quando implebitur conditio, tunc fiet matrimonium, lege Toletum lib.7.c.17.& Abb.c.ſuper.eod.tit.

4 Si aliquis ſub conditione contrahat matrimoniũ, & ante tempus, in quo debet impleri conditio, cognoſcat carnaliter vxorem, poterit ne (ſi ſuo tempore conditio non adimpleatur) recedere à matrimonio ?

℞. Non poſſe, quia per copulam intelligitur recedere à conditione, & purè contrahere, & ſic ſtatim obligatur, adeoq; ob honorem matrimonij, illam tenetur ducere in vxorem.c.per tuas.eod. tit.

5 Si quis deſponſetur ſub conditione ad certum tempus, & tranſacto iſto tempore, & conditione nõ adimpleta, quis habeat copulam, tenebitur ne ratione copulæ ad matrimonium ?

℞. Negatiuè, quia tranſacto tempore, & non adimpleta conditione, ſponſalia conditionalia euanuerũt; verum in hoc caſu talis homo, debet probare habuiſſe copulam poſt illud temporis, quando conditio debuiſſet iam eſſe adimpleta, & de facto non fuit, vnde talis copula non poteſt velamine talis matrimonij eſſe facta. Abb.c.per tuas.nu.3.eod.tit.

6 Si quis iurauit recipere vxorem ea conditione, vt prius donentur illi centum aurei, tenetur abſq; receptione aureorum eam recipere ?

℞. Negatiuè, quia conditio fuit iuſta, & debet prius adimpleri.c.illis.eod.tit.& ſupra etiam tetigi.

7 Conditio turpis poſita in matrimonio, vitiat ne tale matrimonium ?

℞. Si conditio non ſit contra ſubſtantiam, & bonum matrimonij (quod ad triplex genus reduci poteſt, ad fidem, prolem, & indiſſolubilitatem,) quãtumcumq; turpis ſit, non vitiat matrimonium: ſicut ſi quis dicat, ſumo te in vxorem per verba de præſenti ea conditione, vt fureris, vel interficias tuum patrem, in iſto caſu conditio non debet adimpleri, & matrimonium tenet.c.1.eod.tit.

8 Conditio turpis contra ſubſtantiam matrimonij, ſcilicet, duco te vxorem ea conditione, vt ſumas potiones ad hoc vt ſterilis euadas: & ſi fortè conceperis, vt ſumas potum ad abortum faciendum, vitiat ne matrimonium?

℞. Vitiat, & illud reddit nullum, quia eſt contra bonum matrimonij nempè prolem hoc enim videtur verbis, & non opere contrahere cum ſit contra ſubſtantiam, & finem matrimonij.c.ſi.eod.tit.

9 Si ponatur in matrimonio conditio impoſſibilis, vt nubo tecum ſi tetigeris cœlum manu, vel volaueris, talis conditio vitiat ne matrimonium?

℞. Negatiuè, quia talis conditio habetur pro non appoſita.cap.fin.eod.tit.

10 Si ponatur conditio in matrimonio, quę non pendet ex voluntate adimplentis, ex hoc vitiaretur ne matrimonium; vt ſi quis dicat nubo tecum ſi hodie coram Rege ſermonem habebis ?

℞. Facta ex ſua parte ſufficiente diligentia, matrimonium tenet etiam non impleta conditione. c. fin. eod.tit.l.Tol.lib.7.c.17.§. tertia conditio.

11 Matrimonium contractum cum Iudæo, vel Pagano, erit ne validum ?

℞. Siue ſciat, ſiue neſciat eſſe Iudæum, vel Paganũ, matrimonium non erit validum; quia ad firmitatem matrimonij oportet, vt ſit eiuſdem fidei.ita Franciſc. à Vittoria de matrimonio n.294. citatq. Concilium Tol.4.c.62.& Agatenſe 67.c.caue, & c.non oportet. 28.quæſt.1.idem dicendum eſt, ſi alter coniugum ſit cathecumenus, & fidem habeat.lege Tolet.lib.7. capitul.11.

12 Matrimonium contractum cum Hæretico tenet ne ?

℞. Communiter tenent DD. validum eſſe matrimonium, quia Hæreticus eſt baptizatus, & de gremio Eccleſiæ. Abb.c.ſi.eod.tit.nu.5.& 6.& ita Gloſſa communiter recepta, c.non opor.28.q.1.lege Cou.n. 4.Nauar.nu.49. Sanch.diſp.72.

13 Si aliquis donet Eccleſiæ agrum cum conditione quòd ſingulis diebus dicantur pro eo, duæ Miſſæ, vel aliquod ſuffragium; non impleta conditione, poterit donatarius reuocare talem donationem ?

℞. Negatiuè, niſi in ea expreſsè fuerit poſita clauſula quod non impleta conditione poſſit reuocari talis donatio, hoc deciditur in fauorem Eccleſiæ, ſed poterit talis donatarius, vel eius hæres petere, vt conditio adimpleatur.c.verum. eod.tit.

14 Quando quis donat Eccleſiæ ſub conditione, præſumitur ne quòd cauſa finalis conditionis fuit conditionalis, vel non ?

℞. Negatiuè, niſi id exprimatur; quia maior perfectio eſt quòd quis donet purè, quàm quòd donet ſub conditione. Abb.cap.verum. eod.tit.

15 Conditio poſita in conſecratione Eccleſię, nempè quòd non ſit ſubiecta Epiſcopo, valebit ne ?

℞. Negatiuè, & Eccleſia remanet conſecrata. Abb. c.ſi.eod.tit.nu.8.

CAPVT XXXVI.

De Matrimonio.

1 QVid eſt matrimonium ?

℞. Eſt mutuus conſenſus Viri, & mulieris conſuetudinem indiuiduam vitæ promittentium. Armilla in ſum.c.5.n.1.de matr.c. cum locũ. de ſponſalib. Abbas in capitulo final. de conuerſ. infidel. numero ſecundo.

2 Vnde dicitur matrimonium?

℞. A matre, & munio: quia proprium eſt matris parere filiam, educare, & alere: ſimiliter patrimonium dicitur à patre, & munio quaſi proprium munus, & officium Patris ſit, quærere bona filio, vt ſuſtentetur. Tolet.in ſum.c.27.q.1.de matrim.& extr.de conuerſ.coniug.c.ex literis.eod.tit.

3 Quando inſtitutum fuit matrimonium ?

℞. Si habeatur reſpectus ad prolem, ante lapſum Adæ, tunc enim quando Deus dixit: Creſcite, & multiplicamini.

plicamini. At verò tempore legis naturæ fuit inſtitutum in remedium contra vulnus peccati. Quod verò pertinet ad certas, & determinatas perſonas habuit matrimonium ex noua lege, ſecundum quam rationem eſt verum Sacramentū. 32.q.2.c.15.de diu. c.gaudemus.eo.tit. D.Th.lib.4.ſentent.diſt.26.

4 Quis inſtituit matrimonium?

℟. Chriſtus Dominus, quando dixit, quos Deus coniunxit homo non ſeparet. Trid.ſynod.ſeſſ.24. c.1. de reform.

5 Quotuplex eſt fides in matrimonio?

℟. Duplex: pactionis, & cōſenſus: pactionis, eſt quādo quis promittit de futuro cum aliqua purè, vel ſub conditione: conſenſus, quando duo mutuo conſenſu ad inuicem de præſenti ſe ſuſcipiunt in vxorem, & virum. c.duobus.de ſponſ.duor.

6 In quo conſiſtit validitas, & vis matrimonij?

℟. In ſolo cōſenſu verbis expreſſo, & ſi mutuus fuerit, ſufficit ſignis. Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.10.

7 In interdicto generali, quæ Sacramenta excipiuntur de Iure?

℟. Baptiſmus paruulorum, c.non ex vobis. de ſponſ. pœnitentia morientium. eod.tit.

8 Quid operatur copula, & iuramentum in matrimonio?

℟. Iuramentum maiorem firmitatem, at copula ita confirmat conſumationem matrimonij, vt etiam per ingreſſum religionis, quis non poſſit ſeparari à ſua coniuge, niſi ambo conſentiant, & voueant caſtitatem. Sylueſt.verb.matrimonium, & dixi lib.1.c.34.nu.4.

9 Quæ inueniuntur in hoc Sacramento?

℟. Materia, forma, miniſter, ſuſcipiens, & effectus. Tol.in ſu.m.lib.7.c.5.

10 Quæ eſt materia, & forma huius Sacramenti?

℟. Eſt mutuus conſenſus Viri, & mulieris diuerſo modo conſideratus: videlicet conſenſus viri, vt determinat conſenſum mulieris, eſt forma, & conſenſus mulieris eſt materia: è contra verò conſenſus mulieris, vt determinat conſenſum viri, eſt forma, & tunc conſenſus viri eſt materia. Richar.in 4.diſtinct.26.artic.4.q.2.& Sa. tacin.c.tua nos.de ſponſ.

11 Matrimonium quomodo debet fieri, & quæ forma eſt ſeruanda?

℟. Libero conſenſu cum legitima ætate, cum publicationibus in facie Eccleſiæ interrogante proprio Parocho, cum duobus, vel tribus teſtibus, & contrahentibus ore proprio reſpondentibus cum benedictione, & confeſſione peccatorum, & ſumptione Euchariſtiæ, confeſſio autem peccatorum, & Euchariſtia non ſunt eſſentialia huic Sacramento. Trid.ſyn. ſeſſ.24.c.1.de reform.

12 Poteſt ne Papa diſpenſare cum religioſo, vt contrahat matrimonium?

℟. Poteſt ex magna cauſa; ſcilicet ſucceſſione alicuius Regni, vel ſtatus, vt dixi lib.1.c.31. nu.18. Abb.c. per venerabilem.qui fil.ſint legit.

13 Papa poteſt ne diſpenſare, vt quis contrahat matrimonium in gradibus diuina lege prohibitis?

℟. Licet Papa maiorem poteſtatem habeat diſpēſādi in gradibus humana lege prohibitis, tamen ex magna cauſa reſpiciendo pacem, & vtilitatem Eccleſię, & alicuius Regni Chriſtianorum poteſt diſpenſare, vt aliquis contrahat in gradibus diuina lege prohibitis. DD.in c.literas.de reſt.ſpoliat. & expreſsè Abb.in c.per venerabilem. qui filij ſint legitimi. nu.21.

14 Quis poteſt inſtituere gradus in quibus non poſſit contrahi, & in illis diſpenſare.

℟. Sancta Romana Eccleſia. Trident.ſynod.ſeſſ.24. canon.3.

15 Quis poteſt inſtituere gradus, impedientes, & dirimentes matrimonium?

℟. Summus Pontifex. Trid.ſeſſ.24.can.4.

CAPVT XXXVII.

De Matrimonio Clandeſtino.

1 Matrimonium clandeſtinum ante Concil. Trid. erat ne verum Sacramentum?

℟. Erat. poſt Concil.Trid. verò tale matrimonium irritum fuit; vnde qui aliter contraxerint ad ſic contrahendum Sancta ſynod.Trid.ſeſſ.24. c.1. inhabiles reddidit.

2 Quomodo intelliguntur talia verba (ad ſic contrahendum Sancta ſynodus inhabiles reddit?

℟. Quod inhabiles reddit ad ſic contrahendum, ſcilicet clandeſtinè, quia hos contractus nullos, atq; irritos eſſe decernit, ſed non redduntur inhabiles iſti tales ad contrahendum poſtea, ſeruata forma Concilij Tridentini, cum licentia Iudicis Eccleſiaſtici.

3 Si aliquis contraxerit clandeſtinè, & poſtea velint contrahere ſeruata forma Concilij Trident.indigent ne diſpenſatione?

℟. Negatiuè, ſed ſolùm debent petere facultatem à Iudice ordinario Eccleſiaſtico?

4 Qui contraxerunt clandeſtinè, ſi iterum velint cōtrahere ſeruata forma S.Conc.Trid.quid dēt agere?

℟. Poſt ſententiam Iudicis declarantis nullitatem matrimonij clandeſtini, facultatem petere debent ab ipſo Iudice, & contrahere coram Parocho, & teſtibus, & ſi aliter faciant, iterum grauiter punientur. Bonacin.de matrim.quæſt.3.nu.18.Sanch.lib.6. diſp.70.nu.13.& lib.1.diſp.20. nu.13.

5 Contrahentes clandeſtinè, adiuuantes, conſentiētes, Notarij, & Teſtes qua pœna puniuntur?

℟. Pœna graui arbitraria, & pecuniaria ſecundum qualitatem, & quantitatem perſonarum, & ferè ſemper eſt pœna pecuniaria, vel aliqua reclusio, vel pœnitentia publica. Sanchez de matrim.tom.1.lib.3. diſp.46.nu.8.

6 Inter hæreticos matrimonium clandeſtinum, eſt ne verum?

℟. Si in Diœceſi, vel Prouincia eorum publicatum, & acceptatum fuit Concilium, non valet tale matrimonium, quando conuerterentur ad fidem, poterit Vir cum ipſa, vel alia ſeruata forma Concilij, iterum contrahere. Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.1.de reform.

7 Sacramentum matrimonij poteſt ne mutari?

℟. Non poſſe in ijs, quæ de eſſentia talis Sacramenti ſunt, quia ſunt de Iure diuino. Conc. Trid.ſyn.24. c.1.de reform. quod ſi Concilium Trid.inualidum eſſe matrimonium clandeſtinum declarauit, cum tamen prius fuerit validum, non mutauit materiam, quia materia Sacramenti matrimonij ſemper fuit eadem, nempè contractus humanus validus, qui poteſt reci-

pere hanc variationem, ex præſcripto Concilij, vt fiat cum his, vel illis ſolemnitatibus, nam habent ius poteſtas humana in contractum humanum vti hoc, vel illo modo fiat, vt ſit contractus validus: affirmo tamen valida eſſe ſponſalia clandeſtina.c.cũ inhibitio.de clandeſt.ſponſ.& Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.2.Sãch.lib.3 de conſen.clandeſt.diſp.4.

8 Poteſt ne Eccleſia diſpenſare in ius diuinum?

℞. Negatiuè. Trident.ſyn. ſeſſ.24.cap.1.

9 Matrimoniũ clandeſtinũ ſine Parocho, conuertitur ne in ſponſalia de futuro, ita vt poſtea aliquis eorum, poſſit cōgi ad promiſſionem ſeruandam, præcipuè ſi interuenit copula propter honorem Virginis?

℞. In negatiuam partem inclino, ratio eſt, quia tale matrimonium, eſt contractus omnino nullus, & irritus per Conc. Trid.ſeſſ.24.cap.1. de reform.

10 Virgo, quæ amiſſit virginitatem, ſub prætextu matrimonij, & fortaſſis ignorans, quòd tale matrimonium ſit clandeſtinum, quam actionem poteſt intentare contra eum, qui eam defflorauit?

℞. Non actionem matrimonij, ſed fraudis, damni, & amiſſæ virginitatis, & forſan violentiæ; quia matrimonium fuit irritum.

11 Iudex Eccleſiaſticus in ſua ſententia debet ne vti verbis quibus videatur, irritare matrimonium?

℞. Negatiuè, ſed declarare tale matrimonium fuiſſe clãdeſtinum inter Petrum, & Mariam, & irritum eſſe, quia Concil. Trident. illud irritauit, ſeſſio.24.cap.1. de reform.

12 Prohibitio nuptiarum ſolemniũ eſt ne licita certis temporibus?

℞. Eſt, quam Eccleſia iuſtis de cauſis inſtituit. Trid, ſynod.24.canon.11.

13 Matrimonium, & ſponſalia, quo tempore, & qua hora poſſunt contrahi?

℞. Quocumque tempore, vel hora, ſiue diei, ſiue noctis: quia per Conc. Triden, ſolùm prohibentur certis temporibus conuiuia, traductio ad domum, carnalis copula, ſolemnitates nuptiarum, non autem Sacramentum. Molfeſ.in ſum.com.1.tra.8.4.cap.8.nu.64.& Poſſeuin.de offic.Curati. cap.10.num.25.

CAPVT XXXVIII.

De denuntiationibus in Matrimonio.

1 QVæ ſolemnitates requiruntur ad verum matrimonium contrahendum?

℞. Tres denunciationes factæ à proprio Parocho tribus diebus feſtiuis, vel Dominicis in miſſis maioribus, & præſentia ipſius Parochi, vel alterius Sacerdotis, de licentia ipſius Parochi, vel Ordinarij, & duorum, vel trium teſtimonium, & cum mutuo conſenſu liberè contrahentium. Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.1.de refor.

2 Quis poteſt diſpenſare in denunciationibus, & eas in totum, vel in partem remittere?

℞. Epiſcopus ex rationabili cauſa, & curet, vt ante conſumationem fiant. Trid ſyn.ſeſſ.24.c.1.de refor.

3 Quæ ſunt cauſæ, ob quas Epiſcopus poteſt remittere denunciationes in matrimonio?

℞. Plures. Prima periculum impediendi matrimonium. Secunda inæqualitas contrahentium, vt ſi nobilis ducat ignobilem, diues pauperem. Tertia periculum mortis. Quarta timor parentum, ne impediatur matrimonium. Quinta quando virgo eſt ſub tutela iniqui Tutoris, & dubitatur ne eam tradat viro ignobili. Sexta quando vir fæminam defflorauit, & reparat damnum amiſſæ Virginitatis, & eſt periculum in mora. Septima, quando nuptiæ ſunt prohibitæ, & adeſt periculum Virginitatis. Palud. in 4.diſt.28.q.2.artic.3. Nauar.in man.cap. 22.num.70.

4 Cum remittuntur denunciationes quid debet facere Epiſcopus?

℞. Sumere iuramentum partis, & duorum teſtium deponentium nullum eſſe impedimentum.

5 Poteſt Epiſcopus diſpenſare, vt diebus feriatis denunciationes fiant?

℞. Negatiuè, quia cum Concil. Trid. dicat (diebus dominicis,) Epiſcopus non poteſt diſpenſare in expreſſis à Concilio. Segura in director. Iudic. part.2.c.16.nu.17. & Riccius in prax.for.Eccleſ.p.1.reſolu.224.n.3.& Vgolin.de offic.& poteſt.Epiſc.c.15.§.11.nu.4. Sanch.de matrimonio diſp.7.lib.2.num.6.

6 Si omittant denunciationes, erit ne irritum matrimonium?

℞. Negatiuè, quia ſunt de ſolemnitate, non autem de neceſſitate. Nauarr.cap.22.nu.7.Conink.de Sacrament. diſp.27.dub.5.nu.49.

7 Aqua pœna puniendi ſunt, qui ante denunciationes, matrimonium conſumunt?

℞. Pœna ſtupri, quæ in aliquibus locis eſt taxata in aliqua pœna pecuniaria. Ricc. in prax.for.Eccleſ. p.1.reſolut.224.num.2.

8 Factis denũciationibus, quot menſes debent tranſire ad matrimonium contrahendum; ita vt illis trãſactis iterum debeant fieri denũciationes?

℞. Quatuor. Poſſeuin.de offic.Curati.cap.10.nu.13. & Rebell. de obligat.iuſt. par.2.lib.4.ſection.2.num.8. in addit.

9 Si duo contrahant ex diuerſis Parochijs, vel ciuitatibus debent ne in ambabus Parochijs fieri denunciationes?

℞. Negatiuè, ſed ſufficit, vt fiant in Parochia, vbi habitant contrahentes: licèt Iudex (ſi commodè fieri poteſt) curet, vt in ambabus Parochijs fiant cap. Bonacin.de matr. queſt.2. punct.6.n.11. & Conink. de Sacram. diſput.27.dub.5.nu.50.

10 Quis eſt Miniſter huius Sacramenti?

℞. Ipſi contrahentes ad inuicem, Parochus verò habet ſe valut teſtis neceſſarius. Trident.ſynod.ſeſſion.24.cap.1.de reform.

CAPVT XXXIX.

De Parocho in Matrimonio.

1 QVid requiritur in parocho ad ſeruadam formã Concil. Trident.in matrimonio?

℞. Solum preſentia, & intelligentia, & quòd ſit proprius Parochus Viri, aut mulieris. Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.1.

c.1. de reform. §. Parochus.

2 Sunt ne de neceſſitate matrimonij aliqua verba, vel conſenſus Parochi?

℞. Negatiuè. Reginal. l. d. to. 2. c. 23. nu. 175.

3 Si Parochus repugnet, & ſit ligatus, & claudat aures, valet ne matrimonium?

℞. Valet, quia ſolum requiritur præſentia, & intelligentia non autem actio.

4 Si Parochus dormiat, valet ne matrimonium?

℞. Negatiuè, quia dormiens non eſt præſens intellectu, ſed corpore, veluti ſi eſſet mortuus.

5 Si quis in præſentia Parochi occultè contrahat, et Parochus nihil intelligat, quia dixerunt verba ſecretè, vel adeò longè, vt intelligere non poſſet, valet ne matrimonium?

℞. Negatiuè, quia requiritur præſentia Parochi cũ intelligentia rei.

6 Parochus, vt aſſiſtat matrimonio debet ne eſſe Sacerdos?

℞. Affirmatiuè, vnde ſi quis contraheret coram Vicario Epiſcopi non Sacerdote, vel Parocho, item nõ Sacerdote nullum eſſet matrimonium. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 1. de ref. Nau. conſ. 6. de cland. matrimonio?

7 Matrimonium coram ſubſtituto Parochi in adminiſtrandis Sacramentis contractum, valet ne?

℞. Affirmatiuè?

8 Sufficit ne vt licentia Parochi erga ſubſtitutum ſit tacita?

℞. Negatiuè, ſed debet eſſe expreſſa, & in ſcriptis ad adminiſtranda omnia Sacramenta?

9 Parochus debet eſſe proprius Viri, aut mulieris.

℞. Sufficit, vt ſit Viri, aut mulieris.

Sanch. de matrimonio.

10 Si Parochi Viri, & mulieris inter ſe diſputent, quis eorum debet benedicere contrahentes; quid agendũ?

℞. Si Vir accedat ad domum mulieris ad contrahẽdum, proprius Parochus erit mulieris, vel è contra.

11 Si Parochus det licentiam alicui Sacerdoti, vt aſſiſtat matrimonio; quomodo debet dari talis licentia?

℞. In ſcriptis, præcipuè, ſi non ſit eius ſubſtitutus, qui cum licẽtia generali adminiſtrat omnia Sacramẽta.

12 Quam pœnam incurrit Parochus aſſiſtens matrimonio eorum, qui non ſunt de ſua Parochia?

℞. Eſt ſuſpenſus arbitrio Epiſcopi illius Parochiæ, ad cuius iuriſdictionem pertinebant contrahentes. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 1. de reform.

13 Quis debet habere librum contrahentium?

℞. Quilibet Parochus tenetur ſcribere nomina, & cognomina coniugum, teſtium, diem, & locum contracti matrimonij. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 1. de refor.

14 Si conſuetudo ſit, vt contrahentes dent aliquid Epiſcopo, eſt ne licita talis conſuetudo?

℞. Affirmatiuè, quia non datur ratione benedictionis, ſed ad ſubſtentationem dignitatis.

15 Conſuetudo introducta, quod detur aliquid Parocho libera voluntate, quãdo nupti benedicuntur, debet ne obſeruari?

℞. Debet, dummodo nihil accipiatur, etiam ſi libere offeratur ante factam benedictionem, nec ratione benedictioni, ſed ſubſtentationi.

CAPVT XL.

De vagantibus in Matrimonio.

1 Vagantes non habentes proprium Parochum ſi velint nubere; quis erit talis Parochus?

℞. Quilibet, ſicuti & Cõfeſſarius, ſed debet iſte Parochus curare, vt de expreſſa licentia Epiſcopi eos coniungat. Trid. ſy. ſeſſ. 24. c. 7.

2 Per quot tempus dicitur, quis non eſſe vagans?

℞. Si per octo annos in aliqua Ciuitate habitauerit.

3 Si duo, vel alter, ex contrahentibus ſit alienigena, & ad breue tẽpus habitauerit in aliqua Parochia, quis erit proprius Parochus?

℞. Ille, in cuius Parochia alter contrahentium habitauerit, ſed ſi nullus eorũ habuerit fixam habitationem, proprius Parochus erit ille, qui diligentias feceritde cognitione, vita, & moribus contrahentiũ & receperit teſtes, & in eius Parochia debent contrahere, vel Parochus, cui Epiſcopus hanc examinationem, & matrimonium commiſſerit. Trid. ſynod. ſeſſ. 24. c. 7. & ibi DD.

CAPVT XLI.

De Contrahentibus Matrimonium.

1 Quid debent facere coniuges ante conſumationẽ matrimonij?

℞. De cõſilio confiteri ſua peccata, & communicare, non autem de præcepto. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 1.

2 Quæ ætas requiritur in Viro ad contrahendum matrimonium?

℞. Quatuordecim annorum, & in fœmina duodecim annorum completorum, ſuppono in vtriſq; potẽtiam coeundi, vt aliàs dicam. Suarez lib. 6. diſp. 28. nu. 2. Sà verb. matrimonium. nu. 7.

3 Matrimonium, & ſponſalia poſſunt contrahi per Procuratorem?

℞. Poſſunt. Sà verb. matrimonium. nu. 12. Fornar. in addit. Tol. lib. 7. c. 5. Conink. diſput. 24. de matrimon. dub. 9.

4 Procurator contrahit ſibi cognationem, an mandanti?

℞. Mandanti. Sà vbi ſup.

5 Quam ætatem debet habere Procurator ad matrimonium contrahendum?

℞. Sufficit habere vſum rationis, & ſpeciale mandatum, cum expreſſione nominis, & cognominis mulieris. Sà verb. matrimonium.

6 Mutus, & ſurdus poſſunt contrahere matrimonium?

℞. Poſſunt; quia matrimoniũ cõſiſtit in conſenſu, ſiue ſit per verba, ſiue per alia ſigna externa, expreſſã.

c.cum apud ſedem.de ſponſ.& matr.

7 Furioſus poteſt contrahere matrimonium?

℟. Non poſſe,dum eſt in furore: ex defectu conſenſus requiſiti,c.dilectus.de ſponſ.& matr

8 Si ſolo conſenſu contrahitur matrimonium, ad quid requiruntur verba exteriora,vel æquiualentia?

℟. Quia ad rationem Sacramenti requiritur ſenſibilitas, quæ habetur per illa ſigna exteriora: vnde mutus,per ſigna exteriora,eius internum conſenſum exprimentia,optimè contrahit matrimonium: Puer verò ante ætatem requiſitam non cenſetur habere conſenſum.atq; adeò nec contrahere.c.tua,eod.tit.

9 Si duo Catholici ſint in loco hæreticorum,vbi non eſt Parochus, & contraxerint ſine præſentia Parochi,erit ne matrimonium?

℟. Mihi videri inſiabile,quòd contrahant,dummodo habeant voluntatem exequendi totum id, quod circa hoc iubet Eccleſia quando commoditas præſtuleri t,& ratio eſt, quia Trid.ſyn.in caſu impoſſibili non obligat.ſeſſ.24. c.1.

10 Puella,quæ clandeſtinè contraxit,& conſumauit, poterit ne religionem ingredi,& profiteri?

℟. Poterit,ſed cenſeo virum expectare debere,quo uſq;illa in religione profeſſionem edat, vt Iudex declaret illum liberè cum alia poſſe contrahere.

11 Quis eſt effectus huius Sacramenti?

℟. Dat gratiam, facit licitam cohabitationem, & prolem legitimam Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.1.& 2.

12 Quis eſt perfectior ſtatus cælibatus, an coniungatus?

℟. Cœlibatus,& virginitatis.Trid.ſyno.ſeſſ. 24. canon. 10.

CAPVT XLII.

De impedimentis Dirimentibus Matrimonium.

1 QVæ ſunt impedimẽta dirimentia matrimoniũ?

℟. His verſibus continentur.

Error,conditio,votum, cognatio, crimen,
Cultus,diſparitas,vis,ordo,ligamen, honeſtas
Si ſis affinis, ſi fortè coire nequibis
Si ſponſam rapis,ſi clandeſtinus inibis;
Hæc celebranda vetant,& connubia facta retractant.
Tol.in ſum.lib.7.c.7.nu.1.

DE ERRORE, ET CONDITIONE.

2 Quotuplex eſt error in matrimonio?

R. Duplex; primus in ſubſtantia perſonæ, & hic diſſoluit matrimonium, vt ſi promittatur Maria, & detur Ioanna: ſecundus error in qualitate perſonæ, & hic non diſſoluit, vt ſi promittatur Virgo, diues, formoſa, & nobilis, & non ſit, lege Toletum in ſumma libro ſeptimo,capitulo ſeptimo,numero 3. Nauarr. cap. 22. nu.35. Ledeſma addit.3. p. quæſtione 50. Couarru.in cap.3.§.7. ConinK.diſputation.31.

3 Si ſeruus nubat ſerua putans eſſe liberam tenet ne matrimonium?

℟. Tenere, quia non fit deterior conditio errantis eſt ſententia communis.cum S.Th.4.diſt.36.l. Tolet. lib.7.c.7.§.ſecunda propoſitio.idem dicendum ſi ſerua nubat ſeruo,putans eſſe liberum.

4 Si ſeruus ducit liberam putans eſſe ſeruam, vel è contra tenet ne matrimonium?

℟. Tenere propter oppoſitam rationem,quia non fit deterior conditio errantis,imò melioratur.c. ſi quis liber.29. q.2.& idem docet S.Th.4.diſt.36.ar.1.& Nauar.c.22.nu.33.

5 Si liber ducit ſeruam, putans eſſe liberam, aut è contra, eſt matrimonium?

℟. Non eſſe, duco ab oppoſita ratione, quia fit deterior conditio errantis habetur c. proponitur, & c. ad noſtram de coniug.ſeruor.d.q.2. ſed limitant iſtã propoſitionem Richard.4.diſt.39.q.1.artic.1. & Nauar.c.22. nu.33. niſi qui contrahat,eſt paratus illam ducere cognita conditione.

6 Si liber ſciat impedimentum conditionis poſt contractum,adhuc tamen vult poſtea contrahere,eſt ne validum matrimonium?

℟. Non valere,niſi accedat vtriuſque cõiugis nouus conſenſus,ita Nauar.c.22.nu.33. Tol. lib.7.c.7.

CAPVT XXXXIII.

De impedimento Voti.

1 QVotuplex eſt votum?

℟. Duplex: ſimplex, & ſolemne. c. meminimus.qui Cler.vel vou.matr.contrah. poſſunt.

2 Quod eſt votum ſimplex?

℟. Quod caret ſolemnitate, & tale votum impedit matrimonium contrahendum, ſed non contractum c.meminimus.eod.tit.c.inſinuante. eod.tit. quia matrimonium fortius vinculum eſt,voto ſimplici.

3 Quod eſt votum ſolemne?

℟. Votum emiſſum in aliqua religione approbata, in manibus Superioris,qui habeat poteſtatem, & tale votum dirimit matrimonium;contrahens verò eſt excommunicatus.clem.1.de conſang.& affinit. Tol. in ſum.lib.7.c.8.nu.1.& 2.aſſerit non ſolum dirimere, votum ſolemne expreſſum,ſed etiam tacitum, quod fit in religione poſt annum probationis, quando quis actum profeſſi facit,ac ſe, vt profeſſum gerit.

CAPVT XLIV.

De impedimento Cognationis.

1 QVotuplex eſt cognatio?

℟. Triplex:ſpiritualis, legalis, & naturalis, Tol.in ſum.lib.7.c.8.nu.3.4.5.& 6.

2 Quæ eſt cognatio ſpiritualis?

℟. Quæ contrahitur in baptiſmo,& confirmatione ſolum,

ſolum, inter baptizatum, & baptizantem, & inter parentes eius, & Patrinum. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. cap. 2. de reform. ſtatuit tria. Primò abſtulit cognationes confraternitatis ſpiritualis. Secundò, ſi ſint plures patrini, voluit, vt contrahatur hæc cognatio, ſolùm cum vna, & vno, qui aſcribuntur in libro. Tertiò, cum vxoribus Patrinorum noluit vt contrahatur cognatio ſpiritualis, Tol. lib. 7. c. 8. nu. 3.

3 Quæ eſt cognatio legalis?

℟. Quando quis adoptat, & recipit alienum filium in ſuum; tunc enim eſt cognatio inter adoptatum, & adoptantem, & filios, & nepotes adoptati, & adoptãtis, & inter vxores adoptati, & adoptantis: ſed filij cũ non ſunt ſub patria poteſtate, ſed extra, non habent hoc impedimentum. c. 1. de cognat. legali. Franciſc. à Vottoria de matrimonio nu. 301.

4 Quæ eſt cognatio naturalis?

℟. Eſt vinculum, ab vna ſtirpe, & ſanguine per gradus deſcendentium. Tol. in ſum. lib. 7. c. 9. nu. 1.

5 Quotuplex eſt cognatio naturalis?

℟. Duplex: altera procedit ex linea recta; altera verò ex tranſuerſali, Tol. vbi ſup. nu. 4. & 5.

6 Hæc cognatio vſq; ad quem gradum impedit, & dirimit matrimonium?

℟. Vſq; ad quartum gradum incluſiuè. Tol. vbi ſup. numer. 6.

7 Si Puer fuerit baptizatus domi, & poſtea ductus ad Eccleſiam, vt Chriſma ei imponatur, & ſolemnitates fiant; Patrini, qui his ſolemnitatibus aſſiſtunt, contrahunt ne aliquam cognationem?

℟. Non contrahere, quia cognatio non contrahitur ex chriſmate, & ſolemnitatibus, ſed ex baptiſmo: & ſic contraxerunt cognationem ſolùm illi Patrini, qui aſtiterunt, quando talis puer domi fuit baptizatus, ſiue ſit baptizatus à laico, ſiue à muliere, ſiue a Sacerdote.

8 Si plures ſuſcipiant vnum de fonte, nullo deſignato, neq; ſcripto in libro à Parocho, cõtrahunt ne oẽs, qui confuſè, & ſine electione eum tenuerunt?

℟. Contrahunt, quia non fuit facta electio quis eorum contraxit. Nauar. in man. c. 22. nu. 24. c. quamuis de cognat. ſpirit. in 6.

9 Poteſt Epiſcopus concedere licentiam, vt duo Viri, vel mulieres aliquem baptizatum de baptiſmo ſuſcipiant?

℟. Eſſe prohibitum per Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 1.

10 Cognatio ſpiritualis cõtracta in baptiſmo, ad quos gradus extenditur, vt impediat matrimonium?

℟. Solum inter baptizatum, & baptizantem, & vnum, vel vnam ſuſcipientem de fonte; & inter Patrem, & matrem baptizati, & ideò Parochus diligenter interrogare debet, quiſnam ſuſcepturus erit baptizatum de fonte, eiuſq; nomen in libro adnotare; cæterorum verò Patrinorum nomina non adnotabit, vnde hi non contrahunt cognationem aliquam, ſed ſolum ſunt Patrini ad ſolemnitatem.

11 In confirmatione, quæ cognatio contrahitur impediens matrimonium?

℟. Solum inter confirmatum, & confirmantem, & Patrem, & matrem confirmati, & vnum Patrinum tenentem confirmatũ. Trid. ſyn. vbi ſupr.

12 Cognatio publicæ honeſtatis, vſque ad quem gradum impedit matrimonium?

℟. Non excedit primũ gradũ. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 3.

13 Impedimentũ affinitatis quod prouenit ex copula carnali, vſq; ad quem gradum dirimit matrimoniũ?

℟. Vſque ad primum, & ſecundum gradum. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 4.

CAPVT XXXXV.

De cognatione Spirituali.

1 QVid eſt cognatio Spiritualis?

℟. Eſt propinquitas, quæ prouenit ex Sacramenti datione, vel ex atteſtatione, vel retentione in ſacro recipiendo ſicut patrinus, qui tenet aliquẽ ad fontẽ baptiſmalẽ, vel cõfirmationẽ 30. q. 3. per totũ.

2 Parentes carnales debent ne ſuſcipere filios de ſacro fonte?

℟. Negatiuè, ne oriatur cognatio inter ipſos. Abb. c. 1. de cognat. ſpirit. n. 2.

3 Quæ propinquitates naſcuntur ex cognatione ſpirituali, quæ contrahitur in baptiſmo?

℟. Prima, filiatio inter baptizatum, & baptizantẽ. Secunda, compaternitas inter Sacerdotem, & patrẽ baptizati. Tertia, commaternitas inter Sacerdotem, & matrem baptizati. Quarta, inter filios Sacerdotis, & baptizati. Quinta, filiatio inter baptizatum, & ſuſcipientem. Sexta, filiatio inter baptizatum, & vxorem ſuſcipientis. Septima, fraternitas inter baptizatum, & filios ſuſcipientis. Octaua, compaternitas inter ſuſcipientem, & patrem baptizati. Nona, cõmaternitas inter ſuſcipientem, & matrem baptizati. 30. q. 1. c. homines. 30. q. 3. per totum. 2. q. 3. cap. ita diligere. ſed per Concil. Trid. ſy. ſeſſ. 24. c. 2. de ref. ſunt, vt vnus, vel vna tantum teneant baptizatum; & inter eos ſolos, & inter baptizatum, & baptizantẽ, & Patrem, & matrem baptizati cognatio ſpiritualis oriatur, neq; extendatur ad alios gradus iuſtis de cauſis, & ita totus titulus de cognat. ſpirit. regulari debet per d. c. 2. ſeſſ. 24. Conc. Trid.

4 Si quis teneat filium ſuum in fonte baptiſmatis, debet ne ſeparari à ſua propria vxore ratione cog. ſpir.

℟. Negatiuè; ſi id ignoranter fecerit, quia ignorantia illos excuſat; ſi verò ſcienter fecerit non debet reportare commodum ex ſua malitia. c. ſi vir, vel mulier. de cognat. ſpir.

5 Si pater, vel mater tenuerũt propriũ filiũ in fõte, per talẽ cognationem diſſoluitur ne matrimonium inter ipſos?

℟. Negatiuè, & vterque poteſt petere, & reddere; quia non eſt de impedimentis a iure expreſſis. Abb. in c. 2. de cogna. ſpirit. nu. 5.

6 Si Ioannes in fonte baptiſmi tenuit filium Petri, Petrus poterit ne tenere filium Ioannis?

℟. Poterit; quia non eſt prohibitum in iure. c. ſuper eod. de cogn. ſpir. & Abb. ibi. nu. 2.

7 Si pater alicuius baptizati cognoſcat vxorẽ illius, qui in baptiſmo ſuſcepit filiã ſuã, nõ ſuſcipiẽte ſimul, & illa ſi deinde mortuo ſuſcipiẽte vxor eius vidua nubat patre baptizati, erit ne validũ tale matrimoniũ?

℟. Eſſe validum ratio eſt, quia illa nõ contraxit cognationem ſpiritualem, nam cognatio ſpiritualis, per Trid. contrahitur ſolum inter ſuſcipientes baptizatũ, ac ipſum baptizatum iſtiuſque patrem, & ma-

trem; rurſus inter baptizantem, & baptizatum huiuſq; parentes; cum igitur illa non ſuſceperit, impedimentũ non habet. Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 2. de reform.

8 Inter Patrem baptizati, & tenentem in fonte, quę cognatio contrahitur?

℞. Cognatio ſufficiens ad dirimendum matrimoniũ contractum. c. veniens. eod. tit.

9 Compaternitas contracta per Cathechiſmum dirimit ne matrimonium contractum?

℞. Negatiuè, ſed impedit contrahendum. c. contrac. de cognat. ſpirit.

CAPVT XLVI.

De Cognatione Legali.

1 QVid eſt cognatio legalis?

℞. Quando adoptat, & recipit alienum filium in ſuum. c. 1. de cognat. legali.

2 Quid eſt adoptio?

℞. Eſt gratuita quędam electio, qua quis aliquem ſibi eligit in filium, & talis dicitur adoptiuus. inſt. de adopt. in princ. lege Sot. diſt. 42. q. 2. art. 1. Ledeſma q. 57. Rebell. q. 7.

3 Qui debet eſſe maior, adoptatus, vel adoptans?

℞. Adoptans debet præcedere adoptatum in plena pubertate, alias adoptio nulla erit. inſt. de adop. §. minorem.

4 Caſtratus, vel ſpado poteſt adoptare?

℞. Negatiuè, quia adoptio imitatur cognationem naturalem, & quia non poſſunt generare, ideò non poſſunt adoptare, quia eſt actus viri potentis. inſtit. de adopt. §. illud.

5 Sacerdos poteſt ne adoptare?

℞. Affirmatiuè: quia eſt actus charitatis; & ſicut poteſt generare, ſic poteſt adoptare. Abb. in c. vnico. de cognat. leg. nu. 4. l. ſi Pater, ff. de adoptionibus.

6 Senex poterit ne adoptare in nimia ſenectute?

℞. Poterit; licet probabiliter ob ſenectutem nõ poſſit generare, vt habeat ſolatium in ſua infirmitate. l. ſi Pater. ff. eod. tit.

7 Quam cognationem contrahunt adoptatus, & filij adoptantis?

℞. Confraternitatis: ad hoc, vt matrimonium non poſſit contrahi inter ipſos durante adoptione, & dirimatur cõtractũ. c. vnico. de cogn. leg. & Ab. ibi. n. 6.

8 Illegitimus poteſt contrahere cum filia ſpirituali Patris ſui?

℞. Negatiuè. Abb. vbi ſup. nu. 7.

CAPVT XLVII.

De Crimine Impediente Matrimonium.

1 QVod eſt crimen dirimens matrimonium?

℞. Homicidij, & adulterij: videlicet cum quis propria vxore viuente, habet copulam carnalem cũ alia, & promittit quòd mortua propria vxore ducet illam, vel occidat vxorem ad contrahendum cum alia: hæc duo crimina dirimunt matrimonium cõtractum. Tol. in ſum. lib. 7. c. 10.

2 Adulter, qui viuente propria vxore, cognoſcit aliã carnaliter, mortua propria Vxore, poterit ne cum alia contrahere?

℞. Poterit, niſi viuente propria ſpoponderit cum ea contrahere. c. veniens. de eo, qui duxit in matr.

3 Matrimonium dirimitur, ne propter ſolum adulterium alterius coniugis?

℞. Non. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. can. 7.

4 Si quis viuente vxore, per verba de præſenti contrahat cum Maria, & eam neq; poſt, neq; antea cognoſcat, ſed ſolum promittat per verba de præſenti; prima vxore mortua, poterit ne cum dicta Mariã contrahere?

℞. Poterit. dando nouum conſenſum, quia contractus non facit impedimentum, ſed copula, adulteriũ, & homicidium. c. ſi quis. de eo, qui dux. in matr. & c.

5 Si quis viuẽte vxore ipſa inſcia nubat cum Maria, & Maria neſciat illum eſſe vxoratum, & eam cognoſcat, mortua prima vxore tale matrimonium erit validum?

℞. Ad petitionem Viri non eſſe, quia non dẽt res in commodum ponentis fraudem cedere; benè tamen ad petitionem mulieris. c. propoſitum. de eo, qui dux. in matr. &c.

6 Qui dimiſit adulteram tenetur ne, facta pęnitentia illam iterum recipere in ſuam domum?

℞. Negatiuè, bene tamen tenetur alere.

7 Si alter coniugum infidelium venerit ad fidem, poterit ſibi ſumere vxorem fidelem?

℞. Poterit habitare cum infideli ſi infidelis voluerit; ſi vero voluerit recedere à fideli, vel habitare cũ contumelia Dei, & eſt periculum animæ, poterit ab ea ſeparari, & ducere vxorem fidelem. Nauar. c. 2. num. 49. in man. Sa verb. matrimonium, nu. 8.

8 Per hæreſim alterius coniugis diſſoluitur ne matrimonium?

℞. Negatiuè. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. can. 5.

9 Matrimonium ratum, & non conſumatum dirimitur ne per profeſſionem religionis?

℞. Dirimitur. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. can. 6.

CAPVT XLVIII.

De Diſparitate Cultus in Matrimonio.

1 QVid eſt diſparitas cultus?

℞. Quando baptizatus nubit cum non baptizato, talis diſparitas dirimit matrimonium, quia baptiſmus eſt ianua omnium Sacramentorum. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 2. c. non oportet. 28. quæſtione prima, & ibi. gloſſ. Tolet. in ſum. lib. 7. can. 11.

2 Si duo coniuges Mauri ſint, & vnus conuertatur, & baptizetur, & alter non, poterunt ne manere in tali matrimonio?

℞. Poterit baptizatus manere, ſi non ſit periculum animæ. Tolet. in ſumm. lib. ſeptimo, cap. 11. num. 3.

& tunc

& tunc erit baptizato Sacramentum.

3 Filij nati ex non baptizato, & baptizata, quam conditionem ſequuntur?

℞. Conditionem Patris: ſi verò ambo ſint Iudæi, & fęmina conuertatur ſequentur conditionem matris: idem de mancipijs Chriſtianorum. Tolet. in ſum. lib. 7. cap. 11. num. 4.

4 Natus ex matrimonio clandeſtino, vel nullo, erit ne legitimus ſi poſtea matrimonium validum fiat?

℞. Affirmatiuè, quia legitimatur per ſubſequens matrimonium, capitul. quod nobis. de clandeſt. deſponſ.

5 Si quis in gradu prohibito ſciens, vel ignorans cōtraxerit, filius natus erit ne legitimus?

℞. Negatiuè, quia ignorantia, vel bona fides in matrimonio non excuſat. cap. cum inhibitio. §. ſi quis verò. eodem titul.

CAPVT XLIX.

De vi, vel Metu Impediente Matrimonium.

1 QVotuplex eſt vis, vel metus in matrimonio?

℞. Duplex: primus eſt metus reuerentialis, & ordinarius non amittendi, ſcilicet amicitiam, vel fauorem alicuius: Secundus eſt metus cadens in conſtantem virum; hoc eſt quando graue aliquod malum timetur in matrimonio, nempè metus mortis propriæ, filiorum, verberum, famæ, honoris, carceris perpetui, & aliorum ſimilium, lege Nauar. cōſ. 10. de ijs, quæ vi, Gloſſam in c. præſens clericus 20, quæſt. 3. Val. quæſt. 3. pat. 2. Couar. §. 6. num. 3. Tolet. lib. 7. cap. 12.

2 Qualis metus dirimit matrimonium contractū?

℞. Metus cadens in conſtantem virum: ſed aduerte, quòd ſi poſt metum aliquando conſenſerit, tale matrimonium non poſſe diſſolui. capit. veniens. de ſponſal.

3 Si aliqua mulier per vim contrahat matrimonium, & poſtea ſponte cohabitet cum viro, quid agendum?

℞. Licet à principio tale matrimonium non fuerit validum, poſtea verò taciturnitate, & cohabitatione fit verum. c. ad id. de ſponſal.

4 Pœna poſita Magiſtratibus, Primatibus, qui per vim inducūt mulieres diuites ad matrimonium cōtrahendum; extenditur ne ad priuatos homines.

℞. Negatiuè, ſed ſolum comprehendit Magiſtratus, & Primates, qui habent aliquam poteſtatem, & iuriſdictionem, cum qua faciunt, vt dictæ mulieres nubant, & ea abutuntur in damnum libertatis matrimonij.

CAPVT L.

De Ordine impediente Matrimonium.

1 QVis Ordo dirimit matrimonium?

℞. Ordo ſacer, & maior. Tolet. in ſum. lib. 7, cap. 12. num. 3.

2 Quis poteſt diſpenſare, vt clericus in ſacris nubat?

℞. Dixi. lib. 1. c. 31. num. 18.

3 Eſt ne idem in Grecis vxorem habentibus?

℞. Affirmatiuè; Græci enim ob hanc cauſam prius vxorem ducunt; ac proinde nec poſſunt tranſire ad ſecundas nuptias.

4 Si Diaconus de facto ordinetur, & cōtraxerit matrimonium, quis poterit cum eo diſpenſare, cumque promouere?

℞. Epiſcopus, facta pœnitentia. capit. ex litteris. qui Cler. vel vou.

5 Clerici in ſacris, & regulares, qui emiſerunt votū ſolemne caſtitatis, poſſunt ne contrahere matrimonium?

℞. Negatiuè; & ſi contraxerint, non erit validum. Trid. ſyno. ſeſſ. 24. cano. 9.

6 Per ingreſſum religionis, dirimitur ne matrimonium contractum de præſenti ratum, & non conſumatum?

℞. Affirmatiuè, ſequuta profeſſione; attamen poſt emiſſam profeſſionem, tunc enim etiam inuito altero coniuge ſolutum eſt matrimonium. c. promiſſum de ſponſalibus, quòd ſi verò fuerit ſequuta copula carnalis Reſp. Negatiuè, quia matrimonium ratum, & conſumatum ſola morte alterius diſſoluitur Trid. ſynod. ſeſſ. 24. cano. 6.

7 Per matrimonium amittuntur ne beneficia, & penſiones?

℞. Affirmatiuè; etiam ſi matrimonium non fuerit conſumatum, etiam ſi vxor ingrediatur religionem. Sa verb. matrimonium. num. 31.

8 Poteſt ne vxoratus aſſumi ad ſacros ordines, ſi eius vxor ingrediatur religionem?

℞. Poteſt, ſi voueat domino continentiam c. coniugatus. de conuerſ. coniugator.

CAPVT LI.

De Ligamine Impediente Matrimonium.

1 QVod eſt ligamen impediens, & dirimens matrimonium?

℞. Quando quis contraxit per verba de præſenti cum Maria & non conſumauit; eſt ligatus, vt non poſſit contrahere cum alia: ſed ſi de facto contraxerit, &

xerit, & conſumauerit, debet primam ſumere. Tolet. in ſum. lib. 7. cap. 13. num. 1. c. tuas. de ſponſal. c. inter virum. eod. tit.

CAPVT LII.

De Impedimento Publicæ Honeſtatis.

1 QVando inſurgit hoc impedimentum publicæ honeſtatis

℟. Quando aliquis cum aliqua ſpondit, non poteſt cum conſanguinea ipſius, ſiue ipſa mortua, ſiue viuente: nec ipſa mulier cum cõſanguineis ſponſi vſq; ad quartum gradum, vt aſſerit Panor. in c. ſponſ. de ſponſalibus inſurgit hoc impedimentum; tùm ex ſponſalibus, tùm ex matrimonio rato, etiam ſi nulla copula carnalis intercellerit. Ledeſma art. 1. concluſ. 3. dub. 2. Rebell. q. 14. Couar. §. 7. num. 3. Sanch. lib. 7. de matri. diſp. 70.

2 Concilium Tridentinum, vſq; ad quem gradum voluit induci hoc impedimentum in ſponſalibus?

℟. Ne excederent primum gradum. Trindent. ſynod. ſeſſio. 24. capit. 3.

CAPVT LIII.

De Affinitate Impediente Matrimonium.

1 QVod eſt impedimentum affinitatis?

℟. Eſt quædam cognatio, quæ oritur ex copula carnali, ex qua procedit impedimentum, vt quis non poſſit contrahere cum conſanguinea talis mulieris. Tolet. in ſum. lib. 7. c. 15. num. 1.

2 Vſque ad quem gradum extenditur tale impedimentum?

℟. Poſt Conc. Trid. non excedit primum, & ſecundum gradum. Trid. ſynod. ſeſſ. 24. c. 4

3 Sufficit ne ad hoc impedimentum, vt quis conetur coire cum muliere, etiã ſi non poſſit, emittere ſemẽ, vel ſi effũdat, emittat illud extra vas naturale?

℟. Non, quia tale impedimentum oritur ex commixtione ſeminis viri, & mulieris intra vas naturale. Tolet. in ſum. lib. 7. capit. 15. nu. 1. & 2. cap. is qui. cap. adoleſcens. de ſponſ. & matrim. & cap. extraordinarium 35. quæſt. 3. lege Sanchez diſput. 64. num. 8. Rebell. quæſt. 15. num. 2. Sotus diſtin. 41. artic. 2. Nauarr. num. 43. capit. 22.

CAPVT LIV.

De conſanguinitate, & affinitate.

1 QVid eſt affinitas?

℟. Eſt propinquitas perſonarum proueniẽs, ſiue ex coitu licito, ſiue illicito. Groffred. in ſum. c. quod ſuper de conſang. & affinit.

2 Quare dicuntur affines?

℟. Quaſi ad alterius finẽ accedentes; quia duæ cognationes, quę inter ſe diuerſæ ſunt, propter coitum coniunguntur.

3 Quibus modis contrahitur affinitas?

℟. Primò, per matrimonium conſumatum. Secundò per coitum illicitum cum libera, vel vxorata. Tertiò per inceſtum. Quartò, per ſacrilegum coitũ cum monacha. c. inceſto. 33. q. 3. c. diſcretioni. c. tuæ de eo, qui cognouit conſanguin. vxor. ſuæ, cap. neq; eam. 35. quæſt. 2.

4 Vſq; ad quem gradum impedit affinitas matrimonium contrahendum, & dirimit contractum?

℟. Vſq; ad quartum gradum, videlicet ſi vidua nubat alicui, qui eſt in quarto gradu cum ſuo primo marito, tale matrimonium non tenet abſque diſpenſatione Apoſtolica. c. 1. de conſang. & affinit.

5 Diſtans ſtipite in quarto gradu, poteſt ne ſine diſpenſatione Apoſtolica contrahere cum diſtante ab eodem ſtipite in quinto gradu?

℟. Poteſt, quia computatio fit in fauorem matrimonij à gradu remotiori: & cum vnus ſit in quinto gradu, iam eſt conſtitutus vltra fines diſpenſationis. c. fin. eod. tit.

6 Quot ſunt gradus?

℟. Tot, quot ſunt perſonæ accendentes ita vt quælibet perſona faciat ſuum gradum Abb. in cap. fin. de conſang. & affin. num. 4.

7 In lineis tranſuerſalibus, & collateralibus, quomodo fit computatio?

℟. A remotiori gradu, & quælibet perſona conſtituit vnum gradum aſcendendo vſq; ad Patrem communem, vbi iunguntur illæ duæ lineæ: vt ſi fiat computatio linearum, duorum fratrum, aſcenditur vſq; ad Patrem, & matrem illorum duorum, vbi lineæ coniunguntur, & ex illa deriuantur tanquam ex vno fonte. Abb. vbi ſup. n. 3.

8 Quid ſunt ſponſalia de futuro?

℟. Futurarum nuptiarum expreſſo conſenſu certa promiſſio. Abb. c. ſuper eo. eod. tit. nu. 4.

9 Affinitas ſuperueniens ſoluit ne ſponſalia de futuro?

℟. Affirmatiuè, etiam ſi probetur ſolum per famã. c. ſuper eo. eod. tit.

10 Conſanguineus mariti poteſt contrahere cum cõſanguinea Vxoris ſuæ, licet vel indigant diſpenſatione?

℟. Poteſt licitè abſq; diſpenſatione, quia lineæ ſunt diuerſæ, & nulla oritur affinitas, inter conſanguineos vxoris, & mariti. Abb. in c. quod ſuper eod. tit. num. 2. 3. & 4.

11 Infideles coniuncti in gradu prohibito, poſt baptiſmum

ptiſmum debent ne ſeparari?
℞. Si gradus prohibitus illius generis ſit, in quo ſolet Eccleſia diſpenſare, non debent ſeparari Abb. in c. de infidelib. eod tit.

12 Eſt ne matrimonium apud Iudeos?
℞. Eſt, quia omnes in ſuo ritu habent matrimoniũ, ſed ſolus Chriſtianus baptizatus celebrat verum Eccleſiæ Sacramentum. Abb. vbi ſupra nu.4.

13 Quis diſpenſat in gradibus prohibitis?
℞. Solus Papa. Abb. in capit. cum dilectio. eodem titul. numero 5.

14 Diſpenſatio data à Summo Pontifice, valet ne, ſi eſt cum cauſa falſa conceſſa?
℞. Negatiuè, præſumitur enim Papam dediſſe talem diſpenſationem reſpectu illius cauſæ, quam vtiq; non dediſſet, niſi interpoſita eſſet talis cauſa. Abb. in c. quia circa. eod. tit.

15 Teſtes in cauſa conſanguinitatis, quomodo ſunt examinandi?
℞. Debent interrogari ab ipſa ſtirpe, vt clarius appareat affinitas de gradu, in gradum. c. tua nos. eod. tit. & in hoc caſu maxima eſt adhibenda cura.

CAPVT LV.

De inpotentia in matrimonio.

1 QVod eſt impedimentum oriens ex impontentia?
℞. Quando quis non poteſt emittere ſemen, vel quando mulier habet vas ita arctatum, vt non poſſit recipere ſemen, vel quando quis habet virilia abſciſſa ex infirmitate, vel alia ex cauſa, tunc tale impedimentum dirimit matrimonium. Tolet. in ſum. lib.7. capit. 16. num. 1. Rebell. lib. 3. quæſt. 16. Egidius de ConincK. quæſt. 31. dub. 7. Nauarr. num. 59.

2 Si tale impedimentum eſt ex aliqua infirmitate, poſt matrimonium contractum, quid agendum?
℞. Non dirimit tunc matrimonium. Tolet. in ſum. lib.7. capit. 16.

3 Si ambo contrahentes ſciant eſſe tale impedimentum, & poſtea contrahant, valebit ne matrimonium?
℞. Licet diuerſæ ſint opiniones: ſecurior tamen eſt quod dirimitur matrimonium, cum iſta impedimenta ſint contra prolem, ſubſtantiam, & fidem matrimonij. capit. conſuita. de ſponſ. ita Panorm. Hoſtienſ. Nauar. num. 60.

4 Eunuchus emittens ſemen, ſed non ita calidum, & temperatum, vt poſſit generare, poterit ne nubere ſciente, & conſentiente coniuge?
℞. Licet olim Eunuchi habuerint vxorẽ in facie Eccleſiæ: Sixtus Quintus per ſuam bullam vetuit, vt tales amplius nubant, ea ductus ratione, quia tale matrimonium non videtur eſſe ad prolem, ſed ad delectationem, & ſocietatem. vt de Rebell. libro 3. ſectio. 3.

CAPVT LVI.

De Raptu In Matrimonio.

1 QVod eſt impedimentum ex raptu proueniens, & quid eſt raptus?
℞. Quando quis rapit fœminam non conſentientẽ, vel contradicẽtem a domo parentum, vel inuitis ijs, ſub quorũ cura ipſa eſt; tũc.n. talis raptus eſt impedimẽtũ dirimens matrimonium. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 6.

2 Si fœmina ſua voluntate, & abſq; conſenſu Viri fugiat ad domum Iudicis, & ibi nubat Viro, erit ne tale impedimentum dirimens matrimonium?
℞. Negatiuè, quia pœna rapti imponitur rapienti, per Concil. Trid. & non mulieri fugienti, & pęna extendi non debet Tolet. in ſum. lib.7. c.17. nu.4. Rebell. q.11. nu.7. Egidius de ConinK. diſput. 31. de matrimonio. dubio 4.

3 Quando quis rapit mulierem, quid agendum?
℞. Iudex debet eam ponere in loco tuto, & libero, & ſi ibi conſenſerit, poterit de nouo contrahere. Tolet. in ſum. lib.7. cap.17.

4 Qua pęna punitur raptores, & eorum adiutores?
℞. Raptores etiam ſi non nubant, tenentur dotare mulierem, ipſi adiutores verò ſunt excommunicati ipſo iure, infames, in capaces dignitatum, ſi clerici, ſunt irregulares, & Conſiliarij eadem pœna puniuntur. Trid. ſynod. ſeſſ. 24. c. 6. Tolet. in ſum. lib.7. cap.17. num.4.

5 Hæc pœna raptorum, quantum durat?
℞. Quantum durat raptus, & infamia fœminæ: ſed poſtea ſi contraxit cum illa, infamia extinguitur, & opponi amplius non poteſt. Tolet. vbi ſupra.

6 Excommunicatio Concil. Trid. poſita in c.6. ſeſſ. 24. raptoribus fęminarum comprehendit ne eos, qui rapiunt fœminas non animo nubendi, ſed animo conuerſandi cum eis?
℞. Negatiuè ratio eſt, quia iſta lex pęnalis, poſita eſt in honorem, & fauorem matrimonij, contra raptores fęminarũ animo nubendi, & ideò extendi nõ debet ad eos, quia appetitu libidinis rapiunt fœminas, non animo nubendi, neque celebrandi matrimoniũ, ſed ſolũ animo cũ eis inhoneſtè conuerſandi, quod eſt diſtinctum genus peccati, ſic tenent Doctores ſupra, dictũ cap. Concil. Trid.

7 Si quis contrahat cum rapta, eſt ne validum matrimonium?
℞. Negatiuè, ſed tũc erit validũ quando ipſa erit in ſua libertate, & illũ liberè eligat Trid. ſyn. ſeſſ. c. 6.

CAPVT LVII.

De diuerſis caſibus matrimonij.

1 HAbere ſolum vnam vxorem eſt de iure diuino, vel de iure naturali, vel de iure poſitiuo?
℞. Quod

℟. Quod ius diuinum eſt duplex, alterum naturale quod nobis ſuadet ratio, & natura; alterum quod vocatur diuinum poſitiuum; hoc eſt, quando aperit Deus nobis ſuam voluntatem, ſiue per opera, ſiue per dicta ad dirigendam rationem noſtram, & vitã. vt notat Abulenſ. tom.5. in cap. 19. ſuper Matth. q. 31. his præmiſſis dico habere ſolum vnam vxorem in lege Euangelica eſt de Iure diuino poſitiuo. l.quia Deus dixit Adæ relinquit homo Patrem, & matrẽ, & adhærebit vxori ſuæ, & D.P. prima ad Corinth. 7.præcipio non ego, ſed Dominus his, qui matrimonio iuncti ſunt, vxorem à viro non diſcedere, ꝙ ſi diſceſſerit,præcipio manere inuptam,aut viro ſuo reconciliari. Trid.ſyno.ſeſſ.24.cano.2. Dicit, ſi quis dixerit licere Chriſtianis plures ſimul habere vxores, & hoc nulla lege eſſe prohibitum anathema ſit.

2 Quare ergo in vetere lege Sancti Patres, Abraham Iacob, & Dauid habuerunt plures vxores & plures concubinas abſq; peccato?

℟. Hoc fuit illis à Deo permiſſum propter prolem propagandam, & non ad delectationem carnis. tenet Auguſtinus lib. 16.de ciuitate Dei, cap.38.

3 Summus Pontifex,& Eccleſia poteſt diſpenſare in pluralitate vxorum?

℟. Bellarminius controuerſia 3. de matr. lib.1.c.11. tenet partem negatiuam; ſcilicet quòd neque generaliter; neque ſpecialiter Eccleſia poteſt diſpenſare, circa pluralitatem vxorum, niſi reuelatione diuina hoc conceſſum fuerit, colligitur ab Alexandro 6.c. gaudemus de diuortijs, & ibi gloſ.

4 Gradus aſcendentium, & deſcendentiũ per lineã rectam ſunt ne perpetuò prohibiti?

℟. Tutior, & verior eſt pars affirmatiua, quòd ſint perpetuò prohibiti; ita quòd ſi Adam hodiè viueret nullam poſſet ducere vxorem: tenet Couarr. ſecunda p.cap.6.§.10. Palud.in 4. diſtinct.40. quæſt.1. artic.3. gloſſ.in arbore conſanguinita tis & ibi præpoſitus Abb.cap.non debet de conſanguinitate, & affinitate.

5 Matrimonium, & ſponſalia poſſunt ne fieri ſub conditione?

℟. Poſſunt ſi conditio ſit iuſta,vt contraho tecum ſi Pater tuus dederit mihi centum aureos, & matrimonium tunc non valebit, niſi impleta conditione; niſi forte eam cognoſcat. capitul. duobus modis. de ſponſ. duor.

6 Quot ſunt conditiones?

℟. Multæ;impoſſibilis,turpis,iniuſta, indifferẽs, iuſta, & rationabilis in conſenſu,vel prole contra ſubſtantiam matrimonij; in quibus omnibus hæc regula eſt ſeruanda: ſi conditio ſit contra ſubſtantiã matrimonij, vt duco te dummodo vites prolem, vel ſi te tradideris adulterandam, vel donec inueniam ditiorem te, tunc matrimonium vitiatur:reliquæ verò conditiones, vt duco te ſi fureris, vel volauaris, habetur pro non appoſitis.cap.ſi conditiones.de cõdit. appoſ.conditiones verò iuſtæ poſſunt apponi.

7 Si quis coram Parocho, & teſtibus contrahat ſub conditione cum Maria, verbis de præſenti, dicens, (ſi placuerit fratribus meis) & non impleta conditione habeat copulã carnalem affectu maritali, erit ne verum matrimonium?

℟. Erit, neque requiritur, vt iterum contrahant.de conditionibus dixi lib.1.cap.35. latiſſimè per totum

8 Cauſæ matrimoniales poſſunt ne tractari coram Decano, & Archidiacono viſitante?

℟. Negatiuè, quia ſunt maiores, ſed ſolum coram Epiſcopo, vel eius Vicario.Trident.ſyod.ſeſſ.24.c.2.

9 Si in cauſa matrimoniali pars probat paupertatẽ, tenebitur ne in ſecunda, vel tertia inſtantia extra prouinciam litigare?

℟. Negatiuè, niſi altera pars expenſas litis velit miniſtrare.

10 Si quis iurauerit contrahere cum aliqua muliere, poterit ne poſtea ingredi religionem?

℟. Primum debet contrahere,& ante copulam ſtãte matrimonio rato poterit ingredi religionem,quia iuramentum ſemper eſt ſeruandum, dummodo ſine peccato,& periculo animæ fieri valeat cap.commiſſum. de ſponſ.

11 Si quis contrahat cũ Maria per verba de futuro, abſque iuramento,poſtea verò contrahat cum Anaſtaſia per verba de futuro, firmetque hunc ſecundũ contractum iuramento,quæ ſponſalia erunt valida?

℟. Priora, ratio eſt, quia iuramentum fuit in præiudicium tertij, quo caſu nullo modo obligat. Sanchez lib.1. de ſponſal.diſp.10. nu.2. Enriquez lib.11. de matrimonio.c.3. num.3.

12 Si quis cõtrahat cum Maria per verba de futuro, & conſumauit, & non iurauit, poſtea verò contraxit cũ Catharina per verba de futuro, & iurauit, ac conſumauit, quæ ſponſalia erunt valida?

℟. Priora, quia iuramentum fuit de re iniqua, & cũ iniuria tertij, immò verò priora erunt valida, etiam non ſequuta copula, quamuis in poſteriori caſu, ſequuta fuerit. Sanch. lib.2. de ſponſal. diſp.49. Vaſq. lib.11. de matrimonio c.13. num.3.

13 Si quis contraxit cũ Maria per verba de futuro & iurauit,ac conſumauit; & poſtea contraxit cũ Ioanna per verba de præſenti,& non iurauit,neque conſumauit, quale matrimonium valebit?

℟. Poſterius, quia conſenſus de præſenti diſſoluit priora ſponſalia de futuro; tamen aduerte, virum eſſe obligatum ſi Virginem violauit, vel viduam bonæ famæ cognouit diſſoluto primo matrimonio illam ducere, ſi ipſa voluerit, quia illam fefellit ſpe futuri matrimonij, capit.ſi inter.de ſponſal.Sanchez lib.1. eò diſput.48. num.1. Vaſquez lib.2.de matrimonio, capit.13.num.3. reſponſ. ad cap. veniens. de ſponſal.

14 Si infidelis Turca conuertatur,& ſuſcipiat baptiſmum, & habeat plures vxores, quàm poterit retinere?

℟. Primam,cum qua in infidelitate contraxit,quia matrimonium etiam eſt vinculum naturale. c. gaudemus. de diuort.

15 Si prima cũ eò non voluerit permanere poterit ne ſumere ſecundam, vel aliam?

℟. Negatiuè, niſi talis conuertatur, & cum ea de nouo contrahat ſecundum ritum Chriſtianorum; quia cum reliquis Vxoribus (excepta prima) non contraxit vinculum naturale. c.gaudemus de diuortijs, & c.non oportet 28.q.1.

16 In articulo mortis poteſt quis contrahere matrimonium?

℟. Dum habet animam in corpore poterit contrahere matrimonium,ratio eſt,quia eſt Sacramentum Eccleſiæ, & dignè ſuſceptum confert gratiam. Secundò, quia nemo dum habet animam in corpore eſt ita deſperatus, quòd non poſſit viuere, cum Deus ſit dominus vitæ, & mortis, & hoc Sacramentum

eſt viuo-

eſt viuorum. Abb. in capit. 2. de coniugio Leproſorum. num. 5,

17 Senex nimia ſenectute confectus poterit ne contrahere matrimonium per verba de præſenti?

℞. In quacumque ætate, & ſenectute homo poteſt contrahere matrimonium, ſed aduertendũ eſt, quod ſi talis ſenex tempore, in quo contraxit matrimonium erat impotens ad emittendum ſemen, ſiue hęc impotentia prouenerit ex infirmitate, ſiue ſenectute, Tunc enim tale matrimonium erit irritum, non quidẽ ratione ætatis, ſed ratione impotẽtię, enim eſt vnum ex impedimentis dirimens matrimonium contractum, vt dixi cap. 53. & tenet Tol. in ſum. lib. 7. capit. 15.

18 Maritus poteſt ne abeſſe ab vxore?

℞. Poterit, dummodo diutius, non ſit abſens. tenet Abb. in c. peruenins de coniugio leproſorum.

19 Eſt ne determinatum tempus, in quo licitè maritus ſine vllo conſcientiæ ſcrupulo abeſſe poſſet ab vxore?

℞. Hæc regula ſemper eſt obſeruanda, nempè illa dicitur diuturna abſentia mariti, vel vxoris, quando alter eorum conqueritur de abſentia, ſiue abſentia ſit per menſes, vel per annos, ratio eſt, quia effectus Sacramenti matrimonij eſt habere prolem, & conſortium vitæ. Cum per Sacramentum fiant vir, & mulier vna caro, & conſequi non poteſt, abſentia longi temporis. tenet Abb. in c. perueniens de coniugio leproſorum.

20 Si vir abſit a muliere in principio cum voluntate mulieris, veluti ſi quis ex Hiſpania pergat, Italia, & poſt aliquos menſes, mulier conqueratur de abſentia, eumq; vocet. Tenetur ne talis vir ſi ſit infirmus, vel periculo vitæ, vel paupertate magna iter facere, ad habitandum cum ſua vxore?

℞. Talis vir cum periculo vitæ ex infirmitate, vel ex mari, vel ex bello non tenebitur facere iter in Hiſpania, ad habitandum cum ſua vxore ratio eſt, quia quod a principio fuit voluntarium, poſt factũ ex cauſa accidentali interueniente fit neceſſarium. Secundo, quia ex impedimento legitimo excuſatur à culpa, quando quidem cum periculo vitæ, vel cum infirmitate, quis non tenetur iter facere commorandi cauſa cum vxore, tenetur tamen ſi mediocrem habet commoditatem: hæc autem commoditas arbitrio prudentis, & docti Confeſſarij iudicanda eſt, tenet Abb. & DD. in c. perueniens de coniugio leproſorum.

21 Si mulier, & maritus conueniant inter ſe, vt vnus habitet in Hiſpania, alter in Italia ratione mercantiæ, vel militiæ, vel alia ex cauſa: per quot annos poteſt licitè vnus abeſſe ab alio?

℞. Vſque dum durat pactum, & concordia, dummodo in vno, vel in altero non ſit periculum in cõtinentiæ, & adulterij, quia tunc quilibet eorum debet alteri ſuccurrere ex præcepto Sacramenti matrimonij, ratio eſt, quia ſicut maritus, & vxor poſſunt habitando in vna domo ſeruare continentiam, immò poſſunt eam vouere ex voluntate vtriuſque, ſic ambo poſſunt contentire, vt vnus habitet in vna Regione, & alter in altera; præcipuè ſi ſit aliqua cauſa vtilitatis. tenent DD. d. c. perueniens.

22 Ad quem ſpectat prouidere, ne maritus, & vxor ſeparatim viuant, ſed potius vitam ducant maritalẽ?

℞. Iudex Eccleſiaſticus, poteſt enim ille ob periculum adulterij vti cenſuris, & compellere virum, vt cohabitet cum ſua vxore; & ratio eſt, quia laicus per matrimonium ſubijcitur Eccleſiaſticæ poteſtati; Iudex etiam laicus poteſt punire virum non habitantẽ cum ſua vxore, propter ſcandala reipublicæ; & Cõfeſſores tenentur in foro pœnitentiali non abſoluere viros, qui non habitant cum ſuis vxoribus; cum ſit magnũ peccatum. tenent DD. ſupra loco allegato.

23 Si duo contrahant cum intentione nunquam coeundi, ſed cum intentione ſeruandi perpetuo caſtitatem valebit ne tale matrimonium?

℞. Si contrahant ritè, per verba de præſenti tale matrimonium amplius diſſolui non poteſt, licet habeant intentionem, non conſequendi finẽ, ad quem inuentum fuerit matrimonium; nempè ad generationem filiorum; ratio eſt, quia ius, & ſubſtantia matrimonij conſiſtit in mutuo conſenſu; non in fine generationis, vt in c. ſufficit. c. Beata Maria 27. q. 2. l. nuptias, ff. de regulis iuris.

24 Si quis liber contrahat cũ ſerua, erit ne tale matrimonium validum?

℞. Licet de iure ciuili. l. cũ ancillis. C. de inceſtis nuptijs. prohibitum ſit matrimonium inter liberum, & ancillam, tamen de iure Canonico ſi liber ſciat eſſe ancillam, valet matrimonium, c. 1. c. 2. de coniugio ſeruorum.

25 Si infidelis habeat vxorem cõſanguineam in gradu prohibito, poterit ne poſt baptiſmum eam retinere?

℞. Cum diſtinctione: aut gradus eſt prohibitus iure diuino, veluti inter aſcendentes, & deſcendentes, & tunc eã non poterit retinere, quia tale matrimonium nunquam fuit validum: aut gradus eſt prohibitus lege poſitiua, & tunc eam poterit retinere, quia ante baptiſmum non erat obligatus ad mandata Pontificia. c. gaudeamus de diuort. l. nemo de Iudæis.

26 Si quis fornicatus fuerit cum aliqua muliere, & ſororem eius ducat in Vxorem abſq; diſpenſatione, valet ne tale matrimonium?

℞. Non valere ſi contrahatur ante diſpenſationem. lege Tolet. lib. 7. cap. 15. §. primum eſt. Adde quòd filij nati ante talem diſpenſationem erunt illegitimi, & ad eos legitimandos requiritur expreſſa mentio in diſpenſatione.

27 Qui ante diſpenſationẽ cognouit carnaliter mulierem, tenetur ne id exprimere Summo Pontifici?

℞. Tenetur, vnde ſi non expreſſerit, nulla erit diſpenſatio.

28 Iudæi contrahunt ne legitimas nuptias?

℞. Affirmatiuè, & ideò habent filios ſub poteſtate ſua, & gaudent hoc priuilegio, quia ſunt ſub poteſtate Imperatoris Romani. c. gaudemus. de diuort. & Abb. c. fiji. de conuerſ. infidel. num. 3.

CAPVT LVIII.

De Secundis Nuptijs.

1 QVid ſunt ſecundæ nuptiæ?

℞. Quãdo quis habuit vxorem primã, & illa mortua

mortua duxit aliam c.1.de ſecund.nuptijs.

2 Quare matrimonium mortua vxore iterari poteſt, & non poteſt iterari baptiſmus?

℞. Quia licèt vtrunque ſit Sacramentum Eccleſię: baptiſmus imprimit characterem, ac matrimoniũ non eſt ex illo genere Sacramentorum characterẽ imprimentium, ſed tantum conſiſtit in mutuo conſenſu contrahentium,& ſoluitur morte vnius. ex D. Paulo mortua eſt mulier,ſolutus eſt ab vxore,& nubat, cum qua vult.

3 Quomodo ſoluitur matrimonium, vt poſſit ſecũdo contrahere?

℞. Matrimonium ratum,& conſumatum ſola morte ſoluitur,& non captiuitate, carcere,vel abſentia, Abb.in c.dominus eod tit.

4 Mulier,vel vir ſi intra annum nubant incurrunt ne aliquam pœnam?

℞. Licèt dedecet nubere, tamen ſi intra annum nubat, nullam incurrit pęnam, quia à momento obitus, libera eſt à poteſtate viri, etiam ſi miraculosè reſurgeret. Abb.in c.ſuper illa eod. tit.num.2.

5 In ſecundis nuptijs debent ne fieri benedictiones?

℞. Negatiuè,& Clericus, qui benedixerit ſecundò nubentes,ſuſpenditur ab officio,& beneficio,ex tex. in c.5.& 2. de ſecundis nuptijs, hoc verò tempore, pœna arbitrio Epiſcopi eſt imponenda, quia caſus illius texti fuit ſpecialis, Abb. in d.cap. 1. num.5.

6 Quare ſecundæ nuptiæ non benedicuntur?

℞. Quia in primis nuptijs fuerunt factæ benedictiones, quæ licèt non ſint Sacramentum, ſunt tamen ſolemnitates requiſitæ, quæ ex conſuetudine Eccleſiæ non iterantur: ſufficit igitur, vt matrimonium primum hac ſolemnitate celebretur, cum in eo non contrahatur bigamia, ſicut in ſecundo, Abb. vbi ſup.num.6.

7 Si adoleſcens nubat cum vidua, vel è contra ſunt benedicendi,?

℞. Bigamus dicitur non ſolum vir, ſed vxor,& ſic licèt nubat cum Virgine in ſecundis nuptijs, nullus eorum eſt benedicendus,quia benedictio iterari non debet c. cum autem, eodem titulo, & Abb.ibi nu.3.

8 Dubitans de morte coniugis poteſt ne cõtrahere?

℞. Negatiuè niſi prius certus omnino ſit de eius morte. c.Dominus, eodem tit.

9 Si quis dubitans de morte coniugis,& non adhuc certus contrahat, debet ne ſtatim dimittere vxorẽ?

℞. Debet eam retinere, ſed non petere debitum, donec ſciat aliam viuere; tunc enim ſtatim debet eã dimettere, aliàs incurrit adulterij crimen cap. Dominus eodm tit.

10 Quomodo probatur mors primi mariti, vt quis ſecurè tranſire poſſit ad ſecundas nuptias?

℞. Pluribus modis. Primo modo per euidentiam;& notorietatẽ facti. Secundo, per teſtamentum. Tertio per librum mortuorum.Quarto per duos teſtes, licèt vnus tantum fuerit oculatus.Quinto, per litteras tempore belli prolatas, ex quibus exploratum habemus quam plurimos occubuiſſe, inter quos inſtabile cenſeatur illum exſtitiſſe, cum in acie dimicauerit. Sexto, per diuturnam abſentiam, ſcilicet decem annorum, alijs circunſtantijs adiunctis, nempè quòd erat ſenex, vel infirmus. Septimo, ſi nauigauit, & nauis per longum tẽpus non apparuit, nec de illa aliqua notitia habeatur. Octauò, per famam cum vno teſte,licèt aliqui DD. velint ſolam famam ſufficere. vt Abb.in c.in præſentia.de ſponſ. nu.6. & in c. Dominus. de ſecund. nuptijs. & Bona Gloſſ.in cap.quoniam. §. ſin autẽ.vt lite non conteſt. verb.præſumitur.vbi ponuntur tres modi probandi mortẽ. Gloſſ.in l.ſi quidem.C.ſolut.matrim.vult per ſolã famam mortem.probari poſſe.

11 Quare in probanda morte primi mariti requiritur tàm leuis probatio cũ in l.fi.C.de ſacroſanct.eccl.& Abb.in c.in præſentia de ſponſãl nu.4.& Gloſ. 1. in fine dicatur,quòd quilibet præſumitur poſſe viuere,centum annos?

℞. Primò, quia loquitur Gloſſ.de potentia,quæ ſecund.Philoſophum eſt res ampla; ſed de facto in lib. Iob.cap.14. dicitur homo natus de muliere, breui viuens tempore repletur multis miſerijs, qui quaſi flos egreditur,& conteritur, & fugit velut vmbra. Secundò, quia cum ex vna parte, quod abſens moriatur,ſit caſus difficillimæ probationis,ex alia verò vrgeat periculum humanæ incontinẽtiæ, de qua Paulus dicit melius eſt nnbere, quàm vri, ideò non requiritur, tàm grauis, difficiliſque probatio ad ſecundas nuptias.

12 Si aliqua mulier credat ſuum primum Virũ mortuum eſſe,& nulla certitudine habita neque diligentijs neceſſarijs coram Iudice Eccleſiaſtico adhibitis contrahat cum ſecnndo, debet ne ab eo ſeparari?

℞. Non debere propter conſcientiã dubiam, donec ſciatur, an primus maritus viuat.Gloſſ.in verb. nullatenus. & Abb. in in cap.Dominus eodem tit.nu.1.

13 In dicto caſu, quòd mulier ſit dubia de morte primi Viri, & ſecundo nubat, quis tenetur reddere, & non petere debitum?

℞. Ille, qui habet dubium.

14 Quænã dici debet propriè dubia in caſu prædicto?

℞. Illa, quæ pro comperto non habet ſuum virum mortuum eſſe, aut viuere, ſed credit mortuum eſſe, eo quòd per longum tempus non apparuerit.

15 Si aliqua mulier iuſta de cauſa ſit dubia de morte ſui primi Viri, & nubat ſecundo, hæc dubitatio debet interpretari in fauorem primi matrimonij, ad hoc vt ſeparetur ſtatim à ſecundo Viro, vel in fauorem ſecundi, vt cohabitare queat cum ſecundo, donec certò ſciat de vita primi?

℞. In fauorem ſecundi. Primo propter incontinentiam amborum. Secundò propter periculum ne ſecundus Vir eam derilinquat. Tertiò, quia in dubijs interpretandum eſt pro re minus dubia,& magis fauorabili reo.vt habetur. l. fauorabiliores. ff. de reg. iur.& tex. in c.dominus. de ſecund. nuptijs,vbi Papa non iudicauit illos, qui dubij erant, ſeparandos, ſed quòad durãt dubio,cohabitarent ſimul,& redderẽt, ſed non peterent.Gloſſ.in d.c.dominus.& c.iuuenes. de ſponſal.& cap.1.de matr.contracto contra interdict.Eccl. l.in ambiguis. ff. de iure dotium. c.ſi Virgo. 34. quæſt.1. & expreſsè dicit quòd ſi Virgo nupſerit neſciens, nunquam ex hoc erit adultera; ſi verò ſciat, erit.

16 Quot modis, quis dici poteſt abſens?

℞. Primò ille,qui præſens,non eſt eo in loco,vbi petit. l.abſentem, ff.de verb. ſignif.Secundo,qui alium audire, vel intelligere non poteſt. inſtit.de inutili ſtipulat. §.item verborum. Tertiò, qui abeſt cum teſtes producuntur.l.ſi quando.C.de teſtib.Quarto ille, qui non eſt in domo, l. de pupillo. §. ſi quis. ff. de noui oper.nunciat. Quinto ille,qui eſt extra prouinciam,vel

ciam; vel de quo nulla habetur notitia, an ſit mortuus, vel viuus. l.final. §.vlt. C. de bonis auctor iudic.poſſidend.

17 Quantum temporis ad illam abſentiã requiritur, quæ iuſtũ dubium parere poſſit ad hoc, vt verè ad ſecundas nuptias trãſiens dicatur dubius, & poſſit perſeuerare in matrimonio abſque periculo adulterij, vt habetur. in cap. Dominus. de ſecund. nuptijs?

℞. Quando quis tempore decem annorum eſt abſens, & de illo nulla notitia habetur per litteras, vel famam: iſte enim magis reputatur mortuus, quàm viuus; quia longa, & diuturna abſentia pro morte reputatur. vt in l.fin.§.vltim.vt ſupra.

18 Hæc abſentia longiſſimi temporis,iuncta cum illa ignorantia, an fuerit viuus vir, ſufficit ne ad probationẽ,vt quis poſſit tranſire ad ſecundas nuptias?

℞. Sola abſentia non eſt ſufficiens probatio, vt quis trãſeat ad ſecũdas nuptias; ſed eſt ſufficiens, vt ſi quis ad eas tranſiuit,non ſeparetur à marito,donec certò ſciat, primum maritum viuere; quia talis magis poteſt reputari mortuus,quam viuus; & de hac dubitatione agit. text.in cap. Dominus. de ſecund. nupt. & in cap.ſi Virgo 34. quæſt.1.

CAPVT LIX.

De eo, qui Duxit in Matrimonium Quam Pulluerat per Adulterium.

1 SI quis viuente propria vxore, cõſcius de vita eiuſde, ducat aliam, & habeat copulam, mortua prima poterit contrahere cum ſecunda; poſito quod vterq; coniux ſit conſcius criminis, ſcilicèt quod alter erat coniugatus?

℞. Non poſſe; quia ſecundum non tenuit, & adulterium fecit eum inhabilem ad contrahendum cum ſecunda. c.ideo. de eo, qui duxit in matrim. &c.& c. propoſitum, & c.veniens de eo, qui duxit quam polluerat per adulterium.

2 Si quis viuente prima vxore contrahit cum ſecũda, inſcia quòd talis vir ſit vxoratus ſi prima moriatur,& vir declaret ſuum delictum, & petat ſeparari, quid debet determinare Iudex eccleſiaſticus?

℞. Ad petitionem viri non debet facere ſeparationẽ bene tamen ad petitionem mulieris; ne quis ex ſua fraude, atq; delicto commodum ferat; immò debet virum pœnis coercere, eumq; compellere,vt nouum conſenſum ferat. c.1.eod.& c.veniens. eod tit.ibi.

3 Si quis viuente prima vxore contraxit cum ſecũda, & commiſit adulterium, mortua prima poterit contrahere cum ſecunda?

℞. Si commiſit adulterium conſcia ſecunda,non poterit:ſi verò inſcia;ipſa volente compelletur contrahere,ne defraudetur. Abb. in c. propoſitum. eod. tit. num. 1.& 2.

4 Si quis viuente propria vxore contraxit cum alia, & non conſumauit; mortua prima poterit cum ſecunda contrahere?

℞. Poterit; quia duo requiruntur ſimul adhoc,vt nõ poſſit contrahere;adulterium ſcilicèt & matrimoniũ ſecundum. Abb.in c.propoſitum. num.2. eod.

5 Si quis viuente propria vxore fornicatur cum aliquia muliere, & non contrahit matrimonium; mortua prima poterit ne cum ea contrahere?

℞. Affirmatiuè: quia ad impedimentum non ſufficit adulterium,ſed adulterium & matrimoniũ. Abb. vbi ſupra. c.ſuper.& c.cum haberet. eod.

6 Si quis viuente prima vxore dat fidem alteri de futuro, dicens mortua mea vxore nubam tecum;poterit ne poſtea contrahere matrimonium cum tali muliere?

℞. Poterit, & nullum eſt impedimentum iure. Abb. vbi ſupra.c.ſignificaſti. eod.tit.

7 Si mulier machinetur mortem Viri, vt nubat cũ alio; ſequuta morte mariti poterit ne illi nubere?

℞. Non, ne detur occaſio ad tantum facinus. Abb. vbi ſup.num.3.

8 Si aliqua mulier propter adulterium ſit ſeparata auctoritate Iudicis à ſuo Viro,& ingrediatur religionem: poterit ne eius Vir aliam ducere vxorem?

℞. Non: dum viuit prima: quòd ſi de facto duxerit debet ſeparari etiam interueniente morte primæ vxoris. & ratio eſt quia viuente prima vxore, cũ ſecunda cõmiſit adulteriũ: bene tamẽ poterit mortua prima, aliã extraneam ducere: ratio eſt, quia crimẽ adulterij non dirimit matrimonium contractum, licet habeat pęnam capitalem.text.in c.ex literarum. de eo, qui duxit in matrimon. quam polluerat per adulter.

CAPVT LX.

De eo, qui cognouit conſanguineam vxoris ſuæ.

1 QVid eſt affinitas?

℞. Eſt propinquitas ex nuptijs proueniens. Abb.in c.diſcretionem.n.10.de eo,qui cogn. cõſang. vxor. ſuæ.

2 Affinitas ſuperueniẽs ex illicito coitu quid operatũ?

℞. Diſſoluit ſponſalia de futuro,& facultatem tollit contrahendi. c.ex litteris,& c. venien. eod.tit.

3 Affinitas ſuperueniens ſoluit ne ſponſalia de præſenti?

℞. Si ſint de præſenti cum impubere, ſoluit; quia ex interpretatione Iuris, talia ſponſalia non dicuntur matrimonium, ſed ſpõſalia de futuro:ſi verò ſponſalia de præſenti ſint cũ pubere, & adulto, non ſoluũtur. Abb.in c.ex litteris. num.3.eod.tit.

4 Ex dicto vnius deponentis affinitatem, ſeparatur ne matrimonium contractum?

℞. Negatiuè; quia iam eſt Sacramentum celebratũ, & ſunt in poſſeſſione: & vt tollatur, requiritur maior probatio.de illo. eod. tit.

5 Si quis cognouit carnaliter conſanguineã Vxoris ſuę,vel ſponſę, ex hoc diſſoluitur ne matr. contractu?

℞. Non; quia Sacramentum ante illam copulã iam erat conſumatum: ſed talis eſt inceſtuoſus,& punitur

graui pęna;& non poteſt petere,bene tamen reddere, indiget enim diſpenſatione.c.1.eod.tit.

6 Si quis habeat copulam cum ſorore vxoris ſuæ, vel affine in gradu prohibito,& ignoret affinitatem, qua pœna punitur?

℟. Nulla; quia ignorantia excuſat eum,& poteſt petere,& reddere debitum.Abb.c.1.nu.3.eod.tit.

7 Inceſtus impedit ne matrimonium contrahēdum.

℟. Impedit Abb. vbi ſup.

8 Si inceſtuoſus de facto contrahat, tenet matrimonium?

℟. Tenet,ſed peccat,& punitur;& non poteſt petere debitum,bene tamen reddere. c.trāſmiſſę eod.tit.

9 Inceſtuoſus ſi de facto contrahat matrimonium, erit ne validum?

℟. Si ſit inceſtuoſus cum extraneis, erit validum:ſi vero ſit cum propinquis propter affinitatem cū matre,vel filia,non tenet. c.ex tranſmiſſa.&c.ex literis. eod.tit.Abb.ibi.nu. 3.

10 Si mulier contrahat ſponſalia de præſenti,& nondum cognita a viro ſuo,cognoſcat alienum,quod crimen committitur?

℟. Adulterij; quia frangit fidem viro proprio.Abb. in c.diſcretionem. n.5.eod.tit.

11 Si quis carnaliter cognoſcat puellam ſeptem annorum,& eam defloret,& poſtea contrahat cum ſorore prædictæ puellæ tale matrimonium erit ne validum?

℟. Non, immo dirimendum; quia prius per coitum etiam illicitum factus eſt vna caro cum ſorore ſuæ ſponſæ.c.fraternitati.eod.tit.

12 Affinitas ſuperueniens ſoluit ſponſalia de pręſēti?

℟. Non.c.diſcretioni.eod.tit.

13 Quibus in caſibus poteſt Epiſcopus diſpenſare cū inceſtuoſo,vt poſſit contrahere;& ſi cōtraxit,vt poſſit petere debitum, & reddere?

℟. In duobus.Primo,ſi non cognouit affinē,ſed conſanguineam vxoris ſuæ;tunc enim propriè nō eſt inceſtus. Secundo, propter iuuentutem & ignorantiā. c.ſup.eo. in ſi.35. q.6.c.2.eo.tit.& Abb.ibi.& c.1.n.4.

14 Poterit Epiſcopus diſpenſare cum eo, qui cognouit conſanguineam vxoris ſuæ,vt petat debitum?

℟. A fortiori poterit exiſtente cauſa iuuentutis, vel ignorantiæ; nam ſi poteſt diſpenſare ad contrahendum,multo magis poterit ad petendum debitū.Abb. in c.tranſmiſſa.nu.5.eod.tit.

15 Si coniuges confiteantur affinitatem, & ſimul ſit rumor vicinorum, debet ne iudex eos ſeparare?

℟. Non; bene tamen debent ſeparari ſi ſit fama, vel aliquæ rationes probabiles. c.ſuper eo. eod tit.

16 Quæ eſt differentia inter rumorē, & famam?

℟. Rumor eſt quando aliqua pars vicinorum de aliqua re loquitur cum dubio, & ſub nebula, & abſq; probabili fundamento; fama verò eſt quando tota ciuitas, vel maior pars aliquid afferunt, vt certum.c. inquiſitiones. de accuſat. Abb. in c.ſuper eo.vbi ſup. numero.tertio.

17 Fornicatio cum eſt notoria poterit Iudex ſententiam ferre ſuper illa ſine teſtibus?

℟. Poterit.Abb.in c.de illo.num.2.eod.tit.

18 Vir coniugatus ſi cognoſcat ſolutam,quod crimē committit?

℟. Adulterij. licet non puniatur pœna mortis ſicut in vxorata. ff.ad legem Iuliam de adulter.& Abb.in c.tranſmiſſa.nu.5 eod.tit.

CAPVT LXI.

Qui Clerici, vel vouentes matrimonium contrahere poſſunt.

1 Diaconi, & Subdiaconi poſſunt ne contrahere matrimonium?

℟. Non: & ſi contraxerint, fiunt irregulares, & ſeparantur ab vxoribus.c.1.& 2.eod.tit.

2 Votum ſolemne implicitum, vel explicitum emiſſum in religione dirimit matrimonium?

℟. Dirimit,ſi verò ſit ſimplex,impedit contrahendū c.meminimus.eod.tit.

3 Votum ſimplex impedit ſponſalia de futuro?

℟. Affirmatiuè.c.rurſus.eod.tit.

4 Votum caſtitatis eſt ne ſimplex,an ſolemne?

℟. Si non interueniat aliqua ſolemnitas, videlicet quòd ſit emiſſum in manu Epiſcopi, vel Superioris, eſt votum ſimplex,quod tamen erit ſeruandum, licet non dirimat matrimonium contractum.Abb.in cap. rurſus.eod.tit.nu.2.

5 Quis poteſt diſpenſare,vt clericus in ſacris;fiat laicus,& nubat?

℟. Dixi.lib.1.c.31.nu.18.

6 Quod votum obligat magis,ſimplex an ſolemne?

℟. Æqualiter obligant apud Deum in genere, quia eadem eſt promiſſio; ſed ex quantitate pęnæ, & reatus differunt in tranſgreſſione;quia tranſgrediens ſolemne grauis peccat.c.Virginibus.27.q.1. Differunt tamen in hoc,quod ex conſtitutione Eccleſię, votum ſolemne dirimit matrimonium contractum, ſimplex verò ſolùm impedit contrahendum.Abb.in c. rurſus. nu.6.& c.fin.eod.tit.

7 Quam pœnam incurrit Clericus, qui in ſacris cōſtitutus contrahit matrimonium?

℟. Irregularitatis,& non poteſt amplius ad ſuperiores ordines aſcēdere neq; in ſuſceptis miniſtrare. Ab. in c.1.nu.2.eod.tit.

8 Quis poteſt diſpenſare cum tali Clerico in ſacris conſtituto?

℟. Epiſcopus de licentia Papæ. Abb.vbi ſup.nu.7.

9 Votum ingrediendi religionem dirimit ne matrimonium contractum?

℟. Non;ſed impedit contrahendum.c. meminimus. & Abb.ibi.nu.2.eod.tit.

10 Quare votum ingrediendi religionem non dirimit matrimonium contractum?

℟. Quia tale votum eſt ſimplex. Abb.vbi ſup. nu.3.

11 Si quis voueat ingredi religionem,& poſtea ſuſcipiat habitum,poterit ne contrahere?

℟. Per ſolam ſuſceptionem habitus non ſolemnizatur votum,& ſic erit impedimentum ad contrahendum:ſed ſi de facto contrahat, non dirimitur.Abb.in c.meminimus.& c.conſuluit.nu.4.eod.tit.

12 Si quis de licentia vxoris ingrediatur religionē, & poſtea reuocet ſe a religione ꝓ vxorē,ad q̄d tenebitur.

℟. Ad ſeruandam continentiam quantum in ſe erit, vt ſit imitator religionis,quam ſuſcepit.Abb.in c.cōſuluit.nu.4.eod.tit.

13 Quam

13 Quam pœnam incurrit, qui poſt votum ſimplex caſtitatis matrimonium contrahit?
℟. Peccat mortaliter, quia facit contra promiſſionẽ Deo factam, ſed matrimonium contractum tenet propter periculum incontinentiæ, & propter maius vinculum. Abb. in c. veniens nu. 1. eod. tit.
14 Sponſalia iurata poſt votum ſimplex valent ne?
℟. Negat. Abb. in cap. rurſus num. 3. eod. tit.

CAPVT LXII.

De Coniugio Leproſorum.

1 LEproſi poſſunt contrahere matrimonium?
℟. Poſſunt duo leproſi, & leproſus cum ſana nec propter lepram ante actam, vel ſuperuenientem ſunt ſeparandi, quia vbi ius non prohibet, neq; excipit, neque nos excipere debemus. capit. 2. de coniug. lepros.
2 Lepra ſuperueniens impedit ne matrimonium?
℟. Impedit, ſed non dirimit contractum. c. 1. eo. tit.
3 Matrimonium de præſenti non conſumatum ſoluitur ne per lepram ſuperuenientem?
℟. Non ſolui Abb. in c. fin. eod. tit. nu. 2.
4 Si lepra ſuperueniat vtrique, vel vni eorum; alter poterit relinquere leproſum & contrahere de nouo?
℟. Non, ſed debere potius ſeruare, vel vouere caſtitatem. c. 1. eod. tit.
5 Sponſalia de futuro ſoluuntur ne ſuperueniente lepra?
℟. Affirmatiuè, quia cum vinculum matrimonij nō ſit contractum, nemo debet compelli, vt contrahat cum leproſa. c. fin. eod. tit.

CAPVT LXIII.

De Coniugio Seruorum.

1 SEruus poteſt contrahere matrimonium contradicente domino?
℟. Poteſt, & matrimonium erit validum; quia nullus fidelis debet excludi à Sacramentis Eccleſiæ. c. 1. de coniug. Seruor.
2 Si Seruus contrahat matrimonium contradicente Domino, efficitur ne liber?
℟. Non, licèt Chriſtianus benefaciat dando licentiã ſeruo ad contrahendum, & eum liberando ex ſua liberalitate. c. 1. eod. tit.
3 Si liber contraxit cum ſerua tenet matrimonium?
℟. Si ignorauit eſſe ancillam, non tenet, & poterit cũ alia contrahere; ſed poſtquã ſciuit eſſe ancillã, eã carnaliter cognouit, matrimonium tenet tanquam ſi ſciens contrahat cum ſerua. c. propoſuit. eod. tit.
4 Filij ſeruorum, quam fortunam ſequuntur Patris, vel matris?
℟. Siue ſint legitimi, aut illegitimi, fortunam matris, ita vt ſi mater ſit ſerua, filij ſint ſerui, etiam ſi Pater liber, & nobilis exiſtat. Abb. in cap. 1. eod. tit. num. 6. & inſtit. de iure perſon.
5 Si in aliquo loco ſit conſuetudo, quòd partus ſequatur Patrem; lex quòd partus ſequatur ventrem obſtabit ne, vt natus de ſerua, & libero non remaneat liber?
℟. Non obſtare, ſed talis conſuetudo eſt ſeruanda in fauorem libertatis. c. licèt. eod tit.
6 Quis debet probare Virum ignorare eſſe ſeruum?
℟. Licèt in facto alieno ſemper præſumatur ignorantia, ſi res non ſit manifeſta; tamen in fauorem matrimonij vir debet probare, & iurare ſe neſciiſſe eſſe ſeruam, neque audiuiſſe, & allegare iuſtam cauſam ignorantiæ; & mulier in hoc articulo eſt audienda. Abb. in c. fin. eod. tit. num. 6.

CAPVT LXIV.

De Matrimonio Contracto contra interdictum Eccleſiæ.

1 QVid eſt interdictum?
℟. Eſt quædam ſolemnitas verborum, qua Iudices fieri aliquid prohibent, & tranſgredi non poteſt ſine pœna inſtit. de interdict. & ff. eod. tit.
2 Vnde dicitur interdictum?
℟. Quaſi inter duos dictum, vt cum Iudex prohibet ne Maria contrahat cum Ioanne ob tale impedimẽtum, vſq; cauſa finiatur. inſtit. de interdict. §. exhibitoria.
3 Quotuplex eſt interdictum?
℟. Duplex: alterum Eccleſiaſticum, quod Iudices Eccleſiaſtici promulgant: alterum ſæculare, quod faciunt Iudices ſeculares.
4 In quibus cauſis Iudices vtuntur interdictis?
℟. Aliquando in cauſa petitoria, & proprietatis: aliquando in poſſeſſoria: aliquando in mixta; ſed frequenter in cauſa matrimonij, & in cauſa poſſeſſoria. l. interdictorum. §. quidam. ff. de interdict. inſtit. eod. tit. §. ſequens diuiſio.
5 Quot ſunt membra interdicti poſſeſſorij?
℟. Tria: Primò pro recuperanda poſſeſſione ei, qui ſpoliatus fuit. Secundò pro adipiſcenda poſſeſſione, & datur ei, qui eam nunquam habuit. Tertiò pro retinenda poſſeſſione, & datur ei, qui ſemper poſſedit.
6 Quãdo dicitur interdictũ momẽtaneæ poſſeſſionis?
℟. Quando agitur de poſſeſſione retinenda; & dicitur momentaneæ poſſeſſionis, quia in momento adueniente ſententia proprietatis poteſt a poſſeſſione cadere. l. 1. ff. vti poſſidetis.
7 Quãdo eſt interdictũ ne aliquid fiat in loco ſacro?
℟. Quando prohibetur, ne aliquid damni fiat in ædificijs, in loco ſacro, vel in materia ſacramentorum. l. 1. ff. de interdict.
8 Si matrimonium fiat cõtra interdictum Eccleſiæ, & Iudicis dirimitur ne?
℟. Ex hoc ſolùm non dirimitur, licèt grauiter puniantur contrahentes: ſi verò ſit clandeſtinum, tunc à ſacro Concilio fiunt inhabiles ad ſic contrahendum. c. 1. & 2. eod. tit. & Abb. ibi. num. 2.

9 Si conſanguinei contrahant, contra interdictum Eccleſiæ, vel Iudicis, quomodo eſt procedendum?

℞. Debent ſeparari, donec cauſa recognoſcatur, & puniri ob tranſgreſſionem. cap. fin. eod. tit.

10 Contrahentes in gradu prohibito, quam pœnam incurrunt?

℞. Sunt ipſo facto excommunicati, ſi ſcienter contraxerunt. Abb. in c. fi. eod. tit. num. 4.

CAPVT LXV.

De Donationibus Inter Virum, Et vxores.

1 QVid eſt donatio?

℞. Eſt rei licitæ nullo iure cogente, mera liberalitate, facta collatio. Azor. in ſum. de donat. §. 1. Hoſtienſ. in ſum. §. 1. eod. tit. l. donari ff. de donat.

2 Quare dicitur donatio?

℞. Quia eſt contracta datio gratis. l. ſenatus. §. donatio. ff. de donat. cauſa. mort.

3 Quot ſunt ſpecies donationis?

℞. Duæ: alia inter viuos, alia cauſa mortis Azor. in ſum. eod. tit. inſtit. eod. tit.

4 Quot ſunt donationes inter viuos?

℞. Prima eſt ob aliquam cauſam interpoſitam, vt gratitudinis, paupertatis, vel affinitatis. Secunda eſt ſimplex nulla cauſa mouente, ſed ex mera liberalitate facta.

5 Quænam eſt donatio inter virum, & vxorem?

℞. Inter viuos aliquando cum cauſa, aliquando ſine cauſa, & poſtremæ ſolent eſſe prohibitæ vt l. fi. C. de donat. ante nupt. aliquæ donationes ſunt inter virũ, & vxorem iuſta de cauſa & permittuntur a lege l. ſi ſponſus. §. conceſſa. ff. de donat. inter vir & vxo. vſq; ad. §. ſi maritus.

6 Quæ eſt donatio ante nuptias, vel propter nuptias?

℞. Quæ fit a ſponſo, vel ab alio ob cauſam matrimonij. Azor. in ſum. eo.

7 Donatio inter virum, & vxorem facta, intentione, vt alter illorum locupletior fiat, tenet ne?

℞. Non. primo, quia præſumitur facta in fraudem creditorum.

8 Quibus in caſibus reuocatur donatio facta inter virum, & vxorem?

℞. In tribus, licet habeat quaſcunq; firmitates. Primo, ſi tacitè reuocetur. Secundo ſi expreſsè per ſcripturam reuocetur. Tertio, ſi donans ſuperuiuat ſuũ donatarium, recuperat ſuam donationem integram, ac ſi non fuiſſet facta: ratio eſt, quia vir & mulier vna caro reputantur, & præſumitur dolus in ſimili donatione. Abb. in c. fin. de donat. inter vir. & vxor. numero 4.

9 Donatio facta concubinæ valet ne?

℞. Si fuerit facta, a Clerico, vel milite non valet: ſi verò a ſæculari, valet. l. 2. C. de don. Abb. c. fin. eod. tit. num. 4. verum hoc intellige, quando donator deſuecet donationem ſuis legitimis hæredibus, vel creditoribus exhibere, non exhibet, tunc enim in damnum alterius non valet.

10 Maritus poterit dotare mulierem?

℞. Poterit præſertim in Hiſpania, vbi inualeſcit hic vſus. Abb. in c. & ſi neceſſe num. 2. eod. tit.

11 In quo caſu tenetur quis dare cautionem, pro recipienda dote?

℞. In caſu, in quo ante receptionem dotis, vir in inopiam inciderit; tunc enim aut debet dare cautionem ſufficientem, de conſeruatione dotis, vel dos deponi debet apud aliquem mercatorem, vt ex vſufructu viuant, ne inopia in cauſa ſit, vt mulier adulterium committat. cap. per veſtras. eod. tit.

12 Si fiat licita matrimonij ſeparatio, dos vel donatio facta ſponſo, eſt ne reſtituenda?

℞. Affirmatiuè, quia cum ſeparatione ceſſauit cauſa donationis, quæ licèt facta fuerit viro, eſt tamen facta ex gratuita mulieris voluntate, quæ voluntas intrinſecè, & eſſentialiter iſtam conditionem includit ſtante matrimonio; vnde ſi fiet ſeiunctio cum deficiat conditio, deficiet pariter voluntas atq; adeò cauſa donationis. cap. 1. eod. tit.

13 Matrimonio ſeparato, quoad torum ſolum, eſt ne reſtituenda dos?

℞. Affirmatiuè, quia eadem militat cauſa. Abb. c. 1. eod. tit. num. 2.

14 In caſu, in quo non poſſit eſſe matrimonium, donatio propter nuptias erit ne valida?

℞. Non, quia defuit cauſa, ob quam donatio facta fuit cap. & ſi neceſſe eod. tit.

15 Bona, quæ durante matrimonio vir, & vxor lucrati ſunt, ſoluto matrimonio ſunt diuidenda?

℞. Affirmatiuè, per æquales partes. c. ſignificauit eod. titul.

16 Vnde debet ſuſtentari mulier, ſi dos illi non reſtituatur?

℞. Si nõ habeat vnde ſuſtententur, debet alimentari ab hærede mariti, vſq; ad integram reſtitutionem dotis cum fructibus, in quibus computanda ſunt alimenta data. Abb. in cap. de prudentia. nu. 6. eod. tit.

17 Contrahentes contra impedimentum publicę honeſtatis lucrantur ne dotem?

℞. Non lucrari ſibi ſi ſcienter faciunt, ſed fiſco debetur. Abb. in c. & ſincere. num. 11. eod. tit.

18 Quis eſt Iudex competens ad petendam reſtitutionem dotis?

℞. Iudex Eccleſiaſticus, ſeparato tamen priùs matrimonio; quia dos reputatur, vt acceſſorium reſpectu matrimonij; & ſecundam regulam Iudex, qui cognoſcit de principali, cognoſcit de acceſſorio. Abb. in c. ſignificabat. num. 2. eod. tit.

19 Si in reſcripto Iudicis delegati contineatur ſola commiſſio cognoſcendi matrimonium tantum, poterit ne quidquam pronunciare vel ſtatuere de dote reſtituenda?

℞. Poterit tamquam de re acceſſoria, & coniuncta matrimonio c. de prudentia. eod tit.

20 Iudex ſæculari eſt ne competens in cauſa ſeparationis propter adulterium?

℞. Non eſt, ſed Eccleſiaſticum. Abb. in cap. plerumque num. 3. eod. tit.

CAPVT

CAPVT LXVI.

Qui Matrimonium Inuehi Apud Iudices, vel contra illud Teſtificari Poſſunt.

1 QVis poterit matrimonium inuehi apud Iudices, quod non ſit contractum ſecundum leges Eccleſiæ, atque adeò petere, vt diſſoluatur?

℟. Si crimen ſit adulterij, ſolus maritus poteſt illud præſtare: ſi verò crimen ſit affinitatis, vel cõſanguinitatis, cum toto tamen, hoc matrimonium eſt contractum abſq; diſpenſatione Apoſtolica; Vicarius, vel Fiſcalis, c.2. Qui matrimonium accuſ. &c.

2 In cauſa matrimonij, abſente reo poſſunt recipi teſtes?

℟. Si agatur de fœdere matrimonij, & reus ſit contumax, poſſunt, immò & cauſa ſẽtẽtiari. c.1.eod.tit.

3 Accuſatus in cauſa matrimonij, quomodo debet comparere?

℟. Perſonaliter, & non per litteras, id namq; exigit grauitas negotij.c.2.eod.tit.

4 Qui ſunt legitimi teſtes in cauſa matrimoniali?

℟. Si cauſa ſit de affinitate, & conſanguinitate; pater, mater, & cõſanguinei ſunt magis legitimi teſtes propter maiorem notitiam, quam de illa re habent continua communicatione. c.videtur eod.tit.

5 Si aliqua puella contra ſuam voluntatem nubat alicui tale matrimonium valet ne?

℟. Si vis fuit cadens in conſtantem virum nõ valet, niſi forte poſtea ex ſua volũtate cognoſcatur à Viro ſuo, tunc enim non auditur, quia per voluntarium coitum, ſublata eſt vis, & remanet matrimonium abſq; aliquo impedimento. c.in ſuper.eod.tit.

6 Qui non poſſunt redarguere, vel impugnare matrimonium, neq; in eo quidpiam teſtificari?

℟. Primò, qui propter quæſtum redarguunt. Secundò, qui denunciationis tempore tacuerunt. Tertiò, qui ſcientes, impedimentũ conſenſerunt conſiliumq; dederunt, vt fieret, niſi talis probauerit ſe ignoraſſe impedimentum, ac poſt matrimonium initum, ad ſuã notitiã perueniſſe. c.ſignificante. & c.vlt. eod.tit.

7 Quomodo probatur, aliquẽ moueri propter queſtum, & non ex zelo?

℟. Per mediatores, teſtes, vel coniecturas probabiles, ſimul cum aliquo teſte Abb. in cap. ſignificante. num.vlt.eod.tit.

8 Quando poterit quis allegare ignorantiam in re, quæ publica fuit?

℟. Primò ſi fuit extra ciuitatem tempore, quo talis res fuit geſta. Secundò, ſi erat in minori ętate. Tertiò, ſi erat infirmitate graui detentus. Quartò, ſi probat, quòd erat excõmunicatus tempore matrimonij; & ſic non poterit accuſare. Abb. in cap.fin.n.4. eod.tit.

CAPVT LXVII.

De conuerſione Coniugatorum.

1 QVid eſt conuerſio?

℟. Eſt mutatio vnius ſtatus in alterum, vel vnius religionis in alteram.

2 Quibus modis poteſt mulier dare licentiam marito, vt ingrediatur religionem?

℟. Tribus. Primo, ſi ipſa faciat votum ſolemne caſtitatis. Secundo, ſi faciat votum ſimplex. Tertio, ſi dederit licentiam ingrediendi monaſterium. Abb. in c.ſignificante. de conuerſ.coniug.num.2.

3 Vxor, quæ dedit viro licentiam ingrediendi religionẽ, quando non cõpellitur ipſa ingredi religionẽ.

℟. Quando in ſæculo continens eſt, atq; adeò integre, caſtèq; viuit: ſi verò id non faciat, compellitur ingredi religionem c.ſignificauit. eod. tit.

4 Quãdo mulier cõpellitur ingredi religionẽ, in caſu quãdo dedit marito licẽtiã introeudi monaſteriũ?

℟. Quando edidit votum caſtitatis, & caſtè non viuit, compellitur adimplere votum, & religionẽ ingredi, vt omnis tollatur ſuſpicio: ſi verò nullum fecit votum, non poteſt cõpelli, ſed poterit reuocare maritum è monaſterio. Abb. in c.ſignificauit eod.tit.

5 Mulier, quæ tali modo cõpellitur ingredi monaſterium, compellitur ne facere profeſſionem abſoluto iam anno?

℟. Non; quia ipſa non ſe obſtrinxit voto religionis, ſed tantum tenetur ingredi monaſterium ob cuſtodiam continentiæ. Abb. vbi ſup. num.2.

6 Si maritus fuit infidelis, pôt ne repetere ſuã vxorẽ?

℟. Facto prius fideli, & facta pęnitentia poteſt: ſed ſi mulier velit monaſteriũ ingredi non tenetur redire in poteſtatem ſui mariti, nam adulterium carnale, & ſpirituale in hoc æquiparantur; & quia maritus adulterauit in fide, ideò perdidit poteſtatem mulieris. c.fin.eod.tit.

7 Si quis nubat per verba de præſenti, poterit ne inuita vxore ingredi religionem?

℟. Ante conſumationem matrimonij poterit, quia hoc eſt in fauorem religionis. c.verum. eod. tit.

8 Si ſponſus per vim cognoſcat carnaliter ſponſam, poterit ne ipſa ingredi religionem inuito ſponſo?

℟. Poterit, quia ex eo quod quis per vim cognoſcat ſuam ſponſam, non dicitur vna caro. Abb. in cap.verum.eod. tit.num.1.

9 Si vxor committat adulterium, poterit ne maritus ipſa inuita ingredi religionem?

℟. Poterit, quia liberatus eſt à poteſtate mulieris per adulteriũ, & mulier etiã ſi poſtea honeſtè viuat, non poterit eũ a religione reuocare. c.conſtitutus. eod.tit.

10 Sponſa ſi non ſit cognita a ſuo ſponſo, poterit ne ingredi religionem inuito Sponſo?

℟. Poterit, ſed Iudex Eccleſiaſticus debet conſtituere certũ tẽpus, intra quod vel profiteatur, vel adhæreat ſuo ſponſo, & finito tempore poterit per vim eam compellere. c.ex publico. eod.tit.

11 Poſt ſententiam diuortij, poterit ne maritus ingredi religionem. ſine licentia vxoris?

℟. Poterit, & ipſa non poterit eum reuocare à religione, neque cõtra, quia per diuortium ſublatum eſt tale impedimentum. c. fi. eo. tit. & Abb. ibi num. 5.

12 Poteſt vxoratus ingredi religionem, & profiteri relicta vxore in ſæculo?

℟. Non poteſt, niſi ipſa vxor faciat votum ſolemne caſtitatis, vel ingrediatur religionem. c. 1. eod. tit. c. cum ſis. eod. tit.

13 Si quis obtinuit ab vxore ſua licentiam in ſcriptis poterit ne ingredi religionem, ipſa remanente in ſeculo?

℟. Si ipſa ſit ſuſpecta de continentia, Epiſcopus debet ei reſtituere virum, & compellere, vt exeat à religione, & cohabitet cum illa. cap. 1. eod. tit.

14 Si coniuges ad inuicem vouerunt continentiam ex mutuo conſenſu, & alter eorum ingrediatur religionem, alter poterit talem ingredientem reuocare à monaſterio, vt ſimul viuant?

℟. Non poteſt; ratio eſt; quia ambo ſimul renunciarunt vſui matrimonij, quoad copulam; præterea non poteſt reuocari à monaſterio, cum profeſſio emiſſa ſit ſtrictior obligatio, & præferatur alijs cauſis. c. dudum. eod. tit.

15 Si mulier det licentiã marito, videt̃ ne ex illo ſolo cõſenſu implicitè vouere caſtitatẽ; cũ neceſſario ex illo ſequatur alterutrum; vel quòd edat votum ſolemne caſtitatis in ſæculo, vel quòd debeat ingredi religionem, vt ſupra dictum eſt?

℟. Implicite vouere videtur, ratio eſt; quia qui vult aliquid tacitè, videtur velle id omne, quod eſt neceſſarium ad conſequendum illud, quod cupit. c. qui vxorem. 33. q. 5. c. prudentiam. de offic. deleg. l. ad rem mobilem. l. ad legatum, ff. de Procurat.

16 Si vxor, quæ dedit licentiam marito ignoret, quòd dando talem licentiam videtur ipſam tacitè vouere caſtitatem, tunc poterit repetere virum à religione?

℟. Affirmatiuè; quia hæc ignorantia iuris excuſat mulierem. Abb. in c. de conuerſione. nu. 4. eod. tit.

17 Si mulier dolo, vel ignorantia dedit licentiam marito ingrediendi religionem, in quo caſu non poterit eum reuocare ad ſæculum, etiam probato dolo?

℟. Si mulier ſeruauit continentiam, poterit probato dolo, vel vi, reuocare maritum ad ſæculum: ſi verò ipſa poſt licentiam datam per dolum, non ſeruauit caſtitatem, ſed fornicata eſt cum alio, tunc non poterit reuocare maritum: eſt enim ſingularis caſus, in quo dolus non reſcindit actum per ſuperueniens delictum. c. veniens. eod. tit.

18 Si mulier per dolum det licentiam marito ingrediendi religionem, & maritus ante ingreſſum committat adulterium, poſt ingreſſum eius, poterit ne vxor repetere ſuum maritum à monaſterio.

℟. Poterit, licèt maritus commiſerit adulterium, ſiue ante ingreſſum, ſiue poſt, Ab. in c. veniens. eo. tit. n. 7

19 Si mulier det per vim, vel metum licentiam marito profitendi, poterit ne poſt profeſſionem repete illum à monaſterio?

℟. Poterit, quia in hoc caſu ſufficit metus reuerẽtialis, vt mulier poſſit reuocare maritum à monaſterio, propter periculum incontinentiæ. c. accedens. eo. tit.

20 Si mulier dedit licẽtiam per metum, & tacuit per duos annos, poterit ne repetere ſuum maritum?

℟. Poterit, quia conſenſus datus per metum, non præſumitur ratificatus lapſu temporis. Abb. in c. accedens. eod. tit. num. 6

21 Coniugatus poteſt promoueri ad ſacros Ordines?

℟. Poteſt cũ duobus requiſitis. Primo, quòd habeat licentiam vxoris. Secundò, quòd ipſa vouẽat continentiam in ſæculo, vel in religione. Abb. in c. coniugatus. eod. tit.

22 Si maritus de facto recipit ſacros Ordines, debet ne compelli habitare cum vxore?

℟. Debet, quia prius erat vinculo matrimonij ligatus. Abb. in cap. verum. eod. tit.

23 Quæ differentia eſt inter coniugatum ordinatum in ſacris, & coniugatum, qui ingreſſus eſt religionẽ, ſi vterque id fecit de licentia vxoris?

℟. Quòd coniugatus ordinatus tenetur alere vxorẽ: coniugatus verò religioſus non tenetur, quia vouit paupertatem. Abb. in capit. coniugatus. eodem titul. numero 4.

24 Clericus coniugatus, poterit ne de fructibus beneficij alere vxorem?

℟. Affirmatiuè, & etiam filios, quamuis ſint illegitimi. Abb. vbi ſup. nu. 5. quia charitas à ſe ipſo incipit. l. præſes, vbi Gloſſ. C. de ſeruit.

25 Vxoratus de licentia vxoris ordinatus, poterit promoueri in Epiſcopum?

℟. Si vxor ſit in ſæculo non poteſt; ſi verò ſit ingreſſa religionem, & profeſſa, poterit. Abb. cap. ſanè. cod. tit. numero 2.

26 Concubinarius poterit ne promoueri in Epiſcopum?

℟. Poſt longam pœnitentiam, & continentiam, poterit. Abb. vbi ſup.

27 Si quis profeſſione facta reuocetur à religione ad inſtantiam ſuæ vxoris; mortua vxore tenebitur ne iterum religioſum ſtatum ſubire?

℟. Si noluerit, non tenetur, ſed poterit ducere aliã; c. quidam eod. tit.

28 Profeſſus vxore ſciente, illa mortua poterit redire in ſæculum?

℟. Non poteſt, quia tenetur adimplere votum. cap. conſuluit. eod. tit.

29 Si maritus voueat caſtitatem, poterit ne exigere debitum?

℟. Non, ſed ſolum tenetur reddere. Abb. cap. ſanè eod. tit. num. 2.

30 Matrimonium ſoluitur ne per ingreſſum religionis?

℟. Si non ſit conſumatum, ſoluitur: quia vir, & vxor non fiunt vna caro ante conſumationem; ſi verò ſit conſumatum, non ſoluitur. Abb. in capit. verum. num. 6. eod. tit.

31 Si marit⁹ viuẽte vxore vouit religionẽ, ipſa cõſẽtiẽte, vel non mortua vxore tenebitur ne permanere?

℟. Tenebitur. Abb. c. ex parte. eod. tit. num. 22.

32 Si coniux vouit continentiam, poterit ne petere debitum?

℟. Non poteſt, vt diximus in ſimili, ſed ſolum tenetur reddere. c. ex parte. eod. tit.

33 Per propoſitum ſeruandæ caſtitatis in ſæculo, ſoluuntur ne ſponſalia de præſenti?

℟. Non ſoluuntur, ſed ſolum per profeſſionem religionis; quia hoc priuilegium nõ eſt conceſſum illis, qui in ſæculo ſeruant caſtitatem: ſed ſolum datum eſt in fauorem religionis. c. ex parte. eod. tit.

34 Vxor poteſt vouere ieiunium, vel caſtitatem ſeruare, vel dare eleemoſynam, vel portare cilicium ſine conſenſu mariti?

℟. Non po-

℟. Non poteſt, quia cum non habeat poteſtatem corporis ſui, non debet illud ineptum ad vſum matrimonij reddere. Abb. in c. 1 eod. tit. nu. 5.

35 Si quis nolit habitare cum ſua vxore, quis debet hanc cauſam cognoſcere, ac de illa iudicare?

℟. Iudex Eccleſiaſticus; quia hoc ſpectat ad vſum matrimonij. Abb. vbi ſup. nu. 4.

36 Si maritus, & vxor ſimul vouerunt continentiam, poſſunt communi conſenſu, non ſeruare tale votum?

℟. Non: imò debent compelli à Iudice Eccleſiaſtico ad eam obſeruandam: ratio eſt, quia votum fuit promiſſum Deo: nec ipſi coniuges poſſunt ſe communi conſenſu liberare ab obligatione Deo facta, Abb. in c. chariſſimus. eod. tit. nu. 6.

37 Si maritus, & vxor poſtquam vouerunt continentiam ſe coniungunt; filius natus ex hac coniunctio, ne erit ne legitimus?

℟. Non eſſe legitimum; quia poſt votum emiſſum ampliùs non potuerunt ſe coniungere; immo filius dicitur natus ex ſacrilego coitu. Abb. vbi ſup. nu. 8.

38 Papa poteſt diſſoluere matrimonium ratum, per verba de præſenti, & non conſumatum?

℟. Ex iuſta cauſa poteſt; ſed non matrimonium ratum, & conſumatum. Abb. c. ex parte eod. tit. nu. 6.

39 Si ſponſa efficitur tertij Ordinis S. Franciſci, diſſoluuntur ne ſponſalia?

℟. Non diſſolui, ſiue ea de præſenti, ſiue de futuro ſint: quia qui ſub tertio hoc ordine ſunt non profitẽtur ſicut religioſi, qui viuunt in clauſtro: tertia enim regula inſtituta eſt etiam pro ijs, qui viuunt in ſeculo coniuncti matrimonio. Abb. vbi ſupra.

CAPVT LXVIII.

De Diuortijs, Seu Separatione Tori.

1 POteſt Iudex Eccleſiaſticus quoad torum coniuges ſeiungere?

℟. Poteſt ob multas cauſas. Trid. ſynod. ſeſſ. 24. c. 8.

2 Quæ ſunt cauſæ, ex quibus matrimoniũ ſeparatur quoad torum, & cohabitationem?

℟. Prima ſeuitia viri nõ præterita, ſed præſens vel timor futuræ. Secunda, ſi maritus inſidiatus eſt vitæ vxoris, vel tentauit eam veneno occidere. Tertia ebrietas, quando tendit in periculum vxoris. Quarta hæreſis. Quinta vitium ſodomiæ. Sexta adulterium. Couar. 2. p. c. 1. §. 5. c. litteras. de reſtit. ſpol. Tolet. in ſum. lib. 7. c. 25. Sà verb. matrimonium nu. 1. Panor. in capit. quæſiuit de diuort. Innoc. capit. maritus de adulter.

3 Si poſt factam pœnitentiam propter adulterium, vir cognoſcat vxorem, quid agendum?

℟. Matrimonium reintegratur ex officio Iudicis. Abb. in c. litteris. de diuort. Felyn. in cap. ſi lator. de re iudic.

4 Poteſt maritus propria auctoritate ſeparari ab vxore adultera?

℟. Non poteſt, quia eſt neceſſaria declaratio Iudicis. Nau. in manual. c. 22. n. 21. Sanchez lib. 10. de diuort. diſp. 12. nu. 10. Sot. art. 3. Rich. q. 3. diſt. 35.

5 Quando fit ſeparatio in matrimonio ob nimiam ſæuitiam viri, quis debet alere vxorem, præcipuè ſi iſta viro nullam exhibuit dotem?

℟. Vir, debet alere vxorem ſeparatã à ſe congruè, & honeſtè; etiam ſi ipſa non exhibuerit dotem; ratio eſt, quia ſeparatio non fit propter defectum mulieris, ſicut quando ſeparatur propter adulterium; ſed fit propter nimiam crudelitatem, & ſæuitiam eiuſdem viri, vnde in eius damnum res cedere debet: & licet vir habeat poteſtatem ſupra mulierem ad eam corrigendam, tamen hæc poteſtas in charitate Chriſti fūdata eſſe debet, & non in tyrannidem declinare, tenet Abb. in c. tranſmiſſa de reſtitutione ſpoliator.

6 Quæ dicitur nimia ſæuitia in viro?

℟. Non ſolum illa ſæuitia danda eſt, ex qua pertimeſcendũ eſſet de morte mulieris, ſed illa etiam, ex qua ſequeretur aliquod graue damnum, ſcilicet vulnus, vel carceratio, vel mutilatio, vel læſio aliqua in mẽbris, vel negatio victus, & veſtitus neceſſarij, aut quid ſimile. tenet Abb. in cap. ex tranſmiſſa. nu. 4. de reſtit. ſpoliator.

7 Quando fit ſeparatio tori, quis Iudex debet taxare alimenta neceſſaria præbenda à marito pro ſuſtentatione mulieris?

℟. Iudex Eccleſiaſticus, tùm conſiderata qualitate viri, & mulieris, tùm conſiderata viri opulentia, & diuitijs, præterea debet vir dare ſupellectilem neceſſariam mulieri ne illa viuat in neceſſitate, & mendicitate, at non cum illa opulentia, quam habebat in domo mariti.

8 Si poſt ſeparationem factam, vir poſtulet, vt ſibi reſtituatur vxor, quid debet probare?

℟. Primò matrimonium eſſe ratum, & conſumatũ. Secundò ſpoliatio talis ſponſæ ſibi facta fuerit, vel ſaltem quod talis ſponſa detineatur, contra eius voluntatem, in domo patris eius, & tunc iuridicè reſtituitur ei ſponſa. c. ex tranſmiſſa de reſtitutione ſpoliatorum.

9 Si hæc probentur à viro, & tamen vxor probet magnam ſæuitiam viri, debet ne fieri reſtitutio?

℟. Non debet fieri, niſi vir det ſufficientem cautionem de non offendenda muliere, quia prius debet vitari periculum mulieris, quam complacentia viri. c. ex tranſmiſſa de reſtitutione ſpoliatorum.

10 Si vxor probet in iſto caſu, capitale odium viri ſui contra ſe, debet ne ei reſtitui ſub fideiuſſione?

℟. Non debet reſtitui, quia ad conſeruandam vitã, nulla fideiuſſio ſufficit, & nemo poteſt illam dare, ratio eſt, quia nemo eſt dominus membrorum ſuorum, neq; ſuæ vitæ, & ſicut nemo poteſt ſe ipſum interficere, ſic nemo pro alio poteſt vitam ſuã ſpondere apud Iudices, pro delicto alieno, vnde oritur, quod nemo poteſt fideiuſſionem facere, videlicet quod maritus non interfecturus ſit mulierem. l. liber homo, ff. de libero homine exhibendo. c. ex tranſmiſſa de reſtitutione ſpoliatorum.

11 Si poſt adulterium reconcilietur, & habeat copulam cum illa eſt ne locus ſeparationis?

℟. Non. Sà verb. diuortium. nu. 2.

12 Poteſt maritus poſt ſeparationem ingredi religionem?

℟. Poteſt. c. ſi. de conuerſ. coniugat.

13 Poteſt ne fieri ſeparatio ad tempus, per Iudicem Eccleſiaſticum?

℟. Poteſt

℟. Pōt ſecūdū qualitatē cauſę. sà verb. diuortiū. n. 9.

14 Poſſunt ne coniuges mutuo conſenſu ſine licentia Iudicis ſeparari, & ingredi religionem?

℟. Poſſunt. Victoria de matrimon. concluſ. 256.

CAPVT LXIX.

De diſpenſationibus in Matrimonium.

1 Quid eſt diſpenſatio matrimonij?

℟. Eſt tollere impedimenta, quę faciunt matrimonium nullum, vel quæ impediunt eius vſum. Vgolin. de offic. & poteſt. Epiſcop. fol. 168.

2 Quis poteſt diſpenſare in gradibus prohibitis?

℟. Summus Pontifex. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 5.

3 In ſecundo gradu, quis poteſt diſpenſare?

℟. Papa, & inter magnos Principes, & ob publicā cauſam. Trid. ſyn. vbi ſup.

4 Quis poteſt diſpenſare impedimētis dirimentibus matrimonium?

℟. Papa. Tol. in ſum. lib. 7. cap. 18. nu. 3.

5 Qui impetrant diſpenſationem à Papa, & ante præſentationem coram ordinario, vel Delegato habent copulam carnalem, puniendi ne ſunt?

℟. Graui pœna eſſe puniendos.

6 Quis poteſt diſpenſare, vt clericus in ſacris, vel Monacus nubant?

℟. Dixi. lib. 1. cap. 31. nu. 18.

7 Quæ ſunt legitimæ cauſæ diſpenſationis?

℟. Prima, quando adhibita diligentia inuenitur diſparitas conditionis. Secunda, quādo diues vult ducere pauperem. Tertia, quando ſedantur lites, vel inimicitiæ.

8 Quibus in caſibus poteſt Epiſcopus diſpenſare in impedimento dirimente matrimonium contractū?

℟. Quando matrimonium publicè eſt contractum, & impedimentum occultum, & ſeparatio fieri non poteſt ſine magno ſcandalo, nec facile Papam adire poteſt ob paupertatem, vel aliam cauſam. Syluest. verb. diſpenſat. q. 9. n. 15. Nauar. in manual. c. 22. n. 85.

9 Hæc diſpenſatio eſt ne in foro interiori, vel exteriori?

℟. Solum in foro conſcientiæ, vnde ſi poſt dictam diſpenſationem impedimentum fiat publicum, fiſcalis poterit manus inijcere, & ille tenebitur petere diſpenſationem à Papa, & interim ſeparandus eſt, licet mitius ſit puniendus. Sanch. to. 3. lib. 8. diſp. 6. nu. 16. Enriquez. de matrim. lib. 12. cap. 3. nu. 2.

10 Poteſt Epiſcopus diſpenſare in cognatione ſpirituali, orta poſt contractum matrimonium?

℟. Affirmatiuè. c. 1. de cogn. ſpirit. lib. 6. Glo. in c. deſideras. 3. q. 1. Io. And. in c. ſi vir. eo. tit. Syluest. verb. matrimonium. 8. q. 7.

11 Poteſt Epiſcopus diſpenſare in impedimentis, quæ impediunt matrimonium contrahendum, ſi non dirimunt contractum?

℟. Poteſt, ſed ſolus Papa in impedimentis dirimentibus matrimonium contractum. Paludan. lib. 4. diſp. 28. q. 2. Nauar. in manual. c. 22. nu. 85.

CAPVT LXX.

De Adulterijs.

1 Quid eſt adulterium?

℟. Quaſi ad alterius torum acceſſus.

2 Quis dicitur adulterinus?

℟. Qui genitus eſt ex adulterio; ſicuti nūmus dicitur adulterinus, qui habet ſigillum adulteratum.

3 Quam pœnam incurrit adultera?

℟. Primò ſeparationem à toro. Secundò pęnā detruſionis in monaſterium. Tertiò ſciſſionem capillorū. Quartò excommunicationem, ſed de iure ciuili eſt pœna capitalis. l. cohæredem. ff. ad legem Iuliam de adulter.

4 Poteſt Epiſcopus excōmunicare adulterum, vel adulteram?

℟. Poteſt, ſed debet attendere, quod ſit publicum, ne ipſe ſua excommunicatione faciat publicū, quod eſt ſecretum. Abb. in cap. intelleximus. de adulter. n. 5.

5 Quis poterit accuſare mulierem de adulterio?

℟. Si agatur de ſola ſeparatione tori, ſolus maritus; ſi verò agatur ad pœnam mortis legalem, quilibet idoneus. l. ſi. maritus, ff. de adulter. c. maritus. eod. tit.

6 In cauſa adulteri, quæ probatio requiritur?

℟. Solum pręſumptio violenta, ſicut nudus cum nuda, in eodem lecto iacentes. Abb. in c. maritus. n. 5. eo. tit. c. afferte de præſumpt. Abb. in c. tua fraternitas. num. 2. eod. tit.

7 Quibus modis palam fieri poterit adulterium, vt poſſit Epiſcopus ex ſuo officio procedere?

℟. Primo, ſi mulier adhæſit publicè alicui concubinario, vt cum eo dormiat, & viuat, ſicut ſi eſſent maritus, & vxor. Secundo, ſi habent filiū ex alieno marito. Tertio, ſi palam admittit viros. Abb. in c. intelleximus. de adulter. nu. 6.

8 Adulterium inducit ne ſeparationem matrimonij, quoad vinculum?

℟. Non, quia eſt indiſſolubile, ſed ſolum quoad torum. Abb. in c. gaudemus. de conuerſ. coniugator. numero 2.

9 Si vir, & mulier ambo ſint adulteri, ſeparantur ne à matrimonio?

℟. Non, quia cum paria pro vtraq; parte ſint delicta: delictum vnius, alterius delicto compenſatur c. tua fraternitas. eod. tit.

10 Si matrimonium ſeparetur quoad Torum, quis tenetur alere filios?

℟. Pater, & lucratur dotem. Abb. in c. fin. conuerſ. infidel. num. final.

11 Maritus retinens coniugem adulteram, qua pœna punitur?

℟. Se ipſum reddit adulterum, qua propter publicè fuſtibus eſt flagellandus, & alijs pœnis afficiendus. c. ſi vir. de adulter.

12 Maritus poteſt ſua auctoritate, quoad torum ſeparationem facere propter adulterium vxoris?

℟. Si adulterium ſit publicum poteſt, ſed non poterit lucrari dotem, niſi poſt ſententiam; ſi verò non ſit publicum, non poteſt abſq; ſententia Iudicis; quia pœna non

na non poteſt imponi niſi per Iudicem. Abb. in c. tua fraternitas. de adult. nu. 6.

13 Si quis cognoſcat carnaliter mulierem poſt adulterium, poterit ne poſtea contra eam vlterius agere?
℞. Si ſciebat adulterium, non poterit; quia per coniunctionem carnalem ei pepercit. Ab. in c. tua. eodem tit. num. 8.

14 Si fiat matrimonij ſeparatio quoad torum, quis lucratur dotem?
℞. Si ſeparatio fiat propter delictum mulieris; Vir lucratur: ſi verò fiat propter delictum Viri, mulier. Abb. in c. tua. eod. tit. nu. 3.

15 Maritus tenetur cum adultera habitare?
℞. Non: neque ei præſtare alimenta neceſſaria propter magnum delictum. Abb. in c. ſi Vir. eod. tit. nu. 1.

16 Propter crimen ſodomiæ admittitur ſeparatio Tori?
℞. Affirmatiuè, ſi ſit cum propria muliere, vel cum alia, quia maior iniuria fit matrimonio per ſodomiā, quàm per adulterium. Ioan. Andr. Anchar. & Archidiac. in c. maritus. eod. tit. c. idolatriæ. 23. q. 1. c. omnes accuſationes. 22. q. 7.

17 Si mulier dicat Sacerdotem cum ipſa commiſiſſe adulterium debet ne ei credi?
℞. Si non ſint aliæ præſumptiones, vel teſtes, non creditur ei, propter auctoritatem Sacerdotis. c. ſignificaſti. de adulter.

18 Clericus deflorans virginem, quam pœnam incurrit?
℞. Debet cogi ad ipſam dotandam, & vlterius corporalitèr caſtigatur arbitrio Iudicis ſecundum qualitatem delicti, & perſonæ. Abb. in c. 2. eod. tit. nu. 2.

19 Quando quis deflorat virginem, quæ dos debet ei aſſignari a Iudice?
℞. Locupletior dos, quam requirit qualitas ipſius perſonæ, propter iniuriam factam virgini. Abb. in c. 1. eod. tit. nu. 4.

20 Si maritus dotet vxorem, quia eam violauit, & ſine filijs diſſoluatur matrimonium, dos illa ad quem pertinebit?
℞. Ad mulierem; quia eam iam acquiſiuit propter crimen à marito commiſſum. Abb. capit. 1. eod. titulo num. 3.

21 Quando quis habuit coitum cum aliqua, & ipſa affirmat eſſe Virginem, & vir contradicit; cui credendum eſt?
℞. Mulieris niſi vir probet contrarium. Abb. c. 1. de adult. nu. 2.

22 Si tempore conceptionis mulier admittat alienos viros, & fiat ſcortum; filius poſtea natus cuius præſumitur eſſe?
℞. Si vir non erat abſens, ſed illo tempore habitabat cum vxore, filius præſumitur legitimus, tanta eſt vis matrimonij: vnde pro illo in fauorem infantis iudicandum eſt. Abb. in cap. intelleximus. eodem tit. numer. 7.

23 Poteſt Epiſcopus diſpenſare cum Clerico de adulterio, ab eo commiſſo?
℞. Poteſt. Abb. c. at ſi Clerici. de iudicijs. nu. 1.

24 Si mulier propter adulterium ſeparetur à viro, debet ne ei reſtitui dos?
℞. Non; quia propter magnum delictum, perdidit dotem, & bona, quæ durante matrimonio lucrata eſt tenet Abb. in c. plerunque de donationibus inter virum, & vxorem.

25 Mulier adultera, poteſt ne cogi inuita ingredi monaſterium?
℞. Poſtquam eius maritus eiam pepercit, & fecit pœnitentiam, poteſt cogi ingredi monaſterium, non vt faciat profeſſionem, quia tanto beneficio minime digna eſt, ſed vt faciat pœnitentiam ſui adulterij. c. gaudemus de conuerſ. coniugatorum.

26 Vxor, quæ fuit adultera, ſi reconcilietur viro, vel vir eam cognoſcat carnaliter, perdidit ne dotem?
℞. Si maritus ſciat adulterium, & eam cognoſcat carnaliter, non perdidit dotem, neque quando vir relaxat, ſeu condonat delictum, ratio eſt, quia ſi vir indulget quod maius eſt, videtur indulgere quod minus eſt, vt tenet Abb. in c. plerunq; de donationibus inter virum, & vxorem, nu. 5.

27 Si vxor poſt ſeparationem factam, propter adulterium, probet affinitatem cum ſuo marito, & matrimonium iudicetur nullum fuiſſe, in iſto caſu poterit mulier recuperare dotem?
℞. Non poterit recuperare dotem, pluribus rationibus. Primò, quia illa mulier quantum eſt ex ſe commiſit verum adulterium, quia quando commiſit delictum, vxorata & non libera reputabatur, & ſic iuſtè punitur in amiſſione dotis. Secundò ne detur occaſio mulieribus, vt committant tàm nefarium crimen. Tertiò, quia non licet violare matrimonium, neq; ſpem matrimonij. Quartò vt ſit in exemplum, ac monimentum cæteris mulieribus. l. ſi vxor. ff. de adulterijs.

28 Si maritus inueniatur adulter in fide, committendo crimen hæreſis, & mulier ſit carnaliter adultera: compenſatur ne vnum adulterium cum alio?
℞. Non, ratio eſt, quia in delictis diuerſi generis, nulla fit compenſatio, cum debeantur pœnæ diſtinctæ, & inæquales. tenet Abb. in c. fin. de conuerſione coniugatorum, nu. 4.

29 Adultera de iure ciuili, quam pœnam incurrit?
℞. Perdit dotem, & vitam, ad diſpoſitionem mariti, quia maritus poterit eam reconciliare ſibi, atque illi parcere. tenet Abb. in c. ſolo, vt lite non conteſtata. numer. 3.

30 Maritus poterit ne mulieri delictum indulgere, & interficere virum adulterum?
℞. Non poſſe, nam ſi indulget mulieri, videtur, & viro indulgere, & talis vir tunc liberatur per legem; ratio eſt, quia maiorem iniuriam fecit ei mulier adultera, quam vir, vnde ſi relaxat ei quod maius eſt, debet, & relaxare quod minus eſt.

31 Quare lex promiſit, vt vir propria manu interficiat mulierem adulteram, & virum Adulterum?
℞. Quia offenſa adulterij eſt magna, & maior omni alia offenſione, & ſic lex vult, vt ſua propria manu vindicetur.

31 Mulier poteſt accuſare virum de adulterio, ſicut vir poteſt accuſare mulierem?
℞. Non poſſe, quoad pœnam capitalem, ſed ſolum quoad ſeparationem tori, & tunc mulier iuſtè lucrabitur ſibi dotem, & donum datū ei propter nuptias, necnon, & arrhas, tenet Ab. in c. 1. vt lite non conteſtata, nu. 2. & 3.

FINIS LIBRI PRIMI.

LIBER SECVNDVS CONTINENS MATERIAM CENSVRARVM.

CAPVT PRIMVM.

De Excommunicatione.

1 QVot ſunt cenſuræ?
℞. Tres; excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictum. cap. quærenti. de verbor. ſignificatione.

2 Supra quas perſonas ferri poſſunt iſtæ cenſuræ?
℞. Excõmunicari poteſt quilibet Chriſtianus viuus; ſuſpẽdi Clericus; interdici populus. Sot. in 4. diſtinct. 22. q. 3. artic. 1.

3 Quid eſt excommunicatio?
℞. Eccleſiaſtica cenſura, qua Chriſtianus priuatur ingreſſus Eccleſię cõmunione, & oratione fideliũ, & ſepultura Eccleſiaſtica. Tolet. in ſum. lib. 1. c. 5.

4 Quotuplex eſt excommunicatio?
℞. Duplex: maior, & minor. c. ſi celebrat. de excom.

5 Quænam eſt maior?
℞. Quæ priuat tribus ſupradictis bonis actiuè, & paſſiuè. c. ſi celebrat. eod. tit. Tolet. in ſum. lib. 1. c. 5.

6 Quænam minor?
℞. Quæ priuat ſolum paſſiuè, participatione Sacramentorum. Tolet. in ſum. lib. 1. cap. 5.

7 Quot ſunt excommunicationis genera?
℞. Duo: vnum genus eſt à iure, & alterum ab homine. Tolet. vt ſup.

8 Quænam eſt à iure?
℞. Quæ fulminatur a Papa, & à Concilijs Generalibus per canonum ſtatuta. Tol. vbi ſup.

9 Quænam eſt ab homine?
℞. Quæ ab aliquo Iudice legitimo, ſeruatis Iuris ſolemnitatibus fertur Tol. vbi ſup. nu. 2.

10 Quæ ſunt ſpecies excommunicationis?
℞. Vera, comminatoria, iuſta, iniuſta, valida, inualida, & nulla. Tol. in ſum. lib. 1. c. 1. nu. 1.

11 Quæ eſt excommunicatio vera?
℞. Quæ incurritur, ipſo iure, aut ipſo facto, & ligat abſq; alia ſententiæ declaratione. Abb. in c. quibuſdã de pœnit. nu. 6.

12 Quæ eſt comminatoria?
℞. Quæ non ligat ſtatim, ſed expectat Iudicis ſentẽtiam, quia lata eſt ad terrorem. Abb. vbi ſup.

13 Quæ eſt excommunicatio iuſta?
℞. Quæ fertur, cum omnibus circumſtantijs. Tolet. in ſum. lib. 1. c. 10.

14 Quæ eſt iniuſta?
℞. Quæ caret aliqua, ex dictis circumſtantijs, & fertur ex defectu cauſæ. Tol. in ſum. lib. 1. c. 10. nu. 1.

15 Quæ eſt valida?
℞. Quæ fertur cum legitima cauſa, & ſeruatis omnibus requiſitis. Tol. vbi ſup.

16 Quæ eſt inualida?
℞. Quæ caret, his ſolemnitatibus. Tol. vbi ſup.

17 Quæ eſt excommunicatio latæ ſententiæ?
℞. Quæ ſtatim incurritur, ſiue prolata ſit à Iure, ſiue ab homine. Tol. in ſum. lib. 1. c. 5. nu. 2.

18 Quæ eſt excommunicatio, quæ dicitur continere errorem intolerabilem?
℞. Quæ eſt lata, ob bonum opus, puta quod voluit ædificare Eccleſiam, vel dare eleemoſynam. Tol. in ſum. lib. 1. c. 10. nu. 4.

19 Quæ differentia eſt, inter excommunicationem à Iure, vel ab homine?
℞. Excommunicatio à Iure incurritur, abſq; alia ſẽtentia, & non ſpirat morte latoris: excommunicatio verò ab homine incurritur, per ſententiam cum ſolemnitatibus latam, & ſpirat morte latoris. Tolet. in ſum. lib. 1. c. 3. & 15.

20 Quando fit mentio de excommunicatione, de qua eſt intelligenda?
℞. De maiori, quia eſt medicina animæ. c. ſi quem. de ſent. excom.

21 Quæ ſunt ſeruanda, inferenda ſententia excõmunicationis?
℞. Trina, monitio, quod feratur in ſcriptis, & contumacia, vel peccatum mortale. c. ex quâ probante. eod. tit. Syluest. verb. excommunicatio. nu. 12.

22 Sententia excommunicationis lata eſt, cum cæteris requiſitis, ſed nulla præcedente monitione, valetne?
℞. Negatiuè. Sot. in 4. diſt. 22. q. 1. art. 2.

23 Quam pœnam incurrit Iudex, excommunicans aliquem, abſq; iuſta cauſa, monitione, & ſcriptura?
℞. Suſpenſionis; & ſi eſt Epiſcopus, priuatur ingreſſu Eccleſiæ. c. 1. de ſent. excom. in 6.

24 Si in ſententia excommunicationis deſit aliqua ſolemnitas, excommunicatus, erit ne vitandus ab Eccleſia?
℞. Affirmatiuè, donec declaretur talis nullitas. Victoria. de excom. q. 2.

25 In ſententia excommunicationis lata, per ſtatutũ, requiritur ne ſcriptura, vel monitio?
℞. Non requiri, nec in caſu, quando non poteſt haberi copia Notarij, & eſt periculum in mora. Io. And. in c. Romana. de ſent. exc. in 6.

26 Cur in dubio, quando loquimur de excommunicatione,

cation, intelligendum eſt de maiori, & non de minori: & quando dubitamus, an ſit quis excommunicatus excommunicatione latæ ſententiæ, vel comminatoria, intelligendum eſt de comminatoria?

℞. Quia, loquendo in communi; in primo caſu ſumus in iure, & ſic intelligendum eſt de maiori, cum ſit medicina animæ, & præſupponendum eſt, Eccleſiam vti efficaciori medicina: in ſecundo verò caſu ſumus in facto, & ſic iudicandum eſt, in fauorem proximi, pro minori damno.

27 Quæ differentia eſt inter anathema, & excommunicationem?

℞. Non differre quoad vinculum à maiori excommunicatione, differre tamen interdum in ſolemnitate. vide c. debent 11. q. 3. Couar. nu. 6. Sayr. lib. 1. c. 3. Abb. in c. cum ab Eccleſiarum, nu. 1. de offic. ordin. vnde qui eſt anathemate irretitus ſemper intelligitur excommunicatione maiori ligatus. Tolet. in ſum. lib. 1. c. 5. nu. 1.

28 Quando excuſat ignorantia ab excommunicatione?

℞. Quando neſcio, quod faciendo talem rem, excõmunicationem incurram; ratio eſt, quia in excommunicatione requiritur conſenſus voluntarius, qui non cadit in ignorantem; verùm ignorantia nunquã excuſat in facto de ſua natura damnato, puta ſacrilegio, furto, vel adulterio. Abb. in c. a nobis. de ſent. ex comm. Couarr. in c. alma mater. eod. tit. in 6. nu. 8.

29 Quæ eſt ignorantia craſſa, & quæ ſupina?

℞. Dixi. lib. 1. c. 25. nu. 15.

30 Excommunicationis ſententia, tranſit ne in rem iudicatam?

℞. Negatiuè; imò abſolui poteſt poſt decem annos: & ſi excommunicatus fiat deterior, inuitus debet abſolui à Iudice, quia excommunicatio eſt medicina, & ſi non prodeſt, non eſt illa vtendum. Io. Andr. in c. 1. de ſent. excom. in 6.

31 Excommunicatus poteſt ne abſolui inuitus?

℞. Si excommunicatione fiat deterior, inuitus poteſt abſolui à Iudice; quia excommunicatio eſt medicina animæ. vt dixi Io. Andr. vbi ſup. Abb. in c. clericus de cohabitatione clericorũ, & mulierũ, nu. 5.

32 Excommunicatio poteſt ne ferri ſub conditione?

℞. Poteſt. Armil. verb. excommunicatio. nu. 2.

33 Excommunicatio in re difficillima, vel leuiſſima, eſt ne valida?

℞. Negatiuè. Sà. verb. excommunicatio. nu. 18.

34 Excommunicatio lata, contra facientes aliquam rem, comprehendit ne auxiliantes, & conſilijantes?

℞. Negatiuè, quia eſt lex pœnalis, quæ extendi non debet, niſi exprimatur. Sà. verb. excommunicatio. numero 19.

35 Excommunicatio pro quibus culpis ferri poteſt, & contra quos?

℞. Contra contumaces, & pro culpis præteritis, & futuris, præcedentibus monitionibus, & ſolemnitatibus à iure requiſitis. Sot. in 4. diſt. 22. q. 1. art. 2.

36 Si excommunicatio fertur ab Epiſcopo in viſitatione contra reſiſtentes ei; requiruntur ne contumacia, trina monitio, & ſcriptura?

℞. Negatiuè, quia ipſa perturbatio, reſiſtentia, & prohibitio viſitationis ſufficiunt ſine ijs ſolemnitatibus in hoc caſu; imò Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 10. dat Epiſcopis omnimodam poteſtatem, vt procedant, tãquã Sedis Apoſtolicæ Delegati. Sylueſt. verb. excommunicatio. 2. numero decimotertio.

37 Si excommunicatio fertur, vt omnes Clerici accedant ad proceſſionem ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrenda, talis excomunicatio erit ne valida?

℞. Erit, quia illa requiſita inſunt occultè in culpa futura. Couar. in cap. alma mater. §. 10. nu. 1.

38 De culpa præterita, poteſt ferri excõmunicatio ſine præcedentis canonica monitione?

℞. Negatiuè, & ſi feratur erit nulla. Nauarr. in manual. cap. 27

CAPVT II.

De miniſtro excommunicationis.

1 QVis poteſt ferre ſententiam excõmunicationis?

℞. Qui habet claues, & iuriſdictionem Eccleſiaſticam, ſicut Papa, Concilium Generale, Epiſcopi, & cæteri habentes iuriſdictionem. Tol in ſum. lib. 1. cap. 6. nu. 2.

2 Qui poſſunt proferre ſententiam excommunicationis?

℞. Solus Papa, & Concilium Generale, & etiam cõcilia prouincialia per ſtatuta particularia. Tolet. vbi ſupra.

3 Fœmina poteſt excommunicare, ſi habeat iuriſdictionem, vt habent aliquæ Abbatiſſæ?

℞. Negatiuè; quia talis iuriſdictio pertinet ad poteſtatem clauium, quam fœmina habere non poteſt. Tolet. vbi ſupra cap. ſecreto. de maioritat. & obed.

4 Laicus poteſt excommunicare.

℞. Poteſt; ex commiſſione Summi Pontificis, quia non eſt neceſſarium, vt hęc iuriſdictio exerceatur per presbyterum. Abb. in c. fi. de cleric. ægrot. vel debilit.

5 Simplex Sacerdos, vel Parochus habet ne poteſtatem excommunicandi ſuos ſubditos?

℞. Si eam non habeant ab Epiſcopo, non poſſunt quia non habent iuriſdictionem iudicialem. Tolet. vbi ſup.

6 Poteſt Epiſcopus excommunicare ſuos ſubditos, pro delictis commiſſis in aliena Diœceſi?

℞. Negatiuè, ratio eſt, quia delicta ſequuntur forum loci, quoad punitionem. Clem. 1. de fo. c.

7 Excommunicatus vna excommunicatione, poteſt de nouo excommunicari alia excommunicatione ob aliam cauſam?

℞. Poteſt. S. Thom. in 4. diſt. 18. q. 2. art. 3.

8 Sententia lata a Iudice excommunicato, tenet ne?

℞. Negatiuè, ſi publicè ſit excommunicatus. cap. ad probandum. de ſent. & re iudic. ſed ſi ſit occultè, in fauorem aliorum valet. Abb. vbi ſup. in c. ad probandu.

9 Excommunicatio lata a Iudice mortuo, vel ablata iuriſdictione valet ne?

℞. Affirmatiuè, quoad eos, qui ante mortem Iudicis, eam incurrerunt, ſed negatiuè, quoad eos, qui poſt eius mortem eam incurrerunt; quia talis excommunicatio ſpirat morte mandantis. Molina verb. excommunicatio.

10 In edicto generali comprehenditur ne ipſe Epiſcopus?

℞. Negatiuè,

℞. Negatiuè.c.quia periculoſum de ſent.exc.in 6.

11 Poteſt Epiſcopus proferre ſententiam excommunicationis in ſubditum ſuum,exiſtentem extra ſuam diœceſim?

℞. Diſtinguendo, ſi talis deliquit in ſua diœceſi, & fugit in aliam poterit, & præuia citatione eum fructibus, & prouentibus priuare.cap.fin.de foro cóp.

12 Epiſcopus excommunicatus, poteſt alium excommunicare?

℞. Sub diſtinctione,vt dixi in ſimili:ſi eſt occultè excommunicatus, poteſt; quia Eccleſia non priuat iuriſdictione occultè excommunicatum; ſi autem manifeſtè, non poteſt. Sot.in 4. diſtinct.22.q.2. art.1.

13 Poteſt ne Epiſcopus comprehendere abſentes, ſi generaliter proferat ſententiam excommunicationis per viam ſtatuti?

℞. Negatiuè.c.vnanime.de conſt.

14 Quando debet Iudex Eccleſiaſticus,vti excommunicatione,& quomodo?

℞. Quando alia non proſunt remedia, & debet eſſe moderatè; & in ſubſidium, & præmiſſa ſaltem vna monitione,vbi fuerit contumacia, Trid.ſyn. ſeſſione 25.cap.3.

15 In cauſis ciuilibus, quando poteſt fieri perſonalis, vel realis executio, debet ne Iudex Eccleſiaſticus deuenire ad Excommunicationem?

℞. Negatiuè.Trid.ſyn.vbi ſup.

16 Poteſt Epiſcopus excommunicare aliquem, propter debitum ciuile?

℞. Negatiuè; ſi non ſit contumacia, ſed debet potius procedere contra illius bona,eiuſque perſonam.

17 Si quis dicat ſe velle eſſe incarceratum, & non eſſe excommunicatum;quid debet facere Iudex?

℞. Eum abſoluere,& incarcerare;quia excommunicatio fuit ſolum in ſubſidium, donec comprehēderetur.Trid.ſyn.ſeſſ.25.c.3.

18 Excommunicatus,ſi appareat, eſt ne ſtatim abſoluendus?

℞. Affirmatiuè,ſi pęniteat de ſua contumacia.

19 Quādo pars ſit ita pauper,ꝙ nulla ſit ſpes illū poſſe ſatiſfacere;dēt ne talis excommunicari a Iudice?

℞. Negatiuè;imò ſi eſt excommunicatus, debet abſolui,quia talis medicina ei non prodeſt.

20 Mulctæ,& pęnæ,quæ dantur loco excommunicationis,cui debent applicari?

℞. Pijs locis, ex determinatione Illuſtriſſimorum Cardinalium.

21 Contumacia, quomodo debet conſtare Iudici, vt poſſit diſcernere excommunicationem?

℞. Antequam Iudex diſcernat excommunicationē, debet apparere in actis Notarij per informationem iuridicam,vel ſaltem,per depoſitionē,cum iuramēto Nuncij,vel Officialis Curiæ,quòd H. eſt contumax, vel quid ſe abſcondit, & non apparet,vel quod realis executio non poteſt fieri, in bonis eius; quia abſcondit bona,& tunc in ſubſidium iuſtè diſcernitur ſententiam excommunicationis.DD.ſuper c.3.ſeſſ.25. Cōcil.Trid.

22 Poteſt Epiſcopus excommunicare recuſantem ſoluere decimas,abſq;eo quòd fiat executio,in bonis?

℞. Poteſt,quia ſunt alimenta Clericorum.Trid. ſyn. ſeſſ.26.c.12.de refor.

23 Poteſt ne pars aduerſa, ad cuius inſtantiam infertur excommunicatio, poſtquam eſt ſatis facta remouere excommunicationem?

℞. Negatiuè,ſi iam incidit in excommunicationem; quia pars,non hēt poteſtatem ligandi,& abſoluendi, ſed poteſt ſolùm in abſolutionem conſentire.

24 Si talis excommunicatio eſt iniuſta,poterit ab aliquo abſolui,abſque Iudicis auctoritate?

℞. Non poteſt,ſed poterit recuperare damnum,quia ipſe non eſt Iudex in ſua cauſa.

25 Valet ne ſententia Delegati, ante oſtenſam commiſſionem?

℞. Negatiuè.Sà.verb.excommunicatio.nu.10.

26 Si Epiſcopo committatur ab aliquo Principe aliqua cauſa,poteſt ne in illa vti ſententia excōicationis

℞. Non poteſt,quia agit perſonam Principis ſæcularis,cui non eſt conceſſa poteſtas clauium. Ang. verb. excommunicatio.

27 Cognitio in materia excōmunicationis, ad quem Iudicem ſpectat?

℞. Solùm ad Eccleſiaſticum.Trid.ſyn.ſeſſ.25. c.3. de reform.

28 Iudex excommunicans,ſi in excommunicationem inciderit,poterit ne abſoluere excōicatum a ſe?

℞. Non poteſt ſi eſt publicè excommunicatus, ſecus verò ſi eſt occultè.Tol.in ſum.lib.1.c.16.nu.12.

29 Declaratio excommunicationis, quomodo debet fieri?

℞. Parte citata,aliàs eſt nulla.Felyn.in c.Rodulphus de reſcript.

30 Quis dicitur inijcere manus violentas in clericū?

℞. Qui percutit, qui tenet clericum per veſtem, vel frænum equi,ita,vt abire nō poſſit,aut occidit equū, cui clericus inſidet, aut aufert à clerico aliquid per violentiam, vel deturpat eius veſtem, qua indutus eſt, vel includit eum in aliquo loco, vel perſequitur clericum tanto furore, vt faciat illum præcipitem in flumen deijcere, vel pati aliquod periculum, aut diſcrimen.Innoc.in c.nuper.de ſent.excom.

31 Iudex ſæcularis, ſi inueniat clericum ſine habitu, & corona, & immiſcens ſe rebus obſcęnis, & profanis,poterit ne eum vi comprehendere, & incarcerare,abſq; metu incurrendi excommunicationem illatam per canonem,ſi quis ſuadente Diabolo?

℞. Poterit eum vi comprehendere, & incarcerare abſq; metu excommunicationis dicti canonis; ratio eſt, quia per delictum, talis clericus perdidit priuilegium dicti canonis, non abſolutè, ſed tantum quoad incarcerationem, quia poſtea debet remitti ad ſuum iudicem Eccleſiaſticum,cum ſuo proceſſu.text.in c.1. de apoſtatis,& reiterantibus baptiſmum.& Abb.ibi.

32 Si Iudex ſæcularis cognoſcat talem clericum, eſſe canonicum alicuius Eccleſiæ,vel beneficiatum, poterit ne vi illum comprehendere,& in carcerare,abſq;metu excommunicationis dicti canonis?

℞. Talis Iudex melius faciet, ſi honorificè, ſine ſtrepitu,illum conducat, ad ſuum Epiſcopum, vel Iudicē Eccleſiaſticum, ſed ſi forſan ad euitandum aliquod damnum vi illum ducat in carcerem, nullam incurrit pœnam.ratio eſt,quia text.in c.1.de apoſtatis,fuit neceſſarius, ad imponendam pœnam clericis relinquentibus habitum,& coronam,vt a tali delicto arceantur,ſed nullam pœnam imponit iudicibus, vt ex textu patet.

33 Si clericus noctu inueniatur à Iudice ſæculari, indutus longo pallio, vel veſtitu, & cum armis offenſiuis,vel defenſiuis,poterit ne illum incarcerare, abſq; metu excommunicationis canonis?

℞. Si talis

℞. Si talis iudex inueniat talem clericum in rebus obſcœnis,& libidinoſis,aut dando operam rei illicitę, veluti ad furandum,ad faciendum incendium,violãdas domus,pugnando cum aliquo, poterit illum incarcerare,vel ad ſuum ſuperiorem traducere; ſed ſi illum non inueniat in his rebus prohibitis,ſed ſolum ambulando, per viam, non poterit in illum manus violẽtas inijcere;ſolum poterit mittere,ad ſuum ſuperiorem,quod ſi clericus adire renuerit,debet ſuperiorem certiorem facere.ratio eſt,quia clerico nõ eſt prohibitum portare arma noctu in ſui defenſionem, & talis clericus virtute dicti c. 1.de apoſtatis, ſolum perdit priuilegium, cum inuenitur in rebus obſcœnis,& cum ſimus in odioſis,pęna extendi non debet, & ſic eſt intelligendus ;ſecundum veriorem ſententiam.tex.in d.c.1.de apoſtatis, & reiterantibus Baptiſmum.

34 Iudex ſæcularis inijciens manus violentas in clericum,quem cognoſcit,vtens ad hoc poteſtate ſui officij,à quo debet abſolui, & quam pęnam incurrit?

℞. Incurrit excommunicationem poſitam in canone,ſi quis ſuadente diabolo,& debet abſolui a Papa. Ratio eſt,ne prætextu,& colore ſui officij ſumat iuriſdictionem in clericum,qui dignitate eum excellit, & vſurpet iuriſdictionem Eccleſiaſticam,quã neque habet , neq;de iure põt habere. c.ſi verò. de ſent.excommunicationis.Clement. 1. de pœnis.

35 Si talis Iudex ſæcularis, qui iniecit manus in clericum, condemnatus, & declaratus ſit ab Epiſcopo, vt adeat pro abſolutione Summum Pontificem, ita infirmetur,vt conſtituatur in articulo mortis, à quo poteſt abſolui?

℞. A quocunq; Sacerdote,etiã ſimplici, quia extrema neceſſitas tribuit hanc iuriſdictionem; licet talis Iudex teneatur cum primum conualuerit,ſe præſentare coram Papa.in clementina 1. de pęnis.

36 Si aliquis clericus cœperit prius pugnare cum iudice ſæculari,vel velit vi rem temporalem ab eo arripere,vel eum iniuriare,poterit ne iudex ſæcularis, in illum manus violentas inijcere, vt ſe defendat, vel vt maius malum euitet abſq;metu excommunicationis dicti canonis?

℞. Poterit,quia vim vi repellere licet , cum moderamine inculpatæ tutelæ, tam in propria perſona , quam in bonis;nam in hoc caſu clericus fuit primus, qui dedit occaſionem pugnæ,cum tamen priuilegiũ canonis,ſi quis ſuadente diabolo non datur, clerico agenti,ſed patienti,& non ſit in offenſionem iudicis laici,ſed in defenſionem clerici,vt tenet Abb. in c.olim de reſtitutione ſpoliatorum nu. 1. & 5. Innoc. in c.ſi verò.de ſent.excom.

37 Iudex laicus,qui leuiter percutit clericũ non dãtẽ operam rebus obſcęnis,ſed rebus licitis, à quo debet abſolui?

℞. Si ratione ſui officij, & vtens poteſtate propria id facit,debet abſolui a Papa.c.ſi verò.de ſent. excõmunicationis.

38 Iudex ſæcularis poteſt ſe immiſcere, & prohibere Eccleſiaſticum,vt non excõicet ſæculares,in rebus , & caſibus,in quibus de iure ſunt ſibi ſubiecti , etiam prætextu,quod Eccleſiaſticus debet , & tenetur obſeruare decreta Concilij Tridentini , & quod in illo caſu Iudex Eccleſiaſticus illa non obſeruat?

℞. Negatiuè,quia iudex ſæcularis,ſuper iudicẽ Eccleſiaſticum nullam poteſtatem habet,nec poteſt cognoſcere de cauſis Eccleſiaſticis.

39 Cognitio in materia excommunicationis,ad quos iudices ſpectat?

℞. Solum ad Iudices Eccleſiaſticos, & non ſæculares. Trid.ſyn.ſeſſ.25.c.3.

40 Si iudex ſæcularis admittat excommunicatum,in actibus iudiciorum ſuorum,vel eum defendat, & faueat,vel occultet,poterit ne Iudex Eccleſiaſticus eũ excommunicare?

℞. Præmiſſa monitione poterit eum excommunicare,& ita debet facere, vt defẽdat ſuam iuriſdictionem,vt habetur in c.decernimus.de ſent.excom.

41 Iudex Eccleſiaſticus,Magiſter,Abbas,Prælatus,ſi faciat percutere clericum , etiam vſque ad effuſionẽ ſanguinis,indigeat ne abſolutione?

℞. Si tales habeant in clericum miniſterium, magiſterium,vel ſuperioritatem,& percutiant, emendationis cauſa , vel dando illi pœnitentiam , quæ non excedat iuris rigorem, ſed cum lenitate,animo illum emendandi à ſuis culpis , & vitijs non indigent abſolutione, neque ipſi ſi propria manu faciant , neque mandatarij,quia pœnitentia,& ſupplicium pro culpis, & delictis, non ſolum eſt licita in Eccleſia, imò neceſſaria.aduertendum tamen eſt , vt in tali ſupplicio modus non excedatur, & ſit animo correctionis, & non vindictæ, vt tenent Doctores in c. ſi verò. de ſent. excom.

42 Iudex Eccleſiaſticus, Prælatus , Abbas , Superior , qui mandat laico inijcere manus violentas, in clericum , incidit ne in excommunicationem?

℞. Affirmatiuè,& etiam laicus inijciens manus , & debent a Papa abſolui, ſi id faciant animo iniuriandi,vel ſine neceſſitate.c.diuerſitas. eod.titulo de excommun.

43 Quomodo ergo in c.ex tenore litterarum eod. tit. dicit Papa , quod ſi laicus inijciat manus violentas, in clericum, ſe defendendo , vel de mandato ſuorum Superiorum,non indiget abſolutione?

℞. Hæc difficultas,ſoluitur ex doctrina.text.in c. vt famę tuæ.eod.tit.in quo dicitur , quod ſi Abbas , vel Iudex, non poſſunt aliter corrigere clericum ſubditum , vel incarcerare,quàm imperando laico , vt in eũ manus inijciat,tunc neq; iudex,neq;laicus,incurrunt excommunicationem,dummodo eorum violẽtia,immoderatè non extendat,reſiſtentiam clerici , & in iſto caſu loquitur.tex.in c.ex tenore;ſi autẽ ſine hoc remedio violento,clerici corrigi poſſunt, & ipſi voluntariè ſe ſubijciunt , tunc mandantes incidunt in excommunicationem.

44 Declarare aliquem eſſe excommunicatũ , vel incurriſſe in excõicationẽ,ad quem iudicem ſpectat?

℞. Solum ad Iudicem Eccleſiaſticum,& parte citata,alias declaratio eſt nulla.vt tenet Felynus in cap. Rodulphus.de reſcriptis.

45 Si aliquis clericus incipiat pugnare cum aliquo , vel velit vi rẽ tẽporalẽ alicuius arripere,& laicus inijciat manus violentas in clericum,ea intentione,vt ſe defendat,vel ut illum à ſe abijciat, vel vt defendat bona,erit ne excommunicatus?

℞. Negatiuè,quia vim vi repellere licet,cũ moderamine inculpatę tutelę,tam in propria perſona,quam in bonis,& quia in hoc caſu,clericus fuit primus aggreſſor,& dedit occaſionem pugnæ; tenet Abb. in c.olim de reſtit.ſpoliat.nu.1.& 3. Innoc.in c. ſi verò de ſent.excommun.

46 Si quis habeat priuilegium, vt non excommunicetur, ab Ordinario, & Ordinario ignorante, tale priuilegium, eum excommunicet, valebit talis excommunicatio?

℟. Negatiuè; quia tale per priuilegium, eximitur à iuriſdictione Ordinarij; verum habens tale priuilegium, tenetur illud ſtatim præſentare, ne generet ſcandalum, non ſe abſtinendo ab excommunicatione, tenet Abb. c. audita. de reſtit. ſpoliat. nu. 14.

47 Quando in excommunicatione à iure, requiritur admonitio?

℟. Quando fertur, præcepto negatiuo, vt cum dicitur, qui non receſſerit in Eccleſia, vel qui tali die non confiteatur ſua peccata excommunicetur, tūc enim requiritur admonitio, vt talis in foro exteriori pro excommunicato habeatur, ratio eſt, quia Eccleſia non iudicat de occultis, & nobis latet an talis habuerit iuſtam cauſam, & quia poſt monitionem factam, patet eius contumacia, ideo tunc, euitatur ab Eccleſia, pro excommunicato, in præceptis affirmatiuis, non requiritur monitio, ſed ſolum commiſſio delicti ſicut in raptore rerum Eccleſiæ, vel in percuſſore Clerici, & hęc doctrina eſt multum neceſſaria. tenet Innoc. in c. ſtirpandæ. §. qui verò, de præbēdis, & Ab. in c. excommunicationis de raptoribus, nu. 2.

48 Quando Iudex Eccleſiaſticus in excommunicatione procedit ex præſumptionibus, quam ſententiā debet ferre?

℟. Moderatam, & raro, & debet iubere, vt talis abſoluatur, ob magnum excommunicationis periculū Abb. in c. ſi quiſquam. de cohabit. cler. & mulier.

49 Clerici ſæculares poſſunt ne inijcere manus violentas in religioſos volentes, eos ſpoliare aliqua dignitate, præcedentia, vel loco, ſine pœna excōmunicationis?

℟. Si res ſit corporalis, & religioſus eam occupet prius, & ſit aggreſſor, tunc Clericus laicus, poteſt ſine metu excommunicationis, cum vi, ab illo loco expellere; ſi verò res ſit ſpiritualis, veluti præcedentia, quæ poteſt defendi abſq; manus iniectione, per petitionem ante Iudicem, tunc non poterit abſq; metu excommunicationis, licet ſemper ab his occaſionibus abſtinendum ſit, quia maximè periculoſum eſt, & ne laicis detur ſcandalum, quibus per Eccleſiaſticos dari debet exemplum. Ab. in c. olim. de reſt. ſpol. num. 22.

50 Probationes imperfectæ, ſufficiunt ne ad probandum aliquem incidiſſe in excommunicatione?

℟. Sufficiunt, propter magnum animæ periculum, quia excommunicatio eſt timenda, & ita ſufficit fama, cum alijs coniecturis, ad probationem. Dominicus, & Franciſcus in c. 1. de vſur. in 6.

CAPVT III.

De Suſcipiente Excommunicationem.

1 EXcommunicatus vna excommunicatione, pōt de nouo ob aliam cauſam excommunicari?

℟. Poteſt. S. Thom. in 4. diſt. 18. q. 2. art. 3.

2 Mortuus, vel animal irrationale poteſt excommunicari?

℟. Negatiuè; benè tamē poſſūt irrationalia abiurari precib. & aqua benedicta. Tol. in ſum. lib. 1. c. 6.

3 Excommunicatus in vna diœceſi, poterit ne citari in alia?

℟. Poterit. c. ſicut. de ſent. excom.

4 Papa poteſt excommunicari?

℟. Negatiuè. Tol. in ſum. lib. 1. c. 7. nu. 2. Hoſtienſ. in ſum. de excom. §. quis valet.

5 Reges poſſunt excommunicari?

℟. A ſolo Papa, idque raro. Sà verb. excommunicatio. nu. 15.

6 Communitas poteſt ne excommunicari pro debito ciuili, vel alia de cauſa?

℟. Negatiuè; ſed ſuſpendi. c. Romanus. §. in vniuerſitate. de ſent. excom. in 6.

7 Maurus, & Paganus non habentes baptiſmum, poſſunt excommunicari?

℟. Negatiuè, quia non ſunt ſubditi Eccleſiæ. Tol. in ſum. lib. 1. c. 7. nu. 3.

CAPVT IV.

De participantibus in excommunicatione.

1 COmmunicans cum excommunicato, quam pęnam incurrit?

℟. Excommunicationis minoris. Nauar. capitul. 27. num. 25.

2 Communicans cum excommunicato in crimine, quam pęnam incurrit?

℟. Excommunicationis maioris. c. ſi concubina. de ſent. excom.

3 In quibus non licet communicare cum excommunicatis?

℟. In contentis in hoc verſu.

Os, orare, vale, communio, menſa negatur. Sà verb. excommunicatio. nu. 38.

4 In quibus licet communicare cum excommunicato?

℟. In contentis in hoc verſu.

Vtile, lex, humile, res, ignorata, neceſſe, c. inter alia. c. ſi verò. de ſent. exc. Tol. in ſum. lib. 1. c. 11. nu. 5.

5 Si quis daret eleemoſynam excommunicato, quā pęnam incurrit?

℟. Nullam; quia eſt actus charitatis, à Deo præceptus. c. quoniam. 11. q. 3.

6 Si quis ex contemptu communicat cum excommunicato, quam pęnam incurrit?

℟. Excommunicationis maioris. c. ſi quis aūt diſt. 10

7 Metus excuſat aliquem, ſi communicat cum excommunicato?

℟. Negatiuè. niſi ſit metus cadens in conſtantem virum. c. eos. de conſecr. diſt. 4. c. quiſquis metus. 11. q. 3 c. de iudicio. diſt. 44.

8 Quis eſt metus cadens in conſtantem virū, & quomodo cognoſcitur?

℟. De

℞. De hac materia, vide quæ dixi lib.8.c.22. de his, quæ vi, metuuè fiunt, nn.3.4.5. & 6.

9 Quando dicitur quis participare cum excommunicato in crimine?

℞. Quando dat conſilium, vel fauorem. Tol. in ſum. lib.1.c.3.nu.1.

10 Quæ requiruntur, vt Clericus participans cum excommunicato incidat in maiorem excommunicationem?

℞. Si participet cum excommunicato a Papa ſcienter, & ſpontè. c. ſignificauit. de ſent. exc.

11 Poſſunt ne conciones haberi apud excommunicatos, & interdictos?

℞. Poſſunt ad eorum conuerſionem. c. reſponſum. eod. tit.

12 Si quis non monet excommunicatum, imò cum eo communicat, poterit ne poſtea illum accuſare?

℞. Negatiuè; quia ſua communione & malitia perdidit actionem, c. in præſentia. eod. tit.

13 Celebrās ſcienter coram excommunicato, quam pœnam incurrit?

℞. Irregularitatis. c. is, qui. eod. tit. in 6.

14 Clerici tenentur ne vſq; ad ſanguinis effuſionem, eijcere excommunicatum ab Eccleſia?

℞. Excludere tantum, niſi adſit contemptus Eccleſiæ, vel fidei; tunc enim tenentur ad ſanguinis effuſionem. Victoria de excommunicatione q.22.

CAPVT V.

De Pœnis Excommunicationis.

1 Laici facientes ſtatutum contra Clericos, vel libertatē Eccleſiaſticā, imponentes ei grauamina, quam pœnā incurrunt?

℞. Sunt ipſo iure excommunicati.

2 Collatio beneficij excommunicato facta valet?

℞. Negatiuè. niſi ſit à Papa. Sa verb. excommunicatio. num.28.

3 Quare collatio facta excommunicato à Summo Pontifice, ſemper valet?

℞. Quia ſemper in literis Apoſtolicis ponitur clauſula abſolutionis a quibuſcumque cenſuris. Felin. in capit. ad Apoſtolicam. de exceptionibus.

4 Hęc clauſula cōprehēdit, & liberat inſurdeſcētes?

℞. Negatiuè, propter ſuam duritiam. Tolet. in ſum. lib.1.cap.13.num.2.

5 Excommunicatus minori excommunicatione, ſi celebrat quam pœnam incurrit?

℞. Peccat. Sot. in 4. diſt.2. art.3.

6 Excommunicatus exercens ordinē ſacrum, quā pœnam incurrit?

℞. Irreguleritatis: ſi verò minorem, non incurrit. D. Tho. in 4. diſt.24.q.2.art.2.ad 4.

7 Si aliquis per tres annos, fuerit excōmunicatus, ſed diebus Paſchatis cuiuſuis anni impetrauit abſolutionem; poterit ne procedi contra eum, tamquam contra hæreticum?

℞. Negatiuè, quia talis pœna impoſita fuit illi, qui per integrum annum in excommunicatione perſeuerauit.

8 Si aliquis per annum perſeuerauit in excommunicatione, qua pæna punitur?

℞. Proceditur contra eum, tamquam contra hæreticum. Trid. ſyn. ſeſſ.24.c.3. de refor.

9 Si Clericus per annum perſeuerat in excommunicatione qua pęna punitur?

℞. Priuari pōt omnib. beneficijs. c. retrorſus. 11.q.3.

10 Si excommunicatus ignorans excommunicationem celebrat, fit ne irregularis?

℞. Negatiuè; quia ignorantia excuſat, ſicut excuſat à peccato. c. Apoſtolicæ. de cler. excom. miniſt. de ignorantia, quæ excuſat dixi. lib.1.c.25. nu.15.

11 Excommunicatus lucratur fructus beneficij?

℞. Negatiuè; ſecus, ſi non eſt in mora petendi abſolutionem. ſum. Armil. verb. excommunicatio. §. 9.

12 Quam pęnam incurrit Iudex, qui excommunicat aliquem, abſque iuſta cauſa monitione, & ſcriptura?

℞. Suſpenſionis; & ſi ſit Epiſcopus priuatur ingreſſu Eccleſię. c.1. de ſent. excom. in 6. Gloſ. in c. medicinalis. eod. tit. & tenetur ad damna, & intereſſe. c. ſacro approbante. eod. tit.

13 Si duo ſint obligati in forma cameræ, & contra vnum, poteſt fieri executio realis; poterit ne contra alterum procedi excommunicatione, ſi nō habeat, vnde aliàs ſoluere poſſit?

℞. Negatiuè, quia ad impoſſibilia, nemo tenetur.

14 Si in excommunicatione deſit aliqua ſolemnitas; excommunicatus debet ne vitari ab Eccleſia?

℞. Debet. donec declaretur talis nullitas. Victoria de excom. q.2.

15 Quam pęnam incurrit, qui bona Eccleſiæ in proprios vſus vſurpat?

℞. Excommunicationis à Iure, & ſolum à Papa abſoluitur, poſt reſtitutionem, & priuatur beneficijs obtentis, & inhabilitatur ad obtinenda; & ſi fuerit Patronus, priuat Iure patronatus. Tri. ſyn. ſeſſ.22.c.11.

16 Clerici conſentientes, quam pęnam incurrunt?

℞. Eandem. Trid. ſyn. vbi ſup.

CAPVT VI.

De rebus, Quæ excommunicatis Facere Non Licet.

1 Excommunicatus poteſt contrahere, vel teſtare?

℞. Negatiuè. ſed factum tenet Tol. in ſum. lib. 1. c.11. nu.3.

2 Excōicatus pōt ne inſtitui hęres in teſtamento?

℞. Pōt, quia eſt actus alienus in fauorē eius factus, quāuis cōparere nō poſſit in iudicio, durāte excōicatione. Tol. vbi ſup. Auth. cū re. de ap. cog. §. generale.

3 Excommunicatus poteſt ne eligi in Procuratorē?

℞. Negatiuè; ſed poteſt eligere ad defendendum ſe. Abb. in c. veritatis. de doſ. & cont. nu.35.

4 Excommunicatus poteſt ne eligere, vel eligi?

℞. Negatiuè; ſi ſit maiori excommunicatione ligatus. Sà verb. excommunicatio. nu.28. & 29.

5 Si ſit in minori, poterit ne eligere, vel eligi.

℞. Poterit eligere, ſed nō eligi. Sà vbi ſup. nu.33.

6 Quare excōicatus, pōt inſtitui hęs, & nō poteſt eligi?

℞. Quia hæreditas pendet ex ſola volūtate teſtatoris, & in ſua re qlibet ē moderator, & arbitrer, & ſic

inſtitutio valet;ſed electio reſpicit plures eligēdos,& electores tenentur inter ipſo eligere, magis idoneū, & ideò electio non valet.

7 Excōmunicatus poteſt emere,vendere, locare?
℟. Poteſt, & alios contractus facere,quia hoc non eſt illis prohibitum à Iure. Abb.in c.veritas.dolo,& contum.nu.35.

8 Excommunicatus poteſt condere teſtamentum?
℟. Non.tenet gl.in c. decernimus.de ſent.exco.in 6. ſed credo,quòd factum valet, quia hęc gloſſ.eſt contra communem opinionem.Abb. in c.ad approbandum.de ſent.& re iudic.Syluestr.verb.teſtamentum. nu.3.verſ.9.

9 Excōmunicatus,poteſt contrahere matrimoniū?
℟. Poteſt.c.ſignificaſti.& ibi Gloſ.de eo,qui duxit in matr. quam polluerat per adulter.

10 Excommunicatus, poteſt ne intentare litem, vel petere reſcriptum?
℟. Non poteſt;niſi in cauſa excommunicationis.c.1. de reſcript. in 6.

11 Excommunicatus poteſt intentare ſpolium?
℟. Poteſt.Innoc.in c.veritatis. de dolo, & contum. nu.3.& Fauer.lib.1.c.13.nu.16.

12 Quare excommunicatus non poteſt petere reſcriptum,& poteſt intentare ſpolium?
℟. Quia ſpolium eſt res magni præiudicij, ſi multò tempore,quis fuiſſet ſpoliatus, & aliæ actiones,quæ de nouo intentarentur, poſſunt, quocumque tempore peti ſine tanto damno.

13 Quando aliquis vult proponere in iudicio ſuum aduerſariū eſſe excōmunicatum, quid debet agere?
℟. Debet proponere ſpeciem excommunicationis. c.1.de except.

14 Exceptio excommunicationis, debet ne proponi in principio, vel in fine Iudicij?
℟. In qualibet parte.c.exceptione.eod.tit.

15 Si quis doloſè differt talem exceptionem, ad quid tenebitur?
℟. Ad expenſas.Abb.c.exceptione eod. tit.

16 Excommunicatus poteſt ne aſſiſtere in iudicio?
℟. Non agendo, benè tamen ſe defendendo.c.intelleximus.de iudic.Ang.verb. excōicatio. vltra nu.16.

17 Si actor excōicatus agat cōtra reū excōicatū,poterit reus obijcere actori exceptionē excōicationis?
℟. Poterit, quia ſe defendit. c.nobis.c.cum inter.de except.

18 Conceditur excommunicato poteſtas renunciationis?
℟. Negatiuè,ſed cum renunciat,abſoluitur à Papa ad illum effectum.c.cum inter.de except.

19 Excommunicatus abiens, poteſt petere abſolutionem?
℟. Poteſt.per Procuratorem.cap. quid agendum.de procurat.in 6.

CAPVT VII.

De diuerſis caſibus excommunicationis.

1 PErcuſſores Clericorum, quam pœnam incurrunt?
℟. Sunt excommunicati.per extrauag.conſtantis.c. non dubium.de ſent. excom.

2 Dicens ſe eſſe abſolutum,creditur ne?
℟. Non creditur in iudicio,niſi litteras abſolutionis oſtenderit. cap. ſicut nobis. de ſententia excommunicatio.

3 Si quis cogitauit percutere laicum, & percutit Clericum, erit ne excommunicatus?
℟. Erit, ſi Clericus deambulabat in habitu clericali. capitulo ſi verò.ſecundo, de ſentent. excommunic.

4 Percuſſor Clerici, eſt ne vitandus ab Eccleſia, antequam publicè excommunicetur?
℟. Affirmatiuè,ſi percuſſio ſit notoria.cap. perpendimus.eod.tit.

5 Si non ambulabat in habitu clericali, erit ne excommunicatus?
℟. Si percuſſor ignorauit probabiliter,non erit excommunicatus.cap.cum non ab homine.eod. tit. & Abb.in c.ſi verò.eod.tit.

6 Si quis cogitauit percutere Clericum,& non percuſſit,erit ne excommunicatus?
℟. Negatiuè, quia excommunicatio eſt pœna impoſita percutienti, vnde per factum incurritur, & non per cogitationem.

7 Qui incarcerat iniuſtè Clericum in loco, vbi ſine pudore eſſe non poteſt,eſt excommunicatus?
℟. Affirmatiuè.c.contingit.de ſentent. excommunicatio.

8 Qui inuenit Clericum inhoneſtè cum vxore,matre, vel filia, & eum percutit,vel interficit, eſt ne excommunicatus?
℟. Negatiuè; ſi ſtatim fiat talis percuſſio propter motum primum, & ingentem dolorem.Abb. in c. ſi verò.eod. tit.

9 Quid ſi inueniat amplexantem, & oſculantem, vel in loco ſuſpecto?
℟. Non incurrit, ſi ſtatim percuſſio fiat,propter vehementem dolorem, & propter iram, quæ ſit primus motus; ſecùs autem, ſi tempus tranſeat, & habeat ſecundam deliberationem. cap. ſi verò. de ſent. excommunic.

10 Clericus iratus,ſe ipſum percutiens ex aliqua ira, incidit ne in excommunicationem?
℟. Incidit, quia non eſt dominus membrorum ſuorum. Abbas in capitulo contingit.primo.eodem titulo.

11 Si Clericus,ſua culpa,patiatur percuti, eſt ne ipſo Iure excommunicatus?
℟. Negatiuè.ſed erit excommunicandus. Abb. in c. contingit.1.eod.titul.Tolet.in ſum.lib.1.cap.34. numero 10.

12 Si quis percutiat laicum, habentem clericalē habitum,& primam tonſuram,putās ſe percutere Clericum,eſt ne excommunicatus?
℟. Negatiuè,quia quis non excommunicatur propter intentionem, ſed propter factum, quāuis grauius peccet,propter audaciam.c.ſi verò cod.tit.

13 Si Clericus,ſua voluntate,ob aliquam ſatisfactionem, & ſuam vtilitatem ſubijciat ſe laico, vt percutiatur,vel verberetur,talis laicus percutiens,erit excommunicatus?
℟. Erit ipſe,& Clericus,quia Clericus non poteſt renunciare iuri, & priuilegio clericali, quod non eſt ſuum c.contingit.de ſent.excom.

14 Qui

14 Qui permittit percuti Clericum,& poteſt eum liberare,& non liberat, eſt ne excommunicatus?

℟. Affirmatiuè,quia agentes,& conſentientes eandem incurrunt pęnam.c.quanta.eo.tit.de ſent.exco.

15 Quare cogitãs percutere Clericũ, nõ eſt excõicatus, & non liberans eum à percuſſione eſt excommunicatus?

℟. Quia,ex cogitatione,non ſuccedit damnum percuſſionis;ex permiſſione verò;ſuccedit ipſa percuſſio.

16 Si quis mandat verberari Clericum, & ante verberationem reuocat mandatum; & mandatarius ignorans reuocationem,de facto verberat, mandans incurrit ne excommunicationem?

℟. Variæ ſunt opiniones DD. quæ notantur in c. mulieres. & in c.cum quis. de ſent. exc. ſed probabilius exiſtimo,quòd ſi non fecit magnam diligentiã, vt executio non fieret,erit excommunicatus.

17 Per Clericum quis intelligitur, vt gaudeat hoc priuilegio?

℟. Qui tantum eſt in prima tonſura,dummodo geſtet habitũ,& tonſuram.Tol.in ſum.lib. 1. c.31.n.1.

18 In cauſis criminalibus, antequam procedatur ad excõicationẽ,debent nepræcedere monitiones?

℟. Debet præcedere bina monitio; etiam per edictũ,ſi qualitas delicti id poſcat.Trid.ſyn.ſeſſ.25.c.3.

19 Clericus per iracundiam indiſcretè ſe cædens, incidit ne in excommunicationem?

℟. Incidit, quia eſt percuſſio iniurioſa.ſum. Armil. verb.excommunicatio.c.1.nu.2.

20 Si duo Clerici ad inuicem ſe percutiunt, quis erit excommunicatus?

℟. Qui incępit, & prouocauit,niſi prouocatus modum in defendendo excedat. Fęlyn. c.ſignificaſti. de homicid.Abb.in c.olim.de reſt.ſpol.nu.19. Innoc.in c.ſi verò.de ſent.excom.

CAPVT VIII.

De Appellatione ab excommunicatione.

1 AD quem effectum datur appellatio, ab excõmunicatione?

℟. Ferè ſemper ad effectum deuolutiuum tantum, ſicut a ſententia ſuſpenſionis,& interdicti;ſed aliquã do,Iudex concedit illam,ad vtrumque effectum. Sà verb.appellatio.

2 A qua excommunicatione conceditur appellatio?

℟. Ferè ſemper a declaratoria, non autem ab executoria.Sà verb.excommunicatio.nu.3.

3 Per appellationem,ſuſpeditur excommunicatio?

℟. Si appellatio fuerit legitimè interpoſita, & ante prolationem excommunicationis,impedit executionem, & valdè vtilis eſt.Sà verb. excommunicatio. nu. 1.& 3.& habet effectum ſuſpenſiuum.c. per tuas litteras.de ſent.excom. c.innotuit. de arbitr.cap. per tuas.c.ſolet.c.venerabilibus.de ſent.excom.in 6.

4 Appellans poſt excommunicationem prolatam, poteſt ne denunciari?

℟. Negatiuè,vſquequo cognoſcatur de appellatione.Sà verb.excommunicatio.nu.2.

5 Si quis appellauit ante prolationem ſententię excommunicationis,& voluerit probare eſſe nullam, & cõtinere errorẽ intolerabilem, eſt ne vitandus?

℟. Negatiuè;pręcipuè ſi fuerit Iudex,& perſona docta; imò eſt admittendus ad diuina officia, & ad iuriſdictionem exercendam; & ad probationem ſuæ defenſionis. cap. per tuas litteras. de ſententia excommun.

CAPVT IX.

De abſolutione ab excommunicatione.

1 QVid eſt abſolutio?

℟. Eſt ſoluere ligatum.

2 Abſolutio ab excommunicatione, eſt ne danda non petenti?

℟. Non eſt danda;niſi humiliter ſupplicanti, niſi ob publicam vtilitatem. Ab.in c.Apoſtolicæ.de exc.n.4.

3 Ab excommunicatione quis poteſt abſoluere?

℟. Qui ligauit,vel quilibet Sacerdos de licentia Iudicis,c.nuper.de ſent.excom.

4 Si Parochus non ſit Sacerdos,poteſt abſoluere excommunicatum?

℟. Negatiuè.Nauar.conſ.90. n.4. de cland.deſponſ.

5 Capitulum poteſt abſoluere excommunicatum à iure,vel ab homine,quem poſſet Epiſcopus abſoluere, ſi viueret?

℟. Poteſt,quia in iudicialibus plenariam habet facultatem,ne populi damnũ patiantur.Sà.verb.c.n.1.

6 Prælatus poteſt abſoluere ſubditum ab excommunicatione, quam incurrit in aliena dięceſi?

℟. Diſtinguendo in ijs, quę requiruntur cauſæ cognitionem,vel ſunt ad inſtantiam alicuius partis, nõ poteſt niſi de licentia, ipſius Epiſcopi,qui excommunicauit:in ijs verò, quę tantum reſpiciunt animam ſubditi,poteſt abſoluere,abſq;licentia alterius prælati.Abb.in c.adducit.de offic.deleg.

7 Ab excommunicatione lata ab homine, quis poteſt abſoluere?

℟. Qui excommunicauit, Superior, vel Succeſſor. Tol.in ſum.lib.1.c.16. nu.1.

8 Delegatus Papæ, finito officio, poterit abſoluere, quos durante officio excommunicauit?

℟. Non poteſt.c.quærenti.de offic.deleg.

9 Iudex excommunicatus maiori excommunicatione,poterit ne abſoluere excommunicatum à ſe?

℟. Non poteſt:neq;proferre aliam ſentẽtiam ;quia per excommunicationem ſublata eſt illi poteſtas iudicialis.Tol.vbi ſup.

10 Si verò Iudex ſit excommunicatus minori excõmunicatione?

℟. Tunc poterit,quia excommunicatio minor priuat tantum paſſiua receptione.Sot.in 4.diſt.22.ar.3.

11 Communicans cum excommunicato in crimine, à quo debet abſolui?

℟. Ab Epiſcopo, qui alterum excommunicauit. c. nuper.de ſent. excom.

12 Abſolutio ad certum tempus tenet ne?

℞. Tenet. Ab. in c. veniens. de teſtib. & atteſtat.

13 Ab excommunicatione Iuris, quis poteſt abſoluere?

℞. Epiſcopus ſi non eſt reſeruata; & ſi eſt reſeruata, ille cui eſt reſeruata, vel Superior. Molina in aphoriſm. verb. abſolutio.

14 Si quis excommunicatur per Can. ſi quis ſuadente diabolo, à quo debet abſolui?

℞. A Papa. c. ea noſcitur. de ſent. exc.

15 In articulo mortis excommunicati per d. Can. à quo poſſunt abſolui?

℞. A quocumque Sacerdote, etiam ſimplici, quia in eo articulo ſupremam habet poteſtatem ob neceſſitatem ſalutis humanæ. c. non dubium eod. tit. de ſent. excom.

16 Qui excipiuntur à regula communi, vt ſi excommunicentur per d. Can. non debeant à Papa abſolui?

℞. Mulieres, infirmi, mutilati, qui non ſunt ſui Iuris, vt Monachus, impubes, & ſeruus, qui omnes debent abſolui ab Epiſcopo. c. 1. c. ea noſcitur. de ſent. exco. Monachi, & Canonici regulares abſoluuntur à ſuis Abbatibus, & his deficientibus, ab Epiſcopo. c. 2. eod. tit. Fratres Hieroſolimitani, à ſuo Priore. c. canonica, eod. tit.

17 Excommunicatus occultè ob clerici percuſſionẽ, à quo abſoluitur?

℞. A Papa, ſolùm ob grauitatem delicti. c. porro. de ſent. excom.

18 Percutiens Monachum in ſacris, à quo abſoluitur?

℞. A Papa. c. Parochianꝰ. de ſent. exc.

19 Percutiens Clericum, excommunicatum, vel irregularem, quam pœnam incurrit?

℞. Excommunicationis, & abſoluitur à Papa. Tol. in ſum. lib. 1. c. 31. nu. 5.

20 Quot ſunt caſus expreſſi à Iure, in quibus percuſſor Clerici, nõ indiget abſolutione, neq; ẽ excõicatus

℞. Quatuor. Primo defendendo ſe. Secundò, ſi faciat mandatum ſui Prelati ad incarcerationem, vel punitionem. Tertio, ſi habeat ſuper eum prælationẽ, miniſterium, vel magiſterium, & percutiat correctionis, vel emendationis cauſa. Quarto, ſi habeat eum, vt laicum, & ita putet, quia habet habitum laicalem. c. ex tenore, & c. ſi vero. de ſent. exc.

21 Legatus à latere, poteſt abſoluere percuſſores clericorum, ſine ſpeciali mandato?

℞. Poterit; propter eminentiam ſui officij, & ſic de Iure, hoc eſt illi conceſſum, c. ad eminentiam. de ſententia excommunicationis.

22 Qui leuiter percutit clericũ, à quo põt abſolui?

℞. Ab Epiſcopo, ne pro re leui laici grauentur, cũdo ad ſedem Apoſtolicam, nam, quia de minimis nõ curat prætor c. peruenit de ſententia excommunicationis.

23 Quis debet iudicare, quando eſt leuis, vel grauis percuſſio, vel iniuria, quæ facta eſt clerico, vt petatur abſolutio, ab Epiſcopo, vel à Papa?

℞. Iudex Eccleſiaſticus debet hoc iudicare, conſiderata qualitate perſonæ percuſſæ, & percutientis, loco, ſcandalo, occaſione data ex tali percuſſione, & ex iis, & aliis circunſtantijs debet mittere percuſſorem ad ſedem Apoſtolicam, vel eum abſoluere, ratio eſt, quia in Iure non eſt expreſſum, quando percuſſio, vel iniuria eſt leuis, vel grauis. & primum iudicium ſuper hac re, debet eſſe coram iudice Eccleſiaſtico illius diœceſis, c. peruenit. de ſent. excom.

24 Laicus percutiens clericum, ſiue leuiter, ſiue grauiter, quando eſt abſoluendus?

℞. Poſt ſatisfactionem datam clerico de iniuria, vel damno, ſiue in pecunia, ſiue in pęna corporis, ſiue in pęna honoris, quam ſatisfactionem taxabit Iudex Eccleſiaſticus conſiderata qualitate perſonarũ, grauitate iniurię loco, & tempore, & occaſione, c. quod fieri 3. q. 3.

25 Officialis Regius leuiter percutiens clericum, poteſt abſolui ab Epiſcopo?

℞. Si faciat hanc percuſſionem auctoritate officij, neceſſariò debet abſolui à Summo Pont. & non ab Epiſcopo, ratio eſt, nè ratione poteſtatis, & officij ſecularis ſumat aliquam iuriſdictionem ſupra clericũ, qui dignitate eſt illi ſuperior; at verò ſi faciat percuſſionem, nõ ratione officij, ſed vt perſona particularis, abſoluetur ab Epiſcopo, ſicut quilibet alius particularis, vt latè dixi lib. 2. c. 2. nu. 34. 35. & 36. & eſt tex. in c. ſi verò. de ſententia excom.

26 Poteſt quis abſoluere excommunicatum mortuum?

℞. Si conſtet tempore mortis eſſe cõtritum, petijſſe veniam, habuiſſe dolorem ſuorum delictorum, & petijſſe abſolutionem ab excommunicatione, tunc poterit eum abſoluere, qui eum excõmunicauit, vel alius de eius licentia, & tunc debet humari in loco ſacro, & poſſunt Sacerdotes pro eo orare, & dicere officia, & hæres tenetur, & compellitur à Iudice ad ſatisfaciendum pro re, pro qua erat ille mortuus excommunicatus, ratio eſt, quia hęc abſolutio non datur defuncto pro ſuis peccatis, ſed datur cadaueri in foro exteriori. c. à nobis. de ſententia excõicationis.

27 Poteſt laicus tempore mortis abſoluere excommunicatum contritum, non habentem Sacerdotẽ?

℞. Poteſt, ſi talis laicus habeat iuriſdictionem, & talis abſolutio erit in foro exteriori, & non ſacramentali. Sylu. verb. abſolutio. nu. 8. Panor. c. à nobis. de ſent. excom.

28 Si quis ſepultus ſit extra Eccleſiam, & abſoluatur, debet ne exhumari, vt in corpore fiant cęremoniæ?

℞. Negatiuè, ſufficit enim ſi ſepulturæ, credatur, & ſi eſt extra Eccleſiam, intra eam ſepeliatur. Syueſt. verb. abſolutio. nu. 8. Nauar. in man. c. 26. nu. 32. nu. 271. & 272.

29 Si quis abſolutus ſit in foro conſcientiæ, debet ne à Iudice declarari excõmunicatus in foro exteriori?

℞. Si non exiſtat pars, quæ inſtet, non debet Iudex eum declarare, quia Iudex Eccleſiaſticus debet eſſe in hoc caſu, vt Pater. Couar. c. alma mater. de ſent. excom.

CAPVT X.

De excommunicatione ad finem Reuelationis.

1 A Quo conceduntur literæ monitoriales, vel excõicationes latæ, ad finem reuelationis, pro rebus

rebus perditis, ſeu teſtimonijs dicendis, & voluntate occulta aperienda, vel inueniendis ſcripturis?

℟. Ab Epiſcopo ſolum, & à Vicario, ſi habeat ſpeciale mandatum ad eas concedendas. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 3. de refor.

2 Abbates habẽtes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, poſſunt ne concedere eas, præcipuè ſi nullius ſint diœceſis, & habeant conſuetudinem?

℟. Negatiuè, niſi habeant ſpeciale priuilegium Apoſtolicum. Trid. ſynod. vbi ſup.

3 In locis immediatè ſubiectis ſedi Apoſtolicæ, qui non ſunt ſub alicuius Epiſcopi iuriſdictione, poſſunt ne Prælati illorum locorum propria auctoritate excommunicationem ferre pro rebus perditis?

℟. Negatiuè, ſed neceſſario recurrendum eſt ad ſedem Apoſtolicam; quia Epiſcopus vicinior eas non poteſt dare.

4 Quis tenetur reuelare, & quando?

℟. Quilibet, quotieſcumq; retinet rem, vel ſcripturam iniuſtè, vel ſcit alios iniuſtè retinere, nam cum lex ſit generalis, omnes obligat. l. Iulianus. ff. ad exhibendum. c. ſi Romanorum. diſt. 19. Vgol. tract. 2. de offic. & poteſt Epiſc. fol. 89.

5 Pro qua re debet concedi excommunicatio ad finem reuelationis?

℟. Pro re graui, conſiderata perſona, re, æſtimatione, & tempore. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 3. de reform.

6 Si concedatur pro re leui, quid erit?

℟. Tunc erit nulla talis excommunicatio ex intolerabili Iuris errore. c. per tuas. de ſent. excom.

7 Vicarius, ſede vacante, poteſt concedere excommunicationem ad finem reuelationis?

℟. Poteſt, ad inſtantiam partis, licèt aliquando cõcedatur, ex officio Extrauag. vnica de furtis.

8 Si monitorium ſub pœna excommunicationis ſit publicatum, pro aliquibus ſcripturis exhibendis, & aliqua pars litigans eas habeat, tenetur ne ratione monitorij illas tradere ſuo aduerſario?

℟. Si litigat, & intelligit iuſtè litigare, vel ſit in dubio, an res ſit ſua, vel aduerſarij ſui, non; quia nemo tenetur arma aduerſario dare, in dubio pro poſſeſſore tenendum eſt, & ideò non obligatur cenſuris. c. ex litteris. de probat. in dubio enim pro poſſeſſore eſt iudicandum.

9 Si quis litigat, pro domo, vel pecunia, quam certo ſcit ſuam eſſe, vel retinet rem Petri, quia Petrus debet illi ęqualem, vel maiorem quantitatem; tenebitur ne ratione monitorij reuelare ſcripturas, vel reſtituere rem illam?

℟. Negatiuè. neq; obligatur tali cenſura, quia nemo tenetur ſuam rem alij tradere, neq; rem, quam iuſtè poſſidet. leg. 1. l. qui accuſare. & ibi DD. C. de edendo. Felin. in c. duo. de appell. Nauar. in man. conſ. 5. num. 3.

10 Teſtes, ſcientes aliquem occultare rem, vel ſcripturam iuſtè, quia ſua eſt, vel quia habet litem, & lis in dubio eſt; tenetur ne ratione monitorij dicere cõtra illum teſtimonium, & manifeſtare?

℟. Negatiuè; quia hæc regula eſt obſeruanda, nempè quòd teſtis non tenetur dicere teſtimonium contra partem principalem, neque ligatur tali monitorio quotieſcumq; pars principalis nõ tenetur ex aliquibus rationibus ſupradictis reſtituere ſcripturas, vel res; non enim plus obligatur teſtis, quã principalis. tenet Vgolin. tractat. 2. de offic. & poteſt. Epiſcop. tit. de monitorijs. §. 5. folio 89.

11 Monitoria generalia cum excommunicatione, in quibus mandatur, vt detinentes bona, vel ſcripturas, reſtituant, & ſcientes reuelent, quomodo ſunt intelligenda?

℟. Solum ligare eos, qui indebitè detinẽt, vel ſciũt ea indebitè detineri, vt furto, vſurpatione, vel alio iniuſto titulo. Nauar. tenet de communi ſententia DD. conſ. 35. num. 8. de ſent. excom. Petrus Ant. Lazarus de monitorijs. ſect. 4. q. 1. nu. 18.

12 Si quis detinet domum ob id, quod tantum pecuniæ à domino rei debetur, vel quia res erat ſua, vel ab eo contra ſuam voluntatẽ ablata, vel alijs diſtributa, contra ipſiuſmet voluntatem, & in monitorio expreſsè caueatur, vt in compenſationem talis res non detineatur, ſed pateſiat, obligabitur ne ad reuelandam talem rem, vel ſcripturã virtute monitorij?

℟. Non tenetur reuelare rem, nec ſcripturam virtute dicti monitorij; ratio eſt, quia mandatum iniuſtum non obligat, quia talis res, vel ſcriptura eſt ipſius hominis, & nemo tenetur tradere rem propriã alteri, vt tenet Nauar. conſ. 25. num. 18. & conſ. 3 r. num. 8. de ſent. excommunicationis, & in c. inter verba in Corolario. 66. nu. 792. verbo familia, & Angelus verbo furtum, & text. in c. Romano, §. fin. de ſenten. excommunicationis in 6. Angelus de clabas verbo furtum.

13 Detinẽtes aliquam rem ratione rei iudicatæ, vel ratione litis deciſiuè. vel tranſactionis, vel pacti cũ parte, vel quia ipſe prius rem illam, vel domum alteri donauit ad certum tempus, vel pro certis perſonis, vel cum certis conditionibus, & tranſacto tẽpore, vel mortuis perſonis, talis, qui accepit rem, nõ vult proprio domino reſtituere, nec ſeruare cõditiones, ſed alteri extraneo donare, in fraudem eius, qui donauit, nunc qui ſpoliatur à propria rẽ, poterit ne eam recuperare occultando ſcripturas, & iura, an tenebitur eas reuelare ratione monitorij?

℟. Talis homo non tenetur reuelare tales ſcripturas ratione monitorij, immò tenetur recuperare rẽ propriam quocumque modo potuerit, ratio eſt, quia alius iniuſtè poſſidet rem ſuam, & ipſe alteri non tollit aliquando ius. ita tenet Petrus Antonius Lazarus tractatu de monitorijs ſeſſ. 4. q. 1. Vgol. tra. 2. de offi. & poteſtate Epiſcopi fol. 88.

14 Si aliquis in aliqua donatione, vel ſcriptura falſificauit aliquas conditiones, vel fecit ſcripturam falſam, vt ab aliquo tolleret aliquam domum, aliquẽ agrum, vel aliquod ius, dolo, & fraude, poterit ne ille, à quo ſublata eſt res iſta, falſificare aliam ſcripturam, & ſimili dolo recuperare rem ſuam propriam, abſq; obligatione reſtitutionis?

℟. Lice tali poterit ſimili dolo, & fraude recuperare agrum proprium, vel ius ſuum proprium: ratio eſt, quia ſicut quis poteſt rem ſibi furto ablatam à latrone ſecreto, & furto recuperare, & non tenetur manifeſtare latroni tale furtum, igitur ſimiliter qui perdidit ſuum ius per ſcripturam falſam, poterit ſimiliter per aliam ſcripturam illud recuperare; & non tenetur ſe procedere ratione cuiuſcumque monitorij: ita tenent Petrus Antonius Lazarus, & Vgol. ſupera citatis.

15 Quando in Romana Curia dantur monitoria, vt quis non poſſit retinere rem in compenſationem, quomodo ſunt intelligenda?

℟. Sunt

℞. Sunt intelligenda, quando compenſatio eſt iniuſta, videlicèt quando plus accipit, quàm illi debetur, vel quando quis detinet certum pro incerto. nō autem ligant, quando eſt iuſta compenſatio; vel quando res eſt propria, vel quando habet iuſtam cauſam retinendi; ratio eſt, quia diſpoſitio continens mandata generalia, vel particularia, debent ſemper iuſtè intelligi, l.ſi iuſta. l.ſi procurator. ff. de conditionibus indebitis.

16 Si quis habet ſcripturas ſuas proprias, & in ipſis contineatur ius ſuum, ſi poſſunt prodeſſe ſuo aduerſario, tenetur ne eas tradere, ratione monitorij?

℞. Non, quia nemo contra ſe debet dare arma aduerſario. arg. l. 1. & l. qui accuſare. C. de edendo. Felin. c. duo. de appell.

17 Tenebitur ne quis ratione monitorij reuelare, quando reuelatio reſultaret ſibi magnum damnum, in fama, vel in perſona?

℞. Non. quia nemo tenetur ſe prodere. c. quis aliquando. de pænit. diſt. 1. c. officij. eod. tit.

18 Qui de Iure non poſſunt compelli ad teſtificandum in cauſa criminali, neq; ciuili, contra talem perſonam, tenentur ne reuelare ratione monitorij?

℞. Non; vt ſunt conſaguinei, ſerui familiares, & alij numerati. in l. Iulia. ff. de teſta. niſi quando compelli poſſunt; in aliorum defectum. gloſſ. in c. quamquam. 14. q. 2.

19 Quando aliquis, ob paupertatem eſt impotens, ad ſoluendum, tenebitur ne reſtituere ratione monitorij, & ſe prodere?

℞. Non; ſi habet animum reſtituendi cum habeat facultatem. l. impoſſibilia. ff. de reg. iur. Abb. in c. ſignificaſti. de pignorib. num. 3.

20 Si aliquis habuit aliquam ſcripturā, & ante monitorium eam ſcidit, vel igne cremauit, ita quòd nō poteſt illam reſtituere, tenebitur ne ratione monitorij reuelare, ſe ſcidiſſe talem ſcripturam?

℞. Non. quia ad impoſſibile nemo obligatur: præcipuè ſi infamia, iniuria, vel damnum, vel lis ex tali reuelatione oriretur. leg. impoſſibilium. ff. de regul. iur.

21 Si quis audiuit rem contentam in monitorio, ſed ignorat à quo audiuit, tenetur ne id reuelare?

℞. Non: neque qui audiuit à perſona non fide digna. c. non ſolum. 3. q. 3.

22 Si quis tempore excommunicationis eſt abſens, & poſtea cum reuertitur ad domum veniat ad eius notitiam, tenebitur ne reuelare contenta in monitorio?

℞. Non, ſed opus eſt cum illo noua excommunicatione vti, quia excommunicatio, non habet tractū ſucceſſiuum, ſed illico ſumit vires. c. nullus. 11. q. 3.

23 Si excommunicatio feratur per legem, vel ſtatutum, ligabit ne abſentes, poſtquam reuerſi fuerint in illam prouinciam?

℞. Ligabit etiam non natos, quia lex cum ſit perpetua ſemper loquitur. l. Arriani. C. de hæredic. Abb. in c. nobis. de ſent. excom.

24 Illi, quos pars, vel Iudex non intendit includere in monitorio, tenentur ne reuelare?

℞. Non: ſicut non præſumitur, quòd pater velit comprehendere filium, maritus vxorem. Sot. de iuſt. & iur. lib. 1. capit. 3. artic. 1. Nauarr. in manual. c. 27.

25 Qui generaliter non obligantur monitorio?

℞. Primò ſciens in confeſſione. Secundò abſcens. Tertiò ignorans. Quartò furioſus, & mentecaptus. Quintò, non ſubditus eius, qui dat monitorium. Sexto exemptus à iuriſdictione illius, vt tenet frater. Anton. Caſſius. de monit. 2. q. 17. l. iuris ignorantia. ff. de iuris, & facti ignorantia. l. fin. ff. de iuriſd. omn. iudic.

26 Quando quis non poteſt probare, tenetur denuntiare?

℞. Non: quia denuntiatio eſſet contra illum.

27 Si quis poteſt per fraternam correctionem corrigere, tenetur ne eius delictum denuntiare virtute monitorij?

℞. Non, quia correctio eſt de iure diuino. c. ſi peruenit. 2. q. 1.

28 Si quis reuelauit iudici oretenus, vel in confeſſione, ſatisfacit ne monitorio?

℞. Si talis tenetur ad reuelationem, non ſatisfacit; quia is cuius intereſt, non poteſt ſe adiuuare tali reuelatione. Nauar. conſ. 5. de furtis.

29 Si virtute monitorij aliquid reuelatum fuerit illi, in cuius fauorem monitorium conceſſum fuit; poterit Iudex experire ciuiliter, vel criminaliter contra eos, qui iudicio laborauerunt?

℞. Poterit; & finire negotium, vſque ad ſententiā diffinitiuam.

30 Iudex Eccleſiaſticus poterit procedere cōtra eos, quos ex dictis litteris reos eſſe conſtiterit?

℞. Si ille, in cuius fauorem litteræ conceſſæ ſunt, noluit ciuiliter, neq; criminaliter aliquid petere, poterit de officio punire propter publicum exemplum: Sed ſi ille, in cuius fauorem litteręrelaxatę ſunt, petat ciuiliter, vel criminaliter. Iudex non debet ſe plus intromittere.

CAPVT XI.

De Abſolutione à Iuramento.

1 Abſolutio iuramenti, à quo debet concedi, ab Epiſcopo iurantis, vel ab Epiſcopo, cui iuramentum præſtitum eſt.

℞. A quocumque eorum. Couar. lib. 1. variar. reſolut. c. 4. num. 5.

2 Abſolutio à iuramento poteſt ne concedi ſine partis citatione?

℞. Poteſt. c. Oduardus. de ſolut.

3 Abſolutio à iuramento, poteſt ne impetrari abſq; licentia?

℞. Poteſt; quia eſt gratia; & poteſt concedi abſenti, & ignoranti, ſed debet poſtea ratificari, pro parte intra terminum. Felyn. in c. innotuit. & c. ſi tibi de iureiurando.

4 Abſolutio à iuramento ad cautelam, in quibus cenſuris habet locum, in cenſuris à Iure latis, vel ab homine.

℞. Solum, in latis ab homine, quia poſſunt eſſe iniuſtæ, ſed non in latis à Iure, de quibus non eſt dubium. Ioan. Andr. in c. 6. de ſent. excom. in 6.

5 Abſolutio à iuramento, quando non eſt concedenda?

℞. Quando non prodeſt, vt ſi iuramentum non ligauit,

gauit, quando petitur per calumniã, vel quando petitur poſt per iurium incurſum. Iaſ. in l. 1. ff. de offi. aſſeſſ. c. afflictus. diſt. 31.

6 Poteſt Epiſcopus concedere abſolutionem periuro à iuramento, ad effectum agendi?

℞. Non: ſi eſt in præiudicium tertiæ perſonæ, tunc debet peti à Summo Pontifice, quia eſt Papæ reſeruata abſolutio, & ſi concedatur non valet. Tolet. in ſum. lib. 4. c. 23. num. 2.

7 Requiritur ne ſpecialis abſolutio in illo, qui iurauit, non petere abſolutionem à iuramento?

℞. Affirmatiuè. Sà verb. iuramentum. num. 37.

8 Si quis vi abſolutionẽ extorſerit, erit ne abſolutus?

℞. Non; ſed in iteratam incidit excommunicationem. DD. in cap. penult. de ijs, quæ vi &c. c. iniuſtæ. 11. quæſt. 5.

CAPVT XII.

De Suſpenſione.

1 QVid eſt ſuſpenſio?

℞. Cenſura Eccleſiaſtica priuans aliquem vſu officij, vel beneficij Eccleſiaſtici, in totum, vel in partem ob ſuam culpam. Tol. lib. 1. c. 42. nu. 1.

2 Prohibitio totius officij, vel beneficij in perpetuum, eſt ne ſuſpenſio?

℞. Non; ſed potius degradatio, priuatio, vel depoſitio perpetua. Tolet. vbi ſup.

3 In ſuſpenſatione ferenda, datur ne certa forma; & quibus modis fit?

℞. Nõ eſt determinata à iure, ſed quibuſcumq; verbis id ſignificantibus poteſt fieri. verbo, & ſcriptura, & per ſententiam; ſed tutius eſt, vt feratur per ſententiam iudicis, & quando fertur verbo; etiam verbo; tollitur. Tolet. ibi. num. 5. Hoſtienſ. in c. ad hæc. de appell.

4 Quotuplex eſt ſuſpenſio?

℞. Triplex. Prima officij, & beneficij ſimul. Secunda officij tantum. Tertia beneficij tantum. Tolet. vbi ſupr.

5 Ob quam cauſam fertur ſuſpenſio, ob culpam propriam, vel alienam?

℞. Ob culpam propriam. Tol. vbi ſup.

6 Qualis debet eſſe culpa?

℞. Mortalis, vel ſaltim venialis, ſi leuis eſt ſuſpenſio. Tol. lib. 1. c. 44. nu. 3.

7 Quæ ſolemnitates ſeruandæ ſunt, in ferenda ſententia ſuſpenſionis?

℞. Omnes, quæ ſeruantur in excommunicatione, & omnes citationes. Tolet. vbi ſup.

8 Prohibitio celebrandi, quę imponitur à confeſſario, eſt ne propriè ſuſpenſio?

℞. Non, quia non eſt facta ab habente iuriſdictionem, & eſt quædam medicina animæ, & ita ſi quis celebrat cum tali prohibitione, non eſt irregularis, neq; incurrit alias pœnas. Innoc. in c. ſi celebret de ſent. exc. num. 3.

9 Si quis ſuſpẽdatur ob ſenectutem, & celebret; erit ne irregularis?

℞. Non, cum non ſit ſuſpenſus ob delictum, ſed peccat mortaliter. Tolet. lib. 1. c. 45. num. 1.

10 Quis poteſt ferre ſuſpenſionem?

℞. Iudex habens iuriſdictionem Eccleſiaſticam in Eccleſiaſticos tantum. Tolet. lib. 1. c. 44. num. 1.

11 Fertur ne ab homine tantum?

℞. A Iure quoque; licèt declaratio incurſionis ad hominem pertineat. Tolet. lib. 1. c. 42. nu. 2.

12 Qui ſuſpenduntur à Iure?

℞. Adulteri, aſſaſſini, violatores Eccleſiarum, qui certant in duello; & aliqui habentur in gloſ. cle. n. cupientes. de pœnis. Nauar. c. 27. num. 151.

13 Suſpenſio, poſt legitimam appellationẽ valet ne?

℞. Sicut in excommunicatione iudicatur. vide tit. de excom. Tolet. lib. 1. c. 44. num. 5.

14 Subſequens appellatio, ſuſpendit effectum ſuſpenſionis?

℞. Non; quoad effectum ſuſpenſiuum, ſed quoad deuolutiuum, c. paſtoralis. de appell.

15 Quæ eſt ſuſpenſio temporanea?

℞. Illa, quam facit Epiſcopus extraiudicialiter ſuſpendendo aliquem Clericum, pro certo tempore, vel pro ſua voluntate, & pro cauſis ſibi benè viſis.

16 Qualis eſt maior ſuſpenſio?

℞. Quæ fertur ſimpliciter, non limitando ab officio, vel beneficio, tunc enim ab omnibus ſuſpenditur. Syluer. verb. ſuſpenſio. §. 5

17 Quot ſunt cauſæ ſuſpenſionis?

℞. Quatuor: efficiens, materialis, formalis, & finalis: efficiens, eſt miniſter: materialis, eſt peccatum, propter quod ſupenditur; formalis, eſt forma ſuſpenſionis; finalis eſt correptio, vel pœna ſuſpenſionis. Tolet. in ſum. lib. 1. c. 44.

18 Suſpenſio in generali, vetat ne ſuſceptionem ſacramentorum, ſicut excommunicatio?

℞. Non, niſi quando expreſsè eſt ſuſpenſus, à tali ſuſceptione Tol. in ſum. lib. 1. c. 46.

19 In quo differunt ſuſpenſio, & excommunicatio?

℞. In eo, quod ſuſpenſus ad tempus abſque abſolutione poteſt miniſtrare; excommunicatus vero non. Secundò, ſuſpenſus poteſt percipere ſacramenta, ſi expreſsè ijs non ſit priuatus. Tertiò, ſuſpenſus ſolum priuatur exercere actum, ad quem eſt ſuſpenſus; excommunicatus verò omnibus rebus priuatur. Tolet. ſum. lib. 1. c. 44.

CAPVT XIII.

De Clericis Suſpenſis.

1 CLericus presbyter, vel Diaconus notoriè fornicator, eſt ne ſuſpenſus?

℞. Affirmatiuè, dum non pœnitet. Tol. in ſum. lib. 1. c. 47. num. 4

2 Clerici eligentes Epiſcopum illegitimum, vel nõ habentem legitimam ętatem, ſcientiam, vel bonos mores, ſunt ne ſuſpenſi?

℞. Affirmatiuè. Tol. lib. 1. c. 48. num. 8.

3 Clericus vſurpans bona Eccleſiæ vacantis, vt domus, & prædia, eſt ne ſuſpenſus?

℞. Affirmatiuè, & à Iure. c. quia ſæpè de elect. in 6. & clem. ſtatutum. eod. tit.

4 Clericus

4 Clericus prouocans, vel acceptans duellum, qui cum effectu deſcendit in arenam, eſt ne ſuſpenſus ipſo Iure?

℞. Non: ſed venit ſuſpendendus per ſententiam. c. 1. de cleric. pugnant. in duello. ſed per Trid. ſynod. ſeſſ.25. c.19. ipſo facto excommunicantur.

5 Accipiens ſcienter excommunicatum ad diuina officia, vel ſacramenta ſuſcipienda, quam pœnam incurrit?

℞. Suſpenditur ab ingreſſu Eccleſiæ. c. Epiſcoporum. de priuileg.in 6.

6 Suſpenſus ab officio poteſt ne eligere, vel eligi in aliquo beneficio?

℞. Non, quia eſt incapax. Tol.in ſum.lib.1.c.45.§.5.

7 Si ſuſpenſus ſit arctatus, vt ordinetur intra annum, cadit ne in pœnam poſitam in capitul.licèt.de elect. in 6.?

℞. Non, quia non ſtat per illum ſuſceptio ordinum.

8 Suſpenſus à beneficio eſt ne ſuſpenſus ab officio?

℞. Non, neq; è contra, ſed poterit celebrare, abſoluere, & curam animarum gerere. Abb.in c.cum dilect. de conſuet. num.24.

9 Suſpenſus ab officio poterit ne audire diuina officia?

℞. Poterit, dummodo ipſe nullum actum ordinis exerceat intra Eccleſiam, vel extra. Geminian.in cap.1. de ſent.excom. §.ſi quis autem. num.3.

10 Suſpenſus à paſſiua ſuſceptione ſacramentorum, ſi ſuſcipiat, ſit ne irregularis, ſicut qui ſuſpenſus eſt ab actiua, & exerceat?

℞. Non, quia ſuſcipere non eſt actus ordinis. Sylu. verb.ſuſpenſio. §.5.

11 Suſpenſus à collatione ſacramentorum, ſi baptizat, remanet ne irregularis?

℞. Si baptizat ſolẽniter, remanet; ſi verò priuatè, id eſt eo modo, quo põt ſecularis baptizare tẽpore neceſſitatis, non remanet. Syluest.verb.ſuſpenſio.§.5.

12 Suſpenſus ab officio prędicandi, ſi prædicet eſt ne irregularis?

℞. Non, ſed peccat, & excommunicatur; quia pęna irregularitatis ſolum ponitur in adminiſtratione Sacramentorum. Calderin.in Clem.cupientes.de pęnis.& Angel. verb. ſuſpenſio.3.§.83.Nau.verò tenet in ſum.c.27.num.163.quod ſi prædicet ſolemniter, & ex ſuo officio, ſicut tenentur prędicare Epiſcopi, & Parochi, quod erit irregularis.

13 Si Clericus ſuſpendatur, propter defectum corporalem, ſi talis non remoueatur, & celebret, quam pœnam incurrit?

℞. Peccat mortaliter, ſed non efficitur irregularis; quia illa ſuſpenſio, quæ datur propter infirmitatem corporalem, non habet illam pœnam, quam habet ſuſpenſio, quæ datur propter delictum. Abb. in c.ſi celebrat. num.2. de cler.excom.celer.

14 Si quis habeat beneficium ſimplex, & ſuſpendatur, poterit ne percipere fructus?

℞. Poterit. Tolet.in ſum.lib.1.c.44. num.10.

15 Suſpenſus à beneficio poteſt ne eligere?

℞. Poteſt, & etiam eligi; quia talis actus eſt officij, & non beneficij. Enriquez. Boerius in c.apoſt.num. 5. de except.

16 Suſpenſus ab officio poterit ne percipere fructus beneficij?

℞. Poterit; quia beneficium, non eſt acceſſorium, officio, & ſunt res diſtinctæ. Calder. in clem.cupientes. de pœnis. & Tol.lib.1.c.45. num.10.

17 Si quis eſt ſuſpenſus propter delictum, poterit ne percipere fructus ſui beneficij?

℞. Poterit, in quantitate neceſſaria ad ſui ſuſtentationem. Couar. var.reſol. lib.3. c.13.

18 Si quis ſit ſuſpenſus propter contumaciam, poterit ne percipere fructus ſui beneficij?

℞. Non, quia per ſe ipſum ſtat tollere ſuſpenſionẽ. Abb.in c.Apoſtolor.de except.nu.7.& ibi. Fęlin.nu. 9. Couar.var.reſol.lib.3.c.13.

19 Si Parochus parochianos Parochiæ alienæ ſine proprij Parochi licentia matrimonio coniungat, aut benedicat; quam pęnam incurrit?

℞. Ipſo Iure tandiù eſt ſuſpenſus, quandiù placuerit Epiſcopo illius Parochiæ, quos coniunxit Trid. ſynod.ſeſſ.24. c.1. de reform.

CAPVT XIV.

De Suſpenſione Circa Ordines.

1 ORdinati in ſacris, extra tempora, vel ſine licẽtia Superiorum ſuorum doloſè mentientes in ætate, vel patrimonio, ſunt ne ipſo Iure ſuſpenſi?

℞. Affirmatiuè. Tolet.in ſum.lib.1. cap.48. num.4.

2 Clericus in ſacris, abſq; licentia Superioris vagãs per diuerſa loca, quam pœnam incurrit?

℞. Eſt ſuſpenſus per ſex menſes.

3 Si verò ſit in minoribus, quam pœnam incurrit?

℞. Inhabilitatur ad ſuperiores ſuſcipiendos, & ad beneficia per ſex menſes.

4 Ordinatus ſine patrimonio, vel cum pacto non petendi victum ab Epiſcopo, vel ab eo, qui ei patrimonium donauit, vel à capellania, in qua eſt præſetantus, ad cuius titulum ſe ordinauit; quam pœnam incurrit?

℞. Eſt ſuſpẽſus, & à Papa abſolui debet. Nau.c.27.

5 Suſpenſus ab aliquo actu ordinis, eſt ne ſuſpenſus ab alijs actibus annexis illi actu?

℞. Non, quia ſi quis habens beneficium, ſuſpenſus fuit ab executione ordinis, quia ordinatus fuit ante vigeſimum quintum annum; non ob id perdidit fructum ſui beneficij. Tol. in ſum.lib.1. c.45. num.10.

6 Suſpenſus exercens officium, vel ordinem, à quo eſt ſuſpenſus, quam pœnam incurrit?

℞. Peccat mortaliter; & ſi celebrat, ſit irregularis, ſi ſuſpenſus fuit ob aliquod delictum Tolet. in ſum. lib.1. c.45. num. 10.

7 Qui eſt ſuſpenſus ab ordine ſimpliciter, eſt ne ſuſpenſus ab omnibus ordinibus?

℞. Affirmatiuè, & etiam à iuriſdictionibus ſpiritualibus, vt abſoluere. Abb. in c.cum dilectus.num.20. de cenſur. Syluest.verb.ſuſpenſio.num.5.

8 Suſpenſus à maiori ordine expreſsè, & ab officio, eſt ne ſuſpenſus à minori?

℞. Non: ſed poteſt licitè exercere minores ordines, & gaudere beneficijs, cum ſit pœna, quæ extendi nõ debet. Tol.in ſum.lib.1. cap.45. num.10.

9 Quare ſuſpenſus à maiori, poteſt exercere minorem, & ſuſpenſus à minori poteſt exercere maiorẽ, cum valeat argumentum à maiori ad minus?

℞. Quia

℞. Quia quis poteſt non eſſe ſufficiens, neque habere qualitates neceſſarias ad celebrãdam Miſſam, & poteſt eſſe ſufficiens ad canendum Euangelium, & cum ſimus in odioſis, pœna non eſt extendenda. Hoſtienſ. in c. dilectus filius. de tempor. ordi.

10 Suſpenſus ab exercitio vnius ordinis, durante ſuſpenſione, poterit ne accipere maiorem ordinem?

℞. Non, quia diceretur promotus per ſaltum. Abb. in c. fin. num. 2. de Apoſt.

11 Qui donat, vel vendit patrimonium, ad cuius titulum ordinatus eſt, ſine licentia Epiſcopi, eſt ne ſuſpenſus?

℞. Non, quia talis pœna non eſt poſita à Concilio, neq; extendi debet.

12 Qui ſimoniacè ordinatus eſt, quam pœnam incurrit?

℞. Ordinatus, & ordinans ſunt ſuſpenſi perpetuo. Extraua. Pauli 2. Quæ incipit, cum deteſtabili. Abb. & Felyn. in c. per tuas. num. 7. de ſimon.

CAPVT XV.

De ſuſpenſione circa Epiſcopos.

1 POteſt Epiſcopus incurrere ſuſpenſionem à Iure vel excommunicationem?

℞. Non poteſt, niſi de illo expreſſa fiat mentio; quia hoc eſt priuilegium ſpeciale à Iure. cap. quia periculoſum. de ſent. excom. Tol. in ſum. lib. 1. c. 44. num. 2. cap. 46. num. 5.

2 Poteſt Epiſcopus ſuſpendi?

℞. Non, ſed priuari ingreſſu Eccleſię, niſi de illo fiat expreſſa mentio propter ſummam eius dignitatem. c. quia periculoſum. de ſent. excom.

3 Epiſcopus faciens aliquid in damnum, vel præiudicium aliorum ſine priuilegio, vel conſuetudine præſcripta quam pœnam incurrit?

℞. Priuatur per ſententiam, ingreſſu Eccleſiæ.

4 Epiſcopus priuatus ingreſſu Eccleſiæ, quid poteſt exercere abſque aliqua pęna?

℞. Poteſt orare in Eccleſia, exercere iuriſdictionẽ, & recipere ſacramenta. Tol. in ſum. lib. 1. c. 43. num. 7. Sa ve. ſuſpenſion. num. 7.

5 Epiſcopus ſuſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ, ſi celebret domi, ſit ne irregularis?

℞. Non, neq; ſi exerceat alia iuriſdictiones, dummodo Eccleſiam nõ ingrediatur; nec ſi audiat in Eccleſia officia diuina. Geminian. c. is qui de ſentent. excommun.

6 Epiſcopus, qui eſt ſuſpenſus à Pontificalibus tantum, poteſt exercere iuriſdictionem, conferre beneficia, ſententiare, & excommunicare?

℞. Poteſt, quia ſolum eſt ſuſpenſus ab ijs, quæ ſunt ordinis. Geminian. in c. 1. num. 3. de offic. ordin. lib. 6.

7 Epiſcopus, qui admonitus à Synodo è concubinatu non ſe abſtinet, quam pęnam incurrit?

℞. Ipſo Iure eſt ſuſpenſus. Trid. ſynod. ſeſſ. 25. c. 14. de reform.

8 Epiſcopus ordinans religioſum, cum voto religionis temporali non perpetuo, abſq; alio titulo, quam pęnam incurrit?

℞. Suſpenſionis a Iure. Nauar. c. 27. nu. 158.

9 Epiſcopus ſuſpenſus a Pontificalibus, ſi exerceat pontificalia eſt ne irregularis?

℞. Non, quia talis pęna non eſt impoſita à Iure. Couar. 4. p. Clem. furioſus. verſ. 2.

10 Si Epiſcopus ſit ſuſpenſus à collatione maiorum ordinum, poteſt ne conferre minorem?

℞. Poteſt, ſed non è contra, propter ſupradictam rationem. Angel. verb. ſuſpenſio. §. 3.

11 Epiſcopus ſcienter ordinans alienum ſubditum, ſine licentia ſui Prælati, qua pęna punitur?

℞. Suſpenſionis ab exercitio ordinum, per annum. Tolet. in ſum. lib. 1. c. 48. num. 2.

12 In illo anno ſuſpenſionis Epiſcopi, quid debent eius clerici facere?

℞. Poſſunt recipere ordines à viciniori Epiſcopo, ſine licentia ſui proprij ordinarij, poſtquam ſuſpenſio ſui Epiſcopi fuerit manifeſtata. Tolet. in ſum. lib. 1. cap. 48. num. 2.

CAPVT XVI.

De Suſpenſione Circa Iudices.

1 EXcommunicans, ſine debita monitione, vel ſolemnitatibus requiſitis, quam pœnã incurrit?

℞. Pęnam ſuſpenſionis, ab ingreſſu Eccleſiæ per menſem. cap. ſecus. de ſent. excom. in 6.

2 Iudex Eccleſiaſticus, qui non eſt Epiſcopus ſi iniuſtè quouis pretio, amore, timore, vel odio agrauat partem aliquam, quam pęnam incurrit?

℞. Suſpenſionis per annum ab officio. c. cum æterni. de ſentent. & re iudic. in 6.

3 Epiſcopus, vel eius Vicarius viſitans, ſi exigit pecuniam, vel munera, & vltra victum ſuum, & ſuorum, quam pęnam incurrit?

℞. Epiſcopus eſt ſuſpenſus ingreſſu Eccleſiæ; Vicarius verò ab officio, & beneficio quoadulque reſtituat duplum. Sà verb. ſuſpenſio.

CAPVT XVII.

De Supenſione Circa Abbates, & Religioſos.

1 MEndicantes admittentes aliquem ad profeſſionem, ante finitum annum probationis, vel ſine ſolemnitatibus à Iure poſitis, quam pęnam incurrunt?

℞. Suſpenſionis ab officijs, & exercitio ordinum. c. non ſolum. de regular. in 6.

2 Religioſus adminiſtrator, vel Procurator, ſi ad longum tempus alienat bona religionis, ſine facultate, ac neceſſitate, quam pęnam incurrunt?

℞. Suſpenſionis ab officio, & ordine. Clemens. 1. de reb. Eccleſ. non alien.

3 Religioſus

3 Religioſus Procurator, qui ad breue tempus, ſine facultate alienat bona ſui monaſterij, quam pęnam incurrit?

℞. Non eſt ſuſpenſus, neque excommunicatus, ſed datur illi pęna mitior, arbitrio ſui Superioris. Molin. in aphoriſm. verb. ſuſpenſio. verſ. 17.

4 Religioſæ, & Abbatiſſæ admittentes fœminas in domibus ſuis ſine licentia, quam pęnam incurrunt?

℞. Suſpenſionis ab officijs. Sà verb. ſuſpenſio numero 17.

5 Exempti admittẽtes excommunicatum ſcienter, ad diuina officia, quam pęnam incurrunt?

℞. Suſpenſionis ab officijs & ingreſſu Eccleſiæ. Sà verb. ſuſpenſio. num. 18.

6 Capitula Cathedralium, Regularium, & Collegiatarum, quæ tempore vacationis Eccleſiæ, bona Eccleſiæ, ſeù Prælati futuri vſurpant, quam pœnam incurrunt?

℞. Suſpenſionis ab officio, ſeù beneficio, vſq; ad realem reſtitutionẽ. c. quia ſæpè de elect. in 6. & Clem. ſtatutum. eod. tit.

7 Abbates exempti, dantes litteras dimiſſoriales ſubditis ſuis ſæcularibus, quam pęnam incurrunt?

℞. Si non habeant ſpeciale priuilegium Papæ, ipſo Iure, per annum ſunt ſuſpenſi ab officio, & beneficio Trident. ſynod. ſeſſ. 23. c. 10.

8 Conſeruator Sedis Apoſtolicæ, cognoſcens ſcienter cauſas, quæ non ſunt ſuæ commiſſionis, quàm pœnam incurrit?

℞. Suſpenſionis, per annum ab officio. cap. 1. de offic. iudic. de leg. in 6.

CAPVT XVIII.

De Diſpenſatione Suſpenſionis.

1 AD quem pertinet abſolutio ſuſpenſionis poſitę ab homine?

℞. Ad eum, qui tulit ſentẽtiam, & ad Succeſſorẽ, & Superiorem. Enriquez. Boerius in c. Clerici. de cler. excommunicat. celebr. numero 6. Ang. verb. ſuſpenſio. 4. §. 1.

2 Si ſuſpenſio ſit à Iure, ad quẽ pertinet abſolutio?

℞. Ad conditorem, æqualem, vel ſuperiorem. Gl. in cap. cupientes. de elect.

3 Suſpenſio lata ad tempus, tollitur ne finito tempore, ipſo facto?

℞. Tollitur ipſo tempore, etiam abſq; noua iudicis ſententia, vel declaratione. tenet Tol. in ſum. lib. 1. cap. 46. num. 1.

4 Si aliquis ſuſpenſus ab Epiſcopo iudicialiter, vel verbaliter obtineat diſpenſationẽ à Papa, poterit ne illa vti, pro ſua voluntate?

℞. Non poterit illa vti, contra voluntatem Epiſcopi proprij; imò coram Epiſcopo debet illam neceſſario præſentare, & petere ab eo licentiam; ratio eſt, quia ſi nullus in Diœceſi Epiſcopi, poteſt celebrare, ſine eius licentia, quanto magis, qui ſemel fuit condemnatus, qui ſemper remanet aliquantulum ſuſpectus. Trid. ſyno. ſeſſ. 14. c. 1.

5 Si Epiſcopus ſuſpendat aliquẽ verbaliter, tantum dicendo illi, ne celebres; iſte talis à quo debet diſpenſari?

℞. Ipſe Epiſcopus poterit etiam ſolo verbo tollere iſtam ſuſpenſionem; ratio eſt, quia res per quaſcũque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur, & quia iſtę ſuſpenſiones ſemper fiunt ab Epiſcopis pro delictis minimis, & ad metum, & terrorem. text. in c. at ſi clerici de ſententia excommunicationis.

6 Suſpenſio lata in pœnam à iudice per ſententiam diffinitiuam; poterit ne tolli ab Epiſcopo?

℞. Non poteſt; ſed à ſolo Papa, generaliter loquendo, ratio eſt, quia pęnę ſuſpenſionis impoſitę per ſententiam, ſemper ſunt pro delictis grauiſſimis, & ſunt pœnæ impoſitæ, à Iure, & à legibus. in quibus ſolus Papa poterit diſpenſare, quia ipſe condidit leges, & ſic ipſe poteſt diſpenſare, tùm legibus tùm in pœnis poſitis à legibus. tenet Abb. in c. ſi quorundã de ſolutionibus, & Ang. verbo ſuſpenſio num. 1.

7 In quibus ſuſpenſionibus latis, per ſententiam à iudice, poterit Epiſcopus diſpenſare?

℞. Si ſuſpenſio lata ſit ab Epiſcopo ob contumaciã, vel propter adulterium, vel propter crimina minora adulterio, vt propter ſimplicem fornicationem, vel concubinatum; tùc Epiſcopus, vel eius Vicarius poſſunt diſpenſare, poſt emendationem talis clerici; ratio eſt, quia iſta crimina, fragilitatem naturæ humanæ indicant, & fere ſemper, non habent partem læſam, & ſi aliquando habent, ratio poſtulat, vt facta ſatisfactione, & emendatione, diſpenſentur à iudice, qui tulit ſententiam; præcipuè cum leges Canonicæ magis reſpiciant emendationẽ vitæ, quã afflictionem corporis. tenet Abb. in c. ſi quorundam de ſolutionibus, & Ang. verbo ſuſpenſio 4. num. 1.

8 Depoſitus, vel ſuſpenſus, propter homicidium voluntarium, à quo poteſt diſpenſari poſt ſententiã?

℞. Quoad recuperandum, vel obtinendum beneficium diſpenſatur ab Epiſcopo; at verò quoad exercitium ordinum, vel ad ſuſcipiendos ordines, quos non habet, diſpenſatur à ſolo Papa; ratio eſt, recuperare beneficium, pertinet ad alimenta neceſſaria ad vitam; ne clerici ignominioſè mendicent. at verò; ſuſcipere nouos ordines, eſt res altioris naturæ, cum ſit miniſterium maximũ in Eccleſia, ideò illud, quod minus eſt diſpenſatur ab Epiſcopo, & hoc quòd maius diſpenſatur à Papa. tenet Abb. in c. ſuper eo de raptoribus. nu. 3. ſed ſeruandum eſt Concilium, Tridentinum, de quo dicimus lib. 2. c. 24. num. 17.

CAPVT XIX.

De Interdicto.

1 QVid eſt interdictum?

℞. Eſt Eccleſiaſtica cẽſura de ſua natura prohibens, ſacramentorum vſum, diua officia, & ſepulturam Eccleſiaſticam, Syluest. verb. interdictũ. n. 9.

2 In quo diſcrepat ab excommunicatione?

℞. In eo, quòd interdictum non fertur verbo, ſed in ſcriptis cum cauſa expreſſa. & dẽt præcedere proceſſus, & ſæpius ponitur ob timore, & contumaciã

iudicum

culárium;ſed aduerte,quòd præcedens appellatio effectum interdicti ſuſpẽdit ſicut in excommunicatione. c.petenti. de ſent.excom.in 6.

3 In quo conuenit cum excommunicatione?

℞. In eo, quod fertur in ſcriptis, cum cauſa expreſſa. & præcedens appellatio ſuſpendit affectum, ſed non ſubſequens appellatio, ſicut in excommunicatione. c.petenti. de ſent.excom.in 6.

4 In interdicto debet ne præcedere admonitio?

℞. Debet quando fertur in pœnam: quando verò fertur ob contumaciam, & inobedientiam, ipſa cõtumacia, eſt vera admonitio. Sot.in 4.diſtinct.22. quæſtio.3. artic.5.

5 Quotuplex eſt interdictum?

℞. Triplex; locale, perſonale,& mixtum. cap.alma mater. de ſent.excom.

6 Quod eſt interdictum locale?

℞. Cum locus ſolum interdicitur, vt nemo in illo ſepeliatur, neque officia diuina dicantur. Sylu.verb. interdictum.1. num.6.

7 Quod eſt perſonale?

℞. Cum perſona interdicitur, vt non ſepeliatur,nec audiat diuina officia. Tolet. in ſum.lib.1.cap.51.n.3.

8 Quod eſt mixtum?

℞. Quod componitur ex vtroque; ideſt interdicitur locus, & perſona. Tolet.vbi ſup.

9 Ruſus interdictum quotuplex eſt?

℞. Generale, particulare, & mixtum. ſum. Armil. 3.part.cap.2. num.26.c.cum in partibus.de verbor. ſignificatione.

10 Quod eſt interdictum generale?

℞. Quando interdicitur ciuitas, vel Prouincia. cap. cum in partibus eod.tit.de verb.ſignific.

11 Quod eſt particulare?

℞. Quando interdicitur vna perſona, vel vna Eccleſia. ſum. Armill.verb.interdictum. c.2.

12 Quod eſt mixtum?

℞. Quod cõponitur ex vtroque, & interdicitur locus, & perſona ſum. Armil. vbi ſup.

13 Interdictum generale loci, concludit ne populum, & ciues illius loci?

℞. Solum locum; ſed non ciues, neque populum. Tolet.in ſum.lib.1.cap.51.num.3.

14 Interdicto Clero interdicit ne Eccleſia, vel locus?

℞. Negatiuè.c.ſi ſententia. de ſent. excom.in 6.

15 Interdicto Clero interdicuntur ne religioſi?

℞. Affirmatiuè, quia religioſi, & moniales debent ſeruare, quod ſeruat Cathedralis Eccleſia. c.ſi ſentẽtia.eod.tit.de ſententia excommunicationis in 6. Sà verb.interdictum. num.13.

16 Interdicto populo, comprehenduntur ne Clerici?

℞. Negatiuè, q̃a sũt diuerſi generis,& altioris dignitatis, & præeminentiæ. Tol. in ſum.lib.1.c.51.nu.6.

17 Interdicta ciuitate, interdicuntur ne ſuburbani illius ciuitatis?

℞. Hoc eſt ad arbitrium iudicis, cum ſuburbani ſint extra mœnia ciuitatis,& ſic a iudice declarari debet. Nauar.c.27.num.167.

18 Interdicta Eccleſia, interdicuntur ne & cæmeteria illius Eccleſiæ?

℞. Affirmatiuè; quia Eccleſia, & cęmeteria eadem immunitate gaudent.c.ſi ciuitas de ſent.excom.in.6.

19 A quo fertur ſententia interdicti?

℞. A iure per ſtatuta, & leges poſitas à Concilijs, & Summis Pontificibus; fertur ab homine, per Iudicem habẽt poteſtatem.Tol.in ſum.lib.1.c.51.num.6

20 Ob quam cauſam fertur interdictum; ob culpam propriam, ſeù ob alienam?

℞. Aliquando ob culpã propriã; aliquando ob alienam, vt cũ propter culpã Prætoris interdicitur populus, ad maiorem terrorem Nau.c.27.num.163.

21 Cum fertur ob culpam alienam; qui non habet culpam, poterit ne celebrare, & ſepelire,& ſepeliri?

℞. Poterit ſecreto, vt non veniat ſcandalum, quia cum ſecreto fiant non defraudatur intentum iudicis Eccleſiaſtici. c.quod inter. de pœnit.& remiſſionib.

22 In Eccleſia interdicta poteſt ne celebrari, ad renouandum ſacramentum, & ad dandum viaticum?

℞. Poteſt, ſed occultè ſine ſolemnitate duobus diebus hæbdomadis, & cum neceſſitas poſtulat. c.permittimus. de ſententia excom.in 6. & Abb. in c. fin. de cohabit. Cleric.& mulier.num.5.

23 In interdicto generali, quæ ſacramenta excipiuntur à Iure, etiam ſi de illis nulla fiat mentio?

℞. Tria; Baptiſmus paruulorum, Pœnitentia morientiũ,& Cõfirmatio. c.reſpõſo noſtro. de ſent.exc.

24 Interdictum eſt ne ſeruandum ab illo, qui poſuit illud?

℞. Si ſit generale eſt, niſi ſecum diſpenſentur. Sà verb.interdictum. num.1.

25 Ceſſat ne interdictum, finito tempore ipſo facto, vel requiritur iudicis declaratio?

℞. Ceſſat, ipſo facto, abſq;alia declaratione.Abb.in c.non eſt vobis. de ſponſal.

26 Quibus temporibus neceſſariò debet auferi interdictum?

℞. Tempore Paſchatis, Natiuitatis, Pentecoſtes, Corporis Chriſti cum Octaua, Aſſumptionis, & Cõceptionis.B.Narię Virginis. Sà verb.interdictũ.n.28.

27 Cũ quis abſoluitur ab interdicto debet ne iurare?

℞. Debet. Sylueſt.verb.interdictum,& Sà. verb.interdictum.

28 Si his diebus, Iudex non auferat tale interdictum; erit ne obſeruandum à populo?

℞. Iudex male faciet, niſi delictum fuerit cum contumacia adeò graui, vt requiratur talis medicina, ſed ſeruandũ erit à populo, ad quem nõ pertinet iudicare officium Iudicis. Sylueſt. verb.interdictum.

29 Sublato interdicto, corpora ſepulta extra Eccleſiam, debent ne humari in Eccleſia?

℞. Debent, & ſolemniter. Sà verb.interdictũ. n.22.

30 Celebrans in Eccleſia interdicta, quam pœnam incurrunt?

℞. Si ſcienter faciant, ſunt irregulares. Sà verb.interdictum.

31 Epiſcopus interdicto generali põt ne celebrare?

℞. Poteſt occulte. c. quod nullus. de priuileg. & exceſſib. priuilegiat.c.fin.de ſentent.excom.in 6.

CAPVT XX.

De Ceſſatione à Diuinis.

1 QVid eſt ceſſatio à diuinis?

℞. Eſt quædam omiſſio, & ablatio diuinorũ officiorum. & executionis ſacrorum. Tolet. in ſum. lib.1.c.56

lib.1. cap.56.de inſtruct.ſacerd.

2 Quotuplex eſt ceſſatio ?

℞. Duplex: generalis, & ſpecialis, ſicut interdictũ : generalis eſt, quæ comprehendit vnam prouinciã, vel ciuitatem: ſpecialis verò, quæ cõprehendit vnam Eccleſiã. Tol.in ſum.lib.1.c.56.de inſtruct. Sacerdot.

3 Ceſſatio a diuinis eſt ne cenſura ?

℞. Non eſt: ſed quędam pœna impoſita ab Eccleſia, propter contemptum eorum, qui non timent cenſuras. Tol.vbi ſup.

4 Ceſſatio imponitur ne aliquando à Iure ?

℞. Negatiuè: ſed ſemper ab homine. c.refragabilis. c.ſi Canonici. c.quamuis. de offic.Ordin.in 6.

5 Quis poteſt ponere ceſſationem à diuinis ?

℞. Epiſcopus, & eius Vicarius, & capitulum ſede vacante, & debet maior pars Canonicorum conuenire, ſicut ad electionem DD. in c. quamuis de offic.Ordin.

6 Quando Iudex ponit ceſſationem, quid debet agere ?

℞. Intra menſem monere Summum Pontificẽ, de tali ceſſatione, & pars, ad cuius inſtantiam ponitur, debet intra menſem proficiſci ad Summũ Pontificẽ, alias finito menſe, ceſſatio nulla eſt. Tolet. vbi ſup. lib.1. cap.56. in ſumma.

7 Si partes cõueniãt, quid debet Epiſcopus facere?

℞. Tollere ceſſationem. Tolet.vbi ſup.c.56.

8 Quid debet iudex conſiderare, antequam ponat ceſſationem ?

℞. Primò atrocitatem delicti. Secundò qualitatem perſonæ, contra quam illa eſt dirigenda. Tertiò dãnum, & expenſas. Quartò vtilitatem, quæ ex ceſſatione poteſt euenire. Tolet.vbi ſup.

9 Pro quibus criminibus debet poni ceſſatio?

℞. Pro grauibus, veluti contumacia contra Eccleſiam, vel eius libertatem, vt ſi à Iudice ſæculari detineat in carcere Clericus, aut ſi impediatur exhibitio redituum Eccleſiæ, aut ſi extrahatur aliquis ab Eccleſia violenter, & vel ſuſpendere illum, vel quid ſimile. Tolet.ſuper.c.56.

10 Quis debet ſoluere damnũ, & diſtributiones Canonicorum, eleemoſynas, & ſuffragia pro defunctis, quæ tempore ceſſationis amittuntur à Clericis?

℞. Si ceſſatio iuſtè fuit poſita, ille, in cuius cõtumacia impoſita fuit; ſi verò iniuſtè, Iudex imponens. c. ſi Canonici. de offic.Ordin. in 6.

11 Quis debet iudicare, an iuſta fuerit pœna ceſſationis?

℞. Iudex Eccleſiaſticus Superior. Tolet.c.56.

12 Tempore ceſſationis licet ne adminiſtrare pœnitentiam infirmis ?

℞. Licet & non ſolum infirmis, verum etiam ſanis. Enriquez.lib.3.de excom.verb.interdictum.c.53.

13 Tempore ceſſationis, licet ne adminiſtrare Euchariſtiam ?

℞. Licet, ſolum infirmis per modum viatici. Enriq. vbi ſup.c.52. Caſtr. diſp.5. dub.9.

14 Tempore ceſſationis, licet ne adminiſtrari Extrema vnctio?

℞. Negatiuè, neque Sacerdotibus, cum hoc ſacramentum non ſit adeò neceſſarium, vt ſunt alia. Enriquez vbi ſup.c.53.

15 Tempore ceſſationis, mortui ſepeliũtur in Eccleſia?

℞. Negatiuè. Tolet.& Henriquez, vbi ſup.

16 Si quis celebrat tempore ceſſationis, ſit ne irregularis, ſicut qui violat interdictum ?

℞. Negatiuè, quia ceſſatio non eſt cenſura. Innoc. in c.refragabilis. de offic.Ordin.num.4.

CAPVT XXI.

De Sacrilegio.

1 Quid eſt ſacrilegium ?

℞. Crimen Eccleſiaſticum, adeòq; Iudex Eccleſiaſticus poteſt de eo imponere pœnam temporalẽ. Abb.in c.ad aures.num.1.de pœnis. fol.202. 17. 9.& 4.c.quiſque.

2 Quando committitur ſacrilegium?

℞. Quando bona Eccleſiæ occupantur, vel quando Eccleſia ſanguine violatur. Abb.in c.conquæſtus.de for.compnu n.2. fol.104.

3 Sacrilegium eſt ne crimen pertinens tantum ad forum Eccleſiaſticum ?

℞. Negatiuè, ſed mixti fori. c.vt inquiſitioni.§.prohibemus. de hæret.in 6.

4 Quare ſacrilegium eſt crimen mixtum ?

℞. Quia de eo, tam ſæcularis, quam Eccleſiaſticus cognoſcere poteſt. c.ſunt quædam. 23.q.5.c.de Epiſc.& Cleric.l.placet. l.ſi quis in hoc genus. & c.fi. de pœn.in 6.

5 Quando cognoſcitur ſacrilegium per Iudicem Eccleſiaſticum ?

℞. Quando vindicat ſibi iuriſdictionem contra grauantes Eccleſiam, ſeu perſonas Eccleſiaſticas. arg.c. cum ſit generale. de for. compet.

6 Delictum commiſſum in Eccleſia à laico, per quẽ debet puniri ?

℞. Per Iudicem ſæcularem. Baor. in l.ſicut. ff.de actionibus.

7 Quando quis committit ſacrilegium mixti fori, à quo Iudice poteſt cognoſci ?

℞. Ab vtroque Iudice. cap.cum ſit generale.de for. compet.& text.cum Gloſ.c.de Benedicto. 32.q.1.

8 Si quis violauerit immunitatem Eccleſiæ, & ſanguinis effuſione eã polluerit, p quẽ Iudicẽ dẽt puniri?

℞. Per Eccleſiaſticum.c.cum per eam. de ſent. exc. c.ſi quis domum facit.17. q.4. c.cum ſit generale. de for. comp. c. quiſquis.17. q.4. & quod notatur in dicto c.cum per eam.

9 Iſte talis à quo debet abſolui?

℞. A Iudice Eccleſiaſtico.eod.c.

10 Detinentes bona Eccleſiæ, ſine violentia tamen, contra eius voluntatem, quam pœnam incurrunt ?

℞. Sacrilegij. c.ſi quis. 16.q.7.

11 Iſti ſacrilegi, ſunt ne ipſo Iure excommunicati?

℞. Negatiuè; ſed excommunicandi per ſententiam donec ſatisfecerint. c.fi.de reſtit.ſpoliat.

12 Si ſacrilegium committitur in perſonã Eccleſiaſticam, ſacrilegus eſt ne ipſo Iure excommunicatus?

℞. Affirmatiuè. c.ſi quis ſuadente. 17. q.4.

13 Frangens fores Eccleſiæ, quam pœnam incurrit ?

℞. Sacrilegij, & eſt excommunicandus. c. cum per eam. de ſent. excom c.conquæſtum eod. tit.

14 Accipiens rem Eccleſiaſticam de manu laici, cõtra voluntatem Eccleſiæ, quam pœnam incurrit ?

℞. Sacrile-

℞. Sacrilegij, quia talis titulus non excuſat. c. Daibertum. 1.q.7. Abb.in c.dudū.n.7.de decim fol.193.

15 Committens ſubtrahationem redituum Eccleſię, incurrit ne pœnam furti, an ſareilegij?

℞. Sacrilegij. cap. qui oblationes. 13. quæſt.2.

16 Qui inuadunt res Eccleſiaſticas, bona, & patrinia Clericorum, quam pœnam incurrunt?

℞. Sacrilegij.l.1. ff.de interdict.c.nuper.de ſent.exc.

17 Si quis de foro Eccleſiaſtico ſit laicus, quam pœnam incurrit?

℞. Sacrilegij. Abb.in c.reatum.n.3.de iur.patronat.

18 Prælatus de redditibus Eccleſiæ vſurpans ſibi, vel conſanguineis, ſi modū excedit, quā pęnam iccurrit?

℞. Sacrilegij, ſed non ob hoc non intelligitur non poſſe conferre ſuis ſufficiens ſubſidiū de rebus Eccleſiæ; imò potius tenetur ſuis, & amicis, quàm alienis conferre neceſſaria vitæ, quia charitas à ſe ipſo incipit. cap. non ſatis. 86. diſt. & cap.1. de cohabit. Cleric.

19 Dubitans de poteſtate Summi Pontificis; quam pœnam incurrit?

℞. Sacrilegij. Hieronymus Gonzalez. gloſſ.9. §.2. numero 70.

CAPVT XXII.

De Degradatione.

1 QVid eſt degradatio?

℞. Suſcepti ordinis perpetua depoſitio. Hoſtien.. & Innoc.c.qualiter. 2.n.5.de accuſat.

2 Poteſt Eccleſia degradare aliquem, & auferre characterem ordinum?

℞. Poteſt auferre vſum ordinum in perpetuum, & hoc eſt clericū degradare, ſed non characterē, quia character imprimitur indelebiliter in anima. Tolet. in ſum.lib.1.c.50.n.1.Ab.in c.nō pōt de ſet.& re iud.

3 Quot, ſunt ſpecies degradationis?

℞. Duæ. verbalis, & actualis: verbalis eſt illa quæ fit verbo tantum, cuius hæc eſt forma: auctoritate Dei omnipotentis Patris, & Filij, & Spiritus Sancti, & noſtra, auferimus tibi clericalem habitum, deponimus, & degradamus, & expoliamus te ordine, beneficio, & priuilegio clericali; quæ verba ab Epiſcopo dicenda ſunt. c.degradatio. de pęnis in 6. actualis eſt, quando actualiter auferuntur ordines ab ordinato, omnes veſtes, inſignia, honores, & poteſtates, quæ prius datæ ſunt illi. c.degradatio. de pęn. in 6.

4 Poteſt Sacerdos degradatus cōſecrare, & Epiſcopus degradatus ordinare?

℞. Poteſt, licèt peccet grauiſſimè. Archidiac. in c. quod ſit in fi.de pęnis in 6. Abb. in cap. non poteſt. de ſent. & re iudic.

5 Degradatus tenetur ne horas canonicas recitare?

℞. Tenetur. Syluest. verb. degradatio. & probatur ex cap. dolentes. de celebr. Miſſar.

6 Degradatus actualiter, perdidit ne priuilegium clericale?

℞. Perdidit, & ſi ſubditus ſæculari, & qui eum percutit, non incurrit excommunicationē latā contra percuſſores Clericorum. Sylu.verb. degradatio.

7 Degradatus verbaliter, perdidit ne priuilegium clericale?

℞. Negatiuè, reſpectu fori, & Canonis. Abb.c.tuæ. de pœnis. & c.Ioannes. de cler.coniug.& c.ad abolēdam. nu.10. de Hæretic. & ibi Iann. de Anan. & Archidiac. c.degradatio. de pœnis in 6. & Diaz. in crimin. c.17. in fin.

8 Clericus hæreticus pertinax, qua pęna punitur?

℞. Degradationis verbaliter, vel actualiter, & traditur curiæ ſęculari comburendus. cap. ad abolendam. de hæretic.

9 Clericus falſarius litterarum Apoſtolicarum, qua pœna punitur?

℞. Degradationis verbaliter, & traditur Curiæ ſæculari ſuſpēdendus. c.ad falſariorum. de crimin. falſo.

10 Clericus parans calumniam ſuo Epiſcopo, obijciens ei falſū, aut inferēs cōtumeliā; qua pęna punit?

℞. Degradatur verbaliter, & traditur Curiæ ſæculari ſuſpendendus. c.ſi quis Sacerdotem. 11.q.1. Tol. lib.1. c.50. num.5. de degradat. c. ad abolendam in gloſſ. de hæreticis.

11 Clericus parricida, & aſſaſſinus. qua pęna punit?

℞. Degradatur verbaliter, & traditur Curiæ ſæculari ſuſpendendus. Sylueſt. verb. degradatio. n.4. Ab. in c cum non ab homine. de iudicis.

12 Clericus homicida, qua pœna punitur?

℞. Si homicidium ſit ſimplex, graui pęna, ſed non degradatur: ſi verò cū homicidio ſimul ſit incorrigibilis, tunc degradatur, & traditur Curiæ ſæculari. Anton. tractat. de ſuſpenſ. num.4. Diaz in prax. crimin. de degrad. Abb. in c.cū nō ab homine. de iudicis.

13 Clericus inobediens ſuo Epiſcopo, qua pœna punitur?

℞. Si ſit in re graui, & ſimul incorrigibilis, poteſt verbaliter degradari. Sylu.verb. degradatio. nu.6.

14 Quæ differentia eſt inter degradationem verbalem, & actualem?

℞. Primò actualiter degradatus, perdit priuilegium clericale, ſcilicet non incidit in excommunicationē, qui eū percutit, verbaliter verò non ita Abb. in c.tuę diſcretioni. de pęnis. Secundò degradatus actualiter tradēdus eſt Curiæ ſæculari, at verò non verbaliter: niſi ſit incorrigibilis. Boer. in c.ad abolendā. n.21. de hęret. Tertiò degradatio verbalis fit contra abſentē cōtumacē; actualis verò requirit præſentiam. c.nominus. de verb. ſignific. Geminian. c.degradatio. n.3. Quartò vbicumque in ſententijs fit metio degradationis ſimpliciter, intelligitur de verbali, non de actuali. Abb. in c.at ſi Clerici. iudicijs. Fęlyn. in c.qualitas. 2. in fin. de recuſat. Quintò degradatum verbaliter poteſt Epiſcopus, qui eum degradauit, reſtituere; actualiter verò ſolus Papa. Can. ne ideò 2.q.7. ibi Gloſ. verſ. à reſtitutionibus. Abb. c.at ſi Clerici. de iudicijs. §. de adulterijs. num.14.

15 Quę ſolemnitates requiruntur ad degradationem faciendam?

℞. Citatio & accuſatio, & ſine his nullus eſt degradandus. Hoſtienſ. in ſumm. de accuſat. §. qui ſit.

16 Qui poſſunt degradari?

℞. Omnes, qui aliquem ordinem receperunt, videlicet Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi, & Clerici, qui habent minores Ordines. Can. ſi Epiſcopus. 11.q.3. c.degradatio. de pęnis in 6.

17 Ad degradationem Epiſcopi, quid requiritur?

℞. Quod committat crimen, cuius pęna in Iure ſit degrada-

degradatio, & quod conueniant duodecim Epiſcopi, & maior pars in ſententia degradationis conſentiat. Can. ſi Epiſcopus. 11. q. 3. cap. degradatio. de pœnis in 6.

18 Quomodo fit degradatio, quando aliquis tradendus eſt Curiæ ſæculari?

℞. Seruatis Eccleſiæ cęremonijs, præſente Iudice ſeculari. c. nouimus de verb. ſign. in fi. Abb. in c. cum ab homine. de iudicijs. num. 2.

19 Propter quæ delicta debent, quis degradari?

℞. Propter delicta in Iure expreſſa, quorum pœna eſt mors naturalis. c. degratio. de pœnis in 6. Abb. in c. 1. de cleric. pugnat. in duello.

20 A quo fit degradatio actualis?

℞. Ab Epiſcopo, cum aliorum interuentu.

21 Ad degradationem Presbyteri, quot Epiſcopi debent interuenire?

℞. Septem, & in eis debet eſſe eius Ordinarius. c. fœlix. 15. q. 5.

22 Ad degradationē Diaconi, vel Subdiaconi, quot Epiſcopi requiruntur?

℞. Quatuor, & in eis debet eſſe eius Ordinarius. c. fœlix. 15. q. 5.

23 Ad degradationem Clerici in minoribus, quot Epiſcopi debent conueniri?

℞. Sufficit proprius Epiſcopus cum ſuo capit. Gloſ. cap. degradatio 15. quæſt. 3.

24 Quid mutauit Cōc. Trid. ī materia degradationis?

℞. Quod propter penuriam Epiſcoporum, ſufficiāt totidem Abbates habentes vſum mitræ, & baculi, & ſi inueniri commodè non poſſint, ſufficient totidem perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ. Trid. ſyno. ſeſſ. 13. c. 4.

25 Quomodo fit degradatio actualis?

℞. Epiſcopo pontificalibus induto, præſentibus dictis Epiſcopis, vel dignitatibus in Eccleſia publica, vel capella priuata degradandus aſſiſtit indutus omnibus veſtimētis, a quo paulatim auferūtur per Epiſcopum, cum certis verbis in cęremoniali poſitis; vltimo auſertur planeta, dicendo auferimus tibi veſtē Sacerdotalem, & honore Sacerdotali priuamus; & vltimo raditur ei caput, ita vt nullum coronę remaneat veſtigium, & digiti, & manus (vbi poſitum fuit Chriſma) raduntur, & indutus veſte ſæculari traditur Curiæ ſæculari, vt morti dentur. c. degradatio. de pęnis in 6. & cæremon. Rom. c. degradatio.

26 Si clericus traditur Curiæ ſæculari degradandus, Iudex ſæcularis tenetur ne ſtare proceſſui per Iudicem Eccleſiaſticum facto?

℞. Negatiuè, cum ſit diſtincta iuriſdictio; & ſi vult, poteſt facere alium proceſſum, vel ratificare factū, ſolùm in caſu hęreſis Iudices ſeculare, debēt acquieſcere proceſſis factis ab Inquiſitoribus, eumque ſententiare iuxta modum, ac ſtatum, in quo Inquiſitores illum poſuerunt, & non detinere executionem ſententiæ, & hoc in fauorem fidei. Abb. in cap. final. de ſtatu Monachor. num. 3.

27 Suſcipientes ordinem ab Epiſcopo degradato, quam pęnam incurrunt?

℞. Suſpenſionis. argum. text. in c. 1. de Ordinat. ab Epiſcop. qui renuntia. Epiſcop.

CAPVT XXIII.

De Irregularitate.

1 QVuid eſt irregularitas?

℞. Eſt impedimētum Canonicum ordinis ſuſcipiendi, aut in ſuſceptis miniſtrandi, à ſolo iure prouenieus: Sā verb. irregularitas. num. 1.

2 Vnde prouenit irregularitas?

℞. A vitijs animæ, ſeù corporis, vel ex aliquo delicto. Vgol. de offic. & poteſt Epiſc. fol. 151.

3 Irregularitas eſt ne cenſura?

℞. Negatiuè; ſed pęna, & aliquādo quoddam impedimentum poſitum ab Eccleſia ſine culpa patientis. Molin. in Aphoriſm. verb. irregularitas. num. 1.

4 Quot ſunt ſpecies irregularitatis?

℞. In generali duæ: nempè, quæ prouenit ex defectu corporis, alia ex delicto: in ſpeciali ſunt octo; natalium, originis debitæ ætatis, honeſtæ famæ, corporis, animę, vt in Dæmoniaco, ex defectu ſacramēti. Molin. vbi ſupra.

5 Quandò irregularitas prouenit ex defectu corporis, ſublato tali defectu tollitur ne talis irregularitas?

℞. Affirmatiuè: ſi verò ex delicto, ſemper manet donec diſpenſetur. Tol. lib. 1. c. 57. num. 6.

6 Quando irregularitas prouenit ex delicto requiritur ne ad eam incurrendam intentio, & culpa, vel non, vt ſi quis occidat hominē putans occidere ferā?

℞. Diſtinguēdū: ſi adhibuit ſufficiētē diligētiā, non erit irregularis; ſi verò nō adhibuit diligētiā, vt ſi occidat in foro, vel in ciuitate, vbi nō eſt locus venādi proculdubio irregularis erit, nō ratione intētionis, ſed ratione negligentię. Ang. verb. homidicium 2. nu. 5.

7 Quæ ætas requiritur, ad incurrendam irregularitatem prouenientem ex delicto?

℞. Vt ſit doli capax; & communiter ante decem annos, non incurritur. Sot. diſt. 5. q. 1. art. 9. col. 5. Clementina de homicidio voluntario. c. Ioannes de homicidio voluntario.

8 Quando contrahitur irregularitas vitio corporis?

℞. Quando deficit aliquod principale membrum, quod impediat celebrationem, vt ſi careat viſu ſiniſtri oculi, vel ſit nimis deformis, vel ſi ſit illegitimus, vel non habeat legitimam ætatem, vel habeat lepram, vel ſit Dæmoniacus. Sa verb. irregularitas.

9 Quæ ſunt membra, quæ non inducunt irregularitatem, quamuis deſint?

℞. Digitus, ſi non ſit ex tribus primis, quibus accipitur hoſtia, dens, cartilago, auris, mām̄illa, naſus, teſticuli; ſecus de membro genitali. Sa verb. irregularitas. num. 3.

10 Quæ eſt irregularitas ex defectu animæ?

℞. Illiteratus, hæreticus, neophitus Dæmoniacus, bigamus, lunaticus, inſanus, & infidelis. Tolet. lib. 1. c. 54. num. 1.

11 Irregularis ſi de facto ſuſcipiat ordinem, remanebit ſuſpenſus?

℞. Affirmatiuè, ſed Ordo tenet. Tolet. lib. 1. c. 57.

12 Iterari peccatum, per quod incurritur irregularitàs, facit nouam irregularitatē, vt ſi ſint viginti occiſiones,

ciſiones, debeant eſſe vigiti diſpenſationes?

℞. Negatiuè: ſed ſufficit, vna diſpenſatio. Nauar. conſ.27. nu.194. ſi verò ſint diuerſæ ſpecies irregularitatis, debent omnes exprimi in dicta diſpenſatione, aliàs erit indiſpenſatus, ratio eſt, quia peccatũ ſępè repetitũ non facit nouam ſpeciem irregularitatis ſed noua ſpecies irregularitatis, petit nouã diſpẽſationẽ, q a pôt eſſe maioris, vel minoris grauitatis, & ſic facilius, vel difficilius diſpẽſatur à Sumo Pont.

13 Irregularis eſt ne capax beneficij Eccleſiaſtici?

℞. Negatiuè; neq; penſionis datæ in titulum beneficij, ratio eſt, quia beneficium datur, tanquam alimentũ, vt quis in aliquo ordine ſeruiat Eccleſię, & ſi quis eſt incapax ordinis, ex cõſequenti erit incapax beneficij, ſeu ſtipendij. tenet Tol. lib.1. cap.57.

14 Si quis habeat beneficium, vel penſionem, & incurrat aliquam irregularitatem, priuatur ne ipſo Iure beneficijs obtentis?

℞. Non priuatur beneficijs obtentis; ratio eſt, quia licèt irregularitas faciat aliquem incapacem ordinis, vel beneficij obtinendi; non ideò facit incapacẽ beneficij iam obtenti, cum ſint plurimæ irregularitates, quæ contrahunt, abſq; aliquo peccato, & culpa; & diuerſa res eſt tollere, quod habes, vel non dare de nouo, quod nondum habes. Tolet. loco alleg.

15 Quare dicitur quod per irregularitatem, quis nõ priuatur beneficijs obtentis, cum hæreticus, & homicida voluntarius, ipſo Iure fiant irregulares, & priuantur beneficijs?

℞. Quia in hæretico, & homicida, priuatio beneficiorum, non venit ratione irregularitatis, ſed ratione delicti, & iſtæ ſunt duo pœnæ inter ſe diſtinctæ; vna eſt irregularitas, alia eſt priuatio beneficij. tenet Tolet. vbi ſup.

16 Confeſſor monens, vt quis confiteatur delictum, ex quo neceſſariò condemnatur ad mortem, fit ne irregularis?

℞. Negatiuè, ſicut prædicator, qui monet Iudices, vt faciant iuſtitiam, ratio eſt, quia iſti exerceant munus ſuum, & faciunt actum charitatis, cum intentio illorum non ſit occidere hominem, ſed extirpare vitia. tenet Sà verbo irregularitas, num. 10.

17 Ex homicid. volũtario, incurrit ne irregularitas?

℞. Incurritur. vt latè dixi lib.2. cap.26. de homicidio voluntario, vel caſuali. c.1. de homicidio voluntario in 6.

18 Ad veram rationem irregularitatis, ſufficit ne ſolum homicidium, & voluntas occidendi?

℞. Ad veram rationem irregularitatis, non ſolum requiritur homicidium, ſed voluntas occidendi, vel culpa occiſoris, vt dixi iſto lib. c.26. num.20.

19 Si Iudex Eccleſiaſticus det licentiam Iudici ſæculari, ad exhumandum corpus, & ex tali exhumatione prouenit mors alicuius, quia delictum probatur, eſt ne irregularis talis Iudex Eccleſiaſticus?

℞. Non eſt, quia actus, qui requiritur, ad incurrendum irregularitatem ex defectu lenitatis, debet eſſe proximus, & directus in mortem, vel mutilationẽ; ſed iſte actus eſt cauſa remota, & ad bonum finem factus. Sot. de iuſt. & iure. lib.5. q.1. art.7. Nau. in manual. c.22. num.211.

20 Tradere inquiſitoribus hęreticum comburendũ, exhortare milites in bello, non abſoluere Iudicem, non facientem iuſtitiam, eſt ne cauſa irregularitatis?

℞. Non eſt, quia irregularitas non inducitur, ex eo quod quis impleat licitè munus ſuum. Sà verb. irregularitas. num.4.

21 Si quis occidit hominem defendendo ſe defeſione naturali, eſt ne irregularis?

℞. Negatiuè; ſed ſolum, qui occidit voluntariè, vel mandat, vel poteſt euitare occiſionem, & negligenter non euitat. Nau. c.27. num.211

22 Quot ſunt irregularitates, quæ oriri poſſunt ratione ordinis?

℞. Sex. Prima eſt, excommunicatorum exercentiũ ordines. Secunda eorum, qui ſuſcipiunt duos ordines ſacros, vno die. Tertia eius, qui ordinatur ab Epiſcopo excommunicato, vel ſuſpenſo. Quarta, qui exercet ordines, quos non habet. Quinta, qui ſcienter aliquem rebaptizat, vel reconfirmat, vel ſcienter aſſiſtit, vt Parochus eorum. Sexta, qui celebrat in loco interdicto. Sà verb. irregularitas.

23 Quando dubitatur, an quis ſit irregularis, qui debet hanc cauſam cognoſcere, & iudicare?

℞. Epiſcopus, & non Iudex ſæcularis. Nau. conſ.27. num.193.

24 Clericus poteſt agere in cauſa criminali pro iniuria ſibi facta, corã Iudice ſæculari, ſi certo ſciat ſequturã mortẽ tali homini, abſq; labe irregularitatis?

℞. Poteſt cum proteſtatione circa pęnã ſanguinis, mortis, vel mutilationis membri, etiam ſi certò ſciat ſequturam mortem tali homini, & poteſt agere pro iniuria facta Eccleſiæ. c. Prælatus. de homicid. in 6. Bart. in l. lex Cornelia de raptu Virgin. notab.1. Bartolomeus Vgolinus de offic. & poteſtate Epiſcopi.

25 Si Clericus agẽs cum dicta proteſtatione, habeat in animo, quòd homo ille moriatur, vel membrum illi mutiletur, & illud deſideret, remanebit ne irregullaris?

℞. Sequuta morte, vel mutilatione mẽbri remanebit; quia iam in iſto caſu concurrit valuntas, accuſatio exterior, & proteſtatio mendax. Ioan. Andr. cap. Prælatus. de homicid. in 6. Nauar. in manual. cap.7. num.26.

26 Quæ ſunt irregularitates, quæ tolluntur per baptiſmum, abſque alia diſpenſatione?

℞. Illæ, quæ incurruntur ex peccato, vel homicidio, vel quæ contrahuntur ſine peccato, vt Iudex, & miles; hæc tolluntur per baptiſmum, quia in baptiſmo renaſcitur homo, & fit, vt infans. Sà verb. irregularitas, num.9.

27 Cæteræ irregularitates prouenientes ex defectu corporis, vel ex bigamia, vel ex defectu natalium, vel membri principalis, vel ex nimia deformitate, vel ex lepra, tolluntur ne per baptiſmum?

℞. Non tolluntur; ratio differentiæ eſt, quia iſta impedimenta, & deformitates ſunt in corpore, & ſequũtur hominem baptizatum; aliæ verò irregularitates ſupra poſitæ ſunt deformitates animæ, ideò tolluntur aqua baptiſmi. Cou. in clem. ſi furioſus. 2. p. §.3. num.4.

28 In irregularitate proueniente ex illegitimitate, quis poteſt diſpenſare?

℞. Ad maiores ordines ſolus Papa, ſed ad vnum beneficium ſimplex, & minores Epiſcopus, de Iure antiquo. Sà verb. irregularitas.

CAPVT XXIV.

De diſpenſatione irregularitatis.

1 QVid eſt diſpenſatio?
℟. Eſt relaxatio communis iuris facta cum cauſa, & cognitione ab eo, quis ius diſpenſandi habet. Gloſ. in c. requiſitis. §. niſi vigor. 1. q. 7. Mandoſ. deſignat. grat. tit. de diſp. Couar. de ſponſ. c. 6. p. 2. n. 9.
2 Vnde dicitur diſpenſatio?
℟. A verbo penſo, quia antequam fiat ab Epiſcopo, multa conſideranda ſunt l. digna vxor. C. de legib.
3 Quibus ex cauſis, debet fieri diſpenſatio irregularitatis?
℟. Quando vtilitas, vel neceſſitas publica Eccleſię, id poſtul. Tri. ſy. ſeſ. 23. c. 11. de ref. ſeſ. 24. c. 6. ſeſ. 14. c. 7.
4 Quæ eſt forma diſpenſationis?
℟. Ego. N. diſpenſo tecum, in irregularitate contracta, ex tali defectu, vt poſſis ſuſcipere ordines, alias tibi prohibitos. Mandoſ. cap. diſpenſatione. de diſpenſat.
5 Poteſt Epiſcopus diſpenſare in irregularitate ſolū ipſo facto: verbi gratia, ſcit Petrum eſſe illegitimū, & illum ordinat?
℟. Negatiuè; quia hæc poteſtas ſolum eſt Romani Pontificis, cuius voluntas, pro cauſa habetur in his, quæ ſunt Iuris poſitiui; inſtituta de iure natur. gentium, & ciuili, §. ſed quod Principi placuit.
6 Quis poteſt diſpenſare, in irregularitate?
℟. Cum variæ ſint irregularitates, vt late diximus c. 23. de irregularitate & c. 26. de homic. volunt. Papa poteſt diſpenſare in omnibus irregularitatibus: cum ſit ſupremus Dominus, & Epiſcopus poterit diſpenſare in aliquibus irregularitatibus, ſiue à Iure, & à Conc. Trid. conceſſis Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 6.
7 Capitulu, ſede vacante, poterit diſpenſare in omnibus irregularitatibus, in quibus Epiſcopus, poteſt diſpenſare, & præcipuè in facultate tradita Epiſcopo à Conc. Trid. ſeſſ. 24. cap. 6.
℟. Poterit; ratio eſt; quia capitulum ſede vacant. in rebus ſpectantibus ad iuriſdictionem habet plenariā facultatem ſicut Epiſcopus, ne Eccleſia in gubernatione detrimentum patiatur. tenet. Abb. in c. cum olim de maior. & obed.
8 Archiepiſcopus poterit diſpenſare, & abſoluere ſubditos Epiſcoporum ſuffraganeorum ſuorū, à quibuſcunque delictis occultis, & ab irregularitate, prouenientè ex dictis delictis?
℟. Archiepiſcopus poterit diſpenſare circa Epiſcopos ſuos ſuffraganeos ab irregularitate prouenientè ex delictis occultis, ſed non poterit circa ſubditos, ſiue Eccleſiaſticos, ſiue ſæculares Epiſcoporū ſuffraganeorum; ratio eſt, quia Epiſcopi ſunt ſubditi Archiepiſcopo, ſed ſubditi Epiſcoporum, non ſubijciūtur Archiepiſcopo, & cum Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 6. de facultatem ſolum Epiſcopis, ad diſpenſandum cū ſuis ſubditis, ideo non poterit diſpenſare cum ſubditis, alienis, ne Ordo gubernationis peruertatur. tenet Abb. in cap paſtoralis de offic. & poteſt. Archiepiſcopi.
9 Epiſcopus poteſt delegare facultatem ſibi traditā à Conc. Trid. ſeſſ. 24 cap. 6. diſpenſandi in irregularitate prouenientè ex delicto occulto?
℟. Poteſt eā delegare, ſuo Vicario, per ſpeciale mādatum, vel cuilibet; ratio eſt, quia iſtæ facultates diſpenſandi, non pertinet ad miniſterium, & ordinem, ſed ad iuriſdictionem, quæ exerceri poſſunt à quolibet habente iuriſdictionem delegatam. tenet. Felyn. cap. fin. de offic. Iudicis deleg.
10 Cum quibus perſonis poterit Epiſcopus diſpenſare, in irregularitate, prouenientè ex delicto occulto?
℟. Poterit diſpenſare, cum omnibus ſubditus ſuis, ſed non cum ſubditis alienis; & ratio eſt, quia diſpenſatio eſt actus exterior iuriſdictionis, & ideo hæc facultas data eſt ſoli paſtori. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 6
11 Quod eſt delictum occultum?
℟. Illud delictum, quod non patet per iudicis ſententiam, neque per confeſſionem factam à reo in iudicio, neque eſt notum, neque manifeſtum pluribus, per euidentiam facti. Abb. in c. veſtra de cohabitatio ne Clericorum, & mulier.
12 Quibus modis, dicitur delictum occultum?
℟. Duobus modis. Primo, quando delictum eſt omnino occultum, quod à nemine ſcitur. Secundo, quādo eſt pene occultum, quod ſcitur à paucis, ſcilicet à quinq; perſonis, & in his delictis poteſt Epiſcopus diſpenſare. tenet Nauar. in man. c. 27. nu. 121.
13 Si delictum eſt delatum ad forum contentioſum, ſed vel non eſt probatū, vel forſan eſt probatū, falſis teſtibus, poterit ne Epiſcopus cum reo in his caſibus diſpenſare, tanquam in delicto occulto?
℟. In iſtis caſibus Epiſcopus poterit circa iſtum hominem diſpenſare, & abſoluere, ratio eſt, quia quādo Conc. Trid. ſyn. d. c. 6. dicit, liceat Epiſcopis in irregularitatibus omnibus, & ſuſpenſionibus ex delicto occulto prouenientibus, ex homicidio voluntario, & exceptis alijs deductis ad forum contentioſū diſpenſare; intelligenda ſunt illa verba (ad forum contentioſum) cum veritate, & effectum, vnde non ſufficit, quod talia delicta deducta ſint ad forum cōtentioſum quomodocumq; ſed quod ſint deducta, & vere probata, neq; enim eſt congruum, vt ex ſola obiectione delicti, aut falſa probatione, quis remaneat irregularis, præcipuè cum ſæpè contingat, quod aliquis deductus, ad forum contentioſum à tali delicto liberentur, innoceſq; reperiatur, vt tenet Iaſ. in l. 1. §. hęc verba. ff. qd quiſq; iuris, & Nau. cōſ. 2. de re iud.
14 Si q s habeat cauſam irregularitatis manifeſtā, nēpè excomunicationem, & delictum occultum, puta quia occultè celebret, vel contra, poterit Epiſcopus cum eo diſpenſare?
℟. Poterit. ratio eſt, quia ad hoc, vt delictum dicatur manifeſtum, in quo Epiſcopus, non poſſit diſpenſare, vtrumq; requiritur, & quod cauſa, ſcilicet excommunicatio, & effectū, nempè delictum, ſint manifeſta. tenent DD. in c. fi. de cohabit. cler. & mulier.
15 Si ſocius alicuius delicti in iudicio condenatus ſit ad mortem, poterit ne Epiſcopus diſpenſare cum altero ſocio, qui eſt negatiuus, & non eſt condenatus?
℟. Poterit diſpenſare; ratio eſt, quia res inter alios acta per iudicium alteri facere nequit, & contingit ſæpe, vt in vno, eodemq; delicto, vnus ſit negatiuus, & liberetur, & alter confiteatur, ſiuè vere, ſiuè falſę, & ſuſpendatur l. 1. C. res inter alios acta. Nau. de irregul. conſil. 2.

16 Quod

16 Quod dicitur homicidium voluntarium, in cuius irregularitate, Epiſcopus non poteſt diſpenſare etiã ſi occultum?

℟. Quando homicidium, eſt factum cum mera voluntate occidentis, ſiue ſit per inſidias, ſiue per aſſaſſinum, ſiue per ſemetipſum, dummodo ſit iniuſtè factum, & volitum ab occidente, & etiam ſi non ſit volitũ, ſed caſuale, dummodo occidens habeat culpam notabilem, veluti, quia dabat operam rei illicitę, vel indifferenti, & nullam adhibuit diligentiam, vel ſi dabat operam rei licitæ, non adhibuit ſufficientem diligentiam; in omnibus his caſibus irregularitas, quæ contrahitur ex iſtis homicidijs, non poteſt diſpenſari ab Epiſcopo, cum illi ſit prohibitum per Concil. Trid. ſeſſ. 14. c. 7.

17 Si quis dabat operam rei licitæ, & nullam adhibuit diligentiam; ſicut cum quis ſonat campanam, quæ pręceps ruens occidit hominem; vel dabat operam rei illicitæ, ſicut venationi, & maximam adhibuit diligentiam, & nihilominus non ex culpa ſua occidit hominem, cum iſtis poterit ne Epiſcopus diſpenſare in irregularitate?

℟. Poterit Epiſcopus diſpenſare, tùm quia contrariorum eadẽ eſt diſciplina, tùm quia ad hoc, vt Epiſcopus nõ poſſit diſpenſare in irregularitate prouenięnte ex homicidio voluntario tria requirũtur, voluntas occidentis, vel iniuſtitia, vel culpa, vel negligẽtia occidẽtis, & hæc omnia deficiunt in iſto caſu, ſicut colligitur ex verbis Conc. quando dixit, qui per induſtriam occiderit, & per inſidias perpetrauerit; in caſu propoſito deſunt hæc tria voluntas, iniuſtitia, & culpa; hoc intellige ſi iſta homicidia non ſint deducta in iudiciũ. tenet Barthol. Vgol. de offic. & poteſtate Epiſcopi fol. 153. & habetur in c. electus. c. ex litteris. c. lator præſentium de homic. voluntar. vel caſuali. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 6. & ſeſſ. 14. c. 7.

18 Cum Iudice, qui per ſententiam iuſtam, hominẽ damnat, vel cum milite, qui in bello iuſto occidit inimicum fidei, poterit ne Epiſcopus diſpenſare, in irregularitate ab ipſis contracta?

℟. Non poteſt, ratio eſt, quia dicta homicidia, non cauſantur ex delicto occulto, ſed ex mera voluntate occidentis, & hoc non eſt conceſſum Epiſcopis, ſed ſolum Summo Pontifici, quia Iudex, & miles, cũ hoc grauamine talia munera ſubeunt. Trident. ſyn. ſeſſio. 14. cap. 7.

19 Poteſt Epiſcopus diſpẽſare in irregularitate prouenięnte ex membri mutilatione?

℟. Poterit, quia mutilatio membri, non eſt occiſio, & hoc eſt conceſſum Epiſcopis per clemen. de homicid. voluntar. vt tenet ibi omnes DD. & per Concilium non eſt illis prohibitum.

20 Omnes diſpenſationes factę ab Epiſcopo, de delictis occultis, facultate data à Concil. Trid. in quo foro habent vim?

℟. In foro interiori, & conſcientiæ, quia in foro exteriori cenſentur quaſi non factæ, quia alias concilių non diceret de delictis occultis, ſed diceret de delictis notorijs. tenet Nauar. conſ. 11. n. 2. de priuilegijs.

21 Quę ſunt irregularitates prouenientes ex homicidijs notorijs, in quibus Epiſcopus poterit diſpẽſare?

℟. Quinque. Primò, ſi aliquis mittat percutere aliquem cum baculo citra mortem, & per accidens inde ſequatur mors. Secundo, ſi quis iubeat occidere Titium, & errore occidatur Sempronius. quia iſtis deficit voluntas occidendi. Tertiò, ſi aliquis defendendo ſe, occidat aliquem, ſine moderamine inculpatæ tutelæ, quia potuit fugere, & noluit. Quartò, cum medico, & chirurgo, qui ex ſua imperitia occidunt infirmum. Quintò cum illo, qui mutilat mẽbra; iſti omnes ſunt irregulares, ſed poſſunt ab Epiſcopo diſpenſari; vt tenet Nauar. in manual. & Enriquez de irregularitate c. 19. & de his omnibus irregularitatibus latè diximus illo libro cap. 26. homicid. volunt. vel caſuali.

22 Poteſt Epiſcopus diſpenſare cum illo, qui promotus per ſaltum celebrauit, vel ſine dimiſſorijs, vel furtiuè ordines ſuſcepit, & celebrauit, vel exercet ordinem, quem non habet, vel excommunicatus celebrauit?

℟. Si talia delicta ſint occulta poterit in foro interio i diſpenſari, non verò in foro exteriori; & diſpẽſatio in foro exteriori valebit, tam ad ordines ſuſceptos, exercendos, quàm ad nouos ſuſcipiendos. tenet Bartol. Vgol. de offic. & poteſt. Epiſcopi fol. 151.

23 Si quis tantum ordine Subdiaconatus inſignitus, cantet Euangelium ſine licentia, poterit ne Epiſcopus cum eo diſpenſare?

℟. Poterit ad ordines ſuſceptos, & ad vnum beneficium, vt non mendicet, ſed non ad alios ordines ſuſcipiendos, niſi delictum ſit occultum, vt habetur in Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 6. & c. 2. de clerico non ordinato miniſtrante.

24 Si homicidium erit occultum, perpetratum per inſidias, vel per induſtriam, licet non ſit publicum, neque deductum in iudicium, neque probatum ordine iudiciario; à quo poterit diſpenſari in foro interiori iſta irregularitas?

℟. Talis homicida, etiam occultus, dum habuit voluntatem occidendi, & ad id poſuit induſtriam, vel inſidias caret omni ordine, beneficio, & officio Eccleſiaſtico perpetuo, & fit irregularis, & in foro interiori, & exteriori debet à Summo Pont. diſpen-~~ſari, etiam ſi tale homicidium non~~ ſit deductum in iudicium, ſed mere occultum. Trident. ſynod. ſeſſio. 14. cap. 7. ſolum poteſt ab Epiſcopo, vel alio Sacerdote in foro ſacramentali abſolui à tali peccato.

25 Si quis Epiſcopus dicat in ordinatione, vt nullus ſub pœna excommunicationis ſuſcipiat ordines furtiuè; & aliquis poſtquam commiſit hoc delictum, habitum religionis ſuſcipit, à quo poterit diſpẽſare?

℟. Poſt quam iſte talis, per aliquod tempus in religione laudabiliter perſeuerauerit, poterit Epiſcopus cum eo diſpenſare in fauorem religionis; quæ multos defectus ſupplet, vt habetur in c. 1. de eo qui furtiuè ordines ſuſcepit.

26 Quis dicitur furtiuè ordines ſuſcipere?

℟. Ille, qui ſine voluntate ordinandi, vel ſine dimiſſorijs, vel cum dimiſſorijs falſis, vel ſine examine, vel ſine patrimonio, vel beneficio, vel cum patrimonio falſo, vel ficto, vel mutato nomine, ſe ingerit in multitudinẽ ordinandorum. tenet Abb. cap. 1. de Clerico non ordinato miniſtrante.

27 Cum Neophyto, poteſt Epiſcopus diſpenſare in irregularitate, cum irregularitas ſit ſine delicto, & in iure valeat argumentum à maiore ad minus?

℟. Non poteſt Epiſcopus diſpenſare, ratio eſt, quia in diſpenſationibus diſceditur à iure, & ſic poteſtas eſt odioſa, & reſtringi debet, cum præſertim in odioſis non valeat argumentum à maiore, ad minus. tenet

Mandonus

Mandoſlus de ſignatura gratiæ.verbo diſpenſatio.

28 Poteſt Epiſcopus diſpenſare in irregularitate proueniente,ex defectu corporis?

℞. Non poteſt:ſed ſolus Papa ; ratio eſt ,quia defectus,& vitium corporis eſt publicum,atq;adeò apparens in altare,tenet Tol.in ſum.lib.1.c.63. & Sà ver. irregul.ex vitio corporis.

29 Poteſt Epiſcopus diſpenſare cum illegitimo?

℞. Epiſcopus poteſt diſpenſare , cum illegitimo ad ordines minores,& vnum beneficium,vt commodè ſuſtentetur,ad ordines maiores debet à Summo Pōtifiçe diſpenſari.Trid.ſyn.ſeſſ.22.c.1.& Abb. c.finali de filijs Presbyterorum.

30 In irregularitate prouenientc,ex defectu requiſitæ ætatis,quis poteſt diſpenſare.

℞. De Iure antiquo ad minores ordines , & vnum beneficium poterat Epiſcopus diſpenſare,& ad maiores ordines ſolus Papa,vt tenet Sà verbo irregularitas nu.5. Verum hodie minores ordines dandi non ſunt ante ſeptennium completum. Trident.ſynod. ſeſſ.23.cap.6.

31 Poteſt Epiſcopus diſpenſare, cum non ſubditis ſuis in irregularitate , proueniente ex eo , quòd quis furtiuè ordines ſuſcipiat , etiam ſi apud ipſum ordinatus contraxerit hanc irregularitatem?

℞. Non poteſt, ſed hæc diſpenſatio à proprio Epiſcopo expoſtulari debet;ratio eſt,quia Concil. Trid. ſeſſ.24.c.7. expreſsè dicit , vt Epiſcopus diſpenſet in quocumq;ſibi ſubditos,& limitata cauſa,limitatos, producit effectus.l.in agris.ff.de acquirendo rerum dominio.

32 Epiſcopus poteſt dare facultatem ſuo confeſſori, vt diſpenſet, cum ipſo Epiſcopo in irregularitate, proueniente ex delictis occultis?

℞. Poterit, quia in hoc caſu , Epiſcopus eſt delegatus ad vniuerſitatem cauſarum , & ipſe non debet excludi à communi priuilegio.cap.fin.de offic. ordinarij.

CAPVT XXV.

De Bigamia.

1 QVare Bigamus eſt irregularis,cum bigamia poſſit eſſe ſine peccato.

℞. Propter ſimilitudinem,quia Chriſtus ſumpſit ſibi vnam ſpōſam,virginem,caſtam, nempè Eccleſiam.

2 Quotuplex eſt bigamia?

℞. Triplex : vera , interpretatiua , & ſimilitudinaria.Vgolin.de offiç.& poteſt.Epiſc.fol.155. Tolet.libro 1. c.65. Sot.4.diſt.27. q.3. art.1. Suarez tomo 1. Auila diſput.8.Sayr.lib.6.à c.3.

3 Quæ eſt bigamia vera?

℞. Quæ contrahitur ex duobus matrimonijs validis, & conſumatis.Sà verb.bigamia.

4 Si quis ſit dupliciter bigamus,quia habuit duas vxores,& vna ſimiliter erat vidua, poterit Epiſcopus diſpenſare, cum eo , quoad ordines minores?

℞. DD.qui tenēt poſſe Epiſcopum diſpenſare,quoad ordines minores,ſimiliter tenent,poſſe in triplici bigamia,quia nullus textus fecit mentionem trigamiæ.Sanchez.lib.7.diſp.86.nu.24.cum alijs:licèt diſpenſatus teneatur exprimere in ſuo memoriali bigamiam veram,& interpretatiuam,& ſpecies bigamiæ, quas contraxit, non verò numerum.

5 Poteſt Epiſcopus diſpenſare in bigamia vera , cū bigamo ad ordines minores, & ad vnum beneficiū ſimplex,vel ad primam tonſuram,ſicut poteſt diſpēſare cum illegitimo?

℞. Non poteſt ; & ſi fecerit , manet ſuſpenſus à collatione ordinum,& promotus ab executione , & amittit beneficium , nec fructus facit ſuos : ratio eſt, quia ſi in Conc. Trid. prohibentur bigami miniſtrare munera ordinum minorum,quos ante bigamiam ſuſceperunt,à fortiori, poſt bigamiam prohibentur eos ſuſcipere ; & hæc diſpenſatio à Summo Pontifice peti debet.Stephan.Quaranta verb.Ordo. Valētia tom.4.diſp.7.q.19. punct.3. Nauar.in manual.c. 27.nu.197.c.vnico.de bigam.in 6. licet Sanchez lib. 7.de matrim.diſp.86.nu.10.teneat, Epiſcopum poſſe diſpenſare,quoad minores ordines, non verò quoad maiores.

6 Quæ eſt bigamia interpretatiua?

℞. Quæ contrahitur ex vno matrimonio contracto,cum vidua,vel virgine ab alio corrupta , & poſtea à proprio marito cognita, vel ex duobus matrimonijs inualidis conſumatis , vel ex duobus matrimonijs conſumatis, quorum vnum fuit validum,aliud inualidum.tenet Sà & Syluestr.verb.bigamia, Nauar.conſ.1. de bigam. Vgol.de offic. & poteſt.Epiſc.par.2.fol.155.c.nuper,de bigam.& c.vnico.in 6. cod.tit.

7 Poteſt Epiſcopus diſpenſare in bigamia interpretatiua,quoad ordines minores ſuſcipiendos,vel quoad maiores ſuſceptos exercendos?

℞. Variæ ſunt DD.opiniones. Ancharanus, Franciſcus in c.vnico de bigam.in 6.Abb.in c.2.eod.tit.Suarez de cenſur.diſp.48.tenent , Epiſcopum non poſſe diſpenſare,cum bigamia interpretatiua , quoad vsū minorum ordinum ſuſceptorum , neq; quoad minores de nouo ſuſcipiendos. Nauar.verò.c. 27. nu. 197. & Couar.var.c.de irregularitate.p.1.§.2.num.4. tenent poſſe Epiſcopum diſpēſare cum bigamo interpretatiuo,ſi maxima ſubſit diſpenſandi cauſa,ad minores ordines ſuſcipiendos , ſed non ad exercendos minores ante bigamiam ſuſceptos, reddentes rationem,quia in c.1.de bigamia in 6. talis bigamus , qui poſt ſuſceptos ordines minores factus fuit bigamus, amiſit priuilegium clericale ipſo Iure,& ideò difficilius cum hoc diſpenſatur.Vgolin. de offic. & poteſt. Epiſcopi.par.2. fol.155.nu.1.tenet Epiſcopum poſſe diſpenſare in minoribus ordinibus ſuſcipiendis, & in maioribus ſuſceptis exercendis in bigamia interpretatiua.

8 Quot ſunt ſpecies bigamiæ ſimilitudinariæ, quæ inducunt irregularitatem?

℞. Plures. Prima ducere duas vxores Virgines,ſiue contrahere duo matrimonia,& illa conſumare,ſiue vnum ſit validum,& alterum inualidum, ſiue vtrūque inualidum. Secunda ducere corruptam ab altero, vel Viduam. Tertia cognoſcere propriam vxorem,poſtquam ſcit eſſe adulterā.Quarta,ſi quis profeſſus,vel in ſacris,vel habens votum ſolemne caſtitatis ducat vxorem , & conſumat matrimonium. Sà verb.irregularitas ex bigamis.nu.1.

9 Quæ eſt bigamia ſimilitudinaria?

℞. Quæ

℞. Quæ contrahitur ab homine, qui ſolemni voto obligatus, vel profeſſus in aliqua religione matrimonium contraxit, & vxorem cognouit, vel ab eo, qui poſt ſuſceptos ſacros ordines vxorem duxit, & eam cognouit. Syluestr. verb. bigamia. Bartolomeus Vgolinus de offic. Epiſcopi fol. 154.

10 In bigamia ſimilitudinaria poteſt Epiſcopus diſpenſare?

℞. Poteſt, tàm quoad ordines maiores, quàm quoad minores: ratio eſt, quia iſti tales non contrahunt verùm matrimonium; quia impedimentum ordinis, vel voti ſolemnis eos fecit incapaces; ſed puniuntur pœna bigamiæ, & in his magis punitur intentio, & affectus, quàm effectus, cum de Iure iſti non ſint verè bigami. c. nuper. de bigam. c. 1. & 2. qui cleric. vel vou. & Abb. ibi. Vgolin. de offic. & poteſtat. Epiſcop. par. 2. fol. 155.

11 Ad bigamiam veram requiritur ne ſolùm, quòd quis contrahat duo matrimonia, per verba de præſenti, vel neceſſariò requiritur, quòd conſumet dicta duo matrimonia?

℞. Neceſſariò requiritur, quòd conſumet duo dicta matrimonia per copulam carnalem, alias talis non erit verus bigamus, ſi ſolum vnum matrimonium conſumauerit, & relinquat aliud ratum; nam de neceſſitate bigamiæ eſt copula in vtroque matrimonio. Couar. var. c. de irregularitate. §. 2. nu. 4.

12 Homicidium contractum ante baptiſmum facitne aliquem irregularem, vel indiget diſpenſatione?

℞. Negatiuè; quia irregularitas eſt ex lege pontificia, & ad eam non tenetur, qui non eſt baptizatus. c. ſi quis vidua. n. diſt. 50.

13 Si ante baptiſmum quis ducat duas vxores, & eas carnaliter cognoſcat, & poſtea baptizetur, eritne irregularis, & indigebit diſpenſatione, tanquam bigamus?

℞. Non indigebit vlla diſpenſatione ad ſuſcipiēdos ordines, quia non tenetur lege pontificia, niſi poſt baptiſmum, licet ſi ante baptiſmum fuerit corpore vitiatus, & velit poſt baptiſmum ordinari, indiget diſpenſatione, quia baptiſmus ſanat, & delet vitia animæ, non deformitatem corporis. Couar. var. c. de irregularitate. §. 2. nu. 5.

CAPVT XXVI.

De Homicidio voluntario, vel Caſuali.

1 HOmicidium quid eſt, & vnde dicitur?

℞. Dicitur ab occiſione hominis, homicidium, & eſt iniuſta hominis occiſio. S. Thom. 2. 2. quæſt. 64. art. 15.

2 Homicidium quotuplex eſt?

℞. Triplex. Voluntarium, in voluntarium, & caſuale. Couar. clem. ſi furioſus par. 2.

3 Quibus modis occiſio hominis contingere poteſt?

℞. Quinq; modis. Primo factu proprio. Secundo, mandato. Tertio, conſilio. Quarto, permiſſione. Quinto, adiuuando occidentem, armis, pugione, enſe vel illum aſſociando. tenet Sylueſtr. verbo homicidium; & in omnibus iſtis caſibus quiſq; habet pœnam homicidij. Sylueſtr. verbo homicida, c. ſicut dignum de homicidio voluntario, vel caſuali.

4 Pœna homicidij, qualis eſt?

℞. De Iure ciuili habet pœnam mortis, de Iure verò Canonico, ſi aliquis clericus ſit incorrigibilis, etiam traditur Curiæ ſæculari; ſi verò non ſit incorrigibilis, ſed caſu ſemel aliquem occidat, priuatur officio, beneficio, & detruditur in monaſterium l. ſi quis. l. ſi mulierem, ff. ad legem Iuliam, Corneliam de ſicarijs. Trid. ſyn. ſeſſ. 14. c. 7. c. ſicut de homicidio voluntario. Clementin. ſi furioſus iſto titul. Iulius Clarus, §. homicidium cum omnibus Doctores in d. Clem.

5 In imponenda pœna in delicto homicidij, quid eſt conſiderandum à Iudicibus?

℞. Quantitas, qualitas delicti, ætas, ſcientia, ſexus, conditio delinquentis, locus, tempus, in quo delictū committitur, dignitas perſonarum tùm occiſæ, tùm occidentis, & præcipuè, attendendum eſt, an aliquis occiſus fuerit ex induſtria, per aſſaſſinum, vel per inſidias, an, & poſt multam cogitationem, quod apud DD. & vulgo dicitur (calo appoſtato) præterea maximè conſiderandum eſt, quis cæpit pugnare, vel dedit cauſam pugnæ, quia ille, qui non dedit cauſam pugnæ, etiam ſi occidat aggreſſorem, rarò, vel numquam debet habere pœnam ordinariam, ſed mitiorem. c. ſicut dignum c. 1. iſto tit. c. pro humani de homicidio voluntario in 6. Clementin. ſi furioſus iſto titulo.

6 In voluntario homicidio agentes, conſentientes, adiuuantes, perſuadentes, conſiliantes, qua pœna puniuntur, etiam ſi non committant homicidium?

℞. Si iſti ſint cauſæ totales occidendi, ita vt ſine ipſis occiſio non fieret, æquali pœna puniuntur cum occiſore, c. ſicut dignum de homicidio voluntario, Clementina ſi furioſus eodem titulo, & ibi Couarruuias.

7 Voluntas interficiendi, quando punitur pœna mortis, licèt factum non ſequatur?

℞. Quotieſcumq; fit coniuratio, contra Papam, Imperatorem, Reges, Cardinales, Epiſcopos, Principes, Conſiliarios Regis, & contra perſonas iuriſdictionē exercentes; tunc condemnantur pœna mortis mandantes, adiuuantes, conſiliantes, ſcientes, & non manifeſtantes, occultantes, tales homines recipientes in domibus ſuis; ratio eſt, quia harum perſonarum dignitas maximè attendenda eſt; nam ad regimen vniuerſi mundi pertinet, vt qui adminiſtrant iuſtitiā, & gubernant rēpublicam, liberi, immunes, & tuti ſint ab omni periculo, quia non ſuam, ſed totius reipub. cauſam agunt c. ſicut dignum. de homic. volunt. & clem. ſi furioſus, & Couar. vbi ſup. cum omnibus Doctores.

8 Clericus in ſacris, qui altercando propria voluntate occidit aliquem hominem, qua pœna punitur?

℞. Licèt clericus ſit aggreſſor, & tantum ſemel interficiat hominem, ſi poſtea pœniteat, non punitur pœna mortis: ſed ſolum priuationis officij, vel beneficij, & incurrit irregularitatem, tam quoad ordines ſuſceptos, quam quoad ſuſcipiendos, abſoluendam à ſolo Summo Pont. ratio petitur ex magna dignitate clerici, nam non eſt æquiparandus in pœna

cum

cum laicis, vnde priuatio beneficiorum, pœna irregularitatis, ac detruſio in monaſterium, ſatis ſuperq; habetur pro pœna mortis temporali. Tridentin. ſyn. ſeſſ. 14. capitulo 7. & clement. ſi furioſus ſupra allegata.

Clericus homicida quando tradendus eſt curiæ
9 ſæculari, vt naturaliter moriatur?

℞. In duobus caſibus. Primò, ſi clericus homicida fuerit incorrigibilis; qui tunc dicitur quando vnu, duo vel tres occidit homines, & admonitus non reſipiſcit, videtur enim hoc modo in mortem apud ipſum conſuetudinemq; abijſſe occiſionem; & ſic iuſtè morti traditur, vt talis peſtis tollatur à republica. Secundo traditur curiæ ſæculari ille clericus, qui per induſtriam, vel per inſidias, aut proditionem, ſemel occidit vnum hominem. c. 1. de homicidio volútario, & c. pro humani eod. tit. in 6. & clem. ſi furioſus ſupra allegata.

Si quis habens verba contumelioſa, cum alio ri-
10 xetur, vel ab alio accipiat aliquam iniuriam, deinde abeat, ſiue pacificè, ſiue non, ſed poſtea reuertatur, & occidat hominem, qui cum iniuria affecerat, quod tempus, debet tranſire adhoc, vt iſta occiſio, non dicatur ex induſtria, (& vt dicatur caſo appoſtato?)

℞. In hoc certa regula, dari non poteſt, quia ſunt variæ DD. opiniones; aliqui dicunt, quod ſi quis, per ſpatium octo horarum, reuertatur, & occidat inimicum, à quo iniuriatus fuerat, non dicetur de induſtria occidere, quia infamia, & furor adhuc, non eſt ſublatus a mente, & ſic iudicatur, ac ſi in precedenti pugna, eum occidiſſet; alij dicunt quod intra ſpatium vigintiquatuor horarum; alij quod intra tres dies; ſed certum omnino eſt, quod ſi infamia, ſit magna, & homo nobilis, & in tempore illo, quo durat iracundia ſi facie ad faciem occidat iniuriantem, non dicetur ex induſtria occidere; verùm ſi in amicitiam rediens promiſit ſe, vel non occiſurum, vel remiſſurum iniuriam, tunc an ſit occiſio ex induſtria, aut non in dubio cadere videtur, quia pro vtraq; parte extant Doctorum opiniones vide Iulium Clarum, §. apoſtatis.

11 Si aliquis clericus aggrediatur à ſuo inimico, vel à latrone, eumq; interficiat non cum moderamine inculpatæ tutelæ, quam pœnam incurrit?

℞. Si clericus probabiliter credat, quod aliter ſe nō poteſt liberare, & verè, & realiter non poſſit fugere ad locum tutum, vel ſi vertat terga, timeat ne occidatur, tunc licitè, liberè, & abſq; aliqua pœna, & abſq; incurſione irregularitatis poterit occidere inimicum, aut latronem, quia vim vi repellere licet, & quilibet tenetur ſuam vitam conſeruare magis, quam vitam alterius; cum ſit inter bona corporis primum, & ſupremum bonum. tenet Abb. c. olim de reſtitutione ſpoliatorum. Innocent. c. ſi verò de ſententia excommunicationis. c. ſi quis non iratus 15. q. 1. cap. 2. iſto titul. & clementina ſi furioſus.

12 Si aliquis interficiat hominem volentem interficere ſuum patrem, ſuum filium, vel perſonam ſibi coniunctam, vel ſuum dominum, vel Epiſcopum, ita tamen, vt ſi ipſe non interficiat illam perſonam, ſuus pater, vel ſua vxor, probabiliter interficietur, iſte talis quam pœnam incurrit?

℞. De Iure ciuili, & Can. nullam pœnam mortis, & ſi ſit clericus non excommunicatur, ſolum ſit irregularis; nam aliquæ irregularitates incurri poſſunt ſine peccato, ſicuti eſt iſta, & ratio eſt, quia naturale illud principium, ſcilicet (quod vim vi repellere licet, quamuis intelligendum ſit, rigoroſè quando malum vergeret in propriam perſonam, tamen quia pater, filius, vxor, Dominus, Epiſcopus habentur pro propria perſona; ideò talis occiſor, non incurrit pœnam mortis, quia videtur ſe ipſum defendere. tenet Innoc in clem. ſi furioſus iſto tit.

13 Moderamen inculpatæ tutelæ pro quo poteſt quis abſq; pœna irregularitatis, occidere inimicum ſuum, & abſq; pœna mortis occidere inimicum, ſui patris in caſibus, ſupra dictis, quomodo largo, vel ſtricto modo ſumendum eſt?

℞. Largo modo in fauorem occidentis, ſtricto modo in fauorem occiſi, aut vulnerati illud diligenter aduertendum quod nunquam occiſor debet eſſe aggreſſor: ratio eſt, quia moderamen inculpatæ tutelæ, dependet à futuro, & inopinato euentu, vnde hæc regula obſeruanda eſt; quod quotieſcumque, quis non aggreditur latronem, vel inimicum, ſed tantum ſemper habent animum, ſe defendendi, & nō interficiendi, licet illum, furore ſubactus interficiat ſuppoſito quod fugere non potuerit, nullam pœnam incurrit, vt tenent Doctores in locis ſupracit.

14 Quando in aliquo caſu dubitatur, an quis habuerit intentionem occidendi, aut ſe defendendi, vel an potuiſſet fugere nec ne; quæ probatio requiritur?

℞. Si agatur ſolum, de pęna irregularitatis, & deficit probatio alicuius teſtis, qui rem vidit, ſufficit iuramentum occidentis, ratio eſt, quia quotieſcunque quæritur, de animo, & conſcientia alicuius, & non cedit in incommodum alicuius partis, ſtandum eſt illius iuramento; præcipuè, ſi clericus ſit bonæ famæ: at verò ſi ſit ad euitandam pęnam legalem mortis: tunc requiritur aliqua probatio, vel aliquæ coniecturæ, & præſumptiones, quæ ex facto oriuntur. tenet gloſſa in c. ſignificaſti. cap. ſi verò de ſententia excommun. cap. paſtor. eodem titul. & c. pręſentium de teſtibus.

15 Quando quis poteſt occidere licitè ſuum patrem, ſine aliqua pęna?

℞. Quando eius pater eſt bannitus à Republica, quia tunc dicitur hoſtis patriæ; vel quando pater, vel frater in bello pugnat contra ſuam patriam; tunc enim filius poterit, abſq; aliqua pœna ſuum patrem interficere, licèt maneat irregularis. ratio eſt, quia homo plus debet patriæ, quàm parentibus: nam cōmunis vtilitas præferēda eſt particulari vtilitati; ſed ſi filius ſit aduocatus, & pater eius habeat litem, cōtra ſuam ciuitatem magis tenetur facere ſuo patri, quàm ſuæ patriæ. tenet Abb. in c. 1. de conuerſione Infidelium nu. 9.

16 Quibus in caſibus, poteſt quis ſe exponere euidenti periculo vitæ, vel ſinere ſe occidi abſq; aliquo peccato?

℞. In pluribus caſibus. Primo, pro propria ſalute, poteſt conſentire, vt illi abſcindatur aliquod membrum. Secundo in defenſionem fidei, pro qua omnes Chriſtiani tenemur mori. Tertiò, in vtilitatem Reipublicę, vt ſi ciuitas ſit obſeſſa, poteſt quis ſe tradere morti, vel euidenti periculo mortis, vt ciuitas liberetur. Quarto pro ſuo amico, & proximo. Quinto in bello iuſto miles, & Dux tenentur pugnare, & exponere

ponere ſe in euidenti periculo, & vincere, vel mori, quia ad hunc fine u ad officium militare admittuntur, Sextò, ſi quis condemnatus fuit ad mortem à iudice, poterit patienter ferre, & ſinere ſe occidere, & in iſto actu meretur veniam peccatorum. tenet Tol, in ſum. lib. 5. c. 6.

17 Si aliquis clericus inueniat per viam latronem, & poſſit illi relinquere ſua bona, & fugere, & id non faciat, ſed pugnando occidat latronem, vt defendat ſua bona, qua pęna punitur?

℞. Remanet irregularis; ratio eſt, quia potius debet dimittere, & perdere res temporales, quàm occidere hominem. tenet gloſ. in cap. ſuſcepimus de homicidio voluntario.

18 Quando propriè dicitur homicidium caſuale, & quotuplex eſt?

℞. Quando aliquis dans operam rei licitæ, vel rei illicitæ, abſque vlla intentione, & voluntate ipſius occidit hominem. Hoc autem eſt duplex. Aliud enim incurritur ſine vlla culpa, neque pœna, neque irregularitate occidentis: aliud verò cum culpa, & ratio eſt, quia non fecit ſufficientem diligentiam. c. continebatur c. lator præſentium iſto titulo., & c. recurrat 22. q. 2.

19 Quod eſt homicidium caſuale, quod committitur ſine aliquo peccato, neque irregularitate?

℞. Quando aliquis dat operam rei licitæ, vel rei indifferenti, & nulla voluntate, ex parte ſua, neque culpa, neque cauſa præcedenti, neque animo nocendi, ſuccedit homicidium, tunc non incurritur aliqua irregularitas, neque aliqua pœna, vt ſi Monachus pulſet campanam, & eo inſcio ex illo motu, campanarium corruat, & occidat hominem: ſi quis clericus ædificet domum, & domus corruat, & interficiat aliquos; ſi quis currat equum, quem exiſtimat parere freno, & furioſus non pareat, & occidat aliquem; iſti omnes, & alij ſimiles, neque habent pœnam, neque irregularitatem; ratio eſt, quia neque actu, neque cauſa proxima, & ordinata ad homicidium, neque voluntate commiſerunt tale homicidium, & ad irregularitatem non ſufficit ſolum homicidium, niſi adſit voluntas occidendi, vel culpa occiſoris; inſuper eſt etiam neceſſarium, vt ponat diligentiam ſaltem moraliter ſufficientem; vt habetur c. electus. c. ex litteris. c. lator præſentium de homicidio voluntario, vel caſuali.

21 Quod eſt homicidium caſuale, quod habet pęnam irregularitatis, etiam ſi committatur contra voluntatem occidentis?

℞. Quando, quis non dat operam rei licitæ, vt clericus venator, ſi occidat aliquem, vel quando quis facit actum licitum, & non adhibuit ſufficientem diligentiam, vt officiales, qui ſcindant tecta, & occidunt aliquem, quia non vociferantur, & non admonent tranſeuntes per viam, iſti omnes, & alij ſimiles incurrunt irregularitatem, quia licet non habeant animum occidendi, habent homicidium cum culpa, quia non fecerunt ſufficientem diligentiam c. dilectus. c. ex literis iſto tit. & c. is, qui diſt. 50.

22 Si clericus percutiat mulierem prægnantem, vel aliquis dederit ei aliquid ad potandum, vt abortiri faciat, ſequuto abortu erit ne irregularis?

℞. Si fœtum erat animatum in corpore mulieris, remanebit irregularis; ſi verò non erat animatum, nō erit irregularis, licet ſequatur abortum; ratio eſt, quia ad irregularitatem requiritur, quòd quis occidat hominem rationalem, cum animo occidendi, vel cum culpa data, ad occiſionem, pro quo aduertendum eſt, quòd viri animantur in ventre mulieris poſt quadraginta dies à conceptione, & mulieris poſt octoginta dies, & illud, quod habet mulier in ſuis viſceribus, antequam ingrediatur anima rationalis, vocatur Embrion quaſi ſine ani na, vel quaſi habentes in potentia animam venturam c. ſicut iſto tit. c. paſce diſt. 86. c. ſi expoſitus diſt. 87. c. ſi quis occiderit diſt. 55. l. vltima. ff. de infantibus expoſitis. l. necare, ff. de liberis agnoſcendis.

23 Si aliquis Diaconus enſe nudo ludit, & aliquem occidit abſq; intentione occidendi, remanebit ne irregularis?

℞. Affirmatiuè, ratio eſt, quia eſt in culpa, & dat occaſionem morti, dando operam rei illicitæ. c. continebatur iſto titulo lege nam ludus. ff. ad lege. Aquiliam.

24 Monachus, vel clericus, ſi exerceat officium medici phyſici, vel chirurgici, & præter eius voluntatem aliquis moriatur, remanent ne irregulares?

℞. Affirmatiuè; ratio eſt, quia vſurpant officium alienum, non debitum ſuæ dignitati, & ita medici, ſi ſint clerici, debent habere diſpenſationem apoſtolicam c. tua nos iſto tit. ſed hoc intellige, de clerico, qui exercet officium medici, non de clerico, vel monacho, qui viſitando aliquem infirmum, dat conſilium de remedio, quod aliquando, vel ſciuiſſe, vel ſibi profuiſſe cognoſcit.

25 Si quis clericus iuſſit occidere aliquem per aſſaſſinum, & ante executionem reuocat mandatum; iſte talis quam pœnam incurrit, & à quo poteſt abſolui?

℞. Iſte talis per mandatum, quod fecit, remanet excommunicatus, & ab hac excommunicatione poteſt abſolui ab Epiſcopo, cum talis abſolutio à iure non ſit reſeruata Papæ, ſed non remanebit irregularis, ratio eſt, quia irregularitas non contrahitur per mandatum, neque per deſiderium, ſed per verum factum, cap. prohibemus de homicidio voluntario, in ſexto.

25 Clerici, vel monachi in bello contra Turcas, & inimicos fidei, poſſunt pugnare, & occidere abſq; metu irregularitatis?

℞. Licèt poſſint adhortari milites ad pugnam, pugnare tamen ipſos non poſſe, quòd ſi occiderint aliquem, incurrunt irregularitates, & ratio eſt, quia nō exercent ſuum officium, quòd ſi dubitent an occiderint aliquem, in dubio ſunt diſpenſandi; poteſt tamen euenire caſus, vt monachus, vel clericus, vel debeat mori, vel occidere inimicum, tunc licitè abſq; metu irregularitatis poterunt pugnare, & occidere, quia vim vi repellere licet, vt ſupra diximus. c. petitio iſto tit. c. igitur hortatur 28. q. vlt. c. quicumq; 23. q. vlt.

26 Infamatus quod quis interiecit hominem, & res aliter ſe habeat, erit ne iſte talis irregularis?

℞. Negatiuè, & ratio eſt, quia infamia eſt in perſona infamati, & de Iure habet remedium: nempè purgationem Canonicam. Abb. in c. ex literis iſto tit.

27 Si Presbyter intuitu correctionis percutiat aliquem, & moriatur, erit ne irregularis?

℞. Cum diſtinctione. ſi modum in verberando exceſſit, erit irregularis: ſi verò verberat, & modu non excedit, etiam ſi inde mors ſequatur, vel mutilatio alicuius

alicuius

licuius membri, non remanebit irregularis: ratio eſt, quia facit actum licitum correctionis, & non habet voluntatem occidendi. c. presbyterum. c. ad audientiam iſto tit. c. is qui de homicidio voluntario in 6.

28 Si puer ludat, & aliquem occidat, remanebit ne irregularis?

R. Non remanet irregularis; ratio eſt, quia licitū eſt pueris ludere, & ipſe non habuit intentionem occidendi, ſed ludendi. c. Ioannis iſto tit.

29 Qui licet interficiant hominem, excuſantur irregularitate, & à pœna?

R. Puer minor ſeptennio, furioſus, actu furens, dormiens, ebrius, iſti omnes excuſantur ab irregularitate, & a pœna, quia non habent voluntatem occidēdi; ſed illi, qui cum illis ludunt, habent culpam, & debent ſe abſtinere, & ſi mors euenerit, illis imputetur & non furioſo. Clem. ſi furioſus de homic. voluntar.

30 Clericus, quomodo poteſt petere coram iudice laico damnum, ſibi factum a latrone, vel ab alio homine, ſi inde certè mors ſequatur tali homini?

R. Clericus facta prius proteſtatione, quod tali non eueniat mors, neque mutilatio membri, poterit ciuiliter petere ſuum damnum, vel mortem ſuorum coram iudice laico, & quamquam inde ſequatur mors talis hominis, nō remanet irregularis, ratio eſt, quia clericus tenetur relinquere iram, & iracundiam, ſed non emendam, & correctionem, & damnum, quod paſſus eſt. Secundo, quia daretur occaſio, vt Clerici, & Prælati paterentur in ſuis perſonis, & bonis plurimas iniurias à laicis. Tertio, quia ex eo quod clericus petat ſuum damnum, non ex eo dat cauſam neceſſariam, vt ille occidatur a iudice, quia non eſt auctor talis delicti criminalis, neq; habet talem intētionem. Quarto, ne delicta occultentur. c. poſtulaſti, & gl. ibi. de hom. vol. & c. prelatis de hom. vol. in 6.

31 Forma proteſtationis, qualis debet eſſe?

R. Ego N. Clericus, vel monachus facta prius proteſtatione, quam clerici tenentur facere, quòd per hāc meam accuſationem non eueniat Petro mors, mutilatio membri, vel effuſio ſanguinis, & hæc repetita in omnibus actis, & ſcriptis ciuiliter, & non criminaliter, peto à dicto Petro latrone bona, quæ mihi furatus eſt, vel damnum, quod mihi fecit interficiendo patrem meum, vel fratrem meum, &c.

32 Si quis non mutilat, neq; abſcindit membrum alicuius; ſed taliter percutit illum, vt relinquat aliquod membrum inutile ad ſuum officium, ſicut brachiū, iſte talis incurrit ne irregularitatem?

R. Nō incurrit irregularitatem; neq; ille, qui ex percuſſione, vel verberatione relinquit membrum inutile, ad ſuum officium; neque ille, qui mandauit id fieri; ratio eſt, quia ad irregularitatem prouenientem ex abſciſſione membri expreſsè requiritur, quòd mēbrum principale hominis ita ſit abſciſſum, & amputatum à corpore hominis, vt non remaneat vnitum corpori, ſicut remanet, cum membrum eſt inutile; nā cum ſimus in odioſis, pęnę non ſunt extendendæ, ſed reſtringendæ, & omnia iura per totum titulum de homicidio petunt, vt membrum amputetur realiter à corpore; vt expreſsè tenet gl. Sà in c. is qui mandat aliquem verberari de homicidio voluntario in 6.

33 Si aliquis amputauerit alicui digitum remanebit ne irregularis?

R. Non remanet irregularis: ratio eſt, quia digitus non eſt membrum hominis, ſed facit officium membri, & ideò cum non amputetur membrum, non incurritur irregularitas, ac ſi clericus effuderit ſanguinem percutiēdo aliquem, licèt ſit excommunicatus, non tamen eſt irregularis. tenet gl. in c. is qui de homicidio voluntario in 6. & argumento. l. non ſunt. ff. de ſtatu hominis.

FINIS LIBRI SECVNDI.

LIBER

LIBER TERTIVS DE INTSRVCTIONE SACERDOTVM, ET MATERIIS NECESSARIIS CONFESSORIBVS.

CAPVT PRIMVM.

De Peccatis Commiſſis Contra Decem Præcepta Decalogi.

1 QVot ſunt prçcepta decalogi,& ad quid obligant?

℞. Decem, & omnes Chriſtianos obligãt ſub pęna peccati mortalis. Tol.in ſum.lib. 4.c.12.

2 Præcepta decalogi quomodo diuiduntur?

℞. In duas tabulas. Prima verſatur circa honorem diuinum immediatè, vt sũt tria prima præcepta. Secunda circa vtilitatem proximi,vt ſunt ſeptem poſteriora.S.Thom.2.2. q. 122. Sot.de iuſt. & iur.lib.2.q.3.

3 Tranſgreſſio præceptorum eſt ſemper peccatum mortale?

℞. Affirmatiuè,niſi aliquando tribus ex cauſis fiat veniale.Primò ex paruitate materiæ, vt in ieiunio. Secũdò,ſi fiant ſine deliberatione,vt in homine, qui repentino motu deſiderat mulierem formoſam, ſed in ſe reuerſus non habet conſenſum. Tertiò, ſi frangantur ab amente.S.Th.2.2. q.122.

4 Præcepta decalogi poſſunt adimpleri ab homine, qui ſit in peccato mortali?

℞. Poſſunt,& talis ſatisfacit præcepto Eccleſiæ, licet ieiunium factu ſine charitate non erit meritoriũ. Sot.lib.2.de iuſt.& iur.q.3.& 4.

PRIMVM PRÆCEPTVM.

5 Quotuplex eſt adoratio?

℞. Triplex: latriæ, duliæ,& perduliæ.D.Tho.2.2. quæſt.84.

6 Quæ eſt adoratio latriæ, & cui debetur?

℞. Eſt quædam reuerentia,& honor,quę immediatè intuitur Deum.S.Thom. vbi ſup.

7 In quo conſiſtit adoratio latriæ?

℞. In tribus actibus.Primo in actu intellectus conſiderantis Dei magnitudinem, & bonitatem, eumq; Auctorem,& Creatorem omnium abſque dependẽtia ab alio,& omnes dependere ab ipſo tanquã à prima cauſa fieri,moueri,ſuſtentari.Secũdo in actu voluntatis,quo ſubijcimur Deo cognito,vt omnipotẽti. Tertio in actu exteriori,quo exterius Deo, vel flexis genibus,aut detecto capite fundimus preces.S.Tho. 2.2.q.84.

8 Quæ eſt adoratio duliæ, & cui debetur?

℞. Eſt quædam reuerentia,quæ propter Deum debetur Angelis,& Sanctis canonizatis.Trid.ſyn.ſeſſ. 25.decreto de inuoc.& reliquijs Sanctor.

9 Quæ eſt adoratio perduliæ, & cui debetur?

℞. Quædam reuerentia,quæ propter Deum Virgini Mariæ debetur prçexcellentiori ratione,quàm alijs Sanctis;ſicut ipſa præcellit Sanctos,& Angelos; ſic debetur ei adoratio perduliæ, quæ eſt excellentior adoratione duliæ.Trid.vbi ſup.

10 Quid eſt blaſphemia?

℞. Quædam maledictio contra Deum,malo voluntatis affectu; & hoc peccatum eſt contra primum Decalogi præceptum Naua.in man.c.12.n.81.& inf.

11 Quid eſt ſuperſtitio,& quod peccatum?

℞. Vana,& falſa religio, cum quis non dat honorẽ Deo debitum, vel cum quis dat honorem debitum ſoli Deo Diabolo;& eſt contra primum prçceptum. Sylu.verb.ſuperſtitio.Nauar.c.11.nu.23.

12 Quid eſt votum?

℞. Deliberata promiſſio ex voluntatis propoſito, Deo facta,& frangere votum,& apoſtatare eſt peccatum contra primum præceptum.S. Thom.2. 2. q. 88. art.2.

SECVNDVM PRÆCEPTVM.

13 Quid eſt iuramentum?

℞. Inuocatio diuini nominis in alicuius rei confirmationem;vel facere Deum teſtem alicuius veritatis;& peccatum periurij,vel ſine neceſſitate, eſt cõtra ſecundum Decalogi præceptum. Azor. lib.11. tom.1.S.Thom.2.2.q.89.

14 Quæ conditiones requiruntur,vt quis poſſit licitè iurare?

℞. Prima,vt ſit veritas. Secunda,vt ſit iuſtitia. Tertia,vt ſit neceſſitas.Nauar.c.15. nu.4. Azor.q.5,c.2. S.Th.art.3.Aragon.Sayr.c.4.Reginal.c.2.Leſſius dubio 3. num.17.

15 Quod peccatum eſt, habere conſuetudinem iurãdi ſine neceſſitate, & tribus conditionibus ſupra poſitis?

℞. Maximum, & omni cura euitandum; quia ſcriptura dicit, Vir multum iurans replebitur iniquitate, & à domo eius non recedet plaga.

16 Si quis iurat ſine intentione adimplendi, quod iurat, peccat ne mortaliter?

℟. Affirmatiuè, quia in tali iuramento deficit veritas, præcipuè ſi res ſit grauis, vel in ſe contineat peccatum. Tolet. lib. 4. c. 21.

17 Si quis iurat aliquem occidere, vel rem iniuſtam, tenetur ne adimplere iuramentum?

℟. Peccabit mortaliter iurãdo, & nõ tenebitur adimplere; imò adimplendo committeret aliud peccatum, nempe peccato homicidij. Azor. q. 5. cap. 20.

18 Quæ regula debet ſeruari in obſeruatione iuramentorum?

℟. Iuramentum ſemper eſt adimplendum, ſi cum iuſtitia, & ſine Dei offenſione adimpleri poteſt, etiã cũ damno, & incommodo iurantis. Nau. c. 15. num. 3. & 4. Tol. lib. 4. c. 22.

19 Quotuplex eſt iuramentum?

℟. Multiplex: primũ eſt aſſertoriũ, quando quis aliquid præteritum iuramento aſſerit. Secundũ eſt promiſſorium, quando quis iuramento aliquid de futuro promittit. Tertiũ eſt cõminatoriũ, quando quis iurando minatur, vel terret aliquẽ. Quartũ execratoriũ, quando quis iurando aliquod delictum execratur, vt ſunt recõciliati à S. Inquiſitione, qui execrantur delicta ab ipſis cõmiſſa, & iurant ſe amplius non cõmiſſuros talia delicta. Tol. lib. 4. c. 22.

TERTIVM PRÆCEPTVM.

20 Quare Chriſtiani obſeruant diem Dominici, & Iudæi diem Sabbati?

℟. Quia Iudæi celebrant Sabbatum in memoriam creationis huius mundi, vbi Deus requieuit ſeptimo die ab opere, quod patrarat. Chriſtiani celebrant beneficium redeptionis, regenerationis, & reſurrectionis, quod eſt maius creatione; & fuit beneficiũ hoc octauo die completum. Tolet. in ſum. lib. 4. c. 24. & in c. 1. Ioan. Annot. 11. vbi dicit Sabbatum in diem Dominicũ mutatũ eſſe. Didac. ſtella in Lucam Reginal. c. 1. Suar. c. 1. loco cit.

21 Quomodo obſeruantur dominicales, & feſtiui dies ab Eccleſia commendati?

℟. Vacando ab operibus ſeruilibus, & audiẽdo miſſam. S. Thom. 2. 2. q. 122. art. 4.

22 Quæ dicuntur opera ſeruilia propriè?

℟. Sunt in triplici differẽtia. Primò ſunt opera animæ, vt ſtudere, ſcribere, & docere. Secundò ſunt corporalia, vt venari, iter facere, & cantare. Tertiò ſunt opera ſeruilia, vt fabricare, texere, & arare, & hæc ſunt expreſsè prohibita. Syluestr. verb. Dominica.

23 Aduocatus, magiſter muſicæ, Doctor grammaticæ, venator, & iterfaciẽs peccant mortaliter, ſi exerceant talia opera ſeruilia die feſtiuo, vel dominico?

℟. Negatiuè, etiam ſi in ſuis officijs lucrentur pecunias, quia ſunt opera animæ primi & ſecundi generis, quę non ſunt prohibita, dummodò Miſſa integra audiatur. Nau. c. 3. num. 2. & 5.

24 Quis poteſt inſtituere dies feſtiuos in honorẽ Sanctorum, & dare licentiam, vt in his diebus fiant opera ſeruilia tertij generis?

℟. Summus Pontifex, Concilia legitimè congregata, Archiepiſcopi, & Epiſcopi in ſuis diœceſibus ex legitima cauſa, & poſsũt dare licẽtiã, vt fiant opera ſeruilia in diebus feſtiuis. Tol. in ſum. lib. 4. c. 24.

25 Quod peccatum eſt frangere diem feſtiuũ, vel nõ audire Miſſam diebus feſtiuis?

℟. Mortale contra tertium decalogi præceptum. S. Thom. 2. 2. q. 122.

26 In quibus caſibus poteſt quis laborare diebus feſtiuis, abſque peccato mortali?

℟. In pluribus. Primò in ſeruitium Dei, vt ſonare campanas, portare crucẽ, mundare Eccleſiam ſcopis, aqua Eccleſiam ſpargere. Secundò in ſeruitium quotidianũ, & neceſſariũ hominibus, vt curare infirmos, cõdere cibos, mũdare domos, ſternere lectũ. Tertiò, in neceſſitatem corporalẽ pauperis, vt ſi quis ſit ita pauper, quòd non poſſit præbere cibũ ſibi, & ſuæ familiæ, niſi laborando. Quartò propter cõmunem neceſſitatem, vt tempore menſis Auguſti, colligendo panem, & vinum, & fructus terræ, ne pereant. Quintò ad fugiendam maiorem perditionem corporalem, vt tempore belli, obſidionis, magnæ tẽpeſtatis, incendij, fluuiorũ impetus. Sexto ratione pietatis, vt ſepelire mortuos, ædificare Eccleſias. Septimò, in beneficium publicum reipublicæ, vt in publicis ſpectaculis facere theatra, ſternere plateas, ſi in alijs præcedentibus diebus expediri non potuerunt, vt ſępè contigit, & in his caſibus ſentiũt DD. poſſe homines laborare diebus feſtiuis cũ moderamine tamen, audita prius Miſſa. tenet Nau. c. 13. nu. Syluest. verb. dominica q. 4.

27 Poteſt Epiſcopus dare licentiam, vt diebus feſtiuis fiant opera ſeruilia poſt auditam Miſſam?

℟. Poterit dare hanc licentiã, præcipuè tẽpore vindemiæ, vel meſſis tritici, vel quãdo ſeminatur, ne fructus terræ pereant, ex quibus pendet alimentatio, & ſuſtentatio vrbis: poterit præterea dare hãc licentiã ad ædificandas Eccleſias, vel Monaſteria Religioſorũ, & etiam ad faciendos muros ciuitatis, fõtes, vel pontes cõmunes, quando pecunia cõmunitatis non ſuppetit, tenet Nau. c. 13. nu. 6. Reginald. in praxi to. 2. lib. 9. cap. 13.

28 Miſſa quomodo eſt audienda diebus feſtiuis, vt quis ſatisfaciat præcepto Eccleſiæ?

℟. De hoc dictum eſt lib. 1. c. 10. à n. 56. vſque ad num. 69.

QVARTVM PRÆCEPTVM.

29 Qui vocantur patres, & comprehenduntur ſub quarto præcepto?

℟. Primo grado sũt parentes carnales, qui nos genuerũt. Secũdo gradu sũt patres ſpirituales, vt Epiſcopi, Confeſſores. Tertiò patres tẽporales, vt Reges, poteſtates ſæculares. Quartò magiſtri, qui nos in bonis diſciplinis edocent, & inſtruunt in virtute, & bonis moribus. tenet Tolet. lib. 5. cap. 1.

30 Qualis honor debetur omnibus iſtis parentibus?

℟. Amoris, obedientiæ, & reuerentiæ.

31 In quo conſiſtit iſte honor parentum?

℟. In reuerentia exteriori eos adiuuãdo in ſuis neceſſitatibus ſpiritualibus, & corporalibus, videlicet ſuſtentando illos proprijs bonis, ſecundũ cuiuſcunq; qualitatem, præcipuè ſi ſunt infirmi, vel ſi ad paupertatem, vel ſenectutem peruenerint. tenet Tolet. loco ſup. cit.

32 Hæc neceſſitas quomodo eſt intelligenda, vt filius teneatur ex ſuis proprijs bonis alere patres ſuos?

℟. Largo

℞. Largo modo, ita vt ſecundum quantitatem, & qualitatem parentum ali debeant. Conſideranda enim eſt qualitas, genus, nobilitas parentum, & facultates filij dantis, ſecundum arbitrium prudentis Cōfeſſarij, vt quis ex ſua propria mente non erret. tenet Tol. in ſum. lib. 5. c. 1.

33 Si quis habeat patrem, & matrem pauperes, & poſſit ſuo labore eos ſuſtentare, vel adiuuare, poterit ne ingredi religionem?

℞. Negatiuè, imò ingreſſus tenetur exire ad eos alendos; ratio eſt, quia alere parentes eſt de pręcepto, & ingredi religionem de conſilio. tenet S. Thom. 2. 2. q. 101. art. 4.

34 Mulier tenetur ne honorare, & obedire viro ſuo, & eum ſequi cum ſua propria perſona ad habitandum cum illo, vbicunque fuerit?

℞. Mulier tenetur obedire viro ſuo in licitis, & honeſtis, & eum ſequi quocunque ierit ad habitandum perſonaliter cum illo; exceptis tribus caſibus. Primo, ſi eat cum periculo ſuæ vitæ, vel periculo peccandi mortaliter. Secundo, ſi maritus ſit vagabundus. Tertio, ſi in capitulis matrimonialibus expreſsè conuētum fuerit, vt habitaret in tali loco. tenet Nauar. c. 13. nu. 19. in manuali. Lopez c. 54.

QVINTVM PRÆCEPTVM.

35 Quid eſt homicidium?

℞. Iniuſta hominis occiſio. S. Thom. 2. 2. q. 62. Naua. cap. 15.

36 Quotuplex eſt homicidium?

℞. Triplex: voluntarium, inuoluntarium, & caſuale, vt qui volendo occidere feram, occidit hominem, quem non vidit. Couar. clem. ſi furioſus. par. 2.

37 Quibus modis quis occidit alium?

℞. Quinq; modis. Primo facto proprio. Secundo mādato. Tertio conſilio. Quarto permiſſione, vt qui debuit, & potuit impedire mortem alicuius ſine proprio periculo, & non fecit. Quinto adiuuādo, vel comitando occiſorem; omnes hi ſunt occiſores. Sylueſt. verb. homicidium.

38 Quod peccatum eſt homicidium?

℞. Mortale contra quintum decalogi præceptum. Tol. lib. 5. c. 8.

39 Quibus in caſibus poteſt, quis ſinere ſe interfici ab alio, vel ſe exponere in periculo vitæ ſine peccato?

℞. Primo propter propriæ ſalutis commodum poteſt quis ſe exponere periculo mortis, & ſinere, vt abſcindatur ei aliquod membrum, vt pes, vel brachiū etiam cum magno periculo mortis. Secundo in defenſionem fidei tenetur quis mori. Tertio in vtilitatem totius Reip. vt ſi aliqua ciuitas obſeſſa ab inimicis liberaretur morte alicuius, tenetur ſe tradere morti. Quarto pro ſuo amico, & proximo. Quinto in bello iuſto miles, & Dux tenetur ſe exponere euidētis mortis periculo. Sexto, ſi quis a Iudice eſt cōdēnatus, vt moriatur, poteſt patienter, & voluntariè aſcēdere ſcalam & ferre mortem. Tol. lib. 5. c. 6.

40 Qui peccant mortaliter ex homicidio inuoluntario?

℞. Primò, ratione ignorantię facientes ex eo quòd non adhibuerunt ſufficientem diligentiam peccant mortaliter. Secundò, qui mundant tecta, & eijciunt lapides, abſq; vlla admonitione. Tertiò qui ſuffocāt pueros in lecto dormientes abſq; cura. Quartò, qui ludit enſe nudo cum alio ſine intentione occidendi, & occidit, quia dat operam rei illicitæ, vel non neceſſariæ. Quintò Princeps, & Gubernator, qui non curat extirpare latrones, vnde ex eius neglīgētia furta, & homicidia proueniunt. Sextò aduocatus pro cuius ignorantia quis iniuſtè occiditur. Septimò medicus ſi ex imperitia ſua infirmus moritur. Octauò teſtis, qui relinquit verum teſtificari pro innocente condemnato ad mortem iniuſtè, quia poteſt eum liberare, & non liberat. Tol. lib. 5. c. 7. §. rurſus qui.

41 Quæ prohibentur in quinto decalogi præcepto?

℞. Plura. Primò occiſiones de facto. Secundò cogitationes, & voluntates occidendi. Tertiò machinationes, & præparationes occidendi, vt enſes, venena, inſidiæ. Quartò iniuriæ factæ verbis, & ſignis, & libellis infamatorijs. Quintò ſocij adiutores occiſionis, Tol. lib. 5. c. 9.

SEXTVM PRÆCEPTVM.

42 Quid eſt fornicatio, & quomodo ſumitur à Theologis, & Iuriſtis?

℞. Eſt habere copulam carnalem in uaſe naturali cum aliqua muliere. Tol. lib. 5. c. 10.

43 Quot ſunt ſpecies fornicationis?

℞. Septē. Prima eſt ſimplex fornicatio ſoluti cū ſoluta, ſiue meretrice, ſiue non meretrice. Secūda ſtuprū, vt cū q̄s deflorat virginē, ſiue volūtariè, ſiue vi. Tertia adulteriū, vt cū quis habet copulam cum vxorata, vel mulier ſoluta cum viro vxorato. Quarta inceſtum, ideſt copula carnalis cum conſanguinea ſua, vel vxoris ſuæ. Quinta raptus, ſiue ſit ſoluta, ſiue Virgo, ipſe raptus habet, & addit grauitatē delicti. Sexta eſt coitus cum monacha, vel cū perſona Deo dicata per votum caſtitatis, vel cum presbytero etiā ſæculari, vel monacho. Septimum eſt peccatum cōtra naturam. Sylueſt. q. 4. S. Th. 2. 2. q. 154.

44 Quot ſunt ſpecies peccati contra naturam?

℞. Prima eſt pollutio volūtaria, vel procurata, quæ nunquam eſt licita, etiam propter ſanitatem tuēdā. Secunda concubitus inordinatus, vt cum mulier eſt ſupra virum. Tertia eſt ſodomia, ſcilicet homo cum homine, vel mulier cum muliere. Quarta beſtialitas, ſcilicet homo cum beſtia, & ad iſtud reducitur, quādo incubus, & incuba coeunt. S. Thom. 2. 2. q. 154. Tol. lib. 5. c. 13. in ſum.

45 Quam pœnam incurrunt ſodomitæ?

℞. Pœnam mortis ex omni Iure. l. notiſſima. cum Vir nubit in feminam.

46 Si duæ mulieres vna cum altera coeant ſicut Vir, & fęmina modo ſodomitarum, incurrent ne pęnam mortis allegatam?

℞. Couar. in 4. p. 2. cap. 7. §. 5. nu. 7. tenet quòd ſic Sed Antonius Gomez. in l. Tauri. tenet quòd mulier, quæ prouocat aliam aliquo inſtrumento ad copulā, debet condemnari ad mortem: ſi verò ſine inſtrumento, pœna extraordinaria puniri debet.

47 Si Vir cum propria vxore per uas poſterius habeat copulam, qua pęna punitur?

℞. Pœna mortis, & ignis ſicut ſodomitæ, quia matrimonium non dat facultatem ad committendum hoc peccatum, imo auget delictum, cum matrimoniū ſit res ſacra, nec dēt hoc abuti ad tā graue nefas

CAPVT II.

De Reſtitutione.

1 QVid eſt reſtitutio?

℟. Eſt actus iuſtitiæ, quo cuique redditur, quod ab eo ablatum eſt. S. Tho. 2.2.q. 62.

2 Cuius iuſtitiæ eſt iſte actus?

℟. Iuſtitiæ commutatiuæ. S. Thom. vbi ſupra.

3 Quæ eſt regula generalis, quæ ſeruari debet in materia reſtitutionis?

℟. Quotieſcumque quis peccat contra charitatem, vt non dando eleemoſynam, non docendo ignorantem, non tenetur reſtituere damnum illud: quotieſcumq; verò quis cõtra iuſtitiã cõmutatiuã peccat, tenetur reſtituere rẽ alteri ablatã. Tolet. lib. 5. ca. 17.

4 Quæ ſunt ad reſtitutionem perfectam pertinẽtia?

℟. Quæ in his verſibus continentur.

Quis, quid reſtituet, cui, quantũ, quomodo, q̃ do.
Ordine, quove loco, quæ cauſa excuſat iniquum.

Tolet. in ſum. lib. 5. c. 17. num. 3.

5 Quibus modis quis alienum retinet?

℟. Duobus, aut per iniuſtam acceptionem, vt cum quis furatur, vel vi tollit: aut per iuſtam acceptionem, vt cum quis accipit mutuo, vel cenſu, vel per alios contractus. Gaiet. 2. 2. q. 62. & Nauar. in manual. de reſtitutione.

6 Quibus modis dicitur quis poſſidere rẽ alienam?

℟. Vno modo bona fide, vt qui emit equũ à latrone non exiſtimans eſſe latronem: alio modo, mala fide, vt cũ quis furatur rem, vel emit ab eo, qui ſcit eſſe latronem. Lopez. par. 1. c. 7. Sot. lib. 4. q. 7. art. 2. Nauar. n. 12. Sayr. lib. 2. c. 4. loco cit.

7 Quæ differentia eſt ad reſtituendum inter poſſeſſorem bonæ fidei, & malę fidei?

℟. Primò poſſeſſor bonæ fidei ſi vendiderit rem, quam emit, vel mortuus fuerit equus durãte bona fide non tenetur reſtituere at; poſſeſſor malæ fidei contra. Secundò poſſeſſor malæ fidei non ſolum tenetur reſtituere rẽ, & dãnũ, ſed fructus poſſeſſor verò bonę fidei nõ tenetur. Tertiò poſſeſſor bonę fidei poteſt præſcribere rẽ, & vſucapere ſpatio tẽporis requiſito, poſſeſſor malę fidei nunquã. Quartò poſſeſſor bonæ fidei poteſt reſtituere rem venditori, & recuperare pretiũ, & meliorationes ab ipſo factas, poſſeſſor verò malę fidei debet reſtituere rẽ Domino, vel ſaltem eum certiorem facere, & non recuperat pretium, neque meliorationes in pœnam peccati. Sylu. verb. reſtitutio. 3. §. 7.

8 Quare poſſeſſor bonæ fidei non tenetur reſtituere fructus?

℟. Quia durante bona fide, iuſto titulo, & labore facit eos ſuos. Nau. c. 17. & Sylue. verb. reſtitutio. 3. §. 7.

9 Quando quis tenetur rem mutuatam, vel depoſitatam reſtituere?

℟. Finito tempore mutui, vel depoſiti vel conducti. Nauar. in manual. cap. 17. num. 12.

10 Si quis habeat rem mutuatam, depoſitatam, vel conductam, & tales res furetur, vel pereat, vel moriatur, tenebitur ne reſtituere rem, & valorem?

℟. Si ſine ſua culpa talis res perijt, non tenetur reſtituere: ſi verò per ſuam culpã, vel negligentiam, vel quia conuertit rem mutuatam in alium vſum, vel quia non reſtituit rẽ tẽpore cõſtituto, & res perijt, tũc tenetur rẽ perditã reſtituere. Nau. c. 17. n. 12.

11 Si quis inueniat in littore maris gemmas, & lapides prætioſos tenetur ad reſtitutionem?

℟. Si tales gemmæ nullius ſint, ſed proiectę à mari in littore, vt proijcitur ſuccinum, & alia huiuſmodi, non tenetur, ſed ipſe fit verus Dominus. Abul. Math. c. 6. q. 42.

12 Qui inuenit theſaurũ in agro, tenet ne reſtituere?

℟. Si inuenit in agro proprio, ſolum debet dare Principi quartam, vel quintam partem, quã ſibi Principes per ſuas leges reſeruant: ſi verò inueniat in agro alieno, tenetur dare dimidiam partem Domino agri. Nauar. man. in c. 17. n. 17.

13 Si quis certò ſcit in agro alicuius eſſe theſaurum, poterit ne emere agrũ illũ, abſq; eo quòd monitum faciat Dominum agri de foſſione theſauri?

℟. Licèt varię ſint opiniones, tamẽ S. Tho. 2. 2. q. 76. tenet poſſe, quia Dominus vendit ſolum ſuperficiem agri, & de ſola ſuperficie, & fructu habet ſcientiam, & alius non tenetur illum aduertere de re occulta à ſe ſolo cognita.

14 Si quis inueniat in aliquo agro ſuo proprio, vel in agro communitatis venam argenti, vel lapidi prætioſi in argenti fodinis, vel lapifodinis, & cognoſcat eſſe ab illa mineralia, quod debet facere?

℟. Si ager non eſt ſuus, emere illum, & poſtea manifeſtare ante iudicem ſe inueniſſe venas illas in argentifodinis, & peracta illa manifeſtatione, petere teſtimoniũ authenticũ, quòd iuſtè poſſideat talẽ agrum & prędictas venas, vt ijs tamquam re propria vti poſſit, Nauar. in man. c. 17. Paulus Caſtrenſis in l. Papinianus, §. ſi vir ff. ſol. matr.

15 Intra quod tempus debet fieri dicta manifeſtatio, & ad quid prodeſt?

℟. Intra viginti dies debet fieri manifeſtatio, quibus tranſactis, ſi non fuerit facta in iſto termino legali, inuentor perdit ius, quod acquiſiuit, & fiſcus ſuccedit in illo iure; ratio eſt quia patrimonium Regium habet quintam, quartam, tertiam vel medietate vtilitatis illius venę, ſibi reſeruatam ſecundum maiorem, vel minorem illius fæcunditatem deductis omnibus expenſis: ratio eſt, quia iſtę de Iure pertinẽt ad Regẽ, & ipſe eam cõcedit inuenientibus ſub dictis cõditionibus, vt omnia ad lõgũ habẽtur lib. 6. tit. 13. l. 5. nouę recopilationis & de his mineralibus inuenies in l. diuortio, §. ſi fundum ff. ſolut. matri. & loquitur Paulus Caſtrenſis, & Iaſon in l. Papinianus, §. ſi vir ff. ſolut. matrim. n. 1. & gloſſa in lege ſi lapidicinij, ff. de Iure dotium.

16 Meretrices & mulieres, ſiue ſolutæ, ſiue vxoratæ quando tenentur reſtituere pecunias, quas in pretiũ ſuæ turpidinis recipiunt à viris, qui occultè, vel publicè eas alunt.

℟. Quãdo fingunt ſe eſſe virgines, & ſunt corruptæ, & accipiunt a viro maiorem mercedem propter virginitatem. Secundò, quando mulieres concubinæ, vel meretrices promittunt, & dicunt ſe ſeruare fidẽ tali homini, & ſe tradunt alijs viris, tunc tenentur reſtituere pretiũ acceptũ à tali viro; ratio eſt, quia cũ decipiãt eos, cõmittũt peccatum cõtra iuſtitiam, quia ſi talis vir ſciret, quòd illi nõ ſeruatur fides, non ſuſten-

ſuſtẽtaret talẽ mulierẽ,neq; diſſiparet ſua bona,vt tenet Valentia to.3.diſp.5.q.6.punct.5.Molin.diſt. 24.

17 Mulier meretrix,vel non meretrix, corrupta, vel virgo,vidua, vxorata, vel ſoluta, ſi abſq; aliquo pacto,vel conditione pro ſua turpitudine accipiat mille aureos, tenetur ne reſtituere pretium tã magnũ?

℟. Non tenetur reſtituere pretium, ſiue magnum, ſiue paruum, dummodo illud accipiat ab homine, qui poteſt liberè ſua bona diſtribuere; ratio eſt, quia honeſtas mulieris,& pudicitia eſt maior omni pretio Secũdo, quia ille homo liberè dat mulieri illud magnum pretium abſq; aliqua conditione, vel pacto, vt tenet Valentia loco ſup.allegato.

18 Si aliqua mulier vendat alicui homini ſuam virginitatem, vel ſuam pudicitiam in tanto pretio poterit ne petere ante Iudicem promiſſionem ſibi factã, ob ſuam turpitudinem?

℟. Poterit, quia virginitas mulieris, & honeſtas pecunia eſt æſtimabilis, & ſic promiſſio pecuniarum eſt quaſi contractus ex vtraq; parte obligatorius, vt tenet Molina diſt.94.& Couar.in Reg. peccatum p. 2.nu.4.contra Nauarrum, qui in man.c.17.nu.41.tenet contrarium.

19 Si mulier non paciſcatur, ſed tamen det alicui homini ſuam virginitatem, vel ſuam pudicitiam, poterit ne petere ante iudicẽ pretiũ ſuę turpitudinis?

℟. Poterit,& Iudex debet illi aſſignare dotem conſiderata qualitate,& honeſtate mulieris,& honeſtate viri; ratio eſt, quia licèt de hac re non fuerit pactũ expreſsũ, eſt enim pactũ tacitum,& obligatoriũ ſuppoſito, quòd ipſa mulier petit damnũ ſibi factũ: ſi verò nõ petat, vir ad nihil tenetur, quia ipſa per taciturnitatẽ videtur donaſſe, tenet Couarru loco allegato.

20 Si mulier ſponte ſua det alicui viro ſuam virginitatem, & nollit petere aliquid pro ea, vir tenebitur ne reſtituere?

℟. Non tenetur, quia mulier eſt domina ſuę virginitatis,& ſui honoris,& poterit eam liberè dare.

21 Si pauper ſit in extrema neceſſitate, & vir diues non det illi eleemoſynam,& ex dicta cauſa talis pauper moriatur, aut incidat in magnam infirmitatem, talis tenebitur ne reſtituere?

℟. Licet diues committat magnum peccatum contra charitatem, non tamen tenetur reſtituere; ratio eſt, quia non committit peccatum contra iuſtitiam commutatiuam, cum ille poſſit dare, vel non dare eleemoſynam; licèt in extrema neceſſitate alterius de præcepto charitatis teneatur Tol.lib.5.c.19.

22 Si quis perſuadet alicui, vt relinquat religionẽ, tenetur ne ratione reſtitutionis ipſe ingredi religione?

℟. Negatiuè, ſed ſi talis monachus erat vtilis conuentui, tenetur pro illo damno aliquid conuentui dare. Nauar.c.17.nu.69.

23 Si quis ſuadet alicui, vt in ſuo teſtamento non relinquat Petrum hæredem, tenebitur ne reſtituere hæreditatem?

℟. Si talem perſuaſionem non fecit vi, timore, dolo, vel malitia, ſed conſiliando, non tenetur ad reſtitutionem. ex reg. iur. nemo ex conſilio tenetur niſi fuerit fraudulentum.& Nauar.c.17.nu.70.

24 Si quis alium occidat,& occidens propter tale homicidium ſuſpedatur, ad quam reſtitutionẽ tenetur?

℟. Salon.q.62.controuerſ.2. docet ad nullã teneri; ſatis enim propria morte alienę ſatiſfacit. ſed Nauar. c.15.nu.25.tenet, ꝙ tenetur ad damna ſuoru hęredũ.

25 Si quis interficiatur,& in ſuo teſtamento, vel tempore mortis condonet occiſori ſuam mortem, damna,& iniuriam, talis occiſor ad quam reſtitutionem tenebitur?

℟. Ad nullam; quia actio, quam occiſus habebat, cõdonata eſt iam illi, licèt malè faceret occiſus, ſi haberet filios pauperes condonando damnum, licèt condonat ex charitate iniuriam. Salon.q.62.controu.2.

26 Si quis occultè interficiat aliquẽ, vel mutilet mẽbrum alicuius, tenebitur ne ſe manifeſtare iuſtitiæ, vel ad quam reſtitutionem obligabitur?

℟. Talis homo non tenebitur ſe prodere, & manifeſtare iuſtitiæ, ſed ſolum tenetur ad ſatisfaciendum damnum ipſi mutilato, vel hæredibus occiſi, & hæc ſatisfactio debet eſſe ſecundum qualitatem perſonæ occiſæ,& ſecundum quantitatem damni iuſta conſilium prudentis confeſſarij,& docto, vel abſ alio doctore extra confeſſionem, ratio eſt, quia nemo tenetur ſe prodere, & ponere ſe, & ſua bona in manibus iuſtitiæ, vt tenet Bañez 2.2.q.6.art.2.& Sylueſt.verbo reſtitutio.3.§.2.

27 Filius familias ſi accepit aliquã rem mutuò, & eã perdat, vel diſſipet, tenebitur ne eam reſtituere?

℟. Non tenetur reſtituere, neq; in foro exteriori, neq; in interiori; neque Iudex poteſt eum obligare ad reſtitutionẽ; neq; ſuper hoc eũ carceribus intrudere, licèt ipſe habeat in ſua poteſtate pecunias aliquas abſcõditas,& occultas contra voluntatem ſui patris; ratio eſt, quia non eſt in ſua poteſtate,& non habet bona in ſua diſpoſitione, imò illæ pecuniæ, quas habet, ſũt ſui patris,& ſi de ipſis diſponat, diſponit de re aliena, & ille, qui accommodabit illi rem, ſibi imputet, cum illam dederit perſonæ incapaci. Hoc eſt de Iure, ſed ſecundum legem nobilitatis,& bonę indolis, in quacunque ætate tenetur reſtituere rem ſibi accommodatam,& parentes eius pro eo. tenet Abb.cap.fin.de præſcriptionibus nu. 29.

28 Si quis furetur quatuor argenteos, vel duos, tenebitur ne eos reſtituere?

℟. Licèt furando minimam quantitatem veluti vnius argenti a perſona diuite quis peccet ſolum venialiter, tamen ſemper tenetur ad reſtitutionem; ratio eſt, quia eſt peccatum cõtra iuſtitiam commutatiuam,& nemo poteſt retinere bona aliena contra voluntatem ſui Domini, ſiue pauci, ſiue magni valoris,& ſunt aliqui, qui conſuetudinem habent furandi minimas quantitates, & hæc conſuetudo euitanda eſt a confeſſoribus, quinimmò multum eſt reprehẽdenda, pręcipuè in pueris,& filijs familias; ratio eſt, quia ob talem conſuetudinem præualebit tandem aliquando vitium, ita vt ex parua quantitate ad rem magni momenti furandam ſe ipſos inducant; vnde eueniunt deinde ſuſpẽſiones,& ſimilia. Tol.lib.5.c.56.

29 Sufficit ne reſtituere ipſam rem ablatam, vel etiã tenetur reſtituere fructus?

℟. Si ſit poſſeſſor malæ fidei, tenetur reſtituere rem cum fructibus, quos fecit, vel potuit facere; ſi ſit poſſeſſor bonæ fidei, ſufficit, ſi reſtituat rem ſublatam, ſic docet S. Tho.2.2.q.76.

30 Si quis abſcindit ligna, arbores, in ſiluis venetur, vel in fluminibus piſcationem exerceat, ad quam reſtitutionem tenebitur?

℟. Cum diſtinctione; ſi montes, vel flumina ſint alicuius hominis particularis, vel alicuius Principis, q illa emit, vel hęreditauit, ſicut agros, vel vineas, procul

dubio

dubio tenetur ad reſtitutionem damni facti tali homini: ſi verò ſint alicuius communitatis, ciuitatis, vel vniuerſitatis, tunc non tenetur ad reſtitutionem, niſi faciat magnum damnum, ſed tenetur ad pœnam taxatam à tali communitate, ratio eſt, quia illa bona ſunt communia, & ad communem ciuium vtilitatem, & ille eſt vnus ex illa communitate, & illa ciuitas non poſuit in pœnam, vt compenſet omne dãnum, ſed duos, vel tres argenteos verbi gratia, tenet Soto lib. 4. q. 7. art. 4.

31 Si quis non accipiatur à Cuſtodibus, neq; accuſetur ante Iudicem, tenebitur reſtituere talem pœnam?
℟. Hoc generaliter obſeruandum eſt in pœnis, quòd non debentur niſi poſtquam fuerint petitæ, & facta à Iudice condemnatione. Tolet. lib. 5. capit. 20. Sot. lib. 4. art. 4.

32 Si quis poteſt vitare, vt aliquis non furetur, & nõ vitat, tenebitur ne ad reſtitutionem?
℟. Si talis perſona ex officio tenetur vitare tale dãnum, vt Iudex, & ſeruus, & famulus talis domini, tenebitur ad reſtitutionem: ſi verò eſt aliqua perſona particularis, cui non competit ex officio vitare tale damnum, non tenebitur ad reſtitutionem; licèt à latrone pecunias, vt taceat, accipiat, quia talis peccat contra charitatem, ſed non contra iuſtitiam.

33 Actio reſtituendi rem iuſtè detentam, vel poſſeſſam ad quos tranſit?
℟. Solum ad hæredes legitimos ſed actio reſtituendi rem iniuſtè detentam, ſi principalis non reſtituat, tenentur mandans, conſilians, conſentiens, adiuuãs, participans, & cooperans. Valentia diſp. 5. quæſt. 6. punct. 3.

34 Tenetur ne quis reſtituere pecunias, quas accepit, vt non committat homicidium, vel aliud delictũ?
℟. Non tenetur reſtituere, niſi in iudicio ei petatur. l. vt putat. ff. de condition. ob turpem cauſam.

35 Iudex, qui pecunias accipit, vt det ſententiam in fauorem alicuius, tenetur ad reſtitutionem?
℟. In hoc articulo ſunt duæ opiniones. Prima Sot. lib. 4. q. 7. art. 1. tenet quòd talis tenetur ad reſtituẽdam rem acceptam à pauperibus, ſed non proprio Domino, qui male dando perdidit actionem tali rei. Secunda opinio. S. Antonini. 2. part. 2. c. 5. Sylu. verb. reſtitutio. 2. Angel. verb. reſtitutio. Naua. cap. 7. num. 34. tenent quòd non tenetur reſtituere pecuniam, donec per ſententiam ſit condemnatus; ſed ſecurius eſt tales pecunias reſtituere. Philippus III mandauit expreſsè in ſuis legibus, vt talis Iudex teneatur ad talem reſtitutionem, & ad damnum factum per ſententiam prolatam virtute illarum pecuniarum.

36 Quod debet reſtitui?
℟. Si fieri poteſt, res ipſa, quæ ablata eſt, eodem numero, & ſpecie exceptis tribus caſibus. Primo, cũ perijt. Secũdo, cum eſt deteriorata. Tertio, cum per reſtitutionem peccatum reſtituentis manifeſtatur, tunc ſufficit reſtituere valorem. Nauar. cap. 7. num. 24. Sanct. Thom. 2. 2. q. 76.

37 Quis tenetur reſtituere?
℟. L. omnis homo cuiuſcunq; ſtatus, aut conditionis retinens rem alienam contra voluntatẽ Domini. Tol. in ſum. lib. 5. c. 17.

38 In quibus rebus poteſt quis facere proximo ſuo damnum, ex quo ſequatur reſtitutionis obligatio?
℟. In tribus. Primò, in anima, perſuadendo ei, vel violentando, vt relinquat religionem, aut non alat matrem. Secundò in corpore, occidendo, vel mutilando membrum. Tertiò, in bonis fortunæ, furando ei equum, vſurpando agrum, & in honore, auferendo illum. Nauar. cap. 17. num. 70.

39 Si quis ſuadet aliquem præcibus, & conſilio, vt faciat furtum, tenetur ne reſtituere?
℟. Non tenetur, quia latro mouetur tunc voluntate propria, & non compulſus etiam ſi ab alio ſit ſuaſus Tol. in ſum. lib. 5. c. 17.

40 Si latro furetur mille aureos, & cum illis lucretur alios mille, ad quid tenebitur?
℟. Reſtituere ſolùm mille, quos furatus eſt, & dãnum, quod fecit alteri ablatione talis pecuniæ, vt ſi cauſa furti alter vendidit minoris pretij, verbi gratia, domum, vel accepit pecunias ad vſuram, totum iſtud tenetur reſtituere, ſed non tenebitur reſtituere fructus prouenientes ex ſua induſtria. Sylu. in ſum. verb. reſtitutio. 3. & hæc reſtitutio eſt facienda verò Domino, vel eius hæredi neceſſario, vel voluntario; & ſi nõ inueniatur, pauperibus, & operibus pijs Sylueſt. reſtitutio. 4.

41 Fructus rei ablatæ in qua differentia ſunt?
℟. In duplici; aut proueniunt ex ipſa re, vt fructus agri, & iſti debent reſtitui: aut ex induſtria perſonæ, vt negotiatio, venditio, & tunc non tenetur ad reſtitutionem fructuum, quia ſicut poteſt lucrari, poteſt amittere. Syluest. vbi ſup.

42 Poteſt fieri reſtitutio ipſi latroni, & non domino?
℟. Malè faciam reſtituendo latroni, & erit peccatum contra charitatem, ſed non contra iuſtitiam, ſed nõ tenebitur vltra reſtituere iterum proprio domino. Sot. lib. 4. q. 7. art. 1.

43 Si quis pauper habet rem alienam, & reſtituenda ſit pauperibus poterit ipſe applicare eam ſibi?
℟. Poterit ſecundum quantitatem rei, & ſuæ paupertatis qualitatem, quia charitas à ſe ipſo incipit. Caiet. verb. reſtitutio.

44 Quo tempore eſt reſtituendum?
℟. Statim, cum quis commodè poterit, & reſtitutio non eſt relinquenda tempore mortis. Nau. cap. 17. num. 26.

45 Si quis in reſtituendo habet periculum vitæ, vel infamiæ, tenetur ne reſtituere ſtatim cum illo periculo?
℟. Non tenetur, ſed debet quærere modum, & induſtriam alterius perſonæ, vel Confeſſoris, per cuius manus poſſit reſtituere, abſq; illo periculo. Nauar. c. 17. num. 44. Medina. q. 3. de reſtit. dub. 24.

46 Furtum rei propriæ, quæ ab alio iniuſtè poſſidebatur, obligat ne ad reſtitutionem?
℟. Negatiuè, quia non poſſidet rem alienam, ſed propriam, vt tenet Abb. in c. olim. de reſtit. ſpol. num. 23. quia paria delicta mutua cõpenſatione tolluntur.

47 Si quis ad reſtituendo pluribus debitis eſſet obſtrictus, & non haberet quantitatem bonorum ad reſtituendum, quo ordine debet reſtituere?
℟. Primò debet reſtituere res certas, quæ ſpecificè habent certum dominum. Secundò debita, quæ licitè contraxit. Tertiò ſeruare in reliquis ſuam anterioritatem, ſecundum leges illius Regni. Vltimò, reſtituere debita, quæ contraxit cum vſura. Sylueſtr. verb. reſtitutio. 6. Nauar. c. 17. nu. 47. S. Anton. part. 2. tom. 2. c. 7. §. 3.

48 Quibus ex cauſis, quis ab obligatione reſtituendi excuſatur?

℟. Primò,

℞. Primò, ſi debitum liberè, non autem, ſi timore, vel fallatia dimittatur à Domino. Secundò, ſi debitor in recompenſationem æquiualentem debiti creditori fecerit aliquod beneficium pecunia appretiabile. Tertiò quando quis cedit bonis. Quartò per vſucapionem in re mobili, in ſpatio trium annorum, vel per præſcriptionem in re ſtabili, per ſpacium decem annorum inter præſentes, & viginti inter abſentes: in aliquibus præſcriptionibus requiritur tempus triginta, vel quadraginta annorum. Quintò per ignorantiam iuris, vel facti, quæ non ſit craſſa. Sextò ex paupertate. Tolet. in ſum. lib. 5. c. 26. & l. 1. ff. de vſucapionibus.

49 Si quis cedat bonis ob plurima debita, poteſt ſibi ſeruare inſtrumenta artis ſuæ?

℞. Poteſt, & Iudices non poſſunt illi auferre inſtrumenta artis ſuæ, quibus laborando vitam ſuſtinet. Tenebitur tamẽ iſte ſi peruenerit ad meliorem fortunam ſoluere debitum cum expenſis. l. cũ filio, qui bonis cedere poſſunt.

50 Quæ conditiones requiruntur, vt quis poſſit legitimè vſucapere, vel præſcribere?

℞. Primò res debet eſſe præſcriptibilis. Secundò debet habere bonam fidem. Tertiò bonum titulum ſicut emptionis, donationis, vel hæreditatis. l. 1. C. de præſcriptionibus per tot.

51 Quæ res de Iure præſcribi non poſſunt, & ſic ſunt reſtituendæ?

℞. Primò furto ablatæ, quamquam poſſideantur bona fide. Secundò res vi extortę à ſuo domino. Tertiò res ſacræ, & religioſę Deo dicatę, vt bona Eccleſiarum. Quartò ſeruus fugitiuus. Quintò homo liber. Nauar. capit. 17. num. 85. Syluest. verb. præſcriptio.

52 Si quis habeat pecuniam ad reſtituendum, & fingat ſe pauperem, & creditor ex compaſſione dimittat ei debitum, talis debitor manet ſecurus in conſcientia, vel tenetur reſtituere?

℞. Tenetur reſtituere, quia fecit figmentum, & cautelã, quæ ei non prodeſt in cõſcientia. Tol. lib. 5. c. 26.

53 Vt quis non teneatur reſtituere, quam paupertatem, aut neceſſitatem pati debet?

℞. Non extremam, ſed tenetur ſe ponere in inferiori gradu, & ſtatu, vt reſtituat. Medin. q. 3. cauſa 1. Nauar. c. 17. num. 87.

54 Tenetur quis ſe vendere ad reſtituendum, vel reſtituere cum periculo propriæ vitæ, vel honoris?

℞. Negatiuè; ratio eſt, quia libertas, vita, & honor ſunt bona pretioſiora, & validiora pecunijs: & ſicut quis non tenetur reſtituere maiorem quantitatem, quam debet, ſic non tenetur reſtituere in re maioris exſtimationis. Sot. q. 7. art. 4. Couar. reg. peccatum. p. 1. num. 1.

55 Ludẽtes tenentur ne reſtituere pecunias ludo acquiſitas?

℞. Negatiuè, ſiue ludus ſit prohibitus à lege, ſiue non; dum ſinè fraude ludat, licèt acquirat ſummam magnam; tamen qui perdit pecuniam, poterit eam petere coram iudice, ſi perdit in ludo prohibito, & tunc per vltimam ſententiam talis, qui vicit pecuniam, tenebitur illam dare. Nauar. in man. c. Medin. q. 21. de reſtit. Bagnez 2. 2. q. 32. art. 7.

56 In quibus caſibus ludentes tenentur reſtituere pecunias in ludo acquiſitas ſine ſententia Iudicis?

℞. Primo, ſi luſerint cum filio familias, vel religioſo, vel vxorata, qui non ſunt ſui iuris, tunc vterq; tenentur ad reſtitutionem. Secũdo, ſi dolo luſit. Tertio, ſi per vim cadentem in conſtantem virum facit alium ludere. Quarto, ſi habet manifeſtum exceſſum in arte ludendi in ludis, qui habent plus de ſcientia, quam de fortuna, ſicut ludus pilæ, & aleæ. Molin. diſp. 520. Couar. p. 2. §. 4. regul. poſſeſſor.

57 Si feratur cenſura, vt reſtituatur res ablata, quam de facto habet; in quibus caſibus, quis non ligabitur tali cenſura?

℞. Primo, ſi quis retinet talem rem propter compenſationem damni habiti ab illo eodem, in cuius gratiam datur cenſura. Secundo, ſi furtum fuit ſecretum, non tenetur ſtatim per ſemetipſum re manifeſtare, ſed per alium, ſcilicet, per confeſſarium, cum commodè illum habere poterit, abſq; detrimẽto notabili propriæ perſonæ, vel rei, vnde ſi tempus intercedit in hoc caſu, nihil intereſt. cap. 2. e. nu. 9. Nauar. Lopez par. 2. cap. 31. propoſit. 6.

CAPVT III.

De Reſtitutione Honoris.

1 QVid eſt detractio honoris, vel famæ?

℞. Ablatio famę, vel honoris per verba cum intentione nocendi. Nauar. c. 18. num. 17.

2 Quid eſt fama?

℞. Eſt quidam conceptus bonus, vel malus, vel quædam opinio bona, vel mala, quam aliquis habet apud homines. Sant. Thom. 2. 2. quæſt. 73. Sot. lib. 5. quæſt. 10.

3 Quid eſt honor?

℞. Eſt quædam reuerentia, vel æſtimatio, quæ alicui debetur ratione ſuæ dignitatis, vel officij, virtutis, vel perſonæ, generis, vel natiuitatis. Nauar. c. 18. nu. 17. S. Thom. 2. 2. q. 71.

4 Quotupliciter quis detrahit famam alteri, vel honorem?

℞. Dupliciter. primo modo circa ſe ipſum ſolùm, vt ſi quis reputet Petrum caſtum, & ex aliqua iniuſta occaſione habeat opinionem de illo, quod ſit homo libidinoſus; & detractio iſta dicitur iudicium temerarium: ſecundo modo, cum quis verbo, vel ſigno, vel tacendo, cum loqui debet, vel ſcripto ſine ſubſcriptione, vel cum ſubſcriptione tollit alteri famam, vel honorem, affirmando de illo delicta, quæ non habet. Sot. lib. 5. q. 10. Arago. 2. 2. q. 7.

5 Si quis manifeſtet crimen alterius quod eſt verũ, ſed quibus loquitur, eſt occultum, tenetur ne ad reſtitutionem?

℞. Non tenetur, ſed peccat mortaliter contra charitatem; verbi gratia aliquis fuit à S. Inquiſitione cõdemnatus in Ciuitate Toleti, ſed ignoratur Matriti, ſi hoc dicat in Ciuitate Matriti, vel dicat alteri, qui hoc ignorat, dicit verum; & ſi dicat mala intentione, peccat contra charitatem; ſed non tenetur ad reſtitutionem. vt tenet. S. Thom. 2. 2. q. 73. Sot. lib. 5. q. 10. artic 2.

6 Homo eſt ne dominus ſuę famę ſicut ſuarum pecuniarum?

℞. Affirmatiuè, & ſic ſibi tollit famam confitendo de ſe cri-

de ſe crimen, quod non fecit, non tenetur ad reſtitutionem, licèt peccet contra chritatem, & non contra iuſtitiam, niſi ſit perſona publica, & infamando ſe alios ſocios condemnet, & qui in tormentis condẽnauit aliquem non habentem culpam, tunc tenetur ad reſtitutionem famæ, & damni, & iterum pro illo tormenta pati. S. Thom. 2.2.q.73. art.4. Nauar. cap. 18. num.46.

7 Audire murmurantem, & illum non reprehendere, quod peccatum eſt?

℞. Cum diſtinctione: ſi qui audit murmurantem, & delectatur in illa murmuratione, & cõſentit illi propter odium, quod habet circa talem perſonam; tunc audiens peccat eodem murmurantis peccato: ſed ſi audiens delectatur propter curioſitatem, tunc peccat venialiter; rurſus conſideranda etiam eſt grauitas murmurationis, an ſit leuis, an grauis, & perſona, contra quam eſt murmuratio, & veritas, vel falſitas talis murmurationis, nec non fundamentum, in quo fundatur. vt tenet S. Thom. 2.2.q.73. art.4.

8 Quibus in caſibus aliquis non tenetur reſtituere famam, vel honorem, quem alteri abſtulit propter ſuam murmurationẽ, vel propter memoriale, quod contra ipſum dedit iudici, vel Principi?

℞. Pluribus: primus eſt, quãdo ille, de quo fuit murmuratio, verè peccatum, quod imputatur, commiſit, quod publicum eſt, vnde nihil illi abſtulit; peccauit tamen contra charitatem. Secundus, quando accuſatur, aut iudex ſententiando iuſtè infamat, non tenetur reſtituere. Tertius, quando perſona infamata varijs probationibus, virtutibus, aut alia via ſuam famam recuperauit, aut certè, qui audièrunt, murmuranti nullam fidem adhibuère. Quartus, ſi infamatus condonauit alteri infamiam; in his caſibus non tenetur quis reſtituere famam, nec honorem. Sot. lib.4. q.[illegible] num.3.

9 Si quis ſcripto, vel verbo manifeſtauit aliquod crimen, vel delictum alicujus, quod erat falſum, ad quã reſtitutionem tenetur?

℞. Coram eiſdem perſonis dicere contrarium, & ſi opus fuerit, affirmare iuramento, & ſi fuerit aliquod damnum, reſtituere tale damnum, ita vt integrè ſatisfaciat. Scot. in 4. diſt. 15. q.44. Nauar. c. 18. nu.45.

10 Si quis ab alio accuſatur de vero delicto, & negãdo facit alium mendacium, tenetur ne illi reſtituere famam?

℞. Licèt, qui negat, peccet, & ſit periurus, tamen non tenetur reſtituere alteri illam famam, quia facit ſibi maius damnum faciendo ſe reum, & delinquentem. Sylu. verbo reſtitutio.

11 Si delictum, quod talis imputauit, eſt verum, ſed occultum, ad quam reſtitutionem tenebitur?

℞. Tunc non tenebitur dicere ſe dixiſſe mẽdacium, ſed ſolùm tenetur laudare illum hominem coram illis, vt recuperet aliquam bonam opinionem. S. Tho. 2.2.q.62. art.2.

12 Si quis dicat ſe audiſſe Petrum eſſe adulterum, ẽt ſi realiter non ſit verum, quam reſtitutionem tenetur facere?

℞. Licèt Caiet. 2.2.q.62. art.6. & Scot. in 4. ſent. diſt. 15. exiſtiment non teneri ad vllam reſtitutionem: tamen ſecurius eſt dicere, quod tenetur ad aliquam reſtitutionem, videlicet, vt apud eoidem fateatur verè à Petro non eſſe commiſſum tale delictum, vel ſaltem illum laudare, vt eo modo acquirat famam, quã iniuſtè perdidit. Sot. lib.4. q.6. artic.3. Tol. lib.5. c.69.

13 Tenetur quis reſtituere famam alterius, cum periculo propriæ famæ?

℞. Si ſit reſtitutio inter perſonas æquales, tenetur cum periculo propriæ famæ: ſi verò perſona, quæ infamauit, excedit alteri in dignitate, vel genere, poterit ſatisfacere pecunijs, vel alio beneficio cum cõſilio prudentis Confeſſarij. Scot. in 4. diſt. 5.

14 Tenetur quis cum periculo propriæ vitæ ad reſtitutionem honoris?

℞. Si infamatus propter talem infamiam eſt in periculo vitæ, tenetur alteri cum periculo propriæ vitæ reſtituere honorem; vt ſi quis occidit Petrum, & confiteatur Ioannem eum occidiſſe, & Ioannes ſit in periculo, vt ſuſpendatur, tunc iſte tenetur cum periculo propriæ famæ, & vitæ, innocentis vitam liberare, ſecus verò, ſi non ex ſuo dicto, ſed ex alijs teſtibus conſtet Ioannem occidiſſe talem hominem, tunc non tenetur iſte cũ periculo propriæ vitæ manifeſtare ſe vt tenet Tol. lib.5. c.69.

15 Si duo ſe infamauerunt ad inuicem, tenentur ne ad inuicem reſtituere famam?

℞. Si infamatio ſit æqualis, poteſt fieri commutatio ſicut in pecunijs: ſed ſi vnus velit reſtituere, alter neceſſariò tenetur reſtituere. Tol. lib.5. cap.69.

16 Quod peccatum eſt detractio famæ?

℞. Eſt tam magnum, vt dicat D. Bernard. in lib. de conſiderat. ad Eugenium. maximam partem hominum exiſtentium in inferno eſſe propter hoc peccatum, quia raró, vel nunquam ſit reſtitutio, aliquando propter verecundiam, aliquando propter honorem proprium, aliquando propter contemptum.

CAPVT IV.

De Ieiunio.

1 QVid eſt ieiunium?

℞. Abſtinentia ciborum ad carnis vitia comprimenda, peccatorumque pœnas expiandas, & mẽtes in Deum excitandas. S. Tho. q.147. 2.2. artic.1. Couar. lib.4. variar. reſol. c.20.

2 Quotuplex eſt ieiunium?

℞. Duplex: aliud naturale; aliud Eccleſiaſticum. l. more Romano. ff. de ferijs. S. Thom. 2. 2. quæſt. 147. art. 6.

3 Quid eſt ieiunium naturale?

℞. Quod frangitur cuiuſcumq; rei ſumptione, etiam ſi ſumatur loco medicinæ. l. more Romano. ff. eo. tit. ff. de ferijs.

4 Ad quid requiritur ieiunium naturale, & quando incipit?

℞. Ad ſumendum Euchariſtiam, vel celebrandum, & incipit à media nocte. d. l. more Romano. D. Tho. 2.2.q.147. artic.6.

5 Frangitur ne hoc ieiunium ſumptione ſaliuæ, vel deglutione alicuius fragmenti ex antecedente cœna in ore relicti, vel ſi quis dum os lauat, guta aliqua vini cum ipſa ſaliua deglutiatur?

℞. Non frangitur, quia parua quantitas non attenditur. S. Thom. 2.2. quæſtione 80. art.8. ad 4. & q.147.

6 Quid

℞. Deliberatio rationis, & libertas voluntatis. Tolet. vbi ſup. num. 5.

4 Si quis voueat exteriùs, & interiùs non habeat propoſitum adimplendi, valebit ne tale votum?

℞. Non valet, quia habet intentionem contrariam voto, ſed peccat mortaliter ſic deludendo. Tolet. in ſum. vbi ſupra.

5 Si quis promittat homini aliquam rē eſt ne votū?

℞. Non eſſe, niſi prius Deo voueat immediatè, aut ſanctis eius. Tolet. vbi ſup. nu. 7.

6 Quotuplex eſt votum?

℞. Duplex: ſolemne, & ſimplex. Tol. in ſum. lib. 4. c. 18. num. 1.

7 Quid eſt votum ſolemne, & in quo conſiſtit?

℞. Eſt promiſſio Deo facta, & conſiſtit in acceptatione à Prælato ex parte Dei, cui fit ipſa promiſſio.

8 Quid eſt votum ſimplex?

℞. Eſt promiſſio vocalis, quam homo Deo facit de aliqua re bona. Tol. in ſum. lib. 4. c. 18. num. 1.

9 Quotuplex eſt votum rurſus?

℞. Implicitum, vel explicitum, perſonale, reale, conditionale, pœnale, & abſolutum. Tolet. in ſum. lib. 4. cap. 14.

10 Aſſignari ne poteſt aliquod votum implicitum?

℞. Votum caſtitatis, verbi gratia, quod fit in ſuſceptione ordinis ſacri. Tol. lib. 4. c. 18.

11 Quod eſt votum explicitum?

℞. Quod promiſſione oris fit, vt votum religionis.

12 Quod eſt votum perſonale?

℞. Quod ad perſonam vouentis expectat, vt per eā, & non per tertiam perſonam adimpleatur, vt qui vouit caſtitatem, ieiunare, orare, & ſimilia. Tol. in ſum. lib. 4. c. 18. num. 9.

13 Quod eſt reale?

℞. Quod ad rem pertinet, vt qui vouit eleemoſynam, quam poteſt per alium dare.

14 Quæ differentia eſt inter votu perſonale, & reale?

℞. In eo conſiſtit, quòd pater poteſt annullare vota perſonalia filijs, vſq; ad decimumquartum annū, non tamen poſt: realia verò poteſt annullare vſque ad vigeſimumquintum incluſiuè. Tol. vbi ſup.

15 Quæ eſt ratio differentiæ, quare pater poteſt annullare votum perſonale filij vſque ad decimumquartum annum; & reale vſque ad vigeſimumquintum?

℞. Quia in voto reali promittit filius aliquid de bonis, quæ non ſunt in ſua poteſtate, neq; de eis habet liberam diſpoſitionem, vſq; ad vigeſimumquintum annum, in qua ætate liberatur à patria poteſtate, & fit ſui iuris.

16 Quod eſt votum conditionale?

℞. Quod fit ſub conditione, & impleta conditione tenetur adimplere votum, vt ſi quis voueat ſe ingreſſurum religionem, ſi conualeſcat ab infirmitate. Tolet. vbi ſup.

17 Quod eſt votum pœnale?

℞. Quod fit in pœnam alicuius delicti; vt ſi quis dicat ſi non abſtinuero à ludo, diſtribuam centum aureos pauperibus Tol. lib. 4. c. 18.

18 Quod eſt votum abſolutum?

℞. Quod abſolutè fit abſq; vlla conditione. Tolet. vbi ſupra.

19 Qui poſſunt vouere?

℞. Omnes, qui ſunt ſui Iuris, ſiue maſculi, ſiue fœminæ. Nauar. in manu. c. 12. num. 24.

20 Qui non poſſunt vouere?

℞. Ebrij, inſani, amentes, & qui paſſione aliqua inconſideratè vouent, præterea, qui ira agreſſi, vt ludentibus accidit; non habentes legitimam ætatem, ſerui, religioſi, filij, qui ſunt ſub poteſtate alterius, vxor abſque licentia mariti. D. Thom. 2. 2. q. 88. & Nauar. in manual. c. 12. num. 24.

21 Filius in qua ætate poteſt vouere?

℞. In ætate 14 annorum, & antea non poteſt vouere, niſi de licentia patris, ſicut neque monachus, neque ſubditus, niſi de licentia ſuperioris. Tol. in ſum. lib. 4. c. 17. num. 13.

22 Poteſt filius ante 14. annum vouere religionem?

℞. Non poteſt, neque tale votum valet. Tolet. vbi ſup. num. 12.

23 Filius poteſt vouere orationes, & ieiunia?

℞. Poteſt, quia in iſto caſu non eſt ſubditus.

24 Quot ſunt conditiones neceſſariæ ad veru votū?

℞. Quatuor: poſſibilis, non vana, bona, meliori non contraria. Tol. in ſum. lib. 4. c. 17. num. 8.

25 Quæ eſt conditio poſſibilis?

℞. Vt homo promittat, quod ipſe poteſt facere, vel rem quæ de ſe poteſt fieri. Tolet. in ſum. lib. 4. cap. 17. num. 8.

26 Quotuplex eſt conditio impoſſibilis?

℞. Multiplex; ex parte rei, & ex parte promittentis, vt ſi quis promittat ſe abſtinere à peccato veniali per totum vitæ ſpatium, vel promittat ſe ædificaturum Eccleſiam in terra Maurorum. Tolet. in ſum. lib. 4. cap. 17. num. 9.

27 Materia voti qualis debet eſſe?

℞. Non vana, neq; indifferens. Tolet. in ſum. lib. 4. cap. 17. num. 8.

28 Quæ eſt vana materia voti?

℞. Illa, quæ neque ad Dei honorem, neque ad ſalutem animæ ordinatur. Tol. vbi ſup.

29 Si quis voueat ſe non ambulaturum per talem viam, quia in ea ſolicitatur ab aliqua praua fœmina, erit ne verum votum?

℞. Erit, quia eſt bona res. Tol. ibid.

30 Si quis voueret eleemoſynam, vt occidat inimicum, aut vt vincat in duello, valebit ne votum?

℞. Negatiuè, immò peccat mortaliter. Tolet. lib. 4. cap. 17. num. 5.

31 Si quis vouet religionem, vel eleemoſynam, vt incolumis maneat in duello, vel in bello, vel vt filiu habeat, obligatur ne tali voto?

℞. Obligatur, quia iſtę ſunt res bonę factibiles. Tol. in ſum. lib. 4. c. 17. nu. 16.

32 Si quis voueret ducere vxorem, & non ingredi religionem, tale votum valet?

℞. Non valet, immò ſi ingrederetur religionem, benefaceret, quia ſtatus religionis perfectior eſt ſtatu matrimonij. Tol. in ſum. lib. 4. c. 17.

33 Si tali homini propter eius incontinentiam magis expediret ſtatus matrimonij, quam religionis, obligatur ne tali voto?

℞. Obligatur, & valebit votum: ratio eſt, quia tali homini in particulari propter eius naturam eſt ſecurior ſtatus matrimonij, quam religionis, & ſic bene vouet de materia ſibi meliori, ſuæque animæ magis neceſſaria. Caiet. 2. 2. quæſt. 88. artic. 2. Nauar. c. 17. num. 43.

34 Si quis metu mortis, vel mali grauis vouet, valet ne?

℞. Non, quia

℞. Non, quia vouit coactus, & non liberè. Tolet. in ſum.lib.4.c.17.num.4.

35 Si filia metu patris, matris, vel propinqui vouet religionem, valebit ne votum?

℞. Non valet, ſi per metum, cadentem in conſtantem virum id faciat Sot.lib.8.de iuſt.& iur.q.2.art.1.ad 2.

36 Si quis in tẽpeſtate magna voueret ſe ingreſſurũ religionẽ, ſi liberaretur ab illa, valeret ne tale votu?

℞. Negatiuè, quia metus tempeſtatis abſtulit libertatem neceſſariam ad votum.

37 Si quis, quia paſſus eſt tempeſtatem voueret nunquam ingredi mare, vel quia cecidit ab equo nunquam equitare, valebit ne tale votum?

℞. Negatiuè, quia res vanæ ſunt, immò eſt peccatum. Tol.in ſum.lib.4.c.17. num.13.

38 Si quis vouet virginitatem, & eam amittit, valet ne tale votum?

℞. Negatiuè, quia impoſſibile eſt virginitatẽ amiſſam recuperare ſecus ſi voueret continentiam, quia tunc toties peccat contra votum, quoties illam non ſeruat. Tol.lib.4. in ſumma cap.17.

39 Si quis vouet continentiam, & poſtea vxorem duxit, valebit ne tale votum?

℞. Non tenebitur ſeruare tale votũ, dũ viuit vxor; mortua vxore, tenebitur. Tol. vbi ſup.num.14.

40 Si quis voueat ingredi talem religionem, & in illa non ſuſcipiatur, tenebitur ne ingredi aliam?

℞. Si vouens fecit diligentiam neceſſariam, tale votum nullum eſt, & non tenetur ingredi aliam, nec in ſæculo ſeruare continentiam. Tolet. in ſum. lib. 4.c.17. num.12.

41 Si quis vouit aliquid, & ex aliquo iuridico impedimento non potuit adimplere; ſublato tale impedimento, tenebitur ne ad votum?

℞. Negatiuè, ſicut quando filius vouit dare centum aureos, patre viuente, etiam ſi ſolum tunc non ſit capax vouendi, mortuo tamen Patre, non tenetur adimplere, quia in voto requiritur poſſe vouere, & poſſe adimplere in tempore, in quo deſtinauit. Abb. c.quidem. de conuerſ.coniugat num.3.

42 Si quis vouet vniuerſaliter religionem ad quid tenetur?

℞. Tenetur in illa vrbe adire plures domos diuerſarum religionum, & ſi non recipiatur, non tenetur amplius voto, quia per ipſum non ſtat quominus no adimpleatur. Tol.in ſum.lib.4.c.17.num.11.

43 Si quis vouet non fornicaturum, non occiſurum, & alia, quæ diuino præcepto prohibentur, ſi fecerit contra tale votum, quot peccata committit?

℞. Bis peccat mortaliter, ſcilicet contra votum, & contra præceptum, & in confeſſione tenetur explicare voti circumſtantiam. Tolet. in ſum. lib.4.cap. 27. numero 19.

44 Si quis vouenti religionem ſuadeat, vt non ingrediatur, peccat ne mortaliter?

℞. Si adeſt legitima cauſa, ne talis ingrediatur, videlicet, quia eſt ineptus religioni, vel vtilior extra, vel tam mutabilis, vt certo ſciat non perſeueraturum, non peccat: ſi vero ſine nulla cauſa ſuadet, ne ingrediatur, multa peccata committit contra ipſum, & contra religionem. Scot.in 4.diſt.15.q.3.

45 Si quis fecit votum caſtitatis, & religionis ſimpliciter, valebit ne matrimonium, quod contrahit?

℞. Talis contrahendo peccat mortaliter, ſed matrimonium valet, & nõ poterit exigere debitum abſq; diſpenſatione, ſed ſolum reddere. S.Antonin.3.part. titul.3. cap.4.

46 Mulier, quæ fecit votum religionis, & poſtea cõtraxit matrimonium, poteſt ne exigere debitum?

℞. Poteſt, ſed non quæ fecit votum caſtitatis. Tabiena verb. matrimon.1. §.2. & Sanct.Anton. part. 2. tit.11. cap.2.

47 Votum ſolemne impedit ne matrimonium contrahendum?

℞. Impedit, & dirimit contractum, & ſi contigerit, a Iudice ſunt ſeparandi. Tolet.in ſum.lib.4.c.18.

48 Religioſus ſolemne habens votum, ſi a monaſterio expellatur, tenebitur ne perpetuò ſeruare caſtitatem, paupertatem, & obedientiam?

℞. Tenebitur ſolùm ſeruare caſtitatem, quia ab obeditntia, & paupertate per excluſionem factam à ſuperioribus liberatus eſt propter neceſſitatem vitę, & ſuſtentationis. Tol. in ſum. lib.4. c.18. num.3.

49 Qui relinquit habitum religionis, quam pœnam incurrit?

℞. Excommunicationis latæ ſententiæ, & eſt Apoſtata. c.2.ne cler.vel monachi lib.6.

50 Hæc excommunicatio cui reſeruatur?

℞. Nulli, & a proprio Confeſſore abſolui poteſt, ſed non debet facere, quoadulque habitum reſumat. Tol.in ſum.lib.4.c.18. num.6.

51 Si quis relinquat habitum religionis, vel clericatus, vt ſecurus tranſeat per terras infidelium, vel ob aliam iuſtam cauſam, eſſet ne Apoſtata?

℞. Negatiuè, quia Apoſtaſia non conſiſtit in ſola dimiſſione habitus, ſed in animo viuendi laicaliter, & relinquendi propriam religionem. Tol.in ſum.lib.4. cap.18.num.6.

52 Clericus, qui in minoribus conſtitutus ordinibus, relinquit habitum, eſt ne Apoſtata?

℞. Negatiuè, ſed ſolùm perdit priuilegium clericale Clem.quoniam de vit.& honeſt. cler. Trid.ſynod. ſeſſ.14. cap.6. de refor.

53 Si quis in minoribus ordinib. de facto ducat vxorem, & relinquat beneficium ſimplex, quod habet, peccat ne?

℞. Non peccat, niſi ex contemptu id faciat. Syluestr. verb. Apoſtaſia.

54 Si quis vouit ſe nupturum, & poſtea profitetur aliquam religionem, vel ſuſcipit ordines ſacros, obligatur ne tali voto?

℞. Negatiuè, quia ſuſcipere ordines ſacros, & profiteri ſunt meliora primo voto. Trid.ſynod. ſeſſ.24. Can.10. de ſacr.matrim.

CAPVT VI.

De Irritatione voti.

1 QVid eſt irritatio voti?

℞. Annullatio quędam facta à Superiore perſonæ inferiori, quę facit, vt votum non ſit obligatorium. Tol.lib.4. c.18. num.7.

2 In irritatione voti requiritur aliqua cauſa?

℞. Negatiuè, ſed volũtas irritantis. Tol. vbi ſup.n.7.

3 Quis poteſt irritare votum?

℞. Pater

℞. Pater filijs: ſuperior ſuis religioſis; maritus mulieri; Dominus ſeruis. Tolet. in ſumm. lib. 4. cap. 18. num. 11.

4 Si religioſus voueat peregrinationem, vel quid ſimile, quis poteſt irritare hoc votum?

℞. Suus Superior, ſed ſi ſemel approbauerit, tenebit tale votum. Caiet. verb. votum.

5 Si Superior ſemel approbauit, poterit iterum irritare?

℞. Poterit, ſed peccauit. Caiet. vbi ſupra & Tolet. num. 7.

6 Si filius vouet ante decimumquartũ annum, quis poterit irritare tale votum?

℞. Pater eius. Tolet. lib. 4. cap. 18. num. 11.

CAPVT VII.

De Commutatione voti.

1 QVid eſt commutatio voti?

℞. Eſt materiam voti promiſſam in aliam nõ promiſſam commutare. Vgol. de offi. & poteſt Epiſc. folio 165.

2 Quis poteſt commutare votum?

℞. Epiſcopus, Prælatus, & quilibet Superior, qui non debent commutare abſque rationabili cauſa, neque commutare in leues materias; & ſi fieri poteſt in æquales. Tol. lib. 4. c. 18. num. 13.

3 Quæ cauſa debet eſſe, vt permutetur votum?

℞. Iuſta, ſcilicet quando vouens non poteſt adimplere votum, vel non commodè: tunc enim creditur, quòd Dei beneplacens miſericordia, ac benignitas vnam rem pro alia accipiet. Caiet. 2. 2. q. 12.

4 Quando non adeſt cauſa legitima, quommodo debet votum commutari?

℞. In aliam rem meliorem, vel æqualem Caiet. vbi ſupra.

5 Quid debet Epiſcopus attendere in commutatione voti?

℞. Quòd res, in quam votum permutat, aliquo modo aſſimiletur rei voto promiſſæ; vt ſi quis promiſit ſe aditurum lauritanam domum Sanctiſſimæ Virginis, viſitet aliam imaginem ſimilem eiuſdẽ B. Mariæ, ſi promiſit ieiunia, faciat abſtinẽtiã, vel det eleemoſynam. Vgolin. de offi. & poteſt. Epiſc. tract. 2. fol. 166.

6 Poteſt quis abſq; licentia alicuius ſuperioris commutare votum, quod fecit, in materiam æqualẽ, vel in paulò inferiorem?

℞. Non poteſt, ſed in meliorem poteſt. Tol. lib. 4. c. 18. nu. 12. ſed ſecurius eſt conſulere ſuperiorem.

7 Poteſt Epiſcopus, & quilibet ſuprior erga ſuos ſubditos omnia vota commutare?

℞. Poteſt exiſtente cauſa, exceptis quinque, quæ ſoli Papæ reſeruantur, ſcilicet votum ſimplex religionis, caſtitatis perpetuæ, peregrinationis Sancti Iacobi, Hieruſalem, & Sancti Petri Romæ. Tolet. in ſum. lib. 4. c. 18. num. 13.

8 Poteſt Epiſcopus commutare votum caſtitatis ad tempus editis?

℞. Poteſt, & in illo diſpenſare ob legitimã cauſam. Sylu. verb. votum. 4.

9 Poteſt Epiſcopus commutare votum, de non cõtrahendo?

℞. Poteſt, & in illo diſpenſare ex iuſta, præſertim incontinentiæ conſiderata natura, vita, officio, conuerſatione vouentis. Sylueſt. verb. votum. 4. §. 4.

CAPVT VIII.

De Abſolutione voti.

1 QVis poteſt abſoluere votum non adimplentẽ?

℞. Quilibet Sacerdos, ſi ſit Confeſſor approbatus, ſed manet voti obligatio in poſterum. Tolet. lib. 4. cap. 17.

2 Si quis vouet continentiam, & poſtea fornicetur, à quo poteſt abſolui?

℞. A proprio Confeſſore, ſed pœnitens ſemper manet tali voto obligatus.

3 Si quis vouet ſe daturum religioni mille aureos, quis poterit eum abſoluere?

℞. Ante acceptationem, Epiſcopus; poſt acceptationem diſtinguendum; ſi vouens principaliter ſuam deuotionem reſpexit, Epiſcopus eum à voto poterit abſoluere, ſi reſpexit principaliter vtilitatem, & neceſſitatem monaſterij, Epiſcopus non debet abſoluere eum, donec ſoluat quia iam acquiſitum eſt ius à monaſterio per acceptationem à monachis factam, vnde damnum tertię perſonæ inſurgeret, ſi abſolueretur. Tolet. lib. 4. c. 18.

CAPVT IX.

De Diſpenſatione voti.

1 QVid eſt diſpenſatio?

℞. Eſt relaxatio pœnæ communi Iure ſtatutæ facta cum cauſa, & cognitione ab eo, qui ius diſpenſandi habet. Gloſ. in c. requiſiſtis. 1. q. 7. Mandoſ. de ſignat. grat. 4. de diſpenſat. Couar. de ſponſal. p. 2. cap. 6. §. 9.

2 Vnde dicitur diſpenſatio?

℞. A verbo penſo, quia antequàm fiat, multa ab Epiſcopo conſideranda ſunt. Abb. in c. diuerſis. de cler. coniugat.

3 Quibus ex cauſis debet fieri diſpenſatio?

℞. Quando neceſſitas, & vtilitas publica, vel Eccleſia id poſtulat. c. diſpẽſationes. 1. q. 7. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 12. 14. & 18. de reform.

4 Summus Pontifex poteſt diſpenſare ſine cauſa?

℞. Poteſt, quia eſt ſupra Ius commune. l. digna vox. C. de legib.

5 Papa poteſt ſolo facto diſpenſare, puta ſi aliquem ordinet, quem ſcit eſſe irregularẽ, ita vt ex tali facto ille ſit diſpenſatus?

℞. Poteſt, ſed non Epiſcopus, quia in ijs, quę ſunt iuris poſitiui, in Romano Pontifice voluntas pro cauſa habetur. §. ſed quod Principi. inſt. de iur. natu. gent. &

gent.& ciuil.l.quidam conſulebat. ff.de reiud.

6 Quæ eſt forma diſpenſationis?

℞. Ego N. Epiſcopus diſpenſo tecum in tali voto. Mandoſin c.diſpenſationes. tit.de diſpenſat.

7 Decreta Concilij Trid.à quo poſſunt diſpenſari?

℞. A ſolo Papa, cuius auctoritas ſemper ſalua manet. Trident.ſyno.ſeſſ.25.cap.22.

8 Canones Concilij Trid.ex qua cauſa debet diſpenſari?

℞. Vrgenti ratione maioris vtilitatis, aliàs diſpẽſatio facta ſurreptitia cenſetur. Trid.ſyn.ſeſſ.25.c.18.

9 Si Papa committat diſpenſationem alicui,& talis moriatur,re integra, quid agendum?

℞. Si diſpenſatio committatur certæ perſonæ, ratione perſonæ mortuæ, alia debet nominari à Summo Pontifice: ſi verò cõmittatur ratione officij veluti Vicario, vel Epiſcopo, ſucceſſor eius poterit executioni mandare tale reſcriptum. Vgolin. de offic.& poteſt. Epiſc.tract.2.fol.150.

10 Si ſint plures Iudices in vna diſpẽſatione, & vnus incipiat, cæteri poſſunt ne procedere?

℞. Si reſcriptum dicat (ſinguli eorum) non poſſunt procedere, quia in iſto caſu eſt locus præuentionis. c.pluries.de offic.deleg.lib.6.

11 Cui committi debent diſpenſationes?

℞. Ordinario, & partes non poſſunt vti illis, niſi priùs coram illo præſententur, & ab eo expediantur.

12 Quomodo eſt procedendum in diſpenſationibus.

℞. Summariè, ſed citando partes.

13 Quid poteſt accipi pro labore diſpenſationis?

℞. Epiſcopus, & Vicarius nihil; Notarium verò pro labore examinis teſtium quartam partem aurei.

14 In quibus caſibus poteſt Epiſcopus diſpenſare?

℞. Solùm in caſibus à Iure expreſſis.

15 Quales ſunt caſus à Iure expreſſi?

℞. Epiſcopus poteſt diſpẽſare ſolùm vota exceptis quinque; & irregularitates, quæ non proueniunt ex homicidio voluntario, nec ex delicto in iudicium deducto, & matrimonium in certis gradibus, & in vltimis voluntatibus; & relicta pia, & interiſtua. Vgol. de offic.& poteſt.Epiſcop.tract.2.fol.151.

16 Ex quibus cauſis poteſt diſpenſari?

℞. Relinquitur arbitrio Epiſcopi; ſed per DD. ad quatuor capita reducuntur. Primò, ad facilitatem vouentis, vt in pueris, & hominibus facilis conditionis. Secundò, ſi ex voto timeatur poſſe redundare aliquod damnum in ciuitate, vel familia alicuius, vt ſi aliquis neceſſarius Reip. vel ſuæ familiæ voueat ſe peregrinaturũ per tres annos, & ex iſta lõga abſentia redundat damnũ ſuæ familiæ, vel Reip. Tertiò, ſi adimplere votũ inutile ſit, vel maius bonũ impediatur; vt ſi quis voueat ſe ędificaturũ aliquam Eccleſiã in aliquo loco, & antequã ædificet, locus ab hęreticis occupatur. Quartò ſi ex executione voti aliquod damnum oritur in valetudine talis perſonæ; vt ſi quis voueat pedibus excalceatis peregrinaturum tempore mutationum. Nauar.tract.de iubileis.not.27.nu.2. Vgol.de offic.& poteſt. Epiſc.p.2.fol.157.

17 Quæ vota reſeruauit ſibi Summus Pontifex?

℞. Quinque: caſtitatis, religionis, peregrinationis S. Iacobi, Hieruſalem, & S.Petri Romæ. c.cum ad monaſterium. de ſtat. monach. DD.in cum in cunctis. de elect.

18 Vouens aliquando poteſt ſine auctoritate Prælati votum non adimplere?

℞. Cum diſtinctione: aut manifeſtè conſtat votum eſſe inutile, vel malum, vel maius bonum impediri, & tunc poterit: aut dubiũ eſt ſuper his rebus, & tũc ſine auctoritate Superioris id debet facere. Caiet. 2.2.q.88.art.12.Nau.in man.c.12.num.66.

19 Poteſt Epiſcopus diſpenſare cum eo, qui vouet ſe non luſurum, vel non acturum talem rem indifferentem ſub pœna ingrediendi religionem?

℞. Poterit, quia non diſpenſat ſuper votum religionis, ſed ſuper peccatũ, & cauſã voti. Nau.c.12.n.43.

20 In quibus caſibus poteſt Epiſcopus diſpenſare in voto ſimplici continentiæ, vel caſtitatis?

℞. In pluribus. Primo, quando duo coniuges vouent continentiam perpetuam, & eſt periculum incontinentiæ, & adire Romanum Pontificem facile non poſſit. Secundo, ſi alter coniux ſine alterius conſenſu cõtinẽtiã vouet. Tertio, ſi quis caſtitatẽ vouet, & poſtea vxorem ducit, & conſumat matrimoniũ. Quarto, quando quis vouet continentiã ad tempus. Quinto, vbi votum de non ducenda vxore quis fecit. Sexto, ſi quis vouit mulierem libidinosè non tangere. Septimo, ſi quis vouet ſe ſuſcepturum ſacrum ordinem. Nauar. in manual.c.13.nu.59.conſ.42.de voto nu.65.& 70.Syluest.verb. diſpenſatio. q.15. verſ. quibus. & in verb.votum,4.q.3.verſ.6.

21 Si quis vouet peregrinationẽ ad limina Apoſtolorum tali tempore, poteſt ne Epiſcopus in tempore diſpenſare?

℞. Si in tali tempore vouentes eſt impeditus carcere, morbo, vel paupertate, poterit declarare cauſam legitimam eſſe, vt illo tempore excuſetur ab executione voti. Vgol.de offi.& poteſt.Epiſc.tract.2.f.162.

22 Poteſt Epiſcopus diſpenſare cum eo, qui vouet ſe talẽ religionem ingreſſurum, vt ingrediatur alterã?

℞. Poteſt; quia hoc magis eſt commutare votum quam diſpẽſare. Nauar. conſ.4.& 14.de voto. & cõſ. 4.de regularib.nu.33.Caiet.2.2.quæſt.89.art.1.

23 Quando Epiſcopus diſpenſat in voto, debet ne loco voti imponere aliquã pœnitentiã, vel aliam rem?

℞. Negatiuè, quia hoc non eſſet diſpẽſare, ſed permutare.c.magnæ.de voto.Nauar.in man.c.12.num.65.

24 Poteſt Epiſcopus delegare hanc facultatem diſpenſandi?

℞. Poteſt quia eam habet ratione ſuę dignitatis; ſed ſi eam habuerit delegatam à Summo Pontifice, in aliquo caſu, eam ſubdelegare nõ poteſt. Vgol.de offic.& poteſt.Epiſc.tract.2.fol.162.

CAPVT X.

De Simonia.

1 QVid eſt ſimonia?

℞. Studioſa voluntas contrahendi pretio rẽ ſpiritualem. Tolet. lib.5. cap.84. num.1. D.Thom. 2.2.quæſt.10.

2 Quare dicitur res ſpiritualis?

℞. Quia procedit à Deo, qui eſt auctor gratiæ.

3 Quotuplex eſt diſtinctio pretij?

℞. Triplex: pecunia, laus, & obſequium. Tolet. in ſumm.lib.5.cap.84. num.3.

4 Si quis

4 Si quis conueniat cum alio ſe daturum ei beneficium, ſi ipſum laudet coram alijs, vel inimicum vituperet, erit ne pretium, & ſimonia?

℞. Erit. Tolet. in ſum. c. 84. n. 5.

5 Quid eſt pretium obſequij?

℞. Quando quis inſeruit alicui in miniſterijs temporalibus pro retributione, vt Oeconomus, & vbi aliquod pretium horum intercedit tanquam pretium pro re ſpirituali eſt ſimonia. Tol. vbi ſupra.

6 Vnde dicitur ſimonia?

℞. A Simone Mago primo Auctore huius peccati. act. 8. qui vt habetur. q. 3. c. Saluator. voluit emere donũ Spiritus ſancti, vt poſſet alijs cũ lucro vendere.

7 A quo fuit prohibita?

℞. A Deo, ex illo. Math. 10. gratis accepiſtis, gratis date.

8 Quot ſunt ſpecies ſimoniæ?

℞. Tres: mentalis, conuentionalis, & realis. Tol. vbi ſup.

9 Quæ eſt mentalis, & quotuplex?

℞. Duplex: altera, cum quis interiùs vult rem ſpiritualem pretio contractare, tamẽ nõ deducit ad actũ exteriorem aliqua de cauſa: altera mentalis eſt, cum exteriùs aliquid ſpirituale tractatur certo pretio, tamen non manifeſtatur; verbi gratia, aliquis dat centũ aureos alicui hac intentione, vt det ei beneficium, tamen neque implicitè, neque explicitè ſignificat alteri. Tol. in ſum. lib. 5. c. 86. nu. 2. Nauar. in manual. c. 23. num. 103.

10 Quæ eſt conuentionalis?

℞. Quando eſt pactum aliquod exterius implicitum vel explicitum, tamen non ſequitur conſummatio operis ex vtraque parte. Tolet. in ſum. c. 84.

11 Quotupliciter fit ſimonia?

℞. Tripliciter: vno modo, quando tantum eſt pactum pretij, tamẽ nõdum eſt datum pretiũ, nec trãslatum beneficium. Secundo modo, quando cum pacto pretium eſt translatum, ſed nondum acceptum beneficium. Tertio modo, quando datum eſt beneficium, vel res ſpiritualis, nondum tamen eſt pretium acceptum. Tol. in ſum. lib. 5. cap. 80. num. 3.

12 Quæ eſt realis?

℞. Eſt perfecta conſummatio ſub vtraq; parte. Nauar. in manual. cap. 23. num. 105.

13 Pro quibus rebus dare pecuniam eſt ſimonia?

℞. Vt ſi ematur calix pluris, quàm valet ex eo præcisè, quia eſt conſecratus, ſed vendere, & emere calices etiã cõſecratos eodem pretio, ac ſi nõ eſſent cõſecrati, non eſt ſimonia. Tol. in ſum. lib. 5. c. 87. n. 5.

14 Quibus rationibus poteſt dari pecunia pro re ſpirituali?

℞. Multis. Primò per modum pretij. Secundò per modum ſuſtentationis ipſis miniſtris rerum ſpiritualium, ſeu per modum eleemoſynæ, vel oblationis, quæ fit Deo in ſuo miniſtro; aut per modũ liberalitatis, ſeu ſpontaneæ donationis, & gratitudinis, vel per modum laudabilis cõſuetudinis. Tolet. in sũ. lib. 5. c. 87. num. 1.

15 In ſimonia quis diſpenſat?

℞. Quando eſt de iure poſitiuo, Papa. Tol. vbi ſup.

16 In ſimonia reali poteſt ne Papa diſpenſare?

℞. Non poteſt facere talem contractum licitum, benè tamen poteſt Simoniacos habilitare ad beneficia, & a peccato abſoluere. Tol. in ſumm. lib. 5. c. 48. num. 4.

17 Epiſcopus poteſt abſoluere ſubditum ſuum à ſimonia occulta?

℞. Poterit ſicuti poteſt ad ordines ſuſcipiendos habilẽ reddere, ſed nõ poteſt eum habilem reddere ad obtinenda beneficia, quibus priuaretur, ſi talis ſimonia eſſet publica. DD. ſuper c. 6. ſeſſ. 24.

18 Quod peccatum eſt ſimonia?

℞. Mortale, & tripliciter peccat Simoniacus. Primò, quia vendit quod non eſt venale. Secundò, quia vendit, quod ſuum non eſt; nam 1. Corinth. 4. homo diſpenſator eſt rerũ ſpiritualiũ non Dominus, & ita qui vendit rem ſpiritualem, alienã rem vendit. Tertiò, quia facit contra originem rei ſpiritualis. Tol. in ſum. lib. 5. c. 85. n. 1.

19 Quæ pœna datur ſimoniaco?

℞. Ipſo iure eſt excommunicatus, & perdit beneficia obtenta, & obtinenda, vſque dum a Papa diſpenſetur. Syl. verb. ſimonia. n. 19.

20 Hæc pœna intelligitur ne in ſimonia mentali?

℞. Negatiuè, ſed in ſimonia reali, in ſimonia mentali peccat ſolum mortaliter. Tol. in ſum. l. 5. c. 93. n. 2.

21 Pretium ſimoniæ cui debet reſtitui?

℞. Eccleſiæ, vel pauperibus, quia qui dedit pecuniam, eam amiſit dando eam pro re turpi. Tol. in ſum. lib. 5. c. 93. n. 4.

22 Mediator, & interuentor in ſimonia, tenetur ne reſtituire fructus?

Negatiuè, licèt grauiter peccet, quia ſolum ſimoniaco impoſita eſt hæc pœna. Tol. vbi ſup.

23 Simoniacus tenetur ne in foro conſcientiæ relinquere beneficium, & reſtituere fructus?

℞. Tenetur. Tol. vbi ſup.

24 Conferre beneficia indigno ob familiaritatem, vel conſanguinitatem, eſt ne ſimonia?

℞. Negatiuè, ſed peccatum mortale. D. Tho. 2. 2. q. 10. art. 5.

25 Poſſunt ne vendi res ſacræ?

℞. Poſſunt ratione materiæ, & non ratione benedictionis. Tol. in ſum. lib. 5. c. 85. n. 2.

26 Committens ſimoniam in ordine, vel beneficio, incurrit ne in excommunicationem?

℞. Incurrit, ſi ſit realis. Tol. in ſum. c. 93. n. 1. lib. 5.

27 Ignorantia excommunicationis, excuſat ne ſimoniacum ab excommunicatione?

℞. Affirmatiuè, quia ad excommunicationem requiritur ſcientia, & conſenſus Tol. lib. 5. c. 86. n. 5.

28 Scientes, & non manifeſtantes incurrunt ne excõmunicationẽ ſecundũ extrauagãtẽ cũ deteſtabile?

℞. Talis extrauagans non eſt in vſu, & ſic non incurrunt, vt tenet ſum. Tabien. verb. ſimonia. §. 75.

29 Si quis committit ſimoniam in beneficio, eſt ne priuatus illo beneficio, vel etiam alijs beneficijs?

℞. Si ſit realis, omnibus, & eſt inhabilis ad futura, ſecus autem ſi ſit conuentionalis. Tolet. in ſum. lib. 5. cap. 93. n. 10.

30 Quando dicitur conſumata ſimonia?

℞. Quando concurrunt conuentio, intentio, & executio.

31 Accuſatus de ſimonia, prohibetur ne accuſatione pendente à celebratione Miſſarum?

℞. Si accuſatio ſit probata per teſtes, prohibetur Tol. vbi ſup.

32 Simonia quomodo probatur?

℞. Per præſumptiones, & teſtes, cum de ſua natura ſit peccatum.

33 Committitur ne ſimonia in iure patronatus?

℞. Affirmatiuè. Tolet. vbi ſup.

34 Si quis Sacerdos ad audiendam alicuius cõfeſſionem, duo aut tria milliaria conficiat, aut aliquas etiam expenſas faciat, erit ne ſimonia, ſi accipiat aliquid?

℞. Non erit, quia eſt labor antecedens, & pro hoc poteſt pretium exigi, & dari. Sot. lib. 9. q. 6. art. 1.

35 Si quis ſe obligat per annum, aut per aliquod tẽpus adminiſtranda ſacramenta, vel celebrandum, & exigat pretium pro tali obligatione, erit ne ſimonia?

℞. Non erit, quia hic non vendit rem ſpiritualem, ſed ſuam libertatem. Caiet. verb. ſimonia. & Gl. ſuper c. ſignificatum de præbend.

36 Si quis accipiat aliquid pro labore audiendi confeſſiones, baptizandi, & alia ſacramenta miniſtrandi, erit ne ſimoniacus?

℞. Erit ſimonia, quia talis labor eſt concomitans rem ſpiritualem, & ab ea ſeparari non poteſt. Sot. lib. 9. de iuſt. & iur. q. 6. art. 1.

37 Qui adeptus fuerit beneficium per ſimoniam cõuentionalem, vacat ne beneficium ipſo iure?

℞. Negatiuè, ſed per ſententiam Tolet. in ſumm. capitul. 93

38 Eſt ne ſimoniacus, qui dat pecunias ad obtinenda amicitiam, vel ſeruitutem, ex qua deinde conſequatur beneficium?

℞. Non eſt ſi principaliter nõ intendit beneficium. Tol. in ſum. lib. 5. c. 84. num. 5.

39 Qui permutat beneficium cum beneficio abſque licentia Papæ, eſt ne Simoniacus?

℞. Affirmatiuè. c. quæſitum. de rer. permutat.

40 Si duo paciſcantur, quod poſt certum tẽpus vnus eorum alteri beneficia renunciet, erit ne ſimonia?

℞. Negatiuè, ſed confidentia reprobata.

41 Contractus non emptionis, neq; venditionis, poteſt eſſe ſimoniacus?

℞. In re ſpirituali omnis actus, qui non ſit contractus gratuitus, poteſt eſſe Simoniacus.

42 Poteſt Epiſcopus abſoluere ſubditum ſuum à ſimonia occulta?

℞. Poteſt, & ad ordines ſuſcipiendos habilem reddere, ſed non ad beneficia, quibus priuatur, ſi talis ſimonia eſſet publica. Trident. ſyn. ſeſſ. 24. c. 6.

CAPVT XI.

De Vſuris.

1 QVid eſt Vſura?

℞. Quidquid exigitur vltra ſortem principalem, vide Vai. part. 1. Nauar. num. 214. Caiet. verbo. vſura. Leſſ. cap. 3.

2 In commodato eſt ne vſura?

℞. Non eſt, ſed actus bonus, & charitatis.

3 In quo differunt mutuum, & commodatum?

℞. In commodato non transfertur dominium rei, imo eadem res debet reſtitui, in mutuo autem transfertur Tol. in ſum. lib. 5. c. 28. num. 2.

4 Quid requiritur ad veram vſuram?

℞. Primò mutuum. Secundò lucrum. Tertiò, quòd tale lucrum ſit æſtimabile pecunia. Quartò, quòd proueniat ratione mutui. Quintò, quòd tale lucrum principaliter, & non ſecundariò proueniat ex mutuo. Tol. in ſum. lib. 5. c. 28. num. 2.

5 Vſura, & dare ad vſuram quo iure prohibentur?

℞. Naturali, humano, & diuino. Tol. vbi ſup.

6 Vſura quod peccatum eſt?

℞. Mortale, & aſſerere contrarium eſt hæreticum. c. ſuper eo. l. & c. quia de vſur.

6 Vſurarius eſt ne ipſo iure excommunicatus?

℞. Nõ eſt, & ideo nõ eſt expellẽdus ab officio diuino. Sot. lib. 6. de iuſt. & iur. q. 1. art. Sylu. verb. vſura.

8 Quotuplex eſt vſura?

℞. Mentalis, realis, & palliata. Tolet. in ſum. lib. 5. cap. 29. num. 1.

9 Quæ eſt mentalis?

℞. Quando aliquis mutuat aliquid ea intentione vt vltra ſortem recipiat lucrum, ſed non manifeſtat intentionem. Sylu. verb. vſura.

10 Quæ eſt realis?

℞. Quando quis mutuat, & facit pactũ, quod prius debet illi ſolui vltra ſortem tanta quantitas. Tol. in ſum. lib. 5. cap. 29.

11 Quæ eſt palliata?

℞. Quando quis mutuat, & non poſcit, quod debet recipere vltra ſortem. Tol. in ſum. lib. 5. c. 29. num. 1.

12 Mutuans habẽs animũ ex mutuo percipiendi aliquid, ſed non principaliter ex mutuo, ſed ex liberalitate, vel gratitudine, eſt ne vſurarius mentalis?

℞. Non eſt, quia principaliter id non intendit, ſed ſecundariò. Tol. ubi ſup.

13 Quid requiritur ad uſuram mentalem?

℞. Primò intentio recipiendi ultra ſortem. Secũdò, quòd ſit ratione mutui. Tertiò quòd principaliter & non ſecundariò intendat aliquid habere ultra ſortem ratione mutui. Tol. in ſum. lib. 5. c. 29. num. 3.

14 Quotupliciter committitur uſura mentalis?

℞. Tripliciter. Primò, quando eſt intentio ſolum ex parte dantis. Secundò, quando ſolum eſt ex parte recipientis. Tertiò, quando eſt intentio ex utraq; parte, licèt non exprimatur. Tol. in ſum. lib. 5. c. 29. num. 4.

15 Ad uſuram realem quid requiritur?

℞. Primò, ut intercedat mutuum, & ultra ſortem ratione mutui aliquid recipiat. Secundò, ut ſit pactum explicitum recipiendi aliquid, & hoc accidat ratione mutui, quando ipſum mutuum occultatur nomine alterius contractus, ut emptionis, uel venditionis Tol. in ſum. lib. 5. c. 31. num. 5.

16 Quando quis uendit rem, quæ non eſt, uel uendit rem, quam non tradidit in pretium 200. ducatorũ, & loco rei trad. 100. aureos, eſt ne uſura?

℞. Affirmatiuè, eſtque palliata, & frequenter cõmittitur. Tol. l. lib. 5. c. 31. num. 2.

17 Quot ſunt pretia rerum, & in qua differentia?

℞. Tria, infimum, medium, & ſupremum. Tol. ubi ſup. num. 3.

18 Si quis uendat rem in pretio medio, uel infimo, quia ſolutio fit de præſenti, & eãdem rem uendat alteri in ſummo pretio, quia ſolutio eſt de futuro, eſt ne uſurarius?

℞. Non, quia non uendit rem ultra ſummum pretium. Tol. ubi ſup. num. 3.

19 Quotupliciter poteſt palliari uſura?

℞. Dupliciter. Primò ratione pacti, quando nõ exprimitur in cõtractu, ſed alia uia indicatur. Secundò,

ratione

ratione mutui, quando ipſum mutuum occultatur nomine alterius contractus, vt emptionis, vel venditionis. Tolet. vbi ſup. num. 1.

20 Si quis debet ſoluere centum poſt annum, & de preſenti ſoluit ſeptuaginta, & petit ſibi remitti triginta erit ne vſura?

℟. Si id petat, quia de præſenti multum valet pecunia, vel quia poſt annum poteſt eſſe periculū in ſolutione, non eſt vſura: ſi verò rem petat ratione temporis, erit vſura. Nauar. in manua. cap. 17. n. 131. Tol. in ſum. lib. 5. c. 31. n. 6.

21 Si ſocer dat agrum in pignore dotis, erit ne vſurarius?

℟. Negatiuè, ſed licitè poterit percipere fructus, & recuperare integram dotem propter onus matrimonij. c. ſalubriter de vſuris. Sot. lib. 6. q. 1. art. 2.

22 Si quis habeat ſpem, vel deſiderium recipiendi aliquid vltra mutuum, erit ne vſurarius?

℟. Negatiuè: quia ſpes & deſiderium differunt ab intētione in eo, quòd intētio operat̃ propter rē, vnde qui ita mutuat propter vſurā, vſurarius eſt: ſpes verò, & deſideriū nō habēt rationē operationis, & executionis in ordine ad vſurā. Tol. in sū. l. 5. c. 29. n. 3

23 Si quis det pecunias argenteas, vt recipiat aureas, & accipiat aliquid moderatum, erit ne vſura?

℟. Non erit, quia talis contractus non eſt mutuandi, imò permutandi vnam rem pro alia. Tolet. lib. 5. c. 30. n. 1.

24 Si quis mutuat agricolis triticum ea conditione, vt obligētur colere terras mutuantis, erit ne vſura?

℟. Erit, quia illa obligatio pecunię ęſtimabilis eſt, & percipitur aliquid vltra ſortem principalem. Tolet. in ſum. lib. 5. c. 30. n. 3.

25 Quid debet talis mutuans facere, ne committat vſuram?

℟. Debet remittere agricolis aliquid de pecunia commodata arbitrio boni viri. Tol. vbi ſup.

26 Si quis mutuet aliquid ea obligatione, vt ſucceſſiuè emat merces ex ſua officina, erit ne vſura?

℟. Erit, quia talis obligatio pretio æſtimabilis eſt. Tol. in ſum. l. 5. c. 30. n. 3. Molina diſt. 30. Sylu. vſura. 1. q. 7. D. Ant. loc. cit. §. 8. Azor. c. 7.

27 Si quis mutuet pecunias Principi, vt ſibi remittat gabellas, eſt ne vſura?

℟. Eſt vſura aperta. Tol. vbi ſup.

28 Si quis mutuat alicui nauiganti, vel eunti ad ferias hac conditione, vt obliget ipſum mercatorem, vel nauigantem, vt ineat ſecum contractum aſſecurationis, eſt ne vſura?

℟. Affirmatiuè, c. nauiganti. de vſur.

29 Si quis dat frumentum vetus, vt detur ei nouum, erit ne vſura?

℟. Si nō fiat ea ratione, quòd nouū frumētū plus putatur valere, quam vetus, ſed ſolum ea ratione, quòd non pereat, non eſt vſura. Tol. in ſum. lib. 5. c. 30.

30 Si quis mutuat cum pacto, vt alius fideiubeat, vel ſpōdeat pro ipſo in aliquo negotio, erit ne vſurarius?

℟. Erit, quia hęc obligatio eſt pretio æſtimabilis, & ex hoc capite recipit aliquid vltra ſortem principalem. Tol. in ſum. l. 5. c. 30. n. 6.

31 Si quis mutuat, & accipit pignus fructiferum, vt vineam, eſt ne vſurarius?

℟. Affirmatiuè, & tenetur reſtituere fructus deductis expenſis. c. quoniam de vſuris.

32 Si quis dat fundum in feudum, & poſtea accipiat pecuniam à feudatario & dat idem fundum in pignus, erit ne vſurarius.

℟. Negatiuè, ſed poterit recuperare pecuniam mutuatam, & fructus fundi, quia eos percipit ratione feudi, & non ratione mutui. c. conqueſtus de vſuris. Sot. lib. 6. q. 1. art. 2. vide Nauar. n. 217. Ioan. Med. q. 3. Comitol. lib. 1. q. 4.

33 Ratione lucri ceſſantis, & damni emergentis poteſt quis abſque vſura in mutuo aliquid vltra ſortem principalem accipere?

℟. Poterit ſed non debet accipere aliquid ratione mutui. Sot. de iuſtitia & iure, vt ſup.

34 Quid eſt lucrum ceſſans?

℟. Quando aliquis habet ſuam pecuniam ad merces emendas, & vendendas, vel ad colendum agrum, & vt illam det mutuo, relinquit conditionem, aut agriculturam. Tol. in ſum. lib. 5. c. 32. n. 5.

35 Quid eſt damnum emergens?

℟. Quando aliquis ad mutuandum vendit domum, vel agrum.

36 Si damnum non ſit probabile, poteſt quis accipere lucrum mutuando?

℟. Non poteſt, niſi ſub cōditione, vt mutuo tibi centum, ſed ſi mihi acciderit, damnum debes mihi vltra ſortem reddere tale damnum. Tol. vbi ſup. n. 7.

37 Quæ cōditiones requiruntur, vt ratione lucri ceſſātis poſſit accipi aliqd vltra ſortē principalē mutui?

℟. Tres. Prima, quòd talis pecunia, quæ mutuatur, expoſita ſit negotiationi. Secūda, vt mutuans nō habeat aliam pecuniam, de qua poſſit mutuare extra illā, quam habet expoſitā negotiationi. Tertia, vt lucrum ceſſans ſit probabile, Tolet. in ſum. lib. 5. c. 32. num. 2.

38 Si quis mutuat oleum, vt illi reſtituatur tantum frumentum nouum, erit ne vſura?

℟. Si non faciat ea intentione, quòd frumentum nouum valebit plus quam oleum, non eſt vſura. Sot. lib. 6. de iuſt. & iure art. 2.

39 Si quis mutuet negotiatori pecunias, vt ille pro ſe negotiationi exponat ea conditione, vt mutuans non poſſit perdere ſortē principalē, & debeat accipere lucrū, quod prouenerit ex negotiatione, erit ne vſura?

℟. Iſte contractus eſt vſurarius manifeſtus, ratio eſt, quia, vt non ſit vſurarius, debet ſe exponere periculo. Tol. lib. 5. c. 30. n. 15.

40 Qui dat centum aureos in menſe Februarij, vt tempore meſſis venturę reddantur illi centum menſuras tritici, & in dicto menſe Februarij communi ęſtimatione valent centum menſuræ tritici ducentos aureos, iſte talis contractus quando non erit vſurarius?

℟. Quando probabiliter dubitatur, quòd tempore meſſis, & ſolutionis vna menſura tritici ſit valitura plus vel minus quàm vnū aurū, ratio eſt, quia dubitatio de maiori, vel minori pretio illū liberat ab vſura, & iſte eſt ludus fortunæ, & ſe exponit periculo perdēdi, vel lucrādi. Secūdò quia dubia in meliorē partē debēt interpretari, & cum iſte ſit dubius de pretio maiori, vel minori, quod debet eſſe tempore meſſis futuræ, non debet iudicari vſurarius, cum hoc pendeat à futuro euētu, & tàm emptor, quàm venditor æqualem ſortem, & fortunā currūt. Tertiò, quia cōmodum, & incōmodum ex dilatione ſolutionis ſpectat ad emptorem, & venditorem æqualiter l. penult. C. de ſolution. l. Arrianus ff. de actionib. &

I 3 oblig.

oblig. C. ex litteris de probation. c. nauiganti de vſuris; nec obſtat, quòd tempore, quo fit contractus, triticũ in maiori pretio habeatur, quia nõ emitur tunc temporis illud triticum, ſed triticum futurum, quod debet in menſe Auguſti ſequenti colligi.

41 Quando iſte contractus erit vſurarius?

℞. Primò, quando qui emit triticum, nõ dubitat de maiori, vel minori pretio, ſed certò exiſtimat, quòd valebit plus quam vnum aurum; tũc enim eſt vſura, quia vult emere minori pretio propter anticipatione pecuniæ, & ſic habet iam in animo percipere aliquid pro ſua pecunia vltra ſortẽ principalẽ. Secundo, quãdo emptor ſcit, vel ſuſpicatur, quòd venditor vendit illi triticum minori pretio aliqua neceſſitate cõpulſus, ſed non pro dubitatione, quam habet, quòd triticũ valebit plus, vel minus, quam vnum aurum; tunc enim emptor emit neceſſitatẽ alterius, & ideo eſt contractus vſurarius, gl. in c. nauiganti de vſuris.

42 Hæc dubitatio qualis debet eſſe, vt liberet emptorem ab vſura?

℞. Debet eſſe iuſta dubitatio, quæ colligitur ex varijs circumſtantijs, verbi gratia tẽporis nimium ſicci, uel ſterilis agri. gl. in c. nauiganti de uſuris.

43 Qui uendet merces ea cõditione, ut poſt quatuor menſes dentur illi decem aurei, & tempore, quo eas uendit, non ualent niſi octo aureos, quãdo iſte cõtractus non erit uſurarius?

℞. Primò, quando iſte dubitatur, quod poſt quatuor menſes merces ualebunt plus, quam decem aureos. Secundo, ſi tempore venditionis non erat uẽditurus iſtas merces; quia ſi tũc erat eas uenditurus, erit cõtractus uſurarius, quia certa ſcientia plus recipit, quam merces ualent; ut tenet gloſſ. in c. ſi nauiganti de uſuris.

44 Si uſurarius impetret litteras, ut reſtituantur illi uſuræ ab alio uſurario, debet ne audiri?

℞. Non eſt audiendus, donec ipſe prius cum effectu non reſtituat uſuras, quas ſecit etiam parte petẽte, ratio eſt, quia qui peccat in legem, fruſtra inuocat legis auxilium; hoc intelligitur, ſi peccat in eandem legem non in diuerſam, ut habetur in c. quia fruſtra. c. Michael de uſuris.

45 Si uſurarius appellet à ſententia contra ſe data, eſt ne audiendus?

℞. Si ſit uſurarius notorius, non eſt audiendus, niſi reſtituat uſuras, ratio eſt, quia in delictis notorijs nõ habet locum appellatio, ſed executio. c. quam perniciosam de vſuris.

46 Poteſt quis facere uſurã, ad redimendos captiuos?

℞. Non poteſt, cum non ſit faciendum malum, ut inde oriatur bonum, cũ uſura prohibita ſit in vtroq; teſtamento, c. de vſuris.

47 Vſurarius ad quod iudicium pertinet, & cuius fori eſt?

℞. Eſt mixti fori, ſed magis propriè pertinet ad Eccleſiaſticum Iudicem cum ad conſcientiam, & animam pertineat, cap. cum diœceſi, cap. quia in omnibus de uſuris.

48 Iudex Eccleſiaſticus poteſt procedere contra uſurarios, etiam ſi non ſit accuſator, neque denunciator, neq; qui petat uſuras?

℞. Poteſt, & debet in conſcientia inquirere de uſurarijs, ratio eſt, quia ad Iudicem Eccleſiaſticum pertinet tollere peccata publica c. cum in diœceſi c. quia in omnibus de uſuris.

49 Clericus uſurarius quam pœnam incurrit?

℞. Vltra pęnas ſęcularibus taxatas & impoſitas, remanet ſuſpenſus c. præterea de uſuris.

50 Quis poteſt diſpenſare cum Clerico vſurario?

℞. Si reſipiſcat, & faciat pœnitentiam, ac reſtituat vſuras; Epiſcopus poterit diſpenſare ad exercendos ordines ſuſceptos & ad nouos ſuſcipiendos; ratio eſt, quia hoc non eſt prohibitum Epiſcopo, vt habetur in c. inter dilectos de exceſſibus prelatorum, c. ſi quis oblitus. c. quoniam multi. 14. q. 4.

51 Si quis mutuat centum aureos tẽpore, quo valent vndecim dragmata, & Princeps poſtea augeret valorem aurei, vſque ad quatuordecim, mutuator quid tenetur ſoluere?

℞. Solum centum aureos ad æſtimationem vndecim dragmatum, ratio eſt, quia in pecunia pretium non extinguitur, neque ſeparatur à pecunia, ſicut ſeparatur in frumento. Tol. in ſum. lib. 5. c. 34. num. 2.

52 Si quis mutuat alicui centum ea conditione, vt reſtituat ſibi mille, quæ alias ſibi debebat, & exigentia di erat difficilis, erit ne vſura?

℞. Non eſt, quia iſte nihil accipit vltra ſortem, niſi quod ſuum eſt. Tol. in ſum. lib. 5. c. 34. num. 3. Azor. c. 6. q. 6. loco cit.

53 Si quis mutuat centum aureos ea conditione, vt ſtatuto tempore reddantur ſub pęna decem aureorum, hęc pęna poteſt ne licitè exigi?

℞. Poteſt, quia quod recipitur vltra ſortem, eſt ratione pęnæ, & non mutui. Tol. vbi ſup. c. 32. nu. 1.

54 Si quis mutuet pecuniã, & ponat ad lucru ea conditione, vt ſingulis annis recipiat decem, ita tamen, vt capitale ſemper maneat illæſum, erit ne vſura?

℞. Ioan. Andr. & Hoſtienſ. in ſum. tenent quòd ſi lucrum eſt moderatum, non eſt vſura. ſed Abb. c. per veſtras. de donat. inter vir. & vxor. tenet eſſe vſuram, quia non ſe exponit periculo, & propter periculum eſt licitum lucrum.

55 Quæ conditiones requiruntur, vt pęna licitè percipi poſſit?

℞. Tres. Prima, quòd non mutuetur intentione habendi aliquid vltra ſortem principalem. Secunda, vt pęna non imponatur homini, qui illo tempore non poteſt ſoluere ſortem principalem. Tertia, quando non eſt in poteſtate hominis ſoluere, & abſq; ſua culpa non ſoluit, tunc pęna exigenda non eſt; quia licitè debet exigi ſolum ab illo, qui habet culpam non ſoluendo. Tol. in ſum. lib. 5. c. 32. num. 3.

56 Si quis ſoluat partem debiti tempore ſtatuto, licebit ne ab illo totam pęnam exigere?

℞. Non licet, ſed ſolum pro rata, niſi in obligatione cautũ fuerit, quòd tale mutuum debet ſimul ſolui. Tol. in ſum. lib. 5. c. 32. num. 4.

57 Si quis mutuat pecuniam, vel accipit pignus eo pacto, quod ſi ſtatuto tempore pecunia non reſtituatur, pignus ſit creditoris, erit ne contractus vſurarius?

℞. Si pignus æquiualet pecuniæ mutuatæ, licitum erit; ſi vero plurimum excedat erit contractus vſurarius. Tol. in ſum. lib. 5. c. 30. num. 5.

58 Quotuplex eſt vſurarius?

℞. Duplex: alius notorius, alius occultus.

59 Qui dicitur notorius?

℞. Qui conuictus eſt in iudicio per idoneos teſtes, vel per ſuam confeſſionem, vel qui publicè dat vſuras. Tol. in ſum. lib. 5. c. 36. num. 4.

60 Quis dicitur occultus?

℞. Qui hoc

℟. Qui hoc crimen occultè committit, & non habet vllam ex tribus qualitatibus ſupranoſitis. Tolet. vbi ſupra.

61 Confeſſarius quid debet facere cum Vſurario?
℟. Si ſit notorius, illum non abſoluere, neq; dare cõmunionem, neque debet ſepelire in loco ſacro, niſi priùs non reſtituat, vel det cautionem reſtituendi; & ſi ſit inops, & pauper ſaltem iuret ſe reſtituturum, cũ primum poſſit. c. quamquam. de vſur. libr. 6. ſi verò non ſit notorius, debet eum abſoluere cum propoſito reſtituendi.

62 Si vſurarius ſit in articulo mortis, quid faciendum?
℟. Confeſſarius accipiat declarationem, & promiſſionem ſoluendi vſuras, deinde manifeſtet ſuo Epiſcopo, vt ſi viuat, compellat eum, ſi verò moriatur, compellantur hæredes. Sylu. verb. reſtitutio. 6.

63 Si vſurarius ſit in articulo mortis, & non loquatur quid agendum?
℟. Si dederit ſigna contritionis, debet eum abſoluere, quia maior eſt miſericordia diuina peccato vſuræ, Sylu. verbo reſtitutio. 6.

64 ℟. Vndecim, Sylueſt. verb. vſura. 9. Primò ſunt infames infamia iuris. c. Raynutius, de teſta. c. pia. de exception. lib. 6. Secundò ad communionem altaris nõ admittuntur. c. pia. de except. Tertiò nec ad oblationem offerendam. Quartò non ſepeliuntur in Eccleſia. Quintò nec ad confeſſionem ſuorum peccatorũ admittuntur, niſi ſatisfaciant. c. quia in omnibus. de vſur. Sextò nullus debet adeſſe eorum teſtamentis. Septimò neque eorum teſtamentum eſt validũ. Bar. in cap. quamquam. de vſur. Octauò nullus debet permittere eos habitare in ſuis terris. c. vſurarium. de vſur. lib. 6. Nonò ſi vſurarius det alteri vſuras, non poteſt repetere, niſi priùs ſoluat vſuras, quas alijs debet c. quia in omnibus. de vſur. Decimò ſi vſurarius cedat bonis, non reſeruatur illi congrua ſubſtentatio, ſicut alijs hominibus. c. Oduardus. de ſolutionib. c. quia in omnibus. de vſur. Vndecimò tenetur reſtituere fructus cum ſorte principali. DD. omnes. in l. malę fidei poſſeſſor.

65 Si quis conſequatur aliquod officium per vſurã, tenebitur reſtituere fructus, & prouentus officij?
℟. Negatiuè, quia computantur in ſuo labore. Tol. in ſum. lib. 5. c. 30.

66 Vſurarij ad quid tenentur?
℟. In vita, vel in morte tenentur reſtituere lucrum, quod acceperunt vltra ſortem principalem, & omne damnum, quod ratione vſuræ alter accepit, tum lucri ceſſantis; tum damni emergentis. D. Thom. 2. 2. quæſt. 78. art. 4.

67 Hæredes vſurarij tenentur ne reſtituere?
℟. Tenentur quilibet pro rata. D. Tho. 2. 2. q. 78. c. tua nos de vſuris.

68 Si vſurarius habeat alia bona immobilia, vel mobilia, quæ abſque vſura iuſtè poſſidet, poteſt licitè ea vendere, & alienare?
℟. Poteſt, dummodo habeat alia vel vſuraria bona, quæ poſſit reſtituere. Tol. in ſum. lib. 5. c. 35. nu. 4.

69 Si vſurarius alienet bona, quæ per vſuras acquiſiuit, quia alia bona nõ habet, talia bona poſita in poteſtate perſonæ, ſunt ne obnoxia reſtitutioni?
℟. Duplex eſt donatio; aut aliquis gratis donat abſque aliquo proprio commodo, vt qui dotem dat filię, vel ſeruo, & tunc illa bona per vſuras acquiſita ſunt obnoxia reſtitutioni; aut donat cum ſua vtilitate, vt qui emit, vel ſoluit mercedem meſſoribus, & tunc talia bona donata non ſunt obnoxia reſtitutioni. Soto lib. 6. de iuſt. & iur. q. 1. art. 4.

70 Principes, & Iudices, qui in cauſa vſuraria ſibi applicant bona vſurarij, & non audiunt eos, qui iuridicè petunt ſibi reſtitui, ad quid obligantur?
℟. Ad reſtitutionem. Tolet. in ſumm. libro 5. capitulo 36.

71 Notarius, qui ſcit contractum eſſe vſurarium, & facit verum; vt ſi ſciat dari accipienti viginti, & ſcribat triginta, ad quid obligatur?
℟. Ad reſtitutionem illorum decem aureorum. Tol. lib. 5. c. 36. Bannes. 2. 2. q. 78. art. 3. Sot. lib. 6. in n. q. 1. art. 4. D. Anton. p. 2. tit. 1. c. 9.

72 Si Notarius ſcribat contractum vſurarium cum veritate, ad quid obligatur?
℟. Non obligatur ad reſtitutionem, cum nihil occultet, ſed ſolum peccat mortalitèr faciens actum illicitum. Tol. in ſum. lib. 5. c. 36. nu. 2.

73 Factores, proxenetæ, ſeu curſores vſurariorum, ad quid obligantur?
℟. Ad reſtitutionem, cum dent operam rei illicitæ. Tol. vbi ſup. nu. 2.

74 Accipientes ad vſuram ab ijs, qui parati ſunt hoc facere, cum alioqui exerceant, quam pœnam incurrunt?
℟. Nullam, neque peccant, ſi fiat propter ſubuctionem ſuæ, vel alienæ neceſſitatis. ita D. Thom. 2. 2. q. 78. art. 4. in corp.

75 Si quis committeret pecuniam ſuam vſurario non habenti alias pecunias, vnde vſuras exercere poſſit, peccaret ne?
℟. Si hac intentione committeret, vt ille copioſiùs per vſuram lucraretur, eſſet particeps culpæ, quia daret materiam peccandi; ſi verò daret vſurario habenti alias pecunias, vnde vſuras exercere poſſit, nõ peccat committendo huic ſuam pecuniam, quia dat, vt apud illum tutiùs ſeruetur S. Thom. ibid. ad 3.

76 Domini temporales permittentes vſurarios peccant ne?
℟. Non peccant, quia permittere non eſt approbare, ſicut permittitur ſcortum ad euitandum maius malum. Tol. in ſum. lib. 5. c. 37. nu. 4.

77 Si Domini temporales prohiberent, vt ſoluens vſuras non poſſit eas repetere, nec audiri in iudicio, peccarent ne?
℟. Peccarent mortalitèr, & tenerentur ad reſtitutionem, quia tollunt ius certæ perſonæ. Clem. vnica. de vſuris. Sot. lib. 6. q. 1. art. 1.

78 Venditio rei cum pacto retrouendẽdi eidem, qui dat ad vſuram, facit ne contractum vſurarium?
℟. Eſt vſura palliata, quia retrouenditio ita fit ſemper infra iuſtum pretium. Tol. lib. 5. c. 31. n. 3. Molin. diſt. 355. nu. 2. Io. Medin. q. 78.

79 Iuramentum de non petẽdo ad vſuram, & de ſoluendo vſuram, eſt ne adimplendum?
℟. Affirmatiuè, quia iuramentum quod adimpleri poteſt ſine diſpendio vitæ æternæ ſemper eſt validũ, tamen vſurarius, non obſtante iuramento facto à promittente, & ſolutione voluntaria, tenetur in cõſcientia reſtituere vſuras. c. debitores de iureiurando. c. tua dudum. de uſuris.

80 Iuramentum de non denuntiando uſurarium, eſt ne adimplendum?

℟. Ali-

℞. Aliqui putant quod non eſt adimplendum, quia eſt illicitum, & illud adimplere eſt cum diſpendio uitæ æternæ.

81 Pactum uſurarium uitiat ne totum contractum?

℞. Si ſit ſeparatum, uitiat ſolùm pactum; ſi uerò non ſit ſeparatum, uitiat totum contractum. Tol. in ſum. lib. 5. c. 30. nu. 5.

CAPVT XII.

De Rebus Eccleſiæ Non Alienandis.

1 QVid eſt alienatio?

℞. Eſt transferre dominium utile, & directū alicuius rei in aliquam perſonam. Iſidor. in etimologijs uerb. alienatio.

2 Quotuplex eſt alienatio?

℞. Duplex, alia perpetua, alia temporalis, Abb. in c. continebatur de his, quæ fiunt à Prælatis, ſine cōſenſu capituli.

3 Quæ dicitur alienatio temporalis?

℞. Illa, quæ tranſacto aliquo tempore limitato, reuertitur dominium utile ad eandem perſonam, quæ rem alienauit Abb. in dicto loco.

4 Quæ eſt alienatio perpetua?

℞. Illa, quæ in perpetuum durat in fauorem alicuius hominis, & ſuorum ſucceſſorum, ita ut res alienata nunquam reuertatur ad proprium dominum Abb. ubi ſup.

5 Alienatio rei Eccleſiaſticæ facta durante uita alicuius hominis ea conditione, ut illo mortuo, uerbi gratia domus, uel tale fundum reuertatur ad Eccleſiam, erit perpetua, uel temporalis?

℞. Talis alienatio, ſiue ſit durante uita unius, uel plurium, in Iure uocatur alienatio perpetua, & prohibita eſt, quia durat per longum tempus cum periculo, ut Eccleſia ex obliuione perdat illam rem. Clement. ambitioſè de rebus Eccleſiæ non alienandis, & ibi DD.

6 Quæ requiruntur ad ueram alienationem rei Eccleſiaſticæ?

℞. Primò tres tractatus ſolemnes inter Epiſcopum, & capitulum. Secundò cōſenſus Epiſcopi, & capituli in ſcriptis. Tertiò quòd fiat pro utilitate Eccleſiæ, & ea conſtet. Quartò petere a Summo Pont. licentiam per reſcriptum, in quo debet eſſe euidens Eccleſiæ utilitas, & uirtute eiuſdem reſcripti probare ante Iudices, & Commiſſarios nominatos a Papa utilem, & neceſſariam eſſe Eccleſiæ talem alienationem per teſtes idoneos: & tunc alienatio ualet ſine alio conſenſu Papæ; dummodo in ſcriptura dicatur ſaluo conſenſu Romani Pont. neq; aliter, neq; alio modo. tenet Mandolius tractatu de ſignatur. gratiæ capit. ſine.

7 Quid eſt tractatus, qui debet fieri in alienatione Eccleſiaſtica?

℞. Eſt quædam diſcurſio, uel indagatio facta inter Epiſcopum, & Canonicos ſolemniter congregatos, circa rem in futurum perpetuò alienandam, & ſuffragia, & opiniones omnium debent in ſcripta redigi, cum rationibus à quolibet prælato adductis in fauorem alienationis, vel contra alienationem. tenet Abb. c. tua nuper de his, quæ fiunt à prælatis ſine, &c. nu. 3. & 5.

8 In alienatione requiritur conſenſus omnium Canonicorum, vel omnium Clericorum, ſi ſit res alicuius Eccleſiæ Parochialis, vel ſufficit conſenſus maioris partis?

℞. Requiritur conſenſus omnium Canonicorum, vel Clericorum, quia agitur de re grauiſſima, & neceſſariò requiritur mandatum Apoſtolicum antea, vel poſtea, quod eſt obſeruandum ad vnguem. Abb. c. 1. de his, quæ fiunt à Prælatis ſine. nu. 2.

9 Alienatio perpetua rei Eccleſiaſticæ, ſcilicet prędij, vel domus, facta cum omnibus ſolemnitatibus ſine conſenſu cap. valebit ne?

℞. Non valebit, neq; vllo tempore tenebit, quia ingreſſus à principio fuit vitioſus. tenet Abb. in c. noſcitur de his, quæ fiunt a Prælatis ſine conſenſu capit. num. 8.

10 Si prælatus alienet res temporales, vt fructus, vel veſtes, vel triticum, quis conſenſus capituli requiritur?

℞. Tunc ſufficit taciturnitas capituli, quia habetur pro conſenſu, quia ratihabitio mandato non eſt dubium comparari, capitulo 2. de his, quæ fiunt ſine &c.

11 Si aliqua alienatio rei magnæ fiat ab Epiſcopo ſine conſenſu capituli, & cum cæteris requiſitis, & poſtea capitulum conſentiat, valebit ne talis alienatio?

℞. Si conſentiat in ſcriptis factis tractatis de ſolemnitatibus valebit alienatio, quia cautè ſuppletur, quod per negligentiam omiſſum fuit, Abb. c. 2. & c. cum nos de his, quæ fiunt a Prælatis ſine &c.

12 In Eccleſijs parochialibus ad alienationem perpetuam rei Eccleſiaſticæ illius parochiæ, requiritur ne conſenſus Canonicorum, vel conſenſus Clericorum?

℞. Requiritur ſolus conſenſus Clericorum illius Parochiæ, quia iſti ſuccedunt loco Canonicorum, & in his rebus nullam habent dependentiam cum Canonicis, ſed ſolum cum ſuo Epiſcopo, ſed debent ſeruare omnes alias ſolemnitates ſuprapoſitas. tenet Abb. de his, quæ fiunt a Prælatis ſine &c.

13 Conſuetudo alienandi rem Eccleſiaſticam ſine ſolemnitatibus requiſitis a Iure ſuprapoſitis valebit ne?

℞. Non valet imò eſt corruptela. tenet Abb. c. 1. de his, quæ fiunt a Prælatis ſine. nu. 3.

14 In alienatione, quæ debet fieri de neceſſitate iuris requiritur ne neceſſario conſenſus capituli?

℞. In alienatione neceſſaria, vt ſi Eccleſia per ſententiam perdat aliquod prædium, vel rem, & à Iudicibus ſpolietur, non requiritur conſenſus capituli; ratio eſt, quia iſti conſenſus ſolum requiruntur in alienatione voluntaria, vbi agitur de maiori bono Eccleſiæ. tenet Abb. in cap. paſtoralis de his, quæ fiunt à prælatis ſine. nu. 5.

15 Epiſcopus hodie poterit alienare rem aliquā magnam, vel paruam cum conſenſu capituli ſeruatis alijs ſolemnitatibus inconſulto Summo Pont.?

℞. Licèt in c. 1. de his, quæ fiunt à Prælatis ſine conſenſu capituli: detur hæc facultas Epiſcopis; Tamen hodie

hodie iurant in manibus Summi Pont.& in manibus Epiſcopi conſecrantis ſe non alienaturos rem aliquam ſuæ Eccleſiæ, vel menſæ inconſulto Summo Pont. ideo ratione iuramenti non licet illis alienare rem ſtabilem inconſulto Summo Pont. tenet. Abb. in c. 1. de his, quæ fiunt à Prælatis ſine. nu. 5.

16 Quæ ſolemnitates requiruntur in alienatione bonorum mobilium Eccleſiæ?

℞. Conſiderandum eſt ſi bona mobilia ſeruari poſſunt ſicut aurum & argentum, & ſunt magni valoris, & tunc ſolemnitates ſuprapoſitæ ſeruari debent; ratio eſt, quia in Iure æquiparantur bonis immobilibus, ſi verò bona mobilia ſeruari non poſſunt, quia tempore conſumuntur, non requiruntur iſtæ ſolemnitates, quia reputantur, vt venditiones. tenet Abb. in c. inter tua de his, quæ fiunt à Prælatis ſine conſenſ. cap. nu. 3. & 7.

17 Si alienatio ſit antiquiſſima rei Eccleſiaſticæ quid præſumitur, ſi ſcriptura non appareat?

℞. Præſumitur, quod ſeruatæ fuerunt omnes ſolemnitates, niſi per aliquam ſcripturam contrarium appareat, ſcilicet defeciſſe aliquam ſolemnitatem, vel conſenſum alicuius de capitulo, vel Eccleſiam enormiter fuiſſe læſam tempore donationis. tenet Abb. c. ea noſcitur de his, quæ fiunt à Prælatis. nu. 8.

18 Laicus acquirit titulum rei Eccleſiaſticæ, ſi eam poſſederit tanto tempore, vt memoria hominum nõ ſit in contrarium?

℞. Negatiuè, quia laicus eſt incapax rei Eccleſiaſticæ, & nec poſſeſſio illi aliquid prodeſt. tenet Abb. in capit. cum de his, quæ fiunt à prælatis ſine. nu. 12.

19 In quo caſu poterit Eccleſia reclamare in alienatione, in qua ſeruatæ fuerunt omnes ſolemnitates iuris?

℞. Quotieſcumq; Eccleſia fuit enormiter læſa per negligentiam ſuorum, vel Commiſſariorum, vel per fraudem Canonicorum, vel alia ex cauſa, tunc poterit Eccleſia reclamare, etiam ſi omnes ſolemnitates fuerint ſeruatæ; ratio eſt, quia ſi nõ priuilegium in emptione, & venditione laicis datur, multo magis debet dari Eccleſijs in alienatione rei perpetuæ, cum ſit maioris præiudicij, & Eccleſia magis priuilegiata. tenet Abb. in c. tua nuper de his, quæ fiunt à Prælatis, ſine conſ. c. nu. 8.

20 Læſio enormis, in qua quantitate debet eſſe?

℞. Debet eſſe in medietate iuſti pretij, vt tenet omnes DD. & debet euidenter, & non per coniecturas probari.

21 Iſta læſio enormis à quo tempore debet computari?

℞. Iſta læſio debet eſſe eo tempore, in quo res fuit alienata, quia ſi res creuit beneficio, aut induſtria poſſidentis, vel anni fœcunditate, vel caſu; tunc non dicitur læſio, ſed augmentum rei, quod cædit in fauorem poſſidentis.

22 Commiſſarij miſſi à Summo Pont. vel Canonici, qui dant ſua ſuffragia in alienatione rei Eccleſiaſticæ, ſi forte per gratam complacentiam, vel timorem contra vtilitatem Eccleſiæ in fauorem recipientis aliquid faciant, quam pœnam incurrunt?

℞. Si ſit Epiſcopus eſt ſuſpenſus per annum, ſi ſit Commiſſarius, vel Canonicus excommunicatus à Iure, & vterque tenetur ad reſtitutionem quantitatis amiſſæ ab Eccleſia.

23 Quando in alienatione interuenit conſenſus Papæ, requiritur ne alia ſolemnitas facienda ab Epiſcopo?

℞. Non eſt neceſſarium tenet Dec. conſ. 371.

24 Epiſcopus poteſt ſolus ſine conſenſu capituli concedere aliquam Eccleſiam fratribus alicuius religionis, vel vnire vnam Eccleſiam alteri?

℞. Non poteſt, quia eſt genus alienationis, & res grauiſſima, & ideo neceſſariò requiritur conſenſus capit. Abb. c. tua nuper de his, quæ fiunt à Prælatis ſine conſenſu c. nu. 3. & 4.

25 Si laicus habeat decimas alicuius Eccleſiæ, vel illas donet alteri Eccleſiæ, quæ ſolemnitates requiruntur?

℞. Solus conſenſus diœceſani, in cuius diœceſi ſunt decimæ. c. cum Apoſtolica de his, quæ fiunt à prælatis ſine conſ. c. & Abb. ibi nu. 5.

26 Clerici poſſunt ne alienare bona Eccleſiæ titulo transferendi dominium directum, vel vtile de ſua authoritate?

℞. Negatiuè, ſine licentia Summi Pont. vel ſui Epiſcopi in caſibus, in quibus illam poteſt dare, neque illam poſſunt vendere, donare, permutare, pignorare, locare vltra triennium. c. nulli liceat de rebus Eccleſiæ non alienandis extrauag. ambit oſè eodem titul. Nauar. de redditibus Eccleſiæ. c. ſi quis presbyterorum. c. poſſeſſiones eodem tit. Couar. variar. cap. 6. Quaranta in ſumma bullarum. verb. alienatio. Trid. ſyn. ſeſſ. 22. c. 11.

27 Quæ bona non poteſt clericus ſua authoritate alienare?

℞. Ædes, fundos, prædia, vrbana ruſtica, cappellas, cœmeteria, Eccleſiæ redditus, cenſus, calices, vaſa aurea, theſauros, arbores, radices, & ſimilia. Clem. n. ambit. de rebus Eccleſiæ non alien. & c. nulli, &c. poſſeſſiones eod. tit.

28 Quis poteſt repetere res alienatas ſine authoritate Superioris?

℞. Epiſcopus, fiſcus ipſe, qui alienauit res, etiam ſi iuraſſet non petiturum, clerici eiuſdem Eccleſiæ, parochiani, quia ipſorum intereſt, ne Eccleſia pauper fiat. Abb. in c. ſi quis Presbyterorum eodem titulo num. 12.

29 Contractus factus per Clericos, vel capitulum, in quo alienantur aliquæ ex ſupradictis rebus, valet ne?

℞. Ab initio inſtrumentum de his confectum nullas vires habuit. c. ſi quis presbyterorum eod. tit. & gloſ. in verb. nullus. & Abb. ibi nu. 4. vbi dicit iure nullum eſſe?

30 Quam pœnam incurrit Clericus, qui ſine ſolemnitate, & licentia Superioris alienauit bona Eccleſiæ?

℞. Si ſit Clericus incidit in excommunicationem ipſo facto, & priuatur beneficio Eccleſiaſtico ſine alia declaratione, neque illi vltra conferri poteſt. Cle. ambitioſè. eod. tit. ſi ſit Epiſcopus, vel Abbas, priuantur ingreſſu Eccleſiæ per ſex menſes, & poſt illos ſuſpenduntur, & ſi duret pertinatia, deponi poſſunt. Abbas in capitulo nouerit aus. ſecunda, quæſtione ſecunda.

31 Si Clericus alienat res Eccleſiæ cum clauſula (ſaluo conſenſu Papæ, nec aliter, nec alio modo) & ante aſſenſum tradat poſſeſſionem rei alienatæ, quam pœnam incurrunt?

℞. Excommunicationis reſeruatæ Papæ, & poſitæ in ex-

in extrauag. ambitioſè. de reb. Eccleſ. non alienan. ſic declarauit Clemens VIII. die 17. Decembris 1599.

32 Quibus in caſibus alienans non incurrit prędictas pœnas?

℟. Primo; ſi habeat licentiam Papæ. Secundo, ſi res ſolita ſit dari in emphyteuſim, & per quadraginta annos duæ conceſſiones inueniantur. Tertio, ſi res locatur ad triennium ſolum. Stephan. Quaranta in ſum. bull. verb. alienatio. ſed lege Bullam Vrbani VIII. de hac re recens editam.

33 In quibus caſibus, qui alienat rem Eccleſię ſine licentia Superioris non incurrit excommunicatiōnē?

℟. Primo, ſi bona fide alienauerit exiſtimans ſe alienare poſſe: nam dicta extrauag. ambitioſe. punit ſumentes, & præſumens dolum, & temeritatē qualis non eſt probabiliter ignorans dictam extrauagātem, quare euadit excommunicationem in ea contentam. Nauar. conſil. 10. de ſepultur. Gloſ. in c. Apoſtolicæ. de cler. excom. celebr. Secundo, vbi recepta non eſt huiuſmodi extrauagans, non incurritur aliqua excommunicatio, quia lex non recepta habetur pro derogata, & non ligat. Quarant. in ſum. bull. ver. alienatio. nu. 48.

34 Quando non excuſat ignorantia ab excommunicatione?

℟. In facto aliàs damnato, quod vltra pœnam ſecū portat excommunicationem, puta ſacrilegium, furtum in Eccleſia, percuſſio Clerici, ſed multò probabilius eſt, quod in hoc caſu excuſet ignorantia, vt pluribus probat Suarius; ſed in facto aliàs licito, vel indifferenti, puta emptione, venditione, ambulatione per aliquam Eccleſiam, tunc ignorantia excuſat ab excommunicatione; quia ad eam incurrendam requiritur contemptus, vel pertinacia, & in ignorātes non cadunt. Abb. in c. nobis. de ſent. excom. Couar. in c. alma mater. de ſent. excom. in 6. §. 4. nu. 8.

35 Qui alienauit rem ſine licentia, & intendit, ſe defendere dicendo, quòd dicta extrauag. non eſt recepta in illa Prouincia, quid debet probare?

℟. Quòd populi vſu non fuit recepta, nec moribus approbata, & legiſlator hoc ſciens, & videns tacet, & impunes relinquit non obſeruantes; ſed hęc probatio difficillima eſt. Couar. var. reſol. lib. 2. c. 16. nu. 6. verſ. 5. Quaranta verb. alienatio. nu. 48.

36 Quæ probationes ſunt neceſſariæ, vt Clerici poſſint allegare ſe habere conſuetudinem alienandi, vel infeudandi bona Eccleſiæ, ſine licentia Papæ?

℟. Primò debent monſtrare plures alienationes de rebus immobilibus factas intra ſpatium quadraginta annorum ſine licentia Papę, & hoc per publicas ſcripturas. Secundò debent probare, quòd talis conſuetudo ſit vtilis, & non damnoſa Eccleſiæ. Iulius Clarus. q. 13. §. feudum.

37 Quas res poteſt Clericus alienare cum licentia ſui Epiſcopi?

℟. Res parui momenti, & non vtiles Eccleſiæ. c. terrulas. c. fugitiui. c. non licet. q. 12.

38 Poteſt Epiſcopus alienare aliqua bona Eccleſiæ, ſcilicet ſuæ menſæ, vel bona capituli abſq; licentia Papæ.

℟. Negatiuè, imò indiget maiori licentia, quia ter iurat ſe non alienaturum bona ſuæ menſæ ſine licentia Pontifical. de conſecr. electi in Epiſc. & ſic vltra pęnas periurus eſt.

39 Quæ res Eccleſiæ poſſunt alienari cum licentia Epiſcopi ſine conſenſu Papæ?

℟. Prædiola, terrulæ parui momenti, & bona mobilia, vt vaſa, veſtes, campanæ, & aliæ vetuſtate cōſumptæ. c. terrulas. 12. q. 2. cap. 1. de his, quæ fiunt à prælatis ſine conſ. cap.

40 Quanti valoris debet eſſe res Eccleſiæ, vt poſſit alienari ſine licentia Papæ, ſed ſolum Epiſcopi?

℟. Variæ ſunt opiniones. Gloſ. in c. terrulas. declarauit poſſe alienari, quod poteſt valere viginti aureos: aliqui dicunt, quadraginta; aliqui, quod non debet excedere quinquaginta in principali pretio, ſed hoc relinquitur arbitrio boni iudicis, & prudentis, qui conſiderata Prouincia, neceſſitate Eccleſiæ, valore rei debet dare talem licentiam. Quaranta verb. alienatio. nu. 41. c. ſi quos. 22. q. 2. Archidiac. cap. terrulas. Hoſtienſ. in ſum. verb. alienatio.

41 Epiſcopus quid debet attendere, cum dat facultatem alienandi aliquam rem Eccleſiæ, & quid debet obſeruare?

℟. Debet facere proceſſum, & informationem per teſtes idoneos, primum de valore talis alienationis, quod ſit vtilis, verum pro minima quantitate non conſueuit peti licentia. Clem. ambitioſe. de reb. Eccl. non alienand.

42 Vaſa ſacra, reliquiarij, & veſtes vetuſtate cōſumptæ poſſunt ne vendi?

℟. In neceſſitate poſſunt ratione materię. c. aurum. 10. q. 2. Sylu. verb. ſimonia. §. 12. Abb. c. ad abolendā. de ſepultur.

43 Si Dominus beneficij cædit aliquas arbores fructiferas, & eas conuertit in proprium commodum, incurrit ne excommunicationem poſitam in Trid. ſynod. ſeſſ. 22. c. 11.

℟. Non incurrit, neq; domini laici, ſi non conuertāt in ꝓprios vſus, ſed in redimēda neceſſitate Eccleſię.

44 In quibus caſibus, non poteſt Epiſcopus infeudare, vel concedere in feudum res ſolitas concedi?

℟. In pluribus. Primo, quando ceſſauit prima cauſa conceſſionis. Secundo, quando Eccleſia antea erat diues, nunc pauper. Tertio, quando res eſt incorporata menſæ Eccleſiæ. Quarto, quando talis conſuetudo infeudandi inducta eſt per vim, vel fraudem. Quinto, quando res eſt data Eccleſiæ cum pacto, vt non alienetur. Sexto, quando ceſſauit vtilitas Eccleſiæ. Abb. in c. vt ſemper. de reb. Eccleſ. non alienand. Archidiac. in c. 1. q. 8.

45 Si Epiſcopus infeudauerit rem Eccleſiæ ſolitam infeudare, poterit ne mutare formam feudi; puta ſi ſolitum ſit dari viris, poterit dari fœminis, vel minuere conditiones feudi?

℟. Non poterit mutare formam infeudādi, nec minuere conditiones, quæ ſunt in vtilitatem Eccleſiæ, ſed potiùs poterit eas augere, & minuere, quæ ſunt contra Eccleſiam, quia facultas infeudandi data eſt Epiſcopo in vtilitatem, & meliorationem Eccleſiæ, non in damnum. Abb. in c. vt ſemper. de reb. Eccleſ. non alien. Archid. c. 1. fol. 132. q. 8.

46 Locationes factæ rerum Eccleſiarum, à quo tempore irritantur?

℟. A triginta annis ante publicationem Concilij. Trid. vbi habetur ibi ſeſſ. 25. c. 2.

47 Licet ne locare iuriſdictiones Eccleſiaſticas, & facultatem nominandi Vicarium in ſpiritualibus?

℟. Negatiuè, ſi ad hoc facultas conceſſa fuerit à Sede Apoſtolica ſubreptitia cenſeatur.

48 Capi-

48 Capitulũ ſede vacante poteſt ne alienare aliquid?
℞. Non poteſt,& alienatio erit nulla, & alienantes incurrunt excommunicationem poſitam à Concilio Tridẽtino.in c.fraternitati.de cler.non reſident.n.6.

49 Vſque ad quod tempus valet locatio domorum, & prædiorum Eccleſiaſticorum?
℞. Vltra triennium non extenditur. Trid.ſyno.ſeſſ. 25. cap.11.

50 Locationes per triennium poſſunt fieri ſine ſolẽnitate, & licentia?
℞. Poſſunt fieri à poſſidente beneficium, ſed durat per eius vitam, ne dãnum fiat Succeſſori. extrauag. ambitioſè.de reb.Eccl.non alienand.

51 In quibus caſibus res Eccleſiæ poſſunt vendi, cõſumari,& impignorari?
℞. In redimendis captiuis,ædificandis Eccleſijs, ſuſtentandis pauperibus tempore famis, tunc Eccleſia tenetur ſubuenire,quantum eius facultates,& commoda ferunt.Abb.c.1.de pignoribus nu.2.

52 Vaſa argentea Eccleſiæ, & candelabra quando poſſunt vendi,& conſumari pretium illorum?
℞. Tempore peſtis,& belli finito peculio Epiſcopi, & clericorum,poſſunt ſacra vaſa Eccleſiæ vendi, & dari pauperibus;ratio eſt, quia eſt extrema neceſſitas, & ſic ipſa neceſſitas dat licentiam inconſulto Summo Pont.& cum dilatio ſuſtentationis eſt nociua,ſufficit,ſi poſt factũ fiat certior ab Epiſcopo, quia certiſſimum eſt,quod Summus Pont.in ſimili neceſſitate idẽ faceret,vt latè dixi lib.4.c.45.de Parochis.

53 Decimæ poſſunt ne dari in feudum laicis?
℞. Negatiuè, & requiritur expreſſa bulla Summi Pont.ratio eſt,quia eſt alienatio vera,vt tenet Abb. in c.cum de his, quæ fiunt a Prælatis ſine conſ.cap. nu.3.& 11.

54 Feudatarius Eccleſiæ poterit alienare,ſeu vendere feudum irrequiſita Eccleſia?
℞. Negatiuè, ne Eccleſia defraudetur Iure laudemij,ſed bene poteſt irrequiſita Eccleſia feudum donare gratis, vel hæredibus relinquere, vel donare, aut dotare filiam cum feudo,ratio eſt,quia ius laudemij non debetur, niſi ſolum in contractu venditionis,quando dominus directi dominij ſibi accipit pecunias,& alteri dat vtile dominium feudi.tenet Ab. in c.cum de his, quæ fiunt a Prælatis ſine conſenſ. cap.nu.3.& nu.10.

FINIS LIBRI TERTII.

LIBER

LIBER QVARTVS DE ELECTIONE, EXAMINE, CONSECRATIONE, OFFITIO, ET POTESTATE EPISCOPI.

CAPVT PRIMVM.

De Sede Vacante, & Electione Vicarij.

1 Quid eſt agendum cum Eccleſia vacat?

℟. Cum primum Eccleſia vacauerit ſupplicationes, & proceſſiones habeantur per ciuitatem, & diœceſim à cap. clero, & populo poſtulantibus bonum Prelatum, & vtilem ſuæ Eccleſiæ. Trid. ſyno. ſeſſ. 24. c. 1. de reform.

2 Capitulum ſede vacante quid debet agere?

℟. Quando ad capitulum pertinet adminiſtratio iuriſdictionis, & adminiſtratio bonorum menſæ Epiſcopalis, vt in vniuerſis Regnis Hiſpaniæ, & Eccleſijs Cathedralibus contigit, tūc Decanus congregabit capitulum, & curabit conſtituere vnum, vel plures Canonicos œconomos, qui reddant rationem Epiſcopo venturo, & etiam eis, ad quos pertinebunt fructuum ſedis vacantis, & ſtatim capitulum debet eligere per ſuffragia ſecreta, vel publica Vicariū ad adminiſtrationem Iuſtitiæ, & prouidere omnia officia, quę Epiſcopus prouidet, qui de nouo ſuccedit veluti Fiſcalem carcerarium Viſitatorem, & illis dare procuras, & titulos in forma. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 16.

3 Intra quot dies tenetur capitulum eligere Vicariū generalem, & quas conditiones qualitates debet habere talis Vicarius?

℟. Intra octo dies a morte Epiſcopi, & debet eſſe de capitulo Licentiatus, vel Doctor in Iure Canonico, vel in ſacra Theologia ſi fieri poteſt, vel ſaltem idoneus, vel etiam poſſunt confirmare Vicarium Epiſcopi mortui. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 16.

4 Tempus octo dierum ad eligēdum Vicarium cōputatur ne a die mortis, vel a die notitiæ?

℟. A die notitiæ ſi Epiſcopus ſit abſens. Trid. ſynod. ſeſſ. 24. c. 16.

5 Quam pœnam incurrit capitulum, ſi intra octo dies non eligat Vicarium?

℟. Electio deuoluitur ad Metropolitanum, & ſi mortuus ſit, vel abſens Metropolitanus, ad Epiſcopum antiquiorem. Trid. ſyn. vbi ſup. & c. non licet 12. q. 2. & c. finali de ſupplenda negligentia prælatorum.

6 Vicarius ſede vacante a capitulo electus, poteſt ſine cauſa ab ipſo capitulo reuocari?

℟. Capitulum poterit liberè ad libitum ſuū reuocare Vicarium generalem a ſe electum, & confirmatum, & Viſitatorem, & omnes alios officiales cum cauſa, & ſine cauſa, ratio eſt, quia corpus capituli ſuccedit in omne ius Epiſcopi, & ex eo emanat ad Vicarium, & alios officiales, & ſicut Epiſcopus liberè cū cauſa, & ſine cauſa poteſt amouere ad libitum Vicarium, & omnes officiales, ſic capitulum poterit amouere ſuum Vicarium, & intra octo dies eligere alterum cū cauſa, & ſine cauſa abſque eo, quòd teneatur dare rationem, quare amouet ſuum miniſtrum, alias iuriſdictio capituli eſſet limitata, & non tam ampla ſicut iuriſdictio Epiſcopi; ita declarauerunt Illuſtriſſimi Cardinales ſuper c. 16. ſeſſ. 24.

9 In Eccleſijs, vbi eſt conſuetudo, vt eligantur tres prouiſores, vel duo, qui ſimul, vel diuiſim iudicant, quid erit faciendum?

℟. Si talis conſuetudo fuerit legitimè introducta, erit ſeruanda; ſed illi duo, vel tres electi reputātur pro vna iuriſdictione, & habebunt facultatem a Concil. Trid. traditam c. 16. ſeſſ. 24.

8 In electione Vicarij ſede vacante ſi ſint Canonici, Doctores, vel licentiati, & eligatur vnus non graduatus, valebit ne electio?

℟. Non valere, ſed deuoluitur ad Metropolitanum; & ipſo mortuo, ad Epiſcopum antiquiorem, c. non licèt 12. q. 2. c. finali de ſupplenda negligentia prælatorum.

9 In Eccleſijs, vbi eſt conſuetudo, vt ſingulis menſibus eligatur Vicarius, quid agendum?

℟. Talis conſuetudo eſt ſeruanda, ſi fuerit legitima.

10 Si in capitulo ſit aliquis Doctor, vel licentiatus, poterit aliquis Canonicus non graduatus eligi in Vicarium?

℟. Non poſſe, quia facultas eligendi magis idoneū non graduatum data à Concil. Trid. ſeſſ. 24. c. 16. habet vim, quando non inueniuntur graduati, & in defectum eorum.

11 Poteſt ne eligi in Vicarium tempore ſedis vacātis aliquis, qui non eſt de capitulo?

℟. Non, ſed ſolum poteſt eligi Vicarius Epiſcopi mortui, quia actualiter exercet officium, etiam ſi nō ſit de capitulo; ratio eſt, quia hæc facultas data eſt Canonicis à Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 16. forſan ad tollendas controuerſias, quæ inter ipſos Canonicos ſolent oriri tempore electionis.

12 Quare capitulū poterit cōfirmare Vicariū pręexiſtēti Epi mortui, & nō poterit eligere in Vicariū aliquē Doctorē hominē eminentem extra capitulum?

℟. Ratio eſt. Primò propter honorem Epiſcopi mortui. Secundò, quia talis Vicarius iam eſt approbatus, & habet requiſita neceſſaria, & habet cognitionem iuriſdictionis illius diœceſis, & ſic habetur ſicut vnus de Canonicis. Tertiò, quia cum iuriſdictio eadē ſit cum iuriſdictione Epiſcopi mortui, ideò capitulum, & Epiſcopus mortuus pro vna, eademq; perſona reputari.

putari.

putantur, & ideo non vocatur electio, ſed confirmatio, quia ille, qui habebat iuriſdictionem tempore epiſcopi, confirmatur à ſuccedentibus in hac iuriſdictione. ita tenetur DD. ſuper c.16.ſeſſ.24.

13 Ad confirmationem Vicarij Epiſcopi mortui, quę pars Canonicorum requiritur?

℞. Maior pars capituli, & non totum capitulum; ratio eſt, quia maior pars capituli in omnibus rebus repræſentat epiſcopum mortuum in iuriſdictione. ita tenent DD. loco allegato.

14 Vicarius Epiſcopi mortui poterit ne ingredi in ſcrutinium cum Canonicis ſicut vnus ex ipſis, quando eligunt Vicarium?

℞. Non poſſe, quia ipſe non habet aliquam actionē in electione Vicarij, & ſic cum nullo Canonico pōt concurrere, ſolum capitulum habet facultatem, ſi voluerit, eum confirmandi in ſuo officio propter rationes dictas. Trid. ſyn. ſeſſ.24.c.16.

15 Si ſint in capitulo aliqui Canonici licentiati, vel Doctores, vel alius Canonicus aptus ad gubernationem ſedis vacantis, ſunt ne præferendi Vicario Epiſcopi mortui, & eligendi in Vicarium?

℞. Affirmatiuè, & hoc debet iudicari à maiori parte capituli. Primò propter authoritatem ipſius capituli. Secundò, quia in Conc. Trid. primo ponitur electio Vicarij, & in ſecundo loco confirmatio præexiſtentis. Tertiò, quia iuriſdictio radicata eſt in capitul. ſicut erat in Epiſcopo mortuo, & ſicut Epiſcopus præferendus eſt ſuo Vicario, ita idoneus de capitulo præferendus eſt Vicario Epiſcopi mortui; ipſe enim repræſentat totum capitulum, ſic cenſuerunt DD. d. loco cit.

16 Epiſcopus reliquit Vicarium non graduatum, poterit ne capitulum eum confirmare?

℞. Non, ſed neceſſario tunc debet eligere Doctorem, vel Licentiatum, vel in eorum defectu aliquem Canonicum idoneum de capitulo; ratio eſt, quia ſi concilium requiſiuit ſcientiā in Canonicis, qui ſuccedunt Epiſcopo, multò magis requirit eā in Vicario Epiſcopi mortui, præcipuè cum ſemper debeat ſupplere vices Epiſcopi, qui ſemper eſt graduatus, & doctus.

17 Quare Epiſcopus poterit pro ſuo arbitrio habere Vicarium non graduatū, & capitulum debet eligere Vicarium graduatum ſi fieri poſſit, & ſi non ſaltem Canonicum idoneum?

℞. Quia Epiſcopus ſemper eſt graduatus, & poteſt ſupplere vices ſui Vicarij, & Canonicus, qui eligitur in Vicarium, ſupplet vices Epiſcopi, & conſtituitur loco Epiſcopi, & ideo concilium in eo deſiderat qualitates, quæ deſiderantur in Epiſcopo; ſic cenſuerunt DD. ſeſſ.24.c.16.

18 Vicarius tempore ſedis vacantis debet ne neceſſariò eſſe in ſacris?

℞. Licèt Concilium Trid. ſeſſ.24. c.16. hanc qualitatem non petat, tamen eſt Bulla Clement. VIII. Sum. Pont. qui expreſsè iubet, vt Canonicus, qui non eſt in ſacris, non poſſit eſſe Vicarius tempore ſedis vacantis, ſicuti neque aliquis Doctor, vel Licentiatus poſſit eſſe Vicarius alicuius Epiſcopi, ſi non ſit ordinatus; ratio eſt, quia non eſt decens, nec rationi conſonat, vt qui non eſt ordinibus initiatus, iudicet ſacerdotes, vt habetur in dicta bulla.

19 In Eccleſijs collegiatis eſt neceſſarium, vt Vicarius in ſede vacante ſit graduatus?

℞. Negatiuè, ratio eſt, quia Conc. Trid. ſeſſ. 24.c.16. non loquitur de Eccleſijs collegiatis, ſed ſolum cum Cathedralibus, quia loquitur de iuriſdictione Epiſcopi mortui, & Epiſcopus ſemper habet Eccleſiā Cathedralem. Secundò, quia Eccleſiæ Collegiatę aliquando ſunt tenues, & habent exiguum numerum Canonicorū, & vbi nō imponitur onus Eccleſię Collegiatæ, non eſt eis imponendum; ſed quando Eccleſiæ Collegiales ſunt inſignes; ſicut ſunt aliquæ in Hiſpania, ſemper ſequuntur formam, & normā Eccleſiarum Cathedralium.

20 Si capitulum ſit regularium, & regulares ſint Canonici alicuius Eccleſiæ Cathedralis, & habeāt Epiſcopum, vel Archiepiſcopū tēpore ſedis vacantis, poterunt ne eligere Vicariū ſicut faciūt Canonici ſeculares?

℞. Si in illa Eccleſia non ſunt Canonici ſæculares, & dicti regulares habeant priuilegium eligendi, tunc ſuccedunt in iuriſdictione Epiſcopi, & debent eligere Vicarium graduatū ad adminiſtrationem iuſtitiæ, ſed in hoc tanquam in caſu raro ſeruanda eſt conſuetudo illius Eccleſiæ.

21 Dicti fratres regulares, qui habent Eccleſiam Cathedralem, & Epiſcopum, vel Archiepiſcopum, poſſunt eligere vnum fratrem regularem in Vicarium, vt adminiſtret iuſtitiam?

℞. In hoc etiam ſeruanda eſt conſuetudo illius Eccleſiæ, quia licèt nō repugnet de Iure, quod aliquis frater regularis habeat ſubditos clericos, & cognoſcat eorum delicta; tamen cū hoc debeat eſſe cum bulla, vel priuilegio Apoſtolico, cum ſint clerici, & regulares diſtincti ordinis: ideo requiritur, vt in electione Vicarij ſeruetur conſuetudo, vel priuilegium, quod dicti fratres habent.

22 Dicti fratres poſſunt ponere œconomos ad adminiſtranda bona menſæ Epiſcopalis, ſicut faciunt ſæculares?

℞. Si ad dictos fratres regulares pertineat munus fructuum percipiendorum ſicut ad ſæculares, poterunt ponere vnum, vel plures œconomos: ſi autem ad eos non pertineat munus percipiendi tales fructus, poterit ponere œconomos illa perſona, ad quam pertinet: quia cum ea loquitur Conc. Trid. ſeſſ.23.c.16.

23 Si capitulum Canonicorum ſæcularium diſcordet in electione Vicarij, & eligat plures Vicarios, quis eorum debet remanere?

℞. Ille, qui habuerit qualitates à Concilio poſitas ſeſſ. 24.c.16.

24 Capitulum ſede vacante poterit abſoluere à delictis occultis, & irregularitate facultate tradita Epiſcopis ſeſſ.24.c.6.

℞. Poterit Vicarius capituli; ratio eſt, quia in iuriſdictionalibus habet plenariam facultatem ſicut Epiſcopus, vt tenet Abb. in c. cum olim de maioritate, & obedientia cap. vni eodem titul.

25 Quam poteſtatem habet Vicarius ſede vacante?

℞. In iuriſdictionalibus omnem, quam habet Epiſcopus, quia omnis facultas Epiſcopalis in Vicarium tranſlata eſt. Trid. ſyn. vbi ſup. ſeſſ.23.c.16.

26 Vicarius recuſetur tanquam ſuſpectus quis debet eligere arbitros, vt de eius ſuſpectione iudicent?

℞. Capitulum eo modo, quo poterat Epiſcopus eos eligere.

27 Vicarius ſede vacante poteſt inſtituere præſentatum à Patrono?

℞. Poteſt ſicut Epiſcopus.

28 Vicarius procedens contra Canonicos, debet ne adhibere adiunctos?

℞. Si Eccleſia gaudeat priuilegio ad unctorum, debet eos adhibere, ſicut Epiſcopus faciebat, dum viuebat.

29 Vicarius ſede vacante poteſt ſine capitulo prouidere Parochiales Eccleſias, deputare Vicarios idoneos, & ponere edicta, & facere concurſum?

℞. Poteſt, quia ad illum ſpectat obire omnia illa munera, quæ ex Conc. Trid. ad Epiſcopum pertinebant.

30 Vicarius ſede vacante poterit dare excommunicationem ad finem reuelationis?

℞. Poterit, quia ſuccedit in omne ius Epiſcopi, & debet habere omnia neceſſaria ad exercendam iuriſdictionem.

31 Capitulum ſede vacante, vel Vicarius intra quod ſpatium temporis poteſt dare litteras dimiſſoriales?

℞. Infra annum à die vocationis. Trid. ſynod. ſeſſ. 7. cap. 10.

32 Quibus poteſt capitulum, & Vicarius ſede vacante dare litteras dimiſſoriales?

℞. Solum arctatis, videlicet obtinentibus curatum, præbendam, vel capellaniam, ſi requirant ordinem ſacrum, & hoc propter neceſſitatem. Trid. Syn. ſeſſ. 7. cap. 10.

33 Clericus non ob has cauſas accipiens litteras dimiſſoriales, quam pœnam incurrit?

℞. Si ſit in minoribus ordinibus, non gaudet priuilegio Clericorum in criminalibus; ſi ſit in maioribus, eſt ſuſpenſus ipſo Iure ad beneplacitum Epiſcopi venturi. Trid. ſyn. ſeſſ. 7. c. 10. & hoc ad beneplacitum Epiſcopi.

34 Capitulum, & Vicarius quam pœnam incurrunt, ſi ante annum dederint litteras dimiſſorias?

℞. Capitulum interdicitur, & Vicarius priuatur officio, & beneficio per annum. Trid. ſyn. ſeſſ. 7. c. 10. & ſeſſ. 23. c. 10.

35 Emolumenta prouenientia ex iuriſdictione, ſigillo, & exactis pœnis tempore ſedis vacantis, ad quem pertinent, ad capitulum ne vel ad Epiſcopum venturum?

℞. De Iure ad Epiſcopum venturum, niſi Apoſtolico priuilegio capitulo conceſſa fuerint. Abb. c. cum vos, de offic. iudic. Ordin. nu. 3. c. ſtatutum in Clem. 1. de electione in 6.

36 Salarium Vicario aſſignandum, quale debet eſſe; & vnde ſolui?

℞. Debet eſſe congruum, vt decet ad ſuſtentandam authoritatem, & debet ſolui ex dictis emolumentis.

37 Si capitulum habeat priuilegium percipiendi emolumenta ſedis vacãtis, quomodo det ea diuidere?

℞. Si capitulum ſit Canonicorum ſæcularium æqualiter inter ſe; ſi ſit regularium, qui emittunt votum paupertatis, in communi debent ea expendere.

38 Quis poteſt viſitare Vicarium ſede vacante, & eius officiales?

℞. Epiſcopus de nouo ingrediens. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. capitul. 16.

39 Quis tenetur epiſcopo de nouo intranti reddere ſcripturas, priuilegia, & rationes fructuum?

℞. Capitulum, Vicarius, & œconomi, qui ſede vacãte adminiſtrauerunt. Trid. ſyn. vbi ſup.

40 Capitulum ſede vacante poteſt dare licentiam, vt in ſua diœceſi aliquis epiſcopus edat Ordines, Chriſma, aut Confirmationem?

℞. Poteſt elapſo anno, & non ante. Trid. ſyn. vbi ſup.

41 Talis Epiſcopus cum illa licentia, quos poterit ordinare?

℞. Non ſolum Clericos illius diœceſis, ſed etiam exteros venientes ad ſe cũ litteris dimiſſorialibus.

42 Si omnes Canonici ſint diſperſi, vel hæretici, & vnus reſideat, quis debet dare dimiſſorias?

℞. In iſto caſu unus facit capitulum, & poterit dare dimiſſorias.

43 Si omnes Canonici ſint diſperſi, & epiſcopus ſit hæreticus tempore ſedis vacantis ſubditus poteſt adire Metropolitanum pro dimiſſorijs?

℞. Non poteſt; ſed debet adire Summum Pont. ratio eſt, quia talis facultas nullibi eſt data Metropolitano & in iuriſdictionalibus, vbi agitur de acquiſitione iuris alterius, quod non eſt conceſſum, expreſsè intelligitur prohibitum; ſicut è contra vbi nulli fit iniuria, neq; agitur de damno alterius, quod non eſt prohibitũ, intelligitur conceſſum, vt habetur in c. inter corporalia de tranſlatione.

44 Capitulũ ſede uacante, vel eius Vicarius electus ſuccedit in ius conferẽdi præbẽdas debitũ Epiſcopo?

℞. Non; ſed hoc ius deuoluitur ad Summum Pont. & hæc regula generalis obſeruanda eſt; capitulum ſuccedit in omne ius; in omni iuriſdictione debita Epiſcopo poſt eius confirmationem, ſed non ſuccedit in iuribus prærogatiuis debitis Epiſcopis poſt eius conſecrationem, vt in ordinationibus faciendis, conſecrandis altaribus, & ideò ius conferendi præbendas per regulas Cãcellariæ deuoluitur ad Sum. Pont. c. 2. ne ſede vacante aliquid innouetur.

45 In beneficijs, quæ vacant ſede vacante, quam poteſtatem habet capitulum, & Vicarius capituli, & quid debent agere?

℞. Cum diſtinctione; ſi beneficia ſint ſimplicia canonicatus, vel dignitates certiorem facere debere Sũmum Pont. vt ipſe prouideat de ſucceſſore; ſi verò beneficia habeant curam animarum annexam, vel aliquod munus, vel onus annexum, vt dare eleemoſynas, dicere aliquas miſſas, tunc Vicarius debet cõmittere curam Eccleſiarum, & animarum, vel onus annexum alicui idoneo Sacerdoti cum cõgrua portione, donec fuerint prouiſa dicta beneficia à Papa ne Eccleſia debitis ſibi muneribus fraudetur, & ſi beneficia fuerint curata, debent ponere edictum, facere concurſum, & eligere digniorem, dare illi litteras, vt per ſuum procuratorem ſe præſentent ante Summum Pont. vt obtineat bullam Apoſtolicam, ſicut latè dixi iſto lib. 4. c. 44. de examine, & prouiſione Parochialis Eccleſiæ, vt tenet Abb. in c. illa num. 4. ne ſede vacante aliquid innouetur.

46 Si Eccleſia habet ſimultaneam mortuo epiſcopo, poterit prouidere canonicatum, vel præbendam?

℞. Affirmatiuè, ratio eſt, quia quando ſunt duo collatores æquales vno mortuo, alius ſupplet eius vices, vt latè dico in iſto lib. 4. c. 52. de collationibus prope medium, & habetur in c. 1. ne ſede vacante aliquid innouetur in 6.

47 Capitulum poteſt ne ſede vacante recipere reſignationem beneficiorum ſpectantium ad collationẽ epiſcopi?

℞. Nõ põt, q̃a fieret iniuria, & damnũ epiſcopo venturo; tũc. n. recurrẽdũ eſt ad Sũmũ Põt. ratio eſt, q̃a capitulũ ſolũ ſuccedit in iuriſdictionib. in q̃b. ſi non eſſet aliq̃s, q̃ ill. eo ſuppleret vices, Eccleſia detrimẽtũ pateretur. c. illo ne ſede vacãte aliquid innouetur.

CAPVT

CAPVT II.

Ne Sede Vacante Aliquid innouetur.

1 QVando dicitur vacare ſedes?
℟. Quando caret Epiſcopo, qui eſt mortuus, & non gubernatur per proprium, & verum Eccleſiæ ſponſum, ſed per capitulum, & per Vicarium à capitulo electum, & per adminiſtratores à capitulo poſitos, tunc enim Eccleſia habetur, vel vt vidua, & orfana, & gaudet priuilegijs conceſſis viduis, orfanis, & minoribus. tenet Abb. in c. 1. ne ſede vacante aliquid innouetur.

2 Vicario ſedis intelligitur ne ſolum de ſede Epiſcopali?
℟. Principaliter intelligitur de ſede Epiſcopali, & etiam intelligitur de quacumque dignitate, canonicatu, præbenda, vel beneficio, dum caret poſſeſſore ad hoc, vt gaudeat talis Eccleſia priuilegijs prærogatiuis à Iure conceſſis Eccleſiæ vacanti, vt non poſſit contra eam præſcribi, & ſic omnia iura, quæ loquuntur de ſede Epiſcopali, loquuntur de ſede cuiuſcunq; beneficij etiam minimi; Eccleſia enim omnes filios equaliter amplectitur. tenet Abb. in c. 1. iſto tit.

3 Vicarius ſpirat ne mortuo Epiſcopo?
℟. Affirmatiuè, & alius eligitur à capitulo, vt dictũ eſt; ratio eſt, quia eius iuriſdictio pendebat à volũtate, & poteſtate Epiſcopi. tenet Abb. in c. 1. iſto tit.

4 Qui ſuccedit Epiſcopo mortuo in gubernatione?
℟. Capitulum in omni iuriſdictione, vt latè dictũ eſt c. 1. & tenet Abb. in c. 1. iſto tit.

5 Vacante ſede, Eccleſiæ ſtatus poteſt ne mutari?
℟. Non, quia diſtituta eſt ſolatio paſtoris, & defenſoris, & non eſt, qui eam defendat, vt habetur in cap. 1. iſto titulo.

6 Eccleſia vacãte poſſunt bona Epiſcopi, vel Eccleſię alienari, vel ꝑmutari, vel aliquid in eis immutari?
℟. Non poteſt ſub grauiſſimis pœnis; omnia enim debent eſſe in eodem ſtatu, in quo Epiſcopus mortuus eam relinquit; ratio eſt, quia neq; Summus Pont. Eccleſia vacante aliquid innouat, quia non eſt, qui defendat ius Epiſcopi, neq; qui pro ſede loquatur c. 1. iſto tit.

7 Capitulum Canonicorum ſæcularium, vel Canonicorum regularium poterit alienare aliquid de bonis Epiſcopi ſede vacante?
℟. Non poteſt, neque paruas terrulas, neq; eas permutare, neq; vendere ſub grauiſſimis pęnis infra poſitis. c. 1. iſto tit.

8 Capitulum Canonicorum ſæcularium, vel fratrũ regularium Cathedralium Eccleſiarũ, vel Collegiatarum, vel cuiuſcunq; Eccleſię etiam minimæ, quam pęnam incurrunt, ſi bona Eccleſiæ ſede vacante in proprios vſus conuertunt, vſurpent, vel alienent, vel vẽdãt, vel conſentiãt vſurpare, alienare, vel vẽdere?
℟. Excommunicationis à Iure, & ſuſpenſionis, & priuantur beneficijs obtentis, & innabilitantur ad obtinenda, & ſi fuerit patronus, priuatur Iure patronatus, & ab hac excommunicatione ſolum à Papa abſoluuntur poſt factam integram reſtitutionem, & hęc excommunicatio comprehendit Imperatorem, Reges, & Principes, & ponitur non ſolum vſurpantibus tempore ſedis vacantis, ſed etiam viuo Epiſcopo, & contradicente; ratio eſt, vt Eccleſiæ bona defendantur timore tàm magnæ pœnæ. Trid. ſyn. ſeſſ. 22. c. 11. & in clem. ſtatutum ne ſede vacante aliquid innouetur, & in c. quia ſæpe. c. generali de electione in 6.

9 Clericus, qui vſurpauit, alienauit, vel conſenſit alienare bona Eccleſiæ poſt reſtitutionem integram factam, & abſolutionem obtentam à Summo Pont. habet ne aliam pœnam?
℟. Poſt dictas pęnas ſuſpenditur arbitrio ſui ordinarij, & per tempus ordinario bene viſum; ratio eſt, vt poteſtas Epiſcopi manifeſtetur, & eius timore arceãtur à tali crimine, & tàm pernicioſo Eccleſiæ. Trid. ſyn. ſeſſ. 22. c. 11. in fine.

10 Contractus factus à Canonicis, vel à Clericis ſuper bonis Eccleſiæ, vel conceſſiones ab eis factæ aliquibus perſonis, & etiam alijs Eccleſijs, vel Confraternitatibus Epiſcopo mortuo, & ſede vacãte tenẽt ne?
℟. Negatiuè, neq; habent aliquam firmitatem, imò ipſo Iure ſunt nullæ abſq; aliqua declaratione, & ſẽtentia, & ſucceſſor in beneficio poterit ſua propria authoritate recuperare dicta bona, tanquam ſi non eſſent alienata, imò excommunicatur, ſi id non faciat, & omnibus vijs, & remedijs non recuperet dicta bona, & defendentes, & retinentes dicta bona ſunt etiam excommunicati, vt habetur in c. 1. & fin. ne ſede vacante aliquid innouetur.

11 Oeconomus Eccleſiæ, vel epiſcopi tempore ſedis vacantis, ceſſat ne eius officium?
℟. Cum diſtinctione in rebus præiudicialibus Eccleſię, ſcilicet, vt citetur ad lites, vel ad receptionem teſtium ceſſat eius officium, ne Eccleſiæ præiudicium inferatur; ſed ad hoc, vt defendat Eccleſiam, vt non procedatur contra eam, & vt demonſtret ſedem vacare, & non ſolum debet admitti ęconomus, qui fuit epiſcopi, vel Eccleſiæ, ſed quilibet Parochianus de populo; ratio eſt, quia defenſio Eccleſiæ æqualiter ad omnes pertinet, vt habetur in c. conſtitutus ne ſede vacante aliquid innouetur.

12 Sententia lata contra Eccleſiam ſede vacante tenetur?
℟. Negatiuè, neq; proceſſus factus, neq; receptio teſtium, neq; ullus actus iudicialis; tandem nihil tenet, quod Eccleſiam præiudicari poſſit, vt habetur in c. 1. & ult. iſto tit.

13 Præſcriptio currit contra Eccleſiam tempore ſedis vacantis?
℟. Negatiuè, ſed quieſcit, ratio eſt, quia vbi non eſt negligentia, præſcriptio non currit c. illa iſto tit.

14 Capitulum poteſt abſoluere excommunicatum ab Epiſcopo mortuo?
℟. Poterit, quia eſt actus iuriſdictionis. tenet Abb. in c. illa ne ſede vacante aliquid innouetur.

15 Archiepiſcopus poteſt ne mittere Viſitatorem ad Eccleſiam vacantem ſui ſuffraganei?
℟. Nõ põt, neq; in ea exercere aliq̃ iuriſdictionẽ, niſi illã quã habebat epiſcopo viuo, niſi forte ꝓpter negligẽtiã capituli ad eũ deuoluatur aliqua iuriſdictio, ſicut deuolueretur, ſi epiſcopus fuiſſet viuus. tenet Abb. c. 1. ne ſede vacante aliquid innouetur.

CAPVT III.

De Poſtulatione Prælatorum.

1 QVid eſt poſtulatio?
℞. Eſt petitio facta coram Summo Pont. à populo, vel à clero poſtulante Prælatum. c. bonæ memoriæ de poſtulatione.

2 Quę differentia eſt inter poſtulationē, & electionē?
℞. Poſtulatio videtur quod ſemper ſit de aliqua perſona aliàs docta, benemerita, ſed incligibilis propter aliquem defectum particularem, verbi gratia, ſi non eſt legitimus, vel ſi nō habet ætatem, & ſic ſuperior nō tenetur admittere poſtulationes, ſi nō vult; at verò electio eſt de perſona capaci, & ſic ſuperior debet illum confirmare. c. vnico de poſtulatione Prælatorum in 6.

3 Poſtulatio ad quem fit?
℞. Ad Papam, Imperatorem, vel Regem, non ad Epſcopum, neq; ad iudices inferiores, niſi in his rebus, in quibus ipſi poſſunt diſpenſare. c. vnico de poſtulatione Prælatorum in 6.

4 Qui debent poſtulari?
℞. Qui moribus, vita, ætate exemplo, & doctrina refulgent, & habent teſtimonium, & gradū ſuæ ſcientiæ in aliqua publica vniuerſitate, licèt alias patiantur aliquem defectum, ſine culpa ipſorum, c. cum in cunctis de electione.

5 Qui non debent poſtulari?
℞. Qui violauerunt interdictum poſitum à Summo Pont. vel ſunt excommunicati, vel non præſtiterunt obedientiam ſummo Pont. vel ſunt hæretici c. 1. de poſtulatione Prælatorum.

6 Quis habet actionem poſtulandi?
℞. Capitulum, Collegium, Communitates, Vniuerſitates, c. gratum de poſtulatione.

7 Poſtulatio a quo numero perſonarum ex his Cōmunitatibus debet fieri?
℞. Ad minus à tertia parte Collegij, vel Communitatis, aliter nō eſt admittenda: ratio eſt, quia ius poſtulandi non competit particulari perſonæ, ſed ſolum Communitati, cum in ea reſpiciatur ad bonū Cōmunitatis, cap. bonæ memoriæ de poſtulatione.

8 Quæ Communitas priuatur actione poſtulandi?
℞. Illa Communitas quæ poſtulat perſona indignā, ſicut, qui eligit indignum priuatur electione. c. gratum de poſtulatione Prælatorum.

9 Communitas, quę habet ius poſtulandi quando poteſt variare poſtulationem?
℞. Antequam præſentetur ſuperiori poſtulatio, nam poſtquam poſtulatio eſt præſentata, non eſt locus variandi, ratio eſt, quia poſtulatio non habet duos actus ſucceſſiuos, ſed vnum. c. bonæ memoriæ. c. poſtulationem de poſtulatione Prelatorum.

10 Per poſtulationem ſæpè factam acquirit ne ius poſtulandi aliqua cōmunitas, vel capitulū, ita vt electio fieri non poſſit a Principe, vel ſuperiori niſi precedente poſtulatione?
℞. non acquiritur aliquod ius, quia poſtulatio, & eligere poſtulatum; taliter dependent à gratia, & mera liberalitate Principis, quòd ſi ipſe voluerit, poterit ante poſtulationem, & poſt poſtulationem eligere aliū, & nō poſtulatū. c. 1. de poſtulatione, & Ab. ibi.

11 Poteſt Epiſcopus eligi in aliam Eccleſiam?
℞. Nō poteſt, ſed bene poteſt poſtulari ad aliam Eccleſiam; ratio eſt, quia Epiſcopus habet coniugium ſpirituale cum ſua Eccleſia, tanquā cū vera ſponſa, & eſt illi matrimonialiter ligatus, & ideo antequam deſponſetur cum ſecunda ſponſa, debet à Sum. Pont. ſolui primū vinculū, vt latè dixi lib. 4. c. 11. de trāslatione Epiſcopi nu. 6. 7. 8. 9. 10. & 11. & habetur in c. honor in gloſſa, & in c. ex vnanimiter de poſtulatione Prælatorum, & in c. 2. de translatione Epiſcopi.

12 Poteſt quis ſimul poſtulari, & eligi?
℞. Negatiuè, quia poſtulatio, & electio ſunt diſtincta iura, & fiunt à diſtinctis perſonis, nam poſtulatio fit ab inferiori, electio à Superiori, vt habetur in c. 1. de poſtulatione Prælatorum in 6.

13 Ad quid prodeſt poſtulatio?
℞. Ad hoc vt Princeps intelligat voluntatem ſubditorum, & accommodando ſe eorum deſiderio, det illis Prælatum ſibi gratum. tenet Abb. in c. 1. de poſtulatione Prælatorum.

14 Clerici, Canonici, Dignitates, Abbates, poſſunt ne poſtulari, & eligi in Epiſcopos, liberè abſque aliqua diſpenſatione?
℞. Illi tales poſſūt liberè eligi in Epiſcopos, & aſcendere, a ſuis præbendis ad munus Epiſcopale, abſq; aliqua diſpenſatione: ratio eſt, quia licèt ſint vni Eccleſiæ aſtricti, nō tamē ſunt illi matrimonialiter alligati, vt Epiſcopi: cum Eccleſia ſolum vnum habeat ſponſum, vt habetur in c. etiam ſi honor in gloſſa de poſtulatione Prælatorum iſto titulo, & c. ſi Abbatem de electione in 6.

15 Sæcularis poteſt poſtulari: vt eligatur in Epiſcopum in Cathedralem?
℞. Si habeant vigeſimum ſeptimum annum, & reliquas qualitates, bene poſſunt poſtulari, quia D. Ambroſius cum eſſet iudex ſecularis acclamatione populi poſtulatus fuit in Archiepiſcopū Mediolanenſem, vt habetur in extrauag. comm. de poſtulatione Prelatorum. c. diſpendijs, ſed poſt Concilium Trid. debet habere quis triginta annos ætatis, vt eligatur in Epiſcopum.

CAPVT IIII.

De Electione & electi poteſtate.

1 DE Iure antiquo ad quem pertinebat electio Epiſcopi in eccleſijs Cathedralibus, & Collegiatis?
℞. Electio Epiſcopi de Iure antiquo pertinebat ad Collegiū Canonicorū Eccleſiæ Cathedralis, & Collegialis, & cōfirmatio ad Sum. Pont. facto prius ſufficiente examine de vita, & moribus electi, ſed hodie per diuerſa priuilegia Summorū Pont. Reges, & plurimi Principes ſæculares habent præſentationē Epiſcoporum in ſuis regnis, & Summus Pont. habet electionem, confirmationem, approbationem, & conſecrationem, vt habetur in c. 1. & c. poſtquam de elect.

2 Popu-

2 Populus poteſt eligere Prælatum communi clamore,ſicut cōtigit in electione Sancti Ambroſij Archiepiſcopi Mediolanenſis?

℞. Non poteſt,imò clamor populi ab electione repellendus eſt;ratio eſt,quia ex hoc poſsũt prouenire plurimę diſſenſiones,& in electione Diui Ambroſij miraculosè poſtulatus fuit à populo, c.otius Epiſcopus de electione.c.cum terra.iſto tit.

3 Intra quot menſes debet Prælatus eligi in Cathedrali, vel Collegiali Eccleſia?

℞. De Iure intra tres menſes, aliàs deuoluitur electio ad ſuperiorē, ratio eſt, ne Eccleſia tanto tēpore deſtituatur ſolatio paſtoris. c. ne ꝓ defectu de elect.

4 Quis debet eligi in Epiſcopum?

℞. Qui natus eſt ex legitimo matrimonio, dignus, ſcientia,virtute,moribus,ætate,& graduatus in Iure Canonico, vel in ſacra Theologia. c.cum in cunctis de electione.

5 Quam ætatem debet habere Epiſcopus electus?

℞. Triginta annorum completorum,vt maiori prudentia,& ſcientia fulgeat,& gubernet.Trid.ſyn.ſeſ. 7.c.1. de reformation. & c. cum in cunctis de elect.

6 Schiſmaticus,qui fecit pęnitentiam,ad Eccleſiam controuerſus,poteſt ne eligi in Epiſcopum?

℞. De Iure talis electio facta à Canonicis nulla eſt, ſed Papa poteſt diſpēſare,ſi perſona ſit tàm digna,& neceſſaria Eccleſiæ Dei. c.quia diligentiam de elect.

7 Illegitimus poteſt ne eligi in Epiſcopum?

℞. Negatiuè,imò talis electio eſt nulla ipſo Iure, & electores priuantur poteſtate eligendi pro illa vice, & electio deuoluitur ad ſuperiorem, ratio eſt, quia eligunt perſonam incapacem, ſed illegitimus benè poteſt poſtulari abſq;aliqua pœna, cum aliquando illegitimi ſint doctiſſimi,& homines magnæ virtutis, quia illegitimatio non vitiat mentem, neq; animam,neq;eſt in culpa hominis.c. innotuit de elect.

8 Cardinalis,ſi eſt vtilis vniuerſali Eccleſiæ, debet ne eligi in Epiſcopum?

℞. Negatiuè,ſed alijs præmijs honorari,& ſuſtentari, ratio eſt, quia bonum vniuerſale præfertur bono particulari, ſicut caput præfertur alijs membris, vt habetur in c.bonæ memoriæ de poſtulatione.

9 Cardinalis in quibus rebus debet eſſe vtilis vniuerſali Eccleſiæ,vt non eligatur in Epiſcopum?

℞. In confutando hæreticos, in conſiliando, adiuuādo Summum Pontificem in negotijs Eccleſię,vt habetur in c.bonæ memoriæ de poſtulatione Prælatorum;imò ſi talis ſit Epiſcopus,ex iſta cauſa excuſatur à reſidentia,vt latè dicitur iſto lib.4. c.5. de reſidentia Epiſcopi.

10 Electus in Epiſcopum intra quod tempus debet acceptare ſuam electionem?

℞. Intra menſem à die notitiæ,vt habetur in c. quam ſit de electione in 6.

11 Si Religioſus eligatur in Epiſcopum, & conſentiat abſq; licentia ſui Superioris, valebit ne talis acceptatio?

℞. Non valebit, ſed iterum debet dari alius conſenſus cum licētia ſui Superioris;ratio eſt, quia religioſus,dum non eſt abſolutus, & liberatus à voto obedientiæ per Summum Pont.non eſt ſui iuris,neq;hēt velle,neq;nolle.c.ſi religioſus de elect.in 6.

12 Si tempore electionis aliquis ſit idoneus ad Epiſcopatum obtinendum, & ante confirmationem ex aliquo accidenti, vel delicto fiat indignus, debet ne attendi tempus ad conſiderandam validitatem electionis eius?

℞. Affirmatiuè,& non ſolum tempus electionis in electo, verum etiam in electoribus; ratio eſt, quia de futuris nulla ſcientia eſt in hominibus,vt habetur in c.dudum de electione.

13 Quando vacant beneficia Canonicatus,vel dignitates,quas poſſidet electus in Epiſcopum?

℞. Poſtquam eſt confirmatus,& conſecratus,& pacificam poſſeſſionem adeptus, tunc beneficia ipſo Iure vacant, & non antea;ratio eſt, quia non debet quis ſpoliari bonis,quibus ſuſtentatur, donec pacificè poſſideat alia bona, ad quæ aſcendit per Epiſcopatum,quia aliter eſſet facere illi iniuriam,& nō honorem, aut vtilitatem; nam ratione conſentaneum eſt,vt Epiſcopus,& alius electus in Canonicum non amittant fructus primi beneficij, donec incipiant percipere fructus ſecundi beneficij, vt expreſsè tenet Abb.in c.de multa de præbendis,& dignitatibus nu.12.& cum illo omnes DD.in c.cum in cunctis,& in c.cū verò de electione,& ibi gl.expreſsè. Clem.ſi. de electione,& c.licet de præbendis lib.6.

14 Electus ante eius conſecrationem poteſt renuntiare beneficia,quæ poſſidet certæ perſonæ?

℞. Non poteſt,quia hoc eſſet in fraudem ſedis Apoſtolicæ,ad cuius diſpoſitionem vacant dicta beneficia,licèt in Regnis Hiſpaniæ ex antiqua conſuetudine,& vſu cum quis eligitur in Epiſcopum, renuntiat beneficia,quæ poſſidet in fauorem alicuius perſonæ a Rege nominatæ, quæ ſemper eſt perſona magni meriti.c.noſti de electione.

15 Si quis electus in Epiſcopum ſua culpa, vel infirmitate nolit conſecrari, quando vacant eius beneficia,vel dignitates?

℞. Poſt tres menſes illi datos ad eius conſecrationē, hoc intellige, ſi aſſequtus fuerit poſſeſſionem fructuum Epiſcopatus,vt tenent DD.loco allegato.

16 Si quis conſecratus fuit, & non adeptus poſſeſſionem, neque fructus ſui Epiſcopatus vacant ne eius beneficia poſt conſecrationem?

℞. Non vacare, quia non ſolum attēditur conſecratio, ſed poſſeſſio Epiſcopatus, & beneficij ſecundi,vt ex eius fructibus commodè ſuſtentetur, ne mēdicet. tenent DD. ſupr. allegat.

17 Quis debet confirmare electum in Epiſcopum?

℞. Solus Summus Pont. cum confirmatio Epiſcopi ſit de rebus maioribus Eccleſiæ Catholicæ,vt habetur in c.venerabilem de electione.

18 Si electus in Epiſcopum ante cōfirmationem adminiſtrat Epiſcopatum, vel inueniatur, quòd non habet ſcientiam neceſſariam,quã pęnam incurrit?

℞. Amittit electionem de ſe factam; ratio eſt, quia per ſolam electionem non datur illi aliqua iuriſdictio,ſed eſt quaſi lutum poſitum in manu figuli, ſed ſi erat Canonicus eiuſdem Eccleſiæ,& adminiſtrat, vt Canonicus non incurrit pœnam. c. qualiter, & c. auaritiæ de electione.c.bonæ memoriæ iſto titu. c. auaritiæ. iſto titul.in 6.

19 Electus, & confirmatus in Epiſcopum ante eius conſecrationem, quam poteſtatem habet?

℞. Poteſt exercere omnia, quæ ſunt iuriſdictionis, ſententiare, dare licentiam ſubditis,vt adminiſtrēt Sacramenta, prouidere beneficia vacantia, & poſt conſecrationem poteſt exercere ea, quæ ſunt ordinis,& non antea,vt habetur in c.tranſmiſſa de elect.

§.

De Electione Canonici in Eccleſijs cathedralibus, & collegiatis.

20 Electio Canonici debet eſſe libera?

℟. Non ſolum debet eſſe libera, ſed eſt poſita in Iure pęna grauiſſima excommunicationis ipſo facto incurrenda Potentatibus, & perſonis potentibus, vel cuicumq; perſonę cuiuſcumq; conditionis ſit, qui minatur Canonicos, vt ferant ſuffragium pro aliqua certa perſona, quam ipſe vult, vel ijs, qui aggrauant Canonicos, eorum parentes, vel famulos, vel vſurpãt eorum bona, eò quòd non tulerunt ſuffragium pro illa certa perſona, vt habetur in c. ſciant de electione in ſexto.

21 Canonico mortuo, & non ſepulto poteſt fieri electio ab Epiſcopo, vel a Capitulo?

℟. Siue electio pertineat ad Epiſcopum ſolum, ſiue ad Epiſcopum, & capitulum ſimul talis electio non valet, & eſt irrita, ratio eſt, quia in quũ eſt, ſiue in bello, ſiue in pace, vt officium, vel beneficium prouideatur in alium ante eius ſepulturam, & requiem, & denotat nimiam cupiditatem in electore, vt habetur in c. bonæ memoriæ de electione.

22 In electionibus eſt ne ſeruãda cõſuetudo Eccleſię?

℟. Eſt ſeruanda cum tanto rigore, quòd licèt de Iure electio Canonicorum pertineat ad Epiſcopum, & Canonicos ſimul, ſi in aliqua Eccleſia ſit cõſuetudo, vt iſta electio pertineat ad totos Canonicos, Epiſcopus non habet ſuffragium, ſed debet relinquere eos in ſua conſuetudine; ratio eſt, quia ius eligendi præſcribitur, & Canonici ſunt capaces præſcribendi cõtra Epiſcopum, vt habetur in c. cum Eccleſia de electione?

23 Qui ſunt modi eligendi?

℟. Tres, per compromiſſum, per inſpirationem Spiritus Sancti, vel oretenus, per ſcrutinium ſecretũ, vel publicum c. quapropter de electione.

24 Quæ eſt electio per compromiſſum?

℟. Quando omnes electores nemine diſcrepante cõpromittunt electionem alicuius præbendæ in aliquas certas perſonas doctas, & bonæ vitę, vt tollantur diſſenſiones, & bene eligatur. c. cauſa. n. c. in cauſis de electione.

25 Quare in compromiſſo debẽt concurrere omnes Canonici nemine diſcrepante, & non ſufficit maior pars cum compromiſſum dirigatur ad pacem?

℟. Ratio eſt, quia quilibet Canonicus elector habet ius proprium eligendi, & illo priuari nõ poteſt a maiori parte capituli, ideo omnes debent concurrere, & poſtquam factum fuit compromiſſum ab omnibus, à maiori parte non poteſt reuocari. c. cauſam c. in cauſis de electione.

26 Compromiſſarij ad electionem Canonici vnde debent aſſumi?

℟. De ipſo capitulo, & poſſunt eligere vnum ex ipſis compromiſſarijs, ſi hoc in compromiſſo expreſsè non ſit prohibitum, & poſſunt eligere ſuos fratres, & propinquos. c. cum in Iure de electione.

27 Compromiſſarij ſemel electi poſſunt ne reuocari à toto capitulo?

℟. Si non cœperunt exercere compromiſſum, benè poſſunt reuocari, quia res eſt integra; ſi autem cęperunt exercere compromiſſum, non poſſunt amplius reuocari à toto capitulo, quia iam radicata eſt iuriſdictio in eis. c. cum inter de electione 3.

28 Canonici tenentur ne neceſſariò acceptare electũ per compromiſſarios, ſiue ſit dignus, ſiue non ſit magis dignus?

℟. Si fuit ſeruata forma compromiſſi, neceſſariò tenentur acceptare electum per cõpromiſſarios, quãquam non ſit magis dignus, ratio eſt, quia omnis poteſtas Canonicorum eligẽdi eſt in compromiſſarios tranſlata, & ſicut ſi Canonici per ſe ipſos eligant nõ magis dignum, ſed dignum, tenet electio, ſic tenet hęc eadem electio facta per compromiſſarios, vt habetur in c. cum dilectus de electione.

29 Compromiſſarij quem tenentur eligere?

℟. In conſcientia tenentur eligere magis idoneum ad regimen Eccleſiæ, ſed ſi eligant ſolum idoneum, ſufficit, & facta vna electione non poſſunt reeligere, etiam ſi non ſit publicata. c. cauſam de electione.

30 Si compromiſſarij eligant indignũ, Canonici tenentur eum acceptare, & dare illi poſſeſſionem?

℟. Non; imò poteſtas eligendi ceſſat, & deuoluitur ad electores; ratio eſt, quia compromiſſarij fecerunt cõtra formam compromiſſi, & eorum iuriſdictio eſt limitata, & arctata ad ſolum compromiſſum. c. ſi cõpromiſſarij de electione in 6.

31 Si compromiſſarij non elegerint intra tempus cõſtitutum in compromiſſo, ad quẽ deuoluitur electio?

℟. Diſtinguendo; ſi compromiſſarij conſumpſerunt totos tres menſes vtiles, quos Canonici habent ad eligendum, & non elegerũt, deuoluitur electio ad ſuperiorem, tanquam ſi Canonici eos conſumpſiſſent ſine electione; ſi verò tempus compromiſſi fuit per duos meſes, & in illo tempore non elegerunt, deuoluitur electio ad Canonicos, vt in alio tertio menſe vtili eligant; ratio eſt, quia finito tempore ſpirat cõpromiſſum, & Canonici reſtant cum ſua libertate. c. ſi compromiſſarij de electione in 6.

32 Si ſint ſeptem Canonici compromiſſarij, & electio ſit de Epiſcopatu, vel de aliqua dignitate, & tres eligant vnum de capitulo in Epiſcopum, & alij tres vnum ex compromiſſarijs, nempè ſeptimũ, quis horum erit Epiſcopus?

℟. Ille, qui fuit electus ex compromiſſarijs obtinebit Epiſcopatum; ratio eſt, quia quando electus fuit in iudicem compromiſſarium, reputatus fuit ab vniuerſo capitulo tanquam magis dignus, & habet qualitatem iudicis compromiſſarij, & alius de capitulo habet ſolam qualitatem Canonici, vt habetur in c. cum de iure electione.

33 Quę eſt electio oretenus, & vbi eſt magis vſitata?

℟. Quando aliquis Epiſcopus, vel perſona docta prę-eſt electioni, & omnes electores veniunt ad ipſum ſingulariter, & notario præſenti, vel illi, qui ſcribit electionem, dicunt proprio ore, eligo Petrum, & ipſe notat in carta, & poſtea facta regulatione dicit, Ioãnes canonicè electus eſt per maiorem partem ſuffragiorum, & hęc electio magis vſitata eſt inter moniales, quia cum ſint mulieres, non omnes neſciunt legere, & ſcribere.

34 Quæ

34 Quæ eſt electio per inſpirationem Spiritus Sancti,ſiue per acclamationem viuæ vocis oraculo?

℟. Quando omnes electores vna voce, vel ſaltē maior pars eorum acclamantes dicunt omnibus audiētibus,eligimus Petrum in Epiſcopum,vel Canonicū, & iſta electio erat magis vſitata in electione Summi Pontificis vſq;ad Gregorium XV.qui eam irritauit, vt infra dicemus.c. qua propter de electione.

35 Quæ eſt electio per ſcrutinium, & quotuplex eſt ſcrutinium?

℟. Scrutinium eſt duplex;publicum, & ſecretum,ſecretum quando omnes electores congregantur, & per ſuffragia ſecreta faciunt electionem; publicum, quando quilibet in ſuo loco vnus poſt alterum ſeruata ſua antiquitate dicit eligo Petrum, alius dicit eligo Ioannem,& poſtea de his duobus fit ſcrutiniū. c.quapropter de electione.

36 Ad Canonicam electionem per ſcrutinium faciēdam,quæ pars Canonicorum requiritur?

℟. Maior pars totius capituli, ita vt ſi ſint viginti Canonici electus debeat habere neceſſariò vndecim ſuffragia,& ſi non habeat niſi decem, & alij decem in alios oppoſitores diuidantur,fit ſecundum ſcrutinium, & poſtea fit tertium inter duos, vſq; dum deueniatur ad hoc, vt vnus habeat electionem Canonicam cum maiori parte capituli.c.Eccleſia veſtra. c.cumana de electione.

37 Debent ne omnes Canonici electores aſſiſtere ad collationem ſuffragiorum in ſcrutinio?

℟. Debet aſſiſtere ſaltem maior pars capituli; ratio eſt,quia eſt actus ſubſtantialis,& debet iuridicè fieri ad ſatisfactionem omnium electorum, qui in eadem re ſunt iudices æquales.

38 Suffragium, ſeu votū Canonici in electione quomodo debet eſſe?

℟. Certum,& determinatum pro vna,certaq; perſona abſq;aliqua ambiguitate,vt habet in c.in electionibus de electione in 6.

39 Suffragia conditionalia,vel incerta,vel alternatiua,vt ſi quis dicat eligo Petrum, vel Ioannem, vel dicat eligo Ioannem,ſi ſit doctoratus,vel dicat eligo hominem doctum,vel virtute pręclarum,& hoc ponat in ſchedula, quam mittit in ſcrutinio,iſta ſuffragia ſi inueniantur,quid operantur?

℟. Habentur,vt nulla, vnde electio non annullatur, ſed illud ſuffragium reijcitur.c.in electionibus de electione in 6.

40 Si quis eligat plures, vel duos, & dicat eligo Petrum, & Franciſcum iſta electio quid operatur?

℟. Electio plurium non eſt electio,ſed nominatio, & hoc ſuffragium repellitur,& cæteri,qui purè elegerunt faciunt electionem, vt habetur in c. cum ſicut de electione.

41 Quis debet eligi in Canonicum?

℟. Magis idoneus ad regendam illam præbendam, ſcilicet,qui habuerit maiorem ſanctitatem, & virtutem,præferatur illi,qui habet maiorem ſcientiam; ratio eſt,quia hic agitur de maiori vtilitate Eccleſię. Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.18.Gonzalez ad regulam 8.Cancellariæ,gloſ.4.nu.112.Garcia de beneficijs part. 9. c.2. num.111.

42 Quis dicitur abſolutè magis idoneus?

℟. Magis idoneus dupliciter ſumitur, ſcilicet per ſe, vel per accidens;aliquis poteſt eſſe per ſe magis idoneus,quia eſt ſanctior,& doctior alio; & poteſt alius eſſe magis idoneus per accidens,quia habet maiorē prudentiam, animum magis quietum,maiorem cognitionem, & experientiam illius officij, vel aliam qualitatem magis neceſſariam, ad regimen illius præbendæ,& hæc omnia ſunt conſiderāda à Canonico electore, ſemper attendendo maiorem quietē, & vtilitatem illius Eccleſiæ, vt tenet Couar.in regula peccatum p.2.§.7. num.4.

43 Quas qualitates debet conſiderare Canonicus in oppoſitoribus, vt eligat magis idoneum?

℟. Variæ ſunt Doctorum opiniones, quas refert Petrus Auguſtinus Barbola in remiſſionibus doctorū ſuper c.18. ſeſſ.24.Conc.Trid.ſed mihi videtur tutius eſſe, vt qualitates conſiderentur eo ordine, quo concilium eas poſuit, nempè vt ſemper eligatur magis idoneus reſpectu Eccleſiæ, ſi virtutes, & mores ſint approbatæ, & Canonicus nunquam errabit, ſi ſemper quæſierit,& inueſtigauerit maius bonum Eccleſiæ ſine aliqua affectione, vt tenet Gonzalez & Niclaus Garcia ſup.cit.

44 Si aliquis è capitulo, vel de Eccleſia ſit litteratus, & ſe opponat cum alijs, eſt ne præferendus?

℟. Si Canonici eligant Epiſcopum, & in eadem Eccleſia ſit Canonicus idoneus, ille debet aſſumi in Epiſcopum,& non debet eligi de alia Eccleſia, ſimiliter ſi aliqua præbenda,dignitas, vel portionarius, ſe opponat ad Canonicatum, & ſit dignus, ille eſt omnibus alijs præferendus;ratio eſt, quia in electione illius, tota Eccleſia honoratur, cum ſit omnium frater,& membrum totius Eccleſiæ. c. ne pro defectu. c.cum inter, & ibi gloſſa notabiles, & verbo aliam de electione.

45 Qua pœna puniuntur electores, ſi ſcienter eligāt indignum?

℟. Priuantur poteſtate eligendi, & deuoluitur electio ad illos, qui non peccauerant, & elegerunt dignum & etiam priuantur beneficijs per triennium, vt habetur in cap.cum Victorienſis Eccleſia. c. per inquiſitionem de electione.

46 Si quis ſcienter ferat ſuffragium pro indigno, & ille indignus non obtineat canonicatum, qua pœna punitur?

℟. Peccat mortaliter, ſed quia electio non ſortita fuit effectum, non priuatur poteſtate eligendi, neque beneficijs;ratio eſt,quia cum ſit iudex in re graui, iniuſtè iudicauit, & per ſuum ſuffragium potuit alius dignus perdere ſuum honorem,& prębendam, vt habetur in capitul.perpetuò de electione in 6.

47 Quod tempus habent canonici ad eligendum canonicum in Eccleſijs, vbi electio canonicorum ad canonicos pertinet,vel in electione canonici Doctoralis, Magiſtralis, vel lecturę, qui per bullas Apoſtolicas eliguntur in qualibet Eccleſia?

℟. Tres menſes à die mortis vltimi poſſeſſoris, vel à die notitiæ; ratio eſt, ne pręb enda ſtet ſine poſſeſſore, & Eccleſia defraudetur ſeruitio, & miniſterio illius canonici.c.his, quibus de electione.

48 Si electus in canonicum non acceptet ſuā electionem, vel moriatur ante poſſeſſionem, vel electio irritetur ex modo eligendi, vel ex alijs cauſis, quod tēpus habent canonici ad faciendam ſecundam electionem?

℟. Alios tres menſes vtiles, dummodo non interueniat fraus; ratio eſt, quia omnia facta in prima electione ſunt irrita, & nihil operantur in ſecunda electione.

ctione. c.ſi electio de electione in 6.

49 Quid debent facere canonici, in electione alterius canonici, vt ritè fiat?

℟. Poſt mortem poſſidentis, vel poſt legitimam vacationem illius præbendæ, ſiue ſit per aſcenſionem ad Epiſcopatum, vel alio modo, Decanus debet congregare capitulum, & citare omnes canonicos, & ante eos legere bullam, & priuilegium Summi Pōtific. in cuius virtute illa Eccleſia poteſt prouidere illam præbendam, & obſeruare bulla ad vnguem. Secundò debet monere ſuos canonicos, vt in illa electione eligant magis dignum ad gubernationem illius Eccleſiæ. Tertiò debet committere duobus de capitulo, vt faciant edictum cum omnibus conditionibus poſitis in dicta bulla, & illud affigant ad valuas Eccleſiæ, & ad portas ſtudiorum generalium, vt omnibus ſit notum & concurrant homines docti ad illam præbendam?

50 Poterit capitulum finito tempore edicti prolongare edictum, & illud aperire, vt alij veniant ad cōcurrendum, qui in tempore edicti non potuerunt venire?

℟. Si intra terminū edicti Eccleſia voluerit illud terminum prorogare ad alios viginti, vel triginta dies, bene poterit, quia ſicut fuit libera ad ſtatuendū terminum triginta dierum, eſt libera ad prorogandum dictum terminum; ſi verò elapſo termino edicti aliquis compareat, & petat, vt admittatur, tunc Eccleſia non poterit aperire terminum edicti; ratio eſt, quia fit iniuria alijs, qui comparuerunt intra tēpus vtile, & quamuis Concilium Trident. cap. 18 ſeſſ. 24. loquendo de beneficijs curatis dicat, ꝙ omnes ſcripti examinentur, intelligitur, ſi comparuerunt in tempore habili, vt habetur in cap. cupientes de electione in 6.

51 Si aliquis ex oppoſitoribus per ſuum legitimum procuratorem fuit ſcriptus ad examen, & ſi conſtituto die nō venit perſonaliter ad legendum, & poſtquam omnes legerunt, ipſe comparcat ante prouiſionem, eſt ne audiendus?

℟. Si probauerit eſſe detentum infirmitate, vel legitimo impedimento, debet admitti ad faciendam ſuā lectionē, ſed non ideo debet poni edictum de nouo; ratio eſt, quia legitimè impedito nulla currit pœna, neque mora, ſic cenſuerunt Illuſtriſſimi Cardinales congregationis Concil. ſuper c. 18. ſeſſ. 24.

52 Cum vacat aliqua præbenda doctoralis, vel lecturæ ad prouiſionem capituli, poterit capitulum illam dare alicui homini eminenti, & docto abſq; edicto, & abſq; concurſus?

℟. Si omnes Canonici nemine diſcrepante concurrant in electione talis perſonæ propter eius magnā authoritatem, & eminentiam, benè poterunt illum eligere ſine aliquo concurſu, & erit quaſi electio viuæ vocis oraculo, niſi in bulla Summi Pontif. pro forma ſubſtantiali poſitum fuerit, quòd ponatur edictum, & quòd examinentur omnes concurrentes, tunc enim illa forma ſeruanda eſt, ſicut poſitum fuit in cap. 18. ſeſſ. 24. Concil. Trid. Parochialis enim Eccleſia ſine concurſu prouideri non poteſt;

53 Cum oppoſitores peruenerint ad ciuitatē, & Eccleſiam, quid eſt agendum?

℟. Decanus, & Canonici debent illos honorare, & benignè recipere, & curare, vt hoſpitentur in monaſterijs, vel in domibus aliquorum clericorum, qui non ſint de capitulo. Secūdò debent nominare duos canonicos, qui cum ſuo ſecretario videant titulos oppoſitorum gradus, & antiquitatem, & ordines, & referant in capitulum. Tertiò capitulum debet aſſignare diem, & horam, & ordinem legendi, & diſputandi. Quartò omnes canonici debent aſſiſtere ad lectiones, conciones, & diſputationes in loco cōſueto. Quintò finitis lectionibus debent aſſignare diem prouiſionis, & in illo die dare vnicuique ex oppoſitoribus pecunias ad reuertendum, & eos mittere in pace.

54 Si aliquis canonicus non aſſiſtat ad omnes lectiones, vel ad nullam, ex hoc poterit ne recuſari, vel ſit inhabilis ad ferendum ſuffragium?

℟. Non, quia hæc eſt leuis cauſa, & poterit ſe informare de ſcientia oppoſitorum, ſed ſi declaret ſuum votum, vel promittat, vel faciat ſcripturam, quòd ipſe feret ſuffragium pro tali perſona ex his cauſis, & ex alijs in Iure expreſſis, vt ex cauſa conſanguinitatis poterit recuſari ſicut Iudex, vt latè diximus in tit. de recuſationib.

55 In die electionis eſt ne neceſſaria expreſſa citatio omnium canonicorum ad electionem faciendam?

℟. Neceſſarium eſt obſeruare conſuetudinem Eccleſiæ, & ſtatutum, cum ſit res grauis, de qua agitur, bonum eſt citare omnes canonicos, qui ſunt in ciuitate, licèt omnes teneantur venire ad Eccleſiam ſuā ordinandam, vt habetur in c. inter de electione.

56 Si aliquis canonicus, qui eſt in ciuitate vocatus à miniſtro capituli, neglexerit venire ad electionem, vel ex aliquo accidenti non veniat, quid eſt agendū?

℟. Cæteri canonici faciant electionem ſine illo, & ſi facto ſcrutinio venerit, non admittatur; ratio eſt, quia poteſtas eligendi illius canonici in alios transfertur, vt habetur in c. cum nobis. cap. inter eodem, cap. coram de electione. c. Eccleſia ſecundus eod. tit.

57 Si aliquis canonicus ſit extra ciuitatem, vel diſtet longè à ciuitate eſt ne vocandus ad electionem.

℟. Non eſt, etiam ſi ſit Decanus, vt habeur in c. inter de electione.

58 Si canonicus abſens voluerit, poterit ne per litteras exprimere ſuum votum?

℟. Non poteſt, ratio eſt, quia non erit ſecretum, vt habetur in c. ſi quis §. abſens de electione.

59 Si canonicus ſit in ciuitate infirmus, vel occupatus, poterit ne per procuratorem dare ſuffragium in electione canonici?

℟. Affirmatiuè, ſi procurator ſit de capitulo, quia aliàs non eſt admittendus; ratio eſt, quia non erit ſecretū, & quia ad talem actum nullus admittitur, niſi ſit de capitulo, & iſte procurator debet eſſe vnus in ſolidum, & cum ſpeciali mandato ad iurandum, vel poteſt ex ſua domo mittere ſcriptum, & ſigillatum ſuum votum, ſicut faciunt iudices magni conſilij Regis, ſed in omnibus his conſuetudo, & ſtatutum cuiuſcumque Eccleſiæ eſt ſeruandum, cap. ſi quis de electione in 6.

60 Expenſæ, quę fiunt in electione canonicorum, à quo debent ſolui?

℟. Expenſæ neceſſariæ, & moderatæ ſolui debent à canonico de nouo ſuccedente; ratio eſt, quia agitur de eius commodo in illa electione. c. vt prætéritæ de electione.

61 Cum capitulum eſt congregatum ad faciendam electionem, quid debet facere?

℟. Hæc

℞. Hæc tria; debent eſſe ſimul in eodem capitulo, vel in eadem ſeſſione, vel ſaltim in eodem die; electio per ſuffragia ſecreta, ſcrutinium, publicatio, & collatio; ratio eſt, quia cum ſemper intercedere ſoleant aliquę diſſenſiones, affectiones, ſeù paſſiones inter electores tollitur occaſio, ne inſurgant aliquæ lites mediante appellatione. c. Eccleſia veſtra. c. cumana de electione.

62 Facta electione, & publicato ſcrutinio in ipſo capitulo, priuſquam portæ aperiantur, & antequam electus ſciatur; poſſunt ne omnes electores de côſenſu omnium variare, & eligere alium, vel facere nouum ſcrutinum, & irritare ſcrutinium iam factum?

℞. Publicato ſcrutinio poſſunt variare electores, et ſi omnes conſentiant; at verò ante publicationem ſcrutinij, vel antequam vlla ſchedula legatur, cum illas numerant, ſi inuenerint eas pauciores, vel plures, quam ſunt electores, poſſunt omnes ſimul in ignem proijcere, & nouas ſchedulas dare, vt tollātur lites, & dubitationes; ratio eſt, quia facto iuridicè ſcrutinio, & publicato inter canonicos, eſt quaſi vinculū côiugale, inter electū, & electores, ꝙ diſſolui non poteſt per ſolā volūtatem electorum, & electus per primum ſcrutinium acquirit ius, quod ab illo auferri non poteſt cap. publicato. c. cum, inter de electione.

63 Electus intra quod tempus debet acceptare electionem de ſe factam in canonicum?

℞. Si ſit præſens intra vnum menſem à die electionis, ſi ſit abſens infra menſem à die notitiæ; alias canonici poſſunt iterum de nouo eligere. c. quem ſit de electione in 6.

64 Electus in canonicum intra quot menſes debet confirmari, & petere ſuam poſſeſſionem?

℞. Intra tres menſes debet petere confirmationem, & poſſeſſionem à ſuperiore, aliàs electio nulla erit, quia videtur ille renunciare; hoc intellige ſublato legitimo impedimento. c. quamuis de electione in 6.

65 Si electio fiat à minori parte capituli, & poſtea maior pars conſentiat in tali electione, erit ne valida talis electio?

℞. Non erit, ſed iterum debet eligi; ratio eſt, quia eſt irrita ipſo iure, cum ibi non fuerit maior pars capituli, & actus, qui à principio nullus fuit, non conſolidatur, neq; reualidatur per conſenſum ſequentē. cap. auditis de electione.

66 Si electio fiat à maiori parte capituli ſcienter in perſona indigna, & minor pars eligat dignum, quæ electio valebit?

℞. Ea, quę facta eſt à minori parte capituli ſine nouo ſcrutinio; ratio eſt, quia maior pars capituli eligēdo indignum priuatur pro illa vice poteſtate eligendi, & deuoluitur ad minorem, quia ignorantia, ſeù defectus ſcientiæ impedit promouendum, & deijcit promotum. c. vlt. de ętate, & qualitate ordinandorū, & c. congregato de electione.

67 Quis debet iudicare, an electus per maiorem partem ſit indignus, vel excommunicatus, vel laicus, vel incapax ex aliquo defectu notabili?

℞. Iudex ſuperior per ſententiam vltimam, & diffinitiuam, antequam ille indignus electus à maiori parte tollatur à ſua poſſeſſione, quia nemini poteſt tolli ius acquiſitum, niſi audiatur in iuditio, & iuſtè condemnetur.

68 Si inter plures canonicos ſit vnus excommunicatus maiori excommunicatione, & admittatur ad electionem ſcienter, quid agendum?

℞. Talis electio irrita eſt, & debet iterum fieri, etiā ſi electus in illa electione habeat omnia ſuffragia, etiam ſi ille excommunicatus non ferat ſuffragium pro electo, ſed pro alio; ratio eſt, tunc quia pauca maſſa putrida totam maſſam corrumpit, tùm quia excommunicatus maiori excommunicatione, neq; poteſt eligere, neque eligi, & electio debet conſtare ex omnibus electoribus nullo defectu excommunicationis, irretitis, & eadem; ratio eſt, ſi admitteretur aliquis laicus inter canonicos ad eligendum, electio irritaretur, c. illo quotidiana de electione, & gloſſa ibi, & c. ſi celebrat de clerico excommunicato celebrante. & c. cum inter de electione.

69 Si omnes Canonici ſint inhabiles ad electionem, vel omnes excommunicati, vel moriantur, & remaneat ſolus vnus habilis, ad quem deuoluitur electio?

℞. Si vnus ſolus remaneat habilis, ille ſolus poteſt eligere, & exprimere ſuum votum, & voluntatem coram Notario, & teſtibus, ſed non poterit ſe ipſum eligere, etiam ſi ſit capax illius dignitatis, de qua ſit electio; ſi verò omnes moriuntur, vel omnes ſunt inhabiles, deuoluitur electio ad ſuperiorem; ratio eſt, quia in vno ſolo homine conſeruatur ius omnium electorum, & ille ſolus repræſentat totum capitulū, & communitatem, gloſſa in cap. 2. de poſtulatione verbo pauciores ſumma de Sà verb. electio. cap. bonæ memoriæ de electione capit. idem poſtulatione Prælatorum.

70 Si electio facta annulletur propter modum eligēdi, poterit ne talis electio iterum fieri in eadem perſona?

℞. Poterit; ratio eſt, quia cum electio non vitietur propter defectum electi, iterum, & iterum poterit eligi ſeruata dicta forma. capit. ſuper eo de electione.

71 Electus ante electionem, poteſt ne conſentire?

℞. Negatiuè, ſed poteſt deſiderare, & facere mandatum, vt procurator pro illo conſentiat ſuo tempore, c. cum poſt petitam de electione.

72 Impubes poteſt eligi in Canonicum in Eccleſia Cathedrali?

℞. Doctorum opinio eſt, quòd ad beneficia, quæ requirirunt perſonalem reſidentiam, diſcretio animi requiritur, & ſic debet eſſe pubes, & habere quatuordecim annos; verùm hodie cum Canonicatus habeat ordinem ſacrum annexum ex Concil. Trident. eſt neceſſarium, vt aliquis habeat diſpenſationem Apoſtolicam, vt Canonicatum obtineat, poteſt tamen obtinere beneficia ſimplicia, cum ætatę poſita à Concil. Trid. c. ex eo de electione in 6.

73 Si quis non vocetur ad electionem, nec excludatur violenter ab illa, & poſtea cenſerit electioni; talis electio debet ne repeti?

℞. Non debet; ratio eſt, quia cum ratihabitione cenſetur eſſe facta, cum præſertim per ſubſequentem conſenſum eam roborauerit. cap. quod ſicut de electione.

74 Qui eligunt, vel conſentiunt electioni poſſunt opponere aliquid poſtea contra electum.

℞. Negatiuè, quia iam illum approbauerunt, niſi forte ad eorum notitiam veniat aliquis defectus electi poſt factam electionem, vt habetur in capitul. nulli li-

nulli licet de electione in 6.

75 Si ante electionem Canonici petant conſenſum electi, & dicât, vt conſentiât per Notarium, & ſcripturam ante teſtes electionis de ſe faciendæ, talis electio erit ne valida?

℟. Non erit, imò erit irrita; ratio eſt, quia eſt proceſſus inordinatus, cum primum debeat præcedere electio. Secundò publicatio electionis. Tertiò conſenſus electi, vt habetur in c. cum poſt de electione.

76 Quando Papa mandat, vt electio fiat cum conſilio alicuius, vel quòd aliquis Cardinalis, vel Epiſcopus aſſiſtat in electione; ſi electio fiat ſine aſſiſtentia illius, erit ne valida?

℟. Erit nulla, licèt Summus Pont. in mandato, vel in breui non ponat pœnam talem; ratio eſt, quia ipſo facto, quòd mandat, vt electio fiat præſidente aliquo, eneruat, & ſuſpendit vires electorum, illa conditione non adimpleta. c. cum in veteri de electione.

77 Electus in duabus Eccleſijs quid tenetur agere?

℟. Neceſſariò debet eligere vnam de illis, & de illa petere confirmationem, & poſſeſſionem, & non poteſt acceptare ſub aliqua conditione, dicendo, ſi hæc electio mihi non erit tuta, vel bona, eligo ſecundam in me factam in tali Eccleſia; ratio eſt, quia alia Eccleſia non tenetur expectare futurum euentum, & commoditatem electi, vt habetur in c. vt quis duas de electione in 6.

78 Si quis eligatur habens plures dignitates, electio valebit ne?

℟. Si illas obtineat ſine diſpenſatione Apoſtolica non valebit electio in pœnam peccati; ratio eſt, quia indignus eſt noua, & maiore dignitate, qui obtinet iniuſtè contra ius, & contra Concil. Trid. duas dignitates, vt tenet Abb. in c. cum iam dudum de præbendis, & dignitatibus.

79 Per electionem ſecundæ dignitatis, vel beneficij vacat ne primum?

℟. Non vacat, niſi per poſſeſſionem pacificam; ratio eſt, quia nemo debet ponere in periculo beneficium, de quo pacificè alitur, donec obtineat per poſſeſſionem pacificam aliud beneficium maioris valoris. tenet Abb. in c. ſtirpandæ de præbendis, & dignitatibus.

80 Si duo eligantur ſimpliciter ad vnam præbendam, cui debetur de Iure?

℟. Nulli, quia non poteſt diuidi præbenda in duos, & talis electio eſt nulla, q. a eſt côtra ius; ratio eſt, q. a electio debet eſſe certa in vna perſona. c. tuæ fraternitati de præbend. & dignit.

81 Nouitius in aliqua religione, & non profeſſus ſi habeat magnam ſcientiam, & virtutem, poteſt elegi in Abbatem, vel in Epiſcopum?

℟. Cum diſtinctione ad regendam Eccleſiam regularem non poteſt eligi: ratio eſt, quia non aratur in aſino, & boue: at verò ad regendam Eccleſiam ſæcularem benè poteſt eligi in Epiſcopum, vel Decanum, ratio eſt, quia nouitiatus non facit eum incapacem, imò addit actum virtutis, vt habetur in c. cum cauſam de electione.

82 Si in electione Moniales, Monachi, vel Canonici electores diſcordent inter ſe, & duo habeant eiuſdẽ prorſus nominis ſuffragia in iſto caſu quid erit agendum?

℟. Si in illa religione, vel Eccleſia ſit aliquod ſtatutum confirmatum à ſede Apoſtolica, vt in iſto caſu eligatur ille, qui alium præcedit, & ſuperat in aliqua virtute, vel qualitate videlicet in gradu, vt ſi vnus eſt Licentiatus, & alius Doctor: vel in cathedra, vt ſi vnus gubernat cathedram primam, & alter veſpertinam; vel in ætate, aut ordine ſacro, aut nobilitate, vt ſi quis ſit nobilis, alter ignobilis, tunc illud ſtatutum dirimens difficultatem erit obſeruandum in tali religione, vel Eccleſia, ſed non in alia, vbi non eſt tale ſtatutum, quia iura particularia non faciunt legem generalem, & exemplis non eſt iudicandum.

83 Si non ſit tale ſtatutum, & in electione vota ſint inter duos paria, vel ſi ambo habeant æquales qualitates in tali ſtatuto contentas, tunc quid erit agendum in iſta electione?

℟. Qui præeſt electioni, moneat electores, vt ſe conforment ad faciendam quietam, pacificam, & canonicam electionem, vel compromittant electionem in tres vel quinque electores diſpari numero, vt cõtrouerſia diſſoluatur; & ſi iſtæ monitiones nihil proſint, faciat fieri tria, vel quatuor ſcrutinia ſecreta, & ſi perſeuerent electores, & ſemper ſint paria ſuffragia, tunc de iure communi incurrendum eſt ad Superiorem immediatum, nẽpè ad Epiſcopum Metropolitanum, vel Prouincialem, qui aſſignabit eis certum tẽpus limitatũ ad eligendum vnum ex illis duobus; & ſi tranſacto tempore non eligatur, tunc electio deuoluitur ad ipſum ſuperiorem, qui poterit eligere vnum ex illis, & talis erit electus, & illi debet dari poſſeſſio. Gl. ſingularis decidẽs hunc caſum in c. duobus de reſcrip. lib. 6. verb. teneantur; ratio eſt, quia ſicut aliquando inferiores ſupplent vices Superiorum, ſic aliquando è conuerſo, & neceſſariò Superiores ſupplent deffectus inferiorum. vt in c. veniens de elect. & c. cum ſimus 9. q. 3. gl. 3. c. vltimo. de ſupplend. neglig. Prælator. in 6. c. frequens de reſtit. ſpol. in 6. & c. ſi tibi de præbend.

84 Si in aliqua Eccleſia Epiſcopus habeat votum in capitulo ſicut vnus de Canonicis & in electione alicuius Canonici ſuffragia ſint paria, tunc erit ne recurrendum ad ipſummet Epiſcopum tanquam ad Superiorem, vel ad Metropolitanum?

℟. Si in tali Eccleſia non ſit ſtatutum, quòd in æqualitate ſuffragium Epiſcopi præualeat, erit recurrendum ad Metropolitanum, quia Epiſcopus ibi non reputatur, vt Superior, ſed & vnus ex electoribus, & æquali lege eſt iudicandus: ſi verò Epiſcopus nullum habeat ſuffragium, ſed electio tãtum pertineat ad Canonicos, tunc recurrendum erit ad Epiſcopum tanquam ad immediatum Superiorem, vt ſatis apparet ex ſupra dicta Gloſ.

85 Cum Superior aſſignat electoribus certum tempus, vt in electione alicuius conueniant, poterunt ne tunc tales electores variare, & eligere tertium, & relinquere illos duos, inter quos ſunt ſuffragia paria?

℟. Poterunt, quia ex eo, quòd quis habeat vota paria, nullum ius ſibi acquirit; imò ſepiſſimè contigit eligere tertium, vt diſcordiæ dirimantur, & poterunt conuenire in eligendo vno ex duobus, ſi ſibi placuerit. Gl. ſupradicta in c. duobus de reſcript. in 6. vbi dicitur diſiunctiuè, & aſſignatur tempus electoribus ad eligendum.

86 Quando electio deuoluitur ad Superiorem, poterit ne Superior eligere tertium, & relinquere illos duos,

duos, qui habent paria ſuffragia ?

℞. Non poteſt, ſed neceſſariò debet eligere vnum ex illis duobus; ratio eſt, quia nõ eſt deuoluta ad Superiorem poteſtas libera, & abſoluta eligendi, ſed ſolum ſupplendi illum defectum concordiæ, & ad tollẽdam deſſenſionem ortam in animis electorum inter illos duos, & non eſt rationi conſentaneum, vt abſolutè diſcedatur à voluntate electorum, ad quos de Iure ſpectat electio, vt in c. veniens de elect. & in dicta gloſſ. ſatis apparet.

87 Superior, quem ex illis duobus tenetur eligere ?

℞. Illum, quem ipſe crediderit magis idoneum, & neceſſarium dictæ gubernationi. tenet Abb. in c. veniẽs de electione.

88 Appellare ab electione facta, vel facienda quando eſt licitum ?

℞. Primò, quando non ſeruatur modus eligendi, vel non ſeruatur conſuetudo, vel bulla electionis. Secũdò, quando aſſiſtit in electione, qui non debet aſſiſtere, & qui in ea non habet ſuffragium, vel quando reijcitur aliquis canonicus iniuſtè, vel non admittitur. Tertiò, quando non ſunt omnes electores vocati, neque congregati, vel quando non ſunt in loco capituli. Quartò, quando eligitur indignus, vel quando opponitur cõtra aliquem ex oppoſitoribus, vel canonicis aliqua inhabilitas, vel defectus perſonæ, quæ eam reddit indignam. Quintò, quando aſſiſtit in electione aliquis excommunicatus, vt habetur in c. conſiderauimus de electione.

89 Appellatio in electione poteſt eſſe iudicialis ?

℞. Non poteſt, ſed neceſſariò debet eſſe in iudicio & notificari iudici, & partibus, aliàs eſt vana, vt habetur in c. quis contra. c. vt circa de electione in 6.

90 Appellatio in electionibus quotuplex eſt ?

℞. Duplex: vna appellatio extenuat ſuffragium, vel electionem, ſcilicet, quando ponitur, quòd minor pars electorum ſit maioris authoritatis, quàm maior, vel quòd electus à minori eſt doctor, vel dignior, quam ille, qui electus eſt à maiori parte; alia appellatio annullat electionem, vt quando ponitur, quòd electus eſt excommunicatus maiori excommunicatione, vel ſuſpenſus, vel quòd non eſt graduatus, vel quòd non eſt ordinatus aliquo ordine, vel quòd eſt deſponſatus, ſiue per verba de præſenti, ſiue de futuro, vel quando ponitur, quòd aliquis canonicus, qui interfuit electioni, erat excommunicatus maiori, vel quòd non erat ordinatus ordine Subdiaconatus, vt habetur in cap. ſi quando de electione in 6.

91 Si electus faciat aliquam compoſitionem, vel aliquis ex oppoſitoribus renuntiet appellare; poterit ne poſtea reaſſumere ſuum ius, & appellare ?

℞. Non poteſt; ratio eſt, quia iam ceſſit ſuo iuri, & perpetuum, & non ad tempus, vt habetur in c. cum inter de electione.

92 Si appelletur ab aliquo canononico proteſtando, & dicendo, quòd electio fiat canonicè, & non expectata declaratione à Iudice huius appellationi fiat electio canonici; talis electio erit ne valida ?

℞. Erit valida; ratio eſt, quia effectus habet hic vicẽ ſententiæ, & per effectum dicta appellatio fuit vacua, quia obtinuit plenum ius, tanquam ſi eſſet ſententiata, vt habetur in c. cum nobis de electione.

93 Si appelletur ex eo, quòd aliquis canonicus, qui aſſiſtit electioni, eſt inhabilis, & ipſe propter bonum pacis renuntiet votum ante declarationem factam à iudice ſuper dicto articulo, valebit ne talis electio ?

℞. Si ipſe canonicus renuntiet ſuum ius coram Notario, & teſtibus, talis electio valebit; ratio eſt, quia ſublata cauſa, & impedimento res remanet integra, & ius eligendi illæſum apud cæteros canonicos, vt habetur in c. cum nobis de electione.

94 Si ante electionẽ ſit motalis, & ponatur aliquod impedimentum, & appelletur ab electione futura, debet ne fieri electio ?

℞. Si impedimentum ſit talis conditionis, quod probatum annullet electionem, vel reddat inhabilem, & incapacẽ aliquem ex oppoſitoribus, non eſt procedendum vlterius in electione, donec tale impedimentum ſententietur à Iudice; vt habetur in capitul. conſiderauimus de electione.

95 Si appellatio fiat facta electione, debet ne fieri ſecunda electio ?

℞. In iſto caſu debet fieri publicatio, & acceptatio electi, ſed nõ debet fieri ſecũda electio; ratio eſt, quia eſt in præiudicium electi, qui per electionem, & acceptationem acquiſiuit ius, & ſic ſecunda electio non habet locum, donec prima electio per vltimam ſententiam irritetur. cap. conſiderauimus de electione.

96 Appellans ab aliqua electione facta, vel facienda quid tenetur facere ?

℞. Neceſſariò debet exprimere in ſcriptis, & in libello defectum contra oppoſitorem, vel contra modum eligendi, & iurare, & illud notificare parti, aliàs non admittitur; ratio eſt, quia in dicta appellatione non ſolum agitur de damno appellantis, ſed authoritate capituli, & de vtilitate, & honore electi, vel eligendi, quæ non debet eſſe in mora, vt habetur in cap. ab eo, qui c. quamuis. cap. ſi fortè de electione. cap. qui contra. cap. vt circa de electione in 6.

97 Qui appellat, intra quod tempus debet comparere in Romana Curia, vel ante Iudicem ſuperiorem ?

℞. Intra menſem, aliàs appellatio eſt nulla, & cauſa deuoluitur ad electores, vt habetur in capit. cauſam in clement. prima, de electione, & in c. concertationes de appellationibus.

98 Qui non appellat, tenetur ne intra menſem comparere in Romana Curia ?

℞. Non eſt poſita hæc pœna non appellanti: ſed in fauorem eius, contra quem fit appellatio, vt habetur in dicta Clem. 1.

99 Appellatio in electione quem effectum habet ?

℞. Habet ſolum effectum deuolutiuum, ſed non ſuſpenſiuum; ratio eſt. Primò, quia electus acquirit ius perſonalem electionem, & à iure reijci non debet per ſolam appellationem, ſed per vltimam ſententiam. Secundò, quia electio vnico actu, & ſcrutinio finitur, & habet eandem vim, quaſi ſi ille, qui proprio Iure poſſideret, & ſic appellatio non debet habere effectum ſuſpenſiuum poſſeſſionis, ſicut in reliquis cauſis Eccleſiaſticis, in quibus appellatio habet effectum ſuſpenſiuum, & deuolutiuum, quia non finiuntur vſque ad tertiam ſententiam, & ſic electus, debet habere fructus, & poſſeſſionem ſuæ electionis, donec per tres conformes ſententias contrariũ declaretur, vt habetur in Clem. 1. de electione.

100 Abſentes ab Eccleſia cauſa appellationis, quos fructus percipiunt ?

℞. Tam actores, quàm rei percipiunt fructus ſuæ præbendæ, exceptis manualibus, & diſtributionibus quotidianis, toto tempore neceſſario ad proſequendam

dam litem, quæ neceſſitas debet conſtare capitulo per teſtimonium iudicis, ante quem appellatio proſequitur, ne Eccleſia velamine,& pallio appellationis defraudetur debito ſeruitio. c. cum non deceat, & ibi gloſſa de electione in 6.

101 Quæ eſt pœna appellantis, & obijcientis aliquod defectum in electione & non probantis?

℞. Primò debet ſoluere ſpenſa parti, & priuatur beneficijs per trienniũ, vt habetur in c. 1. de electione.

102 In appellatione interpoſita in aliqua electione, quomodo eſt procedendum?

℞. Si appellatio interponatur ante confirmationem electi, procedendum eſt in negotio breuiter,& ſummariè,& debet a iudice dari præfixus, & limitatus terminus actori ad probandam ſuam actionem, & finito tempore, ſi non probauerit, non eſt amplius admittendus; ratio eſt, ne velamine appellationis quis habeat in dubio ſummo honore, vt habetur in c. quoniam de electione in 6.

§.

De Electione Imperatoris.

103 Mortuo Imperatore poteſt quis retinere, vel aſſumere nomen Vicarij, vel exercere aliquod officiũ Imperiale ſine licentia Summi Pontificis?

℞. Non poteſt ſub pena excommunicationis ipſo Iure; ratio eſt, quia à poteſtate Summi Pontificis dependet poteſtas Imperialis. c. ſi fratrum, ne ſede vacante aliquid innouetur in extrauaganti Ioannis 22. titul. 5.

104 Electio Imperatoris ad quem ſpectat?

℞. Ad ſeptem Principes Germanos tres Eccleſiaſticos, & quatuor ſeculares,& maior pars eorum ſufficit. c. venerabilem de electione.

105 Iſti ſeptem electores poſſunt ne eligere inter ſe ipſos aliquem?

℞. Poſſunt eligere vnum ex ipſis Electoribus, vel alium Principem, qui non habet ius eligendi, conſiderando ſemper perſonam magis idoneam ad gubernationem, & defendendam, & tuendam Eccleſiam Catholicã, pro qua Imperator tenetur primus omnium etiam mori, ſi neceſſarium fuerit, vt habetur in c. venerabilem de electione.

106 Si ſuffragia ſint paria, vel Electores nolint eligere, ad quem deuoluitur electio imperatoris?

℞. Ad Summum Pont. Petri ſucceſſorem, & Chriſti Domini Vicarium, vt habetur in c. venerabilem de electione.

107 Confirmatio Imperatoris electi, & coronatio ad quem ſpectat?

℞. Ad Summum Pont.& coronatur tribus coronis, aurea, argentea, & ferrea, ad denotandum eius fidem, eius poteſtatem,& eius fortitudinem.

108 Ex qua cauſa poteſt Imperator electus non confirmari, ſed reijci?

℞. Si eſt ſacrilegus, excommunicatus, tirannus, hæreticus, periurus, perſequutor Eccleſiæ, vel fatuus; ex qualibet cauſa ex iſtis imperator electus non cõfirmatur, vt habetur in c. venerabilem de electione.

§.

De Electione Summi Pontificis.

109 Electio Summi Pontificis in quo loco debet fieri?

℞. In loco,& ciuitate vbi prædeceſſor mortuus fuit, & ibi debet fieri conclaue clauſum, more ſolito, vt habetur in cap. vbi periculum de electione in 6.

110 Cardinales, qui aſſiſtunt Pontifici, poſt eius mortem quantum temporis debet expectare alios Cardinales ad faciendam nouam electionem?

℞. Decem dies, quibus tranſactis poſſunt iuridicè eligere Summum Pont. nouum,& electio erit valida, vt habetur in c. vbi periculum de electione in 6.

111 Ad electionem Summi Pontificis, quæ pars Cardinalium requiritur, & quomodo fit iſta electio?

℞. De Iure ad electionem Summi Pontif. requiruntur ad minus duo partes Cardinalium conformes; ratio eſt, quia cum ſit res tanti momenti, non ſufficit vnus extra medietatem, vt habetur in aliis canonicis electionibus, vt habetur in c. licet de electione, ſed modum eligendi nouum futuris temporibus dedit Greg. XV. Summus Pont.

112 Quot ſunt modi eligendi Summum Pontificem?

℞. Tres. Primo per quaſi inſpirationem. Secundo per ſcrutinium ſecretum. Tertio per cõpromiſſum: Cæteri eligendi modi irritati ſunt, & annullati per bullam Gregorij XV. datam anno 1621. primo decimo ſeptimo Kalẽdas Decembris Põtificatus anno 1.

113 Quæ eſt electio, per quaſi inſpirationem?

℞. Quando in conclaui clauſo, omnes Cardinales nemine diſcrepante, neq; diſſentiente, nullo præcedente de perſona ſpeciali tractatu, per verbum eligo intelligibili voce prolatum, aliquis eligitur in Summum Pont.& hæc electio vocatur per quaſi inſpirationem, quia quaſi miraculum eſt, quod tot electores diuerſarum nationum concurrant in vnã eamdemque perſonam nemine diſcrepante; hoc enim magis diuinum, quam humanum reputatur. bulla Greg. XV. ſup. alleg.

114 Quæ eſt electio per viam ſcrutinij?

℞. Quando aliquis per ſuffragia ſecreta, & per ſchedulas impreſſas, ſi fieri poteſt, vel manu vnius ſcriptas eligitur duabus partibus Cardinalium in vnam eamdemq; perſonam conſpirantibus, vt habetur in dicta bulla.

115 In ſcrutinio ſecreto, poteſt quis pro ſe ipſo ferre ſuffragium?

℞. Licèt de iure poterit, tamen per dictam bullam prohibitum eſt, vt nemo ex Cardinalibus, ſiue pro ſe ipſo ferat ſuffragium, ſiue electio fiat per ſcrutinium ſiue per acceſſum, ſiue per compromiſſum.

116 Si contingat quod in ſcrutinio ſint plures nominati, & nullus habeat duas tertias partes integras Cardinalium quid agendum?

℞. Tunc ſcribuntur nomina eorum, qui habuerunt ſuffragia,& dantur Cardinalibus ſecundæ ſchedulæ, vt quilibet accedat ad illam perſonam, quam voluerit ex illis, qui habuerunt ſuffragia in ſcrutinio, vt habetur in dicta bulla.

117 In ſcru-

117 In ſcrutinij acceſſu poteſt quis accedere ad eum, cui in ſcrutinio tulit ſuffragium?

℞. In acceſſu poteſt quis dicere nulli accedo, ſed ſi accedat alicui, debet eſſe ille, per quem ipſe in ſcrutinio non tulit ſuffragium; aliàs illud ſuffragium acceſſus nullum erit.

118 Quando Cardinales ferunt ſuffragium ſecretum intra calicem ſibi paratum, quod iuramentũ faciũt?

℞. Supra altare calix magnus eſt poſitus patena coopertus, & ibi accedit Cardinalis, & genuflexus aliquãtulum orat, deinde ſurgens alta, & intelligibili voce iurat ſub hac forma; teſtor Chriſtũ Dominum, qui me iudicaturus eſt, me eligere, quem ſecundum Deũ iudico eligi debere, & quòd idẽ in acceſſu præſtabo: deinde ſchedulam, quam duobus digitis primis tenet in patena ponit, & per patenam mittit in calicẽ, præſentibus, & videntibus ſcrutatoribus, quo facto inclinabit ſe ad altare, & ad ſuum locum reuertetur. ita dicta bulla.

119 In acceſſu, vel ſcrutinio licet ne nominare plures?

℞. Negatiuè, niſi vnum; & in ſchedula, in qua plures nominati fuerint, ſuffragium nullum eſt, vt habetur in dicta bulla.

120 Acceſſus quoties debet fieri?

℞. Semel in vno ſcrutinio.

121 Si ſchedulæ inter numerandum inueniantur plures, vel pauciores, quã ſint Cardinales, quid agendũ?

℞. Antequam ſchedulæ, ſiue ſcrutinij, ſiue acceſſus aperiantur, tres Cardinales ſcrutatores debent diligentiſſimè nominare omnes ſchedulas, & ſi ſint plures, quam Cardinales, in conclaue præſentes omnes comburãtur omnibus vidẽtibus; & iterum ad ſuffragia ſtatim deueniatur.

122 Si aliquis Cardinalis ſit infirmus in ſuo cubiculo, quomodo debet ferre ſuffragium?

℞. Conuenientibus omnibus Cardinalibus in capellam, antequam ſcrutinium fiat, inter omnes mittuntur ſortes nullo ordine ſeruata diſtinctione, & per vltimum Diaconum extrahuntur tres, qui cum capſula clauſa vadunt ad cubiculum infirmi, & per foramẽ infirmus mittit ſuum ſuffragium, & reuerſi ad altare ſcrutatores aperiunt capſulã, & videntibus omnibus mittunt ſuffragium ſuper patenam, & poſtea in calicem, & hæc ceremonia noua ſit quotieſcunque faciendum eſt ſcrutinium.

123 Quoties in die fit ſcrutinium, & quando?

℞. Bis ſingulis diebus peragitur ſcrutinium, ſcilicet mane poſt dictam Miſſam, & in prima die omnes Cardinales communicant in illa Miſſa, & Veſpere hora competenti poſt ſignum veni creator Spiritus, & poſt orationem Spiritus ſancti.

124 Quæ eſt electio per compromiſſum, & quomodo fit?

℞. Quando omnes Cardinales nemine diſcrepante in conclaue exiſtentes faciunt ſcripturam, & eligunt duos, vel tres Cardinales, vt nomine omnium eligant Summum Pont. & iſti compromiſſarij electi nullum ex ſe ipſis poſſunt eligere, vt habetur in dicta bulla.

125 In compromiſſo, quæ conditiones debent explicari?

℞. Plurimæ. Primò, ſi poſſint eligere vnum de collegio, vel alium extra collegium. Secundò, tempus in quo debent eligere. Tertiò, an omnes compromiſſarij debeant vnanimiter concurrere in electione, vel ſufficiat maior pars, quas conditiones compromiſſarij tenentur ſeruare ad vnguem.

126 Quis eſt modus eligendi per compromiſſum, & quomodo fit electio?

℞. Facto mandato in forma compromiſſi Cardinales compromiſſarij ſe conferunt in locum ſecretum, & ſeparatum, & faciũt proteſtationem, quòd per quãcunq; prolationem verborum non intelligunt dare ſuum cõſenſum, niſi in ſcriptis illum expreſsè ponãt, & hæc proteſtatio eſt neceſſaria, vt verbis humanis, & reuerentialibus inter ſeu ti poſſint, & in re tanti momenti nulla ſit dubitatio,

125 Pactiones, promiſſiones, & ſigna, obligationes, minæ, ſigna ſuffragiorum, & ſchedularum, tam reſpectu incluſionis, quàm excluſionis veluti creaturarum de ſuffragio dando, vel non dando ſunt licita?

℞. Non eſſe licita, imò prohibita ſub pœna excommunicationis ipſo facto incurrendæ, ſed non vetantur ex hoc tractatus neceſſarij habendi pro electione, vt meliùs electio fiat.

126 Excommunicationes poſitę contra electores, qui non ſeruant dictam bullam, quomodo intelligũtur?

℞. Iſtę excommunicationes nullum Cardinalem excludunt a voce actiua, & paſſiua, neq; excommunicantur durante conclaue illi, qui communicant, & participant cum Cardinalibus excommunicatis, ſi fortè ſint, & hoc vt tollantur maiores lites, & diſſenſiones?

127 Qui ſunt executores huius bullæ?

℞. Tres Cardinales deputati ad congregationes agẽdas ſingulis diebus, qui diuerſis negotijs reſpondant, & cũ his Camerarius Sãctæ Romanæ Eccleſię.

128 Hæc bulla quoties, & quando iuratur a Cardinalibus?

℞. Primò, cum quis ad Cardinalatus honorem promotus eſt. Secũdò ab omnibus Cardinalibus in prima congregatione, quæ habetur poſt obitum Pont. Tertiò, poſt ingreſſum conclauis vt præcipitur, & habetur in dicta bulla.

129 Cardinalis, qui non eſt de Epiſtola, poteſt habere ſuffragium?

℞. Non poteſt, niſi habeat priuilegium expreſſum à Pont. mortuo; Cardinalis verò, qui habet os clauſum, ſi ſit in ſacris poterit ferre ſuffragium, quia iam declaratum fuit per Pium V. hanc ceremoniam introductam eſſe, vt Cardinales diſcant modum loquendi, & poſtea loquantur in Conſiſtorijs, quia ſunt de conſilio Sanctiſſimi.

130 Omnia ſupradicta fuerunt obſeruata in electione Sanctiſſimi D. N. Vrbani VIII. anno 1623. in qua interfuerunt quinquaginta, & quinque Cardinales, & fecerunt omnia iuramenta, & ſolemnitates, quæ in dicta bulla Gregorij XV. continentur, & omnes bullæ, & conſtitutiones etiam poſitæ in corpore iuris, ſi fuerint contrariæ huic bullæ, per iſtam bullam derogantur, quæ eſt vltima, & obſeruatur, ſi verò non fuerint contrariæ, neq; limitatæ, manent in ſuo loco, vt habetur in dicta bulla.

131 Viuo Papa poteſt tractari de electione Summi Pontificis?

℞. Non poteſt ſub pœna priuationis dignitatis, vel excommunicationis. c. ſi quis Papa diſt. 79.

132 Quare electio Summi Pont. pertinet ad Cardinales, & non ad alias perſonas?

℞. Quia prima ſedes cunctis in orbe terrarum præfertur

fertur Eccleſijs, & ideò Metropolitanum habere non poteſt, & Cardinales epiſcopi faciunt officium Metropolitani, & adhibent ſecum Cardinales, qui ſunt in ſacris loco epiſcoporum, & ideò ad eos pertinet nomine vniuerſalis Eccleſiæ eligere Summum Pont. quia de Iure antiquo electio epiſcoporum ad Metropolitanum pertinebat cum concilio epiſcoporum ſuffraganeorum, ita decreuit Nicolaus Papa II. diſt.23.

134 De quo gremio debet eligi Papa?

℞. Primo de gremio ipſorum Cardinalium, deinde de gremio Eccleſiæ Romanæ, ſi ibi magis vtilis, vel idoneus inueniatur; ratio eſt, quia Chriſtus omnes fideles æqualiter amplectitur, neq; apud eum eſt acceptio perſonarum, ita habetur in dicta diſt.23.

135 Papa electus ante eius coronationem, & intronizationem, quam poteſtatem habet?

℞. Omnem illam poteſtatem, quam habet poſt ſuam coronationem; ratio eſt, quia electio canonica facta ſecundũ bullas, & canones Cardinalium, qui repræſentant vniuerſalem Eccleſiam Catholicam, dat electo omnem poteſtatem; coronatio verò eſt quædam ceremonia ſignificans eius magnitudinem, & eſſe ſupra Imperatores, & Reges, & caput vniuerſalis Eccleſiæ, vt habetur in dicta diſt.23.

136 Mortuo Summo Pont. quid tenentur facere omnes Chriſti fideles?

℞. Habita certitudine obitus, Eccleſiæ Cathedrales, Collegiatæ, Parochiales, Eccleſiæ monachorum, & monialium tenentur vna cum populo, quælibet pro ſua poſſibilitate, facere ſolemnes exequias pro Pontifice defuncto faciendo tumulũ, cantando Miſſam, & officium defunctorum, deinde ſingulis diebus debent orare pro electione Summi Pontif. ponendo in Miſſis aliquam collectam, vel dicendo Litanias ſingulis diebus, vel faciendo proceſſionem, vel aliã publicam deuotione, vt benè viſum fuerit epiſcopo, & capitulo in quauis diœceſi, ita determinauit Greg. X. in concilio Ludonenſi, vt habetur in clementina ne Romani de electione.

137 Cadinales ſede vacante quã poteſtatem habent?

℞. Solum habent gubernationem tẽporalem, & ſpiritualem neceſſaria ad gubernationem Reipub. ſed non poſſunt mutare ſtatũ Eccleſiæ, neq; aliquid alienare, neq; prouidere beneficia, diſpẽſare, eligere epiſcopos, & cõfirmare, vt habetur in dicta clement. ne Romani, & determinatũ fuit à Clement. V. in Cõcilio Vienenſi; ratio eſt, quia poteſtas Pontificia, quæ data fuit Petro à Chriſto Domino ſoluendi, atq; ligandi, non remanet penes Cardinales; ſed iſta integra, ſicut eam relinquit prædeceſſor, datur nouo electo, vt habetur in dicta Clementina.

138 Si omnes Cardinales, qui ſunt in conclaue, cauſa infirmitatis, peſtis, belli, vel alicuius diſſenſionis exeant à conclaue Pontifice non electo quid erit agendum?

℞. In illo caſu Archiepiſcopi, epiſcopi, Duces, qui ſunt cuſtodes conclauis, & oratores Regum, & omnis Eccleſia debent omnibus vijs, & modis curare, vt iterum reuertantur in conclaue, vel faciant in alio loco magis apto, & minus periculoſo aliud conclaue & notificare illis bullam Clementis V. factam in Concilio Vienenſi editam anno 1310. quæ refertur in clemenrina, ne Romani de electione, quia dũ ipſi non eligunt, ſedis vacat.

139 Cardinales in conclaui, quos ſeruos debent habere, & quas qualitates debent habere ſerui?

℞. Quilibet poteſt habere duos ſeruos, ſiue laicos, ſiue clericos, & non debent eſſe fratres, neq; nepotes Cardinalium, etiam ſi eos in ſua domo ſuſtentent tãquam ſeruos, ſed neceſſariò debent eſſe ſerui, qui ad minus per vnum annum ante obitum Pontif. expenſis ipſius Cardinalis aliti tali Cardinali ſeruitutẽ præſtauerunt, & hæ conditiones ante ingreſſum conclauis examinandæ ſunt à tribus Cardinalibus, ita decreuit Pius IV. in bulla edita anno 1562. & ſi ſemel egrediatur famulus ex quacũq; cauſa, iterum ingredi non debet, neq; alius pro eo, ne fortè portet litteras, vel alia prohibita.

139 Cardinales in conclaui quibus poſſunt veſci?

℞. In prandio, & in cœna ſolum poſſunt veſci duobus ferè ferculis, carnium altero, aut piſcium, ſeù ouorum, altero iuris, vel alicuius ſimilis alimenti, & hoc præter panem, vinum, & aquam, condimenta, ſalſamenta, & herbas, ac caſeum, fructus, ex quibus tamen nullum ſpecialiter ferculum conficiatur, niſi ad condimentum fieret; nullus verò de alterius ferculo veſci poteſt, neque vnus Cardinalis poteſt in cubiculo alterius veſci, vt habetur in dicta bulla Clementis VI. & Pij IV.

140 Cõtra electionem Summi Pont. factam per duas partes Cardinalium, vel per omnes Cardinales quid poteſt opponi?

℞. Solum crimen ſimoniæ, quod poteſt committi dando, promittendo, recipiendo pecunias, bona, caſtra, honores, officia, vel beneficia, vt habetur in bulla Iulij II. edita anno 1405.

141 Papa electus per ſimoniam, quã pœnam incurrit?

℞. Electio eius nulla eſt, & ipſe, & fautores, & interuentores, & electores excommunicantur, priuantur officijs, & beneficijs obtentis, & obtinendis, & honore Cardinalatus, & cuilibet ex Cardinalibus, vel clero Romano licet opponere hoc crimẽ ſimoniæ; imò & Cardinales, qui ſimoniæ non interfuerunt, etiam ſi ſint in minori numero poſſunt eligere alium Papã, & ille erit verus Petri ſucceſſor, vt habetur in dicta bulla Iulij II. alia crimina non opponuntur, ne electiones cauilationibus deferantur.

142 Conclaue quam formam debet habere?

℞. Debet eſſe clauſum, & tantæ amplitudinis, vt in eo poſſint eſſe cellæ pro omnibus Cardinalibus, & ſeruientibus, quæ cellæ ſorte diſtribuuntur, & Capella, & locus, vbi poſſint Cardinales ambulare, & per conclaue nulla habitatio debet eſſe, quæ commoditas relinquitur ad arbitrium Cardinalium, qui faciunt electionem, vt habetur in dicta bulla.

143 Qui debent cuſtodire conclaue?

℞. Archiepiſcopi, epiſcopi deſignati à Cardinalibus in numero conuenienti, qui debent iurare de officio fideliter exercendo, & videre, & inſpicere fercula diligenter, ne ſub earum rerum velamine litteræ, aut notæ, vel ſigna aliqua tranſmittantur, & ſi inuenerint aliquam familiam alicuius Cardinalis in hoc delinquere, debent totam familiam delinquentẽ tradere Gubernatori Vrbis, vt eam incarceret, vſq; ad electionem Summi Pont. intus verò cuſtodiunt conclaue tres Cardinales ad hoc deputati, vt poſt clauſuram conclauis ſolemniter factam loquantur verbo, vel ſcripto cum aliquo, qui foras exiſtit, vt habetur in bulla Pij Papæ IV. edita anno 1562.

144 Quæ

144 Quæ perſonę debent ingredi conclaue?

℟. Primò, omnes Cardinales, quilibet duobus famulis comitatus. Secũdò Sacriſta cum vno Clerico Coadiutori in officio. Tertiò duo Magiſtri ceremoniarum. Quartò vnus religioſus pro confeſſionibus audiendis à maiori parte Cardinalium per ſecreta ſuffragia electus. Quintò vnus Secretarius Collegij. Sextò duo medici periti. Septimò vnus chirurgus. Octauò vnus aromatarius cum vno, vel duobus ſeruientibus. Nonò vnus faberlignarius. Decimò vnus cementarius. Vndecimò duo barbitonſores cũ vno, vel duobus ſeruientibus. Duodecimò octo, aut decẽ ſeruientes publicæ vtilitati, & commoditati omniũ, veluti pro lignis portandis, pro verrendo conclaui, & ſimilibus neceſſitatibus miniſtrandis. Iſti omnes eligi debent per ſuffragia ſecreta à collegio Cardinalium, ita tamen, vt is obtineat, qui plura vota tulit, & nullus eorum debet eſſe de familia alicuius Cardinalis, mercedes iſtorum de publico perſoluuntur, vt habetur in dicta bulla Pij IV.

145 Pro exequijs Pont. mortui quantum poteſt expendi?

℟. In exequijs celebrandis, Miſſis dicendis Cardinales poſſunt expendere ad ſummam decem millia ducatorum, quæ ſumma diſtribuitur per nouem dies continuos, in quibus à Cardinalibus inſepulto corpore defuncti, & in throno poſito exequiæ fiunt Pont. mortuo.

146 In quibus rebus poſſunt Cardinales facere expẽſas Ærario Pont. vel de ſtatu temporali Santæ Romanæ Eccleſiæ?

℟. Primò pro exequijs Pont. mortui poſſunt expendere ſummam ſupradictam. Secundò pro victu familiæ Pontificiæ ante ingreſſum conclauis, & poſt ingreſſum, vſque ad electionem noui Pontif. poſſunt expendere victum neceſſarium. Tertiò pro eleemoſynis ſede vacante fieri conſuetis. Quartò pro prouiſione terrarum Eccleſię. Quintò pro cuſtodia vrbis, & conclauis, & pro ſecuritate, & pro prouiſionibus cõclaui neceſſarijs, quantitatem autem harum ſpẽſarum Cardinales debent determinare per ſuffragia ſecreta ita, vt maior pars obtineat; in reliquis autem omnibus Collegium Cardinalium ſede vacante nullam omnino poteſtatem, neque poſſunt Cardinales aliquid ſpendere de ſtatu temporali Sanctæ Romanæ Eccleſiæ, neque de pecunijs Cameræ Apoſtolicæ, aut datariæ, neque ſoluere debita contracta ante obitum Pontif. ſed omnia integra debẽt reſeruare futuro Pontif. vt habetur in dicta bulla Pij IV. edita anno 1562. & in bulla Alexandri III. Greg. X. Clement. V. & Clement. VI. Iulij II. quæ bullæ iſtas conſtitutiones, & alias diſponunt ad electionem Summi Pontif. neceſſarias.

CAPVT V.

De Examine Epiſcopi.

1 QVando in electione Epiſcopi requiritur aſſenſus Patriarchæ illius Prouinciæ, vel Regis illius Regni.

℟. Quotieſcunq; in Regno fuerit conſuetudo immemorabilis, vt in electione petatur aſſenſus Patriarchæ, vel Regis, illa hodie ſeruanda eſt, vt habetur in cap. cum terra de electione.

2 Reges, & Principes ſæculares in electione epiſcopi in ſuis Regnis, quod debent agere?

℟. Si habeant ius præſentandi conceſſum à Romano Pont. per priuilegium, & bullas Apoſtolicas, debent præſentare interea tempus à Iure conceſſum, quem virtute, & ſcientia, ætate, vita, & moribus digniorem iudicauerint ad Regendam talem Eccleſiam, & dare illi ſuas litteras in forma ad Romanũ Pont. Trid. ſynod. ſeſſ. 24. c. 1. de reform. c. terra de electione.

3 Quas qualitates debet habere epiſcopus electus à Principe, vel à Rege?

℟. Debet eſſe ex legitimo matrimonio, ætate matura, triginta annorum, morum grauitate, litterarum ſcientia præditus, conſtitutus in ſacris ordinibus, ſaltem per ſex menſes ante electionem debet eſſe Magiſter, ſeù Licentiatus in Theologia, vel Iure canonico, & habere bonum teſtimonium ſuæ vitæ à ſuo epiſcopo, vel Legato Apoſtolico, ſi fuerit clericus, ſi Religioſus à ſuo Prælato, Trid. ſyn. ſeſſ. 22. c. 2. ſeſſ. 24. c. 1. ſeſſ. 6. c. 1. ſeſſ. 7. cap. 1. de reformat. bulla Pij IV. 114. & bulla Gregorij XIV. quæ incipit onus Apoſtolicæ ſeruitutis.

4 In electione epiſcopi, quam faciunt Principes, & Reges, eſt ne præferendus Theologus, an Iuriſta, ſi alias ſint æquales?

℟. Si in illa Prouincia, vel diœceſi pullulent hæreſes, Theologus præferri debet ad defendendam fidem Catholicam; ſi verò non ſint hæreſes, ſed populus ſit Chriſtianus, præferendus eſt Canoniſta, quia aptior eſt ad gubernationem, & ad determinandas per ſe ipsũ cauſas ciuiles, & criminales; at verò ſi inueniatur Theologus, & Canoniſta ſimul, vtrique præferendus eſt, tanquam perſona, in qua inuenitur plenitudo ſcientiæ, tenet Hoſtienſis in c. cauſis de electione, & Ioannes Andreas c. 3. de conſanguinitate, & affinitate, & Abb. c. 1. eod. tit. num. 9.

5 Poſtquam Epiſcopus fuerit nominatus à Rege, vel Principe, Nuntius Apoſtolicus, vel Metropolitanus quid debet facere in electione huius epiſcopi?

℟. Poſtquam electus ante Nuntium Apoſtolicum ſe præſentauerit cum teſtimonio ſuæ electionis, debet facere ſufficientem informationem cum teſtibus fidei dignis, de natalibus, vita, ſcientia, doctrina, moribus, qualitatibus illius electi, & in ea debet poni, in qua ſciẽtia fuerit graduatus, quas Cathedras gubernauerit, quę officia exercuerit, quod tẽpus conſumpſerit in ordinibus ſacris, vel à quo tẽpore ea ſuſceperit, quas dignitates canonicatus poſſideat tẽpore electionis, & præſentare debet nouus electus omnes titulos ſuę ordinationis à prima tonſura, vſq; ad presbyteratum, & litteras, ſeù teſtimonium ſui gradus. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 1. de reform.

6 Facta dicta informatione quid amplius debet facere nouus electus in Epiſcopum?

℟. Debet facere profeſſionem fidei in manibus Nũtij Apoſtolici, vel in manu alicuius epiſcopi, vel Archiepiſcopi, & in ea neceſſariò debet ſcribere dicendo, ego electus talis Eccl. iuro, & confirmo ſic Deus me adiuuet, & Sancta Euangelia. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 1. de reform.

7 Facta profeſſione fidei quid prętereà debet facere epiſcopus?

℞. Si ſit in Hiſpania, vbi per longam diſtantiam non poteſt venire ad Romanã Curiã, vt ſubdat ſe examini, debet examinari, & approbari à Nuntio Apoſtolico, vel à Metropolitano, & hoc teſtimonium autẽticum debet poni cũ dicta informatione, & cum iuramento fidei, & curare, vt hæc omnia tranſmittantur in Romanam Curiam, in manibus ſui procuratoris ad hoc ſpecialiter electi.

8 Si electus ſit epiſcopus, vel eligatur in Archiepiſcopum, quid debet agere?

℞. Debet committere mandatum alicui in Romana Curia, vt eius loco renuntiet primam Eccleſiam, & acceptet ſecundam, & ſi fuerit electus in Archiepiſcopum, neceſſariò debet dare ſingulare mandatum ad petẽdum pallium à Santiſſimo Domino per procuratorem.

9 Nuntius Apoſtolicus, vel Metropolitanus, quid debet tranſmittere in Romanam Curiam ad Summum Pontificem?

℞. Informationem à ſe factam clauſam, & ſigillatã, profeſſionem fidei factam ab electo, approbationem ſcientiæ, & litteras comendatitias in fauorem illius epiſcopi de nouo electi.

10 Iſtæ informationes, à quo debent examinari in Romana Curia.

℞. A quatuor Cardinalibus, & vnus eorum faciat relationem in Conſiſtorio Summo Pont. de qualitate Eccleſiæ, & perſonæ, & de contentis in dictis informationibus, & Summus Pont. tunc cum ad gubernandam talem Eccleſiam proponit Cardinalibus, & in Conſiſtorio ſequenti eum eligit in Epiſcopum.

11 Poteſt Papa in vno Conſiſtorio audire merita Eccleſię, & epiſcopi, & eligere, & confirmare eum in epiſcopum?

℞. Poterit, ſi ſibi videbitur, quia cum ſit Princeps, lege non alligatur.

12 Electus in epiſcopum debet ne neceſſariò examinari?

℞. Epiſcopi Itali, & Siculi neceſſariò debent comparere perſonaliter in Romana Curia coram Summo Pont. & Cardinalibus ad hoc conſtitutis, & ibi examinari de ſcientia, & approbari; ratio eſt, vt conſtet Romano Pont. epiſcopi vltramontani, veluti Galli, & Hiſpani approbantur à Nuntijs Apoſtolicis, vel à Metropolitanis, cap. qui epiſcopus diſt. 23. cap. nihil de electione Abb. in c. 1. de poſtulatione Prælatione Prælatorum. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 1. de reform. cap. nihil eſt de electione. Gregorius XIV. in bulla, quæ incipit Apoſtolicæ ſeruitutis edita anno 1591.

13 Epiſcopus ſemel approbatus in vna Eccleſia, ſi poſtea aſcendat ad alteram, vel ad Archiepiſcopatũ, debet ne iterum examinari?

℞. Non debet, quia ex officio epiſcopi, quod laudabiliter exercuit, non eſt factus peioris conditionis, imò reputatur magis idoneus ad gubernandum ſecundam Eccleſiam?

14 Epiſcopus electus cum primum venerit in Romanam Vrbem, vt approbetur à Summo Pontif. quid debet agere?

℞. Primum adire domum Procuratoris proprij Regis, vel Principis, & dare illi litteras, & humiliter proponere ſe eſſe præſentatum ad talem Eccleſiam, & petere ab eo, vt eum dirigat in omni negotio. Secundo præſentare ſe ante Summum Pontific. comitando oratorem ſui Principis, eius pedes oſculari, humiliter proponere ſe eſſe præſentatum à tali Principe pro tali Eccleſia, petere ab eo diem examinis, & benedictionem, Tertiò luſtrare domos omnium Illuſtriſſimorum Cardinalium, præcipuè eorum qui debent aſſiſtere examini, Quartò inuiſere Magiſtrum Camaræ, & Secretarium Summi Pontif. vt ab eis accipiat diem, & horam examinis. Quintò inuiſere omnes examinatores, qui ferè ſemper ſunt Auditores Rotæ, vel Aduocati Conſiſtoriales, & aliquis Religioſus Societatis Ieſu, & Magiſter ſacri Palatij, qui ferè ſemper eſt ex ordine Sancti Dominici, in quorum domibus tractabit priuatim aliquas materias ſuæ profeſſionis, vt ipſi cognoſcant eius ingenium, & capacitatem.

15 Examen Epiſcoporum, quod fit ante Summum Pont. quomodo fit?

℞. In examine aſſiſtit Summus Pontifex cum ſtola ſedens pro Tribunali, aſſiſtunt hinc, & inde ſex, vel octo Cardinales doctiſſimi ad hoc deputati ſedentes in ſcamnis, poſt illos ſtant diſcooperti Magiſtri ſacri Palatij, Secretarius Santiſſimi D. N. qui dat fidem examinis, vnus, vel duo Magiſtri ceremoniarum, & omnes examinatores, tam iuriſtæ, quàm Theologi.

16 In hoc examine, quæ materiæ exagitantur?

℞. Si examinandus ſit Theologus, interrogatur de pluribus materijs Theologiæ, tam poſitiuæ, quàm ſcholaſticæ, vt placet examinatori, qui in domo ſua præparat illas interrogationes, & non faciat certiorem examinandum, de quo debeat interrogare, ſed ipſe debet reſpondere ex tempore: ſi ſit Iuriſta interrogatur de pluribus materijs, tàm Iuris Ciuilis, quã canonici, vt placet examinatoribus, & vltimò interrogatur de materia iuriſdictionali, & interrogationes ſunt ſicut iſtæ, quæ in toto noſtro libro exiſtunt per modum dubij.

17 Qui numerus examinatorum examinant electũ?

℞. In hoc non poteſt dari certa regula, ſed ferè ſemper interrogant duo, vel tres examinatores, & vltimò vnus ex Illuſtriſſimis Cardinalibus, & interrogationes durant toto eo tempore, quo Sãtiſſimo D. N. placuerit, qui capite, vel nutu facit ſignum cuilibet incipiendi, & finiendi, & materiæ, de quibus interrogatur, ſunt diuerſæ, & diſtinctæ taliter, quòd vnus examinator interrogabit dubia de teſtamẽtis, de ſubſtitutionibus ab inteſtato, de iudicijs, de foro cõpetenti, de excõmunicatione, de iure patronatus, de teſtamentaria tutela, & de his omnibus ego fui interrogatus à ſolo vno examinatore coram Summo Pont. Paulo V. ann. 1619. poſtea alij duo examinatores interrogauerunt de alijs materijs, de Iure ciuili, & vltimo Illuſtriſs. Cardinales Lomelinus interrogauit me de aliquibus dubijs Cõcil. Trid. pertinẽtibus ad materiam iuriſdictionis Epiſcopatus: vltimò Sãtiſſimus D. N. interrogauit me, an ſi aliquis infidelis veniret ad fidem poſſit permanere cum vxore infideli, quam habebat ante conuerſionem, vel an poſſit liberè relinquere illam, & nubere cum muliere Chriſtiana, vltimò interrogauit, ſi infidelis habeat plures vxores, conuerſus ad fidem, cum qua debeat remanere, & ſic in his omnibus certa Reg. dari non poteſt, cum pendeat à voluntate Summi Pont. qui aſſiſtit in examine.

18 Epiſco-

18 Epiſcopus electus quid debet agere, & quem modum ad præparationem huius examinis obſeruare?

℟. Mihi videtur, quod examinandus à die ſuę electionis debeat mandare memoriæ omnes definitiones, & diuiſiones, & terminos communes totius Iuris Canonici, & præcipuè materiam ſacramentorum; ratio eſt, quia aliàs impoſſibile eſt mente retinere totũ ius.

19 Aſſignato ſibi die, & hora examinis à Magiſtro Cameræ quid debet agere electus?

℟. Adire ſacrum Palatium, & ante omnes comitari Illuſtriſſimos Cardinales intrantes, & examinatores & poſtquam ipſi ingreſſi fuerint adeundi cauſa ſanctiſſimum, expectare ante portam, & cum à Magiſtro ceremoniarũ vocatus fuerit, debet intrare corã Summo Pontifice ſine pileo, & ter vſq; ad terram genuflectere oculis demiſſis. Primò in ingreſſu portæ. Secundò in medio itineris. Tertiò in fine, ſcilicet vbi pluuiale ſibi paratum erit; nec in principio examinis oſculantur pedes Summi Pont. verum vltima genuflexione debet ſalutare. c. dimiſſo Illuſtriſſimos Cardin. hinc, & inde ſedentes, & aſſiſtere genuflexus in pluuiali ſibi parato, tunc Summus Pont. eum interrogat, quam ſcientiam profiteris, ipſe clara voce, & humiliter reſpõdet ſacram Theologiam, vel ſacros Canones, & in his ſum Licentiatus, vel Doctor tunc Summus Pont. vertit faciem verſus examinatores, & dat ſignum vni ex illis, qui genuflectit & ſine pileo accedit prope examinandum eam partem verſus, vbi ſedent Illuſtriſſ. Cardinales.

20 Cum interrogatus fuerit ab aliquo examinatore, quem modum tenere debet examinandus?

℟. Debet habere corpus rectum verſus Summum Pont. ſed vertere faciem ad manum ſiniſtram verſus examinatorem, & voce clara, & intelligibili abſque aliqua turbatione, breuiter, & humiliter ſatiſfacere dubio ſibi propoſito, negando, vel concedendo abſque vlla diſputatione, quia coram tanto Principe non datur locus illi vociterationis, vel prolixæ diſputationis, ſed ſolum debet concedere, negare, vel diſtinguere, ſimiliter debet facere cum alijs examinatoribus, qui poſt illum venerint, qui nutu, vel capite vocantur ſigillatim à Summo Pontific. finitis omnibus ſurgit, & oſculatur pedes Summi Pontif. & exit foras cum triplici genuflexione, & in vltima, capite ſalutat Illuſtriſſimos Cardinales.

21 Finito examine; quid debet agere Epiſcopus electus?

℟. Expectare foras propè cancellum. dum Santiſſimus cum Cardinalibus reſoluit ſuam approbationem, vel reprobationem, quam ſcribit Secretarius iſtius congregationis; & in quocunque euentu genuflexus debet in exitu oſculari manus Illuſtriſs. Cardinalium, & vltimum aſſociare, vſque ad portam palatij, poſtea illo, & ſequenti die debet inuiſere dictos Cardinales, & dare illis gratias pro labore ſuſcepto in ſuo examine.

22 Eiſcopus approbatus, quid debet facere?

℟. Petere rocchettum, & eum accipere a Santiſſimo hora, & die ſibi aſſignato, & induere ſe habitu Epiſcopali abſq; muzetta, & poſtea facere profeſſionem fidei, & iuramentum fidelitatis. Primò, in manibus Santiſſimi quando accipit rocchettum. Secundò, in manibns Cardinalis, qui præeſt cancellariæ. Tertiò, in manibus officialium, qui præſunt cancellarię, & de his omnibus debet accipere teſtimonium authenticum. Vltimò debet expedire bullas Apoſtolicas, & bullam ad ſe conſecrandum.

23 Quare Epiſcopi in Romana Curia non portant muzettam, etiam conſecrati?

℟. Quia muzetta eſt ſignum iuriſdictionis, & vt oſtendatur, quòd in Romana Curia nemo habet iuriſdictionem, niſi ſolum Summus Pontif. ideò ipſe ſolus, & Cardinales ex eius priuilegio propter magnam dignitatem, quia ſunt de conſilio Sanctiſſimi portant muzettam, licèt non ſint Epiſcopi, vel ordinati aliquo ſacro ordine.

24 Epiſcopus poſt confirmationem factam à Summo Pont. in Conſiſtorio, & ante conſecrationem, & bullas expeditas, quos actus iuriſdictionis poteſt exercere.

℟. Omnia, quæ ſunt iuriſdictionis, vt dare licentiam Sacerdotibus ad ſacramenta adminiſtranda, dare dimiſſorias ſuis ſubditis ad ordines ſuſcipiendos, ponere Vicarium, & Iudices, & exercere iuriſdictionem ciuilem, & criminalem, viſitare Vicarium, qui in ſede vacante fecit officium, petere emolumenta ſedis vacantis, petere computum ab œconomis, percipere fructus ſui Epiſcopatus, cõſtituere nouos Adminiſtratores, & Receptores fructuum, & prouentuum, prouidere beneficia vacantia per obitum, & per reſignationem, dare licentiam epiſcopo habenti communionem ſedis Apoſtolicæ, vt in ſuo epiſcopatu faciat ordines; ratio eſt, quia iſta omnia ſunt actus iuriſdictionis, & dantur epiſcopo in confirmatione, vt habetur in gloſſa communiter recepta in c. tranſmiſſam de electione, Felyn. in c. cam de reſcriptis. Abb. in c. noſtra de electione. Barthol. Vgol. de offi. & poteſtate epiſcopi c. 1. §. 3.

25 Epiſcopus confirmatus, & non conſecratus quos actus non poteſt facere?

℟. Non poteſt exercere Pontificalia, nec dicere Miſſas Pontificales, neq; ordinare aliquem etiam de prima tonſura; ratio eſt, quia hæc poteſtas datur illi in conſecratione DD. vbi ſupra.

26 Si electus fuerit Archiepiſcopus, quando debet petere pallium?

℟. Poſt bullas expeditas in cancellaria, & ſi Archiepiſcopus fuerit in Romana Curia do illi conſilium, vt ante eius diſceſſum accipiat pallium à Sanctiſſimo D.N. etiam ſi detineatur per aliquos dies in Curia, ratio eſt, quia poſtea eſt laborioſiſſimum, & periculoſiſſimum portare pallium, & ſi pallium capiatur ab inimicis in mari, vel in terra, debet nouum pallium peti, & ſoluuntur ſpenſæ de nouo, & datur cum magna difficultate præcedentib. informationibus, quòd epiſcopus non fuit in aliqua culpa, vel mora, & interim Archiepiſcopus nõ poteſt dicere Miſſas Pontificales ſine pallio.

27 Epiſcopus poſtquam eſt confirmatus, & cõſecratus antea quam diſcedat à Curia, quid debet facere?

℟. Petere licentiam, & benedictionem à Santiſſimo, oſculari eius pedes, inuiſere Illuſtriſſimos Cardinales, viſitare ſeptem Eccleſias, & celebrare Miſſam, dicere itinerarium, & ambulare in pace.

CAPVT VI.

De Conſecratione Epiſcopi.

1 IN conſecratione Epiſcopi quæ litteræ teſtimoniales requiruntur?

℟. De neceſſitate litteræ de prima tonſura, vſque ad Sacerdotium incluſiuè, & litteræ approbantes eum eſſe bonæ vitæ, & famæ: de congruentia, requiruntur litteræ ſui gradus doctoratus, & litteræ ſuarum dignitatum, vel canonicatus, & officiorum, quos exercuit ante Epiſcopatum, ratio eſt, vt Summus Pont. & Epiſcopus conſecrans, & aſſiſtentes, & Cardinales habeant integram cognitionem meritorum talis electi.

2 Quando Epiſcopus conſecratur, quam cognitionem debeant habere Epiſcopi aſſiſtentes, vt tuta conſcientia poſſint reſpondere talem eſſe dignum?

℟. Sufficit, vt non habeant ſcientiam in contrarium, ex regula generali quilibet præſumitur bonus, niſi in contrarium probetur malus. c. 1. de ſcrutinio in ordine faciendo.

3 Intra quod tempus debet Epiſcopus electus, & confirmatus conſecrari?

℟. Intra tres menſes, quibus tranſactis perdidit fructus, & ſi per alios tres menſes conſecrari neglexerit, priuatur à Summo Pont. Epiſcopatu Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 2. de reform. c. quoniam diſt. 75. §. tẽpus autem conſecrationis.

4 Quibus in caſibus poteſt Epiſcopus poſt tres, vel ſex menſes non conſecrari, & non incurrere aliquã pœnam?

℟. In quatuor caſibus. Primo, ſi morbo impediatur, vel ſi moriatur ille Epiſcopus, ad quẽ Summus Põt. committit conſecrationem. Secundo, ſi ſit aliqua cẽſura ligatus, & non ſtet per ipſum, quò minus abſoluatur. Tertio, ſi eſt de aliquo delicto accuſatus, & antequam innocentiam probet, tempus conſecrationis elabitur. Quarto, ſi ſit lis, & controuerſia ſuper Epiſcopatum, vel ſi non admittatur à ſubditis, vel ſi in accipienda poſſeſſione ſit aliquod periculum, vel reſiſtentia; ratio eſt, quia lex debet eſſe de re poſſibili, & impedito agere, non currit pœna, neq; tempus, neq; terminus, neq; præſcriptio, tenet Fely. in c. tranſmiſſa de præſcriptionibus. l. impoſſibilium. ff. de reg. iuris. c. quoniam de clerico ægrotante.

5 A quo die currit tempus conſecrationis?

℟. Si ſit præſens à die promotionis; ſi ſit abſens à die notitiæ, tenet Calderin. conſ. 4. conſ. 5. de electione. Tuſc. littera C, concl. 743. & 744.

6 In qua Eccleſia debet fieri conſecratio?

℟. Si ſit in Curia, in quacunque Eccleſia electa à cõſecrante; ſi ſit extra Curiam, in ſua propria Eccleſia maiori, & ſi id commodè fieri non poteſt in meliori, & cõmodiori Eccleſia illius ciuitatis electa ab Epiſcopo conſecrante; ratio eſt, quia in illo actu habet authoritatem ſũmi Pont. & ipſe debet omnia ordinare, & inuitat Epiſcopum à ſe conſecratum, & alios duos Epiſcopos, & in omnibus honorat conſecratũ tanquam ſponſum, & filiũ. tenet Tuſcus ſup. citatus.

7 Quo die debet fieri conſecratio?

℟. Die Dominica, & poterit Sabbato recipere presbyteratum, & die ſequenti conſecrari, quandoq; id non eſt prohibitum in Iure, tenet gloſſa in c. quid à patribus diſt. 75.

8 A quot Epiſcopis debet fieri conſecratio?

℟. A tribus, vno conſecrante, duobus aſſiſtentibus, vel patrinantibus ad exemplum Apoſtolorum, quia B. Iacobus, qui iuſtus dicebatur, fuit conſecratus Epiſcopus Hieroſolymitanus à Petro, Ioanne, & Iacobo Apoſtolis, & ſic Eccleſia ex iſta limitatione ſeruat hunc ritum, vt habetur in c. ſin. diſt. 66.

9 In conſecratione recipit ne Epiſcopus nouum characterem?

℟. Secundum D. Th. lib. 4. diſt. 24. & Theologos ferè omnes non recipit nouum characterem, ſed extenditur character Sacerdotalis ad maiorẽ poteſtatem, ſcilicet Epiſcopalem; ſecundum verò Canoniſtas Epiſcopus in conſecratione recipit nouum characterem exercendi ordines, ordinando alios, conſecrandi Sacerdotes, aras, & Eccleſias.

CAPVT VII.

De Reſidentia Epiſcopi.

1 EPiſcopus tenetur ne ad reſidentiam perſonalem?

℟. Affirmatiuè de præcepto diuino, etiam ſi ſit Cardinalis, vel Patriarcha, dummodo habeat Eccleſiã, quæ non ſit in poteſtate Maurorum, tenetur in ea reſidere. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 1. de reform.

2 In qua parte ſuæ diœceſis tenetur Epiſcopus reſidere?

℟. In quolibet loco, in qualibet ciuitate ſui Epiſcopatus, & ibi facit fructus ſuos, licet de conſilio iuſtum eſt; vt diebus ſolemnibus aſſiſtat in ſua Eccleſia maiori cum ſuis canonicis, ne illis diebus membra ſint ſine capite.

3 Epiſcopus ſi non reſideat in Cathedrali Eccleſia, ſed in alio loco ſuæ diœceſis, poterit ibi portare ſuã curiam, & ſuum Vicarium?

℟. Poterit in quacunq; parte ſuæ diœceſis ipſe fuerit, portare ſuum Vicarium, carcerem, & officiales; ratio eſt, quia acceſſorium ſequitur naturam principalioris, & in perſona Epiſcopi radicatur vniuerſa iuriſdictio, & ſic vbicunq; eſt perſona Epiſcopi, ibi eſt Curia, ibi carcer, ibi poteſtas coercendi, componendi, & finiendi lites, ſicut vbicunq; eſt perſona Epiſcopi, & in quocunq; loco ſuæ diœceſis, poteſt facere ordines, conſecrare chriſma, & oleum ſanctũ, & exercere Pontificalia, & licèt Epiſcopus habeat hanc poteſtatem de iure, iuſtum eſt, vt ipſe, & eius Curia aſſiſtat in parte commodiori Epiſcopatus, ne ſubditi patiantur detrimentum; ille tamen locus iudicatur commodior, vbi illius anteceſſores habuẽrunt ſuam Curiam ab antiquo. ſic cenſuerunt DD. ſuper c. 1. ſeſſ. 23.

4 Si epiſcopus, habeat dignitatem, canonicatum, vel beneficium de reſidentia ſimul cum Epiſcopatu per diſpẽſationẽ Apoſtolicam, vel p vnionẽ factam

Epiſco-

Epiſcopatui ratione congruæ ſuſtentationis, in quo loco tenebitur reſidere.

℟. Sufficit, vt reſideat in quolibet loco ſuæ diœceſis, & ibi lucrabitur fructus præbendæ, exceptis diſtributionibus quotidianis, & ad nullum onus perſonale tenebitur: ratio eſt, quia in perſona epiſcopi concurrunt gubernatio totius diœceſis, & cura animarum, & iſta præferuntur reſidentiæ, cum ſint res maioris momenti.

5 Epiſcopus excuſatur à reſidentia ſui epiſcopatus ratione infirmitatis perpetuæ?

℟. Negatiuè, niſi de licentia Summi Pont. qui in his neceſſitatibus, & in alijs paternaliter prouidet. DD. ſuper c.1.ſeſſ.23.Conc.Trid.

6 Tempore peſtis licet ne epiſcopo relinquere ſuam Eccleſiam?

℟. Imò tunc tenetur magis ad illam uenire, ſi abſens ſit; ratio eſt, quia vbi eſt maius periculum, ibi debet eſſe maior reſidentia perſonalis, ut habetur in c.ſuggeſtum.7.q.1.

7 Epiſcopus quanto tempore poteſt abeſſe à ſua diœceſi, & in quibus feſtis debet aſſiſtere in Cathedrali Eccleſia?

℟. Epiſcopus poteſt abeſſe à ſua diœceſi ſine aliqua pœna ad ſummum per tres menſes in quolibet anno continuos, vel interpolatos, vt ſibi placuerit, & debet epiſcopus curare, vt non ſumat hos tres menſes in dominicis Aduentus, & Quadrageſimæ, neque in feſtiuitatibus Natiuitatis Domini, Reſurrectionis, Pētecoſtes, & Corporis Chriſti, quia Eccleſia celebrat has feſtiuitates cum maiori ſolemnitate, & iuſtum eſt, vt caput aſſiſtat. Trid.ſyn.ſeſſ.23. c.1. de reform.

8 Si in illis tribus menſibus, in quibus epiſcopus abeſt, ſit aliqua feſtiuitas ex ſupra dictis, tenebitur ne epiſcopus adire propriam Eccleſiam ad illam feſtiuitatem celebrandam, & ſi non ueniat, incurrit ne aliquam pœnam?

℟. Nullam pœnam incurrit epiſcopus in dicto caſu, imo neq; etiam ſi ſit in ciuitate, uel diœceſi, & non veniat ad Eccleſiam Cathedralem ad illam feſtiuitatem celebrandam: ratio eſt, quia dies exceptuati à concilio ſunt de conſilio, & pœna poſita eſt circa trāſgreſſionem temporis trium menſium, vt tenet Abb. in c.1.de uita, & honeſtate clericorum, & Trid.ſyn. ubi ſupra.

9 Epiſcopus debet ne omnibus diebus Dominicis aſſiſtere in ſua Eccleſia?

℟. Non tenetur, ſed ſufficit, vt aſſiſtat in ſua diœceſi, licèt de conſilio, ſi non ſit impeditus, debeat aſſiſtere ad exemplum aliorum; ſed pęna poſita a concilio epiſcopis non eſt ſupra reſidentiam in Eccleſia, ſed ſupra reſidentiam in diœceſi. tenet Abb. in c.1. de vita, & honeſtate clericorum.

10 Quam pęnam incurrit epiſcopus, qui vltra tres menſes abeſt à ſua diœceſi?

℟. Si per ſex menſes abſuerit continuos, vel interpolatos a ſua diœceſi in vno anno, amittit quartam partem fructuum illius anni; fabricæ, & pauperibus applicandam, & ſi per alios ſex menſes abſuerit in illo, vel in alio anno, amittit aliam quartam partem fructuum, ſi verò perſeuerauerit in abſentia, contumacia creſcente priuabitur epiſcopatu à Summo Pont. & vltra has pęnas peccat mortaliter: Trid.ſyn.ſeſſ.6. c.1.& ſeſſ.23.c.1.de reform.c.peruenit 7. quæſt.1. c. cum ex eo de electione in 6.c.ex parte veſtra de clericis non reſidentibus.

11 Quis debet dare hanc pęnam epiſcopo abſenti?

℟. Metropolitanus, & Metropolitano epiſcopus antiquior. Trid.ſyn. loco alleg.

12 Si aliquis epiſcopus abſit à ſua diœceſi abſq; iuſta cauſa, & licentia Sum.Pont. per quatuor menſes, & pęna ei non detur à Metropolitano, ad quid tenebitur epiſcopus in conſcientia?

℟. Tenebitur ad reſtituendos fructus vnius menſis, & dare illos pauperibus, aut fabricæ Eccleſiæ pro ſuo libitu, & conſiteri ſacramentaliter ſuum peccatum; ratio eſt, quia in illo menſe non fecit fructus ſuos ſicut Canonicus, qui non reſidet, ita tenent DD. & Abb. in iuribus ſupra allegat. & Trident.ſynod. ſeſſ. 6. capit. 1.

13 Si Epiſcopus exeat à ſuo epiſcopatu animo reuertendi intra tres menſes, & incidat in infirmitatem, ita vt non poſſit reuerti intra tres menſes, & ſit per alios duos menſes, vel tres extra ſuam diœceſim, tenebitur ne ad pęnam dictam?

℟. Non tenetur ad vllam pęnam, neque tenetur reſtituere fructus; ratio eſt, quia non ſtat per ipſum, quo minus reuertatur, & impeditus non incurrit damnum, vt tenet Abb. in c.ex parte tua de clericis non reſident. & cenſuerunt DD. ſuper c.1.ſeſſ.6.

14 Ex quibus cauſis poteſt epiſcopus à ſua diœceſi abeſſe ſine aliqua pęna, & ſine licentia alicuius?

℟. Quando aliquis Archiepiſcopus, vel epiſcopus habet aliquod officium annexum ſuæ dignitati, quod pertinet ad regimen Reip. vel Regis, ſicut Archiepiſcopus Toletanus eſt totius Hiſpaniæ maior Cancellarius, tunc ſi extra ſuum Archiepiſcopatum Regna congregentur, poterit aſſiſtere toto tempore neceſſario abſque licentia alicuius; ratio eſt, quia præfertur bonū vniuerſale bono particulari, & eſt expreſsè permiſſum in ſimilibus muneribus exercendis, per Trid.ſyn.ſeſſ.23.c.1.

15 Si epiſcopus abſuerit à ſua diœceſi per quatuor menſes, poterit ne fructus male perceptos, quos in pęnam debet erogare pauperibus, facere ſuos, vel ſaltem partem eorum cum bulla compoſitionis?

℟. Non poteſt: ſed realiter tenetur eos reſtituere fabricæ, vel pauperibus, & compoſitio nulla eſt; ratio eſt, quia expreſsè eſt prohibita in Concil. Trid. ſeſſ. 23. cap. 1.

16 Quare Canonici, & Parochi poſſunt componere fructus malè perceptos ratione non reſidendi, & Epiſcopus non poteſt illos componere?

℟. Quia reſidentia Epiſcopi eſt magis ſtricta, quàm reſidentia Canonicorum, cum ſit magis neceſſaria ad animarum ſalutem, & quia Epiſcopis hoc expreſsè eſt prohibitum, at Canonicis, & Parochis nō eſt.

17 Ex quibus cauſis poteſt Epiſcopus abeſſe a ſua diœceſi vltra tres menſes?

℟. Solum ex cauſis à iure expreſſis, & hoc cum licentia Superioris. Trid.ſyn.ſeſſ.23.c.1.de refor.

18 Quæ ſunt cauſæ expreſſæ à iure, ex quibus poteſt Epiſcopus abeſſe vltra tres menſes?

℟. Quatuor cauſæ exprimuntur a Conc.Trid. Primò Chriſtiana charitas. Secundò vrgens neceſſitas. Tertiò, debita obedientia. Quartò eiuſdem Eccleſiæ, vel Reip. vtilitas, & iſtæ cauſæ etiam ſi ſint iuſtæ ad nō reſidendum, debent ſemper approbari a Superiore. Trid.ſyn.ſeſſ.23.cap.1.

19 Quando, & in quo caſu Chriſtiana charitas eſt

cauſa

cauſa ſufficiens, vt Epiſcopus poſſit abeſſe?

℞. Quando extra ſuam diœceſim in aliqua ciuitate pullularet aliqua hæreſis, & Epiſcopus ſua prædicatione eſſet neceſſarius ad extinguendum illum errorem, hæc cauſa, & alia ſimilis ſufficit, vt ex Chriſtiana charitate Epiſcopus abſit. c. de cętero. c. inter quatuor. c. tuæ de clericis non reſidentibus.

20 Vrgens neceſſitas quando excuſat Epiſcopum à reſidentia?

℞. Quando Epiſcopus vouit aliquam peregrinationem, vel haberet aliquod negotium ſuum, vel litem magni momenti, & non poſſet per ſubſtitutum eam finire, vel quando non poteſt commorari in aliqua ciuitate ſuæ diœceſis ſine magno vitæ periculo proueniente, vel ex infirmitate, vel ex triſtitia, vel ex aeris intemperie contraria ſuæ ſaluti, vel ex inimicis, tunc erit iuſta cauſa, vt Epiſcopus abſit. c. non oportet de conſecrat. diſtinct. 5. c. præſentium 7. q. 1. c. ad ſupplicationem de renuntiatione, c. relatum in gloſſa de clericis non reſidentibus.

21 Debita obedientia quando excuſat Epiſcopum à reſidentia?

℞. Quando Epiſcopus detineretur à Summo Pont. vel à ſuo legato, vel à Iudice ſuperiori, vel ab Imperatore, vel à Rege illius Regni, cui ipſe non poteſt reſiſtere, ſed ſolum debet monere Summum Pont. vt habetur in gloſ. in c. inter quatuor, in c. de cætero, in c. relatum de cleric. non reſident.

22 Vtilitas Eccleſiæ, vel Reipublicę quando erit cauſa ſufficiens, vt Epiſcopus non reſideat?

℞. Quando propria Eccleſia haberet aliquam litem, vel negotium grauiſſimum, & præſentia Epiſcopi iudicaretur neceſſaria, vel quando Epiſcopus eſt tam doctus, vel expertus, vt eſſet neceſſarius ad gubernationem Reip. præſidendo in aliquo conſilio, uel faciendo aliquo negotio pro Regno, vel pro Rege.

23 Cauſæ à quo debent examinari, & approbari?

℞. A Summo Pont. & ſi commodè fieri non poteſt, à Metropolitano, cum Concilio Prouinciali. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 1. de refor.

24 Epiſcopus, qui abeſt ex his cauſis, quid debet prouidere in ſua Eccleſia?

℞. Vicarium ita doctum, virtuoſum, & peritum, vt ex abſentia Epiſcopi ſubditi non patiantur detrimentum, & debet conſtituere aliquem virum, qui habeat officium dandi illas eleemoſinas pauperibus, quas ipſe dabat, quando erat præſens, nam hoc intelligitur ſub illo verbo nullum detrimentum poſitū à Concil. quia non debet eſſe vllus defectus in iuſtitia in gubernatione, neq; in eleemoſinis. Trid. ſynod. vbi ſup. c. cum ex eo de electione in 6. c. beneficium de regulis iuris in 6.

25 Poteſt Epiſcopus obtinere duas Eccleſias ſimul in titulum, vel commendam?

℞. Non poteſt, etiam ſi ſint Cardinales, imò infra ſex menſes tenetur vnam dimittere, aliàs de Iure prima vacat ſolum vltima retenta; ratio eſt, quia vna, eademque perſona in duabus Eccleſijs diſtinctis reſidere nō poteſt. Trid. ſyn. ſeſſ. 7. c. 3.

CAPVT VIII.

De Officio Epiſcopi.

1 EPiſcopatus eſt ne Ordo?

℞. Eſt Ordo, & competit quatuor diſtinctis perſonis; nam in primo gradu eſt Summus Pontif. qui præſul, & caput eſt vniuerſalis Eccleſiæ, verus Petri ſucceſſor, qui à Chriſto eandem poteſtatem habet, quam habuit ipſe Petrus: in ſecundo ſunt Patriarchę, qui ex poteſtate tradita à Iure, & à Sūmo Pont. pluribus Prouincijs præſunt; in tertio ſunt Archiepiſcopi, qui habēt iuriſdictionem in vna Prouincia in certis, & limitatis caſibus, ſibi à Iure conceſſis: in quarto ſunt ſimplices Epiſcopi, qui vni diœceſi præſunt; omnes iſti ſunt maiores dignitates Eccleſiæ, & pendent à Summo Pont. à quo habent iuriſdictionem delegatam. c. 1. diſt. 90. c. clericos, §. Ordo diſtinctione 21. Bulla Pij V. in ordine 6. & 8. & 5.

2 Quid eſt Epiſcopatus?

℞. Eſt Ordo, & dignitas habens poteſtatem conferēdi ordines ſuis ſubditis, & faciendi Pontificalia, & habens à Iure iuriſdictionem Eccleſiaſticam ordinariā in foro exteriori, & interiori, & mixto, in aliqua diœceſi ad gubernationem ſubditorum, & ſalutem animarū inuenta. c. honorem de poteſtate, & vſu pallij.

3 Vnde dicitur Epiſcopus?

℞. A verbo Græco Epos, quod latinè ſignificat ſuper intendere, & ſpeculare, quia eſt ſuperintendens, & ſpeculator, & paſtor ſuper gregem ſuum, & ſubditos ſibi commiſſos, vt habetur in c. clericos. c. legitimus c. Epiſcopatum.

4 Quomodo vocantur Epiſcopi?

℞. Sanctiſſimi Domini legati, Fratres Romani Pontif. & Coepiſcopi Apoſtolorum ſucceſſores, & paſtores Eccleſiæ Catholicæ. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 4. clem. 1. §. 1. de pęnitentijs, & ibi gloſſa. Abb. in c. ſcriptum nu. 5. de electione.

5 Epiſcopi à quo ſunt poſiti, & ad quid?

℞. A Spiritu Sancto, & ad bene regendam Eccleſiam Dei, quia Deo redituri ſunt ſtrictam rationem ſubditorum ſuorum. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 4.

6 Epiſcopi in quorum loco poſiti ſunt?

℞. In loco Apoſtolorum, quibus immediatè ſucceſſerunt. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 4.

7 Qui habent in Eccleſia Dei ſuperiorem gradum?

℞. Patriarchæ, Archiepiſcopi, & Epiſcopi, & à Regibus, & Principibus præ cæteris hominibus ſunt honorandi. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 1. de reform.

8 Cardinales quales debent eſſe, & ex quibus mundi partibus?

℞. Debent eſſe ex legitimo matrimonio, ætate matura, morum grauitate, litterarum ſcientia præditi, & debent eſſe ex omnibus nationibus Chriſtianis, ſi commodè fieri poteſt, ratio eſt, vt omnibus proſint, & omnes nationes protegant, & eliguntur à Romano Pontif. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 1.

9 Quid debet Epiſcopus de ſe cogitare?

℞. Non eſſe vocatum ad propria commoda, non ad diuitias, non ad lucrum, & quietem, ſed ad labores

pro

pro Dei gloria. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 1. de reform.

10 Epiſcopus quæ exempla debet dare in ſua vita, & conuerſatione?

℞. Frugalitatis, modeſtiæ, continentiæ, viuendo cùm modeſta ſuppellectili, ita, vt ipſe, & tota eius domus, & familia dent exemplum alijs in humilitate, in caſtitate, in aſſiduitate orationis in verbis, in conuerſatione. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 1. de refor.

11 Menſa Epiſcopi qualis debet eſſe, & quid in ea debet tractari?

℞. Debet eſſe candida, munda, decenter ornata, ſobria, moderata, cui debet adhiberi lectio ſacræ ſcripturæ, vel diſputatio de aliqua ſcientia, vel virtute, ita vt comedentes in ea reficiantur in corpore, & ſaturentur in anima, & videntes, & ſtantes ædificentur. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 1. de reform. & ſeſſ. 2. decreto de modo viuendi in concilio.

12 Epiſcopus quoties tenetur iurare, & emittere profeſſionem fidei?

℞. Primò ante conſecrationem in manibus alicuius Epiſcopi, vel Nuntij Apoſtolici, vel ſi eſt in Romana Curia in manibus Cardinalis, qui eſt magnus Cancellarius. Secundò in ipſo actu conſecrationis genuflexus ante conſecrantem. Tertiò poſt conſecrationem in Cancellaria Apoſtolica, & ſemper debet iurare obedientiam, & fidelitatem Romano Pontif. & eius Legato, & non alienare bona Eccleſiæ ſuæ, & menſæ Epiſcopalis ſine conſenſu Romani Pontif. imò ſi tempore ſedis vacantis aliqua alienatio facta fuerit, uel a ſuis prædeceſſoribus, tenetur eam repetere. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 1. & Ceremoniale Romanū, c. 1. de conſecratione Epiſcopi.

13 Poſſunt ne ſedes Epiſcoporum mutari?

℞. Non poteſt ſine licentia Romani Pont. & cauſa cognita, quę debet eſſe magna, veluti belli, peſtis, vel terræmotus, qui ſolo æquaret vniuerſam ciuitatem, ita vt fieret deſerta ſine habitatore, vel ex aeris intemperie, qui generat frequentes infirmitates, & tūc debet mutari cum omnibus oneribus ſibi iniunctis, ita, vt primi fundatores, neque perdant memoriam, neq; ſuffragia, c. tempora 7. q. 1.

14 Quod eſt onus Epiſcoporum?

℞. Onus eſt tam magnum, quod Angelicis humeris ſit formidandum, & ſic Epiſcopi habent duos Angelos cuſtodes vnum ad perſonam, alterum ad officiū, & ſic egent ſpeciali gratia Dei. Trid. ſynod. ſeſſ. 2. decreto de modo viuendi in Concilio ſeſſ. 5. c. 2. ſeſſ. 23. c. 7. & canone 8. ſeſſ. 24. c. 7. ſeſſ. 6. c. 1.

15 Quod eſt officium, & munus Epiſcopi?

℞. Epiſcopus eſt vniuerſalis Parochus totius diœceſis, & debet ad Dei laudes incumbere hoſtias, & preces offerre pro populo, miniſtrare ſacramenta, ordinare ſubditos, cõſecrare, viſitare, & Eccleſias gubernare, tollere abuſus, corrigere mores, ſacramentorū vim, & vſum explicare, prædicare, exhortari fideles ad frequentiam ſacramentorum per ſe ipſum, & ſi id commodè fieri non poteſt, aſſumere idoneos miniſtros, & prædicatores, dare eleemoſinas, benedicere veſtes ſacras, vigilare in omnibus, & laborare, vt miniſterium ſuum impleat, vt habetur in Trid. ſyn. ſeſſ. 5. c. 3. c. 2. & ſeſſ. 2. decreto de modo viuendi in concilio ſeſſ. 23. c. 7. & canone 8. ſeſſ. 24. c. 7. ſeſſ. 6. c. 1.

16 Epiſcopus tenetur viſitare limina Apoſtolorum, & quo tempore, & ad quid?

℞. Si ſit Italus, tenetur tertio quoq; anno, ſi vltramõtanus quinto quoque anno ad recognoſcendam ſedē Apoſtolicam, & eam venerandam, & ad conſultādā dubia, & negotia, & difficultates, quæ in ſua diœceſi ſe obtulerunt, & ſi Epiſcopus ſit impeditus negotijs, infirmitate, ſenectute, bello, peſte, paupertate debet mittere ſuum procuratorem cum ſpeciali mādato bulla Sixti V. quæ incipit Rom. Pont. data anno 1585.

17 Procurator, qui loco Epiſcopi pergit ad viſitanda limina Apoſtolorum quid debet ſecum portare?

℞. Speciale mandatum ſui Epiſcopi, teſtimonium à medicis infirmitatis, ſenectutis, vel ætatis, vel teſtimonium a poteſtate ſeculari, vel Eccleſiaſtica impedimenti belli, vel peſtis, & debet ſecum portare relationem diſtinctam, & claram omnium Eccleſiarum illius diœceſis, & reddituum, quos habent, & per quos Parochos, vel Beneficiatos gubernātur, & numerum omnium monaſteriorum, tam virorum, quā mulierum, & numerum religioſorum, & explicare, an viuant mendicando, an habeant certos redditus; & ſi ſit aliquid de nouo petendum à Romano Pont. vel declarādo debet portare omnes rationes, & ſcripturas neceſſarias, vt Romanus Pont. cognita veritate poſſit determinare; & tandem debet eſſe ita inſtructus in negotijs totius diœceſis, vt ſi interrogatus fuerit à Summo Pontif. poſſit eum de omnibus certificare.

18 Cum talis Procurator peruenit ad Romanam Curiam quid debet agere?

℞. Nomine ſui Epiſcopi oſculari pedes Sanctiſſimi Domini, dare ei litteras, quas portat, reddere rationem infirmitatis, vel impedimenti ſui Epiſcopi, accipere à Sanctiſſimo benedictionem, deinde ſe præſentare coram Secretario congregationis Epiſcoporū, tradere ei omnes relationes, & ſcripturas, quas portat; procurare, vt in congregatione Illuſtriſſimorum Cardinalium videantur, & examinentur. Viſitare nomine ſui Epiſcopi ſeptem Eccleſias, & offerre cereum, candelam, vel aliud donum; accipere teſtimonium a Notario publico talis viſitationis, & accipere à Secretario congregationis teſtimonium ſuæ præſentationis, & licentiam ad reuertendum; Vltimò deoſculari pedes Sanctiſſimi Domini, & accipere Benedictionem ad reuertendum prædicta bulla Sixti V.

19 Quam pœnam incurrit Epiſcopus, qui ſuo tempore, ſiue ſit Italus, ſiue vltramontanus non viſitat dicta limina Apoſtolorum?

℞. Eſt ſuſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ, & ab adminiſtratione temporali, & a perceptione fructuum, qui fructus applicantur fabricæ, vel ornamentis Eccleſiæ; bulla Sixti V. incipiens Roman. Pont. data anno 1585. die 13. Ianuarij, & c. ego de iureiur.

20 Hæc pœna quando datur Epiſcopo, & quando non datur?

℞. Non datur, quando Epiſcopus habuit legitimum impedimentum, & fecit certiorem Summum Pontificem, & litteræ caſu accidentali non peruenerūt, quia iam Epiſcopus fecit, quod in ſe erat; & hæc pœna datur Epiſcopo, quia admonitus negligit obſeruare dictam bullam, quia tunc eſt pertinatia, & contumacia, & iuſtè debetur pœna, vt tenent DD. in c. alma mater de ſententia excommunicationis in 6.

21 Qui dicuntur Epiſcopi itali, & qui vltramontani?

℞. Itali dicuntur omnes Epiſcopi, qui ſunt in omnibus Regnis

Regnis Italiæ, etiam qui ſunt in Sicilia. Vltramontani dicuntur, qui ſunt in Hiſpania, Gallia, & Portugallo; nam hæc diuiſio ſumitur per Alpes, & montes Pyrenæos, quos Deus, & natura poſuit tanquam ponens fines, & terminos Prouincijs, & Regnis, & tanquam in defenſionem pacis.

22 Epiſcopi, qui ſunt in India Orientali, vel Occidentali in Regnis, quos vocant del Perù, Mexico, vel in nouo Regno Granatenſi, tenentur ne facere iſtam viſitationem quinto quoque anno.

℟. Sedes Apoſtolica neminem grauat vltra ſuas vires cum Summus Pont. ſit omnium Pater mitiſſimus, & ſic iſti habent Patriarcham, quem vocant de las Indias; qui nunc eſt Illuſtriſſ. ac Reuerendiſſ. Dominus D. Didacus de Guzman Regis Philippi, magnus, & primus Eleemoſinarius, & Capellanus, ſupremæ Inquiſitionis, Conſiliarius, vir prudentiſſimus, & magnæ authoritatis, qui pro omnibus Epiſcopis Indiarum reddit rationem, ne tàm longo, & periculoſo itinere grauentur, & ne Eccleſiæ tam longo tempore deſtituantur ſolatio paſtoris.

23 Qui tenentur publicare, docere, & nota facere decreta Concilij Trid.

℟. Primates, Patriarchæ, Archiepiſcopi, & Epiſcopi in ſuis diœceſibus tenentur publicare, & nota facere decreta, & deciſiones Concilij Trid. & in Concilio Prouinciali in principio debent omnes pronuntiare, & iurare ipſos firmiter tenere, & defendere dicta decreta Sancti Conc. Trid. ſimiliter DD. & Magiſtri, qui in vniuerſitatibus docent, debent in principio cuiuslibet anni idem iurare, & tenentur ſecundum decreta Concilij Trid. inſtruere diſcipulos ſuos de his propoſitionibus, quæ Catholicam Fidem reſpiciunt. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 2. de refor.

24 Quis poterit ordinare in Eccleſijs modum canēdi cantum figuratum muſicam, organum, & omnia neceſſaria ad cultum diuinum?

℟. Concilium Prouinciale, & interim Epiſcopus cū duobus de capitulo, altero nominato ab Epiſcopo, altero electo a capitulo. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 12.

25 Qui ſunt defenſores concilij, & debent hæreticis reſiſtere?

℟. Epiſcopi, Principes Chriſtiani, Reges ſeculares, & præcipuè Imperator, quibus ad gloriam Dei ſuper alios data eſt poteſtas. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. vltimo.

26 Qui tenentur conſeruare, & executioni mandare decreta Concilij Trid. ſacros canones, & ſanctiones?

℟. Imperator, Reges Chriſtiani, Principes, vniuerſitates, quas vocant Dominationes, quia ſunt protectores Concilij Trid. & religionis Chriſtianæ, vt eorum ope, cultus diuinus deuotè exerceatur, & Prælati, & clerici in officijs ſuis quietè, & ſine impedimento permaneant. Trid. ſyn. ſeſſ. 2. c. 20.

27 Si aliquis renuerit hæc exequi, qua pęna punitur?

℟. Pęna excommunicationis, & ſi fuerit Epiſcopus, Epiſcopi Prouinciales ab eius communione ſe abſtineant, & Romanum Pont. certiorem faciant, ſi fuerint alij clerici ab Epiſcopo excommunicētur. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 2. de ref.

28 Quis poteſt declarare, & interpretari dubitationes, quæ ſuper decreta Concilij ortæ fuerint?

℟. Summus Pont. qui eſt ſupra concilium, & ad id munus exercendum habet in Romana Curia eruditiſſimam congregationem illuſtriſſimorum Cardinalium. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. vltimo.

29 Quis poteſt cognoſcere de vera ſacræ ſcripturæ interpretatione?

℟. Summus Pont. Trid. ſyn. ſeſſ. 4. decreto de dictione, & vſus ſacrorum librorum.

30 Quæ editio Bibliæ, & ſacrorum librorum eſt tenenda?

℟. Vulgata, & vetus editio tanquam ſecura, & approbata ab Eccleſia. Trid. ſyn. ſeſſ. 4. eodem decreto.

31 Quam pœnam incurrunt, qui detorquent ſenſus ſacræ ſcripturæ in profanos vſus?

℟. Feriuntur pœna excommunicationis lata ab Epiſcopo, Trid. ſyn. ſeſſ. 4. eodem decreto.

32 Catechiſmus, Miſſale, index librorum, Breuiarium, officia omnia Beatæ Mariæ Virginis, & alia à quo debent approbari?

℟. A Sūmmo Pont. decreto de indice librorum ſeſſ. 5.

33 Qui debent approbare libros, qui de nouo componuntur, & nouas impreſſiones?

℟. Epiſcopus authoritate a concilio ſibi tradita debet videre, ne ſit aliquid in illo libro contra fidem Catholicam, & dare licentiam, vt imprimatur, vel non imprimatur. Trid. ſyn. ſeſſ. 4. eod. decreto.

34 Quam pœnam incurrunt impreſſores, qui typis mandant libros ſine licentia Epiſcopi?

℟. Excommunicationis latæ ab Epiſcopo, Trid. ſyn. ſeſſ. 4. eod. decreto.

34 Quis debet curare, vt doctrina Chriſtiana, & Catechiſmus doceatur in Eccleſijs hominibus, & mulieribus?

℟. Epiſcopus, qui debet aſſignare loca, tempus, & Magiſtros ad id munus electos, & curare, vt in vna Eccleſia doceantur pueri, & homines, & in alia Eccleſia ſeparatim doceantur puellæ, & mulieres bulla Pij V. quæ incipit ex debito.

36 Quis debet admonere populum de obſeruationibus, feſtiuitatibus, & ieiunijs?

℟. Epiſcopi, Prælati, & Parochi curam animarum habentes, debent admonere populum in Miſſis ſolēnibus, & facere notas feſtiuitates illius hæbdomadę, & ieiunia, ne populus erret. Trid. ſyn. decreto de ieiunijs.

37 Quid debet agere Epiſcopus ad exhortandos fideles ad frequentiam ſacramentorum?

℟. Ipſe Epiſcopus, & Parochus diebus feſtiuis, & Dominicis explicent italica lingua, quę ad præparationem dignam eorum neceſſaria ſunt, & ſi impediti fuerint conſtituant viros doctos, qui id officium impleant. Trid. ſyn. ſeſſ. 5. c. 2. de refor.

38 Quis habet poteſtatem concedendi indulgentias?

℟. Sancta Romana Eccleſia, & Epiſcopi poſſunt cōcedere ſubditis ſuis quadraginta dies, cum celebrant in Pontificali, & in alijs feſtiuis diebus. Trid. ſyn. decreto de indulgentijs ſeſſ. 25.

39 Quam pœnam incurrunt, qui hanc poteſtatem negant, vel dicūt eſſe inutilem in Romana Eccleſia?

℟. Sunt excommunicati, & vt hæretici puniuntur. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. decreto de indulgentijs.

40 Quis poteſt conſtituere feſtiuitates?

℟. Summus Pont. in vniuerſali Eccleſia, Epiſcopus in ſua diœceſi ob legitimam cauſam.

41 Quis poteſt dare licentiam, vt diebus Dominicis, vel feſtiuis aliqua opera ſeruilia fiant?

℟. Epiſcopus, vel eius Vicarius præſertim tempore meſſis, vel vindemiæ, vel ad ædificandum aliquam Eccleſiam, aut monaſterium, vt latè dixi libro 3. c. 1.

capitulo primo, in 4. præcepto.

42 Quid debet obſeruare Epiſcopus in danda hac licentia?

℞. Vt homines, qui volunt laborare, primùm audiāt Miſſam, & quòd dies, in quibus laborant, non ſint magnæ feſtiuitatis, vt Paſchæ Domini, Beatæ Mariæ, & ſimilium.

43 Quis poteſt ponere nouam Imaginem, vel publicare noua miracula, aut nouas reliquias?

℞. Nemo, niſi priùs ab Epiſcopo cum conſilio Theologorum, & Iuriſtarum, & piorum virorum approbentur; vt latè dixi in c. de Imaginibus.

44 Quis poteſt cōmutare vltimas voluntates, et reducere ad certum numerum Miſſas, quando eleemoſina eſt tenuis?

℞. Epiſcopus tanquam ſedis Apoſtolicæ delegatus, vt latè dicam in c. 10. de commutatione vltimarum voluntatum.

45 Epiſcopus poteſt dare licentiam, vt in priuatis domibus oratoria fiant, & Miſſas celebrentur?

℞. Non poteſt, ſed ſolum Summus Pont. qui per bullā Pauli V. hoc ſibi reſeruauit, poterit tamen Epiſcopus talia oratoria viſitare toties quoties, Trid. ſyno. ſeſſ. 22. c. 7.

46 Quis poteſt dare licentiam, vt Miſſæ celebrentur in capellis Hæremiticis, quæ habent portas ad vias publicas?

℞. Epiſcopus dummodo præiudicium non fiat Eccleſiæ Parochiali, quoad percipienda, quæ de Iure ipſi Parochiæ debentur. Trid. ſyn. ſeſſ. 22. c. 7.

47 Quis poterit de nouo ædificare Eccleſias, vel vetuſtate dirutas, eas explanare, vel dare religioſis?

℞. Epiſcopus, vt latè dixi lib. 9. c. 39. de Eccleſijs ædificandis.

48 Epiſcopus quomodo ſe debet habere cū ſuis ſubditis in correctione?

℞. Tanquam pater cum filijs, paſtor cum ouibus, nō minando, neq; terrendo, ſed obſecrando, quia ſæpè plus mouet beneuolentia, quàm timor, exhortatio, quam comminatio. ſeſſ. 3. c. 5.

49 Si virga opus fuerit ob delicti grauitatem, vel cōtumaciam, quid debet agere Epiſcopus?

℞. Cum miſericordia ſeueritas adhibenda eſt. Trid. ſyn. ſeſſ. 13. c. 5. de refor.

50 Epiſcopus quomodo debet procedere cum quæſtoribus eleemoſinarum, qui publicāt indulgentias?

℞. Debet eos abolere, & in eorum loco ponere duos de capitulo, qui ſuo tempore indulgentias gratis publicent, & eleemoſinas recipiant. Trid. ſyn. ſeſſ. 21. c. 9. & de eis dixi latè lib. 6. c. 14.

51 Coadiutor poteſt ne dari Epiſcopo?

℞. Poterit dari ſolum in duobus caſibus, primo ſi Epiſcopus ægritudine, vel ſenectute inhabilis ad gubernationem factus fuerit; ſecundo ſi caſu factus fuerit amens, vel ſit ita ignarus, & indoctus, vt gubernationi minimè ſit aptus, nec adminiſtrationi iuſtitiæ; ſicut datur Parochis, vt latè dixi c. de Vicarijs, & Coadiutoribus Parochorum. c. 39. lib. 4.

CAPVT IX.

De Officio Archiepiſcopi.

1 Patriarcha, quæ dignitas eſt.

℞. Eſt quædam dignitas, quæ pluribus Prouincijs præeſt, & in qualibet Prouincia ſunt plurimi epiſcopatus, c. 1. diſt. 90. bulla Pij V. in ordine 5.

2 Patriarchæ in aliena diœceſi alicuius Epiſcopi poſſunt ne exercere Pontificalia de ſua propria authoritate?

℞. Non poſſunt, niſi de licentia proprij epiſcopi; ratio eſt, quia eſt actus ordinis, & iuriſdictionis à Iure commiſſus ſolo epiſcopo, & Patriarcha in his nullā habet iuriſdictionem, niſi in diœceſi, vbi ipſe fuerit epiſcopus, vel Archiepiſcopus, & ſic cenſuerunt DD. ſuper c. 18. ſeſſ. 24. Concilij Trid.

3 Patriarcha poteſt dare licentiam alicui epiſcopo, vt in diœceſi alterius Epiſcopi exerceat Pōtificalia?

℞. Non poteſt; etiam ſi talis epiſcopus ſit in Prouincia ſui Patriarchatus; ratio eſt, quia iuriſdictio Patriarchæ eſt limitata de Iure ad caſus expreſſos, & non poteſt ampliare ſuam iuriſdictionem, ſolùm Sūmus Pont. eſt vniuerſalis epiſcopus, & dominus in toto mundo, ſic cenſuerunt DD. loco ſup. cit.

4 Si aliquis Patriarcha habeat ius prouidendi beneficijs Parochialibus in aliqua diœceſi alicuius epiſcopi, quis debet facere examē Patriarcha, an epiſcopus.

℞. Epiſcopus, in cuius diœceſi eſt tale beneficium, debet ponere edicta, examinare cum ſynodalibus concurrentes, remittere omnes approbatos ad Patriarcham, vt ipſe eligat digniorem, & Patriarcha nihil debet agere in concurſu, in edicto, & in approbatione; ratio eſt, quia oues, quas debet paſcere talis Parochus, ſunt ſub cura Epiſcopi, & non Patriarchæ, & ideò epiſcopus debet iudicare Parochum eſſe idoneum; ſic cenſuerunt DD. in d. c.

5 Cardinales in aliena diœceſi poſſunt conſecrare Eccleſias profanatas?

℞. Non poſſunt, niſi ex ſpeciali Sūmi Pōt. commiſſione; nam Cardinales habent dignitatem eminentiſſimam in Eccleſia, & ſunt de conſilio Sūmi Pont. & habent plurima priuilegia ſibi conceſſa, quibus vtuntur, ſed non habent villam iuriſdictionem ordinariam in aliquo Epiſcopatu, niſi ipſi ſint Epiſcopi, vel Archiepiſcopi.

6 Archiepiſcopus quis dicitur?

℞. Ille, qui habet Epiſcopos ſufraganeos, & iuriſdictionem in aliquibus caſibus à Iure ubi conceſſis in vna Prouincia. c. clerico, §. Ordo diſtin. 21. bulla Pij V. in ordine 6. & 8.

7 Archiepiſcopatus, quod beneficiū eſt de ſua natura?

℞. Eſt beneficium ſimplex, licet habeat iuriſdictionem, niſi aliunde ratione alicuius Epiſcopatus annexi, iniuncta ſit illi cura animarum, & reſidentia, & ſemper Archiepiſcopi habent vnitū ſibi Epiſcopatum, in quo habent iuriſdictionem ordinariam.

8 Archiepiſcopus, quare vocatur Metropolitanus?

℞. Quia habet Metropolim ſub ſua iuriſdictione in caſibus à Iure expreſſis, ex ratione ſui Epiſcopatus

habet

habet iuriſdictionem ordinariam in ſua diœceſi. c. clericos ſupra alleg.

9 Archiepiſcopus Metropolitanus tenentur ad reſidentiam perſonalem in ſua diœceſi, an verò poteſt etiam reſidere in diœceſi alicuius ſuffraganei?

℟. Tenetur ad reſidentiam in ſua propria diœceſi, ſicut alij Epiſcopi, quia ibi habet proprias oues, & non poterit reſidere in Epiſcopatu ſuorum ſuffraganeorum, niſi in aliquibus caſibus, quando perſonaliter accedit ad faciendum ſuum officium. Trid. ſyn. ſeſſ.23. c. 1.

10 Archiepiſcopus tenetur viſitare propriam diœceſim?

℟. Tenetur per ſe ipſum, & ſi legitimè impeditus fuerit per ſuum Viſitatorē, ſicuti alij Epiſcopi. Trid. ſyn. ſeſſ.24.c.3.

11 Archiepiſcopus quando tenetur viſitare diœceſim, & Eccleſiam Cathedralē alicuius Epiſcopi ſuffraganei?

℟. Solùm quando vrget aliqua cauſa, quæ debet eſſe approbata in cōcilio Prouinciali, vel quando habet ſpecialem commiſſionem Summi Pont. & non aliter, quia quilibet Epiſcopus de Iure ſingulis annis debet viſitare ſuas oues, Trid. ſyn. ſeſſ. 24.c.3.

12 Archiepiſcopus Metropolitanus quā iuriſdictionē habet ſupra Epiſcopos ſibi ſuffraganeos, & quod officium debet facere?

℟. Primò poteſt admittere appellationes à ſententia diffinitiua, vel à grauamine habente vim diffinitiuæ, quæ ante illum veniunt ab Epiſcopis ſibi ſuffraganeis, cum latè diximus lib.8.c. de appellationibus. Secundò debet dare pœnam Epiſcopo abſenti à ſua diœceſi vltra tres menſes, vt dicitur in Concilio. Trid.ſeſſ.6.c.1. Tertiò debet conſecrare ſuos ſuffraganeos. Quartò tenetur conuocare concilium Prouinciale quolibet triennio. Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.2.

13 Archiepiſcopus Metropolitanus poterit ne abſoluere ſuffraganeos ſuos, & ſubditos eorum à quibuſcunque delictis occultis, & irregularitatibus virtute, & commiſſione ſibi tradita à Concilio Triden. ſeſſ. 24.cap.6.

℟. Solum poterit abſoluere Epiſcopos ſuffraganeos, ſed non ſubditos eorum ſiue ſæculares, ſiue Eccleſiaſticos, quia ipſi habent proprium epiſcopum, cui data eſt in ſpeciali hæc commiſſio. tenet Abb. in c.paſtoralis eod.tit.

14 Metropolitanus in prima inſtantia poteſt cognoſcere cauſas, quę pēdēt ante epiſcopos ſuffraganeos?

℟. Non, niſi causā ſententiata diffinitiuè, vel illato grauamine, quod per diffinitiuam reparari non poteſt. Trid.ſyn.ſeſſ.13.cap.1.

15 Metropolitanus poterit abſoluere appellātem ab excommunicatione lata ab Epiſcopo ſuffraganeo?

℟. Non, niſi prius viſis actis, quia in eis fundatur eius iuriſdictio. Trid.ſyn.ſeſſ.13.c.3.de reform.

16 Metropolitanus in cauſa correctionis, vel viſitationis pōt admittere appellātē ab epiſc.ſuffraganeo?

℟. Non. neq. debet videre acta ante diffinitiuam ſententiam, etiam ſi appellans ſoluat expenſas, quia hoc eſt impedire viſitationem, & talis appellatio ſolū habet effectum deuolutiuū non ſuſpenſiuum. Trid.ſyn. ſeſſ. 13.c.1. de reform.

17 Metropolitanus poterit cognoſcere in ſecunda inſtantia de cauſis, quas epiſcopus ſuffraganeus ſententiauit tanquam ſedis Apoſtolicæ delegatus?

℟. Si iuriſdictio delegata cumulatur cum ordinaria, verbi gratia, epiſcopus de Iure communi per textū in c.ad audientiam de Eccleſijs ædificandis poterat diuidere Parochias, ſimiliter ex facultate ſibi tradita à Concil.Trid.ſeſſ.21.c.4.poteſt nunc diuidere eas tanquam delegatus, de hac cauſa in ſecunda inſtantia Archiepiſcopus cognoſcere poterit. Si verò delegatio, quam Papa commiſit tali epiſcopo, mera ſit, & particularis, & non mixta, tunc Archiepiſcopus non poteſt cognoſcere in ſecunda inſtantia de hac cauſa, ſed ad Summum Pont. eſt appellandum, à quo emanabit talis commiſſio, & iuriſdictio DD. ſuper c.4.ſeſſ.21.Conc.Trid.

18 Si contigerit committi à ſede Apoſtolica Metropolitano aliquam cauſam, & talis ſit mortuus, vel ſuſpectus, poterit Nuntius Apoſtolicus committere iſtam cauſam ſuo auditori?

℟. Non, ſed eam debet remittere ad Summum Pont. à quo emanabit commiſſio, niſi hæc facultas expreſsè contineatur in ſua procura; ſic declarauerūt DD. in c.3.ſeſſ.13.Concilij Trid.

19 Nuntij Apoſtolici poſſunt committere appellationes interpoſitas à ſententijs epiſcoporum ſuis auditoribus, vel alijs iudicibus?

℟. Non, ſed eam remittere debent ad Metropolitanos, ſi aliter fecerint, ſententiæ latæ à ſuis auditoribus erunt nullæ, niſi Nuntius habeat ad hoc ſpeciale priuilegium Summi Pont. DD. in c.1. & 2. ſeſſ. 13. Conc. Trid.

20 Si Iudex primę inſtantię in cauſa criminali, vel ciuili recuſaret dare acta parti appellāti, vt ſe pręſentet, Metropolitanus quid debet agere?

℟. Conſtituto, quòd iudex fuit requiſitus cum compulſoria, & quòd noluit dare acta, vel conſtituto, quod acta non comparent, poterit abſoluere appellantē, & pronuntiare ſententiam Iudicis nullam, & punire Notarium, apud quem acta eſſe debent, ne partes moleſtationibus grauentur, quia appellatio eſt defenſio de Iure diuino, & nemini auferenda eſt in caſibus, in quibus quiſquis iuſtè, & de Iure appellare poteſt, Trid.ſyn.ſeſſ. 13.c. 3.

21 Metropolitanus poteſt viſitare per ſe ipsū Eccleſias, & capitula exempta, vel non exempta, quę ſunt in diœceſi ſuorum ſuffraganeorum?

℟. Non poteſt, niſi cauſa cognita in Concil.Prouinciali, & expreſsè commiſſa Metropolitano. Trid.ſyn. ſeſſ.24.c.3.

22 Metropolitanus, quæ monaſteria poteſt viſitare, & reducere in obedientiam, & congregationem, & ſub poteſtate Prouincialis?

℟. Illa monaſteria, quę adhuc non ſunt ſub aliqua cōgregatione, & ſita ſunt in ſua Prouincia Metropolitana, & non habent Prouinciales, neque Viſitatores, quòd ſi admoniti fratres noluerint ſe reducere in aliquam congregationem approbatam, tunc dicti fratres manent ſubiecti epiſcopo illius diœceſis, in qua monaſteria ſita ſunt, qui eos poterit gubernare, corrigere, & caſtigare, tanquam ſedis Apoſtolicæ Delegatus, ſicut poteſt corrigere ſuos Clericos ordinarios. Trid.ſyn.ſeſſ.25.c.8.

23 Quis debet denuntiare Summo Pont. epiſcopos non reſidentes?

℟. Metropolitanus, & ſi ipſe non fecerit reſidentiā, epiſcopus antiquior debet eum denuntiare Summo Pont. vt ſic Eccleſia Dei nullum patiatur detrimentum.

tum. Trident. ſynod. ſeſſ. 6. c. 1.

24 Epiſcopi Prouinciales tenentur aliquando accedere ad præſtandam reuerentiam Metropolitano?

℞. Licèt cum debeant in omnibus honorare, quia eſt caput illius Prouinciæ, tamen inuiti, etiam ſi ſint vocati à Metropolitano, non tenẽtur accedere ad præſtandam reuerentiam Metropolitano de nouo intrãti non obſtante quacunq; conſuetudine, ſolum tenẽtur accedere ad concilium Prouinciale legitimè à Metropolitano congregatum. Trid. ſyn. c. 2. ſeſſ. 24.

25 Metropolitanus tenetur ne conſecrare Epiſcopos ſuos ſuffraganeos, & quibus ceremonijs?

℞. Tenetur conſecrare ſuos ſuffraganeos, & in conſecratione ſuffraganeorum vti debet baculo gl. fi. in c. vnico de ſacra vnctione, niſi fortè conſecratio alicuius Epiſcopi in particulari alteri Epiſcopo commiſſa ſit, cum ſolet fieri propter diſtantiam locorũ, & maiorem commoditatem Epiſcopi, qui conſecrari debet.

26 Quando aliquis Epiſcopus eſt abſens à ſua diœceſi propter publicam vtilitatem, quis debet examinare, & approbare cauſas abſentiæ, & eas notas facere Summo Pontifici?

℞. Metropolitanus, & ſi Metropolitanus fuerit abſens, Epiſcopus antiquior debet facere hoc officium. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 1.

27 Quis debet monere, & corrigere Epiſcopos negligentes in erectione, ædificatione, vel conſeruatione ſeminarij?

℞. Metropolitanus, & ſi Metropolitanus in hoc negligens fuerit, Epiſcopus antiquior debet facere hoc officium. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 18.

28 Quis debet eligere Vicarium, & œconomos in Eccleſia Epiſcoporum ſede vacante, ſi capitulũ negligens fuerit?

℞. Metropolitanus, & in Eccleſia Metropolitani Epiſcopus antiquior debet facere hoc officium, ſi capitulum intra nouem dies a morte Epiſcopi non elegerit Vicarium idoneum, vel elegerit contra formam traditam a Concilio Trident. ſynod. ſeſſion. 24. cap. 6.

29 Quis debet eligere electorem Theologiæ in Eccleſia Metropolitana?

℞. Metropolitanus. Trid. ſyn. ſeſſ. 5. c. 1.

30 Antiquitas Epiſcoporum ad ſupplendas vices Metropolitani ſumitur ab antiquitate Eccleſiæ, vel ab antiquitate perſonæ, vel ab ætate Epiſcopi?

℞. Non ſumitur niſi ab antiquitate conſecrationis; ratio eſt, quia conſecratio eſt maior dignitas, & ſic iuſtè ab ea ſumitur antiquitas.

CAPVT X.

De authoritate, & vſu Pallij,

1 QVid eſt pallium?

℞. Eſt quædam veſtis candida ex lana contexta benedicta a Summo Pont. & ponitur ſupra omnes veſtes Archiepiſcopales in ſignum plenitudinis Archiepiſcopalis, & Pontificalis officij, & habet extrema nigra, & quatuor cruces nigras, & illo poſito debet Archiepiſcopus ſepeliri. c. niſi ſpecialis de authoritate, & vſu pallij.

2 Quis concedit pallium?

℞. De iure antiquo Patriarchæ illud concedebant Epiſcopis ſibi ſubditis, vt habetur in c. antiquo de priuilegijs; hodie verò ſolus Summus Pont. illud concedit c. 1. de authoritate, & vſu pallij.

3 Quibus datur pallium?

℞. Solis Archiepiſcopis, ſed ex authoritate Summi Pont. rarò conceditur alicui Epiſcopo, vt habetur in c. 1. de authoritate, & vſu pallij.

4 Quando debet peti pallium?

℞. Intra tres menſes à die conſecrationis, & debet peti humiliter, & inſtanter à ſede Apoſtolica. Abb. in c. ad honorem eod. tit.

5 Quis debet ponere pallium in humeris Archiepiſcopi, & quæ ceremoniæ fiunt?

℞. Si Archiepiſcopus ſit in Curia Romana Summus Pont. ſuis manibus illud ponit in humeris Archiepiſcopi; ſi verò Archiepiſcopus ſit extra Curiam aliquis Epiſcopus, vel Prælatus cum ſpeciali mandato, & commiſſione Summi Pont. illud ponit in humeris Archiepiſcopi in Miſſa ſolemni præcedente iuramẽto, & alijs plurimis ſolemnitatibus, quæ ſunt in ceremoniali Romano. c. niſi ſpecialis de authoritate, & vſu pallij.

6 Quæ eſt forma pallij.

℞. Eſt collare candidi coloris ex lana confectum, & ponitur Archiepiſcopo poſt omnes ſacras veſtes ſupra humeros, & habet duo pendentia, & quatuor cruces nigras, prima ſupra pectus, ſecuda ſupra brachium ſiniſtrum, tertia retro, quarta ſupra humerũ dextrum, quæ ſignificant gaudium, dolorem, ſpem, & timorem, quem debet habere Archiepiſcopus palliatus. Io. Andr. c. 1. de authoritate, & vſu pallij.

7 Quid confertur per pallium?

℞. Confertur nomen Archiepiſcopale, & plenitudo Pontificalis officij. c. niſi ſpecialis, eod. tit.

8 Quam poteſtatem habet Archiepiſcopus ante ſuſceptionem pallij, & quas res poteſt agere?

℞. Solum poteſt exercere illos actus, qui ſunt iuriſdictionis, vt ſententiare, excommunicare, abſoluere, adminiſtrare bona ſuæ menſæ, conferre beneficia, & his ſimilia. c. niſi ſpecialis de authoritate, & vſu pallij, & Abbas ibi, & in cap. ſuffraganeus de electione.

9 Quas res non poteſt facere Archiepiſcopus ante ſuſceptionem pallij?

℞. Licèt Archiepiſcopus ſit confirmatus, cõſecratus, & habeat expeditas bullas, & ſciat certò in Romana Curia ſibi cõceſſum eſſe pallium à Romano Põt. non poterit ante realem ſuſceptionem pallij, portare Crucem, neq; per ſe celebrare ordines, neq; aliquã Pontificalia exercere, quia nondum habet plenitudinem poteſtatis. c. niſi ſpecialis, eod. tit.

10 Archiepiſcopus ante ſuſceptionem pallij poterit dare licentiam alicui Epiſcopo, vt celebret ordines in ſuo Archiepiſcopatu?

℞. Poterit, quia hoc eſt exercere iuriſdictionem, ſed non facere Pontificalia.

11 Si Archiepiſcopus transfertur ad alium Archiepiſcopatum, debet ne petere nouum pallium?

℞. Debet, quia in ſecundo Archiepiſcopatu non poteſt vti primo pallio, ſolùm quando mortuus ſepelitur duplici pallio, poſito ſecundo ſupra primo.

Abb.in c.2.eod.tit.num.vltimo.

12 Si Archiepiſcopus ſit Epiſcopus, poteſt ne vti pallio?

℞. Negatiuè, quia eſt ſignum ſolum Archiepiſcopo debitum, ſed in eius ſepultura ponitur pallium ſuper caput eius cum ſua caſula, ceremoniale Romanum.

13 In quo loco Archiepiſcopus poteſt vti pallio?

℞. Solum in Eccleſijs ſuæ diœceſis, & in Eccleſijs ſuorum ſuffraganeorum in Miſſis ſolemnibus. c.1. de authoritate, & vſu pallij.

14 Si Archiepiſcopus exierit extra ſuam Eccleſiam Pontificali apparatu nitens, poterit ne per vias vti pallio?

℞. Negatiuè, ſed in porta relinquere illud, ob magnã reuerentiam illius veſtimenti.

15 Archiepiſcopus poterit ne aliquando celebrare ſolemniter ſine pallio?

℞. Poterit; imò ſunt dies ſtatuti, in quibus debet vti pallio. c.vltimo de authoritate, & vſu pallij.

16 Cum Archiepiſcopus celebrat pro defunctis in ſua Eccleſia, vel extra, debet ne vti pallio?

℞. Non debet, niſi ex ſpeciali priuilegio tenet Abb. in c.quia nos, eod.tit.

17 Si Archiepiſcopus extra ſuam diœceſim celebret Pontificali ornatu, cum qua authoritate poterit vti pallio.

℞. Poterit vti pallio cum licentia Archiepiſcopi, vel Epiſcopi, in cuius diœceſi celebrat; ratio eſt, quia pallium ſignificat plenitudinẽ poteſtatis, & iuriſdictionis, quam ipſe non habet in illa diœceſi. Abb. in c.cũ ſis eodem tit.

18 Poterit ne vnus Archiepiſcopus accommodare ſuum pallium alteri Archiepiſcopo?

℞. Non poteſt, quia eſt veſtis indiuidualiter data tali Archiepiſcopo in tali Archiepiſcopatu. c. ad hoc de authoritate, & vſu pallij.

19 Si pallium caſu accidentali perdatur, vel cremetur, poterit ne Archiepiſcopus ſibi facere aliud pallium ſimile, & vti illo?

℞. Negatiuè, ſed debet petere à Summo Pontifice aliud; ratio eſt, quia benedictio pallij ſoli Papæ eſt reſeruata.

20 Summus Pontifex vtitur ne pallio?

℞. Vtitur ſemper, & vbique. c.honorem de authoritate, & vſu pallij.

21 Summus Pontifex vtitur ne baculo?

℞. Summus Pont. nunquam vtitur baculo gloſ. fin. in c.1. de ſacra vnctione.

22 Baculum quid ſignificat?

℞. Coercendi facultatem, qua debent Epiſcopi ſuos ſubditos coercere, ſicut paſtor oues ſuas, gl. fin. de ſacra vnctione.

23 Quare Summus Pontifex non vtitur baculo, cum ſit Epiſcopus Epiſcoporum?

℞. Propter myſticam rationem, quia cum Summus Pont. habeat a Chriſto immediatè authoritatem coercendi in baculo ſignificatam, & ipſe det illum Epiſcopis, ideò non vtitur baculo, quaſi ſignificet habere illam præeminentiam à nullo homine ſibi datam, gl. fin. in c.vnico de ſacra vnctione.

CAPVT XI.

De Tranſlatione Epiſcopi, vel Electi.

1 QVid eſt tranſlatio?

℞. De ſede in ſedem commutatio, c.mutationes. 7. quæſt. 1. Goffred. in ſumma titulo de tranſlationibus.

2 Quare in titulo ponitur de tranſlatione Epiſcopi, vel electi?

℞. Quia electus, & confirmatus in multis æquiparatur Epiſcopo conſecrato, & præcipuè, quia eadem pęna poſita eſt, ſi ſua authoritate ſe transferat ex vna Eccleſia in aliam, c.licet eod. tit.

3 Quis habet poteſtatem transferendi, & confirmãdi Archiepiſcopos, & Epiſcopos?

℞. Solum Summus Pont. quia eſt de maioribus Eccleſiæ negotijs. c.1. eod. tit.

4 Archiepiſcopus poteſt ne transferri in Eccleſiam Epiſcopalem?

℞. Poteſt cum licentia Sũmi Pont. & diſpenſatione, quia eſt deſcenſus de maiori, & altiori dignitate ad minorem c.1. & 2. de trãslatione Epiſcopi, vel electi.

5 Quæ ſunt cauſæ, propter quas poteſt Epiſcopus transferri ex vna Eccleſia ad aliam?

℞. Primò propter maiorem vtilitatem Eccleſię, cum quis eſt magis neceſſarius in vna, quam in altera. Secundò propter maiorem dignitatem, vt detur maius præmium alicui perſonę de Eccleſia magis benemerenti, vel quia bona ſua conſumpſit in ſeruitio Principis, & in bonum commune, & factus eſt pauper ex hac occaſione, vt ſatisfaciat ſuis debitoribus. Abbas in cap. licet eodem tit. num. 3.

6 Quare ſolus Papa poterit transferre Epiſcopos ex vna Eccleſia in aliam, & in hoc diſpenſare?

℞. Quia Epiſcopus habet coniugium ſpirituale cum ſua Eccleſia tamquam cum vera ſponſa, eſtque illi matrimonialiter ligatus, ideò ſolus Papa poteſt diſſoluere hoc coniugium ſpirituale, cap.2. de tranſlatione Epiſcopi, Abbas ibi cap. honor in glo. de poſtulatione Prælatorum.

7 Quod eſt fortius vinculum, matrimonium ſpirituale vel carnale?

℞. Diſtinguendo, quoad vinculum præciſè carnale eſt maius vinculũ, quia nõ ſoluitur niſi morte vnius, at verò quoad effectum, ſpirituale matrimonium eſt maius, quia in eo imprimitur character indelebilis; vndę ſi Epiſcopus reſuſcitaret ſine noua cõſecratione eſſet Epiſcopus, gloſſa in verbo fortius, cap.2. eodem tit. & Abbas ibi num. 31.

8 Canonici, vel clerici habent ne vinculum matrimoniale, cum ſua Eccleſia, ſicut Epiſcopus?

℞. Negatiuè, quia licèt ſint aſcripti tali Eccleſiæ, nõ ſunt matrimonialiter alligati, & ideò liberè poſſunt eligi in Epiſcopos; ratio eſt, quia Eccleſia non habet duos ſponſos, ſed vnum. cap. finali de poſtulatione Prælatorum. capit. ſi Abbatem de electione in 6.

9 Papa

9 Papa poteſt ne transferre Epiſcopum inuitum ex vna Eccleſia in aliam?

℟. Cauſa ceſſante faciendo iuſtitiam non poteſt, quia in diſſolutione vinculi requiritur conſenſus partis Abb. in c. fin. de confirmatione vtili, vel inutili. numero 13.

10 Quibus modis ſoluitur vinculum ſpirituale, quod Epiſcopus habet cum ſua Eccleſia?

℟. Tribus modis traslatione, renunciatione, depoſitione, ſemper tamen debet fieri cum authoritate Papæ, Abb. c. 2. eodem tit. num. 31.

11 In quo aſſimilantur matrimonium carnale, & ſpirituale?

℟. In eo, quòd de vtroque verificatur præceptū Dei. quos Deus coniunxit, homo non ſeparet. Abbas c. licet eod. tit. num. 2.

12 In quo differunt coniugium ſpirituale, quod contrahitur inter electum, & ſuam Eccleſiam, & coniugium carnale, quod contrahitur inter virum, & vxorem?

℟. In eo, quòd coniugium inter virum, & vxorem eſt vnum ex ſeptem ſacramentis Eccleſiæ; coniugium verò ſpirituale non eſt ex ſeptem ſacramentis, ſed ſolum quoddam fortiſſimum vinculum ſpirituale.

13 Quam pœnam incurrit Epiſcopus, qui ſua authoritate ſe transfert ex vna Eccleſia ad aliam?

℟. Vtraque priuatur à Papa, quia iuſtè punitur quis in eo, in quo peccauit, c. quanto, c. licet de translatione Epiſcopi.

14 Electus, & confirmatus, ſed nondum conſecratus poterit ne beneficia conferre?

℟. Poterit, & facere omnes actus iuriſdictionales præter ordines. Abb. cap. 1. de traslatione Epiſcopi, num. 10. & 11.

15 Electus, & confirmatus ante conſecrationem poterit ne dare licentiam alteri Epiſcopo, vt in ſua diœceſi conferat ordines, & faciat Pontificalia?

℟. Poterit: ratio eſt, quia iſta ſunt iuriſdictionalia, & poteſtas datur illi in confirmatione. Abb. in c. 1. eod. tit. num. 10. & 11.

16 Quare Epiſcopus ante conſecrationem poteſt committere alteri, quod ipſe non poteſt facere?

℟. Quia committere ordinationem eſt actus iuriſdictionis, quæ iuriſdictio data eſt Epiſcopo in confirmatione; & ſicut capitulum in ſede vacante poteſt dare licentiam alicui Epiſcopo, vt exerceat ordines maiores, & minores, meliùs poterit id facere Epiſcopus confirmatus. Abb. cap. 1. eod. tit. num. 11.

CAPVT XII.

De Familia Epiſcopi.

1 Familiares Epiſcopi quales debent eſſe?

℟. Non debent eſſe rixoſi, vinoſi, impudici, elati, blaſphemi, iuratores, neq; amatores voluptatū, ſed debent eſſe modeſti, quieti, obedientes, vitia fugientes, virtutes amplectentes, ita, vt in veſtitu, cultū, & in omnibus actibus honeſtatem præſeferant, & in omnibus actionibus, alijs dent exemplum virtutis, & humilitatis ſicut decet Miniſtros miſteriorum Dei. Trident. ſynod. ſeſſ. 2. decreto de modo viuendi in Concilio, & ſeſſ. 25. cap. 1.

2 Familia Epiſcopi gaudet ne priuilegio fori?

℟. Gaudet ſicut cæteri clerici, quia priuilegium extenditur non ſolum ad clericos, ſed etiam ad omnes miniſtros neceſſarios ad ſeruitium Epiſcopi; & ad exercendam iuriſdictionem Eccleſiaſticam. tenet Abb. in c. fin. de officio Archidiaconi, Archidiaconus in c. 2. de foro competenti.

3 Epiſcopus poteſt habere familiam armatam, & miniſtros Iuſtitiæ?

℟. Poteſt habere Alarios, prætores Miniſtros cum virgis, & officiales curſores, & ſeruientes ad adminiſtrationem Iuſtitiæ, ſicut Iudices ſæculares habent ratio eſt, quia iuriſdictio Eccleſiaſtica non eſt minus neceſſaria, quàm iuriſdictio ſæcularis, imò magis vtilis, & neceſſaria ad animarum ſalutem; imò & ad pacem regum ſæcularium, & ad conſeruandos ſubditos in obedientia, & ſic iuriſdictio Eccleſiaſtica debet habere omnes miniſtros neceſſarios ad eam perfectè exercendam de cōſuetudine vniuerſali Eccleſiæ, Bald. in l. nam ſalutem, §. finali, C. de præfectis vigilum Decius c. ſignificaſti, de officio delegati. licet Felynus teneat contrarium in cap. ſignificas dicto cum alijs.

4 Epiſcopus, vel eius Vicarius, quem numerum poteſt eligere alariorum, officialium, & miniſtrorum ad adminiſtrationem iuſtitiæ Eccleſiaſticæ.

℟. Numerum competentem, & ſufficientem ad adminiſtrandam iuſtitiam, cōſiderato numero animarum, ciuitate, loco, & magnitudine negotiorum, ita tamen, quòd miniſtri nominati ſint ad neceſſitatem negotiorum, & non ad exemptionem a iuriſdictione Iudicis ſæcularis, quia hoc eſſet defraudare Iudices ſæculares à iuriſdictione ſuorum ſubditorum.

5 Si fuerit controuerſia, vel quærela inter Iudicem ſæcularem, vel Eccleſiaſticum propter multitudinem miniſtrorum, qui debet determinare numerum certum?

℟. Iudex Eccleſiaſticus ſuperior, nam Iudex laicus, etiam ſi ſit Prorex, non poteſt cognoſcere cauſam Eccleſiaſticam Epiſcopi, vel Vicarij, alias incidit in excommunicationem latam à iure, benè tamen poteſt obſecrando, vt talis numerus reformetur, repreſentando damna, & incommoda.

6 Iſti officiales laici, alarij, vel miniſtri iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, gaudent ne priuilegio fori in ciuilibus, & criminalibus, ſicut familiares Epiſcopi, qui ſeruiunt circa ſuam perſonam?

℟. In hoc articulo conſuetudo ciuitatis, vel Prouinciæ maximè eſt attendenda, & ſi eſt aliquod priuilegium Summi Pont. illud eſt obſeruandum, ſed credo, quòd vniuerſaliter tales miniſtri, & officiales in ciuilibus, & criminalibus debeant iudicari a Iudicibus Eccleſiaſticis, quibus inſeruiunt, & debeant remitti a Iudicibus ſæcularibus, niſi in caſibus atrocioribus, vt ſi talis miniſter fuiſſet grauis aſſaſſinus viarum, vt famoſus latro, & in alijs delictis eiuſdem qualitatis, in quibus, neque Eccleſia illi ſuffragatur.

7 Iſti Alarij, & Miniſtri quales qualitates debent habere?

℟. Debent eſſe periti, quieti, & pacifici, qui nō abutantur officio, & libertate Eccleſiaſtica, neq; illam acci-

accipiant ad detegenda ſua delicta.

8 Tales alarij, & miniſtri poſſunt ferre arma abſq; licentia Iudicis ſæcularis?

℟. Poſſunt ferre arma offenſiua, & defenſiua, & omnia neceſſaria ad adminiſtrandam iuſtitiam ſola licentia Iudicis Eccleſiaſtici, vt tenent Doctores, in c. nullus iudicum de foro competenti.

9 Si Iudex ſæcularis inijciat manus violentas in iſtos miniſtros, & alarios, incidit ne in excommunicationem canonis, ſi quis ſuadente diabolo?

℟. Negatiuè, neq; in vllam excommunicationem, quia iſti ſunt ſæculares, & habent priuilegium, vel conſuetudinem limitatam, & cum ſit lex pœnalis, extendi non debet ad caſus in ea non contentos, vt dicunt DD. in dicto c. ſi quis ſuadente diabolo de pœnis.

10 Iſti alarij, vel ſeruientes, debent ne gaudere exemptione gabellarum, ſicut clerici, ſaltem pro illo tempore, in quo ſeruiunt iuriſdictioni Eccleſiaſticæ?

℟. In hoc articulo conſuetudo ciuitatis, vel Prouinciæ eſt ſeruanda, quia in toto iure, hoc non eſt diſpoſitum, vt tales miniſtri emant abſque ſolutione gabellæ, ſicut emunt clerici.

11 Serui Eccleſiarum, Epiſcoporum, & clericorum, debent ne fatigari anguſtijs, impoſitionibus, vel ſolutionibus à Iudice ſæculari, ſicut ſæculares?

℟. Cum diſtinctione; ſi tales ſerui ſint mancipia, quæ ab Eccleſijs, vel Epiſcopo vendi poſſunt, non debent fatigari nouis anguſtijs, aut ſolutionibus; ſi verò tales ſerui ſint famuli liberi, qui mercede annuali, vel ſtipēdio per menſes ſeruiunt Eccleſiæ, vel Epiſcopis, poſſunt fatigari ſolutionibus, & anguſtijs, ſicut cæteri ſæculares; ratio eſt, quia textus in c. Eccleſiarum ſeruos, 12. q. 2. expreſsè loquitur de mancipijs, & nō de famulis, vt in gloſſa patet, verbo, clericorum mancipio.

12 Quare famuli non gaudēt dicto priuilegio, & mācipia clericorum gaudent, cum famuli ſint melioris conditionis?

℟. Quia bona clericorum, & Eccleſiarum, ſicut prædium, & agrum, & bona mobilia gaudent dicto priuilegio, & mancipium eſt vnum ex his bonis; nam poteſt à clerico, & ab Eccleſijs vendi, & pretium poteſt clericus in alios ſuos vſus conuertere.

13 Clerici minores, qui ſeruiūt Eccleſijs, & altaribus, ſunt ne exempti à iuriſdictione ſæculari?

℟. Affirmatiuè; ratio eſt, quia ſunt adſcripti ad ſeruitium alicuius Eccleſiæ, & de his clericis expreſsè loquitur textus in c. nullus iudicum, de foro competen. vt latè dixi in titulo de foro compet. & in c. de priuilegio fori.

14 Famulus Epiſcopi poterit titulo familiaritatis ordinari ab ipſo Epiſcopo?

℟. De hoc latè dixi lib. 1. c. 12. de ſacramento ordinis.

15 Epiſcopus poteſt accipere aliquid pro collatione beneficij, vel pro titulo ordinum, ratione ſigilli, vel laboris?

℟. Nihil, etiam ſi ſit conſuetudo, quia quod gratis accepiſtis, gratis date. Trident. ſynod. ſeſſion. 21. cap. 1. de reform.

16 Secretarius, vel Notarius Epiſcopi, quam mercedem debet habere pro titulo collationis capellaniæ, vel beneficij curati, vel ſimplicis?

℟. Pro ſcriptura, & ſigillo non poteſt excedere vnum aurum. Trid. ſynod. ſeſſ. 21. cap. 1.

17 Secretarius Epiſcopi pro collatione ordinum, vel litteris dimiſſorialibus, aut teſtimonialibus, quam mercedem poteſt exigere?

℟. Decimam partem auri, & non poteſt eam excedere, etiam ſi ſponte offeratur ab ordinato, & hoc dūmodo nullum habeat ſalarium ſufficiens pro ſuo munere, quia ſi habeat ſalarium, gratis debet dare titulos. Trid. ſynod. ſeſſ. 21. capit. primo, de reformatione.

18 Quando Concilium Tridentinum ſeſſ. 13. cap. 3. de reformatione dicit, quòd acta ſint danda appellanti intra triginta dies gratis, loquitur ne cum Secretario Epiſcopi, vel cum Notario publico, qui aſſiſtit ad lites?

℟. Loquitur cum Notario, qui aſſiſtit in foro, & Tribunali, cui ſoluenda eſt merces, ſi acta tranſſumpſit iuxta conſtitutiones dicti Tribunalis; ſi verò acta dat originalia, vt videantur à Iudice appellationis, tunc gratis debet dare, quia nullum ponit laborem, & ſic intelligendus eſt textus Concil. Tridentin. ſupra citato.

CAPVT XIII.

De Vicario, Aſſeſſore, & Fiſco Epiſcopi.

1 Epiſcopus poteſt habere Vicarium generalem, qui adminiſtret iuſtitiam, & eius vices ſuppleat?

℟. Poteſt, ſi vult, & eum amouere, & reuocare quotieſcunq; voluerit abſque eo, quòd teneatur reddere rationem, cur illum reuocet, & ponat alterum; ratio eſt, quia nominatio Vicarij eſt actus liberæ voluntatis, de quo nemo cogitur reddere rationem, tenet Nauar. c. vnico, de officio Vicarij.

2 Vicarius Epiſcopi, quas qualitates debet habere?

℟. Debet eſſe clericus, & non coniugatus, neq; excōmunicatus, nec ſuſpenſus, peritus in Iure Canonico, graduatus, ſi fieri poſſit, & debet habere ſecum mādatum in ſcriptis, vir bonæ vitæ, & famæ, magnę authoritatis, & iudicij, quia debet repræſentare perſonam Epiſcopi, & melius erit, vt ſit Sacerdos, vel in ordine ſacro, quia debet imperare ſacerdotibus. c. cū in cunctis, §. inferiora, de electione, Abba. c. ſanè nu. 1. 2. 3. & 4. de clerico coniugato, Nauarrus in manuali c. 25. num. 12. Rebuffus in praxi, titulo de Vicariis.

3 Sufficit ne, vt Vicarius habeat primam tonſuram, vt clericus dicatur?

℟. De Iure ſufficit prima tonſura, vt clericus dicatur, quia omnia requiſita ſupra poſita, ſunt ad melius eſſe ſed per bullā Clementis VIII. cautum eſt, vt neceſſariò Vicarius ſit ordinatus in ſacris ordinibus, motus pluribus rationibus.

4 Vicarius Epiſcopi, quam ætatem debet attingere?

℟. De Iure vigeſimum quintum, c. cum in cunctis, §. inferiora de electione, ſed ſi habeat minorem ætatem, non ideò acta per illum erunt irrita, quia ille

text.

text. loquitur de conſilio, conſiderans maturitatem, quam Vicarius debet habere, & aliquando prudentia, ingenium, & ſcientia ſupplent ætatem.

5 Epiſcopus poteſt habere Vicarium foraneum, & ſi poteſt, quas qualitates debet habere, & quam iuriſdictionem?

℞. Poteſt, & ſi fieri poſſit, habeat qualitates Vicarij generalis, & habeat iuriſdictionem limitatam, & delegatam, debet enim ſolum informationes ſumere, incarcerare, & remittere cauſas, & incarceratos ad Vicarium generalem, gloſſa in clem. c. 2. de verbo, foraneo, de reſcriptis.

6 Mandatum Vicarij generalis, quomodo debet fieri, & quæ forma debet ſeruari, vt in materia iuriſdictionis tam periculoſa omnis dubitatio tollatur?

℞. Omnes caſus infra poſiti, qui requirunt ſpeciale mandatum, debent concedi, & exprimi in Scriptura, & ſi Epiſcopus voluerit ſibi reſeruare aliquam iuriſdictionem, debet dicere reſeruo in me ſpecialiter prouiſionẽ, & collationem beneficiorum, Notarius verò debet ſcribere, quòd conceditur Vicario generali tanta facultas, quantam Epiſcopus habet, in omnibus caſibus, qui de iure, vel conſuetudine requirunt ſpeciale mandatum Iacobus Esbroz, de officio Vicarij, lib. 2.

7 Si Epiſcopus eſt excommunicatus, vel ſuſpenſus, iuriſdictio Vicarij, eſt ne ſuſpenſa?

℞. Affirmatiuè, quia pendet a iuriſdictione Epiſcopi, & agit omnia, vt inſtrumentum, non vt cauſa principalis, ſed ſi Epiſcopus ſuſpenſus ſit in vno actu, in illo erit ſuſpenſus Vicarius, in reliquis, neq; Epiſcopus, neq; Vicarius. c. 1. de officio Vicarij lib. 6. & ibi gloſſa, & Anchar.

8 Vicarius, qui habet generale mandatum, quid poteſt facere?

℞. Poteſt exercere iuriſdictionem ciuilem, & criminalem, & exercere vices Epiſcopi in omnibus, in quibus de Iure non requiritur habere ſpeciale mandatum.

9 Vicarius generalis in abſentia Epiſcopi poteſt cõcedere licentiam alicui Epiſcopo, vt exerceat Pontificalia, & faciat ordinationes?

℞. Non poteſt, niſi adhoc habeat ſpeciale mandatum. gloſ. in c. cum nullus, de tempor. ordinand. in 6.

10 Vicarius Epiſcopi poteſt conferre beneficia, inſtituere, & præſentare, vel recipere reſignationes beneficiorum cum mandato generali?

℞. Negatiuè, imò requiritur ſpeciale mandatum, c. ſi. de officio Vicarij, lib. 6. Rebuffus in praxi beneficiali, num. 49.

11 Vicarius poteſt vnire beneficia, vel interponere authoritatem permutantibus?

℞. Non poteſt ſine ſpeciali mandato. Rebuff. in praxi beneficiali nu. 102.

12 Vicarius poteſt viſitare ſine ſpeciali mandato?

℞. Negatiuè, quia viſitatio propriè eſt Epiſcopi munus. Rebuffus, in praxi beneficiali, nu. 100.

13 Vicarius poteſt congregare ſynodum ſine ſpeciali mandato?

℞. Negatiuè. c. ſi Epiſcopus, de officio ordinarij. libro ſexto.

14 Vicarius poteſt dare dimiſſorias, vel comendatitias litteras ſine ſpeciali mandato?

℞. Non poteſt, ſi Epiſcopus ſit præſens, ſi ſit abſens poterit cum generali mandato. c. pen. de tempor. ordinand. in 6.

15 Vicarius poteſt diſpenſare in caſibus, in quibus de Iure Epiſcopus poteſt diſpenſare ſine ſpeciali mandato?

℞. Non poteſt; neque in caſibus, qui à Romano Pontifice Epiſcopo committuntur. Rebuffus in praxi numero 41.

16 Vicarius poteſt inquirere delicta, & ea corrigere, & beneficio aliquẽ priuare ſine ſpeciali mãdato?

℞. Non. c. 2. de officio Vicarij lib. 6. Iulius Clarus in praxi criminali, q. 40. §. fin.

17 Vicarius poteſt confirmare Abbates, Abbatiſſas, vel eas, & moniales benedicere ſine ſpeciali mãdato?

℞. Non. c. 1. de ſupplenda negligentia Prælatorum.

18 Vicarius poteſt tractare cauſas matrimoniales ſine ſpeciali mandato?

℞. Non, quia proprio Epiſcopo ſunt commiſſæ. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 20. de reform. c. ex litteris, de in integrũ reſtitutione.

19 Vicarius poteſt interponere authoritatem donationi iuris patronatus ſine ſpeciali mandato?

℞. Non. Rebuffus, in praxi, nu. 115.

20 Vicarius poteſt ſubſtituere alium Vicarium generalem ſine ſpeciali mandato?

℞. Non. Capella Tholoſ. dec. 39. q. 37. in addictionibus.

21 Si Epiſcopus det facultatem ſuo Vicario ſpecialẽ ad abſoluendos caſus reſeruatos, poterit ipſe alium ſubdelegare, abſq; eo, quòd hoc ſpecialiter contineatur in mandato?

℞. Affirmatiuè, quia hoc eſt actus iuriſdictionis, nam delegatuſs ad vniuerſitatem cauſarum, delegatus dicitur, & ſic poterit hanc facultatem alteri delegare, etiam ſi Vicarius non ſit Sacerdos. Iaſon in l. a Iudice, C. de iudicijs, Nauar. conſil. 22. de pœnitentijs.

22 Si Epiſcopus det facultatem clerico particulari abſoluendi à caſibus reſeruatis, poterit ſimiliter ipſe alteri eam delegare?

℞. Non, quia talis clericus non exercet iuriſdictionẽ, neque facit officium Iudicis, & ſic ius commune illi non fauet.

23 Quæ committuntur à Romano Pont. Epiſcopo, vel e contra, poterit Vicarius agere ſine ſpeciali mandato?

℞. Cum diſtinctione, aut committuntur nomine officij, aut nomine perſonæ, ſi nomine perſonæ, non poterit, ſi nomine officij, benè poterit. ita ſentit Cabarella clementina 2. q. 9. nu. 8. de reſcriptis, Decius c. & quoniam, de reſcriptis.

24 Vicarius Epiſcopi, vel ordinarius pro diſpenſationibus ſibi remiſſis a Curia Romana, quid, poteſt accipere?

℞. Nihil, etiam ſi ſit conſuetudo in contrarium.

25 Si Vicarius fuerit Canonicus, debet præcedere alios Canonicos in choro, capitulo, & in actis publicis?

℞. Quãuis variæ ſint opiniones, ſentio tenendum, ꝙ cum aſſiſtit in aliquo actu, vt Canonicus, tunc obſeruet locum Canonici ſecundum eius antiquitatem; at cum aſſiſtit ſine cotta, neque inſignia habet Canonici, vt Vicarius ſubſtitutus Epiſcopi, tunc omnes præcedet; hoc enim magis rationi conſonat, & dignitati, gloſſa in c. a collatione, verbo, Prælatis, de appellatione in 6. Geminianus, ibi. nu. 6. tra-

ſtat hanc materiam Nauar.in conſ.1.c.2. de maioritate, & obedientia, vbi ſatè refert Authores vtriuſq; opinionis.

26 Epiſcopus poteſt habere Iudicem ſæcularem?

℟. Si habeat iuriſdictionem ſæcularem, debet habere Iudicem ſæcularem, ne contingat ipſum irregularē fieri, ſi alicui mors ſit inferenda, vel membrum ſcindendum, ſed Summus Pont. dat breue Epiſcopis, qui habent iuriſdictionem ſæcularem, vt poſſint eam exercere abſq; metu excommunicationis, veluti Archiepiſcopus Montis Regalis, qui ampliſſimam habet iuriſdictionem ciuilem, & criminalem, & merum mixtum Imperium in toto ſuo ſtatu. tenent DD. in c.fin.ne clerici, vel monachi.lib.6.

27 Epiſcopus poteſt habere adſeſſorem, & quas qualitates debet habere?

℟. Poteſt habere adſeſſorem Eccleſiaſticum, vel laicum; ratio eſt, quia de Iure nullam iuriſdictionem habet, niſi conſulere Epiſcopum, & poteſt eſſe Iuriſta, vel Theologus.l.fin.C.de adſeſſoribus, & ibi Iaſō in Rubrica, ff.de officio adſeſſoris.

28 Epiſcopus poteſt habere fiſcum, & quas qualitates debet habere?

℟. Poteſt habere fiſcum, ſiue Eccleſiaſticum, ſiue ſæcularem, quia eſt miniſter neceſſarius Tribunalis, & debet eſſe perſona ſufficiens, fidelis, & diligens. Diaz in pract.criminali, c.45.

29 Officium fiſci quale debet eſſe?

℟. Debet expurgare diœceſim ab omnibus vitijs, & inquirere delicta ſecreta; præcipuè concubinatus, examinare vitam clericorum, habere notitiam hominum totius diœceſis.l.1.& 2.C.ſi ſeruus export. veniat, & ibi Bald. & per tot.tit. ff.de iure fiſci. Bernād. Diaz, in pract.criminali, c.4.

30 Epiſcopus poteſt habere carceres?

℟. Neceſſariò debet habere carceres publicas, & ſecretas ad cuſtodiam delinquentium, & ad pœnam eorum, qui in iudicio negant veritatem, cap.3. de pœnis in 6.

31 In eodem carcere debent eſſe homines, & mulieres?

℟. Si ſit vna, eademq; domus, debent eſſe diſtincti, & ſeparati, ita, vt homines non poſſint loqui cum mulieribus, neq; eas loqui, neq; videre propter decentiā. Bernard. Diaz vbi ſup.

32 Si quis committat delictum in carcere, quam pœnam habet?

℟. Eandem pœnam, quam ſi committeret delictum in domo Regis, quia carcer eſt Regia domus; Bern. Diaz, vbi ſup.

33 Epiſcopus poteſt implorare auxilium brachij ſæcularis, & quibus in caſibus?

℟. Poteſt. Primò, quando per ſe non poteſt exequi ſuam ſententiam, vt in cauſa mortis. Secundò, quando non habet ſufficientes vires ad capiendum aliquem. Tertiò, quando timetur de aliqua reſiſtentia. Quartò, quando ita eſt impeditus, vt non poſſit vti ſua iuriſdictione. Quintò, quando mandatum iudicis Eccleſiaſtici expiret, & tandem in omnibus caſibus ſibi neceſſarijs; & Iudices ſæculares tenentur illi præbere auxilium, quia vna iuriſdictio debet adiuuare alteram, & è contra. Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.8.

34 Quam pœnam incurrunt impedientes Epiſcopis ſuam iuriſdictionem, vel eos non adiuuantes, vel reſiſtentes?

℟. Ipſo facto ſunt excommunicati per bullam in Cœna Domini.

35 Quando Iudex Eccleſiaſticus petit auxilium brachij ſæcularis, Iudex ſæcularis debet videre proceſſum factum à Iudice Eccleſiaſtico?

℟. Non, niſi forſan velit videre proceſſum ad finem informandi ſe, vel non vt acquirat aliquam iuriſdictionem ſupra iudicem Eccleſiaſticum. Abb. & Imola c.1. de officio ordinari.

CAPVT XIIII.

De Indulgentijs.

1 QVis poteſt dare indulgentias, & quas?

℟. Summus Pont. quas voluerit, & Epiſcopus ſuis ſubditis in dedicatione Eccleſiæ vnum annum indulgentiæ, reliquis temporibus 40. dies. c. ex eo, extra de pœnitentijs.

2 Indulgentiæ conceſſæ à ſede Apoſtolica poſſunt publicari ſine licentia Epiſcopi?

℟. Non, propter maiorem cautelam, ne falſæ indulgentiæ publicentur. Trid.ſyn. ſeſſ.25. decreto de indulgent.

3 In iubileo conceſſo à Summo Pont. per duas hebdomadas, poteſt quis in vna ieiunare, & in alia ſumere ſacramentum?

℟. Non, quia ſeruanda eſt forma priuilegij. Barthol. Vgol. de officio, & poteſtate Epiſcopi, §. de indulgentijs, fol.358.

4 Si quis non lucratur iubileum in ſua ciuitate, poteſt ire ad aliam, & ibi indulgentias lucrari?

℟. Poterit; bonum enim in quacumque ciuitate repertum fuerit, poteſt illud lucrari. Bartholom. Vgolin. de officio, & poteſtate Epiſcopi, §. indulgentiæ.

CAPVT XV.

De Poteſtate Epiſcopi in commutatione vltimarum voluntatum, & reductione Miſſarum.

1 QVis poterat reducere numerum Miſſarum, quando eleemoſyna penuria temporis ita erat tenuis, vt non facilè inueniretur, qui huic oneri ſe ſubijceret propter tenuitatem victus?

℟. A Sancto Concilio Trid. ſeſſ.25. cap. 4. de refor. hæc facultas data erat Epiſcopis, vt mutarent in ſynodo diœceſana, & Abbatibus, & Generalibus in ſuis capitulis generalibus, & non in Prouincialibus, vbi poterāt ſtatuere, quod videretur magis expedire ad Dei honorem, & Eccleſię vtilitatē, conſiderata Regione, & abundantia, vel penuria ciborū, ita tamē, vt

ſemper fieret commemoratio defunctorum, qui Miſſas,& legata reliquerunt, ſed hodie hanc authoritatem Dominus noſter Vrbanus VIII. Summus Pot. ſibi reſeruauit, & limitauit dictum c.4. ſeſſ.25. aſſumẽs ſibi authoritatem reducendi numerum Miſſarũ ad minorem numerum, tollens eam ab epiſcopis in ſynodo, & Abbatibus, & Generalibus religioſorum in ſuis Capitulis generalibus ex decreto Congregat. Card. ſacri Concil. interp. die 21. Iunij 1625. anno 3. ſui Pontificatu.

2 Quare Summus Pont. ſibi reſeruauit facultatem, quando eleemoſyna eſt ita tenuis, vt cum ea quis cõmodè ſubſtentari non poſſit?

℞. Primò ne pereant piæ teſtantium voluntates. Secũdò ne violetur de facili fides benefactorum. Tertiò ne animæ defunctorũ ſuffragijs priuentur. Quartò ne Eccleſijs debitus ſubtrahatur cultus. Quintò ne Chriſti fideles ſubtrahantur a charitate, & voluntate relinquendi ſuffragia, exiſtimantes, quòd vna Miſſa fratres, vel clerici ſatisfaciunt pluribus Miſſis, vt omnia habentur in dicto decreto Vrbani VIII. ſupr. cit.

3 Epiſcopus in ſynodo diœceſana poterit tollere qualitates, & onera poſita in fundatione alicuius beneficij, vel capellaniæ?

℞. Non poteſt, etiam de conſenſu patroni; quia talis facultas non eſt data illi a Concilio in d. c.4. ſeſſ. 25. ſed ſolum, quòd poſſit reducere Miſſas relictas à teſtatore, & hæc facultas non extendenda in præiudicium teſtatoris.

4 Miſſæ impoſitæ in fundatione alicuius beneficij, vel capellaniæ, debent ne reduci ad minorẽ numerum ab epiſcopo, & ſynodo prouinciali?

℞. Multũ attendenda eſt intentio fundatoris ad hoc, vt talis reductio non fiat, niſi a Summo Pontifice, quia Concilium in dicto capite quarto ſolum loquitur de Miſſis a teſtatoribus relictis, non de Miſſis in fundatione alicuius beneficij poſitis, ſic cenſuerunt Illuſtriſs. Cardinales interpretes Sancti Concilij.

5 Quæ differentia eſt inter Miſſas relictas in fundatione beneficij, vel capellaniæ, & inter Miſſas relictas à teſtatoribus abſolutis?

℞. Magna, quia ad fundationem capellaniæ, vel beneficij, neceſſariò requiritur fundatio, dotatio perpetua in bonis ſtabilibus, & fructiferis, approbatio Miſſarum cum authoritate Summi Pont. vel epiſcopi, at verò in Miſſis, vel officijs relictis in teſtamento, ſolùm requiritur mera voluntas teſtatoris, quia eſt legatum temporale, & finitur impleto legato.

6 Si quis grauatus ſit tali onere, vt quotidie celebret Miſſam de Beata Virgine, tenetur ne adimplere tale grauamen?

℞. Negatiuè, ſed cum conſilio epiſcopi poterit illud reducere ad aliquas Miſſas principales, quia nõ pertinet ad ſubſtantiã fundationis, & teſtator non poteſt diſponere contra legem, quã Eccleſia habet, quæ diſponit, de quonam ſancto quotidie debeat Sacerdotes celebrare; ſi verò teſtator iubeat, vt dicantur viginti, & triginta Miſſæ de B. Virgine, Capellanus tenetur eas dicere, ne videatur contradicere expreſsè piæ voluntati teſtatoris, tenet Nauarr. conſil. 9. num. 8. de obſeruatione Miſſarum.

7 Quis poteſt commutare vltimas voluntates defunctorum?

℞. Epiſcopus tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegatus, cognoſcendo rem ſummariè, & extraiudicialiter narratã priùs à partibus veritate, vt habetur in Trident. ſyn. ſeſſ. 22. c.6.

8 Legata ad pios vſus, poſſunt ne in alios conuerti, etiã meliores abſq. authoritate Papæ?

℞. Generaliter non poſſunt, quia hæc res eſt grauiſſima, & tutius eſt currere ad caput Eccleſiæ, quã cum ſcrupulo, & ſub dubio aliquid operari.

9 Quæ legata poſſunt conuerti in alios pios vſus cum authoritate Epiſcopi?

℞. Quando legata impedimento iuris, vel facti non poſſunt inſeruire vſui deſtinato a teſtatore; tunc enim Epiſcopus ſupplet vicem teſtatoris commutando legata in aliam rem æquam, vel meliorem. tenet Imola in clementina, quia contigit de religioſis domibus Couarr. c. tua nobis, de teſtamentis, nu. 7. Mol. loc. cit. §. quando aliquid.

10 Quod eſt impedimentum Iuris, vel facti?

℞. Iuris eſt, vt ſi relinquantur bona ſtabilia religioſis Sancti Franciſci, ex eorum inſtituto, & regula incapacibus: facti eſt, vt ſi teſtator mandat Eccleſiam fieri in loco infidelium, vel vbi eſt bellum, vel vbi nõ eſt locus, vel ſi mandet dicere Miſſas in Eccleſia, vbi propter alia onera tale legatum adimplere non poſſit.

11 Quando eſt difficile adimplere voluntatem teſtatoris, ſed non impoſſibile, poterit Epiſcopus commutare eam?

℞. Poterit eam accommodare in rem ſimilem, vel meliorem, quia difficile æquiparatur impoſſibili. tenet Fely. conſil. 42. num. 17.

12 Taxa à teſtatoribus poſita pro eleemoſyna Miſſarum, debet ne ſeruari?

℞. A ſacra congregatione Concilij reprobatur talis taxa, quia debet eſſe ſecundum ſynodum cuiuſcunq; Prouinciæ, & ſecundum rationem conſiderato tempore, & penuria rerum; tenet Miranda in manuali presbyterorum, p. 1. q. 41. art. 23.

13 Pro Miſſis celebrandis, poteſt fieri conuentio de certa eleemoſyna?

℞. Negatiuè, neque promittens pro ſolutione poteſt coram iudice conueniri, neq; iudex poteſt eum obligare, vt ſoluat eleemoſynam vltra conſuetudinem, dandam Sacerdoti pauperi ratione ſubſtentationis. tenet Caietan. in ſumma verbo ſimonia. regula quinta.

14 Poteſt aliquid pro Miſſa dari?

℞. Non poteſt, quia eſt inæſtimabilis pretij, & emi non poteſt. Trid. ſynod. ſeſſ. 22. & decreto de obſeruandis, & euitandis in celebratione Miſſarum.

15 Quando datur clericis mercenarijs, qui celebrant Miſſas pro intentione aliorum, quomodo intelligitur.

℞. Intelligitur, quòd non datur pro Miſſa, ſed pro eleemoſyna, & ſubſtentatione talis Sacerdotis, quia Miſſa eſt inæſtimabilis pretij, & illud, quod datur debet eſſe ſecundum conſuetudinem loco, & ſecundum taxam poſitam in Concilijs Prouincialibus.

16 Sacerdos diues poterit abſque ſcrupulo recipere eleemoſynam pro Miſſa, quam pro alio dicit?

℞. Poterit, quia dignus eſt operarius mercede ſua, & qui altari ſeruit de altari viuere debet.

CAPVT

℞. Tota diœceſis, cum ſit paſtor, & Parochus vniuerſalis. Abb. c. Apoſtolicæ. nu. 2. de donationibus.

7 Poteſt Epiſcopus eligere ſibi ſepulturam in ſua Eccleſia?

℞. Poteſt in loco, vbi ei placuerit, ſi talis locus non ſit occupatus ab alio, & idem poteſt facere in inferioribus Eccleſijs. Abb. vbi ſup. num. 4.

8 Epiſcopus poſtquam eſt conſecratus, quomodo ſe debet gerere cum Ducibus, Regum miniſtris, & Baronibus?

℞. In Eccleſia, & extra eam debet obſeruare Pontificiam dignitatem, & meminiſſe ſe eſſe patrem, paſtorem, & ſuperiorem ſæcularibus. Triden. ſyn. ſeſſ. 25. capit. 17.

9 Epiſcopus poteſt inſeruire alicui Principi ſæculari?

℞. Non decet, vt miniſter habēs Pontificiam dignitatem ſecularibus inſeruiat. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. ſup. cit.

10 Epiſcopi poſſunt celebrare Miſſas Pontificales in cœnobijs ſuæ diœceſis?

℞. Poſſunt, ſicut in alijs Eccleſijs ſibi ſubiectis abſq; regularium voluntate, ſed debent ſe abſtinere, ne monachi grauentur. c. luminoſo, 18. q. 2.

11 In proceſſionibus publicis, quam authoritatem, & quem locum habet Epiſcopus?

℞. Primum locum, ſummam authoritatem, quia poteſt de facto, & ſummariè componere differentias ortas inter confraternitates, religioſos, & clericos, & populos, & poteſt imponere pœnam excommunicationis contra inobedientes, & appellatio interpoſita non habet effectum ſuſpenſiuum, ſed ſolum deuolutiuum, quia quod Epiſcopus decreuerit in illa controuerſia, exequutioni mandandum eſt, ne proceſſio, vel officium diuinum detineatur, & retardetur, ita quòd, ſi aliqui religioſi appellauerit à determinatione Epiſcopi, & relinquant proceſſionem, & ſe conferant in domos ſuas, remanent excōmunicati.

12 In altari, vbi Epiſcopus celebrat Miſſam Pontificalem, poteſt ne aliquis illa die celebrare?

℞. Non poteſt, niſi de licentia Epiſcopi, propter magnam eius authoritatem, & reuerentiam. c. fin. de conſecratione diſt. 2.

13 Epiſcopus poteſt portare ſecum altare viaticum, & in itinere, vel in quolibet loco ſuæ habitationis ſtruere capellam priuatā, vt vel ipſe Miſſas celebret, vel præcipiat, vt alius faciat ſacrum?

℞. Poterit, ſiue infirmus ſit, ſiue ſanus; quia eſt priuilegium ſibi datum à Trid. ſyno. ſeſſ. 22. decreto de obſeruandis, & euitandis in celebratione Miſſæ. c. vlt. de priuileg. in 6.

14 Epiſcopus poterit in aliena diœceſi abſque licentia ordinarij vti hoc priuilegio?

℞. Poterit, ſicut in ſua diœceſi niſi ſolum in Vrbe Romana, vbi propter ſummam Romani Pōt. authoritatem, requiritur eius licentia: ita tenet Bartholom. Vgol. de officio, & poteſtate Epiſcopi, lib. 1. c. 2. §. 2. de mente Illuſtriſs. Cardinalium Congregationis Concilij, & plurimi alij DD. licèt contrarium ſentiat Nauar. in conſilio 1. de priuilegijs.

15 Epiſcopus, tenetur ne de præcepto quotidie audire Miſſam?

℞. Negatiuè, ſed de conſilio, quia in c. fin. de priuilegijs, in 6. non præcipitur, ſed ſuadetur, & non debet imponi Epiſcopo obligatio, quæ in Iure illi non eſt impoſita. tenet Abb. in c. 1. de vita, & honeſtate clericorum. num. 10.

16 Epiſcopus poteſt dare facultatē, vt domibus priuatis fiant oratoria; & ibi celebrentur Miſſæ?

℞. Negatiuè, ſed ſolum Papa, quia hoc ſibi reſeruauit, ſed tenetur Epiſcopus viſitare talia oratoria à Summo Pont. conceſſa toties, quoties voluerit, & videre, an ſint in loco decenti. bullā Pauli V. in qua hoc ſibi reſeruat.

17 Poteſt Epiſcopus dare licentiam, vt in capellis heremiticis, & oratorijs, quæ ſunt in agro prope aliquas domos, celebretur Miſſa?

℞. Poterit, ſi habeant portas ad vias reſpicientes, & ſi ſint decenter ornatæ, & has debet ipſe ſingulis annis viſitare per ſe, vel per ſuū viſitatorem, imò Epiſcopus debet curare, vt in pluribus locis, quæ diſtāt à ciuitatibus iſtæ, capellæ hæremiticæ ædificentur, ne paſtores, & ruſtici, qui laborant, vel cuſtodiunt agros, vel fructus, diebus dominicis, & feſtiuis Miſſa careant, & per dictam bullam hæc facultas non eſt ſublata Epiſcopis, imò data illis per Concil. Trid. ſeſſion. 22. decreto, de obſeruandis in celebratione Miſſæ.

18 Poteſt Epiſcopus dare licentiam, vt diebus feſtiuis fiant opera ſeruilia?

℞. Poterit, præcipuè tempore vindemiæ, vel meſſis tritici, vel ad ædificandam aliquam Eccliſiam indigentem, vel monaſterium. tenet Reginald. in praxi. Thomo 1. lib. 9. cap. 3. vt latè dixi in cap. de officio Epiſcopi.

19 Poteſt Epiſcopus retinere ſibi pœnam pecuniariā?

℞. Quando pœna imponitur per ſententiam, vel ſtatutum, poterit, præcipuè ſi ſit pauper, vel poterit eam applicare pauperibus. tenet Fely. in c. irrefragabili, de officio ordinarij & Abb. in capit. licet, de pœnis. num. 8.

20 Epiſcopus poteſt petere à ſuis ſubditis ſubſidium charitatiuum?

℞. Poteſt, ſi ſit pauper, & redditus eius non ſufficiant ad eius ſubſtentationem ſufficientem; quia ſubditi de Iure tenentur alere ſuum paſtorem, quantam verò quantitatem poſſit petere, non ſtatuo, ſed hoc relinquo arbitrio iudicis. c. cum Apoſtolos, §. prohibemus, c. penultimo, de cenſibus. Menoch. de arbitrario iudicio, cent. 2. lib. 2. cauſa 178.

21 Epiſcopus poteſt eligere quemcūq; confeſſarium pro ſe, etiam non approbatum?

℞. Poterit, ſi ſit ſuæ diœceſis, ſi verò ſit alienæ diœceſis, debet eſſe approbatus eius ordinario; ratio eſt, quia Epiſcopus poteſt dare facultatem ſuo proprio ſubdito ad audiendas confeſſiones, ſed non ſubdito alieno. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 15.

22 Epiſcopus incidit ne in interdictum, vel ſuſpenſionem à Iure, vel ab homine latam?

℞. Negatiuè, niſi de eo fiat expreſſa mentio, quia hoc ſpeciale eſt priuilegium Epiſcoporū. c. quia periculoſum, de ſententia excommunicationis, in 6. & ibi gloſſa.

23 Epiſcopus incidit ne in excommunicationem generalem a Iure, vel ab homine latam?

℞. Incidit, niſi aliàs ſpecialiter exemptus ſit. c. quia periculoſum, de ſententia excom. in 6.

24 Quare Epiſcopus incidit in excommunicationem generalem, & non incidit interdictum, niſi de eo fiat expreſſa mentio?

℞. Quia excommunicatio prohibet aliquid faciendū, interdictum, & ſuſpenſio puniunt aliquod delictum iam edi-

iam editum, & commiſſum, quare congruum eſt, vt Eccleſia mitiùs ſe habeat circa factum, quàm circa faciendum, præſertim circa Epiſcopos, penes quos eximia dignitas refulget.

25 Epiſcopus, cum iurat, tenetur tangere Euangelia?

℟. Negatiuè, ſufficit tãgere pectus ſuum, in quo præſumitur reſidere omnem veritatem, propter eius dignitatem. c.fin.de iuramento calumniæ, Couar. in c.quamuis pactum de pactis, p.1. num.3.

26 Epiſcopus poteſt eſſe Iudex in ſua propria cauſa?

℟. Non poteſt, benè tamen in cauſa dignitatis ſuæ, vel Eccleſiæ; ratio eſt, quia debet eſſe homo tantæ integritatis, vt in cauſa ſuæ dignitatis, vel Eccleſiæ iuſtitiam proſequatur, ſicut in alienis cauſis.

27 Epiſcopus extra ſuam diœceſim poteſt dare benedictionem ſolemnem, vel priuatam?

℟. Solùm cum celebrat, triplici benedictione vti debet, etiam extra ſuam diœceſim, & vbique, legatus verò, & Archiepiſcopus in ſuis Prouincijs poſſunt dare benedictiones ſolemnes, & priuatas; quia hoc priuilegium eſt illis conceſſum à Iure in ſignum iuriſdictionis, quã habent in dictis Prouincijs, & extra ſuas Prouincias, ſolùm cum celebrat triplici benedictione vti debet. gloſſ. in capit. Abbates, de priuilegijs, lib.6.

28 Epiſcopus ſi habeat patrem, eſt ne liberauts à patria poteſtate?

℟. Cum diſtinctione in his rebus, quæ afferunt incõmodum, & ſubiectionem, eſt liberatus à patria poteſtate; quia non eſt licitum, vt qui habet tantos filios ſibi ſubditos, ſit ſub poteſtate alicuius: at verò in his rebus, quę pariunt vtilitatem, & commodum, gaudet priuilegio eorum, qui ſunt ſub patria poteſtate, & ſic, vt hæres patri ſuccedit, & vt filius à patre defendi debet. Authentica, ſed Epiſcopalis dignitas, C.de Epiſcopis, & clericis.

29 Si Epiſcopus ſit frater regularis, tenetur ne ſeruare regulam propriæ religionis?

℟. Epiſcopus cum primum conſecratus fuit, liberatus fuit ab obedientia, & regula ſuæ religionis, quia aſcendit ad gradum ſuperiorem, & maioris dignitatis, & ſic in omnibus his, quæ incompatibilia ſunt cũ dignitate, & Epiſcopatus officio, non tenetur petere licentiam à ſuo ſuperiore, nec ſeruare paupertatem, neque alia ſimilia; ſed in his, quæ non impediut officium Epiſcopi, poterit de conſilio ea ſeruare, c. vnico. 18.q.1.& ibi gloſſa.

30 Si aliqui regulares, vel clerici alterius diœceſis ſeruiant alicui Epiſcopo, quod officium tenentur recitare?

℟. Poſſunt ſe conformare cũ officio, quod dicit Epiſcopus, licèt eius Ordo, vel diœceſis diſtinctum officiũ habeat, quia hoc priuilegium conceditur Epiſcopis in clementina, c.fin.de celebratione Miſſarum.

31 Si aliquis religioſus ſeruiat alicui Eccleſiæ Parochiali, tenebitur ne dicere Miſſas, & cantare horas ſecundum conſuetudinem propriæ religionis, vel ſecundum conſuetudinem Eccleſiæ eius diœceſis, cui deſeruit?

℟. Debet ſe conformare in celebrando Miſſas, & in horis cantandis populo ſecundum conſuetudinem Eccleſiæ, cui deſeruit; ratio eſt, quia ibi non præſtat officium monachi, ſed officium Parochi, & oues ſuo modo paſci debent, in reliquis debet ſe conformare cum ſua religione, licèt ipſe poſtquam dixit officium more Romano, non tenetur dicere aliud officium more monaſtico, ne grauetur. Barthol. Vgol.de officio, & poteſtate Epiſcopi, c.2. §.2.

32 Appellatione dignitatis in priuilegijs, & conceſſionibus, venit ne Epiſcopatus?

℟. In materia fauorabili venit, & intelligitur Epiſcopatus, cum ſit prima dignitas, ſed nòn in odioſa, quia neceſſariò debet exprimi; ratio eſt, quia fauores ſunt ampliandi, odia reſtringenda. c.quia cunctis, de conceſſione prębendæ in 6.c.odia, de reg.iur.in 6.

33 Epiſcopus quas res poteſt delegare?

℟. Iuriſdictionem fori pœnitentialis, & fori exterioris, & meri, vel mixti Imperij, & ea, quæ ſunt ordinis. Francus in c.Abbates, de priuilegijs.

34 Quæ delegari poſſunt ab Epiſcopo & cui?

℟. Epiſcopus poteſt delegare alteri Epiſcopo poteſtatem confirmandi ordines, conſecrandi Eccleſias, altaria, calices, patenas, benedicendi campanas, & omnes ſacras veſtes, corporalia, cęmeteria; faciendi oleum ſanctum, reconciliandi Eccleſias, & eas de nouo conſecrandi, dandi ſolemnem benedictionem populo.Clem.attendentes. §.ſtatuimus, & Zabarella q.2.num.13. de ſtatu monachorum.Francus cap. Abbates, de priuilegijs, lib.6.

35 Iſta iuriſdictio poteſt ſubdelegari ſimplici Sacerdoti?

℟. Non, ſed Epiſcopo conſecrato, & Sacerdos, ſi forte ea vtatur, nihil facit. gl.in c.manus. de conſecratione diſt.5.

36 Epiſcopus poteſt delegari benedictionem monialium ſimplici Sacerdoti?

℟. Ex aliqua cauſa, quia ad hoc non requiritur neceſſariò, vt Epiſcopus conſecratus eam faciat. cap. Presbyter, 26.quæſt.6.

37 Caſus reſeruatos de Iure poterit Epiſcopus cuilibet Sacerdoti ſubdelegare?

℟. Poterit Sacerdoti approbato, quia hoc non eſt prohibitum de Iure.

38 Epiſcopus poterit ſubdelegare abſolutionẽ à peccatis cuilibet Sacerdoti?

℟. Habito reſpectu ad forum interius, ſolis Sacerdotibus approbatis ad audiendas confeſſiones ſubdelegari poſſunt. Trid.ſyn.ſeſſ.23. de reform.c.15.at verò habito reſpectu ad cauſas fori exterioris, & Tribunalis, veluti condemnare vel abſoluere aliquem ab homicidio, vel alio delicto illi imputato, hanc facultatẽ poteſt ſubdelegare ſimplici Sacerdoti. gl. in c.decernimus, de iudicis, & ibi Dec.num.7.

39 Quibus Epiſcopus poteſt cēſuras delegare, & earum abſolutionem?

℟. Suis Iudicibus, etiam ſi non ſint in ſacris, ſed in prima tonſura gl.c.aqua, de conſecratione Eccleſię, vel altaris.

40 Cauſas mixti Imperij, quibus poteſt Epiſcopus ſubdelegare?

℟. Suis Iudicibus Eccleſiaſticis, vel ſæcularibus.cap. quod ſede, de officio ordinarij.

4[illegible] Cauſas Eccleſiaſticas ciuiles poteſt Epiſcopus ſubdelegare laico?

℟. Poteſt eas ſubdelegare laico, quia ibi nihil eſt de ſpirituali, quod hoc impediat gloſſ.communiter recepta in cap. decernimus, de iudicijs, & ibi Decius numero 44.

43 Cauſæ criminales clericorum poſſunt delgari laicis?

℟. Non

℞. Non poſſunt, quia non ſunt capaces, vt clericos iudicent, & hæc delegatio excederet prorſus dignitatem talium perſonarum, nec cum illis proportionem haberet. Decius in cap. decernimus de iudicijs, num. 44. & ibi gloſſ. viuas opinione, 140.

43 In edicto generali comprehenditur ne ipſe Epiſcopus?

℞. Negatiuè, niſi de eo fiat expreſſa mentio propter eius dignitatem, c. quia periculoſum, de ſententia excommunicationis, lib. 6.

44 Poteſt Epiſcopus pignorare bona ſuæ Eccleſiæ pro propria ſubſtentatione, vel neceſſitate?

℞. Si Epiſcopus ſit pauper, vel ſit captiuus fortuito, vel in aliquo bello, & ipſe non habeat, vnde viuere poſſit, poteſt pignorare bona Eccleſiæ, & ea vendere, quia eſt verus Eccleſiæ ſponſus, & ſicut bona ſponſi ſunt ad ſubſtentationem ſponſæ, ita & cōtra. tenet Abb. in c. de rectoribus, de clerico ægrotante, numero 6.

45 Epiſcopus tenetur ne ſoluere debitum ſui prædeceſſoris?

℞. Cum diſtinctione, ſi Epiſcopus intrans de nouo ſit hæres ſui anteceſſoris, tenetur ſoluere debitum cum beneficio inuentarij, ſed ſi debitum contractum fuit in augmentum, vel beneficium menſæ Epiſcopalis, ſicut pro aliqua emptione alicuius fundi, tunc tenetur Epiſcopus de nouo intrans ſoluere debitum ſui anteceſſoris, etiam ſi non ſit eius hæres; ratio eſt, quia ipſe debet gaudere fructibus, & præbendis illius fundi. Abb. c. olim nobis, il ſecundo, de reſtitutione ſpoliatorum, num. 4. & 5.

CAPVT XVIII.

De Delictis Epiſcoporum, & pęnis.

1 CAuſæ criminales etiam hæreſis contra Epiſcopos, coram quo Iudice ſunt tractandæ?

℞. Solùm coram Summo Pont. quia Epiſcopi vocantur fratres Sanctiſſimi Domini, & propter ſummā hanc dignitatem, á nullo alio debent iudicari, cum ſint inter ſe equales, & omnibus alijs ſuperiores. Triden. ſyn. ſeſſ. 24. c. 5. de reform.

2 Cauſæ ciuiles, & criminales minores Epiſcoporum, vbi, & coram quo ſunt tractandæ?

℞. In conſilio tantum Prouinciali cognoſcantur, & determinentur. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 5. de reform.

3 Epiſcopus propter quę delicta poteſt citari, vt appareat in Romana Curia coram Summo Pont.?

℞. Solùm propter illa delicta, quæ petunt pęnam depoſitionis, ſeù priuationis de Iure, & antequam vocetur, debet fieri informationes cum teſtibus fide dignis à Metropolitano, vel alio Epiſcopo, ne Eccleſia deſtituatur paſtore, ſolatio, & regimine. Trid. ſyn. ſeſſ. 13. c. 6. ſeſſ. 24. c. 5. de reform.

4 Quæ delicta ſunt, quæ de Iure petunt in Epiſcopis depoſitionem, ſeù degradationem?

℞. Crimen hæreſis, crimen læſæ maieſtatis, contra Summum Pont. vel Reges, ſi Epiſcopus ſit aſſaſſinus, ſi falſificet litteras Apoſtolicas, ſi agrorum depopulator ſit, ſi ſit inobediens Summo Pont. ſi ſit ſimoniacus ſimonia reali, ſi in monaſterijs ſtupret virgines, ſi ſit falſificator monetæ, pro his delictis, & pro ſimilibus debet Epiſcopus comparere coram Summo Pont. Syluester, verbo degradatio, cap. ad abolendum, de hæreticis, c. ad faſariorum, de crimine falſi.

5 Si populus ſcandalizaretur de ſuo Epiſcopo poterit ne priuari?

℞. Non, benè tamen mutari, dando illi maiorem, vel æqualem Eccleſiam. Abb. in c. fin. de confirmatione vtili, vel inutili, num. 13.

6 Si Epiſcopus habeat concubinam, poterit ne priuari?

℞. Non, ſed ſi admonitus eam non dimittat de facto ſuſpenſus eſt. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 14. de reform.

6 Si neceſſarium fuerit, vt cauſæ criminales, quæ petunt depoſitionem, aut degradationem, Epiſcoporum committantur ad faciendas informationes, cui committi debent?

℞. Solis Metropolitanis, vel Epiſcopis commiſſione ſignata manu Pont. Sanctiſſimi. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. capit. 5. de reformat.

8 Quis debet ſententiare cauſas Epiſcoporum, quæ petunt priuationem, vel degradationem?

℞. Solùm Summus Pont. cum conſilio Cardinalium, vel aliorum Epiſcoporum, auditis partibus, & viſis defenſionibus propter magnam authoritatem dignitatis, Trid. ſynod. vbi ſupra.

9 Teſtes contra Epiſcopum quales debent eſſe?

℞. Viri bonæ famæ, omni exceptione maiores conteſtes, aliàs recipiendi non ſunt, & grauiter puniuntur. Trid. ſyn. ſeſſ. 13. c. 7. de reform.

10 Epiſcopus exercens Pontificalia in aliena diœceſi ſine expreſſa licentia ordinarij, qua pęna punitur?

℞. Ipſo Iure eſt ſuſpenſus. Trid. ſyn. ſeſſ. 6. cap. 5. de reformat.

11 Epiſcopi, quos vocant titulares, qui propriam ſedem non habent, & ordinant ad ſe venientes cum litteris commendatitijs, vel titulo familiaritatis, quam pœnam incurrunt?

℞. Sunt ſuſpenſi per annum ipſo Iure, & ordinatus eſt ſuſpenſus quoaduſque ſuo Prælato benè viſum fuerit. Trident. ſynod. ſeſſ. 14. cap. 2. de reformatione.

12 Si aliquis epiſcopus titularis ſit Parochus, poterit ne in ſua Parochia Pontificalia exercere?

℞. Non, ſine licētia epiſcopi diœceſani; ratio eſt, quia iuriſdictio, quam habet in alia Parochia, eſt iuriſdictio Parochi ſubiecta iuriſdictioni Ordinarij, non iuriſdictio epiſcopalis. Trident. ſynod. cap. 5. ſeſſ. 6. de reform.

13 Si aliquis epiſcopus veniens ad Summū Pontificē, non oſculatur pedes, vt illi præſtet debitam reuerentiam, aut diſcedit ſine eius licentia, quam pęnam incurrit?

℞. Remanet excommunicatus, quia committit delictum, vel inobedientiæ, vel contemptus. extrauag. vt Prælatorum, de maioritate, & obedientia.

14 Epiſcopus non examinans diſpenſationes ſuper incompatibilitate beneficiorum, quā pęnam incurrit?

℞. Suſpenditur ab ingreſſu Eccleſiæ per Trident. ſynodum ſeſſ. 7. cap. extrauagante, vt quos, de officio ordinarij.

15 Epiſcopus, qui detinet aliquem clericum incarceratum, vt

ratum, vt dimittat ſuum beneficium contra ſuam voluntatem, quam pœnam incurrit?

℞. Suſpenditur epiſcopus à perceptione fructuum per triennium. Clem.2. de pœnis.

16 Si epiſcopus delinquat in exercendo officio contra hæreticos relinquendo eorum delicta impunita, qua pęna punitur?

℞. Suſpenditur per triennium ab officio per clementinam primam, de hæreticis, §. verum.

17 Epiſcopus, qui in dando gradus doctoratus non ſeruat clementinam ſecundam, de magiſtris, in qua omnia iuramenta, & profeſſiones fidei, & omnes ſolemnitates, quę ſeruantur in tali actu ponuntur, qua pęna punitur?

℞. Suſpenditur per ſex menſes ab authoritate, & poteſtate dandi gradus, tanquam negligens in ſuo officio, vt habetur in dicta clem.2.

18 Si epiſcopus excõmunicatus, vel ſuſpenſus exerceat Pontificalia, quam pęnam incurrit?

℞. Eſt, & remanet irregularis. cap.1. de ſententia excommun. in 6.

19 Si epiſcopus excommunicatus faciat aliquod actum, valebit ne?

℞. Si excommunicatio ſit notoria, non valebit, & quæ pertinent ad iuriſdictionem, vt conferre beneficia, ſententiare cauſas; at verò ea, quæ ſunt ordinis, valebunt ordines, & imprimitur verus character, licèt talis epiſcopus remaneat irregularis; ſi verò excommunicatio non ſit notoria, ſed occulta; omnia ab eo facta tam iuriſdictionis, quàm ordinis valebunt. Abb. in c. nihil, de electione, num.13. verſ.4. gloſſ. in c. non ne.8. quæſt.4.

20 Epiſcopus ſi ſit Italus, & nõ viſitent limina Apoſtolorum tertio quoque anno, & Vltramontanus, quinto quoque anno, quam pęnam incurrit?

℞. Eſt ſuſpenſus ab ingreſſu Eccleſiæ, & ab adminiſtratione temporali, vel ſpirituali, vt latè dixi ſupra lib.4. cap.8. de officio epiſcopi, vbi ponitur tota forma viſitationis.

21 Quibus in caſibus datur coadiutor epiſcopo?

℞. Si epiſcopus ęgritudine, vel ſenectute inhabilis ſit, vel perdat iudicium. Trid. ſynod. ſeſſ.25. cap.7. Abbates in cap. finali, de clerico ęgrotante.

22 Si quis hoſtiliter perſequitur epiſcopum, vel aliqui in eum conſpirant, quam pęnam habent?

℞. Per clementinam primam de pęnis, & per bullã Cenæ Domini excommunicantur de Iure, & ſi ſint clerici degradantur, & traduntur Curiæ ſæculari, c. qui clerici, 11.q.1. c. ſi ſunt, 2.q.7.

23 Clericus, qui parat calumniam ſuo epiſcopo obijciens falſum teſtimonium, qua pęna punitur?

℞. Degradatur verbaliter, & traditur Curię ſæculari ſuſpendendus. c. ſi qui Sacerdotum, 11.q.1. Tol. lib.1. c.50. num.5. de degradatione.

24 Quæ ſunt delicta, quæ in clerico petunt degradationem, & traditionem Curiæ ſęculari?

℞. Hæreſis, contumacia, falſificatio litterarum Apoſtolicarum, calumnia poſita contra ſuum epiſcopũ; parricidium, aſſaſſinium, depopulatio agrorum, ſi in re graui, vt in homicidio incorrigibilis ſit; clericus propter hęc delicta traditur Curię ſęculari, Sylueſter verbo degradatio, num.4. Abb. in c. cum non ab homine, de iudicijs, num.5. cap. ad falſariorum de crimine falſi. Tolet. in ſumma, lib.1. de degradatione, num.5.

CAPVT XIX.

De Supplenda Negligentia Prelatorum.

1 QVis debet ſupplere vices Archiepiſcopi in his, quę de Iure tenetur facere?

℞. Epiſcopus antiquior, & vices Epiſcoporum Archiepiſcopus, eo deficiente, Epiſcopus antiquior, vt in congreganda ſynodo, & his ſimilibus, Trid. ſynod. ſeſſ.24. c.2. de reform.

2 Si quis Epus nolit benedicere Abbatẽ habentem monaſteriũ in ſua dięceſi, quis det ſupplere eius vices?

℞. Abbates petita benedictione, & non obtenta benedicant ſuos monachos, quaſi eſſet benedictus. c.1. de ſupplenda negligentia Prælatorum.

3 Si regulares habent ius patronatus præſentandi, & ſi intra tempus à Iure conſtitutum non præſentent, quid agendum eſt?

℞. Epiſcopus pro illa vice præſentat. c. ſicut nobis, de ſupplenda negligentia Prælatorum.

4 Si Epiſcopus, vel capitulum intra ſex menſes à die notitiæ non præſentent, neque eligant ad quem devoluitur electio?

℞. Ad Summum Pontificem, imò præſentatio facta poſt ſex menſes, nulla eſt. c. ſicut, eod. tit.

5 Si Epiſcopus captus ſi à Mauris, quis debet adminiſtrare Epiſcopatum?

℞. Capitulum ſupplet eius vices, tanquam ſi eſſet mortuus, quia talis eſt mortuus ciuiliter. c. ſi Epiſcopus, de ſupplend. negligentia Prælatorum, in 6.

6 Vacante Eccleſia, poteſt ne Summus Pontifex dare Viſitatorem generalem?

℞. Poterit ad ſupplendam neceſſitatem Prælati. c. Eccleſiæ Cathedrali. eod tit.6.

CAPVT XX.

Ne Prelati Vices Suas, vel Eccleſię ſub annuo cenſu concedant.

1 IVriſdictio Epiſcopalis, vel ſpiritualis poteſt ne dari ſub annuo cenſu, vel vendi, vel locari alicui ea conditione, vt ſingulis annis det pro illa tantam pecuniam?

℞. Non poteſt, quia iuriſdictio eſt quaſi quid ſpirituale, & facultas iudicandi laicos gratis debet dari, c.1. eodem tit.

2 Regimen Eccleſiæ, vel cura animarum, poteſt ſub annuo cenſu committi alicui clerico?

℞. Non, imò illi, cui committitur cura animarum, dari debent congrua, vnde ſuſtentetur, quia dignus eſt operarius mercede ſuas. c. quoniam, ne Prælati vices ſuas.

3 Quam

3 Quam pęnam incurrunt, qui vẽdunt, & qui emũt iuriſdictionem Epiſcopalem, vel ſpiritualem?

℞. Qui emit priuatur re empta, & qui vendit, priuatur poteſtate conferendi talem iuriſdictionem impoſterum. c. 1. ne Prælati vices ſuas.

4 Si clericus, vel Epiſcopus vendit iſtam iuriſdictionem, committit nè ſimoniam, vel incidit in excommunicationem?

℞. Non committit ſimoniam, neque incidit in excommunicationem; ratio eſt, quia ſententiare cauſas, gubernare populum, non eſt beneficium, neq; ſacramentũ, neq; hẽt poteſtatẽ abſoluendi à peccatis, neq; directè eſt quid ſpirituale: ſed eſt quædam gubernatio alicuius Tribunalis, vt Prouiſoratus, vel Vicariatus, in quo iudex pro ſuo labore certas habet rationes, & pecunias, & in cap. 1. ne Prælati vices ſuas, non ponitur pęna excommunicationis Epiſcopo. & cũ ſimus in pęnalibus, non debet pęna augeri. vt tenet Abb. in dicto c. 1. num. 2.

5 In venditione Vicariatus, Prouiſoratus, vel Prætoratus, vel Iudicaturæ, committitur nè ſimonia?

℞. Non committitur ſimonia, niſi ſimul cũ illis officijs detur aliqua poteſtas ſpiritualis, vt abſoluendi à peccatis, vel baptizandi, & detur pecunia pro illa poteſtate. tenet Abb. in c. quoniam, num. 2.

6 Fructus Eccleſiarum, vel Epiſcoporum, vel menſę Epiſcopalis poſſunt ſub annuo cenſu concedi?

℞. Benè poſſunt, & locari, cum quibuſcunque clauſulis, & conditionibus, dummodo locatio non excedat triennium, ne videatur alienatio, c. querelam, ne Prælati vices ſuas; & extrauagans, c. ambitioſæ, de rebus Eccleſiæ non alienandis.

7 Clericus poteſt locare ſuas operas ſpirituales, veluti dicere Miſſas, exponere ſe confeſſionibus audiẽdis, ſeruire Eccleſię, adminiſtrare ſacramenta?

℞. Poterit locare ſuam perſonã, & accipere pecunias ratione ſui laboris, & congruę ſuſtentationis, etiam ſi ſit diues, ſed nòn poterit accipere aliquam pecuniam eo, quòd ipſe vendit aliquam rem ſpiritualem. tenet Abb. in c. quoniam ne Prælati vices ſuas, nu. 2. & Innoc. in d. cap. quoniam, & DD. in c. ſignificatum, de præbendis.

8 Iudex, Aduocatus, Procurator poſſunt accipere ſalarium, vel locare ſuam operam?

℞. Iſti oẽs licitè poſſunt recipere vnuſquiſq; ſalariũ, vel pecunias pro ſuo labore, & locare ſuas perſonas per triennium, & vltra; ratio eſt, quia labor iſtorũ pretio eſt æſtimabilis, ſicut labor cuiuslibet operarij, qui fodit vineam. tenet Abb. in cap. 1. ne Prælati vices ſuas, num. 4.

9 Quare Prælati, & clerici non poſſunt locare fructus ſui beneficij vltra triennium?

℞. Ne per longum tempus videatur res Eccleſiæ alienata. Abb. in d. c. querelam eod. tit.

10 Quod dicitur tempus longum?

℞. Vltra decennium. Abb. cap. querelam ne Prælati vices ſuas, num. 6.

11 Quod dicitur tempus modicum?

℞. Intra decennium. Abb. eod. loco.

CAPVT XXI.

De his, quę fiunt à Prælatis ſine conſenſu capituli.

1 Epiſcopus quid poteſt agere ſine conſenſu capituli?

℞. Poteſt agere omnia illa, quæ habet de Iure Epiſcopali, vt exercere iuriſdictionem, gubernare, facere Pontificalia, & tandem omnia illa, quæ de Iure ſunt commiſſa ſoli Epiſcopo. Abb. capit. cum Apoſtolica, de his, quæ fiunt à Prælatis ſine conſenſu capit. num. 14.

2 Epiſcopus, in quibus rebus neceſſariò debet requirere conſenſum capituli?

℞. In negotijs grauioribus, vt in inſtitutionibus, ſubſtitutionibus, fundationibus de nouo, alienationibus, & in omnibus illis rebus, in quibus de Iure exprimitur, vt requiratur conſenſus capituli, quia in alijs Epiſcopus põt liberè procedere. c. nouit, c. quãto, de his, quæ fiunt à Prælatis ſine conſ. capituli.

3 Quomodo debet eſſe conſenſus capituli in alienatione rei magnæ, vel in alijs rebus, in quibus requiritur dictus conſenſus capituli?

℞. Debet eſſe expreſſus in ſcriptis liberè datus, cum ſubſcriptione ſui Notarij, & cum ſigillo, & in ea forma, in qua capitulum ſolitum eſt facere fidem de ſuis rebus. Abb. c. 1. eod. tit. num. 3. 4. & 5.

4 Epiſcopus venit ne appellatione capituli?

℞. Licèt Epiſcopus gaudeat omnibus priuilegijs capitulo conceſſis, nõ venit appellatione capituli, quia eſt ſuperioris dignitatis, & habet ſuum proprium nomen. Abb. c. cum Apoſtolica, eod. tit. num. 14.

5 Electus poteſt diſponere de rebus Eccleſiæ conſentiente capitulo?

℞. Non poteſt, donec ſit confirmatus, quia tunc poteſt exercere iuriſdictionem ſine conſenſu capituli; ratio eſt, quia electio ſola non dat aliquam iuriſdictionem, quia poteſt irritari, ſi ex aliquibus cauſis à Papa non confirmetur. Abb. in cap. tua nuper, num. 2. eod. tit.

6 Poteſt Epiſcopus alienare rem magnam Eccleſiæ ſine conſenſu capituli?

℞. Non poteſt, & alienatio aliter facta, nulla eſt. c. 1. eod. tit. & extrauagans. c. ambitioſæ, vt latè diximus lib. 3. c. vltimo, de rebus Eccleſiæ non alienandis.

7 In alienatione rei paruę requiritur conſenſus expreſſus capituli?

℞. Non requiritur conſenſus expreſſus, ſed ſufficit tacitus, ita quod ſi facta alienatione rei paruæ, ſi capitulum reclamet, debet audiri ab Epiſcopo, & alienatio tunc non habet vires. tenet Abb. c. 1. & in cap. cum nos, eod. tit. num. 8

8 In præſentationibus faciendis, vbi prælatus, & capitulum habent ius ſimul conferendi Canonicatum, requiritur conſenſus totius capituli, vel maioris partis?

℞. In negotijs iuſtitiæ, vt in prouiſione Canonicatus, vel in collatione Canonicatus ſimul facienda

ab Epiſcopo,& capitulo requiritur maior pars capituli, at verò in alienationibus requiritur conſenſus totius capituli, quia ſunt negotia perpetua, & grauiora. c.ea noſcitur, eod. tit.

9 Prælatus poteſt præſcribere contra capitulum ius præſentandi, & modum prouidendi, ita vt ipſe ſolus, poſſit facere negotia pertinentia ad capitulum?

℞. Poterit, quia Prælatus eſt capax iuriſdictionis Eccleſiaſticæ, & iuriſdictio de iure præſcribitur. Abb. in cap. ea noſcitur, num.6. eod. tit.

10 Ad ædificandam Eccleſiam de nouo requiritur conſenſus capituli?

℞. Requiritur conſenſus Epiſcopi, & capituli, quia contrariorum eadem eſt diſciplina. Abb. cap. paſtoralis, eodem tit. num.6.

11 Ad dotationem iam conſtructæ Eccleſiæ requiritur conſenſus capituli?

℞. Negatiuè, ſed ſolum Epiſcopus poteſt eam dotare, & neceſſarium Eccleſiæ. Abb. c. paſtoralis, eodem tit. num.4

CAPVT XXII.

De Synodo Prouinciali.

1 QVid eſt concilium Prouinciale?

℞. Eſt cõgregatio plurimorum Epiſcoporũ, & clericorum ad tractandum de conſeruatione, & augmento fidei Catholicę, de pace, & quiete, de ceremonijs Eccleſiæ, de extirpatione vitiorum. Iſidor. in etymologijs, verbo concilium.

2 Concilia in Eccleſia Dei, à quo tempore cęperũt eſſe aut quis primus celebrauit concilium?

℞. A tempore Apoſtolorum, Diuus Petrus celebrauit primum concilium, quando dixit viſum eſt nobis, & Spiritui ſancto in vnum congregatis non imponere gentibus iugum legis Moſaicę, vt habetur in actis Apoſtolorum.

3 Concilia, in qua diuerſitate, & numero ſunt?

℞. In triplici. In primo loco ſunt concilia generalia, in quibus aſſiſtit Summus Pont. vel eius Legatus, & omnes Patriarchæ. Archiepiſcopi, & Epiſcopi totius Eccleſię Catholicæ, & omnes generales religionum, & omnes Nuntij Imperatoris, & Regũ Chriſtianorum, qui cum mandato ſpeciali honorificè repræſentant ſuorum Regum perſonas, & debent congregari cum authoritate Summi Pont. alias non eſt legitimum. In ſecundo loco ſunt concilia Prouincialia, in quibus aſſiſtunt Archiepiſcopus Metropolitanus, & Epiſcopi ſuffraganei illius Prouincię, & congregantur authoritate Archiepiſcopi. In tertio loco ſunt concilia diœceſana, quę vocantur ſynodi, in quibus aſſiſtit Epiſcopus, & Clerus, & conuocantur authoritate Epiſcopi.

4 Quis tenetur conuocare concilium Prouinciale?

℞. Archiepiſcopus Metropolitanus facultate ſibi tradita a Concilio Trid. ſeſſ.24.c.3.

5 Si Metropolitanus fuerit abſens, vel negligens in congregando concilium ſuis temporibus, quis debet ſupplere eius vices?

℞. Epiſcopus antiquior, ex facultate ſibi tradita à Concil. Trident. eodem caput.2.

6 Quam pœnam incurrit Metropolitanus, vel Epiſcopus antiquior, qui neglexerit congregare concilium Prouinciale ſuo tempore?

℞. Pęnas poſitas in ſacris canonibus Conc. Trid.

7 Ad quem ſpectat deſignare locum, & ciuitatem, vbi congregari debet concilium?

℞. Ad Archiepiſcopum Metropolitanum, & poterit deſignare aliquã ciuitatem in ſua diœceſi, vel in diœceſi alicuius Epiſcopi ſuffraganei, attẽdendo maiorẽ cõmoditatẽ Epiſcoporũ, & abundantiam, & fertilitatẽ terrę, vel longitudinem itineris, verũ ſi cõmodè fieri poteſt, nõ eſt deſerẽda Metropolitana Eccleſia: ſic cenſuerunt DD. in cap.2. ſeſſ.24. Conc. Trident.

9 Concilium Prouinciale, quo tempore fieri debet?

℞. Quolibet triennio poſt Paſcham Reſurrectionis, vel alio commodiori tẽpore, & in India prorogatur tẽpus per ſex annos vſq; ad inſtantiã Epiſcoporũ, & propter magnã diſtantiam locorum. Trid. ſyn. d. c.2.

8 Si nulla ſit neceſſitas congregandi cõcilium Prouinciale, incidit ne Metropolitanus in pœnas ſtatutas à ſacris Canonibus, & quid debet agere?

℞. Finito triennio Metropolitanus debet ſcribere Epiſcopis ſuffraganeis, & ſciſcitari ab eis, ſi ſit aliqua cauſa congregandi concilium, & ſi nulla ſit, certiorem facere Summum Pont. & ſic nullam incurrit pęnam, quia vbi non eſt infirmitas, non ſunt neceſſaria remedia.

9 Qui debent vocari, & venire ad concilium Prouinciale?

℞. Epiſcopi ſuffraganei, & Epiſcopi exempti, qui ſunt in illa Prouincia, Abbates habẽtes vſum mitrę, & baculi, Dignitates, Procuratores Eccleſiarum Cathedralium, licèt Eccleſiæ ſint exemptæ, vel non exemptæ.

10 Capitulum Eccleſiæ Cathedralis debet vocari ad concilia Prouincialia?

℞. Affirmatiuè, quia, quod ad omnes ſpectat, ab omnibus debet approbari, Abb. c. fin. de his, quæ fiunt à Prælatis ſine conſenſu capituli, num.1.

11 Capitula collegiatarum Eccleſiarum, quæ habẽt iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, tenentur etiam vocari ad concilium Prouinciale?

℞. Affirmatiuè ex eadem ratione. Abb. vbi ſup.

12 Si capitula Cathedralia, vel collegiata noluerint venire ad concilium, poſſunt nè compelli?

℞. Abb. in c. fin. de his, quæ fiunt a Prælatis ſine conſenſu cap. tenet, quod dicta capitula debent inuitari, ſed non poſſunt compelli; ratio eſt, quia non habent votum deciſiuum.

13 Epiſcopi poſſunt compelli venire ad concilium Prouinciali?

℞. Affirmatiuè, quia habent votum deciſiuum, & cũ eis expreſsè loquitur Trid. ſyn. ſeſſ.24. c.2.

14 Si aliquis, qui neceſſario debet venire ad concilium Prouinciale, ſit legitimè impeditus, poterit ne mittere ſuum procuratorem?

℞. Poterit mittere ſuum procuratorem, & nullam incurrit pęnam, ſed debet probare impedimentum teſtimonio medicorum, & informatione authentica ante iudicem Eccleſiaſticum, tenet Abb. c. fin. de his, quæ fiunt à prælatis ſine conſenſu capituli, nu.3.

15 Canonici Cathedralium, Dignitates, Abbates quam vocem habent in Concilio prouinciali?

℞. Conſultiuam non deciſiuam, ibi enim vocantur tanquam

tanquam membra principalia, vt aſſiſtant, dentq; conſilium, non vt iudicent, ne Epiſcopis æquiparentur, vel cum illis pares fiant. Abb. in dicto capit. fin. numero 1.

16 Qui habent votum deciſiuum in concilio Prouinciali?

℟. Solùm Epiſcopi, & eorum procuratores; quia cũ eis ſolis loquitur Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 2.

17 Laici poſſunt vocari ad concilia Prouincialia?

℟. De neceſſitate non vocantur, ſed in aliquo caſu ad defendenda iura poſſunt vocari, ſicut fecit Bonifacius VIII. Papa, & debent expelli à cõcilio cũ agitur de corrigendis vitijs clericorum. c. Mæſſana, de electione, & in extrauag. Bonifacij VIII. c. non debet. Abb. c. fin. de his, quæ fiunt à Prælatis ſine conſenſu capituli, num. 5.

18 Epiſcopus exemptus, & ſedi Apoſtolicæ immediatè ſubiectus, ad quod concilium Prouinciale tenetur accedere?

℟. Ad concilium Metropolitanum, quod ipſe elegerit, quia mens Concilij Trid. fuit, vt nullus Epiſcopus exemptus ſolus remaneret, ſed vt quolibet triennio congregaretur cũ alijs Epiſcopis, vbi communicaret ſuam opinionem, & audiret doctrinam aliorum in rebus tam neceſſarijs; ſicuti in concilio Prouinciali tractantur. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 2.

19 Si aliquis Epiſcopus exemptus ſemel elegerit aliquem Metropolitanum, poterit poſtea in alio concilio mutare alium Metropolitanum?

℟. Non poteſt variare, neque ipſe, neque eius ſucceſſores; ratio eſt, quia electio ſemel data fuit, & rationi conſentaneum eſt, vt ſit notum, & ſciatur ad quod concilium vocari debeat talis exemptus. Trid. ſynod. ſeſſ. 24. c. 2.

20 Archiepiſcopus Metropolitanus ſi cõgregauit cõcilium, poterit cogere Epiſcopum exemptum ad ſeruanda ſtatuta facta in concilio, in quo ipſe interfuit, & dedit ſuum ſuffragium deciſiuum, ſicut reliqui Epiſcopi?

℟. Negatiuè; ratio eſt, quia concilium ſolum petit præſentiam Epiſcopi abſentis, & ex iſta præſentia non ſubijcitur Metropolitano, imò eius exemptio illæſa ſeruatur, & remanet ſolùm ſubiectus Summo Pont. ſicut antea, qui poteſt eum cogere ad ſeruanda dicta decreta.

21 Antiquitas Epiſcoporum in ſedendo, & in dando vocem, vnde ſumi debet?

℟. Tam inter Epiſcopos ſuffraganeos, quàm inter Epiſcopos exemptos, & ſuffraganeos à tempore ordinationis, & conſecrationis, non ex dignitate, aut paupertate, vel magnitudine Epiſcopatus; ratio eſt, quia maior dignitas eſt conſecratio, reliqua ſunt accidentalia; ſic cenſuerunt DD. in c. 2. ſeſſ. 24. Concil. Tridentini, niſi fortè in aliquo concilio Prouinciali ſit aliquod priuilegium, vel aliqua conſtitutio ſcripta de modo ſedendi.

22 Quæ debent tractari in concilio Prouinciali?

℟. Quæ neceſſaria ſunt pro ſtabilienda fide Catholica, pro extirpandis hæreticis, pro augmentando diuino cultu, pro moderandis moribus fidelium, corrigendis exceſſibus, reprimendis vitijs, componendis controuerſijs, ſedandis litibus, de vita, & honeſtate clericorum, de docenda doctrina Chriſtiana, de Catechiſmo, de faciendis notis decretis, Cõcil. Trid. & de alijs rebus, quæ per ſacros Canones, & antiqua concilia decernuntur tractari. Trid. ſynod. ſeſſ. 24. capit. 2.

23 Cauſæ ciuiles, & criminales Epiſcoporum, vbi ſunt tractandæ?

℟. In concilio Prouinciali, ſi ſint minores, & illæ vocantur minores, quæ non petunt pœnam degradationis, neq; depoſitionis, quia iſtæ vocantur maiores, & ſunt tractandæ ſolùm coram Summo Pont. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 5. de reform.

24 Non miracula, & difficultates, quæ ex eis oriuntur, vbi ſunt tractandæ?

℟. In concilio Prouinciali, & relatio integra, vera, & fidelis remittenda eſt Summo Pontifici; ratio eſt, quia miracula ſunt de maioribus Eccleſiæ negotijs, & ad ſolum Summum Pont. pertinet declarare, ſi ſint miracula, an non. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. de inuocatione imaginum.

25 Cauſæ abſentiæ Epiſcoporum, & licentia data à Metropolitano, vbi ſunt tractandæ?

℟. In concilio Prouinciali, & ibi iudicari debent, an Epiſcopi abutantur dictis licentijs, & an reſidentia detrimentum patiatur. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. capit. 1. de reform.

26 Concilium Prouinciale poteſt ordinare modum canendi, & alia neceſſaria ad cultum diuinum?

℟. Poterit, quia ad hoc principaliter congregatur, vt augeatur cultus diuinus, & hæc facultas expreſsè datur ei à Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 12.

27 Quis poteſt augere redditus Cathedralis Eccleſiæ, cum præbendæ ſunt tenues?

℟. Cõcilium Prouinciale in hoc negotio vocatis ijs, quorum intereſt, diligenter negotium diſcutiant, & inquirant, & inſtrumenta, & relationes ad Romanum Pontificem remittetur, vt ipſe prouideat Trid. ſynod. ſeſſ. 24. c. 13.

28 Decreta concilij Prouincialis, quando ſunt publicanda?

℟. Metropolitanus, & Epiſcopi debent tranſmittere omnia decreta concilij Prouincialis ad Romanum Pont. & eo conſulto, & approbante, Metropolitanus debet approbare decreta, & non ante; ſic cenſuerunt DD. capit. 2. ſeſſion. 24. Concilij Tridentini.

CAPVT XXIII.

De Synodo Diœceſana.

1 Synodus diœceſana quomodo definitur?

℟. Eſt quædam cõgregatio in vnum perſonarum Eccleſiaſticarum ab Epiſcopo facta ad Dei laudem, & animarum ſalutem Barthol. Vgol. de officio & poteſtate Epiſcopi, c. 4. fol. 99.

2 Vnde dicitur ſynodus?

℟. A verbo græco ſynodon, quod ſignificat ſimul, quaſi omnes in vnum concurrere debeant ad bonum animarum.

3 Synodus diœceſana quando fieri debet, & quo tempore?

℟. Singulis annis, & tempore accommodato, in quo Parochi pro ſua abſentia non faciant damnum Eccleſijs

cleſijs ſibi commiſſis. Trident. ſynod. ſeſſ. 24. cap. 2.

4 Quis debet conuocare ſynodum diœceſanam?

℞. Epiſcopus de ſua propria authoritate, abſq; conſilio, vel conſenſu capituli. Trid. ſyn. vbi ſup.

5 Qui debent venire neceſſariò ad ſynodum diœceſanam?

℞. Canonici Cathedralis, & Collegialis Eccleſiæ, Dignitates, Archipresbyteri, Parochi, qui curã animarum habent, etiam ſi ſint regulares exempti, omnes clerici, qui habẽt beneficia ſimplicia, & qui ſunt initiati ſacris ordinibus. c. quod ſuper his de maioritate, & obedientia, cap. conquærenti, de officio ordinarij, Trid. ſyn. vbi ſup.

6 Qui non obligantur venire ad ſynodum diœceſanam?

℞. Plures. Primò clerici in minoribus ordinibus cõſtituti, qui non habent beneficium. Secundò regulares exempti, qui ſuis capitulis generalibus ſubijciuntur, ſi non habeant beneficium curatum vnitum, cui per ſuos regulares ſeruiatur. Tertiò qui à morbo, vel ſenectute detinentur. Quartò qui habent Eccleſiam Parochialem, & non habent ſubſtitutum, vt eã relinquat. Quintò ſi impediatur legitima cauſa, veluti bello, peſtẽ, inimicitia, impetu fluminis, incurſu latronum. Sexto excommunicati, & denunciati, niſi veniant ad petendam abſolutionem, & veniam, cap. penultimo, de ſententia excommunicationis. Vgol. lib. 2. fol. 100.

7 Quam pœnam incurrunt, qui vocati non veniunt ad ſynodum diœceſanam?

℞. Cenſuris Eccleſiaſticis coercẽdi ſunt ab Epiſcopo, donec veniant. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 2.

8 Qui habent impedimentum, vt non veniant ad ſynodum, quid debent agere, vt nõ incurrant pœnã?

℞. Portare authenticum teſtimonium ſui impedimẽti factum teſtibus idoneis, aut fidem medicorum, & illud præſentare in ſynodo per ſuum procuratorem, vt cognoſcatur eius obedientia, nam impedito non currit pœna, neque præſcriptio. Bartholom. Vgolin. vbi ſupra.

9 Qui habent beneficium ſimplex in vna diœceſi, & habitat cum ſua familia in altera, ad quam ſynodum tenentur venire?

℞. Ad ſynodum Epiſcopi, in cuius diœceſi habent beneficium, quia ibi agitur de cura animarum, & gubernatione Eccleſiarum, gloſa in c. quod ſuper his de maioritate, & obedientia.

10 In ſynodo diœceſana votum Canonicorum eſt conſultiuum, an deciſiuum?

℞. Regulariter eſt conſultiuum, ſed in aliquibus caſibus à Iure expreſſis eſt deciſiuum, tenent DD. in c. 2. ſeſſ. 24. Conc. Trid.

11 In ſynodo diœceſana, quid debet tractari?

℞. De vita, & honeſtate clericorum, de correctione morum, de augmento cultus diuini & quilibet ex congregatis liberè debet proponere ea, quæ ſibi magis videbuntur ſtatuenda ad bonam gubernationẽ Eccleſiarum, tam in temporalibus, quam in ſpiritualibus. Barthol. Vgol. vbi ſupra.

12 In ſynodo diœceſana, qui iudices debent eligi, & in quo numero?

℞. Ad minus quatuor, & poſſunt eligi in maiori numero. Trid. ſyno. ſeſſ. 25. c. 10.

13 In ſynodo diœceſana, qui examinatores ſynodales debent eligi, & in quo num.

℞. Ad minus debent eligi ſex, & poſſunt eligi in maiori numero. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 10.

14 Decreta concilij, quando ſunt publicanda, & à quo?

℞. Finito concilio ab Epiſcopo ſunt publicanda, vel typis mandanda, vt veniant ad notitiam, tam laicorum, quam clericorum, vt ab omnibus obſeruentur. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 10.

CAPVT XXIV.

De Iudicibus Synodalibus.

1 IVdices ſynodales, à quo debent eligi, & quando?

℞. Debent eligi à ſynodo diœceſana, vel Prouinciali, & à ſingulis concilijs debent confirmari præexiſtentes, vel de nouo eligi. Trident. ſynod. ſeſſion. 25. capit. 10.

2 Quis numerus debet eligi iudicum ſynodalium?

℞. Ad minus debent eligi quatuor, ſed ſemper debẽt eligi plures, vt ſi aliquis deficiat ex his ante celebrationem futuri concilij, reſtet numerus completus, præcipuè cum concilium expreſsè dicat, vt habeat quæque diœceſis quatuor Iudices, aut plures. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 10.

3 Quas qualitates debent habere dicti Iudices ſynodales?

℞. Debent eſſe docti, bonæ vitæ, conſtituti in dignitate Eccleſiaſtica, vel Canonicatu, graduati ſi fieri poteſt, iuxta conſtitutionem Bonifacij VIII. in c. ſtatutum, de reſcriptis. Trid. ſyn. vbi ſup.

4 Quæ ſolemnitas eſt ſeruanda in electione Iudicum ſynodalium?

℞. Poſtquam ſynodus Prouincialis, ſeù diœceſana eos elegerit, Epiſcopus eorum deſignationem ad Romanum Pont. tranſmittat, vt cognito in Curia Romana eorum nomine, poſſint officiales Romani Pont. eis cauſas delegare, & non alijs. Trident. ſyn. ſeſſ. 25. c. 10.

5 Quod eſt officium iudicum ſynodalium?

℞. Iudicare cauſas ſibi à ſede Apoſtolica, & à Nuntijs, & Legatis commiſſas cum ſumma breuitate, & iuſtitia, & occurrant litigantium dilationibus, calumnijs, & expenſis. Trid. ſyn. vbi ſup.

6 Vſq; ad quod tempus durat officium iudicum ſynodalium?

℞. Vſq; ad ſynodum ſequentem, ſiue ſit longam, ſiue breuem; nam in qualibet ſynodo debent eligi de nouo, vel præexiſtentes confirmari. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 2. de reform.

7 Si contigerit aliquem ex iudicibus mori, vel abeſſe diuturna abſentia, & non ſint plures, quàm quatuor, quid eſt agendum?

℞. Epiſcopus, vel ordinarius loci cum conſilio capituli ſubſtituat alium in loco defuncti, ita vt ſint ſemper quatuor, & ſi inuenerit aliquem, qui fuit Iudex in alia ſynodo, illum poterit ſubſtituere; quia iam approbatus fuit, Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 10.

8 Conſilium capituli requiritur de neceſſitate in hoc caſu, ita, vt epiſcopus teneat neceſſario illud ſequi?

℞. Conſilium capituli requiritur neceſſariò pro for-

ma illius

ma iſtius electionis, & Epiſcopus non poterit hanc formam preterire, quia actus eſſet nullus, tamen nō tenetur de neceſſitate ſequi illum conſilium, præcipuè, ſi Epiſcopus inueniat aliam perſonam æqualē, maioris ſatisfactionis, quàm illa, ad quam capitulum inclinat, vt ſit Iudex ſynodalis. tenent DD. in c. 10. ſeſſ. 25.

9 Si aliquis Iudex ſynodalis incepto aliquo negotio ſibi commiſſo renuntiauerit dignitati, vel Canonicatui, poterit ne finire tale negotium?

℟. Affirmatiuè, quia ſufficit eum fuiſſe capacem in principio cauſæ; tunc enim radicata fuit iuriſdictio in tali perſona vſque ad finem cauſæ.

10 Si aliquis iudex ſynodalis cęperit aliquod negotium, & moriatur, vel detentus ſit longa abſentia, poterit alius coniudex eius negotium finire?

℟. Si tale negotium commiſſum fuit, non vt iudici ſynodali, ſed vt particulari perſonæ, veluti Petro, vel Ioanni, tunc non poterit alius coniudex finire tale negotium; ratio eſt, quia electa fuit à Summo Pont. induſtria talis perſonæ, ſed ſi cōmiſſum fuit negotiū tali perſonę, vt iudici ſynodali, tūc benè poterit alius cōiudex finire tale negotium, quia de Iure, quorum eadem eſt nominatio, & poteſtas, eadem eſt iuriſdictio, & ſic quod vnus incępit, alter poterit finire; tamen in iſto caſu tenetur de nouo citare partes, & de nouo acta notificare, vt non fiat attentatum.

11 Si cauſa à Sede Apoſtolica committatur alijs, quā iudicibus ſynodalibus, quid eſt agendum?

℟. Tales delegationes ſubreptitiæ cenſentur, cū per Concilium ad hoc officium iudices nominati ſint. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 10.

12 Iudex ſynodalis poterit cognoſcere, vel citare aliquam perſonam extra diœceſim, in qua eſt Iudex?

℟. Nō poteſt, neq; extrahere aliquem vltra vnā dietam, niſi reſcriptum det talem facultatem, & exprimat cauſam, & talis iudex debet obſeruare omnia contenta in d. c. ſtatutum, de reſcriptis, quia hęc cōſtitutio Bonifacij facta fuit, vt tollerentur moleſtiæ, & expenſæ partium. Trid. ſyn. vbi ſup.

13 Quam mercedem poteſt habere Iudex ſynodalis?

℟. Moderatam propriam, & ſi extra domum ſuam exierit ad recipiēdos teſtes moderatam mercedem, ſecundum qualitatem perſonæ, vt habetur in c. ſtatutum, §. inſuper, de reſcriptis, in 6.

14 Iudex ſynodalis poteſt habere aſſeſſorem?

℟. Si Iudex nō fuerit graduatus, & illo indigeat, poterit illum habere, ſi autem ſit doctus, ac peritus, debet proprijs bonis aſſeſſorem munerari, in vtroque autem caſu aſſeſſor non debet eſſe ſuſpectus parti. c. ſtatutum, de reſcriptis, §. aſſeſſorem. in 6.

15 Quis debet nominare Notarium in cauſa Eccleſiaſtica iudici ſynodali commiſſa?

℟. Ipſe iudex ſynodalis debet nominare Notarium curſorem, & omnes officiales ſibi neceſſarios, & debet expenſas taxare, & prouidere, ne partes moleſtias, & exactiones patiantur a Notarijs, & officialibus.

19 Si iudex ſynodalis aliquem citauerit, qui ſit extra diœceſim, vel exceſſerit ſuam commiſſionem contra conſtitutionem Bonifacij VIII. quā pœnam incurrit?

℟. Tenetur ad integram reſtitutionem, & ſoluendas expenſas parti læſæ. c. ſtatutum de reſcriptis, §. ſi quid autem. in 6.

CAPVT XXV.

De Examinatoribus Synodalib.

1 EXaminatores ſynodales, à quo debent eligi, & quando?

℟. Ab Epiſcopo, vel eius Vicario, ſingulis annis in ſynodo diœceſana, & ad minus à Synodo debēt proponi ſex, & debent approbari a Synodo, & poſſunt proponi in maiori numero, vt ſemper remaneant ad minus ſex. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 18.

2 Quas qualitates debēt habere dicti examinatores?

℟. Debent eſſe licētiati, vel doctores in ſacra Theologia, vel in iure canonico, & poſſunt eſſe clerici ſęculares, vel Patres regulares cuiuſcunque ordinis, vel religionis, & debent iurare ſe benè officium, ac fideliter fore exercēdos. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 18. & Pariſ. de reſignat. beneficiorum. lib. 6. 8. q. 9.

3 Poſtquam fuerint electi examinatores ſynodales, quam ſolemnitatem debent facere?

℟. Debent iurare per ſancta Dei Euangelia in manibus Epiſcopi, vel Synodi, ſe quacunq; humana affectione poſtpoſita, fideliter munus exequuturos. Trid. ſynod. loco cit.

4 Vſque ad quod tempus durat eorum officium?

℟. Vſque ad ſynodum diœceſanam ſequentem, vbi vel debent confirmari, vel eligi de nouo. Trid. ſyn. loc. cit.

5 Electio examinatorum ſynodalium facta in ſynodo diœceſana, & aliorum officialium, ligat ne Epiſcopum de nouo intrantem?

℟. Ligat, quia iuridicè electi ſunt.

6 Si non ſint plures examinatores, quàm ſex, & intra annum aliquis eorum moriatur, quid agendum?

℟. Epiſcopus ſi inuenerit aliquos examinatores in alia ſynodo approbatos, eos ſubſtituere poterit in loco mortui: ſi autem nō fuerint, Epiſcopus proponat aliquos viros doctos, & cum approbatione capituli eos ſubroget in numero defunctorum, Praxis Archiepiſc. Authore Franciſco Leono.

7 Officium horum examinatorum ſynodalium, qui intra annum electi ſunt, quanto tempore durat?

℟. Vſq. ad nouam ſynodum, vbi, vel confirmantur, vel de nouo eliguntur alij examinatores.

8 Si tranſacto primo anno aliquis ex ſex examinatoribus moriatur, poterit ne Epiſcopus alium in locum eius ſubrogare, ſicut poteſt non finito anno?

℟. Negatiuè, imo officium cæterorum omnium, (ſi non reſtent ſex) ſpirat, & neceſſario debent a ſynodo noua de nouo eligi; ſic declarauerunt Illuſtriſs. Cardinales. ſuper c. 18. ſeſſ. 24.

9 Quare Epiſcopus non poteſt ſubrogare elapſo anno examinatores loco defuncti, & poteſt intra annum, præcipuè cum poſſit ſubrogare iudicem ſynodalem loco defuncti. vt habetur in c. 10. ſeſſ. 25. Conc. Trid.?

℟. Duplici ratione. Prima, quia intentio concilij eſt, vt ſingulis annis fiat ſynodus diœceſana, & ſic intra annū dat illi hāc facultatē, & nō extra annū. Secunda, quia examinatores ſynodales proponuntur ab

Epiſcopo, vel eius Vicario, & approbantur à ſynodo diœceſana, & in his Epiſcopus ſolum habet nominationem; at verò iudices ſynodales à tota ſynodo diœceſana, vel Prouinciali proponuntur, & approbantur, & in aliquibus rebus, quia ſynodus Prouincialis debet determinare Epiſcopum ſupplere cũ conſenſu capituli, ſicut in c. 12. ſeſſ. 24. in regimine Eccleſiæ, & cantu. De miniſtris verò Epiſcopus cũ duobus de capitulo debet determinare, quæ magis conueniant, donec ſynodi tẽpus adueniat; ideò Epiſcopus elapſo anno non poteſt ſubrogare examinatore, ſed ſolum intra annum per facultatem ſibi traditam à Concilio, quæ cum ſit expreſsè limitata, extendi nõ debet. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 18. & ſeſſ. 25. c. 10.

10 Si ſit cõpletus numerus ſex examinatorũ, & trãſacto anno ſynodus diœceſana nõ fiat, expirabit ne officium eorum, vel durabit vſq; ad aliam ſynodum?

℞. Durabit vſque ad aliam ſynodum; quia cum ſint ſex, & approbati à ſynodo, intentio concilij impletur, ſicut apparet in c. 18. ſeſſ. 24.

11 Quare concilium vult, vt examinatores ſint ad minus ſex, cum in quolibet examine Epiſcopus nõ teneatur vocare, niſi tres, quos voluerit?

℞. Quia ſic videtur concilium tollere cautelas examinandorum, qui ſi ſcirent non eſſe niſi tres, eos precibus, vel donis poſſent corrumpere, ſed cũ ſint ſex, difficiliùs poteſt fieri, vt nullus ſciat, quos ex his vocabit epiſcopus, & fortè ex hac ratione voluit concilium, vt ſint ſex vel plures.

12 Si epiſcopus tranſacto anno nominauerit aliquos examinatores loco mortuorum, vel fecerit concurſum cum alijs hominibus doctis, & non cum examinantibus ſynodalibus, erit ne valida talis prouiſio?

℞. Negatiuè, & beneficium poteſt impetrari, quia prouiſio deuoluitur ad ſedem Apoſtolicã ex expreſſo decreto irritante. Trident. ſynod. ſeſſ. 24. c. 18. & Bulla Pij V. in Bullario 32. irritans prouiſiones factas ſine examinatoribus ſynodalibus, & quamquã Riccius in praxi reſolutione 355. tenet Epiſcopum poſſe deputare nouos examinatores, ſi temporis cõcurſu non adſint ſynodales, fultus duplici ratione. Prima, quòd illam ſuam opinionem tenet Rota in vna placentina de male partita 29. Nouẽbris 1593. coram Tita, vbi forma (lege inducta) non põt precisè adimpleri, tunc illa remittitur, ſecundũ Romanum cõſilium 433. tamen non eſt recedendum a diſpoſitionem Cõc. Trid. & dicta Bulla Pij V. Primò, quia Rota in illa Parochiali de male partita, fortaſſis fecit illam deciſionem, quia epiſcopus intra annũ elegit alios examinatores, vel quia ſe fundauit in diſtantia loci, & neceſſitate Eccleſiæ. Secundo in caſu noſtro benè poteſt adimpleri forma, ſi defecerit intra annum, epiſcopus habeat facultatẽ nominandi alios, & extra annum in manu epiſcopi congregare ſynodum diœceſanam, & implere formam, & ſic tutius eſt obſeruare formam concilij, & Bullam Pij V. quàm litem excitare ſuper prouiſionem factam ab epiſcopo.

13 In quolibet examine quem numerum examinatorum debet epiſcopus deputare?

℞. Ad minus tres, quos ipſe voluerit & poteſt ſumere maiorem numerum pro arbitrio, ſed non minorem. Trid. ſynod. ſeſſ. 24. cap. 18.

14 Quid poſſunt recipere examinatores ſynodales pro labore examinis?

℞. Nihil, neque ante, neque poſt examen, ſed in Hiſpania eſt alia conſuetudo, vt infra dicetur. Trident. ſynod. ſeſſio. 24. cap. 18. cap. quando diſtinct. 24.

15 Si examinatores aliquid recipiant intuitu huius examinis quam pœnam incurrunt?

℞. Tam ipſi, quàm dãtes incurrunt crimen ſimoniæ, à quo abſolui non poſſunt, niſi dimiſſis beneficiis, quę obtinent, & inhabiles redduntur ad alia obtinenda. Trid. ſynod. ſeſſ. 24. cap. 18.

16 Coram quo iudice debent examinatores conueniri, ſi ratione examinis aliquid recipiunt?

℞. Coram epiſcopo, & ſynodo diœceſana; & vltra declaratas pœnas poſſunt puniri alijs pœnis arbitrio ſynodi. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 18. Pariſ. de reſignat. beneficior. lib. 8. q. 9.

17 Poterit Ordinarius, vel ſynodus diœceſana aſſignare examinatoribus ſynodalibus aliquod ſtipendium, etiam minimum pro ſuo labore?

℞. Negatiuè, imò decretum eſt nullum, vt tenet Nicol. Garc. de benefic. p. 9. c. 2. n. 374. ſed Petrus de Ledeſma in ſum. p. 2. trac. 7. pag. 159. refert, quòd in Hiſpania communi vſu receptum eſt, vt examinatores recipiant aliquid pro ſuo labore, videlicet vnum aurum pro quolibet examine, ſoluendum ab eo, qui eligitur in Parochum, ſicut in electione canonici electus ſoluit expenſas ſuorum aduerſariorum.

18 Examinatores quod votum habẽt, deciſiuum ne, an conſultiuum?

℞. Solum conſultiuum; nam per acto examine debent omnes idoneos cum ſuis qualitatibus denuntiare Epiſcopo, & ſic functi ſunt officio ſuo. Trid. ſynod. ſeſſ. 24. c. 18.

19 Eſt ne neceſſarium omnes examinatos approbare, vel reprobare?

℞. Eſt neceſſarium dicere Petrum approbo, Ioannẽ verò reprobo, quia aliter nõ fit iudiciũ completũ, & integrũ, vt Epiſcopus habeat integram cognitionẽ.

20 Approbatio ab examinatoribus debet ne eſſe communi conſenſu, vel ſufficit maior pars votorum?

℞. Sufficit maior pars votorum, quia hoc eſt iudiciũ, & ex maiori parte ſumitur ſententia. Nicol. Garcia p. 9. de beneficijs. num. 109. c. 2.

21 Examinatores debent ne renuntiare epiſcopo ordinem, & gradum idoneitatis; id eſt, Petrus eſt idoneus, Ioannes Magis idoneus, Franciſcus Magis idoneus cęteris?

℞. Negatiuè, ſed omnes idoneos ſimul ſine aliquo gradu, quia hoc eſſet aſſumere ſibi poteſtatem, quã Trid. ſyn. dedit Epo, ſcilicet, vt inter idoneos eligat magis idoneum, hoc enim iudicium eſt proprium epiſcopi: ſed ſi epiſcopus aliquando voluerit interrogare, & ab aliquo examinatores, vel ab omnibus aliquod iudicium expoſcere, tũc poterunt illi obtẽperare. Nicol. Garcia de beneficijs, par. 1. 9. c. 2. nu. 107. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 18. vbi clarè apparet, licet Zerola in praxi epiſcopi. c. 1. Bartholomæus Medina in ſum. c. 14. Fr. Ludouicus Lopez tom. 1. c. 127. Ledeſma in ſum. tract. 7. c. 1. tenent, quod dicti examinatores debent renũtiare epiſcopo Petrum eſſe magis idoneum, ſed hæc opinio non videtur conſonans ſancto Concilio Trident. ſicut prima, quia expreſsè concilium dicit, ex his approbatis epiſcopus eum eligat, quem cęteris magis idoneum iudicauerit, ergo facultas iudicandi magis idoneum inter idoneos epiſcopo, & non examinatoribus data eſt.

Exa-

22 Examinatores tenentur ne facere relationem de ſola litteratura?

℞. Non ſolùm de litteratura, ſed etiam de ætate, moribus, prudentia, & doctrina, & de alijs circunſtantijs opportunis ad regendam talem Eccleſiam, & in hoc non debent eſſe muti, ſed liberè debent renuntiare Epiſcopo omnia neceſſaria, vt Epiſcopus ex eorum relatione poſſit facere meliorem electionem. Nic. Garc. de beneficijs. par. 5. c. 7. num. 11. Trid. vbi ſupra.

23 Si examinatores peracto examine renuncient Petrum eſſe ſcientia idoneum, & de moribus, & vita nihil dicant, ſatisfaciunt ne ſuo officio?

℞. Non, quia debent renuntiare eſſe idoneum ſciẽtia, ætate, & moribus. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 18.

24 Si vota examinatorum fuerint paria, quod poteſt Epiſcopus agere?

℞. Poteſt accedere Epiſcopus, vel eius Vicarius, & dari ſuffragium alteri ex illis, quem magis aptum iudicauerit. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 18.

25 Epiſcopus, & eius Vicarius poſſunt in examine interrogare, ſicut alij examinatores?

℞. Poſſunt examinare, quia cæteri ſunt in eorum adiutorium. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 18.

26 Vota examinatorum debent eſſe publica, an ſecreta?

℞. Hoc non fuit declaratum à concilio, ſed magis expedire videtur, vt examinatores palam inter ſe ſua vota conferant, & Secretarius ſcribat, Petrus approbatur, & Ioannes reprobatur.

27 Examinatores ſynodales debent ne examinare prouiſos de beneficijs ſimplicibus?

℞. Non eſt neceſſarium, quia in ſimplicibus non requiritur concurſus, ſed poſſunt examinari ab Epiſcopo, vel eius Vicario, vel ab alio deputato, quia de beneficijs curatis ſolum loquitur concilium.

28 Iudices ſynodales, & examinatores in quo differunt?

℞. In pluribus. Primò iudices ſynodales nominantur, & confirmantur à toto concilio. Secundò eorum nominatio defertur ad Summum Pont. Tertiò ſi moriantur, vel ſint abſentes, Epiſcopus poteſt ſubſtituere alium cum duobus de capitulo. Quartò neceſſariò non debent eſſe graduati. Quintò debent eſſe conſtituti in dignitate Eccleſiaſtica, & non poſſunt eſſe regulares. Sextò poſſunt accipere neceſſarium cibum pro ſuo labore. Septimò poſſunt habere aſſeſſorem, & delegare in faciendis informationibus. Octauò habent iuriſdictionem delegatam, & ſua ſententia eſt deciſiua; examinatores verò ſynodales, Primò nominantur ab Epiſcopo, & confirmantur à ſynodo. Secundò eorum nominatio non defertur ad curiam. Tertiò debẽt eſſe neceſſariò ſex, & ſi tranſacto primo anno ex præfixo numero ſenario vnus moriatur, officium aliorum quinq; ſpirat vſq; ad futuram ſynodum. Quartò debent eſſe graduati. Quintò non eſt neceſſarium, vt habeant dignitatem, nec canonicatum, & poſſunt eſſe fratres regulares. Sextò nihil poſſunt accipere, nec antea, nec poſt pro ſuo labore. Septimò non poſſunt habere aſſeſſorem, nec ſubſtituere. Octauò ſua ſententia eſt conſultiua, & non deciſiua. Nonò ſi concurſus fiat cum alijs doctis viris, & non cum ſynodalibus, vel fiat cum minore numero trium, prouiſio deuoluitur ad ſedem Apoſtolicam. Tridentin. ſynod. ſeſſion. 24. capit. decimo nono, de examinatoribus. ſeſſione 25. cap. 10. de iudicibus.

CAPVT XXVI.

De Viſitatione Epiſcopi in Sua Diœceſi.

1 De hac materia agit Concilium Trid. ſeſſ. 13. c. 2. ſeſſ. 14. c. 4. ſeſſ. 6. c. 3. & 4. ſeſſ. 21. c. 8. 9. & 10. ſeſſ. 23. c. 18. ſeſſ. 24. c. 3. 9. & 10. & 11. ſeſſ. 25. decret. de purgatorio. c. 6. & 14. ſeſſ. 24. c. 1. & 3.

2 Quid eſt viſitatio?

℞. Sedula inquiſitio rerum omnium, quæ pertinent ad Chriſtianam diſciplinam, & Chriſtianos mores corrigendos.

3 Finis viſitationis qualis debet eſſe?

℞. Exterminare hæreſes, corrigere malos mores, examinare ſanam doctrinam, reficere Eccleſias, viſitare fabricas, exhortari concionibus populum, & pacem. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 3. de reform. c. ſanè, de cẽſibus. lib. 6. c. Procurationes, de cenſibus.

4 Quæ loca ſunt viſitanda, & Ordo viſitandi qualis debet eſſe?

℞. Primum debet viſitare Eccleſias Cathedrales, Collegiales, & alias, & in eis ſanctum Sacramẽtum, & fontem baptiſmalem, vaſa ſacra, olea ſancta, ſacriſtiam, ornamenta, bona Eccleſię, perſonas Eccleſiaſticas, & ſæculares, ſeminarium, vniuerſitates, Moniales, hoſpitalia, montes pietatis, confraternitates, omnia loca pia, bona fabricæ, archiuum, teſtamenta, & legata, tandem omnes ſubiectos epiſcopo, & iuriſdictioni Eccleſiaſticæ. Trid. ſyn. ſeſſ. 21. de reform. c. 18. & 21. ſeſſ. 6. de reform. c. 4. ſeſſ. 25. c. 8. ſeſſ. 22. de reform. c. 15. ſeſſ. 7. de refor. c. 1. & 8. c. ſanè, de cenſibus. lib. 6.

4 Edictum viſitationis quid debet continere, & ſub qua pœna?

℞. Vt omnes denuntient delicta publica, & ſcandaloſa, ſuperſtitiones, vſuras, ſimonias, concubinatus, lamias, hæreſes, & alia ſimilia, & hoc ſub pœna excommunicationis, vel ſub alijs pœnis, etiam pecuniarijs. D. Thom. 2. 2. q. 33. art. 7.

5 Quis poteſt viſitare?

℞. Epiſcopus per ſe ipſum tanquam ſedis Apoſtolicæ Delegatus, & ſi legitimè impeditus fuerit per idoneum ſubſtitutum. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 10. de reform.

6 Quam poteſtatem habet epiſcopus in viſitatione?

℞. Magnam ad morum correctionem, & reformationem, & ab eius ſententia non admittitur appellatio, quo minus executioni mandẽtur decreta, & pęnæ impoſitæ, non obſtat inquam appellatio, quę nõ habet vim ſuſpẽſiuam, ſed ſolum deuolutiuam; Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 10. de refor.

7 Qui abſq; epiſcopo poſſunt viſitare?

℞. Generales, & Prouinciales religionum approbatarum, & Viſitatores per eos electos poſſunt viſitare ſuos ſubditos, tam regulares, quam Moniales, & etiam poſſunt viſitare Archidiaconi, & Dignitates, quæ habent conſuetudinem, vel priuilegium a ſede Apoſto-

Epiſcopo, vel eius Vicario, & approbantur à ſynodo diœceſana, & in his Epiſcopus ſolum habet nominationem; at verò iudices ſynodales à tota ſynodo diœceſana, vel Prouinciali proponuntur, & approbantur, & in aliquibus rebus, quia ſynodus Prouincialis debet determinare Epiſcopum ſupplere cũ conſenſu capituli, ſicut in c.12. ſeſſ.24. in regimine Eccleſiæ, & cantu. De miniſtris verò Epiſcopus cũ duobus de capitulo debet determinare, quæ magis conueniant, donec ſynodi tẽpus adueniat; ideò Epiſcopus elapſo anno non poteſt ſubrogare examinatore, ſed ſolum intra annum per facultatem ſibi traditam à Concilio, quæ cum ſit expreſsè limitata, extendi nõ debet. Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.18.& ſeſſ.25.c.10.

10 Si ſit cõpletus numerus ſex examinatorũ, & trãſacto anno ſynodus diœceſana nõ fiat, expirabit ne officium eorum, vel durabit vſq; ad aliam ſynodum?

℞. Durabit vſque ad aliam ſynodum; quia cum ſint ſex, & approbati à ſynodo, intentio concilij impletur, ſicut apparet in c.18. ſeſſ.24.

11 Quare concilium vult, vt examinatores ſint ad minus ſex, cum in quolibet examine Epiſcopus nõ teneatur vocare, niſi tres, quos voluerit?

℞. Quia ſic videtur concilium tollere cautelas examinandorum, qui ſi ſcirent non eſſe niſi tres, eos precibus, vel donis poſſent corrumpere, ſed cũ ſint ſex, difficilius poteſt fieri, vt nullus ſciat, quos ex his vocabit epiſcopus, & fortè ex hac ratione voluit concilium, vt ſint ſex vel plures.

12 Si epiſcopus tranſacto anno nominauerit aliquos examinatores loco mortuorum, vel fecerit concurſum cum alijs hominibus doctis, & non cum examinantibus ſynodalibus, erit ne valida talis prouiſio?

℞. Negatiuè, & beneficium poteſt impetrari, quia prouiſio deuoluitur ad ſedem Apoſtolicã ex expreſſo decreto irritante. Trident.ſynod. ſeſſ.24. c.18. & Bulla Pij V. in Bullario 32. irritans prouiſiones factas ſine examinatoribus ſynodalibus, & quamquã Riccius in praxi reſolutione 355. tenet Epiſcopum poſſe deputare nouos examinatores, ſi temporis cõcurſu non adſint ſynodales, fultus duplici ratione. Prima, quòd iſtam ſuam opinionem tenet Rota in vna placentina de male partita 29. Nouẽbris 1593. coram Tita, vbi forma (lege inducta) non põt pręcisè adimpleri, tunc illa remittitur, ſecundũ Romanum cõſilium 433. tamen non eſt recedendum a diſpoſitionem Cõc.Trid. & dicta Bulla Pij V. Primò, quia Rota in illa Parochiali de male partita, fortaſſis fecit illam deciſionem, quia epiſcopus intra annũ elegit alios examinatores, vel quia ſe fundauit in diſtantia loci, & neceſſitate Eccleſiæ. Secundò in caſu noſtro benè poteſt adimpleri forma, ſi defecerit intra annum, epiſcopus habeat facultatẽ nominandi alios, & extra annum in manu epiſcopi congregare ſynodum diœceſanam, & implere formam, & ſic tutius eſt obſeruare formam concilij, & Bullam Pij V. quàm litem excitare ſuper prouiſionem factam ab epiſcopo.

13 In quolibet examine quem numerum examinatorum debet epiſcopus deputare?

℞. Ad minus tres, quos ipſe voluerit & poteſt ſumere maiorem numerum pro arbitrio, ſed non minorem, Trid.ſynod.ſeſſ.24. cap.18.

14 Quid poſſunt recipere examinatores ſynodales pro labore examinis?

℞. Nihil, neque ante, neque poſt examen, ſed in Hiſpania eſt alia conſuetudo, vt infra dicetur. Trident. ſynod.ſeſſio.24.cap.18.cap.quando diſtinct.24.

15 Si examinatores aliquid recipiant intuitu huius examinis quam pœnam incurrunt?

℞. Tam ipſi, quàm dãtes incurrunt crimen ſimoniæ, à quo abſolui non poſſunt, niſi dimiſſis beneficiis, quę obtinent, & inhabiles redduntur ad alia obtinenda. Trid.ſynod.ſeſſ.24.cap.18.

16 Coram quo iudice debent examinatores conueniri, ſi ratione examinis aliquid recipiunt?

℞. Coram epiſcopo, & ſynodo diœceſana; & vltra declaratas pœnas poſſunt puniri alijs pœnis arbitrio ſynodi. Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.18. Pariſ. de reſignat. beneficior. lib.8. q.9.

17 Poterit Ordinarius, vel ſynodus diœceſana aſſignare examinatoribus ſynodalibus aliquod ſtipendium, etiam minimum pro ſuo labore?

℞. Negatiuè, imò decretum eſt nullum, vt tenet Nicol.Garc.de benefic.p.9.c.2.n.374. ſed Petrus de Ledeſma in ſum.p.2.trac.7.pag.159.refert, quòd in Hiſpania communi vſu receptum eſt, vt examinatores recipiant aliquid pro ſuo labore, videlicet vnum aureum pro quolibet examine, ſoluendum ab eo, qui eligitur in Parochum, ſicut in electione canonici electus ſoluit expenſas ſuorum aduerſariorum.

18 Examinatores quod votum habet, deciſiuum ne, an conſultiuum?

℞. Solum conſultiuum; nam per acto examine debent omnes idoneos cum ſuis qualitatibus denuntiare Epiſcopo, & ſic functi ſunt officio ſuo. Trid. ſynod.ſeſſ.24. c.18.

19 Eſt ne neceſſarium omnes examinatos approbare, vel reprobare?

℞. Eſt neceſſarium dicere Petrum approbo, Ioannẽ verò reprobo, quia aliter nõ fit iudiciũ completũ, & integrũ, vt Epiſcopus habeat integram cognitionẽ.

20 Approbatio ab examinatoribus debet ne eſſe cõmuni conſenſu, vel ſufficit maior pars votorum?

℞. Sufficit maior pars votorum, quia hoc eſt iudicium, & ex maiori parte ſumitur ſententia. Nicol. Garcia p.9. de beneficijs. num.109. c.2.

21 Examinatores debent ne renuntiare epiſcopo ordinem, & gradum idoneitatis; id eſt, Petrus eſt idoneus, Ioannes Magis idoneus, Franciſcus Magis idoneus cęteris?

℞. Negatiuè, ſed omnes idoneos ſimul ſine aliquo gradu, quia hoc eſſet aſſumere ſibi poteſtatem, quã Trid.ſyn. dedit Epo, ſcilicet, vt inter idoneos eligat magis idoneum, hoc enim iudicium eſt proprium epiſcopi: ſed ſi epiſcopus aliquando voluerit interrogare, & ab aliquo examinatore, vel ab omnibus aliquod iudicium expoſcere, tũc poterunt illi obtemperare. Nicol.Garcia de beneficijs, part.9.c.2.nu.107. Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.18. vbi clarè apparet, licet Zerola in praxi epiſcopi.c.1. Bartholomæus Medina in ſum. c.14. Fr. Ledouicus Lopez tom.1. c.127. Ledeſma in ſum.tract.7.c.1. tenent, quòd dicti examinatores debent renuntiare epiſcopo Petrum eſſe magis idoneum, ſed hæc opinio non videtur conſonans ſancto Concilio Trident. ſicut prima, quia expreſsè concilium dicit, ex his approbatis epiſcopus eum eligat, quem cęteris magis idoneum iudicaueri: ergo facultas iudicandi magis idoneum inter idoneos epiſcopo, & non examinatoribus data eſt.

Exa-

22 Examinatores tenentur ne facere relationem de ſola litteratura ?

℞. Non ſolùm de litteratura, ſed etiam de ætate, moribus, prudentia, & doctrina, & de alijs circunſtantijs opportunis ad regendam talem Eccleſiam, & in hoc non debent eſſe muti, ſed liberè debent renuntiare Epiſcopo omnia neceſſaria, vt Epiſcopus ex eorum relatione poſſit facere meliorem electionem. Nic. Garc. de beneficijs. par. 5. c. 7. num. 11. Trid. vbi ſupra.

23 Si examinatores peracto examine renuncient Petrum eſſe ſcientia idoneum, & de moribus, & vita nihil dicant, ſatisfaciunt ne ſuo officio ?

℞. Non, quia debent renuntiare eſſe idoneum ſciẽtia, ætate, & moribus. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 18.

24 Si vota examinatorum fuerint paria, quod poteſt Epiſcopus agere ?

℞. Poteſt accedere Epiſcopus, vel eius Vicarius, & dari ſuffragium alteri ex illis, quem magis aptum iudicauerit. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 18.

25 Epiſcopus, & eius Vicarius poſſunt in examine interrogare, ſicut alij examinatores ?

℞. Poſſunt examinare, quia cæteri ſunt in eorum adiutorium. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 18.

26 Vota examinatorum debent eſſe publica, an ſecreta ?

℞. Hoc non fuit declaratum à concilio, ſed magis expedire videtur, vt examinatores palam inter ſe ſua vota conferant, & Secretarius ſcribat, Petrus approbatur, & Ioannes reprobatur.

27 Examinatores ſynodales debent ne examinare prouiſos de beneficijs ſimplicibus ?

℞. Non eſt neceſſarium, quia in ſimplicibus non requiritur concurſus, ſed poſſunt examinari ab Epiſcopo, vel eius Vicario, vel ab alio deputato, quia de beneficijs curatis ſolum loquitur concilium.

28 Iudices ſynodales, & examinatores in quo differunt ?

℞. In pluribus. Primò iudices ſynodales nominantur, & confirmantur à toto concilio. Secundò eorum nominatio defertur ad Summum Pont. Tertiò ſi moriantur, vel ſint abſentes, Epiſcopus poteſt ſubſtituere alium cum duobus de capitulo. Quartò neceſſariò non debent eſſe graduati. Quintò debent eſſe conſtituti in dignitate Eccleſiaſtica, & non poſſunt eſſe regulares. Sextò poſſunt accipere neceſſarium cibum pro ſuo labore. Septimò poſſunt habere aſſeſſorem, & delegare in faciendis informationibus. Octauò habent iuriſdictionem delegatam, & ſua ſententia eſt deciſiua; examinatores verò ſynodales, Primò nominantur ab Epiſcopo, & confirmantur à ſynodo. Secundò eorum nominatio non defertur ad curiam. Tertiò debent eſſe neceſſariò ſex, & ſi tranſacto primo anno ex præfixo numero ſenario vnus moriatur, officium aliorum quinq; ſpirat vſq; ad futuram ſynodum. Quartò debent eſſe graduati. Quintò non eſt neceſſarium, vt habeant dignitatem, nec canonicatum, & poſſunt eſſe fratres regulares. Sextò nihil poſſunt accipere, nec antea, nec poſt pro ſuo labore. Septimò non poſſunt habere aſſeſſorem, nec ſubſtituere. Octauò ſua ſententia eſt conſultiua, & non deciſiua. Nonò ſi concurſus fiat cum alijs doctis viris, & non cum ſynodalibus, vel fiat cum minore numero trium, prouiſio deuoluitur ad ſedem Apoſtolicam. Tridentin. ſynod. ſeſſion. 24. capit. decimo-nono, de examinatoribus. ſeſſione 25. cap. 10. de iudicibus.

CAPVT XXVI.

De Viſitatione Epiſcopi in Sua Diœceſi.

1 DE hac materia agit Concilium Trid. ſeſſ. 13. c. 2. ſeſſ. 14. c. 4. ſeſſ. 6. c. 3. & 4. ſeſſ. 21. c. 8. 9. & 10. ſeſſ. 23. c. 18. ſeſſ. 24. c. 3. 9. & 10. & 11. ſeſſ. 25. decret. de purgatorio. c. 6. & 14. ſeſſ. 24. c. 1. & 3.

2 Quid eſt viſitatio?

℞. Sedula inquiſitio rerum omnium, quæ pertinent ad Chriſtianam diſciplinam, & Chriſtianos mores corrigendos.

3 Finis viſitationis qualis debet eſſe ?

℞. Exterminare hæreſes, corrigere malos mores, examinare ſanam doctrinam, reficere Eccleſias, viſitare fabricas, exhortari concionibus populum, & pacem. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 3. de reform. c. ſanè, de cẽſibus. lib. 6. c. Procurationes, de cenſibus.

4 Quæ loca ſunt viſitanda, & Ordo viſitandi qualis debet eſſe ?

℞. Primum debet viſitare Eccleſias Cathedrales, Collegiales, & alias, & in eis ſanctum Sacramẽtum, & fontem baptiſmalem, vaſa ſacra, olea ſancta, ſacriſtiam, ornamenta, bona Eccleſię, perſonas Eccleſiaſticas, & ſæculares, ſeminarium, vniuerſitates, Moniales, hoſpitalia, montes pietatis, confraternitates, omnia loca pia, bona fabricæ, archiuum, teſtamenta, & legata, tandem omnes ſubiectos epiſcopo, & iuriſdictioni Eccleſiaſticæ. Trid. ſyn. ſeſſ. 21. de reform. c. 18. & 21. ſeſſ. 6. de reform. c. 4. ſeſſ. 25. c. 8. ſeſſ. 22. de reform. c. 15. ſeſſ. 7. de refor. c. 1. & 8. c. ſanè, de cenſibus. lib. 6.

4 Edictum viſitationis quid debet continere, & ſub qua pœna ?

℞. Vt omnes denuntient delicta publica, & ſcandaloſa, ſuperſtitiones, vſuras, ſimonias, concubinatus, lamias, hæreſes, & alia ſimilia, & hoc ſub pœna excommunicationis, vel ſub alijs pœnis, etiam pecuniarijs. D. Thom. 2. 2. q. 33. art. 7.

5 Quis poteſt viſitare ?

℞. Epiſcopus per ſe ipſum tanquam ſedis Apoſtolicæ Delegatus, & ſi legitimè impeditus fuerit per idoneum ſubſtitutum. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 10. de reform.

6 Quam poteſtatem habet epiſcopus in viſitatione?

℞. Magnam ad morum correctionem, & reformationem, & ab eius ſententia non admittitur appellatio, quo minus executioni mandentur decreta, & pœnæ impoſitæ, non obſtat inquam appellatio, quę nõ habet vim ſuſpẽſiuam, ſed ſolum deuolutiuam; Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 10. de refor.

7 Qui abſq; epiſcopo poſſunt viſitare ?

℞. Generales, & Prouinciales religionum approbatarum, & Viſitatores per eos electos poſſunt viſitare ſuos ſubditos, tam regulares, quam Moniales, & etiam poſſunt viſitare Archidiaconi, & Dignitates, quæ habent conſuetudinem, vel priuilegium a ſedę Apoſto-

Apoſtolica per ſe ipſos, & non per ſubſtitutos. Trid. ſyn.ſeſſ.24.c.3.& 9.de refor.

8 Capitula exempta poſſunt habere Viſitatores?

℞. Si capitula exempta habeant priuilegium viſitādi, vel conſuetudinem immemorabilem, poſſunt habere viſitatores,& viſitare.Trid.ſyn.ſeſſ.24. c.3.

9 Archidiaconus,& aliæ Dignitates,ſi ſint impediti,poſſunt viſitare per ſubſtitutum?

℞. Si iſte,& Dignitates non poſſunt viſitare mores, ſed ſolùm emolumenta Eccleſiarum, & redditus fabricæ; poterunt viſitare per ſubſtitutum; ſi verò debeant viſitare mores, neceſſariò debent viſitare per ſe ipſos,quia eis non eſt data tàm ampla facultas, ſicut Epiſcopis.

10 Iſti Viſitatores capituli exempti,vel Archidiaconi, vel Abbates,vel alij alicuius dignitatis quid tenētur agere ante viſitationem, & poſt viſitationem?

℞. Ante viſitationem tenentur approbari ab Epiſcopo,finita viſitatione intra menſem tenentur reddere rationem Epiſcopo viſitationis, & exhibere ante ipſum depoſitiones teſtium, & integra acta, non obſtante priuilegio, & conſuetudine immemorabili in contrarium; ratio eſt,quia finita viſitatione ceſſat eorum iuriſdictio,& ſi procedendum ſit in illis delictis, punitio pertinet ad iuriſdictionem Epiſcopi. Trid.ſynod.ſeſſ.24.c.3.

11 Si Epiſcopus vult viſitare loca,& perſonas viſitatas a viſitatore capituli,vel ab Archidiacono, poteſt ne id facere?

℞. Poteſt. Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.3.

12 Quos Archidiaconus, & Viſitator punierunt, & condemnauerunt in viſitatione ſua, poterit ne Epiſcopus magis punire?

℞. Negatiuè,licèt ei demoſtrādus ſit proceſſus, quia nemo duplici pœna affligitur.

13 Archidiaconus, & Viſitatores capituli poſſunt portare in ſua viſitatione Notarium, què voluerint?

℞. Negatiuè, ſed de conſenſu Epiſcopi, & ab eo approbatum.ſeſſ.24.c.3.

14 Abbates ſæculares,Prouinciales,& Generales tenentur requirere conſenſum Epiſcopi ad portandum Notarium?

℞. Negatiuè.Conc.Trid.ſeſſ.24.c.9.de refor.

15 Epiſcopus viſitans poteſt ne recuſari?

℞. Negatiuè,niſi modum in viſitando excedat.declaratio Cardinalium congregationis Concilij ſuper.c. 4.ſeſſ.6.

16 Si recuſatio fiat prætendendo, quòd modum excedat,debet ceſſare a viſitatione?

℞. Negatiuè,ſed debet eam proſequi,& delicta extra ordinaria punire.declaratio Cardinalium eod.loco.

17 Quoties poteſt Epiſcopus ſuos ſubditos, & diœceſim viſitare?

℞. Tenetur ſingulis annis,& ſi diœceſis ſit magna intra tres annos debet eam finire, & poteſt viſitare quoties opus fuerit. Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.3. de refor. & c.mandamus.de offic.Archidiaconi, & ibi Gl. c.non ſemel.18.q.2.

18 Epiſcopus viſitationem aggrediens poteſt cogere ſubditos ſub pœna excommunicationis per edictum publicum,vt vnuſquiſque detegat delicta ſua?

℞. Non poteſt,quia nemo tenetur ſe ipſum prodere, neq; perſonas a iure exceptuatas.

19 Poteſt Epiſcopus viſitare redditus, & prouentus fabricæ,quæ ſunt de iure patronatus?

℞. Poteſt, & patronatus in nulla re ſe debet intromittere. Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.3. de refor.

20 Poteſt Epiſcopus viſitare teſtamenta, & vltimas voluntates?

℞. Poteſt,imò tenetur habere curam,vt ſuffragia relicta pro defunctis adimpleantur, quia de Iure eſt executor omnium teſtamentorum, & non debet recipere aliquid pro hac viſitatione.ſeſſ.24.c.3.

21 Quis debet viſitare, & corrigere clericos ſæculares, qui ſunt in Eccleſijs regulàrium exemptorum ad adminiſtranda ſacramenta?

℞. Epiſcopus,excepto monaſterio Cluniacenſi, & alijs Monaſterijs, in quibus Abbates, vel Priores habent iuriſdictionem, quaſi Epiſcopalem in ſubditos ſæculares,& Eccleſiaſticos. Trid.ſyn.ſeſſ.25. c.11.

22 Si in vna Eccleſia ſunt duo fratres regulares ſeruientes beneficio curato, vel ſimplici, & in ea non vigeat regularis obſeruantia,ſed pendeant ab aliquo monaſterio,vbi viget,à quo debent viſitari?

℞. A ſuo ſuperiori, & non ab epiſcopo, quia illis cōpetit exceptio poſita a Conc.Trid.c.11.ſeſſ.25.de reformat.

23 Quis poteſt viſitare Eccleſias Parochiales regularibus ſubiectas?

℞. Si ſacramenta adminiſtrentur per clericos ſeculares,epiſcopus,ſi verò adminiſtrentur per ipſos regulares,ſuperiores eorum.declaratio Card.ſuper c. 5. ſeſſ.7.de refor.& ſuper c.9.ſeſſ.24.

24 Quis poteſt viſitare Eccleſias Parochiales, quas Abbates S.Benedicti in ſuo territorio habent?

℞. Si cura animarum exerceatur per clericos ſæculares, epiſcopus debet viſitare Sanctiſs. Euchariſtiæ ſacramentum, fontem Baptiſmalem, & clericos. ex declaratio Cardin.in c.7.ſeſſ.15.de refor.

25 Commendatarij à quo debent viſitari,& corrigi?

℞. Si ſint exempti,& nullius diœceſis a Sūmo Pont. & à ſuis legatis; ſi verò non ſint exempti, & habeat Eccleſias Parochiales, debent viſitari ab epiſcopo proprio illius diœceſis.DD.ſuper c.2.ſeſſ.6.de reformation.

26 Quis poteſt viſitare Eccleſias,in quibus Moniales habent iuriſdictionem ſpiritualem?

℞. Epiſcopus ex facultate ſibi tradita à Concil. Trid. ſeſſ.7.c.17.de reform.

27 Poteſt epiſcopus viſitare moniales ſubiectas regularibus,ſi monaſteria ſint in ſua propria diœceſi?

℞. Poteſt,ſed ſolùm in his rebus, quæ ad clauſuram pertinent,toties, quoties ſibi videbitur expedire; in alijs verò regulares ipſi debent eas viſitare.

28 Quis debet viſitare clericos vagabundos, & monachos extra monaſterium degentes, qui habent priuilegium,vt retento habitu poſſint in ſeruitio alicuius Principis aſſiſtere,vel vitam in aliqua ciuitate degere ob aliquam iuſtam cauſam?

℞. Epiſcopus tanquam ſedis Apoſtolicæ Delegatus. Concil. Trident.ſeſſ.6.c.2. de reform. ſeſſ.14. c.4. de reform.

29 Quis poteſt viſitare monaſteria, & capitula, etiā exempta,vbi non viget obſeruantia regularis?

℞. Epiſcopus tanquam ſedis Apoſtolicæ Delegatus. Trid.ſyn.ſeſſ.21.c.8.de refor.

30 Si in monaſterijs viget regularis obſeruantia, & tamen eſt aliquis religioſus,qui cum ſcandalo viuat, vel epiſcopus inueniat in communi, vel in particulari aliquid corrigendum in illo monaſterio dignum emenda-

emendatione, quid debet Epiſcopus facere in iſto caſu?

℞. In iſto caſu Epiſcopus debet monere ſuperiorem de tali ſcandalo, & ſi intra ſex menſes ſuperior non caſtigauerit errantes, & emendauerit dictum ſcandalum, & certiorem fecerit Epiſcopũ de correctione, tunc epiſcopus tanquam ſedis Apoſtolicæ Delegatus poterit viſitare tale monaſterium, & coercere errantes, & remedium ponere. Trid. ſyn. ſeſſ. 21. c. 8. de reform.

31 Poteſt Epiſcopus viſitare Eccleſias Parochiales vnitas monaſterijs canonicorum regularium?

℞. Poteſt.

32 Eccleſia, & beneficia exemptorum, quæ dicuntur nullius Diœceſis, à quo debent viſitari?

℞. Ab Epiſcopo proximiori, vel ab Epiſcopo, quem ſemel exemptus elegerit in concilio Prouinciali. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 9. de refor.

33 Quis poteſt viſitare hoſpitalia, collegia, ſcholas, confraternitates, montes pietatis, & pia loca laicorum?

℞. Epiſcopus, niſi ſint immediatè ſubiecta Regibus, & Principibus; tunc enim requiritur eorum expreſſa licentia, quia ipſi habent ſuos Viſitatores cũ magno zelo, & cura, ideo excipiuntur in Trid. ſyn. ſeſſ. 22. c. 8. de refor.

34 Patroni poſſunt viſitare Eccleſia, & ornamenta?

℞. Non, niſi illis ex fundatione competat, & nihilominus Epiſcopus debet eas viſitare. Trid. ſyno. ſeſſ. 24. cap. 3.

35 Quis poteſt viſitare fabricas, bona earum, & adminiſtratores, & eos mutare, & rationem petere, & omnia ordinare?

℞. Epiſcopus ſingulis annis. Trid. ſyn. ſeſſ. 22. c. 9. de reform.

36 Quis poteſt viſitare confraternitates laicorum, quorum capellæ, & altaria ſunt in monaſterijs regularium?

℞. Epiſcopus poteſt viſitare perſonas, ſtatuta bona, viuendi modum, non autem altaria, neq; capellas, quæ ſunt intra eorum clauſtra, vel Eccleſijs. 22. c. 8. de reform.

37 Quæ hoſpitalia, & pia loca non poteſt Epiſcopus viſitare?

℞. Quæ ſunt ſub Regum, Principum, & vniuerſitatum protectione, neque illa, in cuius fundatione expreſsè excluſus eſt Epiſcopus à tali viſitatione. Trid. ſyn. ſeſſ. 22. c. 8.

38 Si in fundatione alicuius hoſpitalis, vel operæ piæ expreſsè cautum ſit, quòd ratio redituum, & viſitatio reddatur aliquibus patronis Eccleſiaſticis, vel ſæcularibus, in iſto caſu, quam poteſtatem habet Epiſcopus?

℞. Tunc debet ſe coniungere cum illis patronis, & ſimul poteſt facere viſitationem. Conc. Trid. ſeſſ. 22. c. 9. de refor.

39 Cum Epiſcopus viſitat cum alijs Patronis, votum Epiſcopi debet ne neceſſariò concludere rem, vel quam vim habet?

℞. In hoc caſu votum Epiſcopi debet connumerari cum voto cæterorum patronorum, & maior pars votorum condemnat, vel abſoluit; & ratio eſt, quia, cum Epiſcopo de Iure competat executio vltimarũ voluntatum, à viſitatione non poteſt excludi, & tale officium magis dicitur onus, quam honor DD. ſuper c. 8. & capit. 10. ſeſſione 22.

40 Si in inſtitutione hoſpitalium, vel alicuius operæ piæ expreſsè cautum ſit, vt Epiſcopus nullo modo ſe intromittat in tali viſitatione, quid poteſt Epiſcopus agere?

℞. In iſto caſu non poterit Epiſcopus viſitare; ratio ẽ, quia in c. 8. ſeſſ. 22. dicitur niſi aliter caueatur in fundatione, & ſic iſta verba manent in ſuo vigore, quia non eſt derogatum in fundationibus. DD. ſuper c. 9. ſeſſ. 22.

41 In hoſpitalibus, vbi expreſsè excluſus eſt Epiſcopus à viſitatione, & in hoſpitalibus Regibus ſubiectis, quam poteſtatem habet Epiſcopus?

℞. Poteſt cogere adminiſtratores, vt adimpleant voluntatem teſtatoris, & vt non deſtruant dicta bona DD. c. 8. ſeſſ. 22.

42 Prothonotarij Comitis Palatini, milites militiæ Hieroſolimitanæ, fratres regulares, vagantes, à quo debent viſitari, & puniri?

℞. Ab Epiſcopo tanquam ſedis Apoſtolicæ Delegato, niſi iſti degant vitam in clauſtro, & in monaſterijs, & illi actualiter ſeruiant, & cum licentia ſuperioris foris ambulent pro aliquo negotio temporali non perpetuo. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 11. de reform.

43 Familiares Cardinalium, in quibus ſubditi ſunt epiſcopis?

℞. Dum Cardinalibus ſeruiunt, & ab eis aluntur, ſolùm in his, quæ pertinent ad beneficia, quæ obtinet. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 12.

44 Capellani Regis Hiſpaniarum, Cantores, Tibicines, & omnes Regiæ capellæ miniſtri, à quo debent viſitari?

℞. Ex particulari priuilegio à Capellano maiori, qui aſſiſtit circa perſonam Regiam, & à ſuo proprio iudice, quibus iſti omnes ſubiecti ſunt in ciuilibus, & criminalibus.

45 Quæ monaſteria nõ poſſunt viſitari ab Epiſcopis?

℞. Quæ ſunt in obſeruantia regulari, & ſunt ſubiecta ſuis Generalibus, & Prouincialibus.

46 Prioratus, & Eccleſiæ Ordinis S. Iacobi, Calatrauæ, & Alcantaræ, & Sancti Ioannis, à quo debent viſitari?

℞. A ſuis Superioribus, qui ſunt capita religionum, & gaudent per ſuas bullas omnibus priuilegijs, & exemptionibus, tanquam reliquæ religiones, & ſic nõ poſſunt viſitari ab Epiſcopis.

47 In Ordine Sancti Iacobi, Calatrauæ, & Alcantaræ, & Sancti Ioannis, vbi equites commendatam habent in terris iuriſdictionem temporalem, & epiſcopi ſpiritualem in laicos, & Eccleſiæ deſeruiunt per religioſos ordines, & non per clericos ſeculares, quis poterit eos viſitare?

℞. Eorum Priores, & maiores, & non Epiſcopus, licèt poſſit viſitare ſuos ſubditos, tàm clericos, quàm ſæculares, & eorum crimina corrigere, quia gaudet priuilegio exemptorum DD. ſuper c. 15. ſeſſ. 7. de reformat.

48 Epiſcopus viſitans qua pœna poteſt punire delinquentes?

℞. Non poteſt imponere pœnas ordinarias à Iure ſtatutas, ſed pœnas extraordinarias, quæ magis reſpiciant emendationem delicti, quam correctionem, & vindictam. c. 6. ſeſſ. 25. Conc. Trid. & DD.

49 Quid poteſt Epiſcopus ſtatuere in viſitatione, & præcipere?

℞. Si

℟. Si Eccleſia, quæ viſitatur, ſit Iuris patronatus, nihil extra fundationem, ſed ea, quę pertinent ad eam implendam: ſi Eccleſia ſit Parochialis omnia, quæ pertinent ad meliorem gubernationem, & regimen dictæ Eccleſiæ. ſeſſ.22.c.8. Conc. Trid.

50 Si lis oriatur ſuper eo, q̄ non poſſit Epiſcopus viſitare aliqua pia loca, corā quo iudice debet tractari?

℟. In prima inſtātia coram Epiſcopo, & nihilominus debet proſequi viſitationem, ne tantum bonum impediatur. c.8. ſeſſ.22. Conc. Trid.

51 Quantū tēporis debet Epiſc. viſitationi tribuere?

℟. Non eſt pręſcriptum, ſed relictum arbitrio Epiſcopi, licèt debet eſſe breue, moderatum, & diſcretum, quia concilium dicit, quam celeriter. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. cap. 3.

52 Viſitatio Epiſcopi debet ne eſſe continuata?

℟. Debet, nec ad alia ſe conuertere, impedimēto legitimo ceſſante, vt infirmitatis cauſa, vel maioris negotij. ſeſſ.24. cap. 3.

53 In cauſis viſitationis, correctionis, & emendationis factis in viſita, poteſt ne appellari ab Epiſcopo, ab eius Vicario viſitante?

℟. Non poteſt appellari ab interlocutoria, neque à grauamine non habente vim definitiuę, ſed ſolu poteſt appellari a definitiua, & talis appellatio non ſuſpendit executionem ſententiæ, quia ſolum habet effectum deuolutiuum, non autem ſuſpenſiuum; ratio eſt, ne tantum bonum impediatur. Trid. ſyn. ſeſſ. 13. c.1. de reformat.

54 De mandato reſidentiæ in viſitatione, datur ne appellatio?

℟. Non datur quo ad effectum ſuſpenſiuum, bene tamen quoad deuolutiuum, ne tollatur fructus viſitationis. ſeſſ. 13. c.1.

55 Quid poſſunt Epiſcopi, & eius viſitatores pro labore recipere in viſitatione?

℟. Nihil præter victum ſuum, & ſuorum, frugaliter, & moderatè pro temporis tantum neceſſitate. ſeſſ. 24. cap. 3.

56 Epiſcopus, vel eius viſitatores poſſunt recipere victum pro ſe, & pro ſuis in pecunia numerata.

℟. Poſſunt, ſed iſta pecunia debet eſſe in illa moderatione, & quantitate, in qua debebat eſſe victus neceſſarius ad meram ſubſtentationem, & non ad lucrum. Trid. ſyn. ſeſſ.24. c.3.

57 Electio ſoluendi in pecunia numerata, vel in victualibus, eſt ne data Epiſcopis, vel clericis, qui debent ſoluere dictum victum?

℟. Hæc electio data eſt clericis, & nō Epiſcopis, quia concilium reſpicit maiorem commoditatem, & vtilitatem clericorum, non lucrum Epiſcopi. Trid. ſyn. 24. cap.3.

58 Quare debetur Epiſcopis victus, cum ipſi habeant redditus ſui Epiſcopatus, vnde poſſunt ſubſtentari?

℟. Primò in ſignum ſubiectionis, & ſuperioritatis. Secundò ratione hoſpitalitatis, & vrbanitatis, quia denegare ſubſtentationem Prælato viſitanti, eſſet contra charitatem, cum bona Eccleſiæ ſint deputata vſibus publicis. Tertiò, vt faciliùs inducantur ad viſitationem neceſſariam. Quartò, quia Prælatus maiores expenſas facit in itinere, quam domi ſuæ, Abb. in cap. cum ex officij, de præſcr. pt. num.9.

59 Quam familiam debet portare Epiſcopus in viſitatione?

℟. Non eſt taxatus numerus à concilio, ſed relinquitur arbitrio Epiſcopi, ſed debet eſſe familia pauca, & neceſſaria, ne populus grauetur. ſeſſ. 24. c. 3.

60 Subditus poteſt præſcribi ad ſoluendam procurationem, vel victum Prælato ſuo, vel viſitatori viſitanti?

℟. Non, quia hoc à Iure eſt impræſcriptibile, cum nemo cogatur ſuis ſumptibus ſeruire. c. cum ex officijs de præſcript.

61 Quis debet ſoluere hoc victum Epiſcopo viſitāti?

℟. Omnes hi, qui viſitantur, videlicet Eccleſiæ, clerici, monaſteria, moniales, hoſpitalia, ſocietates pię, oratoria capellæ, confraternitates ſubiectæ Epiſcopo, & per cenſuras cogi poſſunt ad ſolutionem, facta inter eos taxa, ſecundum vniuſcuiuſque redditus, c. cum dilecta, de confirmatione vtili, vel inutile. cap. conquærenti, de officio ordinarij.

62 Qui non debent contribuere ſumptibus viſitationis?

℟. Plurimi. Primò clerici, qui erant abſentes, & non ſunt viſitati. Secundò omnes laici, quia debent gratis viſitari. Tertiò, qui habent priuilegium à ſede Apoſtolica non ſoluendi Eccleſiæ, neque clerici ciuitatis, vbi Epiſcopus habitat, & habet ſuam domū. c.1. de cenſibus. lib.6. gloſ. verbo, laicos. DD. in c.3. ſeſſ.24. Concil. Trid.

63 Epiſcopus ambulans per ſuū Epiſcopatum ratione chriſmandi, poteſt ne accipere expenſas?

℟. Non poteſt, neq; laici, neque clerici tenentur ad vllas expenſas, quia confirmare eſt proprium officium Epiſcopi, & illud tenetur facere ſuis expenſis. DD. ſeſſ.24. c.3.

64 Qua pœna punitur Epiſcopus, vel familiaris eius, qui in viſitatione vltra victum aliquod munus recipit, vel à non viſitatis recipit victum?

℟. Peccat mortaliter, & intra menſem tenetur ad reſtitutionem dupli: & ſi non reſtituerit eſt ſuſpenſus. c.1. §. Procurationes de cenſibus, lib.6.

65 Poteſt Epiſcopus in viſitatione teſtamentorum accipere veluti trigeſimam, vel quadrageſimam tertiam ex relictis operibus pijs, vel legatis pijs?

℟. In hoc ſeruanda eſt conſuetudo diœceſis, & poterit accipere quartam, vel trigeſimam partem ſecūdum terræ conſuetudinē, ſed non poterit accipere aliquid aliud pro viſitatione teſtamentorū, & legatorū, quia hoc expreſsè eſt vetitum a Concilio. in c.2. ſeſſ.24.

66 In Epiſcopatu, vbi eſt conſuetudo, vt Epiſcopi nihil recipiant de legatis, poterit Epiſcopus accipere vnum, vel duos iulios pro labore, & viſitatione teſtamentorum, & legatorum Priorum?

℟. In hoc caſu etiam ſeruanda eſt conſuetudo, quia Conc. Trid. in d.c.3. ſeſſ.24. videtur loqui cum illis, qui habent ius accipiendi a legatis pijs quadrageſimam quintam partem, vel aliquod ius, ſed non cum illis Epiſcopis, qui nihil accipiunt a legatis pijs, neq; habent in hoc aliquod ius, & ſic iuſtè ſoluitur viſitatori aliquid pro labore.

67 Si non recipiatur à viſitatis, qui debet Epiſcopus agere?

℟. Si ſit in quaſi poſſeſſione viſitandi, excommunicare rebelles, c. dilecto, de ſent. excom. in 6. ſi id nō prodeſt, poterit frangere portas monaſterij, vel Eccleſiæ, & impedientes incidunt in excommunicationem Bullæ cęnæ Domini. Abb. in cap.1. de immunitate Eccleſiæ. num.5.

CAPVT XXVII.

De viſitatione Canonicorum, qui gaudent Priuilegio adiunctorũ.

1 Quæ Eccleſiæ Cathedrales gaudent adiunctis?
℟. Solum illæ, quæ ante Concilium priuilegio, exemptione, vel alio iure exemptæ erant à iuriſdictione Epiſcopi, & etiam illæ, quæ habent concordias confirmatas ex certa ſcientia, quam vocant in forma ſpeciali. DD. ſuper c.6. ſeſſ.25. de refor.

2 Capitulum, quod ante concilium non erat ſubiectum in criminalibus Epiſcopo, manebit ne ſubiectũ poſt concilium?
℟. Epiſcopus poterit cognoſcere in criminalibus cũ adiunctis, ſeruato ordine poſito c.6. ſeſſ.25. de refor. quia concilium reſtituit hanc iuriſdictionem Epiſcopis reſpectu Eccleſiarum, reſpectu quorum erat eis ſubiata, cum de Iure communi ad Epiſcopum ſpectat delicta ſuorum Canonicorum punire.

3 Si aliqua Eccleſia habeat concordiam confirmatam in forma communi ſtabilita in conſuetudine immemorabili, gaudebit ne priuilegio adiunctorum?
℟. Negatiuè, quia tales concordiæ procedunt ex officio Pœnitentiarij, & non ſunt ex certa ſcientia, & ideo ſunt derogatæ à concilio, quia ſunt non ſignatę manu Summi Pont. ſicut concordiæ ex certa ſciẽtia. Conc. Trid. ſeſſ.25. c.6.

4 Si Epiſcopus ante concilium maiorem iuriſdictionem habeat, quam illa, quæ eſt ſibi à Concil. Trid. tradita per c.6. & 4. ſeſſ.6. debet ne reduci ad terminos concilij?
℟. Negatiuè, quia maior authoritas non eſt derogata à Conc. Trid. imò ſalua, & intacta remanet, quia concilium dat Epiſcopis, quod non habebant, ſed nõ tollit, quod habebant, & ſic in Eccleſijs, vbi ante cõcilium Epiſcopus procedebat ſine adiunctis, poſt cõcilium poterit etiam procedere ſine adiunctis. Conc. Trid. ſeſſ.6. c.4.

5 Quis poteſt viſitare Eccleſias Collegiatas, & Eccleſias nullius diœceſis, & Eccleſias Cathedrales, quæ ante concilium non erant exemptę, vel Eccleſias Cathedrales, quæ ante concilium habebant cõcordias confirmatas in forma communi?
℟. Omnes illas Eccleſias poterit Epiſcopus viſitare ſolus, ſine adiunctis tanquam ſedis Apoſtolicæ Delegatus, & ſi Eccleſiæ contrarium prætendant, nihilominus debet eas viſitare, non obſtante quacunque appellatione ſaluo earum Iure impetitorio. Trid. ſynod. ſeſſ.6. c.4. & ſic DD. cenſuerunt ſuper c.2. ſeſſ.6. & ſuper c.9. ſeſſ.24.

6 Si Collegiata Eccleſia in Cathedralem erigatur, ex hoc competit ne ei priuilegium adiunctorum?
℟. Non, quia hoc priuilegium non eſt datum omnibus Cathedralibus, & ob hoc, quòd ſint Cathedrales, ſed ſolùm Eccleſijs ante concilium exemptis.

7 Quis poteſt viſitare Eccleſias, & capitula, quæ gaudent priuilegio adiunctorum?
℟. Epiſcopus per ſe ipſum, & quoties opus fuerit. Trid. ſyn. ſeſſ.25. c.6. & c.4. ſeſſ.6. de refor.

8 Si Epiſcopus legitimè impeditus fuerit infirmitate, vel occupatione Pontificia, ſeu Regia, poterit ne viſitare capitulum gaudens priuilegio adiunctorum per idoneum Viſitatorem?
℟. Non, ſed neceſſariò per ſe ipſum, quia hæc poteſtas ſoli Epiſcopo data eſt DD. ſuper c.4. ſeſſ.6. Concil. Trid.

9 Quot ſunt ſpecies viſitationum in Eccleſijs, quæ priuilegio adiunctorum gaudent?
℟. Tres. Prima vocatur præparatoria. Secunda Epiſcopalis. Tertia plenaria DD. ſuper c.6. ſeſſ.25. Concil. Trid.

10 Quæ eſt præparatoria, & quomodo fit?
℟. Præparatoria eſt quædam ſummaria Inquiſitio rerum pertinentium, quæ fit conuocatis omnibus canonicis cum ſuo Epiſcopo in loco capituli cõſueto, & ibi quilibet ſuo ordine præſentibus alijs ſatisfacit interrogatorio facto ab Epiſcopo; & poſtea ipſe dicit quidquid ſentit eſſe neceſſarium ad meliorẽ ſtatum Eccleſiæ?

11 Quæ eſt viſitatio Epiſcopalis, & quomodo fit?
℟. Quando Epiſcopus proſequitur viſitationem contra aliquem canonicum cum fiſco, & teſtibus veniẽtibus ad deponendum.

12 Quæ eſt plenaria?
℟. Quando in iudicio plenario ſeruato ordine Iuris epiſcopus cum adiunctis procedit ad puniendum delictum alicuius canonici.

13 Metropolitanus poteſt viſitare per ſe ipſum Eccleſias, & Capitula exempta, vel non exempta ſuorũ ſuffraganeorum?
℟. Non, niſi cauſa cognita in concilio Prouinciali. Conc. Trid. c.3. ſeſſ.24.

14 Epiſcopus in præparatoria tenetur aſſumere adiunctos ſui capituli?
℟. Poterit facere viſitationem præparatoriam ſolus, vel cum adiunctis, cum magis ſibi placuerit, quia hoc poſitum eſt in ſua libertate. DD. ſuper c.4. ſeſſ.6.

15 Epiſcopus in viſitatione epiſcopali ſi voluerit recipere teſtes, & procedere contra aliquem, tenetur ne neceſſariò ſumere adiunctos ſui capituli?
℟. Poteſt ſumere adiunctos de capitulo, & extra, dummodo non puniat pœna ordinaria Iuris, ſed mitiori, quæ magis reſpiciat emendationem, quam correctionem. DD. in c.6. ſeſſ.25. & Marſil. lib.4. p. 19.

16 Epiſcopus viſitans, quando tenetur ſumere adiunctos ſui capituli?
℟. Quoties voluerit proſequi delictum alicuius canonici, quod reſultauit ex præparatoria, vel epiſcopali, tunc debet aſſumere adiunctos, & ſeruato ordine Iuris procedere ſicut in alijs delictis.

17 In viſitatione præparatoria, vel epiſcopali, ſi epiſcopus inueniat aliquod delictum carceratione, vel pœna dignum, & voluerit illud proſequi, & caſtigare, tenebitur ne dare tranſumptum Reo?
℟. Tenetur, & ad carcerem, & ad pœnam procedere cum adiunctis capituli, quia iam agitur de damno alicuius canonici, & talis reus debet gaudere priuilegio adiunctorum, tenent DD. ſuper c.6. ſeſſ.25.

18 Epiſcopus in viſitatione, ſiue epiſcopali, ſiue plenaria, ſiue præparatoria, debet ne neceſſariò ſumere Notarium capituli?
℟. Non, ſed poteſt ſumere ſuum Notarium, vel aliũ, dummodo talis non ſit ſuſpectus capitulo, tunc dandus

ſtolicæ Delegatus in viſitatione, vel in alijs negotijs ex poteſtate ſibi tradita à Conc. Trid. eſt ne neceſſarium appellare ad Summum Pont.

℟. Non, ſed ſufficit ad Metropolitanum; & ratio eſt, quia quotieſcumque delegatio eſt mera, & in re, in qua Epiſcopus non habet iuriſdictionem ordinariam, tunc appellandum eſt ad Summum Pontific. à quo emanauit talis iuriſdictio; ſed quotieſcunque delegatio eſt mixta, ideſt de re, de qua Epiſcopus de Iure communi poterat ante concilium cognoſcere, ſicut viſitatio; quia concilium in d. cap. 1. non dat de nouo iuriſdictionem, ſed coadiuuat antiquam Epiſcopi, tunc appellandum eſt ad Metropolitanũ. Conc. Trid. c. 10. ſeſſ. 24. ſeſſ. 6. c. 1. de reform.

37 Si Epiſcopus extra viſitationem procedat ad inſtantiam partis, vel ex officio ad punitionem alicuius delicti in Eccleſia, vbi Canonici gaudent priuilegio adiunctorum, quomodo debet procedere?

℟. Cum adiunctis, & non ſine illis, ſeruata tamen forma Conc. Trident. c. 6. ſeſſ. 25.

38 Adiuncti quando eligendi ſunt, & à quo?

℟. In principio cuiuſlibet anni à ſolo capitulo, ſine interuentione Epiſcopi. Trid. ſyn. c. 6. ſeſſ. 25.

39 Quando ſemel ſunt electi, Capitulũ poteſt ne eos mutare, & eligere alios, antequam annus finiatur?

℟. Poteſt pro ſuo libito, ſicut alia officia, quia electio libera abſque vlla conditione data eſt Canonicis, & in eorum fauorem.

40 Iuriſdictio adiunctorum extenditur ad cauſas ciuiles, & criminales?

℟. Non, ſed ſolùm ad criminales. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 6

41 Si aliqua cauſa ad inſtantiam alicuius partis ſuperueniat, quę mixta ſit, & habeat aliquid criminale, & aliquid ciuile, ſic ut ſi aliquis Canonicus ſimul cum querela criminis petat aliquod debitum, domum, vel fundum, quid agendum?

℟. In hoc caſu Canonici cognoſcunt de crimine illato, & debent condemnare, vel abſoluere talem Canonicum a tali crimine, & Epiſcopus, vel eius Vicarius debet cognoſcere de actione ciuili, & reſtitutione domus; ratio eſt, quia iuriſdictio adiunctorum eſt odioſa ſtricti Iuris, & non debet extendi ad rem mixtam, neque ad rem ſimilem, ſed ſolùm ad delicta criminalia, de quibus loquitur.

42 Quando Epiſcopus extra viſitationem cũ adiunctis procedit, in quo loco debet habere Tribunal, vt omnes conueniant, & coram quo Notario, & Fiſco debet proceſſus fulminari?

℟. In ſua domo, in loco decenti, vel in Tribunali cõſueto, coram ſuo proprio Notario, & Fiſco, vel coram alijs nominatis ab Epiſcopo abſque adiunctorum aſſenſu, vel conſilio. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 6.

43 Vicarius ſede vacante electus à Capitulo, ſi vult procedere contra aliquos Canonicos ſuper aliquod crimen, debet ne aſſumere adiunctos Capituli?

℟. Si Epiſcopus dum viuebat, poterat procedere ſine adiunctis, ſimiliter ipſe; ſi vero tenebatur procedere cum adiunctis, ſimiliter Vicarius tenetur eos aſſumere. DD. ſuper c. 6. ſeſſ. 25.

44 Epiſcopus in quibus cauſis Canonicorũ criminalibus debet aſſumere adiunctos extra viſitationem?

℟. Quoties viſitans vult punire delictum alicuius, vel quoties extra viſitationem ex officio, vel ad petitionem alicuius vult procedere contra aliquem. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 6.

45 Ad quos actus debet adhibere adiunctos, & quomodo debet procedere?

℟. De conſilio, & aſſenſu dictorum adiunctorum debet facere ſummariam capturam, receptionem teſtium, ſubſtantiare proceſſum, & procedere vſque ad definitiuam ſententiam incluſiuè; ratio eſt, quia iſti adiuncti ſunt veri coniudices cum Epiſcopo.

46 Iudices adiuncti poſſunt ne recuſari à ſuo Canonico?

℟. Non poſſunt; ratio eſt, quia iſti iudices adiuncti dati ſunt à Iure, & à Concilio Tridentino in fauorem totius Capituli, & ſic recuſari non poſſunt ab vno Canonico delinquente. DD. ſuper c. 6. ſeſſ. 25. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 6. de reform.

47 Adiuncti debent ne ſe ſubſcribere in mandato incarcerationis, & in ſententia diffinitiua?

℟. Debent, quia de Iure ſunt veri Iudices, & habent diffinitiuam vocem, & debent ſe ſubſcribere in omnibus actibus, vbi ſe ſubſcribit Epiſcopus. Trid. ſynod. ſeſſ. 25. c. 6.

48 Adiuncti habent ne duo, aut vnum ſuffragium?

℟. Tantùm vnum eſt vtriuſque votum, & ſi diſcordent, & alter eorum adhæreat voto Epiſcopi, ſit ſẽtentia definitiua, & cauſa, vel articulus determinatur. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 6.

49 Si ambo diſcordent ab Epiſcopo in definitiua, ſiue interlocutoria, quid agendum?

℟. Intra ſex dies adiucti, & Epiſcopus eligant tertiũ, & ſi diſcordauerint in electione tertij, ad viciniorẽ Epiſcopum deuoluatur. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 6.

50 Debet ne deuolui ad viciniorẽ Ep̃um determinatio articuli, in qua fuit diſcordia, vel electio tertij?

℟. Solùm electio tertij, quia Epiſcopus vicinior nõ eſt iudex illius articuli, in quo eſt diſcordia, ſed ſolùm habet poteſtatem eligendi tertium. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 6.

51 Epiſcopus vicinior adſtringitur ne ad eligendum tertium, quem nominauit Epiſcopus, vel quem nominauerunt adiuncti, vel poteſt eligere tertium, quem voluerit?

℟. Poteſt confirmare vnum ex electis, vel eligere tertium, quem ipſe voluerit; ratio eſt, quia facultas abſoluta data eſt ei à Concilio eligendi tertium, quem voluerit, & non reſtricta, neque ligata ad electum per Epiſcopum, vel ad electum per adiunctos. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 6.

52 Tertius electus poteſt pronuntiare ſententiam in domo ſua diſtinctam a ſententia Epiſcopi, vel adiunctorum, vel addere, vel minuere?

℟. Negatiuè, ſed ſolùm poterit accedere ſententiæ Epiſcopi, vel adiũctorum, & iuxta eam partem articulus, in quo erat diſcordia, determinatur; ratio eſt, quia adiunctus habet iuriſdictionem limitatam à Concilio, ſolùm ad conformandum ſe cum ſentẽtia Epiſcopi, vel adiunctorum, quia ipſe nõ eſt iudex illius cauſę, ſed ſolùm eſt iudex, vt videat, quæ ſententia eſt magis iuſta, & cum illa ſe debet conformare. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 6.

53 Si adiuncti requiſiti noluerint, vel neglexerint procedere in aliquo delicto, deuoluitur ne tota iuriſdictio in Epiſcopum ſolum.

℟. Negatiuè, quia iuriſdictio Epiſcopi, & adiunctorum eſt ita cumulatiua, vt vnus ſine altero procedere non poſſit. DD. & Marſil. lib. 4. ſuper cap. 6. ſeſſ. 25.

54 Quando totum capitulum deliquit, poteſt ne Epiſcopus ſine adiunctis procedere?

℞. Poteſt dummodo delictum non ſit contra Epiſcopum, vel non habeat in tali re nocumentum, quia tunc talis cauſa deuoluitur ad Metropolitanũ. DD. ſuper c.6.ſeſſ.25.

55 Quæ ſunt delicta, in quibus Epiſcopus poteſt ſolus ad ſummariam informationem, & capturam, ſine adiunctis, procedere?

℞. Delicta ex incontinentia prouenientia, non omnia, ſed ſolum adulteria, de quibus loquitur Concil. Trid. ſeſſ.24.c.8.& delicta concubinatus, de quibus loquitur c.14.ſeſſ.25.& alia delicta grauiora, quę de Iure petunt depoſitionem, & degradationem, in quibus de fuga timeatur. Trid.ſyn.ſeſſ.25.c.6.de reform.

56 Si Eccleſia habuerit aliquam ſententiam exemptionis in ſuum fauorem ante concilium, videtur ne derogatum tali ſententiæ per illa verba concilij, nõ obſtantibus priuilegijs, & cæteris poſitis.c.15.ſeſſ.7. & quòd omnia debeant reduci ad terminos cõcilij?

℞. Negatiuè, quia concilium non derogauit ſententiæ, nec ius quæſitum in contradictorio iudicio.

57 Qui Præbendati gaudent in Eccleſia Cathedrali priuilegio adiunctorum?

℞. Solum canonici, qui verè ſunt de capitulo. Trid. ſyn.ſeſſ.25.c.6 de refor.

59 Canonici non habentes votum, vel qui non ſunt in ordine ſacro, vel qui priuati ſunt ſuffragio ob aliquod delictum, gaudent ne priuilegio adiunctorum?

℞. Gaudent, quia de Iure canonico ſunt canonici, & de corpore capituli, & hoc priuilegium datum non fuit propter votum, ſed propter Ius canonicum, cum quo ſimul procedit, ſicuti anima cum corpore.

60 Dignitates, Portionarij integri, vel dimidij, & alij beneficiati, ſi habeant votum in capitulo, & veſtem canonicalem, gaudebunt ne priuilegio adiunctorũ?

℞. Non gaudent, quia habere votum in omnibus, vel in aliquib. rebus, nõ facit, quo minùs de capitulo ſit.

61 Quando ergo iſtę tales Dignitates, & Portionarij, vel medij Portionarij, gaudebunt priuilegio adiunctorum?

℞. Quando ex conſuetudine, vel priuilegio Apoſtolico, vel ſtatuto Eccleſię, ita inter reliquos capituli numerentur, vt faciant vnum corpus, & habeant ius canonicum, & æquale votum cum cæteris in electionibus canonicorum, tunc æqualiter gaudebunt priuilegio adiunctorum. DD.ſuper c.6.ſeſſ.25.de re-

62 Quid requiritur in delictis ex incontinentia prouenientibus, vt Epiſcopus poſſit ſine adiunctis procedere ad capturam, & ſummariam, ſufficit ne qualiſcunq; incontinentia?

℞. Negatiuè, quia in incontinentia ſimplici non habet locum, quòd delictum ſit concubinatus, & quòd talis canonicus concubinarius ſit prius ab Epiſcopo ter admonitus ex officio, & in quarta vice poterit ſine adiunctis ad ſummariam, & capturam procedere, & cum adiunctis poterit procedere ad priuationem tertię partis fructuum præbendæ, & reliquorũ beneficiorum illius. Trid.ſyn.ſeſſ.25.c.14.de refor.

63 Quod tempus debet intercedere inter ſecundam, & tertiam monitionem?

℞. Arbitrio Epiſcopi relinquitur.

64 Hæc admonitio debet eſſe priuata, ſolemnis, vel per edictum?

℞. Iuridica ſecundum legem Euangelij. Primò priuatim. Secundò coram duobus, vel tribus teſtibus viris religioſis. Tertiò coram alijs teſtibus viris probis referendo ſemper reliquas monitiones, & charitatiuè hortando, & non ſufficit per edictum. DD. ſuper c.14.ſeſſ.25.

65 Si in delicto cõcubinatus timeatur de fuga, poteſt concubinarius ante monitionem incarcerari?

℞. Affirmatiuè, ne iudicium illudatur.

66 Cognitio de concubinarijs ad quem pertinet?

℞. In laicis eſt mixti fori, in clericis ad ſolum Epiſcopum ſpectat, & poteſt in ea ſine ſtrepitu iudicij procedere. Trid.ſyn.ſeſſ.25.c.14. & eſt de grauioribus, in quibus timetur de fuga propter pœnam.

67 Tridentina ſynodus quando poſuit pęnas concubinario in c.14.ſeſſ.25.de refor. ſubſtulit ne pęnas poſitas à Iure contra adulteros, & concubinarios?

℞. Non, ſed illas adiuuando addidit pęnam excõmunicationis, & in clericis tertiam partem fructuum. DD.ſuper c.14.ſeſſ.25.de refor.

68 Si Iudex voluerit condemnare concubinarium in pecunia, exilio, reclusione, vel alijs pęnis à iure ſtabilitis, debet ne neceſſariò precedere tertia admonitio?

℞. Non, ſed ſolùm fit ad infligendam pęnam excommunicationis tanquam forma poſita a Concilio, & ad alias pęnas non requiritur vlla admonitio. Conc. Trid.ſeſſ.24.c.8.de refor.

68 Quæ delicta dicuntur grauiora, vel atrociora, in quibus Epiſcopus intrepidè poterit ſolus ſine adiunctis procedere ad ſummariam, & capturam?

℞. Omnia illa delicta, quæ commiſſa à ſæcularibus habent pęnam mortis, commiſſa à clericis habent pęnam degradationis, vel ſuſpenſionis, vt hereſis, homicidium, domorum ſcalatores, furta præcipuè in negro, crimen lęſæ Maieſtatis, diuinę, vel humanę, *reuelationes* confeſſionum, crimen falſi; præcipuè in litteris Apoſtolicis, vel in re magni momenti, & reliqua, quæ de Iure petunt degradationem. Trid.ſyn. ſeſſ.25.c.6.

69 Si in ijs delictis non timeatur de fuga, tùm propter magnam authoritatem perſonæ, tùm propter ſenectutem, puta qui eſt in lecto cum podagra, poterit ne ſolus Epiſcopus procedere ſine adiunctis ad ſummariam, vel capturam?

℞. Non; quia ad hoc vt procedat ſine adiunctis duo copulatiuè requiruntur, primum, quòd delictum ſit tam graue, quod petat degradationem. Secundò, vt timeatur de fuga delinquentis, ne iudicium illudatur. Trid ſyn.ſeſſ.25.c.6.

70 Quis debet iudicare hunc timorem de fuga?

℞. Iudex, conſiderata perſona, delicto, & pęna ſecundum iudicium viri prudentis.

71 Si aliquis canonicus committat aliquod delictum leue, cuius pęna non ſit degradatio, ſed conſiderata facilitate canonici probabiliter timeatur de fuga, poterit ne Epiſcopus ex ſolo iſto caſu procedere, ſine adiunctis, ne iudicium illudatur?

℞. Non, quia ad tollendos adiunctos in ſummaria, & captura, vtrumq; requiritur copulatiuè, non disiunctiuè. Trid.ſyn.ſeſſ.25.c.6.

72 In viſitatione, poterit ne Epiſcopus inquirere de rebus ſcandaloſis publicis ſolũ, an etiam de occultis?

℞. De publicis, & occultis ſcandaloſis, cap.6. ſeſſ.25. Conc. Trid.

73 Quis poteſt viſitare bona capituli, & eorum adminiſtrationes?

℞. Epi-

℞. Epiſcopus, ſiue bona ſint in communi, ſiue diuiſa à menſa Epiſcopi, quia aliàs viſitatio eſſet illuſoria, ſi negligentes non viſitaret, & vſurpatores bonorũ non corrigeret. DD. ſuper c.4. ſeſſ.6. Conc. Trid.

74 Quis poteſt viſitare fabricas, & adminiſtratores earum?

℞. Epiſcopus, ſed ſi ex conſuetudine, priuilegio, vel foro, datione, alijs reddenda ſit ratio, adhibeatur cũ eis ordinarius. Trid. ſyn. ſeſſ.22.c.9.

75 Quis poteſt viſitare ſeminarium?

℞. Epiſcopus, & expellere non proficientes, Trid. ſy. ſeſſ.23.c.18.

76 Quis poterit viſitare, & approbare, & punire Notarios Apoſtolicos?

℞. Epiſcopus etiam ſi ſint Apoſtolica, Imperiali, vel Regia authoritate creati, ſine appellatione quoad effectum ſuſpenſiuum, Trid. ſyn. ſeſſ.22.c.10.

77 Quando Epiſcopus priuat aliquẽ Notariũ ob imperitiã, quę negotia non poteſt exercere, & quę põt?

℞. Non poteſt omnia Eccleſiaſtica, nec piorum locorum, quæ per ſæculares adminiſtrantur, at poterit negotia ſæcularia exercere, ſi habeat poteſtatem à Principe ſæculari. Trid. ſyn. ſeſſ.22.c.10.

78 Quis poteſt viſitare eum, qui ſede vacante exercet officium, & officiales eius?

℞. Epiſcopus de nouo veniens per ſe ipſum, & corrigere eorum exceſſus ex poteſtate ſibi tradita à Cõc. Trid. ſeſſ.25.c.6.

79 Collectores Apoſtolici poſſunt viſitari, & corrigi ab Epiſcopo?

℞. Non, quia ſunt exempti ab eius iuriſdictione.

80 Qui dicuntur Collectores Apoſtolici, vt gaudeant hoc priuilegio?

℞. Illi, qui habent mandatum colligendi iura Apoſtolica tempore ſedis vacantis, licet actu ſuum officium non exercuerint, quia nondum ſedes vacauit. DD. ſuper c.6. ſeſſ.25.

81 Si Epiſcopus, vel eius Vicarius procedat ſine adiunctis in aliquo caſu, in quo tenebatur adhibere, poterit ne capitulum vigore manutenſionis, vel litterarum Apoſtolicarum eligere Iudicem executorẽ, vt declaret Epiſcopum, vel eius Vicarium incurſũ fuiſſe in pęnam manutenſionis?

℞. Non, ſed ſolum poterit notificare iterum manutenſionem, monere Iudicem, vt illam obſeruet, ſumere teſtimonia, quæ non ſunt retardanda, nec deneganda, vt Papa declaret talem iudicem incurſum eſſe in pęnã manuteſionis. dec. Rotæ Anno 1618.

82 Si Iudex, vel Notarius noluerint dare iſta teſtimonia, quid agendum?

℞. Capitulum debet requirere iudicem, & Notariũ ſolemniter, & proteſtare damna, & intereſſe, & mittere illa iſtrumeta ad ſacrã Rotã, vel ad Iudicẽ Eccleſiaſticũ ſuperiorem, vt ipſe cõdemnet in expenſis.

CAPVT XXVIII.

De Eccleſia Cathedrali, capitulo, & dignitatibus.

1 QVotuplex eſt Eccleſia Cathedralis?

℞. Duplex, alia regularis, quæ adminiſtratur per canonicos viuentes intra clauſtra ſuæ obedientiæ, alia ſæcularis. Abb. in c. ad noſtram, de confirmatione vtili, vel inutili. nu.4. c. ſuper eo. de regularibus. c. quorumdam. diſt.74. gl. ibi.

2 Regularis poteſt eſſe canonicus in Eccleſia Cathedrali ſæculari?

℞. Poterit cum diſpenſatione Papæ, quia eximitur ab obedientia ſui Abbatis. Abb. in c. ad noſtram de confirmatione vtili, vel inutili. c. ſuper eo, de regularibus, & c.2. de ſtatu monachorum, nu.3. & c. fin. de capellis monachorum, & aliorum religioſorum. numero 2.

3 Ex quibus membris conſtat Eccleſia Cathedralis ſæcularis?

℞. Ex epiſcopo, vel Archiepiſcopo, Dignitatibus, Canonicis, Portionarijs, & alijs Miniſtris. Abb. in c. ad noſtram, de confirm. vtili, vel inutili.

4 Quis eſt caput Eccleſiæ Cathedralis?

℞. Epiſcopus, & ei debet tribui prima ſedes, & habet in omnibus rebus gerendis ſupremam authoritatem. Trid. ſyn. ſeſſ.25.c.6.

5 Quis poteſt vendere beneficia Eccleſię Cathedralis, vel augere alio modo redditus canonicorum, cũ præbendæ ſunt tenues?

℞. Concilium Prouinciale, vocatis his, quorum intereſt, & debet diligenter inquirere negotium, deinde cuncta remittere ad Romanum Pontificem, vt ipſe prouideat. Trid. ſyn. ſeſſ.24. cap.13.

5 Quis poteſt augere canonicatus, & præbendas, & minuere numerum canonicorum, vbi Eccleſiæ inſignes ſunt, & præbendæ tenues?

℞. Epiſcopus cum conſenſu capituli, vendendo beneficia ſimplicia, vel ſupprimendo numerum canonicorum, ita tamen, quòd relinquat numerum ſufficiẽtem ad cultum diuinum. Trid. ſyn. ſeſſ.24.c.15.

7 Abbates exempti habentes iuriſdictionem quaſi Epiſcopalẽ, poſſunt ne reducere ad pauciorem numerum canonicos, ratione paupertatis prębendarũ?

℞. Non, quia ſolum Epiſcopis data eſt hæc facultas à concilio cum conſenſu capituli. ſeſſ.24. c.15.

8 Quis debet tollere ſolutiones, & promiſſiones illicitas, quæ in aliquibus Eccleſijs ſolent fieri in electione, poſſeſſione, & admiſſione canonicorum, & præbendarum?

℞. De his rebus Epiſcopus debet cognoſcere, & quas laudabiles conſuetudines non inuenerit, tollere, & penitus abolere. Trid. ſyn. ſeſſ.24.c.14.

9 In capellis priuatis, poſſunt ne eſſe canonici?

℞. Poſſunt, ex authoritate Apoſtolica, vt dixi lib.10. c.30. de Eccl. ædificand.

10 In cognoſcendis huiuſmodi conſuetudinibus, quomodo ſe gerit Epiſcopus?

℞. Tanquam ſedis Apoſtolicæ Delegatus cognoſcẽdo breuiter, & ſummariè exequendo. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c.14.

11 Canonici, qui deinceps in electione, poſſeſſione, & admiſſione canonicorum admiſerint conſuetudines ab Epiſcopo reprobatas, qua pœna puniuntur?

℞. Pęna ſimoniæ. Trid. ſyn. ſeſſ.24. c.14.

12 Si Epiſcopus, & capitulum fecerint conſtitutionem, vt aliquid ſoluatur pro fabrica, debet ne ſolui?

℞. Debet ſolui, cum ſit iuſta eleemoſina. DD. in c.14. ſeſſ.24.

13 Dignitates in Eccleſia ad quid ſunt inſtitutæ, & quales debent eſſe?

℞. Ad augendam, & conſeruandam Eccleſiaſticam diſciplinam,& decorem Eccleſię,& qui eas obtinēt, debent alijs præcellere pietate,exemplo,litteris,doctrina, morum integritate, & debent eſſe verſati in clericali ordine. Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.12.

14 Omnes Dignitates,& canonici quales debent eſſe in Cathedralibus,Licentiati,vel Doctores?

℞. Sancta ſynodus non præcipit,ſed hortatur in Cathedralibus inſignibus ſaltem, vt dimidia pars ſint Licentiati,vel Doctores. Trid.ſyn.ſeſſ.24. c.12.

15 Concilium Prouinciale poteſt præcipere,vt dignitates,& canonicatus concedantur graduatis ſolùm?

℞. Non.quia Trid.ſyn.non præcipit,ſed hortatur ad melius.ſeſſ.24. c.1.

16 Quæ dignitates debent conferri graduatis?

℞. Illæ,quæ exercent iuriſdictionem, vel debent publicè legere.DD.in c.12. ſeſſ.24.

17 Prima dignitas,vt Archidiaconi,qui ſunt oculi epiſcopi,Magiſter ſcholæ in Collegiatis, debet ne neceſſariò conferri Licentiato,vel Doctori?

℞. Negatiuè,quia concilium Trid.ſeſſ.24. c.12. non præcipit, ſed hortatur, vt ſi commodè fieri poſſit in Cathedralibus, & Collegiatis inſignibus ſaltem dimidia pars dignitatum ſint graduati.

8 Ad obtinendam dignitatem in Eccleſia Cathedrali,quæ ætas requiritur?

℞. Sufficit habere viginti duos annos completos.

19 Dignitates,quæ requirunt curam animarum,quibus concedi debent?

℞. Attingentibus viginti quinq; annos cum doctrina,integritate morum,ſcientia neceſſaria ad ſuum munus exequendum. Trid.ſyn.ſeſſ.24 c.12.

20 Si dignitas in Cathedrali habeat beneficium non curatum, requiritur ne ętas viginti annorum, ſicut in curatis?

℞. Non, quia iam non habet curam animarum, ſed ſufficit tamen habere illam ætatem, quæ requiritur ad obeundum munus annexum tali dignitati. Trid. ſyn.ſeſſ.24.c.12.

21 In quo caſu poteſt canonicus habere dignitatem, & canonicatum ſimul?

℞. In Eccleſia,vbi eſt conſuetudo, quia hoc non eſt derogatum per c.17.ſeſſ.24.Conc.Trid.

22 Capellania poterit ne obtineri ſimul cum dignitate,& canonicatu in eadem Eccleſia?

℞. Poterit, ſi non habeat talis capellania onus inſeruiendi choro,vel aliquod onus, quod ſit incompatibile cum dignitate, vel canonicatu.

23 Poteſt ne epiſcopus conferre duo beneficia ſimplicia vni perſonæ?

℞. Non, ſi vnum ſufficiat ad ſubſtentationem. Trid. ſyn.ſeſſ.24.c.17.

24 Poteſt vnus obtinere plura beneficia ſimplicia abſq; diſpenſatione Apoſtolica?

℞. Si ſint ſufficientia,aut requirant perſonalem reſidentiam,non poteſt,ſi verò non ſint huius conditionis,non indigent diſpenſatione ſeſſ.24.c.17.

25 Si aliqua dignitas habeat curam animarum vnitam, exercendam per ſe ipſum, in quo loco tenetur reſidere,in Parochiali,an in Cathedrali?

℞. In Parochiali,DD.in c.17.ſeſſ.24.

26 Si Dignitas habeat beneficium Parochiale vnitū ad eius collationem, tenebitur ne epiſcopus facere concurſum?

℞. Non,ſed collatio debet fieri,ſicut aliarum dignitatum collatio;quia minus ſequitur naturam principalioris,quando eſt huic vnitum.

27 Epiſcopus pōt cōſtituere Vicarios perpetuos in beneficijs curatis,Dignitatib. & Collegiatis Eccleſijs?

℞. Poteſt,tàm ex authoritate concilij,quàm per Bullam Pij V.quæ incipit,ad exequendum,Trid. ſynod. ſeſſ.7.c.7.

28 Si dignitas in Cathedrali habeat redditus tenues, & non habet diſtributiones quotidianas, poterit ne ſimul obtinere cum Parochiali?

℞. In hoc caſu Epiſcopus cōſulat Summū Pont.faciēdo illum certiorē de redditibus Parochialis,& dignitatis,vt ipſe prouideat. DD.in c.4. ſeſſ.7. de reform.

29 Poteſt epiſcopus imponere dignitatibus nouam formam ſeruitij,poſtquam aſſignauit tertiam partē fructuum in diſtributiones quotidianas?

℞. Nō poteſt illos onerare pluſquā conciliū præcipit.

30 Si aliqua dignitas de Iure patronatus habeat per ſuam fundationem longiorem abſentiam,quàm ponit concilium, debet ne reduci ad eius terminos?

℞. Non, quia fundationibus non eſt derogatum per Concilium Trid.ſeſſ.22.c.3.

31 A dignitatibus de Iure patronatus, debet ne detrahi tertia pars fructuum pro diſtributionibus quotidianis?

℞. Non, ſed ſolum debent obſeruare ſuam fundationem ad vnguem.

32 Scholaſticus, vel Magiſter ſcholæ in Cathedralibus,quam qualitatem debet habere?

℞. Debet eſſe Magiſter, vel Licentiatus in Iure canonico, vel in ſacra Theologia, quia habet munus legendi. Trid.ſyn.ſeſſ.23.c.18.

33 Poteſt Epiſcopus cogere obtinentem dignitatem ſcholaſticam, vt publicè doceat, vt ſeminarium minori expenſa habeat Magiſtros?

℞. Poteſt,& ſimiliter poteſt cogere alios canonicos, quibus in ſua Præbenda eſt iniunctum munus legēdi,vt publicè legant per ſe ſi ſint idonei, & ſi nō poteſt per ſe,per ſufficientes ſubſtitutos approbandos ab Epiſcopo.ſeſſ.23.cap. 18

34 In locis, vbi non erigitur ſeminarium, poterit ne ſimiliter Epiſcopus cogere tales dignitates,& canonicos, vt publicè legant?

℞. Non quia ceſſat neceſſitas poſita à Conc. in d. c.

35 Archidiaconus quam qualitatem debet habere?

℞. Debet eſſe magiſter licentiatus in ſacra Theologia, vel Iure canonico, Tridentin.Synod.ſeſſion. 24.c.12.

36 Archidiaconus debet neceſſariò eſſe Doctor, vel Licentiatus?

℞. Si non habet curam animarum, nec exercet iuriſdictionem, quæ ſibi de iure competit, non tenetur eſſe Doctor,nec Licentiatus.

37 Conc. Trid.ſeſſ.24.ſubſtulit Archidiaconis,& alijs Dignitatibus inferioribus immemorabilem conſuetudinem cognoſcendi aliquas cauſas matrimoniales,& criminales viſitandi,& accipiēdi aliquod emolumentum pro licentia danda in matrimonijs?

℞. Negatiuè,quia per illud c.20.non ſubſtulit immemorabiles conſuetudines. Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.20. & ibi DD.

38 Si ſuper hoc lis oriatur inter Dignitates, & Epiſcopum, quis debet talem iuriſdictionem exercere, donec lis finiatur?

℞. Epiſcopus, donec tales Dignitates per tres ſententias

tentias ſuam intentionem probauerint. Trid.ſynod. ſeſſ.24.c.20.& ibi DD.

39 Cauſæ matrimoniales, & criminales poſſunt ne tractari coram Decano, vel Archidiacono, etiam in viſitatione ?

℞. Negatiuè, ſed ſolùm coram Epiſcopo. Trid. ſyno. ſeſſ.24.c.20.

40 Quãdo Eccleſia Parochialis ſpectat ad Archidiaconum, vel Dignitatem inferiorem, vt ipſe poſſit loco ſui ſubſtituere Parochum, quid eſt agendum?

℞. Ille, qui ſubſtituetur, examinandus erit ab Epiſcopo de ſcientia, moribus, & vita, non ſecus ac ſi fuiſſet, quicumque alius Parochus.c.18.ſeſſ.24.Concilij Trident.

CAPVT XXIX.

De Decano Capituli.

1 Decanus debet neceſſariò eſſe graduatus?

℞. Non, quia in ſacra Trid.ſyn.non eſt ei impoſitum hoc onus.

2 Decanus poteſt compelli ab Epiſcopo ad canendum Euangelium, vel dicendas Miſſas maiores, vel alia munera obeunda ?

℞. Non, quia eius officium eſt aſſiſtere in choro ad gubernandum, niſi forte ſimul habeat aliam Præbẽdam, & tali Præbendæ iniunctum ſit munus canendi Euangelium. DD.ſuper c.12.ſeſſ.24.

3 Quod eſt officium Decani?

℞. Congregare capitulum, regere chorum, & Eccleſiam?

4 Capitulum de iure; ex quibus perſonis conſtat?

℞. Ex ſolis canonicis, & ideò Decanus ratione Decanatus in capitulo nullam habet vocem, ſed ſolùm proponere, & reſumere poteſt, niſi aliàs ſit canonicus. Rota diuerſar.deciſ.411.par.1.

5 Quot perſonę faciunt capitulum?

℞. Tres canonici Præbendati, qui ſint in ſacris, & in capitulo habeant vocem, & cum ſolis illis poteſt congregari; ſi verò aliquis canonicus ex illis tribus non ſit in maioribus ordinibus initiatus, non faciunt alij duo capitulum; ratio eſt, quia non habet ſuffragium, & ſic non eſt perſona habilis, ideò illi tres numerantur, vt duo c.ex eo quod, de electione.in 6. c. nullus, de electione, l.Neratius. ff.de verb.ſignific.& gloſſ.ibi.

6 In quot perſonis retinetur Ius Eccleſiæ, vel capituli ?

℞. In vno ſolo canonico retinetur Ius Eccleſię, & capituli, & poteſt appellare, & defendere ſuam Eccleſiam, ſi alij non adſint, nam ſi alij ſint pręſentes, omnes debent conuenire, & facere ſuum capitulum.cap. nullus, de electione.

7 Quot perſonæ faciunt congregationem, ſeu confraternitatem ?

℞. Duæ perſonæ, & decem perſonæ ſimul faciunt populum, & vndecim perſonæ faciunt turbam, & decem oues faciunt etiam gregem, & habent præeminentias datas gregi.l.ſicut, §.vltimo, ff.quod cuiuſcunq; vniuerſitatis.c.nullus, de elect.

8 Si Decanus ſit abſens, & omnes Dignitates antiquiores, & aliquis canonicus exiſtat, qui nõ ſit in ſacris, poterit ne talis canonicus congregare capitulũ?

℞. Poterit congregare, proponere, & reſumere; quia talis iuriſdictio non competit Decano ratione ordinis, ſed ſuperioritatis, & officij, licèt in hoc conſuetudo Eccleſiarum antiqua, & immemorabilis ſit sẽper ſeruanda, DD.ſuper c.4.ſeſſ.22.Conc.Trid.

9 Quibus diebus tenetur Decanus congregare capitulum?

℞. Diebus ſtatutis ab Eccleſia ſecundum ſuam conſtitutionem, quæ ſolet eſſe in qualibet Eccleſia die veneris, & mercurij non impedita, & de mane poſt dictam tertiam in choro.

10 Si Decanus noluerit congregare capitulum, quid agendum?

℞. Si ſit dies ordinaria capituli, dignitas antiquior, vel canonicus poteſt, & debet illud congregare; ſi verò non ſit dies, nec hora ordinaria capituli, & aliqua neceſſitas cõtingat; quilibet canonicus, qui vult tractare negotium, poteſt ante Secretarium capituli facere requiſitionem Decano, & antiquiori, & ſic qui ſuccedit, poterit legitimè congregare capitulũ?

11 Si neceſſitas occurrat alijs diebus, & alijs horis, poterit ne Decanus congregare capitulum ?

℞. Poterit quacunq; die, quacunq; hora, quocunq; loco congregare capitulum, quia neceſſitas caret lege ordinaria.

12 Quo ordine debent incipere loqui antiquiores, & moderni, & quomodo?

℞. Modeſtè, quilibet ſigillatim, ac ſine interruptione, nec vociferando, & in ordine ſeruanda eſt conſuetudo Eccleſiæ, & in omnibus ſeruanda ſunt ſtatuta talis Eccleſiæ; quia ſunt leges municipales conuenientes tali Eccleſiæ.

13 Quo ordine debent ſedere in capitulo?

℞. Ordine antiquitatis.

14 Quis debet proponere in capitulo?

℞. Primus Decanus, deinde quilibet canonicus, qui habuerit aliquam rem proponendam.

15 Canonicus poteſt committere vocẽ ſuam alteri?

℞. Poterit, quia quod quis facit per ſuum procuratorem, per ſeipſum facere videtur, & illa commiſſio data à canonico verbaliter alteri canonico cum fide officialis capituli æquiparatur mandato. Abb.in c.cum olim de ſententia, & re iudicata, nu.9.

16 Si vnus canonicus habeat duas voces vnam ſuam, alteram ſibi commiſſam ab alio canonico infirmo, vel occupato, poterit ne ferre ſuffragium pro duabus perſonis diſtinctis?

℞. Negatiuè, niſi pro vno; ratio eſt, quia quod ipſe ſentit in ſua cõſcientia eſſe iuſtum, debet ſentire pro amico, qui ei commiſit ſuam vocem, & ſuam conſcientiam, cum iuſtitia ſit indiuiſibilis. Abb.in c.cum olim, de ſententia, & re iudicata.nu.2.

17 Quis debet reſoluere determinationes canonicorum ?

℞. Decanus, vel antiquior canonicus, & ſi in aliquo deficiat, quilibet canonicus poteſt aduertere cum modeſtia, & facere, vt ſcribatur reſolutio maioris partis, cum ibi agatur de bonis communibus, & omnes ſunt æquales in illo negotio.

18 Quando maior pars capituli facit aliquid contra Iuris ſtatuta, vel contra rationem, minor pars capituli poteſt reclamare, contradicere, & proteſtare?

℟. Poterit, & debet appellare, & deducere rem ad ſuperiorem, ne videatur conſentiens tali rei, quia qui tacet, conſentire videtur, c. qui tacet, de regulis Iuris in 6. & tenet Gloſ. Innoc. Panor. in c. 1. de his, quæ fiunt à maiori parte capituli.

19 Si de capitulo canonici vocati, & requiſiti nõ veniant eo intuitu, vt aliquod negotium differatur, vel non fiat, quę pars canonicorum requiritur, vt negotium poſſit iuridicè determinari?

℟. Si negotium ſit vniuerſitatis, vel magni momenti ad minus requiruntur duæ partes canonicorum; ita tenet Bald. in l. omnes populi. ff. de iuſt. & iure. 2. q. Marchius dec. 1103. ſed quælibet Eccleſia habet ſuũ ſtatutum in hoc, & illud erit ſeruandum.

20 In capitulo canonicorum quæ res tractari debẽt?

℟. Omnes pertinentes ad cultum diuinum, & ad vtilitatem Eccleſiæ, ad morum reformationem, ad obſeruationem ſtatutorum, & adminiſtranda bona Eccleſiæ, & fabricæ.

21 Notarius capituli qualis debet eſſe, & à quo eligendus?

℟. Debet eligi ab ipſo capitulo, & poteſt eſſe clericus, vel laicus, prout magis capitulo licuerit ad negotia expedienda.

22 Capitulum Eccleſiæ Cathedralis ante quem Iudicem debet conueniri?

℟. Ante ſuum Epiſcopum, Trid. ſyn. ſeſſ. 14. c. 5. de reformat.

23 Capitulum de quibus rebus debet reddere rationẽ Epiſcopo?

℟. De ſcripturis ad menſam Epiſcopalem pertinentibus, & de fructibus perceptis ab Oeconomis tempore ſedis vacantis. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 16.

24 In quibus caſibus tenetur Epiſcopus adhibere cõſilium capituli?

℟. Primo in eligendo lectore, & Magiſtro, Trid. ſyn. ſeſſ. 5. c. 1. Secundo in diſtribuendo ordines ſacros inter canonicos. Tertio in omnibus rebus ſpectantibus ad cultum diuinum, & bonum regimen. Concil. Trid. ſeſſ. 24. c. 12. Quarto in augendo præbendas tenues. ſeſſ. 24. c. 15. Quinto in rebus ſpectantibus ad ſeminarium. ſeſſ. 23. c. 18. Sexto in conſtituendo Iudice ſynodali, ſi aliquis moriatur. ſeſſ. 25. c. 10. Septimò in omnibus rebus, quas ipſe in capitulo propoſuerit, in quibus, nec Epiſcopus, neq; ſui habent aliquod damnum. ſeſſ. 25. c. 6.

25 In Eccleſijs, vbi Portionarij habent vocem in capitulo, poſſunt ne eligi principio cuiuslibet anni cõiudices, ſeu coniuncti ad iudicandas cauſas canonicorum?

℟. Poſſunt. Achill. de Graſſis dec. 1. de his, quæ fiunt à maiori parte capituli, & Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 6. de reformatione, generaliter, & indiſcrenter loquitur, quod eligantur duo de capitulo, ergo comprehendit Portionarios habentes vocem in capitulo, quia quibus conueniunt verba diſpoſitionis, eis quoq; conuenit & ipſa diſpoſitio. leg. 4. §. 1. ff. de damno infecto.

26 Capituli poteſtas, iuriſdictio, adminiſtratio bonorum, eſt ne derogata à Conc. Trid. ſuper c. 6. ſeſſ. 25. vbi præſcribit Epiſcopis modum eligẽdi canonicos?

℟. Non; imò ſemper intacta, & illæſa remanet, niſi ſolum in illis rebus in d. cap. expreſſ. Trid. ſynod. ſeſſ. 25. cap. 6.

27 Epiſcopus quibus modis poteſt eſſe in capitulo?

℟. Duobus modis. Primo modo, vt Epiſcopus. Secũdo modo, vt canonicus, ſicut contingit in Eccleſijs, vbi collatio beneficiorum, vel canonicatorũ pertinet ad Epiſcopum, & capitulum coniunctum, & tũc Epiſcopus habet ſolum vnum ſuffragium; ſicut vnus ex canonicis. c. poſtulaſtis, de conceſſ. præbendæ.

28 Si Epiſcopus aſſiſtat in capitulo, vt canonicus, vbi debet ſedere, & quando debet dicere ſuam ſententiã, vel ferre ſuum ſuffragium?

℟. Debet ſedere in ſua propria ſede, apparata, & ornata, & primus debet dicere ſuam ſententiam, quia à Trid. ſynod. ei datur prima ſedes, & omnis authoritas. ſeſſ. 25. c. 6. c. poſtulaſtis, de cõceſſione prębẽdę.

29 Si Epiſcopus ſit in capitulo tanquam canonicus debet aſſiſtere in capitulo, vel dicere ſuũ ſuffragium, & abire?

℟. Si ſit in capitulo tãquam canonicus, & ipſe velit, poterit aſſiſtere in capitulo, & audire omnes reſolutiones cęterorũ canonicorum, vel poterit dictã ſuã ſententiam dicere, ſicut ſibi placuerit, quia nõ denegãda sũt Epiſc. oĩa priuilegia, quę dãtur alijs canonicis, cũ in ſua pſona ſit maior honor, & authoritas.

30 Si Epiſcopus aſſiſtat in capitulo tanquam canonicus, habet nè vnum, vel plura ſuffragia?

℟. Habet vnum ſuffragium, ſicut vnus de capitulo, licèt magis ponderatiuum propter eius authoritatem. c. poſtulaſtis, de conceſſione præbendæ.

31 Si Epiſcopus aſſiſtat in capitulo tanquam canonicus, & ſuffragia ſint paria, debet ne vincere pars illa, vel illa ſententia, in qua fuit ſuffragium Epiſcopi?

℟. In hoc caſu ſeruanda eſt conſuetudo, vel ſtatutũ cuiuſcunq; Eccleſię. Abb. c. poſtulaſtis, de conceſſione Prębendę.

32 Si Epiſcopus aſſiſtat in capitulo tanquam canonicus, quis debet proponere, & reſoluere?

℟. Decanus, vel caput illius capituli, qui ſolet pręcedere, quando Epiſcopus nõ eſt pręſens, licèt debeat cum omni vrbanitate petere licentiam ab Epiſcopo, & eum ſalutare. Abb. cap. poſtulaſtis, de conceſſione præbendæ, num. 8.

33 Si Epiſcopus ſit in capitulo tanquam canonicus, & appelletur à deciſione, vel ſententia capituli, ad quẽ dẽt appellari, ad Metropolitanũ, vel Epiſcopũ?

℟. Appellatur ad Epiſcopum, & nõ impedit, ꝙ ipſe fuerit in capitulo, quia tũc gerit vices duarũ perſonarum, & tãquã canonicus particularis fuit in capitulo, ſed tãquã epiſcopus eſt legitimus Iudex capituli. Abb. c. poſtulaſtis, de conceſſione præbend. nu. 11.

34 Si Epiſcopus in capitulo tanquam epiſcopus, vbi debet ſedere, & quis debet proponere?

℟. In loco ſuperiori ornato, & præparato, & ipſe debet proponere, ſicut caput Eccleſię, & capituli, & ordinare omnia, quæ in illo actu debent fieri. Abb. c. poſtulaſtis, de conceſſ. præb.

35 Si epiſcopus aſſiſtat in capitulo tanquã epiſcopus, & appelletur de deciſione facta ab epiſcopo, vel capitulo, ad quem debet appellari, ad epiſcopum, vel ad Metropolitanum?

℟. Ad Metropolitanũ, & iudicẽ ſuperiorẽ, quia epũs fuit in illa deciſione, tãquã Iudex, & caput, & ſic nõ põt in ſecunda inſtãtia cognoſcere dę eadẽ rę. tenet Abb. c. poſtulaſtis, de conceſſione præbendæ. nu. 11.

36 Si epiſcopus congreget capitulum, vt epiſcopus qua hora debet illud congregare?

℟. Quacũq. hora ipſę voluerit, & neceſſitas poſtulet, ſicut põt id facere Decanus capituli, ſed debet procurare,

curare

curare, vt ſit hora, & dies, qua ſolent ipſi canonici congregari, ne grauentur.

37 Poteſt Epiſcopus conuocare capitulum, & proponere, quod ſibi videbitur conuenire?

℞. Poteſt, & audire vota eorum, concludere iuxta maiorem partem ſuffragiorum, dummodo res, de qua agitur, non ſit in commodum Epiſcopi, vel ſuorum, Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 6.

38 Si ſit res, de qua agitur, in commodum Epiſcopi, vel ſuorum familiariũ, quid poteſt Epiſcopus agere?

℞. Tunc poteſt congregare capitulum, & rem proponere, & relinquere canonicos de capitulo ſolos, vt ipſi liberè rem diſcutiant, & determinent. DD. ſuper c. 6. ſeſſ. 25.

39 In quibus caſibus Epiſcopus non poteſt congregare capitulum?

℞. In omnibus caſibus, & rebus, in quibus non poteſt eſſe Iudex. DD. ſuper c. 6. ſeſſ. 25. de reform.

40 Si proponat rem ſpectantem ad dignitatem Epiſcopalem, poterit nè congregare capitulum?

℞. Si de tali re ſecundum canonicas ſanctiones ipſe poteſt eſſe Iudex, poterit congregare capitulum: ſi verò non poteſt eſſe Iudex, ſed iudicium debet fieri in alio Tribunali, non poterit ſua authoritate congregare capitulum. DD. ſuper c. 6. ſeſſ. 25.

41 Quando Epiſcopus congregat capitulum, in quo loco debet illud congregare?

℞. Si ſit aula deſignata, ibi debet Eiſcopus congregare, ſi verò non ſit locus deſignatus, & habeat lites, & controuerſias cum ſuo capitulo, non debet illud congregare in domo ſua, ſed in loco publico, & ſecuro. DD. ſuper c. 6. ſeſſ. 25.

42 Quando Epiſcopus congregat capitulum, habet nè in eo vocem deciſiuam?

℞. In electione canonicorum habet vocem deciſiuam, in aliis verò rebus pertinentibus ad capitulum, non, ſed ſolum poteſt proponere, exquirere, & reſumere. DD. ſuper c. 6. ſeſſ. 25.

43 Authoritas congregandi capitulum pertinet ne ad Vicarium abſente Epiſcopo?

℞. Si capitulum ſit exemptum, non habet Vicarius hanc authoritatem, ſi capitulum non ſit exemptum, poterit Vicarius congregare capitulum, ſed in hoc conſuetudo Eccleſiæ eſt ſeruanda. DD. ſuper cap. 6. ſeſſion. 25.

44 Poteſt ne Epiſcopus cogere capitulum, vt habeat Secretarium clericum?

℞. Non, ſed liberè poteſt habere clericum, vel laicũ.

45 Punctator Eccleſiæ debet nè eſſe clericus, vel laicus, & à quo debet eligi?

℞. Debet eſſe in ſacris, ſiue ſit de capitulo, ſiue extra, & debet liberè eligi a capitulo.

CAPVT XXX.

De his, quæ fiunt à Maiori Parte Capituli.

1 QVæ res tractantur in capitulo?

℞. Res, quæ tractantur in capitulo, ſunt in duplici differentia, ſcilicet gratiæ, & iuſtitiæ, id eſt negotia inter partes, vt ſolutiones, locationes, domorum refectiones, receptiones canonicorum, muſicorum, & aliorum officialium. Abb. c. 5. de his, quæ fiunt à maiori parte capituli.

2 In capitulo, quæ pars prçualet in rebus iuſtitiæ?

℞. Maior pars, & ſanior, quia in his, iam eſt poteſtas capituli. c. 1. de his, quæ fiunt a maiori.

3 In rebus gratiæ quæ pars præualet?

℞. Sufficit vnius canonici contradictio, vt non fiat, c. 1. eod. tit.

4 Si agatur de reddenda præbenda alicui canonico, qui eam perdidit ob non reſidentiam, & omnes dent ſuffragium, vt illi reddatur, & vnus contradicat, poſſunt illi canonici dare huic illam partem, quæ ipſis contigerat ob abſentiam alterius?

℞. Non poſſunt illi remittere ſuam partem ante diuiſionem; ratio eſt, quia ante diuiſionem, illa res pertinet ad totum corpus illius cõmunitatis, & ſic omnia membra debent concurrere, & ſi vnum membrũ deficit, non eſt facta, neq; poteſt fieri, quia debet fieri a toto corpore. Secundò in rebus gratioſis totum capitulum facit vnũ ſuffragium, & non plura. Abb. & DD. in c. 1. eod. tit.

5 Si fabrica non habeat bona, vel habeat maiorem indigentiam, quam redditus ferunt, poterit ne Epiſcopus cogere canonicum, vt pro ſuis præbendis relinquat aliquam partem pro neceſſitate fabricæ?

℞. Epiſcopus cum maiori parte capituli poterit ſtatuere, vt quilibet relinquat fabricæ aliquam partē ſuæ prœbendæ, & cogere minorem partem contradicentem ad ſolutionem; ratio eſt, quia neceſſitas Eccleſiæ, & reparatio Eccleſiæ eſt primò prouidenda, & ad reparationem Eccleſiæ tenentur epiſcopi, Canonici, clerici, ſæculares, Parochiã, & vniuerſa Ciuitas, cum ſit domus Dei. Abb. c. iii. de his, quæ fiunt a maiori par. cap. num. 1.

6 Maior pars capituli poteſt nè diſponere in rebus ſpectantibus ad ſingulos canonicos?

℞. Non, quia reputatur, vt negotium gratiæ, cum in re aliena nemo ſit iudex, & arbiter. Abb. c. iii. de his, quæ fiunt à maiori par. cap. num. 4.

7 Quando in capitulo præualet contradictio minoris partis aduerſus determinationē factam a maiori parte?

℞. Quando per minorem partem obijcitur quid rationabile, & probatur coram iudice, & fertur ſententia in fauorem minoris partis; vel quando maior pars determinabit aliquid contra iuramentum præſtitum à capitularibus. cap. finali, de his, quæ fiunt à maiori, &c.

8 Minor pars poteſt appellare ab illo, quod facit maior pars capituli in rebus iuſtitiæ?

℞. Non poteſt appellare minor pars, neque deferendũ eſt eius appellationi, niſi ſubſiſtat legitima cauſa, & probatio incubat minori parti. Abb. c. 1. de his, quæ fiunt a maiori &c. num. 2.

9 Si maior pars faciat aliquid in præiudicium Eccleſiæ, minor pars tenetur ex neceſſitate appellare, vel ſufficit contradicere?

℞. In conſcientia ſufficit contradicere; ratio eſt, quia, quæ fiunt in capitulo, non fiunt iudicialiter, & ſic neceſſariò non requiritur appellatio, licèt ſi fiat, multum operatur, ſed ſufficit contradicere, ac reddere rationem ſuæ contradictionis; hoc namq; peracto in

ćto in quocumque tempore poterit quis, vel Iudex, vel Epiſcopus, vel Viſitator reuocare factum à maiori parte. Abb. capit.1. de his, quæ fiunt à maiori &c. num.13.

10 Capitulum habet iuriſdićtionē ciuilem, vel criminalem in ſingulos canonicos, vel miniſtros Eccleſię?

℞. De iure non habet, niſi illi competat ex aliquo priuilegio, vel præſcriptione immemorabili. Abb.c. quæſiuit, de his, quæ &c.num.3.

11 Quis numerus canonicorum eſſe debet, vt capitulum legitimè congregetur, & acta valeant?

℞. De iure ſufficit, vt ſint ſimul duæ partes canonicorum exiſtētium in illa ciuitate, in qualibet Eccleſia ſuper hoc ſit particulare ſtatutum, & illud debet obſeruari. Abb.c.1. de his, quæ &c.num.16.

12 Abſentes ſunt vocandi ad capitulum?

℞. De iure non eſt neceſſarium eos vocare, niſi ſint negotia grauiſſima, & in hoc ſeruandum eſt ſtatutū Eccleſiæ. Abb.c.1.de his, quæ &c. num.15.

13 Si ſint plures in capitulo, & maior pars ſit excōmunicata, vel delinquat, & velit ſtatuere aliquid, & minor pars dicat contrarium, tunc quæ pars præualet, maior, vel minor?

℞. In iſto caſu poteſtas remanet penes minorē partem, quæ non delinquit, & illa præualet. Abb. c.1. de his, quæ, num.11.

14 Si aliquis canonicus excommunicatur, ex hoc interdicitur capitulum?

℞. Negatiuè, quia pœna ſolùm ſequitur apponentem culpam, & ad alios nō extenditur. c. quæſiuit de his, quæ &c.

15 Canonici poſſunt interdicere Eccleſiam?

℞. Non, niſi epiſcopus, vel in ſede vacante, quando exercent iuriſdićtionem epiſcopi per Vicarium ab eis electum. Abb. capitul. quæſiuit. de his, quæ &c. numero 1.

16 Si alquis, qui è capitulo non eſt, appellet, poterit ne talis appellatio impedire executionem capituli?

℞. Si ille non ſit canonicus, & determinatio capituli non ſit in damnum eius in particulari, appellatio friuola, & nulla eſt, cum nullus ſe debeat alienis negotijs intromittere. cap. ex ore ſedentis, de his, quæ fiunt à maiori parte capituli.

17 Si capitulum habet debitum contractum ex tempore, in quo erant alij canonici, poteſt inponi collector ſuper canonicos, qui hodie viuunt, & non contraxerunt tale debitum?

℞. Canonici pręſentes tenētur ſoluere tale debitum, & in eorū bonis debet fieri executio; ratio eſt, quia canonici antiqui, & præſentes idem corpus repreſentant, & in ſolidum ſunt obligati, non enim canonicis datum fuit debitum, ſed capitulo, alias capitulo nulla fides daretur, nec poſſet contractare, quod eſt abſurdum; capitulum enim repreſentat vnam Eccleſiam, & vnum corpus, in quo eſt ſumma fides, ſumma veritas. Abb. c. finali, de his, quæ fiunt à maiori parte capituli. num.6.

CAPVT XXXI.

De Magiſtris, & an aliquid exigatur, vt habeant docendi copiam, ac facultatem.

1 QVis debet prouidere magiſtris, & dare illis alimenta?

℞. Eccleſia Cathedralis debet dare illis beneficium, vt ſuſtententur, vel ſalarium congruum. c.1.de magiſtris. c. quia, eod.tit.

2 In Cathedralibus qui magiſtri eſſe debent?

℞. Theologię Magiſter, & alter Grammaticę. c. quia, de magiſtris.

3 Quas qualitates debet habere Doćtor, qui ducitur ad legendum?

℞. Primò debet habere peritiam docendi. Secundò facundiam dicēdi. Tertiò ſubtilitatem interpretandi. Quartò copiam diſſerendi. Quintò debet habere approbationē ab habente poteſtatem. l. magiſtros C. de profeſ. & Med. lib.10. l. vnica. C. qui in vrb. Conſtāt. lib.12. Abb.c.1. de Magiſtris. num.4.

4 Monachus poteſt aſſumi in magiſtrū ad legendū?

℞. Poterit aſſumi, cum ſit officium magnæ charitatis, de quibus dicitur, qui alios erudiunt, quaſi in arundineto diſcurrent, iudicabunt nationes, & dominabuntur populis. Abb. citans Hoſtienſ. c. quia, de magiſtris, num.1.

5 Quæ portiones, & ſubſtentationes illis ſunt aſſignandæ?

℞. Vna præbenda eius Eccleſiæ; quòd ſi non ſufficiat ad ſubſtētationem amborum, debet dari Theologo, tanquā magis digno, & grammatico aliquod beneficiu ſuæ Diœceſis congruū c. quia, de magiſtris.

6 Magiſtri conſtituti ab Eccleſia Cathedrali quod onus debent habere?

℞. Legere cum magna cura, & docere gratis pauperes, & filios illius ciuitatis. c.1.de magiſtris.

7 Puer Diues quis dicitur?

℞. Ille, qui habet patrem diuitem; nam tantum dicitur habere filius, quantum dicitur habere eius pater. Abb.c.1.de magiſtris, num.1.

8 Poteſt ne exigi aliquid pro licentia docendi?

℞. Non, imò gratis debet dari, quia p um eſt opus. Abb.c.1.de Magiſtris, c. prohibeas, eod.tit.num.2.

9 Quam pęnam incurrit ſuperior, qui accipit pecuniam à clerico pro danda licentia eundi ad ſtudium?

℞. Simoniam. Abb.cap. prohibeas, de Magiſtris. gloſ. c.pen.eod.tit.c.ad noſtram, de ſimonia.

10 Si prælatus non ponat magiſtrum, quis ſupplet eius vices?

℞. Si prelatus ſit negligēs, eius ſuperior ſupplet eius vices, ſi inferior ſit negligens, ſuperior prælatus ſupplebit eius vices, cum ſit res adeò neceſſaria. c. prohibeas, de magiſtris.

11 Beneficia pinguiora cui ſunt danda?

℞. Litteratis potius, quàm ignaris Abb.cap.1.de magiſtris. num.3.

12 Canonici

12 Canonici per quod tempus poſſunt abeſſe ſtudiorum cauſa, & quid percipiunt?

℟. Per quinquennium, & percipiunt fructus ſuę prębendæ, exceptis diſtributionibus quotidianis, dummodo ſint in vniuerſitate approbata, & ipſi habiles ad ſtudia, c. ſuper, de magiſtris.

13 Iudæus poteſt doctorari?

℟. Non, quia eſt dignitas, c. quanto, de magiſtris. & ibi Abb. num. 1.

14 Quis præfertur doctor, an miles?

℟. Doctor; Cicero. n. dicit, Cędant arma togę, concedant laurea linguæ, Abb. c. quãto, de Magiſtris. n. 2.

CAPVT XXXII.

De lectione Sacrę Scripturę.

1 LEctio Sacræ Scripturæ quibus in locis haberi debet?

℟. In Eccleſijs Metropolitanis, Cathedralibus, & Collegiatis. Trid. ſyn. ſeſſ. 5. cap. 1. de reform.

2 In monaſterijs debet ne eſſe lectio ſacrę ſcripturę?

℟. Affirmatiuè, ſi commodè fieri poteſt, & monaſterium poſſit ſubſtentare lectorem. Trid. ſyn. vbi ſup.

3 A quo debet examinari talis lector in Eccleſijs ſecularibus?

℟. Ab Epiſcopo, & debet facere profeſſionem fidei. Trid. ſyn. vbi ſupra.

4 Vnde debet ſubſtentari?

℟. A præbenda ſibi data, ſicut dictum eſt in titulo de canonico lectore. Trident. ſyn. vbi ſupr.

5 Lectio Grãmaticæ a quo, & vnde debet inſtitui?

℟. Ab epiſcopo cum conſilio capituli, & in Eccleſijs, vbi lectio Theologiæ commodè haberi non poteſt; debetque ei vnius beneficium taliter, vt beneficium ſuo debito ſeruitio non defraudetur. Trid. ſyn. ſeſſ. 5. c. 1. de reforma.

CAPVT XXXIII.

De Canonico Concionatore, & Doctorali.

1 QVæ præbendæ in Cathedralibus, & Collegiatis inſignibus debent neceſſariò prouideri Licentiatis, vel Doctoribus in Iure canonico, vel Theologia?

℟. Canonicatus doctoralis, canonicatus lectoris ſacrę Theologiæ, & canonicatus Concionatoris, & Pęnitentiarius, qui eſt deputatus ad audiendas confeſſiones, ſecundum bullas diuerſorum Pontificum, & ſuas inſtitutiones, quæ in qualibet Eccleſia habentur in Archiuis.

2 Canonicus doctoralis, & canonicus Lector ſacræ ſcripturæ, & Concionator quomodo eligi, & quando debent eligi?

℟. Si in aliqua Eccleſia non ſint electi iſti canonici, debent eligi de nouo, dari illis prębendæ primò vacaturæ ex præcepto ſacri Concilij Tridentini ſeſſ. 5. c. 1. quod loquitur de canonico lectore, & ex varijs bullis ſummorum Pontificum debent eligi canonicus Doctoralis, & Canonicus Concionator, & Pęnitentiarij.

3 Canonicus lector, cõcionator, & doctoralis à quo debent eligi, & quomodo?

℟. Ab Epiſcopo, & capitulo ſimul in vnum congregatis per ſecreta ſuffragia. Trid. ſynod. ſeſſ. 5. cap. 1. de reformat.

4 Canonicus Pœnitentiarius à quo debet eligi?

℟. A Papa in ſuis menſibus, & ab appellatione in ſuis menſibus, abſque interuentu capituli; Garzias de beneficijs, tom. 1. p. 5. c. 4. nu. 161. & ſequentibus.

5 Quare canonicus lector, concionator, & doctoralis eliguntur a capitulo, & Pœnitentiarius ab epiſcopo in ſuis menſibus, vel a Papa in ſuis menſibus abſque interuentu capituli?

℟. Quia capitulum non habet curam animarum, & ad idem non pertinet prouidere conſeſſore ouibus, ſed ſolùm ad ſummum Pontificem, & ad epiſcopũ; ideo capitulum non admittitur in prouiſione Pœnitentiarij.

6 Quas qualitates debet habere, qui debet eligi in canonicum doctoralem?

℟. Debet eſſe Doctor, vel Licentiatus in Iure canonico per aliquam vniuerſitatem ex approbatis in Regno, ex legitimo matrimonio natus, vel diſpenſatus, moribus, ſcientia, & vita bona præditus.

7 Quod officiũ tenetur facere canonicus doctoralis?

℟. Debet facere officium aduocati pro ſua Eccleſia, & defendere Eccleſiam in omnibus litibus occurrentibus, tam pertinentibus ad bona, quam ad præeminentias Eccleſiæ. tenet Garzia de beneficijs. tomo 5. p. 5. c. 4.

8 Canonico doctorali debet dari ab Eccleſia aliquod ſtipendium pro occupatione, pro petitionibus, pro informatione Iuris facta in fauorem Eccleſiæ?

℟. Nullum ſtipendium debet dari ab Eccleſia præter præbendam, quam alij percipiunt; ratio eſt, quia illa præbenda datur loco ſalarij, & ſtipendij. tenet Garzia de beneficijs, vbi ſupra, cum alijs.

9 Canonicus doctoralis ſi ſit occupatus in defenſione alicuius litis, debet ne haberi pro pręſenti in choro, & quid lucratur?

℟. Debet haberi pro præſenti, & lucratur groſſam, & diſtributiones quotidianas, ſicut alij; ratio eſt, quia tantum lucrantur, qui cuſtodiunt caſtra, quantum, qui ſunt in pugna. tenet Garzia vbi ſupr.

10 Si canonicus doctoralis vadat ad curiam Regis perſonaliter, vel ad aliam ciuitatem ad defendendã negotia ſuæ Eccleſiæ, quid lucratur?

℟. Lucratur totam præbendam, & ſtipendium, vel ſalarium, quod lucrãtur alij canonici, ſi id facerent, & illud iter pro Eccleſia ſubirent; ratio eſt, quia præbenda datur illi ſolùm propter præſentiam, & aſſiſtentiam, quam facit in Eccleſia, & propter negotia, quæ ibi tractat; at verò, quando facit iter extra ſuam domum, debet lucrari, quod alij lucrantur. tenet Garzia de beneficijs, vbi ſupra.

11 Canonicus Concionator quas qualitates debet habere?

℟. Debet eſſe Licentiatus, vel doctor in ſacra Theologia,

logia, peritus in concionando, qui non ſolum verbo, ſed ſanctitate, & exemplo populum ædificet. tenet Grazia de beneficijs, vbi ſupra.

12 Quibus diebus tenetur concionari, & in qua Eccleſia?

℞. Solùm in Eccleſia maiori, & in alia Eccleſia, vel monaſterio, vbi capitulum perſonaliter aſſiſtit, & tenetur concionari diebus feſtiuis, & ſolemnibus poſitis in Bulla ſuæ fundationis, & in hoc ſeruanda eſt conſuetudo cuiuſcumque Eccleſiæ, quæ facit ius. tenet Carzia de beneficijs, vbi ſupra.

13 Si canonicus concionator voluerit ſemper cōcionari, & non relinquere, vt alij Religioſi, & concionatores concionentur in Eccleſia maiori, quid agendum?

℞. Licèt ipſe canonicus ſit Rector, & Gubernator, Dominus, & Dux illius Cathedræ, vbi concionatur, tamen in hoc ſeruanda eſt conſuetudo Eccleſiæ, ſicut in alijs negotijs, cum cibum quotidianum faſtidium generet, & ſic talis canonicus tenetur ſe cōformare Regulæ, quam obſeruauerunt ſui anteceſſores.

14 Si in electione præbendæ doctoralis lecturæ, vel concionatoris, quæ pertinent ad Epiſcopum, vel capitulum, ſint paria ſuffragia, quid agendum?

℞. De hoc dixi latè, lib.4. cap. de electione, & electi poteſtate à num.24. & infra.

15 In electione iſtorum canonicorum quomodo aſſiſtit Epiſcopus in capitulo, & quam vocem habet æqualem cum vno canonico, vel æqualem cum omnibus canonicis?

℞. De hoc dixi latè lib.4. c.28. num.22. & infra.

16 In concurſu iſtorum canonicorum quando electio fit per concurſum, tenetur ne vnus canonicus ferre ſuffragium pro digniori, an ſufficit ferre ſuffragium pro digno?

℞. De hoc dixi latè lib.4. cap.42. de examine, & prouiſione parochialis Eccleſiæ, vbi quod Epiſcopus poteſt facere in electione Parochi poteſt, & debet facere canonicus in electione ſui canonici.

CAPVT XXXIV.

De lectore Sacræ Scripturæ in Cathedralibus, & collegiatis.

1 QVis debet eligere canonicum lectorem ſacræ ſcripturæ?

℞. Epiſcopus, & capitulum per ſuffragia ſecreta ſecundum morem Eccleſiæ.

2 Si in electione Theologi inter Epiſcopum, & capitulum in aliqua re fuerit controuerſia, quid agendum?

℞. Ad Metropolitanum recurrendum.

3 Si aliquis eligatur in canonicum lectorē per ſuffragia ſecreta, factus canonicus debet ne iterū examinari ab Epiſcopo?

℞. Non, quia congregatio concilij ſuper c.13. ſeſſ.27. ſenſit, eos non eſſe examinandos, cum iam ſint electi, vt examinent alios.

4 Vbi ante Concilium Trid. inſtituta, & dotata fuit electio ſacræ ſcripturæ, quid agendum?

℞. Epiſcopus cogat obtinentes, vt illam per ſe ipſos legant, & ſi idonei non fuerint, per ſubſtitutos idoneos ſub pœna priuationis fructuum. Trindent. ſyn. ſeſſion.5. cap.1.

5 Cum primum vacauerit talis Cathedra, quę conſtituta fuit ante concilium, cui debet conferri?

℞. Solum perſonæ idoneæ, quæ per ſe ipſam poſſit legere ſacram ſcripturam, & interpretari, aliàs prouiſio aliter facta nulla erit. Triden. ſynod. ſeſſ.5. c.1.

6 In Eccleſijs Cathedralibus, vbi ante Concilium Trident. nullum ſalarium lectori aſſignatum fuit, quid agendum?

℞. Debet aſſignari, & conſtitui præbenda primò vacatura pro lectore Theologiæ. Trident. ſyn. ſeſſ. 5. c.1. de reform.

7 Si talis præbenda ſit tenuis, & non ſufficiens ad ſubſtentationem alicuius Doctoris, quid agendum?

℞. Epiſcopus cum conſilio capituli vniat aliquod beneficium, vel conſtituat aliquam contributionē perſoluendam à Beneficiatis ſuæ diœceſis vſq; ad ſufficientem ſubſtentationem talis Doctoris. Trid. ſynd. ſeſſ.5. c.1. vbi ſupra.

8 In Eccleſijs, vbi præbendæ non ſunt æquales, ſed optantur à canonicis, debet ne vniri præbenda primò vacatura, an vltima?

℞. Vltima, quia concilium per hoc decretum non ſubſtulit canonico antiquiori ius optandi, ſed applicauit Theologo legenti primam præbendam. Trid. ſyn. ſeſſ.5. c.1. de reform.

9 Si aliquis lector ſacræ Theologiæ optauerit aliquam præbendam, & moriatur, talis præbenda, cū ipſe mortuus eſt, debet nè dari, & conferri Theologo ſuo ſucceſſori?

℞. Non, quia qualitas, & priuilegia optionis, non veniunt alij canonico ratione lecturæ, ſed ratione canonicatus.

10 Si præbenda Theologalis fuerit ditior alijs præbendis, vel habuerit aliquas qualitates, & commoda relicta ab aliquibus teſtatoribus ad adminiſtrationē Hoſpitalis, vel alicuius operę pię, mortuo Theologo, poteſt nè optari ab aliquo canonico illius Eccleſiæ?

℞. Non, quia qualitates illius præbendæ ſequuntur qualitates perſonæ ad hoc officium electæ. Garzia de beneficijs. tom.6. c.4. p.5. num.132.

11 Quando in præbendis Theologalibus, & magiſtralibus ſunt aliqua onera iniuncta, debent ne illa derogari?

℞. Negatiuè, nam nec in præbendis, nec in beneficijs onera ſunt deroganda. Trid. ſynod. ſeſſ.5. cap.1. de reform.

12 Si ante electionem magiſtri Theologiæ fuerint inſtitutæ aliæ lectiones, debent ne ratione huius inſtitutionis ceſſare dictæ lectiones?

℞. Non, immò legi debent, ſicut prius. Trid. ſyn. ſeſſ.5. c.1. vbi ſup.

13 In Eccleſia Collegiali quid agendum de lectore Sacræ Scripturæ?

℞. Idem, quod in Cathedrali, quia eadem eſt neceſſitas. Trid. ſy. ſeſſ.5. c.1.

14 In Eccleſijs Collegiatis, & inferioribus, quis debet cogere, & punire Cathedralicos, vt ſuum officium faciant?

℞. Epiſco-

℞. Epiſcopus: etiam ſi talis Eccleſia exempta ſit. Concil. vbi ſup.

15 Docentes ſacram Theologiā in publicis ſcholis, quæ priuilegia habent?

℞. Si habeant canonicatum, vel beneficium percipiunt omnes fructus in abſentia. Trid. ſynod. ſeſſ. 5. c. 1. de reformat.

16 Si vacauerit aliqua præbenda, debet ne conferri primo Theologo, an Pęnitentiario?

℞. Pęnitentiario propter magnam, & maiorem eius neceſſitatem, quia plures confitentur ſua peccata, quam audiunt Theologiam.

17 Canonicus Theologus per quot mēſes poteſt vacare à lectionibus?

℞. Per tres menſes, ſcilicet, Iulij, & Auguſti, & Septembris.

18 Canonicus Theologus, vt ſatisfaciat ſuo muneri, debet legere Theologiam poſitiuam, vel ſcholaſticam?

℞. Poſitiuam, ſed ſi ex neceſſitate legat ſcholaſticā concilio ſatisfacit. Garzia vbi ſup. num. 156.

℞. Epiſcopus. DD. ſuper c. 1. ſeſſ. 5.

20 Si non inueniatur Theologus ſęcularis idoneus ad obtinendam præbendam Theologalē, quid agendū?

℞. Epiſcopus, & capitulum poterunt conſtituere aliquem regularem doctum, qui doceat ſacram ſcripturam in Eccleſia Cathedrali, ſed debent illi dari omnes fructus illius præbendæ.

CAPVT XXXV.

De lectione Sacræ Scripturæ in Monaſterijs, & publicis ſtudijs.

1 IN monaſterijs monachorum debet inſtitui hęc lectio ſcripturæ?

℞. Si commode fieri poteſt, debet. Trident. ſynod. ſeſſ. 5. cap. 1. de reformatione.

2 Si Abbates negligentes fuerint, quis debet eos compellere?

℞. Epiſcopus tanquam ſedis Apoſtolicæ Delegatus adhibitis opportunis remedijs. Concilium. vbi ſup.

3 Lector in monaſterijs debet ne approbari ab Epiſcopo de ſcientia, moribus, & vita?

℞. Non, ſed à ſuo ſuperiori. Trident. ſynod. ſeſſ. 5. c. 1. de reformatione.

4 In publicis ſtudijs, & vniuerſitatibus ſi hęc lectio ſacræ ſcripturæ non ſit inſtituta, quid agendum?

℞. De nouo debet inſtitui, tanquam res neceſſaria, & à concilio commendata. Trid. ſyn. ſeſſ. 5. c. 1. vbi ſup.

5 In Eccleſijs Collegiatis de iure patronatus laicorum, debet ne aſſignari præbenda pro Theologo lectore, & Pœnitentiario?

℞. Neceſſariò debet, quia eadem neceſſitas eſt, quæ in Eccleſiijs Cathedralibus, & tales Eccleſiæ Collegiales his perſonis ſimiliter honorantur, ac præſtantiores fiunt. DD. ſuper. cap. 1. ſeſſion. 5. Concil. Trident.

CAPVT XXXVI.

De lectore Grammaticæ.

1 SI in aliqua ciuitate, vel diœceſi lectio Theologię commodè haberi non poſſit, quid agendum?

℞. Tunc Epiſcopus de conſilio capituli eligere Magiſtrum grammaticum, qui ſcholaſticos pauperes, & clericos grammaticam doceat. Trid. ſynod. ſeſſ. 5. c. 1. vbi ſup.

2 Vnde debet ſubſtentari talis Magiſter?

℞. Epiſcopus poteſt vnire illi aliquod beneficium, ita tamen, quòd onera beneficij adimpleantur, vel de ſua menſa, vel de menſa capituli, & aſſignare illi congruum ſalarium. Trid. ſynod. ſeſſ. 5. c. 1. vt ſupra.

3 Talis Magiſter Grāmaticæ quamdiù poteſt percipere fructus dicti beneficij?

℞. Quamdiù docuerit, & legerit, & nō amplius, quia datur illi non titulus, ſed loco ſalarij & ſtipendij. Trid. ſyn. ſeſſ. 5. c. 1. de reform.

4 Talis Magiſter quas qualitates debet habere?

℞. Debet ab Epiſcopo examinari, & approbari de vita, moribus, & ſcientia. Trid. ſynod. ſeſſ. 5. capit. 1. de reform.

5 Ad legendam grammaticam poteſt ne conſtitui Parochus, qui curam animarum habeat, etiam ſi ponat Vicarium idoneum?

℞. Negatiuè, etiam ſi talis Parochus poſſit in diebus ſolemnibus aſſiſtere per ſe ipſum in Eccleſia, ſed ſi poſſit facere vtrumque officium, poterit conſtitui Parochus idoneus. DD. ſuper c. 1. ſeſſ. 5.

6 Ludi magiſtri qui prima rudimenta grammaticę in locis priuatis docent, debent ne ab Epiſcopo examinari?

℞. Debent de vita, moribus & ſcientia, & facere profeſſionem fidei, ſicut alij docentes altiores ſcientias, ex Bulla Pij V. Pont. Maxim.

CAPVT XXXVII.

De Canonico pœnitentiario.

1 POenitentiarius ad quid debet inſtitui in omnibus Eccleſijs Cathedralibus?

℞. Ad audiendas confeſſiones. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 8. de reform.

2 Pœnitentiarius quas qualitates debet habere?

℞. Debet eſſe doctor, vel Licentiatus in ſacra Theologia, vel Iure canonico, & debet habere quadraginta annos ætatis. Trid. ſynod. ſeſſ. 24. c. 8. de refor.

3 Pœnitentiarius poteſt obtinere dignitatem ſimul cum canonicatu in Eccleſia, in qua eſt conſuetudo, vt aliquis poſſit obtinere canonicatum, & dignitatem ſimul?

℞. Requiritur, vt Summus Pontifex diſpenſet; quia cum ſit officium tam neceſſarium, perſona penitentiaria

tiaria alia dignitate occupari non poteſt ſine diſpẽſatione Pontificis, ex declaratione Cardinalium congregationis concilij.

4 Si Pœnitentiarius nominetur in aliqua Eccleſia, & illi vniatur præbenda, dum vacat dicta præbenda, ad quid tenebitur?

℞. Ad exercendum officium pœnitentiarij, tanquam ſi illam haberet.

5 Quando vacat Pœnitentiarius, prouiſio ad quem pertinet?

℞. Ad Summum Pontificem in ſuis menſibus, & ſimiliter ad Epiſcopum in ſuis menſibus ſine conſenſu capituli. Zerola in praxi p.1. verſ. Pœnitentiarius. numero 3.

6 Si capitulum habeat ſimultaneam cũ Epiſcopo, & collatio præbendarum pertineat ſimul ad Epiſcopum, & ad capitulum, & cõtingat in quatuor menſibus vacare præbendã Pœnitentiarij, quid agendũ?

℞. Electio Pœnitentiarij tunc pertinebit ad Epiſcopum, & capitulum, ſicut ante concilium pertinebat, quia per vnionem præbendæ non tollitur partibus ius prouidendi. Garzia de benefic. tom. 1. p.5. cap.4. num. 161. & 162. & cap.6. num.3.

7 Quando capitulum habet ſimultaneam, & vacat canonicatus Pœnitentiarij ſede vacante, ſi prouideatur a capitulo, talis prouiſio erit ne valida?

℞. Ad eius integram validitatem requiritur Bulla Apoſtolica. Garzia de beneficijs. to. 1. p.5. c.4. nu.145.

8 Pœnitentiarius tenetur ne mane, & veſpere reſidere in loco conſueto ad audiendas confeſſiones certis horis deſignatis?

℞. Hoc relinquitur arbitrio Epiſcopi, qui conſiderata neceſſitate prouidebit. Garzia de beneficijs. tom. 1. p.5. c.4. num. 117.

9 Pœnitentiarius quando habendus eſt pro præſenti in choro?

℞. Solùm quando audit confeſſiones in ſua Eccleſia, ſiue illas audiat in loco conſueto, ſiue aſſignato in alio loco dictæ Eccleſiæ. Garzia vbi ſup. num. 123.

10 Pœnitentiarius ſi aſſiſtat in loco aſſueto expectans pœnitentes, & ibi dicat officium priuatum, vel Miſſam, habebitur ne vt præſens in choro?

℞. Negatiuè, quia præſentia illi datur ſolùm quando exercet officium Pœnitentiarij. Garzia vbi ſup. n.124.

11 Pœnitentiarius, dum aſſiſtit in ſua cathedra ad audiendas confeſſiones, debet ne habere in manu baculum, vel virgam in ſignum iuriſdictionis?

℞. In hoc ſeruanda eſt conſuetudo Prouinciæ. Garzia vbi ſup. num. 117.

12 Pœnitentiarius tenetur ne audire omnes pœnitẽtes, vel ſolùm illos, qui habent caſus reſeruatos?

℞. Omnes; quia inſtitutio Pœnitentiarij ad vtilitatẽ omnium facta fuit. Garzia vbi ſup. num. 117.

13 Pœnitentiarius poteſt ne abeſſe ab Eccleſia per tres menſes?

℞ Poterit gaudere priuilegio cæterorum canonicorũ, licèt aduertendum ſit, tempore Aduentus, Quadrageſimæ, Reſurrectionis, Aſcenſionis, & Pentecoſtes, & quatuor anni temporibus, eum debere aſſiſtere in Eccleſia, quia tunc frequentantur confeſſiones. Garzia vbi ſup. num. 122.

14 Pœnitentiarius poteſt abſoluere à caſibus Epiſcopo reſeruatis abſolutè, ex ea ratione ſolùm, quòd ſit Pœnitentiarius?

℞. Non ſine licentia Epiſcopi, quia electio Pœnitentiarij non dat illi hanc authoritatem, ſed ſolum conſtituit perſonam aptam, vt Epiſcopus ex ſua voluntate poſſit illi committere caſus reſeruatos. Zerola in prax. p.1. verſic. Pœnitentiarius. q.4.

15 Si Epiſcopus ſolum ſibi reſeruauit aliquem caſum, poterit ne Pœnitentiarius abſoluere ab illo caſu?

℞. Negatiuè, ſine licentia expreſſa Epiſcopi, quia in inſtitutione Pœnitentiarij, non fuit ablata Epiſcopo facultas reſeruãdi ſibi aliquos caſus. Zerola vbi ſup.

CAPVT XXXVIII.

De Canonicis Eccleſiæ Cathedralis, vel Collegiatæ.

1 Canonici quales ſunt eligendi?

℞. Viri bonæ vitæ, & honeſtæ, & ſi fieri poteſt, Doctores, vel Licentiati in Iure canonico, vel ſacra Theologia, habentes ordinem ſacrum tali canonicatui annexum. Trident. ſynod. ſeſſ.24. cap.12. de reform.

2 Canonici quam Parochiam habent?

℞. Eccleſiam Cathedralem, & ibi debent ſumere ſacramenta, infirmi, & ſani, licèt habeant domum habitationis in aliqua alia Parochia.

3 Canonici quomodo vocantur?

℞. Eccleſiæ ſenatus propter magnam authoritatem, & dignitatem præbendæ, quia ipſi repræſentant Eccleſiæ ſenatores, & ſic vita, & honeſtate alios debent antecellere. Trid. ſynod. ſeſſ.24. cap.12.

4 In quibus caſibus debet Epiſcopus adhibere ſibi duos canonicos?

℞. Primò; in conſtituendo cantu, in modo modulandi cantum figuratum, in fouenda lege permanendi in choro, dum concilium Prouinciale nõ fit de cõſilio duorum canonicorum, Epiſcopus in his procedere debet. Trid. ſyn. ſeſſ.24. c.12. Secundò in regendo ſeminarium ſeſſ.23. c.18. Tertiò in procedendo cõtra aliquem canonicum in Eccleſia, quæ gaudet priuilegio adiunctorum. Quartò in conuertendo legata in alios pios vſus. Trid. ſyn. ſeſſ.14. c.4. ſeſſ.25. c.4. de reformat.

5 Ad obtinendum canonicatũ quæ ætas requiritur?

℞. Ad minus vigeſimiſecundi anni, vel illa ætas, quæ requiritur ad obtinendum ordinem annexum tali canonicatui. Trid. ſynod. ſeſſ.24. c.12. de reformat.

6 Si aliqua Parochia vnita ſit canonicatui, vel dignitati, quam ætatem debet habere prouiſus de tali canonicatu?

℞. Si cura animarum non exerceatur per ipſum, ſed per Vicarium, ſufficit attingere viginti duos annos, quia annexum ſequitur naturam principalioris.

7 In Collegiatis, quæ ætas requiritur ad obtinendum canonicatum?

℞. Concil. Trid. in Collegiatis nihil innouauit, quia in c.12. ſeſſ.24. ſolum loquitur de Eccleſijs Cathedralibus, & ſic hoc eſt relictum in terminis Iuris cõmunis, & ſecundum ius commune ſufficit habere decimumquartum annum. DD. ſuper cap.12. ſeſſ.24. Concil. Trident.

8 Qui ob-

8 Qui obtinet beneficium, vel Canonicatũ ante ętatem, quam pœnam incurrit?

℞. Solùm tenetur intra ſex menſes reſignare, nulla ſibi reſeruata penſione. DD. ſuper c. 12. ſeſſ. 24.

9 Canonici Eccleſiæ Collegialis in Romana Curia, vel Cathedralis extra Curiam, quam honorem, & locum debent habere?

℞. Canonici Eccleſię Collegialis, quę ſita eſt Romę, ſunt præferendi extra Curiam Canonicis Cathedralium propter honorem Romanæ Curiæ, & Summi Pontificis. DD. ſuper c. 12. ſeſſ. 24. Concil. Trid.

10 In locatione domorũ Eccleſię, vel bonorum immobilium, quis eſt præferendus, Canonicus reſidens, vel Canonicus abſens?

℞. Canonicus qui actualiter reſidet, præferendus eſt Canonico, qui nón reſidet, & ſæcularibus etiam, ſi domus detur in vitam, vel ad tempus limitatum.

11 Poſsũt Canonici obire munus alterius Canonici?

℞. Poterit aliquis Canonicus dicere Miſſam, facere functionem, quam alius debebat facere, ſed non poterit pro alio Canonico reſidere.

12 Epiſcopus, vel Canonicus, vel Presbyter, qui ad alienam Eccleſiam negotij cauſa migrauit, in quo loco debet ſedere, & quo honore eſt afficiendus?

℞. In proprio gradu, quem habet in ſua Eccleſia, & honorificè ad omnia eſt inuitãdus à Canonicis illius Eccleſiæ, & magno cum honore tractandus; quia maior honor debetur hoſpitibus, quàm proprijs, vt habetur in c. Epiſcopi. 7. q. 1.

13 Poſſunt Canonici in die Cineris, vel Cęnæ Domini remittere ſibi ad inuicem fructus malè perceptos, & diſtributiones eorum?

℞. Hæc conſuetudo petendi veniam alterutrum intelligi debet de rebus ſcandaloſis, & de offenſis ad inuicem factis verbo, animo, vel opere; ſed non de fructibus malè perceptis, vel de non reſidendo DD. ſuper c. 12. ſeſſion. 24. Concil. Trid.

CAPVT XXXIX.

De ordine ſuſcipiendo à Canonicis.

1 QVis debet in Eccleſijs Cathedralibus cõſtituere ordinem ſacrum omnibus Canonicis, & dignitatibus?

℞. Epiſcopus cum conſilio capituli. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 12. de reform.

2 Si quis prouiſus ſit de Canonicatu, intra quod tẽpus tenebitur ſuſcipere ordinẽ annexũ tali canonicatui?

℞. Ad minus intra annũ. Trid. ſy. ſeſſ. 24. c. 12. vbi ſup.

3 In hac diſtributione ordinum quid debet Epiſcopus obſeruare?

℞. Quod ſaltẽ maior pars Canonicor. ſint Presbyteri; cęteri verò Diaconi, & Subdiaconi. Trid. ſy. vbi ſup.

4 Facta ſemel hac diſtributione ordinũ ab Epiſcopo conſilio capituli poteſt ne iterum fieri?

℞. Negatiuè, quia iam quælibet prebenda habet ordinem ſibi annexum in perpetuum, & cõmiſſio data à Concilio ſecuta eſt ſuum factum Trid ſyn. vbi ſup.

5 In Eccleſijs vbi eſt conſuetudo, vt omnes ſint Presbyteri, vel maior pars, debet nè fieri ab Epiſcopo iſta ordinum diſtributio.

℞. Non debet tolli talis conſuetudo, quia laudabilius eſt, vt omnes ſint Presbyteri. Trid. ſyn. vt ſup.

6 In Eccleſijs Iuris patronatus laicorum fundatis ante concilium, debet nè Epiſcopus exequi decretũ. Concil. Trid. ſeſſ. 24. c. 12. & diſtribuere cuilibet Canonicatui ordinem ſacrum?

℞. Negatiuè, quia tales Eccleſiæ debent ſeruare ſuã fundationem, & concilium in dicto decreto, loquitur de Cathedralibus, non de Eccleſijs de iure patronatus laicorum, vbi voluntas teſtatoris adimplẽda eſt, quia de ſuis proprijs bonis fundauit Eccleſiam.

7 Si aliquis Canonicus in ſua præbenda habet annexum ordinem Subdiaconatus, poterit nè compelli ab Epiſcopo, vt ſubeat Diaconatus, & Presbyteratus ordinem?

℞. Non, quia ipſe iam ſatisfacit muneri ſuo, & ad amplius non tenetur.

8 Si aliquis Canonicus in ſua præbenda habet annexum ordinem Subdiaconatus, & ipſe pro ſua deuotione aſcendat ad Presbyteratum, tenebitur nè cantare Epiſtolas annexas ſuæ præbendæ?

℞. Tenebitur ſatisfacere ſuo muneri, cum illa præbenda in perpetuum ſubeat tale onus. Trident. ſyn. ſeſſ. 24. cap. 12. de reformat.

9 Canonicus, qui non ordinatur ordine ſacro annexo ſuæ præbendæ, qua pęna punitur?

℞. Ter admonitus ab ordinario priuatur præbenda. DD. ſuper c. 4. ſeſſ. 22. c. cum ex eo, de electione in 6.

10 Canonicus, qui non eſt ordinatus ordine ſacro, poteſt ne habere vocem in capitulo?

℞. Non. Trid. ſyn. ſeſſ. 22. cap. 4. de reformat. c. ex eo, quod, de electione in 6.

11 Portionarij in Eccleſijs Cathedralibus, debent nè habere ordinem annexum?

℞. Debent, ſi erant Canonici. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 12. de reformat.

12 In Eccleſijs, vbi eſt conſuetudo, vt Canonicus Diaconus antiquior præcedat Canonicos ſacerdotes recentiores, debet nè mutari ab Epiſcopo?

℞. Non, licèt hæc conſuetudo ſit contra capita ſtatuimus, de maioritate, & obed. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. cap. 12. ſeſſ. 22. c. 3. de reform.

13 Si Canonicus habeat Diaconatum annexum ſuæ præbendæ, & vult aſcendere ad Presbyteratum, debet nè iterum examinari?

℞. Debet, quia magis requiritur ad ordinem ſuperiorem, quam ad inferiorem. DD. ſuper c. 12. ſeſſ. 24.

14 Quando Concilium ſeſſ. 24. c. 12. præcipit, vt omnes canonici, & Portionarij habeant ordinem annexum, loquitur nè de dignitatibus, & de dimidijs Portionarijs?

℞. Non poterit Epiſcopus illi tribuere ordines ſacros inter dignitates, & dimidios Portionarios, quia cum ſit onus, imponi non debet his, cum quibus non loquitur, ſed debet relinqui, vt ſancitum eſt in iure cõmuni. DD. ſuper. c. 12. ſeſſ. 24. Conc. Trid.

15 Quando poteſt Canonicus puniri non ſuſcipiens ordinem ſacrum?

℞. Poſtquam diſtributi fuerint ordines ab epiſcopo, & non ante, quia nemo cadit in culpam, donec ei præcipiatur. DD. ſuper cap. 12. ſeſſione 24.

CAPVT XL.

De ſeruitio Epiſcopo preſtando.

1 POteſt Epiſcopus habere in ſuo famulatu, & adiutorio aliquos Canonicos?

℟. Poterit habere tantum duos, vbicumq; ambulauerit, etiam extra Eccleſiam Cathedralem.

2 Iſti Canonici quid lucrabuntur?

℟. Fructum, ſeù groſſam ſuæ præbendæ, ſed non diſtributiones quotidianas. Abb. in c. ad audientiam, de clericis non reſidentibus. num. 1. & 5.

3 Si tota prębenda cōſiſtat in diſtributionibus quotidianis, iſti Canonici quid debent percipere?

℟. Duas partes præbendæ, & tertia Canonicis reſidentibus danda erit.

4 Qui debet ſeruire Epiſcopo celebranti, & Pontificalia exercenti?

℟. Dignitates, Canonici, & Portionarij ſuæ Eccleſiæ, quilibet in ſuo gradu, ſic declarauerunt Illuſtriſſimi Cardinales congregat. Concilij.

5 Si Epiſcopus celebret Pontificalia extra ſuam Eccleſiam in aliqua Eccleſia priuata, qui debent ei inſeruire, ſi celebret ordines?

℟. Si ſit in ciuitate, in qua eſt Eccleſia Cathedralis, debent ei inſeruire Canonici, & dignitates, qui illi ſeruiebant in propria Eccleſia. DD. ſuper capit. 12. ſeſſion. 24.

6 Si Epiſcopus celebret Miſſam priuatam in ſua Eccleſia, vel extra, vel in oratorio ſuo, tenentur ne Canonici aſſiſtere?

℟. Non, ſed ſui famuli. DD. ſuper c. 12. ſeſſ. 24.

7 Quis debet nominare aſſiſtentes, & reliquos ad Pontificalia exercenda?

℟. In hoc ſeruanda eſt conſuetudo Eccleſiarum, & ſi nulla ſit conſuetudo, ſeruandum eſt, quod diſponit ceremoniale Romanum. Doctores ſuper capitul. 12. ſeſſion. 24.

8 Quoties debent dignitates, & Canonici Epiſcopum comitari?

℟. Quoties Epiſcopus publicè, & Pontificaliter indutus diebus feſtiuis, & ſolemnibus voluerit adire Eccleſiam, & aſſiſtere horis diuinis, & Miſſæ ſuæ, debent eum comitari. DD. ſuper c. 12. ſeſſ. 24.

9 Ex quo loco debent eum comitari?

℟. Si domus Epiſcopi prope Eccleſiam ſit, ex ſuo cubiculo vſque ad Eccleſiam, & in reditu vſque ad oſtium domi Epiſcopi; ſi domus Epiſcopi diſtet multum, ita vt equo inſidens veniat, tunc ratio poſtulat, vt eum expectent ad primam portam Eccleſiæ, & ibi eu honorificè ſuſcipiant. DD. ſupe c. 12. ſeſſ. 24.

10 Quando Epiſcopus diebus feriatis priuatim venerit ad Eccleſiam, quid agendum?

℟. Nonnulli Canonici debent venire ad oſtium Eccleſiæ, & eum comitari, idemq; in reditu obſeruadu.

11 Quis debet conſtituere horam, in qua Canonici debent venire ad aſſociandum Epiſcopum?

℟. Epiſcopus ipſe pro ſua prudentia prouidere debet, vt horæ Canonicę opportuno tempore dicantur, ne populus expectet, neque Canonici notabiliter detineantur. Doctores ſuper cap. 12. ſeſſ. 24.

12 Quando debent incipere Canonici cātare horas, veniente Epiſcopo ad Eccleſiam?

℟. Statim, cum Epiſcopus ingreſſus fuerit chorum, & ſederit in ſua ſede.

13 Quis debet dare Hyſopum Epiſcopo ingredienti Eccleſiam?

℟. Si veniat cum comitatu ſolemniter indutus, vnus ex dignitatibus; ſi verò priuatè veniat, aliquis capellanus. DD. ſuper c. 12. ſeſſ. 24.

CAPVT XLI.

De reſidentia Canonicorum.

1 QVi tenentur ad reſidentiam perſonalem in Eccleſijs Cathedralibus, & Collegiatis?

℟. Omnes Dignitates, Canonici, & Portionarij, & medij portionarij. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 12. de refor.

2 Canonici collegiatarū, Abbates regulares qui habent præbendam in Cathedralibus, vel Collegiatis, tenentur ne ad reſidentiam?

℟. Tenentur. Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 12. de reformat.

3 Capellani & miniſtri inferiores ſeruientes Eccleſiæ, tenentur nè ad reſidentiam ſicut Canonici?

℟. Tenentur, ſi habeant congruam ſubſtentationem ab Eccleſia. DD. ſuper c. 12. ſeſſ. 24.

4 Beneficiati ſimplices tenentur nè ad reſidentiam?

℟. Negatiuè. Abb. in c. clericos de cler. non reſid. n. 3.

5 Poteſt Epiſcopus alicui dare facultatem de non reſidendo?

℟. Non, neque dare facultatem, vt alius reſideat pro illo. Abb. in c. cū ad hoc, de clericis non reſident. n. 4.

6 Gratię, & diſpenſationes de non reſidendo, quando valent?

℟. Quando ſunt temporales, & non perpetuæ, & quando ſunt conceſſæ à Summo Pontifice ex rationabilibus cauſis, & dictæ ſunt approbandæ coram ordinario. Trid. ſyn. ſeſſ. 6. c. 2. Abb. in c. cum ad hoc, de clericis non reſidentibus. num. 4.

7 Tunc Epiſcopus quid debet facere?

℟. Deputare Vicarium idoneū in tali beneficio tanquam ſedis Apoſtolicę Delegatus Trid. ſy. ſeſſ. 6. c. 2.

8 Poteſt Epiſcopus cōcedere, vt Canonici dimidiatim Eccleſiæ ſeruiant?

℟. Poteſt, dum tamen toto anno vltra bimeſtre non abſint ab Eccleſia, & dummodo tempore abſentiæ diſtributiones non recipiant. DD. ſuper c. 12. ſeſſ. 24.

9 Poteſt Epiſcopus cogere dignitatem, vel Canonicum, qui amittit diſtributiones quotidianas, vt vltra has pœnas, nihilominus reſideat in ſua Eccleſia?

℟. Poterit procedere per iuris remedia vſq; ad priuationem. Trid. ſyn. ſeſſ. 21. c. 3. de reform.

10 Si Canonicus celebrat Miſſam priuatam tempore horarum, lucratur nè diſtributiones quotidianas?

℟. Non, niſi celebret de licentia Decani, quam debet dare rarò, & pro legitima cauſa. Abb. in c. cum olim, de ſent. & re iudicata. num. 2. & 3.

11 Canonicus legens in publica vniuerſitate habetur ne pro præſenti, & quid lucratur?

℟. Groſſam præbendæ tantum, & ſi omnis præbēda conſiſtat

conſiſtat in diſtributionibus quotidianis, amitit tertiam partẽ. Nau.in manual. c.25.nu.121.Emanuel. in ſum.tit.1.c.33.nu.2.tit.2.c.36. num.2.

12 Hoc priuilegium Iuris, vt Canonici legẽtes in publica vniuerſitate lucrentur groſſam prębendę,cum quibus canonicis intelligitur,cum canonicis,qui acquirunt præbendam per oppoſitionem, vel cũ alijs canonicis,qui prouidentur ab Epiſcopo, vel à Papa abſque concurſu?

℞. Hoc priuilegium non eſt datum canonicis, & doctorali lectori, neq;pœnitentiario, qui per ſuffragia prouidentur in Eccleſijs: ratio eſt, quia iſti ſuas proprias Cathedras, & reſidentiam habent in Eccleſijs, vbi ſunt electi canonici, & ſi aliàs fructuoſa, & bona eſſet eorum electio,ſi in vna ciuitate haberent reditus,& in alia facerent fructum,& tale priuilegium datur à iure ſolùm ſimplicibus canonicis,qui non habent officium ſituatum in Eccleſia.

13 Si aliquis eligatur in canonicum alicuius Eccleſię in præbenda doctoralis lectoris, vel pœnitentiarij, & nolit venire ad reſidendum, quia conſequutus eſt Cathedram in vniuerſitate, quid debet facere Epiſcopus, & capitulum?

℞. Tranſactis tribus menſibus ſuæ abſentiæ, illum citare,& requirere. Primò, ſecundò,& tertiò,vt veniat ad reſidendum in ſua Eccleſia,& ad exercendũ ſuum officium,& ſi intra tempus legitimum non venerit, facere actum iuridicum vacationis talis præbendæ,& ponere edicta,& de nouo prouidere; ratio eſt,quia talis præbenda datą eſt à Concilio, & à Sũmo Pont.propter particulare officium,& aſſiſtentiã perſonalem,& propter neceſſitatem illius Eccleſiæ, & certo modo eſt quaſi ſtipendium alicuius Cathedræ vel lectionis. Trid.ſyn. ſeſſ.23.c.1.ſeſſ.5. c.1. de reform.Nauar.vbi ſupra.

14 Si aliquis Doctor ſit in aliqua vniuerſitate, & in eadem ciuitate ſit Eccleſia Cathedralis,poterit obtinere duas Cathedras, vnam in Eccleſia, alteram in vniuerſitate, & legere duas lectiones?

℞. Si poſſit ſatisfacere in Eccleſia Cathedrali, & in vniuerſitate, benè poterit legere duas lectiones, & regere Cathedram,& ſeruire canonicatui;ratio eſt, quia facto ſeruitio ſibi debito in Eccleſia, illud tempus, quod ſupereſt, poteſt conſumere in legendo, ſicut alius canonicus conſumit in alijs rebus ſibi benè viſis, & canonico lectori non eſt imponenda maior reſidentia, quàm alij canonico ordinario.

15 Canonici, qui in eadem ciuitate, in qua habent canonicatum, dant operam litteris,gaudent nè priuilegio præſentiæ?

℞. Non,quia ſolum datum eſt ſtudentibus in publica vniuerſitate, quia expectatur magnus fructus, cum ſint ibi magni magiſtri, & magna ſcientia. Nauarr. loco allegato. cap.tuę fraternitatis,de cleric.non reſidentibus.

16 Si in eadẽ ciuitate ſit Vniuerſitas, & Eccleſia Cathedralis,gaudebunt ne eodem priuilegio?

℞. Gaudebunt,quia cõmoditas loci non tollit priuilegium. Rebuffus in Prax.tit.de diſpenſationibus de non reſidentia. num. 25.

17 Quid debet ſeruare Canonicus, qui petit facultatem ſtudendi.

℞. Primò, ſupponitur, quòd non habeat triginta annos ætatis, niſi prius cęperit ſtudere alicui ſcientiæ. Secundò,vt det operam Theologiæ,vel Iuri canonico. Tertiò, vt licentia ſit ad quinquennium tantum. Quartò, ſi habeat miniſterium in Eccleſia, eligatur Vicarius idoneus cum cõgrua portione.Rebuffus in tract. de priuil.ſcholaſticor.& Nauar.loco allegato.

18 Studentes quot annis poſſunt abeſſe?

℞. Quinq; annis à die,quo cęperunt dare operam litteris. Nauarr.loco allegat.

19 Hæc facultas poſt Concil.Trid. poteſt nè concedi Parochis his conditionibus?

℞. Non, quia habent arctiorem reſidentiam?

20 Canonicus abſens ſtudiorum cauſa,tenetur ad reſidentiam per ſubſtitutum?

℞. Non, quia reſidentia debet eſſe perſonalis, & ſic per ſubſtitutum ſuppleri non poteſt, cum requirat talis perſonæ in indiuiduo præſentiam. Abb.in c.licet de præben.num.9

21 Quare reſidentia canonici per ſubſtitutum ſuppleri non poteſt, & Sacramenta per ſubſtitutum ſæpè adminiſtrantur?

℞. Quia dignitas canonicatus requirit plures qualitates adhærentes tali perſonæ, quare alius pro illo ſupplere eius præſentiam non poteſt, niſi Sum.Pontifex hoc diſpenſet, & ponat alium ſubſtitutum, & coadiutorem; in Parochis verò de conſuetudine, & licentia Epiſcopi, alius clericus approbatus Parocho impedito pro eo adminiſtrat ſantiſſima Sacramenta, ſed non ſupplet, nec poteſt ſupplere reſidentiam perſonalem Parochi, quæ ſtrictior eſt.

22 Canonici, qui publicè docent in Cathedra Ius canonicum, quid lucrantur?

℞. Fructus ſuæ præbendæ, etiam ſi Cathedra,& canonicatus nõ ſint in eadem ciuitate. Rebuffus tract. de priuileg.ſcholaſticor.

23 In Eccleſijs, in quibus ex conſuetudine, vel priuilegio dicuntur horæ matutinæ ſero præcedenti, debet ne lector haberi pro præſenti?

℞. Non, ſed conſuetudo talis Eccleſiæ,vel ſtatutum ſeruandum eſt. DD. ſuper c.1.ſeſſ.5.Conc. Trid.

24 Immemorabilis conſuetudo non reſidendi excuſat a reſidentia?

℞. In Cathedralibus, & Collegiatis non excuſat, ſed in aliquibus Collegiatis ruralibus, quarum fructus tenues ſunt, poterit excuſari. DD. ſuper c.3.ſeſſ.21.

25 Canonici poſſunt nè tempore,quo recitantur horę, exigere rationem redditũ ſuarum prębendarũ?

℞. Non, quia alio tempore hoc fieri poteſt,& pro re temporali cultus diuinus non eſt defraudandus.DD. ſuper c.3.ſeſſ.21.

26 Canonicus, qui exercet curam animarum ratione ſuæ præbendæ, quid lucratur?

℞. Habetur in horis pro præſenti, dum eam tantum exercet.Trid.ſyn.ſeſſ.24. c.8.de reform.

27 Si Canonici habeant aliquas Parochiales Eccleſias in diſtricto Abbatum regularium,quis debet cõpellere eos ad reſidentiam, Abbas, aut Epiſcopus?

℞. Epiſcopus, quia Abbas non eſt Iudex Canonicorũ, cum ipſe ſit regularis, & canonici ſæculares ſubiacent Epiſcopo, ſeſſ.23.c.1.de reform.

28 Si quis perpetuò abſit ab Eccleſia, vel occultetur, ita vt moneri non poſſit, quid agendum?

℞. Debet priuari præbenda, factis monitionibus de iure neceſſarijs, & ſi non compareat facta informatione vocandus eſt per edicta. Trid.ſyn. ſeſſ.23. cap. 1.de reformat.

CAPVT XLII.

De abſentia Canonicorum.

1 CAnonicus per quot menſes poteſt abeſſe à ſua Eccleſia quolibet anno?

℞. Per tres menſes continuos, vel interpellatos ſine licentia Epiſcopi, etiam ſine expreſſione alicuius cauſæ, quia dati ſunt canonicis ad eorum requiem; ſed in Eccleſijs, vbi fuerit conſuetudo, vt minori tẽpore abſint, illa conſuedo ſeruanda eſt; quia eſt in fauorem reſidentiæ. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 1. de reform.

2 Canonici regulares gaudent priuilegio, vt poſſint ab Eccleſia abeſſe per tres menſes?

℞. Non, ſed de licentia ſuperioris poſſunt abeſſe ſingulis menſibus, quatuor dies. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. cap. 1. de reform.

3 Si aliqua Eccleſia habeat conſuetudinem, vt canonici poſſint abeſſe quatuor menſibus, debet ne talis conſuetudo reduci ad tres menſes concilij?

℞. Debet, & in eis non lucrantur diſtributiones quotidianas. ſeſſ. 23. c. 1. de refor. c. 1. de cler. non reſid. in 6.

4 Poſſunt ne omnes canonici ſimul abeſſe?

℞. Non, ſed arbitrio Epiſcopi, & capituli tempore interpellato relinquitur, ita vt Eccleſiæ ſemper ſeruiatur. DD. ſuper c. 1. ſeſſ. 23. de reform.

5 Epiſcopus poteſt dare alicui canonico maiorem licentiam abſentiæ?

℞. Ex legitima cauſa poteſt dare quatuor menſes. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 1. de reform.

6 Quam pœnam incurrunt canonici, qui vltra tres menſes abſunt à ſua Eccleſia?

℞. Si abſint per annum priuantur dimidia parte fructuum, pro ſecunda vice omnibus fructibus, pro tertia vice præbendis & incurrunt pœnas poſitas in c. 6. de clericis non reſidentibus Trid. ſynod. ſeſſ. 23. c. 1. de reform.

7 Quid lucrantur canonici his tribus menſibus abſentiæ?

℞. Groſſam, ſed non diſtributiones quotidianas, quę dantur præſentibus. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 1. de reform.

8 Canonicus carceribus detentus, quid lucratur?

℞. Si iniuſtè ſit, & per ſententiam liberetur a delicto illi poſito, lucratur groſſam, & diſtributiones quotidianas; ratio eſt, quia per illum non ſtat, quo minus non reſideat: ſed ſi iuſtè ſit detentus, lucratur diſtributiones quotidianas ad eius ſubſtentationem, & amittit groſſam, licèt illi tunc ſit ſoluenda, quando per ſententiam apparebit vltima eius culpa, quia aliter cum hæc ſit, ſimiliter pœna puniretur per hanc ante probationem, & ſententiam DD. in c. 1. ſeſſ. 23.

9 Si aliquis canonicus abſit a ſua Eccleſia animo fruendi dictis tribus menſibus, & ſuperueniat illi infirmitas, vel flumina creſcant, vel bella, vel peſtis oriatur, ita, vt per ipſum non ſtet, quid lucrabitur?

℞. Habebitur pro præſenti, quia impedito non currit damnum. DD. ſuper c. 1. ſeſſ. 23.

10 Impeditus huiuſmodi debet probare dictum impedimentum?

℞. Debet probare per legitima media facta coram Notario, Iudice, & teſtibus.

11 Senes, qui ob longam ætatem abſq; vlla infirmitate non poſſunt ſeruire, quid lucrantur?

℞. Groſſam, & diſtributiones quotidianas, ſicut infirmitas, quia ipſa ſenectus eſt infirmitas. Ioan. Andr. c. 1. de clericis non reſid. in 6.

12 Infirmi, qui ſua culpa, & exceſſu incidunt in infirmitatem, quid lucrantur?

℞. Omnia; quia non attenditur cauſa, ſed infirmitas, præcipuè cum nemo ſua voluntate infirmetur. Ioan. Andr. c. 1. de clericis non reſidentibus in 6. Abb. in c. ad audientiam, de clericis non reſidentibus num. 5.

13 Abſentes pro vtilitate Eccleſiæ, quid lucrantur?

℞. Groſſam, & diſtributiones quotidianas, quia in bello tantum lucratur, qui pugnat, quantum qui cuſtodit caſtra, & qui occupatur laborando pro Eccleſia, præſens eſt in Eccleſia. c. ex parte tua, de clericis non reſidentibus. gl. ibid. & DD. ſuper c. 1. ſeſſ. 23. Conc. Trid. de reform.

14 Inimicitię cauſa pōt canonicus abeſſe ab Eccleſia?

℞. Si inimicitia ſit capitalis, & timeatur magnum damnum, & fuerit inimicitia orta, poſtquam obtinuit canonicatum, de licentia ſuperioris poterit abeſſe tanto tempore, quanto durat inimicitia. DD. ſuper c. 1. ſeſſ. 23.

15 Inquiſitores hæreticæ prauitatis abſentes ab Eccleſia, in qua habent præbendas, vel ſi in eadem ciuitate ſit Inquiſitio, & Eccleſia Cathedralis, quid lucrantur?

℞. Groſſam, & diſtributiones quotidianas ex bulla data in fauorem fidei à Paulo III. & Pio V.

16 Inquiſitores lucrãtur ſimiliter beneficia curata, ſicut canonicatus, & Præbendas?

℞. Zabarella q. 585. num. 12. contra commune tenet partem affirmatiuam, tamen pars affirmatiua tanquam magis vera ad praxim reducitur.

17 Auditores Rotæ abſentes ab Eccleſijs, quid lucrantur?

℞. Omnia; Bulla Clem. VII. quæ incipit conuenit. Lelius de Rep. Eccl. p. 11. num. 2.

18 Collectores Generales Cameræ Apoſtolicæ, Subcollectores, Aduocati, Procuratores, Officiales, Fiſcales, Notarij ſi ſint Canonici, quid lucrantur abſentes à ſua Eccleſia cauſa ſpoliorum?

℞. Toto tempore, quo occupantur in ſpolijs præfatæ Cameræ Apoſtolicæ, lucrantur groſſam, & diſtributiones quotidianas; & eſt argumentum à minori ad maius, quia ſi qui ſeruit ſuę Eccleſię lucratur, quanto magis, qui ſeruit Eccleſiæ vniuerſali. Bulla Sixti V. data Romæ in monte Quirinali ſub anulo Piſcatoris die 8. Maij 1590. ſui Pontificatus anno 6.

19 Familiares Papæ, quos fructus percipiunt?

℞. Licèt de iure in c. cum dilectus, de clericis non reſident. percipiant omnes fructus, tamen Trid. ſy. ſeſſ. 14. c. 10. eos obligauit ad reſidentiam, & ſic tenentur impetrare conceſſionem Apoſtolicam cum expreſsè Conc. Trid. mentionem faciat quòd lucrẽtur fructus, vt præſentes.

20 Si Eccleſia patiatur penuriam miniſtrorum, & ſint aliqui priuilegiati bulla, vel breui Apoſtolico, quid erit agendum?

℞. In iſto caſu facta informatione, poterunt priuilegiati vocari ab Epiſcopo, & ſi nõ veniãt, poteſt Epiſcopus eis denegare fruct⁹, q̃a in iſto caſu ceſſat priuilegiũ, & nõ præſumitur velle Summũ Pontificem

cum dan-

cum damno Eccleſiæ, & penuria miniſtrorum, & ſeruitij, vt illi vtantur tali priuilegio. c. cum ad hoc, de clericis non reſidentibus, Abb. ibi n. 6.

21 Archidiaconus ſuam Eccleſiam viſitans, vel iura ſui Archidiaconatus, quid lucratur?

℟. Groſſam, & diſtributiones quotidianas, cùm in hoc ſeruiat Eccleſiæ in re vtili. Monet. q. 11. n. 63.

22 Beneficiatus adſens Concilio ſynodali tanquam Theologus, vel Canoniſta ſui capituli, quid lucratur.

℟. Groſſam, & diſtributiones quotidianas, quia occupatur in re graui communi, & Eccleſiæ vtili. Monet. q. 2. n. 11. & 19.

23 Examinatores ſynodales electi à ſyn. Diœceſana, ſi cauſa examinis abſint à choro, quid lucrantur?

℟. Groſſam, & diſtributiones quotidianas, quia in re grauiſſima, & animarum ſaluti plurimum neceſſaria occupantur, & tanquam præſentes iudicantur. Trid. ſyn. ſeſſ. 22. cap. 2. de reform.

CAPVT XLIII.

De Diſtributionibus quotidianis.

1 QVis debet ordinare, & diſtribuere diſtributiones quotidianas.

℟. Epiſcopus ſemel tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegatus. ſeſſ. 21. c. 3. de reformat.

2 Quæ ſunt diſtributiones quotidianæ, de quibus loquitur Concilium Tridentinum?

℟. Sunt quædam pecunia taxata in certa quantitate, & taxa, quam lucrantur Canonici pro aſſiſtētia ſingularum horarum, ita vt pro aſſiſtentia primæ, ſinguli lucrentur duas monetas, & ſic de ſingulis horis.

3 Diſtributiones debent ne æquales eſſe in ſingulis horis canonicis?

℟. Non, quia aliqua hora eſt dignior alia hora, & aſſiſtentia Canonicorum magis neceſſaria, vt eſt Miſſa, vel Matutinum.

4 Quod vnus Canonicus amittit non reſidendo, cui concedendum eſt?

℟. Alijs Canonicis, qui in illa fuerunt præſentes.

5 Iſtæ diſtributiones, quando debent ſolui, & a quo?

℟. Ab Æconomo Capituli, & in tempore ſolutionis ſeruanda eſt conſuetudo, & commoditas cuiuſcumque Eccleſiæ.

6 Quis debet videre, & adſcribere reſidentiam Canonicorum ſingulis horis?

℟. Punctator electus a Capitulo, qui debet ſedere in vltima ſede, cum ſuo libro, calamo, & atramentario, & ſcribere præſentes, & notare abſentes.

7 Punctator quis eſſe debet?

℟. Aliquis de Canonicis, vel Portionarijs, vel aliquis Capellanus, qui ſit Clericus, & debet iurare principio cuiuſlibet anni in manibus Capituli, videlicet de exercendo officio, & ſic datur fides libro ab eo ſcripto, tanquam ſi fuiſſet miles, teſtis, & ſecundum prædictum librum ſoluitur vnicuique, quod lucratus eſt, non obſtante quacumque appellatio, ne alicuius Canonici, quæ non habet affectum ſuſpenſiuum, quia aliter ordo totius Eccleſiæ perturbaretur.

8 Si Punctator abſit, & non veniat, quis ſupplet eius vices?

℟. Ille, qui gubernat, & regit Eccleſiam, debet è ſuo loco deſcendere, & ponere ſe in loco Punctatoris, & facere eius officiū vſquequo punctator veniat, quia Decanus, vel qui regit Eccleſiam, debet occurrere huic rei, tanquam magis neceſſariæ in Eccleſia.

9 Canonici poſſunt videre librum Punctatoris?

℟. Toties quoties voluerint, & aduertere in Capitulo, ſi aliquid deficiat, ſed liber nō debet duci extra eos; ibi enim debet eſſe arca, vbi repoſitus ſit cū ſumma cuſtodia, & in libro in principio cuiuſlibet anni ponuntur nomina, cognomina oium Canonicorum, & miniſtrorum Eccleſiæ, dies obitus cuiuſcūque, ſi cōtigerit, & locus, vbi ſepultus eſt.

10 Quam partem fructuum in Eccleſijs Cathedralibus, & collegiatis debet ponere in diſtributionibus quotidianis.

℟. Tertiam partem fructuum, & prouentuum cuiuſcumque dignitatis, perſonatus, canonicatus, & portiones ſeparare debet, vt eas lucrentur præſentes in choro, & inter eos diuidantur in diſtributiones quotidianas. Trid. ſyn. ſeſſ. 21. c. 3. de reform.

11 In Eccleſijs, vbi non ſolùm tertia pars, ſed dimidia pars, vel tota præbenda ponitur in diſtributionibus quotidianis, quid debet Epiſcopus facere?

℟. Relinquere Eccleſiam in ſua laudabili conſuetudine. Trid. ſyn. ſeſſ. 21. c. 3. de reform.

12 Diſtributiones quotidianæ vnde ſumi debent?

℟. A groſſa, & maſſa præbendæ. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 15. & ſeſſ. 21. c. 3. de reform.

13 Quid eſt groſſa maſſæ?

℟. Sunt omnes fructus, & introitus, & prouentus, quos in vno anno habet talis Eccleſia, qui prouentus dantur Canonicis ſingulis annis, & illos lucrantur in reſidentia vnius diei, veluti in die S. Michaelis, vel in reſidentia continuata per tres menſes, vel diſtincta ſecundùm ſtatum cuiuſcunque Eccleſiæ, & ſecundùm conſuetudinem, quæ varia eſt in diuerſis Eccleſijs; illa tota groſſa, veluti mille aurei, qui pertinent ad vnum Canonicum in toto illo anno, vocatur maſſa, & groſſa præbendæ.

14 Ad conſtituendas diſtributiones quotidianas, pōtne ſumi aliquid de beneficijs extra Eccleſiam ſitus?

℟. Non, niſi beneficia ſint præbendis vnita.

15 Quando debet conuerti tertia pars fructuum in diſtributiones quotidianas?

℟. Solùm quando nullæ ſunt, vel ſunt ita tenues, vt negligantur. Trid. ſyn. ſeſſ. 21. c. 3. de refor.

16 Iſta tenuitas quomodo eſt computanda?

℟. Habita ratione Eccleſiæ, perſonarum, fructuum, præbendarum, iuxta legitimū arbitrium Epiſcopi.

17 Vbi fructus nulli ſunt, quid agendum?

℟. Tales tunc præbendæ augendæ ſunt, applicando beneficia ſimplicia, vel minuendo numerū Canonicorum, iuxta Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 15. & antea nō eſt aſſignāda tertia pars in diſtributiones quotidianas.

18 Quando aſſignatur tertia pars, quid eſt conſiderandum.

℟. Debent prius deduci omnia onera præbendarū, & penſionum, dum durant, & poſtea iuxta verum valorem, & non iuxta taxam eſt aſſignanda dicta tertia pars. DD. ſuper c. 3. ſeſſ. 21.

19 Detractio tertiæ partis in dignitatibus, quæ non ſunt æquales, quomodo eſt diuidenda?

℞. Tenentur, & etiam docentes artes liberales. Bulla Pij IV. publicata 13. Nouembris 1574.

7 Ordinarius, qui permittit aliquos docere in gymnaſijs publicis ſine profeſſione fidei, incurrit ne in pœnas poſitas in dicta Bulla Pij IV.?

℞. Non, quia hoc ſpectat ad Rectores, & ſuperiores dictorum gymnaſiorum, & ſtudiorum, DD. ſuper c. 12. ſeſſ. 24.

CAPVT XLV.

De Examine, & Prouiſione Parochialis Eccleſiæ.

1 CVm Parochialis Eccleſia vacat, quid debet Epiſcopus agere?

℞. Prouidere ſtatim Vicarium idoneum cum congrua aſſignatione fructuum eius arbitrio, qui eam regat, donec de Rectore prouideatur. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 18. de refor.

2 Quid agendum ad prouidendum Rectorem?

℞. Epiſcopus, & Patronus (ſi fuerit de Iure patronatus) intra decem dies, vel aliud tempus ab Epiſcopo præſcriptum, ponat edictum, & tranſacto tempore, omnes concurrentes ad beneficium examinentur corā Epiſcopo, vel eius Vicario ab examinatoribus ſynodalibus. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 18. vt ſup.

3 Prælati, veluti Abbates, Priores, & aliæ Dignitates, poſſunt ne facere concurſum?

℞. Si Prælatus ſit exemptis, & immediatè ſubiectus ſedi Apoſtolicæ, & ſi habeat facultatem nominandi examinatores ſynodales, benè poterit facere concurſum, & tenetur illud facere in beneficijs curatis, quæ pertinent ad ſuam prouiſionem. DD. ſuper c. 18. ſeſſione 25.

4 Eſt ne neceſſarium ad ſolemnitatem examinis, vt ponantur edicta?

℞. In illa Prouincia, vbi Epiſcopus, aut ſynodus Prouincialis iudicauerit eſſe magis neceſſarium, vt ponantur, ibi debent vocari per edicta, qui volunt examinari, ſed vbi adhuc non eſt factum hoc iudicium, conſuetudo eſt ſeruanda. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. cap. 18. de reform.

5 Intra quod tempus à die vacationis debet Epiſcopus ponere edictum Eccleſiæ Parochialis?

℞. Intra decem dies notitiæ vacationis; nam licèt concilium dederit Epiſcopo maiorem facultatem, tamen Pius V. in Bulla 32. quæ incipit, in conferendis, limitauit, vt non poſſit differri intra alios decem dies.

6 Si præfixo die examinis concurrat vnus ſolus, quid agendum?

℞. Eum examinandum eſſe, & ſi ſit idoneus, conferre illi beneficium. Nauar. conſ. 1. de præbend.

7 Si aliquis adſcriptus fuerit ad examen, & conſtituto die non veniat, & compareat ante prouiſionē, erit ne audiendus?

℞. Si probauerit eſſe detentum legitimo impedimento, debet admitti, ſed non debet poni edictum de nouo. DD. ſuper c. 18. ſeſſ. 24.

8 Si elapſo termino edicti aliquis compareat, vt admittatur, quid agendum?

℞. Non eſt audiendus, quia fit iniuria alijs, qui comparuerunt intra tempus vtile, & quamuis Conciliū dicat, quòd omnes ſcripti examinentur, intelligitur, ſi comparuerint. DD. ſuper c. 18. ſeſſ. 24. cupientes, de elect. in 6.

9 Quæ forma ſeruatur in concurſu?

℞. Primò Epiſcopus poteſt nominare aliquos clericos idoneos, & etiam alij poſſunt nominare alios, vel ſe ipſos. Secundò ſine nominatione poteſt Epiſcopus ponere edictum, & tranſacto tempore tradere omnes concurrentes examinatoribus ſynodalibus, vel ſuo Vicario, vt eos examinent. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 18. de reform.

10 Quales ſunt modi faciendi concurſus?

℞. Primus modus, vt quiſquis ſigillatim examinetur. Secundus modus, vt omnes ſimul examinentur, & hoc relinquitur diſcretioni Epiſcopi. Vgol. de offic. & poteſt. Epiſc. fol. 119. par. 2. Quaranta, verbo beneficiorum Parochialium.

11 De quibus materijs examinari debent?

℞. De ſacramentis, cenſuris, de reſtitutione, de ſimonia, de iuriſdictione, de rebus pertinentibus ad officium Parochi, & quilibet debet examinari in Theologia, vel Iure canonico, vel ſcientia, quam dicit. Vgol. de offic. & poteſtat. Epiſcopi, par. 2. fol. 119.

12 Examen debet ne fieri de ſola ſcientia, vel de alijs rebus?

℞. Non, ſed de vita, ætate, moribus, & ſanctitate, & de ſcientia debet fieri inquiſitio à dictis examinatoribus, vt omnibus penſatis renunciēt Epiſcopo, quos idoneos ad regendam talem Eccleſiam inuenerint. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 18.

13 Qui debent admitti ad examen?

℞. Clerici docti, bonæ famæ, & vitæ, & ad minus inſigniti aliquo ordine, vel in ea ætate, vt intra annū poſſint ad Sacerdotium aſcendere c. cum in cunctis, de electione.

14 Poteſt ne Epiſcopus admittere ad examen aliquē habentem beneficium curatum?

℞. Poterit, & ſi obtinuerit, habita poſſeſſione, Epiſcopus prouidere debet primum beneficium. DD. ſuper c. 18. ſeſſ. 24.

15 Qui non debent admitti ad concurſum?

℞. Laici, irregulares, excommunicati, criminoſi, publici peccatores, & qui non habent animum retinendi beneficium, ſed permutandi. c. cum adeo, de reſcriptis.

16 Prouiſus à ſede Apoſtolica à quo debet examinari?

℞. Ab Epiſcopo, in cuius diœceſi beneficium ſitum eſt. Trid. ſyn. ſeſſ. 7. c. 13.

17 Poteſt ne Epiſcopus aliquando ſine concurſu cōferre beneficium curatum alicui viro Cathedratico notoriè docto, litteris, & moribus approbato?

℞. Non, & talis collatio nulla erit, quia concilium poſuit formam, & nullum excepit. Pariſ. de reſign. benefic. lib. 8. nu. 83.

18 Poteſt ne aliquis de concurſu opponere aliquid contra alterum, vt expellatur?

℞. Actionem habet, & poterit opponere irregularitatem, vel alium defectum. Rota dec. 19. de dolo, & contum. in nobis.

19 Aliquis in concurſu poterit ne dare aliquid ſuo con-

concurrenti, vt deſiſtat à concurſu?

℞. Non ſine labe ſimoniæ, quia ibi agitur de intereſſe Eccleſiæ, & non de intereſſe illius tertiæ perſonæ. Quarant. in ſum. Bul. in verbo ſimoniacos. pag. 460.

20 Si in aliquo concurſu vnus approbetur ab omnibus examinatoribus de vita, moribus, & ſcientia, & alius approbetur à maiori parte, & à minori reprobetur, quem debet Epiſcopus eligere?

℞. Approbatum ab omnibus, & ſi contrarium fecerit, iuſtè à ſua ſententia appellari poterit. DD. ſuper c. 18. ſeſſ. 24.

21 Præſentatus, vel nominatus ab vniuerſitatibus, ſeu Collegijs generalium ſtudiorum, à quo debet examinari?

℞. A nullo, quia præſumitur habere idoneitatem, cũ mittatur ab officina ſtudiorum. Trid. ſyn. ſeſſ. 7. c. 13. de reform.

22 Ex probatis ab examinatoribus, quis debet eligere digniorem ad regendam Eccleſiam, Epiſcopus, vel examinatores?

℞. Epiſcopus ſine examinatoribus, penſatis omnibus, debet ſolus eligere digniorem.

23 Epiſcopus ex probatis quem debet eligere in ſua conſcientia?

℞. Digniorem, ſiue bene viſum neceſſitate Eccleſiæ. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 18.

24 Quomodo debet Epiſcopus penſare qualitates idoneorum?

℞. Eo modo, vt qui habuerit maiorem ſanctitatem, & virtutem præferatur illi, qui habet maiorem ſcientiam, quia hic agitur de maiori vtilitate Eccleſiæ. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 18. Gonzalez ad reg. 8. Cancellariæ Gloſ. 4. nu. 112. Garzia de beneficijs part. 9. cap. 2. num. 111.

25 Quid debet Epiſcopus conſiderare, vt eligat magis idoneum?

℞. Variæ ſunt Doctorum opiniones, quas refert Pet. Auguſtinus Barboſæ in remiſſionibus. DD. ſuper c. 18. ſeſſ. 24. ſed mihi videtur magis ſecurum eſſe, vt qualitates conſiderentur eo ordine, quo concilium eas poſuit, nempè quòd ſemper eligatur magis idoneus ad regendam talem Eccleſiam, ſi virtutes, & mores ſint approbati, etiam ſi non ſit doctior alijs, vt tenet Gonzalez ad regulam 8. Cancellariæ gloſſ. 4. nu. 112. & Nicolaus Garzia de beneficijs par. 9. c. 2. nu. 111. & Epiſcopus nunquam errabit, ſi ſemper quæſiuerit, & inueſtigauerit maius bonum Eccleſiæ vacantis ſine aliqua affectione.

26 Quis dicitur abſolutè magis idoneus?

℞. Magis idoneus dupliciter ſumitur, ſcilicet per ſe, vel per accidens, poteſt eſſe aliquis magis idoneus per ſe, quia eſt magis ſanctus, & doctior alio, & poteſt alius eſſe magis idoneus per accidens, quia habet maiorem prudentiam, maiorem cognitionem illius populi, vel maiorem beneuolentiam, vel aliam qualitatem magis neceſſariam ad regimen illius Eccleſiæ, quia ciuibus eſt amabilior, & habent de illo maiorem opinionem, & hæc omnia debet Epiſcopus ponderare ſecundum maiorem vtilitatem Eccleſiæ. Couar. 2. par. §. 7. nu. 4.

27 Si aliquis habuit omnia ſuffragia, & alius habuit vltra dimidiam partem vocum, tenebitur ne Epiſcopus neceſſariò eligere illum, qui habuit omnes voces?

℞. Non, ſed poterit eligere illum, qui non habuit omnes voces, ſi ſibi videbitur eſſe magis idoneus per ſe, vel per accidens ad regendam talem Eccleſiam. Nicol. Garzia de beneficijs. p. 9. cap. 1. nu. 109.

28 Collatio facta minus idoneo, valet ne?

℞. Collatio valet, ſed Epiſcopus peccat mortaliter, ſed non tenetur ad reſtitutionem. Couar. 2. p. §. 7. nu. 8. Nauar. in 43. miſcell. de oratione.

29 Si facto examine Epiſcopus eligat minus idoneũ, reliqui poſſunt appellare?

℞. Poſſunt ad Metropolitanum, vel ad Papam, ſed interim prouiſus per Epiſcopum regit Eccleſiã. DD. ſuper c. 18. ſeſſ. 24.

30 Si beneficium ſit de iure patronatus laicorum, & Epiſcopus illud conferat minus idoneo, vel non habenti aliquas qualitates poſitas in fundatione, quam pœnam incurrit?

℞. Tunc Epiſcopus peccat mortaliter, & tenetur ad reſtitutionem, quia ibi agitur de re aliena ab alio fũdata ex ſuis proprijs bonis, & ideò Epiſcopus debet eſſe iuſtus Iudex, & diſpenſator. Nauar. in manual. c. 17. num. 73.

31 Si facto examine Epiſcopus inueniat aliquem digniorem illis, qui ſunt examinati, poterit eum eligere, & relinquere approbatos ab examinatoribus?

℞. Non, & collatio erit nulla, quia illi habent iam ius acquiſitum, quod ab Epiſcopo tolli non poteſt. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 18. Fuſius de viſitatione lib. 2. c. 5. num. 10.

32 Quando non requiritur examen, nec concurſus in prouiſione Parochialis Eccleſiæ, quid agendum?

℞. Primò reſignationibus factis, in manibus Papæ in fauorem alicuius, ſi ſit in forma dignus, examinatur ſine concurſu. Gonzalez ad reg. 8. Cancellariæ. Gloſ. 6. nu. 121. Secundò in permutationibus de beneficio curato non requiritur concurſus, nec examen in permutatione de curato, & ſimplici beneficio requiritur examen. Nicol. Garzia de beneficijs par. 9. c. 1. num. 165.

33 Quãdo in prouiſione Parochialis Eccleſiæ requiritur examen priuatum, & non concurſus?

℞. Primò in permutationibus, & reſignationibus, quando venit in forma dignus. Secundò in permutationibus beneficij ſimplicis, & curati. Tertiò in beneficijs regularium, quæ ſæcularibus conferuntur. Quartò in Vicarijs perpetuis ſi conferantur ad confirmationem dignitatum, quod ſi dignitates eas habent vnitas. Quintò in præſentato à patrono laico; in his requiritur examen à ſynodalibus, & non concurſus?

34 Poteſt Epiſcopus compellere obtinentes beneficia curata, & ſimplicia, vt oſtendant titulum, & examen?

℞. Poterit declarare collationem ignotam, & admittere eos ad nouum examen, & ſi inuenerit eos idoneos, conferre illis eadem beneficia. DD. ſuper c. 13. ſeſſ. 7.

35 Quando collatio beneficij pertinet ad ſedem Apoſtolicam, quæ ſunt partes Epiſcopi, & examinatorum?

℞. Facto examine mittere approbationem authenticam Summo Pontifici, vt ipſe conferat magis idoneo beneficium. Bulla Pij V. in ordine 32.

36 Quis poteſt mutare, remittere, minuere, vel addere aliquid circa examinationis formam à Concilio Trid. poſitam?

℞. Con-

℞. Concilium Prouinciale; conſiderata maiori Eccleſiæ vtilitate. DD. ſuper Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 18.

37 Quibus in caſibus poterit Epiſcopus prouidere Eccleſiam Parochialem non ſeruata forma concilij, ſed priuato examine abſq; concurſu?

℞. Primò, ſi Eccleſia ſit tam tenuis, quòd nullus ſe velit examini ſubijcere. Secundò ſi ex concurſu debeant oriri odia, diſſidia, tunc Epiſcopus cum conſilio deputatorum poterit priuato examine prouidere Parochialem, ſed in reliquis quantum poterit, debet ſeruare formam Concil. Tridentſeſſ. 24. c. 18. de reformation.

38 Quæ beneficia curata poſſunt dari ſine concurſu, & quando?

℞. Primò beneficia curata reſignata in fauorem alicuius. Secundò beneficia Iuris patronatus laicorum. Tertiò beneficia regularia. Quartò beneficia curata, quæ annexa ſunt canonicatui, vel dignitati. Quintò beneficia prouiſa à ſede Apoſtolica. Sextò beneficia, quæ permutantur. Septimò Vicariatus temporales. Octauò beneficia curata vnita Eccleſiæ Cathedrali, vel Collegiali, quando cura animarum exercetur per canonicos. Vgol. de offic. & poteſt. Epiſcop. fol. 111.

39 Si omnes clerici, qui ad examen comparent, ita ſint rudes, vt non calleant linguam latinam, poteritne Epiſcopus detinere vacationem beneficij per longum tempus, aut erit ne melius conferre vni ex illis?

℞. Tunc Epiſcopus ſi extra concurſum non inueniat aliquem ſufficientem, debet conferre beneficium vni ex illis concurrentibus, & curare, vt erudiatur; peius enim eſt non habere vllum Paſtorem. DD. ſuper c. 18. ſeſſ. 24. de reform.

40 Si appellauerit à ſententia examinatorum, vel ab electione facta de magis idoneo, à quibus examinatoribus debet iterum examinari?

℞. Si appellauerit ante Metropolitanum, ab examinatoribus ſynodalibus dicti Metropolitani, & ibi debet fieri iterum de nouo concurſus, quia primi examinatores ſunt illi ſuſpecti. DD. ſuper c. 18. ſeſſ. 24. de reform.

CAPVT XLVI.

De Parochis, & de Eccleſijs Parochialibus.

1 QVod eſt officium Parochi?

℞. Debet eſſe Sacerdos, in propria Eccleſia reſidere, prædicare Dominicis, & feſtiuis diebus, ſepelire mortuos, offerre preces pro populo. Nauar. in man. c. 25. num. 121. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 1. de reform.

2 Clerici quos mores, & vitam habere debent?

℞. Bonam vitam, bonos mores, vt laici corrigantur. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. de refor. c. 14.

3 Poteſt ne Epiſcopus admittere clericos alterius diœceſis ad adminiſtranda ſacramenta?

℞. Poteſt, ſi talis clericus habeat dimiſſorias ſui Epiſcopi, & ſit idoneus.

4 Si ad obtinenda beneficia curata ſit penuria ſacerdotum, quid erit agendum?

℞. Epiſcopus curet meliorem modum pro ſuo arbitrio. DD. ſuper c. 3. ſeſſ. 7. de refor.

5 Epiſcopus poteſt ſub cenſura præcipere, vt ſacerdos non impeditus celebret omnibus diebus feſtiuis?

℞. Negatiuè, quia nullibi hoc præceptum eſt, ſed debet id facere exhortationibus, & monitionib. DD. ſuper c. 14. ſeſſ. 23.

6 Decimæ, vel oblationes factæ alicui Imagini, vel capellæ ſitæ intra Parochialem, cui cedunt?

℞. Parocho, vt dixi lib. 10. c. 30. de Eccl. ædific.

7 Parochus poteſt accipere aliquid pro adminiſtratione Sacramentorum?

℞. Non, ſed ſi aliquid recipit, debet eſſe pro eleemoſyna, & ſponte datum.

8 Quæ ætas requiritur ad obtinendum beneficium curatum?

℞. Sufficit attigiſſe ad vigeſimumquintum annum, & debet intra annum aſſumere Presbyteratum.

9 In primitiua Eccleſia erant ne diſtinctæ Parochiæ?

℞. Non, ſed omnes clerici ſimul adminiſtrabant Sacramenta fidelibus. tenet Abb. in c. paſtoralis, de his, quæ fiunt à Prælatis ſine conſenſu capituli. nu. 1.

10 Qui primus diuiſit Parochias?

℞. Dionyſius Papa, & poſtea ad meliorem gubernationem plurima concilia fecerunt diuiſiones Parochiarum, & præcipuè. Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 9. & tenet Abb. in c. paſtoralis de his, quæ fiunt à Prælatis ſine conſenſu capituli.

11 Quare Parochiæ debeat eſſe diſtinctæ?

℞. Vt quilibet Parochus cognoſcat ſuas proprias oues, & vt parochiani neceſſariò ſuſcipiant Sacramenta à ſuo proprio paſtore, & hoc, vt melius omnia gubernentur. Trid. ſyn. ſeſſ. 14. c. 9.

12 Quis debet conſtituere certos fines ſingulis Parochianibus Eccleſijs?

℞. Epiſcopus debet diuidere fines Parochijs, & conſtituere cuilibet Parochiæ proprium Parochum, & Sacerdotem, a quo, & non ab alio parochiani ſuſcipiant Sacramenta, & ipſe Parochus regat, gubernet, & cognoſcat ſuas proprias oues. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 13. de refor.

13 Hæc facultas diuidendi Parochias, & conſtituendi eis proprios fines data à Concil. Trid. Epiſcopis, intelligitur in locis, & ciuitatibus, vbi nullæ ſunt Parochiæ conſtitutæ, & cum de nouo ciuitates, vel loca ædificantur, vel in locis, & ciuitatibus iam ædificatis?

℞. Intelligitur vtrobiq; tàm in locis iam ædificatis, quam in locis de nouo ædificandis, vbi Epiſcopus habet ampliſſimam poteſtatem diuidendi Parochias, & eas de nouo ædificand, & hoc ad maiorem gubernationem, & regimen animarum. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 13. in fi. de refor.

14 Quis debet aſſignare fructus & prouentus Parochis, & in qua quantitate?

℞. Epiſcopus tam in Parochijs de nouo erigendis, quam iam erectis debet aſſignare Parocho ad minus ſummam ducatorum centum pro quolibet anno ad ſuam ſuſtentationem. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 13. de reformation.

15 Vnde debet Epiſcopus aſſignare fructus neceſſarios ad ſuſtentationem Parochi?

℞. Epiſcopus poteſt vnire beneficia ſimplicia, vel aſſigna-

ſigna-

ſignare primitias, vel vnire præſtimoniales portiones, vel decimas, vel imponere collectas, & taxas ſupra ſingulos Parochianos, & hoc relinquitur arbitrio Epiſcopi, qui debet conſiderare, vt Parochus ſubſtentetur, & Parochiani non grauentur, & ſic ſumere formam commodiorem pro ſuo arbitrio; ratio eſt quia dignus eſt operarius mercede ſua. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 13. de refor.

16 Poteſt Epiſcopus reducere beneficia ſimplicia in curata?

℟. Poterit, ſi ſit neceſſarium, & illa vnire Eccleſiæ Parochiali; ratio eſt, quia hoc redundat in maiorem Eccleſiæ vtilitatem. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. cap. 13. de reformation.

17 Beneficia curata poſſunt conuerti in beneficia ſimplicia?

℟. Non, neq; in totum, neq; in partem, neq; etiam relicto ibi idoneo Vicario, neq; ex beneficio curato poteſt diſmembrari aliquod beneficium ſimplex, etiam ſi curatum ſit pingue; ratio eſt, quia tale beneficium curatum habet onus, & curam animarum annexã, & ſic non debent conuerti in beneficium, quod nullam curam animarum habet. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 16. de reform.

18 Poteſt Epiſcopus à Parochiali Eccleſia ſeparare aliquam capellaniam, & ędificare oratoria, vbi talis capellanus celebret Miſſam, etiam pro commoditate Parochorum?

℟. Non, quia hoc eſt diſmembrare beneficium curatum, & illud debilitare, quod Epiſcopo prohibitum eſt, per Concil. Trid. ſeſſ. 25. c. 16. ſed ſi magna neceſſitas Parochorum poſtulet, poterit cogere Parochũ, vt ipſe prouideat, qui celebret Miſſam in aliquo oratorio, ſi longè diſtent ab Eccleſia Parochiali agricolæ, vel dare licentiam dicto Parocho, vt diebus feſtiuis, vel Dominicis celebret duas Miſſas; ratio eſt, quia facilius eſt, quòd vnus Parochus cum aliquo ſuo labore celebret in oppido, & in capella eremitica, quam vt plurimi homines, vel mulieres ſint in periculo non audiendi Miſſam propter longitudinem loci. ita tenent DD. ſuper d. c. 16. ſeſſ. 25. de reform.

19 Ex vno beneficio ſimplici poſſunt ne fieri duo beneficia?

℟. Si ſit pingue beneficium ſimplex, poſſunt ex vno fieri duo, ſed debet remanere congrua portio pro primo, & ſecundo Rectore; ratio eſt, quia pluribus miniſtris meliùs ſeruitur Eccleſiæ, & ex bonis Eccleſiæ ſuſtentantur plures Sacerdotes pauperes. tenet Abb. in c. conquerenti, de clericis reſidentibus numero 5.

20 Si poſt diuiſionem factam primus rector ex aliquo accidenti, vel varietate temporum non habeat cõgruam ſuſtentationem, debet ne ſecundus rector priuari beneficio, vt reintegretur primus in ſua ſecunda portione?

℟. Viuente ſecundo beneficiato non eſt priuandus ſuo beneficio; ratio eſt, quia habet ius acquiſitum in re, & ad rem, & poſſeſſionem, ſed mortuo illo debet beneficium reintegrari ab Epiſcopo, vel a Papa, qui fecit diuiſionem, vt tenet Abb. in c. conquerenti, de clericis reſidentib. nu. 5.

21 Vt aliqua Eccleſia ſit Parochialis, quæ conditiones requiruntur?

℟. Debet habere Epiſcopum, in cuius diœceſi ſit Sãctum Sacramentum, & Parochum, & Sacriſtam, & parochianos, & certos limites, & fines ſibi aſſignatos, & fontem baptiſmalem.

22 In quo differt parochialis Eccleſia ab alijs Eccleſijs, & Oratorijs?

℟. In eo, quòd ſola parochialis Eccleſia habet fontẽ baptiſmalem, in quo recipiunt baptiſmum, & ſcribũtur, qui de nouo intrant in Eccleſia Dei, reliquæ verò Eccleſiæ, ſiue ſint oratoria, ſiue capellæ eremiticæ, ſiue Eccleſiæ regularium, ſiue monialium, non poſſunt habere fontem baptiſmalem, quia hoc ſolũ conceſſum eſt parochijs.

23 Ruraria beneficia, quæ dicuntur, & in quo cognoſcuntur?

℟. Sunt aliquæ Eccleſiæ, quæ ſunt in agro, & non habent parochianos, nec habitatores, quia ciuitates, & loca, vbi primum ſita erant, bello, peſte, vel temporum varietate diſtructa ſunt, & in eo cognoſcuntur, quòd ſunt beneficia curata, quia habent fontem baptiſmalem, aut per ſcripturam, vel veſtigium cõſtat, quòd aliquando illum habuerunt.

24 Iſta beneficia ruralia ſequuntur naturam beneficiorum ſimplicium, vel naturam curatorum?

℟. Dum non habent habitatores, neq; loca iterum reędificentur, qui obtinet beneficium rurale, non tenetur reſidere; ratio eſt, quia eius præſentia non eſt neceſſaria ad regimen animarum, ſed cum primum talia oppida, vel ciuitates reędificantur, obtinens tale beneficium tenetur reſidere, ſicut Parochus.

25 Iſta beneficia ruralia poſſunt ab Epiſcopo conuerti in ſimplicia?

℟. Non, quia de ſua natura habent curam animarum annexam, licèt hodie illam habeant habitu, ſed non actu, quia non eſt materia, ſed cum primum habitatores, & parochiani in finibus illius Eccleſiæ habitauerint, tenetur & poteſt talis Parochus, abſq; noua licentia, & approbatione, adminiſtrare omnia ſacramenta; & mutare naturam beneficiorum curatorum eſt prohibitum Epiſcopis a Concil. Trid. ſeſſ. 25. c. 16. de reform.

26 Si aliqua ciuitas, vel aliquod oppidum per tempus immemorabile habeat ſolam vnam parochiam, & hodie populus ſit numeroſus, poterit Epiſcopus hãc parochiam diuidere in duas, in tres, vel quatuor?

℟. Non poterit eam diuidere, ſed ſi vnus Rector non ſufficiat ad adminiſtranda ſacramenta, poterit cogere Rectorem, vel Rectores, vt ſibi adiungant tot ſacerdotes approbatos, quot ſufficiant ad ſacramenta exhibenda, & cultum diuinum celebrandũ. Trid. ſyn. ſeſſ. 21. c. 4. de refor.

27 In quo caſu poterit Epiſcopus ex vna parochia facere duas etiam inuito Rectore?

℟. Quando ob locorum diſtantiam parochiani non poſſunt accedere ad Eccleſiam parochialem ad recipienda ſacramenta, & audienda diuina officia ſine magno incommodo, & difficultate, vt ſi plurimum diſtent, vel ſit fluuius, qui aliquando intumeſcit, & non habeat pontem, tunc poterit Epiſcopus tanquã ſedis Apoſtolicæ Delegatus, etiam inuito Rectore diuidere talem parochiam in duas, & diuidere eis terminos, fines, & limites, & parochianos, & fructus, & decimas; ratio eſt, quia ſemper attenditur commoditas vicinorum, qui debent recipere ſacramenta, & non vtilitas parochi. Trid. ſyn. ſeſſ. 21. c. 4. c. ad audientiam, de Eccleſijs ædificandis?

28 Si facta diuiſione, primitiæ, decimæ, & fructus dictæ

ctæ Eccleſiæ non ſufficiant ad ſubſtentãdum duos miniſtros, quid debet Epiſcopus facere, vt cuilibet miniſtro aſſignet congruam ſubſtentationem arbitrio ſuo taxandam?

℞. Poteſt illam ſumere ex fructibus ad Eccleſiam matricem quomodocumque pertinentibus, & ſi neceſſe fuerit, poterit compellere populum, & parochianos, vt per taxam inter ſe factam, miniſtrent congruam ſubſtentationem dictis Sacerdotibus; ratio eſt, quia ad eorum commodum, & vtilitatem cõſtituti ſunt, & quia Eccleſia Cathedralis ſemper habet aliquos fructus, & prouentus in qualibet parochia. Trid. ſyn. ſeſſ. 21. c. 4. de reform.

29 Si Epiſcopus eligat aliquam nouam parochiam, quam portionem tenetur aſſignare miniſtro, vel Parocho?

℞. Ad minus centum aureos, licet hoc relinquatur in arbitrio Epiſcopi, qui debet conſiderare Regionis ſterilitatem, vel abundantiam, pretia rerum, & attendere, quòd talis Parochus non egeat, ſed habeat congruam ſubſtentationem, Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 4. ſeſſ. 24. c. 23. ſeſſ. 25. c. 16. & bulla Pij V. de congrua aſſignatione facienda Vicarijs perpetuis.

30 In quibus caſibus poterit Epiſcopus ex duabus parochijs facere vnam?

℞. Quando Eccleſia Parochialis ita eſt pauper, vt non poſſit celebrare diuina officia cum illa dignitate, qua decet, neque poteſt commodè ſubſtentare miniſtrum, vel miniſtros idoneos, tunc Epiſcopus tanquam ſedis Apoſtolicæ Delegatus poteſt vnire duas parochias in vnam, vel vnire beneficia ſimplicia curatis, aduertendo tamen, quòd illæ duæ parochiæ ſic iunctæ abſque aliquo defectu adminiſtrentur, & quod talis vnio ſit in vtilitatem animarum, & non in deſtructionem, & ad maius ornatum, & decentiam Eccleſiæ. Trident. ſyn. ſeſſ. 21. c. 5. de reformat.

21 Si aliqui parochiani ſint extra mœnia ciuitatis, & parochia intra muros ciuitatis, & portæ noctu claudantur, poterit ne Epiſcopus ex hoc capite nouam parochiam extra ciuitatem erigere?

℞. Non, quia hoc non illi eſt permiſſum à Concilio Trid. ſed poterit ædificare capellam, & eligere Capellanum, qui habitet extra mœnia ciuitatis, & illi ſalarium aſſignare congruum ex fructibus Eccleſiæ parochialis, quæ eſt intra Vrbem, vel ex fructibus matricis Eccleſiæ, & iſta capellania ſit in poteſtate illius, qui ei ſoluit ſalarium. DD. in cap. 4. ſeſſ. 21. de reform.

32 Vnde dicitur Parochus, & quid ſignificat?

℞. Eſt nomen à græco deductum, quod ſignificat habere munus præbendi, quæ ad vitam neceſſaria ſunt alijs.

33 Quid debetur de Iure Parocho pro ſuo labore, & ſubſtentatione?

℞. Decimæ prædiales, perſonales, & mixtæ, de quibus latè diximus lib. 9. c. 31. de decimis, & ideo debentur Eccleſiæ Cathedrali, vel Parochis, quia portant pondus, & æſtum diei; & ratio poſtulat, vt qui ſeruit altari, de altari viuere debeat; ideo Eccleſia Cathedralis, & Parochialis habent in decimis de Iure communi fundatam ſuam intentionem. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 12. de reform.

34 Quarta funeralis quid eſt, & cui debetur?

℞. Quarta funeralis eſt quarta pars Miſſarum, vel eleemoſynarum, quas defunctus reliquit pro anima ſua, & omnes illæ obuentiones, iura, candelæ, quæ de conſuetudine, vel conſtitutione ſynodali debentur miniſtris Eccleſiæ in humatione alicuius defuncti pro ſuo labore, vel pro ſono campanarum, vel pro ſepultura, hæc omnia integrè debentur Parocho, & Eccleſiæ parochiali talis defuncti, etiamſi talis defunctus ſepeliatur in Monaſterijs, vel Eccleſijs Regularium, vt latè dixi lib. 6. c. 12. n. 11. 12. 13. 14. 15. & 16. & habetur in Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 13 de reform.

35 De quibus rebus non debetur quarta funeralis Eccleſiæ Cathedrali, & Parocho?

℞. De legatis pijs relictis pro fabrica, pro luminarijs, & pro anniuerſario, de iſtis legatis, cùm ſint in tantam vtilitatem Eccleſiæ, non detrahitur quarta pars, ſed integrè ſoluuntur, ſic tenent DD. ſuper c. 13. ſeſſ. 25.

36 Si talis funeralis ex conſuetudine in aliqua Eccleſia, vel Diœceſi intelligatur eſſe tertia pars, vel medietas funeralium, debet ne poſt Concilium Trid, ſeruari talis conſuetudo?

℞. Talis conſuetudo ſeruanda eſt in fauorem Eccleſiæ, præcipuè ſi fuerit immemorabilis ante Concilium, vel poſt, tenet Tuſch. litera Q. concluſ. 23. & 30.

37 Quæ monaſteria poſſunt percipere quartam funeralium, & tollere eam Parochis.

℞. Primò, illa monaſteria, quæ vel per priuilegium exempta fuerint, vel illa, quæ quadraginta annorum conſuetudinem non ſoluerint, ita tenent Innocent. & Panorm. licèt de hoc ſecundo nonnulli dubitent, vt videre eſt apud Azor. p. 2. inſtit. moral. & eis incumbit onus probandi, & non Parocho: ratio eſt, quia Parochus habet ſuam intentionem fundatam de Iure communi, & priuilegiatus debet probare ſuum priuilegium, cùm priuilegium ſit præter Ius, vel contra Ius; de controuerſia verò inter Parochos, & Monachos ſuper ſepultura mortuorum, dicam latè lib. 6. c. 12. de ſepulturis in Eccleſijs Monachorum.

38 Tempore peſtis, quis tenetur adminiſtrare Sacramenta Euchariſtiæ, & Confeſſionis infirmis?

℞. Tempore peſtis Parochus Sacerdos tenetur etiam cum periculo propriæ vitæ adminiſtrare infirmis ſuis parochianis Sacramenta Pœnitentiæ, Euchariſtiæ, Baptiſmi, Extremæ vnctionis; ratio eſt, quia, vt Ieſus Chriſtus docuit in Euangelio, bonus paſtor tenetur animam ſuam ponere pro ouibus ſuis, id eſt vitam ſuam, & ſicut tempore ſanitatis habuit honorem, & vtilitatem, ita tempore neceſſitatis debet exponere ſe damno, & incommodo, & officium Parochi non fuit illi datum pro tempore limitato ſanitatis, neque cum aliqua conditione, ſed abſolutè, & multo magis pro tempore neceſſitatis. tenet Nauar. in ſum. Confeſſorum, Enriquez in ſum. Theologiæ moralis, lib. 1. Sa verò §. Parochus fol. 618. tenet, quòd Parochus ſolùm tenetur miniſtrare Sacramenta ſaluti neceſſaria, vel dare ſuis expenſis, qui miniſtret.

39 Clerici, qui non habent beneficium parochiale, tenentur ne tempore peſtis adminiſtrare Sacramẽtum infirmis cum periculo vitæ.

℞. Ex proprio officio non tenentur cum periculo vitæ adminiſtrare Sacramenta; ratio eſt, quia non

ſunt

ſunt Parochi, & ex proprio officio non tenentur adminiſtrare Sacramenta.

40 In quibus caſibus ſimplex Sacerdos, vel Religioſus cuiuſcumque ordinis tenentur tempore peſtis adminiſtrare Sacramenta, etiam cum periculo propriæ vitæ?

℞. In pluribus caſibus. Primò, ſi Parochus moriatur, & non ſit alius, qui adminiſtret Sacramenta, tunc quilibet ſimplex Sacerdos, vel Religioſus tenetur ſub præcepto damnationis æternæ adminiſtrare infirmis Sacramentum Confeſſionis, & Euchariſtiæ, etiam abſq; licentia ſuperioris; ratio eſt, quia in extrema neceſſitate quilibet tenetur ſub præcepto dare eleemoſinam corporalem, quanto magis in extrema neceſſitate animæ, vbi conſilium vertitur in præceptum. Secundò, ſi dicti Sacerdotes, vel religioſi deputentur ab Epiſcopo ad adminiſtranda ſacramenta infirmis, tenentur obedire; ratio eſt, quia in ſua ordinatione promiſerunt, vouerunt, & iurauerunt obedire ſuo Prælato, vt habetur in ceremoniali Romano.

41 Sacerdotes, qui tempore peſtis ſe exponunt periculo vitæ, & adminiſtrant ſacramenta infirmis, quā mercedem debent habere?

℞. Magnam in hac vita, & in altera: in hac vita, quia ſi non moriantur in dicto exercitio eorum Epiſcopus tenetur illis dare pinguiora beneficia, & honorare præmijs, & honoribus, quia pro ſalute animarum ſe expoſuerunt euidenti periculo vitæ: in altera vita magnum expectant premium, quia habentur, vt martyres; nam in Martyrologio Romano edito in lucem a Cardinali Baronio dicitur, ibidem commemoratio Sanctorum Presbyterorum, Diaconorum, & aliorum plurimorum, qui tempore Valeriani Imperatoris, cum peſtis ſæuiſſima graſſaretur, morbo laborantibus miniſtrantes libentiſſimè mortem oppetiere, quos velut martyres religioſa piorum fides venerari conſueuit: & S. Dionyſius Epiſcopus Alexandrinus relatus apud Euſebium libr. 7. c. 16. & 17. dicit, quòd iſta mors nihil à martyrij ſplendore abeſſe videtur, quia propter incredibilem pietatem, & robuſtam fidem ſuſcipiebatur.

42 Epiſcopus ad quid tenetur tempore peſtis?

℞. Tenetur curare miniſtros Sacramentorum, etiam ſi opus fuerint magnæ expenſæ pro ſtipendio miniſtrorum. tenet Bannez 2.2. q. 33. art. 3. dub. 4. verſ. ex dictis.

43 De quibus bonis debet Epiſcopus dare iſta ſtipendia miniſtris miniſtrantibus Sacramenta tempore peſtis?

℞. Primum tenetur conſumere bona propria, quæ ipſe acquiſiuit tempore Epiſcopatus, & his deficientibus poteſt vendere cenſum, terras, poſſeſſiones ſui proprij Epiſcopatus ad ſuſtendandos miniſtros tempore peſtis; ſicut ſi virgines ab hoſtibus captiuæ ducerentur, & periclitaretur eius pudicitia, aut fides, aut ſi immineret periculum hæreſis, in iſtis caſibus Epiſcopus tenebitur perſonaliter aſſiſtere, & conſumere, & vendere proprium cenſum, & bona propria, & poſſeſſiones ſui Epiſcopatus, & argentum propriæ Eccleſiæ ex doctrina S. Auguſtini, vt tenet Bannez loco ſup. alleg.

44 Epiſcopus, & Parochus tempore peſtis, poſſunt ne abeſſe a ſuis Eccleſijs, & fugere?

℞. Non, imo ſi abſint tenentur venire, & adminiſtrare ſacramenta per ſe ipſos, vel ponere ſubſtitutos idoneos, qui velint in his officijs charitatis ſe occupare; ratio eſt, quia ſicut miles die prælij non poteſt fugere ſub iuſta pœna mortis, quia ad ponendam vitā ſuam in periculo fuit cōductus, ſic Epiſcopus, & Parochus ad adminiſtranda Sacramenta ouibus cum periculo propriæ vitæ. tenet Bannez loco citato, & Greg. à Valentia. 2.2. diſput. 3. q. 4. puncto 3. & Reginaldus lib. 4. de eleemoſyna ſpirituali. ſect. 7. nu. 360.

45 Epiſcopus tempore peſtis quid debet agere, & prouidere?

℞. Primò debet conſtituere ſufficientem numerum miniſtrorum, qui infirmis adminiſtrent ſacramenta neceſſaria. Secundò debet aſſignare alios ſubſtitutos, qui loco illorum adminiſtrent ſacramenta aliqua neceſſitate ſuperueniente, vel caſu fortuito. Tertiò debet his miniſtris conſtituere alimenta neceſſaria. Quartò debet aſſignare deputatos, qui tractent de negotijs peſtis, & referant Epiſcopo omnia, quæ acciderint, & ſuper his prouidere, & determinare. Quintò debet ſubuenire pauperibus infirmis, & ſanis cum ſuis proprijs bonis, & Eccleſiæ præcipuè, ſi bona laicorum, & ciuitatis non ſuppetant. Sextò debet ordinare, vt in ciuitate fiant publicæ proceſſiones, & in Eccleſijs in Miſſis fiant commemorationes, & preces pro ſanitate. Septimò monere confeſſores, vt non abſoluant homines, qui occultant veſtes peſtiferas, laborantes morbo, quia inficiunt alios.

46 Iſti miniſtri quo temporis interuallo debent incumbere ad adminiſtranda ſacramenta infirmis?

℞. De hac re non poteſt certa regula dari, & relinquitur arbitrio prudentis Epiſcopi, qui poteſt limitare tempus octo, vel quindecim dierum, quibus tranſactis, illi quieſcant, & alij laborent, niſi aliquis ex propria voluntate ſe offerat ad longum tempus.

47 Clericus, qui adminiſtrat tempore peſtis, quomodo debet portare ſanctiſſimum Euchariſtiæ ſacramentum?

℞. Debet poni in Eccleſia, vel capella eremitica proximiori ad locum, vbi infecti curantur, vel ad hunc effectum de nouo erigi poteſt, & debet portari a clerico in vaſe argenteo, ac ſerico ſacculo incluſo a collo, humeriſq; pendente cum duobus luminarijs, & cum paruo baldachino, quod ipſe clericus debet portare manu ſiniſtra, & ceremoniæ poſitæ in ceremoniali debent dici clara voce in parte longinqua, & ſanctum ſacramentum poteſt poni ſuper cochleare argenteum, & dari infirmis, ne ſacerdos manu tangat infirmum, & inficiatur.

48 Corpora mortuorum vbi debent ſepeliri, & quomodo?

℞. Si moriantur ex infirmitate peſtis, ſepeliuntur extra Eccleſiam in loco a ciuitate deſignato, quod debet benedici, & erigi in eo Crux, vt ſit veluti cæmeterium.

49 Oleum ſanctum quomodo debet dari?

℞. Hoc ſacramentum non eſt neceſſarium neceſſitate ſalutis, ſed neceſſitate præcepti ad maiorē perfectionem; & ſic ſi peſtis ſit periculoſiſſima, non eſt mirum, quod in aliquibus prætermittatur tunc propter magnum periculum odoris, ſed ſemper cū poſſit dari ſine tām euidenti periculo vitæ, debet miniſtrari, quia eſt ex ſeptem ſacramentis Eccleſiæ, ſed non obligat parochum cum tanta neceſſitate, ſicut obligat pœnitentia. tenet Nauar. vbi ſupra.

50 Baptiſ-

50 Baptiſmus tempore peſtis quomodo debet miniſtrari?

℞. A Parocho, à Clerico, à ſæculari, à muliere, ab obſtetrice, & ab ipſa matre parturiente.

51 Ad præſeruandam Ciuitatem, & Epiſcopatum ſuum à peſte, poterit ne Epiſcopus vendere cenſum, terras, & argentum Eccleſiæ?

℞. Omnia priuilegia, quæ Epiſcopus habet ad conſumandam pecuniam Eccleſiæ, & ſuam tempore peſtis, fortiori ratione habet ad præſeruandam ſuam Ciuitatem, & Diœceſim à peſte, cum ſit maius bonum, & afferat maiorem vtilitatem ouibus ſuis; & ideò ad præſeruandam ciuitatem à peſte, & morbo contagioſo, Epiſcopus tenetur vendere ſuum patrimonium, quod acquiſiuit tempore Epiſcopatus, deinde patrimonium, & terras Eccleſiæ, & vaſa aurea, & argentea, ſicut ad redimendos captiuos, & liberãdos ſubditos à peſte, cum maius bonum ſit præſeruare, quàm ſanare.

52 Si aliquis parochus, qui tẽpore peſtis tenetur adminiſtrare ſacramenta infirmis, voluerit ſuo nomine ponere clericum, vel religioſum ad faciẽdum hoc officium, Epiſcopus debet ne eum admittere?

℞. Si talis ſubſtitutus habeat ſufficientiam mediocrem, Epiſcopus debet admittere talem ſubſtitutum, & excuſare Parochum; ratio eſt, quia cum hoc officium ſit cum tanto periculo vitæ, & tantæ charitatis, meliùs adminiſtrabitur ab illo magnanimo, & volenti, quàm à formidoloſo, quia ipſa formido eum occidit. tenet Bannez loco ſup. cit.

53 Tempore peſtis poterit Epiſcopus diſpenſare, vt homines ſani ad ſui præſeruationem comedant carnes tempore quadrageſimæ?

℞. Epiſcopus cum conſilio ſui capituli, & aliquorum Theologorum, & Canoniſtarum, & Medicorum poterit diſpenſare, vt omnes homines, & mulieres tẽpore peſtis in quadrageſima comedãt carnes ad præſeruationem tam peſtiferi mali ex pluribus rationibus. Primò, quia peſtis eſt vltimum, & ſupremum malum, quod poteſt Reipublicæ accidere, & iudicatur pro vltima, & extrema neceſſitate, vt patet ex libro Secũdo Regum, c. vltimo, vbi Gad Propheta dixit ad Dauid trium tibi datur optio, aut ſeptem annis veniet tibi fames in terra tua, aut tribus menſib. fugies aduerſarios tuos, & illi te perſequentur, aut certe tribus diebus erit peſtilẽtia in terra tua: ex quo clarè patet peſtilentiam eſſe vltimam miſeriam, & extremam neceſſitatem. Secundò, quia omnia, quæ licita ſunt ad ſanandam peſtem, magis licita ſunt ad præparationem à peſte. Tertiò, quia cibi quadrageſimales ſunt nociui hominibus, & carnes ſunt magis vtiles, vt humores de facili non diſponantur ad recipiendum morbum. Quartò, quia ſi licitè Epiſcopus poteſt diſpenſare in præcepto audiendi Miſſam in his quadraginta diebus, in quib. homines in ſuis domibus ſunt recluſi propter ſuſpitionem peſtis, vt peſtis omnino extinguatur; multò magis poterit diſpẽſare in carnibus, cum ſit medium neceſſarium ad cõſeruãdam ſanitatem; & ſic Illuſtriſs. Cardinalis Ioãnettinus de Oria Archiepiſcopus Panormitanus, Prorex, & Dux Generalis in Regno Sicilię pro Philippo IIII. Hiſpaniarum Rege anno Domini 1625. ingraſſante peſte, & infirmitate contagioſa in Ciuitate Panormi, & in alijs locis illius Regni per edictũ publicum diſpenſauit, vt omnes in quadrageſima illius anni comederent carnes; & plurimum profuit, & hoc tenet Nauarrus conſilio finali, de obſeruatione ieiunij poſſe fieri, non ſolum tempore peſtis, ſed etiam in tempore extremæ neceſſitatis ciborum, & in alijs occurrentijs, & occaſionibus, vt malis febris præueniatur, & hæc peſtis habuit originem ex quadam naue, quæ venit ex ciuitate de Tunez, & occaſione portandi aliquos captiuos redemptos, & Mauri, qui venerant in naue, & eam regebant, portauerunt plures merces infectas, & eas vendiderunt in d. Ciuitate, vnde habuit originem illa peſtis.

54 In quibus caſibus poſſunt res Eccleſiæ vendi, & conſumari, tàm mobilia, quàm immobilia?

℞. In redimendis captiuis, ædificandis Eccleſijs, in ſubſtentãdis pauperibus tempore famis, & peſtis; tũc Eccleſia tenetur ſubuenire ſuis filijs in quantum poteſt, & ſuæ facultates ſuppetunt, tenet Abbas c. 1. de pignoribus, & alijs cautionibus, numero primo, & quinto.

55 Si Parochus ſit impeditus aliquo morbo, vt non poſſit ordinari intra annum, amittit ne beneficium curatum?

℞. Non, nec tenetur ordinari durante morbo, ſed per Vicarium ſupplere ſeruitium Eccleſiæ. DD. ſuper c. 3. ſeſſion. 7.

56 Si quis habeat litem ſuper parochialis Eccleſiæ obtentione, debet nè intra annum ordinari?

℞. Si habeat poſſeſſionem, tenebitur ſuſcipere Presbyteratum, & ſi poſtea ei ſublata fuerit poſſeſſio, & non habeat aliunde, vt poſſit ſubſtentari, aſſignari debet ei victus de redditibus dictæ Eccleſiæ. DD. ſuper c. 3. ſeſſ. 21.

57 In quibus caſibus Parochus finito anno poteſt nõ eſſe Sacerdos, & lucrari fructus?

℞. Si fuit infirmus, captus ab hoſtibus, ſi fuit irregularis ſine ſua culpa, ſi non habuit copiam Epiſcoporum, vel habuit aliud legitimum impedimentum. Nauar. in man. c. 25.

CAPVT XLVII.

De reſidentia parochi.

1 Parochi per quot menſes poſſunt abeſſe?

℞. Per duos menſes iuſta cum cauſa, & licẽtia Epiſcopi in ſcriptis, & debent relinquere Vicariũ idoneum. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 1. de refor.

2 Si pluſquam tempus poſtulet, abſfuerint, quam pœnam incurrunt?

℞. Non eſt ſtabilita, ſed relicta arbitrio ordinarij, vt eos compellat per cenſuras, & per ſequeſtrationẽ fructuum. Trid. ſyn. ſeſſ. ſup. cit.

3 Qua pœna punitur Parochus, qui per annum abeſt à ſua Eccleſia?

℞. Amittit fructus, & Epiſcopus debet procedere ſeruato ordine iuris vſq; ad priuationem beneficij. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 1.

4 Poteſt Epiſcopus excommunicatione, vel pœna pecuniaria Parochum prohibere, ne vltra duos dies à ſua Eccleſia ſine licentia diſcedat?

℞. Excommunicatione vti non poterit in hoc caſu, bene tamen pœna pecuniaria, dummodo non excedat dimidiam decimam beneficij. DD. ſuper c. 1. ſeſſ. 23.

5 Poteſt ne Epiſcopus concedere Parochis licentiã, vt ſtudiorum cauſa morentur in vniuerſitatibus?

℞. Poſt Conc. Trid. non, imò, ſi cõceſſa fuerit Parocho, illa vti nõ poteſt. Trid. ſyn. ſeſſ. 32. c. 3. de reſor.

6 Quæ cauſæ excuſant Parochum à reſidentia perpetua?

℞. Nullæ, ſolùm quando in Parochia fundatus eſt Vicariatus perpetuus, & trãſlata in Vicarium omnis cura animarum. DD. ſuper c. 1. ſeſſ. 23.

7 Quæ cauſæ excuſant Parochum, vel Canonicũ à reſidentia ad tẽpus in oppido, vbi eſt ſua Eccleſia?

℞. Infirmitas de conſilio Medicorum, aeris intemperie, peſtilentia, inimicitia cum periculo vitę, negotia propriæ Eccleſię, lis ſuper proprio beneficio. Zerola in praxi Epiſc. p. 1. verb. reſidentia.

8 Quis debet limitare tempus abſentiæ?

℞. Epiſcopus pro neceſſitate. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 1. de reform.

9 Inquiſitores Apoſtolici, & officiales Sanctæ Inquiſitionis, & Collectores Apoſtolici excuſantur à reſidentia?

℞. De iure non, ſed debent vti ſuis priuilegijs, ſed Epiſcopus non poteſt dare eis, neque vllis alijs perſonis licentiam non reſidendi. Gonzal. regul. 8. Cancellariæ. Gloſſ. 6. n. 266.

10 Si quis obtinet facultatem à Summo Pontifice non reſidendi, & percipiendi fructus, poterit nè vti illa abſque licentia ordinarij?

℞. Talis gratia non valet, niſi ordinarij conſenſus accedat. Bulla Pij IV. publicat. 1564. die 24. Nouembris.

11 Si quis cum diſpenſatione Apoſtolica retineat curatum, & canonicatum, vbi debet reſidere?

℞. In parochia, & lucratur fructus canonicatus, exceptis diſtributionibus quotidianis, & ſi omnis præbenda conſiſtat in diſtributionibus quotidianis, amittit tertiam partem, quæ præſentibus accreſcit. DD. ſuper c. 1. ſeſſ. 23.

12 Si Parochus non habeat domum vbi, poſſit habitare in oppido parochiæ, vel non inueniat, poterit ne habitare in oppido viciniorj?

℞. Tenetur conducere illam domum in oppido parochiæ, & etiam expulſo quocumque inquilino, ſed ſi non inueniatur, debet in loco commodo ſibi ab Epiſcopo aſſignato. DD. ſuper c. 1. ſeſſ. 23.

13 Si Eccleſia parochialis habitationem non habeat, vbi tenebitur Parochus reſidere?

℞. Epiſcopus debet aſſignare locum commodiorem, & viciniorem ad ſuum officium exercendum. DD. vbi ſupra.

14 Clerici inferiores habentes beneficia exigentia reſidentiam a quo debent cogi?

℞. Ab Epiſcopis tanquã Sedis Apoſtolicę Delegatis, qui etiam poſſunt ponere eis Vicarios idoneos cum congrua portione. Trid. ſyn. ſeſſ. 6. c. 2. de reſor.

15 Epiſcopus põt retinere ſecũ aliquẽ Parochum, & facere cũ ſuum Vicarium, vel Secretarium excuſãdo eum a reſidentia, ſicut retinet duos Canonicos?

℞. Non, quia magis neceſſaria eſt reſidentia Parochorum, quàm Canonicorum. Gonzal. ad regul. 8. Cancell. gloſſ. 6.

16 Poteſt nè Epiſcopus facere Parochum ſuum Viſitatorem?

℞. Poteſt, & eum à reſidentia per quadrimeſtrem excuſare, poſito idoneo Vicario, quia viſitatio eſt magnæ vtilitatis.

CAPVT XLVIII.

De Clericis non reſidentibus in Eccleſiã, vel Præbenda.

1 QVid eſt reſidere in Eccleſia?

℞. Eſt in Eccleſia corporaliter deſeruire, & Eccleſiæ, & beneficij curam habere. c. conquerenti de cler. non reſid.

2 Poteſt quis corporaliter eſſe in loco, vel in ciuitate, vbi ſitum eſt beneficium, & non reſidere in beneficio?

℞. Bene poteſt eſſe, quia non dicitur quis reſidere, quia corpore reſidet, ſed quia facit officium, & habet curam ſuæ Eccleſiæ. c. quia nonnulli, de cleric. non reſid.

3 Si quis ſeruiat per Vicarium, dicitur ne reſidere?

℞. Non, qui reſidet per Vicarium, vel tertiã perſonã, quia tradit alteri ſuas oues, & ſic, vt ſit bonus paſtor, ipſe debet reſidere corpore, animo, cura, & ſollicitudine. c. quia nonnulli, de cler. non reſid.

4 Quando quis poteſt ponere Vicarium, & dicatur reſidere per ſubſtitutum?

℞. Primò, cum habet priuilegium non reſidendi. Secundò, cùm eſt conſuetudo, vt poſſit reſidere per Vicarium, & ſubſtitutũ, vt in beneficijs ſimplicibus, quæ habent ſeruitiũ per proprietatẽ, vel tertiam perſonam. Tertiò, cùm Eccleſia parochialis vnita eſt prębendę, vel dignitati, tunc dignitas poteſt ſeruire per ſubſtitutũ, & ipſe reſidere in Cathedrali Eccleſia. Quartò, quando quis ſine culpa incidit in infirmitatem, morbum, vel ſenectutem, ita vt ipſe non poſſit ſeruire perſonaliter. Quintò, cũ eſt neceſſaria, vel vtilis abſẽntia talis perſonæ, ſiue Eccleſiæ, vel Reipublicæ, aut cauſa ſtudiorum, peregrinationis, litis, defenſionis Eccleſiæ, vel proprij beneficij cum licentia Prælati, vel Capituli. Gonr. in ſum. tit. de offic. Vicarior. §. nec videndum.

5 Clericus ſi habet iuſtã cauſam, quid debet facere?

℞. Petere licentiam a ſuo Epiſcopo, vel Prælato, & eam in ſcriptis portare. Abb. c. relatum. num. 4. de cler. non reſid.

6 Si clericus habet iuſtã cauſam abſentiæ, & petat licentia, & Prelatus eã iniuſtè negat, vel non poſſit adire Prælatum ex aliqua cauſa, quid agendum?

℞. Poterit appellare a denegatione, & adire Superiorem, vel ſi vrget neceſſitas, abire ſine licentia, quia neceſſitas caret lege, ſed debet ſtatim reddere rationem ſuæ abſentiæ ſuo Prælato, vt non incidat in culpam, vel moram. Abb. c. relatum, de clericis non reſid. n. 6.

7 Qui iurat ſeruire alicui Eccleſiæ, ſi pro negotijs Eccleſiæ ſe abſentet, frangit nè iuramentum?

℞. Non, quia qui pro bono Eccleſię ſe abſentat prę-

ſens

ſens dicitur,& vt præſens reputatur, in tali iuramẽto non eſt fraus.c.ex parte tua,de clericis non reſid. Abb.ibi nu.1.

8 Qui non ſeruit in beneficio, quos fructus debet percipere.

℟. Nullos,q̃a beneficiũ,& fructus dãtur ꝓpter laborem,& officium.c.conquerenti,de clericis nõ reſid.

9 Si quis ſe abſentet per decennium, tale beneficiũ poterit ne prouideri,quod habetur pro derelicto?

℟. Non,dum viuit eius beneficiatus, quia beneficiatus habet matrimonium ſpirituale cum ſua Eccleſia,& per decennium tale matrimonium non ſoluitur,ſed per mortem, vel acquiſitionem alterius beneficij, vel delictum, & priuationem.c.ex parte, de clericis non reſidentib.

10 Quid quæritur, vt quis priuetur ſuo beneficio ob non reſidentiam?

℟. Vt citetur, & ſit contumax, & poſtea ſententietur.c.ex parte,de clericis non reſidentib. inter quatuor.c.fin.eod.tit.

11 Si abſens à ſuo beneficio non compareat, vt citetur,quid debet Iudex facere?

℟. Tunc poterit citare eum ad redditum Eccleſiæ tribus edictis, & expectare aliquod iuſtum tempus, & ſi non compareat,poterit eum priuare,vt expreſsè habetur in c.inter quatuor, de clericis non reſidentibus,& ibi.Abb.nu.2. c. ex tuæ deuotionis, eodem titulo.

12 Clericus poteſt abeſſe cauſa ſtudij?

℟. Poterit,quia eſt iuſta cauſa, ſed debet per alium ſeruire, ſed hodie habentibus beneficium curatum ex decreto Conc. Trid.ſeſſ.5.& 23. c.1. non datur licentia abeſſe cauſa ſtudiorum, quia habent arctiorẽ reſidentiam,ſic tenent DD.in d.c.1. ſed ſolùm alijs clericis. Abb.c.tuæ de cler.non reſidentib. nu.1.

13 Licentia non reſidendi à quibus debet dari?

℟. A Papa cum iuſta cauſa expreſſa in Conc. Trid. ſeſſ.23.c.1.Abb.c.cum ad hoc, de clericis non reſidentib. nu.4.

14 Si Eccleſia patiatur penuriam miniſtrorum, & ſint aliqui priuilegiati Bulla, vel breui Apoſtolico, quid erit agendum?

℟. In iſto caſu ab Epiſcopo poterunt priuilegiati vocari,& ſi non veniant,eis denegare fructus, quia ex tali cauſa ceſſat priuilegium,& non præſumitur Sũmum Pontificem velle cum damno Eccleſię, & penuria ſeruitij,vt illi vtantur priuilegio abſentiæ. c. cum adhoc,de clericis non reſidentibus.Abb.ibi n.1.

15 Præſentatus,& non confirmatus, ſi velit non reſidere,debet ne confirmari à ſuperiori?

℟. Non,imo ſi ſit confirmatus, & nolit reſidere, per ſententiam priuatur à beneficio.c.relatum, de clericis,&c.

16 Actus,qui poteſt referri ad malum,& ad bonum, ad quem finem referendus eſt?

℟. Ad bonum finem. Abb.c.1.de clericis,nõ reſid.n.7.

17 Si aliquis notorie ſit virtuoſus, & doctor, poterit ſine examine promoueri?

℟. Poterit.tenet Abb.c.fraternitati. nu.4. de clericis non reſid.

18 Clericus alterius diœceſis, cum quibus qualitatibus debet recipi,& admitti ad celebrandum?

℟. Cum litteris commendatitijs ſui Epiſcopi, & ſine litteris debet incarcerari, & mitti ad proprium paſtorem.c.fraternitati,de clericis non reſid.

19 Exceptio, quòd aliquis non fecit reſideniam in beneficio,à quo poterit opponi?

℟. Ab illo,cuius intereſt,qui petit illos fructus, quia illi accreſcũt.Ab.c.cõquerẽti,de clericis nõ reſi. n.4.

20 Poteſt ne compelli clericus, vt iuret ſe facturum deinceps continuam reſidentiam in ſua Eccleſia?

℟. Nõ,quia hoc iudicatur impoſſibile, vel nimis difficile,niſi ſit ſtatutum, vel conſuetudo faciendi tale iuramentum,& tunc intelligi debet humano modo, & ſecundum vires naturales. Abb.in c.ex parte eod. tit.nu.2.

21 Clericus infirmus quid lucratur?

℟. Fructus, & diſtributiones quotidianas, quia non ſtat per ipſum,quo minus ſeruiat, & in ſua neceſſitate ſuſtentari,& iuuari debet à ſua Eccleſia, quæ illi loco matris eſſe videtur. Abb.c.ad audientiam, eodem tit.nu.5.de clericis non reſidentib.

CAPVT XLIX.

De Clerico ægrotante, vel Debilitato.

1 QVis dicitur ægrotans?

℟. Ille,qui ex aliqua infirmitate,vel ſenectute non põteſt adire perſonaliter ad Eccleſiam, ſiue ſit in lecto,ſiue extra lectum.c.1.eod. tit.

2 Si aliquis non habeat infirmitatem actualem, ſed timeat,quòd poſſit ex exitu à domo illi damnum venire,ſufficit ne hæc cauſa,vt habeatur infirmus?

℟. Si ex conſilio medici timeatur aliquod damnum ex motu,vel ex exitu domus obortum, ſufficit hæc ſola cauſa,vt tanquam infirmus reputetur,cum non debeat poni minor cura in conſeruanda ſanitate, quàm in acquirenda.DD.in c.2.cod.tit.

3 Quis dicitur debilitatus?

℟. Ille,qui ſurgens ex aliqua infirmitate non adhuc benè conualuit,vel ille, qui ex ſenectute non habet vires,vel ille,cui deeſt pes,vel manus,vel vires ex dolore interno,iſte dicitur debilitatus.DD.in c. 1. eod. titulo.

4 Clericus infirmus,quos fructus percipit?

℟. Si reſidebat ante infirmitatem, percipit omnes fructus ſui beneficij,quia afflictus non eſt afflictione onerandus,ſatis ſuperque enim infirmitate afflictus, ac pauper eſt; ſi verò ante infirmitatem in Eccleſia non reſidebat,in infirmitate nullos fructus percipit; infirmitas enim illum non facit melioris conditionis.Abb.c.1.de clerico ægrotante,& c.num.1.

5 Si aliquis erat in ſua patria recreationis,vel negotij cauſa,& perdebat fructus,poſtea veniens animo reſidendi in itinere ſuperuenit infirmitas, quos fructus percipit?

℟. Omnes fructus, quia in hoc caſu voluntas pro facto reputatur,dummodo ſi conualuerit,recto tramite ad ſuam reſidentiam properet, & factum confirmat ſuam voluntatem.

6 Si Presbyter ita ſit debilitatus, vt non poſſit aſcẽdere ad altare ſine baculo,poteſt ne celebrare?

℟. Non eſt permittendus celebrare. tenet Abbas cap.

c.presbytero, de clerico ægrotante, num.3.

7 Presbyter deformis, vel debilitatus eſt ne irregularis?

℞. Non, ſed inhabilis ad celebrandum. Ab.c.presbyterum, num.4.de cler. ægrot.

8 Si leproſus ſit rector alicuius Eccleſiæ, poterit ne illam adminiſtrare?

℞. Clerico leproſo dandus eſt coadiutor in omnibus officijs, quia lepra eſt infirmitas, quę alijs communicatur, & inducit horrorem.c.de rectoribus, de clerico ęgrotante, c.tua nos, eod.tit.

9 Si maritus ſit leproſus, eſt ne ei ſubtrahenda mulier?

℞. Non, ſine amborum conſenſu, quia lepra ſuperueniens non diſſoluit matrimonium, & vt vir habeat in ſua infirmitate ſolatium, & adiutorium propriæ mulieris Abb.c.de rectorib.nu.4. de cler.ęgrot.

10 Si Epiſcopus habeat morbum incurabilem, quid debet cum illo agi?

℞. Si talis morbus ſit perpetuus, & impediat illum ab adminiſtratione, & regimine Eccleſiæ, ita vt patiatur detrimentum, dandus eſt ei coadiutor. c. ex parte, de clerico ægrotante.

11 Si Epiſcopus confirmatus, & nondum conſecratus incidat in morbum, vel lepram impedientem Eccleſiæ gubernationem, poterit ne remoueri, vel dandus eſt coadiutor?

℞. Licèt variæ ſint doctorum opiniones, tamen diſtinguendum eſt, ſi non ſua culpa incidit in infirmitatem, non eſt remouendus, ſicut conſecratus, quia conſecratio non addit maius vinculũ coniugale, vt habetur.c.2.de translatione Prælatorum.tenet Abb. c.ex parte nu.2.de clerico ægrotante.

12 Si Archidiaconus laboret morbo paralitico, quid agendum?

℞. Dandus eſt coadiutor. c.fi.de clerico ægrotante.

13 Si Presbyter habet duos digitos, & medietatem palmæ abciſſam, poteſt celebrare Miſſam?

℞. Non, propter deformitatem, ſed poterit facere omnia alia miniſteria, vt audire confeſſionem, prædicare.c.presbyterum, de clerico ægrotante.

14 Famulus incidens in infirmitatē a quo debet ali?

℞. Si dominus ſit diues, à domino ſuo, etiam in expēſis magnis, non ratione ſui famulatus, ſed quia eſt proximus. Abb.c.1.de clerico ægrotante, nu.8.

15 Papa poteſt priuare clericum ſuo beneficio?

℞. Non ſine cauſa, vel delicto. Abb.c.1. de clerico ægrotante. nu.3.

CAPVT L.

De Vicarijs, & Coadiutoribus Parochorum.

1 Vicarij perpetui, quomodo ſunt conſtituendi, & à quo?

℞. Cum electione Capituli, & aſſignatione congruæ portionis, & ab Epiſcopo. DD.ſuper c.8. ſeſſ.7.

2 Si in Eccleſijs monachis ſubiectis Parochi negligentes fuerint in ſuo officio, quid agendum?

℞. Epiſcopus per cenſuras Eccleſiaſticas dictos monachos debet compellere, vt in fructibus beneficiorum idoneum miniſtrum prouideant, & hoc extenditur ad Eccleſias, etiam ſi ſint nullius diœceſis. Trid. ſyn.ſeſſ.5.c.2.de refor.

3 In Eccleſijs curatis vnitis monaſterio, quis debet nominare Vicarios perpetuos?

℞. Ex Bulla Pij V. quæ incipit, ad exequendum, intra decem dies, à die vacationis debet monaſterium nominare Vicarium, & Epiſcopo præſentare, vt eũ confirmet.

4 Portio aſſignata tali Vicario debet ne detrahi à fructibus monaſterij, vel beneficij?

℞. A fructibus beneficij, vt in dicta Bulla Pij V.

5 Quæ portio debet Vicario perpetuo aſſignari?

℞. Non debet excedere numerum centum ducatorum computatis omnibus emolumentis, vt habetur in dicta bulla.

6 Hęc centum ducata quomodo ſunt computãda?

℞. Secundum monetam, & morem cuiuſcumq; Prouinciæ?

7 In beneficijs, in quibus à tempore immemorabili animarum cura in Vicarium translata eſt, quid faciendum?

℞. Infra annum à fine concilij congrua portio Vicario aſſignetur arbitrio Epiſcopi, & cum primum Vicarius, vel proprietarius diſceſſerint à vita, in beneficia curata reducantur, & nomen Vicarij ceſſet. Trid.ſyn.ſeſſ.25.c.16.de refor.

8 Si totum capitulum habeat parochiam, & curam animarum, poterit ne Epiſcopus eam transferre in aliquam perſonam particularem?

℞. Si talis perſona ſit de capitulo, vel de illa Eccleſia, & ſufficiens, poterit, quia ſic meliùs prouidetur animabus. DD.ſuper c.13.ſeſſ.24.

9 In quibus caſibus poteſt Epiſcopus ponere Vicarium ad tempus in parochia, ex ſumptibus ipſius Parochiæ?

℞. Septem caſibus, Primo, quando Parochus nõ eſt Sacerdos. Secundo, quando abeſt ex iuſta cauſa. Tertio, quando plura beneficia incompatibilia obtinet. Quarto, quando vacat Eccleſia. Quinto, quando ingreditur religionem durante anno probationis. Sexto, quando beneficia vnita ſunt Cathedralibus, monaſterijs, & pijs locis, & cura per clericos ſæculares exercetur. Septimo, quotieſcumque Parochus ſeruire non poteſt, puta ob delictum, exilium, infirmitatē. c.cum in cunctis.de elect. Trid.ſyn.ſeſſ.7.c.7.ſeſſ.23. c.1.ſeſſ.24.c.18.ſeſſ.25.c.15.de refor.

10 Ob quas cauſas poteſt Epiſcopus ponere coadiutores parochis pro tempore?

℞. Ob imperitiam, & turpitudinem, ſed poteſt illis aſſignare congruam portionem ex fructibus beneficij ſuo arbitrio, Trid.ſyn.c.6.de refor.ſeſſ.21.

11 Si parochi, vel clerici ſint in ſcientijs minimè verſati, indocti, negligentes, vel ſcandaloſè vixerint, qua pœna puniuntur?

℞. Epiſcopus tanquam ſedis Apoſtolicæ Delegatus, poteſt illiteratis ponere Vicarios cũ congrua fructuum deputatione: eos ſuſpendere ad tempus, & ſi admoniti incorrigibiles perſeuerauerint, poterit eos beneficijs priuare, & in hoc caſu appellatio non habet effectum ſuſpenſiuum. Tridentin. ſynodus ſeſſione vigeſimaprima, capitul. ſexto de reformatione.

12 Coad-

12 Coadiutor tenetur ne ad reſidentiam?

℟. Tenetur ſicut proprietarius, & debet cogi ab Epiſcopo pęnis à Iure impoſitis vſq;ad priuationem coadiutoriæ. DD. ſuper c.1. ſeſſ.23.

13 Si Epiſcopus det Parocho illitterato coadiutore, ipſe Parochus tenebitur ne ad reſidentiam perſonalem in loco beneficij?

℟. Tenebitur, quaſi ei non eſſet datus coadiutor, qa ſua præſentia poterit populum ædificare, & dare eleemoſynas ex fructibus beneficij, & expendere cũ ſuis ouibus. DD. ſuper c.6. ſeſſ.21.

14 Poteſt ne Epiſcopus dare Parocho coadiutorem ad prædicandum?

℟. Poterit, ſi ipſe prædicator non ſit, vel ſit Surdus ad confeſſiones audiendas. Trid. ſyn. ſeſſ.21. c.6. de reform.

15 Si populus ſit numeroſus, & vnus Rector non ſufficiat, poterit Epiſcopus tali Parocho virtute cap.6. ſeſſ.21. Conc. Trid. coadiutorem ponere?

℟. Non, ſed eum cogere, vt ipſe eligat capellanum ſufficientem, vel capellanos, vt illum adiuuent?

16 Si aliquis clericus fuit approbatus, & examinatus à ſuo Epiſcopo ad adminiſtranda ſacramenta, poterit idem Epiſcopus eum iterum examinare pro ſuo libitu?

℟. Non, niſi noua cauſa adueniente, ſed Epiſcopus de nouo veniens poterit de nouo omnes examinare, & pro eo, vt eos inuenerit iudicare. DD. ſuper cap. 13. ſeſſ.14.

CAPVT LI.

De Beneficijs.

1 QVot ſunt genera beneficiorum?

℟. Duo, aut ſunt ſæcularia, quæ ſolis ſæcularibus concedi poſſunt, aut ſunt regularia, quæ ſolis regularibus debent dari. in extrauag. execrabilis. de præbendis iuncta gl.

2 Quot ſunt ſpecies beneficiorum?

℟. Duo, aut ſunt curata, quæ perſonalem requirunt reſidentiam, aut ſimplicia, quæ non requirunt talẽ reſidentiam.

3 Quot ſunt ſpecies beneficiorum ſimplicium?

℟. Plures, videlicet beneficium ſimplex, præſtimonium, præſtimonialis portio, capellania, canonicatus, dignitas, portio, & media portio in Eccleſia Cathedrali, quæ licèt non habeant curam animarum, reſidentiam requirunt. c. de multa, de præbend. Nau. conſ.4. de ætate, & qual.

4 Quis debet examinare diſpenſationes datas à Papa ad plura beneficia incompatibilia obtinenda?

℟. Epiſcopus, & ſi clericus non demonſtrauerit tales diſpenſationes, Epiſcopus poterit ponere Vicarios idoneos in eorum beneficijs cum congrua aſſignatio. ne fructuum ſine appellatione. Trid. ſyn. ſeſſ.7. c.1.

5 Parochialis Eccleſia, & canonicatus, ſunt ne beneficia incompatibilia?

℟. Parochialis Eccleſia eſt incompatibilis cum omnibus beneficijs, in quibus diſtributiones quotidianæ aſſignatæ ſunt, vel in quibus requiritur perſonalis reſidentia. DD. ſuper c.4. ſeſſ.7.

6 Clericus poteſt obtinere plura beneficia curata, vel plura beneficia incõpatibilia, etiã in cõmẽdam?

℟. Non ſine diſpenſatione Apoſtolica, imò ſi vnum non dimiſerit, priuatur omnibus. Trid. ſyn. ſeſſ.7. c.4. & ſeſſ.24. c.17. de refor.

7 Poteſt ne Epiſcopus conferre duo beneficia eidem perſonæ, & ſub eodem tecto?

℟. Non, niſi ſint deformia, vt capellania, & canonicatus, & quodlibet per ſe non ſit ſufficiens ad ſuſtentationem talis clerici, vel ſi ſit conſuetudo, vt illa duo obtineantur ſine diſpenſatione Apoſtolica. DD. ſuper c.17. ſeſſ.24. de refor.

8 Poteſt ne Epiſcopus habenti beneficium ſimplex conferre aliud?

℟. Poterit, ſi primum non ſufficiat ad eius ſuſtentationem. Trid ſyn. ſeſſ.24. c.17. Abb. c. quia nonnulli, de clericis non reſidentib.

9 Si Epiſcopus conferat beneficiũ ſufficiens ad ſuſtentationem alicui habenti aliud beneficium, vacat ne primum?

℟. Habita pacifica poſſeſſione ſecundi, vacat primũ, quia ſolus Papa diſpenſat in pluralitate beneficiorũ. c.5. ſeſſ.7. Conc. Trid. de refor.

10 Si quis habeat vnum beneficium ſufficiens ad eius ſuſtentationem, poterit ne accipere aliud ab Epiſcopo ſine diſpenſatione Apoſtolica?

℟. Non, ſed peccat mortaliter. Gloſ. in c. dudum. de elect. Sylu. verb. beneficium. 4. nu.1. Lopez. lib.3. tit. 16. partit.1.

11 Hęc ſufficientia ad ſuſtẽtationẽ quomodo ſumit?

℟. Non ſtricto modo, ſed conſiderata qualitate perſonæ, & Prouinciæ, dignitatis, & ſcientiæ. Zerola in prax. Epiſc. 1. p. tit. de beneficijs. § 8. & 7. nu.8. cap. de multa, de præbend. Gl. in c. cum adeò, de reſcriptis.

12 Quis debet iudicare hanc ſufficientiam?

℟. Epiſcopus, vel Papa, qui confert beneficium.

13 Quæ ætas requiritur ad beneficium ſimplex obtinendum?

℟. Attigiſſe decimum quartum annum. Trid. ſynod. ſeſſ.23. c.6. de refor.

14 Si in fundatione cautum ſit, vt quis in minori ætate obtineat beneficium, vel capellaniam, quid agendum?

℟. Obſeruanda eſt fundatio, quia per Conc. Trid. nõ eſt derogatum fundationibus.

15 Ad dignitates obtinendas, & ad beneficium curatum, quæ ætas neceſſariò requiritur?

℟. Neceſſariò requiritur attigiſſe vigeſimum quintum annum, & habere ſcientiam, & ordinem requiſitum, vel illũ in proximis temporibus, vel extra tẽpora recipere, alias poſt monitionem tali beneficio priuatur, neque ei prodeſt appellatio, quo minus Epiſcopus non prouideat tali beneficio, quia talis appellatio non habet effectum ſuſpenſiuum, ſed ſolum deuolutiuum, ne Eccleſia careat ſolatio paſtoris. c. cum in cunctis, de elect. Trid. ſyn. ſeſſ.24. c.12. de ref.

16 Quæ ætas requiritur ad obtinendum canonicatũ in Eccleſia Cathedrali, vel Collegiali?

℟. In Cathedrali illa ætas, quæ requiritur ad obtinendum ordinem annexum tali canonicatui, in collegiali verò ætas quatuordecim annorum. Trid. ſyn. ſeſſ.24. c.12.

17 Poteſt ne Epiſcopus diſpenſare in ætate, vt quis obtineat beneficium?

℞. Non,quia eſſet diſpenſare,quod ſoli Papæ conuenit c. conſilia diſt.17.

18 Poteſt ne conferre dignitates, & canonicatus Epiſcopus habentes ordinem annexum ijs, qui non ſunt initiati?

℞. Poterit dum intra annum initiari poſſint. Trid. ſyn.ſeſſ.24.c.12.& ſeſſ.22.c.4.

19 Quæ ſcientia requiritur ad beneficium ſimplex obtinendum, vel ad capellaniam?

℞. Sufficit ſcire legere,& ſcire rudimenta Grammaticæ,gloſſ.in clem.1.de conceſſione præbendæ.Nauar.in c.ſi quando 13. exceptione.nu.3.

20 Clerici pauperes,qui ſuo labore tenentur quærere victum,quam ſcientiam debent habere ad beneficium ſimplex?

℞. Sufficit ſcire ſicut ſimplices laici, & aliquantulo plus circa ſacramenta,in quibus quotidie verſantur, tenet Innoc.in c.1.de ſumma Trinitate, & fide Catholica,nu.4.

21 Beneficium curatum, in quo caſu poteſt conferri clerico idiotæ,vel ignoranti?

℞. Dixi.lib.3.c.de beneficijs.nu.40.

22 Si beneficium ſimplex, vel capellania habeat onus dicendi Miſſas, quæ ſcientia requiritur?

℞. Illa, quæ eſt neceſſaria addimplendum onus annexum.Hoſtienſis,Ioannis Andreas, Abb. in c.cum in cunctis.de elect.nu.2.Gonzal.de alternatiua.Gloſ. 4. num.79.

23 Fructus beneficij poſt mortem poſſidentis ante collationem,cui applicantur?

℞. Succeſſori,& pro eo ſunt conſeruandi,ſed ſi beneficium eſt canonicatus, qui requirit perſonalem reſidentiam,applicantur præſentibus, & reſidentibus. Abb.c.querelam,ne prælati vices ſuas.nu.7.

24 Quibus contingit modis vacare beneficia?

℞. Octo modis.primo morte. Secundo renuntiare. Tertio ſucceſſione alterius beneficijs incompatibilis.Quarto matrimonio contracto.Quinto per profeſſionem factam in aliqua religione.Sexto, qui habet beneficium curatum,& intra annum ſacerdotiũ non ſuſcipit.Septimo aſcenſione vnius beneficij ad alterum maius. Octauo priuatione ob aliquod delictum per ſententiam definitiuam.c. de multa, de præbendis.c.1.de clericis coniugatis,lib.6.c.beneficium de regulis iuris, lib.6. c.licet de elect. lib. 6. c. licet de elect.lib.6.c.grauem,de exceſſib. Prælator.

25 Si quis habet beneficium curatum,vel ſimplex animo relinquendi habitum, & non perſeuerandi in ordine clericali,& relinquend. beneficium,qua pœna punitur?

℞. Si cum effectu relinquat habitum, tunc tenetur ad reſtitutionem fructuum à tempore, à quo habuit voluntatem relinquendi habitum.c. commiſſa, de electione.in 6.

26 Quibus modis conferuntur beneficia?

℞. Per concurſum, ſcilicet parochialis,canonicatus, doctoralis,& magiſtralis in Cathedralibus,& Collegiatis,alia conferuntur ſine concurſu, videlicet beneficia ſimplicia, canonicatus, & portiones. Trid. ſyn.ſeſſ.24.c.13.de refor.Bulla Pij V.

27 Quam pœnam incurrit,qui ſe introducit in beneficium viuentis?

℞. Excommunicationis.c.1.de conceſſione prębẽdę?

28 Quam pęnam incurrit, qui propria auctoritate permutat beneficium?

℞. Perdit ſua beneficia. c.cum olim, de rerum permutatione.

29 Quam pœnam incurrit, qui compellit aliquem reſignare ſua propria beneficia, vel impedit accedere ad Romanam Curiam?

℞. Si ſit Epiſcopus,triennio ſuſpenditur, ſi inferior. perdit proprium beneficium,ſi laicus excommunicatur.clem.2. de pęnis.

30 Poteſt Epiſcopus beneficijs ſimplicibus imponere noua onera?

℞. Non poteſt.

31 Quæ beneficia non poſſunt grauari penſione?

℞. Epiſcopatus,ſi non excedat mille ducatorum, & parochialis, ſi non excedat centum ſingulis annis. Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.13.de refor.

32 Beneficia ſimplicia obligant ne ad reſidentiam perſonalem,vel ad aliquod ſeruitium?

℞. Non,nec per ſe,nec per alium,ſed ſolum ad recitandas horas canonicas.DD.ſuper c.5.ſeſſ.7.de refo.

33 Quando poſſunt duo beneficia conferri vni,eidemq; perſonæ?

℞. Quando vnum non ſufficit ad congruam ſuſtentationem ſecundum qualitatem perſonæ, vel quando ſunt beneficia non requirentia reſidentiam,& cũ illo ex aliqua cauſa diſpenſatur.tenet Abb. in c.quia nonnulli,de clericis non reſidentibus.nu.2.

34 Quæ eſt cauſa, quare poſſit dari diſpenſatio obtinendi plura beneficia?

℞. Propter Eccleſiarum paupertatem, & propter dignitatem,& excellentiam perſonæ obtinentis, in litteris,officijs,vel ſanguine.tenet Abb.in c.quia in tantum,de præbendis, & dignitatibus, num.1.ſed hodie ſtandum eſt determinationi.Conc.Trid.ſeſſ.7. c.4.& 5.& ſeſſ.24.c.17.

CAPVT LII.

De Capellanijs.

1 Capellania,quæ habet onus adiuuandi Parochũ in adminiſtratione ſacramentorum, poterit ne ſimul obtineri cum canonicatu. vel cum beneficio curato?

℞. Non,quia reputatur ſicut parochialis. DD. ſuper c.4.ſeſſ.7.

2 Si quis habet capellaniam cum onere Miſſarum, dum non promouetur ad ſacerdotiũ,quid dẽt agere?

℞. Ipſe conſtituat capellanum, qui ſuppleat eius vices.Sa verb.beneficium,nu.39.

3 Capellanus habens capellaniam, etiam ſi ſit Sacerdos.poterit per ſubſtitutum ſatisfacere Miſſis ſibi impeditis?

℞. Poterit præcipere ſi ſit impeditus.Zerola in praxi Epiſcop.p.1.verb.beneficia,q.7.concl.8.

4 Si in fundatione capellaniæ dicatur, quòd capellanus debeat celebrare diuina officia die, ac nocte, requiritur neceſſariò,vt ſit Presbyter?

℞. Non.Garzia de benefic.tom.2.p.7.c.1.nu.99.

5 Si in fundatione alicuius capellanię poſita ſit clauſula,ꝙ per ſe ipſum celebret Miſſas,poterit ne Epũs capellanum cogere,vt per ſe ipſum celebret?

℞. Cum

℞. Cum diſtinctione, ſi in fundatione dicatur, quòd per ſe ipſum celebret, & non per alium, quia eſt cōditio excluſiua, poterit cogere; ſi verò ſolùm dicat, quòd per ſe ipſu celebret, ſufficit, vt impeditus per alium celebret. Bonacina diſput. 4. q. vlt. punct. 7. §. 1. num. 1.

CAPVT LIII.

De Collationibus.

1 QVid eſt collatio?

℞. Eſt conferre alicui beneficium, quod non habet, vel eum introducere in beneficium, & dare ei ius percipiendi fructus, & adimplendi onera beneficij. Goffred. in ſum. tit. de iurepatr.

2 Quæ ſunt neceſſaria in collatione?

℞. Ex parte conferentis, vt conferat purè, liberè, & ſponte ſine diminutione, vel conditione; ex parte accipientis, quòd ſit idoneus, moribus, litteris, ætate: ex parte rei, vt beneficium vacet, & collatio ſpectet ad collatorem, & legitimè conferat.

3 Ad quem ſpectat collatio beneficiorum?

℞. De iure ad Papam, Legatum, & Epiſcopum. c. nullus omninò 16. q. 7. Abb. conſ. 106. num. 3. gloſ. c. quamquam, de elect. in 6.

4 Electus, & confirmatus antequam ſit conſecratus, poteſt ne beneficium conferre?

℞. Affirmatiuè, quia eſt actus iuriſdictionis, quæ datur in confirmatione, & non in ordine.

5 Collatio beneficiorum quotuplex eſt?

℞. Multiplex. Prima eſt collatio, quę pertinet ad Summum Pontificem. Secunda eſt collatio, quæ pertinet ad ſolum Epiſcopum. Tertia eſt collatio, quæ pertinet ad Epiſcopum, & Capitulum ſimul, quæ vocatur ſimultanea. Quarta eſt collatio, quæ pertinet ad Epiſcopum cum conſenſu, vel aſſenſu Capituli. Quinta eſt collatio, quæ pertinet ad Epiſcopum ſolum: Sexta eſt collatio, quæ pertinet ad aliquem Abbatem, Priorem, vel aliquam perſonam particularem cum conſilio, vel conſenſu; vel aſſenſu Epiſcopi, vt habetur in c. 1. ne ſede vacante aliquid innouetur in 6.

6 Quæ eſt collatio, quæ pertinet ſolùm ad Summum Pontificem?

℞. Eſt collatio nimis priuilegiata, & omnes alię collationes pendent a poteſtate delegatâ a Sumo Pontif. quia eſt vniuerſalis Epiſcopus, & Dominus beneficiorum, & ad illam collationem pertinent omnia beneficia vacantia in octo menſibus anni, nempe in Ianuario, Februario, Aprili, Maio, Iulio, Auguſto, Octobre, Nouembre. Secundò in Eccleſijs, vbi Epiſcopus gaudet priuilegio alternatiuæ, pertinent ad collationem Summi Pont. omnia beneficia vacātia in ſex menſibus anni alternando, & incipiendo à menſe Ianuarij. Tertiò pertinet ad hanc collationem decanatus cuiuſcunque Eccleſiæ, in quocunque menſe vacet, vel illa prima dignitas, quæ fuerit caput Eccleſię, etiam ſi alio nomine appelletur. Quartò pertinent ad hanc collationem omnia beneficia quomodocunque reſeruata ſedi Apoſtolicæ, ſiue per familiaritatem, ſiue per exercitium alicuius officij Apoſtolici, ſiue ſit collector, ſeu ſubcollector, dummodo in ſuo tempore exercuerit officium. Quintò pertinent ad hanc collationem omnia beneficia vacantia, & non prouiſa à collatoribus ordinarijs in tempore ſibi ſtatuto, quæ vocantur collatio per deuolutionem, vt tradit latiſſimè Quaranta in 8. reg. Cancell. fol. 421.

7 Quæ eſt collatio, quæ pertinet ad ſolum Epiſcopum?

℞. De Iure omnia beneficia vacantia in quatuor menſibus anni in ſua Diœceſi. Secundò, ſi Epiſcopus gaudeat alternatiuâ, pertinent ad ſuam collationem omnia beneficia vacantia in ſex menſibus alternando, in quibus Epiſcopus habet plenariam poteſtatem prouidendi perſonam idoneam abſque conſilio, vel conſenſu Capituli, & ipſe dat prouiſum ſuum titulum, & abſque alia expeditione bullarum, talis prouiſus iuſtè poſſidet. c. 1. ne ſede vacante aliquid innouetur in 6.

8 Quæ eſt collatio, quę pertinet ad Capitulum, & Epiſcopum ſimul, quæ vocatur ſimultanea?

℞. Quando Capitulum habet ius prouidendi, & totum Capitulum habet vnam vocem ęqualem cum Epiſcopo, tunc dicitur collatio ſimultanea, quia ſimul pertinet ad Capitulū, & ſimul pertinet ad Epiſcopum cum æquali poteſtate, vt habetur in c. 1. ne ſede vacante aliquid innouetur in 6.

9 In collatione ſimultanea ſi diſcordent Capitulum, & Epiſcopus, ad quem deuoluitur collatio?

℞. Ad Summum Pontificem; qui liberè poterit prouidere nominatum ab Epiſcopo, vel nominatum à Capitulo, vel tertiam perſonam; vt ſibi placuerit; ratio eſt, quia Summus Pontifex non habet manus ligatas.

10 Quando Capitulum habet collationem ſimultaneam cum Epiſcopo ſede vacante, poterit facere collationem canonicatus, vel præbendarum pertinentium ad ſuam collationem?

℞. Epiſcopo mortuo, vel ſuſpenſo, Capitulum, quod habet ſimultaneam, poterit facere collationem beneficiorum vacantium ſine Epiſcopo, & è contra; ſi omnes Canonici ſint excommunicati, Epiſcopus ſolus poterit facere collationem ſine Capitulo; ratio eſt, quia quando ſunt duo collatores æquales vno mortuo, vel longa abſentia impedito, alius ſupplet eius vices, ne beneficia diu vacent, & ſint ſine poſſeſſore, vt habetur in c. 1. ne ſede vacante aliquid innouetur in 6.

11 Quomodo acquiritur Ius ſimultaneæ à Capitulo contra Epiſcopum, vt neceſſariò ſimul debeant eligere Canonicos?

℞. Per priuilegium Apoſtolicum, & bullam ſibi cōceſſam, & etiam per immemorabilem conſuetudinem, quia Ius eligendi præſcribitur, & Canonici ſunt capaces præſcribendi contra Epiſcopum, vt habetur in c. cum Eccleſia, de elect.

12 Capitulum, quod habet collationem ſimultaneam, in quibus menſibus poteſt vti illa?

℞. Solùm in quatuor menſibus anni collatoribus ordinarijs reſeruatis, nempe in menſe Martij, Iunij, Septembris, Decembris, & in hac Eccleſia Epiſcopus non gaudet alternatiua in collatione illorum beneficiorum, vel canonicatuum, in quibus talis Eccleſia habet ſimultaneam, ſed gaudet dicta alterna-

ternatiua in omnibus alijs beneficijs, in quibus ipſe ſolus eſt collator, vt tenent DD. in d. c. 1.

13 Quæ eſt collatio, quę pertinet ad Epiſcopum cum conſenſu, vel aſſenſu capituli?

℞. Quando in prouiſione alicuius Canonicatus, vel dignitatis de conſuetudine, vel priuilegio Epiſcopus ingreditur capitulum, & dicit talem præbendam vacaſſe, & quod ipſe eam confert in perſonam Petri, quæ ſibi videtur idonea, & tunc capitulum conſentit, vt habetur in c. 1. ne ſede vacante aliquid innouetur in 6.

14 Quando capitulum habet Ius conſentiendi, poterit ſede vacante, vel Epiſcopo excommunicato prouidere Canonicatum, vel præbendam vacantem in quatuor menſibus ordinarijs.

℞. Non, ſed deuoluitur ius collationis ad Sum. Pont. Epiſcopo mortuo; ratio eſt, quia Ius conſentiendi, vel conſiliandi non eſt Ius conferendi, ſed quid diſtinctum, vt habetur in c. 1. ne ſede vacante aliquid innouetur in 6.

15 In collatione, quam habet Epiſcopus de conſenſu, vel aſſenſu Capituli, poterit capitulū cōtradicere, vel nominare aliam perſonam diſtinctam, quam nominat Epiſcopus?

℞. Non poterit capitulum nominare aliam perſonā, quia tunc haberet ſimultaneā cū Epiſcopo, ſed bene poterit proponere Epiſcopo illam perſonam non eſſe idoneam, vel opponere aliquos defectus; & hoc audito, Epiſcopus poterit nominare aliam perſonā, vel illam, & quam priùs propoſuit, quia Epiſcopus ſolum tenetur petere conſilium, vel aſſenſum, ſed non tenetur neceſſariò eum ſequi DD. in c. 1. ne ſede vacante aliquid innouetur.

16 In collatione, quam Epiſcopus habet de conſenſu capituli, ſi capitulum appellet à prouiſione facta ab Epiſcopo, hęc appellatio, quem effectum habet?

℞. Solum effectum deuolutiuum, ſed non ſuſpenſiuū, & poſſeſſio debet dari prouiſo ab Epiſcopo, imò hęc appellatio erit quaſi friuola, niſi capitulum opponat defectum, qui reddat inhabilem, & incapacem talē prouiſum, ſicut ſi opponat, quod non eſt baptizatus, vel hæreticus, vel excommunicatus.

17 Quomodo cognoſcitur, quòd Eccleſia Cathedralis non habet Ius ſimultaneę, ſed ſolum Ius conſentiendi?

℞. Videndo omnes prouiſiones pręteritas, & ſi fuerit aliqua prouiſio facta in menſe, in quo Epiſcopus gaudeat alternatiua, tunc certè cognoſcitur capitulum non habere ſimultaneam, neq; Ius prouidendi, ſed ſolum Ius conſentiendi propter honorem. Secūdò, ſi non inuenitur aliqua prouiſio, in qua capitulū diſcordauit cum Epiſcopo, & nominauit aliā diſtinctam perſonam; ex his clarè colligitur capitulum non habere Ius ſimultaneę. Tertiò, ſi capitulum nūquam in tempore ſedis vacantis fecit collationem alicuius præbendæ, imò ſi prębenda vacauit, Epiſcopo mortuo, & Papa prouidit, certiſſimum eſt capitulum non habere ſimultaneam.

18 Quæ eſt collatio, quæ pertinet ad Abbatem cum conſilio, vel conſenſu Epiſcopi?

℞. Quando aliquis inſtituit aliquod beneficium, vel capellaniam, & iubet, vt eam prouideat aliqua perſona particularis, cum conſenſu tamen Epiſcopi, tunc Epiſcopo mortuo, vel longè abſente, talis perſona poterit facere collationem, abſq; illo conſilio, ne beneficium dicatur vacare; vt habetur in c. 1. ne ſede vacante aliquid innouetur in 6.

19 Quæ eſt collatio, quæ pertinet ad ſolum capitulū?

℞. Quando capitulum eſt in conſuetudine immemorabili, vel habet priuilegium prouidendi Canonicatus, vel aliqua beneficia, vel capellania ſine Epiſcopo, tunc in his Epiſcopus ſolū n habet approbationem ſcientiæ. c. cum Eccleſia, de electione.

20 Quis dicitur ordinarius collator?

℞. Epiſcopus & capitulum. Gl. in cap. quamquam de elect. in 6. & Steph. Quaranta in 8. reg. cancellariæ.

21 Quibus modis confert Summus Pont. beneficiā?

℞. Iure ſuo per deuolutionem, per præſentationem, per reſignationem, & per affectionem. Regula Cācellariæ 8. Steph. Quaranta vbi ſup.

22 Quis dicitur inferior collator?

℞. Aliquis Abbas, vel dignitas, quando habet facultatem virtute alicuius fundationis inſtituendi aliquē in aliqua capellania, vel beneficio de iure patronatus. Clemen. vnica, de ſupplenda neglig. Prælator. Trident. ſynod. ſeſſion. 24. capit. 18. Bull. Pij V. in numero 32.

23 Si collatio ad Prælatum regularē, vel inferiorem collatorem ſpectet, & conſtituto tempore non conferat, ad quem deuoluitur?

℞. Si Prælatus ſit exemptus, ad ſedem Apoſtolicam: ſi non ſit exemptus, ad Ordinarium. Clem. vnica, de ſupplenda neglig. prælator.

24 Quæ collatio eſt magis priuilegiata, collatio ordinaria, vel à collectore inferiori?

℞. Collatio ordinaria, quia tribuit titulum coloratū ex iuris diſpoſitione. ſed qui habet collationē ab inferiori collatore, tenetur probare priuilegium, in cuius virtute facta fuit collatio, Pariſ. conſ. 95. num. 8. vol. 4. Abb. in c. porro, de priuileg. Auth. de mandato Princip. §. deinde.

25 Intra quod tempus debet Epiſcopus conferre beneficium?

℞. Intra ſex menſes à die notitię, & non vacationis computandos. c. licet, de ſupplend. neglig. Prælator. c. nulla, de conceſſione præbendæ. Bulla Pij V. de collationibus.

26 Si Epiſcopus fuit impeditus, vel excommunicatus, currit ne tempus?

℞. Non, ſed numeratur totum tempus quo habuit impedimentum. c. quia diuerſitatem, de conceſſione præbendæ.

27 Poteſt Epiſcopus conferre beneficia vacantia ob non factam publicationem reſignationis, quæ præcipitur in Bulla Greg. XIII. de reſignationibus publicandis?

℞. Non, ſed Papa, vt apparet in Bulla de reſignationibus faciendis.

28 Beneficia ſęcularia cuiuſcumq; generis ſint, poſſunt nè conferri fratribus regularibus?

℞. Non, ſine diſpenſatione Apoſtolica. Trid. ſynod. ſeſſ. 14. cap. 11. de reform.

29 Collatio capellaniæ poteſt ne conferri ſimplici clerico?

℞. Poteſt, & non tenetur ſumere ordinem ſacrum, niſi in fundatione cautum ſit, & poterit onera Miſſarum per alium ſatisfacere. DD. ſuper c. 5. ſeſſ. 25.

30 Collatio beneficij facta in eo, qui non habet legitimam ætatem, vel in eo, qui non habet ordinem, eſt ne valida?

℞. Non.

℞. Non. Nauarr.conſ. 1.de ætate,& qualitate. nu. 1.

31 Si Epiſcopus conferat beneficiũ alicui abſq; mentione primi beneficij, talis collatio erit ne nulla?

℞. Non,quia præſupponitur Epiſcopum habuiſſe notitiam per librum viſitationis, & vbi non eſt ignorãtia, non eſt defectus,Clem.fi.de offic.ordinarij.

32 Epiſcopus poteſt conferre beneficia per aſcenſionem ad Epiſcopatum?

℞. Non,quia Papæ ſunt reſeruata.in Reg.8.Cancellariæ, Quaranta vbi ſup.

33 Poteſt Epiſcopus conferre beneficia vacantia per priuationem?

℞. Poteſt, ſed non conſanguineo, nec familiari ſuo, nec reſignatis, vt non detur occaſio, vt faciliùs, & citiùs ſententia priuationis detur, Bulla Pij V. 58. in §. qui verò.

34 Poteſt ne Epiſcopus conferre beneficium eidem priuato?

℞. Poteſt, niſi priuatus fuerit de obtinendo in poſterum aliquod beneficium, quia tunc ſententia annullatur.

35 Si Epiſcopus cõferat irregulari beneficium in caſibus occultis, in quibus ipſe poteſt diſpenſare, videtur ne ex hoc diſpenſaſſe?

℞. Non,quia in irregularitate requiritur expreſſa diſpenſatio,& habilitas ante collationem?

36 Poteſt ne Epiſcopus conferre beneficia abſenti?

℞. Poteſt, & debet prouidere, vt intra certum tempus acceptet, & ante poſſeſſionem litteræ expediẽdæ ſunt, & talis electus abſens poteſt accipere poſſeſſionem per procuratorem.c.accedens.tit.de præbendis.

37 Poteſt Epiſcopus ante abſentis acceptationem reuocare collationem, & alteri conferre?

℞. Non,quia prouiſus acquiſiuit ius per prouiſionem in eius fauorem. factam.capit.ſi tibi abſenti, de prębend. in 6.

38 Si de facto Epiſcopus conferat ante acceptationẽ, & primus acceptet, ſecunda collatio erit ne valida?

℞. Non, etiam ſi fuerit ſub conditione, ſi primus nõ acceptauerit, vel refutauerit. c.2. de elect.in 6. & c. 2. de conceſſione præbendæ.

39 Epiſcopus conferens beneficium,poteſt ne imponere onus fabricandi Eccleſiam dirutam?

℞. Minimè, quia collatio debet eſſe pura, & non cõditionalis.

40 Poteſt ne Epiſcopus cõferre beneficia illegitimis?

℞ Vnum tantum. cap.1. de filijs Presbyt. in 6. iuncta gloſſ.

41 Intra quod tempus debet Epiſcopus conferre beneficia coram eo reſignata?

℞. Intra menſem ex Bulla Greg. XIII. de reſignationibus, & publicationibus.

42 Intra quot menſes tenetur Epiſcopus prouidere beneficia curata in ſuis menſibus vacantia?

℞. Intra ſex menſes & ipſis elapſis, deuoluitur ad ſedem Apoſtolicam. Bulla Pij V. 32. in nu.

43 Beneficia vacantia in menſibus Apoſtolicis,intra quod tempus tenetur Epiſcopus prouidere?

℞. Intra quatuor menſes, alias illis trãſactis abſq; ordinariorum concurſu collatio in curia fiet. Bull. V. 32. in num.

44 Poteſt Epiſcopus conferre beneficia vacantia in Curia Romana ſuæ diœceſi, ſi vacent ſuo in menſe?

℞. Non, ſed Papa, c.licèt, de præbend.in 6.

45 Poteſt Epiſcopus conferre beneficia filijs hæreticorum?

℞. Non, neq; nepotibus. c.ad abolendam, de hæret. Pegna.3. p. directorij Inquiſitor. conſil.162. verſ. ad hoc collatio.

46 Si hæreſis fuerit occulta,valebit ne collatio?

℞. Affirmatiuè,quia illa pœna ſolum imponitur hæretico, cui hæreſis deducta fuit in forum exteriorẽ.

47 Collatio beneficij facta excõmunicato licèt ignoret illum eſſe excommunicatum, valet ne?

℞. Non, quia excommunicatus eſt membum putridum, & ſic eſt incapax beneficij. Nauar.c.27.n.272.

48 Collatio beneficij facta periuro tenet ne?

℞. Non, & erit annullanda per ſententiam. Abb. in c.querelam, de iureiurando.

49 Beneficia poſſunt conferri conſtituto in minorib. ordinibus ante decimum quartum annum.

℞. Non abſque diſpenſatione. Trid.ſyn. ſeſſ.23. cap. 6.de reform.

50 Beneficium ingredientis religionem, quando poteſt conferri?

℞. Sequuta profeſſione,vel ante,ſi accedat conſenſus ingredientis. c.beneficium, de reg. iuris in 6.

51 Vicarius poteſt ne conferre beneficia ſpectantia ad collationem Epiſcopi?

℞. Poteſt,ſi habeat ſpeciale mãdatũ, aliàs nõ poterit.

52 Quando collatio ſpectat ad Epiſcopum, & capitulum communiter, alter ſine altero poterit ne conferre talem collationem?

℞. Non poterit, & collatio ab vno facta ſine alio nulla erit, & deuoluitur ad Summum Pont. DD. ſuper c.18. ſeſſ.24.

53 Quando collatio ſpectat ad capitulum, & intra ſpatium ſex menſium non conferat, ad quem deuoluitur collatio?

℞. Ad Epiſcopum, & eo negligentę, ad Metropolitanum. Bulla Pij V.32.in num.& ſi conferatur à capitulo poſt ſex menſes non valebit, niſi ſit de conſenſu Epiſcopi. c.litteras de conceſſione præbendę c. licet c.fin.de ſupplenda neglig. prælat.

54 In cõferendis beneficijs curatis, quis ordo eſt ſeruandus?

℞. Poſitus à Concil. Trid.ſyn.ſeſſ.24.cap.18.& Bulla Pij V. ſuper collatione beneficiorum parochialium data chalendis Aprilis 1568. vt dixi lib.4.c.43.

55 Quibus perſonis debent cõferri beneficia curata?

℞. Perſonis dignis, qui per ſe ipſos curam animarum exercere valeant, aliàs prouiſio erit nulla. Trid. ſynod.ſeſſ.7.c.3.de reform.

56 Dignitates curam animarum habentes quibus debent conferri?

℞. Attingentibus vigeſimum quintum annum cum doctrina ad ſuum munus exequendum neceſſaria. Trid.ſyn.ſeſſ.24. c.12.

57 Si Epiſcopus conferat beneficium indignis, qua pœna punitur?

℞. Si per cõcilium Prouinciale monitus talis Epiſcopus non reſipuerit, & ſe emendauerit, ſuſpenditur à collatione beneficiorum,donec per Summum Pont. reſtituatur. c.graue de præbendis, & dignit.

58 Si Epiſcopus contulit alicui beneficium,quod non poterat dare,quia non erat ſuę prouiſionis,ſed Summi Pont.ad quid tenetur?

℞. Ad dandum eidem perſonæ primum beneficium ſuæ prouiſionis, quod vacauerit; ratio eſt, ne videatur frau-

tur fraudulenter feciſſe primam prouiſionem, & etiam, quia iam ſemel approbauit talem perſonam, non debet illam relinquere deſtitutam à congrua ſubſtentatione. cap. inter cętera, de præbend. & dignitatibus.

59 Si duo concurrant coram Epiſcopo in aliquo beneficio, vel dignitate, & vnus ſit ordinatus ab ipſo Epiſcopo, & alius fuit ordinatus ab alio Epiſcopo, cui debet Epiſcopus conferre tale beneficium?

℟. Si in cæteris qualitatibus iſti duo ſint æquales, vel quaſi æquales, Epiſcopus debet conferre beneficiũ ordinato à ſe; ratio eſt, quia illum habet tanquam filium, & tenetur eum quodam modo alere; quia intercedit quodam vinculum reuerentiæ, & amoris inter Epiſcopum, & ordinatum, ſicut inter patrem, & filium.

60 Beneficium non vacans poteſt ne conferri certæ perſonæ?

℟. Non, ſed benè poterit collegio perpetuo vniri. Abb. in capit. cum veniſſet. numero 10. de reſtitut. ſpoliator.

CAPVT LIV.

De Alternatiua.

1 IN quibus menſibus poteſt Epiſcopus conferre beneficia?

℟. Regulariter in quatuor menſibus, videlicet, Martij, Iunij, Septembris, & Decembris. Quaranta reg. Cancellariæ. 8. Clem. 8.

2 Epiſcopus, qui gaudet alternatiua, in quibus mẽſibus poteſt conferre beneficia?

℟. In ſex menſibus, videlicet, Februarij, Aprilis, Iunij, Auguſti, Octobris, Decembris. d. Reg. 8. Cancellar. §. inſuper.

3 Quid debet agere Epiſcopus, vt gaudeat alternatiua?

℟. Duo. Primò reſidere verè, & realiter in ſua Eccleſia, & diœceſi. Secundò acceptare alternatiuam, & facere inſtrumentum acceptionis ſigillo proprio munitum, ſua manu ſubſcriptum, datum in aliquo loco ſuæ diœceſis, & tranſmittere ad datarium Papæ, & poſtquam fuerit in dataria recognitum, & regiſtratum, gaudebit priuilegio alternatiuę, & non ante, & hoc expreſsè diſponitur in eadem reg. 8. cancellariæ.

4 Si Epiſcopus abſit ex cauſa neceſſaria à ſua Eccleſia, vel ex mandato ſedis Apoſtolicæ, poterit ne gaudere priuilegio alternatiuæ, quam in Curia acceptauit?

℟. Non, quia conditio reſidendi eſt taxatiua, quæ excludit, & negat omne aliud tempus, & aliam cauſam. Barthol. in leg. 1. num. 1. ff. ſi quis ius dicenti non obtemperauit, Ruyn. conſ. 133. nu. 6, vol. 1.

5 Si Epiſcopus abſens à ſua diœceſi breui tempore, & relinqua familiam in ſuo palatio veluti per viginti dies, vel triginta, & tẽpore abſentiæ vacauerint beneficia in menſibus alternatiuæ, poterit ne illa prouidere?

℟. Benè poterit, quia in ciuitate dicitur manere, licèt ibi non ſit præſens, quia habet familiam in ciuitates. Barthol. in l. 1. num. 7. ff. de liberis agnoſcẽdis. Felyn. in cap. quoniam frequenter num. 10. vt lite non conteſtata. Trident. ſynod. ſeſſion. 23. cap. 1. de reformat.

CAPVT LV.

De permutationibus.

1 QVid eſt permutatio de iure ciuili?

℟. Eſt certa rei ad alteram mutua prǫſtatio. l. 1. ff. de rerum permutat.

2 Quid eſt permutatio de iure Canonico?

℟. Vnum pro altero beneficio accipere. Mandoſius de ſignatu. gratiæ. tit. de permut. beneficior.

3 Quid requiritur in permutatione?

℟. Beneficium ab vtraq; parte, & cauſa cognita, & probata ab eo, qui debet admittere permutationem.

4 Quotuplex eſt permutatio?

℟. Duplex, alia ſimplex, quando vnum beneficium pro altero ſimpliciter permutatur, alia non ſimplex, quando in permutatione reſeruatur aliqua penſio, vel fit cum pacto, vt vnus ſoluat alteri expenſas bullarum, quæ conditiones exprimi debent in permutatione beneficiorum.

5 Epiſcopus poterit accipere reſignationes factas in manibus ſuis cauſa permutationis?

℟. Poterit, ſi permutationes ſint ſimplices. Clem. vnica, de permutatione. lib. 6.

6 Quibus poterit Epiſcopus conferre talia beneficia cauſa permutationis reſignata?

℟. Ipſis permutatis, & non alijs. Clement. vnica de permutatione. lib. 6. Bulla Pij V. de reſignatione. Abb. in capit. inter cætera, de præbendis, & dignitatibus.

7 Beneficium Iuris patronatus poteſt permutari ſine licentia patroni, ab Epiſcopo conferri?

℟. Generaliter loquendo non; Pariſ. lib. 2. quæſt. 4. num. 10. de reſignat. beneficiorum.

8 In quibus caſibus poterit Epiſcopus ſine conſenſu patroni conferre beneficium Iuris patronatus?

℟. Primò, quando patronus vocatus eſt peremptoriæ cum expreſſione cauſæ, & non comparet. Secundò, quando permutatio fit cum clauſula, ſi patrono placuerit; tunc enim permutans effugiet pœnas. Tertiò, ſi fiat magna vtilitas Eccleſiæ, puta ſi ſint hæretici, & ſi ſit magnus Theologus, qui accipit beneficium, vel exemplaris vitæ, & magnæ ſanctitatis. Quartò, ſi Romanus Pontifex in expeditione, & Bulla derogat Iuripatronatus, ſpeciatim. Pariſ. in tit. 9. cit. de benef. reſignat. & alij.

9 Permutatio poteſt ne impediri ab his, qui expectant beneficia, vel præbendas primò vacaturas authoritate Apoſtolica?

℟. Non c. 2. de renuntiatione in 6. ratio eſt, quia cũ damno obtinentium Summus Pontif. non facit gratiam præbendæ primò vacaturæ.

10 Si permutatio non habeat effectum, & ambo volunt redire ad ſua beneficia, indiget ne noua collatione?

℟. De con-

℞. De conſuetudine non. Rebuffus, de permutatione num. 12. Ioannes Andreas in capit. vnico, de rerum permutat.

CAPVT LVI.

De renuntiationibus.

1 QVid eſt renuntiatio?

℞. Iuris proprij, ſeù rei perſonæ ſpontanea repudiatio, c. cum periculoſum, 7. q. 1. & Bertachinus verbo renuntiatio, citans dictum caput.

2 Quotuplex eſt renuntiatio?

℞. Duplex, expreſſa, quando fit in ſcriptis verbis expreſſis; tacita, quando fit ſine verbis, vt per ingreſſum, vel adoptionem beneficij incompatibilis.

3 Quæ differentia eſt inter renuntiationem, & reſignationem?

℞. Magna; nam reſignatio ſemper eſt in fauorem certæ perſonæ nominatæ à reſignante; renuntiatio verò non eſt in fauorem alicuius perſonæ, vt ſuperior liberè prouideat, quem voluerit. Iterum reſignatio ſemper eſt de re, vel beneficio iam poſſeſſo; renuntiatio verò aliquando eſt de Iure poſſidendi. Goffred. verb. renuntiatio.

4 Papa poteſt renuntiare papatui?

℞. Poteſt, & illum non poterit iterum reaſſumere, ſed non poterit reſignare in fauorem alicuius perſonæ, cum ipſe ſibi non poſſit eligere ſucceſſorem. Fęlyn. c. 1. de conſtit. col. 42. c. Apoſtolica 8. q. 1.

5 Epiſcopus poteſt abſque licentia renuntiare ſuæ Eccleſiæ, vel eam cedere?

℞. Non, imò illi dari non poteſt, niſi cauſa ſenectutis. cap. 1. eod.

6 Beneficiatus poteſt renuntiare beneficio ſine licentia ſuperioris?

℞. Non. c. admonet. eod. tit.

7 Renuntiatio beneficij in manibus laici valet ne?

℞. Non, & renuntians priuatur beneficio. c. quod in nobis, de renunt.

8 Qui habet renuntiandi licentiam, & reſpuit, poteſt ne compelli?

℞. Poteſt. c. quidam. eod. tit.

9 Qui renuntiat beneficio, & iurat renuntiationē, poterit ne iterum admitti de cōſenſu maioris partis capituli?

℞. Poterit, cum iuramentum non extendatur vltra id, quod profertur. cap. cum, de renunt. ſed ipſe illud repetere non poteſt ſine conſenſu capituli. c. ex trāſmiſſa, eod. tit.

10 Quæ eſt cauſa, propter quam Papa poteſt concedere, vt Epiſcopus cedat Eccleſiæ?

℞. Si probabiliter timeat mortem, aut non habeat, vnde ſubſtentetur. c. ad ſupplicationem eod. titul. & ſunt etiam aliæ ſex cauſæ, propter quas Papa concedit licentiam, his verſibus contentę. Debilis, ignarus, conſcius, irregularis, quem mala plebs odit, dās ſcandala cedere poſſit. c. niſi cum pridem eodem tit.

11 Ex quibus cauſis poteſt Epiſcopus mutari ex vna Eccleſia in alteram?

℞. Non auaritiæ, & maioris lucri, dominationis, vel declarationis, ſed ſolùm ex cauſa neceſſitatis, vel vtilitatis. c. mutationes, 7. q. 1.

12 Si aliquis Epiſcopus renuntiauit propter crimen, poterit reaſſumere?

℞. Non, ſecus autem ſi propter infirmitatem, vel defectum ſcientiæ, quæ tempore tolli poterat. c. poſt tranſlationem, eod. tit.

13 Poteſt ne quis priuari beneficio ſuo propter infirmitatem?

℞. Non. c. Pontifices 7. q. 1. ſed poteſt illi dari coadiutor. q. 7. q. 1. petiſti.

14 Qui ſponte renuntiauit electioni de ſe factæ, poterit iterum eligi?

℞. Non. c. in præſentia eod. tit. de renuntiatione.

15 Si aliquis renuntiauit litteris beneficialibus, & ante renuntiationem facta eſt inſtitutio, videtur nè renuntiaſſe inſtitutioni?

℞. Non, quia renuntiatio tantum valet, quantum ſonat. capit. ſane eod. tit.

16 In vna, eademque Eccleſia poſſunt ne eſſe duo Epiſcopi?

℞. Non. c. in apibus 7. q. 1.

17 Illegitimus poteſt renuntiare beneficio, ad quod fuit diſpenſatus ex cauſa permutationis.

℞. Non, quia gratia diſpenſationis verificata eſt in primo actu, & ſic neceſſariò debet exprimere, quod diſpenſatus fuit ad tale beneficium, & valorem primi, & ſecundi beneficij, vt congruè ſubſtentetur.

CAPVT LVII.

De reſignationibus.

1 QVid eſt acceſſus?

℞. Acceſſus eſt, quando Summus Pont. beneficium puero non habenti ætatem concedit, & iſte acceſſus ſublatus eſt per Trident. ſynod. cap. 7. ſeſſ. 25. de refor.

2 Quid eſt regreſſus?

℞. Quando Summus Pont. concedit alicui ſucceſſionē alicuius beneficij, vt illud poſſideat poſt mortem alicuius, & hoc ſublatū eſt per Conc. Trid. c. 7. ſeſſ. 25.

3 Quid eſt reſignatio?

℞. Iuris proprij ſpontanea refutatio.

4 Quotuplex eſt reſignatio?

℞. Duplex, abſoluta, quando quis ſine aliqua conditione reſignat; conditionalis eſt, quando quis reſignat ſeruando ſibi aliquam penſionem. cap. tua nos, de ſimonia. Puteus. dec. 158. lib. 3.

5 Poteſt Epiſcopus admittere reſignationes beneficiorum?

℞. Poteſt, ſiue ſint ſimplicia, ſiue curata, dummodo reſignatio fiat ſine nominatione perſonæ, nec reſeruatione perſonæ. Bulla Pij V. quæ incipit, quanta Eccleſiæ Dei 58.

6 Quibus ex cauſis poteſt Epiſcopus admittere reſignationes?

℞. Ex cauſis à iure expreſſis, nempè quando de iure, vel de facto inſeruire Eccleſiæ nō poſſunt, puta quia ſunt crimine, vel cenſura irretiti, vel habent duo incompatibilia, vel volunt ingredi religionem, vel

contrahere

contrahere matrimonium, aut habent graues inimicitias, vel ſenio ſunt confecti, vel nimia infirmitate impediti. d. Bulla Pij V.

7 Quę crimina erunt cauſæ ſufficientes ad admittẽdam reſignationem beneficiorum?

℞. Si ſit adulter, homicida, ſimoniacus, cõcubinarius, exul, irregularis, ſi ſcandaloſè viuat. Pariſ. de reſignat. beneficior. lib. 5. 6. q. Abb. c. 1. de iudicijs, & Steph. Quaranta in tract. de benefic. reſignatione.

8 Quę debilitas corporis requiritur, vt ſit cauſa ſufficiens ad reſignationem?

℞. Quælibet debilitas impediens ſeruitium Eccleſię, ſiue proueniat ex ſenectute, ſiue ex morbo accidentali. c. niſi §. alia, de renunt.

9 Qui defectus ſcientiæ requiritur ad reſignationẽ, & renuntiationem?

℞. Quando caret ſcientia mediocri. c. cum nobis, de elect. c. venerabilis, de præbend.

10 Quomodo debent intelligi inimicitiæ, malitiæ plebis ad hoc, vt ſint cauſæ renuntiationis?

℞. Quando inimicitiæ ſunt tam arduæ, & plebs tam duræ ceruicis, & homines tantæ malitiæ, vt apud ipſos amplius proficere Prælatus non poſſit. Steph. Quaranta in tit. de benef. reſignatione. §. qui etiam.

11 Quod ſcandalum eſt ſufficiens ad renuntiationẽ?

℞. Non intelligitur de omni ſcandalo, ſed de illo, quod ſedari non poteſt abſq; peccato mortali. Steph. Quaranta vbi ſup.

12 Quando quis renuntiat beneficio, vſque ad quem diem percipit fructum?

℞. Ex communi ſententia vſq; ad extenſionem conſenſus.

13 Si quis locauit ad triennium ſuum beneficium, & poſtea illud reſignet, reſignatarius de nouo intrans tenebitur ne locationi?

℞. Non, niſi ſit in vtilitatem Eccleſiæ.

14 Si in reſignatione committitur ſimonia, reſtituitur beneficium ad reſignantem?

℞. Non, ſed vacat, vt dixi lib. 3. c. de ſimonia.

15 Quibus poteſt conferre epiſcopus beneficium ſibi reſignatum?

℞. Quibuſcunq; idoneis perſonis ſimpliciter, ſed non ſuis conſanguineis, & nec familiaribus ſub pęna ſuſpenſionis a collatione beneficiorum, neque conſanguineis reſignantis, neq; familiaribus, cum tales nõ nominentur in reſignatione, quia hoc eſt prohibitũ in dicta Bulla Pij V. quæ incipit, quanta Eccleſiæ commoda, & tenet Quaranta in tit. de benef. reſignat. §. cęterum. fol. 102.

16 Si quis committat aliquid delictum, cuius pęna ſit priuatio beneficiorum, poterit ne talis lite pendente de Inquiſitione reſignare ſua beneficia in fauorem alicuius?

℞. Poterit, etiam poſt ſententiam, appellatione pendente reſignare ſua beneficia in manibus Epiſcopi ſimpliciter, & in manibus Summi Pont. in fauorem alicuius perſonæ; ratio eſt, quia nemo priuatur ſuo beneficio, & ſuo iure vſq; ad ſententiam vltimam definitiuam. Quaranta de benefic. de reſignat. fol. 104. Boer. dec. 205. Lancell. de attentatis. c. 5. nu. 10.

17 Reſignans beneficium in manibus ordinarij, poterit ne iterum idem beneficium recuperare?

℞. Non, vt tollatur omnis fraus, & dolus. Pariſ. tract. de benef. reſig. q. 6. nu. 12. Quarant. eod. tract. §. circa renuntiationem.

18 Si procurator ad reſignandum beneficium reuocetur, valet ne reſignatio?

℞. Si reuocatio nõ fuit notificata procuratori antequam extendat conſenſum, valebit talis reſignatio; Puteus dec. 428. lib. 1. Pariſius de reſignatione beneficiorum lib. 9. quæſt. 27. num. 1.

19 Si quis obtineat licentiam à Papa ad reſignandum, & poſtea eum pœnitet, & reuocat, poterit Papa eum compellere?

℞. Affirmatiuè, quia Papa ſemper conſiderat commodum Eccleſiæ, & quod primum fuit voluntariũ, poſtea eſt neceſſarium. capitul. quidam, de renuntiatione.

20 Si Epiſcopus ſit intra curiam, poterit ne admittere reſignationem beneficij ſuæ diœceſis?

℞. Affirmatiuè, ſed debet exire extra męnia vrbis ob reuerentiam Papæ ad ea conferenda.

21 Capitulum ſede vacante poterit ne admittere reſignationem?

℞. Poterit, ex cauſa, quia ſuccedit Epiſcopo in omni iuriſdictione.

22 Capitulum ſede vacante poterit præſtare authoritatem permutationi præſtitæ?

℞. Poteſt, illis beneficijs exceptis, quorum collatio, electio, ſeu pręſentatio pertinet ad ſolum Epiſcopũ, quia in illis capitulum non ſuccedit, ſed neceſſariò expectandus eſt Epiſcopus de nouo intrans. Abb. in Clementina vnica, de rerum permutatione, nu. 7.

23 Si reſignatio, & permutatio completa ſit ex vna parte, & per alteram ſtet, quo minus adimpleatur, debet ne reſtitui pars ad ſuum beneficium?

℞. Debet; quia durum eſſet, vt abſq; ſua culpa perderet ſuum beneficium. c. cum vniuerſorum, de rerum permutatione. capitul. propoſuit de conceſſione præbend.

24 Quotuplex eſt renuntiatio?

℞. Duplex, expreſſa, quando ſit in ſcriptis, vel verbis expreſſis, tacita, per ingreſſum religionis, per crimẽ commiſſum & per adeptionem beneficij incompatibilis. Doct. in c. cum vniuerſorum.

25 Quid requiritur ad hoc, vt renuntiatio teneat?

℞. Vt fiat ſcienter, ſpontè, purè in ſcriptis, & quòd renuntians poſſit renuntiare.

26 Poteſt Epiſcopus renuntiare Epiſcopatum?

℞. Poterit ex cauſis contentis in cap. niſi de renuntiatione?

27 Illegitimus poteſt renũtiare beneficium, ad quod fuit diſpenſatus ex cauſa permutationis?

℞. Non, quia gratia diſpenſationis verificata fuit in primo actu.

CAPVT LVIII.

De publicationibus faciendis.

1 INtra quod tempus debet fieri reſignationis publicatio?

℞. Intra nouem menſes à die datæ citra montes, ex Bulla Greg. XIII. 87. in num.

2 Quomodo ſit reſignationis, vel permutationis publicatio?

℞. Si ſint

℟. Si ſint in manibus ordinarij, debent fieri die feſtiuo, vel dominico in Eccleſia,& affigi ad portas Eccleſiæ, & de his Notarius debet facere fidem. Bulla Gregorij XIII. in num.87. Bullę Pij V. ſuper admittendis reſignationib.58.

3 Quomodo debet fieri publicatio reſignationis, vel permutationis?

℟. Siue facta fuerit in manibus Apoſtolicis, vel ordinarijs, debet fieri talis publicatio in Cathedrali, & affigi in portis Eccleſiæ ipſius beneficij, & legi bulla reſignationis die feſtiuo, vel dominico, in Miſſa maiori, & Notarius de ijs debet facere fidem. Bulla Greg. XIII. 87. in Bull. Pij V. ſuper admittendis reſignationibus,quod etiam fieri debet cum eo,qui habet beneficium litigioſum.

4 Si beneficium ſit rurale, & nõ habeat Eccleſiam, vel ſit bellum, vel peſtis, quid agendum?

℟. Si ſit rurale beneficium,publicatio fiat in Eccleſia parochiali proximiori: ſi ſit bellum, vel peſtis, debet ſumi teſtimonium, & fieri publicatio in proximiore Cathedrali,vel Parochiali; vt patet ex ſupra dicta bulla §.ſi verò Eccleſia.

5 Si quis reſignet beneficium, & nõ faciat publicationem intra tempus debitum, quam pęnam incurrit?

℟. Beneficium ipſo iure vacat ad prouiſionem ſedis Apoſtolicæ, & neque reſignans, nec ille,in cuius fauorẽ reſignatũ eſt, poterunt illud retinere. d.bulla.

6 Coadiutoriæ ſunt publicandæ?

℟. Affirmatiuè; quia vbi eadem ratio, idem Ius eſſe debet illud. ff.ad legem Aquiliam, Crauetta conſil. 183.num.5.licèt aliqui dicant coadiutoria non cadere ſub dicta conſtitutione de publicandis reſignationibus, ſed ſecurius eſt eas publicare.

7 Regula de triennali quibus non ſuffragatur?

℟. Illis, qui non faciunt dictam publicationem reſignationis; ratio eſt, quia in duobus caſibus non ſuffragatur in his, qui per ſimoniam obtinuerunt beneficia. Secundò, non ſuffragatur his, qui obtinent ſine titulo beneficia reſeruata ſedi Apoſtolicæ; & quia, qui non facit publicationem ex dicta bulla, perdidit titulum, ideo illi ſuffragatur regula de triẽnali.tenet dicta Bulla Gregorij XIII. §.quòd ſi quidquam. Pariſius conſil.176. & 185. lib.4. Put. diſt. 250. lib.2.

CAPVT LIX.

De vnionibus.

1 QVid eſt vnio?

℟. Aggregatio vnius beneficij ad alterum facta ob vtilitatem, vel neceſſitatem Eccleſiæ. Vgolinus de officio, & poteſtat. Epiſcopi.fol.138.

2 Quotuplex eſt vnio?

℟. Duplex, alia tacita, alia expreſſa; tacita eſt, quando quis reſignat beneficium in fauorem capituli, vel monaſterij ſine aliqua expreſſione; expreſſa eſt, quã do reſignat cum clauſula, quòd tale beneficium amplius non vacet. Bulla Pauli II. in ordine 8. Pariſius de reſignatione beneficiorum lib.4. q.10.

3 Quis poteſt vnire,& in quas cauſas,& in cuius fauorem?

℟. Summus Pontifex pro ſua voluntate abſq; expreſſione cauſæ, & Epiſcopus ob neceſſitatem, paupertatem, vel vtilitatem alicuius Eccleſiæ; vt Parochus commodè ſuſtentetur, vel in fauorem Seminarij. Trid. ſyn. ſeſſ.24. cap.13. de reform. Abb. cap.cum noſtris, de conceſſione præb. num.15.

4 Eccleſia non vacans poteſt ne vniri cum alia ab Epiſcopo, Rectore non vocato?

℟. Poteſt, ſed debet vnio à ſede Apoſtolica confirmari. Ab.in c.cõſultationibus. n.3.de donationibus.

5 Quid debet Epiſcopus attendere, quando facit vnionem?

℟. Debet prouidere,vt onera beneficiorum ſuppreſſorum ſuſtententur, & non pereant, & exprimere cauſam vnionis,& eam a Summo Pont. confirmari. Trid.ſyn. ſeſſ.24.c.13. ſeſſ.23.c.18.de refor.

6 Beneficium non vacans poteſt ne conferri certę perſonæ?

℟. Non, ſed poterit vniri Collegio, vel Seminario. Abb.c.cum veniſſet de reſtitutione ſpoliat.n.10.

7 Facultas vniendi duas parochiales data Epiſcopo à Cõc.Trid.ſeſſ.21.c.5. intelligitur de parochialibus, quæ actu habent Parochos, vel de parochialibus, quæ in potentia poſſunt illos habere?

℟. Solum de parochialibus habentib.actu parochos, quia in illo textu prouidetur neceſſitati præſenti.

8 Si aliqua parochialis ſit tenuis,poterit nè illi altera parochialis tenuis vniri, vt ex vtraque ſufficiat ſuſtentatio Parochi?

℟. Poterit, & ſi non ſufficiat, poterit iterum vti remedijs poſitis in c.13.ſeſſ.24.de reform.Trid.ſynod.

9 Si parochialis ſit tenuis, poterit nè Epiſcopus vnire illi beneficia ſimplicia, etiam reſeruata?

℟. Poteſt,aut aſſignare primitias, decimas,vel collectas ſuper parochianos,ita vt ſufficiens portio parocho aſſignetur. Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.13.ſed non poteſt vnire parochialibus beneficia regularia,vel quę vnita ſunt Cathedralibus, vel Collegiatis,quia hęc omnia ſunt excepta à Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.13.

10 Quæ beneficia non poteſt Epiſcopus vnire?

℟. Primò, non poteſt vnire beneficia curata ſimplicia. Secundò,non poteſt vnire regularibus beneficia ſimplicia, nec curata. Tertiò, nec beneficia alterius diœceſis. Quartò,nec beneficia Iuris patronatus laicorum. Quintò, nec aliqua beneficia ſuę menſę, ſiue ſimplicia ſint,ſiue curata,hoc enim ſpectat ad Summum Pont.Trid.ſy.ſeſſ.24.c.13.ſeſſ.23.c.18.de refor.

11 Quis poteſt vniones factas reuidere?

℟. Epiſcopus.Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.13. & ſeſſ.7. c.7. & c.6. de reform.

12 A quo tempore poſſunt vniones ab Epiſcopo examinari?

℟. A quadraginta annis ante concilium,& ſi fuerint ſubreptitiæ,poteſt illas irritas declarare,ſed non poteſt examinare vniones factas ante quadraginta annos a die publicationis Conc. Trid.numeratos,quia iam gaudent priuilegio immemorabili.

13 Vniones, quæ ſunt non ſortitæ ſuum effectũ, vel quæ deinceps conceſſę fuerint,debent ne ab Epiſcopis executioni mandari?

℟. Non, imò cum vacauerint beneficia, liberè vt antea conferantur, niſi Papa in ſuis Bullis expreſſam faciat mentionem, Conc. Trident.diſpenſando, vt habetur

vt habetur in Trid.ſyn.ſeſſ.25.c.9.de reformat.

14 Quando vna Eccleſia vnitur alteri, quæ ſolemnitates requiruntur?

℟. Requiruntur illæ ſolemnitates, quæ requiruntur in alienatione rei Eccleſiaſticæ, quia talis vnio eſt alienatio perpetua, de quibus dixi lib.3.c.fin.& tenet Abb. in c.tua nuper, de his, quæ fiunt à prælatis ſine conſenſu capituli, num.4. & 1.

15 Si aliquis patronus habeat in aliqua Eccleſia decimas, & oblationes, poterit nè Epiſcopus de conſenſu ipſius patroni ſine conſenſu capituli, eas vnire alicui monaſterio, vel pio loco?

℟. Non, quia cum iſta vnio ſit alienatio perpetua, neceſſe requiritur conſenſus capituli, & aliæ ſolemnitates. capit. paſtoralis, de his, quæ fiunt à prælatis ſine conſenſu capit.

16 Quis poteſt compellere clericos, vt exhibeant diſpenſationes ad beneficia incompatibilia obtinẽda?

℟. Epiſcopus, & poteſt eis ponere Vicarium idoneũ cum congrua aſſignatione fructuum ſine appellatione. Trid.ſynod.ſeſſ.7.cap.5.

CAPVT LX.

De Prędicatoribꝰ in Eccleſijs Cathedralibus, & Parochialibus tempore Quadrageſimæ, & Aduentus.

1 EPiſcopus tenetur prædicare per ſe ipſum?

℟. Tenetur, & ſi impeditus fuerit, viros idoneos deputare, qui eius vices ſuppleant, & eos alere. Trid.ſynod. ſeſſ.5.c.2. de reform.

2 Si parochus per ſe ipſum vult prædicare, debet ne à populo, vel ab Epiſcopo alius prædicator admitti?

℟. Si ſit idoneus ipſe eſt præferendus, & non prohibendus, quia facit officium ſuum. Trid.ſy.ſeſſ.24.c.4.

3 Diaconus poteſt prædicare?

℟. Poteſt, quia in ordine datur ei officium cum approbatione Epiſcopi.

4 Poterit Epiſcopus committere prædicationem laico, qui non ſit in ſacris?

℟. Laico non, ſed benè Clerico, qui non ſit in ſacris, ſi doctrina, & ſanctitate polleat, ex declarat. Cardinal.interpræ.Conc.

5 Prædicatores omnes à quo debent examinari, & approbari?

℟. Ab Epiſcopo, tàm ſæculares, quàm regulares, etiam ſi habeant licentiam ab alijs Epiſcopis prædicandi in ſuis diœceſibus, & debent ab eo benedictionem, & licentiam in ſcriptis accipere, alias non ſunt admittendi, quia licentia aliorum Epiſcoporum non extenditur ad alienas diœceſes. ſyn.ſeſſ.5.c.2.& ſeſſ.24.c.4. Quaranta verb. prædicator. fol.398. Bulla Leonis X. incipiens ſupernæ, & infra.

6 Quo tempore debet prædicari?

℟. In Quadrageſima, Aduentu, Dominicis, & feſtiuis diebus. Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.4.

7 Quis poteſt nominare prędicatores in Cathedralibus tempore Quadrageſimę, & Aduentus?

℟. Solus Epiſcopus, & non capitulum non obſtante conſuetudine immemorabili in contrarium.

8 Quis debet nominare prædicatores in Eccleſijs, quæ non ſunt Cathedrales?

℟. Epiſcopus, vel populus, qui erogat illis eleemoſinã ad eorum ſubſtentationem.

9 In Eccleſijs, quæ non ſunt Cathedrales, eſt ne ſublata conſuetudo immemorabilis, vt populi, & ciuitates eligant prædicatorẽ, & Epiſcopo præſentẽt?

℟. Non ſed tenentur illum alere, & adhoc cogi poſſunt ab Epiſcopo.

10 Si Epiſcopus velit in oppidis ſuæ diœceſis, vbi eſt conſuetudo, vt populus nominet prædicatorem, poterit ne ipſe eum nominare?

℟. Si Epiſcopus eum ſubſtentare velit, poterit, ſi verò non, debet obſeruare conſuetudinem, & acceptare nominationem populi.

11 Populus poteſt cogi pœnis, vel cenſuris ad audiẽdam Miſſam, concionem, vel doctrinam?

℟. Non, ſed ſolum moneri debet, & licèt non pareat monitioni, non eſt excommunicandus.

FINIS LIBRI QVARTI.

LIBER QVINTVS
DE CAVSIS ECCLESIASTICIS,
ET DE DELICTIS CLERICORVM, ET POENIS.

CAPVT PRIMVM.
De cauſis Eccleſiaſticis.

1 CAuſæ omnes Eccleſiaſticæ, corã quo Iudice debent tractari?

℞. Coram ordinario. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 20. de reformat.

2 Iudex Eccleſiaſticus quot modis poteſt procedere in delictis Clericorum?

℞. Tribus modis. Primo ad inſtãtiã partis. Secundo ex officio. Tertio ad inſtantiã fiſci. c. qualiter, & quando il ſecundo, de accuſat. Iulius Clarus in pract. crim. q. 3. §. fin.

3 Quæ ſunt cauſæ, quæ poſſunt tractari coram alio Iudice præter ordinarium?

℞. Quæ iuxta canonicas ſanctiones apud ſedẽ Apoſtolicam ſunt tractandæ, vel quas Papa ex vrgenti, & rationabili cauſa, commiſſione, manu propria ſignatas ſibi auocauerit. Trid. ſynod. ſeſſ. 24. c. 20.

4 Quæ cauſæ etiam excipiuntur, quæ non debent tractari coram ordinario in prima inſtantia?

℞. Cauſæ ſtudentium in vniuerſitatibus, quæ vigore conſeruatoriæ tractantur coram ſuo iudice tam in poſſeſſione, quàm in proprietate. DD. ſuper cap. 20.

5 Intra quod tẽpus debent fieri cauſę Eccleſiaſticę?

℞. Intra biennium à die motæ litis, quo tranſacto licitũ eſt partibus ad iudices ſuperiores accurrere, & appellare, & debent ſumere litem in eo ſtatu, in quo eſt. Trid. ſynod. ſeſſ. 24. c. 20.

6 Si per iudicem non ſtat, quo minus cauſa finiatur intra biennium, poterit nè ab legitimè appellari?

℞. Quotieſcumq; partes diligentiam non fecerunt, vt cauſa eſſet concluſa, non poſſunt appellare, ſed ſi cauſa non eſt concluſa, & biennium finitum, legitimè poterunt appellare.

7 Inhibitiones, quæ dantur à Metropolitano, quid debent continere?

℞. Neceſſariò debet cõtinere diffinitiuã ſent. ad grauamen irreparabile per diffinitiuã, alias nullæ ſunt.

8 Quando Iudex ad quem poteſt inhibere iudicem a quo?

℞. Quando appellatio eſt iuſta, & cauſa appellationis cognita ab ipſo Iudice ad quem, & citata parte contraria, & non antea. Abb. in c. ſuper eo, de appellationibus, cap. Romana, de appell. in 6.

9 Si Iudex à quo reuocat decretum per ipſum factũ, à quo legitimè fuit appellatum, poterit ipſe iudex à quo procedere in eadem cauſa, & illam finire?

℞. Poterit, & tunc cauſa non deuoluitur ad Iudicem ad quem; ratio eſt, quia ceſſante cauſa ceſſat effectus. c. cum ceſſante cauſa, de appellationibus.

10 Iudex ad quem, poteſt determinare cauſa appellationis in prima inſtantia non viſo proceſſu?

℞. Non, imò appellans tenetur acta ſuis expẽſis producere, & portare ex Iudice à quo ad iudicem ad quem, & Iudex à quo tenetur gratis poſtulanti exhibere. Trid. ſyn. ſeſſ. 13. c. 3.

11 Quid requiritur in inhibitione, vt ſit iuſtificata, & ſuos operetur effectus?

℞. Primò, quòd Iudex ad quem ſit ſuperior. Secundò, quòd inhibitio totum negotium cõprehendat. Tertiò, quod concedatur parti, cuius intereſt. Quartò, quòd duret officiũ iudicis inhibentis. Cęſar de Graſſis dec. 109. de appell.

12 Si quis appellat ad Metropolitanum, vel Nuntiũ, talis ſuperior poterit nè eximere appellantẽ à iuriſdictione ſui Epiſcopi in alijs negotijs, ſaltem durãte ea lite?

℞. Non: quia hoc eſt prohibitum, & per appellationem non eximitur quis à iuriſdictione ſui iudicis.

13 Si quis appellat de vno negotio, poterit nè coram eodem iudice conueniri, & de alio puniri?

℞. Poterit, cum per appellationem à iuriſdictione nõ liberetur. c. propoſuit nobis. c. præterea de appellat.

14 Quando appellatur in criminalibus ad Romanam Curiam, cui debet committi in partibus?

℞. Archiepiſcopo, vel eius Vicario; ſed ex cauſa poteſt committi alteri viciniori Epiſcopo, & eius Vicario, ſed non inferiori. Trid. ſyn. ſeſſ. 13. c. 2. de refor.

15 Si clericus conſentiat, vt ſua cauſa in criminalibus in prima inſtãtia tractetur coram Auditore Cameræ, vel Metropolitano, vel alio Iudice ſuperiore, poterit nè tractari?

℞. Non, niſi etiam conſentiat Epiſcopus; quia agitur de eius iuriſdictione, vel ſit commiſſio ſpecialis Papæ propria manu ſignata.

16 Delegationes in cauſis criminalib. in Curia Romana, vel a Nuntijs, vel Legatis factæ alijs iudicib⁹, & non ordinarijs, vel ſynodalibus, quã vim habent?

℞. Illæ tales delegationes cenſentur ſubreptitię, quia non eſt credibile, vt iudices ſuperiores velint eximere illum reum, & ſubditum à iuriſdictione ſui Epiſcopi; cũ proprius paſtor poſſit mederi illã ouẽ melius,

quam alienus,cui non incubit cura illius ouis. Trid. Syn.ſeſſ.25.c.10. de reform.

17 Quis debet cognoſcere de reſcripto appellationis à Summo Pont. in rebus criminalibus impetrato?

℟. Solus Epiſcopus. Trid. ſynod.ſeſſ. 13.cap.5. de reformat.

18 Intra quas dietas debet committi cauſa appellationis in criminalibus?

℟. Intra duas. Trid.ſyn.ſeſſ.13. c.2. de reform.

19 Quando appellatur ab excommunicatione, vel tortura,vel carceratione,quomodo eſt procedendũ?

℟. Tunc petenda ſunt acta, & Iudex non eſt inhibẽdus,niſi viſis actis, & ſi apparet grauamen, inhibitio datur.

20 Si q.s incarceratus appellet,debet nè excarcerari?

℟. Non; donec viſis actis à ſuperiore aliud fuerit ordinatum. Quaranta in ſum.Bullarum, verbo Archiepiſcopi authoritas fol.69.

21 Si quis excommunicatus appellauerit, quis debet eum abſoluere, Iudex ſuperior,an inferior?

℟. Si viſis actis repertum fuerit, ſententiam excommunicationis fuiſſe iuſtam, remitti debet ad Iudicem inferiorem,vt ab eo accipiat abſolutionem; ſi verò repertum fuerit, iniuſtam fuiſſe ſententiam,tunc Iudex ſuperior poterit eum abſoluere, & ſi dubitetur, debet eum remittere ad Iudicem inferiorem, vt intra breue tempus eum abſoluat.

22 Contra contumacẽ debet nè admitti appellatio?

℟. Dum appellans perſtiterit in contumacia, nec debet dari inhibitio, neq; recipi appellatio. Steph. Quaranta in ſum.Bullar.verb.Archiepiſcopi authoritas, vbi ſup.

23 Poteſt nè quis abſolui ad cautelam, etiam ſi non ſit excommunicatus?

℟. Poteſt: Decian.in capit.ad præſentiam, de appellationibus.

24 Abſolutio ad cautelam quomodo debet dari, & quando?

℟. Quando dubitatur de iuſta cauſa excommunicationis, & tunc viſis actis, parte citata, præſtita cautione de parendo mandato,per breue tempus,ad reſidentiam, expenſis ſatisfactis. Quaranta in verbo Archiepiſcopi authoritas, num.14.

25 Si aliquis Epiſcopus habeat priuilegium Apoſtolicum corrigendi Clericos ſibi non ſubditos, & voluerit punire, & procedere contra aliquem Clericum ſibi non ſubditum pro aliquo crimine etiam atrociſſimo, quem ordinem debet ſeruare?

℟. In iſta cauſa debet procedere cum interuentu proprij Epiſcopi ipſius delinquentis, ſi apud Eccleſiam reſederit, aut cum interuentu perſonæ ab ipſo Epiſcopo deputandæ,& ideò debet in principio litis Epiſcopum certiorem facere, alias proceſſus, & omnia ſequuta ſunt nulla; ratio eſt, quia concilium voluit, vt quilibet paſtor non excludatur à punitione propriæ ouis. Trid. ſynod. ſeſſ.14. cap.8. de reformat.

26 Sufficit nè, quòd Epiſcopus, qui habet priuilegiũ corrigendi alienos ſubditos, faciat certiorem Epiſcopum delinquentis de crimine, de proceſſu, & de ſententia?

℟. Non; ſed neceſſariò Epiſcopus delinquentis, vel perſona ab eo deputata debet interuenire in illa criminali cauſa cum plenaria poteſtate iudicandi, condemnandi, & abſoluendi, ſicut ille Epiſcopus, qui virtute ſui priuilegij vult corrigere alienum ſubditum, ratio eſt, quia priuilegium talis Epiſcopi per cap.8. ſeſſion. 14. limitatum eſt, & modificatum ad hoc, vt de eo non vtatur ſolus, niſi cum interuentu Epiſcopi proprij delinquentis. Secundò, quia interuenire in aliquo negotio plus dicit, quàm facere aliquem conſcium illius delicti. Tertiò, quia iuriſdictio proprij Epiſcopi illius delinquentis, ſemper manet integra, & non ſublata per priuilegium alterius Epiſcopi, & ſic dicere, quòd procedatur cum interuentu proprij Epiſcopi, eſt dicere, quòd ille interuentus ſit cum poteſtate iuriſdictionali. Quartò, quia dicta limitatio priuilegij Epiſcopi corrigendi ſibi nõ ſubditos eſt pœnalis, cum proceſſus, & inde omnia ſequuta ſint nulla, & viribus inde omnino careant. Trid.ſyn.ſeſſ.14. cap.8.

27 Epiſcopus iſtius clerici delinquentis, qui corrigitur ab alieno Epiſcopo, ſi ſit in propria Eccleſia, poterit deputare perſonam,quæ cognoſcat de hac cauſa, vel neceſſariò debet eſſe extra ſuam Eccleſiam, ad hoc, vt poſſit deputare dictam perſonam?

℟. Non; imò ſi reſederit in propria Eccleſia, datur illi hoc priuilegium ratione reſidentiæ, vt cum interuentu ipſius, vel perſonæ ab eo deputandæ, fiat punitio Clerici ſibi non ſubditi. at verò ſi Epiſcopus ſit extra ſuũ Epiſcopatum,neq;ipſe poteſt interuenire in punitione dicti Clerici,neque deputare perſonã quæ ſuo nomine interueniat, quia hæc facultas data fuit Epiſcopo, ſi apud Eccleſiam reſederit, & non poteſt extendi ad Epiſcopum non reſidentem, præcipuè cum concilium dicat,ſi in propria Eccleſia reſederit; quia ſi eſt conditionale,& à contrario ſenſu, ſi non reſederit,non gaudet hoc priuilegio. Trid.ſyn. ſeſſ.14.capit.8.

28 Sententia lata ab Epiſcopo, qui habet priuilegiũ puniendi alienos ſubditos cum interuentu Epiſcopi delinquentis, à quo debet mandari executioni?

℟. Ab Epiſcopo, qui habet priuilegium puniendi alienos ſubditos; quia in dicto cap. non eſt modificatum priuilegium, niſi ſolùm, quo ad hoc, quòd procedatur cum interuentu proprij Epiſcopi. Trid.ſyn. ſeſſ.14.cap.8.

29 Capitulum, & Vicarius ſedis vacãtis, gaudebunt nè dicto priuilegio?

℟. Affirmatiuè; quia in omnibus iuribus iuriſdictionis ſuccedunt Epiſcopo,& hoc eſt in fauorem rei,& priuilegium generalis iuriſdictionis.

30 Sententia lata à Iudice à quo, ſi nulla ſit ex defectu iuriſdictionis, quia illam protulit in hominem ſibi non ſubditum, vel quia nullam habebat iuriſdictionem, poterit nè confirmari à iudice ad quem?

℟. Si talis ſententia cõtinebat iuſtitiam, debet Iudex ad quem eandem ſententiam proferre, ſed non eam confirmare; quia ex defectu iuriſdictionis à principio nulla fuit. Achil.de Graſ. de ſent.& re iudicata.

CAPVT II.

De vita & honeſtate clericorum.

1 IN hoc titulo quomodo ſumitur hoc nomen vita?

℟. Sumitur

℞. Sumitur pro vſu honeſto, vel inhoneſto viuendi, & degendi in hac vita, ſcilicet ſumitur pro actibus, vel operationibus benè, vel malè factis, & non pro ipſo viuere,& reſpirare hominis,vt in Rub.& tit.de vita,& honeſtate Clericorum.

2 Hoc nomen honeſtas,quid ſignificat in iure?

℞ Honeſtatem iuſtitiæ publicæ, ideſt conſtitutiones Eccleſiæ, quæ propter honeſtatem ſunt editæ, vt quando prohibetur, ne quis nubat cum conſanguinea vxoris ſuæ.cap.1.de ſponſal.lib.6.Archid.ibi.

3 In hoc titulo quomodo ſumitur, de vita, & honeſtate Cleric.

℞. Sumitur pro honeſtate exteriori Clericorũ, quæ conſiſtit in completu multarum rerum, ſcilicet in actionibus,in veſtibus, in verbis, in riſu, in celebratione,in ſobrietate,& officijs.

4 Cũ celebrat Clericus quã honeſtatẽ debet habere?

℞. Debet eſſe diuiſus, & ſeparatus à populo, propter maiorem reuerentiam,& attentionem, & deuotionem.c.1.de vit.& honeſt.Cler.

5 Clerici veniunt ne appellatione populi, vel vicinorum?

℞. In materia ſtricta,& odioſa negatiuè; ſed veniunt in materia fauorabili,& priuilegiata, licèt non nominentur;quia quidquid conceditur populo, ex maiori parte,& ratione, & cauſa debet Clerico concedi tanquam digniori. Abb. c.1. de vit.& honeſtat. Cleric.num.1.

6 Appellatione populi veniunt feminæ?

℞. Affirmatiuè,cum populus conſtet ex maſculis,& feminis.Abb.c.1.de vit.& honeſt.Cler.n.4.

7 Quam pœnam incurrit Clericus portans arma?

℞. Excommunicatur per ſententiam. cap. Clerici, de vit.& honeſt.Cleric.

8 Clericus vſurarius quam pœnam incurrit?

℞. Debet excommunicari per ſententiam. cap.Clerici,de vit.& honeſt.Cleric.

9 Põt Clericus abſq; pęna portare arma defenſiua?

℞. Poterit, quia pęna impoſita eſt Clerico ferenti arma offenſiua,& ſic poterit portare abſque pœna, thoracem ferreum,quia cum iſtis armis defendit ſuã vitam, & neminem offendit. Abb. cap. Clerici, de vit.& honeſt.Cleric.num.3.de hac materia dixi latè c.2.lib.2.n.29.& ſeqq.

10 Si Clericus non poſſet aliter mortem vitare, poterit occidere aggreſſorem?

℞. Poterit,abſque irregularitate, excommunicatione,vel pœna, ſi occidat cum moderamine inculpatæ tutelæ; quia de iure vim vi repellere licet. Abb. c.Clerici,de vit.& honeſt.Cleric.n.2.

11 Clericus poteſt pugnare in bello iuſto ſine metu irregularitatis?

℞. Cum licentia Papæ poterit, & ſi ſit in naui, vel in triremi, & pugnetur, poterit ad euitandam ſuam mortem ſine irregularitate, etiamſi non habeat licentiam Summi Pontif. quia in hoc caſu vim vi repellit. Abb.c.Clerici, de vit. & honeſtate Clericorum,num.5.

12 Clericus portans cultrum habebit pœnam debitam Clericis portantibus arma?

℞. Si culter ſit ad vſum incidendi panem, carnem, mundandi arbores, & ad vſus neceſſarios ad vitam, vel ad aliquam artem exercendam,non habet aliquam pęnam, quia tex. c Clerici, intelligitur de armis,quę inuenta ſunt ex ſua inſtitutione ad offendendos homines, vt enſes, pugiones,& ſimilia. Ab. c.Clerici,de vit.& honeſt.Cler.n.7.

13 Clericus, vel Monachus portans arma, excommunicatur ipſo iure,vel per ſententiam?

℞. Monachus portans arma, & tenens illa intra ſepta monaſterij, excommunicatur ipſo facto; at Clericus ſæcularis tenens arma non prohibita in domo, nulla pœna punitur,quamuis portans ſecum excommunicetur per ſententiam. Abb. c. Clerici, n.8.de vit.& honeſt.Cler.

CAPVT III.

De Peculio Epiſcoporum, & Clericorum,& quibus perſonis poſſint bona relinqui per teſtamentum.

1 QVid eſt peculium?

℞. Eſt certa pecunia ſeparata à negotiatione, & rationibus patris, vel domini, vt detur filio, vel ſeruo.l.depoſiti.ff.de peculijs.§.peculium.

2 Vnde dicitur peculium?

℞. A pecunia, & pecunia à pecoribus, quia totum, quod antiqui habebant, conſiſtebat in pecoribus; non enim inuenta erat pecunia ſigillata ex auro, vel argento,ſicut hodie.c.totum,1.q.3.

3 Quotuplex eſt peculium?

℞ Multiplex. Primò caſtrenſe. Secundò, quaſi caſtrenſe. Tertiò, aduentitium. Quartò, profectitium. Quintò,paganicum. Sextò,non paganicum, aliquando etiam ſumitur pro hæreditate,vel patrimonio. l.cogi. ff.ad trebellianum. l.ſi quis Presbyter.C.de Epiſcopis,& Clericis.l.cùm oportet.l.cum multa. C.de bonis,quæ liberis.

4 Quod eſt peculium caſtrenſe?

℞. Eſt illa pecunia, vel ſubſtantia, quam miles ſuo labore,vel fortuna acquirit in bello,dum militat in caſtris,& in illo habet ius miles plenum, etiã ſi habet partem, & etiam milites ſerui, qui aſſiſtunt in palatio, illud,quod acquiritur,dicitur peculium palatinorum, qui licèt non ſint in bello, ſeruant perſonam Principis. Bald. in l.cùm oportet, C.de bonis,quæ liberis,col.vlt.

5 Quod eſt peculium quaſi caſtrenſe?

℞. Illud, quod Aduocatus acquirit ſuo labore, præſtando litigantibus patrocinium in ſuis cauſis; quia ſicut miles in bello labore corporali, ſic Aduocatus in ſtudio labore animi,& ſpiritus acquirit illam pecuniam,& quod magiſter cuiuſcumque ſcientiæ acquirit docendo diſcipulos in ſcholis. l. fin. C.de inoffic.teſtam.

6 Quod eſt peculium aduentitium?

℞. Illa pecunia, vel ſubſtantia, quæ filio aduenit ab auo paterno,vel materno, vel ex teſtamento agnatorum, vel ſuorum parentum, & hoc peculium eſt proprium filij, quòad proprietatẽ, & patris, quòad vſumfructum, ſed ſi hoc fuerit datum à Rege, vel

Imperatore gaudet priuilegijs caſtrenſis peculij.l.cũ multa. C.de bonis, quæ liberis.

7 Quod eſt peculium profectitium?

℞. Dicitur illa pecunia, quam pater, vel dominus dat filio, vel ſeruo, vt cum illa negotientur, & eſt patris, quo ad proprietatem, & ſerui, vel filij, quo ad vſumfructum, & aliquando appellatur peculium paganicum profectitium, vel non paganicum. Bart.in l. illud de collationib.

8 Quod eſt peculium clericorum, & Epiſcoporum?

℞. Eſt patrimonium clericorum, quo ſubſtentatur.l. cogi.ff.ad Trebell.

9 Quotuplex eſt peculiũ clericorũ, & Epiſcoporũ?

℞. Duplex, profectitium, quod procedit ex fructibus ſui beneficij, vel ex acquiſitis introitu Eccleſiæ, & aduentitium, quod prouenit clerico intuitu ipſius perſonæ. Goffr. in ſum.eod.tit.

10 Quotuplicia ſunt bona, quæ Epiſcopus, vel clericus habet in ſua poteſtate?

℞. Duplicia. Primò ſunt bona ſui beneficij conſtituta ad ſubſtentationem clerici. Secundò ſunt bona Eccleſię conſtituta pro fabrica, vel pro ornamentis, & alijs neceſſitatibus.

11 Iſta bona in quo differunt?

℞. Primò in eo, quia in bonis fabricæ Epiſcopus, vel presbyter eſt adminiſtrator, in bonis ſui beneficij eſt vſufructuarius cum plenaria adminiſtratione. Secũdò de bonis fabricæ, vel Eccleſiæ tenetur reddere computum, & rationem legalem, de bonis ſui beneficij nõ tenetur reddere alicui computum, neq; rationem. Tertiò ſi bona fabricæ in ſuos vſus, vel ſuorũ conuertit, tenetur ſoluere de proprio; ſi verò bona ſui beneficij conuertit in vſum proprium, nihil tenetur ſoluere. Quartò in bonis fabricæ, vel Eccleſiæ, neq; habet proprietatem, neq; vſumfructum, in bonis beneficij habet vſumfructum, & ad illa defendenda habet proprietate. Abb.c.1. de peculio clericorum. num. 3.

12 Si clericus ex pecunia Eccleſiæ emat agrum, & in ſcriptura emptionis ponat, quod ipſe emit, cui debet adiudicari ager?

℞. Eccleſiæ, & ſi clericus viuit, debet puniri propter fraudem. Abb.c.1. de peculio clericorum, nu.4.

13 Quando emitur aliquid, & ſoluitur ex pecunia, vel bonis Eccleſię, inſtrumentum quid debet continere?

℞. Inſtrumentum debet fieri nomine Eccleſiæ, & nõ Prælati, vel clerici ementis, alias talis Prælatus, vel œconomus remoueri debet ab adminiſtratione.cap. presbyter, de peculio clericor.c.inquirendum, eo.tit.

14 Res, quæ emitur, cuius præſumitur eſſe?

℞. Illius, de quo cantat inſtrumentum, niſi aliud in contrarium probetur. Abb.c.presbyter, nu.8.de peculio clericorum.

15 Clericus quæ acquirit ex induſtria ſua, cui acquirit Eccleſiæ, vel ſuis hæredibus?

℞. Acquirit ei, cui ipſe voluerit ea dare ex teſtamẽto, præcipuè in regnis Hiſpaniæ, vbi clerici poſſunt teſtari de ſuis bonis, & Epiſcopi de illis bonis, & fortunis debeãt, cũ quib. fuerint electi, & ideo in electione fit ſolemne inuentarium, vt hæredibus eius reddantur illa bona, & valor eorum, quæ habebant ante ingreſſum ad Epiſcopatum. Abb.c.1.de peculio clericorum, num.5.

16 Si aliquis velit relinquere centum aureos Eccleſiæ, ſuaſus a confeſſore relinquit confeſſori, tenetur nè illis reſtituere Eccleſiæ?

℞. Si confeſſor faciat dolum, & dicat mendacium, nempè quod Eccleſia eſt diues, quòd non habet neceſſitatem; tunc tenebitur ad ſoluendum damnum inde exortum; ſi verò ſermonib. blandis ſine mẽdacio proponat ſuam neceſſitatem, non tenetur ad damnum, quia charitas à ſe ipſo incipit, & nemini facit iniuriam, c.charitas eſt aqua, de pœnitentia d.2. Abb.c.presbyter.num.6. de peculio clericorum.

17 Epiſcopus, de quibus bonis debet ſubſtentari, & facere ſuas expenſas, ex bonis, & fructibus Eccleſiæ, vel ex bonis, quæ habet ante ingreſſum in Epiſcopatum?

℞. Ex bonis ſuæ Eccleſiæ, quia dignus eſt mercenarius mercede ſua, diuina ſcriptura dicit.non alligabis os boui trituranti, & bona, quæ habebat ante ingreſſum in Epiſcopatum, & labores eius debent ſeruari intacta, & illæſa, vt ipſe in teſtamento diſponat.

18 De redditibus Eccleſiæ poſſunt nè Epiſcopi augere ſuos conſanguineos, vel familiares?

℞. Si ſint pauperes, vel in neceſſitate, eos poſſunt iuuare ſecundum ſtatum eorum, quia charitas benè ordinata a ſe ipſo incipit. Trid.ſy.ſeſſ.25.c.1.de reſor.

19 Hæc paupertas quomodo eſt intelligenda?

℞. Largo, & politico modo, ſecundum natiuitatem, nobilitatem, qualitatem, & ſtatum perſonę, licèt nõ debeat eos ditare, q a hoc petit ratio, & charitas eſt benè ordinata. tenet Abb.c.in eos de hæreticis, n.2.

20 Si Epiſcopus habeat ex vna parte fratrem carnalem hæreticum, vel chriſtianum, ex alia proximum vtroſq; pauperes, cui eorum tenetur ſubuenire?

℞. Fratri carnali hæretico propter legem naturæ. gloſ.c.1.diſt.30.Abb.c.ſi quis de hæret.num.2.

21 Si aliquis regularis factus ſit Epiſcopus, cui debet relinquere bona ſua poſt eius mortem?

℞. Illa bona, quæ habuit ante conſecrationem, debet relinquere monaſterio, & quę acquiſiuit poſt cõſecrationem ſuæ Eccleſiæ, tanquam vltimæ ſponſę. c.vnico. 8.q.1.Couar.tit.de teſtib. c.1.num.19.

22 Epiſcopus poteſt per teſtamẽtum relinquere bona ſua ſuis conſanguineis, vel ſuis famulis?

℞. Cum diſtinctione, bona, quæ habuit ante conſecrationem facto ſuo inuentario tempore conſecrationis, poterit liberè ea relinquere ſuis parentibus, vel ſuis famulis, & teſtari de eis liberè, ſicut alij clerici; at vero bona, quæ acquiſiuit poſt conſecrationem, debet neceſſario ea relinquere, vel Eccleſiæ, vel ei perſonæ, ad quam pertinet ſpolium; ratio eſt, quia illa acquiſiuit ex officio Epiſcopi, vel ex fructibus Eccleſiæ. tenet Abb. in c.vt vnus de peculio clericorum, nu.1.& 2.

23 Si aliquis prælatus habeat officium, & munus aliquod Regium, veluti aliquam præſidentiam, vel delegationem Regiam, vel Proregnatum, vel ex ſua induſtria, & litteris abſq; officio prælati acquirat aliqua bona, cui debet ea relinquere?

℞. Cui ipſe voluerit in ſuo teſtamento, ſicut bona, quæ acquiſiuit ante conſecrationem, de quibus liberè potuit teſtari; ratio eſt, quia, qui habet ius percipiendi ſpolium, ſolùm habet hoc ius in bonis acquiſitis ex officio Epiſcopi, vel ex fructibus Epiſcopatus, ſed non habet ius ad bona, quæ acquirit Petrus, nõ vt Epiſcopus, ſed ſicut Petrus, & textus in c.vt vnus, de peculio clericorum, cum ſit ſtricti iuris, non debet extendi ad bona, quæ aliquis hæreditauit, vel ex ſuo

bono labo-

bono labore,& ſcientia,vt Petrus acquiſiuit,ſed ſolũ ad bona Eccleſiæ, de quibus loquitur, quia diuerſa ratio militat in bonis Eccleſiæ, & in bonis acquiſitis, præcipuè cum nullus perdat ſuum Ius, ſuamque libertatem ex eo, quòd ſit prælatus. c.relatum de teſtamentis, il 2.

24 Ad faciendum ſuum inuentarium quas ſolemnitates debet habere inuentarium?

℞. Si prælatus ſit in Regno Hiſpaniæ, debet comparere per ſe, vel per ſuum procuratorem, ſi ſit in Regno Siciliæ, debet comparere ante Proregem, & Tribunal Patrimonij, & ibi demonſtrare ſuam præſentationem, vel bullas Apoſtolicas, & petere commiſſarium, vel commiſſarios ad faciendum ſuum inuentarium iuridicum, tanquam ſi illo die mortuus eſſet.

24 Prælatus quid debet facere ante commiſſarios datos à Nuncio, vel Collectore Apoſtolico, vel in Regno Siciliæ à Prorege?

℞. Debet ante eos comparere, & debet oſtendere ante illos omnia bona ſua mobilia, immobilia, domos, agros, argentum, & aurum, pecuniam, periſtromata, ſeruos, mancipia, & tandem omnia bona, quæ acquiſiuit intuitu ſuæ præbendæ, & beneficiorum, quando erat clericus, tam bona, quæ hæreditauit à ſuis parentibus, quàm bona, quæ acquiſiuit intuitu ſuę perſonę, vel donatione, & ſimul debet declarare, quæ debita contraxerit vſq; ad præſentem diem, & quando debeat ſoluere, & quo tempore, & ſimul debeat ſolemniter iurare in manibus dictorum commiſſariorum, quòd omnia illa bona ſunt ſua, & non aliena, neq; ſibi mutuata ad illum effectum, & quod non eſt fraus, neq; dolus in oſtenſione illorum bonorum.

26 Dicti commiſſarij, qui faciunt inuentarium, quid debent agere?

℞. Debent vocare peritos diuerſæ artis, & ſigillatim ſcribere dicta bona tam mobilia, quàm immobilia, & valorem dictorum bonorum ſecundum iuſtam æſtimationem, & ex ipſis debent accipere iuramentum de veritate iudicanda, & taxanda, & ſigillatim debent ſcribere omnia bona cum ſuo iuſto valore, & poſtea facere ſummam omnium bonorũ, & eam ſubſcribere, & Epiſcopus debet etiam ſe ſubſcribere dicto inuentario, quod debet fieri iuridicum cum ſuis teſtibus ante Notarium, vel ſcribam, ſicut ſi eſſet inuentarium alicuius defuncti, poſita in cap. facultate data commiſſarijs, vel commiſſario, qui facit dictum inuentarium à Nuntio Apoſtolico.

27 Facto dicto inuentario quid vlterius eſt faciendũ, vt hæredes Epiſcopi habeant ſua bona integra poſt eius mortem?

℞. Hoc inuentarium debet poni in Hiſpaniæ regiſtris, ſeu officio Nuntij Apoſtolici, & in Regno Siciliæ in officio Senatus Patrimonij Regij, & Epiſcopus debet accipere tranſumptum authoritate munitum huius inuentarij, & illud ſeruare, & relinquat ſuis hæredibus cum ſuo teſtamẽto, vt poſt eius mortem petat valorem huius inuentarij.

28 Si Epiſcopus durante eius lite conſumat bona mobilia ſui inuentarij, vel tempore pereant, ſicut mancipia, oleum, & frumentum, & vendat ad ſuam neceſſitatem bona immobilia, ſicut agrum, domum, cenſus, redditus, poſſeſſiones, vel villas, donet donatione inter viuos, poterit nè tempore mortis ſuæ teſtari de valore ſui inuentarij, & facere teſtamentũ, & legare valorem illorum bonorum in pecunia numerata?

℞. Epiſcopus poteſt per teſtamentum relinquere valorem omnium bonorum in pecunia numerata perſonis, vel parentibus, quibus voluerit; ratio eſt, quia Epiſcopus de bonis ſui beneficij debet ſubſtentari, & non de bonis, quæ habuit ante conſecrationem, quia dignus eſt operarius mercede ſua. Secundò, quia bona, quæ habuit ante conſecrationem, non tenetur Epiſcopus illa conſeruare, ſed poteſt licitè ea profundere, & dare pauperibus. Tertiò, quia iſta bona, quæ habuit ante conſecrationem, & valor iſtorum bonorum habent hoc priuilegium, quòd Epiſcopus poſſit de eis teſtari, alias fruſtra fit inuentariũ. Quartò, quia loco iſtorum bonorum, & ad ſolutionem eorum ſubrogantur bona, quæ Epiſcopus relinquit poſt ſuam mortem, etiam ſi illa habuerit intuitu Eccleſiæ. Quintò, quia ſi Epiſcopus non habuiſſet iſta bona, quæ acquiſiuit ante conſecrationem, conſumeret in ſuis neceſſitatibus bona Eccleſiæ, quæ relinquit poſt eius mortem. Sextò, quia ex bonis inuẽtarij, & ex bonis, quæ Epiſcopus acquirit intuitu Epiſcopatus, fit vna maſſa integra, de qua maſſa debent tolli tempore mortis Epiſcopi valor, & pecunia dicti inuẽtarij; ſicut tollitur dos mulieris de corpore bonorum mariti, & mulieris, quia valor illorũ bonorum habet priuilegium, quòd Epiſcopus poſſit de illis diſponere per teſtamentum.

29 Si Epiſcopus non fecit inuentarium, & tempore mortis ſuæ relinquat partem ſuorum bonorum ſuis hæredibus, vel familiaribus, vel operibus pijs declarans ſe acquiſiuiſſe illa bona ſuo labore, vel ſibi eſſe donata, & relicta, vel non eſſe ex fructibus Epiſcopatus, in iſto caſu quid eſt faciendum?

℞. In hoc caſu hæredes eius admittuntur ad probationem, & reſtituenda ſunt illis omnia bona, quæ probauerint non eſſe acquiſita intuitu Eccleſiæ; ratio eſt, quia in iſtis bonis ſpolium non habet vllum Ius, cum non habeat aliquod Ius, niſi in bonis acquiſitis intuitu Eccleſiæ deductis debitis, & ære alieno. tenet Abb. in c. 1. de peculio clericorum, nu. 1.

30 Mercedes famulorum Epiſcoporum, debita contracta ab Epiſcopo, pompæ funerales, mercedes medicorum, & pharmacopolæ, ex quibus bonis debent ſolui, num ex bonis acquiſitis ante Epiſcopatum, an ex bonis acquiſitis poſt Epiſcopatum, & intuitu Eccleſiæ?

℞. Si debitum contractum fuit ante conſecrationẽ, debent ſolui ex bonis ſui inuentarij, ſi verò fuit contractum poſt conſecrationem, debẽt ſolui cum omni pompa funerali, & mercede ſuorum famulorum ex bonis, quæ reliquit, & percepit ex fructibus Eccleſiæ; ratio eſt, quia bona, quæ habuit ante Epiſcopatum, & poſtea ſunt in ſuo inuentario, debent ſeruari intacta, & illæſa ad liberam diſpoſitionem epiſcopi per ſuum teſtamentum, alias nullum eſſet priuilegium inuentarij.

31 Quæ bona neceſſariò debet hæreditare Eccleſia Epiſcopi in eius morte?

℞. Omnia ornamenta altaris, veſtes ſacras, cum quibus celebrabat Epiſcopus, calices, vaſa aurea, & argentea, & omnia veſtimenta ſacra, & benedicta, quæ pertinebant ad capellam Epiſcopi, & ipſe habebat in domo ſua, & in capella priuata, hæc omnia

nia

ria non cadunt ſub priuilegio ſpolij, & in omnibus Eccleſijs Hiſpaniæ ex immemorabili conſuetudine, & ritu traduntur Eccleſijs Cathedralibus, vbi Epiſcopus moritur ex iuſta,& rationabili cauſa,quia illa Eccleſia eſt vera ſponſa illius Epiſcopi, & recipit iugalia ſui ſponſi.Secundò,quia turpe,& fœdum eſt,vt res ſacræ vendantur in augmentum ſpolij. Tertiò, quia ex iſtis relictis Eccleſia Cathedralis ſubſtentatur cum honore,& ſplendore,& hæc conſuetudo tàquam rationi conſonans inuiolabiliter ſeruatur in Hiſpania.

32 Bona, quæ habet Epiſcopus accommodata à ſuis parentibus,vel amicis,vt argentum,vel periſtromata,aut alia ſimilia,poſt eius mortem cui debent dari?

℟. Suis proprijs dominis, quia ſunt bona aliena, & in alienis non intrat ius ſpolij, & ad probationem, quòd ſint aliena,ſufficit confeſſio Epiſcopi, vel eius ſcriptura,& non requiritur maior ſolemnitas, quàm in alio homine particulari, qui habet rem commodatam,& commodatarius pro beneficio, quod facit Epiſcopo, non tenetur ad maiorem probationem, quàm monſtrare per ſcripturam, vel confeſſionem partis rem eſſe ſuam.l.1.ff.commodati, & Bar.ibi.

33 Epiſcopus,dum viuit, quam poteſtatem habet in bonis, & fructibus ſibi prouenientibus intuitu ſuæ Eccleſiæ?

℟. Epiſcopus habet illam poteſtatem, quam habet fideicommiſſarius,vel primogenitus in maioratu,& liberè poteſt vſumfructum, & pecunias conſumere, donare,dare,& ex his ſe ſubſtentare modeſtè, & in bonos vſus conuertere abſq; eo, quòd teneatur reddere alicui computum, & rationem legalem; ratio eſt, quia eſt vſufructuarius cum plena adminiſtratione abſq;dependentia alicuius, vt tenet Abb. c.1. de peculio clericorum,num.8.

34 Si Prælatus, vel clericus malè expendat bona ſui beneficij,tenebitur nè de ſuo ſatiſfacere?

℟ Si conſumat bona beneficij vitioſè in rebus indebitis,vt in ludis,in ſubſtentatione concubinæ, & his ſimilibus, & habet alia bona patrimonialia, vel acquiſita ſuo labore, tenebitur ſatiſfacere, quia clericus non habet tantam facultatem in diſponendo de bonis ſui beneficij, ſicut habet laicus de bonis laicalibus,& ſæcularibus; ratio eſt, quia bona Eccleſiæ dantur ad bonum vſum,& ſubſtentationem, & decorem perſonæ ſecundum eius dignitatem, non ad vitia,& voluptates; quia eſt ſanguis Ieſu Chriſti. tenet Abb.in c.fin.de peculio clericorum.nu.5.

35 Donationes factæ ab Epiſcopo durante eius vita de aliquibus bonis ab ipſo emptis, dum eſt Epiſcopus,& cõtractus,& ſcriptura ab ipſo facta valet nè?

℟. Omnes donationes factæ ab Epiſcopo bonorum immobilium,vel mobilium, dum viuit,ſunt validæ, ſiue donet pauperibus,Eccleſijs,vel ſuis parentibus, vel cuilibet perſonæ; ratio eſt, quia in bonis ſui beneficij eſt vſufructuarius cum plenaria adminiſtratione,& ſicut poteſt illa edere, & conſumere, poteſt illa donare, tenet Abb. in c. ſi quis de peculio clericorum.

36 Poteſt Epiſcopus ex fructibus ſibi debitis ſui beneficij,dum viuit,emere agrum,villam, vel caſtellum, vel redditus ſtabiles,& donare proprietatem ſuis parentibus,vel alicui operæ, vel alicui perſonæ, & reſeruare ſibi vſumfructum?

℟. Benè poterit donare proprietatem,& ſeruare ſibi vſumfructum,durante eius vita, vel vita alterius; ratio eſt, quia ſicut poteſt liberè donare, vel conſumere illas pecunias,cum quibus emit agrum illum, ſic poteſt donare agrum,& rem emptam,cum ſit vſufructuarius cum plenaria adminiſtratione, tàm in vſufructu, quam interuſurio proueniente ex vſufructu, vt tenet Abb. & DD.loco allegato.

37 Si Prælatus emat aliquem agrum ſuo nomine, poſt eius mortem debet adiudicari hæredibus prælati,vel Eccleſiæ,vel ſpolio?

℟. Si Prælatus fecit inuentarium, & in ſcriptura emptionis dicat ſe emere illum agrum ex bonis,quæ habuit in ſuo inuentario, vel ex acquiſitis ſuo labore,quia fuit emptus ex ſuo ſalario, tunc præſumitur pro hærede,& onus probandi contrarium incumbit Eccleſiæ;ſi in ſcriptura nihil dicat, vel non fecit inuentarium, præſumitur pro Eccleſia, & onus probandi incumbit hæredi;ſi verò ſit dubium, in dubijs præſumitur pro Eccleſia.Abb.in c.vt vnus de peculio clericorum,nu.3.& 4.

38 Si Prælatus emit aliquem agrum,& facit ſcripturam ſuo nomine, & viuens illum donat parentibus ſuis,vel ſeruis, cum moritur, Eccleſia poteſt petere aliquid?

℟. Non;in iſto enim caſu Eccleſiæ nulla competit actio petendi,quia ſicut Prælatus quotidie donat, expendit pecunias, poterit donare bona immobilia, domos,oppida,& agros à ſe emptos, ſicut poteſt illa vendere,& in ſuos vſus conuertere.

39 Si quis Prælatus, vel clericus faciat meliorationes in rebus Eccleſiæ ſuæ, vel in ſuo palatio, vel in fundo ſuæ menſæ de bonis ſui beneficij, poterit eas relinquere alicui poſt ſuam mortem?

℟. Non;ſed ſolùm vti,dum viuit.Primò, quia rationi contentaneum eſt,vt quis melioret beneficium,de quo viuit,ſine quo Eccleſia non conſeruatur, & augetur. Secundò, quia acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis.Tertiò, quia laborauit in terra quaſi aliena,cum ipſe habeat ſolum vſumfructum,& proprietas eſt pro Eccleſia,& ſucceſſoribus.c.fin. de peculio cler.Abb.ibi nu.2.

40 Si Prælatus faciat meliorationes in Eccleſia, vel fundo ſuæ menſæ de bonis ſui patrimonij, poterit eas in morte mandare ſuo hæredi?

℟. Affirmatiuè.Abb.cap.fin.num.3. de peculio clericorum.

CAPVT IV.

De Bonis Clericorum.

1 Bona clerici cuius ſunt, vel ad quem pertinent?

℟. Poſt moderatam ſubſtentationem ad pauperes pertinent; quia bene dicitur, bona clericorum bona pauperum.

2 Clericus ſi habeat bona patrimonialia,& beneficium,de quibus bonis tenetur ſe ſubſtentare?

℟. De bonis beneficij, quia qui Altari ſeruit, de Altari debet ſubſtentari, & dignus eſt operarius mercede ſua, & bona patrimonialia poteſt relinquere liberè ſuis parentibus,etiam ſi ſint diuites.c. cum ſecundum

cundum de præbend.& dignitatibus.Abb.in c.vlt.de peculio clericorum.

3 Bona clerici confiſcata propter delictum cui debent applicari?

℞. Fiſco ſui Epiſcopi, vel ſuæ Eccleſiæ; quia antiquitus bona clerici mortui applicabantur ſuæ Eccleſiæ. Abb.in c. quia diuerſitatem, de conceſſione præbendæ nu.14.

4 In quos vſus debet clericus bona beneficij conuertere?

℞. Debet ſe honeſtè alere, & quæ ſuperſunt pauperibus erogare, & parentes præferendi ſunt, ſi ſunt pauperes, tamen non poteſt eos in vſus prauos, & inutiles expendere, vt in alendis canibus, & mulieribus impudicis. DD.ſuper c. de multa, de præb.

5 Paupertas parentum quomodo eſt intelligenda?

℞. Secundum qualitatem perſonæ, oppidi, & loci, magis enim requiritur ad ſubſtentandum nobilem, quam ignobilem. Abb.c.in eos, de hæreticis.

6 Clericus poteſt ſuccurrere matri, vel ſorori de bonis Eccleſiæ?

℞. Poterit dare ad vitam neceſſaria, & adiungere matrimonio conſanguineas, vel dotare monaſterio iuxta qualitatem earum, & ſe obligare, & obligare fructus ſui beneficij ad ſolutionem. tenet Abb.capit. 1. de cohabitatione clericorum, & mulierum, nu.5.

7 Clericus poteſt ſubuenire ſuis proprijs filijs de bonis Eccleſiæ?

℞. Poterit, & eſt obligatus ad id faciendum, etiam ſi filij ſint nati ex illicito, & ſacrilego coitu, quia talis clericus eſt pater naturalis talis filij, & de lege naturæ tenetur alere, & iuuare, quem genuit. tenet Abb. in c. 1. eod.tit.nu.4.

8 Si quis ſit executor alicuius eleemoſynæ, vel operæ piæ, & debeat diſtribuere triticum, pecunias, vel alia bona inter pauperes ad ſui electionem, poterit nè dare ea ſuis conſanguineis, vel familiaribus?

℞. Si ſint pauperes, poterit inter eos diſtribuere eleemoſynas; ratio eſt, quia ex eo, quòd quis ſit conſanguineus, vel familiaris, non efficitur incapax ad ſuſcipiendam eleemoſynam, & ſicut talis diſtribuens poteſt de ſuis proprijs bonis dare eleemoſynam ſuis parentibus, ita poteſt de bonis alienis, quæ ſunt ſub eius diſpoſitione, vt tenet Abb. in c. 1. de cohab. clericorum, & mulierum.nu.5.

9 Clericus quid debet dare famulo infirmo?

℞. Cibum, & tenues expenſas per octo, vel decem dies ſi ſit clericus pauper, ſi ſit canonicus, vel diues, debet eum curare, & dare medicos, & expenſas, quia eſt officium charitatis. Abb.in c.1.de clerico ægrotãte, numero octauo, Syluestr. verb. familia, numero quarto.

CAPVT V.

De veſtibus Clericorum.

1 CLericus vtens veſtibus ſæcularibus qua pœna punitur?

℞. Priuatur officio Sacerdotis quoaduſq; reſipiſcat. c. Epiſcopi.21.q.4.

2 Quibus veſtibus debet indui Sacerdos, & qua pœna punitur, qui habitum honeſtum non fert?

℞. Tunica nigra talari, & ſi ſemel correptus ſe non emendauerit, poteſt peruenire cum eo ad priuationẽ officiorum, & beneficiorum. c.pen.diſt.23. Trid.ſyn. ſeſſ. 14.c.6.

3 Qui colores ſunt prohibiti clericis ſuis in veſtibus?

℞. Color rubeus, aut viridis, & etiam prohibitum eſt eis portare calcaria deaurata, & fibulas, & corrigias auri, & argenti. c.pen.de vita, & honeſtat. cleric.

4 Clerici poſſunt portare anulos?

℞. Si ſint in dignitate Eccleſiaſtica conſtituti, poſſũt, cæteri verò non. cap.penultimo, de vita, & honeſtate clericorum.

5 Clericus nutriens comam, & barbam qua pœna punitur?

℞. A ſuo Archidiacono etiam inuitus tondendus eſt. c.clericus.c.clerici, de vita, & honeſt.clericor. c. clerici.diſt.23.

6 Sacerdotes quomodo ſunt ſepeliendi?

℞. Induti veſtibus ſacris ad imitationem Nadab, & Abiud, qui fuerunt ſepulti veſtibus Sacerdotalibus induti, & cum magno honore, & luminaribus accenſis, ſicut fuit antiqua conſuetudo primitiuæ Eccleſię; Lyra c.Leuitici. 10.

CAPVT VI.

De Pœnis Clericorum.

1 POteſt Epiſcopus imponere pœnas clericis ſubditis?

℞. Poteſt, ſi alia via delinquentes coercere non valeat, nam quando valet, à pœnis abſtinendum eſt, cum Epiſcopus ſit pater. Trid.ſyn.ſeſſ. 13. c.1. de reformat.

2 Si plures pœnæ ſint in vno delicto, quam debet Iudex, vel Epiſcopus eligere?

℞. Poſſunt eligere, quam maluerint, ſed de æquitate debent eligere mitiorem, vt fiat iudicium cum miſericordia, & quia Epiſcopus eſt pater, & quem poteſt corrigere, non debet occidere. tenet Abb. in c. at ſi clerici, de iudicijs, nu.36.

3 Quando Iudex procedit ex ſolis præſumptionibus, quam ſententiam debet proferre?

℞. Sententiam moderatam, & rarò, vel nunquam debet pœnam ordinariam imponere, & magis debet reſpicere emendationem morum, quam punitionẽ delicti. tenet Abb. c. ſi quiſquam, de cohabitatione clericorum, & mulierum, nu.4.

4 Quomodo debet procedi cum clerico incorrigibili?

℞. Si delicta ſint atrocia, & de ſe petant depoſitionẽ, degradationem, & in laico de iure illa delicta puniũtur morte temporali, tunc ſi clericus fuit admonitus, & correptus, primo, ſecundò, & tertiò, & ſi perſeuerauit in delictis, primò eſt deponendus, ſecundò excommunicandus, tertiò ſolemniter degradandus, quartò tradendus Curiæ ſæculari, c.cum non ab homine, de iudicijs.

5 Iudex ſecularis, quid debet agere cum Clerico degradato?

℟. Ex proceſſu facto à Iudice Eccleſiaſtico abſque nouo proceſſu, & probationibus, talem Clericum condemnare ad mortem, & illam executioni mandare.

6 In quibus caſibus debet Clericus degradari, & tradi Curiæ ſæculari?

℟. In pluribus. Primò, quando eſt hæreticus, relapſus, vel impœnitens. Secundò, ſi commiſit crimen læſæ maieſtatis humanæ. Tertiò, quando eſt falſarius litterarum Apoſtolicarum. Quintò, quando Clericus infert calumniam ſuo Epiſcopo, tollendo illi famam, vel honorem, vel machinando mortem. Quintò, ſi ſit incendiarius, vel depopulator agrorum. Sextò, ſi aſſaſſinus, tandem conſiderandum eſt, an tale delictum commiſſum à Clerico in laicis petat mortem atrocem, & tunc conſiderata grauitate, & atrocitate delicti, debet Clericus tradi Curiæ ſæculari; quia ſunt aliqua delicta, quæ in homine ſæculari petunt pœnam mortis, vt furtum, & homicidium caſuale, & in Clerico non ſemper petunt degradationem, ſed poſſunt puniri recluſione perpetua, cum ſacerdos ſit præcellentioris, & altioris conditionis, quam laicus. c.ſi quis Sacerdote. 11. quæſt. 1. c. ſi qui ſunt. 2. quæſt. 7. c. nouimus, de verborum ſignificatione. cap. ad abolendam, de hæreticis.

7 Inquiſitus debet ne puniri pœna æquali, ſicut accuſatus.

℟. Non, ſed mitiori modo; ratio eſt, quia in inquiſitione proceditur ex ſolo zelo Iudicis, & nulla eſt læſio partis, ſed in accuſatione eſt damnum partis, & debet illi ſatisfieri, tenet Abb. in c. at ſi Clerici, de iudicijs, num. 34.

8 Quomodo debet Epiſcopus procedere cum ſubdito criminoſo, cum delictum non eſt publicum, ſed conſtat ſoli ipſi?

℟. Debet ſubditum priuatim corrigere, & remediũ adhibere abſque iudicij ſtrepitu, attendendo ad medicamentum animæ. Abb. c. conquerenti, de reſtitut. ſpol.

9 Quando debet Clericus priuari ſuo beneficio?

℟. Cum tribus requiſitis. Primò, quòd cauſa priuationis ſit iuſta, & Iure expreſſa pro tali delicto. Secundò, quòd delictum, ob quod priuatur, ſit publicum, & non occultum. Tertiò, quòd priuetur per ſententiam, ſeruato ordine Iuris. Abb. c. conquerenti, de reſtit. ſpol. n. 2.

10 Genera pœnarum, quæ ab Epiſcopo imponi poſſunt, quæ ſunt?

℟. Partim affligunt corpus, partim animam, partim rem, partim famam. Henriq. lib. 13. c. 1.

11 Quæ ſunt pœnæ corporis, quas Epiſcopus poteſt Clericis imponere?

℟. Damnatio ad triremes, detentio carceris, fuſtigatio, tractus cordæ, exilium, remiſſio ad brachium ſæculare, hæc omnia ſecundùm delicti qualitatem. Bernardus Diaz in pract. crimin. c. 143. Iul. Clarus in practica q. 62. §. nu.

12 Quæ eſt pœna pecuniaria?

℟. Quando quis debebat luere delictum in corpore, & luit in bonis, facta moderata compenſatione. Fel. n. c. cæterum, de offic. Ordin. num. 7.

13 Quæ eſt pœna famæ?

℟. Depoſitio, degradatio, quæ hominem faciunt infamem. c. degradatio, de pœnis, lib. 6.

14 Quare ſtatuta eſt pœna a Iure in delictis?

℟. Quia pœna dirigit hominem ad virtutem, vt eius timore deſiſtat à malo, & a committendo delicto, Abb. in c. niſi ſpecialis. de offic. legati, n. 5. & 6. & c. ad reprimendam, de offic. iudic. ordinarij, n. 1.

15 Pœna in delictis quanta debet eſſe?

℟. Commenſurabilis delicto. Abb. in c. niſi ſpecialis, de offic. legati, num. 5.

16 Si quis committat aliquod delictum, & habeat alias virtutes, quomodo eſt puniendus?

℟. Mitiori modo, & etiam eſt diligendus, ſicut Clericus. Abb. in c. niſi ſpecialis, de officio legati, num. 3.

17 Conſpirantes contra proprium Epiſcopum, qua pœna puniuntur?

℟. Si conſpiratio ſit contra honorem, vel perſonam Epiſcopi, ſiue in re parua, ſiue in graui, ſi ſint Clerici, deponuntur pro prima vice; pro ſecunda tanquam incorrigibiles traduntur Curiæ ſæculari, ſi ſint ſæculares, excommunicantur, & puniuntur pœna talionis. Abb. in c. cum non ab homine, cap. at ſi Clerici de iudicijs. c. fin. de teſtibus cogendis, n. 4.

18 In pœnis arbitrarijs quomodo ſe debet gerere Iudex?

℟. Non debet dare pœnam ordinariam, neque maiorem, ſed minorem, conſiderata perſona, & qualitate delicti. Abb. c. inquiſitionis de accuſation. b. num. 9.

19 Quæ eſt pœna animæ?

℟. Excommunicatio, ſuſpenſio, interdictum, & ceſſatio a diuinis. Tol. lib. 1. c. fin. Suar. lib. 5. de cenſ. Auila, & alij communiter DD.

20 Poteſt Epiſcopus examinare ſuos Clericos, & ſuſpendere eos ad tempus ab exercitio Ordinis, & officio, ſi ſint Parochi?

℟. Poteſt, quoties voluerit, etiamſi ſint approbati ab alijs Epiſcopis. Trident. ſynod. ſeſſ. 14. cap. 3. de reformat.

CAPVT VII.

De armis Clericorum.

1 Clerici poſſunt habere arma ſuis in domibus.

℟. Poſſunt ad ſui defenſionem, ſed non poſſunt ferre ea extra domum.

2 Quibus ex cauſis poteſt Clericus ferre arma extra domum ſine pœna?

℟. Primò, de licentia ſui Epiſcopi. Secundò, in itinere. Tertiò, ſi habeat graues inimicitias ad ſui defenſionem. Quartò, ſi aliquis voluiſſet perfodere domum ſuam, vel facere violentiam. c. Clerici, de vit. & honeſt. Cleric.

3 Quæ ſunt arma Clericorum, quibus debent ſe defendere, & Eccleſiam?

℟. Lacrymæ, lectiones, & orationes. c. conuenior. §. quid ergo, 23. q. 8.

4 Clericus, qui portat arma, quam pœnam incurrit?

℟. Tri-

℞. Triginta dies incluſus in carcere debent ieiunare in pane, & aqua. cap. clerici. 23. q. 8. ſed hodiè punitur ſecundum conſtitutiones ſynodi ſuæ diœceſis.

CAPVT VIII.

De Clericis pugnantibus in Duello.

1 QVot modis committitur homicidium?

℞. Quatuor, facto, præcepto, conſilio, & defenſione. cap. 2. de clericis pugnantibus in duello.

2 Quid eſt duellum?

℞. Eſt decertatio duorum, vel plurium de facienda aliqua re vera, vel pro vindicanda aliqua iniuria, ſtatuto tempore, & loco cum patrinis electis à partibus, quorum officium eſt diuidere terram, & ſolent recognoſcere arma, iudicare de victoria; ita quòd veritas illius rei poſita ſit in armis, & non in alio iudicio, ita definitur in libro antiquo duelli?

3 Quam pœnam incurrunt qui certant in duello?

℞. Tam ipſi, quam patrini adiuuantes ſunt excommunicati, infames, & omnia ſua bona confiſcata, & ſi deceſſerint è vita in pugna, carent ſepultura Eccleſiaſtica. Trid. ſynod. ſeſſ. 25. c. 19. & Bulla Gregorij XIII. quæ incipit, ad tollendam deteſtabilem duellorum.

4 Domini temporales non prohibentes duellum quam pœnam incurrunt?

℞. Sunt excommunicati.

5 Si dicti Domini aſſignauerint locum duello, quã pœnam incurrunt?

℞. Vltra excommunicationem, amittunt quidquid ab Eccleſia obtinent, & ſi locus, vbi celebratur duellum, ſit de feudo, ſtatim perdunt. Trid. ſynod. ſeſſion. 25. cap. 19.

6 Hæc excommunicatio poſita à concilio, de quibus duellis intelligitur?

℞. De duellis ſolemnibus, & publicis tantùm, vbi ſeruantur omnia requiſita poſita in definitione duelli, non de duellis priuatis, quando quis accenſus ira aliquem priuatim prouocat in agrum, vel certum locum ad pugnandum, quia Concil. Trid. ſolùm voluit tollere genus pugnarum, quod ſolemniter olim fiebat ad reſtitutionem honoris, & duella vocabantur, & lex pœnalis extendenda non eſt. Trid. ſynod. ſeſſ. 25. cap. 19.

7 Si quis in duello, vel torneamentis vulneratus petat pœnitentiam, quæ ſacramenta debent ei adminiſtrari?

℞. Sacramentum pœnitentiæ, & Euchariſtiæ, non autem ſepultura Eccleſiaſtica. c. 1. & 2. de torneament.

8 Quare huic maiora conceduntur, & minora denegantur?

℞. Quia ſacramenta pœnitentiæ, & Euchariſtiæ ad ſalutem animæ ſunt neceſſaria, & ideò eis communicãtur; at verò pœna poſita ab Eccleſia, vt talis careat ſepultura Eccleſiaſtica, non tollitur ab Eccleſia per pœnitentiam, vt homines a tali crimine arceãtur. tex. in c. 2. de torneament. & ibi gl.

9 Quam pœnam incurrit clericus, qui pugnat in duello, ſiue ibi moriatur, ſiue non?

℞. Deponendus eſt ab officio, & beneficio c. 1. de clerico pugnante in duello.

10 Clericus prouocans, vel acceptans duellum ſolemne, qui cum effectu deſcendit in arenam, eſt nè ſuſpenſus ipſo Iure?

℞. Non, ſed venit ſuſpendendus per ſententiam, ſed ipſo Iure excommunicatur à Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 19. c. 1. de clericis pugnantibus in duello.

11 Clericus prouocans aliquem ad pugnam, vel ad ſingulare certamen, vel acceptans prouocationem alterius, ſi non deſcendat ad talem pugnam, eſt nè excommunicatus, vel qua pęna punitur?

℞. Talis clericus non eſt excommunicatus, quia excommunicatio non incurritur verbis (niſi in materia hæreſis) ſed factis, & iſte talis punitur pęna graui arbitraria a Iudice, tanquam inquietus. DD. in c. 1. de clerico pugnante in duello.

12 A quo diſpẽſatur talis clericus pugnans in duello?

℞. Si in tali duello fuit mutilatio membri clerici, vel aduerſarij, vel mors, à ſolo Summo Pontifice; ſi autẽ non fuit mutilatio membri, neq; mors, ſed aliquod vulnus minimum, à ſuo Epiſcopo. c. 1. de clerico pugnante in duello, & ibi DD.

13 Clericus, qui dat enſem, vel pugionem, vt aliquis occidatur, & cum eo fit occiſio, quam pœnam incurrit?

℞. Incurrit pœnam irregularitatis, ſed ſi ipſe nihil ſciebat, & commodauit caſu enſem, vel pugionem alicui, & ille fecit homicidium, clericus non remanet irregularis, cum nullam dederit directã cauſam tali occiſioni, ſed cauſam remotiſſimam, vt ſi clericus ædificet domum, & iſta domus cadat, & occidat habitantes, non incurret irregularitatem, quia iſta cauſa eſt remotiſſima, & præter voluntatem ædificantis. c. 2. de clerico pugnante in duello.

14 Si quis accedat ad locum torneamenti, non animo pugnandi, ſed ex alio accidenti, & ibi moriatur, carebit nè ſepultura Eccleſiaſtica?

℞. Non; quia talis pœna poſita eſt contra eos, qui animo pugnandi accedunt ad duellum. c. ad audientiã, de torneamentis.

15 Si in feſtis publicis, vbi prçmia proponuntur, aliquis ad oſtentationem virium aliquid faciat, & inde moriatur, vt ludendo enſe, ſaltando per arborem, luctando, vel alia ſimilia faciendo, debet nè talis carere ſepultura Eccleſiaſtica?

℞. Si exercitium ſit licitum, & non ſit in euidenti periculo amittendi vitam, ſed ſolum ad oſtendendas magnas vires, vel corporis agilitatem, talis non caret ſepultura Eccleſiaſtica; quia, dum viuit, aliquos ludos facere licet, vt in l. ſolent. ff. de aleatorib. ſi aũt exercitium ſit in euidenti periculo vitæ, vt antiquitùs faciebant gladiatores, talis caret ſepultura Eccleſiaſtica. vt l. ſequenti. ff. eod. tit.

16 Quando nobiles, & equites ob aliquam lætitiam edunt torneamenta, vel ludunt arundinibus curſando cum æquitibus, & ibi quis moriatur, caret nè ſepultura Eccleſiaſtica?

℞. Non; quia præcipua intentio Equitum non eſt interficere aliquem, ſed ſolùm ludere, & plaudere Principi, vel populo. cap. ad audientiam, de torneament.

17 Quis

17 Quis dicitur incorrigibilis?
℞. Ille, qui pluries admonitus non ſe emendat.
18 Clericus homicida incorrigibilis quam pęnam incurrit?
℞. Deponendus eſt, degradandus, & tradendus Curię ſęculari, vt naturaliter moriatur, c. 1. de homicidio voluntario, vel caſuali?
19 Qui occidit latronem, vel inimicum inculpata tutela defenſionis ſuæ perſonæ, ità quòd aliter ſe non poterat liberare, quam pęnam incurrit?
℞. Nullam, quia vim vi repellere licet, & quilibet magis tenetur ſuam vitam conſeruare, quàm vitam alterius. c. 2. de homicidio voluntario, & caſuali.
20 Moderamen inculpatæ tutelæ quomodo debet iudicari, ſtricto, vel largo modo?
℞. Largo modo in fauorem clerici ſe defendentis, cũ tale moderamen inculpatæ tutelæ dependeat à futuro euentu, & ſępè ex eo ſuccedit caſus inopinatus, & præter intentionem, imò, & ſæpè contra voluntatem facientis; ratio eſt, quia conſeruatio vitæ eſt primum bonum, & quilibet tenetur ad ſuam vitam defendendã. DD. in c. 2. de cler. pugnante in duello.
21 Si aliquis clericus occidat latronem, ita tamen, vt fugiendo, vel alio modo ſe potuiſſet liberare, quam pęnam incurrit?
℞. Puto, quòd ſit irregularis, quia potius debebat dimittere ſua bona, quam hominem interficere. Gloſ. in c. ſuſcepimus, & ibi a de homicidio volunt. vel caſuali.
22 Quam pęnam incurrit clericus homicida voluntarius?
℞. Priuatur officio, vel beneficio obtento, vel obtinendo, & fit irregularis, cuius abſolutio eſt reſeruata Papæ, ſed ſi homicidium ſit caſuale, vel vim vi repellendo, cognita cauſa, ab Epiſcopo diſpenſatur. Trid. ſyn. ſeſſ. 14. c. 7. de reſor.

CAPVT IX.

De Clerico homicida.

1 SAcerdos homicida quam pęnam incurrit?
℞. Tam Sacerdos, quam Diaconus, vel Subdiaconus ordine priuantur, & deponuntur, & recluduntur in monaſterio, vt faciant pęnitentiam duodecim annis. c. tuæ diſcreptionis, de pęnis.
2 Clericus pugnans pro ſe, vel pro alio, quam pœnã incurrit?
℞. Non debet amplius ſacros ordines exercere, etiã ſi neminem interfecerit. c. Henr. Presbyter, de cler. pugnant. in duello.
3 Clericus, qui in duello, vel rixa moritur, quam pęnam incurrit?
℞. Non priuatur ſepultura Eccleſiaſtica, ſed in oratione, & oblatione pro eo non poſtulatur. c. quicumque clericus. 23. q. 8.
4 Clericus, qui occiderit Cardinalem, vel Epiſcopũ, qua pęna punitur?
℞. Amittit beneficium, & omnia bona ſua confiſcãtur. c. ſelicis, de pœnis, clem. 1. in 6.
5 Clericus, qui occidit paganum, qua pęna punitur?
℞. Eſt ſuſpenſus, nec poterit promoueri ad alios ordines. c. clericum, diſt. 50.
6 Clericus, qui ob ſui defenſionem aliquem occiderit, qua pęna punitur?
℞. Si aliter non potuit vitare mortem, non incurrit irregularitatem, neque aliquam pœnam. clementina. cap. ſi furioſus, de homicidio, & latè de hoc in iſto libro 5.

CAPVT X.

De Clerico Simoniaco, vſurario, vel falſario, vel latrone.

1 QVam pęnam incurrit clericus Simoniacus?
℞. Priuatur ſacerdotio, & beneficio, c. de hoc c. inſinuatum, de ſimonia.
2 Pro ſepultura poteſt nè exigi aliquid?
℞. Non, ſed ſi quid ſpontè oneratur ab hæredibus defuncti, recipi poteſt. c. queſta eſt, 13. q. 2. c. in Eccleſiaſtico, ead. q.
3 Poteſt exigi pretium pro danda poſſeſſione, pro ordinatione, pro collatione ſacramentorum, pro benedictione nubentium, & pro mortuis ſepeliendis?
℞. Non poteſt pro his rebus exigi pretium, cum ſint res ſacræ, & ſi exigatur, committitur ſimonia. c. non ſatis, de ſimonia.
4 Quam pęnam incurrit Sacerdos, qui pretium petit ab eo, cui ſacram communionem diſpenſat?
℞. Deponitur. c. nullus. 1. q. 1.
5 Quam pęnam incurrit clericus faciens furtum, vel frangens domum?
℞. Septem annis debet pęnitere, & recludi in aliquo loco. c. ſi quis clericus. 17. q. 4.
6 Quam pęnam incurrit clericus falſarius?
℞. Si falſificauerit bullas Apoſtolicas, priuatur officijs, & beneficijs, & degradatur, & traditur Curiæ ſęculari. c. ad audientiam. c. dura. c. ad falſariorum, de crimine falſi, c. nouimus. de verborum ſignificatione.
7 Clericus tentans furto ſubtrahere vaſa ſacra qua pęna eſt puniendus?
℞. Grauiſſima pęna, & ſi de facto id fecerit, maiori pęna à Iudice Eccleſiaſtico eſt puniendus, ita vt, ſi furtum ſit qualificatum, poſſit degradari, & ad triremes mitti.

CAPVT XI.

De cohabitatione clericorum, & mulierum, ex libro tertio decretalium.

1 QVid eſt cohabitatio clerici, & mulieris?
℞. Eſt ſimul in vnum habitare, quaſi habitãt maritus, & vxor.

2 Cle-

2 Clericus poteſt retinere mulierem in domo ſua?

℞. Si talis mulier ſit ſuſpecta de incontinentia, non debet eam domi retinere, etiam ſi ſit ſoror, vel conſanguinea, ſiue ſit ſuſpecta cum ipſo clerico, vel cum tertia perſona propter honeſtatem clericorum. c. 1. de cohabitatione, cler. & mul.

3 Quis dicitur fornicator notorius?

℞. Ille, qui eſt notorius per ſuam confeſſionem, vel per ſententiam, vel per euidentiam facti, vt cum quis publicè habet concubinam, vel publicè eſt fornicator. c. veſtra, de cohabitatione clericorum, & mulierum, Abb. ibi nu. 3. c. fin. nu. 4. eod. tit.

4 Iudex, quando procedit ex præſumptionibus, quã ſententiam debet ferre?

℞. Debet ſententiare moderatè plurimum, & rarò debet pœnam ordinariam imponere. Abb. c. ſi quiſquam de cohabitatione, nu. 4.

5 Ex ſolis inditijs poteſt quis facere ſententiam?

℞. Si inditia ſint adeò vrgentia, & in tanto numero, arbitrio iudicis, ſufficiunt ad dandam ſententiam in criminalibus. l. inditia. C. de rei vendicatione. Abb. c. veſtra, de cohabitatione clericorum, nu. 13. c. afferte, de præſumptionibus.

6 Epiſcopus debet compellere clericum, vt iuret ſe dimiſſurum concubinam intra tantum tempus?

℞. Non, quia nemini parandus eſt laqueus, vt ſi reuertatur ad concubinam, ſit cõcubinarius, & periurus, ſed per ſententiam ſuſpenſionis, & interdicti debet procedere, & creſcente contumacia, augenda eſt pęna. c. Clericos, de cohabitatione Clericorum.

7 Si quis Clericus moneatur, vt euitet conuerſationem, & familiaritatem mulierum, qua pœna punitur, ſi non fecerit?

℞. Præmiſſa trina monitione excommunicatur. c. ſi quiſquam, de cohab.

8 Clerici poſſunt habitare cum ſuis ſororibus, & conſanguineis?

℞. Poſſunt, cum naturale fœdus excludat omnem ſuſpitionem delicti, & mali. c. à nobis, de cohabitatione. Abb. ibi nu. 1.

9 Epiſcopus poteſt habere matrem, ſororem, vel aliquam fęminam non ſuſpectam in domo?

℞. Poterit. Abb. c. 1. de cohabitatione nu 1. & 2.

10 Clericus in minoribus poterit nè matrimonium contrahere?

℞. Poterit licitè abſq; pęna. Abb. c. ſi autem, de cohabitatione, num. 2.

11 Debet quis audire Miſſam à Clerico notorio fornicatore, vel concubinario?

℞. Non, ſed abſtinere, non ideò, quòd ſacramenta ab eo confecta non ſint ſacramenta, ſed in pęnam delicti illius Clerici, vt emendetur. c. veſtra, de cohabitat.

CAPVT XII.

De Clerico concubinario, vel fornicatore.

1 Qvis dicitur notorius concubinarius?

℞. Quando delictum eſt notum per confeſſionem factam in iudicio, aut per ſententiam, aut per facti euidentiam, quæ tergiuerſatione aliqua celari non poteſt; verbi gratia, ſi clericus retinet concubinam, vt vxorẽ, & iſte talis dicitur notorius cõcubinarius, c. quæſitum, de cohabitat. clericorum, & mulierum. Abb. in c. veſtra, num. 6. de cohabitatione Clericor. & mulier.

2 Quis dicitur publicus fornicator?

℞. Ille, qui publicè vagatur abutẽs hac, vel illa. Diaz in praxi criminali. c. 73. & Nauarr. in ſumm. cap. 25. num. 77.

3 Clericus concubinarius, vel fornicator notorius celebrans, vel exercens actum ordinis ante abſolutionem à ſuſpenſione, quam pœnam incurrit?

℞. Irregularitatis. Syluester. verb. irregularitas, in fine nu. 15. Abb. in c. quia circa. nu. 5. de bigamis.

4 Quis poteſt abſoluere ab hac irregularitate?

℞. Sunt variæ opiniones, ſed Couar. in clem. ſi furioſus. 1. p. §. 1. nu. 5. dicit eſſe communem opinionem, quòd ſolus Papa poteſt diſpenſare, iuxta Ab. in cap. veſtra, de cohabitatione Clericorum, & mulierum, ſed ſi ſit occulta, poterit Epiſcopus abſoluere ſine dubio.

5 Quis poteſt diſpenſare in ſuſpenſione cum Clerico notorio concubinario, & fornicatore?

℞. Epiſcopus ſine aliquo dubio. Syluester verb. irregularitas. in fine, & Abb. in c. quia circa. num. 5. de bigamis, Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 14.

6 Notorietas iſta concubinarij, & Clerici fornicatoris, quomodo cognoſcitur, & probatur, vt clericus ſciat ſe eſſe ſuſpenſum, & alij ſciant illũ eſſe euitãdũ?

℞. Ex tribus capitibus cognoſcenda eſt iſta notorietas. Primò, ſi talis clericus coram iudice cõfeſſus eſt ſe eſſe notorium concubinarium, vel fornicatorem. Secundò, quando Iudex per ſententiam diffinitiuam iudicauit, Petrum eſſe notorium concubinarium, vel fornicatorem. Tertiò quando facti euidentia ita eſt, vt talis clericus non audeat negare ſe eſſe notorium concubinarium. c. cum tua, de cohabitatione clericorum, & mulierum.

7 In ſupradictis notorietatibus requiritur nè aliqua citatio, vel declaratoria?

℞. Non de iure, ſed de conſuetudine, quæ ſeruãda eſt, requiritur citatio, & declaratoria, & ſine his quis nõ eſt habendus pro ſuſpenſo. Couar. 1. par. relect.

8 Si quis ſit conſtitutus in minoribus ordinibus, & ſit concubinarius notorius, erit nè ſuſpenſus?

℞. Pęna ſuſpenſionis imponitur omnibus tàm in maioribus, quam in minoribus ordinibus conſtitutis. canone præter. diſt. 32. Sylu. verb. concubin. §. 4.

9 Clericus notorius fornicator quam pęnã incurrit?

℞. Eſt ſuſpenſus ipſo Iure. Nauarr. in ſumm. cap. 25. numer. 76.

10 Clericus notorius concubinarius quam pœnam incurrit?

℞. Eſt ipſo Iure ſuſpenſus. c. quæſitum, de cohab. Clericorum, & mulierũ. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 14. de refor.

11 Hæc ſuſpenſio eſt nè ſolùm ab officio?

℞. Eſt ab officio, & beneficio, & à perceptione fructuum. Ab. in c. veſtra, de cohab. Clericorum, & mulierum, nu. 7. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 14.

12 Ad condemnandum aliquem in pęna ſuſpenſionis pro concubinatu, quid requiritur?

℞. Vt prius admoneatur ſolemniter ſecundum legẽ Euãgelij, & poſtea cõtra illũ procedatur, & habeat

vnam ex tribus prædictis notorietatibus, & non ſufficit, vt per edictum generale quis admoneatur, DD. ſuper c. 14. ſeſſ. 25.

13 Cognitio de concubinarijs ad quem Iudicem pertinet, ad Eccleſiaſticum, vel ſæcularem?

℞. Quando laici committunt hoc crimen, cognitio eſt mixti fori, ſcilicet iudicis Eccleſiaſtici, & ſæcularis, & eſt locus præuentionis, ſi verò committat hoc delictum aliquis Clericus etiam in minoribus, vel clericus etiam in maioribus, vel Clericus vxoratus, cognitio in ſolidum pertinet ad Iudicem Eccleſiaſticum, & poteſt procedere ſummariè ſine ſcriptura Iudicis. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 8.

14 Poteſt Iudex Eccleſiaſticus cognoſcere ex officio, vel ad inſtantiam fiſci de crimine concubinariatus in mulieribus vxoratis?

℞. Non poterit procedere ex officio, neq; ad inſtantiã fiſci, propter periculũ mortis mulieris, ſed ſolùm poterit procedere ad petitionẽ mariti, & magna cũ cautela, ſed aliquando cũ crimen eſt ſcandaloſum, poterit detecto nomine mulieris, Clericũ de incontinentia punire. tenet Bern. Diaz in prax. c. 65.

16 In quibus caſibus poterit Iudex Eccleſiaſticus in cauſa adulterij, cõcubinatus, fornicationis procedere cõtra mulieres vxoratas ſine petitione mariti?

℞. Poterit procedere, quando adulterium eſt publicũ, & maritus perſona vilis, & non timetur de morte mulieris. Secundò, quando maritus conſentit in adulterium, & tunc ipſe maritus prius eſt incarcerandus, quam ipſa mulier. Bernard. Diaz in praxi, c. 65.

17 Quis dicitur propriè cõcubinarius, & vnde dicitur?

℞. Concubinarius deriuatur à concubina, & propriè dicitur ille, qui cum aliqua muliere, ſiue vxorata, ſiue libera, tam familiariter cohabitat per aliquod tempus, ſicut vir cum ſua vxore, licèt non viuant in vna domo, neque vnus alatur ſumptibus alterius; hæc enim ſunt inditia, & præſumptiones violentæ, quæ cum alijs adminiculis, vel vnò teſte faciunt probationem plenam. DD. ſuper c. 14. ſeſſ. 25.

18 Crimina concubinatus in qua differentia ſunt?

℞. In duplici differentia; nam aliquis eſt concubinarius notorius, aliquis concubinarius occultus. Abb. in c. veſtra, de cohabitatione Clericorum, & mulierum.

19 Quis dicitur occultus concubinarius?

℞. Ille, qui habet concubinam, vel in domo cum ſua ſorore, vel matre, vel extra domũ, ſed tã occultè, & cautè, vt hoc delictũ à nullis, vel à paucis ſciatur, & iſte mitiùs eſt puniendus, cum non det ſcandalum.

20 Quis dicitur notoriè concubinarius?

℞. Quãdo delictum eſt notũ, & publicũ, aut per ſententiam Iudicis, aut per confeſſionem factam in iudicio a parte, aut per facti euidentiam, & publicam famam, verbi gratia, ſi Clericus retineat concubinã in ſua domo, vt vxorem, & hoc ſit tam publicum, quòd tergiuerſatione aliqua occultari, & cælari non poſſit, præcipuè ſi ipſe extraiudicialiter de hoc cum amicis ſuis laudetur.

21 Quis dicitur publicus, & notorius fornicator?

℞. Ille Clericus, qui publicè vagatur, abutens hac, vel illa muliere, & iſte talis non punitur pœnis poſitis a Concilio concubinarijs, ſed alijs pœnis à Iure expreſſis. Bernard. Diaz in praxi crimin. c. 73. & Nau. in ſum. c. 25. n. 77.

22 Qualis debet eſſe ſententia, quæ faciat notorium concubinarium?

℞. Illa ſententia, quæ tranſit in rem iudicatam, à qua non fuit appellatum, non pendente appellatione, talis ſententia poteſt reuocari à ſuperiore.

23 Quæ confeſſio partis facit notorium concubinarium, & fornicatorem?

℞. Confeſſio facta iuridicè coram Iudice, & teſtibus, non confeſſio extorta vi, vel metu, neq; confeſſio extraiudicialis; nã cum ſimus in pœna grauiſſima, dari non debet, niſi per confeſſionem iuridicam.

24 Quę notorietas facti ſufficit ad probationem cõcubinatus, vel fornicationis?

℞. Quando facti euidentia crimen ita eſt publicum, notorium, & famoſum, vt talis clericus non audeat negare, ſe eſſe notorium concubinarium, c. tua de cohabit. Cleric. & mulier.

25 Fama publica, vt faciat notorietatem delicti in concubinario fornicatore, vel alio delicto, quas qualitates debet habere, vt ſit ſufficiens probatio?

℞. Fama iſta publica dẽt eſſe talis, quòd à toto populo, vel maiore parte populi in iudicio, & extra iudiciũ affirmetur, Petrum, v.g. commiſiſſe tale delictum cum tali perſona, abſque aliqua varietate, & hoc eſſe publicum notorium, & famam publicã, & licèt nullus dicat ſe vidiſſe, hæc conteſtatio totius populi, vel maioris partis populi facit tale delictum famoſum, & notorium per famam.

26 Si quis Clericus ſit concubinarius, vel fornicarius per murmur publicum, debent ne contra illum recipi teſtes ad eum condemnandum?

℞. Si tale murmur non tranſit in famam publicam, debent fieri proceſſus, & recipi teſtes ad condẽnandum tale crimen, quia murmur non facit probationem, imò ſępe eſt mendacium, & falſum. c. tua nos, de cohabit. Cleric. & mulier.

27 Si ſint plurimi hoĩes, qui extraiudicialiter dicãt, Petrum eſſe cõcubinariũ notorium notorietate facti, & nolint in iudicio iuramento affirmare, Iudex dẽt ne condẽnare talem Clericum pœna concubinarij?

℞. Non, quia ad condẽnandũ aliquẽ plus requiritur iuramẽtũ, quã loquela extraiudicialis, cũ agatur de dãno alterius, ſolũ põt monere teſtes, vt dicãt veritatẽ, & proteſtare eis, quòd in conſcientia teſtis reſtat tale delictum, & debet charitatiuè monere talẽ Clericum, vt tollat occaſionẽ illius rumoris, & famæ, & cũ hoc talis Iudex reſtat ſecurus in cõſcientia, quia ipſe non poteſt aliquem condemnare ſine probationibus, & teſtibus legitime receptis. tenet Abb. in c. tua nos, de cohab. Cleric. & mulier.

28 Crimen notorium concubinatus quam probationem requirit, vt non indigeat alijs teſtibus?

℞. Si ſit notorium notorietate ſententiæ, vel facti, vel famæ, ita vt de crimine dubitari non poſſit, vt dictum eſt, non indiget aliquo teſte, neque accuſatore ad eius punitionem, ſed rarò contigit. tenet Abb. in c. tua nos, de cohab. Cler. & mul.

29 Ex ſolis inditijs, & pręſumptionibus poteſt quis condẽnare concubinarios pęna poſita à Concilio?

℞. Si pręſumptiones, & inditia ſint adeò vrgẽtia, & violẽta, & in tãto numero, quòd arbitrio Iudicis ſufficiãt, poterit aliqua pęna extraordinaria, & omnino tollere occaſione illius mulieris, ſed non poterit eũ condẽnare pęna ordinaria, quę grauiſſima eſt: ratio eſt, quia delictũ cõcubinarij nõ eſt ita occultum, ſicut

ſicut alia delicta, imò de eo plurimi, vt ſunt vicini, & famuli debent habere notitiam, cum ad veram rationem requiratur, vt talis homo vtatur tali muliere ea ſecuritate, & familiaritate, qua vtitur maritus cum ſua vxore, & in delictis, in quibus poſſunt haberi teſtes, inditia, & præſumptiones adiuuant, ſed non condemnant. tenet Abb. in c. veſtra, & in c. ſi quiſquam. nu. 4. de cohab. clericorum, & mulierum, & c. afferte mihi gladium, de præſumptionibus.

30 Quando clericus eſt infamatus de crimine concubinatus, Iudex quid debet agere?

℞. Si teſtes non deponant crimen, ſed ſolùm deponãt infamiam, & ſcandalum de auditu, tunc Iudex debet conſtringere clericum ad purgationem canonicam, & ſi in ea defecerit, poterit eum punire pęna extraordinaria. tenet Abb. in c. tua nos, de cohabit. cleric. & mulierum, nu. 5.

31 Si crimen concubinarij, vel fornicarij non ſit notorium aliqua notorietate ex ſupradictis, quam probationem debet facere Iudex ad pęnam ordinariã?

℞. Probationem iuridicam per teſtes, vel per confeſſionem partis, ſicut in alijs delictis.

32 Quam pœnam poſuit Conc. Trid. clericis concubinarijs?

℞. Si clericus à ſuperiore admonitus non dimiſerit concubinam, quam intra domum habet, vel extra domum, pro prima vice priuatur ipſo facto tertia parte fructuum, obuentionum, & prouentuum omnium beneficiorum ſuorum, & penſione, quæ pęna fabricæ Eccleſiæ applicatur, vel alij pio loco arbitrio Epiſcopi; ſi verò cum eadem, vel alia fęmina perſeuerauerit, & ſecundæ monitioni non paruerit, fructus omnes, & prouentus ipſo facto amittit, & ſuſpenditur ab adminiſtratione ſuorum beneficiorum per tantum tempus, quantum ſuo ordinario placuerit, & ſi pro tertia vice ſuſpenſus perſeuerauerit, tũc beneficijs, officijs, dignitatibus perpetuò priuatur, donec reſipiſcat, & a ſuis ſuperioribus habilitetur, & pro quarta vice ſi perſeuerauerit excommunicatur, & extra Eccleſiam eijcitur. Trid. ſynod. ſeſſ. 25. de refor. c. 14.

33 Iſta pęna ponitur à Concilio concubinarijs, & fornicatoribus notorijs, & publicis, vel etiam occultis, qui abſque ſcandalo, & notorietate habent concubinas?

℞. Hæc pęna æqualiter ponitur à concilio clericis habentibus concubinas publicas, quia in iſto. c. non punitur ſcandalum, ſed delictum, licèt mitiùs agendum ſit cum clericis habentibus concubinas occultas, quia nõ dant tantum ſcandalum. DD. in d. c. 14. ſeſſione 25.

34 Si clerici non habeant beneficia, qua pæna puniuntur?

℞. Carcere, ſuſpenſione ab ordine, recluſione perpetua, inhabilitate ad beneficia obtinenda, & alijs pęnis iuxta grauitatem delicti. Trid ſyn. ſeſſ. 25. c. 14.

35 Requiritur neceſſariò ad crimen concubinatus, vt clericus continuato tempore cum vna muliere cohabitet, vel ſufficit, vt diuerſis temporibus cum diuerſis mulieribus cohabitet inhoneſtè?

℞. Vtroque modo eſt proprius concubinarius, ſi vtatur dictis mulieribus tanquam concubinis; ratio eſt, quia crimen iteratum, & crimen continuatum idem ſunt, quoad pęnam, præcipuè cum concilium dicat expreſsè cũ eadẽ, vel alia fęmina perſeuerauerit; ratio eſt, quia diuerſitas perſonarum non diuerſificat delictum, neque tollit pęnam, cum ſit in eodem genere. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 14.

36 Si Epiſcopus tale delictum committat, quod abſit, qua pęna punitur per Conc. Trid.

℞. Cum Epiſcopo alius ordo eſt ſeruandus propter eius dignitatem, quia rarò poteſt contingere, & ita ſi Epiſcopus, qui hoc crimẽ commiſit, admonitus à ſynodo Prouinciali non ſe emendauerit, ipſo facto eſt ſuſpenſus, & ſi perſeuerauerit; ſynodus Summũ Põt. certiorem faciat, vt eum animaduertat. Trid. ſynod. ſeſſ. 25. c. 14. de refor.

37 Si quis priuatus ſit fructibus ſui beneficij pro delicto concubinatus, & illum reſignet, illa priuatio tranſit nè in ſucceſſorem?

℞. Non, quia pœna impoſita eſt tali perſonæ, & non tali beneficio?

38 Quando concilium Trid. in c. 14. ſeſſ. 25. imponit pœnam concubinario, qui admonitus non dimittit concubinam, de qua monitione loquitur?

℞. De monitione ſolemni ſecundum legem Euangelij, ſcilicet quòd primò debet eſſe admonitio priuata inter Epiſcopum, & clericum. Secundò coram duobus, vel tribus teſtibus viris religioſis. Tertiò coram alijs teſtibus viris probis, & religioſis referendo ſemper reliquas monitiones charitatiuè hortãdo, & nõ ſufficit, vt hæc monitio ſit per edictum, ſed de perſona ad perſonam; ratio eſt, quia ad tam magnã pœnã requiritur magna contumacia, vt tenent DD. ſuper c. 14. ſeſſ. 25.

39 Iſtę tres monitiones debent fieri, prima vice, quãdo quis priuatur tertia parte fructuum, & ſecunda vice, quando priuatur omnibus fructibus, & tertia, quando priuatur beneficijs?

℞. In qualibet vice debent fieri iſtę tres monitiones, quia in qualibet vice eſt diuerſum iudicium, & diuerſa pęna, verum, quod poteſt mederi oleo, non debet ſanari ferro. tenent DD. ſuper c. 14. ſeſſ. 25.

40 Quod tempus debet intercedere inter primam, ſecundam, & tertiam monitionem?

℞. Arbitrio Epiſcopi relinquitur, vt neceſſitas poſtulauerit, quia a Iure non eſt ſtabilitum.

41 Si Iudex voluerit condemnare concubinarium, vel fornicatorem in pecunia, exilio, recluſione, vel alijs pęnis à Iure ſtabilitis, debent nè pręcedere neceſſariò iſtæ tres monitiones?

℞. Tunc ſufficit monitio, quæ ſit per edictum ab Epiſcopis in principio cuiuslibet anni, quia iſta trina, & ſolemnis monitio ſolùm requiritur, quãdo dẽt priuari beneficijs, & dari pęna poſita à Cõc. ſeſſ. 25. c. 14.

42 Quando Conc. Trid. poſuit pęnas concubinario, & fornicario in d. c. 14. ſeſſ. 25. ſubſtulit nè pęnas à Iure poſitas contra fornicarios, adulteros, & concubinarios?

℞. Non ſubſtulit pęnas à Iure poſitas, neq; pęnas poſitas a capitulis Eccleſiarum, vel poſitas a concilijs Prouincialibus, & ſynodalibus, imò illas auxit, vt à tãto crimine clerici deterreãtur, Trid. ſy. ſeſ. 25. c. 14.

43 Clericus concubinarius, vel fornicator notorius, de Iure qua pęna punitur?

℞. Eſt ſuſpẽſus, & ſi celebret ante abſolutionẽ, efficit irregularis; tenet Sylu. verb. irregul. §. 15. notabili. 27. Ab. in c. q̃a circ. n. 3. de bigamis, Nau. in ſũ. c. 25. n. 27.

44 Quis poteſt diſpenſare in ſuſpẽſione poſita à Iure, clerico notorio concubinario, & fornicatore?

℞. Epiſcopus in aliquo dubio, & ſi priuatus ſit exercitio ordinis, & adminiſtratione beneficij, Epiſcopus poteſt eum rehabilitare, poſtquam reſipiſcat. tenet Syluester, & Nauar. vbi ſup.

45 Si aliquis clericus ſit fornicator, vel habeat vnam, vel duas cõcubinas, & non ſit notorius modo dicto, immò illas habet cum magna cautela, taliter, quòd hoc delictum ſcitur, & ſuſpicatur à paucis perſonis, talis erit nè ſuſpenſus, vel irregularis, ſi celebret?

℞. Iſte talis clericus non eſt ſuſpenſus, quia iſta pęna poſita eſt ſolùm notorijs concubinarijs, & fornicatoribus, qui habent aliquam notorietatem ex tribus ſupradictis, Tol. lib. 1. c. 15. de ſuſpenſione, & concubinario notorio.

46 Clericus concubinarius notorius notorietate facti, ſed ſub aliquo dubio, & velamine, qui habet concubinam in conſortium ſororis, vel matris, eſt nè ſuſpenſus, & abijciendus ab Eccleſia?

℞. Talis clericus, quo ad ſe, & ſuam conſcientiam, eſt ſuſpenſus, & non debet celebrare, ſicut ille, qui exiſtit in peccato mortali, quia eſt in ſtatu damnationis, cum Paulus dicat, quòd talis iudicium ſibi manducat, & bibit non dijudicans Corpus Domini, tamẽ talis clericus in foro exteriori non eſt ſuſpenſus, nec debet ab Eccleſia iudicari; ratio eſt, quia delictum eſt ſub dubio, & non eſt ſententiatum à iudice, & q̃ poteſt ad bonam partem interpretari, non debet in reprobam partem iudicari. tenet Abb. in c. veſtra, de cohabit. clericorum, & mulierum, nu. 1.

47 Quæ differentia eſt inter clericũ concubinariũ, & fornicatorem?

℞. Maxima, & à iudicibus multum aduertenda, quia delictum, & pęna eſt diſtincta, quia fornicator dicitur homo libidinoſus, qui cum incertis, & pluribus mulieribus habet rem, & actum carnalem, & huic non imponitur pœna concubinarij, ſed mitior, cum hoc delictum procedat ex fragilitate hominis, & nõ habeat illam perſeuerantiam, & duritiam, quam habet concubinarius. tenet Abb. in c. veſtra, de cohabitatione clericorum, & mulierum.

48 Quæ differentiâ eſt inter concubinarium notoriũ notorietate ſententiæ, vel ſuæ propriæ confeſſionis, vel inter notorium notorietate facti, qui habet domi concubinam, ſed nondum eſt ſententiatus?

℞. Maxima differentia eſt: nam notorius notorietate ſententiæ, ſi celebrat, et irregularis, quia eſt ſuſpenſus, ſed notorius notorietate facti, ſolum quo ad ſe eſt ſuſpenſus, ſicut qui eſt in peccato mortali, & non remanet irregularis; ratio eſt, quia ad iſtam irregularitatem requiritur monitio, & ſententia ſuſpẽſionis, & hoc tenet Ioannes Andreas in c. tua nos, & c. veſtra, de cohabitatione clericorum, & mulierum. ſed Abbas tenet dicto loco, quòd ſi iſte talis ſit ita notorius notorietate facti, quòd habeat concubinam in domo abſque velamine, & taliter quod iſte talis ſit ſuſpenſus ante ſententiam, & ex conſequenti ſit irregularis, ſi celebret, & Abbas tenet hanc opinionem, quia notorietatem facti indubitatam ponit loco probationis, & ſententiæ, ſed cum in Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 14. ponatur ordo in infligendis pęnis, hæc dubitatio eſt ſublata, quia neceſſario debent pręcedere monitiones, & ſententiæ, vt deueniatur ad vltimam pęnam, quæ eſt grauiſſima. Trid. ſynod. ſeſſione 25. capit. 14.

49 Donatio facta à clerico ſuæ concubinæ valet nè?

℞. Non, quia donatio facta à milite ſuæ concubinæ non valet, & clericus eſt miles cæleſtis. c. 2. de donationibus inter virum, & vxorem, & Abb. c. 1. de clerico ægrotante, nu. 4.

CAPVT XIII.

De Clerico libidinoſo.

1 Clericus fornicarius quam pęnam incurrit?

℞. Secundum canonem Apoſtolorum diſtin. 81. c. Presbyter, decem annis debet agere pęnitentiã, ſed hodie propter fragilitatem naturæ, mitius punitur per Iudicem Eccleſiaſticum, videlicet carcere, & alia pœna pecuniaria ſecundum ſtatuta cuiuſcumq; diœceſis, & ſecundum ſynodum diœceſanam?

2 Clericus adulter qua pœna punitur?

℞. Per totam vitam in monaſterio recludi debet, & priuatur officio, & beneficio. c. ſi quis clericus. diſt. 81.

3 Clericus contra naturã peccans qualiter punitur?

℞. Perpetuò in monaſterio recluditur ad agendam penitentiam, ſed hodie degradari debet, & curiæ ſæculari tradi. c. clerici, de exceſſibus Prælatorum.

4 Sacerdos, qui fornicatur cum ſua filia ſpirituali, quam pęnam incurrit?

℞. In Monaſterio per totam vitam recluditur ad agendam pęnitẽtiam, poſtquam duodecim annos peregrinauerit, ſed hodie ſi in actu confeſſionis *id ſolicitauerit*, per bullam particularem ab Inquiſitoribus punitur. Bulla Gregorij XV. & dixi latè iſto lib. 5. c. de clerico ſolicitante in confeſſione.

5 Clericus, qui matrimonium contrahit, qua pœna punitur?

℞. Si ſit Subdiaconus, Diaconus, vel Sacerdos excõmunicatur, & matrimonium non valet, & carcere, vel exterminio punitur. clem. vnica, de conſanguinitate, & affinitate.

CAPVT XIIII.

De Clerico Excommunicato celebrante.

1 Sacerdos excõmmunicatus, ſi celebrat, qua pœna punitur?

℞. Tribus annis debet ſe abſtinere à carnibus, & *vino*, ſecunda, quarta, & ſexta feria, c. de illis. 11. q. 3. ſed hodie punitur carcere, exilio, & alijs pęnis à iudice Eccleſiaſtico, & remanet irregularis. c. 1. eod. tit.

2 Sacerdos interdictus, ſi celebrat, qua pęna punitur?

℞. Si monitus non reſipiſcat, deponitur perpetuò. c. clerici, de clerico excommun.

3 Sacerdos ligatus minori excommunicatione, ſi celebrat, eſt nè irregularis?

℞. Si id non fecerit in contemptũ Eccleſiæ, vel ſuperioris, non eſt irregularis, ſi autem fecerit, eſt excõmuni-

municandus,& peccat mortaliter. c. ſi celebrat, de clerico excommunicato.

4 Sacerdos degradatus,ſi celebrat,qua pęna punitur?

℟. Per totam vitam ſuam debet agere pęnitentiam, & in die obitus ſui viaticum illi debet dari.c.accedēs diſtinct.50.

CAPVT XV.

De Clerico Blaſphemo, & Periuro.

1 CLerici debent ne iurare?

℟. Raro ex grauiſſima cauſa, ponendo manus ſupra pectus,& coram Iudice Eccleſiaſtico,& ſi iurent ante Iudicem laicum debent id facere cum licentia ſui Epiſcopi,& non aliter.c.ſi quis Presbyter 2. quæſt.4.

2 Clericus periurus qua pœna punitur?

℟. Ab officio,& beneficio ſuſpenditur.c. querelam, de iureiur.

3 Clericus blaſphemus qua pœna punitur?

℟. Pro prima vice priuatur per annum fructibus beneficiorum,pro ſecunda vice priuatur vno beneficio, & ſi plura beneficia habeat, ordinarius eligat, quod beneficium debet amittere, pro tertia vice priuatur omnibus beneficijs.c.ſi quis per capillum.22. quæſt. 1.Conc.Lateranenſe ſub Leone X. cap. de reformatione Curiæ.

CAPVT XVI.

De Clerico reuelante Confeſſiones.

1 POteſt nè quilibet Sacerdos, poſtquam accepit ordinem Presbyteratus,audire confeſſiones?

℟. Non,ſed ſolùm illi,qui habent parochiale beneficium,vel licentiam Epiſcopi, poſtquam fuerint approbati examine,quæ licentia gratis dari debet;ſolū in articulo mortis ſimplex Sacerdos propter neceſſitatem poterit audire confeſſionem.Trid.ſyn.ſeſſ.23. c.15.clem.dudum, de ſepulturis.

2 Sacerdos,qui reuelat peccata ſibi confeſſa, quam pœnam incurrit?

℟. Deponitur,& in monaſterio perpetuò reeluditur. c.omnis vtriuſque ſexus,de pęnit. & remiſſionibus.

3 Sacerdos quando poteſt aperire peccatum ſibi confeſſum?

℟. Nunquam,niſi ex vrgenti cauſa habeat licentiam ab ipſo pęnitente conceſſam.c.omnis,de pęnitentijs, & remiſſionibus.Abb.in c.ſignificaſti, de adulterijs, num.5.

CAPVT XVII.

De Clerico ſolicitante in Confeſſione.

1 QVod eſt delictum clerici ſolicitantis in confeſſione?

℟. Eſt delictum patratum à confeſſore inducente mulierem pęnitentem ad actus libidinoſos. Param. lib. 3.directorij Inquiſitorum,q. 10.nu. 118. titulo de ſolicitante ad libidinem in actu confeſſionis.

2 Delictum ſolicitantis in quo genere peccatorum reputatur?

℟. Computatur inter peccata ſacrilegij,quia hoc delictum eſt enorme,& adducit ſecum maximam deformitatem, & ſolicitans eſt vehementer ſuſpectus de fide.c.infames.3. q.7. Ledeſma in additionibus ad tertiam partem,q. 10.art.2.conſ.1.Paramus lib.3.directorij 2.p.q.10.num.122.Praxis Archiepiſcopalis Neapolitana,c.79. nu.2. Pegna in directorio Inquiſit.p.1.q.55.

3 Quibus modis committitur hoc delictum ſolicitationis?

℟. Tribus modis,verbis,ſignis, & tactu.Param.loco alleg.Praxis Archiepiſcopalis Neapolitana,titul. de confeſſore reuelante confeſſionem. Gregorius XV. in conſtitutione edita 31.Auguſti anno 1622.

4 Quomodo committitur delictum ſolicitationis, verbis?

℟. Dicendo mulieri pęnitenti in confeſſionario, vel in loco conſtituto ad confeſſionem, verba libidinoſa,& illicitos ſermones, qui ducunt ad actum libidinoſum, alliciendo mulierem ad ſuum amorem. Pegna in directorio Inquiſitorum,2.parte, q.55. Paramus loco citato,conſtitutio Greg.XV.ſup.cit.

5 Quomodo committitur delictum ſolicitationis, ſignis?

℟. Riſu,vultu,ore, manu, capite, facie,oculis, pede, faciendo cum his membris aliquod ſignum amoris, beneuolentiæ, ſummiſſionis, ita vt mulier illo ſigno cognoſcat illum talem confeſſorem eſſe ſuum amātem;ſicut faciunt homines ſæculares aſpiciendo oculis attentis, & hilaribus mulieres, quas amant, oſculando manus, &c.ſed in his ſignis cum magna cautela procedendū eſt:nā rarò contingit,quòd quis ſolis ſignis ſolicitet, niſi prius dixerit verba, & ſcripſerit litteras, vel mandauerit Nuncium, & ſic dicta ſigna magis ſeruiunt ad circunſtantiam,ſuſpitionem, & adminicula,quam ad integrā probationē.Param. p.2.loc.cit.Practica Archiepiſcopalis loc.citat.dixit quemdam confeſſorem ſolicitaſſe quandam mulierē ſignis,& aliam tactu.

6 Quomodo committitur delictum ſolicitationis tactu?

℟. Si confeſſor tangat manum mulieris,& opprimat illam,vel tangat pectus,vel faciem,vel aliud ſimile, vel oſculetur illam in ore,facie,vel frōte.Praxis Archiepiſcopalis Neapolitana.c.6.nu.2. Paramus loco citato.

7 Requiritur ne ad conſumandum delictum ſolicitationis in confeſſione, vt concurrant tria hæc, nempè verba, ſigna, & tactus ſolicitantis?

℞. Non, ſed ſufficit vnumquodlibet ex dictis, vel ſimilibus ad incurrendam pęnam ſolicitationis, vt expreſsè declaratur in Bulla Gregorij XV. & in Bulla Pij IV. edita anno 1561. ſui Pontificatus anno 2. quæ Bulla per conſtitutionem Greg. XV. ſupra citata confirmatur.

8 In quo loco committitur delictum ſolicitationis in confeſſione?

℞. Primò in actu confeſſionis. Secundò ante inceptã confeſſionem. Tertiò poſt eam finitam. Quartò in loco confeſſionarij, in quocumque loco Eccleſię, vel domus, vbi ſub prætextu confeſſionis tales ſolicitationes fiant, conſtitutio Greg. XV. ſupra citata hoc expreſsè declarans.

9 Si tales ſolicitationes fiant à confeſſore, & confeſſio non fiat, nec abſolutio ſequatur, ſed ſolùm interſint amoris verba, erit nè delictum ſolicitationis, & infligetur pęna ſolicitanti?

℞. Si tales ſolicitationes fiant occaſione, prætextu, pallio, vel ſimulatione confeſſionis, eandem pęnam incurrit ſolicitãs, ac ſi in ipſa confeſſione ſolicitaret; quia abutitur ſacramento, & illud ſumit ad ſui delicti occultationem, vt expreſsè declarat Sanctiſſimus D. N. Greg. XV. conſtitutione allegata.

10 In toto Iure canonico inuenitur nè pęna contra ſolicitantes in confeſſione ſtabilita?

℞. Non, quia licèt in c. omnes, & c. non decet Epiſcopis, & c. ſi quis 30. q. 1. imponatur pęna contra confeſſores, qui habent rem cum filiabus confeſſionis, ibi non ſolicitatio punitur, ſed incontinentiæ delictũ cum filiabus ſpiritualibus, vt videtur in d. c. omnes, 30. quæſt. 1.

11 Quare in toto Iure non inuenitur expreſſa pęna ſolicitantibus in confeſſione?

℞. Quia forſan tempore Greg. VX. quando decretales collectæ fuerunt, tam magnum ſcelus, & flagitium non erat inuentum, & perpetratum a confeſſoribus, & Eccleſia medicinam, quando infirmitas oritur, applicat, & ſic duco, quòd tempore Pij IV. anno Domini 1561. hoc delictum inceperit, quia ipſe Pius dicto anno pęnam degradationis huic delicto impoſuit, quam poſtea Clemens VIII. per conſtitutionem editam anno Domini 1592. & etiam Greg. XV. eam confirmauit anno Domini 1622. addendo pęnas, declarando probationes, & locum ſolicitationis, ita vt in nihilo poſſit deinceps dubitari.

12 Solicitans in confeſſione qua pęna punitur de Iure nouo?

℞. Pluribus. Primò ſuſpenſione ab executione ordinum, & confeſſionis. Secundò priuatione beneficij, dignitatis, & officij. Tertiò recluditur in carcere perpetuo, vel in monaſterio. Quartò mittitur ad triremes. Quintò mittitur in exilium. Sextò degradatur, & traditur Curiæ ſæculari interficiendus. Septimò ſi fuerit regularis, priuatur perpetuo voto actiuo, & paſſiuo, & hæ pęnæ abſq; venia infliguntur, vt expreſsè traditur in conſtitutione Greg. XV. ſupra allegata, in Bulla Pij IV. quæ directa eſt ad Archiepiſcopum Hyſpalenſem Inquiſitorem Generalem in Regnis Hiſpaniæ; Peña in directorio Inquiſitorum, p. 2. q. 55. Paramus lib. 3. directorij, titulo de ſolicitatione. quæſt. 10.

13 Quid debent Iudices conſiderare in condemnãdo confeſſores ſolicitantes in dictis pęnis?

℞. Primò grauitatem perſonæ ſolicitatæ, & perſonę ſolicitantis. Secundò dignitatem, vel affectum ſolicitantis. Tertiò numerum ſolicitationum. Quartò tẽpus, & annos, vel menſes, in quibus vſus eſt delicto ſolicitationis. Quintò damnum, quod fecit ſolicitando. Sextò ſcandalum, quod dedit ſolicitando, vt de Iure pęna ſit proportionata delicto perpetuo, cum in dicta Bulla Greg. XV. expreſſa facultas iudicibus detur, vt pro criminum grauitate, & circunſtantijs hoc delictum puniant, & ſic non in qualibet ſolicitatione iſtæ pęnæ grauiſſimę ſunt imponendæ.

14 Si quis ſemel ſolicitet mulierem ordinariam, qua pęna debet puniri?

℞. Sufficit, vt priuetur officio confeſſarij, vt tenet Praxis Archiepiſcopalis Neapolitana. nu. 2. c. 66.

15 Si quis diuerſis temporibus duas mulieres ſolicitet, qua pęna puniretur?

℞. Tunc poterit priuari officio confeſſoris, & ſuſpẽdi ab executione ordinis, & perpetuò in monaſterio recludi, præcipuè ſi ſcandalum fuit ortum. dicta praxis Neapolitana loco citato.

16 Quando debet imponi pæna degradationis, vel triremis clerico ſolicitanti in confeſſione?

℞. Quando eſſet ſolicitata monialis, vel filia, ſeu vxor alicuius Ducis, vel magni viri, vel quando ſolicitans commiſit hoc delictum cum pluribus mulieribus, & denique quando ſcandalum eſſet magnum in populo, & crimen publicum, & notoriũ; tunc enim grauioribus pęnis eſt vtendum; quia hoc relinquitur arbitrio iudicis in d. Bulla Greg. XV. & gloſ. in c. non debet. 30. q. 1.

17 Si confeſſarius in confeſſione ſolicitet aliquam mulierem vetulam, vt ipſa extra confeſſionem ſolicitet aliquam mulierem formoſam, mandet litteras, delegationes, puniretur nè talis confeſſarius pęna ſolicitantis in confeſſione?

℞. Licet hoc non ſit expreſſum in dicta conſtitutione Greg. XV. tamen eſt peccatum eiuſdem generis tendens ad finem libidinoſum, & ſacrilegum, & ſic Iudex, qui eum priuaret facultate audiendi confeſſiones, benè iudicaret, & ſecundum mentem conſtitutionis, quia non faceret extenſionem pęnæ, vel declarationem, vt tenet gl. in c. 1. de temporibus ordinationum, in 6. Steph. Quaranta ſuper declarationem Bullæ Pij IV. edita anno 1561. Paramus 2. p. directorij. q. 10. titulo de ſolicitante.

18 Confeſſarius ſolicitans in confeſſione mulierem, vel pęnitentem ad alia peccata, veluti ad furtum, homicidium, puniretur nè pęna ſolicitantis in confeſſione?

℞. Licèt puniretur pęna grauiſſima, quia abutitur ſacramento ad rem illicitam, tamen non puniretur pęna ſolicitantis poſita in conſtitutione Gregorij XV. ratio eſt, quia pęna extenditur ad aliud genus peccati, de quo non loquitur conſtitutio, & in pęnis non debet fieri extenſio. c. 1. de pænitentia. c. in pęnis de reg. iur. lib. 6. Dec. l. factum. §. in pęnalibus, ff. de reg. iuris.

19 Clericus ſolicitans puerum in confeſſione ad ſodomiam qua pęna punitur?

℞. Eadem pęna, qua punitur clericus ſolicitans mulierem. Primò, quia hic non fit extenſio pęnæ, ſed declaratio. Secundò, quia eadem ratio eſt fortior, cum

ſit in

ſit in eodem genere delicti, in quo valet argumentū de minori ad maius, quia in dicta conſtitutione Gregor. XV. non punitur directè libido, ſed locus, & circumſtantia confeſſionis, quia ſacramento ad libidinem vtuntur. Tertiò, quia peccatum contra naturam eſt de delictis, in quibus optimo Iure ſępè punitur affectus, licèt non ſequatur effectus. Quartò, quia forſan dicta Bulla hoc delictum ſilentio inuoluit propter enormitatem. Sextò, quia ſi quis Iudex iudicaret delictum ſolicitationis in puerum, ſicut de delicto ſolicitationis in mulierem motus exemplo dictæ conſtit. Greg. XV. benè, & prudenter iudicaret; tenet Stephanus Quaranta verbo confeſſor. §. fin. ſuper declarationem Bullæ Pij IV. editam anno Domini 1561. die 16. Aprilis, & tenet Paramus 2. part. directorij. q. 10. titulo, de ſolicitante. gloſſ. in c. 1. de temporibus ordinationum, in 6. verbo Italiæ, vbi docetur incluſionem, & declarationem pœnæ poſſe fieri.

20 Mulier ſolicitata quam pęnam incurrit, ſi non denuntiat ſolicitationem iudici, vt puniatur?

℞. Eſt excommunicata ratione generalis edicti, quod omnibus annis publicatur ab ordinarijs in ſuis Eccleſiijs, & ab Inquiſitoribus includens hunc caſum, tenet Paramus lib. 3. directorij q. 10. num. 127.

21 Si quis confeſſor non dicat ſuis pęnitentibus teneri manifeſtare delictum ſolicitationis, vel interrogatus dicat, non teneri mulierem ſolicitatam manifeſtare ſolicitationem ab ipſo factam, vel ab alio confeſſore, qua pœna punitur?

℞. Grauiter debet puniri ab ordinarijs locorum, quę pœna relinquitur in arbitrio ordinariorum iudicum per d. Bullam Gregor. XV. & tenet Param. loco ſupr. cit.

22 Si quis confeſſor extra confeſſionem ſolicitet, & habeat rem cum muliere ſua pęnitente, incurrit nè pœnam poſitam ſolicitanti clerico in confeſſione?

℞. Non; quia non fit extenſio in pęnis, ſed priuatur officio, & debet exterminari per duodecim annos, & poſtea degere vitam in monaſterio, & ſi fuerit Epiſcopus quindecim annos pœnitentiam agere, c. non debet Epiſcopus. 30. q. 2.

23 Mulier, quæ habet rem cum patre ſpirituali, cui confitetur peccata, quam pœnam incurrit?

℞. Debet dare omnia bona ſua pauperibus, & perpetuò in monaſterio recludi, vbi non erit monacha, ſed ibi ſicut in carcere manebit. Gloſſ. in c. ſi quis Sacerdos. 30. q. 1.

24 Talis cognatio ſpiritualis orta inter confeſſorem, & pęnitentem impediet nè matrimonium contrahendum inter filios, & filias confeſſoris, & pęnitētis?

℞. Minimè, quia Conc. Trid. expreſsè declarat oriri dictum impedimentum ſolum in baptiſmate, & confirmatione, ſed talis cognatio ſpiritualis inter confeſſorem, & pęnitētem eſt quoddam vinculum aggrauans delictum, & augens pœnam. Gloſſ. in c. ſi quis Sacerdos. 30. q. 1. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 2. de rform.

25 Quod eſt maius peccatum in Sacerdote, adulterium committere, vel cognoſcere carnaliter filiam ſpiritualem?

℞. Filiam ſpiritualem cognoſcere, quia inter confeſſorem, & pęnitentem oritur quædam cognatio ſpiritualis, quia dicitur in c. omnes, & in c. ſi quis. 30. q. 1. omnes, quos in pœnitentia accepimus, ita filij noſtri ſunt, vt in baptiſmate ſuſcepti.

26 Sacerdos græcus poterit audire confeſſiones, & peccata ſuæ propriæ vxoris?

℞. Non licet, vt hoc faciat, quia ipſa non liberè confiteretur, præcipuè ſi cōmiſit adulterium, vel aliud peccatum in damnum, & honorem mariti.

27 Mulier de Iure poteſt eſſe teſtis?

℞. Licèt gloſ. c. 2. de iudicijs lib. 6. de Iure prohibeantur, teneat, quòd mulieres non ſunt teſtes idoneę, tamen certū eſt, quòd in criminalibus in defectu probationum, poſſunt eſſe teſtes, & magis certum eſt, quod in crimine ſolicitationis mulier eſt teſtis inſtrumentalis idonea, & neceſſaria, quia, ſi ipſa neget eſſe ſolicitatam, nullum eſt crimen, & quod in criminalibus mulier poſſit eſſe teſtis. tenet Ioan. Andr. in additionibus ad ſpeculum, titulo, de teſtibus. Iaſon in l. fin. C. de his, quibus vt indignis, num. 7. Dec. in l. fœminæ, de reg. iur. Paramus p. 2. directorij, lib. 3. q. 10. num. 137. titulo de ſolicitante.

28 Quibus teſtibus probatur crimen ſolicitationis?

℞. Teſtibus ſingularibus cōcurrentibus pręſumptionibus, inditijs, & alijs adminiculis, vt in dicta conſtitutione Greg. XV. habetur.

29 Singularitas teſtium quotuplex eſt?

℞. Triplex obſtatiua, diuerſificatiua, cumulatiua. Baldus c. licet cauſam, de probationibus, num. 11. & Pegna vbi ſupra.

30 Qualis eſt ſingularitas obſtatiua?

℞. Quando ex dictis duorum teſtium naſcitur repugnantia, videlicet quando quod vnus affirmat, alter negat. Anchar. conſ. 64. Bald. in l. de quibus ff. de legibus. num. 39. Pegna in 3. par. directorij.

31 Qualis eſt ſingularitas diuerſificatiua?

℞. Quando ex dictis duorum teſtium naſcitur diuerſitas rei in aliqua circūſtantia ſubſtantiali, vt quando vnus teſtis aſſerit aliquod delictum commiſſum eſſe in ciuitate, alius teſtis aſſerit commiſſum eſſe in agro. Pegna in 3. p. directorij comment. 121. Rojas tract. de hæreticis. 2. p. num. 122.

32 Qualis eſt ſingularitas cumulatiua?

℞. Quando dictū vnius teſtis coadiuuat dictū alterius, vel in genere, vel in ſpecie, vel in ſubſtātia, vel in modo, vt ſi vnus dicat Franciſcus cōfeſſor ſolicitauit me his verbis die Dominica; alter dicat idem confeſſor ſolicitauit me die veneris in confeſſionario tertio in tali Eccleſia; alter dicat idem confeſſor ſolicitauit me die ſabbati in eadem Eccleſia tangendo pectus meum, ſingularitas horum teſtium eſt cumulatiua, & adiuuat probationem. Pegna 3. part. directorij Inquiſitorum commentario 121. Alexand. in conſil. 21. & alij Doctor.

33 Quę ſingularitas teſtium in caſu ſolicitationis facit probationem plenam?

℞. Singularitas cumulatiua admittitur, quia coadiuuat veritatem, & probationem delicti, vt in dicta conſtitutione Greg. XV. videtur.

34 Quare non requiruntur in probatione delicti ſolicitationis niſi teſtes ſingulares cum inditijs, & circumſtantijs, cum Iure in alijs delictis grauioribus requirantur ad minus duo, vel tres teſtes, in quorum ore ex Euangelio ſtat omne verbum?

℞. Quia hoc delictum habet difficiliorem probationem, quam omnia alia delicta, cum ea, quæ in confeſſione tractantur, non poſſunt ſciri, niſi à confeſſore, & pęnitente, propter ſigillum confeſſionis, & ideò in dicta conſtitutione Gregor. XV. datur facultas

cultas Iudicibus, vt cum teſtibus ſingularibus, & aliis adminiculis poſſint proferre ſententiam. l.ſi quis, ff.de quæſtionibus. Praxis Neapol. ſup.alleg. cap.79.

35 Si Confeſſor ſolicitet mulierē,& mulier conſentiat ſolicitationi, & taceat, admittitur ne confeſſor in teſtem contra mulierem, quæ non reuelauit delictum?

℞. Licèt de Iure ſocius criminis non admittatur in teſtem, tamen in hoc caſu tanquam in re grauiſſima, & occulta admittitur ad teſtificandum contra mulierem tacentem ſolicitationem. tenet Paramus in directorio 2.p.q.10.titulo de ſolicitatione. gloſ. l.fin.C.de teſtib. Salyc.col.2.c.de accuſation. gloſ.c. vlt.15 q.3.Bald.lib.1.conſ.95.

36 Quis dicitur ſocius criminis?

℞. Qui ſimul cum alio committit idem crimen, ſicuti dicitur ſocius mercantiæ, qui ſimul cum alio exercet mercaturam in communem vtilitatem, & damnum, etiam dicitur ſocius criminis, qui occultat, vel conſenſit crimini. l.comparantem, C.ad l. Fabiam,de plagiariis. l.quoniam liberi. C.de teſtib. Paramus in directorio 5.allegat.

37 Teſtis vnus ſufficit nè in hoc caſu ad torturam, reo negante?

℞. Si ſit omni exceptione maior, ſufficit ſine aliis adminiculis. Capic.deciſ.126.n.1. Zerola practic. crimin. verbo teſtis. dicta praxis Archiepiſc.Neap. tit.de reuelante confeſſionem.

38 Si verò aliqua mulier petulans ſolicitet in actu confeſſionis confeſſorem ad ſuum amorem laſciuum, poterit nè admitti confeſſor ad deponendum contra eam, vt puniatur?

℞. Admittitur, quia talis mulier videtur ſuſpecta de fide, cum ad ſuam libidinem accipiat ſacramentum pro velamine,& pallio. tenet Paramus 2. par. directorij. c.10.tit. de ſolicitante, Maſcard. de probationibus, lib.1.conc.26.n.11.

39 Talis mulier puniretur eadem pęna, qua punitur confeſſor ſolicitans mulierem?

℞. Licèt de iure debeat puniri grauiſſima pœna, nempe fuſtibus, vel perpetua recluſione ſecundum qualitatem perſonæ, tamen non debet puniri pœna poſita in conſtitutione Greg. XV. Primò, quia illa pœna non eſt impoſita pœnitenti, & eſſet extenſio pęnæ, ſi extenderetur ad diſtinctam perſonam. Secundo, quia confeſſor in actu illo eſt iudex, & habet maiorem culpam,& pœnam. c.odia reſtringi, cum pęnis,de reg.iur.in 6.

40 In crimine ſolicitationis creditur nè vni teſti ſine aliis coniecturis?

℞. In caſibus difficilis probationis, ſicuti in crimine ſolicitationis, creditur ſtante conſtitutione Greg. XV. quæ dicit ad probationem ſufficere teſtes ſingulares cum aliis adminiculis, videtur, quod vnus teſtis omni exceptione maior ſufficit ſolum ad imponendum aliquod remedium, vel medicinam. late Maſcard.l.ſi quis ff.de quæſtionibus.

41 Si quis accuſatus de crimine ſolicitationis habeat contra ſe ſolum dictum mulieris ſolicitatæ, & nullum habeat inditium, ſufficiet ne hoc ad integram probationem?

℞. Non ſufficit, licèt talis mulier ſit bonæ, & integræ famæ; ratio eſt, quia dicta conſtitutio Greg. XV. expreſsè dicit, vt probatio fiat teſtibus ſingularibus concurrentibus aliis adminiculis, inditiis, & præſumptionibus, & illud verbum concurrentibus eſt copulatiuum, & non diſiunctiuum; vnde ſequitur, quòd teſtis ſingularis, & inditia copulatiua, & non vnus ſine altero faciunt plenam probationem, licèt, vt dixi, ſufficeret vnus teſtis ad imponendum aliquod remedium, & medicinam ad abiiciendum damnum, & ſcandalum, ſicuti quando proceditur ex ſolis inditiis, rarò debet pœnam imponere. Abb. c. ſi quiſquam, de cohabitatione Clericorum,& mulierum,n.4.

42 Solis inditiis, & præſumptionibus poteſt Clericus ſolicitans in confeſſione condemnari?

℞. Si inditia ſint plura vrgentia, & euidentia, ſufficiunt in hoc crimine, & in aliis criminibus ad condemnandum reum. l.inditia.C.de rei vend.catione. l.ſciant cuncti. c.de probationibus. c.afferte mihi gladium, de probationibus. Abb.c.veſtra, de cohabit.Cleric.& mulier.n.13.

43 Si aliquis accuſatus de crimine ſolicitationis habeat contra ſe duos, aut tres teſtes mulieres, quæ dicant eſſe ſolicitatas in confeſſione ante, vel poſtea diuerſis temporibus à tali confeſſore,& nullum ſit inditium, hæc erit nè ſufficiens probatio contra talem delinquentem?

℞. Si illæ duæ, vel tres mulieres nullam patiantur exceptionem, facient eandem fidem, ac ſi conteſtes deponerent de vno, eodemque actu, & conuenirent de loco,de caſu, & tempore; ratio eſt, quia dicta conſtitutio Gregor. XV. hoc expreſsè præcipit. Dec. l.fœminæ, num.36. Paramus, lib.3.quæſt.10. num.136. Dec. c.at ſi Clerici, de iudiciis. gl.in c. præſul,2.q.4.

44 Si iſtæ duæ,vel tres mulieres teſtificantes,forſan patiantur aliquos defectus in Iure, ex quibus de Iure non admittuntur ad teſtificandum, veluti ſi ſunt meretrices,libidinoſæ, periuræ, ebriæ,infames,Iudex debet dare illis integram fidem virtute dictæ Conſtitutionis Greg. XV.?

℞ Dicta Conſtitutio non ſupplet defectus teſtium, nec habilitat teſtem inhabilem, ſed hoc relinquitur in Iure communi.l.fin. C.de probation.

45 Si vnus teſtis, præſtito iuramento, aſſeueraret ſe aliter dixiſſe teſtimoniu, quam à Tabellione ſcriptum eſt, creditur magis Tabellioni, an teſti?

℞. Diſtinguendo, vel eſt cauſa ciuilis, vel criminalis; ſi eſt criminalis, iterum diſtinguitur, vel agitur de pœna contra reum, vel de pœna contra teſtem vacillantem; ſi agatur de pęna contra reum, magis ſtandum eſt vltimo dicto teſtis, quam ſcripturæ Tabellionis; ratio eſt, quia ille teſtis eſt, qui condemnat, vel ſaluat reum, nō verò tabellionis ſcriptura. tenet Couarr.variar.reſol.lib.2.c.13.§.verum. Panormitanus c. ad audientiam, de præſcriptionibus,n.7. argumento legis vltimę. c. de probat. Felyn. Speculator, in tit. de teſtib.

46 Si agatur de pęna imponenda teſti vacillanti, vel contrarium dicenti in cauſa criminali, cui creditur magis,teſti,an Tabellioni?

℞. Si Tabellio ſcripſit depoſitionem coram teſtibus inſtrumentalibus, ſeu coram iudice, & poſtea legit ſuum dictum teſti ante ſubſcriptionem, & teſtis dicit benè eſt, in hoc caſu magis creditur Tabellioni, quam teſti; nam pro Tabellione pręſumitur, l.ſi quis decurio. C.de falſis.c.ad audientiam,

de præ-

de præſcriptionibus. Couar.lib.2.var.reſol.cap.13.§. veru.n.

47 Quæ ſunt præſumptiones, inditia,& adminicula, quæ debet Iudex inquirere, & ponderare, quando eſt vnus teſtis ſingularis ad condemnandum confeſſorem ſolicitantem?

℟. Plura. Primò, ſi confeſſor aliàs eſt libidinoſus. Secundo, ſi in occulto extra confeſſionem cum ea ſit loquutus amorosè, occultando ſe, vt non videretur ab alijs. Tertiò, ſi dedit dictæ mulieri victum, & veſtitum, pecunias, ſeù donum. Quartò, ſi mittat Nũtios ad eam viſitandam, vel ſolicitandam. Quintò, ſi ſcribat dictæ mulieri litteras, cantilenas, vel verſus. Sextò, ſi dicta mulier amorosè, & peculiariter cum eo loquatur, & ipſe eam grauiter non repellat. Septimò, ſcandalum, & murmur vicinorum, vel ciuitatis: aliqua inditia ex his ſimul cum depoſitione mulieris plenam in hoc caſu faciunt probationem, vt colligitur, ex dicta conſtit. Greg. XV.

48 Quæ inditia, & præſumptiones ſunt conſiderandæ in fauorem confeſſoris accuſati?

℟. Primò vita, fama, grauitas, ſanctitas, dignitas, officium, ætas dicti confeſſoris. Secundò religio, quam profitetur. Tertiò honeſtas, vel pudicitia, & qualitas mulieris deponentis. Quartò an talis confeſſor habeat inimicum, & talis mulier ab eo ſeducta ſit promiſſionibus, pecunia, donis, amore, odio, vel alia de cauſa. Quintò ſi talis mulier facilè cõſueuit alios accuſare etiam in iudicio ſęculari. Paramus vbi ſup.

49 Si mulier talis ſeducta ab alio ſit, qua pœna puniatur?

℟. Licèt non pœna talionis, tamen grauiſſima pęna, videlicet fuſtibus, exilio debet ipſa puniri, & ſeducẽs, vt in toto titulo de calumniatoribus, & Doctores ibi.

50 Quis eſt Iudex competens in delicto ſolicitationis?

℟. In Hiſpania punitio huius delicti pertinet priuatiuè ad inquiſitores hæreticæ prauitatis, per bullam Pij IV. editam anno 1561. directam ad Archiepiſcopum Hiſpa[illegible], tunc Generalem Inquiſitorẽ, & tenet Paramus, & Pegna in directorio loco citato; hodie ve[illegible] Regnis Siciliæ, & Italiæ pertinet iuriſdictio ad Archiepiſcopos, & Epiſcopos, & Inquiſitores ad ſingulos priuatiuè in ſuis diœceſibus, qui ſtrictè procedunt in hac cauſa, tanquam ſedis Apoſtolicæ delegati, virtute d. conſtitutionis Greg. XV.

51 Dicti iudices quomodo debent procedere in cauſa ſolicitationis contra reum?

℟. Tanquam in cauſa fidei. Primò, interrogando, an talis ſit Chriſtianus, baptizatus, confirmatus, & ritè ordinatus. Secundò, vbi ſit natus, qui fuerunt eius parentes, nomen patris, & matris, officium, & qualitatem cuius diœceſis ſit, cui Archiepiſcopo, vel Epiſcopo ſubdatur. Tertiò, vnde ſit educatus, quas litteras didicerit, & an ſit in eis graduat9. Quartò, q̃ religionẽ ſit profeſſus, quæ officia, vel beneficia habuerit in vita ſua. Quintò, quid ſentiat de fide, de ſacramentis Eccleſiæ, de ſacramento confeſſionis, à quo habuit licentiam cõfitẽdi, per quos annos exercuit officium confeſſoris, & in quibus locis, & partibus. Sextò, an cognoſcat talem mulierem; quo tempore inceperit cum eo confiteri, & quoties in anno, vel menſe, qua in Eccleſia, quo in loco, vel confeſſionario. Septimò, an ſciat eius domum, an cognoſcat eius parentes, an loquutus fuerit extra confeſſionem cum dicta muliere, & quo loco, quoties, & quando. Octauò, an dictæ mulieri dederit aliquando pecunias, veſtes, dona, panem, vinum, vel carnem, in qua quantitate, quoties, cum quibus ſeruis, & nuntijs eam miſerit. Nonò, an promiſerit dictæ mulieri aliqua dona, vel ſe eam adiuuaturum in ſuis neceſſitatibus. Decimò, an miſerit aliquando dictæ mulieri epiſtolas, verſus, vel cantilenas; & quid cõtinebant, & cum quibus nuntijs. Vndecimò, an tali die, menſe, & anno in tali Eccleſia, in tali confeſſionario, vel loco, vbi ſolitus ſit audire confeſſiones, loquutus fuerit cum dicta muliere talia verba, vel fecerit talia ſigna, vel oſculatus fuerit eam, vel palpauerit, & tetigerit eius pectus, manus, & ſimilia, animo alliciendi eã ad ſuum amorem. Duodecimò, ſi antea, vel poſtea habuit cum ea rem, quoties, & in quo loco. Decimotertiò, qui homines, vel mulieres ſciant, & nouerint hoc delictum, quod ſcandalum fuerit ortum; conſtitutio Greg. XV. præcipit implicitè hæc omnia interrogorari, quando dicit, vt cum reo procedatur, tanquam in cauſa fidei interrogando, quid de fide ſentiat.

52 Archiepiſcopi, Epiſcopi, & Inquiſitores contra quas perſonas ſolicitantes in confeſſione poſſunt procedere?

℟. Contra omnes confeſſarios ſuæ diœceſis, & iuriſdictionis quilibet poteſt procedere, ſiue ſint Clerici ſæculares, ſiue monachi, ſiue fratres regulares, ſiue religioſi cuiuſcumq; ordinis, & inſtituti exempti, & non exempti, ſubditi immediatè Summo Pont. ſiue ſuis Prouincialibus, & Generalibus, ſiue degant vitam intra clauſtra monaſterij, ſiue extra, d. conſtit. Gregor. XV. omnes ſpecificè comprehendit.

53 Dicti regulares, & religioſi poſſunt ſe defendere, & ſubtrahere a iuriſdictione Epiſcoporu[illegible] virtute priuilegij religioſorum, vel grattiarum, etiam maris magni, vel virtute conſuetudinis, etiam immemorabilis, vel virtute alicuius exemptionis?

℟. Non, quia hæc ſunt derogata, & annullata quaſi de his priuilegijs fuiſſet facta expreſſa mentio per conſtitutionem Greg. XV. & niſi oſtendant aliquã derogationem expreſſam factam de dicta conſtitutione, & datam poſt 31. die Auguſti anno Domini 1622. Iudex debet procedere contra eos, & in articulo declarante iuriſdictionẽ, non debet eos audire.

54 Iudex, qui cognoſcit de aliquo religioſo regulari, poterit ne eum extra ſuum monaſterium incarcerare, & alios compellere regulares, vt in hac cauſa teſtificentur?

℟. Poterit eum incarcerare in monaſterio, vel extra monaſterium, vt magis iudicauerit conuenire, & contra eum procedere ad torturam, & ad omnes actus iudiciales, vſq; ad executionem ſententiæ difinitiuæ incluſiuæ, & poterit compellere reliquos religioſos pœnis, cenſuris, carcere, & omni remedio iuris, vt in hoc caſu teſtificentur, ſi neceſſarium fuerit; ratio eſt, quia cui conceditur iuriſdictio, conceduntur omnia neceſſaria ad talem iuriſdictionem exercẽdam l. 1. ff. de iuriſdictione omnium iudicum, & ibi Doctores.

55 Si aliquis religioſus ſit alicuius diœceſis, & in aliena diœceſi committat delictum ſolicitationis, à quo Epiſcopo debet puniri?

℟. Ab Epiſcopo, in cuius diœceſi commiſit delictum. Primò, quia quis conſequitur forum ratione delicti. Secundo, quia Epiſcopus illius diœceſis, in qua eſt commiſſum

commiſſum delictum melius poteſt facere probationes, & ſubſtantiare cauſas cum ſuis proprijs ſubditis, quam Epiſcopus alienæ diœceſis (cum ipſe habeat maiorem cognitionem perſonarum. Tertiò, ne mulier ſolicitata, & teſtes extrahantur extra ſuam propriam diœceſim, Abb.c.ſane, & cap.fin. de foro compet. num.6.

56 In crimine ſolicitationis ſi probatio fuerit dubia, pro quo iudicandum eſt pro reo, vel contra reum?

℟. Iudicandum eſt in fauorem rei. Primò, quia delictum non præſumitur, vbi poſſibile eſt, quod ſine crimine aliquid fieri poſſit. Secundò ratione dignitatis, & officij confeſſoris. Tertiò ratione loci ſacri, ideò in fauorem confeſſoris eſt iudicandum. tenet Cald.in c.de Eccleſia S. Mariæ, de conſuetudinib.

57 Quando dicitur probatio dubia in crimine ſolicitationis?

℟. Quando ſunt tot indicia, vel teſtes æquales in qualitatibus de affirmatiua in fauorem rei, quot ſunt contra reum, vel quando mulier accuſans eſſet malæ vitæ, & famæ, vel pateretur aliquod defectum expreſſum in iure, ex quo titubaret eius fides, & reus eſſet bonæ famæ, & exiſteret negatiuus.

58 Quis debet iudicare probationem in crimine ſolicitationis eſſe dubiam, vel quãdo vnico teſte, & alijs adminiculis eſt procedendum ad condemnationem?

℟. Iudices, qui de crimine cognoſcunt, quibus in dicta conſtitutione Gregorij XV. hoc expreſsè commiſſum eſt.

CAPVT XVIIII.

De Clerico luſore.

1 QVam incurrit Clericus ludens cartis?

℟. Pœna arbitraria debet puniri, à Iudice Eccleſiaſtico.

2 Quam pœnam incurrit Clericus ludens aleis?

℟. Excommunicationis. c.Epiſcopus.diſt.35.authẽt. de Epiſcop.& Clericis.§.interdicimus, collatione 9. c.Clerici officia, de vita, & honeſtate Clericor.

3 Quam pœnam incurrit Clericus, qui in domo ſua habet ludum publicum, vel ſecretum?

℟. Punitur pœna grauiori, quàm illi, qui ludunt, præcipuè ſi ludi ſint prohibiti per leges Regni, tunc ſi admonitus perſeuerauerit, poterit in exilium mitti. dicta authentica, & DD.ibi.

CAPVT XIX.

De Clerico ebrio.

1 CLerici edendi, vel bibendi cauſa poſſunt ingredi tabernas?

℟. Non, niſi peregrinationis, vel itineris cauſa.c.clerici. diſt.44.

2 Quam pœnam habent Clerici ebrij?

℟. Ab officio, & beneficio ſuſpenduntur, & ſi non ſe emendauerint, omnibus honorum gradibus perpetuò priuantur, vel ſupplicio corporali puniuntur, arbitrio iudicis. cap. à crapula de vita, & honeſtate Clericor.

3 Quam pœnam incurrit Clericus cantans in epulis?

℟. Excommunicatur, & acerrimè corripitur arbitrio iudicis. Conc.Cartaginenſe 4.actione 62.

4 Quam pœnam incurrit Clericus, qui per ſuam ebrietatem euomit Euchariſtiam?

℟. Debet pœnitere ſeptuaginta diebus, ſi fuerit Epiſcopus nonaginta diebus, ſed ſi id fecerit propter infirmitatem, ſeptem diebus. c.ſi quis per ebrietatem, diſt.2.de conſecrat.

CAPVT XX.

De Clerico qui aſſiſtit publicis ſpectaculis.

1 CLericus, qui aſſiſtit ſpectaculis, qua pœna punitur?

℟. Tribus annis ab officio ſuſpenditur. authent. interdicimus. c.de ſanctiſſimis Epiſcopis.

2 Clericus aſſiſtens agitationibus taurorum quam pœnam incurrit?

℟. Excommunicationis. Bulla Pij V. edita annos 1567. & Bulla Gregorij XIII. edita anno 1575. & hoc intelligitur in illis Prouincijs, vbi dictæ Bullæ ſunt quo ad pœnam excommunicationis.

CAPVT XXI.

De Clerico negotiatore.

1 QVid eſt negotiatio?

℟. Eſt frequens contractio pecuniæ, vel alicuius rei lucri gratia facta.

2 Quotuplex eſt negotiatio?

℟. Duplex, licita, & illicita: rurſus illicita eſt duplex, alia illicita per ſe, vt ſimonia, alia illicita per accidẽs, videlicet ratione finis, vel perſonæ, per totum titulum, de Clerico negotiatore.

3 Clericus negotiator gaudet ne priuilegio fori?

℟. In bonis patrimonialibus gaudet. Abb.in c.recolentes, de ſtatu monachorum.cap.fin.de vita, & honeſtate Clericorum.

4 Licet ne Clerico negotiari?

℟. Non, imò à Clerico negotiatore tanquam à peſte fugiendum eſt.cap.fornicari, diſt.88.

5 Clericus poteſt negotiari fructus ſui beneficij, vel patrimonij abſq; pœna?

℟. Poterit, videlicet vendere, & ferre de loco in locum, vinum, oleum, frumentum, linum, & his ſimilia. Innocentius. c.quod quibuſdam. de fideiuſſ.

6 Clerici poſſunt per alias perſonas negotiari?

℟. Prohibitum

℟. Prohibitum eſt Clericis negotiari per alios, & per ſe, ſed Clericus, qui negotiatur per alium, non incurrit pœnas poſitas contra Clericum negotiantē per ſe, niſi poſt monitionem, & ſententiam prohibentem negotiari per alium. Vgolin. de offic. & poteſtat. Epiſcopi. §. 18. fol. 88.

7 Clerici poſſunt emere lanam, & linum, & eam laborare, & poſtea vendere pannum, linteum, & alia ſimilia?

℟. Poſſunt, & ſuis manibus ea facere, nam Apoſtoli ſuis manibus ſubſtentabantur, & plurimi Sancti. cap. 20. de actu Apoſt.

8 Clerici poſſunt per ſe ipſos exercere aliqua officia mechanica, & vendere opera ab eis facta, & ſic ſe ſubſtentare, vel ſe ditare?

℟. Officia mechanica ſunt in duplici differentia, aliqua officia ſunt, quæ ſecum afferunt indecentiam, & fœditatem, vt ſunt curare pelles, facere muros, tondere barbam, & his ſimilia; alia officia ſunt mūda, & honeſtiora, vt eſt argentarius, pictor, ſutor, faber, & ſcultor, librarius, vel facere capſulas, pallia, & ornamenta Eccleſiæ, & his ſimilia; officia primi generis Clerici non debēt exercere, quia portant ſecum indecentiam; officia verò ſecundi generis licitè poterunt exercere, tàm ad ſe ſubſtentandū, & alendum, quàm ad ſe adiuuandum, vel vt tollat ocium peccati cauſatiuum, quia hoc non ſolum non eſt prohibitum Clericis, ſed multis in locis cōſultum à ſanctis patribus, qui in eremo vitam degebant, vt legitur in vitis patrum.

CAPVT XXII.

De Clerico, qui comparet ante Iudicem ſecularem.

1 Clericus poteſt aliquem prouocare, vel trahere ante Iudicem ſæcularem?

℟. Non, ſine licentia ſui Epiſcopi. Concil. Calcedonenſe actione 15. c. 9. Conc. Carthag. 3. c. 9.

2 Quam pœnam incurrit Clericus comparens ante Iudicem ſecularem abſq; licentia Epiſcopi?

℟. A Iudice Eccleſiaſtico punitur grauiter, carcere, vel pœna pecuniaria. c. quod verò. 11. q. 2.

3 Clericus poteſt deponere coram Iudice ſeculari?

℟. Non, ſine licentia Iudicis Eccleſiaſtici, & in defectu aliorum teſtium. Archidiaconus in cap. teſtimonium. 11. q. 1.

4 In quibus caſibus poteſt clericus eſſe teſtis coram Iudice ſæculari ſine pœna?

℟. Primo, de licentia ſui Epiſcopi. Secundo, ad defenſionem. Tertio, quando de pœna ſanguinis non agitur. Quarto, extra Iudicium, vt in contractibus, & vltimis voluntatibus, in reliquis rebus ſemper requiritur licentia Prælati. cap. ſuper prudentia. §. poteſt etiam, & ibi gloſ. 14. q. 2.

5 Quæ forma debet obſeruari à Iudice Eccleſiaſtico, vt det licentiam Clerico ad deponendum coram Iudice ſæculari in defectu aliorum teſtium?

℟. Iudex Eccleſiaſticus debet videre articulos, circa quos Clericus debet deponere, & eos deſignare propria manu, aduertendo, vt non deponat quidquam circa articulos continentes criminalitatem, vel infamiā. Vgol. de offic. & poteſtat. Epiſc. §. de teſtibus.

6 Quam pœnam incurrit Iudex laicus, qui aliquem Clericum nominat in tutorem, vel curatorem?

℟. Pro eo non oratur in Eccleſia; & ſi moriatur, non offertur ſacrificium pro anima eius; quia ab altari miniſtros Dei voluit auocare. l. generaliter, il ſecundo. C. de Epiſcopis, & Clericis. c. Ciprianus. 21. q. 3. c. generaliter. 16. q. 1.

CAPVT XXIII.

De Clerico Aduocato, tabellione, vel procuratore.

1 Clericus poteſt eſſe Aduocatus?

℟. Etiam ſi ſit in minoribus ordinibus, non in negotijs ſæcularibus coram Iudice ſæculari, niſi in negotijs propriæ Eccleſiæ, vel miſerabilium perſonarum, & ſic clerici debent petere licentiam à Sumo Pontifice, ſi volunt eſſe aduocati in iudicio ſæculari, quę ſolet illis cōcedi à Sūmo Pont. ex cā paupertatis, in negotijs ciuilib. & nō in criminalib. Concil. Lateranēnſe de poſtulando. c. 2. & 3. & c. te 11. q. 1.

2 Quam pœnam incurrit clericus, qui eſt Aduocatus in iudicio ſæculari ſine licentia?

℟. Priuationis beneficij. c. denique Sacerdos. 14. q. 1. c. finali, de poſtul.

3 In quibus caſibus Clericus in ſacris poteſt eſſe Aduocatus ſine pœna?

℟. Pro cauſa propria defendendo ſe, & agendo, ſeruata forma. c. pen. de homicidio, lib. 6. Secundò, pro perſonis ſibi coniunctis, & pro ſuis ſeruis, cum neceſſitas adſit. Tertiò, in cauſa ſuæ Eccleſiæ. Quartò, defendendo viduas, & miſerabiles perſonas. Quintò, in foro Eccleſiaſtico. Sextò, quando cauſa Eccleſiaſtica vertitur coram Iudice ſæculari. Septimò, quando Clericus non comparet perſonaliter in iudicio coram Iudice ſæculari, ſed verbo, vel ſcripto faciendo informationem in Iure adiuuat aliquem ſuis litteris. Abb. in rubr. de poſtul.

4 Clericus poteſt ex domo ſua adiuuare aliquem in ſua lite, & facere informationes in Iure, & petitiones in Iure, & facto, & pro ſuo labore accipere pecunias, ſicut alij Aduocati, abſq; diſpenſatione Summi Pont.?

℟. Si negotia, in quibus ſcribit, ſint ciuilia, & non criminalia, poterit adiuuare ex domo ſua, & ſcribere in Iure abſq; aliqua diſpēſatione, & accipere pecunias, vel munus ratione ſui laboris: ratio eſt, quia hoc nullo Iure eſt prohibitum, & ſicut poteſt legere Cathedrā pro ſuo ſtipēdio, & ſcribere, & imprimere conſilia, ſic pōt verbo deſcripto in ciuilib. adiuuare ſuum clientulum. tenet Abb. vbi ſup.

5 Clericus poteſt eſſe fideiuſſor?

℟. Non in foro ſæculari, neque in negotijs ſæcularib. ſe intromittere. c. te quidem 11. q. 1.

6 Clericus Sacerdos poteſt locare poſſeſſiones, vel accipere

accipere gabellas Regias, vel eas colligere?

℞. Non, quia hoc non decet ad honeſtatem Clericorum, & eſt negotium mere ſæculare, ſed bene poterit laborare, & locare poſſeſſiones ſuæ Eccleſię, vel capituli, ſi ſit Canonicus, quia hoc eſt locare ſuas proprias poſſeſſiones, & nō laicorum, neq; alienas. c. peruenit diſt. 86. c. fin. de vit. & honeſtat. Clericorũ.

7 Clericus poteſt proferre ſententiam ſanguinis, vel eſſe teſtis, vel aſſiſtere, vbi profertur?

℞. Non poteſt illam proferre, neque ſtare, vbi ſententia profertur, ſed ſi interfuit, non ideò eſt irregularis, quia irregularitas ſolùm contrahitur, quando Iudex profert ſententiam ſanguinis, & poſtquam mandata fuerit executioni, ideò Iudices Eccleſiaſtici non proferunt ſententiam mortis, ſed remittunt Clericos ad brachium ſæculare, & precantur, vt cū eis ſe habeant non immites, c. ſententiam, ne Clerici, vel Monachi.

8 Clericus Sacerdos poteſt eſſe curator, vel tutor?

℞. Non, niſi miſerabilium perſonarum. c. peruenit diſt. 86. c. fin. de vita, & honeſt. Clericor.

9 Clericus poteſt eſſe tabellio?

℞. Non, & ſi id fecerit, priuatur beneficio. c. ſicut ne clerici, vel monac.

10 Clericus poteſt eſſe publicus tabellio, ſi ſit in minoribus ordinibus?

℞. Non, etiaſi ſit in minorib. ordinibus, & habeat beneficium propter honeſtatem. c. ſicut accepimus, ne Clerici, vel monachi.

11 Clericus poteſt eſſe Notarius?

℞. Poteſt, etiam ſi ſit in ſacris, quia hæc eſt iuriſdictio Eccleſiaſtica.

12 In quibus caſibus Clericus in ſacris poteſt eſſe ſcriba, vel tabellio ſine aliqua pœna?

℞. Primò, in cauſa hæreſis, in fauorem fidei. Secundò, coram Papa ipſo conſcio. Tertiò, ſi eſſet pauper, & non haberet aliunde, vnde ſubſtentaretur, & tunc debet eſſe in Curia Eccleſiaſtica. Quarto, ſi eſſet in minoribus, & non haberet beneficium. Quinto, ſi ante Clericatum forſan fuit tabellio, inſtrumenta ante facta poterit tranſumptare. Sexto, ſi eſſet Notarius, & tabellio ſimul, & faciat inſtrumentum in cauſa ſpirituali, puta matrimonio. Septimo, ſi faceret inſtrumenta in fauorem ſuæ Eccleſiæ. c. vt officium, de hæreticis lib. 6. & gloſ. ibi.

13 Si Clericus tabellio de facto faceret aliquod inſtrumentum profanum, valeret nè, & faceret fidem?

℞. Faceret, quia per Clericatum non amittit fidem neceſſariam tabellioni, imò creſcit fides tanquam de perſona magis honorata, ſed ſolum prohibetur exercere tale officium propter decentiam. Abb. in c. ſicut in littera, ne Clerici, vel monachi. num. 9.

14 Clericus poteſt eſſe æconomus, miniſter, vel procurator laicorum, aut exercere bona alicuius?

℞. Non, quia dignitas Clericorum eſt maxima. c. ſacerdotibus, ne Clerici, vel monachi. c. placuit. 12. q. 3. c. fin. de vita, & honeſtate Clericorum.

15 Clericus poteſt dare operam medicinæ, vel chirurgiæ?

℞. Non, propter periculum occidendi aliquem cum ſua imperitia, vel medicina, & cum diſpenſatione Apoſtolica curare, & exercere officium debet. cap. ſuper ſpecula, ne Clerici, vel monachi.

16 Clericus poteſt ſtudere, audire lectiones, & dare operam Iuri Canonico, & ciuili?

℞. Ius Canonicum eſt proprium Clericorum, cum ſint deciſiones Summorum Pont. & Conciliorum, poterit licitè ſe graduari in Iure Canonico, & audire lectiones Iuris ciuilis, & dare operam Iuri ciuili, quia adiuuat plurimum Ius Canonicum, dummodo id faciat intētione proficiendi, & non intentione faciendi officium iudicis ſęcularis, neque ad effundendum ſanguinem, cum ſententiat ſæculares. tenent DD. in c. ſuper ſpecula, ne Clerici, vel monachi, & in Eccleſia Dei fuit copia Summorum Pont. doctiſſimorum Iure ciuili, qui cum magno fructu gubernauerunt Eccleſiam Dei, ſicut Sanctiſſimus Dominus N. Vrbanus VIII. qui hodie præeſt vniuerſali Eccleſiæ, & eſt doctiſſimus in iure ciuili, & canonico.

17 Clerici poſſunt eſſe procuratores, œconomi, vel factores bonorum alicuius Principis ſæcularis, vel exercere iuriſdictionem ſæcularem?

℞. Non, imo puniuntur grauiter. c. ſed nec procurationes, ne Clerici, vel monachi.

CAPVT XXIX.

De Clerico aruſpice.

1 CLericus conſulens aruſpices qua pœna punitur?

℞. Recluditur in monaſterio, & priuatur beneficio, & honore, & ſi illis credat, excommunicatur. Concil. Tolet. 26. q. 1. c. ſi quis Epiſcopus. 26. q. 5. cap. ſi quis Clericus.

2 Clericus furta requirens per inſpectionē Aſtrolabij qua pęna punitur?

℞. Per annum ſuſpenditur. c. 2. de ſortileg.

CAPVT XXV.

De Clerico venatore.

1 CLericus habens canes ad venandum, aut aues accipitres qua pœna punitur?

℞. Si fuerit Presbyter per duos menſes ſuſpenditur, ſi Diaconus ab omni officio ſuſpenditur. cap. Epiſcopum. diſtinct. 34.

2 Clericus poteſt venari?

℞. Si venatio ſit honeſta, vt accipere lepores, & cuniculos, vel perdices, vel aues volatiles cum inſtrumentis honeſtis, ita vt ſuam vitam non ponat in periculo, neque conſumat ſua bona, licitè poterit venari recreationis, & ſalutis cauſa; ſi verò venatio ſit periculoſa, ſicut venatio leonum, ferarum, non eſt licitum Clerico facere has venationes, tam propter periculum, quàm propter decentiam.

CAPVT

CAPVT XXVI.

De Clerico vagante, vel peregrinante.

1 CLericus vagans ſine licentia ſui Epiſcopi, qua pœna punitur?

℞. Deponitur. c.non oportet. 7.quæſt.1. c.quoniam. diſtinction. 21.

2 Epiſcopus admittens Clericum alienum ſine licẽtia ſui proprij Epiſcopi qua pœna punitur?

℞. Tàm Epiſcopus, quàm Clericus excommunicantur. c.Clericos. diſt.71.

CAPVT XXVII.

De Clerico non recitante Horas Canonicas.

1 QVi tenentur recitare Horas Canonicas?

℞. De præcepto ordine ſacro initiati; regulares profeſſi, ſi ſint recepti ad chorum, habentes beneficium Eccleſiaſticum, etiam ſi non ſint initiati ordine ſacro, hi omnes tenentur ſub pœna peccati mortalis. c.Presbyter. diſt.91. Nauar. cap.7.de horis Canonicis.

2 Ex his, qui excuſantur à recitatione horarum?

℞. Infirmi, neſcientes eas recitare, dummodò operam dent, vt ſciant, qui non habent Breuiarium, nec facultatẽ ad eum emendũ, vel ſunt in terra, vbi non ſunt, qui legitima obliuione aliquam horam dimiſerunt, qui habent diſpenſationem à Summo Pont. qui ſunt cęci. Nauar. in commentario. de horis Canonicis. cap.11.

3 Qui non recitat horas Canonicas impeditus aliqua neceſſitate, vel eſt cęcus, tenebitur nè eas audire ab alio recitante?

℞. Non, quia præceptum non eſt de audiendo, ſed de ore proprio recitando. Paludan. lib.4. diſt.5. Nauar. c.11.num.6.

4 Qui vno die non recitat horas Canonicas, & in eodem die lucratur omnes fructus ſuæ præbendæ puta veſtuarium, vel maſſam groſſam, perdidit nè totam maſſam, vel totum veſtuarium, quod lucratus eſt?

℞. Non, ſed ſolum partem illam, quę tali die competit; ratio eſt, quia illa maſſa datur pro totius anni ſubſtentatione; & ſic reſpectiuè debet amittere, licèt vno die, vel vna hora totũ lucretur. Pius V. in bulla, quę incipit, ex proximo; data Romæ anno 1571.

5 Sacerdos omittens officium diuinum qua pœna punitur?

℞. Si obtento beneficio poſt ſex menſes non dixerit, amittit fructus beneficij pro rata, ſed ſi admonitus perſeuerauit non recitandi, priuatur beneficio. Soto lib.10.q.5.art.6. de iuſtit.& iur.

6 Quanto tempore debet perſeuerare non recitando, vt amittat beneficia?

℞. Secundum communem DD.opinionem ſi in ſpatio quindeçim dierum bis non recitauerit, & monitus fuit, priuatur beneficijs. Sot.de iuſtit. & iure lib. 10.quæſt.5. art.6. col.1.

CAPVT XXVIII.

De Clerico frangente carcerem.

1 QVam pęnam incurrit Clericus tentans frangere carcerem?

℞. Arbitrio iudicis, quando fuga non fuit ſequuta. Alber.leg.in eos. ff. de cuſtodia reorum.

CAPVT XXIX.

De Clerici domicilio.

1 CLericus per quod tempus acquirit domicilium?

℞. Momento temporis, ſi declaret ſuam voluntatem eſſe in tali loco, ſi non, per decennium iuxta legem. clues, & incolę, C.de appell.

2 Domicilium Clerici vbi propriè dicitur?

℞. Si habeat beneficium in loco ſui beneficij, ſi verò non habeat beneficium, in loco, vbi habitat cũ ſua propria domo, & de eo dixi latè lib.1.

CAPVT XXX.

De Clerico cuſtodiente Euchariſtiam Criſma, & Veſtes Sacras.

1 CLericus non cuſtodiens benè Euchariſtiam, & Criſma qua pœna punitur?

℞. Si non habeat claues, & portas bene cuſtoditas, tribus menſibus ab officio ſuſpenditur. Conc. Lateranenſe. de cuſtodia Euchariſtiæ, c.20.

2 Clericus curam Eccleſiæ habens, ſi non habet bene cuſtoditam Euchariſtiã, & quia dirupta eſt porta ſacrarij, mus, vel aliquod animal illam comederit, qua pęna punitur?

℞. Quadraginta diebus debet pęnitere. c. qui bene, de conſecat. diſt.2.

3 Sacerdos, cuius negligentia aliquid de ſanguine Chriſti

Chriſti diſtillat in terra, quã pœna punitur?

℟. Quadraginta diebus pœniteat, & ſi ſuper altari diſtillauerit, tribus diebus pœniteat, ſi ſuper linteum, quatuor diebus, ſi vſq; ad quartum, viginti diebus, & omnia lauentur, radantur, & cremẽtur & cinis in baptiſteriũ mittatur. c. ſi ꝑ negligẽtiã. diſt. 2.

4 Quib. veſtib. indutus Sacerdos dẽt Miſsã celebrare?

℟. Veſtibus ſacris, & mundiſſimis, in quibus maxima cura ponenda eſt, ne extra Eccleſiam veſtibus ſacris indutus exeat. Burcardus. lib. 2. c. 50.

5 Corporalia debent eſſe de panno ſerico?

℟. Non, ſed de lino in terra procreato, quia Corpus Domini N. Ieſu Chriſti in ſindone linea, & munda poſitũ fuit. c. cõſulto. de conſecrat. diſt. 1. S. Tho. opuſculo de offic. Sacerdotis c. 1.

6 Pallæ ſordidæ, & vela ſanctuarij quomodo ſunt abluenda?

℟. Intra ſanctuarium à Diaconis, & aqua dẽt in Baptiſteriũ mitti. c. nemo ꝑ ignorãtiã. de cõſecr. diſt. 1.

7 Vaſa, calices, & veſtimenta ſacra debent ne dari pignori?

℟. Non, ſine grauiſſima Eccleſiæ neceſſitate, & licentia ſuperioris, & non debet profanari. c. veſtimẽta, de conſecrat. diſt. 1.

8 Mortui poſſunt nè inuolui veſtimentis Altaris?

℟. Non, & ſi Diaconus hoc fecerit, per ſex menſes ab Altari arceatur, & excommunicatione feriatur. cap. nemo, de conſecrat. diſt. 1.

CAPVT XXXI.

De Clerico vagante, vel peregrinante, vel fugitiuo.

1 QVis dicitur Clericus vagans?

℟. Ille, qui extra ſuam propriam patriam, vel diœceſim abſq; licentia ſui Epiſcopi vagatur per diuerſas partes mundi abſq; aliquo negotio, vel fine. c. non oportet. 7. q. 1. & c. quoniam diſt. 21.

2 Quis dicitur Clericus peregrinans?

℟. Ille, qui cum licentia ſui Epiſcopi ob aliquod negotium, vel deuotionem peregrinatur extra ſuã diœceſim, vel ciuitatem, & Clericus, qui vadit ad viſitanda limina Apoſtolorum, vel S. Iacobum, vel S. Mariam de Laureto, vel aliam deuotam Imaginem.

3 Quis dicitur Clericus fugitiuus?

℟. Ille, qui ob aliquod delictum, vel metu incarcerationis fugit à ſuo Prælato, & vagatur per diuerſas Regiones, vel loca.

4 Clericus fugiens, vel vagans ſine licentia ſui Epiſcopi qua pœna punitur?

℟. Vocatus per edictum, & non comparens talis Clericus excommunicatur, priuatur beneficijs, & deponitur. c. non oportet. 7. q. 1. c. quoniam diſt. 21.

5 Epiſcopus, vel Vicarius admittens Clericum alienum in ſua diœceſi ſine licentia ſui proprij Epiſcopi qua pœna punitur?

℟. Siue Clericus ſit vagans, ſiue fugiens, tàm Clericus, quam Epiſcopus excommunicantur, & Clericus alienæ diœceſis non debet admitti ad celebrandum ſine dimiſſorijs ſui Epiſcopi, imò talis debet incarcerari, & remitti ad ſuum Epiſcopum. c. Clericos, diſt. 71. Trid. ſyn. ſeſſ. 22. de ritibus obſeruandis in celebratione Miſſæ.

6 Clericus, qui cauſa peregrinationis, vel alicuius negotij vult iter facere extra ſuam diœceſim, quid debet agere?

℟. Debet ſe præſentare ante ſuum Epiſcopum, vel eius Vicarium, & debet petere litteras dimiſſoriales cum expreſſione cauſæ, & ciuitatis, ad quam vadit, & cum expreſſione ordinis, & licentia, vt poſſit miniſtrare, & celebrare extra diœceſim, declarando talem Clericum non eſſe ſuſpenſum, neque excommunicatum. Bernardus Diaz. in praxi.

7 Iudex Eccleſiaſticus quid debet conſiderare ad dandas tales dimiſſorias?

℟. Primò, dẽt illi cõſtare de cauſa per teſtes, & ſcript. & non ſe debet mouere ſolũ ex dicto talis Clerici. Secundò, debet conſiderare, an cauſa ſit iuſta, vel non. Tertiò, an poſſit fieri per procuratorem, an neceſſaria ſit præſentia talis Clerici. Quartò, tempus, in quo dat dictam licentiam, & non ſit tempore Quadrageſimæ, neque Aduentus, ſi talis Clericus adminiſtret ſacramenta. Quintò, difficultatem itineris, & pericula, quæ poſſunt accidere. Sextò, longitudinẽ illius ciuitatis, & dilationem negotiorum. Septimò, perſonã Clerici, virtutem, & litteras & ſecundũ has conſiderationes dare, vel negare tales dimiſſorias.

8 Iſtæ dimiſſoriæ, vel litteræ teſtimoniales debent eſſe in perpetuum, vel pro tempore limitato?

℟. Neceſſariò debent eſſe pro tempore limitato, niſi talis Clericus prouiſus fuerit de aliquo officio, vel beneficio in aliena diœceſi, & ita vt nunquam reuertatur. Bernardus Diaz, in praxi.

9 Clericus peregrinans pro aliquo negotio, vel deuotione quid debet facere, cum primum peruenerit in alienam diœceſim?

℟. Præſẽtare ſe ante Vicarium Epiſcopi, & demonſtrare illi ſuas dimiſſorias, & petere ab eo licentiam celebrandi, vel audiẽdi confeſſiones, & viuere in illa ciuitate cum modeſtia, & bono exemplo, & ſubiectus Epiſcopo illius diœceſis, tanquam ſi eſſet proprius Epiſcopus.

10 Clericus cum reuertitur à ſua peregrinatione quid debet agere?

℟. Ex vrbanitate præſentare ſe ante ſuum Epiſcopum, vel Vicarium, & reddere rationẽ ſuæ peregrinationis, vel negotij.

CAPVT XXXII.

De Clericis Græcis.

1 GRæci ſunt ne ſubiecti Epiſcopo latino?

℟. Sunt, tam laici quam Clerici ſubiecti Epiſcopo illius diœceſis, in qua ſitum eſt oppidum. Bulla Pij IV. quæ incipit Romanus Pontifex. 97. in ordine, & in omnibus ſunt ſubiecti, in quibus latini. c. quod tranſlationem, de temporibus ordinandorum.

2 Sacerdos Græcus poterit habere Eccleſiam inter latinos?

℟ Poterit,

℞. Poterit, ſi dimittat vxorem, & viuat more latinorum, quia legitimè ordinatus eſt. Abb. in cap. cum olim de Clericis coniug. num.2.

3 Quid ſumunt prius Clerici Græci ordines, an vxorem?

℞. Prius quatuor ordines minores, & poſtea vxorẽ, & ipſa mortua, non tranſeunt ad ſecundas nuptias, & poſt ordines ſacros. Abb. vbi ſup.

4 Filius Sacerdotis græci poterit nè promoueri more latinorum abſque diſpenſatione?

℞. Poterit, ſi viuat more latinorum. c. cum olim, de Cler. coniug.

5 Græci ad ordines debent nè accipere dimiſſorias Epiſcopi latini?

℞. Debet, & ordinari cum Epiſcopo græco habente communionem Apoſtolicam, aliàs ſunt ſuſpenſi. c. quod tranſlationem de temporibus ordin.

6 In hac ſuſpenſione poteſt Epiſcopus latinus diſpẽſare cum græcis?

℞. Non, ſed Summus Pont. Bulla Clement. VIII. verbo græcorum ritus.

7 Græci in matrimonio tenentur ne ſeruare ritus latinos?

℞. Tenentur ſeruare. Quaranta, in verbo græcorum ritus, ex bulla Clementis VIII.

8 Si latinus ducat græcam, quem ritũ dẽt ſeruare?

℞. Si fieri poteſt latinum. & ſi non, quilibet poteſt ſanctè viuere in ſuo ritu. c. fin. de baptiſmo.

10 Proles quem ritum debet ſeruare?

℞ Ritum patris latini; ſed ſi mater eſt latina, & prævalet, debet ſeruare ritum matris; quia ſemper debet præualere ritus latinus.

11 Qualis Presbyter græcis præeſſe debet?

℞. Sciens linguam græcam, vt poſſit ſacramẽta miniſtrare, & idem dicitur, ſi ſint in aliqua diœceſi aliqui homines alterius linguæ.

CAPVT XXXIII.

De Clericis coniugatis.

1 Clericus poteſt contrahere matrimonium?

℞. Si ſit in ſacris non pòt contrahere, & ſi de facto contraxit, debet eam dimittere; ſi verò ſit in minoribus, tenet matrimonium, ſed de facto, & ipſo iure vacant beneficia ab eo obtenta. c. 1. de Clericis coniugatis.

2 Si Clericus contrahat per verba de futuro, perdit ipſo facto beneficium?

℞. Non, ſed ſolum quando contrahit per verba de præſenti, quia per verba de futuro, non fit verum matrimonium, ſed vera obligatio contrahendi, & pęna impoſita eſt Clerico contrahenti per verba de præſenti, & pœna extendi non debet. Abb. capit. 1. de Clericis coniugatis. num.5.

3 Quis poteſt diſpenſare cum Clerico in ſacris, qui de facto contraxit matrimonium?

℞. Facta pœnitentia, ſi vxor erat virgo, Epiſcopus diſpẽſat ad ordines, et ad beneficia, ſi verò vxor erat vidua, vel corrupta Summus Pont. diſpenſat propter bigamiam. c. 2. de Clericis coniugatis.

4 Si Clericus in ſacris occultè contrahat cum virgine, indiget ne diſpenſatione?

℞. Facta pœnitentia, & confitens ſuum peccatum, quod eſt occultum, non indiget diſpenſatione. Abb. c. ſane de Clericis coniugatis, num. 1.

5 Quid eſt maius peccatum in Clerico in ſacris, cõtrahere matrimonium, vel committere adulterium?

℞. Contrahere matrimonium, quia videtur non bene ſentire de ſacramento matrimonij, vel de ordine. Abb. c. ſane de Clericis coniug. num.4.

6 Clericus non incedens in habitu, & tonſura perdit nè priuilegium clericorum ipſo Iure?

℞. Non, ſed poſt trinam monitionem. Abb. c. Ioannes, de Clericis coniugatis, num.4.

7 Papa poteſt diſpenſare, vt Clerici latini habeant vxores, ſicut Græci?

℞. Poterit, niſi tales Clerici emiſerint tacitè, vel expreſsè votum caſtitatis, & in dictis votis raro diſpẽſat Summus Pontifex. Abb. c. cum olim, num.5. de Clericis coniugatis.

8 Clericus coniugatus in primis ordinibus conſtitutus poterit obtinere beneficium?

℞. Non, ſed eſt incapax, niſi de conſenſu vxoris vouat prius caſtitatem, vel ambo ingrediantur religionem, & tunc cum diſpenſatione Papæ, Abbas cap. Ioannes, de Clericis coniugatis, num.7.

9 Si Clericus in minoribus de facto contrahat matrimonium, & dedit aliquod donum Eccleſiæ, vel de ſuis bonis inſtituit beneficium, debet portare ſuũ donum, quod dedit Eccleſiæ, vel beneficium?

℞. Non, quia qui recipit ab Eccleſia ſine crimine, vel cum iudicis authoritate, iſte portat ſecum, quod dedit Eccleſiæ; ſecus verò, qui ſine licentia committẽs delictum, recedit ab Eccleſia, tunc perdit, quod dedit Eccleſiæ, c. quod à te, de Clericis coniugatis, n. 1.

10 Clerici coniugati in primis ordinibus debent cogi ad portandum tonſuram, & habitum Clericalem?

℞. Si non habeant beneficium, non debent cogi, ne detur occaſio mulieribus eorum, vt eos non ament, vel odio habeant. cap. Ioannes de Clericis coniugatis, num.1.

11 Quis poteſt diſpenſare cum Clerico coniugato, vt habeat beneficium Eccleſiaſticum?

℞. Solus Summus Pontifex, Ioan. Andr. in c. ex litteris de tranſactionibus. cap. 2. de inſtitutionibus. c. ſtatutum, de reſcriptis.

12 Clerici vxorati debent admitti ad Eccleſiaſticas dignitates?

℞. Non, imò ſi habeant, debent dimittere propter Eccleſiæ decorem, & ornatum. cap. cum decorem, de Clericis coniugatis.

13 Clerici coniugati, ſi portant tonſuram, & habitũ, gaudent nè priuilegio Clericorum?

℞. Non, quia priuilegium non perditur ratione habitus, ſed ratione vxoris, & tonſura non eſt de ſubſtantia Clericatus, ſed eſt ſignum Clericale. c. Ioannes de Clericis coniugatis. Abb. ibi num.4.

14 Ci Clericus coniugatus gaudet priuil. Clericali ex aliquo priuilegio, in quibus caſib. gaudet tali priuil.?

℞. Solum in duobus caſibus, Primo in omnibus cauſis criminalibus. Secundo in caſu capitis, ſi quis ſuadente diabolo, ſcilicet, quòd ſi quis eum percutiat, cadit in dictum canonem, in omnibus alijs ciuilibus iudicatur a Iudice laico. Abb. c. Ioannes de clericis coniugatis, num.3.

15 Si clericus in minoribus militet, eſt nè cogendus ad deferendum habitum, vel tonſuram?

℟. Non, quia habitus non eſt aptus ad tale exercitiū. cap. fin. de Clericis coniugatis. & Abb. ibi num. 1.

CAPVT XXXIV.

De Clerico, qui gaudet beneficio c. Odoardus, de ſolutionibus.

1 QVid requiritur, vt quis gadeat priuilegio cap. Odoardus, & faciat ceſſionem bonorum?

℟. Primò, quòd confiteatur debitum. Secundò, vt executio fiat in bonis eius. Tertiò, vt ſit carceratus. Quartò, vt det veram relationem ſuorum bonorum, & debitorum, quia faciens fraudem in bonis, non gaudet tali priuilegio, cum fraus, & dolus nemini patrocinentur. Abb. in c. olim vobis, de reſtitutione ſpoliator. num. 7.

2 Clericus in minoribus gaudet nè beneficio. capit. Odoardus?

℟. Gaudet, quia in fauorabilibus lex eſt amplianda. Couar. lib. 2. variar. reſolut. cap. 1.

3 Qui Clerici non gaudent beneficio c. Odoardus?

℟. Primò, qui non confitentur debitum. Secundò, doloſi, qui falsò aſſerunt ſe habere idoneas facultates, quādo acceperunt debitum. Tertiò, qui in fraudem creditorum conſumpſerunt bona. l. penult. de Iure dotium. l. ſi quis dolo. ff. de re iudic.

4 In delictis, & pœna poſita pro delictis gaudet ne Clericus beneficio c. Odoardus?

℟. Non, imò, ſi non habet in bonis, debet luere in corpore, carcere, vel exilio. l. fi. ff. de in ius vocando.

5 Clericus, qui conſumpſit bona gaudendo, vel luxurioſè viuēdo, gaudebit ne beneficio c. Odoardus?

℟. Non. Bald. in l. 1. C. qui bonis cedere poſſunt.

6 Clericus exercens illicitam negotiationem gaudebit nè dicto beneficio c. Odoardus?

℟. Non, imò talis priuatur priuilegio Clericali. Ioan. Andr. in c. 1. de obligatis ad ratiocinia.

7 Laicus factus clericus poſt debitum contractum fraude creditorum gaudebit dicto beneficio capit. Odoardus?

℟. Non, quia malitia, & dolus nemini patrocinantur. Ioan. Andr. in cap. 1. de obligatis ad ratiocinia.

8 Clericus conuictus actione reali, poteſt gaudere dicto beneficio c. Odoardus?

℟. Non, vt maritus. Bart. in l. maritum. ff. de ſoluto matrimon.

9 Clericus, qui renuntiauit beneficio c. Odoardus, poterit ne gaudere hoc priuilegio?

℟. Affirmatiuè; quia cum priuilegium ſit commune, à particulari renuntiari non poteſt, quia hoc eſt renuntiare ſuam libertatem, & homo non eſt dominus membrorum ſuorum, nec ſuæ libertatis. Couar. lib. 2. variarum. c. 1. Hoſtienſis in dicto c. Odoardus, & Abbas c. lator de pignoribus, & alijs cautionib. n. 2.

10 Qui condemnatus fuit à Rota, vel per tres ſentētias, vel qui in ſcriptura renuntiauit beneficio cap. Odoardus, his non obſtantibus, poterit nè gaudere tali priuilegio?

℟. Affirmatiuè; quia cum priuilegium ſit commune à particulari renuntiari non poteſt. Couar. var. reſolut. cap. 1. Hoſtienſis in dicto c. Odoardus.

11 Qui non coguntur cedere bonis, & gaudent benefic. cap. Odoardus?

℟. Prælatus, eques, nobilis, miles, Doctor, quia eſt res infamis, & diminuens authoritatem, & illi ſunt exempti ab hac infamia, & in eorum perſonam nō poteſt fieri executio, neq; poſſunt incarcerari pro debito ciuili, licet in ſcriptura renuntient hoc priuilegium; eodem priuilegio gaudent mulieres, quæ pro debito ciuili non poſſunt incarcerari, neque renuntiare hoc priuilegium, & ſi renuntient, renuntiatio eſt nulla, & tabellio habet magnam pœnam priuationis officij per leges tauri. Nobiles Hiſpani, quos vulgo vocant (Hidalgos) & equites religionum militarium, non ſolum habent hoc priuilegium, verū etiam cum ſit executio in eorum bonis, debet illis relinqui intactus lectus, in quo dormiunt, arma ſuæ perſonæ, equus, in quo equitant per dictas leges tauri.

12 Officiales mechanici quod priuilegium habent, quando ſit executio in eorum bonis propter debitum ciuile?

℟. Non poſſunt illis auferri inſtrumenta ſuæ artis, cum quibus laborant; ratio eſt, quia tollendo illis iſta inſtrumenta, inhabiles, & deterioris conditionis ſiunt ad ſoluendum tale debitum, & ad ſe ſuſtentādos, & ſic creditor contra ſe facit tollendo illis inſtrumēta ſuæ artis. Hoc intellige de illis inſtrumētis, ſine quib. laborare nō poſſunt, nō de inſtrumētis ſuperfluis. tenent DD. in dicto c. Odoardus.

FINIS LIBRI QVINTI.

LIBER SEXTVS DE POTESTATE EPISCOPI IN LAICOS, MONACHOS, MONIALES, ET SEMINARIVM.

CAPVT PRIMVM.

De Laicis.

1 QVam iuriſdictionẽ habet Epiſcopus in laicos?

℞. Poteſt eos excommunicare, & incarcerare, & de eis cognoſcere in caſu matrimoniali, vſurario, ſacrilego, periuro, & hæretico, & in alijs mixti fori. Abb. in capit. 1. de emptione, & vendit. num. 5. & 9.

2 Laici poſſunt ne habere beneficium Eccleſiaſticum, vel penſionem Eccleſiaſticam?

℞. Non in titulum, quia ſunt incapaces: ſed cum diſpenſatione Apoſtolica poterunt habere penſionẽ, vel reſeruationem fructus alicuius beneficij; & hęc diſpenſatio ſemper datur à ſede Apoſtolica cũ grauiſſima cauſa. Abb. in c. Ioannes, de Clericis coniugatis, num. 7.

3 Laici habentes penſionem, vel fructum alicuius beneficij cum diſpenſatione Apoſtolica, tenẽtur nè recitare officium magnum, quod Clerici recitant?

℞. Licèt non teneantur recitare officium magnum, tamen ferè ſemper tenentur recitare officiũ B. M. vel Roſarium, vel quid ſimile; quia, qui de altari viuit, etiam debet ſeruire altari, & in Bulla Apoſtolica ſemper hoc ponitur, vt laicus in cõſcientia fruatur penſione, & ſciat illud, quod debeat facere.

4 Laici quærentes eleemoſynam ſine licentia, vel neceſſitate a quo puniuntur?

℞. A Iudice Eccleſiaſtico propter peccatum mortale, quod committitur, & a Iudice ſæculari propter iuriſdictionem ſæcularem, quam habet in laicos. Trid. ſyn. ſeſſ. 21. c. 9. de reform.

5 Vagabũdi, & peregrini quem Parochum habẽt?

℞. Si vagentur ſine licentia proprij Epiſcopi, & Parochi, habent Parochum illius oppidi, in quo habitant. Si verò ambulent cum licentia proprij Epiſcopi, iudicantur vt itinerantes, & habent ſuũ proprium Parochum. Barth. Vgol. f. 109.

6 Peregrinos, & prauos quæſtores eleemoſynarum laicos quis poteſt punire?

℞. Epiſcopus tam laicos, quàm Eccleſiaſticos. Trid. ſyn. c. 9. ſeſſ. 21. cit. c. cum ex eo, de pœnitentijs.

7 Peregrini, & quæſtores eleemoſynarum quid prohibentur facere ſine licentia Epiſcopi?

℞. Dare imagines, ſeu migdalias, neq; deferre ſigna, aut publicare indulgẽtias, neque dare reliquias, ſeu terram ſanctam loco hoſpicij, ſeu eleemoſynę; ratio eſt, quia in his rebus ſunt plurima inconuenientia, & plurimæ falſitates, & cum ſit res tanti momẽti, requiritur authoritas Epiſcopi. Trid. ſyn. ſeſſ. 21. c. 9. cit. c. cum ex eo, de pœnitentijs.

8 Studentes in vniuerſitate quem Parochum habent, dum dant operam litteris?

℞. Parochum illius domus, in qua habitant; quia licèt habeant animum reuertendi, tamen tẽpore ſtudij habent illam domum quaſi domicilium. Nauar. c. placuit, de pęnitent. n. 85.

9 Quis poteſt imponere pœnitentias publicas laicis, & in quibus caſibus?

℞. Epiſcopus, & non ſimplex Sacerdos, & hoc cum magna conſideratione, quia cùm non ſint in vſu, ex his poſſunt oriri maxima ſcandala, & ſic ſi aliquãdo imponuntur, dẽt eſſe pro crimine publico, & ſcandaloſo, ſed non pro crimine occulto, & in foro conſcientiæ. Abb. in c. litteras, de præſumpt. Nauar. in man. c. 8. notab. 2. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 8. de reform.

10 Mulieres vetulæ, quæ ex officio occultant, vel vendunt mulieres virgines, vel exercent incantationes, aut magicas artes, vel committunt crimen lenocinij, & ponũtur à Iudice Eccleſiaſtico ad portas Eccleſiæ, iſta eſt nè pœnitentia publica, de qua loquitur Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 8. de reform.?

℞. Iſta eſt pœna delicti, & cauſata ſententia ex foro exteriori, & non eſt pęnitẽtia ſecreta, de qua loquitur Concilium in d. c. vbi propriè loquitur de foro interiori, & pęnitẽtiali ob ſui magnam humiliationem vult detegere, & confiteri publicè ſua peccata, & facere publicam pęnitentiam, ſicut faciebant antiqui Patres, qui habitabant in eremo.

11 Laici quid tenentur ſeruare?

℞. Præcepta Decalogi, & præcepta Eccleſiæ ſub pęna peccati mortalis. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. de delectu ciborum, diſt. 76. per totam.

12 Quis debet monere, compellere, & caſtigare ſæculares, qui traſgrediuntur præcepta Decalogi?

℞. In foro interiori Parochus, & Confeſſores debẽt monere ſęculares, at verò in exteriori in delictis manifeſtis Iudices Eccleſiaſtici dẽnt compellere, & caſtigare tranſgreſſores ſecundũ leges Eccleſiaſticas.

13 In quibus diebus tenentur laici audire Miſſam?

℞. Diebus feſtiuis, & Dominicis. c. Miſſas. diſt. 1. de conſecr.

14 Laici tenentur nè neceſſariò audire Miſsã maiorẽ dieb. feſtiuis, et Dominicis, vel audire neceſſariò cõcionem,

cione, & ſuper hoc puniri, vel mulctari à parocho?

℟. Laici ſatis adiunt præcepto Eccleſiæ audiendo vnam Miſſam, ſiue cantatam, ſiue recitatam; & à Parochis ſunt monendi, & non compellendi, vt audiant Miſſam maiorem, & concionem, verum ſi in aliquibus diœceſibus, & terris eſt conſuetudo, vt omnes audiant Miſſam maiorem, & hæc conſuetudo tanquam bona ſuaviter conſeruanda eſt.

15 Poteſt Epiſcopus dare facultatem laicis, vt diebus feſtiuis laborent?

℟. Poteſt, poſt auditam Miſſam, vrgente neceſſitate, vt dixi lib. 3. cap. 1.

16 Si laici aliquam celebrent feſtiuitatem in honorē alicuius ſancti, poſt Miſſā poſſunt nè fieri conuiuia.

℟. In hoc nihil eſt innouandum dumodo fiant extra Eccleſiam, vel in atrio Eccleſię. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. de delectu cib.

17 Iudex Eccleſiaſticus poteſt compellere laicos ad deponendum coram ſe?

℟. Poteſt tam in cauſa ciuili, quàm in criminali. c. ſuper, de teſtibus cogend.

18. Quando poſſunt laici teſtes excommunicari, & torqueri coram Iudice Eccleſiaſtico?

℟. Quando deponunt falſum, vel vtuntur fraude in ſua depoſitione, vel ſunt ſocij criminum, quia conceſſa iuriſdictione, conceduntur omnia neceſſaria ad talem iuriſdictionem adimplendam. l. 2. C. de iuriſdictione omnium iudicum. l. nullum. C. de teſtibus.

19 Laici offendentes curſores Eccleſiaſticos facientes ſuum officium a quo debent puniri?

℟. A Iudice Eccleſiaſtico. Abb. in c. conqueſtus de foro compet. nu. 1.

20 Laici fideiuſſores clericorum coram quo Iudice debent comparere?

℟. Coram Iudice Eccleſiaſtico ſine licentia iudicis ſæcularis. l. ſi quis. C. de Epiſcopali audientia.

21 Laici poſſunt ne renunciare ſuum forum, & ſubijcere ſe iudici Eccleſiaſtico ſine aliqua pœna?

℟. Poſſunt. l. Epiſcopale. C. de Epiſcopal. audientia.

22 Quare laici poſſunt renunciare ſuum forum, & clerici non?

℟. Quia laici conſtituerunt ſibi Reges, & ſe ipſos illis ſubiecerunt, ſic poſſunt renunciare iuriſdictioni, quam ipſi ſupra ſe Regibus dederunt; iuriſdictio vero Eccleſiaſtica, & exemptio data fuit Clericis à Deo, & ſic illa nō poſſunt renutiare, quia nō eſt ſua.

23 Laici communicantes in Paſchate Reſurrectionis, ſi non confiteantur, quam pœnam incurrunt?

℟. Epiſcopus poteſt eos excommunicare, & de conſuetudine condemnantur in aliqua pęna pecuniaria. gloſ. in c. hi qui, de conſecrat. diſt. 2. cap. omnis vtriuſque ſexus, de pœnitent. & remiſs.

24 Poteſt Epiſcopus reſeruare ſibi abſolutionem eorum, qui non confitentur in Paſchate?

℟. Non expedit, vt hoc faciat, ne à confeſſione imperata terreantur.

25 Epiſcopi poſſunt imponere laicis excommunicationem, vt diebus feſtiuis, & Dominicis audiant conciones, & doctrinam Chriſtianam, & Catechiſmum, vel Miſſas cantatas?

℟. Non, ſed ſolum poſſunt eos monere; benè tamen poterit aliquando Epiſcopus imponere pœnam excommunicationis. vt omnes concurrant ad aliquam concionem, quando in ea debet publicari aliquod edictum.

CAPVT II.

De Confraternitatibus.

1 Quid ſunt confraternitates piæ?

℟. Sunt cōmunitates à Chriſtianis inſtitutę.

2 Quis poteſt erigere confraternitates?

℟. Epiſcopus, & earum conſtitutiones approbare. Bulla Pij V. in ordine 156. & Greg. XIII.

3 Quis debet earum curam habere?

℟. Epiſcopus, qui ex Conc. Trid. habet curam omnium piarum operarum. Trid. ſyn. ſeſſ. 22. c. 8. & 9. de reform. Clem. quia contingit, de religioſis domibus.

4 Quis debet eas approbare?

℟. Epiſcopus, vel Summus Pont. Tuſc. in tract. de viſitatione lib. 2.

5 Quis debet eas viſitare, etiam ſi ſint inſtitutæ à laicis, & omnes fratres ſint laici?

℟. Epiſcopus, & pōt eos corrigere, carcerare, & pęnis compellere, vt adimpleant inſtituta dictæ confraternitatis, & petere ab eis computa, & rationes, & ſtatuere, quæ neceſſaria fuerint ad cultum diuinū, & eas reformare, quia ſunt opera pia, quæ exercentur per ſubditos, & oues Epiſcopi. Tuſc. de viſitatione. lib. 2. c. 14. num. 5. Trid. ſyn. ſeſſ. 22. c. 8. & 9. de reform.

6 Si confraternitates laicorum habeant capellas in clauſtris, vel Eccleſijs monachorum, vel religioſorum, vbi viget regularis obſeruantia, quomodo debet Epiſcopus viſitare has confraternitates?

℟. Tunc Epiſcopus debet viſitare perſonas, ſtatuta, bona, viuendi modum; non autem altaria, neq; capellas eorum, quia ſunt intra clauſurā religioſorū; & ſicut non poteſt viſitare Eccleſias religioſorū, qui viuunt in obſeruantia, ſic neq; capellas ſitas intra clauſtra, vel Eccleſias; quia acceſſorium ſequitur naturam principalioris. Trid. ſyn. ſeſſ. 22. c. 8. de reſor.

7 Quid dēt attendere Epiſcopus in tali viſitatione?

℟. Primò, quas preces recitent, ne ſint ſuperſtitioſę. Secundò, an die, vel nocte congregentur, nam nocte non facilè permitti debet propter ſcandalum. Tertiò, in proceſſionibus quo habitu vtantur. Quartò, quæ bona, & eleemoſynas habeant, & in quibus rebus ea conſumant. Quintò, ſingulis annis ab æconomo rationes recipiat. Sextò, examinare debet ſtatuta, & ea addere, vel minuere, ſi ad earum ſeruitium expedit. Trid. ſyn. ſeſſ. 22. c. 8. Nauarr. conſ. 3. de foro competenti.

8 Poteſt Epiſcopus compellere dictas confraternitates, vt veniant ad proceſſiones publicas?

℟. Si ex ſuo ſtatuto non ſunt obligatę ire ad proceſſiones, compelli non debent; ſi autem ex ſuo ſtatuto debeant ire, & ſit competentia ſuper præcedentia inter eos, Epiſcopus debet eam finire. Steph. Quaranta in ſuo bullario verb. præcedentia.

CAPVT III.

De Hoſpitalibus.

1 QVis debet exercere hoſpitalitatem?

℟. De conſilio omnes regulares, & ſæculares obtinentes loca pia, quæ fundata ſunt ad neceſſitatem infirmorum, & peregrinorum. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 8. de refor.

2 Poteſt Epiſcopus concedere poſſeſſionem Eccleſiæ pro hoſpitalibus?

℟. Affirmatiuè, quia eſt magnum ſeruitium Dei. Abbas in c. olim. nu. 2. de reſt. ſpol.

3 Quis debet cogere obtinentes talia bona, & domos, vt hoſpitalitatem exerceant?

℟. Epiſcopus. Trident. ſynod. vt ſupra, & ſeſſ. 7. c. 15. de reformat.

4 Si in illis locis non ſunt infirmi, nec peregrini, quis poterit talia bona applicare in aliud pium opus hoſpitalitati ſimile?

℟. Epiſcopus cum duobus de capitulo ab eo eligendis. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 8. vt ſup.

5 Hoſpitalia poſſunt habere conſeruatores?

℟. Poſſunt, & per c. 5. ſeſſ. 14. à Conc. Trid. hoſpitalibus actu hoſpitalitatem exercentibus, conſeruatores non ſunt derogati, ſed includuntur in Bulla Gregorij XIII. vt in c. de conſeruatoribus dicemus.

6 Famulus infirmus à quo debet ſubſtentari?

℟. A Domino ſuo, ſi eſt diues, quia in ſuo ſeruitio incidit in infirmitatem. Abb. in c. 1. de clerico ægrotante. num. 8.

7 Per quod tempus adminiſtratores Hoſpitalium debent durare?

℟. Vltra triennium non debent exercere officium, quia expreſsè eſt illis prohibitum. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 8. niſi forte in fundatione aliter cautum ſit.

8 Quis debet viſitare hoſpitalia?

℟. Epiſcopus, & petere rationem redditūum, & cōputorum. Trid. ſyn. ſeſſ. 22. c. 8. de reform.

9 Si hoſpitalia ſint ſub protectione alicuius religionis militaris, vel ſæcularis, poterit nè Epiſcopus ea viſitare?

℟. Si talis religio ſit in regulari obſeruantia, vt Ordo S. Iacobi, & cæteræ, Epiſcopus non debet ſe intromittere, quia habent ſuos proprios ſuperiores. Trid. ſyn. ſeſſ. 22. c. 8. vt ſup.

10 Quis poteſt adminiſtrare ſacramenta exiſtentibus in hoſpitalibus?

℟. De iure Parochus, in cuius Parochia xenodochiū exiſtit; ſed ſi eſt conſuetudo quadraginta annorum, vt Presbyter inſeruiens hoſpitali adminiſtret ſacramenta, ſeruanda eſt talis conſuetudo. Clem. quia cōtigit, de religioſis domibus.

11 In hoſpitalibus gaudet nè quis immunitate Eccleſiæ?

℟. Si ſit campana, & celebretur Miſſa, gaudet, quia præſumitur Eccleſia authoritate Epiſcopi conſtructa. Abb. in c. patentibus, de priuileg. & exceſſibus priuil. nu. 1.

12 Qui habent hoſpitalia, poſſunt nè illa dare religioſis adminiſtranda?

℟. Affirmatiuè, quia regulares habent modum viuendi approbatum à ſede Apoſtolica, & magis ſtrictum, quàm ſæculares, & ſic præſumitur, quòd cum maiori charitate curent infirmos, quàm ſæculares. c. inter dilectos, de donationibus.

CAPVT IV.

De Capellis Monachorum.

1 QVæ eſt capella Monachorum?

℟. Sumitur in iſto titulo pro eorum Eccleſia, quæ diſtinguatur ab Eccleſijs Cathedralibus, & parochialibus.

2 Monachi debent nè habere curam animarum?

℟. Non, quia ad eos de Iure non pertinet, ſed ad Epiſcopum, & Parochos ſæculares. c. 1. de capellis Monachorum.

3 Si forſan monaſterium habeat Eccleſiam vnitam cum cura animarum, qui debent adminiſtrare ſacramenta, ſæculares, an regulares?

℟. Presbyteri ſæculares; tales enim ſubiacent Epiſcopo, & non Monachi, qui adminiſtrant ſacramenta ſubditis Epiſcopi. Abb. c. 1. de capellis monachorum. num. 1.

4 Quibus in caſibus Monachi poſſunt adminiſtrare ſacramenta ſæcularibus, ſi habeant in ſua propria Eccleſia parochiam, & Monaſterium?

℟. In caſu, in quo Eccleſia Monaſterij eſt parochia, & in caſu neceſſitatis, vel conſuetudinis immemorabilis poterunt Monachi exercere curam animarū per ſe ipſos, & tunc ſunt approbandi, & inſtituendi ab Epiſcopo loci, & in concernentibus adminiſtrationem ſacramentorum ſubiacent Epiſcopo, in reliquis ſubiacent ſuo Abbati, vel Priori, & ſi ſemel cōſtitutus ad hoc officium mutetur, non debet alius ingredi ſine noua Epiſcopi approbatione, & inſtitutione. Abb. in c. quod Dei, de ſtatu Monach. & cap. 1. de capellis Monachorum.

5 Si aliquis Monachus aſſumitur ad regendam Eccleſiam ſæcularem, eximitur nè ab obedientia Abbatis, & ſuæ religionis?

℟. Eximitur, & ſubiacet Epiſcopo loci in concernētibus adminiſtrationem. Abb. c. fin. de capellis Monach. num. 2.

6 Monachus ſolus debet commorari in prioratibus vel vineis Monachorum?

℟. Non, & ſi ad hoc habeat priuilegium, debet tale priuilegium facere mentionem de Conc. Lateranēſi prohibente hoc, alias cenſetur ſubreptitium. c. ex p. de capellis Monach.

7 Quis debet compellere Abbates, aut Priores, ne Monachos ſolos per vias dimittant, vel ne ſinant eos ſolos in prioribus, & in Eccleſijs commorari?

℟. Epiſcopus diœceſanus. c. fin. de capellis Monachorum, & in hoc caſu per Trid. ſyn. vtitur poteſtate ſedis Apoſtolicæ delegata.

8 In defectum Abbatis quis poterit Monachos corrigere?

℟. Epiſcopus tanquam Sedis Apoſtolicæ delegatus.

tus. Abbas capit. final. de capellis, num. 1. & Trid. ſyn. ſeſſ. 25. cap. 14.

CAPVT V.

De ſtatu Monachorum, & Canonicorum regularium, & de capitulis eorum.

1 VNde dicitur Monachus?

℞. A verbo græco, monos, quod eſt vnum, & acos, q̄ ē cuſtos, quaſi dicat Monachus vnius animæ cuſtos. gloſ. in l. decernimus. C. de Epiſcopis, & Cler. auth. de Monachis. Bertach. & in mundo mortuus, Deo viuens, & extra clauſtrum in vita ſpirituali non poteſt viuere, ſicut neq; piſces extra aquam. cap. placuit 16. q. 1.

2 Monachorum appellatione veniunt nè canonici regulares?

℞. In odioſis non, ſed de illis debet fieri expreſſa mētio. Abb. c. quod Dei, nu. 2. de ſtatu monach.

3 Quis dicitur canonicus regularis, & ſub qua regula viuit?

℞. Dicitur ille, qui viuit in clauſtro, & obediētia ſub regula S. Auguſtini, & habitu clericali procedit cum cotta, ſeu ſuperpelliceo candido.

4 Eſſētia religionis, vel ſtatus Monachorū quid eſt?

℞. Profeſſio trium votorum, caſtitatis, paupertatis, obedientiæ. Abb. c. cum ad monaſterium, de ſtatu mon. nu. 7.

5 Quis dicitur Apoſtata?

℞. Qui deſerit habitum, vel monaſterium habitu retento, vel ille, qui non obedit ſuperiori. Abb. c. cum ad monaſterium, de ſtatu monach. nu. 8.

6 Si monachus fugiat a monaſterio, & ſua induſtria acquirat plura bona, cui debent adiudicari poſt eius mortem, monaſterio, vel parentibus, vel hæredibus in teſtamento relictis?

℞. Siue mortuus, ſiue viuus ipſe cum ſuis bonis adiudicandus eſt monaſterio, & eius ſuperior poterit ſibi eum, & bona vendicare, quia quidquid acquirit ſeruus, vel monachus, non ſibi, ſed domino, vel monaſterio acquirit. c. quod à te, de clericis coniug. Abb. ibi num. 6.

7 Pro monachatu debet dari aliquid?

℞. Non, quia eſt vſura, & ſic receptus non promouetur ad ſacros ordines, neque in ſuſceptis miniſtrabit, & recipiēs ab officio ſuſpenditur. c. monachi, de ſtatu monachor.

8 Quam pœnam incurrit, qui dat pecuniam pro acquirendo aliquo officio in monaſterio?

℞. Dans, & recipiens deponuntur. c. monachi, de ſtatu monach.

9 Monachi Ciſtercienſes quam regulam debent obſeruare?

℞. Suam primam regulam ſecundum eorum inſtitutionem. c. recolentes, de ſtatu mon.

10 Monaſteria, quæ aggregantur monachis Ciſtercienſibus, quam regulam debent obſeruare?

℞. Regulam Ciſtercienſium, quia qui ſimilem vitam ducunt, ſimili priuilegio gaudent, & quod alteri aggregatur, eius naturam in omnibus debet imitari. c. recolentes, de ſtatu mon.

11 Monachi, & regulares, quando debent facere ſua capitula, vel concilia Prouincialia?

℞. Ad minus ſingulis triennijs, vt eorum religio melius obſeruetur. c. in ſingulis, de ſtatu monach.

12 Quid debet in capitulis tractari?

℞. De electione viſitatoris, & viſitatorum, ſi ſit tempus, de reformatione ordinis, de religione, vt creſcat, & floreat ad maiorem Dei laudem, & Eccleſię Sanctæ vtilitatem. c. in ſingulis, de ſtatu monach.

13 Quando dicitur concorditer conuenire in aliqua electione facta in aliquo capit.?

℞. Quando electio fit nemine diſcrepante. Abb. c. in ſingulis, de ſtatu monach. nu. 4.

14 Qui debent cōuenire ad capitulum Prouinciale?

℞. Prior, & vnus pro monaſterio, ſed in hoc quęlibet religio habet ſuum ſtatutum, & conſuetudinem, quę ſeruanda eſt. c. in ſingulis, de ſtatu monachorum.

15 Quanto tempore debet durare capitulum?

℞. Tempus eſt præfixum in qualibet religione, & debet eſſe breue. c. in ſingulis, de ſtatu monach.

16 Quis debet ſoluere expenſas factas in capitulo?

℞. Omnes communiter ſecundum poſſibilitatem monaſteriorum. c. in ſingulis, de ſtatu monachorum.

17 Monaſteria ſubueniunt Epiſcopis?

℞. Non, quia exempta ſunt à lege diœceſana præterquam in cauſa correptionis, in caſibus a Trid. ſyn. ſibi commiſſis, ſed Archiepiſcopus Montis Regalis habet omnimodam iuriſdictionem in monachos S. Benedicti, qui aſſiſtunt in Metropolitana Eccleſia in omnibus delictis commiſſis in clauſtro, & extra; exceptis in concernentibus eorum monaſticam regulam, per ſententias rotales, & bullas Apoſtolicas. c. 1. de ſtatu monach.

18 Si monachus præfertur alicui Eccleſiæ parochiali ad adminiſtranda ſacramenta, ſubijcitur ne Epiſcopo?

℞. Talis ſubijcitur Epiſcopo, & non habet amplius aliquam communionem cum ſuo monaſterio, licèt teneatur obſeruare ſuam regulam. Abb. c. 2. de ſtatu monach. num. 3.

19 Monachus diſpenſatus ad obtinendum canonicatum, vel beneficium curatum, eſt ne ſub obedientia ſuperioris ſui monaſterij?

℞. Non, imò eximitur ab obedientia ſuperiorum ſui ordinis, niſi fortè talis Eccleſia parochialis ſit vnita tali ordini, & per fratres illius ordinis adminiſtrari conſueuit. Abb. c. quod Dei, de ſtatu monachorum, numero 9.

20 Monachus debet conſtitui in Parochum ad miniſtranda ſacramenta?

℞. Non, quia tale officium ſi fieri poteſt, debet exerceri per clericos ſæculares. c. 2. de ſtatu monach.

21 Si aliquis recedit à monaſterio, vel eijcitur à monaſterio, vel collegio, debet nè reſumere, quod ipſe portauit ad monaſterium, vel ad collegium?

℞. Debet reſumere, quod portauit in monaſteriū, licèt fecerit donationem monaſterio, vel collegio; ratio eſt, quia licèt non exprimatur, intelligitur feciſſe talem donationem intuitu ſuæ ingreſſionis, & ſicut donationes factæ intuitu religionis non ſequuta profeſſione annullantur a ſacro Conc. Trid. ſic ita: do-

nationes

nationes annullantur à Iure. Secundò vt habeat talis, vnde viuat, & ſubſtentetur. Abb. c. recolentes, de ſtatu monach. num. 3.

22 Si fratres minores habeant legatum alicuius rei, quam ſecundum regulam non poſſunt poſſidere, quid debent agere?

℞. Renuntiare hæredibus, vel vendere, dare eleemoſynam, vel mutare in aliam rem, cuius vſufructu poſſunt vti. Abbas cap. recolentes, de ſtatu monachor. numero 4.

23 Quæ non poteſt monachus facere?

℞. Nō poteſt habere proprium, & ſi habeat, in morte ſepelitur in ſterquillinio. c. 2. c. cum ad monaſterium, de ſtatu monach. Secundò non poteſt eſſe aduocatus. Tertiò non poteſt eſſe procurator niſi in vtilitatem monaſterij. c. 1. de poſtulan. Quartò nō poteſt deſerere prioratum, vel adminiſtrationem ſine licentia Abbatis. c. porrecta, de confirm. vtil. vel inut. Quintò non poteſt transferri ad regulam ſtrictiorē ſine licentia, licèt poſſit petita, & non obtenta, ſed ad largiorem regulam requiritur licentia Summi Pont. ad æqualem ſaltem licentia ſui ſuperioris. c. licèt. c. non eſt, de regularibus. l. qui ſub prętextu. C. dę Sacroſanct. Eccleſ.

24 Monachus poteſt habitare ſolus?

℞. Non, neq; ambulare per vias, vt per ſocium tollatur omnis ſuſpicio malæ conuerſationis. c. 2. de ſtatu monach. & gloſ. ibi. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 1.

25 Monachus, vel religioſus vnius ordinis, poteſt eligi in Abbatem, vel Superiorem alterius ordinis?

℞. Non, niſi diſpenſatione Summi Pont. & mutatione habitus, & noua profeſſione in illo ordine. Abb. in c. quod Dei, de ſtatu monach. nu. 6.

26 Abbas poteſt diſpenſare, vt monachus proprium habeat?

℞. Non, quia abdicatio proprietatis, & cuſtodia caſtitatis, iſta ſunt annexa regulæ monachali, vt ſint de intrinſeca eius ratione. c. cum ad monaſterium de ſtatu monach.

27 Monachus poterit nę vti lineis indumentis, vel ſubuculis?

℞. Non, quia illis ſecundum eius ſtatum prohibitum eſt vti tunica linea. c. cum ad monaſterium, de ſtatu monach.

28 Monachus acquirit ſibi relicta, vel legata, & hæreditatem ſuorum maiorum?

℞. Non, ſed acquirit ſuo monaſterio. Abb. c. cum ad monaſterium, nu. 2. de ſtatu monach.

29 Si monachus adminiſtret agrum religionis, vel expendat aliquid in ſuum vſum, & vtilitatem, vel expendat in ſtudio, dicitur nè talis habere propriū?

℞. Non, ſed ſolum vſum, & hunc cum licentia ſui ſuperioris. Abb. c. cum ad monaſterium, de ſtatu monach. nu. 9.

30 Abbas poterit concedere licentiam monacho comedendi carnes?

℞. Poterit ex cauſa præcipuè ſanitatis, tàm ad recuperandam ſanitatem, quam ad præſeruandam ſalutem. Abb. c. cum, de ſtatu mon. nu. 16.

31 Si in aliquo monaſterio habeant conſuetudinem comedendi carnes, indigent nè diſpenſatione aliqua?

℞. Non; nam præſumitur per longam conſuetudinem habuiſſe legitimam diſpenſationem. Abbas capit. cum ad monaſterium, de ſtatu monachorum, num. 18.

32 Summus Pont. poterit nè diſpenſare contra votū religionis?

℞. Poterit ex magna cauſa. Abb. c. eodem de ſtatu monach. nu. 20.

33 Monialis profeſſa poterit nè contrahere matrimonium?

℞. Poterit ex Summi Pont. diſpenſatione, ſi ex hoc expectetur magna vtilitas Reſpub. Chriſtianæ, vt fit in Regibus, Principibus, & Proceribus, quando eorum ſtatus carent ſucceſſione. Abb. c. cum ad monaſt. nu. 21. de ſtatu monachorum.

34 Quibus cauſis poteſt deponi Prior, vel Abbas?

℞. Si ſit dilapidator, ſi viuat incontinenter, ſi ſit negligens. c. 2. de ſtatu monach. Abb. ibi nu. 5.

35 Quæ negligentia requiritur ad depoſitionem Abbatis, vel Superioris?

℞. Non ordinaria, ſed magna, quod relinquitur arbitrio viſitatoris, qui debet ponderare honorem Abbatis, & damnum monaſterij. Abb. c. fin. de ſtatu monach. nu. 3.

36 Correctio monachi ad quem ſpectat generaliter?

℞. Primò ad Abbatem, & in eius negligentiam, vel defectum, ad Epiſcopum. Abb. c. fin. eod. tit. nu. 1. & Conc. Trid. c. 14. ſeſſ. 25. de regularib. & monialib.

37 Pœna monachorum qualis eſſe debet?

℞. Proportionata delicto, & talis, vt alij arceantur à ſimili crimine. c. fin. de ſtatu monach.

38 Clerici ſæculares debent nè habere præbendam in monaſterio regularium?

℞. Non, neque contra; ſed quilibet habere ſuam portionem in ſuis proprijs Eccleſijs; & ſic regularia beneficia regularibus danda ſunt, ſæcularia ſæcularib. ſic diſponit Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 11. de reform. c. fin. de ſtatu monach.

39 Si Prouincialis delinquat, quis debet eum corrigere?

℞. Generalis, vel Viſitatores generales. c. fin. de ſtatu monach.

40 Si aliqua religio habeat in ſuis conſtitutionibus certas pœnas poſitas pro certis delictis, & inter eas, vt ſuperior deponatur, qui hoc, vel illud fecerit, tunc viſitator debet habere arbitrium ad moderandas iſtas pœnas?

℞. Tunc Viſitator ſolùm habet arbitrium ad iudicādum factum, & informationes; ſed non ius, & pęnas, quæ legales ſunt, & ipſe ſolus eſt executor ipſarum, vt habetur in c. fin. iſto tit.

41 In criminibus regularium debet dari parti proceſſus, & copia teſtium?

℞. Debet, & iuridicè procedi ad alias ſententias, & ſi aliter procedatur, res erit nulla, cum ibi agatur de honore alterius. Abbas cap. final. de ſtatu monach. numero 13.

42 Diſpoſitum, & præceptum monachis videtur nè diſpoſitum, & præceptum monialibus?

℞. Si ſint eiuſdem regulæ affirmatiuè, quidquid eſt diſpoſitum monachis, eſt monialibus, ſed non è contra. Abb. c. fin. eod. tit. nu. 5.

43 Canonicus regularis poteſt habere proprium?

℞. Non, imò ſi illud non reſignabit, non datur ei ſepultura Eccleſiaſtica, imò ex ea exhumatur; ſupra, de ſtatu monach.

44 Canonicus regularis poteſt nè conſtitui ad regendam Eccleſiam parochialem?

℞. Poterit, & ibi adminiſtrare ſacramenta, ſiue Eccleſia

cleſia parochialis ſit ſui ordinis, ſiue ſit ſæcularis ordinis S. Petri, tamen ſi fieri poteſt, habeat ſocium ſui ordinis. c. quod Dei, de ſtatu monach.

45 Canonicus regularis, & religioſus, vel monachus poſſunt promoueri in Epiſcopos, vel in Parochos?

℟. Poſſunt cum licentia, diſpenſatione Summi Pont. & cauſa principalis promotionis debet eſſe, vt faciat officium prædicandi Euangelium Dei. Abb. c. q Dei, de ſtatu mon. nu. 5.

46 Monachus poteſt promoueri in Epiſcopum ſine licentia ſui Abbatis?

℟. Non, & Abbas tenetur dare licentiam iuſtè petitam, alias cogetur à ſuperiore; & ſuperior dabit repugnante Abbate. Abb. c. quod Dei, de ſtatu mon. numero 12.

47 Monachus factus Epiſcopus poterit comedere carnes?

℟. Poterit. Abb. c. cum ad monaſt. de ſtatu monach. nu. 3. citans c. 3. 16. q. 1.

48 Qui Canonicus, vel Dignitas, vel Parochus, vel Prælatus poterit ſine licentia intrare religionem, & dimittere ſuum beneficium?

℟. Poterit quilibet iſtorum dimittere prælaturam, & intrare religionem ſine licentia alicuius, ſed ſolù Epiſcopus id non poteſt facere ſine licentia Summi Pontificis, cum habeat ſtatum perfectiorem, & regulam arctiorem. Abb. c. quod Dei, de ſtatu monach. num. 11.

CAPVT VI.

De Regularibus.

1 FRatres tertij Ordinis Minorum, tàm viri, quàm mulieres, qui portant habitum, & viuunt ſuis in domibus, quibus iudicibus ſubditi ſunt?

℟. Eccleſiaſticis, & ſæcularibus, tam in cauſis criminalibus, quam ciuilibus, & debent recipere ſacramenta à proprio Parocho, ſicut cæteri ſæculares. Bulla Leonis X. quæ eſt in ordine, decimaſeptima, & in ea datum eſt priuilegium, vt poſſint recipere ſacramenta, & confiteri in die Paſchatis à ſuis fratribus; cætera verò ſacramenta; ſcilicet extremam vnctionem, & matrimonium debent recipere à Parocho, qui in domum illorum debet portare viaticum.

2 Quid ſignificat eremita?

℟. Eſt nomen græcum, & ſignificat ſolitarium.

3 Quæ genera eremitarum inueniuntur?

℟. Sunt in dupplici differentia. Primi, qui habent regulam approbatam à Summo Pont. vt ſunt eremitę S. Auguſtini, & S. Hieronymi, & hi ſubditi ſunt ſuis ſuperioribus. Alij ſunt, qui viuunt pro ſua deuotione in capellis eremiticis ſine regula approbata, & hi in ſpiritualibus ſubijciuntur iudici Eccleſiaſtico, in ſæcularibus iudici ſæcular., Zabarell. q. 2. clemen. 1. de præbend.

4 Regulares tàm viri, quàm mulieres, quam regulā debent profiteri?

℟. Suæ ptrunçę inſtitutionis, & ſeruare ad vnguem tria vota, obedientiæ ſcilicet, caſtitatis, & religionis, Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 1. de regul. & monia.

5 Qui transfertur ex vna religione ad aliam, ad quid tenetur?

℟. Ad viuendum ſub obedientia Prælati illius religionis, & vacant officia, & beneficia, quæ in prima religione habebat. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 11. de refor.

6 Religioſi dimittentes habitum ad quid compelluntur?

℟. Si dimiſerunt poſt emiſſam profeſſionem, compelluntur ad illum reaſſumendum, & puniuntur pœnis ſtatutis in ſuo ordine. Abb. in c. tuæ fraternitati, nu. 4. & c. à nobis, de apoſtatis.

7 Si aliquis religioſus abſq; licentia ingrediatur religionem laxiorem, punitur nè pœna Apoſtaſiæ?

℟. Non, quia non relinquit tria vota ſubſtantialia, in quibus conſiſtit religio, & pœna Apoſtaſiæ in iure non eſt impoſita iſtis, & cum ſit grauiſſima, non eſt extendenda. Abb. c. fin. de Apoſtatis, nu. 4.

8 Poteſt nè aliquis regularis profeſſus transferri ad religionem laxiorem?

℟. Non, benè tamen ad ſtrictiorem. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 19. de reg. & monial.

9 Poteſt aliquis ſuperior dare licentiam alicui religioſo, vt occultè ferat habitum ſuæ religionis?

℟. Non. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 19. ſup. cit.

10 Regulares, qui tranſeunt ad Cartuſianum ordinē, poſſunt nè in eo obtinere aliqua beneficia?

℟. Poſſunt eſſe Priores, & Procuratores, quia eis non eſt prohibitum, per Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 11.

11 Regulares poſſunt nè ſeruire alicui Principi, Prę lato, vel vniuerſitati?

℟. Non ſine licentia ſui ſuperioris in ſcriptis, etiam prætextu lectionis, vel piæ operæ, alias ab ordinario puniuntur tanquam deſertores ſui inſtituti non pęna excommunicationis, ſed alijs pęnis. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. de reg. monial. c. 4. & Rodriguez. q. 2. & 63.

12 Generalis, vel ſuperior religionis, poteſt concedere licentiam alicui religioſo, vt tranſeat ad religionem laxiorem?

℟. Ex iuſta cauſa poterit, cum mens, & intentio Cōcil. Trid. c. 19. ſeſſ. 25. non fuerit tollere iuridicas facultates. Io. de la Cruz. de ſtatu religioſ. lib. 1. c. 7. dub. 3. Sayrus dec. 55. de regul.

13 Si aliquis monachus profeſſus ingrediatur ſtrictiorem religionem, vel laxiorem: & ante emiſſam profeſſionem reuertatur ad ſuam, debet nè iterum facere profeſſionem, vel amittere locum primæ antiquitatis?

℟. Non, & reuertitur prout primum erat, quia de licentia ſui ſuperioris licitè hoc tentauit, & eſt deciſio Rotæ 33. p. 1.

14 Aliqua mulier fundatrix alicuius monaſterij, poteſt nè ingredi monaſterium regularium?

℟. Non, imò indiget expreſſa ſummi Pont. licentia.

15 Quando poſſunt mulieres ingredi prima clauſtra monaſterij?

℟. Solùm in publicis proceſſionibus, & in clauſtris, vbi celebrantur diuina officia, ita tamen vt reputētur tanquam Eccleſiæ publicæ. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 5. de reg. & mon.

16 Quo iure prohibitum eſt regularibus, vt non poſſint alloqui cum monialibus, neque mulieribus, quæ aſſiſtunt in monaſterio educationis cauſa?

℟. Prohibitum eſt à Sacra Congregatione regul. ſub pœna priuationis vocis actiuæ, & paſſiuæ, ſed non

ſub

ſub pęna excommunicationis, quod obſeruatur in Italia, ſed non in Hiſpania, vbi hoc decretum adhuc non eſt receptum. Quaranta in ſumma Bull. verbo Monaſteria Monialium, f. 348.

17 Quibus in caſibus poſſunt Regulares alloqui Monialibus ſine pœna?

℞. Primò, Superior, qui habet curam monaſterij. Secundò, Viſitator. Tertiò, Confeſſarius extraordinarius, vel ordinarius. Quartò, qui habet expreſſam licentiam à Sacra Congregatione. Ioann. Baptiſta in ſumma priuilegiorum ordin. Mendic. tit. 20. cap. 8.

CAPVT VII.

De electione Superiorum.

1 SVperiores Regularium quomodo debent eligi?

℞. Per ſecreta ſuffragia, & non ſunt ſupplenda vota abſentium. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 6. de regul.

2 Si in aliqua religione ſit permiſſum, vt aliquis ſuperior impeditus mittat ad electionem ſubſtitutũ, hoc eſt ne ei derogatum per dictum c. 6. d. Conc. Trident.

℞. Non, ſed ſolùm data eſt forma, quomodo debeat procedere in electionibus.

3 Prouinciales, & Abbates poſſunt ſibi reſeruare caſus ſicut Epiſcopi?

℞. Poſſunt ex legitima cauſa, ſed debent ſeruare Bullam Clem. VIII. ſuper hoc editam.

CAPVT VIII.

De iuriſdictione Epiſcopi in Regulares.

1 PRiuilegia Regularium edita ante Concilium quomodo ſunt intelligenda?

℞. Omnia, quæ ſunt contraria Conc. Trid. debent ad eius terminos reduci, vt ſunt redacta per Pium IV. in Bulla edita anno 6. ſui Pontificatus, quæ incipit, in Principis Apoſtolorum.

2 Regulares in ciuilibus coram quo conuenire debent?

℞. Si degant intra clauſtrum, coram ſuo conſeruatore, ſi extra clauſtra, coram Epiſcopo. Trid. ſyn. ſeſſ. 7. c. 14. & Bulla Greg. XIII. de Conſeruatoribus, data Religioſis Italiæ.

3 Regularis, qui intra clauſtra monaſterij degit, ſi publicè deliquit, à quo debet puniri?

℞. A ſuo Superiore, ſed Epiſcopus debet præfigere tempus tali Superiori, vt eum certiorem faciat de tali punitione, & correptione, & ſi id non adimpleuerit, Epiſcopus poteſt punire errantem, & Superior priuatur officio. Trident. ſynod. ſeſſ. 25. c. 14. de Regularibus, & Monialibus.

4 Si aliquis Religioſus comprehendatur à miniſtris Epiſcopi in aliquo delicto, vel in domo alicuius mulieris ſuſpectæ, quid agendum?

℞. Epiſcopus debet eum incarcerare in ſua carcere, donec informationes capiantur, & poſtea debet remittere ad ſuum Superiorem cum proceſſu.

5 Regularis incorrigibilis poteſt emitti è monaſterio?

℞. Non, & ſi in aliqua religione hoc priuilegium ſit, non poteſt emitti habitu retento. Cardin. in Clem. 1. §. quia verò, q. 1. de ſtatu Monach.

6 Si aliquis Regularis propter aliquod delictum ſe conferat ad Curiam Romanam, quid debet agere?

℞. Adire ſuum Superiorem, & dare ei memoriale ſuæ cauſæ. Rodrig. de Regular. tom. 2. q. 2. & 63.

7 Si aliquis Religioſus ad fabricam monaſterij deputatus monaſteriũ relinquat, à quo debet puniri?

℞. Si monaſterium ſit regularis obſeruantiæ, à Superiore ſuo; gaudet enim priuilegio dato à Concil. Trid. c. 14. ſeſſ. 25. de Regul. & Monial.

8 Si aliquis Regularis, qui degit intra clauſtra monaſterij, vagatur ſine licentia ſui Superioris, à quo debet puniri?

℞. Ab Epiſcopo. Bulla Clem. VI. quæ incipit (Suſcepti muneris) & Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 4. de Regul. & Monial.

9 Religioſi, qui ad Vniuerſitatem ſtudiorum cauſa mittuntur, vbi debent habitare?

℞. In ſuis monaſterijs, alias per Ordinarium contra eos proceditur, & ab eo puniuntur. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 4. vbi ſupra.

10 Si quis Regularis vadat in itinere, & vagetur, & non portet licentiam ſui Superioris in ſcriptis, & committat aliquod delictum, à quo debet puniri?

℞. Ab Epiſcopo debet puniri de delicto, & ſi non cõmittat delictum, & non portet licentiam, debet incarceratus ad ſuum Superiorem remitti. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 4. ſup. cit.

11 Regulares poſſunt ne puniri ab Inquiſitoribus, & iudicibus Cruciatæ?

℞. Non, niſi in cauſis fidei.

12 Monaſteria, quæ in ſe ipſa habent iuriſdictionem, & alicui Congregationi non ſunt ſubiecta, intra quod tempus debent ingredi aliquã Congregationem, & habere Prouincialem, & Viſitatores generales?

℞. Intra annum à publicatione Concilij, aliàs Metropolitanus, & eo negligente, Epiſcopus antiquior debet eos cogere cenſuris, vt ingrediantur dictam Congregationem, & de hoc tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegatus. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 8. de Regul. & Monial.

13 Regulares poſſunt ne cogi ad ſeruandos dies feſtos, quos Epiſcopus iubet obſeruari?

℞. Tenentur ſeruare, & etiam cenſuras, & interdicta à Sede Apoſtolica, & Epiſcopis probata, etiamſi dicti Regulares ſint exempti. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 12. de Regular. & Monial.

14 Si Regulares, qui non dicunt officium Romanũ, concinent in Eccleſijs ſæcularium, quæ Euangelia, & Epiſtolas debent declarare?

℞. Cogi debent, vt declarent Euangelia, quæ leguntur in Eccleſijs, in quibus concinunt. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. cap. 12. cit.

15 Ex-

15 Excommunicationes, & interdicta ab Epiſcopo data contra aliquem particularem, tenentur nè regulares in ſuis Eccleſijs illa publicare?

℞. Tenentur non ſolùm interdicta generalia, ſed particularia. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 12. de reg. & mon.

16 Regulares poſſunt publicare Bullas, indulgentias, vel facere proceſſiones extra ſua clauſtra?

℞. Non abſq; expreſſa licentia Epiſcopi. Trid. ſynod. ſeſſ. 25. c. 12. cit.

17 Regulares poſſunt ne dicere Miſſas maiores, tãgere campanas ad horas antequam tangantur in Cathedrali?

℞. Poſſunt, & non tenentur in ijs expectare Eccleſiam Cathedralem, quia nullibi eſt prohibitum, excepto in die Sabbati Sãcti, quia per particulare breue, & Bullam eſt eis hoc prohibitum.

18 Poteſt Epiſcopus prohibere regularibus, ne in ſuis Eccleſijs recipiant Sacerdotes ſæculares ad celebrandas Miſſas, niſi viſis ſuis litteris comẽdatitijs?

℞. Poteſt, & debet, & regulares tenentur obedire?

19 In monaſterijs regularium debet nè eſſe lectio ſacræ ſcripturæ?

℞. Epiſcopus debet curare, vt ſi monaſterium habeat facultatem, habeat talem lectionem. Trid. ſyn. ſeſſ. 5. c. 1. verſ. in monaſterijs, de refor.

CAPVT IX.

De prædicatoribus, & Confeſſoribus Regularibus.

1 Regulares volentes prædicare in ſuis Eccleſijs, a quo debent approbari?

℞. A ſuis ſuperioribus debent examinari, & approbari, & cum dicta approbatione in ſcriptis coram Epiſcopo ſe perſonaliter debent præſentare, demonſtrare ei dictam licentiam, & ab eo benedictionem petere. Trid. ſyn. ſeſſ. 5. c. 2. §. regulares verò, de reformation.

2 Epiſcopo contradicente poterit aliquis regularis in Eccleſia ſui ordinis cum licentia ſui ſuperioris prędicare?

℞. Non, neq; Epiſcopus tenetur reddere cauſam, ſeu rationem ſuæ contradictionis; ſufficit enim, quod oues, ad quas fit ſermo, ſint propriæ Epiſcoporum, & non ſunt ſubditæ dictis regularibus, & ſic Epiſcopus debet eas paſcere modo ſuo. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 4. & ſeſſ. 5. c. 2. de refor. ſuper quibus ita declaratum eſt ab Illuſtriſſimis Cardinalibus.

3 Regulares volentes prædicare extra ſuas Eccleſias a quo debent examinari?

℞. Ab Epiſcopo, & etiam approbari, licentiamq; habere in ſcriptis. ratio eſt, quia Trid. ſyn. c. 2. ſeſſ. 5. in §. in Eccleſijs verò vltra licentiam, & approbationem ſuorum ſuperiorum ſpecialiter petit licentiam ab Epiſcopo in ſcriptis, quæ licentia ſine præuio examine dari non poteſt. Stephan. Quaranta, verb. prędicator. fol. 398. & affert Bullam Leonis X. quæ incipit (ſupernæ, & infra) quæ expreſſè præcipit dictum examen.

4 Quæ differentia eſt inter dare benedictionem, & concedere licentiam?

℞. Dare benedictionem eſt ſolum dare conſenſum, & aſſenſum approbationi factæ à ſuperioribus regularium; dare verò licentiam, eſt illum ex certa ſcientia approbare, & eum ſuo in loco deputare, vt prædicet ſuis ouibus, & in ſua Eccleſia, & ideò non ſine magno Concilio ſacra Trid. ſyn. ad prædicandũ in ſuis Eccleſijs, dicit, vt ſufficiat regularibus habere benedictionem ſolam ab Epiſcopo, & ad prædicandum in Eccleſijs, quæ ſui ordinis non ſunt, dicit eſſe neceſſariam expreſſam Epiſcopi licentiã in ſcriptis.

5 Poterit Epiſcopus abſque examine dare licentiam alicui religioſo docto Cathedratico, vel Prouinciali, de quo, Epiſcopo conſtat eſſe doctum, & ſufficientẽ ad prædicandum, vel doctori ſæculari legenti publicè, vel notoriè docto?

℞. Licèt diuerſæ ſint opiniones, dato caſu, quòd Epiſcopus concedat talem licentiam, mihi videtur non benefacere. Primò, quia non obſeruat formam Concilij, neq; declarationes Illuſtriſſimorum Cardinaliũ præcipientes dictum examen. Secundò, quia non imitatur Summum Pont. qui licèt quotidie eligat in Epiſcopos viros doctos, Auditores Rotæ, Magiſtros ſacri Palatij, tamen eos examinat ante confirmationem Epiſcopatus ſicut cæteros. Tertiò, vt non detur occaſio, vt alius, qui non ſit tàm doctus petat approbari ſine examine, & detur cauſa erroris, & ideò rarò vel nunquam faciendum eſt ab Epiſcopo, vt omnia patent, ex Conc. Trid. ſeſſ. 5. c. 2. & ſeſſ. 24. c. 4. de ref.

6 Quis debet punire exemptos, qui prædicant ſine benedictione Epiſcopi, aut ipſo contradicente in ſuis proprijs Eccleſijs, vel dicunt, quòd ſufficit eam petere, etiam ſi eam non obtineant, vel prædicant in alienis Eccleſijs abſq; expreſſa licentia Epi in ſcriptis?

℞. Epiſcopus habet plenariam facultatem circa dictas perſonas, & poteſt in eas liberè omnem exercere iuriſdictionem, ſicuti ſi eſſent clerici ſæculares, vt habetur in Bulla Gregor. XV. edita 9. Februarij, anno 1623. & ſeſſ. 5. c. 2. Conc. Trid. de refor.

7 Quis debet corrigere Prædicatores, etiam ſi ſint regulares?

℞. Cum diſtinctione, ſi error non ſit contra fidem, Epiſcopus, quia eſt error contra ſuas oues; ſi verò ſit contra fidem, Inquiſitores hæreticæ prauitatis per particularia priuilegia, ſimul cum ordinario illius diœceſis; etiam ſi delinquens fuerit religioſus cuiuſcumque religionis etiam exemptæ. Trid. ſyn. ſeſſ. 5. c. 2. de reformat.

8 Prædicatores poſſunt petere temporalia pro ſua ſubſtentatione?

℞. Poſſunt cum moderatione, quia dignus eſt operarius mercede ſua, & de iure nemo cogitur gratis ſeruire, etiam ſi habeat, vnde aliunde viuere poſſit. Ab. in c. cum ex officij, de præſcriptionibus. nu. 7.

9 Si in aliqua ciuitate ſit conſuetudo, vt in Eccleſia regularium populus audiat prædicationes, poterit Epiſcopus cogere tales regulares, vt admittant aliũ Prædicatorem ſæcularem, vel alterius ordinis?

℞. Poterit, ſed in æqualitate præferendus erit prædicator ſui ordinis, vide capitulum de prædicatoribus, vbi dictum eſt, quibus in caſibus poteſt hoc contingere.

10 Regulares ad audiendas confeſſiones, à quo debẽt examinari?

℞. Ab

℞. Ab Epiſcopo,& debent habere licentiam in ſcriptis,quæ gratis dari debet,ſed ſi talis religioſus habeat beneficium curatum,tunc nō indiget alio examine, quia ad dictum beneficium iam fuit examinatus, & approbatus.Trid.ſyn.ſeſſ.23.c.15. de refor.

11 Epiſcopus poterit ſine examine dare licentiam alicui regulari, vt audiat confeſſiones ſæcularium?

℞. Poterit,ſi ſibi aliàs ſit cognitus,& experiētia certò ſciat talem eſſe idoneum,ſed rarò debet id facere, ne detur alijs occaſio petendi ſimilia, qui non habēt tantam ſufficientiam.

12 Poterit Epiſcopus tollere licentiam confitendi alicui regulari,etiam ſi fuerit approbatus à ſuo anteceſſore,vel ab ipſo?

℞. Poterit,& non tenetur alicui reddere cauſam,cum oues ſint ipſius proprij Epiſcopi,& non regularium, & notanda ſunt verba Conc.ſeſſ.23. c.15. vbi dicit, quod talis licentia detur ab Epiſcopis per examen, ſi illis videbitur eſſe neceſſarium,vbi non imponit Epiſcopo neceſſitatem talem licentiandi,ſed relinquit libertatem dandi,vel non dandi, & in ijs, quæ ſunt merę libertatis,nullus tenetur,& ſic cenſuit congregatio Illuſtriſſimorum Cardinalium.

13 Ad audiendas confeſſiones ſuorum regularium à quo debent examinari?

℞. Sufficit, vt examinētur à ſuis ſuperioribus, ſednō poſſunt audire confeſſiones famulorum ſęcularium, qui ſeruiunt monaſterijs pro ſua mercede, quia illi ſunt de foro Epiſcopi,niſi aliunde priuilegiū habeāt.

14 Epiſcopus debet examinare, & approbare confeſſores monialium, quæ ſibi non ſunt ſubditæ, ſed regularibus?

℞. Sufficit,vt à ſuis ſuperioribus approbentur. Trid. ſyn.ſeſſ.25.c.10.de reg.

15 Regularis ſemel approbatus ab examinatoribus Epiſcopi debet nè iterum ab eodem Epo examinari?

℞. Non,niſi adueniente noua cauſa,vel veniente nouo Epiſcopo.

16 Regulares poſſunt abſoluere à caſibus reſeruatis Epiſcopo ratione priuilegiorum conceſſorum ante Conc.Trid.?

℞. Non,ſed ſi priuilegia confirmata poſt Concilium ſunt,erunt valida.Trid.ſyn.ſeſſ.14.c.7. de caſuum reſeruatione.

17 Regulares poſsūt abſoluere à caſib.Epo reſeruatis?

℞. Solùm ſuos regulares,monachos,& moniales, ſuper quibus habent iuriſdictionem.

18 In quibus caſibus poteſt contingere, vt populus audire poſſit cōcionem in aliqua Eccleſia regulariū, & non in ſua parochia?

℞. In duobus caſibus.Primò, ſi populus ſit numeroſus,& parochia non ſit ædificata, vel ſtricta, & ideò eligat aliquam Eccleſiam capacem regularium, in qua Prædicator, qui debebat prædicare in ſua propria parochia,faciat concionem.Secundò, ſi dicti regulares habeant Eccleſiam parochialem pro ſua propria Eccleſia,& ibi cantent horas,& officia diuina, vel habeant beneficium curatum, & per ſe ipſos curam animarum exerceant;verùm hæc omnia intelligenda ſunt extra priuilegium.

CAPVT X.

De modo ædificandi Eccleſias à Regularibus.

1 CVm qua licentia debent erigi in aliqua ciuitate,vel diçceſi monaſteria de nouo?

℞. Cum licentia Epiſcopi illius diçceſis,& nullo modo ſine illa. Trid.ſyn.ſeſſ.25.c.3.circa fi.de reg.

2 Epiſcopus poteſt concedere, & donare Eccleſias eremiticas,& ſanctuaria regularibus,& religioſis?

℞. Poteſt ſine præiudicio poſſidentis,non ſolū in ſua diçceſi,ſed etiam in locis exemptis,dummodo ſint intra ambitum ſuæ diçceſis. Abb.in c. Apoſtolicæ, de donat.n.3.& in c.cum veniſſent.nu.2.de reſt. ſpol.

3 Epiſcopus poteſt concedere has Eccleſias religioſis ſine conſenſu ſui capituli?

℞. Non,etiam ſi Eccleſiæ ſint in locis diœceſis,& capitulum in ciuitate, quia ſapit ſpeciem alienationis. Abb.in c.paſtoralis,de donat. nu.5.

4 Si Epiſcopus conceſſit Eccleſias regularib. & habeat aliquos fructus in ea, & de eis non faciat mentionem in conceſſione, poterit poſtea Epiſcopus recipere ipſos fructus,ſicut antea?

℞. Non,quia videtur eos vniſſe,& donaſſe; ratio eſt, quia Eccleſia,& fructus pro eadem re reputantur, & acceſſorium ſequitur naturam pricipalioris; ideò dictę conceſſiones,& ſcripturę debent fieri ab Epiſcopis magna cū cautela,reſeruādo ſemper ſibi, & ſucceſſoribus viſitationem fructus,iuriſdictionē,& alia, quę ſeruari poſsūt.Ab.in c.paſt.de don.nu.8.& 1.

5 Si Epiſcopus concedat regularibus Eccleſiā iuris patronatus cū cōſenſu patroni,vel ad eius petitionē, & non fiat mentio;neq;conditio in ſcriptura de iure patronatus,poterit ne amplius vendicare ſibi ius patronatus patronus?

℞. Non,quia videtur donaſſe tale ius patronatus per ſuum conſenſum dictis religioſis,& hoc diſponitur in fauorem religionis,quæ in cauſa iuris nimis fauorabilis eſt,tex.in c.paſtoralis,de donat.& ibi Abb.nu.2.

6 Quid debet Epiſcopus obſeruare ad dandam licētiam,vt monaſterium,vel Eccleſia de nouo ædificetur in ſua diçceſi?

℞. Poſt petitionem religioſorum volentium intrare in ſcriptis mandatam, vel fundatoris volentis ædificare tale monaſterium,Epiſcopus debet vocare, & citare per publica edicta Priores, & Procuratores monaſteriorum,quæ antea ſunt fundata,Parochum, Archipresbyterum,& Clerum, Prætores,Gubernatores,Iuratos,laicos gubernantes ciuitatem,vbi talis fundatio eſt facienda, & omnes alios ſæculares, & Eccleſiaſticos tàm dicti loci, quàm circumuicinorū locorum,quorum intereſt,vel intereſſe poterit,& cū omnibus ijs habere vnum,vel plura concilia,& ante eos legere petitionem religioſorum de nouo intrantium, vel fundatoris. Bulla Clementis VIII. edita vigeſimatertia Iunij 1603. quæ incipit, quoniam.

7 Quid debet tractare Epiſcopus in dicto concilio

cum dictis vocatis, qui comparuerint?

℞. Primò, ſi dicti fratres ſint docti, ſancti, & bonæ ædificationis. Secundò, ſi in dicta ciuitate eſt penuria, vel paucitas Religioſorum ſecundum eius amplitudinem. Tertiò, fructum, & vtilitatem, quam dicti Regulares de nouo intrantes poſſunt facere in ſuis prædicationibus, & confeſſionibus. Quartò, ſi dicti Regulares poſſunt commodè ſubſtentari ſine aliorum detrimento, eleemoſynis, vel redditibus datis à fundatore. Quintò, an fundator habeat facultatem ad ædificandum tale monaſterium, & ad id poſtea reparandum, & gubernandum. Sextò, an ornamenta, & ſubiugalia Eccleſiæ dentur de præſenti à fundatore, vel de futuro. Septimò, quæ cautio, & ſecuritas datur de omnibus ijs articulis, & de ſingulis eorum à fundatore, vel à dictis Regularibus de nouo volentibus fundare, & ijs ſolemniter, & in ſcriptis redactis, Epiſcopus ſecundùm eorum rationes debet negotium ad finem perducere, vt habetur in dicta Bulla Clementis VIII. & Bulla Gregorij XV. edita anno 1621. Auguſti die 18. vbi omnia hæc explicantur, quæ fuit recepta, & executoriata in Regno Siciliæ die 18. Februarij anno 1622. & ſic inuiolabiliter obſeruari debet.

8 Epiſcopus facto d. Concilio tenetur neceſſariò ſequi ſuffragia oīum aſſiſtentium, vel maioris partis?

℞. Epiſcopus ſolùm tenetur redigere in ſcriptis ea, quæ ab vnoquoq; proferuntur, & dare terminū vnicuiq; ad id probandū, ſed poſtea ipſe ſolus poterit dare, vel negare licentiam ædificandi abſque dependentia alicuius; d. Bulla Clem. VIII.

9 Quæ cauſę ſunt ſufficientes, vt Epiſcopus tuta cōſcientia poſſit dare licentiam Regularibus ędificādi de nouo monaſterium in aliquo loco ſuæ diœceſis?

℞. Auditis, & penſatis omnibus incommodis, & vtilitatibus dictis, & prolatis ab ijs, qui aſſiſterunt in Concilio, tria ſunt maximè conſideranda ab Epiſcopo, & Capitulo. Primò, ſi commodè poſſint ſubſtētari, & dotatio ſit ſufficiens. Secundò, ſi in illa diœceſi, vel ciuitate ſunt pauca, vel nulla monaſteria. Tertiò debet ponderari fructus, qui ſparatur ex exēplo, concionibus, & confeſſoribus dictorum Religioſorum. Abb. in c. Paſtoralis, de priuileg. & exceſſ. priuilegiat. n. 6.

10 Si aliquis eorum, qui aſtiterunt in Concilio, appellauerit pro ſuo damno à licentia data ab Epiſcopo, quid debet Epiſcopus agere?

℞. Suſpendere executionem, & introitum Religioſorum de nouo venientium, & remittere Sum. Pontif. omnia, quæ in tali Concilio dicta, & probata fuerūt & expectare, vt Sum. Pont. in eadem cauſa pronuntiet, vt habetur in d. Bull. Clem. VIII. vbi datur forma Epiſcopis, quomodo debent vti facultate ſibi tradita à Trid. ſyn. in c. 3. ſeſſ. 25. de Reg.

11 Si d. Regulares de nouo intrantes ijs non ſeruatis, imò ſpretis abſq; licentia Epiſcopi per vim, vel nocte ponant cāpanam, & ſanctiſſimum Euchariſtiæ Sacramentum in aliqua Eccleſia, vel Oratorio, quid erit agendum?

℞. Epiſcopus inuocato auxilio brachij ſæcularis, ſi opus fuerit, debet intrepidè iubere, vt S. Sacramentum cum debita reuerentia cōſumatur, & d. Regulares excommunicare, & incarcerare, & cum ſuis miniſtris ligatos mittere ad ſuos Superiores, vt illos mulctent, & corrigant, & certiorem faciant Epiſcopum de pœnitentia, & pœna illis data. d. Bull. Clement. VIII. dans formam in d. c. 3. ſeſſ. 25.

12 Epiſcopus quomodo poteſt dare licentiam, vt aliquis ædificet Eccleſiam Regularium?

℞. Epiſcopus non poteſt dare licentiam, vt quis ędificet monaſterium, conuētum, domum, vel ſocietatem Religioſorū Regulariū, vel aliarum perſonarū, niſi cum tali dotatione, & portione perpetua, cum qua commodè poſſint ſubſtētari duodecim fratres, alioquin monaſteria, & loca huiuſmodi, quæ recipiantur ab anno 1625. in poſterum, in quibus duodecim Religioſi ſubſtentari non poſſint, & actu non habitauerint, ſunt ſubiecta correctioni, viſitationi, ac omnimodæ iuriſdictioni Ordinarij loci illius, in quo tale monaſterium ſitum eſt, per decretum editū à ſanctiſſ. D. Papa Vrbano VIII. die 21. Iunij 1625. & hoc intelligitur intra fines Italię, & Inſular. adiacentium, & nō extēditur ad Hiſpaniam, & Germaniā, nec vltra montes, vt in ipſo decreto declaratur.

13 Prouinciales, & Generales, quid tenentur a gere ex mandato, & decreto Vrbani VIII. ad reformanda Monaſteria, & domus?

℞. Tenentur, aſſumptis ſibi duobus, vel tribus Regularibus ſuæ Religionis, viſitare omnia monaſteria, & ſcribere fideliter numerum Religioſorum, redditus, & prouentus, eleemoſynas, bona mobilia, & hęc omnia portare ad ſuum Capitulum generale, vbi diligenter tractetur de numero Religioſorum, qui in illo conuentu commodè ſubſtentari poſſint, & hæc omnia mittere in ſcriptis ad ſacram Congregationem interpretum ſacri Conc. Trident. poſt annum à primo Capitulo generali ſub pęna priuationis omnium officiorum, & vocis actiuæ, & paſſiuę, & alijs pęnis, vt ibi iudicetur, & ordinetur, qui numerus Religioſorum debeat habitare in quolibet conuentu, & diſponantur omnia neceſſaria ad regularem diſciplinam, vt in d. decreto Vrbani VIII. habetur.

12 Omnia priuilegia Regularium tàm ſuper ædificatione Eccleſiarum, quàm ſuper alijs rebus edita ante Concilium, quomodo ſunt intelligenda?

℞. Omnia, quæ ſunt contraria Conc. Trid. ad eius terminos reduci debent, ſicut redacta ſunt per Pium IV. in Conſtitut. Principis Apoſtolorum, edita anno 6. ſui Pontif.

CAPVT XI.

De Beneficijs Regularibus vnitis.

1 Beneficia curata, & Eccleſiæ Parochiales poſſunt ne vniri Regularibus, & monaſterijs?

℞. Poſſunt, & Sacramenta adminiſtrari per dictos Regulares, quia ex diſpenſatione Apoſtolica ſunt capaces faciendi officium Parochorum, ſicut alij Clerici. Abb. de ſtatu Monachor. per plura capita.

2 In beneficijs curatis Regularib. vnitis, ſi per Regulares ſeruiatur Eccleſiæ, quid debet Epūs facere?

℞. Debet examinare, & approbare Regularem, qui

qui facit officium Parochi, & illo amoto, alium de nouo venientem, quia talis eſt ſubditus Epiſcopo in ijs, quæ ad animarum curam pertinent, & facere, vt non habitet ſolus. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 15. de refor. & 25. c. 11. de reg.

3 Baptiſterium poteſt eſſe in monaſterio?

℞. Non. c. pridem. 18. q. 2.

4 Si monaſterium iunctum ſit cum aliqua Eccleſia parochiali, & in dicta Eccleſia regulares decantent officia diuina, & faciant officium Parochi, poſſunt nè ad libitū ſuperioris ſui adminiſtrare ſacramēta?

℞. Non, ſed in tali caſu ſuperior monaſterij deputabit Epiſcopo duos, vel tres regulares, & cum examine, & approbatione epiſcopi tales poſſunt facere officium Parochi, quia in hoc pendent à volūtate Epi.

5 In Eccleſijs parochialib. vnitis monaſterijs, Epus poterit ponere Vicarium perpetuum, vel tēporalē?

℞. Si vnio beneficij curati facta ſit cum conditione, & priuilegio, vt tali beneficio ſeruiatur per vnum à regularibus, non poterit deputare Vicarium: ſi verò vnio non habeat hanc conditionem, tunc Epiſcopus virtute decreti Conc. Trid. ſeſſ. 7. c. 8. poterit deputare Vicarium cum congrua aſſignatione, & cum examine coram ſynodalibus, vt habetur in Bulla Pij Quinti de Vicarijs perpetuis.

6 Si aliquis religioſus ſeruiat alicui Eccleſiæ parochiali, quomodo tenebit dicere Miſſam, & cantare horas?

℞. In hoc debet conformari cum populo, in reliquis verò cum ſua religione. Vgol. de offic. & poteſt. Epiſcop. c. 2. §. 2. nu. 4.

7 In Eccleſijs parochialibus vnitis monaſterijs, in quibus vicaria perpetua erecta eſt ab Epiſcopo, onera omnia pertinent ad monaſterium, vel ad Vicariū?

℞. Cū diſtinctione; onera ſpiritualia, vt confeſſiones, adminiſtratio Sacramentorum, prædicationes, doctrina Chriſtiana ad vicariū; onera verò tēporalia, vt reædificatio Eccleſiæ, prouiſio paramentorum, cera, oleum, ad conuentum; ratio eſt, quia monaſterium percipit omnes fructus; Vicarius verò ſolùm ſuā cōgruam ſuſtentationem, vt habetur in Bulla Pij V. de Vicarijs perpetuis. in ordin. 46.

8 In Eccleſijs regularium exemptis, vbi ſunt clerici ſæculares adminiſtrantes Sacramenta, tales à quo debent approbari, & viſitari?

℞. Ab Epiſcopo, quia ſunt eius ſubditi, & adminiſtrāt Sacramēta ſuis ouibus, excepto monaſterio Cluniacenſi, & alijs, videlicet ordinum militarium, in quib. Abbates, & Superiores habent iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, & ſubditos in ſpiritualibus ſibi ſubiectos. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 11. de reg. & mon.

9 Vniones perpetuæ beneficiorum monaſterijs alterius diœceſis factæ ſunt nè prohibitæ?

℞. Sunt prohibitæ, & ſemper vnio facienda erit monaſterio de aliquo beneficio in propria diœceſi, ſed in ijs omnibus Bullæ Apoſtolicæ ſunt. Trid. ſyn. ſeſſ. 14. c. 9. de refor.

10 Beneficia regularia, quæ ante Conc. Trid. conſueuerunt conferri ſæcularibus, vt prioratus, & alia, poſſunt nè poſt concilium eiſdem ſæcularibus cōferri?

℞. Poſſunt conferri ſæcularibus propter magnā beneficiorum dignitatem, & quantitatem, & propter dignitatem Regum, & patronorum, qui præſentant d. beneficia, ſed tales ſæculares ſic præſentati debent ſuſcipere habitum, & emittere profeſſionem in tali religione; ita. n. eſt in conſuetudine.

CAPVT XII.

De ſepultura mortuorum in Eccleſijs Regularium.

1 Regulares quibus modis poſſunt obtinere Eccleſias?

℞. Quinq; modis. Primò quoad ius patronatus dūtaxat, vt ſi à fundatore ædificetur aliqua Eccleſia, & inter alios patronos nominetur Abbas talis monaſterij, ſeù quoad collationem, ſeu inſtitutionem tituli alicuius beneficij, vel capellaniæ. Secundò quoad inſtitutionem authorizabilem, vel viſitationem alicuius Eccleſiæ, vel operę piæ ſimiliter ab aliquo teſtatore ſibi commiſſæ. Tertiò quoad temporalia dumtaxat, vt ad recipiendos fructus in aliqua Eccleſia ſæculari ſibi perpetuò aſſignatos. Quartò quoad regimen, vt ſint parochi alicuius Eccleſiæ. Quintò ſi habeant ipſi Eccleſias ſuas regulares, & monaſteriū ibi ſimul. Abb. in tit. de iure patron.

2 Poteſt quilibet ſibi eligere ſepulturam in Eccleſia, vel ſæculari, vel regulari?

℞. Poteſt per teſtamentum, vel alio modo fabricare ſepulchrum, & ſepulturam ſibi eligere in Eccleſia, clauſtro, capitulo, ſacriſtia regularium, vel in Eccleſia ſæculari. c. 1. & c. cum quis, de ſepult. lib. 6.

3 Quis debet ſepelire mortuos, & facere officium Presbyteri in proceſſione defuncti?

℞. Proprius parochus illius defuncti, vel alter clericus de licentia parochi: ratio eſt, quia Parochus proprius, qui eum ſacramentauit, habet iuriſdictionem in illum defūctum vſq; ad vltimam benedictionem, & reſponſorium, quod cantatur pro defuncto, & talis actus eſt iuriſdictionis, & ſic non poteſt ſeparari à Parocho ſine eius licentia. clem. dudum. de ſepult. & c. ex parte, eod. tit.

4 Quando quis iubet ſepeliri in aliquo monaſterio extra ſuam parochiam, quid debent facere religioſi illius monaſterij, & parochus illius defuncti?

℞. Parochus defuncti debet dicere mortuo vltimum reſponſorium in domo ſua, & illum aſſociare vſq; ad portam Eccleſię talis monaſterij, & facta benedictione mortuum tradere regularibus, vt intra ſuam Eccleſiam eum ſepeliant, nam vſque ad portas Eccleſiæ durat iuriſdictio parochi. c. 1. de ſepult. c. licet eodem lib. 6. & c. is, qui, eod. tit.

5 Cum aliquis ſepelitur in Eccleſia regularium, poſſunt regulares ingredi parochiam alienam cum cruce, & inuito parocho abſq; cruce parochiæ ſepelire talem mortuum?

℞. Licèt aliquando de hac re aliquæ fuerint ortæ quæſtiones, tamen hodie hanc difficultatem ſuſtulit congregatio Illuſtriſſimorum Cardinalium interpretum Concil. Trid. ordinantium, vt dicti regulares, neque prætextu conſuetudinis immemorabilis, neque priuilegiorum maris magni non intrent parochiam alienam proceſſionaliter cum cruce ad deferenda corpora defunctorum, niſi vocato proprio defuncti parocho, & eo præſente, & licentiam conce-

concedente.Stefan.Quaranta in ſum.Bull.verb.priuilegia regularium,vbi refert hoc decretum.

6 Priuilegium Bonifacij VIII. datum inregularibus, ſcilicet quòd habeant liberam ſepulturam in ſuis Eccleſijs,quomodo eſt intelligendum, & executioni mandandum?

℟. Eſt intelligendum taliter, quòd regulares poſſint cum ſua cruce ire proceſſionaliter ad domũ defũcti, vel ad aliquam Eccleſiam,ſi defunctus ibi ſit depoſitatus,& ibi decantare defuncto officium, & eum aſſociare, & portare vſque ad ſuum monaſterium, & Eccleſiam ſimul cum cruce parochiali, & Parocho defuncti, vt expreſsè habetur in d. Bulla Bonifacij VIII.& in declar.Illuſtriſs.Cardinalium ſupra allegata,& in iſto caſu crux parochialis precedere debet omnibus tanquam proprium defuncti vexillum, & hoc ſeruatur in ſepultura Regum, & Principum, & ego vidi in Hiſpania in regali monaſterio S.Laurentij proceſſionem Philippi potentiſſimi Regis II.mortui,& erat præſens D. Garſias de Loayſa Archiepiſcopus Toletanus,qui faciebat officium,& in ea Parochus parochiæ oppidi(de el Eſcurial)cum ſua cruce,& proceſſio ambulauit per clauſtrum, & atrium regium dicti monaſterij,vſq;ad portam Eccleſiæ,vbi Parochus cum ſua cruce reuerſus fuit, & diſtat Eccleſia parochialis à monaſterio per duo milliaria,vel circa.

7 Si aliquis ſepeliatur in aliquo monaſterio, & hæredes defuncti, vel regulares monaſterij dicant Parocho,vt cum ſua cruce accedat ad eius ſepulturam, & ipſe nolit venire,quid agendum?

℟. Tunc facta requiſitione in ſcriptis coram Notario, vel teſtibus liberè poſſunt regulares intrare proceſſionaliter in alienam parochiam cum cruce,& ſepelire talem defunctum,ratio eſt,quia iam impleuerũt conditionem poſitam in declaratione Illuſtriſs. Cardinalium ſuper Bulla Bonifacij VIII.& quilibet vtẽs Iure ſuo nulli facit iniuriam,præcipuè cum talis caſus iam ſit extremæ neceſſitatis,ſed hoc rarò,vel nũquam poteſt contingere,quia parochi ſemper defendunt acerrimè iuriſdictionem.

8 Si regulares aliquando petant licentiam à Parocho,vt ipſi ſoli poſſint ſepelire defunctum abſq; cruce parochiæ ſolutis iuribus Parochi, tunc poterunt liberè ſepelire talem defunctum?

℟. In iſto caſu liberè poſſunt ingredi proceſſionaliter,& portare defunctum ad ſuam Eccleſiam, quia licentia,& conſenſus parochi eos liberat à quacumque pena,ſed parochus id debet facere rarò, & dare licentiam in ſcriptis pro illa vice,& pro illa cauſa,reſeruando ius parochiæ illius ſibi: & in dicta declaratione cauetur,quòd de parochi licentia id fieri poſſit.

9. Regulares parochi poſſunt petere,vel accipere aliquid pro ſepeliendis mortuis?

℟. Nihil,cum ſit officium charitatiuum, niſi ſit conſuetudo accipiendi aliquid pro labore, vel pro cera, vel apertione ſepulturæ;tunc.n.talis conſuetudo eſt ſeruanda,ſed non cum pauperibus,qui ſemper gratis ſepeliendi ſunt.Abb.in c.abolendæ, de ſepult.n.6.ad Apoſtolicam de ſimonia.

10 Quando quis eligit ſepulturam in aliquo monaſterio, vel in aliena parochia, quid debet percipere proprius parochus?

℟. Quartam funeralem,quæ ei de Iure debetur, quia defunctus eſt propria eius ouis,& ipſe cum ſacramẽtauit,& dedit extremã vnctionẽ,& pauit à die Natiuitatis vſq;ad vltimũ diẽ,ideò de Iure debetur quarta funeralis Cathedralibus,vel parochis.Trid.ſy.ſeſſ. 25.c.13.de refor. & clem.dudum.de ſepult.§. verùm ne parochialis,& ibi Gloſ.

11 Quę eſt quarta funeralis,quę dari debet parocho?

℟. Quarta pars candelarum, quæ ad pompam deferuntur.Trid.ſyn.ſeſſ.25.c.13.de refor.

12 Si talis quarta funeralis ex conſuetudine in aliqua Eccleſ. intelligat eſſe tertia pars,vel medietas funeraliũ,dẽt ne poſt Conc.Trid.ſeruari talis cõſuetudo?

℟. Talis conſuetudo ſeruanda eſt in fauorem Eccleſiæ,præcipuè ſi fuerit immemorabilis,& executioni mandata ante concilium,vel poſt, vt tenet Bal.cõſ. 70.quẽ refert,& ſequitur.Tuſc.lit.Q.cõcl. 23. & 30.

13 Si aliquod monaſterium,vel hoſpitale habebat priuilegium percipiendi talem quartam funeraliũ, poterit ne hodie illo vti?

℟. Non,quia talia priuilegia reuocata fuerũt p Cõc. Trid.etiam ſi ſint contenta in mari magno,vt habetur in Trid.ſyn.ſeſſ.25.c.13.& ſic declarauerunt ſæpè ſæpius Illuſtriſs.Cardinales congr.concilij.

14 Quę monaſteria,& priuilegia excipiuntur ab hac reuocatione generali?

℟. Excipiuntur omnia illa monaſteria, quę per quadraginta annos ante publicationem Concilij cũ priuilegio Apoſtolico accipiebant dictam quartam funeralem.

15 Si lis oriatur hodie ſuper dicta quarta funerali inter monaſteriũ,& parochũ, cui incubit onus pbãdi?

℟. Monaſteriũ debet probare eſſe in poſſeſſione percipiẽdi dictam quartam funeralem per quadraginta annos ante publicationem concilij vſq;ad diem præſentem,quia tunc tale priuilegium non eſt reuocatũ per Conc.Trid.Parochus autem,cum habeat de Iure ſuam intentionem fundatam,nihil tenetur probare ad percipiendam dictam quartam funeralem,quia ei debetur ad ſuã ſubſtẽtationẽ,ſicut debẽtur decimę.c. cum homines,de decimis,c.4 ad Apoſtolicę.& ibi gl. eod.tit. Trid.ſyn.ſeſſ.25.c.13.

16 Ad percipiendam dictam quartam funeralẽ, ſufficit,vt aliquod monaſterium probet ſe eſſe in poſſeſſione per tres,vel quatuor actus percipiendi dictam quartam funeralem?

℟. Cum ſimus in lege prohibitiua,& in decreto expreſſo Cõc.Trid.ſeſſ.25.c.13. irritãte oĩa priuilegia regulariũ ſuper dicta quarta funeralium,& in decreto iubente,vt detur Eccleſijs,vel parochis monaſterium, neceſſariò debet probare omnia contenta in anteriori interrogatione,alias ſuccumbet.

CAPVT XIII.

De bonis Regularium.

1 QVæ monaſteria poſſunt poſſidere bona immobilia?

℟. Omnia,quibus non eſt prohibitum in ſua inſtitutione,vt fratres minores S.Franciſci, & Capuccini, qui per ſuam inſtitutionem nulla bona poſſunt poſſidere. Trid.ſyn.ſeſſ.25.c.3.de regularib.

2 Si

2 Si fratribus Capuccinis, vel minoribus S. Franciſci fuerit relictum in teſtamento legatum aliquorũ bonorum immobilium, quid debent agere?

℟. Debent renunciare tale legatum, quia ſunt incapaces, vel illud vendere, & pretium dare pauperibus. Bulla Pij V. de regularibus.

3 Si in aliquo monaſterio hominum, vel mulierum, qui ſub arctiori regula viuunt, de ſuo inſtituto non liceat habere bona ſtabilia, poſſunt ne poſt Cõc. Trid. bona licitè habere?

℟. Non, quia tales excipiũtur in Conc. & relinquũtur in ſuo inſtituto primo. Trid. ſy. ſeſſ. 25. c. 2. & 3. de reg.

4 Si monachus fugiat à monaſterio, & ſua induſtria acquirat plura bona, cui debent adiudicari, ſuis hæredibus in teſtamento relictis; an monaſterio?

℟. Monaſterio, quia quidquid monachus acquirit, acquirit monaſterio. c. quod à te, de clericis coniugat. & Ab. ibi nu. 6.

5 Bona mobilia, quæ acquirunt regulares, poſſunt ea poſſidere tanquam propria, & alienare?

℟. Non, ſed ſtatim debent ea tradere ſuperioribus, vt conuentui incorporentur, Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 2. de reg.

6 Superiores poſſunt dare bona ſtabilia alicui religioſo, vt ea poſſideat, & recipiat vſumfructum?

℟. Non, ſed ſolùm mobilia, & id ſolum ad vſum. Trident. ſyn. ſeſſ. 25. c. 2. de reg.

7 Quam pęnam incurrit, qui contrarium facit?

℟. Biennio actiua, & paſſiua voce priuatur. Trid. ſy. ſeſſ. 25. c. 2. de reg.

CAPVT XIV.

De Ordine à Regularibus ſuſcipiendo.

1 QVis dicitur proprius diœceſanus regularium?

℟. Epiſcopus proximior monaſterio, & non diœceſi, & hoc propter vtilitatem regulariũ, ſed hoc debet intelligi in monaſterijs nullius diœceſis, ſed in monaſterijs ſitis intra diœceſim alicuius Epiſcopi, Epiſcopus diœceſanus erit ordinarius regularium talis monaſterij, & illos poterit ordinare. Bul. Clem. VIII. dat. Romæ 15. die Martij 1596.

2 Abbates Sancti Benedicti habentes mitrã, & baculum, & poteſtatem conferendi ordines minores, poſſunt illos conferre regularibus alterius religionis, vel clericis ſæcularibus alterius diœceſis?

℟. Poſſunt, ſi habeant dimiſſorias ſuorum ſuperiorũ. Vaſquez 3. p. to. 3. diſput. 243. nu. 33. Azor. par. 2. lib. 3. c. 48. q. 15. Quaranta verb. ordo. §. Abbatibus.

3 Epiſcopus quod ſcrutinium tenetur facere cum regularibus, vt eos ordinet?

℟. Primò debet videre litteras dimiſſoriales Prælati illorum, in quibus fiat integra fides de vita, ætate, & moribus. Secundò debet eum examinare perſonaliter, vel cum ſuis examinatoribus, licèt talis regularis doctiſſimus ſit, & lector, quia de hoc Epiſcopo nõ poteſt conſtare, niſi per examen, & hoc expreſsè pręcipitur à Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 12. in fi. de refor. Tertiò debet examinare litteras precedentium ordinum propter interſtitia, & ne quis promoueatur per ſaltum, reliqua requiſita relinquũtur in conſcientia ſui ſuperioris, cum Epiſcopus non poſſit cognoſcere eius conuerſationem præteritam, Bull. Sixti V. in fauorem regularium, vbi Summus Pontifex declarat regulares poſſe ordinari à quocumque antiſtite cũ litteris ſuorum ſuperiorum, & Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 12. de reform.

4 Si talis regularis ſit deformis, vel ſit bigamus, vel habeat defectum corporalem impedientẽ ſuſceptionem ordinum, quis debet cum eo diſpenſare, Epiſcopus, vel ſuperior ſuæ religionis?

℟. Epiſcopus debet animaduertere defectũ, & ipſe, vel Summus Pontifex (cui de Iure competit) debet diſpenſare, niſi talis bigamia ſublata fuerit per ingreſſum religionis; ratio eſt, quia in dicta Bulla Sixti V. & in c. 12. ſeſſ. 23. Conc. Trid. non committitur Superioribus religioſorum, niſi ſolùm approbatio de moribus, & vita, reliqua verò relinquuntur Epiſcopo prout de Iure, & Conc. Trid. ſeſſ. 23. c. 14. de refor.

5 Quis debet diſpenſare interſtitia religioſis, Epiſcopus ordinãs, vel Epiſcopus originis, vel eius ſuperior?

℟. Epiſcopus ordinans, & faciliùs cum religioſis, quã cum ſæcularibus; ratio eſt, quia dictus Epiſcopus ordinãs in dicto caſu factus eſt ordinarius talis religioſi. Quaranta in ſum. Bullar. verbo ordo; Vaſquez 3. p. tom. 3. diſp. 146. c. 6. n. 58. & hoc intelligitur, tàm in ordinibus maioribus, quàm in minoribus.

6 Quæ interſtitia debent in regularibus obſeruari?

℟. Interſtitia minorum ordinum, & interſtitia Subdiaconatus, Diaconatus, & Presbyteratus, vt quilibet aſcendat magis probatus, & inſtructus, & exercitatus ad ordinem ſuperiorem. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 11. 13. & 14. de refor.

7 Quæ interſtitia debent ab Epiſcopo diſpenſari?

℟. In interſtitijs minorum ordinum faciliùs eſt diſpẽſandum; & cum leuiori cauſa, in interſtitijs Subdiaconatus, & Diaconatus difficiliùs, in interſtitijs verò Presbyteratus raro, & difficillime; & non ſine cauſis à concilio expreſſis; ratio eſt, quia Concilium c. 11. relinquit arbitrio Epiſcopi ſine expreſſione cauſæ diſpenſationem minorum ordinum, & in c. 13. Concilium dicit, promoti ad ſacrum Subdiaconatus ordinem, ſi per annum ſaltem in eo non ſint verſati, ad altiorem gradum, niſi aliter Epiſcopo videatur, aſcẽdere non permittantur, & ita relinquit diſpenſationem arbitrio Epiſcopi; & in c. 14. expreſsè dicit, quòd ex Diaconatu non aſcendat ad Presbyteratum; niſi per annum integrũ in Diaconatu ſe exercuerit, niſi ob Eccleſiæ neceſſitatem, vel vtilitatem aliter Epiſcopo videatur, & cum iſtę cauſę, & conditiones, reſtringant, & modificẽt facultatem Epiſcopi, Epiſcopus non poterit diſpẽſare in ipſis interſtitijs, niſi impleta ſaltem vna ex ipſis conditionibus.

8 Epus poterit diſpẽſare interſtitia minorũ ordinum Diaconatus, & Subdiaconatus abſq; aliqua cã ꝓ ſuo libito, quia concilium in d. c. 11. & 13. hoc relinquit in ſua voluntate?

℟. Non poterit diſpenſare ſine cauſa, & licèt diſpenſatio valeret, ipſe malefaciet; ratio eſt, quia diſpenſatio eſt ſtricti iuris, & cõtra regulam generalem, & ſic non poteſt fieri ab Epiſcopo ſine cauſa.

9 Quæ cauſæ requiruntur, vt epiſcopus diſpenſet tuta conſciẽtia ab interſtitijs minorum ordinũ, Diaconatus, & Subdiaconatus cum regularibus, & alijs?

℞. Primùm neceſſitas, vel vtilitas Eccleſiæ. Secundò, ſi aliquis regularis, vel ſæcularis eſſet in magna ætate, & inueniatur bene inſtructus in ordinibus præteritis. Tertiò, ſi quis eſſet doctus in aliqua ſcientia, & ſtudia fuerint iam finita. Quartò, ſi habeat parentes pauperes, & neceſſarium ſit illos alere. Quintò, ſi per longum iter debeat venire iterum ad ſe ordinandũ cum expenſa, & periculo itineris. Sextò, ſi timeatur, quod finito illo anno de proximo non erunt ordines, & ille talis patiatur detrimentum non ſe ordinando finito anno, iſtæ cauſæ omnes relinquuntur arbitrio Epiſcopi ad mouendum ſuum animum in diſpenſatione interſtitiorum minorum ordinum, Subdiaconatus, & Diaconatus; ſed in diſpenſatione, in interſtitijs ad Presbyteratum, debent neceſſariò requiri neceſſitas, ac vtilitas Eccleſiæ, aliter non eſt diſpenſandum, vt expreſsè habetur in c. 14. ſeſſ. 23. Concil. Trident.

10 Quæ ſunt cauſæ in Iure expreſsæ, vt Epiſcopus diſpenſare poſſit interſtitia cum religioſis ad Presbyteratum?

℞. Duæ, vtilitas, & neceſſitas Eccleſiæ, ſcilicet quòd dictus religioſus ſit doctus, ſanctus, vel in muſica peritus, & quòd tali in Eccleſia ſit penuria miniſtrorũ, & hoc debet conſtare Epiſcopo per litteras expreſſas ſui ſuperioris. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 14. de reformatione.

11 Regulares debent facere publicationes ante ſuã ordinationem, ſicut ſæculares?

℞. Non, quia teſtimonium ſuorum ſuperiorum ſupplet dictas publicationes. Mirandula in manu Prælator. par. 1. quæſt. 38. art. 7. & 8. Molfeſ. in ſum. tomo 1. tract. 2. c. 2. nu. 58.

12 Regulares, a quo tenentur ſuſcipere teſtimoniũ, & litteras ſuorum ordinum?

℞. Siue ordinentur in maioribus, ſiue in minoribus ab Epiſcopo ordinante ſigillatas ſuo ſigillo, ſubſcriptas ſua manu, referendatas a ſuo ſecretario in papyro, ſiue pergameno, & eas vſque ad mortem ſeruare. tex. in c. legum. 2. q. 1. & omnes DD. ibi ratio eſt, quia ſententia, quæ ſine ſcriptis profertur, non meretur nomen ſententiæ, & vt talis poſſit ad ſuperiores ordines aſcendere, & in dictis ordinibus miniſtrare extra ſuum monaſterium.

13 Dimiſſoriæ datæ a Generalibus, Prouincialibus, vel Abbatibus talem habentibus facultatem, ſpirãt nè morte, depoſitione, vel finito officio dantis?

℞. Non, ſed illis vti poteſt abſq; noua licentia noui ſuperioris, cum ſint litteræ gratioſæ, hoc eſt de Iure; de vrbanitate verò, & maiori obedientia eſſet conueniens eas oſtendere nouo ſuperiori, vel eum certiorẽ facere; licèt aduertendum, quòd ſi talis ſuperior de nouo intrans reuocet omnes gratias à ſuo antecetore factas, vel a ſede vacante, tunc illis non eſt vtẽdum, quia talis puniendus eſſet quaſi ordinatus ſine dimiſſorijs. Sanch. tom. 3. lib. 8. diſp. 23. diſpenſat. Abbas c. nn. de offic. legat. nu. 9. Card. in clem. ſi. nu. 9. q. 5. de elect. Imola ibi nu. 2.

14 Si aliquis habeat litteras ordinis Diaconatus, & non habeat litteras aliorum ordinum, Subdiaconatus ſcilicet, vel alterius ordinis minoris, talis poterit promoueri ad Sacerdotium?

℞. Siue ſit regularis, ſiue ſæcularis, non poterit Epiſcopus ſecura conſcientia eum ordinare, quia in ceremon. Clem. VIII. dicitur, examinentur de ordine, in quo ſunt conſtituti, & id ſine litteris, vel teſtibus fieri non poteſt, & ei aſſerenti se ordinatum eſſe creditur, quia dicit in ſuum fauorem, imò præſumitur ordinatus per ſaltum, vt in toto titulo, de cler. per ſalt. promoto, & de eo, qui furtiuè ordines ſuſcepit, habetur, & in c. 1. de clericis peregr. & c. primatus, & c. nullum, diſt. 71. c. legum. 2. q. 1. c. 1. de cler. per ſal. promoto. Hoſtienſ. in ſum. de cler. peregr. nu. 4.

15 Si aliquis religioſus amittat litteras Epiſcopi, qui eum ordinauit de Epiſtola, & eius loco habeat teſtimonium in ſcriptis ſui Prouincialis, quòd talis fuit ordinatus de Epiſtola tali die à tali Epiſcopo, & eam ſæpè ſæpius cantauit, ſufficiet nè hoc, vt Epiſcopus tuta conſcientia eum ordinet de Euangelio?

℞. Non. Primò, quia de Iure tenetur habere litteras ordinis ab Epiſcopo ordinante tanquam in cauſa graui, vt præcipitur in c. legum 2. q. 1. Secundò, quia iſte defectus de Iure non ſuppletur per teſtimonium vnius, ſed per informationem aliquorum iuridicam. c. ſuper ijs, de accuſat. Boer. dec. 171. num. 23. Tertiò, quia Epiſcopus ordinans tenetur attendere, nè quis per ſaltum promoueatur, & eſt competens Iudex iſtius cauſæ. c. vnico, de cler. per ſaltum promoto, neq; obſtat, ſi quis dicat, quòd Bulla Sixti V. in fauorem regularium dat facultatem ſuperioribus ordinum, vt de moribus, & natalibus ſuos approbet ſubditos, & relinquit, vt Epiſcopus approbet religioſos de ſcientia. Primò, quia in dicta Bulla non continetur hæc facultas, vt ſuperior ſuppleat litteras Epiſcopi ordinantis, ſicut non continetur, vt diſpenſet interſtitia, & cum hoc ſit in diminutionem iuriſdictionis ordinariæ datam à Conc. Trid. non debet extendi ad rem in bulla non contentam. ex regul. iur. Secundò dicta bulla conceſſa fuit ſuperioribus religionum ſolùm ad approbandos ſuos ſubditos in his rebus, in quibus Ordinarius non poteſt habere notitiam, ſicut ſunt mores, & vita præterita. Tertiò ad derogandum ius, quod competit Epiſcopo ratione ſui officij, & ratione Conc. Trid. requiritur expreſſa mentio, quæ in dicta Bulla non habetur, neque militat ratio, quare debeat derogari, quia meliùs poſſet ſuperior religionum approbare de ſcientia ſuum ſubditum, quod poteſt illi per examen conſtare, quã dare fidem, quòd ordinatus ſit de Epiſtola, cum ipſe præſens non fuerit ad eius ordinationem.

16 Si quis amittat litteras ordinis inferioris, vel relinquat domi, & facilè eas recuperare non poſſit, quid debet agere, vt promoueatur?

℞. Cum matura deliberatione recurrendum eſt ad remedia Iuris in caſibus, in quibus res non apparet, nempè probandum eſt per teſtes, per publicam famam facto proceſſu, quem proceſſum debet ſeruare cum ſua dimiſſoria, & titulo ordinis, quem de præſenti ſuſcipit, vt ſeruiat loco prædictarum litterarũ. Nau. de præſumpt. conſ. 4. & de ſucceſſionibus ab inteſt. conſ. 5. Boer. dec. 171. num. 23. in iſto caſu tenet Felyn. in c. ſuper ijs, de accuſat nu. 19. Boer. in d. decis. Couar. pract. quæſt. c. 33. nu. 3. Zerola verb. Bulla ad 3. quòd ſi talis homo ſit vir bonus, religioſus, & doctus, & publica fama ignotum non ſit, quòd ſit ordinatus, & quòd miniſtrauit in tali ordine, credatur eius iuramento ſolemni facto in manu Iudicis: ratio eſt, quia in ijs, in quibus non agitur de præiudicio alterius, poteſt probari per iuramentum, ſed in iſto caſu aduerte duo. Primò, quòd publica fama debet pro-

bari

bari per teſtes Iuratos in ſcriptis. Secundò, quòd iuramentum debet eſſe in ſcriptis, & vtrumque debet ſeruari loco litterarum.

17 Poſſunt nè quatuor minores ordines conferri vno die religioſis in fauorem religionis?

℟. Affirmatiuè, ſi ſit conſuetudo illius loci, quod non poteſt fieri in maioribus, licèt interſtitia diſpenſentur. Gloſſ. in cap. cum H. lator præſentium, & c. vltimo, de eo, qui furtiuè ordinem ſuſcipit.

18 Quatuor minores ordines, & Epiſtola, poſſunt nè vno die conferri?

℟. Non, etiam regularibus, quia prohibitum eſt per ceremoniale Rom. Clem. VIII. in rubr. de ord. maioribus, neque hoc ab Epiſcopo poteſt diſpenſari, cum expreſsè prohibitum ſit in dicto ceremoniali.

19 Regulares, debent ne ordinari ad titulum paupertatis?

℟. Debent, & poſſunt ex eorum priuilegijs.

20 Si quis regularis ad titulum paupertatis promouetur ad Subdiaconatum, & relinquat religionem iuſſu ſuperiorum, debet nè ad titulum eiuſdem paupertatis promoueri ad Diaconatũ & Presbyteratum?

℟. Non, ſed ad titulum patrimonij, vel beneficij, quia iam factus eſt de foro ſæculari; ita cautum eſt in Bulla Pij V.

21 Si aliquis regularis ante profeſſionem, vel poſt profeſſionem factam per vim, vel metum cadentem in conſtantem virum ſuſcipiat ordines ſacros ad titulum paupertatis, quam pœnam incurrit?

℟. Eſt ſuſpenſus, & ſi exerceat ordines, efficitur irregularis Bulla Pij V. quæ incipit (Romanus Pontifex) publicata anno 1568.

22 Si regularis in apoſtaſia dimiſſo habitu ſuſcipiat ordines, à quo debet diſpenſari?

℟. A ſolo Papa. c. fin. de apoſtatis.

23 Quare Clericus ordinatus occultè ſine patrimonio non incurrit ſuſpenſionem, ſed aliam pœnam, & regularis ordinatus ante profeſſionẽ eſt ſuſpẽſus?

℟. Quia pœna Clerici imponitur Epiſcopo, qui illũ ordinauit propter eius negligentiam, & pœna regularis imponitur ipſi regulari, quia neceſſariò fallit ſuperiorem ſuum, & occultè id facit propter vehemens deſiderium aſcendendi ad ordines.

24 Clerici ſocietatis Ieſu poſſunt ordinari ante profeſſionem ad titulum paupertatis?

℟. Poſſunt, quia non ſunt comprehenſi in d. Bulla Pij V. imò habent priuilegium Greg. XIII.

25 Epiſcopus poteſt diſpenſare cum aliquo regulari in ætate, vel in eo, quòd ordinetur ſine diligenti examine de ſcientia?

℟. Non, quia primum prohibitum eſt illi à Concil. Trident. & a Concil. Nicæno, & Toletano, & c. ſi quis, diſtinct. 78. & ſecundum, nempè examen, expreſsè iubetur à Trident. ſynod. dicta ſeſſion. 23. cap. 12. ſub his verbis præceptiuis (regulares quoque, nec in minori ætate, nec ſine diligenti Epiſcopi examine ordinentur, priuilegijs quibuſcumque, quo ad hoc penitus excluſis,) & ita in hoc pares cum ſæcularibus facti ſunt.

26 Regulares, qui volunt celebrare Miſſas in Eccleſijs Epiſcoporum, quomodo debent admitti?

℟. Si ſint itinerantes debent, demonſtrare litteras dimiſſoriales ſuorum ſuperiorum in ſcriptis, & eas debent portare ſcriptas, vt tales regulares ante Iudicem ordinarium conueniãt, vt ille conſideratis dictis litteris, & tempore, quo vagantur, poſſit dare illis, vel negare licentiam, vel incarcerare, aut mittere ad ſuum ſuperiorem, ne detur occaſio Apoſtatis: ſi verò dictæ litteræ ſint fideles non erit neceſſarium inſpicere titulum ſuæ ordinationis; hoc enim in conſcientia ſuperioris relinquitur.

CAPVT XV.

De profeſſione Regularium.

1 AD emittendam profeſſionem in regularibus, quæ ætas requiritur?

℟. Siue in viris, ſiue in mulieribus decimus ſextus annus completus, & fuiſſe in nouitiatu per integrum annum. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 15. de regul.

2 Tempus anni ad emittendam profeſſionem poteſt nè prorogari?

℟. Poteſt arbitrio ſuperioris, ſed non minus, quia prorogatio non eſt prohibita à Conc. Trid. dict. c. 15. citato.

3 Annus nouitiatus debet eſſe continuus, & ſi interpoletur per aliquod tempus, debet iterum integer reſumi?

℟. Debet eſſe continuus, nec debet interpolari, Nauar. conſ. 89. de regularibus, num. 1.

4 Patres ſocietatis Ieſu comprehenduntur ſub decreto, vt faciant profeſſionem intra annum?

℟. Non, quia ſunt expreſsè exceptuati a Conc. Trid. & ſic alium modum obſeruant iuxta pium eorum inſtitutum. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 16. de regul.

5 Tacita profeſſio eſt ne ſublata à Conc. Trid.

℟. Non, neq; per c. 15. neque 16. ſeſſ. 25. ſi in ea cõcurrunt neceſſaria.

6 Quæ eſt tacita profeſſio?

℟. Quando quis poſt annum, & diem nouitiatus, cõpletumq; decimum ſextum annum, ſe ingerit actibus profeſſorum, & ipſe ſe habet tãquam profeſſus, & ab alijs habetur tanquam profeſſus; tunc enim taciturnitas partium tam dantis, quam accipientis, habetur in Iure pro expreſsè conſeſſo. Rodriguez tom. 3. quæſt. 17. art. 1. Azor. inſtitutionem moral. lib. 12. cap. 4.

7 Milites S. Iacobi, Calatrauæ, & Alcantaræ, comprehenduntur nè ſub hoc decreto?

℟. Comprehenduntur, & tenentur facere profeſſionem poſtquam impletus eſt annus, & dies nouitiatus; forma verò nouitiatus debet eſſe ſecundum eorum inſtituta. Rodriguez in ſum. tom. 2. c. 8. conſ. 1.

8 Si quis non habeat decimum ſextum annum, ſed habeat decimum quartum, vel decimum quintum, & faciat nouitiatum, poterit ne admitti ad profeſſionem poſtea expleto decimo ſexto anno?

℟. Poterit, quia decimus ſextus annus non poſtulatur à Concilio ad nouitiatum, & ſic poteſt elongari, ſed præciſe poſtulatur ad profeſſionem, licèt nouitiatus fuerit per duos, vel tres annos. Nauar. conſ. 30. de regul. num. 1.

9 Nouitius de conſenſu Prælati, poterit ne renuntiare annum integrum nouitiatus, & facere profeſſionem?

℟. Non, quia

℟. Non,quia eſt lex affirmatiua poſita à Conc.Trid. tam in vtilitatem Nouitij, quàm Religionis. Nau. conſ.30.de Regul.n.1.

10 In Religione S.Franciſci de Paula eſt ſtatutum, vt nullus emittat profeſſionem ante decimum octauum annum ſuæ ætatis, ſi quis illam emittat in 16. anno,erit nè valida?

℟. Erit, quia Concil. Trid. habet legem generalem poſitam in c.15.ſeſſion.25.& huic legi non eſt derogatum.

11 Si quis poſt contractum matrimonium ratum ingrediatur Religionem, & poſt ſex menſes tranſeat ad aliam Religionem,& incipiat nouitiatum, debet nè compelli,vt intra annum faciat profeſſionem,vt non faciat fraudem coniugi remanenti in ſeculo?

℟. Non, ſed poteſt in qualibet Religione nouam profeſſionem incipere. Trid.ſyn. ſeſſ.25.cap.15.de Regul.

12 Finito anno nouitiatus,quid debent facere Superiores cum Nouitijs?

℟. Quos habiles inueniant, ad profeſſionem admittant, aut eos ex monaſterio eijciant; excipiuntur Religioſi Societatis Ieſu, qui alium modum obſeruant iuxta pium eorum Inſtitutum. Trid.ſyn. ſeſſ. 25.c.16.de Regul.

13 Tranſlatus ex Religione arctiori ad laxiorem poteſt facere profeſſionem ante annum nouitiatus, etiam de conſenſu Superiorum Religionis?

℟. Non,ſed debet facere annum nouitiatus integrũ. Trident. ſynod. ſeſſ.25. c. 15. Nauar. conſil. 61. tit. de Regul.

14 Monaſterium de bonis nouitij poteſt ne accipere aliquid ante profeſſionem?

℟. Nihil, ſub excommunicationis pœna tàm dantibus, quam recipientibus; exceptis victu, & veſtitu, imò exeuntibus omnia debẽt integrè reſtitui. Trid. ſyn.ſeſſ.25.c.16.de Regul.

15 Regulares, qui inducunt aliquem ad ingrediendũ ſuam religionem ea intentione, vt lucrẽtur partem ſuorum bonorum, quam pœnam incurrunt?

℟. Peccant,& malè faciunt,& donatio in illos facta nulla eſt,vt tenet Abb.in c.præterea. de offic.Iudic. delegat.num.5. c.cùm dilectus,de ijs, quæ vi,metuſue cauſa fiunt.

16 Quis poteſt cogere Regulares, vt reſtituant Nouitio omnia bona ſua,ſi non fecerit profeſſionem?

℟. Epiſcopus per cenſuras, etiamſi Nouitius moriatur ante profeſſionem, & talia bona debent reſtitui ſuis parentibus. Trid.ſyn.ſeſſ.25.c.16.ſup.cit.

17 Si quis faciat donationem ſuorum bonorum fratri ſuo, intuitu ingrediendi Religionem,& id in donatione non exprimat,ſi poſtea ex aliquo accidente non ingrediatur,talis donatio erit ne valida?

℟. Non erit valida talis donatio,licèt cauſa in ea nõ fuerit expreſſa, dummodo per teſtes probetur, talem feciſſe talem donationem intuitu ingrediendi religionem; ratio eſt,quia ceſſante cauſa non ſequitur effectus,& eadem militat ratio,cum ſimus in fauorabilibus, ac ſi feciſſet Nouitius talem donationem, & profeſſio non fuerit ſequuta, cùm ſemper veritas inquirenda ſit. Trid.ſyn. ſeſſ.25.c.16.

18 Pœna excommunicationis poſita à Conc. Trid. ſeſſ.25.c.16.dantibus,vel recipiẽtibus aliquid de bonis nouitij ante profeſſionem, incurritur ne ipſo iure?

℟. Non, ſed poſt ſententiam. Rodrig. t.1. quæſt. 37. artic.2.

19 Si quis ante ſuſceptum habitum fecerit donationem, vel teſtamentum, valebit ne talis donatio,vel teſtamentum?

℟. Valebit, ſi illam non faciat animo ingrediendi Religionem,& defraudandi diſpoſitionem huius decreti,ſed ingreſſu Religionis non valebit.tenet Quarant. in ſuum.bullar. verb.Monaſteria,pag.330. verſ. bium.Gratian.dec.37.n 2.

20 Teſtamentum factum ante ingreſſum Religionis poteſt reuocari ante profeſſionem?

℟. Poterit, etiamſi ſit ſolemne. Molin. lib.2.de primogen.c.9.num.38.Matienzo l.1.gl.3.n.4.lib.5. nouæ recopil.

21 Vt Nouitius faciat donationem validam quid debet agere?

℟. Intra duos menſes ante profeſſionem petere licẽtiam ab Epiſcopo, vel eius Vicario faciendi talẽ donationem,quæ licentia debet dari in ſcriptis,& tunc facere ſuam donationem, & inſerere licentiam in ſcriptura donationis, aliàs donatio facta etiam iurata, & in fauorem operæ piæ, irrita cenſetur. Trident.ſyn.ſeſſ.25.cap. 16. de Regul. Ledeſma lib.2.c. 4.Rodrig.tom.1.q.37.

22 Renuntiatio, & donatio facta, & iurata cum licentia Epiſcopi, & omnibus ſolemnitatibus, ſi profeſſio non ſequatur, valebit ne?

℟. Non, quia facta eſt intentione profeſſionis, & ad agendam vitam monaſticam, & ſi affectus non ſequatur, cauſa corruit. Trident.ſynod. ſeſſion.25. cap.16.citat.

23 Si quis faciat renuntiationem ſui beneficij intuitu ingrediendi Religionem, valebit ne talis renuntiatio?

℟. Non,ſed debet illam facere intra duos menſes ante profeſſionem, aliàs ſequuta profeſſione, beneficium vacabit ad prouiſionem Summi Pont. Flamin. de reſignat.lib.3.q.13.n.3.

24 Si licentia obtineatur ante duos menſes profeſſionis,& profeſſio aliqua cauſa dilatẽtur per aliquos menſes,erit ne neceſſaria noua licentia?

℟. Non.Rodrig.tom.1.q.37.de Regul.

25 Duo menſes, qui requiruntur ad petendam hanc licentiam renuntiandi, recipiunt ætatem Nouitij, vel tempus profeſſionis?

℟. Tempus profeſſionis, & ſic aliquando ante decimumſextum annum poteſt talis licentia peti, dummodo ſit intra duos menſes ante profeſſionem?

26 Nouitij tenentur ne ad obſeruationem caſuum reſeruatorum à ſuis Superioribus?

℟. Non, quia non obligantur conſtitutionibus Regularium,donec profeſſionem emittant. Azor.inſt. moral.1.p.lib.12.c.2.c.ad noſtram de Regul.

27 Profeſſio facta per timorem, vim, vel metum, valet ne?

℟. Non, ſi metus ſit iuſtus. Trid.ſyn.ſeſſ.25.c.19.de Regul. Aloyſ. Ricc. in collation. deciſ. p. 4. collat. 932.prope fin.

29 Quæ differentia eſt inter timorem, vim, tremorem,& metum?

℟. Licèt ſæpe pro eadem ſignificatione ſumantur, tamen ex Laurentio, Bulla, & alijs DD. magnam habent inter ſe differentiam,nam timor propriè eſt de re præſenti, vt ſi quis alium minetur morte gladio

dio excogitato, tremor verò eſt quidam ſtupor ſenſuum interiorum, & exteriorum proueniens ex viſione alicuius phãtaſmatis, vel ex alia re horribili viſa, vel imaginata; metus verò propriè eſt de re futura, vt cum quis timet, quòd ſi non facit profeſſionẽ, parentes eius tollent ab eo hæreditatem.

29 Quotuplex eſt metus?

℞. Triplex, metus iuſtus, ſeù probabilis cadens in conſtantem virum, & iſte annullat profeſſionem, & matrimonium. c. cum dilectus, de ijs, quæ vi, metuſue cauſa fiunt; metus iniuſtus cadens ſolùm in virũ formidoloſum, vt ſi quis timeat, quod iuſta ratione timere non debet; metus reuerentialis.

30 Quid eſt metus reuerentialis, & quotuplex?

℞. Metus reuerentialis eſt ille, qui oritur ex imperio, vel præcibus patris, vel matris, Epiſcopi, vel ſuperioris, & eſt duplex, alius, qui facit trepidare mentem ex præſentia prædictorum; alius eſt metus reuerẽtialis mixtus cum aliquibus minis, verberibus, vel carcere, quæ damna timeantur probabiliter ex ira dicti Superioris. Bart. in l. ſi ob turpem ff. de condit. ob turp. cauſ. Bal. in l. C. quod metus cauſa, quem cit. Couar. c. 3. 2. p. §. 4. num. 18. Pan. in Gl. in c. Abb. de his, quæ vi, metuſue cauſa fiunt.

31 Metus reuerentialis ſufficit ne ad annullandam profeſſionem?

℞. Si metus non ſit ſolùm reuerentialis, ſed mixtus cum aliquibus minis, & terroribus dicti ſuperioris, veluti ſi quis timeat, quòd ſi non faciat talem profeſſionem pater, vel ſuperior, qui timetur, verberabit eum, & carcerabit, vel tollet alimenta, & ſi probetur, quòd talis ſuperior ſoleat ſæuire in ſubditos, tunc iſte metus reuerentialis vocatur minor iuſto metu, & ſufficiet ad annullandã profeſſionem. Abb. & Gloſ. ſingularis in c. præſens. 20. q. 3. verb. patrem. in fin. Rodriguez. c. 21. num. 50. vbi dicta Gloſſ. facit diſtinctionem inter metum ſufficientem ad annullãdam profeſſionem, & ad annullandum matrimoniũ, & ſic intelligendi ſunt omnes DD. qui tenent metum reuerentialem non eſſe ſufficientem ad annullandam profeſſionem.

32 Vbi requiritur maior metus, ad annullandã profeſſionem, vel ad annullandum matrimonium?

℞. Maior metus requiritur ad annullandum matrimonium. Primò, quia eſt Sacramentum Eccleſiæ, & vinculum indiſſolubile niſi per mortem. Secundò, quia eſt ſtatus magis liber, & ſponſus non habet illam clauſuram, & verecundiam, quam habet Nouitius veſtitus, & ſic ad matrimonium requiritur metus cadens in conſtantem virum. iuxta Gl. ſingular. in c. præſens 20. q. 3.

33 Quænam ſunt conſideranda in metu?

℞. Primò, perſona, quæ habet metum, & eius ætas; nam fœmina non eſt ita fortis, vt vir, puer, vt homo. Secundò, damnum ſi eſt præſens, futurum, corporale, ſpirituale, rei familiaris, honoris, mortis, carceris præſentis, vel futuri. Tertiò, minans, ſi eſt perſona æqualis, vel ſuperior, Princeps, Epiſcopus, Iudex, pater, mater, vel latro. Quartò, locus, ſi eſt in agro, cubiculo apertò, vel clauſo, ſine teſtibus, vbi non poſſit habere auxilium, & conſideratis omnibus circunſtantijs, Iudex debet arbitrari; nam certa regula dari non poteſt, cum diuerſi ſint caſus, & varientur in circunſtantijs. DD. in c. cum dilectus, de ijs, quæ vi, metuſue cauſa fiunt.

34 Si quis emittat profeſſionem ante decimum ſextũ annum, & fecit priùs donationem ſuorum bonorũ, donatio erit ne valida?

℞. Neque profeſſio, neque donatio erit valida, imò ſi poſtea de nouo facit profeſſionem, de nouo debet facere donationem, quia prima nullos parit effectus, neque reuiuiſcit. Trident. ſyn. ſeſſ. 25. cap. 15. & 16. de regul.

CAPVT XVI.

De Quæſtoribus eleemoſynarum in Regularibus.

1 Regulares quæſtores eleemoſynarum quid debent facere?

℞. Petere licentiam à Iudice Eccleſiaſtico, & eleemoſinam ſimpliciter, recipere modeſtè, quod libenter offertur Trid. ſynod. ſeſſ. 21. c. 9. de reform.

2 Quæſtores eleemoſinarum quid prohibentur facere?

℞. Concionari, portare campanellas, & reliquias, facere conuẽtiones, & locationes eleemoſinarum, inducere fideles minis, & terroribus ad eleemoſinas dandas. Trid. ſyn. ſeſſ. 21. c. 9. cit.

3 Qui dicuntur praui quæſtores eleemoſinarum?

℞. Qui faciunt ſupra dicta, vel conuertunt eleemoſinas in prauos vſus, veluti ludendo, luxuriando, manducando apud cauponas. Triden. ſynod. ſeſſ. 21. capit. 9. citat.

4 Quid debet Epiſcopus facere cum iſtis quæſtoribus?

℞. Eos in carcere tradere, & caſtigare, & in eorum loco nominare duos de capitulo, qui ſuo tempore publicent indulgentias gratis, & eleemoſinas colligant. Trid. ſyn. ſeſſ. 21. c. 9. cit.

CAPVT XVII.

De Abbatibus exemptis.

1 Monaſteria, & Abbatiæ, quæ datæ ſunt in cõmendam, quomodo, & quando debent conferri?

℞. Cum primum vacauerint, debent prouideri regularibus probatæ vitæ, & in prouiſione qualitas ſingulorum exprimẽda eſt, alias prouiſio erit ſurreptitia. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 21. de regul.

2 Si monaſterium datum in comendam habeat certum numerum perſonarum, & nouitiorum ad portiones recipiendas, ad quem pertinebit prouiſio earum, quando vacauerint ad Priorem, vel conuentum, vel ad commendatarium earum?

℞. Diſtinguendo, ſi tale monaſterium non ſit ſub aliqua congregatione, pertinet ad commendatarium, ſi verò ſit vnitum alicui congregationi, prouiſio pertinet ad

tinet ad Priorem, & conuentum, & debent eam facere iuridicè ſecundum regulã talis congregationis.

3 Abbates, Collegia, & capitula poſſunt ne dare minores ordines non ſubditis ſuis?

℞. Non, etiam ſi ſint exempti, & habeant iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, niſi cum dimiſſorijs ſuorum ordinariorum. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 10. de refor.

4 In Abbatia, vbi non eſt cura animarum, tenetur ne Abbas reſidere?

℞. Non, ſicut nec beneficiatus ſimplex..

5 Qui obtinent beneficia in commendam, quibus in caſibus non tenentur promoueri ad ſacros ordines, neq; facere perſonalem reſidentiam?

℞. Primò, ſi monaſteria careant cura animarum. Secundò, ſi ſolùm habeant iuriſdictionem temporalẽ. Tertiò, ſi cura animarum conuentui incumbit, vel Vicario, & non perſonæ commendatariæ. Quarto, ſi per ipſos non ſtat, quo minus eam exerceant, quia de facto prohibentur. Mandoſius, de ſigna. grat. tit. diſpenſat. de non reſidentib.

6 Abbates exempti, ſi habeant priuilegium ſedis Apoſtolicæ conferendi ſacramentum Chriſmatis, poſſunt ne illud conferre?

℞. Non, ſine expreſſa Epiſcopi illius diœceſis licentia, quæ debet dari in ſcriptis, & non generalis, ſed quoties debet actu exerceri tale officium.

7 Abbates exempti, ad quem Epiſcopum tenentur accedere pro ſanctis oleis?

℞. Ad Epiſcopum, in cuius diœceſi exiſtunt, vel ad viciniorem.

8 Abbates benedicti, quas veſtes poſſũt benedicere?

℞. Omnes veſtes, & vaſa, in quibus non interuenit Chriſma; hoc enim Epiſcopis tantum eſt reſeruatũ. cap. 1. de ſacra vnctione.

CAPVT XVIII.

De proceſſionibus Corporis Chriſti.

1 QVare inſtitutum eſt feſtum peculiare Corporis Chriſti, & proceſſio illa publica ſolẽniſſima?

℞. Ob gratitudinem, & memoriam tam magni beneficij, & miſterij. Trid. ſyn. ſeſſ. 13. c. 5.

2 In die corporis Chriſti vnde ſumendum eſt ſanctũ Sacramentum?

℞. Ex Cathedrali, vel maiori Eccleſia, & per vias cũ magna deuotione, muſica, feſtis, & iubilo, & in eãdem Eccleſiam eſt reportandum. Trident. ſynod. ſeſſ. 13. cap. 5.

3 In quibus Eccleſijs debent fieri proceſſiones Corporis Chriſti?

℞. In omnibus, in quibus Euchariſtia in ſacrario ſeruatur, ſiue ſint monialium, Monachorum, vel Parochorum; aduertendum tamen eſt, quòd non debent impedire diem, neq; horam proceſſionis matricis Eccleſiæ; neq; cum illa concurrere; ratio eſt, quia Concilium generaliter loquitur cum omnibus Eccleſijs, quæ habent in ſacrario Euchariſtiam. Trid. ſyn. ſeſſ. 13. cap. 5.

4 Qui ordo ſeruandus eſt in proceſſionibus?

℞. Vt omnes religioſi, confraternitateſq; vadant in loco ſuæ antiquitatis ſecundum eorum inſtitutionẽ, ita tamen, quòd Clerici regulares præcedant laicos.

5 Ad proceſſionem Corporis Chriſti qui debent vocari?

℞. Omnes Clerici, & regulares tam exempti, quàm non exempti, tàm beneficiati, quàm non habentes beneficium. Declaratio Cardinalium ſuper capit. 5. ſeſſion. 13.

6 In proceſſione Corporis Chriſti ad quem pertinet nominare horam, locum, & vias, per quas debet ire proceſſio?

℞. Ad Epiſcopum, & capitulũ. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 13.

7 In his proceſſionibus, & in alijs quem locum habet Epiſcopus?

℞. Primum locum, primãque ſedem, quam ipſe voluerit; quia eſt caput, & repreſentat locum Summi Pontificis. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 13.

8 Si Epiſcopus fuerit abſẽs, quis debet habere hunc locum?

℞. Suus Vicarius, qui eſt caput, & repreſentat ſuam perſonam.

9 Qui habet authoritatem dirigendi proceſſiones generales, vel particulares, quæ ſolent fieri extraordinariè pro aliqua neceſſitate?

℞. Epiſcopus cum conſenſu capituli. Trident. ſynod. vbi ſupr.

10 Vicarius Epiſcopi, ſi Epiſcopus fuerit abſens, poterit dirigere proceſſiones?

℞. Poterit cum capitulo, quia ſuccedit in iuriſdictione Epiſcopi.

11 Sacerdos indutus cappa, vel pluuiali, vel caſula, qui facit officium Presbyteri in omnibus proceſſionibus Corporis Chriſti, vel in ſepeliẽdis mortuis, vel in alijs proceſſionibus particularibus, quem locum debet habere, & obſeruare?

℞. Debet habere locum magis honoratum, etiam ſi in proceſſione ſint Epiſcopi & Cardinales; ratio eſt, quia Presbyter indutus ſacris veſtibus, repreſentat Chriſtum, & Summum Pontificem & ſummum Sacerdotem, & ſic incedit vltimus medius inter maiores dignitates, licèt ipſe ſit ſimplex Sacerdos.

12 Poteſt Epiſcopus compellere monachos, vt ad publicas proceſſiones accedant?

℞. Si vocati fuerint, poteſt compellere monachos, & Clericos. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 13. de regular.

13 De quibus proceſſionibus loquitur Coc. Trid. ſeſſ. 25. c. 13. vbi dicit, quod Epiſcopus poſſit compellere Clericos, & regulares, vt ad proceſſionem veniant?

℞. De generalibus, non de particularibus.

14 Quæ dicuntur proceſſiones generales?

℞. Quę pro cauſa particulari aliquando fiunt, in quibus inuitantur regulares, & Clerici; particulares verò ſunt, quæ ſtatutis diebus per Eccleſiam fiunt?

15 Quis debet componere controuerſias in proceſſionibus inter ſæculares, & regulares?

℞. Epiſcopus omni amota appellatione, & debet exequi, quod ipſe ordinauerit, cum appellatio non habeat effectum ſuſpenſiuum, ne proceſſio peruertatur, & perturbetur, & ne ſæculares ſcãdalizentur. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 13. cit.

16 Quam pęnam poteſt Epiſcopus imponere regularibus, qui vocati non veniunt ad proceſſiones, vel in contro-

in controuerſijs ortis ei non parent?

℞. Excõmunicationis, & alias arbitrio, & carcere, ſi opus fuerit. Trid. ſyn. vbi ſup.

17 Quomodo debet Epiſcopus procedere in controuerſijs componendis in proceſſionibus?

℞. Summariè, ac benignè, ſine ſtrepitu iudicij, amota appellatione, quia non habet effectum ſuſpenſiuum, ne officium diuinum, vel proceſſio retardetur, & ſufficit, vt Epiſcopus ſolo verbo proferat ſententiam, licèt finita proceſſione debeant recipi teſtes, & iurati ſcribere omne illud, quod in proceſſione, vel actu, vel officio publico actum fuit, & quis ordo datus fuit ab Epiſcopo, & quæ ſentẽtia probata, & iterum debet partibus notificari, vt omnia fiant iuridicè.

18 Poterit Epiſcopus innouare controuerſias iam finitas, in proceſſionibus inter confraternitates, & regulares, vel inter ipſos regulares, vel inter ipſas cõfraternitates?

℞. Non, quia ſolùm datur ei facultas dirimendi controuerſias, quæ de nouo oriuntur, non vt ſuſcitet, quæ finitæ ſunt iam, vt nulli tollatur ius, neq; fiat iniuria. Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 13. Bulla Pij V. in fauorẽ regularium edita.

19 In quibus proceſſionibus generalibus debet Epiſcopus cogere regulares, & omnes Clericos, vt in ijs interſint?

℞. In proceſſione Corporis Chriſti; in litanijs generalibus, in iubileis, & in proceſſionibus, quæ fiunt pro ſalute Regum, pro peſte, vel pro electione Summi Pont. vel pro alia publica neceſſitate: ratio eſt, quia quod omnes tangit, ab omnibus debet approbari, & adiuuari, & debet eſſe participes laboris, ſicut & vtilitatis.

20 Quos religioſos nõ poteſt compellere Epiſcopus, vt vadant ad proceſſiones?

℞. Qui ſũt nullius diœceſis, vel ſunt diſtãtes per milliaria ab vrbe, vel qui ſunt in collegijs, nec choro inuigilant, nec vitæ monaſticæ, vel qui nunquam exeũt à monaſterio.

21 Poteſt Epiſcopus cogere regulares exemptos, vt aſſiſtant in Eccleſia Cathedrali ad celebrationem quadraginta horarum?

℞. Non, ſed ipſi eas debent celebrare ſuis in domibus.

22 Poteſt Epiſcopus compellere cõfraternitates laicorum, vt vadant ad proceſſiones?

℞. Non, niſi in ſua conſtitutione præcipiatur, vel habeant conſuetudinem eundi ad proceſſiones; quia iſtæ confraternitates debent ſeruare regulam, & modum, ſub quo inſtitutæ ſunt, & vltra illum non poteſt illis imponi onus, neq; pondus.

23 Epiſcopus poteſt compellere Clericos, qui non habent officium, neque beneficium in ſua diœceſi, vt proceſſiones comitentur, ſed ibi ſunt cauſa itineris?

℞. Non, quia itinerantes non habent commoditatẽ, & ornatum neceſſarium, ſed ſi ipſi ex ſua deuotione voluerint aſſociare proceſſiones, debet Epiſcopus, & Clerus dare illis locum honoratum ſecũdum eorum qualitatem, & dare illis candelas, & ea, quæ dãtur cæteris Clericis, quia hoſpites maiori honore habendi ſunt. DD. ſuper c. 13. ſeſſ. 25. de regularibus.

CAPVT XIX.

De Conſeruatoribus.

1 QVi ſunt Conſeruatores?

℞. Iudices conceſſi à ſede Apoſtolica in fauorem religioſorum, hoſpitalium, ac locorum piorum ad ſolùm defendendum eos in poſſeſſione ſuorũ bonorum. Trid. ſyn. ſeſſ. 14. c. 5. de reform.

2 Qui gaudent priuilegio conſeruatoriarum litterarum?

℞. Religiones, & pia loca, quibus à Summo Pont. conceſſum eſt. Trid. ſyn. ſeſſ. 14. c. 5. cit.

3 In criminalibus, & cauſis mixtis vigore litterarũ conſeruatoriarũ poſſunt regulares excuſari, vt Epiſcopus, aut ſuperiores, ad quos pertinet iuriſdictio, non procedant contra eos?

℞. Non, quia Trid. ſyn. iuriſdictionem hãc expreſsè tollit à conſeruatoribus, & eam dat Epiſcopis. Trid. ſyn. ſeſſ. 14. c. 5. vbi ſup.

4 Habentes litteras conſeruatorias poſſunt citare aliquem, & eſſe actores ante conſeruatorem?

℞. Non, ſed debent petere ante Iudicem rei. Trid. ſyn. ſeſſ. 14. c. 5. cit.

5 Per quod tempus durat beneficiũ conſeruatoris

℞. Vltra quinquennium à die conceſſionis non valet; debet enim confirmari à Sũmo Pont. Trid. ſyn. ſeſſ. 14. c. 5. cit.

6 Iudices conſeruatores poſſunt habere tribunal erectum?

℞. Non, Conc. Trid. ſeſſ. 14. c. 5. vt ſup.

7 In cauſis mercedum, videlicet hominum ſeruientium monaſterijs, qui petunt ſuos labores, & in cauſis miſerabilium perſonarum, qui Iudices debent procedere?

℞. Contra Monachos extra monaſterium degentes, quomodolibet exemptos, & contra Clericos ſeculares, non conſeruatores, ſed Iudices Eccleſiaſtici ordinarij dẽnt procedere, q. hoc eſt reſeruatũ à Cõc. Trid. propter vtilitatẽ pauperum. Trid. ſyn. ſeſſ. 7. c. 14. & c. 5. ſeſſ. 14. cit.

8 Collegia, vniuerſitates, ſcholæ, & regularia loca, hoſpitalia actu exercentia hoſpitalitatem poſſunt gaudere priuilegio conſeruatorio?

℞. Poſſunt, quia eſt exceptuatum in Conc. Trid. ſeſſ. 14. cap. 5. cit.

9 De Iure nouo, quid innouatum eſt in materia cõſeruatoriarum per Greg. XV. per Bullã editam die 20. Septembris Pontific. ſui anno primo?

℞. Primò, talis bulla reuocauit nominationes iudicũ conſeruatorum, ordinum regularium, militarium, hoſpitalium, ſecundum Bullam Bonifacij, quæ incipit, Statutum. Secundò, dicta Bulla præcipit, vt deinceps, qui debent eligere conſeruatores, eligant aliquem ex iudicibus ſynodalibus, vel Canonicis approbatis, electis in Concilio Prouinciali, aut diœceſano. Tertiò, litteras conſeruatorias nouas, & conſeruatores nominati debent manifeſtare illas, & ſcribere in actis curiæ illius Epiſcopi, alias illis non proſunt. Quartò, reuocauit omnes litteras conſeruatorias,

uatorias, & præcepit, vt de nouo expediantur.

10 Si aliquod monaſterium nō eligat conſeruatores iuxta dictam Bullam Gregorij XV. in illo anno, in quo caret Iudice conſeruatore, coram quo Iudice debent cauſæ determinari?

℞. Coram Iudice ordinario Eccleſiaſtico, videlicet Epiſcopo, vel Vicario. Trident. ſynod. ſeſſion. 7. c. 14. de reformat.

11 Regulares vtentes litteris conſeruatorijs antiquis quam pœnam incurrunt?

℞. Monachi, & priores carent voce actiua, & paſſiua, monaſteria carent conſeruatore per annum, cæteri puniuntur arbitrio Iudicis Eccleſiaſtici. Bulla Greg. XV. ſic præcipit.

12 Conſeruatores ſemel electi à regularibus poſſunt ne mutari?

℞. Intra quinquennium regulares nō poſſunt mutare conſeruatores, niſi ex legitima cauſa ab ordinario, vel à Summo Pontifice approbanda. dicta Bulla Greg. XV.

13 Cardinales, Epiſcopi, & Vicarij poſſunt eſſe conſeruatores?

℞. Poſſunt ex dicta Bulla.

14 Conſeruatores ſic nominati poſſunt procedere extra ciuitatem, & diœceſim?

℞. Non; quia hoc eſt illis limitatum in dicta Bulla Greg. XV.

15 Si fuerit controuerſia inter conſeruatores ſic nominatos, & Iudices Eccleſiaſticos, quid agendum?

℞. In tali caſu non procedatur, donec per arbitros in forma iuris electos controuerſia decidatur, iuxta cap. 5. ſeſſ. 14. Concil. Trident. & dicta Bulla Gregorij XV.

16 Si aliquis regularis fuerit reus ante ſuum conſeruatorem, & actor ſæcularis habet conſeruatorem ſuſpectum, & illum recuſet, quid agendum?

℞. Cauſa non finita ſuſpenditur ſtatim iuriſdictio cōſeruatoris per recuſationem interpoſitam à laico, donec controuerſia finiatur à Iudicibus arbitris à Iure poſitis. Trid. ſyn. ſeſſ. 14. c. 5.

17 Conſeruatores, de quibus caſibus poſſunt cognoſcere?

℞. De ijs, in quibus regulares ſunt rei, ſed non de ijs, in quibus regulares ſunt actores, ne ſæculares moleſtentur.

18 Si conſeruatores excedant terminos ſuę commiſſionis præfixos in dicta Bulla, quam pęnā incurrunt?

℞. Priuantur officio per vnum annum, & pars procurans exceſſum, incurrit excōmunicationem iuxta Bullam Bonifacij VIII. quæ incipit, hac conſtitutione, & Bulla citata Gregorij XV.

19 Qualis debet eſſe iſte exceſſus, vt incurrantur iſtæ pœnæ?

℞. Primò, ſi conſeruator procedat extra ciuitatem, vel diœceſim moleſtando aliquem. Secundo, ſi procedat in cauſis, in quibus regulares ſunt actores, & his ſimilia.

20 Regulares poſsūt petere Iudices ſęculares à Principibus?

℞. Poſsūt, tribus ſeruatis. Primò, quod regulares ſint actores. Secundò, quod perſona contra quam, ſit ſęcularis, de non foro Eccleſiaſtico. Tertiò, ſi cauſa ſit merè profana.

21 Hæc Bulla Gregorij XV. à quo tēpore debet inuiolabiliter obſeruari?

℞. In Italia infra duos menſes, extra Italiam infra ſex, numeratos à die 20. Septembris anno 1621.

22 In dicta Bulla eſt derogatum priuilegiis, conſuetudinibus, & ſtatutis editis in fauorem regularium?

℞. In dicta Bulla debet à dicto tempore inuiolabiliter obſeruari, quia in ea derogantur conſuetudines, priuilegia, & ſtatuta, & omnia reducuntur ad formam in dicta Bulla poſitam.

23 Si regulares habeant plures Bullas, vel ſententias rotales cum iudicibus executoribus ad mittendos eos in poſſeſſionem illarum rerum, de quibus fuit litigatum, & perturbentur in aliqua poſſeſſione, debent petere hoc à quocumque Iudice ab illis electo, vel eligendo, vel ante ſuum Iudicem conſeruatorem?

℞. Dicti regulares nihil poſſunt petere, neque citare, neque excommunicare aliquem, niſi ante ſuum Iudicem conſeruatorem, ſolum quia hoc expreſsè cauetur in dicta Bulla Gregorij XV. ratio eſt, quia illi Iudices, qui dantur in bullis, & ſententijs rotalibus, ſolū ſunt ad mittendos regulares in poſſeſſionē illius rei, de qua fuit litigatum; ſed ſi poſtea poſt aliquos annos velint de nouo petere aliquid, ſcilicet ꝙ inquietantur in tali poſſeſſione, hoc debent petere ante ſuum Iudicem conſeruatorem; quia ad hoc eligitur. Secundò, quia poſtquam Iudex virtute proceſſus fulminati dat poſſeſſionem alicuius præeminentiæ, vel beneficij, & ipſe eſt in quieta poſſeſſione, talis Iudex functus eſt officio ſuo. Tertiò, quia ſi poſſint habere regulares in ſui fauorē tot Iudices, quot bullas habent, non haberent vnum conſeruatorem, ſed plures contra tenorem dictæ Bullæ Gregorij XV.

24 Quando regulares volunt petere aliquid contra Clericos, vel ſæculares ante ſuum conſeruatorem, vel ante Iudices bullarum, quid debent agere?

℞. Primò, debent præſentare bullas, vel electionem conſeruatoris cum dictis ſolemnitatibus factam. Secundò, probare per teſtes, vel ſcripturas, quod ſint in poſſeſſione talis rei. Tertiò, probare ſaltem cum vno teſte, quod perturbantur à tali perſona in illa poſſeſſione quieta, & pacifica, quam habent, & tūc poſſunt petere litteras citatorias contra talem perſonam.

25 Conſeruator quomodo debet procedere in tali negotio?

℞. Debet citare, dare terminum competentem, audire partes, & ſeruare terminos iuris, & formam ſuę commiſſionis & illam non excedere, iuxta bullam dictam Gregorij XV. alias ſuſpenditur per annum à tali officio, & ordinarius, qui loco eius ſuccedit, reuocabit omnia per ipſum facta, & condemnabit regulares in expenſis, & in pœnis dictæ Bullæ.

CAPVT XX.

De Magnis Magiſtris.

1 MAgni magiſtri, & Priores ordinum militariū, quam iuriſdictionem habent?

℞. Eccleſia-

℞. Eccleſiaſticam, & ſæcularem circa bona, & perſonas ſui ordinis, merum mixtum imperiũ, & omnia neceſſaria ad iuriſdictionem exercendam abſque vlla dependentia, vt patet ex bulla Pij IV. & ex priuilegio, & bulla ordinibus militaribus conceſſis. l. imperium. ff. de iuriſdiction. omniũ iudicum, & ibi Bar. nu. 8. Bald. nu. 30. Paul. de Caſt. n. 5. Iaſon nu. 8.

2 Magni Magiſtri ordinum militarium habent collationem commendarum vacantium per mortem?

℞. Habent, & etiam per aſcenſionem ad aliam commendam ſine dependentia alicuius, vt planè videtur in priuilegio cuiuſcumq; ordinis.

3 Magni Magiſtri, & Priores ſunt ne collatores ordinarij?

℞. Sunt viri ordinarij intra limites ſuarum iuriſdictionum, & habent iuriſdictionem independentem ab aliquo Epiſcopo. Bulla Pij IV. in bullario 14. circa finem.

4 Magni Magiſtri, & Priores poſſunt facere ſynodum?

℞. Poſſunt, & eligere examinatores ſynodales, prouidere beneficia, ex dicta Bulla.

5 Si quis habens commendam, vel Prioratum aſſumatur ad Epiſcopatum, vacat ne talis commenda, vel beneficium, & cui?

℞. Vacat, & debet prouideri à magno magiſtro, quia iſta beneficia ſunt exceptuata, & quaſi de iure patronatus ordinis. c. cum in cunctis, de elect.

6 Beneficia ordinum militarium cadunt ne ſub reſeruationibus, deuolutionibus, & affectionibus?

℞. Non, etiam ſi vacent in curia, nec poſſunt permutari ad inuicem, nec cum beneficio ſæculari, neq; grauari penſione ſine licentia Magni magiſtri. Bulla Pij IV. ſuper hoc edita. verſ. qui in Romana Curia. Pariſius, vol. 4. conſ. 44. & conſ. 36. num. 17.

7 Hoſpitalia ordinum militarium comprehenduntur ſub aliqua reſeruatione?

℞. Non, imo omnia iſta hoſpitalia ſunt priuilegiata. Anchar. c. ſi propter, de reſcriptis, num. 6. Fely. in c. de quarta. de præſcriptio. Clem. per litteras de præbend. Cardinalis. c. 2. de præbend.

8 Quando vacat Eccleſia parochialis alicuius ordinis, ſi ſit intra diœceſim alicuius Epiſcopatus, quid agendum?

℞. Tunc Magiſter, vel Prior, vel alius inferior collator tenetur perſonam, vel perſonas idoneas Epiſcopo præſentare, vt ab eo cum ſynodalibus examinētur. Bulla Pij V. incipiens, expoſcit, circa mediũ.

9 Poteſt Epiſcopus viſitare Eccleſias parochiales ordinibus militaribus ſubiectas?

℞. Poteſt, ſi ſint intra ſuam diœceſim, & ſolùm in his dumtaxat, quæ ad curam animarum, & ad adminiſtrationem ſacramentorum pertinent, cũ oues ſint propriæ illius Epiſcopi Trid. ſyn. ſeſſ. 21. c. 8. de reform. bulla Pij V. quæ incipit, expoſcit, & Greg. XIII. quæ incipit, conuenit.

10 Si curam animarum in dictis Eccleſijs parochialibus exerceant religioſi eiuſdem ordinis, poſſunt ne eorum perſonæ viſitari ab Epiſcopis?

℞. Non, ſed ſi exerceatur per Clericos ſæculares, poſſunt viſitari, & corrigi ab Epiſcopis. Trid. ſyno. ſeſſ. 21. c. 8. de reformatione. Bulla Greg. XIII. quæ incipit; circumſpecta in omnibus.

11 Si aliquis religioſus non viuat ſub obedientia, vel non ſit legitimè profeſſus, vel ſit diſcolus extra religionem, poteſt ne viſitari ab Epiſcopo?

℞. Poteſt corrigi, & incarcerari, quia ceſſante cauſa ceſſat effectus, & debet remitti ſuo priori pro caſu. c. cum ceſſante, de appellatione. cap. generaliter. 16. quæſt. 1.

12 Habētes curam animarum in parochialibus ſubditis religioni S. Ioannis Hieroſolymitani, tenentur ne accedere ad congregationes, quas Epiſcopi faciunt ad determinandos caſus conſcientiæ?

℞. Tenentur, etiam ſi ſint profeſſi in dicta religione.

13 Milites, & religioſi ordinum militarium poſſunt facere profeſſionem ante annum nouitiatus?

℞. Non, neq. ante decimum ſextum annum completum ſuæ ætatis, quia comprehenduntur ſub decreto Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 15. de regul.

14 Dicti milites, & religioſi tenentur obſeruare onera poſita à Conc. Trid. alijs religioſis aliarum religionum?

℞. Religioſi ordinum militarium, tàm equites, quàm Clerici non obligantur ſeruare onera aliarum religionum, ſed tantum conſtitutiones, & ſtatuta ſuorum ordinum, quia licèt ſint veri religioſi, in pluribus differunt à religioſis mendicantibus, & ſic non comprehenduntur ſub pœnis, & regulis aliorum, ſic declarauit Rota die 11. Decembris anno 1570.

15 Priores ordinis S. Iacobi, & aliorum ordinum militarium, qui habent iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem, poſſunt dare primam tonſuram, & quatuor minores ordines?

℞. Poſſunt in ſuis locis, & ſuis ſubditis tantum. Molfeſ. in ſum. tom. 1. tract. 2. c. 2. num. 17.

16 Priores ordinis S. Iacobi, & aliorum ordinum militarium poſſunt abſq; licentia Epiſcopi accerſire aliquem Epiſcopum, vt in locis ſibi ſubditis exerceat pontificalia?

℞. Poſſunt accerſire Epiſcopum, qui ſuis ſubditis conferat ordines maiores, benedicat oleum, & chriſma, confirmet pueros toties, quoties voluerit, non obſtante prohibitione poſita. c. 5. ſeſſ. 25. Conc. Trid. quia ibi non loquitur de Prælatis immediatè ſubditis ſedi Apoſtolicæ, qui habent iuriſdictionem quaſi Epiſcopalem. Molfeſ. in ſum. to. 2. tracta. 2. c. 2. nu. 17.

17 Milites S. Iacobi, Calatrauæ, & Alcantaræ, qui emittunt omnia tria vota in ſua profeſſione, poſſunt ne obtinere beneficia ſecularia, Canonicatus, et prębendas abſq; diſpenſatione Apoſtolica?

℞. Dum dicti milites non emittunt tria vota ſubſtātialia, etiam ſi habeant habitum ſui ordinis, non ſunt incapaces ad obtinenda beneficia ſæcularia, curata, & alia beneficia, vt Canonicatus, penſiones, dignitates in Cathedralibus abſque diſpenſatione.

18 Si aliquis miles habeat talia beneficia, & poſtea faciat profeſſionem, poterit ne retinere illa?

℞. Non abſq; diſpenſatione Apoſtolica. Bulla Greg. XIII. quam refert Quaranta ſum. Bullar. verb. canonicus. regularis pag. 127. Nauar. conſ. 9. nu. 1. de prębend. Trid. ſy. ſeſſ. 14. c. 10. de refor.

19 Canonici Regulares, & Religioſi Ordinum militarium, qui de mandato ſuorum Superiorum adminiſtrant parochiales ſibi vnitas, vel ſubditas, ſi delinquant, a quo debent puniri?

℞. A ſuis Superioribus, ſed poſt Conſtitutionē editā Greg. XV. anno 1623. nonis Febr. allegatam in c. 4. de Regul. puniri debent ab Epiſcopo.

20 Si delictum ſit in adminiſtratione ſacramentorũ, à quo ſunt puniendi?

℟. Si parochialis ſit in locis ſubditis Prioribus, vel Magiſtris, in quibus habent omnimodam iuriſdictionem; à ſuis ſuperioribus; ſi verò ſit in locis, vbi Epiſcopus habet iuriſdictionem ſpiritualem, tunc ab ipſo Epiſcopo, poſt dictam conſtitutionem Greg. XV. ſemper ſunt puniendi ab ipſo Epiſcopo?

21 Si dicti milites, vel religioſi publicauerint indulgentias ſine licentia Epiſcopi, à quo debent puniri?

℟. Si ſint in locis Epiſcopo ſubiectis; ordinarius debet contra eos procedere. Trid.ſynod.ſeſſ.6.c.5. ſeſſ.14. c.4.ſeſſion.24. c.11.

22 Dicti religioſi ordinum militarium, qui actu habent beneficia, poſſunt ferre ſuffragium in electione ſuorum ſuperiorum, & Priorum?

℟. Si habuerint poſſeſſionem, non; quia iam ſunt emancipati à conuentu.

23 Si aliquis religioſus habeat beneficium curatum, & non reſideat in eo, quam pœnam incurrit?

℟. Debet priuari beneficio, ſeruata ẽi illo forma priuationis, quam poſui. lib.4. & de reſidentia parochorum. Trid.ſyn.ſeſſ.23.c.1.de reform. Bulla Pij V. 64. quæ incipit, cupientes. c.quia nonnulli. cap.relatũ, de Clericis non reſidentibus.

24 Si aliquis religioſus fuerit excommunicatus, quã pœnam incurrit?

℟. Priuatur fructibus beneficij, qui cum ſit extra Eccleſiam, nomine Eccleſiæ nihil poteſt poſſidere. cap. paſtoralis, de appellation.§. verum quia.

CAPVT XXI.

De Monialibus.

1 MOniales quam regulam debent profiteri?

℟. Sui prioris, inſtitutionis videlicet, tria vota eſſentialia, videlicet caſtitatis, obedientiæ, & religionis. Trid.ſyn.ſeſſ.25. c.1.de regul.

3 Qui regunt monaſteria monialium, quid debent ordinare?

℟. Vt moniales ſemel in menſe confiteantur, & cõmunicent, & obſeruent ſuam regulam, & clauſurã.

3 Officiales, qui adminiſtrant bona temporalia, à quo poſſunt eligi, & quo tempore debent durare?

℟. Ab Abbatiſſa, & conuentu, etiam ſi monaſterium ſit Epiſcopo ſubiectum, & ſunt amouibiles ad nutũ ſuperiorum, & ex bulla noua Greg.XV. debent reddere rationem, & computum ſuperioribus, Epiſcopo interueniente, ſi vult: reliqui verò, vt capellanus, confeſſor, & ſacriſta eliguntur ab Epiſcopo abſque interuentu monialium.

4 Quis poteſt diſpenſare, & diſtribuere redditus monialium?

℟. Earum ſuperiores, ſiue ſit Epiſcopus, ſiue regularis.

5 Moniales, quæ ſunt exemptæ, & ſedi Apoſtolicæ ſubiectæ, in quibus ſubijciuntur Epiſcopis?

℟. In regimine, & in ſpiritualibus. Trident.ſyn. ſeſſ. 25.c.9. de reg.

6 In reformatione facta à ſancto Conc. Trid. includuntur ne omnia monaſteria cuiuſcumq; qualitatis?

℟. Affirmatiuè non obſtante mari magno, nec alijs priuilegijs, imò concilium præcipit Epiſcopis, vt omnia executioni mandent, etiam cum auxilio brachij ſecularis. Trid.ſyn.ſeſſ.25.c.22.de regular.

7 Monaſteria monialium, quæ ipſamet habent iuriſdictionem, & non ſubiecta Epiſcopis, nec alicui congregationi, intra quod tempus debent ingredi aliquam congregationem, vel ſubijci Epiſcopis?

℟. Intra annum à publicatione concilij, aliàs à metropolitano coguntur, & eo abſente, ab Epiſcopo antiquiori tãquam ſedis Apoſtolicæ delegato. Trid. ſyn.ſeſſ.25.c.8.de regul.

8 Si talis ſit cum Epiſcopo ſuper proceſſione viſitandi moniales, quid eſt agendum?

℟. Epiſcopus debet conſeruari in proceſſione, ſaluo iure monialium, vel alterius partis litigantis in petitorio, quia Epiſcopus habet fundatam ſuam intẽtionem in c.9.ſeſſ.25. Conc.Trid.de regular.

9 Magiſtratus ſæculares poſſunt ne regere monaſteria monialium?

℟. In ſpiritualibus, non, ſed ſolus Epiſcopus, vel alius ſuperior. Trid.ſyn.ſeſſ.25. c.9.cit.

10 Cum qua licentia debent monaſteria monialium de nouo erigi?

℟. Cum licentia Epiſcopi illius diœceſis. Trid. ſyn. ſeſſ.25.c.3. de regul.

11 Si velint fabricare monaſterium intra vrbẽ, poſſunt ne moniales per diuerſa diuidi monaſteria?

℟. Non, ſed omnes ſimul ad monaſterium ſui ordinis. Azor. inſtit moral.p.1. lib.8. Nauar.conſ.5. nu.3. de ſtat. monach.

12 Quæ ſunt cauſæ tranſlationis monaſterij ex vno loco ad alterum?

℟. Incurſus pyratarum vel latronum, aeris peſtilẽtia, aquæ defluxus, aeris, vel terræ intemperies cauſans morbos, magna frigiditas, vel magnus calor, aliqua contagioſa infirmitas, vel ſi ſit ſitum in agro, in loco nõ tuto, transferendũ eſt ad ciuitatem. Nauar. commentar.4. de regul. num.48. & 49.cap. ſtatuimus. 19. quæſt.3. Azor. part. prima, libro 12. capit.14.

13 Si monaſterium monialium ſit in agro, vbi debet mutari, & à quo?

℟. Debet intra vrbem transferri ab Epiſcopo tanquam ſedis Apoſtolicæ delegato, licet ſit exemptu, & poni in loco tuto cum ſuis redditibus, honoribus, & oneribus, præcipuè ſi expoſitum ſit incurſibus pyratarum, & latronum. Trid.ſynod. ſeſſ.25. cap.5. de regularibus.

14 Si monaſteria monialium in agro habeant murũ altum, & cuſtodiam, debent ne transferri in ciuitatem?

℟. Si nullum ſit inconueniens, ceſſat ratio tranſlationis.

14 Quis poteſt recludere feneſtras, & portas, & tollere omnia impedimenta, tam in monaſterijs, quàm in domibus, quæ ſunt propè monaſteria?

℟. Epiſcopus, quia licet quiſq; poſſit leuare domum ſuam vſq; ad cœlum, dummodo via ſit in medio; tamen hæc lex non habet locum in damnum clauſuræ monaſteriorum monialium, cum ſint Virgines Deo ſacratæ. Tuſc.de viſitat.Eccleſ.lib.2.c.18. num.5.

15 Moniale poſſunt habere Sanctum Sacramentum intra clauſtra monaſterij?

℟. Non,

℞. Non, quia prohibitum eſt (ablato quocumque priuilegio) à Trid. ſynod. ſeſſion.25. cap.10. de regularibus.

CAPVT XXII.

De clauſura Monialium.

1 Epiſcopus quando, & quomodo debet ingredi monaſterium monialium, & in quibus caſibus?

℞. Rarò, & in caſibus magnæ vtilitatis, & neceſſitatis comitatus paucis perſonis religioſis, & ſacerdotibus. Bulla Greg.XIII. incipiens, dubijs, quæ eſt in ordine. 75.

2 Epiſcopus poteſt ne ingredi monaſteria monialiũ regularibus ſubiectarum contra eorum voluntatē?

℞. Poteſt ſolùm ad videndum, ſi clauſura ſeruetur, vel non. Trid.ſyn.ſeſſ.25. cap.5.de regul. Zerola in prax.Epiſc.p.1.verbo monial.

3 Moniales à quo debent cogi, vt clauſuram ſeruēt?

℞. Ab Epiſcopo cum inuocatione brachij ſæcularis, ſi opus fuerit, & ſi Iudices non dederint, ſunt excõmunicati. Trid.ſyn.ſeſſ.25. c.5.cit.

4 Si in aliquo monaſterio ſit conſuetudo, vt in die obitus alicuius monialis ad eam ſepeliendam celebretur Miſſa cantata in clauſtro, choro, vel in aliqua capella dictarum monialium præſentibus monialibus, quid eſt agendum?

℞. Si hoc priuilegium competat alicui monaſterio, vel per conſuetudinem immemorabilem non ſublatam poſt publicationem concilij, vel per breue particulare; tunc talis conſuetudo eſt ſeruanda: ratio eſt, quia Trid.ſyn.ſeſſ.25.c.10.non tollit hanc conſuetudinem, vt talis monacha non ſepeliatur cum ſacrificio Miſſæ, quod raro contigit, ſolùm vult, ne Sanctum Sacramentum ſeruetur intra clauſtra, vel clauſurã monialium, vt tollatur occaſio ſæpè ſæpius intrandi.

6 In monaſterijs, vbi non eſt dicta conſuetudo, moniales quomodo ſunt ſepeliendæ, & quis numerus Clericorum, & miniſtrorum debet intrare ad eas ſepeliendas?

℞. Corpus defunctarum debet poni in choro, vel in capitulo, vel in capella publica, & ſi fuerit mane, Sacerdos in Eccleſia celebret Miſſam de requie, & officium defunctorum, & ſi fuerit Veſpere, Sacerdos indutus cappa dicat in Eccleſia dicta officia defunctorum, & poſtea proceſſionaliter cum cruce duobus luminarijs, & comitatur a ſex, vel octo Clericis, & cum hominibus, qui habent officium ſepeliẽdi mortuos intret proceſſionaliter intra clauſtra monaſterij, et omnes moniales proceſſionaliter cum ſua cruce eũ expectant ad portam monaſterij, & ſic præcedentibus monialibus, & ſubſequentibus Sacerdotibu cũ ſuis Clericis omnes ſimul accedant ad locũ, vbi eſt corpus monialis defunctæ, & eam portent ad locum ſepulturæ, vbi erit altare præparatũ, & facta benedictione ſepulturæ incenſato corpore, ſparſa aqua benedicta omnibus reſponſorium cantãtibus illa ſepeliatur, et cooperto Sepulchro omnes ſimul proceſſionaliter reuertantur ad portam monaſterij.

6 Iſti clerici quas qualitates debent habere?

℞. Debent eſſe bonæ vitæ, & famæ, & ætate matura, & electio horum Clericorum tam in numero, quam in perſona relinquitur arbitrio Epiſcopi, vel ſuperioris monaſterij, quia certa regula dari non poteſt.

7 In quibus, & propter quas cauſas poteſt Epiſcopus dare licentiam, vt homines ingrediãtur monaſteria?

℞. Cauſa infirmitatis, vel neceſſitatis, vt medico ſpirituali, & temporali ad miniſtranda ſacramenta, & ſepeliendos mortuos, chirurgo tonſori, mulieri, quę ſciat mederi, procuratoribus, & officialibus ad opus, ſi ſit neceſſarium deferre aliquid in monaſterio, ad quod vires mulierum non ſuppetunt, vt colere hortos, aſportare trabes, his omnibus ad ſua officia exercenda poteſt dari licentia, ſi talia officia per Monachas, vel conuerſas exerceri non poſſint; motu proprio Greg. XIII. in Bulla 36. cit. Rodriguez. tom.1.q.46. art.1.& q.47. art.4. Azor. inſtit. moral. p.1.lib.13.c.8.& 9. Ioannes de la Cruz. de ſtatu.relig. lib.1. c.5.dub.2.

8 Licentia ad ingrediendum quomodo debet dari?

℞. In ſcriptis. Bulla ſupra dicta Greg.XIII. num.40. & 41. anno 1575.

9 Falcultas data Epiſcopis à Conc. Trident. vt dent licentiam ingrediendi monaſteria, quomodo eſt intelligenda?

℞. Concilium hoc reliquit arbitrio Epiſcopi, quia quotidie exurgunt tot nouæ neceſſitates inopinatę, vt non poſſit certa regula aſſignari, & ſic plurimum confidit de Epiſcopi prudentia.

10 Epiſcopus, qui conceſſit licentiam ſine iuxta cauſa, & in caſibus non neceſſarijs ingrediendi monaſteria, eſt ne excommunicatus?

℞. Non, quia nullus canon hoc dixit; ergo nec nos dicere debemus, licèt Epiſcopus peccet.

11 Moniales facta profeſſione, cum qua cauſa poſſunt exire è monaſterio?

℞. Magni incẽdij, vel infirmitatis, peſtilentiæ, vel lepræ, vel hoſtium inuaſionis, in caſu aquæ ductus, vel ruinę domus, vt ſi corruat dormitorium, in infirmitatibus contagioſis, & nociuis communitati monialium. Trid. ſynod. ſeſſ.25. c.5. Pius V. per ſuam extrauag. quæ incipit, circa paſtoralis. Fr.Ioan.de la Cruz, verſ.an verò liceat.

12 Si aliqua monialis habeat infirmitatem ſibi ſoli nociuam, cui exeundo è monaſterio remedium adhibetur, poterit ne dari licentia a Prælato, vt exeat?

℞. Si de conſilio medicorum periculum vitę, aut grauis, & diuturna infirmitas probabiliter timeatur, poterit Epiſcopus tunc dare licẽtiam; quia vita omnibus remedijs eſt ſaluanda. Nauar.Comment.4.de regularibus, num.47. 48. & 49. Azor. inſtit. moral. p.1.c.8. lib.13.

13 Cum qua licentia poteſt aliqua monialis è monaſterio exire, etiam cum legitima cauſa?

℞. Cum licentia ſuperioris monaſterij in ſcriptis exprimendo cauſam, & tempus. Emanuel quęſt. regul. tom.1.q.49. art.6.

14 Si moniales ſubditę ſint regularibus, ſufficit habere licentiã ſuorũ, vel requiritur etiã licẽtia Epiſcopi?

℞. Emanuel. loco allegato tenet requiri etiam licentiam Epiſcopi, ſed Fr. Ioan. de la Cruz. de ſtat.re i.

lib. 1. c. 5. dub. 3. tenet in Hiſpania non eſſe neceſſariam licentiam Epiſcopi, ſed ſolùm Prouincialium.

15 Qui ingrediuntur ſepta monaſterij ſine licentia, quam pęnam incurrunt?

℞. Ipſo iure ſunt excommunicati, & abſolutio reſeruata eſt Papæ, niſi in mortis articulo. Bull. Pij V. de regular. publicata 23. Octobris 1566. Bull. Greg. XIII. publicata die 24. Iunij 1575. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 5. de regul.

16 Quam pęnam incurrunt Abbatiſſa, & moniales, quæ dant conſilium, vel conſentiunt, vt quis ingrediatur clauſtra monaſterij?

℞. Sunt excõmunicatæ ipſo iure, & abſolutio reſeruata eſt Papæ, & priuantur perpetuò officijs, & dignitatibus, & alijs pęnis bene viſis ſuo ſuperiori puniuntur. Pius V. in d. bulla, & Greg. XIII. vbi ſup.

17 Puer, qui non habet vſum rationis, ſi ingrediatur monaſterium, eſt ne excommunicatus, vel ille, qui fecit eum ingredi?

℞. Puer non poteſt incurrere excommunicationem, quia non habet vſum rationis, ſed ille, qui fecit eum ingredi, peccat, ſed non excommunicatur, quia hęc pęna, cum ſit grauiſſima, non eſt imponenda, niſi exprimatur. Nauar. commen. 4. de regul. num. 59. citans plura iura.

18 Epiſcopus poteſt abſoluere in delictis occultis in materia clauſuræ tam monialem conſentientem, quam laicos intrantes?

℞. Non, quia hæc abſolutio reſeruata eſt ſedi Apoſtolicæ in conſtitutione Pij V. de regul. & ibi declarata eſt facultas abſoluendi in delictis occultis, non habet locum hoc in caſu, neq; eſt extendenda vltra dictam conſtitutionem.

19 Epiſcopus poteſt dare licentiam, vt mater, vel ſoror alicuius monialis ingrediatur ſepta monaſterij ad viſitandam filiam morientem, vel emittentem profeſſionem?

℞. Non, ſed ſolùm Summus Pont. Rodrig. tom. 1. q. 64. num. 11.

20 Nobiles fœminæ fundatrices monaſteriorum, cũ habent licentiam ingrediendi monaſteria, poſſunt ne in eis pernoctare?

℞. Non, niſi in breui explicetur, vt habetur in bulla Greg. XIII. quarta & quadrageſima prima, vbi reuocantur omnes licentiæ antea datæ.

21 Quo Iure prohibitum eſt regularibus alloqui monialibus, & ſub qua pœna?

℞. Per congregationem Eminentiſs. Cardinalium, & ſub pœna priuationis ſuffragij actiui, & paſſiui, & habet locum in regularibus, qui mittuntur ad prædicandum, ad dicendas Miſſas, & confeſſiones audiendas. Quaranta in ſumm. Bullarij, verb. monaſteria, pag. 348.

22 In Regnis Siciliæ, & Italiæ, vbi regulares non poſſunt colloqui cum monialibus ſine licentia Summi Pont. quid innouatum eſt?

℞. Sanctiſſimus Dominus noſter Vrbanus Octauus Sũmus Pontifex per Bullam expeditam anno 1624. ſui pontificatus anno 1. dedit facultatem Epiſcopis, & ordinarijs, vt per quatuor vices in anno poſſint dare licentiam, vt aliqua Monialis loquatur cum aliquo regulari cum his conditionibus, & requiſitis. Primò, quod loquutio fiat, ſi Epiſcopo videbitur expedire. Secundò, quòd Monialis, & regularis ſint affines in primo, vel ſecundo gradu conſanguinitatis. Tertiò, quòd loquutio non ſit in die Veneris, neque Sabbati, neque in die feſtiuo, neq; in tota quadrageſima, neq; in Aduentu Domini. Quartò, quòd licentia expreſsè detur in ſcriptis, & in ea aſſignetur dies, & hora loquutionis, & regiſtretur in officio Magiſtri notarij illius Curiæ. Quintò, quòd confeſſor ordinarius illius monaſterij ſit præſens tempore loquutionis, & teneatur conſeruare dictã licẽtiam in ſcriptis. Sextò, quòd auſcultratrices d. monaſterij ſint præſentes tempore loquutionis, vt expreſsè habetur in dicto breui, cuius formam, & tenorem nullus Epiſcop⁹, vel Iudex ordinarius poterit tranſgredi, cum iſtæ facultates ſint ſtricti iuris, & eas ampliare non liceat, & ad iſtam bullam ſunt reductæ cęteræ conſtitutiones Pij V. & Greg. XIII. & ita hæc vltima Bulla Sanctiſs. D. N. Vrbani VIII. debet obſeruari.

23 Moniales, quæ loquuntur cum regularibus, quam pœnam incurrunt, ſi non ſeruent formam dictæ Bullæ?

℞. Eandem pœnam, quam regulares, & priuantur voto actiuo, & paſſiuo per vnum annum.

24 Qui regulares excipiuntur, qui etiamſi loquantur, non incurrunt has pęnas?

℞. Superior, cui incumbit cura monaſterij, viſitator, confeſſarius, & non extra ordinarius, & regulares, qui habent licentiam à ſacra congregatione regularium, quæ rarò conceditur. Ioan. Baptiſta in priuilegio ord. mendic. tit. 20. num. 8. ſed hoc in Italia ſeruator, ſed non in Hiſpania.

25 Aliquis regularis poterit eſſe confeſſor ordinarius in monaſterio monialium ſubiecto Epiſcopo?

℞. Hoc nullibi eſt prohibitum, & ſi ſit vir ſanctus, doctus, & prudens, poterit eſſe confeſſor ordinarius, & in hoc adiuuare Epiſcopum, ſicut poteſt eſſe confeſſor extraordinarius in tempore, in quo a Conc. Trid. permittitur, vt habeant confeſſorem extraordinarium.

26 Moniales tertij ordinis S. Franciſci, quæ habitant in ſuis domibus, debent ne compelli, vt ſeruent clauſuram?

℞. Non, quia earum inſtitutum non eſt, vt viuant ſimul in clauſtris.

27 In monaſterijs, vbi non eſt clauſura, poteſt ne aliqua puella ſuſcipere habitum religionis?

℞. Poſt publicationem Conc. Trid. non poteſt, quia omnia monaſteria tenentur obſeruare clauſuram Bulla Pij V. ſupra allegata.

28 Colloquia cum monialibus, quibus perſonis, & quomodo debent permitti?

℞. In hoc ſeruanda eſt conſuetudo conuentus monialium, licèt licentia ſuperioris ſemper ſit neceſſaria. Fr. Emanuel loco alleg.

29 In obſeruatione clauſuræ quam poteſtatem habent Epiſcopi?

℞. Magnam, quia tàm in monaſterijs ſibi ſubiectis, quam non ſubiectis debent facere, vt obſeruetur, & punire non obſeruantes, & ad hoc monaſteria viſitare, & ingredi poterunt. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. capit. 5. de regularibus.

CAPVT

CAPVT XXIII.

De dote Monialium.

1 QVis debet taxare numerum Monialium, & dotem, ſeu alimenta?

℟. Epiſcopus, conſideratis redditibus, eleemoſynis, qualitate Prouinciæ, & ſterilitate, vel abundantia terræ. Nau.comm.4.de Regul.n.57.

2 Dos, quæ datur, debet nè recipi ante profeſſionem, vel poſt?

℟. Poteſt recipi ante, vel poſt, dummodo ſi moriatur Monacha ante profeſſionem, dos reſtituatur ſuis parentibus, dempto victu, & veſtitu. Trid. ſyn. de Regular. ſeſſ.25. c.16. Azor. inſtit.moral.par.1. lib.12.cap.3.

3 Si facta profeſſione, & dote non ſoluta moriatur Monacha, quid agendum?

℟. Debent ſolui monaſterio à parentibus, quia legitimo Iure ſibi acquiſiuit, etiamſi in contractu ſit conditio, quòd alimenta ſoluantur, donec dos detur. Trid.ſyn. ſeſſ.25.c.16.cit. Azor.loco ſup.cit.

4 Pro dote poteſt ne accipi mutuum, vel aliqua bona opera?

℟. Non, ſed illa pecunia, vel ſubſtentatio, quæ datur alijs Monialibus. Trid.ſyn. ſeſſ.25.c.16.

5 Aliquæ puellæ, quæ parentibus, & facultatibus deſtitutæ ſunt, poſſunt ne recipi in monaſterijs Monialium ex cauſa paupertatis?

℟. Non debent tales recipi, ne detur occaſio Abbatiſſæ, & Monialibus, vt onerent monaſterium, niſi ſit conſtitutio, vt ſine dote recipiantur; tunc talis fundatio, vt ſanctiſſima, ſeruanda eſt. Zerola in praxi Epiſcopal.

6 Si dote ſoluta Monialis moriatur ante profeſſionem, quid agendum?

℟. Reſtituenda parentibus, vel hęredibus abinteſtata, niſi forſan in aliqua ſcriptura obſtet in contrarium, tunc ſcriptura ſeruanda eſt tanquam Ius particulare. Azor.inſtit.moral.p.1.lib.12.c.3.

CAPVT XXIV.

De reſignatione bonorum Monialium.

1 SI ſit aliquod monaſterium Monialium, quibus de ſuo inſtituto non licebat habere bona ſtabilia in communi, poſſunt ne illa habere poſt Concil.Trid.

℟. Non, quia tales excipiuntur à Concilio, & relinquuntur in ſua primæua inſtitutione. Trid. ſynod. ſeſſ.25.de Regul.

2 Quæ monaſteria Monialium poſſunt poſſidere bona immobilia?

℟. Omnia in communi ad ſuam ſubſtentationem. Trid.ſyn.ſeſſ.25.c.3.cit.

3 Bona mobilia, quæ acquirunt Moniales, poſſunt illa poſſidere tanquam ſua?

℟. Non, ſed ſtatim debent tradi Superioribus, vt illa incorporentur monaſterio. Trid.ſyn. ſeſſ.25. c.2.de Regul.

4 Superiores poſſunt dare bona ſtabilia alicui Moniali, vt ea poſſideat, & recipiat vſumfructum ad ſuam neceſſitatem?

℟. Non, ſed ſolùm mobilia, & ad vſum tantùm. Trid. ſyn.ſeſſ.25.c.2.cit.

5 Quam pœnam incurrit Superior, qui contrarium facit?

℟. Biennio actiua, & paſſiua voce priuatur.

6 Quis poteſt dare facultatem, vt aliqua Monialis habeat bona mobilia, vel introitus?

℟. Summus Pontifex. Nauar.in comment.2. de Regul.num. 18. & 24. Azor. inſtitut. moral. par. 1. lib. 12.c.9.quæſt.2.

7 Si alicui Moniali relinquatur aliquod legatum, vel pecunia, vel eam acquirat ſuo labore, poteſt nè pro ſua neceſſitate liberè illam poſſidere?

℟. Non, ſed debet ponere in manu Abbatiſſæ, vt ipſa prouideat neceſſitati illius Monialis, & ſi ſuperfuerit aliquid, concedat communitati. Nauar. & Azor.ſupra citat. Sylueſter in ſumm. verb. Religio, 6. num. 7. Nauarr. in commentar. 2.de Regularib. num. 14.

8 Licebit nè Monialibus retinere redditus, ſiue cenſus certos relictos à ſuis parentibus, vt ex his ſubſtententur in ſuis neceſſitatibus, vel infirmitatibus, præcipuè ſi monaſterium non det omnes prouiſiones ad vitam neceſſarias, vel ſi ſit pauper, & non poſſit omnibus neceſſitatibus prouidere?

℟. Non, quia hoc eſt contra votum paupertatis, ſed in iſto caſu debent iſti redditus Abbatiſſæ conſignari, vt ipſa liberè prouideat neceſſitati talis Monialis, & reliqua det communitati. tenet Sylueſter in ſumm.verb.Religio 6.num.7. Nauarr.comment. 2.de Regular.num.14.

9 Si Abbatiſſa noluerit prouidere neceſſitati talis Monialis, cui relicti fuerūt redditus, quid debet agi?

℟. Abbatiſſa malefaciet; ratio eſt, quia non adimplet intentionem donantis illam eleemoſynam, ſed nihilominus talis Monialis non habet aliquam actionē contra Abbatiſſam petēdi tale legatum, quia eſt incapax per votū emiſſum paupertatis nō poſſidendi illa bona, benè tamē poterit repræſentare ſuam neceſſitatem ante Superiorem monaſterij, & ſi habuerit patientiam in hoc caſu plurimum meruerit.

10 Si aliqua Monialis de licentia Superioris habeat aliquos redditus, incidit ne in aliquam pœnam?

℟. Non, quia Concilium loquitur de redditibus proprijs, & irreuocabilibus per Prælatos, & quæ poſſidentur ſine eorum licentia. Io. de la Cruz, de ſtatu Religioſor.lib.1.c.3.dub.2.

11 Si Moniales habeat aliquid ſuperfluum etiam per licentiam Superiorum, excuſantur ne a culpa, vel à pœna?

℟. A pęna, ſed non à culpa, quia tenentur dicere ſuo Superiori illud ſibi eſſe ſuperfluum. Fr. Ioannes de la Cruz, vt ſupra.

12 Quis debet iudicare ſuperflua?

℟. Superiores, habita ratione neceſſitatis, perſonæ, & tem-

& temporis. Fr. Ioan. de la Cruz, vt ſup.

13 Qua pœna punitur monialis habens ſuperflua?

℞. Si illa habeat ſine licentia, priuatur biennio voto actiuo, & paſſiuo, non in electionibus, ſed in alijs rebus.

14 Renuntiatio, & obligatio à nouitijs facta, intra quod tempus debet eſſe; & cum qua ſolemnitate?

℞. Intra duos menſes ante profeſſionem, & cum licentia Epiſcopi, & non ſequitur ſuum effectum, etiã ſi ſint iurati, niſi ſecuta profeſſione. Trid. ſy. ſeſſ. 25. c. 16. de regul.

15 Si aliquis faciat renuntiationem voluntate ingrediendi religionem, & poſtea ex aliquo accidenti non ingrediatur, talis renuntiatio, & donatio erit ne valida, ſi non expreſſit in renuntiatione, quod faciat talem renuntiationem animo ingrediendi religionem?

℞. Talis donatio, & renuntiatio non erunt validæ, quia eadem militat ratio, ſiue illud exprimat in renuntiatione, ſiue illud probet per teſtes. Secundò, quia ſtandum eſt veritati, & non fictioni, neque calumniæ. Tertiò, quia ex pluribus cauſis poteſt contingere non exprimere cauſam, & ingreſſum religionis, ſcilicet Primò, ex verecundia, quia perſona erat nobilis, & negotium ſecretum. Secundò, ex imperitia tabellionis, vel Notarij. Tertiò, ex malitia illius, in cuius fauorem fit renuntiatio. Quartò, ex timore, vel reſpectu, vel verecundia, vel ignorantia, vel inaduertentia renuntiantis, vt ſi ſit idiota, puer, ignorans litteras; & ſi faciat renuntiationem in patrem, vel matrem, vel fratrem maiorem, & ideò hæc regula tenenda eſt ex mente concilij, & Doctorum quotieſcumque cauſa finalis, vel impulſiua faciendi renuntiationem, fuit ingreſſus religionis; ſiue quis ingrediatur, ſiue ingreſſus non faciat profeſſionem, & reuertatur, ſiue hæc cauſa exprimatur in ſcriptura, ſiue non, ſemper talis renuntiatio eſt nulla, & annullari debet a iudicibus. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. cap. 16. ſupra cit.

16 Si in renuntiatione iſta exprimantur aliæ cauſæ, ſcilicet gratitudinis, beneficij recepti, vel amoris, & non exprimatur cauſa religionis, erit ne valida iſta renuntiatio ſine profeſſione?

℞. Hæc expreſſio cauſarum facit negotium magis obſcurum, ſed quoties probatur per teſtes, quòd cauſa finalis talis renuntiationis fuit ingreſſus religionis, ſiue exprimantur aliæ cauſæ, debet talis renuntiatio declarari nulla, cum finis renuntiationis non ſequatur; ratio eſt, quia non debet defraudari ſuis bonis propter illam bonam voluntatem, & deſiderium, quod habuit ſeruiendi Deo in religione, & ſicut concilium noluit, vt de bonis nouitij aliquid accipiat religio, niſi ſequuta profeſſione, imò illud prohibuit ſub pœna excommunicationis tàm dantibus, quàm recipientibus, ſic noluit, vt donationes factæ intuitu religionis, ſiue exprimatur cauſa, ſiue non, eſſent validæ, & voluit, vt nullus ditaretur ſub ſpecie, & velamine ingreſſus religionis, niſi profeſſione ſecuta. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. cap. 16. cit.

17 Puellæ, quæ educantur in monaſterijs, poſſunt facere renuntiationes, & obligationes?

℞. Poſſunt liberè, ſic quia concilium non loquitur, niſi de nouitijs, quæ ſuſceperunt habitum, vel volunt ſuſcipere, ne propter malam ſubiectionem, vel per malum conſilium, vel timorem faciant aliquã renuntiationem contra ſuam voluntatem, & ita, ſi aliqua puella exiſtens in monaſterio educationis cauſa, ibi renuntiat animo nubendi, vel viuendi, in celebratione talis renuntiatio erit valida; ratio eſt, quia non locus, ſed intentio facit irritam talem renuntiationem non ſequuta profeſſione. Trid. ſynod. ſeſſ. 25. cap. 16. cit.

CAPVT XXV.

De ſuſceptione habitus, & de profeſſione Monialium.

1 IN ingreſſu religionis alicuius Monialis quid debet fieri?

℞. Si ſit dubium de ſua voluntate, ne cogatur à parẽtibus, puella deducenda eſt ad matronas illi coniunctas, & non ſuſpectas, vel alias nobiles de mandato Epiſcopi, vbi liberè poſſit exprimere ſuam voluntatem. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 17. de regul.

2 In qua ætate poteſt puella ſuſcipere habitum?

℞. In ætate duodecim annorum. Trident. ſynod. ſeſſ. 25. cap. 17. cit.

3 Finito anno nouitiatus, quid debent agere Abbatiſſa, & Superiores?

℞. Quas habiles inuenerint ad profeſſionem admittere, alias verò è monaſterio eijcere. Trid. ſyn. ſeſſ. 26. cap. 16. de regul.

4 In qua ætate poteſt Monialis facere profeſſionẽ?

℞. In ætate 16. annorum. Trid. ſyno. ſeſſ. 25. cap. 15. de regul.

5 Ad emittendam profeſſionem annus debet eſſe continuus, vel interruptus?

℞. Continuus, & ſi interrumpatur ex aliqua cauſa, debet iterum de nouo incipi. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 15. Nau. conſ. 32. de reg.

6 Quid eſt agendum ante profeſſionem puellæ?

℞. Ante menſem profeſſionis præfecta, vel Abbatiſſa Epiſcopum certiorem faciat ſub pœna ſuſpenſionis arbitrio Epiſcopi; & Epiſcopus, vel eius Vicarius eam in libertate ponant, & exquirant, an coacta, vel libera ſit, & ſi habet conditiones, videlicet, ſi ſciat legere, & ceremonias, & ſtatuta, iuxta regulam talis monaſterij. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 17. de regul.

7 Intra quod tempus debet Epiſcopus examẽ puellæ perficere, de cuius voluntate dubitatur?

℞. Intra viginti dies, & amplius in illo negotio non ſe debet intromittere.

8 Poteſt Epiſcopus facere examen alicuius nouitiæ ad petitionem alicuius volentis eam ducere in vxorẽ?

℞. Non, ſed ſuo tempore, ad petitionem verò puellæ toties, quoties ipſa voluerit. Petr. Sanch. in ſum. præcepti decalogi. lib. 4. c. 18.

9 Ad quem ſpectat examinare libertatem puellæ in monaſterijs ſubiectis regularibus tam in ingreſſu, quam in profeſſione?

℞. Ad Epiſcopum, & ordinarium. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. cap. 17. cit.

10 Si Epiſcopus, vel eius Vicarius deputauerint aliquem

aliquem ad faciendum tale examen, quis debet ſoluere expenſas, quas fecerit in itinere?

℟. Epiſcopus, vel eius Vicarius, quia ipſi tenentur facere. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 17. cit.

11 In quo loco debet examinari libertas monialium ab ordinario?

℟. In Cratheris. Fr. Io. de la Cruz. de ſtat. religioſor. libro 2. c. 8.

12 Si dubitetur de libertate puellę, vbi debet examinari?

℟. Si Epiſcopo videbitur in Eccleſia monaſterij, vel in alio loco honeſto coram teſtibus, & Notarijs debet interrogari, an velit eſſe monacha, vel nubere, & quæ dixerit in ſcriptis debent redigi, & ſecundum eius voluntatem reſolutio à ſuperiore debet fieri. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 17. Zerola in praxi Epiſc. parte 1. verſ. moniales pag. 232. Azor. inſtit. moral. part. 1. libr. 12. c. 1.

13 Si inhabilitas puellæ, vel nouitiæ perueniat ex infirmitate, vel alia cauſa, quæ tempore vinci poteſt, quid agendum?

℟. Superiores poſſunt illi prorogare nouitiatum pro tempore illis benè viſo, vt talis defectus ſuppleatur tàm in viris, quam in mulieribus. Trident. ſyn. ſeſſ. 27. cap. 17.

14 Si dubitetur, an aliqua monacha profeſſa ſit baptizata, & ad cautelam iterum baptizetur, profeſſio facta erit nè valida?

℟. Non, ſed talis poſt baptiſmum debet profiteri; ratio eſſe poteſt, quia non poteſt profiteri ſtatus perfectionis ab illo, qui nunquam ingreſſus fuit per ianuam perfectionis, quæ eſt baptiſmus. c. cum itaque, de conſecr. diſt. 4.

15 Si aliqua puella ſuſcipiat habitum de facto, vel faciat profeſſionem ſine examine Epiſcopi, quid agendum?

℟. Epiſcopus in vtroque caſu puniat Abbatiſſam pęnis, & cenſuris, & iubeat, ne iterum fiat, & poſt ſuſceptum habitum eam examinet; poſt ſuſceptam verò profeſſionem non fiat examen; quia profeſſio tenuit. Sanch. in præcepto decalogi lib. 4. c. 18.

16 Si aliqua puella deſponſata ſuſcipiat habitum, & ſit duodecim annorum, vir tenebitur expectare quatuor annos vſque ad tempus profeſſionis?

℟. Affirmatiuè. Petrus Sanchez, vbi ſupr.

17 Si per vim poſita fuerit aliqua puella in monaſterio, quid agendum?

℟. Epiſcopus debet punire eos, qui intulerunt vim, & facere voluntatem puellæ, etiam ſi ſit contra voluntatem eorum, qui illam ita vrgerunt. Trid. ſynod. vbi ſupr.

18 Si aliquis pater inſtituat, quòd ſi filia eius ingrediatur religionem, dentur illi centum aurea ſcuta, iſte incurrit pęnam a concilio poſitam?

℟. Non, quia non inducit vim coactiuam, ſed inductiuam, & perſuaſiuam, de qua non loquitur Conc.

19 Quam pœnam incurrunt homines cuiuſcumque dignitatis, qui coegerint mulierem ad ingrediendum monaſterium, vel profeſſionem faciendam, vel dederint auxilium, vel conſilium his, qui faciunt talem vim?

℟. Excommunicationis à Iure ipſo incurrendæ, præterquam in caſibus à Iure expreſſis. Trid. ſynod. ſeſſ. 25. c. 18. de reg.

20 Qui ſunt caſus à Iure expreſſi?

℟. Quando aliqua mulier propter recluſionem, vel ad faciendam pœnitentiam, vel ob timorem, ne occidat eam eius maritus, vel alia perſona, contra ſuã voluntatem ingreditur monaſterium.

21 Quam pœnam incurrit, qui impedit virginem volentem ingredi religionem, vel facere profeſſionem, & votum caſtitatis emittere?

℟. Anathematis à Iure, tamen excipiuntur mulieres, quæ vulgò conuertitæ appellantur, in quibus earum conſtitutio debet ſeruari. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 18. cit.

22 Poteſt ne aliqua monialis ad religionem laxiorem transferri?

℟. Non, ſicut neque religioſus. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 19. de regul.

23 Si aliqua monialis velit petere ſe per metum feciſſe profeſſionem, vel non habuiſſe ætatem, intra quod tempus, & coram quo debet ſuam cauſam ſequi?

℟. Si ſit ſubiecta regularibus, coram Epiſcopo, & ſuo ſuperiori, & intra quinquennium à die profeſſionis, & ſi ante cum habitu, vel ſine habitu diſceſſerit a religione, non auditur, imò vt Apoſtata punitur. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 19. cit.

24 Monaſterium poteſt ne aliquid accipere de bonis nouitiæ ante profeſſionem?

℟. Nihil ſub pœna excommunicationis, tàm dantibus, quàm recipiẽtibus, exceptis victu, & veſtitu, imò abeuntibus ante profeſſionem omnia reſtituantur, quod vt rectè fiat, Epiſcopus per cenſuras, ſi opus fuerit, monaſterium poteſt compellere. Trid. ſynod. ſeſſ. 25. c. 16. de regular.

CAPVT XXVI.

De Confeſſore extraordinario Monialium.

1 QVoties in anno poteſt dari confeſſor extraordinarius monialibus, & qualis debet eſſe?

℟. Ad minus bis in anno, vir probatæ vitæ. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 10. de reg.

2 Si aliqua monialis petierit aliquem confeſſorem alicuius ordinis, debet nè ei dari?

℟. Si in tali confeſſore non ſit aliquod diſconueniẽs, & ſit vir probatæ vitæ, debet ei dari, vt illa monacha poſſit cum libertate confiteri ſua peccata. Azor. inſtit. moral. par. 1. lib. 13. c. 9. q. 2. & Conc. Trid. ſeſſ. ſupra cit.

3 Poteſt Epiſcopus dare confeſſorem extraordinarium monialibus ſibi non ſubiectis?

℟. Si regulares illum non dent, poterit, quem maluerit, ſiue clericum, ſiue regularem. Zerola in prax. Epiſcop. par. 1. verb. moniales. Trid. ſynod. ſupra citato cap. 10.

4 Cum datur confeſſor extraordinarius, tenentur nè omnes cum eo confiteri?

℟. Non, quia cum ſit priuilegium, illo vtuntur pro ſuo arbitrio. Trid. ſynod. ſeſſ. 25. cap. 10. cit. omnia de confeſſore monialium debent ſeruari ſecundum ea, quæ dixi ſuper lib. 6. c. 4. de regularibus ex conſtitut. Grego-

Gregorij XV. edita anno 1623. nonis Februarij ibi poſita, quia in iſta bulla datur maior facultas Epiſcopis, quam ante habebant.

CAPVT XXVII.

De Beneficijs Monialibus vnitis.

1 SI Monaſteria monialium habeant beneficium curatum vnitum, quis debet conſtituere Vicarium perpetuum, vel amouibilem?

℞. Moniales debent præſentare, Epiſcopus approbare. Stephanus Quaranta in ſum. bullarum, verb. Vicarius perpetuus.

2 Quæ portio debet aſſignari tali Vicario?

℞. Non debet excedere centum aureos, nec minus quadraginta. Bulla Pij V. publicata die 15. Nouembris 1567. quæ incipit, ad exequendum, Gonzalez ad reg. 8. cancellariæ. Gloſſ. 5. §. 3. nu. 79.

3 Si beneficium non ſit vnitum monaſterio, ſed moniales habeant Ius conferendi, quid agendum?

℞. In iſto caſu Epiſcopus debet præuio concurſu eligere digniorem, & moniales debent illum, & non alterum nominare. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 18. de reform.

4 Si beneficium ſit de iure patronatus monialium, quid agendum?

℞. Moniales eligant ex examinatis digniorem, & præſentent Epiſcopo, & ipſe eum inſtituat. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 18. cit. de hoc dixi lib. 9. c. 19. de iure patronatus.

CAPVT XXVIII.

De Electione Abbatiſſæ.

1 ABbatiſſa poteſt nè eſſe perpetua?

℞. Non, ſed triennalis. Bulla Greg. XIII. publicata die 4. Ianuarij 1583. quæ incipit, expoſcit debitum.

2 Tranſacto triennio, in quo non poteſt habere officium Abbatiſſa, poteſt nè iterum eligi?

℞. Benè poterit, & triennium debet computari à die, quo reliquit adminiſtrationem officij. d. Bulla Gregor. XIII.

3 Abbatiſſa poteſt ne confirmari?

℞. De iure poterat, ſed per bullam allegatam Greg. XIII. non poteſt ſine licentia Summi Pont.

4 Si quis elector accipit omnes cedulas, & mittat in capſulam electorum, & poſtea inueniat vnam ſciſſam, vel ſignatam, vel inueniat plures, vel minores, quid agendum?

℞. Omnes debet rumpere, & inde vrere, & facere de nouo aliam electionem maiori circũſpectione. Nau. Fr. Emanuel locis ſup. cit.

5 Abbatiſſa, & Prioriſſa quam ætatem debent habere, & quas qualitates?

℞. Ætatis quadraginta annos, religionis octo annos poſt profeſſionem emiſſam; ſi non reperiantur his qualitatibus, poteſt eligi ex alio monaſterio eiuſdem ordinis, & etiam ſi videbitur conuenire ei, qui præeſt electioni, poteſt eligi ex eodem conuentu monacha habens triginta annos ætatis, & quinq; annos religionis poſt emiſſam profeſſionem; hoc enim reliquit Conc. Trid. in arbitrio eius, qui præeſt electioni. Trident. ſynod. ſeſſ. 25. de regul. c. 7.

6 Si in vno conuentu Abbatiſſa eligatur ex alio conuentu eiuſdem ordinis electa, cum qua licentia poteſt exire è ſuo conuentu?

℞. Non eſt neceſſaria licentia Papæ, ſed ſufficit Epiſcopi, & debet venire via recta cum honeſto comitatu. Quaranta in ſum. Bullarum, verb. Abbatiſſa.

7 Qui præeſt electioni Abbatiſſæ, poteſt nè ingredi clauſtra monaſterij, etiam ſi ſit Epiſcopus, vel alius ſuperior?

℞. Non, ſed ante cancellorum feneſtras ſuſcipiat vota. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 7. cit.

8 In quibus caſibus, qui præeſt electioni, poteſt ingredi ſepta monaſterij, & ſuſcipere vota intra cancellos?

℞. Quando iudicauerit dictam electionem non poſſe fieri canonicè ipſo non intrante propter inquietudinem monialium, ob periculum rixarum inter ipſas, aut ſi timeatur mors, vel vulnus alicuius monachæ, vel ob alias iuſtas cauſas; ratio eſt, quia concilium, ſi in alijs neceſſitatibus dat facultatem, vt ſuperior ingrediatur, multò magis piè poteſt interpretari, quòd eam concedat ad rem tanto neceſſariam, præcipuè, quia bona electio ſæpè ex præſentia Prælati pendet. Fr. Io. de la Cruz de ſtatu religioſor. lib. 1. c. 5. dub. 1. concl. 3. notab. 3. vbi expreſſe hoc tenet.

9 Si monaſterium ſit ſubditum regularibus, vel exemptum, quis debet præeſſe electioni Abbatiſſæ?

℞. Epiſcopus, vel alius pro eo ſimul cum ſuperioribus illius ordinis, & ſingulis annis debet accipere rationem bonorum monialium ſimul cum ſuperioribus ex conſtit. noua Greg. XV. edita anno 1623. nonis Februarij poſita ſuprà c. 4. de regul.

10 Vna monialis poteſt præeſſe duobus monaſterijs?

℞. Non, imò intra ſex menſes tenetur renuntiare vnum, alias ipſo iure omnia vacant. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 7. de regul.

11 Abbatiſſa quomodo debet eligi?

℞. Per vota ſecreta, & non ſunt ſupplendæ voces abſentium, & qui contrarium permiſerit, inhabilis exiſtit ad officia obtinenda in perpetuum. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 6. de regul.

12 In electione Abbatiſſæ poteſt Epiſcopus, vel ſuperior ſuſcipere vota oretenus?

℞. Poterit coram duobus teſtibus, vel ſuo Vicario, & ſecretario, & talis electio dicetur ſecreta, & erit bona. Fr. Emanuel quæſt. regularium. tom. 2. q. 51. art. 6. & 8. Zerola in prax. Epiſcop. par. 1. verb. Abbatiſſæ. §. 6.

13 Coram quibus teſtibus debet fieri electio Abbatiſſæ?

℞. Qui præeſt electioni eligat duas, vel tres perſonas, ſi fieri poteſt in dignitate conſtitutas, & ſi non, duos clericos bonæ, & approbatæ vitæ. Fr. Emanuel q. regto. 2. q. 51. art. 6. & 8.

14 Si in aliquo conuentu deputentur quatuor, qui omnium vota recipiant, erit ne bona electio?

℞. Erit, & ſecreta. c. quia propter, de elect.

15 Poteſt

15 Poteſt Epiſcopus ſubdelegare electionem Abbatiſſæ?

℟. Poteſt, ſi ſit impeditus. Quaranta in ſum. bullarũ, verb. Abbatiſſa.

16 Quid debet fieri, finita electione?

℟. Debet eam notificare monialibus, & tradere ſigillum, claues, & conſtitutiones Abbatiſſæ de nouo electæ, & eam confirmare, & inſtituere in officium, & omnes Monacæ debent præſtare illi obedientiã, & canere (Te Deum laudamus) Fr. Emanuel. loco allegat.

17 Noua Abbatiſſa electa, poteſt ne benedici?

℟. Poteſt, ſi intra primum annum ſui officij petat ab Epiſcopo benedictionem. Quaranta, verbo Abbatiſſa.

CAPVT XXIX.

De educandis.

1 PVellæ, quæ educantur, vſq; ad quem annum ſuæ ætatis debent retineri?

℟. Vſq; ad vigeſimumquintum annum, quo completo, debent ſtatum nouum accipere, vel è monaſterio exire.

2 De qua ætate debent recipi educandæ?

℟. Nec minores ſeptimo, nec maiores vigeſimoquinto. Zerol. p. 1. verb. moniales. §. 11.

3 Quæ conditiones requiruntur, vt aliqua educanda ſit in conuentu monialium?

℟. Decem. Prima, ſine ancillis. Secũda, ſi ſemel egrediatur ſine licentia, non amplius poteſt reuerti. Tertia, tenetur ad clauſuram, & obedientiam ſuperiorũ. Quarta, recipitur cum licentia Epiſcopi in ſcriptis. Quinta, de conſenſu Abbatiſſæ. Sexta, ſi exierit ad ſe curandam, & iterum reuertatur, debet interuenire noua licentia Epiſcopi, & nouus conſenſus Abbatiſſæ, & monialium. Septima, quòd vtatur veſtitu honeſto virginali modeſtiæ, & pudori conueniente. Octaua, quòd non ſit ſuper numerum præfixum educandarum. Nona, quòd quolibet ſemeſtri ei anticipata ſoluatur portio pro alimentis. Decima, quòd ſit locus ſeparatus à loco, vbi degunt aliæ moniales, profeſſæ, & nouitiæ pro dormitione, & laborerio, Fr. Emanuel tom. 1. q. 46. art. 10. Zerola in praxi Epiſcop. p. 1. verb. moniales.

4 Puellæ, quæ in monaſterio educantur, debent nè vti veſtitu monialium, vel ſæcularium?

℟. Veſtitu ſæculari decenti, & honeſto, & conueniẽte virginali pudori. Zerola in prax. Epiſcopi parte 1. verb. moniales.

5 Poteſt nè Epiſcopus dare licentiam, vt puella illuſtris, quæ educatur in monaſterio, habeat ſecum famulam ſæcularem?

℟. Non, ſed ſolus Papa, & obtenta licentia, talis famula amplius è monaſterio non debet exire, & ſi exeat, non poteſt reuerti.

6 Puellis, quę educantur, poteſt nè dari licentia, vt exeant ad ſe curandum in domo patris ſui, vel alterius conſanguinei?

℟. Poteſt conſulto, & in ſcriptis. Stephan. Quaranta in ſumm. bullar verb. monaſteria.

7 Si tales puellæ velint reuerti in monaſterium, recuperata ſanitate, debent nè recipi?

℟. Debent cum licentia Epiſcopi, & nouo conſenſu Abbatiſſæ, & monialium. Emanuel Rodriguez to. 1. qq. regul. q. 46. art. 10.

8 Si puella, quæ educatur, ſine licentia exeat extra monaſterium, quam pœnam incurrit?

℟. Nullam, ſed non debet iterum in monaſterio recipi. Zerola in prax. Epiſcop. verb. moniales. Stephan. Quaranta §. de puellis, verb. monaſteria.

9 Si puella, quæ educatur, exeat è monaſterio ſine aliqua cauſa, debet nè iterum recipi?

℟. Ad educationem non, ſed ad ſuſcipiendum habitũ religionis poteſt recipi de licentia Epiſcopi, & conſenſu Abbatiſſæ, & monialium ſoluta dote. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 5. de reg.

10 Tales puellæ quid debent obſeruare?

℟. Debent ſeruare clauſuram, ſicut moniales, & eſſe ſubiectæ Abbatiſſæ ſicut aliæ moniales.

11 Puellæ, quæ in monaſterio educantur, quando debent reſtitui patri, vel perſonæ, quæ eam ibi miſit?

℟. Quandocumq; pater eam petierit. Zerola loco allegat.

12 Mulieres nobiles poſſunt recipi in abſentia ſuorũ coniugum in monaſterijs educationis cauſa?

℟. Poſſunt de licentia Epiſcopi, & conſenſu Abbatiſſę, & monialium, niſi in conſtitutione monaſterij cõtrarium ſit cautum. Zerola in prax. Epiſcop. part. 1. verb. moniales. §. 10. Steph. Quaranta verb. monaſteria. §. de puellis cauſa educationis.

13 Mulier coniugata, ex qua cauſa poteſt recipi in monaſterio?

℟. Solùm ex cauſa periculi mortis, & ceſſante periculo, debet exire. Zerola verb. moniales.

14 Mulier coniugata, ſi venit in ſuſpicione adulterij, poteſt recipi in monaſterio?

℟. Poteſt de licentia Epiſcopi, & conſenſu Abbatiſſæ, ſi conſtitutiones monaſterij non repugnent; ſed aduertendum eſt, quod ſi laborauit probabili ſuſpicione adulterij non debet recipi. Zerola verb. moniales in prax. Epiſcop. par. 1.

15 Mulieres in diſcordia cum maritis, ſi timeant ſęuitiam mariti propter honeſtas cauſas, debent nè recipi in monaſterio?

℟. Poterunt de licentia Epiſcopi, & conſenſu Abbatiſſæ, & monialium recipi, & ceſſante cauſa debent exire. Zerola loco allegato.

16 Viduæ bonæ famæ, & magnę nobilitatis poſſunt recipi in monaſterio educationis cauſa?

℟. Non, neq; Epiſcopus poteſt dare licentiam, ſed ſolùm Summus Pont. & ſi eam dederit, tales viduæ debent ſeruare clauſuram ſicut cæteræ moniales. Zerola verb. moniales. §. 12. & Fr. Io. de la Cruz. par. alleg.

17 Viduæ poſſunt recipi in monaſterio ad ſuſcipiendum habitum religionis?

℟. Poſſunt, ſicut virgines, nam de illis Paulus dixit, quòd mortuo viro mulier liberata eſt à iugo, & poteſt liberè, vel nubere, vel ingredi religionem.

18 Neophitæ, & cathecumenæ poſſunt nè recipi in monaſterio educationis cauſa?

℟. Poſſunt cum licentia Epiſcopi, & conſenſu Abbatiſſæ, & monialium. Azor. p. 1. lib. 13. c. 8.

19 Puel-

19 Puellæ, quæ ex hoſpitalibus, vel alijs pijs locis sũt deductæ, & vocantur expoſitæ, debent nè admitti in monaſterijs monialium?

℞. Poſſunt ad ſeruiendum monaſterio in communi. Azor. inſtit. moral. p. 1. lib. 13. c. 8.

20 Si ſit conſuetudo, vt iſtæ puellæ, quorum Patres non cognoſcuntur, qui eijciuntur ad portas Eccleſię, exeant proceſſionaliter per vias ciuitatis, debent nè iterum recipi in monaſterio?

℞. Debent ſi reuertantur comitatæ à pijs matronis cum proceſſione, ſicut exierunt. Azor. loco alleg.

21 Si in monaſterijs monialium ſit immemorabilis conſuetudo, vt ancillæ ſæculares in habitu ſæculari ad negotia monaſterij exeant, & reuertantur, debẽt nè obſeruari?

℞. Non, imò talis conſuetudo immemorabilis non refragatur ex declaratione Illuſtriſs. Cardinalium ſeſſ. 25. c. 5.

22 Mulieres religioſæ in communi viuentes, ſi non faciunt profeſſionem, cui ſubſunt?

℞. Epiſcopo, etiam ſi non faciant profeſſionem. Ant. Butr. c. 2. de foro compet.

CAPVT XXX.

De Seminario.

1 QVis poteſt inſtituere in Eccleſijs ſeminarium?

℞. Epiſcopus poteſt eligere in ſua diœceſi vnum, vel plura, vt ſibi videbitur conuenire. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 18. de refor.

2 Si ex paupertate in aliqua diœceſi ſeminarium erigi non poteſt, quid agendum?

℞. Ad minus eligantur Magiſtri grammaticę, & muſicæ, qui gratuitu doceant, & alantur ex fructibus beneficiorum. Conc. vbi ſup.

3 Locus, vbi ædificandum eſt ſeminarium, in qua parte debet eſſe, & à quo debet eligi, & à quibus approbari?

℞. Debet eſſe in commodiori loco ciuitatis, & debet eligi ab Epiſcopo, & approbari à Prætore, Iuratis, & Rectoribus clericis, & vniuerſa ciuitate, quorum intereſt, in hoc omnes ſunt audiendi, quòd meliùs fuerit eligendum ab Epiſcopo. Conc. loco alleg.

4 Quis poteſt facere, & mutare conſtitutiones ſeminarij?

℞. Epiſcopus cum duobus de capitulo ſenioribus à ſe eligendis poterunt mutare, & reformare conſtitutiones, & alias nouas ponere ſecundum temporis conditionem, prout neceſſitas dictauerit. Trid. ſyno. ſeſſ. 23. c. 18. cit.

5 Iſti duo de capitulo, & de clero ad gubernationẽ ſeminarij, à quo debent eligi?

℞. Vnus de capitulo ab ipſo capitulo, & alius de clero ab ipſo clero. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 18. cit.

6 Canonici, & clerici ſemel electi ad gubernationẽ ſeminarij poſſunt ne mutari?

℞. Non, quia ſunt perpetui. Zerola in praxi Epiſcop. p. 1. verb. ſeminarium.

7 Iſti ſic electi quid debent agere?

℞. Regere ſeminarium, adiuuare Epiſcopum, ſumere rationes, & computa, & reddere rationem Epiſcopo, de omnibus rebus. Zerola, vt ſup.

8 In quibus caſibus tenetur Epiſcopus deputatorũ conſilio vti?

℞. In vnione beneficiorum, vel in aſſignatione fructuum pro ſubſtentatione ſeminarij, aliàs vnio erit nulla. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 18. cit.

9 Quid poteſt facere ſolus Epiſcopus ſine deputatorum conſilio?

℞. Exactionem redditũum; quæ ſolo Epiſcopo competit. Zerola, vt ſup.

10 In electione, & expulſione, & viſitatione fabricę, & conſtitutionibus faciendis, quomodo debet Epiſcopus procedere?

℞. Adhibito conſilio deputatorum poteſt conſtituere, ꝙ ſibi magis videbitur expedire. Zerol. loc. alleg.

11 Quis debet viſitare perſonas ſeminariorum, & eorum domos?

℞. Epiſcopus frequenter, & diſcolos punire, & expellere, ſi opus fuerit. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 18. cit.

12 Quis debet accipere rationem redditũum & facere calculos in ſeminario?

℞. Epiſcopus ſingulis annis, præſentibus quatuor deputatis. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 18. cit.

13 Quis debet finire lites, & determinare, ſi oriãtur, ſuper vnionibus factis ſeminario, & proprietates meliores locare, & miniſtrare, ponere Rectorem, & ſeruos?

℞. Epiſcopus cum dictis deputatis, & poteſt diminuere, moderare, & augere dictas aſſignationes, & vniones, & omnia neceſſaria ad conſeruationem dicti ſeminarij ſtatuere. Zerola in praxi Epiſcop. p. 1. verb. ſeminarium.

14 Quis debet aſſignare fructus, & prouentus, vt alantur pueri, & eorum Magiſtri, & ad faciendum ædificium?

℞. Epiſcopus cum conſilio deputatorum, ex menſa Epiſcopali, & capitulari, & ex fructibus beneficiorũ, vel vnire beneficia ſimplicia, & præſtimoniales portiones inuitis etiam poſſeſſoribus, & in quocumque menſe vacantia, etiam ſeruata. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 18. ſed hæ vniones debent fieri abſq; præiudicio poſſidentium.

15 Ex quibus beneficijs debet vnio fieri?

℞. Primùm ex beneficijs ſimplicibus, vel præſtimonialibus portionibus, quæ non habent onus, nec curam animarum, & ſi non ſint talia beneficia *in illa* diœceſi, vel non ſint ſufficientia ad ſubſtentationem ſeminarij, debent fieri contributiones ex menſa Epiſcopali, & capitulari, & ex fructibus beneficiorum, rata pro quantitate. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 18. vt ſup.

16 Quando debent fieri vniones, & cum quibus cõditionibus?

℞. Abſq; præiudicio poſſidentium, ita vt ſi poſſidentes velint renuntiare dicta beneficia, vel permutare, liberè poſſint illud facere ſine impedimento vnionis, quia vnio facta in ſeminario, non ſortitur ſuum effectum, niſi quando vacat per mortem, vel ingreſſum religionis, vel per delictum. Zerola vbi ſup.

17 Quæ perſonæ ad contributionem, & ſubſtentationem ſeminarij tenentur?

℞. Cardinales, Epiſcopi, clerici, monaſteria exempta, hoſpitalia, collegia, penſionarij; & deniq; quilibet, qui poſſident beneficia, etiam ſi ſint perpetuo vnita. Zerol. loc. alleg.

19 Quan-

18 Quam partem debent contribuere, vel in qua ſpecie; in fructibus, vel in pecunia?

℞. Non debet excedere dimidiam decimam, fructibus, & expenſis deductis, ne grauentur, & contributio debet eſſe in pecunia, vel fructibus. Zer. loc. al.

19 Quæ beneficia non poſſunt Seminario vniri?

℞. Curata, Canonicatus, ſimplicia Iuriſpatronatus, vel vnita alicui operi pio, nec quæ data ſunt in cõmendam, nec beneficia, quæ neceſſariò requirunt perſonalem reſidentiam, Zerola in praxi Epiſcopali, loco alleg.

20 Canonici tenentur contribuere de groſſa, an de diſtributionibus quotidianis, & manualibus?

℞. De groſſa. Zerol. loc. alleg.

21 Si tota præbenda conſiſtat in diſtributionibus quotidianis, Canonici tenentur nè diſtribuere?

℞. Non, nec de incertis prouentibus, neque de eleemoſynis, neque de incertis prouentibus, neque de bonis ſæcularibus, ſed ſolùm de groſſa. Zerol. vbi ſupra.

22 Si beneficium habeat penſionem, quis tenebitur contribuere?

℞. Deducta penſione, & expenſa, de reliquo verò tenetur contribuere. Zerol. loco allegat.

23 Fabricæ Eccleſiarum tenentur ne contribuere?

℞. Tenentur de fructibus certis. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 18. alleg.

24 Si ſit aliquod beneficium vnitum alicui Collegio, vel Seminario tenentur ne contribuere?

℞. Si actu doceant ſtudentes ad commune Eccleſiæ bonum promouendum, tunc non tenentur contribuere de ijs, quæ ſunt neceſſaria ad ſubſtentationẽ Seminarij; de ſuperfluis verò tenentur contribuere rata pro quantitate. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 18. cit.

25 Super hoſpitali laicali poteſt ne poni taxa pro Seminario?

℞. Si non habeat bona Eccleſiaſtica, niſi tantùm bona ſæcularia, non. Zerola loco alleg.

26 Si in Seminario actu non exiſtant ſcholares, nec Magiſtri, poteſt Epiſcopus facere vnionem beneficiorum?

℞. Non, quia vnio requirit Seminarium erectum.

27 Si Epiſcopus vniat Seminario aliquod beneficium ante vacationem, & poſtea vacet in menſe reſeruato, ſortitur ne talis vnio ſuum effectum?

℞. Si Epiſcopus ſeruauit formam Concilij, vnio ſortitur ſuum effectum. Zerol. loc. alleg.

28 Si aliqua perſona affecta Sedi Apoſtolicæ habeat beneficium affectũ, poterit ne Epiſcopus ante vacationem vnire tale beneficium Seminario?

℞. Non, vt fraudes tollantur. Zerol. loc. alleg.

29 Si bona alicuius Eccleſiæ ſint in vna diœceſi, & Eccleſia in alia, cui ſeminario eſt facienda cõtributio?

℞. Seminario, in cuius diœceſi Eccleſia ſita eſt. Zerol. loc. alleg.

30 Si Collegium, hoſpitale, ſeu capella ſint in vna diœceſi, & habeant aliquod beneficium vnitum in alia diœceſi, cui Seminario eſt facienda?

℞. Seminario, vbi ſitum eſt beneficium.

31 Beneficia reſeruata Sedi Apoſtolicæ vacãtia per obitum poterit ne Epiſcopus vnire Seminario?

℞. Poterit, niſi ipſe prius beneficium aliquod in mẽſe ſuo vacans contulerit alicui perſonæ, & non Seminario; tunc enim debet relinquere liberam prouiſionem Sum. Pontif. ſicut ipſe habuit ſuam; quia non eſt licitum, vt de pane alieno det eleemoſynam, & reſeruet.

32 In Seminario quis numerus puerorũ debet eſſe?

℞. Solùm qui commodè ali poſſint, ſecundùm introitum Seminarij, ſecundùm iudicium Epiſcopi, & deputatorum, qui poſſunt minuere, & augere numerum pro temporum varietate. Zerol. in praxi Epiſc. verb. Seminarium.

33 Quas qualitates, & ætatem debent habere, qui debent recipi in Seminario?

℞. Debent attingere ad minus duodecim annos, & eſſe ex legitimo matrimonio nati, & ſcire legere, & ſcribere competenter, & debent eſſe naturales illius diœceſis, & habere bonam indolem, ita vt de eis ſperetur poſtea Eccleſiæ debere eſſe vtiles, & pauperes præferuntur diuitibus. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. cap. 18. cit.

34 Duodecim anni ætatis ad recipiendum aliquem in Seminario debent ne neceſſariò eſſe completi?

℞. Sufficit attigiſſe, ſi iudicium ſuppleat ætatem; quia eſt res fauorabilis, & ponitur pro forma. Zerola loc. alleg.

35 Si quis recipiatur in Seminarium, & poſtquam educatus eſt, & didicit litteras, grammaticam, rethoricam, & artes liberales non habeat voluntatem recipiendi ordines ſacros, ſed nubendi, debet nè cogi ab Epiſcopo, vel Rectore, & Deputatis Seminarij, vt neceſſariò recipiat ordines ſacros?

℞. Non, ſed Epiſcopus, Rector Seminarij, & Deputati ſolùm tenentur eum monere, vt recipiat dictos ordines ſacros, quia educatus fuit de bonis Eccleſiæ ea intentione, vt perpetuò ei inſeruiat; ratio eſt, quia ordo ſacer cùm ſit Sacramentum Eccleſiæ, requirit liberam voluntatem in ſuſcipiente, & cogi non debet, & Epiſcopus, & Deputati ſati. faciunt muneri ſuo, ſi tempore receptionis talis pueri habuerunt ſpem, eum Eccleſiaſticis miniſterijs perpetuò inſeruiturum, quia erat bonæ indolis. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 18. §. in hoc verò Collegio.

36 Si quis, qui educatus fuit in Seminario, ſumat vxorem, ex hoc facto Epiſcopus, vel Rector Seminarij poteſt petere ab eo, vt ſoluat alimenta, quæ in Seminario conſumpſit?

℞. Si talis fuit in Seminario toto tempore, intentione inſeruiendi Eccleſiæ, & poſtea tempore ordinationis ex aliquo accidente mutat voluntatem, & mauult nubere, quia iudicat ſtatum matrimonij ſibi eſſe magis conſentaneum ad ſolutem animæ ſuæ; ab iſto nihil poteſt peti, quia cauſa accidentalis, quæ poſt factum prouenit, non vitiat præterita facta; ſi verò quis aſſiſtat in Seminario ea intentione, vt non ſit Clericus, ſed ſæcularis, tunc iſte talis tenetur reſtituere alimenta, quæ ipſe conſumpſit in Seminario, quia ſunt contra voluntatem dantis, & præter intentionem Sancti Concilij Tridentini.

37 Cum eo, qui ingreditur Seminarium, vel cum ſuis parentibus, poteſt Epiſcopus, vel Rector Seminarij facere pactiones, vel contractus, quòd neceſſariò teneatur ſe ordinare, vel ſeruire in diœceſi duos annos, vel ſoluere alimenta, quæ cum eo conſumuntur in dicto Seminario?

℞. Si talis non habeat ætatem, obligatio nulla erit; ſi verò fiat cum patre, vel parẽte, qui poteſt paciſci, poterit peti pœna temporalis, ſed non poterit cogi, vt ta-

vt talis ordinetur; ratio eſt, quia conditio, vt talis ordinetur, eſt conditio iuſta, & ſic pœna poteſt exigi, & quia in ordine requiritur voluntas, non debet talis cogi ad ſuſcipiendos ordines.

38 Si quis ſit pauper, & pater eius fecit dictam obligationem, ſcilicet quòd eius filius ordinaretur ſuo tempore, vel ipſe ſolueret expenſas ſeminario, & Epiſcopus, vel Rector ſeminarij certò ſcit, quod talis ordinatur inuitus, ne pœnam pecuniariam ſoluat, in iſto caſu quid debet Epiſcopus facere?

℞. In iſto caſu, facto examine, quòd talis ordinatur contra ſuam voluntatem, non debet petere pœnam pecuniariam, quia maximum damnum eſt, quod aliquis recipiat ordinem contra ſuam voluntatem, & minimum inconueniens, vt ſeminarium non recipiat illam pecuniam, præcipuè cum talis educatus in ſeminario in litteris poſſit prodeſſe populo, & Eccleſiæ Dei, & Eccleſia omnes amplectitur.

39 Filij diuitum excluduntur nè à ſeminario?

℞. Non, ſi ſuis ſumptibus alantur, & trimeſtri anticipata ſolutione. Zerola in prax. Epiſc. verb. ſeminarium. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 18. cit.

40 Filij diuitum, quem habitum debent portare, & quomodo ſunt educandi?

℞. Habitum, quem maluerint ſæcularem, vel Eccleſiaſticum diſtinctum ab alumnis, & ex eiſdem magiſtris debent edoceri, & eadem cura gubernari, in eodem triclinio manducare, in ſeminario pernoctare, regulam aliorum obſeruare, ſub eadem diſciplina educari, ſicut hodie fit in ſeminario Romano fundato à Greg. XIII.

41 Pueri, qui aluntur ex redditibus ſeminarij, quem habitum debent portare?

℞. Statim cum recepti fuerint accipiant primã tonſuram, & portent habitum clericalem alicuius coloris in modum collegij ita, vt dignoſcantur. Zerola loco alleg.

42 Quas ſcientias debent ediſcere, qui ſunt in ſeminario?

℞. Grammaticam, rethoricam, philoſophiam, theologiam, ſacros canones, cantum planum, & figuratum, computa, homilias ſanctorum, caſus conſcientiæ, cæremonias Eccleſiæ, quia iſti tales, qui ex fructibus Eccleſiæ aluntur, ad ſeruitium Eccleſiæ dedicantur; de his omnibus poſſunt in ſeminario erudiri, ad arbitrium tamen Epiſcopi, prout commoditas magiſtrorum ſeſe obtulerit. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 18. citat. & Zerola loco alleg.

43 Qui educantur in ſeminario, in quibus miniſterijs debent ſeruire Eccleſiæ?

℞. In omnibus, in quibus poſſunt Eccleſiam adiuuare, ſecundum vniuſcuiuſq; ſufficientiam, ita vt, qui ſcit canere, cantet cum cantoribus, qui eſt de Epiſtola, cantet Epiſtolam, qui eſt in minoribus ordinibus portet candelabra, ceroſærarium, ita vt omnia miniſteria ordinum maiorum, & minorum ab eis obſeruentur, & debent ſaltem dominicis diebus, & feſtiuis aſſiſtere in choro ad Miſſam, & Veſperas præſente, & abſente Epiſcopo; ratio eſt, quia ad hoc aluntur, & inſtituti ſunt, vt ſeruiant Eccleſiæ, & ex iſto habitu, & conſuetudine ſunt perfecti Sacerdotes, & regant Eccleſias illius diœceſis, & dent exemplum virtutis, & litterarum alteris, & adiuuent Epiſcopum. Tridentin. ſynod. ſeſſ. 23. cap. 18. Zerola loco allegat.

44 Qui ſunt in ſeminario, quam regulam debent ſeruare?

℞. Debent audire Miſſam ſingulis diebus, ſeruire Eccleſijs Cathedralibus diebus dominicis, & feſtiuis, ſingulis menſibus confiteri, & communicare, reliquum tempus debent conſumare in ſtudijs, vt proficiant. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 18. cit.

45 Ex fructibus ſeminarij qui debent ali vltra pueros?

℞. Rector, Miniſter, Magiſtri, ſerui neceſſarij, ſecundum Epiſcopi diſpoſitionem.

46 In his recipiendis, vel expellendis indiget Epiſcopus conſilio Deputatorum?

℞. Non, quia in ijs ſupremam habet auctoritatem.

47 Qui magiſtri debent quæri pro ſeminario?

℞. Grammatici, muſici, philoſophi, & aliarum ſcientiarum, & ſi inueniuntur ex ſocietate Ieſu, omnibus alijs ſunt anteponendi propter maximam charitatẽ, quam dicta religio habet in educandis pueris, & ſciẽtiam. Zerola loco allegato.

48 Poteſt nè Epiſcopus facere, vt dignitas, quæ vocatur ſcholaſticus, legat in ſeminario?

℞. Poteſt non ſolum eum cogere, ſed etiam alias dignitates, & canonicos, qui habent officium legendi, vt doceant in ſeminario, & iſti tales nihil debent recipere ex fructibus ſeminarij. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. cap. 18. citat.

49 Si aliquis in prima tonſura ſit in ſeminario, vel alatur ſoluendo mercedem, vel ſeruiat, gaudebit nè priuilegio fori?

℞. Gaudebit, quia æquiparatur quaſi deſeruirent Eccleſiæ de Epiſcopi licentia. Zerola loco alleg.

50 Conuictores, qui aluntur ſuis ſumptibus, gaudent nè priuilegio fori?

℞. Si habeant primam tonſuram, gaudent ſine dubio priuilegio fori, quia ibi ſeruiunt Eccleſiæ, & ſe inſtituunt in litteris, & virtutibus cum conſenſu Epiſcopi. Zerol. loco alleg.

51 Quando fit concurſus beneficiorum, & eſt aliquis, qui educatus fuit in ſeminario, quid tenetur Epiſcopus facere?

℞. In æqualitate Epiſcopus debet eligere alumnum ſeminarij. Primò quia ad hoc officium fuit educatus. Secundò quia ſunt maioris notitiæ vitæ, & virtutis illius, qui ante oculos Epiſcopi per totos annos perſeuerauit in illa domo religionis, quam alterius, qui alibi fuit educatus. Tertiò vt reliqui, qui in ſeminario ſunt moti præmio ſui ſocij, cum maiori feruore perſeuerent in litteris, & virtutibus. Quartò, quia tunc Epiſcopus colligit fructum, vel pomum ex ſuo proprio horto.

CAPVT XXXI.

De Reliquijs, veneratione, & canonizatione Sanctorum.

1 QVid eſt canonizatio?

℞. Eſt publicum Eccleſiæ teſtimonium de vera ſanctitate, & gloria alicuius defuncti, vt in cathalogo

logo Sanctorum adſcribatur, & à Fidelibus veneretur, & annuatim officium eius fiat ſecundùm gradum ſuum, & qualitatem de Virgine, Martyre, vel Confeſſore. Bellarmin. lib. 1. tit. 2. de Beatitudine, & Canonizatione Sanctorum c. 7.

2 Per canonizationem qui honores dantur, & decernuntur Sancto de nouo canonizato?

℞. Septem. Primò, inſcribitur in numero, & cathalogo Sanctorum, vt dicatur ab omnibus ſanctus. Secundò, inuocatur in publicis Eccleſiæ precibus. Tertiò, dicantur Deo templa, & aræ in honorem illius Sancti. Quartò, recitatur officium de tali Sancto, & offertur Miſſa in eius honorem. Quintò, dies feſtiuitatis in eius memoriam celebratur, vacando ab operibus ſeruilibus. Sextò, pinguntur imagines aliquo lumine addito in ſignum gloriæ, qua fruitur in cælis. Septimò, eorum reliquias prætioſo auro, & argento recludere, & publicè honorare licitum eſt. Bellar. lib. 1. t. 2. de Beatitud. c. 7. 8.

3 Quis dicitur canonizatus pro Sancto.

℞. Solùm ille, qui eſt à Papa ſolemniter declaratus pro tali. Ioan. Andreas, & Abbas c. 1. de reliquijs, & venerat. Sanctorum.

4 Licet ne porrigere preces viro non canonizato?

℞. Si credimus eum eſſe cum Chriſto, & fuiſſe virum bonum in particulari, licet porrigere preces, quia Deus reſpicit fidem orantis, ſed non liceret Miſſas dicere, preces ſolemnes facere, eum cum corona pingere, cùm hoc iubere, & declarare ſit ſolùm Romani Pontificis. Innoc. in canone, audiuimus de reliq. & vener. Sanctor. Syluestr. in ſum. eod. tit. num. 1.

5 Poteſt ne aliquis Beatus dici in hac vita?

℞. Non; ratio eſt, quia poteſt in hac vita peccare, mereri, & demereri, & beatitudo eſt reuelatio magni Dei. c. ieiunium, de conſecrat. diſt. 5. S. Thom. 1. p. quæſt. 22. art. 1. & 2.

6 Qualis dies debet celebrari in Sanctis, dies natiuitatis, mortis, vel canonizationis?

℞. Dies mortis, quia in illo finiunt nauigationem, ſunt in portu, & naſcuntur in gloria. gloſ. fin. l. cum quidam, ff. de annuis legatis, canone non licet. 33. q. 4. gl. fin. in ver. natalis. inſtit. de ingenuis, & manumiſſis. Abb. canone licet, not. 2. de ferijs.

7 Reliquiæ Sanctorum debent ne vendi?

℞. Non, quia ſunt res ſacræ, & eſt magna ſimonia, imò homines vagantes in ſpecie eremitica, & vendunt reliquias, coronas benedictas, vel agnus Dei, vel eas dāt in pretium hoſpitij, ab Ordinarijs grauiter puniendi ſunt. Hoſtienſ. in ſum. de reliquijs, & vener. Sanctor. n. 1.

8 Corpora Sanctorum ſunt ne transferenda de loco ad locum?

℞. Nō, ſine licentia Papæ, & tunc vt ibi decentiùs colantur, vel magis venerentur. Hoſtienſ. in ſum. de reliquijs, & vener. Sanctor. n. 2.

9 Eccleſia Catholica quam poteſtatem habet in canonizatione Sanctorum?

℞. Supremam; quia quem ipſa approbat, approbandus eſt, & quem reprobat, reprobandus eſt. c. hæc eſt fides. c. quoniam vetus. 24. q. 1.

14 Quis poteſt canonizare Sanctos?

℞. Solus Sum. Pontif. licèt dicat Thom. Vbaldenſis, quòd antiquitùs Epiſcopi canonizabant Sanctos, & Ciprianus lib. 6. Epiſtol. 6. affirmat idem, ſed hodie ſolus Sum. Pont. poteſt canonizare, vt c. 1. & 2. de reliquijs, & vener. Sanctor. Abb. & Innoc. c. 1. de reliquijs, &c.

11 Poteſt ne Sum. Pontif. errare in canonizatione Sanctorum?

℞. Licèt pendeat à principijs fallibilibus, nempe ab informationibus factis, errare non poteſt, neque id Deus permitteret, & contrarium aſſerere eſſet erroneum, temerarium, & dignum magna punitione. Bellar. t. 2. lib. 1. de Beatit. c. 9. D. Th. col libero nono, quem citat Sylu. verb. canonizatio, q. 3.

12 Quare pertinet ad Sum. Pontif. canonizare Sanctos, & non ad alium?

℞. Quia canonizatio eſt vna de maioribus cauſis, quę inter Chriſtianos proponi poteſt. Gl. verb. ſedis Apoſtolicæ de reliq. & vener. Sanctor. lib. 6.

13 Papa poteſt canonizare Sanctos ſine conſenſu Cardinalium.

℞. Licèt Papa res arduas faciat de conſenſu Cardinalium, & tanquam in re ardua, & grauiſſima ſemper requirat cōſilium Cardinalium, tamen cum Papa ſit ſupra Concilium, & habeat ſupremam poteſtatem, ſi voluerit, poterit ſine conſenſu Cardinaliū canonizare Sanctum de rigore iuris. Bald in ſuo peculio. Ioan. Andr. & Dominicus c. ſuper eo, de hæreticis.

14 Papa poteſt canonizare plures Sanctos ſimul vna die, & vna Miſſa?

℞. Poteſt, ſed debet proferre ſingulorum ſententias, declarando quemlibet illorum eſſe Sanctum ordine, quo ipſe eos canonizare decreuit, ita quòd prolata ſententia primi Sancti proferatur ſententia in ſecūdo Sancto, & in tertio, ſicut fecit Greg. XV. Pontif. Max. Romæ in Eccleſia S. Petri, anno 1622. quando magnifico apparatu, ſumma pompa, magna totius Eccleſiæ lætitia, & deuotione canonizauit primo loco S. Iſidorum Hiſpanum agricolam natum in oppido de Madrid, vbi eſt eius corpus in Eccleſia S. Andreæ: in ſecundo loco canonizauit S. Ignatium de Loyola Hiſpanum ex familia nobiliſſima natum in oppido de Loyola, fundatorem religionis Societatis Ieſu, cuius corpus eſt Romæ in Domo profeſſa eiuſdem Ordinis. Tertio loco canonizauit S. Frāciſcum Xauier Hiſpanum ex nobiliſſima familia, ſocium S. Ignatij, & Apoſtolum Indiarum, vbi eius corpus colitur magna deuotione. Quarto loco canonizauit S. Philippum Nerium Florentinum fundatorem Patrum Clericorum, quos vocant Dell'Oratorio. Quinto loco canonizauit S. Tereſiam natione Hiſpanam natam in ciuitate Abulenſi, fundatricem fratrum, & ſororum Carmelitarum diſcalciatarum, cuius corpus veneratur in oppido de Alua de Tormes, in diœceſi Selamaticenſi in monaſterio, quod ipſa viuens ædificauit; ratio eſt, quia qui habet poteſtatem canonizandi vnum ſolum, habet poteſtatē canonizandi plures ſimul, cum ſingularitas, vel pluralitas nō ſint de eſſentia canonizationis, ſicut plures martyres vna die, & vna hora paſſi sūt.

15 Quis fuit canonizatus primus ſolemniter?

℞. Aliqui dicunt Apollionem Eremitam, natione Græcum, martyrizatum pro Chriſti fide à Iudæis, quia prædicabat in ſpeluncis paſtoribus, Chriſtum eſſe verū Meſſiam, & Nicolaus I. eū canonizauit, vt in tract. DD. tom. 14 de canoniz. Sanct. fol. 103. n. 46. Alij dicunt quòd Leo III. ad inſtantiā Caroli Magni canonizauit S. Suibertum, vt refert S. Ludugerus in Epi-

Epiſtola de miraculis S. Suiberti, Surius tom. 2. c. 9. ſed credo, quòd tunc non fuerunt ſeruatæ omnes ſolemnitates, quæ hodie ſeruantur, cum Eccleſia quotidie augeatur nouis ritibus, & cæremonijs ad Dei laudem, Chriſtianorum ædificationem, & hæreticorum confuſionem?

16 Poteſt canonizari puer, qui occidatur in odium fidei?

℞. Affirmatiuè, eſt enim vere martyr, vt Innocentes.

17 Quid requiritur ad canonizandum aliquem ſanctum?

℞. Bona vita cum miraculis. Abb. in c. 1. nu. 4. de reliquijs, & veneratione Sanctorum. c. vide 1. q. 1. c. noli. 23. q. 1. & non ſufficiunt ſolùm miracula, vel ſola bona vita, ſed ſimul. Abb. vbi ſupr.

18 Sufficiunt nè ad canonizationem Sanctorum ſolùm miracula, vel ſolùm bona vita?

℞. Non ſufficit ſola bona vita, ſed vtrumque ſimul, & coniunctim, videlicet, bona vita cum miraculis. tenet Abb. in c. 1. de reliquijs, & veneratione Sanctorum.

19 Quare non ſufficiunt ad canonizationem ſanctorum ſolùm bona vita, vel ſolùm miracula disiunctiuè, ſed coniunctim?

℞. Quia bona vita aliquando habetur ab hipocrita, & ab eo non fiunt miracula, & aliquando miracula fiunt a magis, incantatoribus, a Diabolo, & a maleficis, & iſti non habent bonam vitam, ſed quando vtrunq; concurrit, ſcilicet bona vita cum miraculis, eſt euidens, & certiſſima probatio ſanctitatis illius defuncti. Abb. in c. 1. de reliquijs, & veneratione Sanctorum. nu. 4. c. nec mirum. 26. q. 5.

20 Quæ teſtimonia requiruntur ad canonizationem Sanctorum, & de quibus rebus debet inquiri?

℞. Si canonizādus fuerit confeſſor, vel virgo, debet diligenter requiri de oratione, vita, moribus, caſtitate, ſimplicitate, humilitate, de perſecutionibus patienter paſſis, de miraculis in vita, in morte, & poſt mortem, de eius morte, ſi in ea contigit aliquod ſignū mirabile, de fama, de deuotione fidelium. c. miramur. diſt. 61. c. ex ſtudijs, de præſumptionibus. c. 1. de reliquijs, & veneratione Sanctorum. Abb. & Ioannes Andreas ibi.

21 Si ſanctus canonizandus ſit martyr, quid inquiritur?

℞. Solùm an occiſus fuerit in odium fidei, & an ipſe voluntariè pro fide talem mortem paſſus ſit de alacritate, integritate, de animo conſtanti, de fortitudine, quę pro fide paſſus eſt, & de alijs circunſtantijs illius martyrij. c. catechumenū, de conſecratione. diſt. 4. c. baptiſmi vicem. diſt. 4.

22 Quare in martyre non requiritur de vita, & moribus, ſicut in confeſſore?

℞. Quia excellentia martyrij tam magna eſt, vt ſi quis fuerit in tota vita ſua latro, & omnia crimina commiſerit, ſi paſſus eſt pro fide Dei martyrium, omnia illi condonantur, & ſi non eſt baptizatus, baptizatur in ſuo ſanguine, & datur ei palma martyris.

23 Quid eſt martyrium?

℞. Mors, quam aliquis pro fide Chriſti, & lege Euangelica voluntariè patitur in odium talis fidei ab aliquo tyranno, vel datur mors, vt ipſe neget fidem, & profiteatur alteram religionem, vel quia tenet fidem Catholicam.

24 Martyrium cuius virtutis eſt actus?

℞. Fortitudinis, & maximæ perfectionis, quia homo dat pro Deo vitam, quæ eſt primum, & ſupremum bonum hominis. S. Th. 2. 2. q. 124. art. 2. & 3.

25 Ad veram rationem martyrij, eſt nè neceſſarium, quòd mors ſit patrata ſtatim ferro, vel igne, vel ſufficit, quòd in multo tempore moriatur occaſione data tali morti?

℞. Siue mors ſequatur ſtatim, ſiue in tempore longo, vel paruo, ex carcere, vel exilio, vel alia occaſione data à tyranno, ſemper erit iſte martyr, quia in martyrio non attenditur tempus, neque violentia ferri, vel ignis, ſed ſolum, quòd quis moriatur pro fide, & quòd in odium fidei interficiatur, ſiue ſit ferro, ſiue exilio, ſiue carcere, ſiue fame, ſiue inedia, dummodo talis pęna directa ſit ad mortem illius in odium fidei, & cauetur ex tali pœna. S. Thom. 2. 2. q. 124. art. 4.

26 Sufficit ad veram rationem martyrij, vt quis ſolùm moriatur pro fide, vel neceſſariò requiritur, vt tyrannus illum occidat in odium fidei, & non ex alia cauſa, vel delicto, & quòd martyr voluntariè pro fide martyrium patiatur?

℞. Non ſufficit vnum ſine altero; neceſſariò enim requiritur, quòd tyrannus in odium fidei, & non ex alia cauſa, vel delicto eum occidat, & quòd martyr voluntariè pro fide patiatur mortem, quia vnum ſine alio non conſtituit veram rationem martyrij.

28 Si quis habeat voluntatem moriēdi pro fide Chriſti, & animo ferendi martyrium ſe confert ad infideles, & apud ipſos moriatur ex aliqua infirmitate, iſte erit nè verè martyr?

℞. Erit martyr quoad affectum, ſed non re, & opere, ſeu realiter.

29 Si aliquis Maurus occidat Chriſtianum, quia commiſit aliquod delictū, vel exiſtimauit ab eo fieri proditionem, & ſimul, quia erat Chriſtianus, iſte talis erit nè martyr?

℞. Si delictum, vel ſuſpicio fuit cauſa principalis occidēdi taliter, quòd ſi non eſſet Chriſtianus, vel Turca etiam occideretur, talis non erit martyr, quia in hoc caſu deficit ratio martyrij.

30 Infantes non habentes vſum rationis, neque propriam voluntatem, & effundunt ſanguinē pro Chriſto, ſunt ne vere Martyres?

℞. Affirmatiuè, quia fides parentum ſupplet propriā voluntatem, ſicut in baptiſmo paruulorum. Caiet. in S. Thom. 2. 2. q. 124. art. 1.

31 Si quis pro veritate, vel pro alia virtute occidatur, erit ne martyr?

℞. Affirmatiuè, ſicut Ioannes Baptiſta pro veritate, quam dixit, fuit occiſus, ideò fuit verè martyr, licèt non fuerit occiſus in odium fidei Catholicæ, ſufficit, ſi moriatur propter virtutum opera ſecundum quòd referuntur in Deum; nam vt ſic, ſunt quędam proteſtationes fidei, vt habet S. Th. 2. 2. q. 124. art. 5. in corpore.

32 Chriſtiani tenentur ſe offerre martyrio, & dare occaſionem tyranno ad eos martirizandos?

℞. Licet aliqui ſancti ex diuina diſpoſitione ſe obtulerunt martyrio, vltrò tamen Chriſtiani non debent ſe martyrio ingerere, ſufficit enim, vt ſint parati. S. Th. 2. 2. q. 124. art. 1.

33 Quid eſt miraculum?

℞. Aliquod rarum, & mirum factum à Deo præter rerum ordinem per interceſſionem alicuius ſancti, vel per ſuam diuinam voluntatem.

34 Cuius

34 Cuius eſt facere miracula Creatoris, vel creaturæ?
℞. Solùm Creatoris, cum ſit res contra, vel præter naturam. inſt. de iure natur. §. ſed naturalia. §. minus ergo, inſt. de hæreditatibus, quæ ab inteſtato deferũtur. l. eius eſt velle, cuius eſt nolle. ff. de reg. iur.

35 Miracula quare fiunt?
℞. Fiunt ob multas cauſas, præſertim, vt Dei potentia oſtendatur, vt ſanctitas alicuius declaretur, vt fides firmetur. S. Auguſt. in lib. 10. c. 8. to. n. 5. de ciuitate Dei.

36 Miraculum quas qualitates debet habere, vt verè ſit miraculum, & non res naturalis, vel artificialis?
℞. Quòd mirabiliter ſit factum à Deo ſine medio naturali, vel contra medium naturale, vt Deus ſanauit luto cęcum, quo naturaliter deberet excęcari, vel quod ſit factum, vbi remedia naturalia non proſunt, vt cum ſanitas acquiritur in deſperato à medicis tactu alicuius reliquiæ, vel viſa eius Imagine, vel oratione, cum remedia naturalia nihil profuerunt. Bellarmin. to. 2. lib. 1. de Beatitudine. c. 8. & 9. & c. multi. c. prophetauit. 1. q. 1.

37 Quare permittit Deus, vt talis ſanctus canonizetur in tali tempore, & non illicò poſt eius mortem?
℞. Hoc miſterium reconditum eſt in abſcondito diuinę ſapientiæ, quia ſæpè contigit, vt aliquis ſanctus poſt ducentos, vel trecentos annos poſt eius mortem faciat aliquod magnum miraculum, & tunc inquiratur de eius ſanctitate, & canonizetur, & ſic ſunt plurimi ſancti in Eccleſia Catholica, quorum corpora iacent ignota, & occulta, & quando ſapientia diuina voluerit ſuſcitare aliquod prodigium, vt honoretur, & canonizetur; ſed aduertendum eſt, quòd quãdo Deus vult manifeſtare ſanctitatem alicuius ſancti occulti, ſemper euenit aliquod miraculum, vel aliquod prodigium in eius ſepulchro, vel in veſte, vel in cadauere, ita vt ex illo prodigio creſcit deuotio populi, & ſuccedant alia plurima miracula vſq; dum perueniatur ad eius canonizationem.

38 Eſt nè de ratione miraculi, vt in inſtanti fiat, vel ſufficit, quòd fiat in tempore?
℞. Non eſt de ratione miraculi, quòd fiat in inſtanti, nec mediato tempore, quia vtrumq; fecit Dominus, aliquos ſanauit in inſtanti, alios leproſos miſit, vt lauarentur in Piſcina Syloæ, ſed de ratione miraculi eſt, vt mirabiliter fiat præter rerum ordinem. Bellar. tom. 2. lib. 1. de Beatitud. & canonizatione Sanctorum. c. 7. & 8.

39 Eſt nè de ratione miraculi, quod nullum medium humanum applicatum ad ſanitatem alicuius, vel aliud mirum faciendum ſufficiat?
℞. Non, ſed ſufficit, vt medium, quod applicatur, velut aqua, vel medicina, non ſit ſufficiens ad ſanandã infirmitatem, vel tàm paruo tempore non poſſit naturaliter eam ſanare. Surius tom. 2.

40 Aſſumit nè Deus per interceſſionem Sanctorum aliquando aliquod medium naturale ad faciendum miraculum, vel dandam ſanitatem?
℞. Affirmatiuè, imò ferè ſemper infirmi, qui miraculosè ſanantur, quieſcunt, dormiunt, ſudant, expellut apoſthemas, & acquirut intra aliquas horas, vel dies ſanitatem, & licèt in alijs infirmis remedia ſint media naturalia ad ſanuatem, in his, qui miraculosè ſanantur, magis ſunt effectus talis miraculi, quam remedium ſanitatis, & ſic euidenter ex præcedentibus apparet, quando quieſcere ſit effectus miraculi per interceſſionem alicuius ſancti, vel quando eſt mediũ medicinale.

41 Quid requiritur, vt ſanitas dicatur miraculum, & ſit ſufficiens ad canonizandum aliquem ſanctum?
℞. Quatuor conditiones. Prima, quod ex Deo, non ex arte Diaboli contingat. Secunda, quòd ſit contra naturam, vt in Virga Moyſi mutata in ſerpentem, & aſino eloquente ad Balaam. c. cum ex iniuncto de hæreticis. c. re vera, de conſecratione. diſt. 2. quòd non ſolum in verbo, ſed ex merito illius ſancti contingat miraculum ad corroborationem fidei, & miraculum habens has qualitates, eſt ſufficiens ad canonizationem alicuius ſancti. c. vnico, de reliquijs, & venerat. Sanctorum lib. 6. Hoſtienſ. in ſum. eod. tit. c. teneamus. 1. q. 1.

42 Requiritur nè, vt probetur frequentia miraculorum per eoſdem teſtes, vel per diuerſos?
℞. Pluralitas debet probari per eoſdem teſtes; quia probant idem, & non diuerſa. c. venerabili cum ſeq. de teſtib.

43 Ad canonizationem Sanctorum ſufficiunt nè fieri miracula poſt mortem?
℞. Securius eſt, vt probentur poſt mortem, quia in vita poſſunt fieri miracula ab homine, qui non exiſtit in gratia Dei, propter fidem, quam habet, vel propter aliud donum, & quòd iſte talis cõdemnetur pęnis inferni, ſed miracula facta poſt mortem non habent hoc periculum, Io. And. de reliquijs, & venerat. Sanctorum. c. 1. lib. 6. Hoſtienſ. in ſum. de reliq. & venerat. Sanctorum.

44 Poteſt quis habere tantam fidem, vt faciat miracula, & transferat montes, etiam ſi non habeat charitatem?
℞. Licèt hoc rarò contingat, benè poteſt quis habere maximam fidem, & illa mediante, facere miracula, & non habere charitatem, iuxta illud Pauli Apoſtol. ſi tantam fidem habeam, vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodeſt. c. multi. c. prophetauit. c. teneamus 1. q. 1. Abb. in c. 1. de reliquijs, & veneratione Sanctorum. nu. 4. c. nec mirum. 26. q. 5.

45 Dæmones, & malefici, poſſunt ne facere miracula, vt portare hominem in aere, transferre montes, & dare ſanitatem infirmis?
℞. Solus Deus poteſt facere miracula, iuxta Prophetam, tu es Deus, qui facis mirabilia ſolus, ſed Dęmones non poſſunt facere miracula, & quando faciunt aliquid, quod nobis videtur mirum, eſt, Deo permittente per aliquam virtutem herbarum, vel per potẽtiam nobis incognitam. S. Thom. par. 1. quæſt. 110. artic. 4.

46 Quod dicitur præſtigium, & vnde dicitur?
℞. Dicitur quaſi præſtingat, vel mutet, vel illudat viſum, vel fallat ſenſum ad videndum aliquid, quod nõ eſt, vel ad videndum contrarium illius, quod eſt; vt ſi ſit homo, & mihi videatur elephans, & ſic præſtigiũ non eſt miraculum, imò eſt illuſio mentis, vel oculorum. S. Thom. 2. 2. q. 95. art. 3.

47 Poteſt nè faciens miracula venerari pro ſancto?
℞. Non ſine licentia Summi Pont. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. tit. de inuocation. & veneration. & reliquijs Sanctorum.

48 Sunt nè in mundo miracula quotidiana, de quibus homines non habent conſiderationem?

℞. Affirmatiuè ſunt plurima aſſidua, & quotidiana opera miraculoſa, vt eſt gubernatio totius mundi, mare, quod cum altius ſit ipſa terra, non tranſit terminos ſuos, creatio animæ rationabilis, & quilibet ſi conſideret ſuam vitam plurima inueniet miracula, quæ omnia, ſi non reputantur ab hominibus, vt miracula, eſt, quia aſſiduitate vileſcunt, tenet D. Auguſtin.

49 Quotuplex eſt reſurrectio?

℞. Duplex, alia perfecta, vt Chriſtus reſurrexit, iterū non moriturus, & in nouiſſima die omnes reſurgēt; alia imperfecta, vt qui reſuſcitatus fuit ab Eliſeo, & Lazarus a Chriſto domino, & plurimi reſuſcitati à Sanctis. Archidiacon. in c. nemo per ignorantiam, de conſeruatione, diſt. 1. D. Th. 3. p. ſum. q. 53. art. 3.

50 Suſcitatus a mortuis poterit recuperare ſua bona, videlicet ſuam dignitatem, & officium, canonicatū, diuitias, rem familiarem?

℞. Affirmatiuè; quia eſt idem homo, & teſtamentum eius reuocatur, & ſic acquirit omnia ſua bona: hoc intellige, ſi reſurgat iterum moriturus, ſed ſi reſurgat in corpore glorificato, non habet neceſſitatem bonorum ſuorum; iam enim eſt de altero Regno, & ſic teſtamentum eius non reuocatur. Bald. in l. 1. in repetitionibus. C. de Sacroſanctis Eccleſijs. l. ſi marito, ff. ſol. matr.

51 Qui ordo obſeruatur in canonizatione Sanctorum?

℞. Primò fama ſanctitatis illius defuncti, & plurimæ preces Regum, vniuerſitatum, clericorum, populi, vel religionis petentis talem canonizari ob bonam vitam, & miracula. Secundò, quòd inſtantia ſupplicationum continuetur, & miracula durare dicantur. Tertiò, Summus Pont. debet committere aliquibus Epiſcopis viris probis patriæ, vel conuicinis illius ſācti, vt inquirant de fama in generali, & ſanctitate, & ei referant. Quartò Summus Pont. requiſito conſilio Cardinalium determinat, an ſint faciendæ informationes, & probationes de tali ſancto, & de eius vita, & miraculis Summus Pont. committit in forma eiſdem Epiſcopis, vel alijs viris probis, vt in particulari faciant proceſſus, & informationes de ſanctitate, vita, & miraculis illius viri Dei, exactè, diligenter, & fideliter ſecundum articulos, & interrogatoria, quæ ſimul cum Bulla tranſmittant, & quod inuenerint, remittant obſignatum ſuis ſigillis. Sextò Summus Pont. committit aliquibus ſacri palatij Auditoribus dicta, informationes videndas, & examinandas. Septimò, Summus Pont. examinat cum Cardinalibus dictas informationes, & ſententias illorum, quibus commiſit eas examinandas. Octauò Summus Pont. in Conſiſtorio narrat Cardinalibus ea, quæ in informationibus continentur, & requirit eorum conſiliū. Nonò aſſignatur certus dies in certa Eccleſia ornata luminaribus accenſis, in qua conueniunt Papa, Cardinales, Clerus, & populus, & hortantur, vt omnes orent, ne Deus permittat Papam errare in illa declaratione. Decimò, flexis genibus fit oratio, & deuotè cantatur, Veni Sancte Spiritus, vel alius Hymnus, ſeu Antiphona conueniens. Vndecimò, poſtea ſurgit Summus Pont. ab oratione, & definit illum ſanctum eſſe Cathalogo ſanctorum conſcribendum, & feſtum ſuum tali die colendum. Duodecimò, poſtea cantatur Te Deum laudamus, & Papa celebrat Miſſam in honorem illius Sancti. D. Antonius communiter ſcribentes in cap. 1. de reliquijs, & venerat. Sanctorum.

52 Papa tenetur neceſſariò ſeruare hanc formam canonizationis?

℞. Non, ſed poteſt ſine hac forma canonizare ſanctū; quia ipſe eſt conditor legis, & poteſt commutare, ſeruare, & non ſeruare leg. digna vox. Codic. de legibus leg. Princeps, ff. de legibus, & ibi ſcribentes.

53 Papa debet nè facilè dare commiſſionem ad faciendas informationes?

℞. Non, ſed magna cum conſideratione, tempore intermedio, vt in illo videatur, an fama, & miracula contineantur. Abb. in c. 1. nu. 5. de reliquijs, & venerat. Sanctorum.

54 Quibus debet Summus Pont. committere inquiſitionem ſuper vitam, & ſuper miracula alicuius ſancti?

℞. Viris doctis, & probis, quibus ipſe voluerit, ſed præcipuè committitur viris in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutis, vt Archiepiſcopis, & Epiſcopis, & his deficientibus, dignitatibus, & canonicis Eccleſiarum Cathedralium. tenet Io. Andr. ſuper c. 1. de reliquijs, & veneratione Sanctorum.

55 Qui teſtes ſuper miracula debent recipi?

℞. Familiares propinqui, parentes, pater, & mater, qui fuerunt parentes, qui maiorem cognitionem illius miraculi habent, medici, chirurgi, qui medicauerunt talem infirmum, & ſciunt remedia medicinæ non profuiſſe talibus infirmis. capit. 1. de reliquijs, & veneratione Sanctorum, capitul. venerabili, de teſtibus.

56 Quas qualitates debent teſtes habere?

℞. Debent eſſe bonæ vitæ, & famæ, qui ſubſtententur ex ſuis redditibus, ſi fieri poſſit, timentes Deum, qui frequenter recipiunt S. Euchariſtiæ ſacramentum, & omni exceptione maiores. Io. Andr. in c. venerabili de teſtibus.

57 Teſtis deponens de miraculis quomodo debet examinari?

℞. Solus, ſecretè, & ſigillatim, c. venerabili de teſtibus.

58 Qui ordo ſeruatur in formando proceſſu ſuper vita, & miraculis alicuius ſancti, ex commiſſione Summi Pontificis canonizandi?

℞. Primò, duo commiſſarij, vel tres, ad quos venit commiſſio directa, ſe conueniunt in aliqua Eccleſia, vel ſacriſtia, & præſentata commiſſione à Procuratore illius religionis, vel perſonæ, quæ inſtat pro canonizatione, antiquior, vel dignior eorum iudicum eam aperit, obedit, & oſculatur, & ponit ſupra ſuum caput, & dat coniudicibus, & hęc omnia ſcribuntur à Notario.

59 Probatio miraculorum, & bonæ famæ, vitæque, quomodo erit facienda?

℞. Per legitimos teſtes. c. 1. c. 2. de reliquijs, & veneratione Sanctorum. c. venerabili de teſtib.

60 Cum teſte ante excommunicationem, quid eſt faciendum, vt eius teſtimonium ſit validum?

℞. Eſt citandus à curſore, & præſentandus ante Iudices à Procuratore, deinde debet iurare tangendo Euangelia ſe dicturum veritatem, & hæc omnia debent ſcribi cum hora, die, menſe, & anno.

61 Teſtis debet ne dicere teſtimonium, & iurare eodem die?

℞. Non,

℞. Non, ſed vno die debet iurare, & admoneri, & altero diè dicere teſtimonium; quia res eſt tanti momenti, vt teſti detur tempus, vt ſuum dictum conſideret?

65 Teſtis cum dicit, debet ne iurare?

℞. Debet, propter negotij grauitatem in principio depoſitionis.

62 Poſt depoſitionem quid eſt perſuadendum teſtibus?

℞. Vt taceant, & nemini dicant ſuam depoſitionē. c. Venerabili, de teſtib.

63 Teſtis in qua lingua debet dicere, & in qua lingua debet Notarius ſcribere?

℞. In proprio idiomate, quo loquuntur in illa vrbe, vel Prouincia, licèt teſtis ſciat linguam latinam, & inſcribi debent primum ea omnia, quæ dixit verbis ipſis, quibus depoſuit.

64 De quibus rebus debent teſtes interrogari?

℞. De cōtentis in interrogatorio ſigillatim per articula illa, ad quæ fuerunt a procuratore præſentati. Abb. in c. venerabili, de teſtibus.

65 Teſtis poſt depoſitionem debet nè ſe ſubſcribere?

℞. Si ſciat ſcribere, debet, & ſi non ſciat, debet explicare ſe neſcire ſcribere, & pro eo debet Notarius ſe ſubſcribere. c. venerab. de teſtib.

66 Iudices debent ſe ſubſcribere in omnibus depoſitionibus teſtium?

℞. In omni dicto cuiuſcumque teſtis, Iudices, & Notarius debent ſe ſubſcribere propter maiorem legalitatem, & in omnibus actibus idem debent facere.

70 Quis debet taxare expenſas Notario, Curſori, ſcribentibus, & laborantibus?

℞. Iudices cum moderatione ſecundùm laborem cuiuſcumque.

71 Legalizatio proceſſus, coram quibus debet fieri?

℞. Coram duobus Notarijs, & omnibus Iudicibus.

72 Subſcriptiones Notariorum quomodo debet poni in proceſſu.

℞. Cum ſuis ſignis, & debent illi duo Notarij legalizari, & eorum ſigna à tribus Notarijs illius ciuitatis, vel Prouinciæ, ſi non fuerit copia in illa Ciuitate.

73 Vltimò, quid debet fieri à Iudicibus?

℞. Debent ſcribere litteram Summo Pontifici, vbi exponant quanta fides teſtibus ſit adhibita, & de veritate illius negotij, & tranſumpta ſigillata tradere curſori, vel perſonæ certæ, & ab ea recipere cautelam, quæ tradet proceſſum in curia Romana, & portabit fidem.

73 Originalia, vbi debent remanere?

℞. In archiuio curiæ illius diœceſis, vbi ſumma diligentia cuſtodiantur.

75 Si caſu perditum fuit tranſumptum, poteſt aliud tranſumptari, ſine noua commiſſione?

℞. Poteſt ab eiſdem iudicibus ſine noua commiſſione, quia eorum iuriſdictio durat vſque recipiatur in Romana Curia tranſumptum.

76 Finita probatione quid debet fieri?

℞. Procurator debet dare petitionem, dicendo ſe nō habere plures teſtes, & petere, vt dicta, & informationes collationentur, & tranſmittantur ad Romanam Curiam, & Iudices debent per actum hoc pronunciare.

77 Finitis informationibus quid eſt faciendum?

℞. Iudices debēt ſimul videre collationem omnium informationum, & attentè emendare, & in fine ſe ſubſcribere.

CAPVT XXXII.

De Dæmoniacis, & oppreſſis à Dæmone.

1 Diabolus vnde dicitur?

℞. A dia nomine græco, quod eſt duo, & bolus, quod eſt Morſellus, quia duo occidit, ſcilicet corpus, & animam: etiam dicitur Diabolus clauſus ergaſtulo, quia non permittitur ei nocere quantum vult; ſed eſt clauſus quaſi in ergaſtulo; etiam dicitur Diabolus, ideſt defluens, quia defluxit, & corruit è cælo. Malleus maleficorum, quęſtion. 4. part. 1.

2 Dæmon vnde dicitur?

℞. Eſt nomen græcum, & dicitur dæmon, ideſt ſapiens ſuper ſanguinem, hoc eſt ſuper peccata, quæ ſitit, & procurat, vt homines committant. Malleus malefic. q. 4. p. 1.

3 Diaboli ſunt ne eiuſdem ſpeciei?

℞. Non, ſed inter ſe differunt ſpecie, ita vt vnus non ſit ſpeciei alterius, Sanctus Dionyſius de cœleſti Hierarchia, quem citat Malleus maleficor. quæſt. 4. part. 1.

4 Dæmonium cuius naturæ eſt?

℞. Eſt ſpiritualis, & angelicæ naturæ, & propter ſuperbiam è cælo cecidit.

5 Dæmonia habent nè cognitiones ſcientiarum, herbarum, lapidum, animarum, & aliarum rerum.

℞. Habent ſcientias, quas Deus infudit illis in inſtanti ſuæ creationis, & licèt ſint Dæmonia ex omnibus Hierarchijs, inferior habet omnes ſcientias.

6 Dæmones quomodo prophetizant aliquando futura?

℞. Sæpè mentiuntur, ſed quando dicunt veritatem, illam colligunt ex prophetijs, ex coniecturis, ſicut nos aliquando ex re, quæ ſucceſit, diuinamus finem talis rei.

7 Vbi cruciantur Dæmones?

℞. Partim in inferno, partim in aere, ſecundum diuinam voluntatem.

8 Angeli, ſiue boni, ſiue mali, vbi ſunt?

℞. Vbi operantur. S. Thom. 2. ſententiarum diſt. 37. quæſt. 3. art. 1.

9 Dæmonia, quæ deputantur ad exercitium hominum, ſunt nè in inferno?

℞. Sunt in hoc aere caliginoſo, non in inferno, ſed in die vltimo iudicij ibunt in infernum crucianda ſine fine. Malleus malefic. q. 4. p. 1.

10 Dæmones timent abyſſum?

℞. Affirmatiuè, & ſic petierunt à Chriſto Domino, vt non mitterentur in abyſſum. Luc. 8. c.

11 Quo igne cruciantur, materiali, vel ſpirituali?

℞. Materiali.

12 Quomodo ignis materialis cruciat Dæmones, qui ſunt ſpiritus?

℞. Per diuinam voluntatem hoc permittentem agit ignis materialis fortiſſimus in naturam incorporeã, & ſpiritualem?

13 Licet nè clericis exorcizantibus eorum nomen quærere?

℞. Affirmatiuè, & eſt neceſſarium, vt ſciatur, an ſit vnus, vel plures, vt Chriſtus quæſiuit. Luc. c. 8. quod tibi nomen eſt.

14 Quomodo vocantur Demones in ſcriptura ſacra?

℞. Pluribus nominibus, ſed præcipuè vocantur patres mendacij, quia ipſi priùs dixerunt mendacium, & quilibet Demon ſuum habet particulare nomen.

15 Demon intrat nè in corpus hominis verè, & realiter, vt illum cruciet?

℞. Affirmatiuè, quia hoc conſtat ex Euangelio, erat Ieſus eijciens Demonium, & illud erat mutum, & ex alijs pluribus locis.

16 Demon per quas partes intrat in hominem, & exit?

℞. Poteſt intrare per quaſcumque partes, ſed præcipuè intrat, & exit per os, & per ſeceſſum. Tyreus, de Dæmoniacis. c. 4. & 5.

17 Dæmon propria virtute poteſt ne intrare in corpore, vel in aliqua parte corporis?

℞. Non, ſed diuina permiſſione, ſine qua non poteſt lædere corpus Chriſtiani, neque Mauri, neque corũ bona, neq; animalia, neque excitare tempeſtates, neque facere ruinas, neq; tonitrua, neq; alia damna.

18 Demon eſt nè ſemper in toto corpore, vel in aliqua parte corporis?

℞. Aliquando eſt in toto corpore, & aliquando in aliqua parte, ſed adhoc, vt affligat totum corpus, non eſt neceſſarium, vt ſit in toto corpore per præſentiã, ſatis eſt enim, vt ſit in aliqua parte corporis ſecundũ ſubſtantiam, & ſit præſens per operationem; maior eſt enim ſphera actiuitatis Dæmonum, quàm præſentia ſubſtantialis. Tyreus de Dæmoniacis. cap. 4. & 10.

19 In qua parte corporis exiſtit Dæmon?

℞. Præcipuè in corde, quod eſt principium operationis in homine. Tyreus, de Dæmoniacis. c. 10.

20 Demon poteſt nè aliquid facere ſupra humanam voluntatem?

℞. Non, neq; in eam habet poteſtatem. Abulenſ. ſuper c. 8. Matth. q. 101.

21 Quare Dæmones appetunt intrare in hominem?

℞. Quia illum odio mortali habent; ratio eſt, quia cũ ſit inferioris naturæ intrat in beatitudinem ad occupandas ipſorum ſedes. Abulenſ. ſuper c. 13. Geneſis.

22 Dæmones in quorum corpora volunt magis intrare, in corpora iuſtorum, vel in corpora malorum?

℞. In corpora iuſtorum, quos magis perſequuntur; quia malos iam habent in ſua poteſtate, cum peccator ſit ſub poteſtate diaboli.

23 Quot ſunt modi, quibus dæmon intrat in corpus hominum, vt eos affligat, & qui vocantur dæmoniaci?

℞. Multi. Primò aliquando Dæmon ambulat in circuitu hominum eos terrendo. Secundò intrat in veſtes illorum hominum, quibus induti ſunt. Tertiò intrat intra carnem, & cutem. Quartò intrat, & reſidet in aliquo membro particulari hominis. Quintò, incorporatur in toto eius corpore. Malleus maleficor. lib. 1.

24 Quando homo habens Dæmonium loquitur in lingua, quam non audiuit, vel diſputat in ſcientia, quam non didicit, vel loquitur blaſphemias, vel eleuatur in altum, vel extinguit aliquam lucernam, quomodo hæc fiunt ab illo corpore?

℞. Dæmon tunc habet poteſtatem ſuper quinque potentias exteriores corpori alligatas, & ſuper quatuor potentias interiores, ſcilicet ſenſum communẽ, phantaſiam, ſiue imaginatiuam, æſtimatiuam, & memoratiuam, & mediantibus illis potentijs aliquãdo exterioribus, aliquando interioribus operatur illa opera mira extraordinaria. Malleus malefic. lib. 1.

25 Dæmon poteſt nè eſſe intra animam hominis?

℞. Non poteſt eſſe intra animam, quia eſſe intra aliquem, eſt eſſe intra terminos eius; anima enim nullas habet dimenſiones, nec terminos, cum ſit indiuiſibilis, ſolum corpus habet dimenſiones ratione quantitatis, qua informatur, & extenditur; quapropter non poteſt dæmon claudi intra terminos animæ; poteſt tamen intra terminos corporis. Abulenſ. q. 113. ſuper c. 8. Matthæi.

26 Quomodo affligitur anima illius hominis, qui habet dæmonium, ſi in anima nullam habet poteſtatẽ?

℞. Quia ex corporis cruciatu, & afflictione animæ valdè retardatur in ſua operatione, ne ita liberè, & feruidè ſpiritualibus vacet, & ſic affligitur, ſicut infirmus grauitate morbi non operatur anima tanto feruore, ſicut ſi eſſet ſanus. Sanchez. lib. 2. c. 42. de demoniacis, in decalogo. Tyreus c. 2. de dæmoniacis.

27 Dæmones intra corpus animalium intrant ne?

℞. Aliquando intrant, vt intrauerunt in porcos ad nocendum hominibus in bonis. Matth. c. 8. q. 101.

28 Dæmon terret ne in ſomnis aliquem, & quomodo fiunt, & excitantur iſtæ viſiones, & phantaſia?

℞. Species, quæ repoſitæ ſunt in conſeruatorijs potẽtijs, excitantur à dæmone commutatione ſanguinis, & humorum, vnde principia ſenſitiua, ideſt interiores potentiæ animæ ferè ſemper commouentur ex his, quæ vigilantes viderunt, audierunt, meditati sũt, vel locuti ſunt, & inde proueniũt tales phantaſiæ, vel viſiones nocturnæ tam vehementes, vt homines faciant ſudare, contremiſcere, quæ ſemper ſunt maiores, vel minores ſecundum complexiones, vel qualitates hominis. Malleus malefic. p. 1. q. 7.

29 Dæmonia intrant nè in beſtias agri, in ſegetes, & fructus terræ?

℞. Faciliùs, quàm in hominibus, vt ipſis noceant deſtruendo animalia, & fruges præparatas ad ſubſtentationem generis humani, & ad ſeruitium hominis. Malleus malefic. p. 2. q. 2. c. 1.

30 Quibus remedijs fugantur dæmones à beſtijs, & frugibus, nec non etiam locuſtę?

℞. Signo crucis, exorciſmis ab Eccleſia inſtitutis, reliquijs, & interceſſione Sanctorum, orationibus piorum; & locuſtę excommunicantur, & prodeſt ſæpè ad earum extirpationem, ſed hæc omnia agenda sũt cum fide in Deum, & bona conſtantia ſacerdotis. Malleus malefic. p. 2. q. 2. c. 1. etiam palmæ, & oliuæ benedictæ in dominica azymorum poſitæ ſupra arbores in modum crucis fugant dæmones, & tempeſtates, & ſeruant fructus illæſos per virtutem datam benedictionibus; Malleus malefic. p. 2. q. 2. c. 7.

31 Quot ſunt cauſæ, quare homines a dæmonibus occupantur, & quare Deus hoc permittit?

℞. Primò, ad oſtentationem diuinæ poteſtatis. Secundò, ad oſtentationem fidei, quia aliqui negantes eſſe

dæmo-

dæmones,negant eſſe infernum. Tertiò,vt homines timeant illos nominare. Quartò ad oſtendendam Dei virtutem, qui eos expellit, Quintò ad oſtendenda merita ſanctorum, & virtutes imaginum B. Mariæ, & aliorum ſanctorum, ad quorum præſentiam expelluntur. Sextò propter peccatum proprium aliquando graue. Septimò pro peccato ſolùm parentū, vel maiorum Abulēſ.q.122.ſuper c.8.Matth ei Malleus maleficor.c.10. p.2.q.1.

32 Quæ peccata ſunt iſta,propter quę Deus permittitur dæmon, intret in corpus humanum?

℞. Plurima, & diuerſa, ſed præcipuè quatuor. Primò, cum quis eſt dubius in fide. Secundò, cum quis aſſuetus eſt dicere plurima mendacia, & illa affirmare cum iuramento,præcipuè in damnum aliorū, cum Dęmon ſit pater mendacij,iuſtè intrat in ſuos filios. Tertiò, cum quis multum iurat, & blaſphemat de Deo. Quartò cum quis ſiue pater, ſiue mater ſe, vel filios maledicit,& commendat dæmonibus & ſæpè ſæpius nominat dæmonia, iuſtè ab eis poſſidetur. Malleus malefic. vbi ſup.

33 In hominem iuſtum, qui eſt ſine peccato mortali, & eſt in gratia,& eſt habitaculum Spiritus ſancti, poteſt ne dæmon intrare?

℞. Poteſt permittente Deo in eius corpus ad maius eius meritum,licèt hoc rarò contingat,ſed anima illius iuſti ſemper ſalua erit, ſicut in libro Iob legitur eſſe in manu tua, ideſt in poteſtate tua eſt Iob, veruntamen animam eius illæſam ſerua: quam Deus ſibi ſeruauit.

34 Quibus modis cognoſcitur, quòd dęmon intrauit in corpus alicuius hominis, vel mulieris?

℞. Hoc potiùs eſt ſciens diuinæ, quam humanæ: ſed conſideratis vita, ſtatu, vitijs, conditionibus, exercitijs talis hominis, poterit à poſteriori colligi, vel induci talis cauſa. vt ſi eſt religioſus nouitius deditus vitæ ſpirituali, vel eſt miles, vel blaſphemus, ex his coniecturis poterit cauſa adumbrari.

35 Dæmon aſſiſtit ne ſemper in illo corpore,in quod intrauit, vel illud aliquando deſerit?

℞. Aliquando intrat per vnam, vel duas horas, & poſtea exit, & in alio loco moratur, aliquando aſſiſtit in aliquo membro illius hominis, & illud deſerit per tempus, vt operetur ſenſibus ſuis, ſicut ſi non haberet dæmonium.

36 Si quis erat in peccato mortali,cum dæmon eius corpus occupauit, & fuit ſtrepitus, & ad tempus eius ſenſus deſeruit, poterit iſte homo confiteri, & acquirere gratiam dæmone ſtāte intra eius corpus?

℞. Poterit in illo tempore pęnitere, habere contritionem, ſumere Euchariſtiam, & acquirere gratiam; quia ille homo in illo tempore habet liberum arbitrium.

37 Quibus oppreſſis à dæmone ſacramentum Euchariſtiæ non eſt dandum?

℞. In hoc caſu habenda eſt ratio,ſicut de amentibus, ſi oppreſſi priuati ſunt ſuo ſenſu, non eſt dandum; ſi verò non ſint priuati,quia ad tempus Diabolus deſeruit eos,& habent contritionem;& petunt ſacramentum,tunc dandum eſt eis;quia eſt remedium efficaciſſimum;in furia verò non eſt dandum propter periculum, etiam ſi habeant aliquē ſenſum,ſed ſemper eſt aduertendum,quòd quando datur ſacramentum Euchariſtiæ,ſint in toto ſuo ſenſu, ſicut alij homines, qui non habent dæmonium. Malleus maleficor. part.2. quæſt.2. cap.5.

38 Obſeſſi à dæmonibus manent ſemper in ciuitatibus?

℞. Non, quia aliquando manent in montibus, & agro, & in monumentis incitati à dæmone. Abulenſ.q.98. ſuper cap.8. Matth.

39 Quare dæmoniaci ſolent eſſe adeo fortes, & ſæui, vt nullus poſſit eos ligare, cum alias ſint perſonę delicatæ, vel virgines teneræ?

℞. Propter magnitudinem virium, quia exiſtentibus dæmonibus in eis, ſunt magnæ vires,& faciunt plurima, quæ ſuis viribus facere non poſſunt. Abulenſ. q.100. ſuper Matth.c.8.

40 Dæmoniacus quare aliquando adorat crucem, imaginem Virginis, & reliquias, cum ſit ſuperbus, & inimicus crucis?

℞. Quia cogitur hoc facere virtute Dei, & B. Virginis,mediantibus exorciſmis,& etiam ſolent id facere ex timore;quia torquetur nimis, & timet,ne magis torqueatur à clerico exorcizante. Abulenſ.q. 104.ſuper c.8.Matth.

41 Quando dæmon relinquit hominem, & non recordatur poſtea homo,quid fecerit,anima illius quo modo erat, dum hæc fiebant?

℞. Ille homo erat ſicut dormiens, & ſic poſtea nihil recordatur,neq; refert,quid facit,cum eius potentiæ eſſent à Diabolo occupatæ, & læſæ per illud ſpatiū temporis,& ſic exiſtit quaſi mortuus. Malleus maleficor. vbi ſup.

42 Si ſint plures dæmones in corpore, debent omnes ſimul exire?

℞. Benè poteſt exire vnus, & alij remanere, & poſſunt omnes ſimul exire. Tyreus, de dæmoniacis, capit.4.& 5.

43 Quomodo exiſtit dæmon in homine dæmoniaco, qui ab eo vexatur?

℞. Duplici modo. Primo, per præſtigioſam illuſionem, quæ interdum fit ſuper ſenſus exteriores, interdum ſuper interiores vſq; ad ſenſum exteriorem, quæ fit abſq;eo, quòd dæmones intrent in potentias interiores illas occupando,ſed ſolùm exterius illudendo. Secundo, cum dæmon occupat caput, & potentias talis hominis, & intrat in eum. Malleus maleficor. c.9.p.2.q.1.

44 Dæmones quando arripiunt homines, ſunt intra corpus, vel extra?

℞. Aliquando ſunt extra corpus, aliquando in veſtibus hominis, & aliquando intra corpus hominis, vel mulieris. Abulenſ.q.113.ſuper c.8. Matth.

45 Quando ſunt extra corpus hominis quando operantur, & faciunt, vt tales homines faciant diuerſas res?

℞. Primò, tunc dęmones operantur per ſolam applicationem virtutis motiuæ ad impellendum hominem, & ſic faciunt, vt incidat in ignem, & ſe laceret, & alia, licèt hæc multoties fiant, cum eſt dæmon intra corpus, quia melius poteſt cogere talem hominem ad mouendum ſe, quam ſi extra manſerit. Abulenſ.q.113.c.8. Matth.

44 Quomodo cognoſcitur, an dæmon ſit intra corpus, vel extra?

℞. Quando loquitur diuerſa lingua, vel res difficiles, quas nō audiuit, eſt neceſſe, vt ſit intra corpus,quia locutio ſit per motus organorum interiorum, quæ à dæmone immediatè mouentur, & non poteſt illa mouere,

mouere, niſi intra corpus, & in ventre, & in pulmone, quia pulmon ſua motione eſt principale inſtrumentum locutionis. Abulenſ. quæſt. 113. ſuper c. 8. Matthei.

47 Quomodo dæmon, & anima rationalis ſunt ſimul in eodem corpore, cum vterque ſint ſpiritus?

℞. Diuerſo modo, quia anima nõ eſt in corpore ſicut in loco, ſed ſicut forma in materia; dæmon verò eſt in corpore, vt in loco, veluti eſt motor in mobilis, quia dæmon, & Angelus ſunt in loco, vbi operãtur per operationem. Abulenſ. quæſt. 113. ſuper c. 8. Matthei.

48 Dæmon poteſt ne mutare ſenſus hominis, & potentias exteriores, in quo intrat, ita vt illi videatur ſe videre montes, ſerpentem, prodigia, & alia, quæ ibi non ſunt?

℞. Poteſt, quia dæmon operatur in illo corpore, & facit, vt illi appareat, quod mouentur parietes; imò in ebrijs vinum facit, vt appareat illis, moueri cubiculum, noctē eſſe, quia lædit eius potentias, itaq; fortiùs dæmon poteſt operari. Abulenſ. quæſt. 115. ſuper c. 8. Matthei.

49 Dæmon poteſt ne mutare potentias interiores sẽſitiuas, ſcilicet ſenſum communem, phantaſiam, ſiue imaginatiuam, & memoratiuam?

℞. Affirmatiuè, quia ſenſus interiores non differunt ab exterioribus, & ideò eandem vim habent ad immutandas interiores. Abulenſ. quæſt. 116. ſuper c. 8. Matthæi.

50 Dæmon poteſt immutare intellectum, & operari circa illum?

℞. Non poteſt, quia non habet potentiam ſuper animam, cuius dominium perfectum ſolius Dei eſt preter ipſum intelligentem, vt ait S. Tho. 1. p. & ratio eſt, quia ſi non poteſt cognoſcere dæmon operationes liberas voluntatis, nec poterit cognoſcere operatiónes intellectus, quia in hoc radicatur libertas.

51 Dæmon poteſt ne mutare voluntatem hominis?

℞. In quantum eſt voluntas, non poteſt directè, neq; indirectè illam mutare, quia non poteſt agere in animam, neque in potentias animæ ſpiritualis, & voluntas non dependet à corpore quantũ ad actũ, licèt enim parte requirat anima ſpecies, & obiectũ internum, ipſa tantùm eſt ſola domina ſuarum operationum, nepè intellectus, & voluntatis; vnde ſicut quoad eſſe ipſa ſola anima inter cauſas creatas eſt ſola domina, ita quoad cognoſci, & quoad immutationem eſt ſola domina; colligitur ex D. Th. 1. p. q. 56. art. 4. Abulenſ. q. 118. ſuper c. 8. Matthei.

52 Dæmon imprimit ne in voluntate, quod vult?

℞. Non; ſed ſolus Deus. Prouerbiorum 21. cor Regis in manu Dei eſt, ideſt voluntas. lege S. Th. vbi ſup.

53 Quomodo multi dęmones poſſut eſſe in homine?

℞. Quia non habent quantitatem, & ſic poſſunt eſſe plurimi in quolibet homine. Abulenſ. q. 136. ſuper cap. 8. Matthæi.

54 Dæmones, vel Magi poſſunt facere, vt homines tranſmutentur in beſtias, vt in equum, vel capram, vel aſinum, vel bouem?

℞. Veræ tranſmutationes, & reales nõ poſſunt fieri a dæmonibus, ſed ſi aliquãdo appareant, apparent ex preſtigioſa apparentiã, & ſic imaginatio videntis illuditur, Albert. in lib. de animal.

55 Dæmon poteſt ſumere formam ſacerdotis?

℞. Poteſt, & etiam monachi; & contigit, vt dæmon predicãs populo in forma ſacerdotali agnoſceretur à ſancto viro. Malleus maleficor. q. 1. p. 2. c. 9.

56 Quomodo Dæmon loquitur diuerſis linguis per linguam hominis, vel mulieris, in quibus poteſtatem habet, & diſputat de difficultatibus ſcientiæ, quam non ſciuit, neque didicit?

℞. Tribus modis. Primo loquitur etiam ſi non habeat organa ad loquendum, vt quando dæmon, vel Angelus format ſibi corpus ex aere, & vapore terreſtri, & loquiť intra illud, & format aliquas voces artificialiter, quæ videtur eſſe voces articulatæ, & tamen non ſunt. Secundo, modo loquitur, cum intrat in aliqua animalia, vt in porcum, quod animal habet organa locutionis non ita formata, ſicut homo, & per ſe non poteſt tale animal loqui, tamen dæmon accipit illa organa, & cum eis loquitur, & aues ſicut Pſitacus, Turdus, aliquando formant aliquam vocem, ſed male, & ſic dæmon locutus eſt Euæ per ſerpentem, Geneſis. 3. & Numerorum. 22. & Angelus locutus eſt per Aſinam Balaam. 3. vt voluit; nonnulli loquitur per homines, & mulieres habentes organa, loquendo, & mouendo eorum linguas, & format voces ſicut ipſe homo, cum non erat oppreſſus. Abulenſ. q. 114. ſuper c. 8. Matth.

57 In quibus cognoſcitur, quod dęmon eſt intra corpus hominis, & loquitur ipſe, & non homo?

℞. Primò, quando loquitur talis homo de rebus altiſſimis lingua, quam non didicit. Secundò, quando ſcientia vtitur in proprio idiomate, quam ipſe non audiuit, neque didicit: Tertiò, quando fit ſanæ mẽtis, & neſcit reſpõdere de ijs, de quibus primò diſputabat. Quartò, quando cognoſcit res occultas, vel prophetizat, ſicut Saul, quando arreptus prophetabat occulta, & puella, quę habebat ſpiritum Phytonem act. Apoſtolorum. c. 16. Quintò, contremiſcere ad ſacra, vel ante imaginem habere torſiones, furores, horrere diuina, dolere ad præſentiam imaginis, vel reliquiæ. Sextò inflatio repentina membri, vel corporis. Septimò habere vires ſupra ætatẽ, vel naturam: hæc ſunt ſigna, quod aliquis dęmon eſt in illo corpore.

58 Quando dæmon loquitur per hominem, in quem intrauit, eſt ne in poteſtate illius hominis tacere, vel loqui?

℞. Non, neq; poteſt ipſe homo tacere, nec loqui, quę vult, ſed ea, quæ diabolus, vel Angelus vult; quia homo tunc eſt oppreſſus, & ligatus à dæmone, & quaſi dormiens, & Deo permittente, dæmon vtitur ſuis organis, format voces, quas vult, vt patet in Balaam 7. num. 24. qui volebat maledicere Iudæos, & conabatur hoc facere, tamen Angelus mouebat, & vertebat linguam eius, & impellebat, vt benediceret. Abulenſ. q. 114. ſuper c. 8. Matthei.

59 Dæmones poſſunt ſuadere dæmoniacos ad peccandum?

℞. Poſſunt, ſed ſicut ſuadent alios homines ad peccandum. Abulenſ. q. 119. ſuper c. 8. Matth.

60 Ea, quæ arreptitij, ſeù demoniaci faciunt, vt quãdo dicunt blaſphemias, dum a dæmone occupantur, ſunt peccata, vel non?

℞. Si faciunt per violentiam, non eſt peccatum, etiã ſi occidant hominem, propter defectum libertatis in tali caſu; nam coacti faciunt talem occiſionem, & dicunt talem blaſphemiam, ſicut cum aliquis violenter ſumit manu alterius, & facit, vt faciat occiſionem

ſionem alicuius; ſi verò ſunt ſui iuris, & dæmon ſolùm ſuadeat malum, vel imprimat malam ſuggeſtionem, tunc peccant, quia habent propriam voluntatem. Abulenſ.q.119. ſuper c.8.Matth.

61 Dæmon quomodo torquet homines?

℞. Per motum localem eijciendo eos in ignem, in aquam, in terram, alterando eorum humores, ex quorum alteratione dolor capitis, aut alterius partis corporis inſurgat; poteſt eos occidere, ſi Deus permittat, & plurimos de facto occiderunt, videlicet ſeptem viros Sarræ, Iob 3.& in Ægypto occiderunt omnia primogenita hominũ,& pecoris. Exodi 12. Abul.q.120.ſuper c.8.Matth.

62 Quod corpus ſumit dæmon, cum videtur à maleficiatis, quæ vulgo vocantur bruxas?

℞. Aereum corpus, quod aliquo modo eſt terreſtre, in quantum habet terræ proprietatem per condenſationem, & vapores craſſos formatum. Malleus malef. p.2. q.1. c.4.

63 Angeli boni quomodo apparent hominibus, an in viſibili forma, vel inuiſibili?

℞. Viſibili forma, imò ſancti apparent aliquando bonis hominibus, vt eos confortent, aliquãdo malis, vt eos puniant, vel à ſuis vitijs emendent. Malleus malefic.c.4.p.2.q.1.

64 Poteſt ne dæmon infrigidare aliquas perſonas, vt non poſſint generare, ſeù concurrere actiuè, vel paſſiuè ad actum generationis?

℞. Affirmatiuè, & id faciunt mediantibus maleficijs, ſeù artibus magicis. Malleus malef.c.6.

65 Dæmones, & Angeli aliquando ab hominibus poſſunt ne videri oculis corporis?

℞. Videntur, licèt ſint ſpiritus cum ipſi, permittente Deo, aſſumant corpus aereum, vel aliud, vt apparet in hiſtoria Loth, quando tres Angelos vidit pulcherrimos, & vnum adorauit, & in libro Tobię Angelus, qui comitatus eſt filium eius, viſus fuit a filio Tobiæ, & ab ipſo Tobia, & ab vxore eius.

66 Aliquando Angeli videntur ne in præſtigijs, ſeù ſecundum viſionem imaginariam?

℞. Quando ſenſus, ſeù potentiæ imaginariæ ita ſunt vehementes per humorem malenchonicum videtur illis videre, quod ad extra verè non eſt, & Ariſtoteles dixit: imaginatio vehementiſſima caſum facit.

67 Quando Deus dedit poteſtatẽ Sathanę ſuper corpus Iob, intelligitur ne, quòd dæmon intrauit intra eius corpus, ita vt Iob eſſet dęmoniacus?

℞. Certius eſt, quod Sathanas non intrauit in corpus eius, neq; turbauit ſenſum eius, vt aliquid contra Deum loqueretur; ſed quod hæc poteſtas fuit exterior affligẽdo carnem eius vulnere peſſimo, doloribus corporalibus; nam dicit ſcriptura in omnibus his non peccauit Iob, neque aliquid ſtultè contra Deum eſt loquutus.

68 Cum dixit Paulus datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ Angelus Sathanæ, qui me colaphicet, & propter quod ter dominum rogaui, intelligitur ne, quod dæmon intrauit in corpus eius, & quod eſſet dæmoniacus?

℞. Non, ſed exteriùs illum affligebat carnis libidine, et tentatione: ſicut legitur, quod D. Hieronymus fuit flagellatus a dęmonibus, & D. Antonius varijs viſionibus tentatus; quia D. Paulus erat confirmatus in gratia, Apoſtolus a Deo electus, Sacerdos ſummi Dei, & non decebat, vt dæmon neque per vnum inſtans corpus eius poſſideret.

69 Hoc verbum, abiurare; quibus modis ſumitur?

℞. Dupliciter. Primo modo abiuro te, ideſt rogo, & obſecro te, & ſic Matth.8. Dęmon dixit, etiam per Deum abiuramus te, ne torqueas nos, ideſt rogamus te. Secundo, ſumitur imperando: Abiuro te, vt exeas ex hoc corpore, ideſt iubeo, & præcipio tibi poteſtate mihi tradita, vt exeas ex hoc corpore, & iſto ſecundo modo ſumitur in exorciſmis Eccleſiæ. Abulenſ. ſupra Matth.cap.8.quæſt.113.

70 Quas cautelas debent habere exorciſtæ, & quomodo ſe debent gerere?

℞. Primò, non debent confidere in ſuis viribus, ſed in Deo fiduciam habere. Secundò, iocum non debent intermiſcere, neque curioſa interrogare. Tertiò, exorciſmum dicere omni deuotione. Quartò, admonere præſentes, vt habeãt fidem, & orent pro illo vexato. Mall. malef.p.2.q.2.c.5.

71 Exorciſta abſque licentia Epiſcopi poteſt exorcizare, aut alijs exorciſmis, niſi ab Eccleſia conſtitutis vti?

℞. Si ſit Parochus, & Epiſcopus abſens, & contingat aliquem obſideri à Dęmone, poterit facultate interpretatiua exorcizare, ſed deinde ſuum Epiſcopum certiorem facere debet, aut prius ab eo licentiam petere; nam circa hoc extat mandatum Sixti V. Pontificis Maximi, neque vti debet alijs exorciſmis, niſi prius a ſuo Epiſcopo approbatis. Nauar. conſ.6.de offic.Ordinarij.

72 Quam diſpoſitione debet habere Sacerdos exorciſta?

℞. Ipſe prius ſua peccata tenetur confiteri, vel contritionem habere, & ſi fieri poterit celebret Miſſam ante actum exorcizandi, oret, accedat cum magna humilitate, & fide ad exorcizandum.

73 Quis poteſt exorcizare, & in quo ordine datur poteſtas ſuper dęmones?

℞. Hæc poteſtas datur in ordine exorciſtarum; ratio eſt, quia cùm dęmones ſint contemptibiles, & viles, ſancta Eccleſia dat hanc poteſtatem incipientibus intrare in Eccleſiam, licèt exerceatur a Sacerdotibus frequenter propter maiorem ſcientiam, & poteſtatem?

74 Quis inſtituit exorciſmos?

℞. Diuus Gregorius Summus Pontifex, quia ſuo tempore plures erant dęmoniaci in remedium eorum, & futurorum.

75 Quæ, & quot remedia poſuit Deus contra impugnationes diaboli exteriores, & ad fugiendos dæmones?

℞. Octo. Primò, aquam benedictam, qua debent frequenter Chriſtiani vti in cubiculis, & Eccleſijs. Secundò exorciſmos poſitos ab Eccleſia Catholica, quibus dæmones per modum imperij poſſunt expelli. Tertiò, orationes Chriſtianorum. Quartò, imagines ſanctorum, & B.Mariæ Virginis. Quintò, reliquias ſanctorum, & corpora, ſepulchraque eorum. Sexto, Crucem Chriſti Domini noſtri crucifixi. Septimò, veſtes ſacras Sacerdotis, calicem, patenam, ſtolam, caſulam, quæ ſunt benedictæ, B. Gregorius ſuper Ezechiel. Octauò, orationem, & ieiunium, & ſic dicit Ieſus: hoc genus dęmoniorum non eijcitur niſi oratione, & ieiunio.

76 Iſtæ orationes, & ieiunia, a quo debent fieri?

℞. A Clerico exorciſta, à parentibus perſonæ obſeſſe, a

ſę, à viris religioſis, qui pro illo homine rogant, ab amicis, & Fidelibus, & tandem ab ipſo homine, vel muliere, quæ patitur dęmonium, cum eum deſerit, quia tunc eſt tempus merendi, & petendi humiliter, & cum fide à Deo, vt liberet eum à tali vexatione.

77 Si Eccleſia poſuit exorciſmum ad fugandos dęmones, quę eſt cauſa, quare aliquando dęmones ſtatim exorciſmis non egrediantur, & relinquant corpus Chriſtiani liberum, cùm Clericus habeat poteſtatem eos expellendi; & exorciſmus, & orationes habeant virtutem ad dæmones expellendos, & fugandos?

℞. Ex cauſis ſequentibus. Primò, propter paruitatē fidei circumſtantium, aut parentum ipſum oppreſsū offerentium ante Clericum exorciſtam. Secundò propter peccata ipſius Dæmoniaci. Tertiò, propter hoc, quòd non habent commoda remedia conſtituta ab Eccleſia, vel illa negligunt. Quartò propter defectum fidei in exorciſta. Quintò quando eſt alius ſacerdos virtuoſior, qui exorciſmum faciat, vel cui Deus in hoc caſu maiorem communicauit gratiam, propter reuerentiam illius non fugatur dæmon. Sextò quia ille dæmoniacus non eſt ſatis punitus à culpa, propter quam diabolus eſt ingreſſus. Septimò, quando eſt tempus conſtitutum à Deo, vt diabolus in illo corpore permaneat, & tempus non eſt finitum.

78 Cum fiunt exorciſmi, debet ne accendi candela benedicta?

℞. Debet, cum habeat per benedictionē virtutem contra dæmonia, incantationes, & tonitrua, & ſic debet accendi, cum pluuia, tempeſtateſq; exorcizantur, & cum eijciuntur dæmonia. Mall. malefic. p.2. quæſt.1.

79 Dæmon torquetur ne exorciſmis, & orationibus ſanctorum?

℞. Affirmatiuè, & cum exorciſta eius figuram cremat, & cruciat, & imponitur ſtola ſuper caput, vel aliqua reliquia, & effunditur etiam aqua benedicta. Mall. malefic. p.1. q.18.

80 Quæ orationes maiorem vim habent contra diabolum?

℞. Euangelia quatuor Euangeliſtarum, Euangeliū: miſſus eſt Angelus; paſſio Domini, Euangelium, In principio erat verbum; reliquiæ ſanctorum, & cilicia ſanctorum magnam habent vim. Malleus maleficor. q.2. p.2. c.2.

81 Exorciſta poterit adhibere petras, vel herbas ad expellendos dæmones, præcipuè herbam, quæ vocatur fuga dæmonis?

℞. Poterit abſq; periculo ſuperſtitionis, ſi herba, vel petra benedictæ ſint, vt palma, & oliua: ſi verò non ſunt benedictæ, poterit etiam illas adhibere, dummodo ſacerdos non credat tales herbas directè, & de ſua natura poſſe compellere dæmones, ſed ex virtute Dei. Angel. verbo ſuperſtitio. §. 6. Naua. ſum. c. 11. numero 38.

82 Quomodo dæmones alliciuntur carminibus, muſica, & herbis?

℞. Quia honoris ſunt cupidi, & cum hæc in eorum honorem, & reuerentiam fiunt, ita alliciuntur, & recreantur. D. Auguſt. lib. 36. de ciuitate Dei.

83 In herbis, lapidibus, & muſica, eſt ne virtus aliqua ad excludendam vexationem diaboli?

℞. Herbæ, & armonia ſua naturali virtute non poſſunt excludere vexationem diaboli, ſed permittente Deo, & Angelo bono poſſunt eum mitigare; ſed hoc non fit agendo in dæmonem, cum corporale non poſſit agere in ſpiritualia, ſed agendo in corpore hominis dæmonium habentis, Malleus maleficor. p. 1. quæſt. 5.

84 Animæ cum exeunt è corporibus per mortē naturalem, vel violentam, quò vadunt?

℞. Præſentantur coram Tribunali Dei, vt recipiāt præmium, ſeù ſupplicium, & collocantur in cœlo, vel in inferno, vel in purgatorio ſecundum eorum merita.

85 Animæ defunctorum poſtquam ſunt in cęlo, purgatorio, vel inferno, exeunt realiter aliquando ab illo loco, vt hominibus appareant, & cum hominibus loquantur?

℞. Diuus Auguſt. lib. 10. de cura pro mortuis, tenet, quòd animæ, quæ ſunt in cęlo, aliquando apparent hominibus ad eos deridendos, & animę, quæ ſunt in inferno, aliquando apparent ad eos terrendos, & oſtendendam Dei iuſtitiam, & animæ, quæ ſunt in purgatorio, aliquando apparēt ad petenda ſuffragia viuentium, vel ad faciendam aliquam ſatisfactionē, & idem tenet Diuus Gregorius lib. 4. dialogorum.

86 Anima alicuius mortui intrat ne in corpus hominis viui, vt eum vexet ſicut dæmon?

℞. Negatiuè. ita Abulenſ. in cap. 8. Matthęi.

87 Qui dicuntur familiares dæmones, & quare ſic nominantur?

℞. Sunt aliqui dæmones, quos homines habent alligatos in vno anulo, vel alibi, & eis vtuntur ad varia negotia, præcipuè ad ſciendum res occultas, vel quæ longè fiunt, & nominantur familiares, quia ſeruiunt tali homini familiariter, veluti ſerui eius. Tyreus p.2. c.23. nu.12.

88 Quomodo homines habent tales familiares?

℞. Faciendo aliquod illicitum pactum cum dæmone, vel promittendo illi ſuas animas, vel faciendo rem illicitam, vt non dicendo veritatem, nec audiendo Miſſam. Tyreus p.2. c.23. n.12. de dæmoniacis.

89 Poteſt ne quis habere familiarem ſine pacto cum dæmone, & habere illud ad bonum finem, & vti illo ad gubernationem bonam alicuius Regni, vel ad ſciendum quid faciant, & machinentur inimici Fidei?

℞. Non poteſt habere ſine pacto explicito, vel implicito, & ad bonum finem nullus Chriſtianus poteſt illo vti; quia non eſt medium ordinatum à Deo, neque licitum eſt homini habere talem familiaritatem: melius eſt, vt qui gubernat aliquam Prouinciam, ſit bonus Chriſtianus, & habeat fiduciam in Deo, vt illi omnia proſpere ſuccedant.

90 Dicuntur ne dæmoniaci habentes familiarem?

℞. Non, quia nullus dicitur dæmoniacus, niſi qui intra ſuum corpus dęmonium habet; neque dicuntur dæmoniaci, qui extra vexantur à dæmonio, ſed ſolum, qui habent illum intra corpus ſuum. Tyreus c.2. c.23. num.12.

91 Habentes familiarem vexantur ne ab ipſo?

℞. Non, imò tali homini quaſi eius famulus inſeruit; non enim eſt ibi conſtitutus ad eius vexationem, ſed ad eius deceptionem, vt decipiat tali pacto, & conuerſatione animam illius hominis.

92 Habere familiarem, quod peccatum eſt, & quis de eo cognoſcit?

℞. Ma-

℞. Magnum peccatum, & talis abſolui non debet, niſi eum dimittat; ſicut qui habet concubinam, & cognoſcit de hoc delicto Tribunal S. Inquiſitionis per Bullas Apoſtolicas, tanquam de ſuſpectis in fide, quia habent pactum cum dæmone.

93 Quando aliquis homo diuinat res abſentes, & occultas, quomodo cognoſcetur, an talis homo ſit demoniacus, vel habeat familiarem?

℞. Duplici ſigno, Primò, interrogando talem hominem, an habuerit aliquod pactum cum dæmone; ſi enim non habuit, habet intra ſe dæmonium, & non familiarem. Secundo, animaduertendo, an talis homo habuerit cruciatus exteriores, loquatur linguis varijs, quas non didicit; tunc habet intra ſe demonium, & non familiarem. Tyreus par. 2. cap. 23. num. 12.

94 Poteſt quis habere familiarem, & non amittere fidem Catholicam?

℞. Poteſt habere familiarem propter curioſitatem, & committere hoc delictum, ſicut alia delicta, & retinere fidem integram, & vti iſto familiari ad curioſitatem, vel ad ſciendum, quid faciunt inimici fidei Catholicæ; ſed ex hoc non euadit iſte talis pœnam S. Inquiſitionis, quia hoc prohibitum eſt ab Eccleſia, & magnum, & periculoſum prædictum eſt.

95 Quare Tribunal S. Inquiſitionis cognoſcit de habentibus familiarem, & non cognoſcit de dæmoniacis?

℞. Multiplici ratione. Primò, quia habens familiarem conſenſit in illo peccato, & familiaritate, & ideò eſt ſuſpectus in fide, & ex ſua voluntate facit rem illicitam, & prohibitam à fide Catholica. Secundò, quia demoniacus aliquando vexatur à dæmone ad eius meritum. Tertiò, quia ſemper habet dæmonium contra ſuam voluntatem, & ſic magis eſt adiuuandus orationibus, quàm puniendus.

96 Poteſt ne quis habere familiarem, & illo vti, & eſſe in gratia Dei?

℞. Non quia eſt in manifeſto peccato, ſicut qui confitetur, & concubinam retinet; benè tamen poteſt eſſe dæmoniacus in gratia, & habere intra ſe dæmonem, ſicut ſupra dictum fuit.

97 Quomodo diuinat dæmon futura?

℞. Sæpè loquitur mendacium, ſed ſi aliquando dicat verū. Primò, quia viget ſubtilitate naturali, quoad operationem intellectus. Secundò, quia propter experientiam temporum, & ſcientiarum, quas habuerunt, plura ſciunt, quàm nos. Tertiò, propter celeritatem motus, nam ex oriente ad occidentem mira celeritate percurrunt. Quartò, quia ſicut ex voluntate Dei poſſunt inducere morbos, aerem inficere, excitare tempeſtates, ita poſſunt illa prædicere. Quintò, quia per ſigna ſubtiliùs, & certiùs poſſunt prædicere mortem, & ſanitatem, quàm medicus videndo vrinam, & pulſum. Sextò, quia ex ſignis, quæ procedunt ab animo hominis potiori modo cōiecturant plura, quàm ex ijs vir prudens ſoleat coniecturam facere. Septimò, quia ſciunt, & intelligunt acta prophetarum, & ex illis multa dependent. D. Auguſt. in libro de natura Dæmonum.

CAPVT XXXIII.

De Maleficis, ſortilegis, & incantationibus.

1 QVis fuit primus inuentor artis magicæ?

℞. Zoroaſtres, qui fuit filius Can, iſte Can fuit filius Noe, & riſit videndo pudenda patris, & didicit opera Diaboli, id eſt maleficia, & incantationes ad nocendum hominibus, iſte Zoroaſtres, qui magicam artem primum reperijt, fuit Rex Bactrianorum in Perſide, & fuit 800. annos ante Troiana tempora, & à dæmonibus didicit hanc peſtiferam artem, ita tenet S. Auguſtinus de ciuitate Dei, Vincentius in ſpeculo hiſtoriarum, vbi plures allegat. Polydorus Virgilius lib. 1. c. 22. Plinius lib. 30. Euſebius de tēporibus, & preparatione Euangelica lib. 10.

2 Sunt ne maleficia nocentia hominibus, & mulieribus, & quomodo fiunt?

℞. Sunt, & fiunt ex varijs virtutibus herbarum, verborum, & incantationum, & verè nocent hominibus, & mulieribus, & reddunt eos infirmos, & aliquando ex his maleficijs ita debilitatur natura, vt homines moriantur abſq; eo, quod medicinæ applicatæ à medicis illis proſint, quæ medicinæ iuuarent illud corpus infirmum, niſi eſſet occupatum illis incantationibus, & maleficijs, ita auctores citati.

3 Aſtrologia, qua mathematici prædicunt futura, vt tempeſtates, pluuias, caſus futuros, nullo tamen modo pertinentes ad libertatem; eſt ne ſcientia reprobata?

℞. Aſtrologia, quæ nullum habet pactum cum diabolo, ſed ſolum colligitur ex ſtellis, & ex conſtellatione cœli, ex ſtellis, & ſignis, non eſt ſcientia reprobata, ſed permiſſa ab Eccleſia, & vocatur iudiciaria, & hec ſcientia habet principia, & fundamenta vera, ſicut aliæ ſcientiæ; aſtrologia verò, quæ habet pactum cum diabolo explicitum, vel implicitū, & ex iſto pacto adiuta prædicit futura, vel occulta, eſt reprobata ab Eccleſia, quia non eſt vera ſcientia. tenet Malleus malefic. p. 1. q. 3.

4 Qui ſunt aſtrologi, & mathematici, & quare ſic dicuntur?

℞. Sunt illi, qui pollent ſcientia circa ſtellas, motus cœlorum, cometas, & Polos cœli, Iſidorus lib. 8. & ethimologiæ. c. 9.

5 Maleficus, quid ſignificat?

℞. Multitudinem facinorum, ſcilicet, quia efficit maiora mala, quàm alij malefactores. Mall. maleficor. quæſt. 1. p. 1.

6 Ars maleficandi, & incantandi quando habuit principium?

℞. Hæc ars habuit principium poſt Noe, quia ante Noe non fuerunt malefici; ratio eſt, quia ex recenti recordatione creationis hoc pecatum neq; fuit inuentum, neq; commiſſum, ſed poſt Noe creuit malitia hominum, & diabolus introduxit hoc genus peccati in mundum, tenet Malleus maleficor. p. 2. quæſt. 1. c. 12.

Qui

7 Qui dicuntur incantatores?

℟. Qui artem, vel rem aliquam verbis peragunt, vt cum quis incidit nudis pedibus ſuper prunas ſine læſione. Iſidorus lib. 8. ethimologiæ.

8 Incantatores quando ſe, vel alios equis portant in longinquas vias, quomodo faciunt?

℟. Duobus modis. Primo, lædendo potentias ipſorũ hominum fingendo in phantaſia, quòd illi homines equitant, & vident tales Prouincias, tàm vehementi apprehenſione, & eum tanta rerum, & locorum circunſtantia, vt euigilati poſtea intelligentibus dicant ſe vidiſſe mare Conſtantinopolitanum, & alia loca. Secundo, diabolus verè, & realiter fingit corpus equi nigri, & monet itinerantem, vt ſe non ſignet ſigno Crucis, nec nominet Ieſum, aut Mariam, nec dicat Angelicam ſalutationem, & tunc fert illud corpus per diuerſas mundi partes, de quo plura ſunt exempla à Diuo Greg. & grauiſſimis ſcriptoribus narrata. Mall. maleficor. p. 2. q. 1. cap. 3. S. Th. 2. 2. q. 6. art. 5. tit. de ſuperſtitionibus, & 1. p. q. 8. tit. de miraculis, & q. 16. art. 5. & 6. tit. de dæmonibus. S. Bonauentura, 3. ſent. diſt. 19. q. 3.

9 Tales ſunt ne verè equi?

℟. Non, nec habent veram ſubſtantiam illius, ſed diabolus ſe fingit in figuram Equi, licèt verè non ſit equus. tenet Malleus malefic. p. 2. q. 1. c. 3.

10 Vnde dicitur ſuccubus, & quis eſt?

℟. Dæmon ille, qui ſe habet in generatione, vt patiens: corpus illud formatur ex aere. Malleus maleficor. p. 2. c. 4. quæſt. 1.

11 Phitones Dæmones, qui dicuntur?

℟. Illi, qui futura prophetizant, & ſic mulieres diuinantes Phitoniſſæ appellantur.

12 Quis dicitur incubus, & vnde formatur?

℟. Dæmon ille, qui ſe habet in coitu, vt agẽs, & formatur ex aere craſſo. Malleus malefic. p. 2. q. 1. c. 4.

13 Incubi poſſunt ne generare?

℟. Non, quia non habet ſemen, nec mẽbra virilia, & ſic ſunt incapaces generationis. Mall. malefic. c. 4.

14 Incubi ſi aliquando videntur generare, quomodo faciunt?

℟. Sumunt ſemen alicuius hominis, quod dictus dæmon herbis, & arte poteſt ſeruare calefactum, & temperatũ & immittit in vas mulieris tempore, quo ipſa ſeminat, & coniunguntur ſemina ad modũ agentis, & recipientis, ſcilicet actiuè, & paſſiuè, & ſic mulier concipit. Mall. malefic. c. 4.

15 Filius incubi, cuius filius dicetur?

℟. Cum incubus non habeat ſemen, erit filius hominis, cuius diabolus ſemẽ arripuit, licèt incubus viſibiliter, & quaſi corporaliter rem cum muliere habeat. Malleus maleficor. p. 1. q. 3.

16 Si ignoretur homo ille, à quo ablatum fuit ſemẽ, natus infans cuius filius dicetur?

℟. Filius matris ſuæ, & eius bona hæreditabit.

17 Qua de cauſa diaboli ſe transformant in incubos, vel ſuccubos, eſt ne cauſa libidinis?

℟. Non ex cauſa libidinis, neq; delectationis ex parte ſua, quia ſpiritus carnẽ, & oſſa non habent, & ex conſequenti, neq; delectationem carnalem; ſed cauſa eſt, vt homines, & mulieres decipiant in vitio appetibili ſecundum eorum naturam. Malleus maleficor. part. 1. quæſt. 4.

18 Dæmones coeunt ne vitioſè cum hominibus, & mulieribus contra eorum voluntatem?

℟. Iſti homines, & mulieres ſunt in triplici differentia. Primò, qui ex ſua voluntate ſe dæmonibus ſubijciunt, & eos acceptant ſicut mulier maritum. Secũdò, ſunt homines, & mulieres, qui vexantur ab incubis, & cùm eis coeunt. Tertiò, ſunt aliquæ Virgines, quæ ab incubis contra earum voluntatem mediantibus maleficijs moleſtantur. Mall. malefic. p. 2. q. 2. c. 1. & dicit, quòd quædam puella in habitu monachali in mente ſua perdidit per cõſenſum virginitatem, poſtea ipſa nolente pluries ab incubo cognita fuit, poſtea orationibus, confeſſione, Sancti Sacramenti ſumptione poſt longum tempus liberata fuit ab hac diaboli oppreſſione.

19 Malefici ad faciendum ſua maleficia, habent ne pactum cum dæmone?

℟. Habent implicitum, vel explicitum. Mall. maleficor. p. 1. per tot.

20 Quare dæmones cum vocantur ab incantatoribus, certiùs veniunt in vna conſtellatione, vel certo die, quàm in die veneris?

℟. Primò, vt facilius decipiant eos homines, & faciant magis ſuperſtitioſos exiſtimantes eſſe illã virtutem in his diebus. Secundò, quia conſiderant aliquas conſtellationes eſſe magis diſpoſitas ad materiam corporis, pro quo fiunt tales incitationes. tenet Mall. malef. q. 5. p. 1.

21 Vnguentum, quo vtuntur malefici, vt per aera elabantur, ex quo fit?

℟. Vt eorũ confeſſionibus ſæpè apparuit, fit ex carnibus, & membris puerorum interemptorum ab eis ante baptiſmum, cum quo aliquod lignum ungunt ſecundum inſtructionem dæmonis, & hoc vncti feruntur, ſiue noctu, ſiue die per aera; ſed non intelligas, quòd hoc vnguentum in ſe habet hanc naturalẽ virtutem, ſed quod feruntur poteſtate dæmonis, & actiuitate eius, permittente ſibi Deo. S. Th. p. 1. q. 90. per totum 3. art. & 3. ſententiarum diſtio. 19. de poteſtate dæmonis ſuper effectus corporales.

23 Quot ſunt genera maleficiorum?

℟. Tria. Primò, qui ſanant, vel lædunt. Secundò, qui tantummodo ſanare videntur, id eſt læſiones amouere. Mall. maleficor. p. 1. q. 9.

24 Dæmones quare macerant pueros, infirmant, & faciunt vt non creſcant, & aliquando occidunt?

℟. Eſt genus dæmoniorum, quod ſe coniungit nutricibus, vt hæc omnia damna operentur in pueros, & hoc permittit Deus. Primò, quia parentes pueros inordinatè ſæpè diligunt. Secundò, quia matres vel nutrices aliquando ſunt ſuperſtitioſæ, & ſe ducũtur falſis ceremonijs, & ſic Dominus punit eos in eo, in quo peccant. Mall. malefic. p. 2. q. 2. c. 7.

25 Quot ſunt maleficia, quibus vtitur dæmon contra viros, & mulieres in actibus venereis?

℟. Septem. Primò, mouent mentes hominum ad illicitum amorem. Secundo impediunt herbis, & maleficijs vim generatiuam. Tertiò, auferunt membra virilia hominis, vel concludunt vas mulieris. Quartò, mutant homines arte magica in beſtias, licèt non immutent eorum naturam, & ſubſtantiam. Quintò, deſtruunt vim generatiuam quo ad gemellas. Sextò, procurant abortum. Septimò, offerunt dæmonibus infantes, & eos lædunt, & occidunt. Malleus malefic. p. 1. q. 6.

26 Quibus modis nocent malefici?

℟. Magiſter ſententiarum ponit ſeptem modos, quibus no-

bus no-

bus nocent, Deo permittente. Primò, ponunt amorem inordinatum in virum ad mulierem, vel è contra. Secundò, ſeminant odium, vel inuidiam inter aliquos. Tertiò, tollunt vim generatiuam, in viro, vel in muliere. Quartò, membrum hominis ægrotare faciunt. Quintò, dicta priuant homines. Sextò, vſu rationis. Septimò, lædunt animalia hominis, vel fruges cum effectu. Mall. malefic. c. 3. de maleficis fol. 478.

27 Dæmones incubi, & ſuccubi, quas figuras accipiunt?

℟. Sępè aſſumunt, & aſſumpſerunt figuras Siluani, & fauni, & in eis cum mulieribus rem habuerunt, vt maior eſſet culpa, & horribilior. Malleus malefic. part. 1. q. 3.

28 Succubi aſſumunt ne aliquando formā mulieris?

℟. Scriptum eſt ſuccubum in forma pulcherrimę mulieris interfuiſſe cum pluribus meretricibus in concilio Conſtantienſi, & viro itineranti, interrogantique mulierem, qualis eſſet, & vnde veniret, reſpondiſſe dicitur, ſum ſuccubus, & venio, ex Conc. Conſtantienſi, & porto in crumena mea has pecunias meo corpore acquiſitas. Malleus malefic. 9. fol. 516.

29 Tempeſtates à maleficis quomodo concitantur?

℟. Primò, implorando in campo Principem dęmoniorum, vt mittat, qui concitet tempeſtates. Secundò, immolant pullum nigrum eum in altum eijciendo, & ille dęmon, qui miſſus fuit, concitat tempeſtates, mouendo aerem, & nubes; hæc omnia confeſſus fuit quidam maleficus reus ante iudicem. Malleus malefic. c. 4. fol. 487.

30 Quo remedio ſedantur iſtæ tempeſtates?

℟. Abiuratione, & exorciſmis ab Eccleſia ſancta inſtitutis, ſigno crucis, aqua benedicta, Agnus Dei, reliquijs ſanctorum, fide, orationibus fidelium, & fide in exorcizante, oſtenſione ſanctiſſimi Sacramenti. Mall. vbi ſup.

31 Quę remedia ſunt ad ſanandum maleficium poſita ab Eccleſia?

℟. Exorciſmi ab Eccleſia inſtituti, ſunt etiam orationes, & carmina, quæ nihil habent ſuperſtitionis, & ſolent prodeſſe, & aliquando maleficium efficitur perpetuum, quia remedium ignoratur, & tunc ſolus Deus, qui eorum nouit abſcondita, poteſt ſanare tale maleficium. S. Thom. 2. 2. q. 95. & ſuper c. vlt. Marci in illis verbis, dęmonia eijciunt tantùm.

32 Ad fugandum incubum eſt ne bonum remedium transferre puellam in aliam partem?

℟. Malleus maleficorum p. 2. q. 2. c. 1. Narrat, quòd quædam puella ab incubo oppreſſa tranſlata fuit à ſuo patre, qui erat Clericus in longinquam ciuitatē, & incubus amplius eam non eſt proſequutus, ſed dictum patrem ita proſequutus fuit, vt intra tres dies è vita diſcederet.

33 Quæ ſunt remedia contra maleficiatos amore, vel odio concitatos?

℟. Auicenna ponit ſeptem remedia. lib. 3. Primum eſt, quòd talis maleficiatus ſumat vxorem, & per licitum coitum euitet illicitum. Secundò, ſi incorrigibilis exiſtat, caſtigetur fuſtibus. Tertiò, hortetur, vt cognoſcat talis amoris inſaniam, ac miſeriam. Quartò, occupetur in reb. arduis, & in officijs exerceatur. Quintò, medicetur medicinis, ſi organa lęſa fuerint. Sextò, nunquam relinquatur ſolus, ſed ſemper comitatus, ne imaginatione ad iſtos illicitos motus excitetur. Septimò, repreſentetur illi, quod amittet ſanitatem corporis, ſalutem animæ, honorem, & famam.

34 Quæ ſunt remedia Eccleſiæ ad expellendo ſincubos, & ſuccubos à perſonis, quę contra ſuam voluntatem ab eis vexantur?

℟. Quinque. Primò per confeſſionem. Secundò, crucis conſignatione, Angelica ſalutatione. Tertiò, per exorciſmorum applicationem. Quartò, per vocis mutationem. Quintò, per excommunicationem, ſeu maledictionem maledicendo dæmonem, ne tractet cum tali muliere, ſicut fecit Beatus Bernardus, qui excommunicauit incubum, & ſic eum expulſit. Niderus in ſuo fornicario citatus à Malleo malefic. p. 2. quæſt. 2. c. 1.

35 Si facta hæc, & alia remedia non proſint quid eſt iudicandum?

℟. Si talis perſona fuerit confeſſa, & contrita, & iſta remedia fuerint applicata, debet iudicari, quod illa mala incubi patitur loco tētationis. tenet Mall. malefic. vbi ſupr.

36 Quæ genera hominum ſunt tuta, & præſeruata ab iſtis maleficijs?

℟. Tria genera hominum. Primò, Pincipes, & Epiſcopi, Inquiſitores, & Sacerdotes, qui ſupra diabolū, & in maleficos habent poteſtatem: ratio eſt, quia pòteſtas à Deo eſt ordinata, & nō permittit Iudices ſubijci illis, qui ſibi ſunt ſubiecti. Secundò, quia tales ratione dignitatis duplices habent Angelos. Secundum genus, quod liberatur à maleficijs, eſt illorum hominum, qui recta fide ſe defendunt orationibus, ramis palmarum, candelis benedictis ab Eccleſia in ſuis feſtiuitatibus, aqua benedicta, Agnus Dei, ligno ſanctæ Crucis. Tertium genus liberum ab hac miſeria, eſt illorum hominum, qui ſunt boni Chriſtiani, & timent Deum, & non ſunt libidinoſi cum meretricibus, & ſeruantur à bonis Angeli ſecundum diuinam prouidentiam. tenent DD. in 2. ſentent. & Malleus maleficorum, vbi ſup.

37 Crimen maleficorum cuius fori eſt?

℟. Partim Eccleſiaſtici in quantum declarat tale eſſe maleficum, partim laici, in quantum exequitur pœnam à iure ſtatutam maleficis. c. ad abolendam, de hæreticis. in 6.

38 Qua pęna punitur Clericus maleficus?

℟. Deponendus, & in monaſterio detrudendus. Malleus maleficorum q. 1. p. 1.

39 Magi poſſunt conuertere hominem in animal, vt in equum, & capram?

℟. Verè, & realiter non, & ſi aliquando id appareat hominibus, eorum phantaſia eſt læſa, & videntur videre, quod realiter ad extra non eſt, ſicut ebrius, mente captus, & furioſus, vel dæmones aſſumunt corpus illorum animalium, & in illud intrant, ſicut intrauerunt in porcos, cum Chriſtus Dominus illos eiecit è corpore hominis. Malleus maleficorum. quæſt. 10.

CAPVT XXXIV.

De pena imponenda Magis Sortilegis, Chiromanticis, Nicromanticis, Superſtitioſis, per Iudices Eccleſiaſticos.

1 ARs magica quid eſt?

℞. Eſt ars, qua dęmonium vtitur vtẽdo certis incantationibus, & varijs apparitionibus, vt hominum oculos præſtringat, & eos fallat patefaciendo illis occulta. S.Th.2.2.q.95.art.3.

2 Magus propiè quis dicitur?

℞. Ille, qui arte dæmonis turbat ſenſus internos, vel externos hominum, & elementa concutit, excitat tempeſtates, & aliquando cantu, vel virtute carminis homines interficit, & alia plurima horrenda facit; & ſi actu id non fiat, facit, vt oculis hominum appareant quaſi actu fierent. Iſidor. lib.8. orig. c.9.

3 Maga, quæ vulgo dicitur (Magara) & in lingua Hiſpana (Echizera,) quæ dicitur?

℞. Propriè dicitur mulier illa, quæ ſumptis aliquibus rebus animatis, vel inanimatis, vel factis figuris ex cera dicendo, vel non dicendo aliqua verba, applicat tales res ad amorẽ, vel odium alicuius hominis, vel ad ſanitatem, vel infirmitatem alicuius hominis, vel mulieris, & his artibus facit homines infirmare, vel violenter amare aliquam mulierem. Iſid. loc. cit.

4 Quot ſunt genera magiarum?

℞. Plurima, & infinita, & ferè ſemper Iudicibus occulta; nam aliquando iſtæ mulieres, quæ magæ appellantur, ſolent accipere morſum panis alicuius hominis, vel partem veſtis; quæ tetigit eius carnes, & illum miſcere cum aliquibus herbis, dicendo vel non dicendo aliqua verba, & ſic componunt dictam magiam, aliquando faciunt figuram ex cera, vel ex alia materia, quæ repreſentat talem hominem, & dicendo aliqua verba, et iungẽdo oleũ vel herbas, vel lac, vel alicuius mortui carnem, vel oſſa, ſæpè verberant illam figuram pungendo enſe, cultro, acu, vel alio inſtrumento, & ſic cauſant in homine dolorem, aliquando ex rebus liquidis, vt ex aqua paludis obſcura, vel ex vrina virginis, viduæ, vel talis hominis, ex oleo in lampade Eccleſiæ accenſo, aliquãdo ſcribunt orationes in carta, & cum aliquibus lignis inuſitatis, iubent, vt homines geſtent illas in collo, ſicut reliquias, aliquando dant dentem alicuius ſuſpenſi, vel morſum carnis alicuius animalis, vel aliquam herbam lectam nocte S. Ioannis, vel alia nocte particulari, vt quis non occidatur, vt latè tenet Suar. to. 1. de relig. lib.2. de ſuperſtitione. c.14. Martin. del Rio in tra. de inquiſitione magar. per tot.

5 Iſtę mulieres magę ad quem finem faciunt, & applicant dictas magias, vel confeſſiones?

℞. Primò, vt aliquis homo amet aliquam mulierem. Secundò, vt aliqua mulier odio habeat aliquẽ virũ. Tertiò, in odium alicuius hominis, vt applicata dicta magia talis homo infirmetur, vel moriatur. Quartò, vt aliquis vir portans dicta nomina diues efficiatur, vel non moriatur gladio, vel vincat inimicum, vel ſimilia, vt latè tenet Martin. del Rio, vbi ſup.

6 Quando quis portat in collo aliquas orationes, Euangelia, vel aliqua carmina ad effectum aliquem temporalem, videlicet, vt non moriatur enſe, quomodo poterit cognoſci talem eſſe magum, vel vti magia ſibi data à mago, pręcipuę cum orationes ſint ſanctæ?

℞. Quotieſcumq; in tali ſcripto inueniantur aliqua ex quinq; cõditionibus hic poſitis talis homo eſt magus, vel vtitur magia ſibi data, videlicet, primò, quãdo ibi reperiant ſcripta aliqua nomina ignota, Dei, Angelorum, vel alicuius ſancti. Secundò, quando in tali ſcripto ſunt interpoſiti aliqui characteres, vel figuræ ignotę, ſiue in ſerie litterarum, ſiue extra litteram. Tertiò, ſi aliqua verba, vel propoſitiones incertæ, vel apochriphæ ibi inſerantur. Quartò, ſi efficacia talis orationis, vel euangelij, vel talis verbi poſita ſit in eo, quod tali die, vel tali hora, vel cum tali poſitione corporis, vel tali atramento, vel ſanguine debeat ſcribi. Quintò, ſi in tali oratione dicatur, quod portantes tales orationes non morientur gladio, vel non infirmabuntur, vel conſequentur gratiã alicuius Principis, vel quid ſimile Suarez, & Martin. del Rio, vbi ſup.

7 Quando aliquis portat in collo tãquam reliquias dentem, oſſa, vel carnem alicuius animalis, vel aliquam herbam lectam nocte S. Ioannis, vel die Veneris ſancti, etiam herbam, quæ vocatur verbena ad aliquem finem temporalem, ſcilicet, vt ſit fortunatus etiam, quod crimen committit?

℞. Talis debet puniri à Iudice Eccleſiaſtico, tanquã magus pęnis infra ponendis.

8 Tales magi habent pactum implicitum, vel explicitum cum dæmone?

℞. Iſti magi ſunt in duplici differentia. Prima ſunt, qui habent pactum explicitum cum dæmone, & ab eo didicerunt tales magias. Secunda ſunt alij magi, qui non habuerunt pactum explicitum cu diabolo, ſed ab alijs mulieribus magis acceperunt artem, & eis credunt, & iſti non excuſantur, quòd habeant pactum implicitum cum dæmone, vt latè patet per Pegnam 2. p. directorij q.42. num.2.

9 Quomodo poterit cognoſci quando dicti habeãt pactum explicitum, vel implicitum cum dæmone?

℞. Quotieſcunq; in ſuis magijs miſcent res ſacras cũ prophanis, vel faciunt aliquid directè contra noſtrã fidem, veluti ſi ante magiam baptizant imaginem, vel baptizant puerũ, vel exhumant caput defuncti, vel habent mẽbrum, vel dentem alicuius defuncti, vel dicunt aliqua verba contra fidem noſtram, vel obſcura, quæ non habent ſenſum bonum, ſed obſcurum, vel faciunt aliqua ſigna inuſitata, vel vngũt manus oleo, vel miſcent aquam benedictã; iſtæ omnes præſumptiones ſunt vehementiſſimæ, & faciunt probationem, quòd talis magus habeat pactum explicitum, vel implicitum cum dæmone, tenet latè Pegna vbi ſupr.

10 Quæ eſt cauſa, quarę aliqui homines maleficantur à mulieribus?

℞. Sępè prouenit ex eo, ꝙ quis habet illicitã conuerſationem cum aliqua muliere, vel cõcubinatum, & illa deſerit, vel magis amat aliã, & ex illo zelo talis mulier amore inordinato quęrit aliquam magiã, ex

ſupradictis, & applicat illam tali homini.

11 Quando quis eſt maleficiatus ab aliqua muliere, vnde prouenit, quòd habeat febrem: vel doleat illi caput, vel cor, & aliquando moriatur ex tali infirmitate præcipuè?

℟. Ratio huius infirmitatis eſt, quia herbis, vel maleficijs humores illius hominis ſunt in tali diſpoſitione, vt incendantur interdum, & operentur in illo corpore illam febrem. vel dolorem capitis, vel corporis, Mall.malefic.par.2.q.1.c.1.

12 Malefica ſuis maleficijs conſequitur ne ſemper ſuam intentionem?

℟. Non, imò raro contigit, vt illa maleficia operentur finem, ad quem data ſunt imò ſæpè contigit, vt dentur ad incendendum iuuenẽ ad amorem alicuius mulieris, & quòd talis iuuenis infirmetur, & perdat iudicium; ratio eſt, quia herba, & res, quæ applicantur, non habent virtutem naturalem ad talẽ amorem incendendum, & corpus non eſt in diſpoſitione requiſita, vt introducatur ille effectus. tenet Mall.malefic.loco alleg.

13 Quomodo cognoſcitur, quod quis habeat dolorẽ, vel febrem ex maleficio, & non ex infirmitate naturali?

℟. Hoc euidenter cognoſcitur. Primò, quando medicinæ, & remedia applicata à medicis nihil proſunt, neq; iuuant infirmo. Secũdò, q̃n talis homo habuit conuerſationẽ carnalem cum aliqua muliere, vel concubinatum, ſiue illam deſeruerit, vel non deſeruerit; quod ipſe infirmus debet declarare. Tertiò, quando infirmitas eſt longa nimis, & habet infirmus cruciatus, & dolores intenſos, & extraordinarios. tenet Mall. malef. loco alleg.

14 Contingit ne aliquando vt in vno, & eodẽ corpore ſint maleficia operantia dolorem, & infirmitatẽ, & ſimul ſint aliquæ infirmitates naturales?

℟. Sæpiſſimè, imò ſemper contigit, quod in corpore maleficato ſint infirmitates, & dolores prouenientes ex maleficijs, & ſint etiam ſimul aliquæ infirmitates naturales; ratio eſt, quia maleficia alterant qualitates, & humores, ex quibus homines ſunt cõpoſiti, & inde proueniunt infirmitates naturales, & ſimul ſunt cum infirmitatibus, & doloribus prouenientibus ex maleficijs; & difficiliùs expellũtur, imò quotidie creſcunt vſq; ad interitum hominis, tenet Malleus malefic. parte allegata.

15 Contigit ne aliquando, vt aliquis homo, qui eſt caſtus, & nullam habet conuerſationem carnalem, neq; illicitam, ſit maleficatus ab aliqua muliere?

℟. Sæpè contigit, quod aliqua mulier incenſa ſolo viſu, amore alicuius viri illum maleficet, vt illam amet, & ideo cum magna cautela iuuenes debent ambulare.

16 Sunt ne aliqui homines, vel mulieres, quæ ſolo viſu infirmant pueros, vel beſtias pulchras?

℟. Affirmatiuè, quia hoc experientia patet, ſed aduertendum eſt, quod iſti homines, & mulieres, quæ habet viſum venenoſum ſemper aſpiciunt tales pueros cũ aliqua magna cupiditate, vel intentione particulari: tunc enim operatur venenum viſus, & faciunt puerum macreſcere, & quòd alimenta illi nõ proſint, & ſic paulatim infirmatur. tenet Mall. malefic. loco alleg.

17 Ad ſanandum aliquem maleficatum, quæ remedia naturalia ſunt quærenda, ne talis homo moriatur, vel ſine iudicio, vel cum diſperatione, vt ſolet & ne patiatur tam immenſos cruciatus?

℟. Remedium maius efficax eſt quęrere dictã mulierem, quæ talem hominẽ maleficauit, & prece, vel vi, vel metu petere, vt illa tollat maleficia, quæ fecit, & ſi noluerit, tradere illam iudicibus Eccleſiaſticis, vel ſæcularibus, vt illam torqueant, & ſi talis homo moriatur, ſententient illam ream mortis.

18 Sunt ne aliqui homines, vel mulieres, quæ curant dictam hanc infirmitatem, etiam ſi ipſi non fecerint maleficia?

℟. Sunt aliqui homines, vel mulieres, quæ herbis cõtrarijs, vel orationib. ſanctis, vel medicinis ſimplicibus, vel compoſitis, vel virtute ſibi data alitu oris, curant homines, & animalia; ratio eſt, quia contraria contrarijs curantur, & ſicut herbis, vel lapidibus ſalutiferis poteſt tolli talis infirmitas. tenet Malleus malefic. loco alleg.

19 Iſti homines, vel mulieres, quæ curant de iſta infirmitate, debent ne à iudicibus Eccleſiaſticis incarcerari, & puniri?

℟. Licèt tales homines, qui curant, ſint multum ſuſpecti à iudicibus, quia, qui ſcit curare, videtur etiam ſcire operari, tamen hæc regula infallibilis eſt obſeruanda, videlicet ſi iſti homines, vel mulieres, quæ curant maleficatos, nullum habeant pactum implicitum, neq; explicitum cum diabolo, & non vtantur orationibus Eccleſiæ in reprobum ſenſum, ſed ſolù curent herbis compoſitis, & ſimplicibus, & ſolùm dicant orationes ab Eccleſia approbatas, non ſunt moleſtandi, imò ſunt conſeruandi, & permittendi, quia de iſtis infirmitatibus prouenientibus ex maleficijs, medici non curant, cum Galenus de his nihil ſcripſerit præcipuè, cum habeamus dictum Apoſtoli Iacobi dicentis (ſiquis infirmatur introducat presbyteros in domum ſuam, & orent, & vngant eum oleo, & alleuiabitur infirmus) vnde clarè patet orationes, & oleum habere maximam virtutem cõtra infirmitates, & tenet Mall. malefic. loco alleg.

20 Quando canes ex ſiti, vel ex alio accidenti habẽt rabiem, & mordent alios canes, vel homines, & ex illo veneno alius etiam rabiem contrahit, qua medicina curantur?

℟. In Hiſpania ſunt aliquæ imagines, quæ habent virtutem ſanandi homines, & beſtias ex hac infirmitate, vt in Epiſcopatu conquẽſi eſt monaſterium ordinis S. Bernardi, quod vocatur (de monſalud) & ibi omnes iſti, qui intra nouem dies a principio infirmitatis adorant imagines Virginis Mariæ, & vngũtur oleo ex eius lampade, ſanantur ab hac rabie, & infirmitate, & etiam ſunt homines in Hiſpania, qui vocantur ſalutatores, & anhelitu, oratione, & benedictione ſanant homines, & omnia alia animalia ab iſtis infirmitatibus, virtute occulta illis à Deo conceſſa, & iſti permittuntur, & ducuntur de loco in locum, vbi neceſſitas poſtulat.

21 Punitio huius criminis, & aliorum criminum ſimilium ad quem Iudicem pertinet?

℟. Cum diſtinctione, ſi tales magi habeant pactum explicitum, vel implicitum cum dæmone, pertinet eorum punitio ad Inquiſitores hæreticæ prauitatis, quia puniendi ſunt more hæreticorum tanquam ſuſpecti de fide; ſi verò non habeant pactum cum dæmone, quia illas magias didicerunt alijs ab mulierib. punitio huius delicti pertinet ad Iudices ordinarios

Eccleſiaſticos,vt Pegna tenet 2.p.director.q.92.n.2.

22 Probatio criminis magiæ qualis debet eſſe?

℞. Cum tale crimen ſit de criminibus occultis, debet probari per propriam confeſſionẽ, & per legitimos teſtes,per facti euidentiã,vel ſi inueniantur in eius collo,vel veſte maleficiorũ ſigna ſuſpẽſa,tanquam reliquię, vel inueniãtur vaſa,& inſtrumẽta in domo dictę mulieris, vel ſi talis homo infirmetur ex infirmitate nõ naturali, nec cognita medicis, vel per famam publicã,vel per inditia vehemẽtiſſima, vt habetur in c. accuſatus, de hereticis in 6. & tenet Pegna loco cit.

23 Quæ pœna imponitur dictis magis?

℞. Hæc debet eſſe ſecundum quantitatem,& qualitatem delicti,conſideratis circumſtantijs,& damno, quod fecit cum dicta magia, & ſi aliquem interfecit puerum, vel hominem, debet ſuſpendi per motum proprium editum à Greg.XV. ſi verò neminem interfecit, & talis magus ſit Clericus, verbaliter degradatur,vel ſuſpendatur, & in monaſterio detrudatur,vt tenet Abb.cap.admoneant 26.q.7.& Concil. Lateran. ſub Leone X.ſeſſ.9.ſi ſit laicus, vel mulier fuſtigatur publicè,et deducitur per vias publicas cum mitra, vel ponitur in ſcala prope Eccleſiam,cũ mitra, & cum pennis mille iunctis. Bern. Diaz in pract.crim.Canon.cap.108. in fine à mutationis, & Abb.in c.1.de ſortilegijs,& tex.in c.Epiſcopi.26.q.5.

24 In ponenda pæna quid debet Iudex conſiderare?

℞. Primò, qualitatem perſonæ.Secundò,quantitatẽ delicti. Tertiò tempus,& numerum delictorũ.Quartò, animum delinquentis. Quintò, damnum, quod fecit, ſi aliquem occidit. Sextò, perſonas, quas decepit ſuis ſortilegijs. Septimò, ſi vendebat pecunia dictas magias, & quibus perſonis. Octauò, ſi docuit alias perſonas, vt vterentur dictis magijs,his penſatis debet ferre ſententiã, quia certa regula dari non poteſt, cum ius plurimum conſidat de prudentia iudicis. Abb.cap.2.de ſortileg. in Gloſſ.1.

25 Aſtrologia quid eſt, & in quas ſpecies diuiditur?

℞. Eſt ſcientia,quæ verſatur circa motus cęli, ſtellarum, ortus,& occaſus ſolis, & diuiditur in naturalẽ, & iudiciariam. Iſidor. lib.2. de differentia Aſtronomiæ. & Aſtrologiæ.

26 Aſtrologia naturalis, quid eſt,& an ſit licita?

℞. Eſt ſcientia, quæ ex planetarum ortu,occaſu, oppoſitione, coniunctione futuram ſerenitatem, vel pluuias conijcitat, vel alia, quæ naturaliter contingunt, & hæc licita eſt, vt tenet Marti. del Rio lib. de ijs, qui mag.c.3.q.1.Sanch.in ſum.lib.2. c.38.

27 Aſtrologia iudicialis, quid eſt, & an ſit licita?

℞. Aſtrologia iudiciaria,quę à pluribus interrogatoria nuncupatur eſt illa,quæ ex aſtrorum, & ſtellarũ oppoſitione, & natiuitate hominis prophetizat futuros hominis euentus, & declarat præterita, præſentia, & futura,& hæc ſi ei credatur,nunquam eſt licita, nec caret ſuperſtitione,quia dicti euentus pẽdent à libero hominis arbitrio, & non à neceſſitate ſtellarum, & ſic de hoc delicto Iudices Eccleſiaſtici cognoſcũt. Bull. Sixti V. contra Aſtrologos. S. Th.2.2.q.95.art.5.Caſtro lib.1. de iuſta hæreticorũ punit. c.3.c.igitur 26. q.3.c.vnic.26.q.1. l.2. 5. & 7. C. de maledicis, & mathem. Odoard. in cap.2. de ſortilegijs.

28 Chiromantia quid eſt, & an ſit licita?

℞. Eſt ars diuinatoria per lineas manuum, ex quibus futura prædicimus,quę pendent ex libero arbitrio, & non licita, neq;caret ſuperſtitione, & à iudicibus ſæcularibus punitur, ſicut cęteri ſupra poſiti. S.Th. 2.2.q.95.art.3.Caſtro de iuſta hæret. punit.lib.5.n.3.

29 Quænam ſunt ſortes?

℞. Contingentia, præſentia, vel futura, quæ naturaliter non poſſunt cognoſci, ſortes ſunt propriè ex Diuo Th. cum aliquid fit, vt eius euẽtu conſiderato aliquid occultum innoteſcat,& tũc periculoſę ſunt, & vt plurimum peccatum inuoluunt, quando tamẽ liceat, quando non, lege D. Tho.2.2.q.85.art.8. in corpore, qui circa hanc materiam multa eruditè diſtinguit.

30 Superſtitio diuinatiua quotuplex eſt, & an ſit licita?

℞. Eſt triplex. Primò quando Deo nõ reuelante homines dicunt futura, ex eo quòd dęmones eorũ oculis ponant pręſtigium, & faciunt,vt homines aliquid exiſtiment ſe aliquid videre futurum. Secundò,cum ſomniant præterita, vel futura, & illa,vt certa proferunt. Tertiò, per mortuorum allocutionem, quę dicitur nicromantia à nocros, quod eſt mortuus, & mantia, quod eſt diuinatio. Quartò, per homines vexatos à dæmone. Quintò, quando dæmones prędicunt futura per figuras, aut ſigna, quæ apparent in rebus inanimatis, & iſtæ non ſunt licitæ,puniuntur. l. nullus. l.culpa. C. de maledicis. Hoſt. in ſum. verb. ſuperſtitio. c.non oportet. c. ſi quis Epiſcopus. 26.quæſt.5.

31 Quando aliquis diuinat pluuiam, ſerenitatem, fructus bonos terræ, ſanitatem, vel infirmitatem alicuius, conſiderando cauſas naturales,talis diuinatio eſt ne prohibita?

℞. Non; quia innititur ratione naturali. S. Tho.2.2. q.95. artic.3.

32 Augurium, quid eſt, & an ſit licitum?

℞. Primò, quando ex animalium vocibus,vel cantu, vel ex aliqua accidentali re, videlicet quando caſu ſal decidit in menſa,vel vinum effunditur, nobis annunciamus aliquod bonum, vel malum, & hoc eſt illicitum, & peccatum mortale, cum hoc non ſit ſignum naturale boni, vel mali, ſed quædam imaginatio, quam homines habent in corde ſuo ſine aliquo veritatis fundamẽto, & eſt illuſio dæmonum.S. Th.2.2.q.95. art.5.

33 Ariolus, quis dicitur?

℞. Propriè eſt ille, qui funeſta ſacrificia offert, & preces nefaria ſemittit, vt reſponſa dæmonum accipiat,ſicut Sacerdotes antiqui faciebant. Iſidor. lib.8. orig.c.9.& iſti condemnantur à Iudice Eccleſiaſtico.

34 Augures, qui propriè dicuntur?

℞. Illi, qui ex volatu auium,motu animalium,vel ex inteſtinis dictorum animalium futura prophetizant, & iſti damnantur à Iudicibus Eccleſiaſticis. S. Tho. 2.2.q.95. art.3. Iſidor. lib.8. orig.c.9.

35 Nigromanticus quis eſt?

℞. Ille,qui arte dęmonum adhibitis ſanguine,& certis carminib. facit mortuos reſurgere, loqui,& videre, & alia inuſitata, de quibus diximus in c. de maleficijs,& iſti omnes condemnantur à Iudicibus Eccleſiaſticis.Iſidor. lib.8. orig. c.9.Sanch.in ſum lib.2.

FINIS LIBRI SEXTI.

LIBER SEPTIMVS CONTINENS OMNES TITVLOS LIBRI PRIMI DECRETALIVM, DE QVIBVS HACTENVS NVLLA FVIT FACTA MENTIO.

CAPVT PRIMVM.

De Summa Trinitate, & Fide Catholica.

1 Quis compilauit librum Decretalium?
℟. Magiſter Raymundus, iuſſu, & authoritate Gregorij IX. vt habetur in Prologo Decretalium.
2 Quis tenetur obſeruare decreta, & Cõſtit. Decretaliũ.
℟. Omnes ſtudentes, & Doctores tam in conſulendo, quàm in iudicando; quia licèt in prologo liber Decretalium dirigatur ad ſtudẽtes in vniuerſitate Bononiæ; tamen cum ibi ſit ſtudium generale, & ad id concurrant ex omnibus mundi partibus, dicendo Dilectis filijs Doctoribus, & Scholaribus Bononiæ commorantibus, loquitur generaliter cum omnibus alijs, vt habetur in procœmio Decretal. prope medium.
3 Ad quem finem Decretales ſunt compilatæ?
℟. Ad ſedandas lites, & adminiſtrandam iuſtitiam, vt habetur in eodem procœmio.
4 Quæ eſt principalis cauſa litium, & diſſentionum?
℟. Inordinata cupiditas, quæ eſt radix omnium malorum, vt habetur in Epiſtola D. Pauli ad Timoth. 1. cap. 6.
5 Quibus nominibus vocatur Epiſtola Decretalis in iure?
℟. Aliquando vocatur Epiſtola Decretalis, aliquando Sanctio, Dogma, Mandatum, & Interdictum, & ſemper ſit ad conſultationem, & reſponſionem alicuius. gl. in c. 1. diſt. 3.
6 Quibus nominibus appellatur Cõſtitutio in Iure?
℟. Aliquando dicitur Conſtitutio, aliquando Canon, aliquando Decretum; & ſemper ſit ex mente Principis præcipiendo, vel vetando aliquod neceſſarium ad bonum commune. gl. in c. 1. 3. diſt.
7 Quot, & quæ ſunt præcepta naturalia?
℟. Tria; honeſtè viuere, alterum non lædere, ius ſuum vnicuique tribuere, vt habetur in procœmio Decretal. inſt. de iuſt. & iure, §. iuris præcepta.
8 Quid tenetur quilibet Chriſtianus credere?
℟. Trinitatem in perſonis; nempe Patrem, Filium, & Spiritum ſanctum, & vnitatem in eſſentia, articulos Fidei, ſeptem Sacramenta, & ea omnia, quæ tenet Eccleſia Cathol. Rom. & omnia contenta in ſymbolo Fidei. c. 1. de Sum. Trinit. & Fid. Cathol.
9 Si quis ea non credat, qua pœna punitur?
℟. Vt hæreticus (ſi non reſipiſcat) comburitur. c. 2. de ſum. Trin. c. ad abolendam. de hæret.

CAPVT II.

De Conſtitutionibus, & Legibus.

1 Leges, & Canones quomodo ſe habent inter ſe, & quomodo debent Iudices Eccleſiaſtici vti legibus, & Iudices ſæculares vti ſacris canonibus?
℟. Leges non dedignantur imitari ſacros Canones, & è conuerſo ſacri Canones non dedignantur imitari leges, præcipuè in caſibus, in quibus non habent ſpecialem diſpoſitionem; ratio eſt, quia tàm ſacri Canones, quàm leges ad eundem finem inuentæ ſunt, ſcilicet ad bonam gubernationem Reipublicæ, vt habetur in c. 1. de nou. operis nunt. & ibi gloſ.
2 In quibus caſibus ſęculares Iudices debent ſeruare Ius Canonicum, & è contra?
℟. Iudices ſæculares in duobus caſibus tenentur ſeruare Ius canonicum. Primò, quando Ius ciuile eſt contra libertatem Eccleſiæ, vel contra Ius canonicum. Secundò, quando Ius ciuile non determinat aliquam difficultatem, & eam determinat Ius canonicum; & Iudices Eccleſiaſtici tenentur ſeruare Ius ciuile, quotieſcunq; aliquod negotium nõ fuerit definitũ per Ius canonicum; ratio eſt, quia vtrumq; Ius ſecundùm rationem cõditum fuit, & Iudices tenentur ſententiare iuſtitiam, & inquirere veritatem ex vtroq; Iure, vt tenet Abb. in c. 1. de noui operis nuntiat. num. 3. & 9.
3 Clerici poſſunt ne audire leges ciuiles in ſcholis publicis, ſicut alij Scholaſtici?
℟. Cum diſtinctione; ſi Clerici non ſint Presbyteri, ſed

ſed de Epiſtola. vel de Euangelio, neq; habeant beneficium curatum, ſed ſolum beneficium ſimplex, dum non ſunt presbyteri, poſſunt publicè audire leges, & in illis ſe graduare, & ſimiliter poſſunt audire phyſicam, vel medicinam; ſi verò ſint presbyteri, vel habeant beneficium curatum, vel capellam, in qua inſtituitur Vicarius perpetuus, non poſſunt audire leges, neq; medicinam, per caput ſuper ſpecula, c. non magno opere, ne Clerici, vel monachi; ratio eſt, vt ſtudium theologiæ amplietur, & vt monachi, & Archidiaconi, Decani, & dignitates habentes perſonatus, præſideant in ſuis Eccleſijs, & vt presbyteri in ſæcularibus negotijs, de quibus leges tractant, non ſe intromittant, cap. 1. ne Clerici, vel monachi, in 6. & tenet Enricus Borie in d. cap. ſuper ſpecula nu. 7. & Abb. in dicto c. num. 10. Tolet. lib. 1. c. 7. Sylu. verbo excommunicatio. 9. num. 22.

4 Qua pœna puniuntur presbyteri, vel Clerici non presbyteri, qui habent beneficium curatum, vel habent dignitatem, & perſonatum in aliqua Eccleſia, de quibus loquitur propriè, & expreſsè dictum c. ſuper ſpecula, ne Clerici, vel monachi?

℟. Niſi deſiſtant ante duos menſes, à tempore conſtitutionis Bonifacij VIII. incurrunt excommunicationem, quæ poteſt abſolui, & diſpenſari ab Epiſcopo, gloſ. in d. c. ſuper ſpecula, & iſti duo menſes computantur à die, quo cæperunt ſtudere legibus.

5 In quibus caſibus presbyteri, & Clerici habentes beneficia curata, & perſonatus habentes dignitates perpetuas in Eccleſia poſſunt audire leges abſq; pœna?

℟. Primò ſi iſti audiant leges quatenus conducunt ad maiorem cognitionem Canonum, & non animo iudicandi cauſas criminales, ſed vt melius, & cum maiori intellectu iudicent cauſas ciuiles, & Eccleſiaſticas. Secundò, ſi audiant leges cauſa honorandi Doctorem, vel amicum ſuum, & non cauſa principaliter diſcendi leges, iſti tales non incurrunt ſententiam excommunicationis, & poſſunt abſq; metu eas audire, ſed non in eas doctorari. tenet Abb. c. fi. ne Clerici, vel monachi, num. 14. & 16. & Tolet. & Borie ſupra citati.

6 Quid debet agere presbyter, vel Clericus habens beneficium perpetuum curatum, vt poſſit audire leges abſq; metu aliquo excommunicationis exterioris poſitæ in cap. ſuper ſpecula, ne Clerici, vel monachi?

℟. Debet comparere ante ſuum Epiſcopum, & petere ab eo licentiam audiendi leges, declarando, quod ipſe vult eas audire, vt melius intelligat ſacros Canones, & fiat doctior in vtroq; iure ad defendendam fidem Catholicam, & vt melius poſſit iudicare negotia Eccleſiaſtica, & non ea intentione, vt iudicet negotia criminalia, neq; ſe intromittat negotijs ſæcularibus, & obtenta dicta licentia in ſcriptis licitè poterit audire leges in ſcholis, & de eis diſputare, ſuſtinere concluſiones, & facere omnia neceſſaria, ad hoc vt ſit doctiſſimus in iure ciuili; ratio eſt Primò, quia excommunicatio poſita in d. c. ſuper ſpecula non imponitur actui exteriori audiendi leges, ſed imponitur presbytero, qui audiuit leges cum intentione iudicandi cauſas criminales, & ſæculares, vt patet ex c. 1. ne Clerici, vel monachi in 6. Secundò, quia leges Codicis Iuſtiniani ſunt ſanctiſſimæ, & faciunt plurimum Eccleſijs, & earum cognitio eſt valdè neceſſaria Epiſcopis, & Iudicib. Eccleſiaſticis, & nemo ex bono opere debet excommunicari. Tertiò, quia leges multò ſunt neceſſariæ ad gubernationem Reipub. Eccleſiaſticæ. Quartò, quia ius Canonicum perfectè intelligi non poteſt, niſi quis ſit doctus in Iure ciuili. Vltimò, quia innumeri Pontifices, Epiſcopi, Cardinales, & DD. ſunt, & fuerunt doctiſſimi in Iure ciuili, & ſuper Ius ciuile ſcripſerunt in magnam Eccleſiæ Dei vtilitatem, & ſic dicta excommunicatio debet intelligi ſupra animum deprauatum, qui audit leges malo fine, ſed non ſupra actũ audiendi leges bono fine, & in Eccleſiæ Dei vtilitatem. vt tenent DD. ſupra citati.

7 Presbyteri, qui audiunt leges bono fine, poſſunt in eis doctorari?

℟. Non, quia gradus ad ſcientiam, & intelligentiam nihil addit, ſed ſolùm dat approbationẽ, & teſtimonium, quòd talis perſona eſt ſufficiens in tali ſciẽtia.

8 Doctor in legibus poterit ne ad ſacros ordines promoueri?

℟. Benè poterit, & cum magno honore; quia hoc nullibi eſt prohibitum.

9 Presbyter, vel monachus poteſt audire medicinã?

℟. Licèt hæc quæſtio difficilior ſit, quàm præterita, quia medicina non eſt neceſſaria, niſi ſolùm ad curandum, tamen reſpondendum, quòd ſi illam audiũt non intentione curandi, ſed cum intentione diſcendi res naturales, & virtutes herbarum, cum licentia ſui ſuperioris poſſunt phyſicam, & medicinam audire; ratio eſt, quia inſtruere quiſque ſuum intellectum ſciẽtijs licitis nullibi eſt prohibitum. Sed certum eſt, quòd abſque licentia Summi Pont. neque Clerici, neq; presbyteri, neq; monachi poſſunt exercere officium medici, neq; medici, qui cæperunt curare, aſcendere ad ſacros ordines.

10 Quid eſt lex?

℟. Conſtitutio populi, qua maiores natu ſimul cum plebe aliquid faciunt; vel eſt cummune præceptum virorum prudentum, & punitio delictorum. Iſidor. lib. 5. diſt. 1. l. legis. ff. de legib.

11 Canones Pontificum quam vim habent?

℟. Vim legum. c. 1. de iuram. calumn.

12 Qui habuerunt poteſtatem condendi leges?

℟. Populi cum ſenioribus, vſque ad tempus, quo cõſtituerunt ſibi Reges, qui eos defenderent, & gubernarent. §. ſed, & quod Principi. Inſtit. de iure natu. gen. & ciuit.

13 Leges quid imitantur?

℟. Sacros Canones, & è contra. c. 1. de iuram. calum. c. de nou. oper. nunt. Gloſſ. in c. 1. eod. tit.

14 Si ſint aliquę graues quæſtiones, & non ſint deciſæ, quid agendum?

℟. Recurrendum ad Papam, Imperatorem, vel Regem, vt eas determinet. c. 1. de iuram. calumn.

15 Qui poſſunt leges, & ſtatuta limitare?

℟. Summus Pontifex, Imperator & Reges, qui eas condere poſſunt. c. tranſlato, de conſt.

16 Quotuplex eſt lex?

℟. Duplex: alia diuina, alia humana.

17 Quotuplex eſt lex humana?

℟. Triplex: naturę, gentiũ, & ciuilis, ſcilicet plebiſcitum. Inſt. de iure nat. gent. & ciu. §. Ius autem ciuile.

18 Quæ eſt lex municipalis?

℟. Illa, quam aliqua ciuitas ſibi conſtituit. Inſtitut. vbi ſupra.

19 Quæ

19 Quæ eſt lex canonica?
℟. Illa, quæ fit à Summis Pontificibus, vel concilijs. c.nimis.de iureiurando.c.1. de iuramento calumn.l. leges,C.de leg.
20 Quæ eſt ciuilis?
℟. Lex humana à Regibus ſtatuta.§.ius autem ciuile, Inſt.de iur. natur.
21 Lex,& Cōſtitutio reſpiciunt præterita,an futura?
℟. Futura,niſi de præteritis caueatur,c.fin. de conſt.
22 Quid debet cōtinere lex,vt ſit iuſta,& obſeruetur?
℟. Debet eſſe honeſta,iuſta,poſſibilis, ſecundum naturam,conueniens loco,& tempori neceſſaria,vtilis, & manifeſta. c.erit 4.diſt.
23 Si occurrat caſus, in quo non ſit lex facta, quid agendum?
℟. Ad Principem recurritur, vt conſilio ſapientum faciat legem.l.manum. C.de legib.
24 Mandatum Principis quando debet obſeruari?
℟. Quando eſt in ſcriptis,ſi aliter probari non poſſit eius mandatum.l.ſi quis.C.de mandatis Principum.
25 Si quis facit teſtamentum contra legem, erit ne validum?
℟. Non.l.non dubium,C.de legib.
26 Priuilegia faciūt ne legem,aut ius generale?
℟. Non,ſed intra ſuos terminos ſunt ſeruanda.l.2. C. de legibus.
27 Quomodo cognoſcitur, quando lex eſt generalis?
℟. Quando habet aliquod ex quinque ſignis. Primò, quando mittitur ab Imperatore ad communitatem. Secundò, quando in edicto,generali vocabulo, nuncupatur. Tertiò, quando difficultas (ſupra quam fit lex) poſtulat generalitatem. Quartò, quando iubetur diuulgari in omni Regno. Quintò, quando iubetur ab omnibus ſeruari.l. leges, vt generales. C.de legibus.
28 Ignorātia Iuris excuſat nè à pœna,vel à peccato?
℟. Non excuſat à pœna,ſed benè à peccato, ſi non ſit craſſa, ſed ignorantia facti excuſat ab vtroque. l. leges ſacratiſſimæ.C.de legib.
29 Principes ſubijciuntur nè legibus?
℟. Affirmatiuè,quoad vim directiuam; non autem quoad coerciuam.l.digna C.de legib.
30 Qui fuerunt primi Auctores legum?
℟. Iudæis Moyſes,Græcis Moroneus Rex; AEgyptijs Mercurius Trimegiſtrius; Athenienſibus Solō; Lacedemonijs Licurgus,Romanis Numa Pompilius c.Moyſes.c.fuerunt.diſt.7.
31 Quæ ſunt leges duodecim tabularum?
℟. Origo totius iuris ciuilis.inſtitut.de iur. natur. §. ex non ſcripto. & ibi gloſ. verb.origo. l.2. ff. de orig. iuris §.1.
32 Quare dicuntur leges duodecim tabularum?
℟. Quia à decem viris peritiſſimis Lacedemoniorum fuerunt factæ, & aliæ duæ tabulæ, quia ab ipſis fuerunt compoſitæ ad declarationem aliarum decem tabularum.gloſ.verb.decem viros §. deinde in capit. Moyſes.diſt.7.
33 Lex Aquilia à quo dicta fuit?
℟. Ab Aquilio eius fundatore inſt.de leg. Aquilia. l. 1.ff.ad legem Aquiliam.
34 Lex Cornelia à quo facta fuit,& quid præcipit?
℟. A Cornelio,& punit delicta malitioſè facta,vt in tit.ff.ad legem Corneliam de Sicarijs, gloſ.in §. ſed, & lex.inſt.de iniurijs.
35 Lex Cornelia de falſarijs quid præcipit?
℟. Pœnam irrogat falſarijs, qui teſtimonium aliquod falſum dixerunt, vel fecerunt inſtrumentum falſum, inſt.de publicis iudicijs. § item lex Cornelia, de falſarijs.
36 Quare dicitur lex Cornelia de ſicarijs, & quid præcipit?
℟. Quia ſica eſt cultellus, & ſecans, & puniens eos, qui dolo malo aliquem interficiunt. §. item lex inſt. de publicis iudicijs.
37 Lex Falcidia,à quo dicitur, & quid prohibet?
℟. A Falcidio Tribuno Romanorum auctore, & prohibet,ne quis in teſtamento totam ſuam hæreditatem extraneis det, ſicut ſolebant facere Romani; ſed neceſſariò priùs debet quartam partem ſuis hæredibus relinquere,ſed hodie ſecund.ll.Hiſpaniæ tertiam partem, & quintam poteſt quis in ſuo teſtamēto dare,ſcilicet quintam pro funerali,& pro anima, tertiam alicui ex ſuis hæredibus neceſſarijs, vt filijs. diſt.2.c.quædam,ff.ad l.falcidiam tit.6.lib.5. l.1.nouæ recopilationis in lingua Hiſpanica.
38 Lex Iulia de adulterijs,& ſtupro, à quo dicta fuit, & quid prohibet?
℟. A Iulio eius auctore,& punit adulteros,& eos,qui violant virgines,& viduas cum earum voluntate,inſtit.de publicis iudicijs,§.fin autem.
39 Lex Iulia de ambitu quos punit?
℟. Eos,qui munera dant ad honores,& officia conſequenda,inſtit.de publicis iudicijs.§.ſunt præterea,gl. & l.1.ff.ad leg.Iuliam de ambitu.
40 Lex Iulia læſæ maieſtatis,quos punit?
℟. Punit pœna capitali, & vſq; ad quartam generationem priuat bonis, & honoribus eorum ſucceſſores,qui in remp.vel Principem aliquid machinātur, C.ad leg.Iuliam læſæ maieſtatis.l. quiſquis, inſtit. de public.iudic.§.publica autem.
41 Lex Iulia repetundarum quos punit?
℟. Iudices accipientes bona, vel pecunias, vt aliquid iudicent,vel non iudicent, vel compellentes poteſtate aliquos vendere aliquid minori pretio, quam valet,ff.ad l.Iuliam repetundarum.l.1.3.& 4.
42 Lex Iulia de reſiduis quos punit?
℟. Eos, qui bona Reip.adminiſtrant, & retinent pecunias apud ſe, quas debent in ærario reponere, & eos,qui retinent pecunias ſibi creditas, & eas no tradunt ſuis proprijs Dominis.ff.ad l.Iuliam peculatus. l.2.&.4.& §.1.
43 Lex Iulia de vi publica quos punit?
℟. Eos,qui vim cum armis fecerunt, & iubet eos deportari,inſtitut.de publicis iudicijs,§.item lex Iulia.
44 Lex Iulia de vi priuata quos punit?
℟. Punit in tertia parte bonorum eos, qui ſine armis vim inferunt, & eos, qui virginem, viduam, vel monialem rapiunt, pœna capitali condemnat. inſtitut. de publicis iudicijs §.item lex Iulia de vi publica.
45 Lex Iulia norbona quid præcipit?
℟. Loquitur de libertis,& in ſua libertate dat formā; inſt.de libertinis.§.libertinorum autem.
46 Lex Iulia de Annona quos punit?
℟. Eos, qui faciunt in Republica annonam, hoc eſt, vt frumentum, vinum, vel carnes ſint cariores; quia in hoc delicto plurimum reip.læditur, l.2.ff. ad l.Iuliam de annonis.
47 Lex Iulia peculatus quos punit?
℟. Eos, qui remſacram, vel pecuniam publicam furantur,inſt.de publ.iud.§.lex Iulia.

48 Lex

ſed de Epiſtola. vel de Euangelio, neq; habeant beneficium curatum, ſed ſolum beneficium ſimplex, dum non ſunt presbyteri, poſſunt publicè audire leges, & in illis ſe graduare, & ſimiliter poſſunt audire phyſicam, vel medicinam; ſi verò ſint presbyteri, vel habeant beneficium curatum, vel capellam, in qua inſtituitur Vicarius perpetuus, non poſſunt audire leges, neq; medicinam, per caput ſuper ſpecula, c. non magno opere, ne Clerici, vel monachi; ratio eſt, vt ſtudium theologiæ amplietur, & vt monachi, & Archidiaconi, Decani, & dignitates habentes perſonatus, præſideant in ſuis Eccleſijs, & vt presbyteri in ſæcularibus negotijs, de quibus leges tractant, non ſe intromittant, cap. 1. ne Clerici, vel monachi, in 6. & tenet Enricus Borie in d. cap. ſuper ſpecula nu. 7. & Abb. in dicto c. num. 10. Tolet. lib. 1. c. 7. Sylu. verbo excommunicatio. 9. num. 22.

4 Qua pœna puniuntur presbyteri, vel Clerici non presbyteri, qui habent beneficium curatum, vel habent dignitatem, & perſonatum in aliqua Eccleſia, de quibus loquitur propriè, & expreſsè dictum c. ſuper ſpecula, ne Clerici, vel monachi?

℞. Niſi deſiſtant ante duos menſes, à tempore conſtitutionis Bonifacij VIII. incurrunt excommunicationem, quæ poteſt abſolui, & diſpenſari ab Epiſcopo, gloſ. in d. c. ſuper ſpecula, & iſti duo menſes computantur à die, quo cæperunt ſtudere legibus.

5 In quibus caſibus presbyteri, & Clerici habentes beneficia curata, & perſonatus habentes dignitates perpetuas in Eccleſia poſſunt audire leges abſq; pœna?

℞. Primò ſi iſti audiant leges quatenus conducunt ad maiorem cognitionem Canonum, & non animo iudicandi cauſas criminales, ſed vt melius, & cum maiori intellectu iudicent cauſas ciuiles, & Eccleſiaſticas. Secundò, ſi audiant leges cauſa honorandi Doctorem, vel amicum ſuum, & non cauſa principaliter diſcendi leges, iſti tales non incurrunt ſententiam excommunicationis, & poſſunt abſq; metu eas audire, ſed non in eas doctorari. tenet Abb. c. fi. ne Clerici, vel monachi, num. 14. & 16. & Tolet. & Borie ſupra citati.

6 Quid debet agere presbyter, vel Clericus habens beneficium perpetuum curatum, vt poſſit audire leges abſq; metu aliquo excommunicationis exterioris poſitæ in cap. ſuper ſpecula, ne Clerici, vel monachi?

℞. Debet comparere ante ſuum Epiſcopum, & petere ab eo licentiam audiendi leges, declarando, quod ipſe vult eas audire, vt meliùs intelligat ſacros Canones, & fiat doctior in vtroq; iure ad defendendam fidem Catholicam, & vt meliùs poſſit iudicare negotia Eccleſiaſtica, & non ea intentione, vt iudicet negotia criminalia, neq; ſe intromittat negotijs ſæcularibus, & obtenta dicta licentia in ſcriptis licitè poterit audire leges in ſcholis, & de eis diſputare, ſuſtinere concluſiones, & facere omnia neceſſaria, ad hoc vt ſit doctiſſimus in iure ciuili; ratio eſt Primò, quia excommunicatio poſita in d. c. ſuper ſpecula non imponitur actui exteriori audiendi leges, ſed imponitur presbytero, qui audiuit leges cum intentione iudicandi cauſas criminales, & ſæculares, vt patet ex c. 1. ne Clerici, vel monachi in 6. Secundò, quia leges Codicis Iuſtiniani ſunt ſanctiſſimæ, & faciunt plurimum Eccleſijs, & earum cognitio eſt valdè neceſſaria Epiſcopis, & Iudicib. Eccleſiaſticis, & nemo ex bono opere debet excommunicari. Tertiò, quia leges multò ſunt neceſſariæ ad gubernationem Reipub. Eccleſiaſticæ. Quartò, quia ius Canonicum perfectè intelligi non poteſt, niſi quis ſit doctus in Iure ciuili. Vltimò, quia innumeri Pontifices, Epiſcopi, Cardinales, & DD. ſunt, & fuerunt doctiſſimi in Iure ciuili, & ſuper Ius ciuile ſcripſerunt in magnam Eccleſiæ Dei vtilitatem, & ſic dicta excommunicatio debet intelligi ſupra animum deprauatum, qui audit leges malo fine, ſed non ſupra actū audiendi leges bono fine, & in Eccleſiæ Dei vtilitatem. vt tenent DD. ſupra citati.

7 Presbyteri, qui audiunt leges bono fine, poſſunt in eis doctorari?

℞. Non, quia gradus ad ſcientiam, & intelligentiam nihil addit, ſed ſolùm dat approbationē, & teſtimonium, quòd talis perſona eſt ſufficiens in tali ſciētia.

8 Doctor in legibus poterit ne ad ſacros ordines promoueri?

℞. Benè poterit, & cum magno honore; quia hoc nullibi eſt prohibitum.

9 Presbyter, vel monachus poteſt audire medicinā?

℞. Licèt hæc quæſtio difficilior ſit, quàm præterita, quia medicina non eſt neceſſaria, niſi ſolùm ad curandum, tamen reſpondendum, quòd ſi illam audiūt non intentione curandi, ſed cum intentione diſcendi res naturales, & virtutes herbarum, cum licentia ſui ſuperioris poſſunt phyſicam, & medicinam audire; ratio eſt, quia inſtruere quiſque ſuum intellectum ſciētijs licitis nullibi eſt prohibitum. Sed certum eſt, quòd abſque licentia Summi Pont. neque Clerici, neq; presbyteri, neq; monachi poſſunt exercere officium medici, neq; medici, qui cæperunt curare, aſcendere ad ſacros ordines.

10 Quid eſt lex?

℞. Conſtitutio populi, qua maiores natu ſimul cum plebe aliquid ſanciunt; vel eſt commune præceptum, virorum prudentum, & punitio delictorum. Iſidor. lib. 5. diſt. 1. l. legis. ff. de legib.

11 Canones Pontificum quam vim habent?

℞. Vim legum. c. 1. de iuram. calumn.

12 Qui habuerunt poteſtatem condendi leges?

℞. Populi cum ſenioribus, vſque ad tempus, quo cōſtituerunt ſibi Reges, qui eos defenderent, & gubernarent. §. ſed, & quod Principi. Inſtit. de iure natu. gen. & ciuil.

13 Leges quid imitantur?

℞. Sacros Canones, & è contra. c. 1. de iuram. calum. c. de nou. oper. nunt. Gloſſ. in c. 1. eod. tit.

14 Si ſint aliquę graues quæſtiones, & non ſint deciſæ, quid agendum?

℞. Recurrendum ad Papam, Imperatorem, vel Regem, vt eas determinet. c. 1. de iuram. calumn.

15 Qui poſſunt leges, & ſtatuta limitare?

℞. Summus Pontifex, Imperator & Reges, qui eas condere poſſunt. c. tranſlato, de conſt.

16 Quotuplex eſt lex?

℞. Duplex: alia diuina, alia humana.

17 Quotuplex eſt lex humana?

℞. Triplex: naturę, gentiū, & ciuilis, ſcilicet plebiſcitum. Inſt. de iure nat. gent. & ciu. §. Ius autem ciuile.

18 Quæ eſt lex municipalis?

℞. Illa, quam aliqua ciuitas ſibi conſtituit. Inſtitut. vbi ſupra.

19 Quæ

19 Quæ eſt lex canonica?
℟. Illa, quæ fit à Summis Pontificibus, vel concilijs. c.nimis,de iureiurando.c.1. de iuramento calumn.l. leges,C.de leg.
20 Quæ eſt ciuilis?
℟. Lex humana à Regibus ſtatuta.§.ius autem ciuile, Inſt.de iur. natur.
21 Lex,& Cōſtitutio reſpiciunt præterita,an futura?
℟. Futura,niſi de præteritis caueatur,c.fin. de conſt.
22 Quid debet cōtinere lex,vt ſit iuſta,& obſeruetur?
℟. Debet eſſe honeſta,iuſta,poſſibilis,ſecundum naturam,conueniens loco,& tempori neceſſaria,vtilis, & manifeſta. c.erit 4.diſt.
23 Si occurrat caſus, in quo non ſit lex facta, quid agendum?
℟. Ad Principem recurritur, vt conſilio ſapientum faciat legem.l.manum. C.de legib.
24 Mandatum Principis quando debet obſeruari?
℟. Quando eſt in ſcriptis,ſi aliter probari non poſſit eius mandatum.l.ſi quis.C.de mandatis Principum.
25 Si quis facit teſtamentum contra legem, erit ne validum?
℟. Non.l.non dubium,C.de legib.
26 Priuilegia faciūt ne legem,aut ius generale?
℟. Non,ſed intra ſuos terminos ſunt ſeruanda.l.2. C. de legibus.
27 Quomodo cognoſcitur, quando lex eſt generalis?
℟. Quando habet aliquod ex quinque ſignis. Primò, quando mittitur ab Imperatore ad communitatem. Secundò, quando in edicto,generali vocabulo, nuncupatur. Tertiò, quando difficultas (ſupra quam fit lex) poſtulat generalitatem. Quartò, quando iubetur diuulgari in omni Regno. Quintò, quando iubetur ab omnibus ſeruari.l.leges, vt generales. C.de legibus.
28 Ignorãtia Iuris excuſat nè à pœna,vel à peccato?
℟. Non excuſat à pœna,ſed benè a peccato, ſi non ſit craſſa, ſed ignorantia facti excuſat ab vtroque. l. leges ſacratiſſimæ.C.de legib.
29 Principes ſubijciuntur nè legibus?
℟. Affirmatiuè,quoad vim directiuam; non autem quoad coerciuam.l.digna C.de legib.
30 Qui fuerunt primi Auctores legum?
℟. Iudæis Moyſes,Græcis Moroneus Rex; AEgyptijs Mercurius Triſmegiſtrius;Athenienſibus Solō; Lacedemonijs Licurgus,Romanis Numa Pompilius c.Moyſes.c.fuerunt.diſt.7.
31 Quæ ſunt leges duodecim tabularum?
℟. Origo totius iuris ciuilis.inſtitut.de iur. natur. §. ex non ſcripto. & ibi gloſ. verſ.origo. l.2. ff. de orig. iuris §.1.
32 Quare dicuntur leges duodecim tabularum?
℟. Quia à decem viris peritiſſimis Lacedemoniorum fuerunt factæ, & aliæ duæ tabulæ, quia ab ipſis fuerunt compoſitæ ad declarationem aliarum decem tabularum.gloſ.verſ.decem viros §. deinde in capit. Moyſes.diſt.7.
33 Lex Aquilia à quo dicta fuit?
℟. Ab Aquilio eius fundatore inſt.de leg. Aquilia. l. 1.ff.ad legem Aquiliam.
34 Lex Cornelia à quo facta fuit,& quid præcipit?
℟. A Cornelio,& punit delicta malitioſè facta,vt in tit.ff.ad legem Corneliam de Sicarijs, gloſ.in §. ſed, & lex.inſt.de iniurijs.
35 Lex Cornelia de falſarijs quid præcipit?
℟. Pœnam irrogat falſarijs, qui teſtimonium aliquod falſum dixerunt,vel fecerunt inſtrumentum falſum, inſt.de publicis iudicijs. § item lex Cornelia, de falſarijs.
36 Quare dicitur lex Cornelia de ſicarijs, & quid præcipit?
℟. Quia ſica eſt cultellus, & ſecans, & puniens eos, qui dolo malo aliquem interficiunt. §. item lex inſt. de publicis iudicijs.
37 Lex Falcidia,à quo dicitur, & quid prohibet?
℟. A Falcidio Tribuno Romanorum auctore, & prohibet,ne quis in teſtamento totam ſuam hæreditatem extraneis det, ſicut ſolebant facere Romani: ſed neceſſariò priùs debet quartam partem ſuis hæredibus relinquere,ſed hodie ſecund.ll.Hiſpaniæ tertiam partem, & quintam poteſt quis in ſuo teſtamēto dare,ſcilicet quintam pro funerali,& pro anima, tertiam alicui ex ſuis hæredibus neceſſarijs,vt filijs. diſt.2.c.quædam,ff.ad l.falcidiam tit.6.lib.5. l.1.nouæ recopilationis in lingua Hiſpanica.
38 Lex Iulia de adulterijs,& ſtupro, à quo dicta fuit, & quid prohibet?
℟. A Iulio eius auctore,& punit adulteros,& eos,qui violant virgines,& viduas cum earum voluntate;inſtit.de publicis iudicijs,§.ſin autem.
39 Lex Iulia de ambitu quos punit?
℟. Eos,qui munera dant ad honores,& officia conſequenda,inſtit.de publicis iudicijs.§.ſunt præterea,gl. & l.1.ff.ad leg.Iuliam de ambitu.
40 Lex Iulia læſæ maieſtatis,quos punit?
℟. Punit pœna capitali, & vſq; ad quartam generationem priuat bonis, & honoribus eorum ſucceſſores,qui in remp.vel Principem aliquid machinatur, C.ad leg.Iuliam læſæ maieſtatis.l. quiſquis, inſtit. de public.iudic.§.publica autem.
41 Lex Iulia repetundarum quos punit?
℟. Iudices accipientes bona,vel pecunias, vt aliquid iudicent,vel non iudicent,vel compellentes poteſtate aliquos vendere aliquid minori pretio, quam valet,ff.ad l.Iuliam repetundarum.l.1.3.& 4.
42 Lex Iulia de reſiduis quos punit?
℟. Eos, qui bona Remp.adminiſtrant, & retinent pecunias apud ſe, quas debent in ęrario reponere, & eos,qui retinent pecunias ſibi creditas, & eas no tradunt ſuis proprijs Dominis.ff.ad l.Iuliam peculatus. l.2&.4.& §.1.
43 Lex Iulia de vi publica quos punit?
℟. Eos,qui vim cum armis fecerunt, & iubet eos deportari,Inſtitut.de publicis iudicijs,§.item lex Iulia.
44 Lex Iulia de vi priuata quos punit?
℟. Punit in tertia parte bonorum eos, qui ſine armis vim inferunt, & eos, qui virginem, viduam, vel monialem rapiunt, pœna capitali condemnat. inſtitut. de publicis iudicijs §.item lex Iulia de vi publica.
45 Lex Iulia norbona quid præcipit?
℟. Loquitur de libertis,& in ſua libertate dat formã; inſt.de libertinis.§.libertinorum autem.
46 Lex Iulia de Annona quos punit?
℟. Eos, qui faciunt in Republica annonam, hoc eſt, vt frumentum, vinum, vel carnes ſint cariores; quia in hoc delicto plurimum reſp.læditur, l.2.ff. ad l.Iuliam de annonis.
47 Lex Iulia peculatus quos punit?
℟. Eos, qui remſacram, vel pecuniam publicam furantur,inſt.de publ.iud.§.lex Iulia.

48 Lex

48 Lex Iulia viſcelia, aliàs viſtelia, quid præcipit?
℟. Vt hæres non teneatur ſoluere legatum mulieri viduæ, ſi nupſerit, quoties tale legatum relictum fuit ſub conditione, vt non nubat. authentica, cui relictũ, C. de in dicta viduitate tollenda.

49 Lex Hortenſia, à quo ſumpſit nomen, & quid præcipit?
℟. Ab Hortenſio eius conditore, & præcipit, vt plebiſcita valeant tantum, quantum lex populi, inſt. de iur. nat. gent. & ciuil. §. ſed, & plebiſcita.

50 Lex Papia, à quo dicta fuit, & quid præcipit?
℟. A Papio eius auctore, & premia dat eis, qui ſuſcipiunt liberos, & eos alunt. vt habetur in c. quædam 2. diſtinctione.

51 Lex Pompeia quid præcipit?
℟. Punit eos, qui matrem cum patre, ſiue vtrumque, ſiue alterutrum, aut alios conſanguineos occidunt, & iubet eos includi corio ſimul cum vipera, ſimia, cane, & gallo gallinaceo, & ſic eijciantur in mare, vel flumina, Inſtit. de publicis iudicijs, §. alia deinde.

52 Lex Rhodia de iactu à quo dicta fuit, & quid præcipit?
℟. Ab inſula Rhodo, in qua plures erant mercatores, & fauet eis, qui cauſa mortis, & euitandi commune periculum merces in mare mittunt. leg. 1. ff. ad leg. Rhod. de iactu. de hac l. loquitur c. quædam diſt. 2.

53 Lex Satira à quo dicta eſt?
℟. A ſaturitate, quia loquitur de pluribus rebus cap. ſatira diſt.

54 Lex Attilia quid præcipit?
℟. Loquitur de commiſſione tutelæ. inſt. de Attiliano tut. per totum.

55 Lex Vitellia quid præcipit?
℟. Loquitur de libertis appetentibus, vel petentibus officia, quæ ſibi non competunt, ſed ingenuis, & liberis. ff. de ſtatu hominum, per tot.

CAPVT III.

De reſcriptis.

1 QVid eſt reſcriptum?
℟. Illud, quod a Papa, vel à Principe reſcribitur ad conſultationem Prælatorum, ſeu intimationẽ alterius, vel ad alicuius indulgentiam. Hoſtienſ. in ſum. tit. de reſcriptis. Abb. rubr. de reſcriptis.

2 Quot ſunt ſpecies reſcriptorum?
℟. Plures: generale, particulare, gratiæ, iuſtitiæ in forma communi, in forma dignum, in forma pauperum, ſi neutri, ſi alteri, etiam valere, per inde valere, ad lites, ad beneficia vacantia, & vacatura, nobilitatis, reualidationis, odioſum, gratioſum ſecundum ius, præter ius, & contra ius, Mandoſ. tit. de reſcript. per totum.

3 Quod eſt reſcriptum generale?
℟. Quando eſt clauſula generalis, videlicet, ſint iudices talis, & talis, & alij omnes talis qualitatis. Mandoſ. vbi ſup.

4 Quod eſt reſcriptum particulare?
℟. Quando loquitur de particulari perſona. Mandoſ. vbi ſup.

5 Quod eſt reſcriptum gratiæ?
℟. Quando largitur aliquod beneficium, vel remittitur pœna, vel conceditur priuilegium. Mandoſ. vbi ſup. & non ſpirat morte mandantis.

6 Quod eſt reſcriptum Iuſtitiæ?
℟. Quando tendit ad iuſtitiæ adminiſtrationem, & ſpirat morte mandantis. c. relatum. c. licet, de offic. iud. deleg. & ibi Abb. nu. 2.

7 Quod eſt reſcriptum mixtum?
℟. Littera in forma pauperis, in forma dignum, in forma communi, in forma ſpeciali, & tale reſcriptũ continet aliquid de iuſtitia, aliquid de gratia. Mandoſ. vbi ſupra.

8 Quod eſt reſcriptum ſi neutri?
℟. Quando duo litigant, & non habent ius in re litigioſa, & Papa dat reſcriptum tertiæ perſonę, vel vni ex illis dicens, ſi neutri competit ius, competat tibi, & idem eſt, quando ponitur clauſula, *ſi alteri*, vel *ſi nulli*. Mandoſ. vbi ſup.

9 Quod eſt reſcriptum, etiam valere?
℟. Quando Pontifex approbat beneficium obtentũ ſubreptitiè, vel obreptitiè, ſub hac clauſula, per inde valere, ac ſi benè eſſet obtentum.

10 Quod eſt reſcriptum ad lites?
℟. Quando Papa delegat cauſam ad aliquam litem, & hoc reſcriptum non extenditur ad futuram litẽ. Abb. in c. non iniuſte. nu. 2. de procuratorib.

11 Quod eſt reſcriptum ad beneficia?
℟. Quando Papa approbat aliquem ad beneficia obtinenda.

12 Quod eſt reſcriptum nobilitatis?
℟. Quando ignobilis beneficio Principis declaratur nobilis.

13 Quod eſt reſcriptum rehabilitationis?
℟. Quando aliquis eſt inhabilis propter aliquod crimen, & gratia Principis fit habilis.

14 Quod eſt reſcriptum legitimationis?
℟. Quando illegitimus gratia Principis legitimatur.

15 Quod eſt reſcriptum odioſum?
℟. Quando Papa facit reſcriptum in pœnalibus, vt degradationis.

16 Quod eſt reſcriptum ſecundum ius?
℟. Quando Papa committit cauſam ſecundum iuris diſpoſitionem, vel dicit, quòd aliquis prouideatur, ſi ſit idoneus.

17 Quod eſt reſcriptum præter Ius?
℟. Quando Papa mandat prouideri cum diminutione, vel penſione præbendæ, vel mandat, vt *laicus* habeat beneficium, quod eſt præter ius.

18 Quod eſt reſcriptum contra Ius?
℟. Quando Papa mandat, vt aliquis habeat duas parochiales ſimul, quod eſt contra ius, & hoc reſcriptũ non eſt exequutioni mandandum, niſi in eo dicatur, non obſtante tali iure. Abb. c. paſtoralis, de fide inſtrumentorum. nu. 5.

19 Quod eſt reſcriptum obreptitium?
℟. Quando per obſcuritatem verborum callidè loquendo fuit impetratum. Innoc. & Abb. in c. cum dilecta, de reſcriptis, nu. 7.

20 Reſcriptum ſubreptitium in omnibus eſt ne ipſo iure nullum?
℟. Cum diſtinctione; ad beneficia eſt ipſo iure nullũ: ad lites ope exceptionis. Abb. in c. cum noſtris, de conceſſione præbendæ.

21 Quod eſt reſcriptum ſubreptitium?

℟. Quando

℟. Quando falſo expreſſo, vel veritate ſuppreſſa reſcriptum fuit impetratum.

22 Subreptio vitiat nè ipſo iure litteras gratioſas, an verò ope exceptionis?

℟. Ipſo iure.

23 Reſcriptum ſpeciale derogat ne legi, vel mandato generali?

℟. Derogat. c. 1. de reſcriptis.

24 Reſcriptum miſſum capitulo ſede vacante, adueniente nouo Epiſcopo, quis debet illud adimplere?

℟. Epiſcopus de nouo veniens. Abb. in c. eam te. eod. tit. num. 1.

25 Reſcriptum, quod mandatur vniuerſo capitulo in communi, comprehendit ne particulares perſonas capituli?

℟. Affirmatiuè, ſicut ſi cuilibet perſonæ in particulari mandatum fuiſſet, & ſic quilibet pro ſe tenetur ad obedientiam talis reſcripti. Abb. vbi ſup. nu. 12.

26 Reſcriptum impetratum contra poſſidentem beneficium comprehendit ne ſucceſſorem?

℟. Affirmatiuè, ſi primum fuit legitimè citatus. Ab. in cap. ſignificauit nobis de reſcript. num. 1. & c. quia de iudicijs, num. 1.

27 Maſculinum in reſcriptis comprehendit ne fœmininum?

℟. Comprehendit. Abb. vbi ſup. nu. 2.

28 Litteræ gratioſæ conceſſæ motu proprio vitiantur ne per ſubreptionem?

℟. Vitiantur.

29 Litteræ conceſſæ motu proprio tolluntne defectus concernentes perſonas veluti irregularitatem?

℟. Non, niſi de eis expreſſa mentio fiat.

30 Reſcriptum motu proprio de prouidendo aliquẽ de aliquo beneficio, vitiatur ne per taciturnitatem beneficij prius obtenti?

℟. Non. c. ij motu proprio de præbend. in 6.

31 Si per reſcriptum fuerit prouiſum alicui aliquod beneficium in aliqua Eccleſia, vbi plura beneficia vacant, de quo beneficio eſt intelligendum, de maiori, an de minori?

℟. Si reſcriptum motu proprio conceſſum ſit, intelligendum eſt de beneficio maioris valoris. c. quia, de cleric. non reſidentibus.

32 Reſcriptum ſuper deciſione cauſæ, intelligitur ne ſuper cognitione?

℟. Intelligitur, quia commiſſio continet omnem iuriſdictionem neceſſariam ad determinandam cauſã ſecundum ius. Abb. c. venerabilis, de iudicijs. num. 2.

33 Epiſcopus poteſt cognoſcere diſpenſationes à ſede Apoſtolica conceſſas?

℟. Poteſt. Trid. ſy. ſeſſ. 22. c. 5. de refor.

34 Qui per falſas litteras grauat aduerſarium, quam pœnam incurrit?

℟. Condemnatur in expenſis. c. 2. de reſcriptis.

35 Si quis impetrat diuerſa reſcripta commiſſa diuerſis iudicibus contra vnam, eamdemque perſonam, qua pœna punitur?

℟. Si dictis reſcriptis vtatur, omnibus priuatur, quia in eo, in quo quis peccat, punitur. c. ex tenore. eodem titulo.

36 Clericus falſificans litteras Apoſtolicas qua pœna punitur?

℟. Traditur curiæ ſæculari. Abb. in c. olim ex litteris, nu. 2. de reſcriptis.

37 Si quis in reſcripto per malitiam tacet veritatem, vel exprimit falſitatem, qua pœna punitur?

℟. Caret commoditate reſcripti. c. ſuper litteris, eod. titulo.

38 Reſcriptum poſterius ſi non faciat mentionem de priori, valet ne?

℟. Non, etiam ſi primum impetratum ſit de conſenſu partium, neceſſariò ſecundum reſcriptum debet facere mentionem de tali conſenſu, quia litteræ generales non reuocant ſpeciales, niſi faciant mentionem de toto proceſſu. c. cæterum de reſcriptis. c. ex litteris. de dolo, & contumacia. Abb. ibi. nu. 2. & c. inter monaſterium. de ſent. & re iudicata. nu. 4.

39 Quod tempus attenditur in reſcriptis; tempus datæ, aut tempus præſentationis?

℟. In litibus tempus datæ. Abb. in c. cæterum, de reſcriptis, nu. 1.

40 Si reſcriptum Principis videtur ab honeſtate deuiare, eſt ne adimplendum?

℟. Non, ſed Iudex inferior debet reddere cauſam Principi, & rationem de damno, & inconuenienti, & expectare ſecundum mandatum, quia nunquam præſumitur, quòd Princeps velit facere aliquod præiudicium contra iuſtitiam. Abb. c. ſi quando, de reſcriptis. num. 1.

41 Reſcriptum impetratum contra priuilegium alicuius, vt exequutioni mandetur, quas qualitates debet habere?

℟. Debet facere expreſſam mentionem de priuilegio, alias non eſt exequutioni mandandum. Abb. in c. cum ordinem de reſcriptis. nu. 3.

42 Quando valet ſecundum reſcriptum non faciendo mentionem de primo?

℟. Quando primum impetrans dolo, vel negligentia non fuit vſus tali reſcripto. c. ex parte. eod. tit. Abb. ibi. & c. plerunque eod. tit. nu. 1.

43 Reſcriptum ſubreptitium eſt nullum ipſo iure?

℟. Non, ſed per ſententiam, quia ſi eſſet nullum, non conualeſceret per negligentiam primi impetrantis. Abb. c. ſi autem, de reſcript. nu. 2.

44 Reſcriptum, in quo incerti iudices dantur, vel ad futura negotia impetratur, valet nè?

℟. Non: quia aliàs tolleretur iuriſdictio ordinaria. c. ad hæc, de reſcriptis.

45 Si reſcriptum committatur pluribus iudicibus, & inter ſe diſcordent de validitate reſcripti, quid agendum?

℟. Recurrendum ad iudices arbitros. c. paſtoralis. de reſcriptis.

46 Proceſſus factus contra ius, quam validitatem habet?

℟. Eſt nullus. Abb. in c. cauſamque de reſcript. nu. 2.

47 Si ſit dubium in aliqua parte reſcripti, quomodo eſt iudicandum?

℟. Reducendum eſt ad ius commune, à quo nunquã eſt recedendum, niſi conſtet Papam illud expreſsè derogare voluiſſe. c. cauſamque, de reſcriptis.

48 Quando poteſt proceſſus, vt nullus, parte non citata, pronunciari?

℟. Quando iudici notoriè conſtat partem nullam habere iuſtitiam, vel quando nullitas ſurgit ex interpretatione ipſius reſcripti. Abb. in d. c. cauſamque, de reſcript. nu. 3.

49 Reſcriptum impetratum ab excommunicato, valet ne?

℟. Non, niſi abſoluatur. c. dilectus, il 1. de reſcriptis.

50 Quando

50 Quandò Iudex non ſeruat formam reſcripti, quā validitatem habet proceſſus?

℟. Eſt ipſo iure nullus, & non indiget alia declaratione, vel ſententia. Abb. in c. cum dilecta, de reſcriptis. nu. 4.

51 Reſcriptum impetratum ad obtinendam aliquam præbendam in Eccleſia, vbi eſt certus numerus canonicorum, valet ne?

℟. Non, ſi non faciat expreſſam mentionem de numero canonicorum. c. conſtitutus, de reſcriptis.

52 Si quis per ignorantiam tacet veritatem, vel dicit falſitatem, tale reſcriptum valet nè?

℟. Diſtinguendo; ſi veritas illa, vel falſitas eſt talis conditionis, quòd ſi exprimeretur Papæ, non concederet reſcriptum, tunc tale reſcriptum non valet; ſi verò ſit talis conditionis, quòd etiam ſi exprimeretur Papæ, nihilominus concederet reſcriptum, tūc Iudex poterit vti reſcripto, ſed debet iudicare ſecundum ius commune. c. ſuper litteris, de reſcriptis.

53 Si plures impetrant canonicatum in eadem Eccleſia, cui debet conferri?

℟. Tunc ſtatur, & admittitur primus impetrans. c. capitulum Sanctæ Crucis, de reſcriptis.

54 Impetrans beneficium debet nè facere mentionē de penſione annua, quam habet tale beneficium?

℟. Debet, alias reſcriptum non valet. c. ad audientiā, il 2. de reſcriptis.

55 Appellatione diœceſis comprehenditur ne ciuitas?

℟. Non; quia eſt quid maius, & ita reſcriptum impetratum contra homines diœceſis non comprehendit homines ciuitatis. cap. Rodulphus, de reſcriptis.

56 Si quis receptus ſit in canonicum ſuper numerum alicuius Eccleſiæ, & non eſt aſſequutus præbendam, & impetrat alium canonicatum, tenetur nè facere mentionem de priori canonicatu?

℟. Tenetur; quia per ſolam receptionem reputatur, vt canonicus. c. in noſtra, de reſcriptis.

57 Quæ ſunt delicta, propter quæ aliquis priuatur commoditate reſcripti?

℟. Sex. Primò, ſi quis ſuo nomine impetrat litteras, & tradit alij eiuſdem nominis. Secundò, quando vigore reſcripti citat aliquem, contra quem non habet quæſtionem. Tertiò, quando vtitur reſcripto ad negotia, quæ non erant orta tempore impetrati reſcripti. Quartò, quando quis ſuper negotio ſuo trahit aduerſarium ad diuerſos iudices. Quintò, quando quis trahit reum ſuper pluribus perſonalibus actionibus coram diuerſis iudicibus, quæ ſub vno commodiùs tractarentur. Sextò, quando quis trahit actorem ad diuerſa loca eiuſdem nominis indeterminatè. c. fi. de reſcriptis.

58 Si in reſcripto prouideri mandetur aliquem de quocumque beneficio, intelligitur ne etiam de curato?

℟. Non, cum requirat qualitates exquiſitas; & ita neceſſe eſt, vt de curato expreſſa fiat mentio. c. vltimo, de præbend. in 6.

59 Impetrans aliquod beneficium de quibus rebus tenetur facere mentionem?

℟. De dignitate, & beneficijs, quæ obtinet, aliàs reſcriptum non valet. Abb. in c. ad aures, de reſcriptis. nu. 1. c. cum adeo, eod. tit. nu. 1.

60 Si quis appellauit, & poſtea impetrat reſcriptum, debet ne facere mentionem ſuæ appellationis?

℟. Debet, ſicut appellationis partis contrariæ. c. ex parte, il primo, de reſcriptis.

61 Qui appellat, & non ſequitur appellationem, quā pœnam incurrit?

℟. Condemnatur ad expenſas. c. ex parte, vt ſupr.

62 Si quis habet Vicariatum, & impetrauit beneficiū ſine expreſſione Vicariatus, valebit ne tale reſcriptum?

℟. Si Vicariatus eſt perpetuus, non valebit; quia reputatur, vt beneficium. c. poſtulaſti, de reſcriptis.

63 Quid debet continere citatio peremptoria?

℟. Quòd quis citatur vſq; ad ſententiam diffinitiuam incluſiuè, & quòd talis citatio habeat vim primę, ſecundæ, & tertiæ citationis. l. tres denuntiationes, C. quomodo, & quando Iudex. & l. contumacia. ff. de re iudicata.

64 Si Papa dedit facultatem alicui Epiſcopo, vel Cardinali de prouidendo aliqua beneficia, & ipſe Papa apponit manus antequam ordinarius, cui data fuit facultas, quæ prouiſio valebit?

℟. Prouiſio Papæ; quia nemo tantam facultatem dat alteri, quin maiorem apud ſe retineat. c. quamuis, de præbend. in 6.

65 Qui habet litem cum monaſterio, debet ne citare Abbatem, an monachos?

℟. Si bona monaſterij ſint communia Abbatis, & monachorum, ſufficit citare Abbatem; ſi verò ſint diſtincta, ita quòd Abbas habet diſtincta ſua bona, tūc debet citare illum, cuius intereſt. c. edoceri, de reſcriptis.

66 Si clauſula, quæ ſolet poni in reſcriptis (*ſi preces veritate nitantur*) ſi forſan non apponatur, quid debet Iudex iudicare?

℟. Debet iudicare ſecundum illam propoſitam. Abb. in c. 2. de reſcriptis.

67 Si duo Delegati in eadem cauſa mandant ordinario aliquid exequendum, quid debet facere ordinarius?

℟. Petere copiam reſcriptorum, non vt ipſe iudicet controuerſiam inter Delegatos, ſed vt ipſe poſſit videre, quod reſcriptum fuit vltimum, & quod mandatum debet exequi, vt non erret. c. cum contingat. de reſcriptis.

68 Si delegatus mandat aliquid ordinario, quid debet facere ordinarius?

℟. Tale mandatum exequi. c. cum contingat. de reſcriptis.

69 Quis debet iudicare, an veritas ſuppreſſa, *vel falſitas* expreſſa ſit talis generis, quòd Papa concederet, vel non concederet reſcriptum?

℟. Iudex, ad quem mittitur reſcriptum, iudicando ſecundum ius commune. Abb. in c. ſuper litteris, de reſcriptis.

70 Si ſit vnum reſcriptum impetratum in cauſa principali, & aliud in cauſa appellationis, qui Iudex debet prius cognoſcere?

℟. Iudex appellationis; quia ſi appellatio fuit legitima, iudicium in cauſa principali ceſſat coram illo iudice: ſemper enim de appellatione cognoſcit Iudex ſuperior. c. dilectus. il 2. de reſcriptis.

71 Si quis appellauit præſente parte, & pars non contradicit, nec loquitur verbum, erit nè valida appellatio?

℟. Erit, ſicut ſi ipſa pars appellaſſet. Abb. in c. ex parte, il 2. de reſcriptis. nu. 9.

72 In

72 In cauſis litigioſis, & criminalibus ſi committatur alijs præter quam Iudicibus deputatis, erit ne ſubreptitium reſcriptum?

℞. Erit, & conſulendus eſt Sum. Pontifex. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 9. de refor.

73 Delegatus poteſt recipere expenſas à partibus?

℞. Poteſt ad iuſtum, moderatum, & ſponte datum: ſi verò iter faciat negotij cauſa, poterit petere a partibus ſumptus, quos ipſe fecit in itinere; & ſi partes pauperes ſint, nihil debet accipere, quia bona Eccleſiaſtica data ſunt ad iuſtitiam ſeruandam, c. ſtatutum de reſcriptis in 6. §. inſuper.

74 Delegatus poteſt aſſumere aſſeſſorem?

℞. Si ſit doctus, non: ſi verò ſit indoctus, debet eum aſſumere cum moderata expenſa a partibus ſoluenda. §. aſſeſſorem, c. ſtatutum, de reſcript. in 6.

75 Sententia, in qua quis pronunciat ſe eſſe Iudicem, eſt ne diffinitiua, vel interloquutoria?

℞. Interlocutoria, etiam ab ea poteſt appellari, quia damnum eſt irreparabile per diffinitiuam. Abb. in c. ex parte il 2. n. 6. de reſcriptis.

76 Quis debet taxare expenſas notariorum?

℞. Delegatus, & cum eis non debet participare. c. ſtatutum, de reſcriptis in 6. §. notarium.

77 Quis debet ſoluere expenſas teſtibus, & quas?

℞. Producens eos, & ſecundum qualitatem perſonarum taxa debet fieri à Iudice. c. ſtatutum de reſcriptis in 6. §. proferendo.

79 Quis poteſt cognoſcere de dubijs reſcriptorũ, & priuilegiorum emanantium à Sede Apoſtolica, vel à Rota?

℞. Papa, vel Rota; & non Iudices inferiores: quia eius eſt interpretari, cuius eſt concedere. c. cùm venientes, de iudicijs, & Abb. ibi num. 1.

79 Mandatum Superioris debet ne ſemper adimpleri?

℞. Aliquando non, c. ſi quando de reſcriptis.

80 Si aliquid mandetur à Papa tempore Sedis vacantis, per quem debet adimpleri?

℞. Per Epiſcopum de nouo venientem, niſi in reſcripto loquatur expreſsè cum capitulo Sedis vacantis.

81 Si Iudex ordinarius habeat duo mandata contraria a duobus Delegatis, quid debet agere?

℞. Superſedere ab exequutione, & conſultare litteras Summo Pontifici. c. cum contingat, de reſcriptis.

82 Iudex Delegatus poteſt cognoſcere cauſas extra diœceſim?

℞. Niſi forte reſcriptum dicat, Archiepiſcopo Montis Regalis commoranti Romæ, vel Panormi; tunc enim committitur cauſa tali perſonæ Romæ, vel Panormi; ſi verò reſcriptum dicat, Archiepiſcopo Montis Regalis; tunc enim intelligitur, talem cauſam commiſſam eſſe tali Archiepiſcopo in ſua diœceſi, & non extra eam. Abb. c. nonnulli, de reſcriptis, num. 4.

83 Per reſcriptum poteſt quis extrahi vltra duas dietas ad litigandum?

℞. Non, niſi in reſcripto ſpecialiter caueatur, vel impetratum ſit de conſenſu partium; quia nulli eſt facienda iniuria in ſuo iure. capit. nonnulli de reſcriptis.

84 Dietæ computantur à domicilio litigantis, vel à limite diœceſis?

℞. A limite diœceſis. Abb. c. nonnulli, de reſcriptis, num. 2.

85 Cùm actor, & reus ſunt eiuſdem diœceſis, poteſt ne impetrari reſcriptum vltra illam diœceſim?

℞. Non, niſi ſit contra Epiſcopum, Capitulum, vel Vicarium, & tunc vltra vnam dietam eos extrahere non poteſt. c. ſtatutum. §. cum verò de reſcriptis, in 6.

86 Actor in qua diœceſi poterit impetrare delegatum, in ſua vel in diœceſi rei?

℞. In diœceſi rei, quia ius fauet reo. c. vt ſup.

87 In exequutione reſcripti quid eſt faciendum?

℞. Fines mandati cuſtodiendi ſunt ad vnguem. c. cam te, de reſcriptis, & ibi Abb. n. 4.

88 Si reſcriptum prouideat aliquem de præbenda primò vacatura, poterit ne conferri ei præbenda ſacerdotalis, ſi ætatem non habeat?

℞. Non debet, ſed ætatem expectare; niſi in reſcripto hoc caueatur. c. cum cui, de præbend. in 6.

89 Reſcriptum contra Ius quando eſt ſeruandum?

℞. Quando in eo ſpecificè ponitur (non obſtante tali Iure) quia cuius eſt condere, eſt & reuocare, diſpenſare, vel limitare. gl. c. 1. de conſtitut. lib. 6. Io. Andr. c. 1. de except.

90 Priuilegium quomodo eſt interpretandum?

℞. Largo modo, & non ſtricto, ſicut reſcriptum, quia eſt res fauorabilis, & fauor eſt ampliandus. c. olim de verb. ſignific. Bart. in l. fin. ff. de Conſtitut. Principum.

91 Si aliquis Auditor Rotæ committat reſcriptum alicui Iudici in partibus, & antequam tale reſcriptum præſentetur, talis Auditor moriatur, vel fiat Cardinalis, ille Iudex in partibus poterit procedere in cauſa?

℞. Si tale reſcriptum præſentatum fuit ante Iudicem, antequam Auditor Rotæ moreretur, tunc poterit procedere, quia reſcripta Iuſtitiæ per præſentationem, & citationem acquirunt vires, & radicatur iuriſdictio; ſi verò tempore præſentationis mortuus erat Auditor Rotæ, tunc non poterit procedere, neque eſt Iudex.

92 Gratiæ, & licentiæ conceſſæ à Principibus ſecularibus, vel Eccleſiaſticis, vel Regularibus, ſpirant ne morte, depoſitione, vel finito anno, & officio mandantis?

℞. Si tales gratiæ conceſſæ ſint abſolutè, & non ad limitatum tempus, ſunt perpetuæ, donec in ſpeciali à concedente, vel à Superiore, vel ſucceſſore reuocentur; quia ſunt gratiæ factæ ab habente poteſtatem, & receptæ gratiæ non ſpirant morte mãdantis, etiamſi non ſequutę ſint ſuum effectum, ſicut ſpirant reſcripta iuſtitiæ re integra. Abb. c. litteris, de reſcriptis, num. 4. & Sanchez de matrim. to. 3. lib. 18. de diſpenſat. diſput. 28.

93 Cauſa ſimpliciter commiſſa in reſcripto, intelligitur de poſſeſſorio, an de proprietate?

℞. De vtroque, ſed eſt in electione actoris agere primum de poſſeſſione, & poſtea de proprietate. Abb. in c. 1. de ſequeſtratione poſſ. & fruct. num. 6.

94 Si duo reſcripta emanent à Rota ſuper aliqua lite directa diuerſis Iudicibus, quis debet iudicare de validitate horum reſcriptorum?

℞. Poſtquam dicta reſcripta fuerint præſentata coram aliquo ex duobus Iudicibus, auditis, & citatis partibus, debet conſulere Iudex ſacram Rotam, vel Iudi-

Iudicem ad quem ſpectat;& ipſe non debet determinare, quòd reſcriptum ſit validum, & exequendum, quia commiſſum eſt diuerſis iudicibus; ſecus verò quando duo reſcripta inter ſe contraria committuntur vni iudici, tunc enim ipſius eſt iudicare, quod reſcriptum ſit exequendum. Abb. in c. ex lectore. nu. 1. de reſcriptis.

95 Interpretari reſcriptum ad quem pertinet?

℞. Ad Papam, vel ad Rotam, a qua emanauit; quia idem eſt de priuilegijs. Abb. in c. 1. de ſequeſtrat. poſſeſſion. & fructuum. num. 9.

96 Reſcriptum tollitur nè, ſicut priuilegium per non vſum?

℞. Non. Abb. in c. plerunque. de reſcriptis. nu. 4.

97 Reſcriptum elapſo termino valet nè contra ordinariam iuriſdictionem?

℞. Non, quia iuriſdictio eſt perpetua, & non finitur triennio, neque cauſa fiſcalis. c. venerabilis frater noſter. de iudicijs.

98 Si quis reuocauit procuratorem, quem habet ad litem, facta ab eo valent nè poſt reuocationem?

℞. Valent, quæ fecit in iudicio in fauorem ſuę partis, donec reuocatio perueniat ad notitiam iudicis, & partis contrariæ, c. ex parte, il 3. de reſcriptis.

99 Princeps condẽdo priuilegium in ſuis, de iure tertij, vel non faciendo de illo mentionem, tollit nè primum priuilegium?

℞. Non, quia cum princeps ſit iuſtus, & non faciat de primo mentionem, videtur nolle præiudicare gratis tertiæ perſonæ. Abb. in c. in noſtra, de iniurijs, & dãno dato, num. 5.

100 Si quis ratificet facta per procuratorem falſum rectè reuocatum, tenent nè?

℞. Tenent, ſicut facta fuiſſent per verum procuratorem. Abb. in c. ex parte, il 3. de reſcriptis. num. 8.

101 Excommunicatus poteſt impetrare reſcriptum?

℞. Non, niſi ſolùm in ſuo negotio.

CAPVT IV.

De conſuetudine.

1 QVid eſt conſuetudo?

℞. Ius quoddam moribus introductum, quod ſumitur pro lege, cum deficit lex. c. conſuetudo. diſtinctione 1.

2 Quas qualitates debet habere conſuetudo, quæ facit ius?

℞. Debet eſſe rationabilis, iuſta, obſeruata à toto populo, vel a maiori parte, cum continuatione. Abb. in rubr. de conſuetudine.

3 Conſuetudo inferens grauamen Eccleſię debet ne obſeruari?

℞. Non, imò iudicis officio tollitur.

4 Capitulum poteſt facere noua ſtatuta, vel facta mutare ſine licentia Epiſcopi?

℞. Non. c. cum conſuetudinis. de conſuetudine.

5 Conſuetudo derogat iuri naturali, vel diuino?

℞. Non, cum tranſgreſſio peccatum inducat. c. vltim. eod. titulo.

6 Conſuetudo derogat nè iuri poſitiuo?

℞. Derogat, ſi habeat conſuetudines iuſtas. Primò, vt ſit rationabilis. Secundò, vt ſit legitimè præſcripta per annos quadraginta in rebus Eccleſiaſticis. Tertiò, ſi ſit inducta certa ſcientia, non per errorem, ſciente illo, qui ius poteſt condere; iuxta l. de quibus. ff. de legi. Quartò, ſi res, ſupra quam eſt conſuetudo, ſit præſcriptibilis. Quintò, ſi tali conſuetudine vſi ſint ſine vlla malitia, & fraude, & animo, quo poſsũt illa vti. Sextò, ſi maior pars populi ea vtatur. gl. in c. fin. de conſuetudine.

7 Ex actibus meræ voluntatis ſæpius multiplicatis, inducitur nè conſuetudo?

℞. Non, quia cum pendeant à mera voluntate, poſſunt fieri, & non fieri. Abb. in c. ad noſtram. de confir. vtili, vel inutili, nu. 11.

8 Conſuetudo excuſat ne à delicto?

℞. Non, imò aggrauat delictum, quia conſuetudo furandi non facit ius; ſed aggrauat pœnam. c. quanto de conſuetudine.

9 Conſuetudo poteſt ne facere, vt clericus non Epiſcopus exerceat ordines Epiſcopales reſeruatos, ſicut confirmationem, & alia?

℞. Non. c. quanto de conſuetudine?

10 In diſtribuendis officijs, & dignitatibus nouiter electis, quæ conſuetudo eſt ſeruanda?

℞. Rationabilior. c. cum olim, de conſuetudine.

11 Conſuetudo poteſt facere, vt electus adminiſtret ſine confirmatione ſuperioris?

℞. Non. c. cum venerabilis. eod. tit.

12 Conſuetudo declarat nè aliquando ſtatutum Eccleſiæ?

℞. Affirmatiuè; quia eſt optima legum interpretatio. c. cum dilectus. de conſuetudine.

13 Conſuetudo, vt quis poſſit obtinere duo beneficia incompatibilia ſine diſpenſatione valet ne?

℞. Non, quia eſt prohibitum à Concilio. c. 1. de conſuetudine in 6. Trid. ſyn. ſeſſ. 7. c. 5. & ſeſſ. 24. c. 2. de reformat.

14 Conſuetudo præſcripta, vt Epiſcopus poſſit corrigere ſubditos ſui capituli, ſine adiunctis, valet nè?

℞. Valet. c. non eſt, in 6. eod. tit.

15 Valet nè conſuetudo appellandi ab officiali Epiſcopi, ad Epiſcopum?

℞. Non, quia cum ſit vna iuriſdictio, duæ fiunt. c. Romana. de conſuetud. in 6.

16 Conſuetudo optandi præbendas valet nè?

℞. Valet, niſi in cauſa permutationis, & cum prębenda vacat in curia. c. cum in tua, de conſuetud. ne in 6.

17 Contra conſuetudinem admittitur nè probatio?

℞. Admittitur. c. fin. eod. tit. in 6.

CAPVT V.

De Officio Archidiaconi.

1 VNde dicitur Archidiaconatus?

℞. A nomine græco, Archos, ideſt maior, & Princeps Diaconorum, & eis imperans.

2 Archidiaconatus eſt nè dignitas?

℞. Affirmatiuè. c. decernimus, de iudicijs.

3 Quod eſt officium Archidiaconi?

℞. Pri-

℞. Primò, eſt Vicarius, & oculus Epiſcopi, & quaſi coadiutor, & ſupplens eius vices in corrigendo, viſitando, & emendando. Secundò, in pontificalibus induitur, & Epiſcopo aſſiſtit imperans Diaconibus. c. 1. 2. & 3. de offic. Archidiac. Tertiò, examinat venientes ad ordines, & approbatos Epiſcopo præſentat. c. ad hæc, eod. tit. Quartò, dat poſſeſſionem Epiſcopo, Abbatibus, & Abbatiſſis. c. vt noſtrum, eod. tit.

4 Quæ non poteſt Archidiaconus facere?

℞. Plura. Primò, non poteſt dare litteras dimiſſoriales, nec approbare ſine licentia Epiſcopi. c. ſignificaſti, de officio Archidiaconi. Secundò, non poteſt habere iuriſdictionem in monaſterijs: niſi conſuetudine illam habeat. c. dilecto, eod. titul. Tertiò, non poteſt committere curam animarum ſine licentia Epiſcopi. c. cum ſatis, eod. tit. Quartò, non poteſt excommunicare de iure communi, ſine licentia Epiſcopi. c. Archidiaconis, eodem tit. Quintò, non poteſt ardua determinare ſine Epiſcopo. c. ad hæc, eod. tit.

5 Quas Eccleſias poteſt Archidiaconus viſitare, & quoties?

℞. Eccleſiam Archidiaconatus, & de iure ſemel in anno. c. mandamus, de offic. Archidiac. ſed hodie per Trid. ſyn. diſpoſitum eſt, vt Epiſcopi viſitent, vt ſupr. de viſitatione dixi latè.

CAPVT VI.

De Officio Archipresbyteri.

1 ARchipresbyter quid ſignificat?

℞. Quod eſt primus presbyterorum, & deſcendit a nomine græco, Archos, & presbyter, ideſt primus presbyterorum.

2 Archipresbyter quem locum obtinet in choro, & Eccleſia?

℞. Poſt Archidiaconum, & ante omnes presbyteros, quibus præeſt. c. 1. de offic. Archipresbyteri.

3 Quot ſunt genera Archipresbyterorum?

℞. Duo: ſcilicet Archipresbyter Vrbanus, & Archipresbyter ruralis. c. officium. & c. vt ſingulæ, de offic. Archipresbyteri.

4 Quod eſt officium Archipresbyteri Vrbani?

℞. Primo, in choro inchoat officium, vel iubet inchoare. Secundò, cum celebrat Epiſcopus, præcipit, vt Sacerdotes induantur, vt ei miniſtrent, & aſſiſtant. Tertio, de infirmis ciuitatis curam habet, eos viſitat, & eis adminiſtrat Sacramenta, vel prouidet, qui miniſtret. Quarto, adminiſtrat Sacramentum confeſſionis ardentibus. Quinto, baptizat infantes, & hæc omnia exercet per ſe, vel per ſubſtitutos approbatos, tamen ab Epiſcopo. c. officium, eod. tit.

5 Quod eſt officium Archipresbyteri ruralis?

℞. Primo, adminiſtrare Sacramenta fidelibus exiſtentibus in villis, vel in agro, vel extra ciuitatem. Secundò, certiorem facere Epiſcopum de omnibus rebus neceſſarijs ad ſalutem animarum, & cum conſilio Epiſcopi omnia facere. c. vt ſingulæ, eod. tit. de offic. Archipresbyteri.

CAPVT VII.

De Officio Primicerij.

1 PRimicerius quem locum habet in Eccleſia?

℞. Poſt Archidiaconum, & Archipresbyterū, & ante omnes Diaconos, quibus præeſt. c. vnico, de offic. Primicerij.

2 Quod eſt officium primicerij?

℞. Præeſſe Diaconibus, & reliquis gradibus inferioribus, & eos inſtruere, & deſignare ſingulis lectiones, quæ cantandæ ſunt in nocturnis officijs, & eas eis declarare. c. vnico, vbi ſupra de officio primicerij.

CAPVT VIII.

De Officio Sacriſtæ.

1 SAcriſta quæ dignitas eſt in Eccleſia?

℞. Magni honoris; nam eſt Dei cubicularius, & in qualibet Eccleſia Cathedrali habet ſedem inter dignitates, ſecundum tempus ſuæ creationis. c. vnico, de offic. ſacriſtæ.

2 Quod eſt officium ſacriſtæ?

℞. Cuſtodire, & reficere veſtes ſacras, vaſa ſacra, theſauros Eccleſiæ, oleum, ceram, luminaria, & omnia habere munda, & parata in ſeruitium altaris, & in Cathedralibus habet claues Eccleſiæ, tanquam cuſtos eius. c. vnico, de offic. ſacriſtæ.

CAPVT IX.

De Officio Cuſtodis.

1 QVis dicitur cuſtos Eccleſiæ, & cui ſubijcitur?

R. Ille, qui cuſtodit omnia mobilia Eccleſiæ, & curat de mobilibus, & ſubijcitur Archidiacono; ſed hodie propriè dicitur œconomus Eccleſiæ. c. 1. de offic. cuſtodis.

2 Quod eſt proprium officium cuſtodis?

R. Habere panem, & vinum ad Dei ſacrificium, cuſtodire decimas, & eas inter canonicos diſtribuere, percipere eleemoſinas, quæ Eccleſiæ offeruntur, pulſare campanas ad horas, lampades accendere, & extinguere. c. 2. eod. tit.

CAPVT X.

De Officio Vicarij.

1 QVis dicitur propriè Vicarius?
℞. Ille, qui vices alterius gerit, vt cum Parochus eſt infirmus, inhabilis, ſenectute confectus, vel mortuus, tunc qui ſupplet vices cum authoritate Epiſcopi, ille dicitur Vicarius. c. 1. de offic. Vic.
2 Quot ſunt genera Vicariorum?
℞. Duo, Vicarij perpetui, & Vicarij temporales amouibiles ad nutum. c. ad hæc, eod. tit.
3 Qui dicuntur Vicarij perpetui?
℞. Illi, qui ponuntur per examen beneficijs vnitis Monaſterijs, & Eccleſijs, & iſti ſunt ſicut Parochi perpetui, & in omnibus illis aſſimilantur. c. ad hæc, eodem titulo.
4 Qui dicuntur Vicarij temporales?
℞. Illi, qui ponuntur pro infirmis, & impeditis in beneficijs vacantibus, & iſti remouentur ceſſante cauſa: aut ex voluntate Epiſcopi. c. ad hæc, eod. tit.
5 Vicarius Papæ quam iuriſdictionem habet?
℞. Magnam in Vrbe, nullam extra Vrbem. c. tua nobis, eod. tit.
6 Vicarius poteſt ſuo loco ſubſtituere alium?
℞. Si eſt temporalis, non, quia ſubſtitutus non ſubſtituit; ſi vero eſt perpetuus, poterit in caſibus a iure expreſſis. c. clericos, eod. tit.
7 Si quis habet beneficium vnitum, & ibi Vicariũ perpetuum, & intrat de nouo, poterit ne amouere illum Vicarium?
℞. Non, ſed debet illum habere; quia eſt perpetuus, & poſitus ab Epiſcopo cum authoritate. Concil. Trid. Abb. c. ad hæc, n. 1. de offic. Vicarij.
8 Poteſt quis eſſe Vicarius vnius Eccleſiæ, & beneficiatus alterius, vel habere plures Vicariatus?
℞. Non, ſed adepto ſecundo beneficio, vacat Vicariatus, quia ſunt incompatibilia duo beneficia habentia curam animarum, per Conc. Trid. c. 2. de offic. Vicarij.
9 Vicarij poſſunt compelli, vt ſeruiant?
℞. Tam Vicarij perpetui, quàm temporales tenentur ad reſidentiam, & poſſunt compelli, ſicut & Parochi ſub ipſis pœnis. c. vlt. de offic. Vicar.

CAPVT XI.

De Officio Iudicis delegati.

1 QVis dicitur delegatus?
℞. Ille, qui habet iuriſdictionem ab altero delegatam, & non habet iuriſdictionem iuris, neq; rationis officij. Ioan. Andr. de offic. iud. deleg.
2 Quam ætatem debet habere delegatus?
℞. Debet excedere annos viginti, ſed ſi partes conſentiant, ſufficiunt anni decem & octo: ſed Princeps propter ſupremam poteſtatem, poteſt facere delegatum, qui ſolum excedat quatuordecim annos. Abbas capit. cum vigeſimum annum, eodem titulo, num. 1.
3 Rex, vel ſupremus Princeps in qua ætate poſſunt adminiſtrare?
℞. In ætate quatuordecim annorum completorum; tum propter periculum Regni, quod adminiſtratur per tutores, tum quia præſumitur in Principe maior vſus rationis, quàm in alijs hominibus. Abba. vbi ſup. num. 3.
4 Minor viginti annis poteſt ne eſſe de conſilio Ciuitatis?
℞. Non, neque adminiſtrare ſua bona, ſi non habet veniam. Abb. vbi ſup. n. 4.
5 Quotuplicites ſunt Iudices delegati?
℞. Tripliciter. Primò ſunt delegati à Papa, vel à Principe immediate, & hi habent magnam auctoritatem. Secundò, ſubdelegati poſiti ab iſtis delegatis. Tertio, alij delegati a Iudicibus ordinarijs, & inferioribus. Io. Andr. c. 1. de offic. iudic. delegat. & per totum tit.
6 Quis dicitur delegatus Principis, vel Papæ?
℞. Ille, qui non cognoſcit Superiorem, niſi Papam, vel principem, & in cauſa ſibi commiſſa cenſetur habere iuriſdictionem ordinariam, & maiorem. Abb. in c. paſtoralis. n. 3. eod. tit.
7 Delegatus Papæ, & Principis quam auctoritatem habet?
℞. Magnam auctoritatem, & eſt maior omnibus citra Papam, & in cauſa illa debet obediri, & honorari tanquam Papa. Abb. c. ſignificaſti, de offic. iud. delegati, num. 1.
8 Delegatus Papæ in quos habet iuriſdictionem?
℞. In delinquentes, & impedientes eius iuriſdictionem, quia de iure, cui datur iuriſdictio, debent dari neceſſaria ad talem iuriſdictionem exercendam, finiendam, & determinandam. capit. primo de officio iudicis delegati, & capite Præterea, eodem titulo.
9 Delegatus Papæ, vel Principis poterit ne alteri ſubdelegare eius delegationem?
℞. Impeditus iuſta cauſa poterit, ſi res non ſit grauis, vel non ſit induſtria perſonæ electæ. c. ſi pro debilitate, eod. tit. & c. quamuis, eod.
10 Delegatus Papę poteſt ne ſub pœnis ſubdelegare?
℞. Affirmatiue & punire contemnentem ac ſpernere, quia habet ſupremam auctoritatem, c. paſtoralis, §. itẽ, eod. tit.
11 Delegatus Papæ poteſt cogere dignitatem aliquam, vt accepet ſuam delegationem?
℞. Affirmatiue, quia habet ſupremam poteſtatem. Abb. c. paſtoralis de offic. iud. deleg. n. 10.
12 Si ponatur cauſa reconuentionis coram delegato, poterit ne de illa cognoſcere?
℞. Poterit, tanquam de cauſa acceſſoria ad tollendam dilationem, & malitiam litigantium. c. prudentiam, eod. tit.
13 Si delegatus Papæ ſubdelegauit alteri, poteſt pro ſuo libitu eam reuocare?
℞. Si cœperit negotium, non poterit; quia iuriſdictio in eo iam eſt radicata. capit. Venerabili, eodem tit.
14 Iuriſdictio delegata quando perpetuatur?
℞. Per actum iuriſdictionalem, & non antea, veluti per

per acceptationem litteræ, per citationem factam parti, per conteſtationem litis, Abb. c.licèt. de offic. iud.delegati.nu.4.

15 Si aliqua pars aperiat ſigillum, reſcripti, delegationis ſua auctoritate, ſine præſentia iudicum, qua pœna punitur?

℟. Reſcriptum illi nihil prodeſt, nec amplius auditur, quia quis punitur in eo, in quo peccauit.c.cum olim. il 2.de offic.iud.delegati.

16 Si mandetur iudici delegato, vt aliquem abſoluat, debet ſtatim eum abſoluere?

℟. Cum diſtinctione; ſi talis allegat iniuſtè eſſe excõmunicatum, ſtatim eſt abſoluendus; ſed ſi allegauerit excommunicationem nullam fuiſſe, ante abſolutionem nullitatem probare debet. c.cum contingat, de offic.iud.deleg.

17 Delegatus poteſt ſuam ſententiam exequi?

℟. Si ſit Papę, vel Principis, poterit, & alteri committere, vt illam exequatur; quia hoc eſt illi ſpeciale: ſed ſi ſit delegatus iudicum minorum, non poterit.c. ſignificaſti.eod.tit.

18 Si duæ litteræ diuerſæ præſententur à diuerſis partibus directæ ad eundem iudicem, quid debet iudex facere?

℟. Superſedere, & conſulere Sum.Pont.& eius volũtatem ponderare, quæ littera ſit prius exequenda. c. ſane, de offic.iud. deleg.

19 Delegatus Papæ, vel Principis per quod tempus debet ſuam ſententiam exigere?

℟. Per integrum annum à die pronuntiationis computatum, & non vltra.c.quærenti.eod.tit.

20 Duæ datæ in litteris diuerſis, prima quam vim habet?

℟. Mandatur executioni à die datæ, niſi in ſecundis litteris fiat derogatio de primis.Abb.in c. ex parte.il 1. nu.3.eod.tit.

21 Iudex ordinarius poteſt etiam eſſe delegatus?

℟. Poteſt, imo ſæpè ſæpius ordinarij ſunt delegati, & vtuntur vtraque iuriſdictione, quia non ſolùm repugnat eſſe in vna, eademque perſona vtraque iuriſdictio, imò eſt plurimum conueniens ad adminiſtrationem iuſtitiæ.

22 Si ordinario conſtet delegatum iniuſtè ſententiare, & mittere aliquem in poſſeſſionem, & committit ordinario, vt ipſe exequatur talem ſententiam, tunc quid debet ordinarius facere?

℟. Non debet reſiſtere Delegato, ſed obedire: ſed debet precibus ſupplicare, vt negotium differatur vſq; ad Papæ, vel Principis notitiam; quia ſi contra poſſet facere, eſſet ordinarius ſupra Delegatum, & ordo iuris perueiteretur.c.ſi quando.eod.tit.

23 Si ordinarius ſciat ſententiam Delegati eſſe iniuſtam, & committatur illi eius exequutio, quid debet agere?

℟. Precibus ſupplicare, vt admittatur appellatio: & ſi non poſſit conſequi, debet exequi ſententiam; quia Delegatus eſt ſupra ipſum, & ordinarius in iſto caſu eſt merus miniſter executionis ſicut tortor. c. paſtoralis.§.quia verò.de offic.iud. Deleg.

24 Delegatus debet nè oſtendere ordinario ſuum reſcriptum?

℟. Debet, aliàs non creditur ei; ratio eſt, vt euitentur malitiæ hominum, qui fingunt ſe iudices eſſe, vel ampliant ſuam iuriſdictionem ad negotia non contenta in ea in præiudicium iuriſdictionis ordinariæ. c.cum in Iure.de offic.iud.Delegati.

25 Delegatus Principis poteſt ſubdelegare ea, quæ ſunt meri mixti Imperij?

℟. Poteſt, & ſic Archiepiſcopus poterit ſubdelegare conſecrationem ſuorum ſuffraganeorum. Abb.in c. quod ſedem.offic.iud.ord.nu.3.

26 Quando tranſit delegatio ad ſucceſſorem?

℟. Quando in delegatione ſit mentio dignitatis, & non hominis proprij, quia dignitas non variatur per mutationem perſonæ.c.quoniam eod.titul. de offic. iud.deleg.

27 Commiſſio data pluribus iudicibus, quando poterit ab vno ſolo exequi?

℟. Quando clauſula ponitur (ſi non omnes,) vnus procedat; aliàs non poteſt procedere vnus ſine alijs, etiam ſi vnus moriatur.Abb.in c.coràm.eodem titu. num.4.

28 Si ſint duo reſcripta, & Iudex pronuntiauit, ſe non habere iuriſdictionem, poterit nè de conſenſu partiũ iterum illam reaſſumere?

℟. Non; neque facere aliquem actum, ne videatur contrarius ſuæ ſententiæ; quia ipſe ſibi eneruauit iuriſdictionem. cap. ſignificantibus. de offic.iudic. delegat.

29 Quando in vna delegatione plures iudices dantur cum clauſula (quod ſi non omnes) quid debet præcedere, vt poſſint procedere vnus, vel duo abſq; alijs?

℟. Debet procedere in proceſſu excuſatio aliorum iudicum, vel renuntiatio iuriſdictionis, c.prudentiã. §.6.eod.tit.

30 Exceptio excommunicationis poſita coram Delegato quid operatur, & quomodo debet procedere Delegatus?

℟. Si talis fuit excommunicatus ante impetrationem reſcripti, & in excommunicatione illud impetrauit, tunc reſcriptum eſt nullum, & debet declarare ſe nõ eſſe iudicem: ſi verò fuit poſt reſcriptum, tunc conſideranda eſt cauſa excommunicationis, ſi fuit propter rem contentam in reſcripto, ipſe delegatus poterit abſoluere, aut talis fuit excommunicatus ab alio Iudice ob aliam cauſam, & tunc debet committere eũ ad eundem iudicem, ſed ſi malitioſè talis Iudex noluerit abſoluere talem, probata malitia, Delegatus poteſt ſupplere eius officium, & eum abſoluere præſtita cautione, vel ad finem agendi, nec impediatur talis iuriſdictio. Abb.in c.prudentiam. §.ſexta. nu. 3. eodem titulo.

31 Si duo coniudices habeant commiſſionem ad procedendum, vnus ſolus procedat altero impedito, & ſi vnus recuſetur, & alter procedat, cum recuſatur, valebit nè talis ſententia?

℟. Non, licèt ſolus potuiſſet procedere, quia proceſſit cum recuſato, quia vtile vitiatur per inutile. c. cum ſuper eod.tit.de offic.iud deleg.

32 Per quod tempus durat delegatio?

℟. Per tempus poſitum in reſcripto, & fines reſcripti tranſigere non licet. Abb.in c. quærenti. n.pen. eodem tit.

33 Delegati iuriſdictio quando ſpirat?

℟. In vltimo die ſuæ iuriſdictionis; ſed de conſenſu partium poterit prorogari; ratio eſt, quia talis perſona eſt Iudex, & hoc eſt ſpeciale in iudicib. vt poſſit eorũ iuriſdictio a partib. prorogari, c.de cauſis.eod.tit.

34 Quando incipit currere terminus?

℟. Diſtinguendo: ſi commiſſio dicat, do commiſſionem

ſionem cognoſcendi de tali delicto vſq; ad Paſcha, currit terminus vſq,ad illum diem:ſi verò commiſſio nihil dicat, neq;ſignificat finem,currit à die præſentationis. Abb.in c.de cauſis. nu.5.

35 Quando debet prorogari iuriſdictio à partibus, durante termino,vel finito?

℟. Durante termino; quia finito, talis non eſt iudex, & ſic non eſſet prorogatio, ſed de nouo iuriſdictio, quæ à partibus dari non poteſt, niſi quando fit arbitrium. Abb.vbi ſup.nu.7.

36 Si cauſa committatur certæ dignitati,vt Decano, & incæpta cauſa tranſeat ad Epiſcopatum, quis debet eam finire?

℟. Succeſſor in decanatu; quia in tali cauſa non fuit electa induſtria talis perſonæ,ſed talis dignitatis. Ab. in c.quoniam.de offi.iud.deleg.nu.9.

37 Spirat nè iuriſdictio ſubdelegati morte, vel inhibitione iudicis delegantis?

℟. Si lis erat iam incepta,& conteſtata,vel pars citata, vel citatio decretata etiam ſi non peruenerit ad notitiam partis, & iuriſdictio detur in perpetuum, non ſpirat;ſecus verò ſi lis non erat conteſtata.c.relatum eod.tit.Abb.in c.nemini, de officio legati.numer.10.& 11.

38 Si delegans moriatur,& delegatus ignoret mortẽ, & faciat litis conteſtationem, & procedat in cauſa, tale iudicium erit nè validum?

℟. Iuriſdictio ſubdelegati morte,inhibitione,translatione,& renunciatione officij ſpirat, niſi lis ſit prius conteſtata ipſo die,quo mortuus fuit Iudex delegãs, inhibitus fuit ſubdelegatus etiam ſi ignorauerit, ſed ad nullitatem proceſſus pars debet probare tali die, & hora mortem iudicis delegantis, & tunc omnia acta reſcinduntur tanquam facta a non Iudice. Abb. in c relatum.eod.titul.num.2.& c. licet eod. tit.n.6.

39 Si quis facit actum coram Iudice, quem poteſt recuſare,vel coram iudice recuſato, quid iuris erit?

℟. Tunc videtur recedere a recuſatione, & non poteſt amplius recuſare ex cauſis præteritis, niſi de nouo emergentibus, c.inſinuante de offic. iudic. delegati.

40 Delegatus poteſt recuſari?

℟. Poteſt,ſi ſit ſuſpectus.c.cauſamque,eod.tit.

41 Delegatus poteſt nè recuſari poſt litem conteſtatam,vel ante litis conteſtationem?

℟. Poteſt,poſt,& ante, adueniente cauſa de nouo ad notitiam recuſantis.c.inſinuante.eod.tit.

42 Si recuſetur delegatus,quid faciendum?

℟. Eligendi ſunt de iure arbitri,qui definiant recuſationem,& Iudex delegatus poteſt eos compellere,vt pronuncient ſententiam.c.ſuſpicionis.eod.tit. & Ab. ibi.nu.1.& 2.

43 Iudices arbitri quid debent facere?

℟. Dare terminum partibus ad probandas cauſas recuſationis,& ſi non probent,declarare delegatum liberum a recuſatione eſſe. Abb.in c.ſuſpicionis. eod. tit.num.1.

44 Si Iudex delegatus aſſignauit terminum, in quo Iudices arbitri debent finire cauſam recuſationis, ſi tempore elapſo cauſa non finiatur, quid agendum?

℟. Iudex delegatus reaſſumat ſuam iuriſdictionem abſq;alia ſententia,ſi terminus fuit datus competẽs. Abb.vbi ſup.nu.8.

45 Si arbitri diſcordent,quid agendum?

℟. Siue ſint iuris, ſiue de conſenſu partium, compelluntur eligere tertium,vt cauſa finiatur.Abb. in cap.ſuſpicionis.eod.tit.nu.4.

46 A ſententia arbitrorum poteſt nè appellari?

℟. Cum diſtinctione:ſi arbitri ſint compromiſſarij electi à partibus,ab eorum ſententia non datur appellatio,c.ab arbitris, de offic.iud.deleg.in 6.l.1.C.de arbitris,ſi ſint arbitri iuris,ab eorum ſententia datur appellatio ad Summum Pontificem.Abb.in c. ſuſpicionis de offic.iud.deleg.nu.7.

CAPVT XII.

De Officio legati.

1 QVis dicitur legatus Papæ?

℟. Aliquis Cardinalis, vel Epiſcopus, vel perſona magnæ auctoritatis, quę habet poteſtatem immediatam poſt Papam abſq; dependentia alicuius.

2 Legatus Papæ quam poteſtatem habet?

℟. Ordinariam, & maiorem, ſcilicet ſuæ legatiæ; & ſic ſupra ordinarios eſt in Prouincia ſibi commiſſa. Abb.in c.1.de offic.legat.nu.2. & 3.

3 Archiepiſcopus,ſi ſit legatus, quo iure poterit audire cauſas ſuorum ſuffraganeorum?

℟. Licèt Archiepiſcopus non poſſit audire cauſas ſuffraganeorum ſuorum,niſi per appellationem, tamẽ vt legatus poterit per ſimplicem querelam audire cauſas ſuorum ſuffraganeorum in prima inſtantia; quia non repugnat,vt in vna perſona ſint duæ iuriſdictiones.Abb.c.1.eod.tit.nu.6.

4 Quot ſunt legati,& in qua differentia?

℟. Duo. Primò,dicitur ille,qui naſcitur in dignitate, naſcitur in legatia, vt Archiepiſcopus Cantuarienſis eſt legatus ſimul cum dignitate Archiepiſcopali, & iſte dicitur legatus natus ex priuilegio Summi Pont. conceſſo Eccleſiæ Cantuarienſi,vt ſimul cum dignitate Archiepiſcopali ambulet legatia.Secundò, ſunt legati, qui creantur quotidie à Summo Pont. ad diuerſas perſonas,& diuerſa negotia.Abb.c.1.de offic. legati.nu.1.& c.excommunicantes.nn.2.& 3.

5 Si quis impetret reſcriptum in aliqua cauſa,& ante citationem legatus Papæ cognoſcat de tali cauſa, quid erit agendum?

℟. Reſcriptum nullum eſt,quia ante citationem cauſa fuit præuenta a legato. Abb. in c. ſtuduiſti. eodem titulo num.4.

6 Legatus de latere vbi habet poteſtatem?

℟. In omnibus Prouincijs ſuæ legationis;ita quòd exiſtens in vna prouincia alias gubernare poteſt, & finitur eius poteſtas, ſi exeat extra Prouincias, & manes poſitos in ſua legatione,& mandato.c.nouit. eodem titulo.

7 Statuta legatorum à latere quantum durant?

℟. Licèt legatus ſpiret morte, vel completo tempore eius ſtatuta ſunt perpetua, donec a ſuperiore, vel ſucceſſore moderentur, vel tollantur. c.nemini, de offic.legati.

8 A legato Papæ,ad quem poteſt appellari?

℟. Ad ſolum Papam; quia non habet alium ſuperiorem.Abb.in c.2.nu.3.de offic.legati.

9 Le-

9 Legatus de latere quæ beneficia conferre poteſt ?

℞. Quæ ad Apoſtolicam ſedem pertinent,& concurrit in prouiſione cum Epiſcopo illius Prouinciæ , in qua eſt legatus. Abb. in c. dilectus, de offic. legati. n. 2.

10 Quis dicitur legatus à latere?

℞. Solùm Cardinales,qui aſſiſtunt cum latere Papę , & à latere eius aſſumuntur , & habent maiorem iuriſdictionem,quam omnes alij legati. Abb. in c. 1. nu. 9. eodem tit.

11 Qui legatus poterit cognoſcere de exemptis ?

℞. Solùm legatus à latere propter ſupremam eius iuriſdictionem. Abb. vbi ſup. c. 1. nu. 9.

12 Legatus à latere poteſt abſoluere ex generali cõmiſſione excommunicatos per canonem, ſi quis ſuadente diabolo ?

℞. Poteſt, licèt hæc abſolutio reſeruata ſit Papæ. c. niſi ſpecialis, eod. tit.

13 Legatus de latere,quas res non poteſt facere?

℞. Primò,non poteſt Epiſcopos transferre. Secundò, non poteſt vnam cathedralem alteri ſubijcere. Tertiò,non poteſt concedere ius primatiæ. Quartò, non poteſt duos Epiſcopatus in vnum vnire. Quintò,non poteſt ex vno Epiſcopatu facere duos, quia hęc ſunt reſeruata Papæ , & quando facienda ſunt requiritur ſpecialis commiſſio,& non generalis. c. niſi ſpecialis, eod. titul.

14 Legatus poteſt diſponere Epiſcopum?

℞. Non,niſi ſolus Papa,licèt legatus poſſit cognoſcere de cauſis depoſitionis , & fulminare proceſſum. Abb. in c. 1. eod. tit. nu. 6.

15 Ad legatum poteſt appellari omiſſo medio?

℞. Poteſt,ſicut ad Papam. Abb. in c. 1. nu. 8. eod. tit.

16 Si in vna Prouincia ſit cauſa aliqua certæ dignitati commiſſa , & ſit ibi legatus à latere , poterit cognoſcere de tali cauſa ?

℞. Legatus à latere non ſe debet intromittere in tali cauſa,niſi vrgente aliqua neceſſitate. Abb. vbi ſupra numero 2.

17 Legatus à latere poteſt attentare aliquid contra canones,vel generalem conſuetudinem?

℞. Non, quia hoc eſt frangere ius, quod ipſe non poteſt facere;imò in omnibus negotijs ipſe debet ſeruare ius commune,quia commiſſio data eſt ad ædificationem,non ad ruinam,& deſtructionem. Abb. in c. niſi ſpecialis. de offic. legati. nu. 4.

18 Legatus à latere poteſt nè conferre beneficia iuris patronatus?

℞. Si ius patronatus ſit laicorum , non poteſt: ſi verò ſit Eccleſiaſticorum poteſt,quia plus iuris habet Prælatus in conceſſione , quàm patronus in præſentatione. c. dilectus. eod. tit.

19 Quare legatus à latere non poteſt conferre beneficia iuris patronatus laicorum , & poteſt conferre iuris patronatus Eccleſiaſticorum ?

℞. Quia Papa non habet tantam poteſtatem in bonis laicorum,quantam habet in bonis Eccleſiaſticorum,& ne laici terreantur ab inſtitutione bonorum operum,& ideo Papa non debet conferre ius patronatus laicorum,niſi faciendo de illo expreſſam mentionem,& inde ſequitur,quòd legatus à latere nõ poterit conferre beneficia iuris patronatus laicorum . Abb. in c. dilectus. nu. 4.

CAPVT XIII.

De Officio Iudicis Ordinarij.

1 IVriſdictio ordinaria à quo emanat , & quomodo acquiritur ?

℞. A lege,Principe,& conſuetudine legitimè pręſcripta. Abb. in c. duo ſimul. nu. 2. de offic. iud. ord.

2 Quis eſt iudex ordinarius ?

℞. Ille,qui habet iuriſdictionem à Iure,vt Epiſcopus. c. 1. eod. tit.

3 Quotuplex eſt officium iudicis ?

℞. Duplex. Primò,officium nobile, quando iudex ſine petitione alicuius ex ſua voluntate iubet , imperat, & ſupplet aliquid ; & dicitur nobile , quia nomo nobilis ex ſua mera voluntate facit beneficium alicui. Secundò eſt officium iudicis mercenarij, quando aliquis facit ad requiſitionem partis , & dicitur mercenarius , quia illud facit quaſi mercenarius iuſſus ab altero. inſtit. in rub. de off. iud. ibi gl. Azor. in ſum. tit. de off. iud. & c. 2. eod. & Abb. ibi. nu. 5.

4 Monaſteria,& eorum Abbates poſſunt habere iuriſdictionem ordinariam quaſi Epiſcopalem ?

℞. Poſſunt in ſuos ſubditos,quia de iure ſunt capaces iuriſdictionis. Abb. in c. dilectus, de offic. ord. nu. 1.

5 Qui dicuntur Prælati ?

℞. Non ſolùm ſuperiores,ſed inferiores habentes iuriſdictionem. Abb. in c. cum ab Eccleſiarum, de offic. iud. ord. nu. 1.

6 Si capitulum habet iuriſdictionem corrigendi ſuos canonicos,& negligens fuerit,quid debet facere ordinarius,& Epiſcopus ?

℞. Terminum capitulo ad correctionem præfigere , & ſi id non fecerit,ipſe debet facere correctionem. c. irrefragabili, de off. ord.

7 Correctio regularium,ad quem pertinet ?

℞. Ad eorum Prælatos;ſed ſi negligentes fuerint, ad ordinarium. c. quanto. de off. ord. & Trid. ſyn. ſeſſ. 25. de reg. c. 14.

8 Ordinarius quando poteſt ſe intromittere in cauſa delegati, & ſupplere eius vices?

℞. Quando ob negligentiam delegati aliqui perſeuerant in peccato , & tunc propter maiorem Dei gloriam , & proximi vtilitatem poterit ordinarius ſupplere vices, vel negligentiam delegati, licèt peccatum commiſſum fuerit delegato corrigendum. c. ſignificauit. eod. tit. & Abb. ibi. num. 2. DD. ibi. licèt hoc raro,vel nunquam contingat,cum ſemper legati ſint perſonæ magnæ authoritatis.

9 Patriarcha poteſt cognoſcere de cauſis ſubditorũ ſuorum Archiepiſcoporum,vel Epiſcoporum ?

℞. Non, niſi vigore alicuius priuilegij, vel per appellationem legitimam. Abb. c. duo ſimul. de offic. ord. numer. 1.

10 Ad quid imploratur in petitionibus officium iudicis liberale ?

℞. Ad conteſtationem litis , aliquando ad authorizandum aliquam ſcripturam ; aliquando vt ex eius officio aliquos ſuppleat defectus. capit. 2. de offic. iudic.

11 Ordinarius poteſt delegare abſolutionem ab excommunicatione?

℟. Poteſt,& etiam ipſam excommunicationem;quia hæc ſunt iuriſdictionis, cum, & iuriſdictio poſſit delegari cum cauſa.c.his quibus.de offic.ord.

12 Poteſt nè iudex prouidere de aduocato partibus?

℟. Siue ſit Iudex ordinarius,ſiue delegatus,debet parti pauperi prouideri de aduocato, ne defectu defenſionis iuſtitia pereat.c.1.de offic.iud.

13 Epiſcopus,& eius Vicarius poſſunt inuocare auxilium brachij ſæcularis,& quando?

℟. Poſſunt ſi vires Eccleſiaſticæ non ſufficiunt ad coercenda delicta,& adminiſtrandam iuſtitiam, & tūc Iudex ſæcularis tenetur præbere auxilium brachij ſæcularis;quia vna iuriſdictio adiuuatur ab altera,vt latè dixi lib.4. c.13. de Vicario Epiſcopi. c.1. eodem titulo.

14 Sæcularis Iudex poteſt petere auxilium à Iudice Eccleſiaſtico?

℟. Poteſt quando eſt neceſſarium ad iuſtitiam adminiſtrandam ad Dei ſeruitium in caſibus à iure permiſſis,in quibus incurritur irregularitas. Abb.c.1. de offic.iud. ord.nu.5.

15 Iudex iniuſtè iudicans committit nè peccatum?

℟. Si iudicet per errorem,non:ſi verò per malitiam, committit peccatum, & tenetur ad reſtitutionem damni.Abb.c.1.eod.tit.nu.9.

16 Sacerdos,qui ſcit aliquid in confeſſione, ductus in teſtem poteſt nè licitè iurare abſq; peccato ſe nihil ſcire?

℟. Poteſt,& ſic tenetur facere;& contrarium faciens debet puniri grauiter;quia illud, quod ſcit, eſt ſicut nihil ſciret,quia ſcit,vt Deus,& ſi aliter fieret homines arcerentur à confeſſione. Abb.in c.2.nu.7. de offic.iud.ord.

17 Epiſcopus tenetur ſeruare ſententias Vicariorū, & inferiorum?

℟. Si iuſtæ ſint,tenetur eas ſeruare, & non debet abſoluere excommunicatos ab eis ſine legitima ſatisfactione.cap.cum ab Eccleſiarum.de offic.iud. ord.

18 Ordinarius viſitans monaſteria monialium, quos poteſt ſecum ducere?

℟. Non debet ducere ſæculares,ſi neceſſarij non fuerint ad aliquam fabricam,ſed ſolùm tres canonicos, & aliquos viros religioſos.c. vt iuxta.eodem titul. & latè dixi lib.6.de clauſura monialium.

19 Quid debet facere ordinarius, vt officium ſuum rectè adimpleat?

℟. Debet laborare in componendo partes, vt non ſint lites.c.ex parte.de tranſactionibus.

20 Iudex in ſententiando quid debet obſeruare?

℟. Debet mitigare ſeueritatem, & ſe inclinare ad miſericordiam.c.ex parte de tranſactionibus.

21 Iudex quando non inuenit ius in aliquo negotio, quid debet ſententiare?

℟. Aequitatem,vt Chriſtum imitetur, qui ſemper eſt miſericors; & ſic iudex debet declinare in humaniorem partem conſiderando perſonam, terras,loca, & neceſſitates hominum.c.ex parte, de tranſactionib.

22 Si Iudex habeat reum, & in perſecutione cauſæ inueniat in eo aliquod delictum, de quo ipſe non eſt Iudex competens,quid tenetur facere?

℟. Poſtquam ipſe protulerit ſententiam in delicto, in quo eſt Iudex debet remittere reum cum proceſſu ad proprium Iudicem illius delicti; ratio eſt, ne delicta maneant impunita. tenet Abb.in c. de raptoribus, num. 10.

CAPVT XIV.

De Officio Iudicis.

1 QVod eſt officium Iudicis?

℟. Facere iuſtitiam, prouidere aduocatum parti,delegare abſolutionem.c.1.de offic.iud.

2 Officium iudicis perpetuatur nè in ſua perſona per litis conteſtationem?

℟. Non:ſed finitur ſuo tempore,& Iudex de nouo in trans accipit cauſam in eo ſtatu,in quo eſt, & eam finit,licèt in conſilijs, & audientijs Regis Hiſpaniarū Iudex, qui vidit litem, debet eam ſententiare, licèt translatus ſit ad aliud tribunal maioris honoris. Ab. c. iudicis officium.eod.tit.nu.8.

3 Conteſtatio litis poteſt fieri per iudicem?

℟. Poteſt quando imploratur officium nobile iudicis,tunc ſit litis conteſtatio c.iudicis officium.de offic.iud.

4 Iudex poteſt cognoſcere de ſuccedentibus poſt conteſtationem litis?

℟. Affirmatiuè; quia ad id extenditur officium nobile iudicis. Abb.c.iudicis officium.eod.tit.nu.4.

CAPVT XV.

De maioritate, & obedientia.

1 PApa, & Epiſcopi debent ſe ſubijcere Principibus ſæcularibus?

℟. Non; ſed eis præeſſe; quia ſacerdotium Eccleſiaſticum eſt ſacerdotium primum, & æternum datum à Chriſto Domino.c.ſolitæ,de maior.& obedientia.

2 Quo iure ſunt clerici exempti à Principibus ſæcularibus?

℟. Iure diuino.Abb.in c.ſolitæ. nu.4. eod.tit.de hoc dico latè lib.10.c.de immunitate Eccleſiaſtica.

3 Cui debetur obedientia in tota diœceſi?

℟. Epiſcopo,& qui facit contra eius decreta, debet excommunicari.c.2.c.omnes Principes.eod.tit.

4 Quando ſuperior imponit, & iubet ſub pœna obedientiæ,quam pœnam imponit?

℟. Pœnam infamiæ,& arbitrariam;quia, qui non obedit,infamis eſt.c.illud Dominus, de maioritate, & obedient.

5 Capitulum tenetur obedire Epiſcopo?

℟. Tenetur. Abb.in c.dilecti.de maior. & obed. n. 1.

6 Quando poteſt capitulum appellare à mandatis Epiſcopi?

℟. Quando Eccleſia,vel ipſi canonici præiudicantur. Abb.c.dilecti.eod.tit. nu.1.

7 Canonici regulares cui debent præſtare obedientiam?

℟. Suo priori,qui poteſt inobedientes excommunicare,

re, & de fratrum conſortio incorrigibiles expellere. c.cum in Eccleſijs eod. tit.

8 Abbates, & Sacerdotes poſſunt ne compelli venire ad ſynodum?

℞. Poſſunt per cenſuram Eccleſiaſticam. c. quod ſuper his eod. tit.

9 Moniales tenentur ne obedire Abbatiſſæ?

℞. Tenentur ſub pęnis in ſuis cōſtitutionibus poſitis; quia ipſa non poteſt illas excommunicare.

10 Inter Canonicos, & ordinatos, quis ordo ſeruatur?

℞. Ordo ſuæ ordinationis, & receptionis: ita vt, qui prius fuerit ordinatus in illo ordine, habet primum locum. c.1.de maiorit. & obed.

11 Si aliquis canonicus ſit receptus prius habēs Subdiaconatum, & alter ſit receptus poſterior habens ordinem ſacerdotalem, quis pręfertur in loco honore, & portione?

℞. Secundus, qui habet ordinem ſacerdotalem; quia honoratur ſacerdotium magis, quàm tempus receptionis; ſed talis Subdiaconus cum tempore labente ſuſceperit ordinē ſacerdotalem, recuperabit primum locum ſuæ receptionis; quia iam eſt æqualis cū alio in ordine ſacerdotali, & maior alio tēpore receptionis c.ſtatuimus. eod.tit.de maiorit. & obed.

12 Ordinatus per Papam eximitur ne à iuriſdictione ſui Epiſcopi?

℞. Non; ſed in omnibus ſubeſt ſuo Epiſcopo, ſicut cęteri Clerici; quia talis exemptio requirit particulare priuilegium. c.per tuas. eod. tit.

13 Ordinatus à Papa poteſt deponi ab Epiſcopo, ſi ſubſit legitima cauſa?

℞. Licet variæ ſint opiniones: verior eſt, quòd ſuperueniente delicto poſſit puniri, & deponi per Epiſcopum, & iudicem inferiorem, qui de tali delicto cognoſcit; ratio eſt, quia Papa non reſeruit ſibi depoſitionem illius per ordinationem, quam in illo fecit: & quia delictum ſuperueniens illum priuauit honore ſibi debito. Abb.c.per tuas.de maior.& obed.n.2.

14 Si Metropolitanus exigat iuramentum à ſuffraganeo vltra formam ſtatutam à Canone, ad quid tenetur ſuffraganeus?

℞. Vltra formam ad nihil tenetur.dilecti.de maiorit. & obed.

15 Si Epiſcopus delinquat extra ſuam diæceſim, à quo poteſt puniri?

℞. De iure in c. cum inferiorem de maiorit. & obedientia punitur per inferiorem Epiſcopum; ſed hodie per Concil. Trid.cauſæ Epiſcoporum coram Papa litigantur, & ab eo punitur; cui ſtandum eſt. Trid. ſyn.ſeſſ.24. c.5. de reformat.

16 Ex quibus cauſis poteſt negari obediētia pręlato?

℞. Ex quatuor, Primò, ſi ſit hęreticus. Secundò, ſi ſit ſimoniacus in ordine dando. Tertiò, ſi ſit ſchiſmaticus, vel ſequatur partes ſchiſmatici, vel neget obedientiam ſedi Apoſtolicæ. Quartò, in crimine notorio fornicationis. c.ſanè 24. q.2.c.quia diligentia, de electione. & Abb. in c. cum non liceat, de præſcriptionib. num.4.

CAPVT XVI.

De Tregua, & Pace.

1 Qvid eſt tregua?

℞. Tempus, quo datur in bello, vel lite, vt pax tractetur. c.1. de tregua, & pace?

2 Tregua, & pax debent ne obſeruari, & ſub qua pœna?

℞. Debent, & etiam pacta cuſtodiri ſub pœna excommunicationis. c.1.eodem tit.dicente pax ſeruetur, pacta cuſtodiantur.

3 Eſt ne tempus ſignatum ad treguam, & pacem?

℞. Licèt de iure antiquo tregua ſeruaretur in quarta feria, & ab Aduentu Domini vſq; ad octauam Paſchæ; hodie hoc non ſeruatur: ſed ad libitum partiu, & iudicis treguæ dantur ad pacem conſequendam. c.treguas, eod.tit.

4 Quæ perſonæ gaudent treguâ, & pace in bello?

℞. De iure Presbyteri, monachi, conuerſi, peregrini, mercatores, & agricolæ exiſtentes in agricultura, & habentes animalia, vt agricolentur. c.in nouamus. eod.tit.

5 Iudex Eccleſiaſticus inuitis partibus poteſt ne dare treguas?

℞. Non debet id facere, niſi ſuperueniet cauſa, vel ſperet ex tali tregua venire pacem, tunc poterit treguam dare, & ſuperſedere à lite per tempus limitatum. Abb. c. treguas. eod tit. num.licèt hoc faciant Principes, & Reges, non habent ſuperiorem, qui aliquando dant litteras ſuperſeſſorias in litibus per tēpus limitatum, ex aliqua legitima cauſa.

CAPVT XVII.

De Pactis.

1 Vnde dicitur pactum?

℞. A verbo paciſcor, id eſt promitto, vel ſpōdeo, vel conuenio tecum de hac re. Iſidor.lib.5. æthimologiar.verb.pactum.

2 Quid eſt pactum?

℞. Conſenſus duorum, vel plurium in idē placitū ad dandū aliquid alteri ab altero eorum.l.1.ff.de pactis.

3 Pactum poteſt eſſe in vna ſola perſona?

℞. Non; neceſſariò enim debent eſſe ad minus duo, vel plures, qui inter ſe aliquid promittant, & ad inuicem debet vnus dare alteri, & alter alteri. l.1. ff. de pactis.

4 Quot ſunt genera pactorum?

℞. Plura. Primò, eſt pactum conuentum. Secundò, pactum tacitum. Tertiò, pactum expreſſum. Quartò, pactum adiectionis. Quintò, pactum legis commiſſoriæ. Sextò, pactum perſonale. Septimò, pactum reale. Octauò, nudum. Nonò, veſtitum. Decimò, pactum per donationem. Vndecimò pactum turpe.

5 Quod

5 Quod eſt pactum conuentum?

℞. Quod fit expreſſis verbis, vt ſi verba ſint obligatoria, pactum eſt obligatorium; ſi liberatoria, pactum eſt liberatorium: vt cùm creditor dicit debitori, trado tibi inſtrumentum, quia ſoluiſti debitum. l. labeo. ff. de pactis.

6 Quod eſt pactum tacitum?

℞. Illud, quod verbis non eſt expreſſum, ſed ex lege aliqua conſtat; vt ſi conduxi Petrum, vt cuſtodiat meum agrum, ex lege debetur merces Petro, licèt verbis non ſit expreſſa; & quotidie hoc ſuccedit in ſutoribus; quibus ſine pacto laboris ſui traduntur veſtes, ſed ſutori debetur labor, ac ſi pactum factum fuiſſet.

7 Quod eſt pactum expreſſum?

℞. Illud, in quo verbis, vel ſcriptura exprimitur res; vt dabo tibi centum aureos, & tu dabis mihi centũ cados olei menſe Octobris venturi; & in hoc vtraque pars obligatur.

8 Quod eſt pactum adiectionis?

℞. Quando ſupra id, de quo paciſcimur, additur aliqua conditio: vt vendo tibi domum centum aureis, & ſi intra annum inuenero plus, vel reddidero tibi dictos centum aureos, repetam domum meã; quod ſolitum eſt nominari pactum de retrouendendo.

9 Quod eſt pactum legis commiſſoriæ?

℞. Illud, in quo apponitur aliqua alia conditio, quæ deducit rem in priſtinum ſtatum; vt vendo tibi domum centum aureis, & ſi intra menſem tibi reddidero, domus ſit quaſi non empta, & reuertatur ad me. l. commiſſoriæ. C. de pactis inter emptorem, & venditorem.

10 Quod eſt pactum perſonale?

℞. Illud, quod prodeſt ſoli certæ perſonæ, vt ſi dicam, centum debes mihi, non petam à te, ſed ab herede tuo, tale pactum ſolum prodeſt Petro, ſed non heredi ſuo.

11 Quod eſt pactum reale, vel in re?

℞. Illud, quod fit ſupra rem; vt dimitto tibi debitum taliter, quod nulla actio mihi reſtet contra heredes, neque contra te.

12 Quod eſt pactum nudum?

℞. Illud, quod deſtitutum eſt omni ſolemnitate Iuris, vbi non interuenit ſcriptura, neque chyrographum, ſed ſolum ipſum pactum, vt facio domum tuam, vt des mihi pecuniam, & mercedem, & ſi non paciſcar de quantitate, tale pactum dicitur nudum à ſolemnitatibus, & veſtitum à cauſa, nempe à labore faciendi domum, & etiam dicitur nudum, quia non habet nomen emptionis, neque venditionis, locationis, vel mutui.

13 Quod eſt pactum veſtitum?

℞. Illud, quod veſtitur aliquo ex his ſex modis. Primo re. Secundo verbis. Tertio litteris. Quarto conſenſu. Quinto cohærentia contractus. Sexto rei interuentu. Goffr. de verb. oblig.

14 Quod eſt pactum per donationem?

℞. Quando facio donationem alicui, & tunc paciſcor de non petendo rem, quã liberè donaui. Goffr. in ſum. verb. pactum.

15 Quod eſt pactum turpe, vel rei turpis?

℞. Quando paciſcor facere aliquam rem turpem, vt tradere mulierem meam, vel filiam certo homini ad rem turpem, & tale pactum non debet adimpleri, neque ex eo naſcitur aliqua obligatio, neque ex pacto rei impoſſibilis. Goffr. in ſum. verb. pactũ.

16 Ad quem pertinet, vt pactum ſeruetur?

℞. Ad Iudicem ordinarium illarum perſonarum, quæ fecerunt conuentionem, & pactum. c. qualiter, de pactis.

17 Iudex debet ne compellere partes ad compoſitionem?

℞. Non, etiam ſi ſit Papa; quia hoc eſt in libera poteſtate partium, quæ non eſt coarctanda. Abb. in c. cum pridem. n. 6. de pactis.

18 Si res ſit beneficialis, & in libera diſpoſitione Papæ, poſſunt compelli partes ad compoſitionem?

℞. Poſſunt, quia compoſitio non fit de re propria partium, ſed de re, quæ propriè pertinet ad Papę diſpoſitionem. Abb. in c. cum pridem n. 6. eod. tit.

19 Pactum in quo differt à tranſactione?

℞. In eo, quod tranſactio eſt de re litigioſa; pactum verò de re certa; vt, do, vt des; facio, vt facias; vel facio, vt des; vel do, vt facias. Bartol. l. 1. ff. de pactis.

20 Pactum inualidum quomodo validatur?

℞. Per conſenſum Superioris, & partium: nam ratihabitio retrotrahitur, & mandato comparatur. c. 2. de pactis.

21 Pactum nudum eſt ne ſeruandum?

℞. Affirmatiuè, quia dicit tex. pax ſeruetur, & pacta cuſtodiantur. c. 1. de pactis.

22 Pactum, vt quis renuntiet beneficio, pecunia, eſt ne validum?

℞. Non, cum ſit ſimonia. c. cum pridem. eod. tit.

23 Pactum in præiudicium alterius valet ne?

℞. Non; quia ad obligandum aliquem, requiritur proprius conſenſus. c. plerique, de pactis.

24 Pactum poſitum contra ius valet ne, vel pœna?

℞. Non, cum perſona priuata, quæ paciſcitur, non poſſit diſpenſare ius, neque derogare iuri. Abb. c. plerique, eod. tit. n. 2.

25 Si quis faciat pactum iuratum de non cedendo bonis, valet ne?

℞. Cum diſtinctione; ſi talis deueniat in tantam paupertatem, vt non poſſit ſoluere, & teneatur perpetuò eſſe in carcere, vel cedere bonis, non tenetur obſeruare pactum, quia non eſt dominus membrorum ſuorum, & ſic pactum reputatur de re impoſſibili. Abb. in c. pactiones, eod. tit. num. 3.

26 Pactum de re impoſſibili valet ne?

℞. Non, ſiue ſit impoſſibile de iure, vel de facto, ex reg. iur. nemo poteſt ad impoſſibile obligari.

27 Quotuplex eſt impoſſibilitas?

℞. Duplex; vna iuris, altera facti; iuris eſt, vt ſi laicus diceret, promitto tibi dare ordinem ſacrum; facti eſt, vt ſi quis diceret, promitto ambulare ducenta milliaria vno die, vel transferre montem in aliam partem. Ab. in c. pactiones. num. 1. eod. tit.

CAPVT XVIII.

De Tranſactionibus.

1 Qvare dicitur tranſactio.

℞. Quaſi extincta lite tranſeant in pacem, & ami-

& amicitiam, & dicitur quaſi amicabilis compoſitio. c. ſtatuimus. de tranſactionibus, cap. niſi eſſent, de præbend.

2 Quid eſt tranſactio?

℞. Quędam conuentio, vel compoſitio de re incerta, de lite non finita, per quam quis accepta aliqua rę cedat iuri ſuo. c. ſuper eo, de tranſactionib.

3 Quotuplex eſt tranſactio?

℞. Triplex. Prima generalis. Secunda ſpecialis. Tertia indefinita. Abb. c. 1. eod. tit. 6.

4 Quæ eſt tranſactio generalis?

℞. Quando quis accepto aliquo remittit, & dat omnia ſua iura alteri. l. age. C. de tranſactionibus.

5 Quæ eſt tranſactio ſpecialis?

℞. Quando quis accepto aliquo tranſigit, & donat aliquam ſpecialem rem, veluti agrum, vel domum, ſupra quam eſt lis, vel controuerſia; & hæc tranſactio non extẽditur vltra illam particularem, & certam rem. l. age. C. de tranſantionibus.

6 Quæ eſt indefinita?

℞. Æquipollet vniuerſali tranſactioni; quia ſine fine, & termino tranſigit. l. fin. de vino, tritico, & oleo legato.

7 Tranſactio, & amicabilis compoſitio, in quo differunt?

℞. In eo, quòd amicabilis compoſitio eſt pactio gratuita ſine aliquo intereſſe; trãſactio verò non eſt gratuita; ſed pro aliqua re accepta, vel accipienda: Abb. c. 2. de tranſactionib. num. 6.

8 Tranſactio poteſt ne fieri gratuita, ita quòd aliqua pars nihil accipiat?

℞. Non; quia talis contractus eſſet gratuita pactio, & non tranſactio. c. ſuper eo. eod. tit.

9 Tranſactio poteſt ne fieri de lite incepta, nec conteſtata?

℞. Poteſt, & tunc quis facit tranſactionem de iure ſuo, quod ſibi pertinere poterat. l. eleganter. §. ſi quis ff. de condindeb. l. 2. C. de tranſactionib. Abb. in c. cõtingit. eod. tit. num. 1.

10 Si pro re magna detur minima, erit ne verus contractus tranſactionis?

℞. Affirmatiuè; vt ſi peto mille, & dentur mihi decem, ſufficit aliquid recipere ad verum contractum tranſactionis. l. tranſactio. C. de tranſactionibus.

11 In tranſactione requiritur neceſſario, vt quod datur, detur de præſenti, vel recipiatur, vel ſufficit promittere aliquid de futuro?

℞. Vtroque modo eſt vera tranſactio. leg. 2. C. de tranſact.

12 Si quis non recipit poſtea, quod illi promiſſum eſt, poteſt ne reuerti ad primum ſuum Ius?

℞. Non; quia illud iam tranſegit, & dedit; & ſolùm habet actionem ad rem promiſſam, niſi fortè in ſcriptura trãſactionis ponatur clauſula, quòd re tali tẽpore non ſoluta lis reuertatur in ſuo ſtatu. Abb. vbi ſupr. num. vlt.

13 Si pars faciat tranſactionem iuſtitię, debet ne ceſſari à punitione illius delicti, ſuper quo facta fuit tranſactio?

℞. Non, ſed fiſcus debet ſequi negotium, ne delicta impunita maneant; licèt tunc mitius agatur. l. cum hi. ff. eodem titul.

14 Cum ſit tranſactio, inſtrumenta, vel iura habent aliquam vim?

℞. De natura tranſactionis eſt, vt omnia iura, & inſtrumenta contraria tranſactioni inualidentur: & ſolum inſtrumentum tranſactionis habet vim. cap. 1. eodem titul.

15 Exceptio tranſactionis eſt ne dilatoria, & quando poteſt opponi?

℞. Eſt peremptoria, & poteſt opponi in quocumque ſtatu litis, & ante litem. Abb. cap. 1. de tranſaction, numero 3.

16 Tranſactio quando eſt licita in ſpiritualibus?

℞. Quando datur ſpirituale pro ſpirituali; non verò quando datur ſpirituale pro temporali. Abb. in cap. ſtatuimus. de tranſactionibus. num. 5. c. conſtitutus, eodem titul.

17 Procurator poteſt ne tranſigere?

℞. Non, ſine ſpeciali mandato: & ſi tranſegerit, tranſactio non erit valida, niſi Dominus ratum habeat, quia poteſtas tranſigendi non includitur in generali mandato. c. contingit eod. tit.

18 Prælatus poteſt tranſigere ſine conſenſu capituli?

℞. Non, niſi habeat ſpeciale mãdatum capituli, quia bona prælati ſunt in magna vtilitate capituli, præcipuè ſi res ſit immobilis, vt res pretioſa. Abb. c. cõtingit num. 3. eodem titul.

19 Si Prælatus faciat tranſactionem, obligatur ne ſucceſſor ad eam obſeruandam?

℞. Si eam fecit ſine conſenſu ſuperioris, non obligatur; ſi verò cum conſenſu obligatur ſucceſſor, quia actus fuit realis, legitimus, & perfectus, c. veniens, de tranſaction.

20 In ſpiritualibus, & beneficialibus valet ne tranſactio?

℞. Non, ſine licentia Summi Pont. c. præterea, il 2. de tranſaction.

21 In criminalibus valet ne tranſactio, vbi imponẽda eſt pęna ſanguinis?

℞. Valet; quia licitum eſt cuique redimere ſuum ſanguinem. Abb. in c. 1. de colluſio. detegen. num. 7. cap. adulterij, 32. q. 7.

22 In crimine adulterij licet ne tranſigere?

℞. Non, propter famam, turpitudinem partis læſę, & magnitudinem delicti. c. at ſi Clerici. §. de adulterijs. de iud. & Abb. vbi ſup.

23 In crimine hæreſis poteſt ne fieri tranſactio?

℞. Non; quia agitur de honore Dei, cap. final. de tranſaction.

24 In decimis poteſt ne fieri tranſactio?

℞. Poteſt, & etiam in modo ſoluendi cum conſenſu Papæ, cap. ſtatuimus, de tranſactionibus. & Abb. ibi numero 7.

25 Si capitulum ſemel cõſenſit tranſactioni factę ab Eccleſia, licet ne ei poſtea diſentire?

℞. Non, c. contingit, eod. tit.

26 Super Eccleſiaſtico beneficio poteſt ne fieri tranſactio?

℞. Non, benè tamen poteſt fieri amicabilis compoſitio. c. ſuper eo, de tranſact.

CAPVT

CAPVT XIX.

De Poſtulando.

1 QVid eſt poſtulare?
℞. Facere officium aduocati, & pro alio poſtulare iuſtitiam, c.1. de poſtulando.

2 Quibus modis ſumitur hoc verbum, poſtulare?
℞. Duobus. Primò, quando quis à populo, vel à clero poſtulatur in Epiſcopum. Secundo, quando quis facit officiū aduocati, & poſtulat iuſtitiam pro alio. Gonr. in ſum. c.1. de poſtulando.

3 Qui Clerici prohibentur poſtulare?
℞. Conſtituti in ſacris, qui habent vnde ſuſtententur, & hoc propter decentiam. Abb. c.1. de poſtulando. num.1.

4 Quibus in caſibus Clerici poſſunt poſtulare corā iudice ſæculari?
℞. Primò, pro ſe, pro ſuis, pro patre, & matre, fratribus, & nepotibus. Secundò, pro ſua Eccleſia. Tertiò gratis pro miſerabilibus perſonis. cap.1. de poſtulando.

5 Aduocatus tenetur ne adiuuare, & defendere magis patriam, quam patrem ſuum?
℞. Non, imò tenetur defendere magis patrem, cum quo habet vinculum naturale, quam patriam ſuam, cum qua habet vinculum gratitudinis, & recognitionis. l. vt vim. ff. de iuſt. & iur. l.2. C. de aduocatis diuerſ. iud.

6 Si Clericus ſit aduocatus contra ſuam Eccleſiam, qua pœna punitur?
℞. Tanquam ingratus priuatur beneficijs. c. cum ſacerdotis, de poſtulando, & de hoc latè dixi lib.5. c. de Clerico aduocato.

CAPVT XX.

De Procuratoribus.

1 QVis dicitur Procurator?
℞. Ille, qui accepto alieno mandato plura negotia ſuſcipit facienda. l.3. ff. de negotijs geſtis. l.1. ff. de Procuratoribus.

2 Syndicus quis eſt?
℞. Ille, qui conſtituitur à Prælato, ab Eccleſia, à cōmunitatibus ad adminiſtranda, colligenda, & tuenda eorum bona in iudicio, & extra: & largo modo dicitur procurator. cap. vnico, de ſyndaco, & ibi Abbas.

3 Quis admittitur in iudicio ad procurandum?
℞. Solùm ille, qui habet ſpeciale, vel generale mandatum a Domino, ad litem, vel lites; nam ſi quis aliquid fecerit ſine mandato non tenet ratum, niſi à parte ratificetur. c.1. de procurator.

4 Quis poteſt compelli conſtituere procuratorem?
℞. In grandibus negotijs nullus poteſt compelli conſtituere procuratorem, ſi velit ipſe litigare pro ſua perſona. Abb. c. querelam. de procuratoribus nu.3.

5 Procurator poteſt petere expenſas a parte pro ſuo labore?
℞. Si habuit mandatum, poteſt, & etiam expenſas Notariorum pro ipſo factas, quas debet Iudex taxare, ne partes grauentur. c. cum pro cauſa, eod. tit.

6 Si mandatum datum procuratori amittatur, poterit probari per teſtes?
℞. Poteſt, & etiam per inſtrumenta, cum hoc ſit in fauorem partis, ne indefenſus quis pareat. Abb. c.1. de procuratorib. num.5.

7 Ad probandum reuocationem procuratoris quot teſtes requiruntur?
℞. Sufficit iuramentum reuocantis, & vnus teſtis, c. ex inſinuatione, de procuratoribus, & ibi gloſ.

8 Quis poteſt conſtituere Procuratorem?
℞. Vniuerſitas, Epiſcopus, capitulum, & quilibet particularis, ſiue homo, ſiue mulier, ſiue maior, ſiue minor cum authoritate tutoris, & iudicis; & tandem quilibet, qui eſt ſui iuris. cap. quia in cauſis, de procuratori. & Abb. ibi. num.1.

9 Ad conſtituendum procuratorem quid requiritur?
℞. Poteſtas conſtituendi, & plena libertas, præcipuè in cauſa matrimoniali. c. accedens. de procur.

10 Procurator poteſt ne reuocari viua voce?
℞. Poteſt, licèt ſit per ſcripturam conſtitutus. Abb. in c. ex inſinuatione eod. tit. num.1.

11 Reuocatio procuratoris cui debet notificari?
℞. Ipſi procuratori, Iudici, & parti contrariæ, vt fraudes tollantur. Abb. cap. in noſtra num.5. & 6. eodem tit.

12 Qui malitioſè in præiudicium aduerſarij reuocat mandatum, qua pœna punitur?
℞. Condemnatur in expenſis propter malitiam. C. auditis, de procuratoribus, & ibi gloſ.

13 Talis reuocatio ſi non notificetur iudici, neque parti contrariæ, valet ne?
℞. Acta facta cum tali procuratore valent, ac ſi non eſſent reuocata ad tollendas fraudes litigātium, qui ſæpè reuocarent occultè, vt ſententia contra eos lata nulla eſſet. cap. mandato. eod. tit. cap. ex parte, de reſcriptis.

14 Si Dominus, qui dedit mandatum moriatur, & hoc ignoret procurator, & pars contraria, & iudex faciant iudicium bona fide cum procuratore, tale iudicium valebit ne?
℞. Non; quia iam non agitur de damno talis mortui, ſed ſuorum hæredum, & ſic non obſtante bona fide debet peti mandatum ab hærede, de cuius damno agitur: & quia ſententia lata contra defunctum non valet. l. ſi procurator. ff. de procuratoribus. Abb. in c. mandato. eod. tit. n.6.

15 Quis debet notificare parti, & iudici reuocationē procuratoris.
℞. Ipſa pars reuocans, & non alius; quia alijs non tenetur iudex dare fidem de volūtate reuocantis Abb. in c. mandato. eod. tit. num. vlt.

16 Cum eſt in cauſa concluſum, poteſt ne reuocari mandatum?
℞. Talis reuocatio nihil operatur, cum in dicta cauſa omnia ſint facta. c. auditis. eod. tit.

17 Procurator lite conteſtata poterit ne reuocari?
℞. Non ſine legitima cauſa contradicente aduerſario, quia talis reuocatio videtur malitioſa, & pars re-

uocans

uocans tenetur ſtatim conſtituere alium procuratorem, cum quo fiant acta legitima, ne lis differatur. Abb.c.auditis.eod.tit.num.8.

18 Infamis poteſt eſſe procurator?

℞. Non, ſiue ſit infamia iuris, ſiue facti; quia eſt officium honorificum, & publicum, & magnæ confidentiæ. Abb.in c.Imperatorem. de iuramento calũniæ. num.9.

19 Si quis ſit in carceribus, & conſtituat procuratorem, vel alicui promittat, præſumitur ne id facere metu carceris?

℞. Affirmatiuè, præcipuè in carceratis, qui ſæpè metu carceris conſentiunt ſententiæ; & ſi occultè appellat, talis appellatio erit valida, Abb.cap.accedens. num.1. de procuratorib.

20 Clericus quando poteſt eſſe procurator?

℞. In cauſa ſuæ Eccleſię, pro ſe, & pro ſuis coniunctis, pro pauperibus in iudicio Eccleſiaſtico. Abb. cap.in noſtra. num.1. de procuratorib.

21 Filius familias poteſt eſſe procurator?

℞. Affirmatiuè. c.non iniuſtè, de procuratoribus.

22 Excommunicatus poteſt eſſe procurator?

℞. Non. c.fin.eod. tit.

23 Si quis excommunicatus eligatur in procuratorẽ, & poſtea abſoluatur, valebit ne electio?

℞. Non, quia electio fuit facta in perſona incapaci.

24 Coniuncta perſona poteſt ſupplere vices procuratoris?

℞. Non, in his rebus, quæ requirunt ſpeciale mandatum. Abb. in c.ex parte, il 3. de reſcript.num.14.

25 Excommunicatus poteſt eligere procuratorem, & alios contractus facere, vt emere, & vendere?

℞. Poteſt, quia ſunt in ſui defenſionem, & hoc non eſt illi prohibitum à iure. Abb.c. veritatis. num.35. de dolo, & contumacia.

26 Si aliqui ex vniuerſitate ſint excommunicati, poteſt talis vniuerſitas eligere procuratorem?

℞. Si maior pars ſit excommunicata, non poteſt; ſecus ſi minor, quia vniuerſitas conſtituitur ex maiori parte, & maior pars vitiat minorem, & in hoc caſu ſolum poſſunt eligere procuratorem ad ſui defenſionem, non tamen ad negotia vniuerſitatis. Abb. cap. final. eod. tit.

27 Si quis citatus fuerit perſonaliter ad totã cauſam, & vſque ad definitiuam incluſiuè, & non conſtituat, vel iam conſtitutum reuocet, poterit ne procedi in dicta cauſa?

℞. Poterit ſine noua citatione in dicta cauſa; & ſi reuocet procuratorem, habetur quaſi non conſtituiſſet procuratorem, & damnum ſibi imputetur. c.auditis de procuratorib.

28 Si quis ratificat facta per procuratorem falſum, vel reuocatum tenent ne?

℞. Tenent, ſicut ſi facta fuiſſent per verum procuratorem; ratio eſt, quia ratihabitio & mandatum non eſt dubium comparari, tenet Abb.in c.quia nonnulli, §.ſunt alij de reſcriptis, num.4.

29 Sententia lata cũ procuratore reuocato valet ne?

℞. Si notificata fuit procuratori talis reuocatio, non valet. c.ex inſinuatione. eod.tit.

31 Facta a procuratore reuocato valent ne?

℞. Non. Abbas capit. in noſtra. de procuratoribus. numero 2.

31 In criminalibus admittitur ne procurator?

℞. Si agatur de crimine ciuiliter, admittitur; ſi agatur criminaliter, non eſt neceſſarius. Abb. in c.tuæ. numero 3. eod. tit.

32 Si Procurator ſine mandato procurauit cauſam, poterit petere laborem ſuum?

℞. Non, quia fecit negotium ſine mandato alterius. c.cum eod.tit.

33 Rector Eccleſiæ, ſi non habet mandatum, & facit expenſas pro Eccleſia, poterit ne eas petere?

℞. Poterit; quia ex eo, quòd ſit Rector ex natura intrinſeca, tenetur Eccleſiam beneficare, & prouidere eius neceſſitatibus. c.cum pro cauſa eod.tit.

34 Si in aliqua communitate ſit maior pars excommunicata, & ignoretur ab alijs, erit ne validum geſtum à minori parte?

℞. Affirmatiuè, ratio eſt, quia in his caſibus iuſta ignorantia, communis error ius facit, Abb.c.fin.nu. 3.de procuratoribus, l.Barbarius Philippus, ff.de offic. Prætoris.

35 Procurator habens generale mandatum, poteſt agere ea, quæ requirunt ſpeciale?

℞. Non; quia ſpecialitas non comprehenditur in generalitate; & ſic qui habet generale mandatum ad omnia recuperanda, non poterit recuperare certum debitum, ſi debitor petat ad ſui cautelam ſpeciale mandatum, Abb.in c.petitio veſtra, nu. 1. eod.tit.

36 Iudex debet dare procuratori tempus ad conſulẽdum Dominus litis?

℞. Debet, ſi malitioſè illud non petat; alias legitima erit appellatio talis procuratoris. c.dilectus filius de procurat.

37 Maritus ad agendum pro vxore debet ne habere eius mandatum?

℞. Non eſt neceſſarium, cum ſit caput vxoris, & ambo pro vna perſona reputentur. Abb. in c. conſtitutis. num.1. eod.tit.

38 Si plures procuratores dentur in ſolidum, quis eſt admittendus?

℞. Qui prius occupauit negotium; & ſi ille moriatur, alius poteſt ſupplere eius locum abſque nouo mandato. c.non iniuſtè de procuratorib.

39 Procurator tenetur neceſſario appellare à ſentẽtia lata contra ſuam partem?

℞. Tenetur, alias ſoluet damnum; ſed non tenetur proſequi appellationem, ſine nouo mandato. c.non iniuſte, eodem tit.

40 Quãdo poteſt opponi exceptio reuocationis procuratoris?

℞. In quocumque ſtatu litis. Abb. c. in noſtra. eod tit.numero 4

41 Si procurator doloſè facit officium ſuum, vel negligenter, qua pœna punitur?

℞. Debet reſtituere de ſuo damnum, & intereſſe, & Dominus poteſt contra eum petere, præcipuè ſi probetur dolus.Abb.c.primo, vt lite nõ conteſtata, n.16.

42 Si concurrant in vna lite procurator, & aliquis Canonicus penſionarius illius Eccleſiæ, quis debet admitti ad procurandum?

℞. Canonicus, quia eſt pars principalis in cauſa ſuę Eccleſiæ, & membrum principalius procuratore. Abb. in c.ex litteris de probationibus.num.3.

43 Quis dicitur contumax?

℞. Citatus, qui non ponit procuratorem, vel non mittit legitimum mandatum, vel qui comparet, & recedit ſine licentia iudicis. Abb.in c.conſtitutis, de procuratoribus. num.2.

CAPVT

CAPVT XXI.

De Syndico.

1 QVid eſt ſyndicus?
℞. Procurator Vniuerſitatis, vel Collegij ad iudicia conſtitutus, vt defendat Collegium, vel Vniuerſitatem. c. 1. de Syndico, & ibi Abb. n. 2.

2 Quis debet habere Syndicum?
℞. Omnes Vniuerſitates, Collegia, Cathedrales Eccleſiæ, & monaſteria monialium, vel virorum. Abb. c. 1. eodem tit. num. 7.

3 Quare debent habere ſyndicum iſti?
℞. Quia cum pluribus litigari non poſſit, ideò conſtituitur perſona, cum qua ſtant, & quæ defendat cauſam pro omnibus. Abb. c. eod. tit. in princ.

4 Confeſſio ſyndici præiudicat ne Eccleſijs?
℞. Præiudicat, quia eas repreſentat. c. 2. de capellis monachorum, ibi gloſ. fin. de confeſſis.

5 In perſona ſyndici poteſt dari libellus, & proferri ſententia?
℞. Affirmatiuè; dummodo dicatur Titius, vt ſyndicus talis Eccleſiæ, quia ipſe eam repreſentat. cap. 2. de capellis monachorum. & ibi gloſ.

CAPVT XXII.

De ijs, quæ vi, metuſue cauſa fiunt.

1 QVid eſt metus?
℞. Eſt mentis trepidatio, proueniens ex præſenti, vel futuro periculo. l. 1. C. eod.

2 Vnde dicitur metus, & quare ſic appellatur?
℞. Quia mentem tenet, vel impedit, ne liberè operetur. gloſ. in c. ad audientiam. eod. tit. litt. B.

3 Quotuplex eſt metus?
℞. Duplex. Primò, metus probabilis, qui cadit in conſtantem virum, & iſte excuſat. Secundò, metus non probabilis, ſeu reuerentialis, & iſte cadit in formidoloſum, & ideò non excuſat a iuramento, neq; à promiſſione Deo, vel hominibus facta. in c. cum dilectus. eod. tit.

4 Quotuplex eſt metus reuerentialis?
℞. Duplex, ſcilicet metus reuerentialis veſtitus, & metus reuerentialis nudus, Bart. in l. ſi ob turpem. ff. de conditione ob turpem cauſam.

5 Quis dicitur metus reuerentialis veſtitus?
℞. Dicitur metus reuerentialis veſtitus ille metus, qui veſtitur minis atrocibus, vel verberibus, carcere, vel probabili amiſſione bonorum. tenet Abb. Pan. in c. Abbas, iſto tit. & c. cum virum, de regul. num. 8. Bar. in l. metum, C. quæ vi, metuſue cauſa.

6 Quis dicitur metus reuerentialis nudus?
℞. Quando aliqua perſona ſolùm timet propter magnam reuerentiam, & verecundiam, quam habet in præſentia ſui patris, Principis, vel maioris; non verò propter aliquam iacturam, vel damnum, quia de hoc nulla ſuſpitio eſſe poteſt; aliquando propter rectitudinem, & iuſtitiam ſuperioris; aliquando propter parcitatem perſonæ inferioris timentis, quæ omnia ſunt conſideranda a iudice. tenet Barth. in l. ſi ob turpem. ff. de conditione ob iuſtam cauſam. Bald. in l. 2. C. de ijs quæ vi, metuſue cauſa fiunt.

7 Metus reuerentialis nudus, qui oritur ex Imperio, ex potentia, vel precibus ſuperioris, quas qualitates debet habere, vt ſit metus reuerentialis veſtitus, & excuſet à promiſſione, vel a voto?
℞. Duas. Primò quòd interueniant minæ, verbis, ſcripto, vel nutio, & quòd ex iſtis minis iuſtè timeatur, quòd, ſi non acquieſcat voluntati minantis, eueniet illi aliquod magnum damnum, & iactura, vel in bonis, vel in honore, vel in corpore. Secundò, requiritur, quòd talis ſuperior minans ſoleat ſæuire in ipſum formidoloſum, vel in alios ſui ſimiles, & ſit aſſuefactus facere illis damnum in honore, in bonis, vel in corpore, & hoc ſufficit, vt ſit metus veſtitus. tenet Bart. in l. metum. C. quæ vi met. cauſ. quem citat Abb. in c. cum dilectus eod. tit. nu. 8.

8 Quæ differentia eſt inter metú probabilem cadentem in conſtantem virum, & metum nudum non probabilem cadentem in formidoloſum?
℞. Ex parte metus magna differentia eſt; nam ad metum nudum, & non probabilem nullæ ſunt cauſæ, ex quibus quis debeat per metum emittere votum religionis; in metu verò veſtito ſunt plurimæ cauſæ, & timores, qui poſſunt hominem inducere ad faciendũ quid contra ſuam voluntatem; ex parte effectus magna eſt differentia: nam omnes renuntiationes, vota, & promiſſiones metu probabili factæ, etiam iuratæ non tenent, quia ſunt factæ abſq; libertate: factæ verò metu improbabili cadente in formidoloſũ, tenent. c. cum dilectus. eod. tit.

9 Quid eſt conſiderandum, vt cognoſcamus, quando eſt metus probabilis cadens in conſtantem virum, vel quando eſt metus cadens in formidoloſum?
℞. Primò, perſona, quæ habet metum: nam fœmina non eſt ita fortis, vt vir, puer non ita fortis, vt homo. Secundò, periculum rei, cum qua minatur, ſi eſt præſens, vel futurum, corporale, vel ſpirituale, rei familiaris, vel honoris, vt ſi eſt mors præſens, vel futura. Tertiò, conſideratur perſona, quæ minatur, vt ſi eſt Princeps, Epiſcopus, Iudex, pater, mater, latro, vel aſſaſſinus, ſi eſt perſona æqualis vel ſuperior. Quartò, locus: vt ſi eſt in agro, in cubiculo clauſo, vel aperto, ſine teſtibus, vbi non poteſt haberi auxilium: perſona, quæ habet metum, & conſideratis omnibus circumſtantijs, Iudex debet arbitrari: nã certa regula dari non poteſt, cum tot ſint diuerſi caſus. DD. in c. cum dilectus. eod. tit.

10 Si quis metu religionem profiteatur, vel contrahat matrimonium, tenetur ne adimplere talem promiſſionem?
℞. Si ſit metus cadens in conſtantem virum, & poſtea nunquam libere conſentiat, non tenetur adimplere promiſſionem religionis. c. 1. eod. tit. ſed Nauar. conſ. 5. de ijs, quæ vi, metuſue cauſa fiunt, tenet, quòd ſufficit metus reuerentialis veſtitus, licèt eſſet minor iuſto timore ad annullandam profeſſionẽ. iuxta gloſ. ſingul. in c. præſens. 20. q. 3. verſ. patrem, in fin.

in fin.idem tenet in manual.c 22.nu.51.ſed hoc non poteſt dici de matrimonio carnali, cum ſit ſacramẽtum, & ad illud annullandum requiritur metus cadens in conſtantem virum, vt d.Gl.ſingulariter dicit, & docet.

11 Qui timore ſæcularium renuntiat electionem de ſe factam, tenetur ne adimplere?

℟. Si timor fuit cadens in conſtantem virum, poteſt petere confirmationem, & cum hac regula debent definiri omnes caſus pertinentes ad metum.c.ad aures. eod. tit.

CAPVT XXIII.

De in integrum reſtitutione.

1 RESTITUTIO quibus modis ſumitur?

℟. Duobus. Primo, pro reſtitutione rei ablatæ contra voluntatem Domini, & de hac ſignificatione dictum fuit in tract.de reſtit.in foro conſcientiæ. Secundo, pro reſtitutione ſtatus litis in foro contentioſo facienda, & pro hac ſignificatione ſumitur in hoc titulo.

2 Si ſententia ſit lata vigore alicuius falſi inſtrumẽti, vel ſcripturæ, intra quod tempus poteſt peti talis nullitas?

℟. Poſt quadriennium elapſum poterit retractari, quia quod à principio nullum fuit, tractu temporis non firmatur. Abb.cap.cum ex litteris, de in integr. reſtitutione, num. 11.

3 Quid eſt reſtitutio in integrum?

℟. Reducere cauſam in eum ſtatum, in quo erat ante læſionem. c. auditis. de in integrum reſtitutione, & l. 1. ff. eod. tit.

4 Si Eccleſia fuit enormiter læſa in emptione, vel venditione; debet ne reſtitui?

℟. Debet, & competit ei reſtitutio in intergrum, dũmodo emptor non defraudetur de ſuo pretio, & de melioratione facta in tali re.

5 Quid requiritur, vt Eccleſia reſtituatur?

℟. Primò, vt ſit læſa occaſione illius contractus, & non aliunde. Secundò, quod Eccleſia per teſtes probet læſionem eſſe enormem. Abb.c.1.eod.tit.num.5.

6 Reſtitutio intra quod tempus eſt petenda à maiori, vel a minori?

℟. Intra quadriennium, quo elapſo, plus non datur, niſi probetur legitimum impedimentum, quare non potuit eam petere. Abb.in c.cum ex litteris num.12. & 20.eodem tit.

7 A quo tempore incipit tempus quadriennij?

℟. A die elapſi termini, quia tunc cæpit lædi Eccleſia. Abb.in c.coram. num.7.eod.tit.

8 Quibus in caſibus non currit quadriennium?

℟. Tribus. Primò, quando ſtat per iudicem, quo minus actus expediatur. Secundò, quando ſtat per aduerſarium. Tertiò, quando quis probat legitimum impedimentum; ſcilicet ſcientiæ, abſentiæ, infirmitatis, paupertatis, belli, periculi itineris, impetus fluminis, diſtantiæ loci; quia tempus quadriennij currit negligenti, non autẽ non volenti agere. Abb. in c.tum ex litteris. num. 13. eod.tit.

9 Quibus competit reſtitutio in integrum?

℟. Eccleſijs, & minoribus, l. poſtulata. C. eodem tit. & ibi gloſ.

10 Reſtitutio in integrum conuenit ne maioribus?

℟. Conuenit aliquando ex legitima cauſa. Abb. in c. ex litteris eod.tit.num.5. & gl.in l.poſtulata. C.eod.

11 Ciuitatibus, & Reip. competit ne reſtitutio in integrum?

℟. Competit, & etiam cuilibet communitati, quia præſumitur, quòd communitas non habeat tantam diligentiam in ſeruandis bonis ſuis, ſicut aliquis particularis, cum ſint nullius bona communitatis, & ferè ſemper dilapidentur ab adminiſtratoribus, tanquam ſi eſſent bona aliena. Abb. in cap.1. num. 14. eodem tit.

12 Si minor fuit læſus in minori ætate, & quando petit reſtitutionem, eſt in maiori, debet ne audiri?

℟. Debet ei concedi; quia læſio facta fuit ei in minori ætate. Abb.in c.conſtitutus. eod.tit.nu.5.& 8.

13 Minor quando reſtituitur?

℟. Quando probauerit ſe manifeſtè eſſe læſum, & quando petat reſtitutionem intra quadriennium. c. conſtitutus, de in integr.reſt.

14 In quibus cõtractibus datur reſtitutio in integr.?

℟. In emptione, venditione, locatione, & alijs. cap. 1. eod. tit.

15 Libellus ad petendam reſtitutionem, quid debet continere?

℟. Debet ſpecificè, & non in genere narrare enormem læſionem, & qualitates perſonæ petentis reſtitutionem. Abb. in cap.tum ex litteris, eodem titul. numero 1.

16 Proteſtatio facta quid prodeſt?

℟. Multum ad concedendum reſtitutionem in integrum.c.tum ex litteris, de in integrum reſt.

17 Quot conſiderantur ad cognoſcendam læſionem magnam, & paruam?

℟. Duo. Primò, quantitas rei; ſcilicet, ſi contractus continebat mille florenos, læſio decem florenorum erit parua; & ſi continebat quadraginta florenos, læſio decem florenorum erit magna. Secundò, conſideratur quantitas, & qualitas perſonæ, ſi Eccleſia ſit diues, læſio viginti florenorum, erit parua; ſi Eccleſia ſit pauper, erit magna. Abb. in cap.1.eod. tit. num.8.

18 Si procuratoris negligentia iura Eccleſię non ſint in litem producta, competit ne Eccleſię reſtitutio in integrum?

℟. Competit. c.2. eod.tit.

19 Negligentia procuratoris dedit ne Eccleſiæ?

℟. Non, neq; communitati, ſed homini particulari, qui potuit alium meliorem eligere; quia Eccleſia, & communitas poſſunt petere reſtitutionem aduerſus negligentiam procuratoris. Abb.in c.2.eod.tit.num. 7. c.cum veniſſent. eod.tit.

20 Si aliqua electio fuerit facta pendente lite reſtitutionis, debet ne confirmari?

℟. Neque debet confirmari, neque infirmari, ratio eſt, quia de natura reſtitutionis in integrum, eſt, vt omnia reuertantur in ſuum priſtinum ſtatum, & ſic ſuperfluum eſſet confirmare, quod poſt paucum tẽpus debet infirmari. c.cum veniſſent de in integrum reſtit.& Abb. ibi num.9

21 Eccleſia læſa ex malitia, vel negligentia procuratoris,

ratoris, contra quem habet actionem?

℞. Contra procuratorem, & contra partem, quæ fecit læſionem. Abb.c.2.eod.tit.num.19.

22 Reſtitutio in integrum à quo debet peti?

℞. A perſona, vel Communitate, vel Collegio, vel Eccleſia læſa, & dum non petitur, emptor facit legitimos fructus ſuos. Abb. c.1. de in integrum reſtitutione. num. 15.

23 Si quis dedit res Eccleſiæ alteri, contra quem poteſt procedere Eccleſia?

℞. Contra vnum, vel alterum, quia hoc relinquitur in libera electione Eccleſiæ, vt petat contra perſonã, quam iudicauerit magis aptam ad reſtitutionem. Abb.c.cum veniſſent. nu.20. eod.tit.

24 Ad concedendam reſtitutionem requiritur ſemiplena, vel plena probatio?

℞. Plena probatio, cum ſit res tanti momẽti. c.ex litteris, eod.tit.& Abb.c.tum ex litteris.eod.tit. nu.16.

25 Si aliqua Eccleſia non probauit tempore litis, vel non fecit probationem neceſſariam, ex hac cauſa competit ne ei reſtitutio, vel debet denegari?

℞. Competit, etiam elapſo vltimo, & peremptorio termino probationis, non ſolum contra particularẽ, ſed etiam contra aliam Eccleſiam; quia reſtitutio eſt quoddam priuilegium, quod conceditur Eccleſię, ſicut minori, & datur etiam poſtquam concluſum eſt in cauſa, & non ſolum non perditur propter negligentiam probationum, ſed expreſsè datur ad ſupplendam negligentiam, & alios defectus procuratorum, & æconomorum. cap. cum veniſſent. eod. tit. & ibi Abbas.

26 Poteſt quis petere reſtitutionem aduerſus ſententiam Summi Pont.?

℞. Licet a ſententia Papæ non ſit appellandum, poteſt tamen ab ea ſupplicare ad ipſum Papam meliùs informatum, & petere reſtitutionem in integrum. Abb.in c.tum ex litteris. eod.tit.num.2.

27 Petitio reſtitutionis impedit ne exequutionẽ ſententiæ?

℞. Affirmatiuè; niſi ſit præſumptio, quòd malitioſè petitur; tunc enim præſtita cautione mandatur exequutioni ſententia. c.ſuſcitata. eod. tit.

28 Reſtitutio poteſt peti a procuratore ſine ſpeciali mandato?

℞. Poteſt, niſi in duobus caſibus. Primò, cum petitur aduerſus aliquod inſtrumentum, vel ſcripturam. Secundò, aduerſus ſententiam, quæ tranſit in rem iudicatam tempore decem dierum ſine auxilio appellationis; in his duobus caſibus procurator debet petere ſpeciale mandatũ; quia reputantur à doctoribus tanquam nouæ lites. DD.& Abb.in c.ſuſcitata.num. 5.eod.tit.de in integrum reſtit.

29 Abſens intra quod tempus debet audiri, vt reſtituatur?

℞. Intra annum, & purgatis expenſis reſtituitur in primum ſtatum. Abb.cap.conſultationibus de offic. iud.delegati.num.6.

30 Spoliatus quid debet probare, vt reſtituatur?

℞. Poſſeſſionem, & ſpolium. c.conſultationibus. de offic. iud. deleg.

31 A quo Iudice eſt petenda reſtitutio?

℞. A ſuperiori, & non inferiori, vel ab eo iudice, qui dedit ſententiam. Abb. in cap. tum ex litteris. de in integrum reſtitutione, num. 3. & cap.ſuſcitata, eodem titulo.

32 In cauſa reſtitutionis poſſunt ſumi arbitri?

℞. Directè non, quia eſt beneficium procedens ab officio liberali iudicis, neque in cauſa matrimonij, cuius iuriſdictio eſt ſolius Epiſcopi. Abb.in c.cauſa, de in integr.reſtit.num.4.

33 Quæ dicitur noua cauſa ad hoc vt detur Eccleſijs reſtitutio per eundem iudicem denegata?

℞. Illa cauſa, quæ priùs non fuit allegata; puta Eccleſia petit reſtitutionem ex eo, quòd non preſentauit ſua priuilegia, & denegata fuit; quia non benè probauit, iterum de nouo petit reſtitutionem; quia negligentia procuratoris non probauit ſuam intentionem, vel quia habet nouos teſtes, tũc ex iſta noua cauſa per eundẽ iudicem conceditur reſtitutio prius negata, Abb.in cap. fin.de in integrum reſt. num. 1.

34 Reſtitutio in integrum coram quo Iudice debet peti?

℞. Coram Iudice rei; quia actor tenetur *ſequi forum* rei. Abbas in capit, conſtitutus eodem *titulo* numero 1.

35 Cauſa reſtitutionis in integrum, poteſt ne delegari?

℞. Poteſt de iure Canonico, & ciuili. Abb.in c.cauſa. eod. tit. num.2.

36 Si reſtitutio negetur Eccleſiæ, poteſt ei iterum concedi?

℞. Non, niſi ex cauſa noua; ſed datur *appellatio* à tali denegatione. c. fin.eod.tit.

CAPVT XXIV.

De Arbitris.

1 QVid eſt laudum in arbitris?

℞. Sententiam arbitri laudare, & ſententiam arbitralem ferre. l.ſi cum dies. §. ſi arbiter. ff. de arbitr.

2 Quare dicitur, laudum, vel laudare ſententiam arbitri?

℞. Exiſtimo, quia laudabile eſt à litibus diſcedere, & lites dirimere arbitrio, vel amicabili compoſitione, & ſic ab effectu ſuſcipit nomen laudum.

3 Quid eſt emologare, vel emologiare?

℞. Confirmare, vel reprobare ſententiam *arbitri*. Goffred.de arbitris. §. 3.

4 Quibus modis emologatur ſententia arbitri?

℞. Duobus. Primò, verbo, vel ſcripto. Secundò, tacendo per ſpatium decem dierum. Goffr.de arbitris. §. 3.

5 Quid eſt arbitrium?

℞. Eſt poteſtas iudicandi aliena voluntate tradita, & recepta ad pronuntiandum in lite, prout arbitrio ſuo viſum fuerit, aliquando appoſita certa pœna, & terminis. Hoſtienſ.in ſum.de arbitris.num. 1. l. ſi quis arbitratu. ff.de verb. oblig.

6 Quot ſunt genera arbitrorum?

℞. Tria. Primò, arbiter electus a partibus. Secundò, arbiter iuris. Tertiò arbiter, ſeù amicabilis compoſitor. Doctores in cap. Quintauallis, de iureiurando.

7 Quis eſt Iudex arbiter?

℞. Iudex electus a partibus, qui debet iudicare ſer-

uato

uato iuris ordine: & dicitur compromiſſarius; licèt non habeat iuriſdictionem ordinariam, nec delegatam, ab eius ſententia non appellatur. l.1. ff. de arbitris.

8 Quis eſt Iudex arbitator?

℟. Ille, qui eligitur à partibus tali forma, vt poſſit cognoſcere, & iudicare, & amicabiliter componere, tollendo vni, & dando alteri, magis de æquitate quàm de rigore iuris. l.2. C. quando prouocare non eſt neceſſe.

9 Quis eſt arbiter iuris?

℟. Quidam Iudex tertius, qui in aliquibus caſibus datur à Iure: vt quando recuſatur ordinarius, debet à partibus aliquis Iudex nominari, qui de recuſatione cognoſcat, qui vocatur iuris arbiter, ideſt datus à iure. c. cum ſpeciali, de appell.

10 Compromiſſum valet ne in numero pari?

℟. Valet. Abb. in cap. 1. de arbitris. num. 1. citans alia capita.

11 Arbitri in quo numero debent eligi?

℟. In diſpari, & tunc ſtatur ſententiæ maioris partis. c. 1. de arbit. num. 1.

12 Si ſint tres iudices arbitri, & duo proferant ſentẽtiam tertio abſente, valebit ne talis ſententia?

℟. Non, quia poſſet ille tertius ducere alios duos in contrariam opinionem, & quia non ſeruatur forma compromiſſi. Abb. c. 1. de arbit. num. 3.

13 In mulierem poteſt compromittere Clericus?

℟. Cum diſtinctione; de rebus patrimonialibus poterit, quia tunc non ſubijcit ſe laico in ſua perſona; de rebus verò Eccleſiæ ſpiritualibus, & criminalibus non poteſt ſine licentia ſui Epiſcopi. Abb. in c. dilecti filij. num. 8. de arbitr.

14 Mulier poteſt eſſe arbitra?

℟. Non, quia arbitrium eſt redactum ad inſtar iudicij, & iudicare eſt proprium viri, & non mulieris. l. 1. ff. de arbitris. Abb. c. dilecti filij, eod. tit. nu. 2.

15 In iudicem ordinarium poteſt fieri compromiſſũ?

℟. Poteſt, tam de iure Canonico, quam ciuili; ordinarius verò non poterit iubere, vt in ipſum compromittant. gl. in c. cum temp. de arbit. & Abb. ibi n. 5.

16 Mulier poteſt eſſe arbitratrix, & amicabilis compoſitrix?

℟. Poteſt, quia in hoc caſu procedit extraiudicialiter, componendo, & coram ea propriè non eſt iudicium. c. Quintaual. de iureiurando. Abb. c. dilecti filij. eod. tit. num. 2.

17 In laicum, & Clericum poteſt compromitti de re Eccleſiaſtica, & ſpirituali?

℟. Poteſt, cum auctoritate iudicis ordinarij, vel delegati, quia tunc authoritas ſuperioris, & conſortium Clerici in capacẽ reddit capacem. tex. in c. per tuas in fin. de arbit. & Abb. in princ.

18 Quotupliciter poteſt fieri compromiſſum?

℟. Dupliciter. Primo, pacto ſtipulatione, & nudis verbis. Secundo, ſcriptura quarentigia cum iuramẽto, & pœna appoſita. Abb. in c. per tuas. num. 8.

19 Compromiſſum nudis verbis, & ſententia inde ſequuta parit ne aliquam actionem?

℟. De iure ciuili, non; benè tamen de iure Canonico, in quo magis attenditur ad æquitatem, & concordiam, quam ad iuris rigorem, l. diem proferre. ff. de compromiſſ. Abb. in c. per tuas. num. 8. eo. tit.

20 Compromiſſum eſt ne liberum?

℟. In principio eſt, tam ex parte partium, quàm ex parte iudicis; ſed poſtea non eſt liberum, quia partes tenentur obedire, & compelluntur, & Iudex compellitur ſententiare. l. 3. ff. de arbitris.

21 Cõpromiſſum morte vnius tranſit ne ad hæredes?

℟. Non, ſed finitur morte eius, niſi in eo fiat mentio, quod compromiſſum comprehendat hæredes; ratio eſt, quia compromiſſum eſt ſtricti iuris, & compromittitur in amicos, qui forſan ignoti ſunt hęredibus, cum amicitia ſit quid perſonale. Abb. c. fin. de comprom. c. ex parte. eod. tit. num. 2. l. ſi quis arbitratu. ff. de verb. oblig.

22 Compromiſſum quomodo accipit firmitatem?

℟. Datione obſidium, vel pignorum, vel pęna; quæ omnia licita ſunt in compromiſſo ad eius firmitatẽ, vt pars non poſſit reſilire. Abb. cap. expoſita, de arbit. num. 1.

23 Eccleſia, & religioſi poſſunt petere pœnam compromiſſi?

℟. Poſſunt. c. dilecti filij. eod. tit. & ibi Abb. num. 12.

24 Si fiat compromiſſum cum pęna ſine iuramento, ad quid tenebitur pars, quæ fuit condemnata?

℟. Solum ad ſolutionẽ pęnæ; ſed non obligatur emologare, confirmare, vel conſentire ſententiæ arbitri. Abb. in c. per tuas. eod. tit. num. 15.

25 Quando quis cogitur compromittere?

℟. Quoties in iure diſpoſitum eſt, vt compromittat. c. ſuſpicionis. de offic. delegati. l. cum ſpecialis. C. de iudicijs.

26 Clericus poteſt compromittere in laicum ſine licentia ſui Epiſcopi?

℟. Non. Abb. in c. dilecti filij, eod. tit. num. 8.

27 Qua ratione ſtatur ſententiæ iudicis arbitri?

℟. Metu pœnę poſitæ in compromiſſo, quia de iure ſententia non habet vim coerciuam, cum non lata ſit a Iudice habente iuriſdictionem ordinariam, vel delegatam. cap. a iudicibus. 2. q. 6.

28 Eccleſia exẽpta poteſt facere compromiſſum in præiudicium ſuæ exemptionis?

℟. Non, quia non poteſt renuntiare priuilegijs ſuæ libertatis. c. cum tempore, de arbitris.

29 Qui non poſſunt compromittere?

℟. Omnes, qui non poſſunt alienare, ſicut Prælatus, tutor, Clericus, minor, mulier non vxorata, & ſimiles. Abb. in c. cum tempore de arbitris. num. 3.

30 Super re ſpirituali poteſt ne cõpromitti in laicũ?

℟. Non, cum laicus iuriſdictionis Eccleſiaſticæ ſit incapax. Abb. c. contingit. num. 1. eod. tit.

31 Laicus poteſt eſſe aſſeſſor iudicis ſpiritualis?

℟. Poterit, etiã ſi iudex ſit Clericus, & ſit arbiter, vel arbitrator. Abb. in c. contingit de arbitris. num. 3.

31 Super matrimonio poteſt fieri compromiſſum?

℟. Poteſt, tam ſuper matrimonio carnali, quàm ſpirituali. Abb. c. ex parte de arbitris. num. 1.

33 Quando appellatur a ſententia arbitri, ad quem appellatur?

℟. Ad iudicem ordinarium illius perſonæ, contra quã appellatur. Abb. in c. cum dilectus, eod. tit. nu. 20.

34 Quis debet mandare executioni ſententiã arbitri?

℟. Iudex ordinarius illius perſonæ, contra quam lata fuit ſentẽtia. Abb. c. cum dilectus. eod. tit. num. 20.

35 Poſſunt ne partes eligere arbitrum, & dare illi facultatem, vt cauſam definiat, vel eligat alios Iudices, qui eam terminent?

℟. Poſſunt, & eſt validum compromiſſum; quia tũc non compromittitur in certam perſonam, ſed datur

facultas tali perſonæ, vt ipſa eligat arbitros iudices, ſicut poteſt quis dare ſpeciale mandatum ſuo procuratori, vt eligat arbitros, & compromittat, cap. cum à nobis, de arbitris, & non eſt contrarium c. innotuit. eod. tit. Abb. in c. cum à nobis. eod. tit.

36 Super matrimonio poteſt fieri compromiſſum?

℞. Poterit fieri tam ſuper matrimonio carnali, quàm ſpirituali. Abb. in c. ex parte de arbitris. num. 1.

37 Ad compromittendum ſufficit ne mandatum generale?

℞. Non, ſed neceſſariò debet eſſe ſpeciale, cum pendeat ex aliena volũtate partiũ. c. per tuas de arbitris.

38 Iudex arbiter poteſt eſſe teſtis coram ſe?

℞. Poteſt propter inopiam probationis ſolum, ſed nõ quando ſunt alij teſtes. Abb. c. non ſine multa. eod. tit. num. 11. gloſ. in c. niſi, de præbend.

39 Coram arbitro electo à partibus poteſt fieri reconuentio?

℞. Non; quia non habet iuriſdictionem vltra comprehenſa in compromiſſo. c. cum dilectus, de arbitris.

40 Coram arbitro iuris poteſt fieri reconuentio?

℞. Poteſt, quia ille habet iuriſdictionem à Iure, & nõ a partibus. Abb. c. cum dilectus. eod. tit. num. 10.

41 Si Iudex ordinarius ſit arbiter, & ſocius eius moriatur ante ſententiam, poterit ne, vt ordinarius ex actis factis ante eum cauſam iudicare vt ordinarius?

℞. Diuerſæ ſunt opiniones. Abb. in c. ex parte. nu. 4. de arbit. tenet partem affirmatiuam, & allegat pro ſe, l. 1. C. de arbitris. & c. præſentata. de teſtib. ſed Butrius contrarium tenet, cum finita ſit iuriſdictio arbitri, & arbitrium diſtinctum ſit à iuriſdictione ordinaria, & ſic acta non valent.

42 Poteſt ne fieri reconuentio coram arbitro electo à partibus?

℞. Non, quia non habet iuriſdictionem, vltra comprehenſa in compromiſſo. c. cum dilectus, de arbitris.

43 Compromiſſum de puris, & liquidis poteſt fieri in iudicem arbitrum?

℞. Non, ſed in arbitratorem, & amicabilem compoſitorem. Abb. in c. expoſita, de arbit. num. 3.

44 Si poſt datam ſententiam arbitrorum oriatur aliqua lis ſuper tali ſententia, vel aliquo articulo eius, arbiter poterit ne iudicare de hoc?

℞. Non; quia arbiter non debet arbitrari de alio, niſi de eo, de quo compromiſſum eſt. c. expoſita de arbitris.

45 Compromiſſum factum inter duos iudices (cũ poteſtate, vt in diſcordia ipſi eligant tertiũ) valebit ne?

℞. Non, quia compromiſſum debet eſſe de certa perſona, & in hoc caſu de incerta: imò ſi illi duo iudices concordent, ſententia erit valida, ſi diſcordent, & ipſi eligant tertium, talis ſententia lata à tertio erit inualida, cum fuerit electa perſona incerta in iudicem, contra naturam compromiſſi; ſi verò partes dicant, ſi iſti duo iudices diſcordauerint, eligimus Petrum in tertium iudicem compromiſſarium, tunc ſententia erit valida. c. innotuit. de arbitris. Abb. d. c. num. 1. l. non diſtinguimus, §. quæſitum. ff. eod. l. ſi quis arbitratu, ff. de verb. oblig.

46 Quomodo tollitur compromiſſum primum?

℞. Per ſecundum factum ab eiſdem partibus: vel per voluntatem ambarum partium; quia ſicut ipſi partes dant iuriſdictionem compromiſſariam, poſſunt eam tollere. Abb. c. innotuit, de arbitris, num. 6.

CAPVT XXV.

De Alienatione iudicij mutandi cauſa facta.

1 QVibus modis fit alienatio iudicij?

℞. Duobus. Primo, reſignando ſimpliciter beneficium. Secundo, permutando illud. *Abb. cap.* 1. de alien. iud. num. 1.

2 Quam pœnam incurrit, qui alienat rem, de qua litigatur, iudicij mutandi cauſa?

℞. Soluit damnum illatum ex alienatione, & ſubſequutum poſt alienationem l. 1. 2. & 3. ff. eod. tit.

3 Quando facit quis fraudem alienando rem, contra quem eſt procedendum?

℞. Eodem reſcripto proceditur contra alienantem, & contra illum, qui poſſidet rem alienatam. c. 1. de alienat. iud.

4 Clericus poteſt recipere ceſſionem, vel renunciationem à laicis cauſa mutandi iudicium?

℞. Non quia eſt fraus manifeſta; imò Clericus id faciens punitur. c. 2. eod. tit.

5 Quando præſumitur doloſa ceſſio facta in Clericũ?

℞. Primò, quando pretium ſit parui momenti prorſ magna. Secundò, quando in ceſſione non exprimitur titulus, vel contractus. Tertiò, quando in inſtrumento non dicitur cauſa ceſſionis. Quartò, ſi res fuit pro parte vendita, & pro parte donata. Quintò, quando in ſcriptura emptor confitetur ſe recepiſſe pretium, & non apparet de receptione ex fide Notarij. Abb. cap. 2. de alienatione iudicij mutandi cauſa facta. num. 7.

FINIS LIBRI SEPTIMI.

LIBER

LIBER OCTAVVS
CONTINENS OMNES MATERIAS LIBRI SECVNDI DECRETALIVM, DE QVIBVS HACTENVS NON EST TRACTATVM.

CAPVT PRMVM.
De Iudicijs, & Iuriſdictione.

1 QVid eſt iuriſdictio?
℞. Poteſtas de publico introducta in bonum Reip. & publicam vtilitatem. l. priuatorum. C. de iuriſd. omn. iud. gl. in l. 1. ff. de iuriſd. iud.

2 Qui poſſunt dare hanc iuriſdictionem?
℞. Quatuor. Primò lex, vel canon. Secundò Papa, vel imperator. Tertiò conſuetudo. Quartò Vniuerſitas approbata, vt mercatores. c. cum ab Eccleſiarum, de offic. Ordin.

3 Homines priuati poſſunt conferre hanc iuriſdictionem?
℞. Non, ſed poſſunt eligere iudices arbitros in ſuis litibus, & ſuper re priuata illis dare iuriſdictionem, l. priuatorum, C. de iuriſdictione omn. iudic.

4 Quotuplex eſt iuriſdictio, & quomodo diuiditur?
℞. In merum, & mixtum imperium, & ſimplicem iuriſdictionem, Ioan. Gillot in tract. de iuriſdictione, & imperio, c. 2. nu. 1.

5 Quid eſt merum imperium?
℞. Habere gladij poteſtatem ad puniendum facinoroſos; & dicitur merum, quia ſeparatur à cognitione pecuniaria, eo quòd inde nullum ſequitur cõmodum pecuniarium. l. imperiu, ff. de iuriſd. om. iud.

6 Quod eſt mixtum imperium?
℞. Poteſtas media; quia habet aliquid de mero imperio, & de iuriſdictione ordinaria, & habet commodum pecuniarium, & pertinet ad ipſum bonorum poſſeſſio. l. 3. ff. de iuriſd. omn. iud. in gloſ. & in text.

7 Simplex iuriſdictio ordinaria qualis eſt?
℞. Ea, quam habent iudices inferiores. c. ſi diligenti, de for. comp. c. cæterum, de iudicijs, & Abb. ibi n. 2. & in c. in ſingulis, de ſtatu monac. n. 3.

8 Laicus poteſt eſſe aſſeſſor iudicis ſpiritualis.
℞. Poteſt, etiam ſi iudex Eccleſiaſticus ſit arbiter, vel arbitrator. Abb. in cap. contingit, de arbitris, num. 3.

9 Quid eſt Iudicium?
℞. Actus legitimus trium perſonarum fictè, vel propriè: videlicet Iudicis, actoris, & rei in iudicio contendentium. cap. 1. de iudicijs, & Abbas ibi. in rub. num. 1.

10 Inquiſitio eſt iudicium ordinarium, vel extraordinarium?
℞. Quia introductum eſt à iure, poterit eſſe ordinarium: & quia non apparet actor, poterit eſſe extraordinarium. Abb. vbi ſup. n. 3.

11 Iudicium quibus modis finitur?
℞. Quatuor. Primò, tempore, videlicet, quia cauſæ criminales biennio finiri debent. l. properandum. C. de iudicijs. Secundò, ſententia Iudicis, cum qua finitur iudicium. l. iudicium. ff. de iudicijs. Tertiò, prohibitione, vt cum à Principe prohibetur, ne de tali cauſa cognoſcatur. Quarto, ſtatus mutatione. leg. Iudicium. ff. de Iudicijs.

12 Hoc nomen Iudicium quid ſignificat?
℞. In iure habet plures ſignificationes. Primò, idem eſt, quod caſus fortuitus. Secundò, ſumitur pro diſcretione, vt quando dicitur, in iſto puero non eſt iudicium. Tertiò, pro actione, vt cum dicitur iudicium familiæ erciſcundæ. l. cum prætor. ff. de iudicijs. Quartò pro vltima voluntate teſtatoris. inſt. quib. mod. eſt permiſſum facere. tex. §. 1. Quintò pro examinatione, vel deliberatione. Sextò pro auctoritate alicuius perſonæ, vt cum dicitur, talis eſt magni iudicij. diſt. 62. c. 1. Septimò, pro pęna, & dicitur, Titium ſubijſſe tale iudicium, c. & purgabit. diſtinct. 50. Octauò, pro ordinatione cauſæ diſcutiendæ in iure, coram iudice, vel pro iudicio, & ſententia iudicis. l. 1. ff. de re iudicata. l. properandum. §. 1. C. de iudicijs.

13 Ante litis conteſtationem dicitur ne iudicium?
℞. Non, quia deficit pars delinquentis, vel rei, quę eſt neceſſaria. c. 1. de iudic. & Abb. ibi n. 2. in rubr.

14 Quotuplex eſt iudicium?
℞. Triplex. Primò, ad petitionem partis. Secundò, per inquiſitionem. Tertiò, per denunciationem.

15 Quod eſt iudicium ad petitionem partium, & quid poteſt iudex facere?
℞. Quando aliquis ciuiliter, vel criminaliter coram Iudice intentat aliquam actionem contra aliquem; & in hoc caſu nullæ ſunt vires iudicis; quia debet iuſtitiam ad vnguem ſeruare, etiam diabolo litiganti. Abbas in cap. cum contingat, num. 29. de

ſoro competenti; inſtitut. de offic. iudicis in principio.

15 Quod eſt iudicium per denuntiationem?

℞. Quando fiſcus, vel alius coram iudice crimen alicui denuntiat, vt de concubinatu; & tunc mitius poteſt Iudex ſe habere. Hoſtienſ. de accuſat. & de denunt. in rubr. num. 1.

16 Admonitio Euangelica debet ne præcedere denuntiationem?

℞. Debet, vt habetur in c. nouit. de iudicijs; ratio eſt, quia ſi quis ſe emendat per ſolam admonitionem, fruſtra fit denuntiatio, & Deus non vult mortem peccatoris, ſed vt conuertatur, & viuat.

17 Quod eſt iudicium per inquiſitionem?

℞. Quando Iudex ex officio, vel eius iuſſu fiſcus inquirit vitam alicuius. Hoſtienſ. in rubric. de inquiſit. numero 2.

18 Fiſcus poteſt ne denuntiare aliquem contra voluntatem partis læſæ?

℞. Poteſt; quia in quolibet delicto ſunt duæ partes. Prima, perſona læſa. Secunda, fiſcus regius læſus, qui ob publicam vtilitatem, ne delicta impunita maneant, & tenetur petere punitionem, vt alij arceantur à delictis. l. qui ſeruum, §. at is. ff. de interrogat. actionibus & gloſſ. in leg. ſub prætextu. C. de tranſact.

19 Quod eſt iudicium contradictorium?

℞. Quando partes inter ſe coram Iudice differunt; vt ſi vnus dicat, domus eſt mea; & alter dicat, non eſt tua, ſed mea. c. Abbate. gloſ. fin. de verb. ſignif. in verbo, contradicto.

20 Quod eſt iudicium capitale?

℞. Cum quis reus morte naturali, vel exilio mulctatur, & de ciuitate eijcitur. inſtitut. de publ. iud. in princ.

21 Quod eſt iudicium publicum?

℞. Dicitur de publicis cauſis, & ſolet dici, quaſi populicum, quia propter eius grauitatem cuilibet de populo commiſſa eſt exequutio, vt crimen læſæ maieſtatis diuinæ, vel humanæ, in quo propter grauitatem delicti omnes ſunt legitimi accuſatores, vel denuntiatores. inſt. vt ſup. §. 1.

22 Quod eſt iudicium priuatum?

℞. Quod ciuiliter tractatur, vel intentatur, & in quo ius priuatim duorum, vel trium litigantium cognoſcitur. l. priuatorum. C. de iuriſdictione omnium iudicum, §. huius ſtudij, inſt. de iuſt. & iure.

23 Iudicium priuatum quomodo diuiditur?

℞. Ratione materiæ, formæ, & quantitatis; ratione materiæ, quia eſt aut temporale, aut ſpirituale, ciuile, vel criminale; ratione formæ, quia, aut eſt iudicium ordinarium, vbi ſeruatur ordo iuris, vel extraordinarium, vbi proceditur ex corrupto, non ſeruato ordine iuris, ratione quantitatis videlicet vniuerſale, & generale. Specul. lib. 2. p. 1. de actione, ſeu petitione, num. 45. Nicolo. in c. quoniam in reper. de probat. num. 155. allegans multa iura.

24 Quis dicitur Iudex in communi?

℞. Ille, qui dicit ius populo, ſiue ille, qui in iure diſceptat, & iuſtè iudicat. c. forus. §. in omni quoque, de verb. ſign.

25 Quas qualitates debet habere Iudex bonus?

℞. Debet eſſe ſapiens, prudens, grauis, & bonus, qui iuſtitiam pecunia non vendat, & abſq; amore, vel timore ſine vllo reſpectu iuſtitiam adminiſtret.

26 Quotuplex eſt Iudex?

℞. Alius ordinarius, qui habet iuriſdictionem à iure, vt Epiſcopus, & prætor; alius delegatus, qui habet iuriſdictionem ab alio ſibi ſpecialiter commiſſam.

27 Sententia lata à Iudice incompetente, ſi partes conſentiant, valet ne?

℞. Non, quia partes non poſſunt validare, quod de ſe inualidatum eſt, poſſunt tamen ipſi obſeruare, quod Iudex determinauit tanquam iuſtum. Abb. in c. cum veniſſent, de iud. num. 12.

28 Quis eſt Iudex competens?

℞. Ille, qui habet iuriſdictionem cum exercitio. gloſ. in clem. cum lite. tit. vt lite pendente.

29 Quis eſt Iudex incompetens?

℞. Ille, qui non habet iuriſdictionem, ordinariam, neq; delegatam; vel ille, coram quo compellitur aliquis litigare, vel ille, qui ratione alicuius defectus, non eſt capax iuriſdictionis. d. clem.

30 Iudex debet auferre appellationes, & defenſiones partibus?

℞. Non, etiam diabolo, ſi litigaret, nec debet facere alias vexationes partibus appellantibus, quia appellatio eſt de iure naturali, & propria defenſio rei, cui de iure faciendum eſt. Abb. in cap. cum contingat. num. 29. de foro compet.

31 Iudex poterit condemnare aliquem in expenſis abſq; ſententia?

℞. Non. Abb. capit. finem de dolo, & contumacia. numero 34.

32 Iudex poteſt in ſententia reſeruare partibus, facultatem petendi expenſas?

℞. Poteſt, ſicut poteſt ſeruare alia iura partibus. Abb. c. 1. de ſequeſtr. poſſeſſion. num. 24.

33 Taxationes expenſarum apud quem debent fieri?

℞. Apud iudicem, qui in expenſis condemnauit.

34 Quomodo taxantur expenſæ proceſſales, & perſonales?

℞. Proceſſales, taxando moderatè rationes Aduocati, Procuratoris, & Notarij; perſonales faciendo compotum de expenſis, quas deberet expendere domui ſuæ; nam quando eſt in ciuitate ſua, non dantur expenſæ perſonales, niſi ſit aliquis officialis, qui relinquit ſuum officium occupando ſe in lite.

35 Quis debet moderare expenſas, & quo ordine?

℞. Iudex, qui fecit condemnationem, & taxatio fit dato memoriali iurato à parte, qui fecit expenſas, & audito reo tradendo illi copiam; poſtea iudex debet moderare expenſas in fauorem rei, qui debet ſoluere. Abb. vbi ſupra. num. 26. c. 1. de ſequeſtratione poſſeſſionis, & fructuum.

36 Si ſententia condemnet generaliter in expenſis, intelligitur ne de expenſis perſonalibus, & proceſſalibus?

℞. Non, ſed de proceſſalibus tantum; quia cum condemnatio ſit quid odioſum, extēdi non debet ad perſonales expenſas, in quibus Iudex rarò condemnat, niſi in cauſa iniuſtiſſima. Abb. c. 1. de ſequeſtrat. poſſ. & fruct.

37 Vicarius Epiſcopi quam iuriſdictionem habet, ordinariam, vel delegatam?

℞. Ordinariam à iure. Abb. in c. quoniam, de offic. iud. delegat. num. 11.

38 Iudex poteſt ſententiare per articulos vnum hodie, & mane alterum?

℞. Poteſt, & in eadem ſententia poteſt ſentētiare pro

reo,

reo vnum articulum,& alium pro actore.Abb.c.1. de ſequeſtr.poſſeſ.& fructuum, nu.5,

39 Vicarius Epiſcopi debet eſſe clericus neceſſariò?

℞. Affirmatiuè.Abb.in c. quoniam de offic.iud.ord, nu.3.Bull.Clem.VIII, quæ expreſsè dicit, quòd minus ſit de Epiſtola.

40 Qui ſunt iudices pedanei,& vnde dicuntur?

℞. Illi, qui ſolùm cognoſcunt de minimis, & vilibus cauſis,& dicuntur à pede,quæ eſt extrema pars corporis,l.2.C.de pedaneis iudicibus.

41 Iudex poteſt accipere expenſas pro ſuo labore, ſicut aduocatus?

℞. Poteſt expenſas moderatas petere, & recipere. c. cum ob omni,de vita,& honeſt.cler.c. non ſane. 14. q.5.l.ſolent.ff.de offic.proconſul.

42 Prælatus eſt nè Iudex ordinarius?

℞. Affirmatiuè, quia eſt de iure communi Iudex, & propter prohibitionem iudicum ſecularium non debet relinquere ſuam iuriſdictionem.c.decernimus.de iud.& ibi gl.

43 Cum vertitur quæſtio feudi inter vaſſallos,coram quo iudice tractari debet talis cauſa?

℞. Coram Domino feudi, ſi cauſa ſit de feudo, licèt Vaſſalli ſint alterius iuriſdictionis.c.verum, de foro compet.Abb. ibi nu.1.

44 Si Rector alicuius collegij, vel mercatorum habet iuriſdictionem ſupra ſuos collegas, aufert nè iuriſdictionem ordinariam ſuper eiſdem cauſis?

℞. Non, niſi per Bullam Apoſtolicam ſit iuriſdictio priuatiua.gloſſ.in c.cum ab Eccleſiarum.de offic.ordinar.Abb.in c.cęterum.eod.tit.nu.7.l. per iniquum. C.de iuriſdictione omnium iudicum.

45 Iudex Eccleſiaſticus poteſt præſtare auxilium iudici ſæculari?

℞. Affirmatiuè,in licitis,& honeſtis, quæ non ſunt in damnum Eccleſiæ, neq;contra ius, & etiam, vt vna iuriſdictio adiuuet aliam.Abb.c.at ſi clerici.de iudic. num.12.

46 Princeps non recognoſcens ſuperiorem poteſt eſſe Iudex in cauſa propria?

℞. Poteſt, quia lex plurimum confidit de rectitudine Regum, & Principum, & exiſtimat eos contra ſe ipſos facere iuſtitiam.Abb.in c.nouit, de iud.nu.6.

47 Reges,& Imperatores in quibus ſubijciuntur Eccleſiaſticis?

℞. In ſpiritualibus, vt in ſumendis Sacramentis ſubijciuntur Parochis,ſicut alij Chriſtiani,cum præcipua gloria Regum ſit fides Chriſti, qui dicit,per me Reges regnauit, & legum conditores iuſta decernunt. Prou.8.nu.15.Abb.in c.nouit,de iud.nu.8.

48 Duces, & Magni Magiſtri militum quam iuriſdictionem habent?

℞. Iuriſdictionem ſibi à Rege delegatam, & poſſunt cognoſcere inter duos milites, vel contra militem accuſatum à ciue ſummariè, & de plano.l. magiſteria,C.de iuriſd.omn.iud.

49 Cauſa Eccleſiaſtica poteſt committi à Prælato iudici laico?

℞. Non,neque eam debet committere, niſi clericis, & iudicibus ſynodalibus.Abb.c.decernimus, de iud. num.7.

50 Quando quis habet iuriſdictionem extraordinariã conceſſam in ſuo fauore, & illa vti non vult, ad quẽ deuoluitur?

℞. Ad ordinarium.c.cæterum.eod.tit.& ibi Ab. n.5.

51 In notorijs poterit Iudex iudicare?

℞. Poterit,abſq;alia probatione, licèt tutiùs ſit proceſſum formare,præcipuè in re graui.Abb.c.dilecti. eod,tit.nu.3.& l.1.C.qui, & aduerſus quos, & ibi gl.

52 Iudex poteſt cognoſcere de re,quæ ſibi conſtat vt homini priuato,& non vt iudici?

℞. Non, ſed debet illi conſtare, per teſtes, & proceſſum,Abb.c.dilecti.de iudic.nu.3.& l.1. C. qui, & aduerſus quos in integrum.

53 Quando poteſt Iudex ſæcularis punire clericum?

℞. Poſtquam eſt degradatus, & traditus curiæ ſæculari,Abb.c.cum non ab homine.eod. tit.nu.9.

54 Quãdo poteſt Iudex Eccleſiaſticus punire laicos?

℞. In pluribus, quę priuatiuè ſunt iuriſdictionis Eccleſiaſticæ,vt quando ſunt ſacrilegi,concubinarij, in decimis,in matrimonio,& in alijs mixti fori, contra periurium,& publicum peccatorem.c.nouit ille,eodem titulo.

55 Adminiſtrator alicuius rei poteſt agere in iudicio?

℞. Poteſt,ſuper iuribus alicuius adminiſtrationis.Ab. in c.cum deputati.eod.nu. 1.

56 Quæ differentia eſt inter iudicium iudicis ordinarij,& arbitri?

℞. Primò,differunt in eo,quòd iudicium ordinarij eſt de ciuili, & criminali, iudicium arbitrorum ſolùm de ciuili. Secundò,iudicium ordinarij eſt neceſſarium, ſed arbitri voluntarium.Goffred.de iud. & Cardinalis.eod.tit.

57 Quid ſolet peruertere,& turbare iudicium, & iudices?

℞. Primò,fauor. Secundò,odium. Tertiò præmium, ſeu pecunia.Quartò timor,vt habetur in c. quatuor modis.11.q.3.

58 Qui non poſſunt eſſe Iudices?

℞. De iure, mulier, infamis, ſeruus, qui non ſunt ſui iuris,mentecaptus,furioſus, ebrius, infans, deportatus,& omnes,qui ſub poteſtate alterius ſunt, & omnes illi, qui à iure priuati ſunt omnibus honoribus; quia ſeruus de iure ciuili habetur pro mortuo.l. Caſſius.ff.de ſenatoribus.Abb.in c.cum dilecti.nu.17. de confirmat.vtili vel inutili.l.cum lege,ff.de arbitris.

60 Iudex Eccleſiaſticus poterit accipere ſalarium,& pretio locare ſuam perſonam?

℞. Licèt ſit Iudex Eccleſiaſticus, ſiue ſæcularis licitè poterit recipere ſalarium,& pecunias,ſeu iura, & emolumenta prouenientia ex officio,ſecundùm taxas poſitas à ſuperiore, & poterit locare pretio ſuam perſonam,ratio eſt,quia labor iudicis pretio eſt æſtimabilis,ſicut labor aduocati, & mercenarij, qui fodit vineam,tenet Abb.in c.1.ne Prælati vices ſuas, numero 4.

61 Si duo litigant,vnus pauper, & alter diues, licebit nè iudici miſeratione pauperis commoto tollere iuſtitiam diuiti,& dare illam pauperi?

℞. Non, quia Spiritus Sanctus dicit, In iudicio pauperis non miſereberis,quaſi dicat,quod pauper,& diues æqualiter ſunt iudicandi.Abb.c. cum contingat. de foro comp.nu.29.

62 Iudex Eccleſiaſticus poteſt cognoſcere, an ſua ſit iuriſdictio, ſi ſit controuerſia in aliquo negotio de foro competenti inter ipſum, & iudicem ſæcularem, vel inter duos iudices Eccleſiaſticos?

℞. Poteſt ſuper articulo iſto pronuntiare actum interlocutorium, declarando ſe eſſe iudicem, vel re-

mit-

mittendo negotium iudici competenti, & de tali actu interlocutorio legitimè poteſt appellari à partibus; ratio eſt, quia eſt damnum irreparabile per diffinitiuam ſententiam, tenet Abb. in c. ex parte, de reſcript. il 3. nu. 3. & 6.

63 Res inter alios acta quid operatur?

℞. Non præiudicat, etiam inter habentes conſimilem cauſam, ſed exemplo adiuuat. Abb. in c. cauſamque, il 2. eod. tit. nu. 3.

64 In reſcripto clauſula, quod procedat ſimpliciter, & purè, tollit nè ordinem iudicialem?

℞. Non, ſed ſeruanda eſt, vt partes reſtent ſatisfactæ. Abb. in c. dilecti filij. eod. tit. nu. 4.

65 Papa poteſt concedere Principi ſæculari, vt iudicet cauſam clericorum?

℞. Poteſt, ex magna cauſa; quia Papa poteſt facere omnia, quæ ipſe Deus, claue non errante. Ab. c. propoſuit, de conceſſione præbendæ. nu. 14.

CAPVT II.

De Foro competenti.

1 QVid eſt forum competens?

℞. Quod quiſque habet ſecundum ſuum ſtatum, ſiue ſit clericus, ſiue laicus, in quo pro eius cōmoditate neceſſariò debet conueniri ab actore. Abb. in rubr. de foro competenti. nu. 1.

2 Quid eſt priuilegium fori?

℞. Quod habent clerici, vel Monachi, vel alij Eccleſiaſtici, vt neceſſariò debeant conuenire coram ſuo iudice Eccleſiaſtico. Abb. in d. rubr. c. 1. nu. 1.

3 Ad quid datum eſt hoc priuilegium Eccleſiaſticis perſonis?

℞. Ne inhoneſtè clerici antè iudices ſæculares tradantur, & vt meliùs, & decentiùs coram Eccleſiaſticis eorum cauſæ finiantur, & quia habent priuilegiũ militiæ cæleſtis.

4 Quibus modis quis ſortitur forum?

℞. Multis. Primò, ratione delicti. Secundò, ratione contractus, vel deſtinatæ ſolutionis. Tertiò, ratione domicilij. Quartò, ratione rei ſitæ, in loco, vbi ſita eſt. Quintò, ratione iuriſdictionis ſupremæ Summi Pontificis, quia quilibet poteſt conuenire coram Pontifice, cum Papa ſit vniuerſalis Iudex omnium clericorum. Abb. c. licet, il 2. de foro compet. nu. 2.

5 Forum ſumitur ratione perſonæ, vel ratione rei?

℞. Ratione rei, de qua agitur, videlicet ſi ager, ſuper quo eſt controuerſia, eſt in vno territorio, & poſſidens in alio, debet negotium ventilari in iuriſdictione, vbi ager ſitus eſt. c. ſane. eod. tit.

6 In criminalibus quomodo quis ſortitur forum?

℞. Ratione delicti, vbi enim quis commiſit delictum, ibi debet puniri. Abb. in c. ſane. eodem tit. nu. 5. c. dilect. & fin. eod. tit.

7 Actor quod forum ſequi debet?

℞. Forum rei, quia ius fauet reo. c. cum ſit generale, & c. ſi clericus. eod. tit.

8 Cum quis habet duo fora, vbi conueniri poſſit, cui datur electio fori?

℞. Actori. l. iuris ordinem. C. de iuriſdictione omniũ iudicum. c. cum ſit generale. de foro comp.

9 Si quis legitimè citatus fuit, coram vno iudice, & poſt citationem mutauit forum, quia aduenit ei aliquod beneficium in alia diœceſi, vbi tenetur cauſam proſequi?

℞. In foro, vbi prius fuit citatus, quia ibi lis legitimè incæpta fuit, & ibi finiri debet. c. propoſuiſti. eod. tit.

10 Si quis habet dignitatem, & contrahit, & poſtea relinquit dignitatem, vbi debet conueniri?

℞. In loco dignitatis, quia in illo loco habuit duo vincula, ſcilicet domicilium, & dignitatem tempore contractus. l. iuris ordinem. C. de iuriſdict. omn. iud.

11 In criminalibus, quotuplex eſt forum, quod ſequi poteſt contrarium?

℞. Duplex. Primò, vbi crimen eſt inceptum. Secūdò, vbi reus habet ſuum domicilium. l. quæſtiones. C. vbi de criminibus agi oportet.

12 Si quis in aliquo loco mandauit fieri aliquod vulnus, vel aliquem interfici, vbi debet puniri, in foro, vbi mors, vel delictum commiſſum fuit, an in loco, vbi dedit tale mandatum.

℞. In loco, vbi delictum commiſſum fuit. Barboſa in l. ſi vt proponitur. ff. de fideiuſſoribus. Abb. in c. licet. il 2. nu. 7. eod. tit. de foro comp.

13 Quando aliquis poteſt conueniri in duobus locis, quis debet eligere locum conuentionis, actor, vel reus?

℞. Actor. Abb. in c. dilecti filij. nu. 9. eod. tit.

14 Clericus habens plura beneficia in pluribus locis habet nè plura domicilia?

℞. Si talia beneficia ſint curata, & per ſe ipſum illis ſeruiat, habet tot domicilia, quot ſunt beneficia; ſi verò ſint ſimplicia, habet ſolùm domicilium, vbi habet titulum. c. non poteſt. de præbend. in 6. l. aſſumptio. §. iuris prudentibus. ff. ad municipalem, C. de ſepultur. in 6.

15 Si clericus committat crimen in diœceſi aliena, quis debet de eo cognoſcere, proprius Epiſcopus, vel Epiſcopus in cuius diœceſi commiſit crimen?

℞. Epiſcopus, in cuius diœceſi commiſit crimen, licèt per Conc. Trid. c. 8. ſeſſ. 14. de reform. Epiſcopus proprius admonendus ſit, ante ſententiam. cap. cum contingat, de foro comp.

16 Si clericus habens beneficium committat delictũ in alieno territorio, vbi debet puniri?

℞. De delicto, in territorio, vbi deliquit; priuatio verò beneficij mandanda eſt exequutioni ab Epiſcopo, vbi ſitum eſt beneficium. tex. in c. poſtulaſti. de foro comp.

17 Poſſunt eſſe duo ordinarij in vna diœceſi?

℞. Non, quia quilibet Epiſcopus eſt ordinarius ſolus in ſua diœceſi. c. cum contingat. eod. tit.

18 Si Epiſcopus recuſetur, Archiepiſcopus poteſt cognoſcere de illa cauſa?

℞. Non, ſed Epiſcopus de conſenſu partium debet dare alium iudicem, qui negotium ſententiet, vel remittat cauſam ſuperiori. c. cum ſpeciali. de appell. & Abb. c. ſi quis. de foro comp. nu. 7.

19 Epiſcopus, vel Vicarius recuſatus poterunt nè mandare exequutioni ſententiam delegati?

℞. Poterunt, quia in exequutione ſententiæ non datur recuſatio. Abb. vbi ſup. nu. 1. 10. & 11.

20 Quis debet cognoſcere, an negotium pertineat ad Eccleſiaſticum?

℞. Ipſe Iudex Eccleſiaſticus; ſed ſi inuenerit rem non

eſſe ſui fori, remittet negotium ad ſæcularem condemnando a ctorem in expenſis. Abb.c. cum ſit generale.nu.14.eod.tit.

21 Si aliqui ſæcularis commiſit delictum contra aliũ ſæcularem in Eccleſia, poterit Iudex Eccleſiaſticus punire tale delictum?

℞. Non, ſed ſolum Iudex ſæcularis, & Eccleſia poterit punire ſacrilegium, ſed non furtum factum alicui laico. Abb.in c.cum ſit generale.nu.27. eod.tit.

22 Archiepiſcopus habet iuriſdictionem in diœceſi ſuorum ſuffraganeorum?

℞. Non, neque in res, neque in perſonas, niſi in ſecunda inſtantia, cum legitimè ad illum appellatum fuerit. Abb.c.ſanè.nu.6.de foro comp.

23 Clericus in quo caſu poteſt contra laicum petere iuſtitiam in foro Eccleſiaſtico?

℞. Deficiente, vel negligente iuſtitia ſæculari, licèt hoc nunquam his temporibus contingat.c.licet,il 1. eod.tit.de foro comp.

24 Cognitio cauſæ, per quas dietas poteſt trahi extra Prouinciam, & à quo loco enumerantur dietæ?

℞. Per vnam dietam, quæ enumeratur ab vltimo loco diœceſis.c.ex parte, de foro comp. & ibi.Abb. numero 10.

25 Si ſit conſuetudo in aliquo loco, vt laicus conueniatur cum laico coram Iudice Eccleſiaſtico, quid agendum?

℞. In illo loco talis conſuetudo eſt ſeruanda.Abb. in c.licet,il 2.eod.tit.nu.23.

26 Exequutio teſtamenti ad quem pertinet?

℞. Quoad legata, & opera pia ad Eccleſiaſticum, & etiam inter pauperes; at verò quoad reliqua, ad ſæcularem. Abb.in c.ex tenore,eod.tit.nu.7.

27 Abbas in quo caſu habet maiorem iuriſdictionẽ, quàm Epiſcopus in ſuos monachos?

℞. In expectantibus ad regulæ obſeruantiam præfertur Epiſcopo. Abb.c.cum contingat,eod.tit.n.21.

28 Pater, dominus, & maritus quam iuriſdictionem habent in ſeruos, famulos, & filios, & vxores?

℞. Poſſunt caſtigare leuiter, & in cubiculo, quaſi in carcere detrudere, & fuſtigare, ſed non poſſunt in eos ſæuire, neq; pœna legali, quaſi iudicialiter eos punire.l.perſpiciendum.ff. de pœnis. gl.in c. ſicut alterius.7.q.1.l.vnica.C.de emendat. ſer. inſt. de ijs, qui ſunt ſui vel alie. iur.

29 Si Abbas, vel ſuperior ſit negligens in punitione Monachorum, qui extra clauſtra notoriè deliquerint, quid debet facere Epiſcopus?

℞. In illo caſu præmiſſa monitione, ſi Abbas in puniendo munus ſuum non fecerit, poteſt ipſe Epiſcopus punire talem Monachum ſine Abbate, per facultatem ſibi traditam à Trid.ſyn.ſeſſ.25.c.14.de regular.

30 Monachus vbi habet domicilium?

℞. Quo ad onera in monaſterio, vbi habitat, & ibi debet neceſſariò conuenire; quoad commoda, & priuilegia in ciuitate, vbi natus eſt. Abb.in c.poſtulaſti.nu.5.de foro comp.

31 Quam pœnam incurrit Iudex ſæcularis, qui incarcerat clericum, vel cognoſcit de cauſa ipſius, vel eam ſententiat?

℞. Excommunicationis; quia qui iniuriam facit Eccleſiæ, iuſtè caret eius communione, quia iuſtè punitur in eo, in quo peccauit.c.2. eod.tit.c. ſicut antiquitus.17.q.4.

32 Talis Iudex incurrit excommunicationem ipſo facto, an per ſententiam?

℞. Gloſſ vltimo in c. nullus. de foro competenti, tenet, quòd per ſententiam, & allegat c.quaſi 30. diſt. ſed Glo.in c.quicumq; de hæreticis, lib.6. verbo innodetur, tenet, quòd ipſo facto eſt excommunicatus, & hæc opinio eſt magis recepta à doctoribus?

33 Qui ſunt de famil à Epiſcopi, gaudent nè priuilegio fori Eccleſiaſtici?

℞. Affirmatiuè. Abb.in c.cum non ab homine.de iud. nu.2.ſed famuli clericorum non gaudent hoc priuilegio. Abb.c.nullus.de foro comp.nu.7.

34 Seruientes Eccleſiæ, ſi non habent ordinem primæ tonſuræ, in criminalibus gaudent nè priuilegio fori?

℞. Diſtinguendo, ſeruientes, qui cum officijs perpetuò ſunt deputati ſeruitio Eccleſiæ, velut ianitor, aut qui ex officio pulſat campanas, vel qui portant candelas, & ceroferaria, gaudent priuilegio fori, qui verò ſeruiunt temporalibus officijs aliquibus in Eccleſijs non gaudent.c.omnis ætas.12.q.1.c. per exceptionem de priuilegijs.in 6.& Abb.c.nullus, de foro comp.nu.5.

35 Eremitæ, coloni Eccleſiarum, rectores hoſpitalium, fratres tertij ordinis Sancti Franciſci, & ædificantes Eccleſias, gaudent nè priuilegio fori?

℞. Licèt Innoc.in c.cũ monaſterium, de elect. teneat partem affirmatiuam; tamen Abb.in c.nullus. de foro competenti.nu.10, contrarium tenet, quia priuilegium datum eſt ijs, qui ſub aliqua regula approbata perpetuò ſe Deo dedicauere, vel ijs, qui ordines ſuſceperunt, iſti verò ſunt eremitæ ex propria volũtate, & velut locuſtæ, quæ Regem non habent, & nè de facili iuriſdictio imperatoria excludatur, ſubijciũtur iudici ſæculari.

36 Conuerſi religioſorum gaudẽt nè priuilegio fori?

℞. Si emittunt profeſſionem, gaudent etiam tempore nouitiatus. Abb. vbi ſupr. nu.8.

37 Super re Eccleſiæ, vel clerici coram quo Iudice debet conueniri laicus à clerico?

℞. Etiam ſi bona clerici ſint patrimonialia, coram Eccleſiaſtico.c.ſi clericus.eod.tit.Abb.ibi.nu.3.

38 Si laicus neget rem Eccleſiæ, vel clerici, & dicat eſſe ſuam, coram quo Iudice conueniri debet?

℞. Facta probatione non eſſe Eccleſiæ, coram iudice ſæculari, niſi in ijs locis, contraria fuerit conſuetudo, & tunc illa ſeruanda eſt.c.ſi clericus. de foro competenti.

39 Cui incumbit onus probandi, quòd aliquis non ſit clericus?

℞. Si notoriè ſit clericus, vel in habitu clericali incedat; obijcienti exceptionem, ſi verò incedat in habitu laicali, vel non ſit cognitus, ad ipſum clericum pertinet probatio.c.ſi iudex laicus de ſententia excommunicationis, lib.6.

40 Miſerabiles perſonæ, coram quo Iudice conuenire debent ſuos reos?

℞. Coram Eccleſiaſtico, quia ipſæ ſunt ſub protectione Eccleſiaſtica. Abb.in c. cæterum.de iudic. nu.16. & c.cum ſit generale.de foro comp.nu.6.

41 Qui dicuntur miſerabiles perſonæ?

℞. Vidua ſpoliata, & pupillus, ſi ſint pauperes, & à potentioribus oppreſſi. Abb.in c.licet,il 1. nu.7. eod. titulo.

42 Si quis clericus, vel Monachus ſeruiat alicui iuriſdictio-

diſtionem habenti,coram quo eſt conueniendus?

℞. Coram ſuo ordinario,& non coram illo,cui ſeruit, niſi forte talis habeat priuilegium cognoſcendi de cauſis ſuæ familiæ.Abb.in c.cum contingat. de foro comp.nu.1.

43 Priuilegiatus quo in loco debet conueniri?

℞. In loco ſui priuilegij,ſed ex contractu ab eo facto poterit alio in loco conueniri.text.in cap.dilecti. eodem titulo.

44 Si priuilegium concedatur hominibus alicuius loci,tranſit nè in clericos?

℞. Clerici de iure gaudent illo priuilegio,etiam ſi de illis nulla fiat mentio; quia creditur, quòd Princeps concedat clericis à fortiori, quod concedit laicis, cũ ſint inferioris conditionis, & clerici, cum ſint ſuperioris conditionis, non debent excludi à libertate, & priuilegio communi.Abb.in c.dilecti.eod.tit. nu.30.

45 Quotuplicia ſunt crimina?

℞. Alia ſunt mera Eccleſiaſtica;alia mera ſæcularia; alia mixti fori.Abb.c.cum ſit generale,eod.tit. n.30.

46 Quæ ſunt mera Eccleſiaſtica?

℞. Quę prohibita ſunt,per leges merè Eccleſiaſticas, vel quia ſæculares Iudices de his non cognoſcunt, propter periculum,vt in crimine vſuræ, & hæreſis, in quibus laici poſſunt dubitare de ſubſtantia delicti. Abb.in c.cum ſit generale.nu.31.eod.tit.

47 Priuilegium, & conſuetudo derogant nè iuri cõmuni in criminalibus?

℞. Derogant in cognitione criminum. c. cum contingat.eod.tit.

48 Si reus ponat exceptionem,coram quo iudice debet litigare?

℞. In ſuo foro,vbi negotium principaliter tractatur; ratio eſt, quia exceptio propriè ſequitur negotium principale, & ab eodem iudice eſt determinanda. Abb.c.ſi quis.de foro competenti. nu.2. in additionibus.c.ſi clericus.eod.tit.

49 Capitulum habet iuriſdictionem in famulis ſibi ſeruientibus?

℞. De iure communi non; niſi illam habeat virtute alicuius priuilegij,vel conſuetudinis immemorabilis legitimè præſcriptæ. Abb. in c.cum contingat eod. tit.nu.4.

50 Poteſtas audiendi confeſſiones, & adminiſtrandi Sacramenta poteſt nè præſcribi?

℞. Non, quia ſunt iuriſdictiones Epiſcopales pertinentes ad adminiſtrationem ordinis,& ſic Epiſcopus debet dare licentiam, & ſoluere ligatam poteſtatẽ, c.dudum,de priuilegijs,& exceſſibus priuilegiat.Ab. c.cum contingat.de foro comp.nu.16.

51 Succeſſor tenetur ex contractu facto cum ſuo anteceſſore?

℞. In ciuilibus affirmatiuè, & debet reſpondere in loco,vbi ſuus anteceſſor ſe obligauit.Abb. in c. dilecti filij.de foro comp. nu.2.

52 Sacrilegi,& qui offendunt Eccleſiam,in quo foro conueniri debent?

℞. In foro ſæculari,vel Eccleſiaſtico, quia eſt crimen mixtum,& hoc relinquitur in electione Eccleſiæ. c. cum ſit generale.eod.tit.

53 Poteſtas legitimandi, vel tabelliones procreandi poteſt nè præſcribi?

℞. Poteſt, licèt hoc competat ſoli Principi ratione meri, & mixti imperij. c.per venerabilem. qui filij ſint legitimi Ant. de Butr. & Abb.in c. cum contingat. de foro competent.num. 15.

54 Violentia facta Eccleſiæ, vel clerico coram quo iudice debet tractari?

℞. Coram Eccleſiaſtico.Abb.c.cum ſit generale, eodem tit.nu. 13.

55 Crimen ſimoniæ, in quo foro cognoſcitur?

℞. Solùm in Eccleſiaſtico;cum res, ſuper qua fuit ſimonia,ſit Eccleſiaſtica.Abb.vbi ſup.nu.20.

56 Quæ ſunt mera ſæcularia crimina, quorum cognitio pertinet ad iudices ſæculares?

℞. Crimina per leges Regias,& ſęculares prohibita. Abb.in c.cum ſit generale,eod.tit. nu.vlt.

57 Quæ ſunt mixta crimina,cuius cognitio pertinet ad iudicem ſæcularem,& Eccleſiaſticum?

℞. Illa,quæ prohibita ſunt per vtrumque Ius, vt periurium,& concubinatus; quæ delicta tam Iudex Eccleſiaſticus,quàm ſæcularis punit.Abb. in c. cum ſit generale.eod.tit.nu.31.Gloſſ.in regula.2. de regulis iuris.lib.6.

58 Vſurpantes bona Eccleſiaſtica, coram quo Iudice puniuntur?

℞. Coram Eccleſiaſtico,quia eſt ſacrilegij crimen. c. conquæſtus.eod.tit.

59 Poteſt clericus eligere ſibi iudicem laicum?

℞. Non,etiam ſi iuret,& conſentiat altera pars,quia ius publicum pacto priuatorum non tollitur; & iuriſdictio Eccleſiaſtica non eſt clerici, ſed Dei, data omnibus clericis.cap.ſi diligenti.eod.tit.

60 Quam pœnam incurrit clericus, qui trahit alium clericum coram Iudice ſæculare?

℞. In criminali deponitur, in ciuili perdit cauſam. c. grauamen.de exceſſibus Prælator.Abb.c. ſi diligenti.nu.6.eod.tit.de foro comp.

61 Si quis inuadat patrimonium clerici, quam pœnam incurrit, & coram quo Iudice debet conueniri?

℞. Talis incurrit ſacrilegium,& pœnam excommunicationis, & debet conueniri coram Iudice Eccleſiaſtico, quia iſta crimina ſunt fori Eccleſiaſtici; tenet Abb. in c.cæterum,de iudicijs.nu.17.

62 Clericus ſuccedens laico in bonis, coram quo Iudice debet conueniri,ſi lis oriatur ſupra dicta bona?

℞. Cum diſtinctione ſi lis incæpta fuit viuente laico ſuper bona illius, debet conueniri clericus, qui ſucceſſit in dictis bonis,coram Iudice laico, coram quo lis incæpta fuit;ratio eſt,quia clericus ſucceſſit in illis bonis cum onere finiendi illam litem, vbi incæpta fuit,& bona licèt mutent poſſeſſionem,non mutant qualitatem;ſi verò lis non fuit incępta, neq; cõteſtata viuente laico,ſed poſtquam clericus habuit pacificam poſſeſſionem bonorum,tunc talis clericus debet conueniri coram Iudice Eccleſiaſtico; ratio eſt,quia bona ſequuntur forum clerici, cum tempore poſſeſſionis nulli fuerint obnoxia, & clericus habet Iudices Eccleſiaſticos diſtinctos à laicis, & tunc actio intentatur directè contra clericum, & contra bona clerici;vt tenet Abb.in c.quia,de iudicijs, n. 12.

63 Clericus in cauſa reconuentionis poterit nè reconueniri coram iudice ſæculari?

℞. Cum diſtinctione; ſi clericus agat contra laicum coram Iudice ſæculari pro aliqua cauſa ciuili, tunc benè poterit recõueniri corã eod.Iudice ſęculari in concernentibus ad dictã cauſã ciuilem; ratio eſt,quia iſtæ reconuentiones ſæpe ſæpius ſunt exceptiones, & pendent à cauſa principali, vel opponuntur iuri prin-

principali, & ſic non congruit, vt iudicium diuidatur; ſi verò Clericus actionem criminalem ciuiliter petat contra laicum coram Iudice ſæculari; laicus non poterit reconuenire Clericum de alio crimine, neque ſimili, neque diſſimili coram Iudice ſæculari, ſed coram Eccleſiaſtico; ratio eſt, quia actio criminalis non reſpicit bona, ſed perſonam, & perſona Clerici exempta eſt Iure diuino à iuriſdictione laicorum. tenet Abb. in c. at ſi Clerici, de iudic. n. 19.

64 Qualis Iudex debet cognoſcere, an Clericus debeat gaudere priuilegio fori, & conueniri coram Iudice Eccleſiaſtico in ciuilibus, & criminalibus?

℟. Iudex Eccleſiaſticus, & non ſæcularis; ratio eſt, quia hoc iudicium eſt ſuper perſonam Clerici, in qua Iudex ſæcularis nullam poteſtatem habet, & hoc debet intelligi, etiam ſi Clericus inueniatur in habitu ſæculari, & indecenti, vel in ſocietate latronum; quotieſcumque agitur, an talis homo ſit ordinatus, debet Iudex Eccleſiaſticus hoc ſententiare. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 6. de refor.

65 Si Clericus trahatur inuitus coram Iudice ſæculari, quomodo debet procedere, vt pœnam euadat?

℟. Non debet reſpondere ad obiecta, ſed debet declinare, & proteſtari, quod ſi aliquid fecerit, eſt ex metu Iudicis ſæcularis. Abb. in cap. ſi diligenti; num. 17. eod. tit.

66 Iuriſdictio in quem poteſt prorogari?

℟. Solùm in habentem iuriſdictionem, & non in perſonam particularem. Abb. c. ſignificaſti. eodem tit. numero 5.

65 In cauſa feudi coram quo Iudice debet laicus conuenire?

℟. Coram Domino feudi, etiam ſi talis Dominus ſit Rex, vel Imperator; quia de natura feudi eſt, vt lites ortæ ſupra feudum, coram Domino tractentur, qui habet iuriſdictionem ordinariam ſupra ſubditos ſupradicti feudi. c. ex tranſmiſſa, de foro competenti. Abb. in c. ſolitæ de maioritate, & obedientia, num. 3. & Innoc. ibi.

68 Quare in cauſa feudi laicus poteſt cognoſcere de bonis Eccleſiæ, Epiſcopi, vel Clerici?

℟. Quia in donatione feudi Dominus apud ſe directum retinet dominium, & ſolùm dat vtile, & ideo magis videtur ſæcularis cognoſcere debere ſua, quã de re Eccleſiæ, c. Romana. de appellationibus lib. 6. §. debet.

69 Capitulum ſede vacante cognoſcit nè de cauſa feudi, quando eſt Epiſcopi?

℟. Non, quia non ſuccedit Capitulum in his, quæ ad Epiſcopum pertinent iure ſpeciali, vt in feudo, & prouiſione beneficiorum, neque in ijs, quæ pertinent ad Epiſcopum Iure accidentali, ſed ſolùm in ijs, quæ iure communi, & ordinario ad Epiſcopum pertinent, vt in iuriſdictione ordinaria. Innocent. c. cum in cunctis, de elect. & Abb. c. verum, de foro compet. num. 8.

70 Teſtes, qui examinantur ad perpetuam rei memoriam, coram quo Iudice ſunt examinandi?

℟. Coram Iudice illius perſonæ, pro qua fiunt informationes. Abb. in c. ſi quis, de foro compet. n. 3.

CAPVT III.

De Priuilegio fori.

1 QVid eſt priuilegium fori?

℟. Quædam exemptio militiæ cœleſtis; vt habetur in cæremoniali Romano. c. de ordinibus ſuſcipiendis.

2 Vt quis gaudeat priuilegio fori quid requiritur?

℟. Vt ad minus primam tonſuram habeat, & portet habitum clericalem, & de licentia Epiſcopi alicui Eccleſiæ, vel Oratorio inſeruiat, vel det operam litteris in aliquo ſtudio, vel Seminario, vel habeat beneficium Eccleſiaſticum. Trid. ſynod. ſeſſ. 23. c. 6. de reform.

3 Hoc ſeruitium, vel ſtudium neceſſariò debet eſſe continuum, vel ſufficit, vt ſit interpolatum?

℟. Sufficit, vt ſit interpolatum, & ſuis certis temporibus. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 6. cit.

4 Ad gaudendum priuilegio fori erunt ne neceſſaria requiſita ſimul, vel ſufficit vnum tantùm?

℟. Sufficit vnum diſiunctiuè, quia iſtæ dictiones, aut, vel, diſiunctiuæ ſunt, & faciunt integrum ſenſum. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 6. de refor.

5 Sufficit ne prima tonſura ſine habitu, vel habitus ſine prima tonſura, ad gaudendum priuilegio fori?

℟. Neceſſarium eſſe, vt vtrumque concurrat, quia illa dictio, &, poſita in ſancto Concilio, eſt coniunctiua, vt patet in c. 6. ſeſſ. 23. cit.

6 Si Clericus ad breue tempus dimittat habitum, & iterum reaſſumat, gaudebit ne priuilegio fori?

℟. Affirmatiuè. Tridentin. ſynod. ſeſſ. 23. cap. 6. vt ſupra.

7 Si quis per publicam ſcripturam renuntiat priuilegio fori, & de facto relinquat habitum, & poſtea de ſua propria auctoritate, vel de licentia Iudicis Eccleſiaſtici reaſſumat habitum, gaudebit ne in iſto caſu priuilegio fori?

℟. Gaudebit, quia renuntiauit quod ſuum non erat; nam iuriſdictio ſæcularis data fuit Regibus à populo, qui ſibi conſtituerunt Reges, & Duces; ſed iuriſdictio Eccleſiaſtica data fuit Petro, & Succeſſoribus à Chriſto Domino, quando dixit, Petre paſce oues meas; & ſic renuntiari non poteſt à Clericis, quia renuntiant, quod ſuum non eſt, vt dicunt Doctores in rubrica de iudicijs.

8 Si talis, dum non habebat habitum, commiſit aliquod delictum, & Iudex ſæcularis cœpit cognoſcere, & poſtea iſte reaſſumat habitum, quis Iudex debet cognoſcere de tali delicto?

℟. In iſto caſu Iudex ſæcularis, cùm primùm ad eius notitiam venerit, talem eſſe Clericum, tenetur remittere perſonam, & proceſſum ad Iudicem Eccleſiaſticum, quia renuntiatio priùs facta nulla fuit. tenent Paul. de Caſtr. & Bald. in authentic. Clericus quoque. C. de Epiſc. & Cler.

9 Propter delicta crebriùs commiſſa perdidit ne quis priuilegium fori?

℟. Non, quia Petro interroganti, ſi frater meus peccauerit

cauerit in me; quoties parcam ei vſq; ſepties? (Reſpondit Chriſtus non dico tibi ſepties, ſed vſque ad ſeptuagies ſepties) & ibi numerus finitus ponitur pro infinito.

10 Si quis habeat ſolam primam tonſuram, & non incedat in habitu Clericali, requiritur ne aliqua monitio, vt tunc non gaudeat priuilegio fori?

℟. Non, ſed ad gaudendum neceſſarium eſt, vt iterũ reaſſumat habitum, tenet Couarruuias in practicis quæſtionib. c. 32.

11 Si Clericus in minoribus habens primam tonſurã, & portans habitum committat aliquod delictum, & poſtea dimittat habitum, & vxorem ducat, a quo iudice debet puniri de tali delicto?

℟. A Iudice Eccleſiaſtico, quia in foro inſpicitur tẽpus delicti. tenet Ab. in c. 1. de apoſtat. nu. 7. & 8.

12 Si quis habet penſionem Eccleſiaſticam, & non portat habitum clericalem, gaudebit nè priuilegio fori?

℟. Non, quia concilium expreſsè exprimit tria requiſita, ſcilicet habere beneficium, incedere in habitu, & tonſura, & inſeruire alicui Eccleſiæ, ſed ſi talis habuerit primam tonſuram cum penſione, poterit reaſſumere habitum, & tunc gaudebit. Trid. ſyn. ſeſ. 23. c. 6. de reformat.

13 Clericus negotiator gaudet nè priuilegio fori?

℟. In bonis patrimonialibus non gaudet, nam perdidit priuilegium per delictum negotiationis, vt tenet Abb. in c. ſecolentes, de ſtatu Monachor. nu. 1. c. fin. de vita, & honeſt. Cler. c. generaliter. 16 q. 1.

14 Si inueniatur Clericus die, vel nocte cum armis defenſiuis, vel offenſiuis, ex hoc perdit nè priuilegiũ fori?

℟. Non, quia tali delicto non eſt impoſita talis pęna a iure, & pœnæ non ſunt extendendæ. c. in audientia de ſent. excom.

15 Clericus, qui inuenitur à Iudice ſæculari, ſine habitu, & corona, & ſe immiſcet rebus obſcænis, & prophanis, quam pœnam incurrit?

℟. Perdidit priuilegium canonis, ſi quis ſuadente diabolo, quia tunc iudex ſæcularis abſq; metu excommunicationis poterit eum vi comprehendere, & incarcerare, ſed abſolutè talis Clericus non perdidit priuilegium fori, quia poſtea debet remitti ad Iudicem Eccleſiaſticum cum ſuo proceſſu. text. in c. 1. de apoſtatis, & reiterantibus baptiſmum. & Abbas ibi numero 1.

16 Si Iudex ſæcularis cognoſcat illum in illo habitu eſſe canonicum alicuius Eccleſię, vel beneficiatum, poterit nè vi illum comprehendere, & incarcerare abſq; metu excommunicationis canonis, ſi quis ſuadente diabolo?

℟. Talis iudex meliùs faciet, ſi honorificè ſine ſtrepitu illum conducat ad ſuum Epiſcopum, vel iudicem Eccleſiaſticum, ſed ſi forſan ad euitandum aliquod damnum vi illum ducat in carcerem, non incidet in excommunicationem dicti canonis; ratio eſt, quia text. in c. 1. de apoſtatis, non erat neceſſarius iudicibus, ſed fuit neceſſarius ad imponendam pœnam Clericis relinquentibus habitum, & coronam, vt a tali delicto abſtineantur, vt patet ex d. text.

17 Si Clericus incedit de nocte cum enſe, vel cum alijs armis offenſiuis, vel defenſiuis, & cum longo pallio, vel veſtitu, cum quo itineratur, Iudex ſæcularis poterit abſq; metu excommunicationis illum comprehendere, & incarcerare?

℟. Si Iudex non inuenerit talem Clericum in rebus obſcęnis, & libidinoſis, vel dando operam rei illicitæ, veluti furando, faciendo incendium, violando domos, pugnando cum aliquo, non poterit abſque excommunicatione in illum violentas manus inijcere, ſolùm poterit illum mittere ad ſuum iudicem; ratio eſt, quia licitum eſt Clerico in ſui defenſionem portare nocte arma offenſiua, & defenſiua, ſicut licitum eſt itinerando, & talis Clericus ſolùm perdidit priuilegium, cum inuenitur in rebus obſcęnis, & cum ſimus in odioſis pęna extendi non debet. c. 1. de apoſtatis, & reiterantibus baptiſmu. & ad ſecundum veriorem ſententiam ſic eſt intelligendum, & de hoc dixi latè lib. 1. c. 5. nu. 7. 8. 9. & 10.

18 Quid requiritur, vt quis priuetur priuilegio fori?

℟. Si ſit in minoribus ordinibus trina monitio, vel quod incorrigibilis exiſtat, & tunc per ſententiam priuatur priuilegio, & habitu. c. in audientia, de ſententia excommunicationis. & c. vlt. de vita, & honeſtat. Clericorum.

19 Si Clericus ſit in ſacris, poterit nè priuari priuilegio fori, & habitu?

℟. Non, immò debet cogi, vt habitum portet, quia ordo ſacer imprimit characterem indelebilem, c. in audientia, de ſententia excommunicationis. c. contingit, il 2. eod. tit.

20 Si Clericus in ſacris ſæpè admonitus non portauerit habitum, quam pœnam incurrit?

℟. Semel admonitus perſonaliter, vel per edictum ſi inueniri non poteſt, ſuſpenditur ab officio, ordine, & beneficio, & priuatur fructibus, & ſi perſeuerauerit alijs conferantur officia, & beneficia. Trid. ſyn. ſeſſ. 14. c. 6. de refor.

21 Clericus poteſt obligari ex ſcriptura ad amiſſionẽ habitus, vel beneficij?

℟. Si ſit in minoribus, poteſt conſentiente ſuo ſuperiore. c. cum dilectus, de elect. gloſſ. in c. contingit, il 2. de ſent. excom.

22 Clericus, ſi falſum teſtimonium alicui obiecerit, tenetur nè recantare palinodiam?

℟. Non, quia eſt res infamis, & Clericus gaudet priuilegio nobilium: & ſufficit, vt priuatim veniam petat. c. Clericus. il 2. diſt. 46. Boer. con. 4. nu. 4.

23 Clericus poteſt agere coram Iudice ſæculari pro iniuria ſibi facta, vel ſuis?

℟. Poteſt cum proteſtatione ſub pęna ſanguinis. Ab. in c. poſtulaſti, de homic. dio nu. 1. Bart. in authent. & conſequenter, C. de ſententijs, & interlocutorijs omnium iud. nu. 19.

24 Si Clericus certò ſciat mortem ſequuturam, poterit ne (facta dicta proteſtatione) agere?

℟. Poterit, abſq; metu irregularitatis. Abb. in c. poſtulaſti ſup. cit. nu. 3.

25 Quid requiritur in Clericis coniugatis, vt gaudeãt priuilegio fori?

℟. Habere primam tonſuram, & habitum Clericalem, & inſeruire alicui Eccleſiæ. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 6. de reform.

CAPVT

CAPVT IV.

De Libelli oblatione.

1 QVid eſt libellus?
℞. Paruus liber, vel carta parua, vel ſchedula, in qua actor coram Iudice cauſam exprimit. gloſ. 10. c. 1. de libelli oblatione.

2 Quibus modis ſumitur in iure hoc nomen libellus?
℞. Pluribus. Primo, ponitur pro ſcriptura demandatoria. Secundo, pro ſcriptura accuſationis. Tertio, pro repudio, & dicitur libellus repudij. Quarto, pro ſcriptura appellationis. l. 1. ff. de appellationibus. §. libelli. Quinto, pro ſcriptura infamatoria, & dicitur libellus famoſus. Sexto, & magis propriè ponitur pro ſcriptura, in qua actor exprimit actionem contra reum, vt per totum titulum de libelli oblatione. & c. ſignificantibus. eod. tit.

3 Quotuplex eſt libellus?
℞. Duplex, vnus accuſationis in cauſa criminali, alius conuentionis, qui ponitur in cauſis ciuilibus. gl. vnic. c. 1. eod. tit.

4 Quid debet continere libellus?
℞. Debet in eo actor exprimere ſuam actionem, rationem, & cauſam, ob quam petit ſibi dari talem agrum, vel ſatisfactionem talis iniuriæ, & libellus debet exprimere contenta in his verſibus.

Quis, quid, coram quo,
Quo iure petatur, & à quo.

Goffred. in ſum. l. iudici. C. de Epiſcopali audientia. c. dilecti filij, de iudicijs.

5 Quas qualitates debet habere libellus?
℞. Tres. breuis, diſtinctus, & continens nomen actoris, & rei, & iudicis coram quo, & actionem, & cauſam actioni. c. ſignificantibus, eod. tit. de libelli oblatione, quæ omnia verſibus ſupradictis continentur.

6 Libellus debet neceſſariò eſſe ſubſcriptus à parte?
℞. Cum diſtinctione: in ciuilibus non eſt præcisè neceſſaria ſubſcriptio: ſufficit. n. notorij fides: in criminalibus vero neceſſariò debet eſſe ſubſcriptus ab accuſatore, qui ſe ſupponit ad pœnam talionis. Abb. c. 1. nu. 6. eod. tit. de libelli oblatione?

7 Quem effectum facit oblatio libelli?
℞. Interrumpit preſcriptionem, ponit poſſeſſorem in mala, vel ſaltem dubia fide. Abb. c. 1. nu. 9. eod. tit.

8 Si libellus ſit ineptus quid agendum?
℞. Iudex, ex ſuo officio poterit illum ſupplere. Abb. c. dilecti filij. de iudicis. nu. 2.

9 In quibus cauſis non requiritur libellus?
℞. In cauſis parui momenti, arbitrio iudicis, & in cauſa pauperis. Abb. in c. 1. eod. tit. nu. 17.

10 Reus tenetur reſpondere libello?
℞. Tenetur ſemper. c. dilecti. eod. tit.

11 Quando reus non tenetur reſpondere libello?
℞. Quando libellus petit actionem perſonalem, & in eo non exprimitur cauſa petendi, tunc reus non tenetur reſpondere tali libello, quia delicta in genere non puniuntur. c. dilecti. eod. tit.

12 Iudex poteſt nè admittere actorem ad petendum aliquid verbo?
℞. Non, ſed ſcripto, & præſentato libello. capit. 1. eodem titulo.

13 Si actor exprimit vnam cauſam in libello, & eam non probat, ſed probat aliam, poterit nè obtinere ſententiam?
℞. Non, quia ſententia debet eſſe ſuper re contenta in libello. Abb. c. dilecti. eod. tit. nu. 11.

14 In Inquiſitione requiritur libellus?
℞. Si procedat ex puro officio iudicis, non requiritur; ſi verò procedat ex inſtigatione alicuius partis dantis capitula, tunc requiritur. c. licet. c. veniens. de accuſationib. & Abb. c. 1. de libelli oblat. nu. 13.

15 Summus Pontifex ſi pronuntiet ſupra rem non contentam in libello, erit nè valida ſententia?
℞. Affirmatiuè; quia ipſe eſt ſupra leges, & licèt teneatur eam obſeruare, eſt ſolùm, quoad vim directiuam, non verò quoad vim coerciuam. Abb. in c. ex conquæſtione, de reſtitutione ſpoliatorum num. 15.

CAPVT V.

De mutuis petitionibus.

1 HOc nomen petitio quid ſignificat?
℞. Quidquid homo vult à Iudice petere in ſuam vtilitatem.

2 Et mutua petitio quid ſignificat?
℞. Petitionem actoris, & petitionem rei, quibus adinuicem mutuo vnus petit, alter ſe defendit.

3 In iure quot ſunt petitiones?
℞. Quatuor. Prima, eſt petitio hæreditatis, quæ competit omnibus illis, qui iure hęredes ſunt contra poſſeſſorem. Secunda, eſt petitio hæreditatis fideicommiſſariæ, & competit ei, cui fideicommiſſaria hæreditas reſtituitur ex Senatuſcõſulto Trebelliano. Tertia, eſt petitio hæreditatis poſſeſſoriæ, quæ datur emancipatis, intra tres menſes. inſtit. de honorum poſſeſſione. §. liberis. Quarta, eſt petitio ſcripturæ continens petitionem alicuius. gl. in c. ſi quis Papa diſtinction. 79.

4 Reconuentio quomodo intelligitur, & regulatur?
℞. Secundum naturam conuentionis, & eodem pede currit, & eiſdem terminis finitur, eiſdemq; priuilegijs vtitur. Abb. cap. 2. nu. n. 2. & 8. de mutuis petitionibus.

5 Si actio reconuentionis oriatur poſt impetrationem reſcripti, poterit Iudex delegatus de reconuentione cognoſcere?
℞. Licet Io. Andr. c. diſpendia, de reſcript. lib. 6. teneat partem negatiuam; Abb. c. 2. de mutuis petitionibus, numero 12. tenet affirmatiuam, cum Antonio Butrio; quia cum lex prohibeat reum, vt non adeat alium iudicem durante illa lite; neceſſariò debet prouidere illi de Iudice delegato, ne pereat ſua iuſtitia. in d. c. 2. dicit indiſtinctè Iudex delegatus cognoſcat de renuntiatione, & non reſtringit, vt ſi orta ante impetrationem reſcripti, vel poſt, ergo nos in damnum rei illam non debemus reſtringere. Abb. d. c. 2. nu. 12. eodem titulo.

6 Iudex delegatus poteſt compellere reum, vt reſpondeat in cauſa reconuentionis?

℟. Poteſt, & vtramque cauſam ſimul debet determinare. c. 1. eod. tit.

7 Reconuentio poteſt fieri coram arbitro?

℟. Coram arbitro electo à partibus, non, ſed coram arbitris iuris benè poteſt fieri, quia habent poteſtatem, ſicut Ordinarius. Abb. cap. 1. eodem titulo, num. 3.

CAPVT VI.

De litis conteſtatione.

1 QVid eſt litis conteſtatio?

℟. Negotij principalis, hinc inde ab actore & reo facta narratio coram Iudice.

2 Quomodo fit litis conteſtatio, & coram quo?

℟. Coram Iudice legitimò, per narrationem actoris, & per côtradictoriam reſponſionem rei in ſcriptis; Gloſ. capit. dudum, de election. capit. 1. de litis conteſtatione.

3 Quam vtilitatem habet in Iure litis conteſtatio?

℟. Perpetuat actionem vſque ad triginta annos, & interrumpit præſcriptionem, ponit poſſeſſorem in dubia fide, & perpetuat iuriſdictionem Iudicis. Abbas capite primo, numero 11. de litis conteſtatione.

4 Si actor, & reus coram Iudice verbo tantùm cõparentes, ſuam actionem narrent, ſufficiet ne ad litis conteſtationem?

℟. Non, quia ſic nullus eſt proceſſus; & neceſſariò, vt fiat, debet in ſcriptis apparere petitio actoris, & reſponſio rei; alias ſententia erit nulla; quia ſolemnitas non præſumitur, niſi appareat in actis ſcripta. capit. primo, eodem titulo, & Abbas ibi. numer. 3.

5 Si reus faciat reſponſionem, & in ea dicat, quòd reus facit illam cum poteſtate conteſtandi litem, nihilominus conteſtatur ne lis?

℟. Affirmatiuè, licet ſi directè non neget, neque excipiat, neque confiteatur, Iudex poterit illum compellere, ne faciat iudicium fruſtatorium. Abb. cap. 1. eod. tit. num. 26.

6 Si conteſtatur per verba iniurioſa, vt ſi reus reſpondeat, tu mentiris, non dicis verum?

℟. Si illa verba dicat animo ſatisfaciendi ad ſibi obiecta, volendo illa negare, lis conteſtatur; ſi verò illa verba dicat calore iracundiæ, ſolùm animo iniuriandi actorem, tunc lis non conteſtatur, licèt in dubio tenendum ſit, per illa verba voluiſſe negare actionem ſibi obiectam. Abb. cap. 1. de litis conteſtat. num. 28.

7 Partes poſſunt renuntiare litis conteſtationi?

℟. Non, quia non poſſunt renuntiare ſolemnitatibus iudiciarijs. Abbas capit. 1. num. 4. de litis conteſtatione.

CAPVT VII.

Vt lite non conteſtata non procedatur ad teſtium receptionem.

1 LIte non conteſtata in cauſa diuortij poſſunt ne teſtes examinari?

℟. Non, ſed contumax poterit excommunicari, vt compareat. c. 1. vt lite non conteſt. &c.

2 Quibus in caſibus lite non conteſtata poſſunt teſtes recipi?

℟. Primò, ſi timeatur de morte. Secundò, ſi timeatur de abſentia diuturna teſtium. Tertiò, ſi teſtes ſint ſenes, vel valetudinarij, tunc valet receptio teſtium, ne iuſtitia pereat, & occultetur, cum hac tamen conditione, quòd intra annum actor citet reum, & renuntietur ei talis receptio teſtium, vt omnis fraus ab actore tollatur, aliter *erit nulla*; hoc intellige, ſi agatur ciuiliter. c. quoniam, *vt lite* non conteſtata non, &c. & Abb. ibi n. 3.

3 Si in cauſa matrimoniali lite non conteſtata recipiantur teſtes, erit ne valida receptio?

℟. Si recipiatur contra non contumacem, non erit valida, ſi verò contra contumacem, erit valida. c. accedens, il 2. eod. tit.

4 Contumax quam pœnam habet?

℟. Habetur pro confitente, vel negante. Abb. c. 1. eod. tit. num. 5.

5 Si lite non conteſtata reus ſit contumax, quid agendum in fauorem actoris?

℟. Tunc actor poteſt mitti in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandæ, vel reus poteſt excommunicari. c. tuæ fraternitatis. eod. tit.

6 In caſu reſtitutionis contra contumacem poteſt fieri ſententia, lite non conteſtata?

℟. Non. c. 2. eod. tit.

7 Quando reus non excommunicatur?

℟. Quando agitur contra eum actione ciuili, quia tunc actor non mittitur in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandæ; ſecus verò ſi agatur contra eum *actione* perſonali, quia tunc reus contumax excommunicatur. Abbas capit. tuæ fraternitatis. numer. 3. eodem titulo.

8 Si in citatione contineatur copia libelli, & reus iuridicè citetur, ſufficiet ne hæc copia ad conteſtationem litis?

℟. Non, ſed neceſſariò requiritur ad conteſtationem litis reſponſio, vel contumacia rei; ratio eſt, quia conteſtatio litis eſt actus iuridicus, qui non poteſt prætermitti, neque ſuppleri, & non perficitur, niſi per ipſam reſponſionem, quia eſt magni præiudicij. tenet Abb. cap. præterea, de dilationibus, numer. 3.

CAPVT

CAPVT VIII.

De Iuramento calumniæ

1 QVid eſt iuramentum calumniæ?

℞. Quando quis iurat bona fide, & non animo calumniandi, agere aliquid, & affirmat, quod lis ſibi iuſta videtur c. 1. de iuramento calumniæ. gloſ. 4.

2 Ad quid inuentum fuit à iure iuramentum calũnię?

℞. Ad veritatem eliciendam, ad fraudes vitandas, & lites finiendas; quia, ſi quis iurat ſe debere Petro decem, ſua confeſſione compellitur ſoluere abſq; alia probatione. Abb. in c. cæterum. eod. tit. nu. 3.

3 Quid debet continere iuramentum calumniæ?

℞. Primò, quòd credit ſe bonam cauſam, & iuſtam habere. Secundò, quòd interrogatus non negabit, quod verum eſſe crediderit. Tertiò, quòd non vtitur ſcienter falſa probatione. Quartò, quòd non petet dilationem in fraudem. Quintò, quòd non promiſit, neque dedit, nec dabit, neque promittet aliquid pro hac cauſa. gloſ. verbo calumniæ, capit. 1. de iuramen. calumniæ.

4 Si dubitetur, quòd quis veritatem non fatebitur, eſt nè exigendum à tali homine iuramentum calumniæ?

℞. Non, ſi veriſimiliter dubitetur de contrauentione. ne talis ſit periurus. c. Clericos, & ibi gl. de cohabit. Cler. & mulier. c. ille, 22. q. 5. ne talis anima ſit periura.

5 Quotuplex eſt iuramentum?

℞. Multiplex: veritatis, credulitatis in litem, & calũniæ. Abb. c. 2. de iuram. calum.

6 In quo differunt iuramentum calumniæ, & iuramentum de veritate dicenda?

℞. Primò, in iuramento calumniæ debet reſponderi de credulitate. Secundò, in iuramento calumniæ iuratur ſolum ſupra ſcientiam, in alio iuratur ſupra plura capitula. Tertiò, in iuramento datur dilatio. Quartò, iuramentum calumniæ fit per Procuratorem; iuramentum verò de credulitate fit per ſolam principalem perſonam. Abb. c. 2. eod. tit. nu. 10.

7 Iuramentum calumniæ adhibendum nè erit, tum in cauſis parui, tum in cauſis magni momenti?

℞. Affirmatiuè. Abb. c. 1. eod. tit. nu. 14. imò in cauſis minimis ſæpè vtuntur partes iuramento calumniæ, & cum eo dirimunt litem.

8 Si omittatur iuramentum calumniæ, ex hoc vitiatur nè proceſſus?

℞. Non, cum ſolum præſtetur, quando eſt aliqua ſuſpicio in altera parte. Abb. vbi ſup. nu. 4.

9 In præſentatione inſtrumentorum debet nè peti iuramentum calumniæ?

℞. Si inſtrumentũ redarguetur falſitatis, peti debet; & toties, quoties præſentatur inſtrumentum, iuratur de calumnia. Abb. vbi ſup. nu. 12.

10 Si pars præſtet iuramentum calumniæ in præſentatione alicuius ſcripturæ, poterit nihilominus pars aduerſa probare tale inſtrumentum eſſe falſum?

℞. Licèt pars, vel Procurator iurent de calumnia, liberum eſt alteri probare tale inſtrumentum eſſe falſum, & etiam falsè iuraſſe partem contrariam, & in vtroque articulo admittitur probatio à Iudice ex officio eius liberali. Abb. vbi ſup. nu. 12.

11 In cauſis ſpiritualibus iuratur nè de calumnia?

℞. Licèt in c. litteras, de iuramento calumniæ, dicatur, quòd in cauſis Eccleſiarum, decimarum, & rerũ ſpiritualium non iuratur de calumnia, tamen ex mãdato Iudicis, vel parte poſtulante, hodie in omnibus cauſis iuratur de calumnia ad tollendas citiùs lites. c. cum nobis. c. cùm dilectus, de elect. & ibi gl.

12 Quot ſunt genera cauſarum, in quibus iuratur de calumnia, & etiam de veritate dicenda?

℞. Plura. Primò, ſunt cauſæ ſpirituales. Secundò, annexæ ſpiritualibus. Tertiò, merę ciuiles. Quartò, criminales, vbi agitur de crimine directè. Quintò, cauſę criminales, quando agitur de crimine ciuiliter. gloſ. in c. litteras. de iuramento calumniæ, in verbo, ſpiritualibus.

13 Quæ ſunt cauſæ annexæ ſpiritualibus, & quomodo in eis iuratur?

℞. Sunt cauſæ iuris patronatus, & in eis non iuratur de calumnia, ſed de veritate dicenda. c. dudum, il 2. de elect. quod citat gl. in c. litteras, de iuram. calumn. in verbo, ſpiritualibus.

14 Quæ ſunt cauſæ meræ ciuiles, & quomodo iuratur in eis?

℞. Cauſæ, in quibus agitur, de pecunia, vel rei venditione. c. vlt. & penultimo de libelli oblatione, quæ citat d. gloſ. ſup. cit. eod. c. & verbo.

15 Quæ ſunt cauſæ criminales, & quomodo in eis iuratur?

℞. Sunt cauſæ, in quibus agitur de aliquo crimine directè criminaliter, quid apparet fuiſſe commiſſum, & licèt in eis iuretur de calumnia, actor debet ſe obligare ad pœnam tallionis, & etiam iurare de veritate dicenda. gl. ſup. cit.

16 Qui in cauſa matrimoniali oppoſuit impedimentum, debet nè iurare de calumnia?

℞. Affirmatiuè, vt ſi quis ponit impedimentum affinitatis debet iurare de calumnia, vt in c. litteras, de reſtit. ſpol.

17 Iuramentum calumniæ quando præſtatur?

℞. Communiter poſt litis conteſtationem; aliquando ante, ad petitionem partis contrariæ; & etiam præſtatur ad præſentationem alicuius ſcripturę. Ab. in c. 1. de iuramento calumniæ. nu. 4. c. cum cauſam. eod. tit.

18 Quando poteſt fieri iuramentum calumniæ, ante litis conteſtationem?

℞. Quando Iudex viderit, quòd æquitas ſuadet, vt fiat. Abb. in c. cum cauſam. nu. 13. eod. tit.

19 Iuramentum calumniæ, debet nè peti in fine litis?

℞. Non, ſed in principio; quia faciliùs dicitur veritas, quam in fine, cum difficile, & turpe ſit, quòd quis in fine confiteatur contrarium eius, quod in principio allegauit, & probauit. Abb. in c. cæterum. eod. tit. nu. 4. & Hoſt. eod. tit.

20 Si quis iurat de calumnia, & petat tempus ad liberandum, eſt nè ei concedendum?

℞. Si res ſit antiqua, difficilis, & de ea non habeat notitiam; & ſi velit procurator informare de veritate cauſę, debet ei concedi tempus, vt ſe informet; præcipuè ſi Iudex videat, quòd malitiosè hoc non petitur, ſed ad indagãdã veritatẽ, cui ſemper eſt fauẽdũ.

Specul.tit.de iuramento calumniæ. Abb.c.cum cauſam.eod.tit.nu.6.

21 Si quis reſpondeat,credo me hoc feciſſe, quid eſt iudicandum?

℟. Reſponſio de credulitate ſic præiudicat, ſicut reſponſio de veritate,& ſic talis eſt condemnandus, ſicut ſi talis confiteretur.Abb. in c.cum cauſam.nu.6. de iuram.calum.

22 Quam pœnam incurrit, qui non vult iurare de calumnia?

℟. Cadit à cauſa,quia habetur pro confeſſo.text.in c. Imperatorum, de iuram.calumniæ.

23 Si iſte talis,quia noluit iurare, vel eſt contumax, habetur pro confeſſo,debet nè ſtatim condemnari?

℟. Debet prius Iudex pronuntiare actum de tali contumacia, & poſtea eum condemnare; quia talis cõtumacia eſt delictum; & debet prius conteſtare de delicto,quàm de pœna.l.eius qui.ff.de iure fiſci.& Ab. in c.cum cauſam, eod.tit.nu.26.

24 Si quis condemnetur propter contumaciam, quia noluit iurare,vel ſe abſcondit,hęc condemnatio tráſit nè ad hæredes?

℟. Non,quia procedit ex delicto; & patris delicta nõ tranſeunt ad hæredes,ſed morte delinquentis extinguntur.Abb.in c.cum cauſam.c.26. eod.tit. de iurament. calumn.

25 Quotuplex eſt procurator?

℟. Duplex.Primò,ad lites.Secundò,ad negotia,vt ad procurandas merces, vel recuperandos fructus domini à colonis.Abb.in c.in pertractandis. num.5.de iuram.calum.

26 Procurator debet iurare de calumnia?

℟. Debet cum virtute mandati, quia eſt pars principalis in illa lite.Abb.in c.1.eod.tit.nu.6. c.in pertractandis.eod.tit.

27 Procurator ad lites poteſt nè iurare de calumnia, cum mandato generali,ad omnes lites?

℟. Non,niſi habet ſpeciale mandatum ad iurandum, etiam de calumnia.auth.principales, de iureiurando propter calumniam, c.fin. de iuramen.calumniæ in 6.& ibi gloſſ.

28 Procurator, vt iuret in animam ſuæ partis, debet nè habere ſpeciale mandatum?

℟. Debet, & aliter non admittitur ad iurandum de calumnia,quia eſt actus principalis cauſæ.Abb.in c. 1.de iuram.calumniæ.nu.15.

29 Eccleſia,& capitulum poteſt nè iurare de calumnia?

℟. Poteſt, per ſuum procuratorem ad hoc nominatum.c.1. eod.tit.

30 Si Clericus, vel Monachus iuret ſine licentia ſuperioris,tale iuramentum valet nè?

℟. Valet; quia non eſt hoc expreſsè à iure reprobatum;licèt talis Clericus, vel Monachus debeant puniri à ſuperiore,quòd ſine licentia iurauerint.c.inter corporalia de tranſlatione Epiſcopi.c.& ſi Chriſtus, de iureiurando.

31 Clericus poteſt nè iurare de calumnia abſque licentia ſui Prælati?

℟. Non;cum tale iuramentum ſit quid graue, & obligetur ex tali, & ideò requiritur licentia ſui ſuperioris in ſcriptis,cum Clericus, & Monachus nõ ſint ſui iuris.c.1.de iuram.calum.

32 Aduocatus de iure poteſt nè obligari, vt iuret de calumnia?

℟. Poteſt,cum ſit defenſor cauſæ,& non poſſit in cõſcientia abſq; peccato defendere cauſam iniuſtam. Abb.in c.1.eod.tit.nu.5.

33 Procurator ad negotia,qui emit,& vendit,admittitur nè ad iurandum de calumnia ſine ſpeciali mandato,vt inſtitor nauis?

℟. Admittitur, quia ipſe habet notitiam ſuper res venditas,& emptas,magis,quàm dominus principalis.Abb.in c.in pertractandis,eod.tit.nu.vlt.c. qui generaliter, de procur.in 6.& ibi Ioan.Andr.

34 Iudæus quomodo iurabit de calumnia?

℟. Per decem præcepta Moyſi, & per Deum patrẽ, poteſt de calumnia iurare, ſicut eſt mox Iudæorum iurare.Specularor,de iuramento calumniæ.§.reſtat. numero 17.

35 Syndicus vniuerſitatis, vel tutor ad iurandum de calumnia debet nè habere ſpeciale mandatum?

℟. Sufficit habere mandatum generale, quod iſti habent,quia conſtituti ſunt à iure ad defenſionem vniuerſitatis,& pupilli;nam iſti quaſi gerunt propriam perſonam illorum.Abb.in c.1.de iuram. calum.n.15.

36 Epiſcopus poteſt iurare de calumnia abſque licẽtia Papæ?

℟. Poteſt, cum hoc, & plura alia ius committat Epiſcopis; quia plurimum confidit de eorum auctoritate.Abb.in c.1.eod.tit.nu. 19.

37 Si Epiſcopus iuret de calumnia, debet nè tangere ſancta Euangelia?

℟. Non,propter magnam eius fidelitatem, & dignitatem,licèt debeant eſſe ante ipſum aperta, ſufficiet ſi tangat pectus ſuum.capit. vltimo de iuramento calumniæ.

38 Vniuerſitas compellitur nè iurare de calumnia?

℟. Non;quia ſunt plures;ſed cogitur iurare per adminiſtratorem, vel œconomum.c. Imperatorum. eod. titul.l.2.C.de iureiurando,propter calumnia dando.

39 Minor impubes poteſt nè iurare de calumnia, vel ſuus tutor?

℟. In omnibus rebus, & caſibus, in quibus minor poteſt agere ſine ſuo procuratore, debet iurare de calumnia, ſi ſit doli capax, & poſſit agere ſine tutore, & ſic debet iurare; in alijs verò negotijs, in quibus minor ſine tutore non poteſt agere, debet tutor iurare pro minori.Abb.in c.cum cauſam,eodem titulo numero 10. & 12. lege 1.Codic.ſi per vim,vel alio modo.

40 Excommunicatus poteſt iurare de calumnia?

℟. Poteſt;quia non priuatur ijs, quę ſunt in ſuum dãnum.Abb.in c.cum cauſam, de iuramento calumniæ.nu.9.

CAPVT IX.

De Dilationibus.

1 QVid eſt dilatio?

℟. Eſt temporis in cauſa prorogatio, vel eſt tempus differens cauſam, quæ habet certum principium,& finem.Abb.& gl.in c.1.de dilationib.

2 Quis concedit dilationem?

℟. Aliquando Ius, aliquando lex, aliquando Iudex

pro

pro eius arbitrio, vt dicitur in rubr. de ferijs.

3 Dilatio quotuplex eſt?

℞. Alia eſt legalis, quæ datur à lege, vt tempus ad appellandum, alia conuentionalis, quæ datur à partibus conuenientibus; alia iudicialis, quæ datur à Iudice pro ſuo arbitrio. Abb. c. 1. de dilationibus. n. 15.

4 Quot ſunt dilationes?

℞. Plures. Prima, citatoria. Secunda, reſtitutoria. Tertia, ad appellandum. Quarta, deliberatoria. Quinta, executoria. Sexta, dilatoria. Septima, peremptoria. Octaua, reuocatoria. Nona, perſequutoria. Decima, ſaluatoria. Vndecima, præceptoria. Duodecima, exemptoria. Decimatertia, electoria. Decimaquarta, exceptoria. Decimaquinta, ferialis. Hoſt. & Speculator in ſum. de dilat.

5 Quæ eſt dilatio citatoria?

℞. Tempus, quod datur a Iudice ad citandam partẽ, & ad comparendum in iudicio. Hoſtienſ. in ſum. titu. de dilationibus.

6 Quæ eſt reſtitutoria?

℞. Illud tempus, quod datur à Iudice ad reſtituendum ſpoliatum. Hoſtienſ. in ſum. dilation.

7 Quæ eſt dilatio ad appellandum?

℞. Illud tempus, quod datur à lege, vel prorogatur à Iudice, vt poſſit quis appellare, vel ſuam ſequi appellationem. Hoſt. vbi ſup.

8 Quæ eſt dilatio deliberatoria?

℞. Illa, quæ datur reis ad deliberandum de ſuo negotio. l. fin. C. de in integr. reſt.

9 Quæ eſt dilatio exequutoria?

℞. Illa, quæ datur criminatis, vt intra certum tempus ſatisfaciant criminibus. l. 3. C. de vſur. rei iudicatæ, quam citat Hoſt. eod. titulo.

10 Quæ eſt dilatoria?

℞. Quando Iudex ex aliqua cauſa dat parti annum, menſem, vel aliquem terminum ad ſequendum ſuam litem. Hoſt. in ſum. de dilationib.

11 Quæ eſt dilatio peremptoria?

℞. Tempus, quod datur à Iudice ad probandam aliquam exceptionem, quæ perimit litem; vt ſi quis velit probare, rem iudicatam in eadem lite, vel inſtrumentum ſolutionis. l. 1. C. de dilationibus.

12 Quæ eſt reuocatoria?

℞. Quando aliqua pars, habet ius reuocandi ſibi domum, vel rem, tempus illud, quod ei datur, vt eam reuocet. Hoſt. in ſum. de dilationib.

13 Quæ eſt proſequutoria?

℞. Tempus, quod datur alicui ad proſequendam ſuã appellatione. n. Hoſt. vbi ſup. de dilat.

14 Quæ eſt dilatio ſaluatoria, ſeu pœnitentialis?

℞. Quæ datur ad implendam ſuam pœnitentiam, qua ſaluatur à crimine. Hoſtienſ. in ſum. tit. de dilationibus.

15 Quæ eſt præceptoria?

℞. Tempus, quod datur à Iudice, vt quis faciat aliquã rem, quæ illi præcipitur. c. præterea. de appellationibus.

16 Quæ eſt dilatio electoria?

℞. Tempus, quod datur à Iudice patrono, vel alicui perſonæ ad faciendam aliquam electionem publicã, capit. ex publico, de conuerſat. coniugat. & ibi Hoſtienſ.

17 Citatio vnica, quomodo poteſt habere vim trinæ citationis?

℞. Si in vna citatione dentur tres termini competentes, vt tres dies. Tertia, pro prima. Tertia, pro ſecunda, & tertia pro tertia. Abb. c. 1. num. 5. de dilationibus.

18 Quæ eſt exemptoria?

℞. Tempus, quod datur alicui ad probandum, ſe eſſe liberum, vel exemptum. l. diffamare. C. de manumiſſ.

19 Quæ eſt electoria?

℞. Quæ datur ad eligendos iudices, vel arbitros in ſpatio trium dierum Hoſtienſ. & ſpecul. titul. de dilation.

20 Quæ eſt exceptoria?

℞. Tempus, quod datur à Iudice ad ponendas exceptiones. Hoſt. in ſum. tit. de dilat.

21 Si in lite citatoria ponatur libellus, & pars compareat, petatq; dilationem deliberatoriam, debet nè ei dari?

℞. Non, quia per libellum, incertus in citatione factus fuit certior de re, nec fieri certior amplius debet, qui ſatis certus eſſe potuit, & noluit ſibi conſulere. c. præterea, de dilat.

22 Quæ eſt exceptio ferialis?

℞. Eſt illa, in qua ſunt feriæ, & de iure negotia non tractantur, l. 1. C. de ferijs.

23 Dilatio, ſeu citatio vocatoria, ſeu peremptoria quomodo debet eſſe?

℞. Vocare aliquem, vel citare peremptoriè, non debet eſſe cum termino breui, præcipuè in cauſis Eccleſiaſticis, & legitimè de tali breui termino appellatur. c. 1. de dilation.

24 Quando Iudex arctat terminum, vel prorogat, quid debet agere?

℞. Exprimere cauſam, aliàs iuſtè appellatur à partibus. Abb. c. 1. nu. 8. de dilationibus.

25 Copia libelli miſſa reo in citatione ſufficit nè ad litem conteſtandam?

℞. Non; ſed reſponſio, vel contumacia rei. Abb. cap. præterea. num. 10. eodem titulo.

CAPVT X.

De Ferijs, &c.

1 QVotupliciter ſumitur hoc nomen feria?

℞. Sumitur pro die feſtiuo, & etiam pro die laboris, & dicitur feria quinta, tertia, & ſecunda, & tunc deriuatur à verbo faris, vel fare quia Deus omnia creauit fando in ferijs hebdomadis fando, ideſt ſolo verbo. vt habetur Geneſ. 1. l. 2. C. de ferijs. Ab. in rubr. de ferijs.

2 Vnde dicitur feria?

℞. Primò, à foro, quia in ea requieſcitur ab his negotijs, quæ conſueſcunt fieri in foro. vt Azor. in ſum. titulo de ferijs, vel dicitur à feriando, ideſt requieſcendo à labore tanquam in die feſtiuo, vt tenet Hoſt. in ſum. vel dicitur, quia in illa litigantes habent immunitatem ab ijs, quæ fiunt contra eos in foro, vel pro die feſtiuali, quia in ipſis victimæ offerebantur, & immolabantur, & ſic dici ſolent feriæ nuptiales. Ab. vbi ſupra.

3 Quæ ſunt ſpecies feriarum?

℞. Tres. Primò, dicuntur feriæ ſolemnes, ſcilicet

dies feſtiuus in honorem Dei. Secundò, dicuntur feriæ publicæ, ſeu ruſticæ indictæ ad colligendos fructus tertiæ. Tertiò, dicuntur repentinę, quia repentè inducuntur; vt cum Princeps inducit ferias propter natiuitatem filij, vel quia duxit vxorem. Abb. c. conquæſtus, nu. 8 de ferijs.

4 Quis inſtituit dies feſtiuos, vel feriatos?

℞. Deus inſtituit diē dominicam, quia in eo requieuit ab omni opere, quod patrarat, & in eo reſurrexit à mortuis; reliquas verò feſtiuitates inſtituit Eccleſia; & Principes ſæculares ſolent inſtituere dies feſtiuos pro natali ſui filij, vel pro aliqua victoria; & Epiſcopi in ſuis diœceſibus, iuſtis de cauſis, præcipiunt aliquos dies celebrari. l. 1. C. de ferijs.

5 Dies feſtiuus, vel feriatus ſolet nè eſſe æqualis in omnibus diœceſibus, & ciuitatibus.

℞. Non, ſed in obſeruando dies feſtiuos in qualibet ciuitate debet obſeruari ritus illius ciuitatis. l. præſides. ff. de ferijs.

6 In diebus feriatis, vel feſtiuis quid poſſunt homines facere?

℞. Non poſſunt facere opera ſeruilia, niſi fuerint neceſſaria ad victum quotidianum; & poſſunt exercere artes liberales, vt ſtudere, ſcribere, & pſallere, & his ſimilia. l. 1. l. diuus. ff. de ferijs. c. conquæſtus. de ferijs. & ibi DD. & dixi latè lib. 3. c. 1.

7 Ad quem Iudicem ſpectat cognoſcere de obſeruatione dierum feſtiuorum?

℞. Ad Eccleſiaſticum; quia dies feſtus eſt Deo ſacratus.

8 Die Dominica, quid prohibetur hominibus facere?

℞. Mercari, litigare, iudicare, vendere, & iurare. c. 1. de ferijs.

9 Eſt nè licitū diebus feſtiuis, ſtudere, vel conſulere?

℞. Si intentio principalis ſit lucrari nummos, vel ditari, non eſt licitum; ſi verò intentio principalis ſit illuminare mentem, laborare ad regendam rempublicam, expedire negotium alicuius litigantis, & ſecundariò ex tali ſtudio ſequatur lucrum, vel honor, eſt licitum, & meritorium. Abb. concordans opiniones. DD. in c. 1. de ferijs. nu. 4.

10 In die feſtiuo poſſunt nè milites exercere arma, & ſuum officium?

℞. Poſſunt, quia neceſſitas cogit. c. 1. de tregua, & pace. gloſ. in l. penultima. ff. de ferijs. l. omnes iudices. C. eod. titulo.

11 Quibus cauſis poteſt Epiſcopus dare licentiam, vt diebus feſtiuis ſeminetur, aretur, colligantur fructus terræ, domus ædificentur, & agricultura exerceatur?

℞. Propter aliquam neceſſitatem, ne res pereant, vel fructus terræ tempeſtatibus minuantur, vt ſi tempus ſeminadi labatur, ſi domus ſit ædificata, & non cooperta, & timeatur de pluuia; & hæc omnia relinquuntur arbitrio iudicis Eccleſiaſtici. c. licet, de ferijs, & Abb. ibi. nu. 7.

12 Si ſit aliqua opera pia, vt ędificium alicuius Eccleſiæ, vel monaſterij poteſt Iudex dare licentiam, vt in illa opera laboretur diebus feſtiuis?

℞. Affirmatiuè, quia ſicut poteſt dare licentiam propter neceſſitatem, ſic propter pietatem. c. conquæſtus de ferijs.

CAPVT XI.

De Ordine cognitionum.

1 QVid eſt ordo cognitionum?

℞. Quædam regula, quę iudicibus datur, quo ordine debent cauſam cognoſcere, & determinare.

2 Si opponatur exceptio peremptoria, quando debet determinari?

℞. Ante cauſam principalem, & ſententiam diffinitiuam, quia ſi exceptio peremptoria probetur, fruſtra agitur de cauſa principali commiſſa, cum ipſa eliciat intentionem actoris. c. 1. de ordine cognitionum.

3 Exceptio peremptoria, poteſt opponi publicatis atteſtationibus, vel poſt ſententiam?

℞. Cum diſtinctione, ſi exceptio eſt compatibilis cum cauſa principali, vt ſi agatur de validitate matrimonij, & ſimul de conſanguinitate, tunc opponi poteſt publicatis atteſtationibus: ſi verò non ſit compatibilis cum cauſa principali, non debet admitti, ne quis inſtruatur, Abb. c. 1. eod. tit. nu. 9.

4 Expoliatio quomodo poteſt opponi?

℞. Dupliciter; ab actore petendo ſpoliationem: & à reo petendo, quod actor ipſe eum ſpoliauit. c. cum dilectus. eod. tit.

5 Exceptio excommunicationis poteſt fieri, & opponi poſt concluſionem?

℞. Poteſt, cum ſit impedimentum iuris. Abb. c. cum dilectus. nu. 16.

6 Quę eſt exceptio ſpoliationis, & quādo opponitur?

℞. Exceptio dilatoria, & opponitur ante litis conteſtationem. Abb. c. 2. nu. 2. de ordine cognitionum.

7 Iudex tenetur ſtatim ad pronuntiationem incidētem, vel emergentem pronuntiare ſuper exceptione?

℞. Aliquando poterit reſeruare pronuntiationem, vſque ad ſententiam diffinitiuam, & ſimul vtrumque determinare. Ab. vbi ſup. nu. 11. c. 1.

8 Si quis petat hæreditatem, & opponatur, illum eſſe illegitimum, quid debet determinari prius, articulus ſucceſſionis vel illegitimitatis?

℞. Articulus illegitimitatis, & coram Eccleſiaſtico: quia illegitimus eſt de iure excluſus, & ſic cauſa hæreditatis eſt finita. c. tuam. eod. tit. de ordine cognitionum.

9 Spoliatus cogitur nè reſpondere ſpoliatori ante reſtitutionem ſuam?

℞. Non; quia ſpoliatus ante omnia, eſt reſtituendus. c. cum dilectus. eod. tit.

10 Accuſatus poteſt accuſare ſuum accuſatorem?

℞. Regulariter non, pendente ſua accuſatione. Abb. capit. cum dilectus, eodem titulo. numero trigeſimoprimo.

CAPVT XII.

De pluribus petitionibus.

1 QVid eſt plus petitio?
℟. Exactio plus, vel aliter, quam pactum fuit l.1.C.de plus petit.

2 Quibus modis petitur plus?
℟. Quatuor. Primo, quando petitur ante tempus ſtatutum. Secundo, quando petitur maior quantitas. Tertio, quando petitur in alio loco, quam in eo, in quo eſt conſtitutum ſoluere. Quarto, quando petitur ob aliam cauſam magis neceſſariam, vt ſi debet peti via ordinaria, & petatur via exequutiua.cap.de plus petitionibus.

3 Qui plus petit, quam pœnam incurrit?
℟. Condemnatur in expenſis, & intereſſe, & vſque realiter ſolutæ ſint, non tenetur reſpōdere reus parti petenti. c. 1.eod.tit.

4 Quando plus petens non punitur?
℟. Primò, quando actor conuictus de maiori quantitate ante ſententiam tranſigit cum reo de maiori quantitate. Secundò, quando actor plus exigit, quā ſonat ſcriptura, ſed reus confitetur ſe totum illud debere. Tertiò, quando poſt litis conteſtationem ante ſententiam actor confitetur ſe plus petijſſe, quia tunc ipſe ſe conuincit, & non conuincitur à reo. Quartò, quando actor (ſi ſibi debentur decem) facit, vt reus faciat ſcripturam, quòd ipſe debet viginti, tunc licet petat viginti, non tenentur ad pœnam, cum non petat doloſe, ſed de conſenſu rei ſoluentis. Abb.c.conſilium, eod.tit.num.8.

5 Quando plus petens tenetur ad ſoluendam pœnam?
℟. Poſtquam fuerit conuinctus, & per ſententiam condemnatus à Iudice. Abb. c.conſilium, de plus petitionibus. num.4.

6 Si quis debet decem, & illi petantur viginti, poterit ne abſolutè negare ſe nihil debere?
℟. Non; ſed in iudicio debet conſiteri decem, quę debet, & negare non eſſe viginti, quia qui petit viginti, & totum petit, & partem, cum decem, in viginti includantur, tanquam pars in toto. l.ſi quis cum totū, ff. de exceptione rei iudicatæ.

CAPVT XIII.

De Cauſa poſſeſſionis, & proprietatis.

1 QVæ dicitur cauſa poſſeſſionis?
℟. Illa, in qua agitur ſolùm de poſſeſſione ſuſpenſo iudicio proprietatis.c.1.de cauſa poſſeſſionis, & proprietatis. & ibi gloſ.

2 Quæ dicitur cauſa proprietatis?
℟. Quando ſuſpenſo iudicio poſſeſſionis agitur immediatè de iudicio proprietatis.c.1.eod.tit.

3 Poſſeſſorium poteſt terminari ſine proprietate?
℟. Poteſt finiri prius cauſa poſſeſſionis; ſed cum agitur de proprietate, ſimul tranctantur capit. ad vltimum, eodem titulo de cauſa poſſeſſionis, & proprietatis.

4 Quando perditur, vel interrumpitur poſſeſſio?
℟. Quando quis excluditur à loco vbi talia exercentur; aut excluditur à capitulo, vbi fit electio. Abb.in c.cum Eccleſia ſub trina, eod.tit. num.7.

5 Poſſeſſio circa quas res verſatur?
℟. Circa res corporales, & incorporales & in vtroq; acquiritur ius poſſidendi, vt circa domos, & agros, quæ ſunt iura corporalia, & circa ius præſentandi, & eligendi, quæ ſunt iura incorporalia. Abb. vbi ſup. num.25. in c.cum Eccleſia ſub trina.

6 Poſſeſſio rerum incorporalium quomodo retinetur?
℟. Animo. Abb. vbi ſupra.

7 Conſuetudo, & poſſeſſio ex quibus actibus inducitur?
℟. Ex tribus actibus, cum ſcientia, & patientia partis contrariæ. Abb. vbi ſup.num.41.

8 Ad præſcribendum rem Eccleſiaſticam quid requiritur?
℟. Bona fides, & titulus, quia eſt contra Ius. Abb. vbi ſup.num.31.& 43.

9 In libello debet ne exprimi actio poſſeſſionis, vel proprietatis, quam quis vult intentare?
℟. Debèt neceſſariò exprimi, & ſi libellus ſit generalis, & ex eo non appareat actio, quę intentatur, Iudex ex ſuo officio debet interrogare partem, & declarare actionem, vt tollatur dubitatio. Abb. in c. paſtoralis. num.3. eod. tit.

10 Conſuetudo vnde dicitur?
℟. Ex vſu, & ad eam inducendam non requiritur cauſa, & titulus, qui à loco ipſorum eſt vſus continuatus à maiori parte populi, vel communitatis ſine vlla cōtradictione. Abb. in c.cum Eccleſia ſub trina. num. 45.eod. tit.

11 In quo differunt iudicium poſſeſſionis, & proprietatis?
℟. In eo, quòd poſſeſſio habetur pro vſufructu, & poſſeſſione rerum, proprietas verò habetur pro domino directo, & ſic qui vincit proprietatem, vincit poſſeſſionem, & fructum rei, cum de Iure debeatur domino. Abb.c.1. eod.tit.num.2.

12 Coram quo Iudice debet litigari iudicium poſſeſſionis?
℟. Coram eodem Iudice, coram quo debet litigari iudicium proprietatis, quia in eadem re ſunt diuerſa iudicia ad eundem finem tendentia.c.1.eod.tit.

13 Citatio de quo Iure eſt?
℟. De iure diuino, & naturali, quia eſt deſenſio licita. Abb.in cap.1.de cauſa poſſeſſionis, & proprietatis. num.5.

14 Iudex datus in proprietate poteſt eſſe Iudex poſſeſſorio?
℟. Poteſt; quia poſſeſſio intrinſecus ineſt proprietati. Abb.in c.paſtoralis.eod tit.num.10.

15 Interdictum vnde vi pro quibus rebus datur?
℟. Pro mobilibus, & immobilibus vi ablatis; & dicitur vnde vi; quia per hoc interdictum vis tollitur. l. 1. ſ.illud vtique ff. de vi, & vi armata, & inſtit. vi bonorum raptor. in princ.

16 Iudex,

16 Iudex, qui ſententiauit ſuper proprietate, poteſt ne ſententiare ſuper poſſeſſione?

℞. Non, quia petitorium abſoluit poſſeſſorium, & ſic functus eſt officio ſuo, ſed non è contra; imò Iudex, qui ſententiauit ſuper poſſeſſorio, poteſt ſententiare ſuper proprietate. Abb. in c. 1. de ſequeſtr. poſſeſſ. & fructuum, n. 12.

17 Interdictum, vti poſſidetis, pro quibus reb. datur?

℞. Pro rebus immobilibus, vel pro iuribus, & conſuetudinibus ſedendi in locis, vel aliquid faciendi, in quibus aliquis moleſtatur, & datur hoc interdictum, vt quis poſſideat, veluti ante moleſtationem poſſidebat. c. licet de probationibus, Inſtitut. de interdictis. §. retinendæ.

18 Si libellus contineat petitionẽ poſſeſſionis, poterit ne Iudex ſententiare in articulo proprietatis?

℞. Non, quia iudicat vltra petita. Abb. in c. paſtoralis. de cauſa poſſeſſionis, & proprietatis, n. 11.

19 Quando agitur ſimul de petitorio, & poſſeſſorio, debet ne vna ſententia terminari?

℞. Affirmatiuè; ſed in executione ſententię prius debet exequi ſententia proprietatis, quàm ſententia poſſeſſionis, tanquam magis digna. Abb. c. cum dilectus, de cauſa poſſeſſ. & proprietatis, n. 12.

20 Qui agit de iudicio proprietatis poteſt ne poſtea agere de iudicio poſſeſſionis?

℞. Affirmatiuè; quia in iudicio proprietatis tacitè ineſt iudicium poſſeſſionis, c. ad vltimum. eod. tit.

21 Si quis ſimul agat de iudicio petitorio, & poſſeſſorio, & probet poſſeſſionem, & non proprietatem, Iudex in iſto caſu quam ſententiam debet proferre?

℞. Debet illi dare poſſeſſionem, quia probauit, & confeſtim auferre ab eo proprietatem, quia ſuccubuit, & non probauit, & ſimul cum ea poſſeſſionẽ; cum iudicium proprietatis vtrumque abſoluat. c. cum Eccleſia. eod. tit.

22 Si quis intentet iudicium poſſeſſionis, & reus opponat iudicium proprietatis, eſt ne audiendus?

℞. Regulariter non; quia prius debet denniri cauſa adipiſcendæ, vel recuperandæ poſſeſſionis, & poſtea agi poteſt de proprietate. Abb. in c. ad vltimum. nu. 4. eod. titulo.

23 Parte non citata poteſt ne aliqua cauſa determinari?

℞. Non, cum lex dicat, nec nos inauditis partibus poſſumus aliquid determinare. Abb. in c. 1. eodem tit. num. 5.

24 Actore non probante abſoluitur reus?

℞. Affirmatiuè, & remanet cum ſua proprietate. c. cùm Eccleſia, de cauſa proprietatis, l. qui accuſare. C. de edendo.

25 Canonicus ad electionem admiſſus à minore parte Capituli acquirit ne Ius, & poſſeſſionem eligendi?

℞. Non, niſi admittatur à maiori parte: tunc enim acquirit Ius, cum iuſtè admittitur. Abb. in c. cum Eccleſia. num. 35. eod. tit.

26 Si vnus ſit in poſſeſſione eligendi, & alius habeat proprietatem, & non poſſeſſionem, & vterque eligat, quam electionem debet Iudex confirmare?

℞. Si ille, qui eſt in poſſeſſione, habet bonam fidem, confirmari debet electio facta ab eo, qui eſt in poſſeſſione, quia ille, qui habet proprietatem, non poteſt ſua auctoritate priuare eum, qui habet poſſeſſionem à ſua poſſeſſione, ſed id debet facere auctoritate Iudicis, ſuam proprietatem apud illum proponendo, & citando eum, qui habet poſſeſſionem. Abb. in c. cum Eccleſia. eod. tit. num. 53. Innoc. in c. cum dilectus. eod. tit.

27 Si quis petat aliquam rem ex vna cauſa, & ſuccumbat, poterit ne audiri ex alia cauſa?

℞. Poterit, quia ſententia lata ex vna cauſa non pręiudicat, quin iterum ex alia cauſa talis, qui ſuccubuit, poſſit audiri. c. vlt. eod. tit. de cauſa poſſeſſ. & proprietatis.

28 Si quis fuit electus, confirmatus, & ſpoliatus, debet ne reſtitui?

℞. Si electio facta in eum, fuit bona, debet reſtitui; ſi electio fuit nulla, non debet, quia confirmatio cadit ſupra electionem, quæ ſi nulla fuit à principio, nec confirmatio valuit. Abb. in cap. cum ſuper, num. 5. eod. titulo.

29 Geſta ab inualidè electo tenent ne?

℞. Tenent ratione publici officij; quia error communis Ius facit. Abb. in c. cum ſuper, num. 6. eod. tit. l. Barbarius Philippus. ff. de officio Prætoris. quã citat Abb. proximè cit.

30 Si reus confiteatur rem non eſſe ſuam, & actor non probet eſſe ſuam, quid agendum?

℞. Reus abſoluitur, & res (ſupra quam eſt controuerſia) non datur actori, quia non probauit, ſed proprio domino. Abb. vbi ſup. n. 9.

31 Si quis agit de poſſeſſione, poteſt in diſcurſu litis agere de proprietate?

℞. Poteſt in quocumque ſtatu litis, relicto iudicio poſſeſſionis, dummodo nihil ſit concluſum in cauſa; quia ſi concluſum fuerit, neceſſariò ſententia ferenda eſt de poſſeſſione. c. paſtoralis. de cauſa poſſeſſionis, & proprietatis.

32 Si quis agit de petitorio, & ſuccumbit, poterit agere de poſſeſſorio?

℞. Poſt ſententiam in petitorio non debet talis audiri in poſſeſſorio; quia petitorium inducit in poſſeſſorium. Abb. c. paſtoralis. n. 24. eod. tit.

CAPVT XIV.

De Reſtitutione ſpoliatorum.

1 QVid eſt reſtitutio?

℞. Eſt prioris ſtatus, vel iuris integratio, videlicet reducere cauſam in priorem ſtatum, in quo erat ante læſionem. c. 1. de reſtit. in integrum.

2 Quotuplex eſt reſtitutio in integrum?

℞. Duplex, alia ſummaria ſine cauſæ cognitione, vel cum aliqua cauſæ cognitione; altera plenaria, factis probationibus, & finitâ lite, quæ vocatur reſtitutio in integrum.

3 Quibus datur reſtitutio?

℞. Minoribus, qui nondum vigeſimum quintum annum attigerint, & Eccleſijs, & communitatibus, quæ vt minores cenſentur. c. 1. eod. tit. de reſtit. in integr. & ibi gloſ.

4 Quando eſt reſtituendum ſpoliato?

℞. Statim ante omnia facta; tamen poſita probatione ſpoliationis, ne Iudex decipiatur. Abbas

c. ſa-

cap.ſolicitè, de reſt.ſpoliat.num.5.

5 Quibus competit hæc reſtitutio?

℞. Tam maioribus, quàm minoribus.c.1.& 4.de reſtit.integr.& ff.eod.tit.per totum.

6 Si quis petat reſtitutionẽ,& opponatur illi, quod renuntiauit beneficio reſtitutionis, quid agendum?

℞. Debet reſtitui non obſtante oppoſitione renuntiationis, quæ dilatoria eſſe videtur,cum nemo cenſeatur renuntiare iuri ſuo. Abb.cap.ſolicitè de reſtit. ſpol. num.1.

7 Violentus ſpoliator quam pœnam incurrit?

℞. Reſtituit rem cum fructibus, quos percepit, vel quos potuit facere, condemnatur in expenſis, & Abb.in cap.olim, il ſecondo, num.3.de reſtitut. ſpoliat. & c.1. eod.tit.

8 Si quis accepit poſſeſſionẽ ſua auctoritate, ignorante domino, qui poſſidebat, poterit ne per ipſum dominum repelli à poſſeſſione ſine mandato Iudicis?

℞. Poterit à domino primo vi repelli, & tali repulſo non competit interdictum de poſſidendo; quia vim vi repellere licet, tamen cum moderamine inculpatæ tutelæ.c.olim. il 1. de reſtit.ſpoliatorum.

9 Si quis non ſpoliauit, neque ſpoliare mandauit, neq; ratam habuit ſpoliationem, & tamen poſſidet rem,poterit ne contra eum agi interdicto; vnde vi; ſi alius fecit ſpoliationem?

℞. Non, ſed res debet peti ab eo, iudicio ordinario petendo poſſeſſionem, vel proprietatem. capit. cum ad ſedem.eodem titulo,de reſtitutione ſpoliatorum.

10 Si quis recipiat à ſpoliatore rem ſpoliatam ad quid tenetur?

℞. Si ſciant rem eſſe inuaſam, tenetur eam reſtituere ex interdicto,vnde vi;ſi verò neſciat eſſe inuaſam, debet ab eo peti iudicio ordinario,quia fraus, & dolus nemini opitulatur. c.ſæpè, eod.tit.

11 Spoliatus contra quem poteſt agere contra ſpoliantem,vel contra primum,& tertium poſſidentẽ?

℞. Contra vtrumq;& electio non illi præiudicat,nec ſi agat contra vnum,non ob id perdit actionem agẽdi contra alium.Abb c.ſæpe. num.21.eod. tit.

12 Si quis ad reſtituendum condemnetur,& ipſe opponat paupertatem, quid agendum?

℞. Si probet non habere, vnde reſtituat, obligatur ad reſtituendum, quando euenerit in commodiori fortuna; quia inopia impedit executionem ſententiæ, cum nemo ad impoſſibile obligetur. c.olim il 2. eodem tit.

13 Petitorium, & poſſeſſorium ſi à diuerſis petãtur, quod debet prius finiri?

℞. Poſſeſſorium, & ſpoliatus reſtituitur in priſtinũ, licet iudicium proprietatis abſorbeat iudicium poſſeſſorium. c.ex conqueſtione eodem tit. & Abb. ibi numero 1.

14 Si quis petat reſtitutionem, & reus opponat de proprietate, eſt ne audiendus?

℞. Non, niſi actor conſentiat, quia de iure, prius debet terminari cauſa reſtitutionis,& actor poterit renuntiare iuri ſuo.c.1. eod.tit.

15 Si quis faciat pactum de non agendo de poſſeſſorio, & poſtea agat, obſtabit ne ei pactum?

℞. Si factum fuit poſt ſpoliationem factam; obſtabit ei,ſi verò fuit factum ante ſpoliationem, non obſtabit; quia daretur materia delinquendi, & dolus futurus remitti non poteſt. l.ſi vnus. ff.de pactis, §. pacta. c.quemadmodum, de iureiurando, Innocent. c. ſuper hoc de renuntiationibus. gloſ. c.ex inſinuatione de procuratoribus,quæ iura allegat Abb.in c.ſolicitè, de reſtitutione ſpoliatorum, num.16.

16 Quis propriè dicitur ſpoliatus?

℞. Ille, qui ipſo neſciente, vel vidente, & contradicente, ab ipſo vi auferetur aliqua res, vel Ius ei tollitur.

17 Si quis velit probare non feciſſe ſpolium,debet ne audiri ante reſtitutionem?

℞. Debet, quia ſi non fuit ſpolium, non eſt danda reſtitutio c.accepta, de reſt.ſpol.& ibi gloſ.

18 Si in ſpoliatione alicuius, ordo iuris fuit ſeruatus, debet ne ſeruari in reſtitutione?

℞. Affirmatiuè, nam res per quaſcunque cauſas naſcitur, per eaſdem diſſoluitur. Abb.c. conquerente num.1. eodem titu.

19 In omnibus reſtitutionibus faciendis; Iudex debet ſeruare iuris ordinem?

℞. Licèt omninò non debeat ſeruari ordo iuris,tamẽ ante reſtitutionem prius probari debet iuridicè ſpoliatio. cap. conquerente, de reſtitutione ſpoliator.

20 Si quis petat reſtitutionẽ beneficij, & opponatur illi, quod non fuit Canonicè inſtitutus, obſtabit ne hoc ad articulum reſtitutionis finiendum?

℞. Non, quia quæſtio ſpoliationis finienda eſt ante queſtionem proprietatis.cap.in litteris,eodem tit.& ibi Abb.num.1.

21 Si quis petat reſtitutionem, & opponatur illi aliquod magnum crimen ab eo, à quo petit reſtitutionem, obſtabit ne illi?

℞. Non, ſed primo debet reſtitui, quia præſumitur crimen oppoſitum ab inimico, vt impediat reſtitutionem, cum inimicitia oriatur inter ſpoliantem,& ſpoliatum.c.item eod.tit.& ibi Abb.num.1.& 2.

22 Quando exceptio criminis impedit actionem petendi reſtitutionem?

℞. Cum diſtinctione;ſi crimen inhabilitat perſonam ad agendum (vt obiectio excommunicationis) tunc impedit actionem petendi reſtitutionem; ſi verò crimen non inhabilitat perſonam ad agendum, tunc non impedit. Abb. c.item, eod.tit.num.9.

23 Poſſeſſor bonæ fidei debet ne reſtituere cum fructibus, vel ſine fructibus?

℞. Si habeat bonam fidem ex aliquo titulo etiam colorato,vel ſit ſucceſſor alterius,debet reſtituere rem ſine fructibus; quia per bonam fidem eos facit ſuos; ſed a die,in quo poſitus eſt in mala fide per litis conteſtationem, tenetur reſtituere rem,& fructus.Abb. c.grauis. de reſt.ſpol.num.6.& 7.

24 Si quis ſit poſſeſſor malæ fidei,& poſtea habet bonam fidem, tenetur reſtituere rem cum fructibus?

℞. Non, nec fructus perceptos tempore bonæ fidei, vt ſi quis habeat agrum cum mala fide,& hæres eius interim cum bona fide, heres non tenetur reſtituere fructus, quos in illa bona fide percepit.Abb.c.grauis num.10.eod. tit.

25 Si quis Prælatus poſſidet agrum mala fide, & ſucceſſor in prælatia habeat bonam fidem, poterit ne præſcribere?

℞. Poterit,quia non fuit ſucceſſor malæ fidei,ſed prelatiæ, & illius rei. Abb.vbi ſup.num.10.

26 Latro, vel Prædo quomodo poteſt petere reſtitutionem rei furtiuæ, cum ſua non ſit?

℞. Licèt res furata ſua non ſit, tamẽ habet poſſeſſionem eius rei, & poteſt petere reſtitutionem poſſeſſionis

ſeſſionis à ſpoliante, niſi ſpolians ſit dominus rei, tunc enim ſpolians non dicitur ſpoliare alium, ſed recuperare propriam rem, quam amiſit. Abb. c. in litteris, eod. tit. num. 9.

CAPVT XV.

De dolo, & contumacia, &c.

1 QVis dicitur contumax?
℞. Ille, qui legitimè citatus intra terminum ſibi præfixum non comparet coram Iudice, vel legitimè non ſe excuſat. l. contumacia, ff. de re iudicata. c. cum dilecti eod. tit.

2 Vnde dicitur contumax?
℞. A contemnendo, quia ex contemptu non comparet in iudicio. Iſidor. in Ethimolog.

3 Quotuplex eſt contumacia?
℞. Duplex: vera, cum quis reſpondet ſe nolle comparere coram Iudice; ficta, cum quis latitat, vel citatus nihil reſpondet, & etiam non comparet. gloſ. in clem. vnica, de dolo, & contumac.

4 Iudex ſi procedat contra aliquem ſine indicijs, vel ſine infamia, ſi poſtea abſoluat eum, ad quid tenetur?
℞. Ad ſoluendas expenſas tali proſequuto, quia contra ius fuit talis proſequutus. Abb. in c. cum dilecti filij, de dolo, & cont. num. 17.

5 Contumacia in quibus caſibus committitur?
℞. In pluribus. Primò, in non veniendo. Secundò, in non reſpondendo. Tertiò, in latendo. Quartò, in fugiendo. Quintò, in procurando vi, vel fraude ne veniat citatio. Sextò, in non reſtituendo. Septimò, in non emendando delicto poſtquam eſt monitus. Octauò, in non exhibendo proceſſum, vel ſcripturã. Groff. in ſum. §. excommunicatio, de ſententia excommunicationis.

6 Qui comparet, & diſcedit ſine licentia, dicitur ne contumax?
℞. Affirmatiuè; quia idem damnum facit, ac ſi non comparuiſſet. Abb. in cap. prout, de dolo, & contumac. num. 2.

7 Semel contumax quam cautionem debet præſtare?
℞. Sufficientem ſecundum litis qualitatem. Abb. vbi ſupra num. 10.

8 Dolus poteſt eſſe ſine culpa?
℞. Non, ſed poteſt eſſe cum lata culpa, vt quando ſtudioſè machinatur aliquem decipere, & poteſt eſſe cum culpa leui, quæ dicitur negligentia, propter quam alteri fecit damnum, & poteſt eſſe cum leuiſſima culpa, vt quando potuit prouidere, & non prouidit caſum venturum. Hoſtienſ. in ſumm. de dolo, & contumacia.

9 Quis dicitur doloſus?
℞. Ille, qui per fraudem fugit iudicium, vel in lite facit dolum ad peruertendam, vel dilatandã iuſtitiã.

10 Quotuplex eſt dolus?
℞. Duplex malus, & bonus: malus eſt calliditas, fallacia, aut machinatio ad fallendum alterum: bonus eſt quædam aſtutia, vel calliditas ad bonum finem, puta contra latronem, vel hoſtem publicum, vel ad aperiendam veritatem, vt Salamon fecit cum voluit diuidere infantem. Hoſtienſ. in ſum. eodem tit. l. 1. ff. de dolo malo. c. afferte mihi gladium, de præſumptionibus. c. vtilem 22. q. 2. & c. de dolo malo, ibi in principio tituli.

11 Quis debet probare dolum?
℞. Ille, qui opponit. l. quoties. ff. de probationibus. & Abb. in c. aduerſario, de exceptionib. num. 8.

12 Quis dicitur doli capax?
℞. Proximus pubertati: vt vir cum habet vndecim annos, & dimidium. l. Pupillum. ff. de reg. iur. c. omnes vtriuſq; ſexus, de pœnit. & remiſſ.

13 Dolus quomodo probatur?
℞. Ex coniecturis, ex verbis, & actionibus. Abb. c. aduerſario de exceptionibus, num. 8.

14 Dolus, & fraus debent alicui prodeſſe?
℞. Non, imò obeſſe. capit. ex litteris. de dolo, & contum.

15 Ad citationem faciendam requiritur neceſſariò, vt quis ſit ſcriba?
℞. Non, ſed poteſt Iudex dare authoritatem priuatæ perſonæ, & etiam ipſi parti contrariæ, vt faciat citationem, & talis à Iudice ſic habilitatus poteſt facere citationem; ratio eſt, quia citatio non eſt publica ſcriptura, quæ neceſſariò debet fieri à Notario, vel ſcriba approbato, ſed talis citatio, eſt melius, vt fiat à Notario. Abb. in c. cum dilecti, eod. tit. nu. 6.

16 Citatio arctata & impoſſibilis ligat ne citatum, vt faciat contumaciam?
℞. Non, puta ſi quis diſtat per triginta leucas, & citetur comparere intra duos dies, ſi non compareat non eſt contumax, neq; condemnatur, quia ad impoſſibile nemo obligatur. Abb. in c. cum dilecti filij, de dolo, & contum. num. 20.

17 Caſus fortuitus quid eſt?
℞. Ille, qui non eſt in manu hominis prouidere, vt pluuia repentina, tempeſtas maris, & latronum incurſus. l. quæ fortuitis. C. de pignoratitia actione.

18 Citatio ſufficit ne fieri in domo?
℞. Si non appareat ille, qui citatur, ſufficit, & talis erit verè contumax. c. cauſam, de dolo, & contum. & ibi gloſ.

19 Quando dicitur aliquis nõ poſſe reperiri perſonaliter ad effectum citandi?
℞. Quando eſt extra prouinciam, vel ſe aliò confert, & occultat, tunc ſi de hoc conſtat, poteſt citari in domo. Abb. in c. cauſam de dolo, & contumacia. num. 5. & 6.

20 Requiritur ne ad citationem peremptoriam, vt in ea fiat diuiſio trium terminorum?
℞. Non ſufficit, vt dicat te peremptoriè citamus vſque ad diffinitiuam incluſiuè. Abb. in c. cum dilecti. num. 5. eodem tit.

21 Si quis non inueniatur in ſua domo, vbi debet citari?
℞. In Eccleſia debent figi tres citationes, & vltima peremptoria, & poſtea procedi in cauſam. cap. vlt. eodem tit.

22 Reus, qui non comparet, vel non obedit mandato iudicis, intra quod tempus auditur?
℞. Intra annum cautione de ſtando iuri, quæ cautio datur ad euitandum, ne iterum ſit contumax. Abb. c. 1. eodem tit. num. 1.

23 Si contumax probauerit iſtud impedimentum, debet,

debet ne condemnari in expenſis?

℞. Non, quia impedito iuſtè non currit præſcriptio, nec pœna. Abb. in c.querelam, de procuratoribus, num.3.c. cum dilecti filij, cod.tit.

24 Citatus impeditus quid tenetur facere, vt ſe excuſet à pęna?

℞. Docere Iudicem per nuntium iuſtum impedimẽtum, faciendo informationem, vel teſtimonium medicorum. Abb. vbi ſup.num.4.

25 Quod erit iuſtum impedimentum ad non comparendum coram Iudice, ſi quis legitimè citetur?

℞. Infirmitas grauis, pluuia magna, fluminis impetus, bellum, periculum latronum, & omnis cauſa, quæ de ſua natura poteſt periculum, de Procuratoribus. num.5.

26 Impeditus quando tenetur comparere per ſe, vel per procuratorem?

℞. Tàm actor, quàm reus, tàm in cauſa ardua, quàm in leui, tàm in impedimento longo, quàm breui, tàm in iuſto impedimento, quàm in iniuſto tenetur intra terminum ſibi aſſignatum Procuratorem inſtituere. Abb. in cap.cum dilecti filij. num.13. de dolo, & contumac.

27 Si quis non inueniat procuratorem, vel nolit acceptare eius mandatum, & ipſe ſit impeditus, in iſto caſu erit ne contumax?

℞. Non; & Iudex tenebitur illi dare procuratorem ex ſuo officio, & ſupplere eius neceſſitatem; inſt.de mãdato. §.rectè, & Abb.in c. cum dilecti. de dolo, & contum. num.14.

28 Si quis citetur, & mandet excuſatorem docentem de ſuo impedimento. habebitur ne, vt contumax?

℞. Affirmatiuè, quia ſicut mandauit excuſatorem, potuit mandare procuratorem ad ſe defendendum, & ideò condemnatur in expenſis, quia non mandauit perſonam vtilem. Abb.in c.vlt. de dolo, & contum.nu.8. & c.querelam num.4. de procurat.

29 Vbi ius actoris factum eſt deterius per contumaciam rei, debet ne pęna exigi a reo contumace?

℞. De Iure Canonico non, ſi intra annum compareat, & ſtet iuri cap.1.de dolo, & contumacia, & ibi Abb.num.1.

30 Quæ ſunt pœnæ, quæ imponuntur contumacibus a iure?

℞. Aliquando mulctantur pecunia; aliquãdo pignus ab eo capitur, aliquando in carcerantur, & excommunicantur, tandem pœnæ relinquuntur arbitrio Iudicis. gloſſ.1. in cap.1. eodem tit. in verbo, multoties?

31 Partes tenentur habere procuratorem?

℞. Si abſint a loco litis, tenentur relinquere eũ, aliàs erunt contumaces. Abb.in c.cauſam, de dolo, & cõtumac.num.2.

32 In criminalibus admittitur ne procurator?

℞. Non, quando eſt imponenda pœna corporis, & ſi reus mittat procuratorem, habetur pro contumace. Abb.c.veritatis. eod.tit.num.20.

33 Poteſt res, de qua litigatur, ſequeſtrari propter ſolam contumaciam?

℞. Affirmatiuè, & reus condemnari in expenſis ab actore legitimè factis. cap. ex litteris eodem tit. & Abb. ibi num.1.

34 Expenſæ ſunt ne taxandæ à tempore citationis, vel à tempore contumaciæ?

℞. Expenſæ proceſſales à tempore citationis; perſonales verò à tempore contumaciæ, detrahendo expenſas, quas talis debebat domui ſuæ facere; ratio eſt, quia actor tũc incipit expectare, quando reus incipit eſſe contumax. Abb. in c.cum dilecti, de dolo, & contum. num.vlt.

35 Condemnatus in expenſis generaliter, de quibus expenſis intelligitur?

℞. De expenſis neceſſarijs, moderatis, & vtilibus, & taxantur arbitrio iudicis ſecundum cauſę qualitatem. gl.in c.finem, in verbo expenſas, de dolo, & contum.& Abb. ibi num.28.

36 Condemnatio de expenſis fit ne in criminalibus?

℞. Affirmatiuè, ſi ſit contumacia in cõparendo. Abb. in c.finem, eod. tit.num.24.

37 Sententia lata in beneficiali contra contumacem tranſit ne in rem iudicatam?

℞. Non, quia contumax eſt indefenſus; & ſic comparendo, & moram purgando, debet audiri. Abb. c.cũ olim. de dolo, & contu.num.1.

38 Actore contumace poſſunt ne recipi teſtes, & ferri ſententia?

℞. Affirmatiuè, etiam lite non conteſtata, ad petitionem tamen rei.c.cauſam, de dolo, & contum.

39 Qui non poteſt ſoluere expenſas propter paupertatem, qua pęna debet puniri?

℞. Pœna corporis arbitrio Iudicis imponenda. c.finem. eod.tit.

40 Eſt ne citandus contumax ad condemnationem expenſarum?

℞. Non. Abb.in cap.finem, de dolo, & contum.n.17.

41 Sub condemnatione generali expenſarum intelliguntur expenſæ perſonales factę à parte contraria, vt victus, & veſtitus, vel damna paſſa ab actore ratione contumaciæ rei?

℞. Niſi in tali condemnatione Iudex expreſsè dicat, quòd condemnat contumacem in expenſis proceſſalibus, perſonalibus, & in damnis à parte paſſis.

42 Quando Iudex debet concedere vnam citationẽ peremptoriam, & non tres?

℞. Quando citandus eſt de longinquo, & in citatione facienda debent fieri magnæ expenſæ. Abb. c. cum dilecti, eod.tit.num.5.

43 Si actor fundauit actionem ſuam, & reus tunc opponat exceptionem peremptoriam, vel dilatoriam, ſi eam in continenti non probet, qua pęna punitur?

℞. Condemnatur in expenſis, non expectata diffinitiua ſententia. c.finem litibus. de dolo, & contum. & Abb.ibi num.10.

44 Si procedatur per viam inquiſitionis contra contumacem, ſententia poteſt ne ferri lite non conteſtata?

℞. Affirmatiuè non ſolum ſententia, ſed etiam executio ſententiæ poteſt fieri, & priuatio beneficij, quia hoc fit in pœnam contumaciæ. c. veritatis. de dolo, & contum.

45 In qua cauſa Iudex poteſt committere citationẽ ex officio ſuo?

℞. Solùm in cauſa criminali, ſed non in ciuili; ratio eſt, quia in ciuili debet fieri ſolùm ad inſtãtiam partis, cuius intereſt, & Iudex non debet ſumere officiũ partis, ne det occaſionem recuſationi. tenet Abbas in c.veritatis iſto tit.num.5.

46 Iudex poteſt reſeruare ſibi condemnationem expenſarum, ſicut taxationem?

℞. Poteſt

℟. Poteſt; ratio eſt, quia vtrumque cadit ſub poteſtate Iudicis; vt habetur in l.aſſe.ff.de hæredibus inſtituendis, quam allegat Abb. in c.1. num.22. de ſequeſtr.poſſeſ.& fruct.

17 Confeſſio,& contumacia Prælati,& capituli nocet ne Eccleſiæ?

℟. Affirmatiuè, quamuis Eccleſiæ competit remedium reſtitutionis. Abb.in c.1. de dolo,& contumacia, num.vlt.

CAPVT XVI.

De eo, qui mittitur in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandę.

1 QVid eſt poſſeſſio?

℟. Corporalis detentio corporis, & animi iuris adminiculo concurrente, Azo.C.de acquirenda, & retinenda poſſeſſione, Hoſtienſ. in ſum. de cauſa poſſeſſionis. num.1.

2 Quotuplex eſt poſſeſſio?

℟. Triplex; alia iuris tantùm, alia facti tantùm, alia iuris, & facti ſimul. c.cum noſtris. de conceſſione præbendæ.l.1.C.de acquirenda poſſeſ.& ibi gl.

3 Iudicium poſſeſſionis quotuplex eſt?

℟. Triplex. Primò, pro poſſeſſione adipiſcendæ. Secundò, pro poſſeſſione retinendæ. Tertiò, pro poſſeſſione recuperandæ. c.paſtoralis, de cauſa poſſeſſ. & propr.& inſt.de interdict.§.ſequens.

4 Quando dicitur quis poſſidere naturaliter?

℟. Quando eſt ipſe homo in re, vel in parte eius, vel videt rem, Azo.in ſum.C.de acquirenda, & retinenda poſſeſſ.

5 Quando dicitur quis poſſidere ciuiliter?

℟. Quando non eſt in re, neque in parte rei, neque videt rem. Azo.vbi ſup.

6 Quando dicitur quis poſſidere clàm?

℟. Quando poſſidet occultè abſente domino.

7 Quando dicitur quis poſſidere vi?

℟. Quando violenter, vi armorum quis contra voluntatem alterius poſſidet.

8 Quando dicitur quis poſſidere cauſa rei ſeruandę?

℟. Quando contendiſti talem fundum eſſe tuum, & probaſti, & Iudex per executorem ſuum mittit te in poſſeſſionem, & facit verum poſſeſſorem. l. prætoris. ff. de dam. infect.& cap.1. de eo, qui mittitur in poſſeſſion.

9 Primum, & ſecundum decretum in cauſa poſſeſſionis quid ſunt?

℟. Sententiæ interlocutoriæ, quæ reuocari poſſunt ex cauſa. Abb.c.1.eod.tit.num.10.

10 Ad interponendum primum decretum ſufficit ne contumacia?

℟. Non; ſed requiritur trina citatio cum contumacia. Abb.c.fin.eod.tit. num.11.

11 Sufficit ne citatio in domo ad procedendum ad ſententiam diffinitiuam?

℟. Si talis non malitioſè abſit à domo non valet ad ſententiam diffinitiuam, neque ad venditionem bonorum faciendam, neq; ad excommunicationem, ad tollendã paſſeſſionem; quia in his requiritur vera contumacia. Abb. vbi ſup.num.14.

12 Si quis ſit abſens,& non relinquat procuratorem, poterit quis contra illum procedere tanquam contra contumacem?

℟. Poterit, quia quilibet tenetur dare procuratorē, qui illum defendat, aliàs procedetur contra ipſum, cum præſumatur, quòd ex dolo hoc faciat. cap. fin. eod.tit.de eo, qui mittitur in poſſeſſionem.

13 Si quis ſit contumax per annum,& ob contumaciam amittat poſſeſſionem, poterit tranſacto anno illam recuperare?

℟. Non, quia in tempore vnius anni alter efficitur verus poſſeſſor. c.1.de eo, qui mittitur in poſſ.&c.

14 Si quis obtulit cautionem iudicibus, vel alteri eorum intra annum, poterit recuperare ſuam poſſeſſionem?

℟. Poterit, cum non ſtet per ipſum quo minus det cautionem, cum non poſſit habere copiam iudicis, c.cum ſit, eod. tit.

15 Si quis paſſus ſit expulſionem à ſua poſſeſſione, & allegat ſe contumacē non fuiſſe, debet ne audiri?

℟. Debet, & etiam reſtitui in priſtinum ſtatum, data cautione de principali, & expenſis. cap. cum veniſſent, eod. tit.

16 Si per ſententiam iudicis ex primo decreto iuſtũ fuerit, vt quis in poſſeſſionem reducatur,& reus nõ dedit illi talem poſſeſſionem; finito anno habebitur ille pro vero poſſeſſore?

℟. Dixi lib.8.cap.29.de ſententia, & re iudicata, numero 39.

CAPVT XVII.

Vt lite pendente nihil innouetur.

1 QVando dicitur lis pendere ſuper aliqua re?

℟. Eo tempore, quando lis non eſt ſententiata. Clem.2.vt lite pendente & ibi gloſ.Hoſt. eod.tit. num.1. ſumma.

2 Lite pendente debet auferri alicui poſſeſſio?

℟. Non.c.1. vt lite pend.& ibi gloſ.

3 Si lite pendente quis obtineat priuilegium à Principe contra poſſeſſorem, debet ne executioni mandari?

℟. Non, quia tale priuilegium cenſetur ſubreptitiũ. c.1. vt lite pend.&c. & ibi Abb.num.1.

4 Si quis acquirat priuilegium à Principe lite pendente, dēt ne ſententiari lis ſecundũ tale priuilegiũ?

℟. Non, niſi priuilegium faciat mentionem de litis pendentia. c.final.eodem tit.

5 Cauſa ſententiata, appellatione pendente, debet ne aliquid innouari?

℟. Non, neque contra tempus conceſſum ad appellandum aliquid debet innouari, quia illa ſententia poterit reuocari. Abb. cap. laudabilem, eodem tit. numero 6.

6 Accuſatus de adulterio ad ſeparationem tantum thori, debet ne lite pendente ſeparari?

℟. Non, quia non debet priuari ſua poſſeſſione, pēdente lite. Abb.c.laudabilem, vbi ſup.num.1.

7 Quam

7 Quam pœnam incurret, qui vendit, & emit rem litigioſam?

℞. Si ignorantia eos non exſcuſet, ſed ſcientes emptor,& venditor rem eſſe litigioſam vendat,emptor perdit pretium; venditor verò perdit tantam quantitatem, quanti valebat res litigioſa, & hæc pœna applicatur fiſco, contractus reſcinditur, & res litigioſa exiſtit in litigio, ſicut prius. l. cenſemus. C. de ligitioſis. Abb.in cap. Eccleſia. vt lite pend. n.9.

8 Conſors litis poteſt nè admitti lite pendente?

℞. Conſors litis poteſt admitti pendente lite poſt cõteſtationem litis, & in quocunq;ſtatu litis,& ingreditur de iure tertij, ſed cæteræ partes gaudent terminis conceſſis tertio oppoſitori. tenet Abb. in c.cũ dilecti, de dolo, & contumacia num.9;

CAPVT XVIII.

De Sequeſtratione poſſeſſionis, & fructuum.

1 QVid eſt ſequeſtratio?

℞. Separatio rei,de qua agitur, vt ſit in cuſtodia, & detur obtinenti victoriam: gloſ. in l. vnica, verb. ſequeſtrationis,C. de prohib. ſequeſtr. pecun.

2 Poſſeſſio rei ſequeſtratæ penes quem ſtat?

℞. Eſt depoſitata penes ſequeſtrum, vt detur cum fructibus parti,ex iuſtitia obtinenti victoriam.Abb. in c.2.de ſequeſtr.poſſ. & fruct.num.11.

3 Quotuplex eſt ſequeſtratio?

℞. Duplex: alia poſſeſſionis, alia fructuum.

4 Si quis mittatur in poſſeſſionem cauſa rei ſeruãdæ, & diſſipat fructus, quid faciendum?

℞. Sequeſtrantur fructus. cap. dilectus, de ſequeſtr. poſſ. & fruct.

5 Qui mittitur in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandæ, facit ne fructus ſuos?

℞. Intra annum, non, quia ſi intra annum aduerſarius recuperat poſſeſſionem, debent illi reſtitui; at verò tranſacto anno facit fructus ſuos. gl. in c. dilectus. de ſequeſtr.poſſ.& fructuum.

6 Quando dicitur quis dilapidare fructus?

℞. Quando diſſipat, & publicè depopulatur,non verò quando poſſeſſor vtitur fructibus,ſicut prius vtebatur. Cardin. c. fin.de ſequeſtr. poſſ. & fructuum, quem refert. Abb.eod.c.fi.de ſequeſtr.num.8

7 Quibus cauſis fit ſequeſtratio?

℞. Prima voluntate partium, vt lite finita detur obtinenti victoriam. Secunda ex neceſſitate, ne perſona, quæ habet rem mobilem, vel fructus, vel pecunias, fugiat. Tertia ne fructus depopulentur, vel res immobilis pereat. Quarta propter cõtumaciam alicuius partis. Quinta cum ſeruus proclamat libertatem, talis deſpoſitatur. Sexta cũ appellatur ab executore, res depoſitatur. Septima cum vxor timet de ſæuitia viri, vt caueatur, & conſulatur vitæ eius. Octaua ne perdatur commoditas, vel beneficium vendendi, res depoſitatur. Groſtr. in ſum. de ſequeſtr. Clem. vnica, eod. tit. Abb. in c.2. eod. tit. nu. 7. & 16. Hon. in ſum. eod. tit. num. 4. allegans plura iura.

8 Pendente lite datur nè ſequeſtratio?

℞. Regulariter eſt prohibita; quia lite pendente debet pro poſſeſſore præſumi,& non prohibendum eſt poſſeſſori, ne re ſua vtatur c. ex litteris, de probation. Ab.c. dilectus de ſequeſtr. poſſ.& fructuum, nu. 16.

9 Quo tempore poteſt peti ſequeſtratio?

℞. Triplici. Primò, pendente negotio principali ante ſententiam. Secundò, poſt ſententiam pendente appellatione. Tertiò, quando ſententia tranſiuit in rem iudicatam. Abbas numero 16. in capit. dilectus iſto titulo.

10 Quando datur ſequeſtrum?

℞. Quando timetur, ne qui habet rem, eam depopulet, vel poſtea non ſit, vnde ſoluat. gl. in c.2. de ſequeſtr. poſſ.& ibi Abb. nu. 7.

11 Quid requiritur, vt ſequeſtrum reuocetur?

℞. Vt cautio ſecura,& ſufficiens offeratur, & expenſæ factæ ſoluantur vſq; ad diem datæ cautionis: & tunc ſequeſtrum propter ſcandalum tollitur. c. 1. de ſequeſtr. poſſ.& fructuum.

12 Expenſæ factæ pro conſeruatione, & cuſtodia fructuum debent nè deduci?

℞. Debent deduci,& congruum ſalarium,& expenſæ, venditiones,& locationes neceſſariæ, ſoluunturq; ab eo, qui debet percipere fructus, cum facti fuerint in eius vtilitatem taxatione à Iudice facta. c. dilectus. eodem titulo, & ibi gloſſ. in verbo, diſtrahunt.

13 Sequeſtratio poteſt ne fieri ab ordinario?

℞. Poteſt, & à delegato, ſi pars appellat à ſententia contra eum lata,& probetur, quòd dilapidet fructus, vel non habeat, vnde ſoluat. Abb. in c. dilectus. eod. tit. num. 21.

14 Sequeſtratio per quem Iudicem debet fieri, per Iudicem à quo, vel ad quem?

℞. Per Iudicem à quo, qui dedit ſententiam primam, licèt poſtea recurratur ad Iudicem ad quem, vt eam tollat. Abb. in c. fin. nu. 11. eod. tit.

15 Si Eccleſia ſit ſequeſtrata, & habeat ius præſentãdi, poterit nè præſentare, qui habet ſequeſtrum, vel ille, qui prætendit ſuum eſſe iuſpatronatus?

℞. Neuter, vſq; finiatur lis. gl. verb. beneficium. clem. vnica, de ſequeſtr. poſſ.& fructuum.

16 Si reus intra annum recuperat poſſeſſionem à ſe ablatam, fructus debent nè ei reſtitui?

℞. Debent, deductis prius expenſis factis in ſequeſtro, tanquam æs alienum. c. dilectus. eod. tit. ibi gloſ. verbo, diſtrahunt.

CAPVT XIX.

De Confeſſis.

1 QVid eſt confeſſio?

℞. Illa reſponſio, quam reus facit ſolemniter coram Iudice de crimine, de quo quæritur.

2 Quotuplex eſt confeſſio?

℞. Duplex. Prima, Sacramentalis in foro interiori, et Sacramento pœnitentiæ. Secunda iudicialis in foro exteriori coram Iudice ſæculari, vel Eccleſiaſtico. Sylu. de confeſ. non Sacramentali. p. 1. nu. 1.

3 Confeſſio, quæ probatio eſt?

℟. Eſt abſolutè inter omnes probationes præcipua. DD. in c. cum ſuper, de confeſſis; quia confeſſus in Iure habetur pro conuicto. l. vnica, & ibi gloſ. C. de confeſſis.

4 Per ſolam confeſſionem poteſt ne quis puniri pœnâ ordinaria?

℟. Poteſt abſq; alia probatione, licèt cum confeſſis voluntariè mitiùs ſit agendum, quia qui confitetur ſuum delictum, & petit veniam, videtur habere voluntatem ſe emendandi. DD. in c. cum ſuper, de confeſſis. & Abb. in c. at ſi clerici, de iud. num. 8.

5 Confeſſio poteſt ne acceptari pro parte, & pro parte negari?

℟. Affirmatiuè. Abb. c. præterea, il 2. de tranſactionibus. num. 1.

6 Interrogationes, articula, & oppoſitiones quando poſſunt fieri à fiſco?

℟. Ante, & poſt litem conteſtatam. Abb. in c. ex parte, de confeſſis. num. 5.

7 Confeſſio facta ante litis côteſtationem valet ne?

℟. Licet receptio teſtium non valeat, confeſſio verò ante litis conteſtationem valet; quia pars aduerſa in confeſſione nihil, vel parum debet agere, & quiſque ſe præiudicat in confeſſione; at verò in receptione teſtium pars aduerſa multum debet agere. Abb. in cap. at ſi clerici, de iud. num. 5.

8 Quot ſunt confeſſiones, quæ in foro exteriori dânant reum?

℟. Plures. Prima, quę fit corã Iudice competenti. Secunda, quæ incidenter fit coram Iudice competenti. Tertia, quæ fit coram Iudice incompetenti. Quarta, quæ fit extraiudicialiter. Quinta, quæ fit calore iracundiæ. Sexta, quæ fit in tormentis. Septima, confeſſio inducta per contumaciam. Octaua, confeſſio erronea. Abb. in c. at ſi clerici de iudic.

9 Quando confitens coram Iudice tenetur reſponſionibus criminoſis, & interrogationibus à fiſco factis, reſpondere?

℟. Quando talis eſt infamatus de illo delicto, vel ſunt contra eum indicia, vel accuſatio partis, quia tunc iudicium directè contra eum agitur. Abb. c. cum ſuper, de confeſſis, num. 18.

10 Quæ eſt confeſſio facta corã Iudice competenti?

℟. Illa, quam clericus facit coram ſuo Epiſcopo, & laicus coram ſuo Iudice temporali, & quam quiſque facit coram Iudice, ſub cuius iuriſdictione eſt.

11 Confeſſio facta in vno iudicio præiudicat ne in alio?

℟. Si Iudex ſit competens, præiudicat: & reus tenetur ſtare primis dictis, cùm iuridicè confeſſus fuerit. Abb. vbi ſupra. num. 5.

12 Quæ eſt confeſſio incidenter facta?

℟. Quando aliquis reus interrogatus, an occiderit Petrum, dicat ſe percuſſiſſe Ioannem, de quo ei nihil interrogabatur, & incidenter confitetur delictum, de quo non erat accuſatus. Abb. c. cum ſuper, de côfeſſ. num. 11.

13 Confeſſio incidenter facta eſt ne punibilis?

℟. Licèt in illo proceſſu non ſit punibilis, tamen poteſt fieri nouus proceſſus, & puniri, ſed debet iterum interrogari iuridicè. tenet Abb. in c. cum ſuper eod. tit. num. 12.

14 Si quis non directè, ſed incidenter confiteatur crimen ſuum, qua pœna poteſt puniri?

℟. Pœna ordinaria. Abb. cap. cum ſuper de confeſſis. num. 1.

15 Quæ eſt confeſſio, quæ fit coram Iudice incompetenti?

℟. Quando Clericus confitetur coram laico, vel laicus coram Eccleſiaſtico. Abb. cap. cum ſuper, eod. tit. num. 5.

16 Confeſſio facta coram Iudice incompetenti, quã vim habet?

℟. Facit aliquod indicium, ſed non ſufficit ad condênationem. Abb. c. at ſi Clerici. de iud. num 1. & 5.

17 Quotuplex eſt confeſſio extraiudicialis?

℟. Duplex. Prima, quando quis coram ipſa parte côtraria, & teſtibus confitetur debitum, & hæc plurimum præiudicat, & eſt quaſi plena probatio. Secûda, quando quis publicè ſe laudat commiſiſſe tale delictum. Abb. vbi ſupra.

18 Confeſſio publicè facta de delicto quid operatur?

℟. Si commiſit tale delictum, facit magnum indicium contra ſe: ſi verò non commiſit tale delictum, poteſt puniri non pœna ordinaria, ſed quaſi, qui gloriatur de delicto. Abb. cap. cum ſuper de confeſſis. num. 15. & cap. quam ſit, de exceſſibus. Prælat. Innoc. ibi.

19 Confeſſio extraiudicialis valet ne?

℟. Si ſit ſpontanea, dat magnũ indicium contra confitentem. Abb. in c. at ſi Clerici. eod. tit. num. 18.

20 Quæ eſt confeſſio facta calore iracundiæ?

℟. Quando quis incenſus ira, & veluti extra ſe, ſicut ebrius loquitur, vt ſi dicat, verbi gratia ego interfeci patrem tuum, vel ſimilia. Abb. cap. at ſi Clerici, de iud. num. 15.

21 Talis confeſſio valet ne facta calore iracundiæ?

℟. Non, tanquam facta ab homine ebrio, niſi poſtea finito furore idem dicat Abb. vbi ſupra.

22 Quæ eſt confeſſio, quæ fit in tormentis?

℟. Quando aliquis in tortura ſuſpenſus confitetur aliquod delictum, etiam ſi nondum denudatus fuerit. Abb. vbi ſup. c. vlt. eod. tit. num. 11.

23 Confeſſio facta in tormentis valet ne?

℟. Non niſi tranſacto ſpatio viginti quatuor horarum, ratificetur; abſq; metu tormentorum coram Iudice, & teſtibus. Abbas c. olim ex litteris, num. 8. de reſcriptis.

24 Confeſſio minoris in tormentis extorta, valet ne ſine auctoritate tutoris?

℟. Si minor ratificet poſt viginti quatuor horas, & tutor fuit prēſēs ad interrogationes factas ante torturam, valet, quo ad indaginem veritatis iudicij. l. 1. ff. de quæſtionibus. c. ſi res, 14. q. 6. quæ citat Abb. in c. vlt. de confeſſ. num. 9.

25 Confeſſio facta metu valet ne?

℟. Non, ſiue ſit metu carceris, ſiue minarum, ſiue tormentorum; valebit verò ſi finito metu perſeuerat in confeſſione coram Iudice, & teſtibus. Abbas in capite, ex parte, de confeſſis, numero 11, & 12.

26 Quæ eſt confeſſio inducta per contumaciam?

℟. Quando reus fuit citatus, & non comparet & fuit vocatus per publica edicta, & per Iudicem condemnatus, tanquam ſi fuiſſet confeſſus tale delictum. Abb. c. 1. de iud. num. 15. qui allegat gloſ. in c. cum contumacia, de hæreticis, in 6.

27 Confeſſio facta per contumaciam infamat ne côfitentem?

℟. Non,

℞. Non, cum pars ſu o ore non confiteatur delictum, & dicitur confeſſio ficta, Abb. c. at ſi clerici, de iud. numero 28. allegans l. eius, qui dilatorem. ff. de iure fiſci.

28 Quæ eſt confeſſio erronea?

℞. Illa, quam aliquis facit errando in facto, vel in Iure, vt ſi quis exiſtimat ſe interfeciſſe Petrum inter dimicandum; & Petrus non fuit interfectus, vel ſi quis ruſticus neſciat priuilegium Eccleſiæ, & ſe intromittat illuc, & ſubito, vt ſciuit priuilegium, reliquit locum Eccleſiæ liberum, & confiteatur hoc: tunc talis confeſſio eſt facta errore iuris. gl. in c. vlt. de confeſſis.

29 Si quis per errorem facti confiteatur cõtra ſe, vel ſuam Eccleſiam, nocet illi, vel Eccleſiæ talis confeſſio?

℞. Si errorem doceat ante ſententiã, non nocet: cum Ius quærat veritatem, & ſic cognito errore, talis confeſſio non nocet. c. vlt. de confeſſis.

30 Confeſſio erronea quando poteſt reuocari?

℞. Siue facta ſit ſcienter, vel tacitè, ſiue expreſsè, ſiue non ſcienter, ſiue ſit propria, ſiue procuratoris, ante ſententiam probato errore ſemper reuocatur. Abb. in c. ex parte. num. 20. de confeſſis.

31 Error quomodo probatur, vt retractetur ab eo, qui confeſſionem fecit?

℞. Si ſtatim quis vult reuocare ſuam confeſſionem, non tenetur probare errorem; ſi tranſacto tempore velit reuocare, debet probare, quòd ipſe exiſtimauit ſe rem ſic ſe habere, ſed nunc ſcit aliter rem ſe habere, & ideò reuocat confeſſionem, & hoc intelligitur de ignorantia facti. Abb. in c. ex parte. num. 21. c. præterea, de teſtibus cogend.

32 Error iuris quomodo probatur?

℞. Ex circunſtãtijs, & qualitate perſonæ, vt ſi homo ruſticus aſſumit ſponſam conſanguineam, & admonitus ſtatim diſcedit ab ea, probatur iuris error in tali homine. vt in l. ſi adulterium. ff. ad legem Iuliam de adulterijs. §. 1.

33 Infamatur ne quis per ſolam confeſſionem?

℞. Non, ſed requiritur ſententia Iudicis confirmans talem confeſſionem; quia infamia eſt pœna, & hæc ſolùm imponitur per ſententiam. Abb. in c. ex parte, de confeſſis. num. 19.

34 Infamatus, qui non facit purgationem Canonicam, quam pęnam incurrit, præcipuè ſi ſit mulier?

℞. Si ſit mulier, maritus poteſt pro ea comparere, cũ ſit caput vxoris, & reputentur pro vna perſona, aliàs condemnatur pœna extraordinaria. l. maritus. C. de procuratoribus, vt notat Abb. in cap. ex parte, de confeſſ. num. 2.

35 Infamatus de crimine, quid debet agere?

℞. Debet ſe purgare purgatione Canonica, etiam ſi contra eum non ſint probationes authenticæ. c. 1. de confeſſ.

36 Si quis confiteatur ſuum delictum, & talis confeſſus ſit in præiudicium aliorum, præiudicat ne alijs?

℞. In præiudicium aliorum non, ſed ſolùm in ſuum præiudicium. c. 1. de confeſſis, & ibi gl.

37 Confeſſio ſocij criminis, eſt ne ſufficiens ad torturam?

℞. Sola non ſufficit, niſi adiuuetur alijs præſumptionibus. Abb. in c. 1. de confeſſ. num. 2.

38 Si reus in ciuili cauſa confiteatur ſe nullum habere Ius in re illa, & actor non probet rem illam eſſe ſuam, quid debet Iudex facere?

℞. Iudex in iſto caſu non poteſt tradere rem actori, niſi ſolus Papa, cui cauſa talis remitti debet, quia ex hoc quod quis confiteatur rem non eſſe ſuam, non conſtat, quòd ſit actoris. Abb. in cap. cum ſuper eod tit. num. 9.

39 Confeſſio facta coram iudice incompetenti quid operatur?

℞. Si reus confiteatur delictum, etiam coram Iudice incompetenti, facit maiorem probationem, & præſumptionem, vt faciliùs quis condemnetur, quam confeſſio facta extraiudicialis; ratio eſt, quia ibi facta eſt in iudicio, vbi rebus geſtis datur maior auctoritas, vt habetur in l. iubemus, ff. de iureiurando, & tenet Innoc. in c. per Inquiſitionem de electione, quẽ refert Abb. in c. at ſi clerici, de iud. num. 14.

40 Confeſſio facta in proceſſu inualido pręiudicat ne confitenti?

℞. Affirmatiuè; ratio eſt, quia confeſſio eſt Regina probationum, & ſic licèt alij actus non valeant in proceſſu inualido, ſola confeſſio valet, ſi fiat coram ſuo Iudice, quia proceſſus ex pluribus alijs capitulis poteſt inualidari, & in proceſſu fiunt plurimæ nullitates, & attentata, ex quibus proceſſus eſt inualidus, ſed confeſſio contra reum ſemper remanet firma ad eum condemnandum. tenent DD. ſupra allegati, & alij, quos citat Abb. in c. at ſi clerici, de iudicijs, num. 6.

41 Si clericus confiteatur delictum coram iudice ſęculari, poterit ne Epiſcopus ex eiſdem actibus, & ex eadem confeſſione eum punire?

℞. Non; ratio eſt, quia acta fuerunt nulla, & confeſſio fuit nulla, tanquam facta coram Iudice incompetenti, & ſolum generat aliquod indicium, & aliquam præſumptionem, & talis clericus iterum debet confiteri, & conuinci coram Epiſcopo, vt poſſit puniri. tenet Abbas in cap. at ſi clerici, de iudicijs, numero 14.

42 Si aliqua Eccleſia habeat litem, confeſſio presbyteri facta in illa lite præiudicat ne ſuę Eccleſiæ, ſi ex tali confeſſione debeat condemnari?

℞. Cum diſtinctione; ſi talis Eccleſia nõn habeat niſi illum presbyterum, qui habet curam illius Eccleſiæ, vel eſt beneficiatus, vel parochus in ea, procul dubio confeſſio iſtius clerici præiudicat Eccleſiæ; ratio eſt, quia talis clericus eſt anima, & lingua illius Eccleſiæ, & Eccleſia, & clericus faciunt vnum corpus; ſi verò Eccleſia habeat alios plurimos clericos, vel beneficiatos, vel ſit cõgregatio clericorum participantium de fructibus, & decimis, vel oblationibus, vel ſit capitulum Eccleſiæ collegialis, vel Cathedralis, vel monaſterium, tunc confeſſio vnius de capitulo, vel vnius clerici non præiudicat Eccleſiæ, ſed requiritur confeſſio communitatis, vel alicuius perſonę nominatę a tota communitate cum ſpeciali mandato ad loquendum, & contendum pro omnibus, & pro Eccleſia; ratio eſt, quia tota communitas clericorum facit vnum corpus cum Eccleſia, vel ſaltem maior pars, & vnus non poteſt ſupplere vices aliorum ſine ſpeciali mandato. tenet Abb. in c. 2. de capellis. num. 4.

43 Confeſsio æconomi præiudicat ne Eccleſiæ?

℞. Affirmatiuè, ſicut facit in fauorem Eccleſiæ. Abb. c. ſi. de confeſſ. num. 1. & 3.

44 Eccleſia quibus modis poteſt reuocare confeſſionem ſui æconomi?

℞. Duobus. Primo, probando errorem ante ſententiam. Secundò, reſtituendo ſe, vt minor, & ad hoc habet quatuor annos; ſed non tenetur probare errorem, niſi ſolùm læſionem. Abb.c.ex parte, de confeſſ.nu.3.c.ſuborta, de ſententia, & re iudicata.

45 Confeſſio procuratoris lædit partem ſuam?

℞. Affirmatiuè, quia agit cum eius mandato, & ad eam reuocãdam tenetur probare errorem ante ſententiam.c.ex parte de confeſſis. & Abb.ibi num.3.

46 Confeſſio mariti facta ſine mandato vxoris nocet ne vxori?

℞. Affirmatiuè, cum ſit perſonæ coniunctæ. Abb. vbi ſupr.num.2.

47 Confeſſio aduocatorum præiudicat ne parti?

℞. Non, dum reuocet intra triduum, quia ſunt conſulentes, & non habent mandatum partis, niſi ſcriptum ſit firmatum à parte, vel procuratore habente mandatum.l.3.C.de errore aduocator.c.cum cauſam, de appellationibus.

48 Confeſſio infantis valet ne?

℞. Non, etiam cum auctoritate tutoris; quia infans cum non habeat iudicium completum, ſibi præiudicare non poteſt. Abb. in capit. ex parte, num.6. de confeſſ.

49 Confeſſio impuberis valet ne?

℞. Diſtinguendo; ſi habeat tutorem, cum eius auctoritate valet, & aliter non, ſi non habeat tutorem, in illis caſibus, in quibus ſine tutore habet in iudicio legitimam perſonam, & poteſt agere, & excipere, in alijs verò caſibus non valet. Abb. vbi ſupr.num.7.

50 Cõfeſſio adulti valet ne ſi non habeat curatorẽ?

℞. Si talis confeſſio facta ſit ſuper aliquo contractu extra iudicium, valet: ſi verò lædatur, talis adultus reſtituitur: ſi verò talis cõfeſſio ſit facta in iudicio, in caſibus verò, vt in criminalibus, in quibus neceſſariò propter magnum iudicium requiritur curator, ſine curatore non valet. Abb.in c.ex parte, de confeſſis numero 8.

CAPVT XX.

De Probationibus.

1 QVid eſt probatio?

℞. Rei dubiæ in iudicio legitimè facta declaratio, ſeu oſtenſio. Azo. de probationib. quem refert Abbas in rubrica, num. 1. de probationibus.

2 Probatio quomodo debet eſſe?

℞. Clara, non dubia, quia dubia nõ releuat. c.in præſentia, de probationibus. & ibi Abb. num.6.

3 Probatio in genere quid probat?

℞. Nihil, ſed debet eſſe in ſpecie: & ſi ſunt plures ſpecies, debent omnes ſigillatim probari, quia probationes ad condemnandum, & tollendam poſſeſſionẽ debent eſſe luce clariores. Abb. c. in præſentia, de probationibus num.9.

4 Probatio ambigua contra quem interpretatur?

℞. Contra probantem, & non contra reum. Abb. vbi ſup.numero 34.

5 Si quis aſtrinxit ſe ad plura probanda, ſufficit ne probare vnum?

℞. Non, & ideò aduocati dicunt, non me aſtringo ad probandos omnes articulos, ſed illos, qui mihi ſunt neceſſarij. c.licet, de probationibus, & ibi gloſ.

6 Quæ eſt probatio magis principalis, affirmatiua, vel negatiua?

℞. In tantum præualet affirmatiua negatiuę, vt probata affirmatiua, non admittatur negatiua tanquam ſuperflua. c.ad noſtram, de probat.

7 Probationes, & acta facta in primo Iudice faciũt ne fidem in ſecundo Iudice?

℞. Affirmatiuè, & neceſſariò ſunt tradenda ſecundo Iudici, vt videat veritatem primæ ſententiæ, & eam confirmet, vel reuocet.c.fin.de probationib.

8 Quibus modis in iudicio fit probatio?

℞. Pluribus modis. Primo, ſimpliciter, veluti in aſpectu, in facto contingenti, vt in notorijs, in quibus res probatur per facti euidentiam, vt cum fur inuenitur cum furto, homo in occiſione. Secundo, per plures teſtes, vel vnum cum alijs præſumptionibus. Tertio, per inſtrumenta. Quarto, per confeſſionem partis. Quinto, per ſcripturam antiquorum librorum. Sexto, per violentam præſumptionem. Septimo, per famam. Octauo, per iuramentum. c. euidentia, de accuſationibus c.cum ad ſedem, de reſtit. ſpol.c.dixit Dominus.32.q.1.Goff.tit.de probationibus.

9 Fines alicuius diœceſis, vel agri quomodo probantur?

℞. Per libros antiquos, teſtes, & famam.c.cum cauſam, de probat.

10 Quot ſunt modi probandi?

℞. Quatuor. Primò, per euidentiam facti. Secundò per teſtes. Tertiò, per inſtrumentum. Quartò, per propriam confeſſionem. gloſſ.in c.cum ad ſedem, de reſtit.ſpoliat.

11 Si in aliquo delicto ſint plures teſtes, & nullus velit teſtificari, & conſtet de delicto, Iudex poterit procedere ad condemnationem rei?

℞. Non, quia cum agatur de damno tertij, requiritur vera probatio, ſed poterit procedere contra teſtes, eos carcerando. c.tua nos, de cohabit. cleric. & mulier.

12 Quotuplex eſt probatio?

℞. Quatruplex. Prima eſt probatio perfecta, clara, & euidens. Secunda probatio dubia. Tertia probatio difficilis. Quarta probatio impoſſibilis.

13 Quæ eſt Probatio clara, & euidens, & quotuplex?

℞. Quę nullam in mente relinquit dubitationem; & eſt triplex. Prima per confeſſionem partis. Secunda, per teſtes conteſtantes in facto, & circumſtantijs. Tertia, per euidentiam, & notorietatem facti.

14 Quæ eſt probatio dubia, & quibus modis fit?

℞. Illa, quæ relinquit in mente dubitationem, & fit quatrupliciter. Prima verbis. Secunda ſignis. Tertia factis. Quarta teſtibus. Verbis, quando quis dicit verbum malitioſè, quod poteſt in bonam, & malam partem interpretari; & interpretatio pendet ex ſua voluntate, vt quando quis connectur factum hæreticum, & negat ſe neſcire eſſe hæreticum, & feciſſe ſine intentione. Signis, quando quis manu, vel oculo aliquem vocat, tempore alicuius delicti, & dicit ſe vocaſſe ad rem iuſtam, & cautam, & cum euenit delictum. Factis quando quis curſitat viam, in

qua

qua via eſt Eccleſia, & etiam eſt domus meretricis, & non probatur cuius cauſa curſitet viam. Teſtibus, quando teſtes non vniformiter deponunt, ſed contradictionibus in factis, vel circumſtantijs, vel quando ſunt tot teſtes condēnantes, & tot abſoluētes, vel quādo teſtes ex vna parte ſunt in maiori numero, & teſtes contrarij ſunt maioris auctoritatis.

15 Poteſt aliquando dari fides vni teſti?

℞. Poteſt, ſcilicet in caſibus, in quibus non fit prẹiudicium parti, vt ſi volo probare filium meum eſſe baptizatum, me adimpleuiſſe pœnitentiam ſacramentalem, gl. in c. ſuper il 2. de teſtib. & atteſt.

16 Reus quibus defenſionibus vti poteſt?

℞. Pluribus, vel vna, ſicut bene viſum fuerit. Abb. in c. tertio loco, de prob. n. 3.

17 Quæ eſt probatio difficilis?

℞. Illa, quæ fit de delicto occulto, ad quod perpetrandum naturaliter homines ſe abſcondunt, vt probatio de hæreſi, dè peccato nefando, de furto, de apoſtaſia, in quibus caſibus neceſſarium eſt, vt Iudices magis moueantur circumſtantijs, præſumptionibus, adminiculis, fama, & vita anteriori, quam dictis teſtium.

18 Allegans, vel manifeſtans impedimentum in matrimonio poteſt eſſe teſtis?

℞. Poteſt, quia non agitur de ſuo intereſſe, ſed de validitate matrimonij. Abb. in c. iurauit, de prob. n. 2.

19 Quæ eſt probatio impoſſibilis?

℞. Quæ per teſtes probari non poteſt, ſicut ſollicitatio in confeſſione, cuius ſecretum, & ſigillum ſub pœnis ab Eccleſia eſt inſtitutum; & ſic videtur, quọd maritus zeloſus relinquat ſolam cum Confeſſore ſuam vxorem per tempus ſibi bene viſum, & ita in hoc delicto ſufficiunt teſtes ſingulares, vt in bull. Gregor. XV. edita anno 1622. contra ſollicitantes in confeſſione.

20 Inſcriptiones antiquæ in lapidibus quam probationem habent?

℞. Aliquam, tanquam res publica, & notoria, & ab omnibus credita. Abb. in cap. cum cauſam, de probat. num. 1.

21 Conſuetudo probata quam probationem facit?

℞. Magnam, & plenam, ſi bene probetur, & ſit immemorabilis, & valet etiam ignorante Principe. Abb. c. ſicut conſuetudo, de prob. n. 5.

22 Negatiua quomodo debet probari, vt faciat fidẹ̄?

℞. Debet eſſe arctata loco, & tempore, & probare euidenter, tali tempore non fuiſſe in illo loco, vbi commiſſum fuit delictum. Abb. in c. quoniam eod. tit. num. 2.

23 Negatiua coarctata certis perſonis quomodo poteſt probari?

℞. Directè non poteſt probari, quod ego non conſenſi, ſed indirectè poſſum ex actibus anterioribus, & poſterioribus probare me non conſenſiſſe profeſſioni, vel ſcripturæ, quæ, licèt ſint præſumptiones, eis debet ſtari, cùm ſint claræ. Abb. c. tertio loco de probat. num. 4.

24 Cui probationi ſtandū eſt de iure, probationi per teſtes, an probationi contrariæ per inſtrumentum?

℞. Probationi per teſtes; quia inſtrumenta inuenta ſunt propter fragilitatem memoriæ hominum, ſed vbi teſtes ſunt, & memoria, inſtrumentum non eſt neceſſarium. c. tertio loco, tit. de teſtib.

25 Qui teſtes non valent, neque eis adhibetur fides?

℞. Regulariter teſtes ſibi contradicentes, teſtes ſingulares, & teſtes malæ famæ. c. licet; de prob.

26 Iudicium quibus modis ſumitur?

℞. Pro violenta præſumptione, pro plena probatione, & pro notabili ſigno maleficij. Abb. in c. tertio loco. n. 7. eod. tit.

27 Iuramentum quando præſtatur in litibus?

℞. In defectum probationum. cap. ſicut conſuetudo eod. tit.

28 Actor, qui plenè probauit, dēt ne cōpelli iurare?

℞. Non, quia iuramentum eſt, & præſtatur in defectum probationum. c. ſicut, de probat.

29 Si actor non probat tenetur reus iurare?

℞. Non, quia actore non probante, reus abſoluitur. Abb. in c. ſicut conſuetudo, eod. tit. num. 1.

30 Iudicia quam probationem faciunt?

℞. Si ſint clara, & indubitata, condemnatur reus, ſi ſint obſcura, & dubitata, torquetur reus. Abb. in tertio loco, eod. tit. num. 8.

31 quæ ſunt indicia, & iudicia indubitata?

℞. Illa, quæ humano iudicio non poſſunt habere fallaciam, vt ſi cubiculum habeat vnam ſolam portam, & vnus exeat cum gladio ſanguinolento, & inueniatur homo mortuus, indubitanter iudicatur, quòd ille occidit hominem, ſed ſi habet duas portas, non poteſt iudicari, quia per aliam portam potuit exire occiſor, tunc erunt indicia dubitata, & ſufficientia ad torturam, & non ad condemnationem. Abb. vbi ſup. c. tertio loco de probat.

32 Tenetur ne quis contra ſe dare inſtrumenta?

℞. Reus non tenetur contra ſe dare inſtrumenta, neque probationes, c. 1. de probat.

33 Quis tenetur oſtendere, & dare communia inſtrumenta reo, & actori?

℞. Tam actor, quam reus, c. 1. de teſt.

34 Vſurarius tenetur ne dare inſtrumenta, quẹ continent vſuras?

℞. Tenetur, etiam ſecreta ratione peccati, quod cōmiſit. Abb. c. 1. de probat. num. 9.

35 Notarius quæ inſtrumenta tenetur edere?

℞. Tanquam perſona publica, omnia inſtrumenta communia tam reo, quam actori. Abb. c. 1. de probat. num. 10.

36 Si quis exemplauit aliquod inſtrumentum ſua pecunia, & apud ſe habet, tenetur ne illud edere, & copiam dare parti contrariæ?

℞. Non, quia ſua pecunia emit, & iura, quæ loquuntur de traditione inſtrumentorum, loquuntur de inſtrumentis originalibus, non de trāſumptibus. Abb. vbi ſupr. num. 12.

37 Reus in quibus caſibus tenetur edere inſtrumenta actoris, ad ſuam intentionem fundandam?

℞. In duobus. Primò, in cauſa matrimoniali propter periculū ſacramenti, ne in materia tam graui erretur. Secundò, quotieſcunq; oriretur peccatū, ſi tale inſtrumentum non manifeſtaretur. Abb. vbi ſup. n. 21.

38 Inſtrumentū a Notario quomodo eſt edendum?

℞. Integrum, vt totum negotium reſpiciatur, & cū Iudicis mandato, & auctoritate, & parte contraria citata ad videndum deduci, & corrigi, & cū die data. Abb. vbi ſup. n. 29. & 34. c. 1. de prob.

39 Sufficit ne in iudicio copia inſtrumenti, vel eſt neceſſarium originale?

℞. Sufficit copia tranſumpta cum ſolemnitatibus iuris, & originale debet manere penes Notarium,

63 Si aliquis nominet aliquem filium, & communiter pro tali reputatur, & poſtea cum iuramento negetciſſe ſuum filium, quid eſt credendum?

℟. Eſſe ſuum filium, quia tunc communiter reputatur pro tali ipſo conſentiente, & primo dicto ſtandú eſt, quia eſt in fauorem rei. cap. per tuas, de probationibus.

64 Si non reperiatur in actis conteſtatio litis, & partes eam confiteantur, erit nè ſufficiens probatio?

℟. Erit, quia confeſſio partium eſt regina probationum. c. fin. de probationib.

CAPVT XXI.

De probationibus in delictis occultis, & difficillimæ probationis.

1 QVæ ſunt delicta occulta?

℟. Omnia delicta, ad quæ perpetranda naturaliter homines ſe occultant propter verecundiam, vel enormitatem pœnę, quorum probatio à communiter accidentibus non faciliter haberi poteſt, vt tenet Iacob. Nouell. in ſua regul. 166. Maſcard. in rubrica, de probationib. nu. 230. Menoch. de arbitr. lib. 2. caſu 156. num. 4. Paramus lib. 3. de orig. S. Inquiſitionis. tit. de inquiſitione abſque præuia infamia. quęſtione 7. num. 24.

2 Quæ regula poteſt dari, vt cognoſcatur, quæ delicta ſunt magis occulta, & ideò habent difficiliorem probationem?

℟. Iudex debet conſiderare, quod delictum poteſt perpetrari cum pauciori communicatione perſonarum, ita quod delictum, quod vnus homo ſolus abſq; alterius communicatione poteſt committere, illud erit magis occultum, quam delictum, ad quod committendum requiruntur duo homines, & ſic in illo delicto tanquam difficilioris probationis, minor probatio requiritur ad infligendam pœnam, Maſcard. in rubrica de probationibus. Paramus loco allegato numero 20.

3 In quo loco committuntur delicta occulta?

℟. In agro, in ſolitudine, in loco occulto, clauſis ianuis, nocte, Io. Andr. c. veſtra duxit, de cohabit. cler. & mulier.

4 Quod dicitur delictum occultum?

℟. Illud delictum, quod non patet, neq; per Iudicis ſẽtentiam, neq; per partis confeſſionem, neq; per probationem teſtium, neq; per notorietatem, neque per publicam famam, vt habetur in c. veſtra de cohabitatione clericorum, & mulierum.

5 Quibus modis dicitur aliquod delictum eſſe occultum?

℟. Duobus modis. Primo modo, quando ita eſt occultum delictum, quòd à nemine ſciatur; niſi à committentibus tale delictum, qui vocantur complices, ſiue ſint pauci, ſiue plurimi, quia omnes iſti quaſi pro vna perſona reputantur, cum æqualiter omnium ſalus conſiſtat in ſilentio. Secundo modo, dicitur etiã delictum occultum, quando ſcitur à paucis, veluti à quinque perſonis, vel minori numero, vt tenet Nau. in manu. c. 27. nu. 255.

6 Si delictum ſit delatum ad forum contentioſum, & non ſit probatum, vel ſit probatum falſis teſtibus, hoc delictum dicetur nè occultum, vel manifeſtum?

℟. Tale delictum magis poteſt dici non delictum, quam delictum occultum, neque manifeſtum, cum talis homo malitioſè fuerit accuſatus; ratio eſt, quia quilibet homo præſumitur bonus: niſi in contrarium probetur malus, vt tenet Iaſon in Rub. C. vt nemo priuatus, nu. 2.

7 Quid eſt fama, & quando dicetur delictum manifeſtū per famam, vt in eo non procedatur, ſicut proceditur in delictis occultis?

℟. Fama eſt quidam conceptus bonus, vel malus, vel quædam opinio bona, vel mala, quam plurimi homines habent, quòd aliquis committit aliquod delictum, licèt illud non committat, talis homo eſt infamatus de tali delicto, & ſi tale delictum de ſua natura ſit occultum, procedendum eſt in eo probationibus, & indicijs ſicut infra dicetur, Sayr. in claui regia lib. 11. c. 3. nu. 4. citans Sotum lib. 5. q. 9. art. 1.

8 Quæ differentia eſt inter famam, & rumorem?

℟. Rumor eſt quando aliqua pars vicinorum de aliquo delicto loquitur cum dubio, & ſub nebula, & abſque probabili fundamento, & talis rumor ſolus non facit probationem in delictis occultis, ſed adiuuat alias probationes; fama verò eſt, quando tota ciuitas, vel maior pars aſſerunt aliquod delictum, vt certū, & hæc eſt magna probatio in delictis occultis, & licèt non omnes dent cauſam ſuæ depoſitionis, ſufficit, vt aliqui ex illo populo illam dent, & reliqui deponant de auditu, & credant illud verum eſſe, vt tenet Abb. in c. ſuper eo. de eo, qui cognouit conſanguineã vxoris ſuæ, nu. 3. & habetur in c. inquiſitionis de accuſationibus.

9 Delictum notorium quando dicitur, & quomodo eſt in eo procedendum, etiam ſi ſit ex delictis occultis?

℟. Quando delictum eſt notorium per confeſſionem factam à reo in iudicio, aut per ſententiam datam à Iudice, aut per facti euidentiam, quæ tergiuerſatione aliqua cælari non poteſt, verbi gratia; ſi quis inueniatur in ipſo actu delicti, tale dicitur delictum notorium, & in eo non eſt procedendum coniecturis, & ſuſpicionibus, ſed ordinarijs probationibus; ratio eſt, quia in notorijs non ſunt neceſſaria indicia, neque præſumptiones. tenet Abb. in c. veſtra nu. 14. & 18. de cohabitatione clericorum, & mulierum, & c. quęſitum. eod. tit.

10 Fama publica, vel murmur, vt faciat probationẽ, quas qualitates debet habere?

℟. Dixi latè lib. 5 c. 11. nu. 25. 26. 27. 28.

11 Quæ ſunt ſpecies delictorum occultorum?

℟. Plurimæ. Prima, eſt delictum ſimpliciter occultū, quod in ſolo animo concipitur, vt eſt hæreſis, error in intellectu, inimicitia, maleuolentia, inuidia, deſideria peſſima; & hæc delicta à ſolo Deo cognoſcuntur, qui eſt cordium ſcrutator, de his delictis rarò Eccleſia cognoſcit, niſi exteriùs executioni mandentur. Secunda eſt delictum occultum per accidens, quod committitur nemine vidente, quia accidentaliter, vel conſulto nemo erat præſens, quando homo occiſus fuit. Tertia, eſt delictum non euidens, ſcilicet

illud,

illud, quod non ab omnibus, ſed à paucis ſcitur, vel cū difficultate, & magna diligentia in lucem editur. c. Deus qui. 22. q. 1. c. veſtra. de cohabit. Cler. & mulier. Io. Andr. ibi à Param. citati lib. 3. de orig. Inquiſitionis. q. 7. de inquiſitionibus abſq; præuia infamia. n. 23.

5 Quæ delicta communiter dicuntur occulta?

℟. Delicta carnis, videlicet ſimplex fornicatio, ſtupratio virginis, concubinatus, partus ſuppoſitus, incæſtus, adulterium, ſodomia, hæreſis, apoſtaſia, crimen læſæ maieſtatis, conſpiratio in aliquem apoſtatum, tradimentum, tractatus de homicidio, vel medio veneno, libelli famoſi, incendium, ſcopetæ, ictus morte ſequuta, vel non in loco occulto, vel in agro, falſa moneta, furtum, dolus, fraus, ſimulatio, falſitas in ſcripturis, & inſtrumentis, viarum curſores, ſimonia, vſura, ſollicitatio in confeſſione; ad quæ perpetranda delinquentes fugiunt lucem, & conſortia hominum. tenet Iacob. Nouelli. reg. 166. Maſcard. in rubric. de probat. nu. 130. Menoch. de arbitris. caſu 116. nu. 4. Param. q. 7. lib. 3. de orig. Inquiſitionis. tit. de inquiſit. abſq; præuia infamia.

6 Quæ probatio requiritur in delictis occultis?

℟. Licet de iure in delictis requirantur probationes luce clariores, vt habetur. l. ſciant cuncti. C. de probationib. tamen in delictis occultis minor probatio requiritur, & neceſſarium eſt, vt Iudices moueantur præſumptionibus, indicijs, & adminiculis, coniecturis, fama anteriori, aliquando vno teſte etiam complice, ratio eſt, quia de ſe naturaliter iſta delicta probari non poſſunt; & ne delicta maneant impunita, probantur eo modo, quo probari poſſunt. tenet Maſcard. in l. ſi quis. ff. de quæſtionib.

7 Poteſt ne aſſignari certa, & determinata regula, vel doctrina iudicibus, quæ indicia, vel præſumptiones requirantur, in quolibet delicto occulto ad pœnam ordinariam, vel extraordinariam?

℟. Non, ſed relinquitur arbitrio boni Iudicis, qui iudicauit indicium, coniecturam, præſumptionem eſſe ſufficientem, vel non ex qualitate perſonarum, & ex antecedentibus, & conſequentibus, ex loco, vultu, ore, vita præterita delinquentis. l. 3. ff. de teſtibus. & Bar. in l. fi. ff. de quæſtionibus, per totam legem.

8 Probatio in delictis quotuplex eſt?

℟. Triplex. Prima, clara, & perfecta, quæ fit per confeſſionem, & per teſtes legitimos. Secunda, difficilis, vel impoſſibilis, quę fit in delictis occultis. Tertia, dubia, quæ relinquit mentem iudicis dubiam, & cauſatur quatuor modis. Primo, verbis; quando verbum à teſte prolatum poteſt in bonam, malamque partem interpretari. Secundo, ſignis: quando quis manu, vel oculo aliquem vocat tempore alicuius delicti, & poſtea dicit ſe eum vocaſſe ad rem iuſtam. Tertio, factis: quando quis curſitat viam, in qua eſt Eccleſia, & domus meretricis, & dubitatur, cuius cauſa curſitat. Quarto, teſtibus; quando teſtes ſunt æquales numero, & auctoritate, & contraria deponunt. Bald. in l. fin. C. de probationibus. nu. 5. & 8. Abb. c. cum tu, filij, de teſtibus. num. fin. c. in præſentia, de probation. numero 34.

9 Quæ eſt præſumptio, quæ in delictis occultis facit probationem?

℟. Quædam ſumptio, imaginatio, vel opinio orta in animo iudicis ex coniecturis, & indicijs iudicantis: talē delictum commiſſum fuiſſe à Petro. Abb. capit. afferte mihi gladium. de præſumptionibus. numero quinto, & cap. quanto, numero 2.

10 Quæ ſunt genera præſumptionum in delictis occultis.

℟. Plura. Primum, præſumptio iuris. Secundum, præſumptio hominis. Tertium, præſumptio iuris, vel de iure. Quartum, præſumptio probabilis. Quintum, præſumptio vehemens. Sextum, vehementiſſima. Septimum, violenta. Octauum, temeraria. Nonum, modica. Decimum, fictio iuris; quæ omnia ſumuntur ex præteritis, & præſentibus, & futuris, de quibus latè diximus in c. de præſumptionib. & tex. c. litteras. c. quanto. c. afferte mihi gladium. de præſumptionibus c. cum contumacia. de hæreticis. lib. 6. c. ſuper eo. l. de teſtibus. c. mandata. de præſumptionibus. Ab. c. quanto, de præſumpt. nu. 2.

11 Indicia, quæ ſunt, & in qua differentia?

℟. Indicium eſt quoddam ſignum, & veſtigium, quod apparet in homine, vel in veſte, vel in enſe, indicans commiſiſſe tale delictum, & fuga eſt indicium plenum, & ſemiplenum, propinquum, & remotum, vt tenet Bar. l. fin. ff. de quæſtionibus. & l. cum probatio. ff. de probationib. & l. indicia. C. de rei vend. quas allegat Bal. in l. ea quidem. C. de accuſationib. nu. 8.

12 Quæ præſumptiones, & indicia ſufficiunt in delictis occultis ad dandam pœnam ordinariam ſine teſtibus?

℟. Quando præſumptio eſt iuris, vel de iure violenta, & vehementiſſima, & quando indicia ſunt indubitata, ſcilicet talia, quòd humano iudicio non poſſunt habere fallaciam, vt ſi quis in cubiculo clauſo dormiat cum ſocio, & reperiatur occiſus mucrone; & aduertendum eſt, quòd tunc talia indicia, & præſumptiones debent conſtare in actis; quia ponuntur loco probationis. tenet Abb. c. afferte mihi gladium. de præſumptionibus. nu. 1. & in c. tertio loco. de probationib. nu. 50.

13 Reliqua indicia, & probationes in delictis occultis ad quid inſeruiunt?

℟. Primò, ad adiuuandam probationem. Secundò, vt cum vno teſte reus torqueatur. Tertiò, vt detur aliqua pœna extraordinaria. Abb. c. tertio loco de probat. nu. 8. & in c. afferte mihi gladium. de præſumpt. numero 6.

14 Quando reus titubat, variat, vel dicit mendacium in re, quæ directè non pertinet ad delictum, vt ſi dicat ſe non fuiſſe in ciuitate tali nocte, vel die, vel ſe non loquutum fuiſſe cum Petro in tali loco, vel hora, vel non portaſſe arma, & contrarium directè probatur, quam præſumptionem facit?

℟. Magnam contra reum, & talem, quod ex ipſa ſola poteſt reus torqueri, quia non præſumitur, quòd qui non commiſit delictum, & innocens eſt, neget rem veram, quæ cum delicto nullam habet connexionem. tenet Conrad. Brunus p. 2. c. 9. de hæreticis, tex. expreſſus. l. 1. §. Diuus Seuerus. ff. de quæſtionib.

15 Qui teſtes admittuntur in delictis occultis difficillimæ probationis?

℟. In defectum aliorum teſtium admittuntur omnes, qui habent ſanum iudicium, ſcilicet mulieres, infames, periuri, excommunicati, ſocij criminis, ſerui, qui omnes licèt admittantur cum ſuo defectu, & in alijs delictis admittantur ad habendam maiorem cognitionem veritatis, loci, modi, circunſtantiarum delicti: tamen in delictis occultis maiorem probationē habent, licet non tantam ſicut teſtis omni exceptione

ne maior.tenent DD.c. quoniam. de teſt. Io. Andr. in additionibus ad Speculatorem tit.de teſtib. Iaſ. l. fin.C.de ijs quibus ab indicijs.c.ſi teſtes.4.q.3.§.item liberi.c.1.de confeſſis,c.veniens.de teſtibus & Abb, ibi nu.7.& 8. Paramus lib.3.directorij.q.10, nu.136. tit.de ſollicitant.ad libidinem in act.confeſ.

16 Quis dicitur teſtis idoneus?

℟. Ille, in quo concurrunt conditio, ſexus, ætas, diſcretio, fama, fortuna; vt habetur in gloſſ. c.2. de teſtib.verſ.viliſſimi littera h.

17 Cæcus quando poteſt eſſe teſtis in delictis occultis?

℟. Quando habet cognitam vocem committentis delictum, facta coram Iudice experientia, tunc eſt teſtis idoneus. Abb.c.præterea.de teſtib.nu.6.

18 In delictis occultis, in quibus de iure ſufficit vnus teſtis ſingularis cum alijs adminiculis, de quo teſte eſt intelligendum?

℟. Ad imponendam pęnam ordinariam intelligendum eſt de teſte omni exceptione maiori, cui nihil de iure poſſit opponi. gloſ.inſtitut. de inutili ſtipulat.§.item verborum.Paramus p.2. directorij. lib. 3.q.10.tit.de ſollicitante.nu.136.& 137.

19 Singularitas teſtium quotuplex eſt?

℟. Triplex, obſtatiua, diuerſificatiua, cumulatiua, de quibus latè diximus. in c. de cleric. ſollicitante in confeſſione.lib.5.tenet Bald.c.licet cauſam. de probation.nu. 11.

20 Quæ ſingularitas teſtium in delictis occultis facit quaſi plenam probationem?

℟. Singularitas cumulatiua, quando vnus teſtis coadiuuat dictum alterius in genere, vel ſpecie, vel ſubſtantia, vt ſi vnus dicat, Petrum delinquentem occidiſſe Ioannem tali die, & loco, & alius dicat occidiſſe Franciſcum altero die, & altero loco, hæc ſingularitas cumulat delicta vnius generis, & conuertitur in naturam quaſi plenæ probationis propter difficultatem probandi delicta occulta, quia ad Remp. pertinet, ne delicta maneant impunita. vt habet gl. in l.vulneratus.ff.ad legem Aquil. Alexan. conſ.21. Bald.c.licet cauſam de prob.nu.11.

21 In delictis carnalibus, quæ præſumptiones, & inditia requiruntur?

℟. Locus, ſolitudo, ætas, vita anterior, viſus, communicatio priuata, tactus, viæ mulieris frequentatio, & domus, miſſio nunciorum, epiſtolæ, dona, victus, veſtitus datus ab homine mulieri, & è contra, vel ſimilia. Abb.c.tertio loco, de præſumpt nu.4.

22 Si frater inueniatur cum ſorore, ſolus cum ſola, quam præſumptionem facit?

℟. Licet inueniantur oſculantes ſe, vel in vno lecto, non facit præſumptionem incontinentiæ, quia natura abhorret ſimile coitum propter naturale fędus. c.cum in iuuentute.de præſumptionib.

23 In fornicatione ſimplici quæ probatio requiritur?

℟. Sufficit, quòd duo teſtes videant hominem, & mulierem etiam in occulto ad inuicem ſe oſculantes, & ſi cum hoc ſit aliqua fama, vel aliquod indiciū ex ſupradictis, erit ſufficiens probatio, præcipuè in Clerico iuuene.tenet Abb.c.præterea. de teſtib. numero 2.

24 In delicto ſtupri quæ probatio requiritur?

℟. Sufficit depoſitio ſtuprati, vel ſtupratæ etiam in tortura, quia deponit de proprio facto, & in hoc caſu creditur vnico teſti; ſi cum eo concurrant aliqua alia adminicula.tenet Alex.conſ.63.vol.1.Bar.l.eos, ff.ad legem Corneliam.de falſis.Crauet.conſ.75. nu. 30.l.quæro,de ædil.edicto Socyn.regul.422. Decius conſ.342.nu.1.

25 Virginitas quomodo probatur?

℟. Per inſpectionem matronarum expertarum, & per earum iuramentum, licèt antiquitus probaretur per ignem ardentem, vel per aquam feruentem, vbi mulier abſq; læſione ponebat manum. Abb.cap. propoſuiſti, de prob.nu.2.

26 Concubinatus quomodo probatur?

℟. Per indicia, nempe frequentationem viri in domo mulieris, vel è contra, per dona data, per famam publicam, & alia his ſimilia.c.tua nos, de cohabit. cler. & mulier.

27 Inceſtus quomodo probatur?

℟. Per teſtes deponentes de conſanguinitate, vel affinitate; & in his admittuntur pater, mater, conſanguinei, & præferuntur alijs teſtibus, quia habent maiorem communicationem, & notitiam, & ſunt cogendi, & moleſtandi, vt dicant in qualibet cauſa matrimoniali, vt in c.cæterum, de teſtib. cogend. c. quoties.c.ſuper eo.il 2.de teſtib.

28 In crimine adulterij quæ probatio requiritur?

℟. Sufficiunt duo, vel tres teſtes ſingulares in actibus diuerſis, ſingularitate copulatiua, & ſi cum his concurrant aliquæ præſumptiones, nempè nimia familiaritas, dona, nuncij, & fama, erit probatio fortiſſima. Abb.c.præterea, de teſtib. nu. 1.

29 Ad probandam conſumationem matrimonij, quę probatio requiritur?

℟. Sufficit, vt duo teſtes dicant de auditu cum alijs adminiculis, nempe quòd viderunt eos ſolos, vel in lecto, & hoc in fauorem matrimonij.tenet Abb. capit.præterea, de teſtib.nu.4.

30 Ad ſeparationem thori quæ probatio requiritur?

℟. Sufficit, vt duo, vel tres teſtes dicant de auditu ſæuitiam viri, timorem mulieris, & quòd eam viderut aliquando percuſſam, vel quòd ſit natura ſęuus extra ſuam domum, vel quia audierunt mulierem plorantem, & vociferantem in ſua domo. Abb. c.1. de diuor.nu.4. vt late dixi lib.1.c.de diuor.

31 Ad diſſoluendum matrimonium perpetuum, quæ probatio requiritur?

℟. In defectum virorum duæ mulieres deponentes impedimentum (quod diſſoluit matrimonium perpetuum) faciunt plenam probationem, propter periculum Sacramenti. Abb.c.ſuper, il 2.de teſt.nu. 2.

32 Ad impediendum matrimonium contrahendum, quæ probatio requiritur?

℟. Sufficit vnus teſtis, etiam ſi ſit mulier propter periculum Sacramenti, & tunc iudex debet dare terminum neceſſarium partibus, vt probent, an ſit verū impedimentum, vel malitioſè obiectum. vt tenet Abb.c.ſuper, il 2.de teſt.& ibi gl.

33 Ad probandum matrimonium præteritum, quæ ſolemnitates requiruntur?

℟. Matrimonium præteritum probatur primò per inſtrumentum matrimoniale, ſubſcriptum a parocho, & hæc probatio eſt ſufficiens, & concludens: ea deficiente, probatur per famam publicam, per cohabitationem ſimul, per communem credulitatem virorum, per opinionem vicinorum locorum; omnes iſtæ probationes ſimul faciunt præſumptiones iuris, vel de iure, & probationem plenam. caſu d quoque,

de

de præſumptionibus,ſed de iure ciuili ſufficiebat ſola præſumptio cohabitationis.l.in liberæ.ff.de ritu nuptiarum.

34 Si duo petant eandem mulierem in vxorem, & æqualiter probent, cui debet Iudex illam dare?

℞. Iudex debet differre ſententiam, donec conſtet quis ſit eius verus maritus propter periculum Sacramenti.tenet Maſcard.l.1.§.Diuus. ff. de quæſtionib. Afflict.in conſtitutionibus Neapol.Francíſ.Viuas li. br.1.dec.157.nu.9.Alex.conſil.66.vol.3. Iaſ.conſilio 161.vol.4.

36 Abuſus quando dicitur?

℞. Quando quis vtitur aliqua re contra ſuam naturam.tenet Io.Viguer.c.7.de virtute temperantiæ. §. 5.verſ.7.de vitio contra naturam.

37 Sodomitæ quam pœnam incurrunt?

℞. Tàm agentes, quam patientes habent pœnam mortis,& ignis ex omni iure.C.ad l.Iuliam, de adulterijs.l.cum vir nubit in fœmina viros paritura; & in eos inſurgunt leges,armantur iura, & iubet infames,gladio vltore,perire.S.Antonin.2.p.tit.5.cap.4. per totum.

38 Quare lex non nominauit expreſsè peccatum ſodomiæ?

℞. Quia eſt tam horrendum flagitium, & ab eo ita abhorret natura humana, vt litteris exprimi, & nominari non debeat.ita tenet Barthol.& alij DD. in d.l.cum vir.C.ad l.Iuliam de adulterijs.

39 Quibus modis committitur peccatum ſodomiæ?

℞. Pluribus.Primo, homo cum homine, cum vnus eorum eſt patiẽs per ſeceſſum, & facit officium mulieris,de quo peccato propriè loquitur lex.Secundo, homo cum muliere per vas poſterius.Tertio, mulier cum muliere coeuntes per vas poſterius.Quarto, homo cum aliqua beſtia habet coitum per vas beſtiæ.Quinto,quando mulier, vel homo coeunt cum dæmonio in figura hominis,vel mulieris, quam diabolus fingit, & arripit, ad committendum hoc delictum,& tunc dicitur incubus:ex omnibus iſtis modis incurritur crimen ſodomiæ, ratio eſt, quia quis abutitur re contra eius naturam. S.Thom. ſecunda ſecundę quæſtione 154.art.11.12.Tol.lib.5.c.13.in fum.

40 Quare lex non nominauit omnes has ſpecies ſodomiæ?

℞. Quia forſan tempore legis non erant inuentæ, & poſtea malitia hominum creuit, & eas inuenit.

41 Si duæ mulieres vna cum altera modo ſodomitarum coeant quam pœnam incurrunt?

℞. Variæ ſunt opiniones.Couar.p.2.c.7.§.5.nu.7.tenet, quod incurrunt pœnam mortis, & ignis; ratio eſt,quia in hoc delicto,& alijs ſimilibus ſæpè punitur affectus,licèt non ſequatur effectus, ſed Antonius Gomez tenet, quod mulier, quæ prouocat aliã mulierem aliquo inſtrumento ad copulam, debet condemnari ad mortem;ſi verò ſine inſtrumento,pęna extraordinaria puniri debet.

42 Si vir cum propria vxore per vas poſterius habeat copulam,qua pęna punitur?

℞. Pęna mortis, & ignis; ſicut ſodomitæ; ratio eſt, quia matrimonium non dat facultatem ad committendum hoc peccatum,imo auget delictum, cum ſit res ſacra,& non debet induci excuſatio,& velamen ad tam magnum peccatum, & quia mulier credita eſt, & commiſſa viro per Sacramentum ad benè vtendum,& non ad malè vtendum.DD.in l. cum vir nubit in fęmina.C.ad l.Iuliam de adulterijs, & in c. in Archiepiſcopatu,de raptorib.

43 Propter crimen ſodomiæ commiſſum à viro, datur nè ſeparatio thori ad inſtantiam mulieris?

℞. Affirmatiuè, ſiue ſit ſodomia cum propria muliere,ſiue cum alia,ſiue cum viro; ratio eſt, quia maior iniuria fit matrimonio per ſodomiam, quam per adulterium,cum ſit maius peccatum,& per adulteriũ datur ſeparatio thori,à fortiori debet dari per ſodomiam.tenet Io.Andr.Anch.& Archid.in c. maritis, de adulterijs.c.idolatria,28.q.1. c.omnes accuſationes,32.q.7.

44 Sodomia hominis cum aliqua beſtia cuiuſcumq; generis ſit,vel ſi aliqua mulier coeat cum aliqua beſtia, vt cum cane per vas naturale qua pœna punitur?

℞. Punitur pœna mortis, & ignis ſicut ſodomita; ratio eſt,quia abutitur ſuo corpore contra ſuam naturam. l.cum vir nubit in fœmina. l.citata, & DD. ibi,& Abb. in d.c. cum in Archiepiſcopatu de raptoribus.

45 Crimen ſodomiæ quomodo probatur?

℞. Sufficit confeſſio rei extorta in tormento, ſed poſtea ratificata intra terminum 24.horarum, & ſufficit ſocius criminis,etiam infamis,& præſumptiones vehementes,& in lege Hiſpaniæ edita a Philippo II. Rege prudentiſſimo, ſufficiunt duo teſtes ſingulares complices in diuerſis actibus, & probant ſicut ſi eſſent conteſtes in vno, eodemq; actu, & ſicut ſi eſſent omni exceptione maiores; ratio eſt, quia de ſua natura alij teſtes haberi nequeunt.tenet Maſcard. l. 1. §.diuus,ff.de quæſtion.Afflict.in conſt.Neapol.Frãciſ.Viuas lib.1.diſt.157.nu.9.Alex.conſ.66.in fin.vol. 3.Iaſ.conſ.161.vol.4.

46 Quæ præſumptiones, & coniecturæ ſufficiunt in crimine ſodomiæ ad condemnationem?

℞. Fuga,fama publica cum alijs adminiculis, nempè cum mutua conuerſatione,dormitione in eodem lecto,oſculis,dictis,ſollicitationibus,cauta,& intrinſeca amicitia, & ſi his addatur confeſſio vnius partis, etiam extorta in tormentis, erit ſufficiens probatio (altera parte exiſtente negatiua) ad pęnam ordinariam,c.pręterea de teſtibus.Alex.conſ.66.in fin.vol. 3.Iaſ.conſ.141.vol.4.nu.4.

47 Sola fama in delicto ſodomiæ quam probationem facit,& quid operatur?

℞. Primò,ſi fama ſit publica, & habeatur à maiori, & ſeniori parte populi ita credentis, facit probationem ſufficientem ad inquiſitionem,non verò ad torturam,neq; ad condemnationem, niſi poſtea illi adiungantur cætera adminicula, quia nunquam, vel rarò per ſolam famam in hoc crimine proceditur, ne inuitè, & cum falſo fundamento tollatur alicui viro ſuus honor. tenet Alex. conſ.53.vol.3. Iaſ. in l. admonendi.ff.de iureiur.nu.248.

48 Si non agatur de crimine reali ſodomiæ, ſed de ſola ſollicitatione:nempè, quia ſollicitatus non ſolũ non conſenſit ſollicitationi, imò coram Iudice denuntiauit ſollicitantem, quæ probatio requiritur in hoc caſu?

℞. Ad capturam ſufficiẽs denuntiatio; ad pœnam verò aduertendum eſt, quòd requiruntur eędem præſumptiones, & adminicula,quæ in crimine vero, licèt nunquam ex ſola ſollicitatione imponatur pęna mortis,

mortis, ſed pœna extraordinaria grauiſſima, nempe exilij, recluſionis in aliquo monaſterio, vel alia huiuſmodi. vt tenet Franc. Viuius lib. 1, dec. 157. numero 6.

39 In crimine hæreſis quæ probatio requiritur?

℞. Licèt cautiùs ſit agendum, vbi maius periculum vertitur, & crimen hæreſis quaſi ſemper ſit cum ſocijs, tribus modis probatur. Primo, confeſſione etiam extorta in tormentis. Secundo, teſtibus etiam infamibus, vel ſocijs criminum. Tertio, ſcripturis recognitis à parte, vel ab alijs; ratio eſt, quia Ius Canonicum ſolùm habilitauit teſtes, & probationes, ſine quibus hoc delictum non probaretur; nam licèt nobis hoc delictum ſit occultum, inter hæreticos publicum eſt, & honoris. Conrad. Brun. p. 2. c. 9. de hæret. l. 1. §. Diuus. ff. de quæſtionib.

40 Crimen læſæ maieſtatis quomodo probatur?

℞. Per ſocium criminis, per coniecturas, & præſumptiones violentas, per fugam, per dicta etiam extraiudicialia, ſtatim bona confiſcantur. tenet Zilet. to. 1. conſ. 103. Io. Andr. c. 1. de homicid. verſ. requiritur.

41 Coniuratio, & conſpiratio apoſtata quid eſt?

℞. Loquutio aliquorum cum iuramẽto, vel ſine illo facta occultè, vel publicè in damnum alicuius particularis Reipubl. vel Principis. tenet Abb. c. fin. de teſtib. cogen. n. 1.

42 In delicto coniurationis quę probatio requiritur?

℞. Sufficit, vt probetur per ipſos ſocios criminis, qui ſtatim debent cogi tormentis, cum res ſit inter ipſos ſecreta, & fuga ſit maximum indicium. Abb. c. venerabilis. eod. tit.

43 Quibus modis committitur apoſtatum, ſeu homicidium factum animo deliberato?

℞. Quatuor modis. Primo, ex propoſito quærens inimicum a facie ad faciem, & hoc non habet ſpeciem tradimenti. Secundo, ex inſidijs. Tertiò, proditorie interficiendo inimicum inſcium, & ſecurum cum tradimento. Quartò, per aſſaſſinium, mandando alteri, vt illum interficiat, vt tenet Iulius Clar. lib. 5. §. homicidium. n. 8. & 9.

44 In homicidio ex propoſito cauſato (vbi quis non facit tradimentum) quæ probationes requiruntur?

℞. Confeſſio partis, vel teſtes, & fuga.

45 In homicidio cauſato proditoriè ex inſidijs, quæ probationes requiruntur?

℞. Confeſſio partis extortæ in tormentis, vel præſumptiones violentæ, ſicut fuga, inimicitia, arma, cum quibus occiſus fuit, fama, titubationes, ſigna exteriora, & alia his ſimilia. Iulius Clar. lib. 5. §. homicidium. n. 10.

46 Quis dicitur aſſaſſinus verè?

℞. Tam ille, qui mandat aliquem occidere, quàm qui occidit mediante pecunia, vel ſine pecunia, & vterque eandem pœnam incurrunt, Iul. Clar. lib. 5. §. aſſaſſinum, n. 1. Bald. conſ. 383. n. 1. & non gaudent immunitate Eccleſiaſtica. Remig. de immunit. Eccleſ. fol. 15. §. ex omnibus.

47 Crimen aſſaſſinij quomodo probatur?

℞. Primò, confeſſione partis extortæ in tormento, quæ facit fidem contra mandantem, & exequentẽ. Secundò, præſumptionibus, fuga ſcilicet, & inimicitia anteriori, fama, inſidijs poſitis in alia occaſione, aggreſſione facta ab occidente, armis ſuperioribus, quæ portabat ille, qui occidit alium, minis ante factis, & alijs coniecturis, quæ in quolibet negocio oriuntur, c. 1. de homic. in 6. & ibi DD. præcipuè Iul. Clar. §. aſſaſſinum, lib. 5. n. 5.

48 Crimen interficientis aliquem veneno, quomodo probatur?

℞. Confeſſione partis extortę in tormentis, præſumptionibus, nempe fuga, & inimicitia anteriori, ſi emit venenum ex aliqua officina, ſi ipſe ſciat id cõdere, ſi dedit mortuo aliquid manducare, ex quo ſecuta ſit mors, ſi habeat malam famam, ſi ſit homo inferior, & non potuerit ab alio alio modo vindictã ſumere, & in hoc caſu coram Iudice, Notario, & teſtibus, mortuus eſt aperiendus, & a medicis inſpiciendus, eorum dicta ſunt ſcribenda. l. 1. & 4. ff. de ſicarijs. quas citat Iul. Cla. lib. 5. ſentent. §. homicidium, num. 3.

49 Medicus, qui ſcienter adhibet medicamentum, vt infirmus moriatur, quam pœnam incurrit, & quomodo probatur?

℞. Punitur pœna mortis grauiſſima; ratio eſt, quia vtitur ſuo officio in malum finem, & probatur coniecturis, præſumptionibus, nempe inimicitia anteriori ex dictis aliorum medicorum. tenet Iul. Clar. lib. 5. §. fin. n. 26. in practica criminali.

50 Schopetæ ictus, morte ſecuta, vel non, quomodo probatur?

℞. Confeſſione partis etiam extortæ tormentis, præſumptionibus, fuga, ſonitu ſchopetæ, conſiderato loco, tempore, diſtantia, inimicitia, occiſione, fama, ætate, intentione, & alijs.

51 Si in delictis occultis mors non ſequatur, qua pœna punitur, qui intentauit alium occidere?

℞. Cum diſtinctione; ſi voluit occidere veneno, vel alio tradimento, & perſona erat Princeps, vel Dominus, punitur pœna grauiſſima mortis in exemplum aliorum; ſi verò perſonæ ſint ordinariæ, punitur pœna extraordinaria arbitraria. Iul. Clar. lib. 5. ſentent. §. homicidium, n. 14.

52 Libellus famoſus quomodo probatur?

℞. Indicijs, nempe fuga, inimicitia, occaſione, minis extraiudicialibus, vita anteriori, & conſiderata perſona, hæc indicia ſufficiunt ad torturam: ſi verò accedat vnus teſtis oculatus, vel confeſſio partis, ad pœnam grauiſſimam ordinariam. Iulius Clar. lib. 5. q. 21. §. practica criminalis. n. 18. cum ſeqq.

53 Delictum incendiarij quomodo probatur?

℞. Per ſolam fugam, cum quis bannitur, & non cõparet, hæc probatio eſt ſufficiens ad probandum bona fiſco compętere, & ſi ad fugam accedant alia indicia, nempe inimicitia, minæ, mala fama, quòd tali die fuit viſus in agro prope incendium, hæc probatio erit pleniſſima; quia hoc delictum poteſt committi ab vno homine, ſcilicet eſca. Zilet. tom. 1. conſ. crimin. conſ. 61. l. admonendi. ff. de iure iurando, & Bart. ibi, num. 35.

54 Libellus famoſus quibus modis fit, & qua pœna punitur, qui eum intentat?

℞. Duobus. Primò ſcriptura. Secundò, ſignis, vt ſi quis atramento, vel alio colore coinquinet domũ mulieris, vel ſuſpendat cornua, & licet de iure puniatur pœna capitali, tamen rarò executioni mandatur, ſed talis ſolet puniri fuſtibus, exilio, pœna pecuniaria. l. vnica. C. de famoſis libellis. Iul. Clar. lib. 5. §. fin. num. 25.

55 Falſa moneta quomodo probatur?

℞. Ex

℟. Ex præſumptionibus, nempe fuga, ſi inueniantur inſtrumenta, cum quibus fit, vel ipſa moneta falſificata, & his ſimilia. Iulius Clarus. vbi ſup. §. falſum. numero 37.

56 Quot ſunt genera furtorum?

℟. Duo, ſcilicet, manifeſtum, quando quis deprehenditur cum furto, vel furans, & tunc impunè poteſt interfici; & aliud eſt non manifeſtum furtum, & nõ deprehenditur apud furantem. l. furtorum. ff. de furtis. Iul. Clar. vbi ſupra. §. furtum. nu. 2.

57 Delictum furti quomodo probatur?

℟. Per teſtes, complices, per indicia, famam, ex eo quòd aliqua res furata inueniatur in domo, vel poteſtate latronis. Iulius Clarus vbi ſupra §. furtum, numero quinto.

58 Crimen falſi circa quæ committi poteſt?

℟. Circa plurima, & multis modis. Primo, circa teſtes, ſubornans eos, & talis eadem pœna mulctatur. Secundo, circa ſcripturas. Tertio, circa monetam. Iulius Clarus. vbi ſup. §. falſum. nu. 4.

59 Quibus modis probatur crimen falſi?

℟. Primo, per confeſſionem partis. Secundo, per hoc, quòd ipſe teſtis deponat contraria. Tertio, per teſtes legitimos deponentes, quòd talis teſtis depoſuit falſitatem ſciens. Iul. Clar. vbi ſup. nu. 3. & 8.

60 Si aliquis teſtis dicat ſe depoſuiſſe falſum precibus alicuius: eſt nè illi danda fides contra talem hominem, qui eum induxit?

℟. Regulariter non; quia talis teſtis eſt periurus, & infamis, ſed cum alijs adminiculis, nempè ſi inducens eſt inimicus illius, contra quem teſtis falſum dixit, facit aliquam probationem, & magnum indicium, vt talis inducens proſequatur de delicto ſubornationis, ſeu inductionis. tenet Iul. Clar. lib. 5. §. falſum. nu. 5. Dec. conſ. 69. nu. 8. verb. primo quia.

61 Dolus, fraus, ſimulatio, & falſitas in ſcripturis, vel inſtrumentis, quomodo probatur?

℟. Per coniecturas; nempè examinando, & recognoſcendo coram teſtibus, & Notarijs litteras, & inſcriptionem talis tabellionis, & eam comparando cum litteris falſificatis, & hæc probatio, ſi tabellio ille, qui falſificauit, ſit mortuus, ſufficiet ad declarandam talem ſcripturam falſam; ſi verò ſit viuus, ad torquẽdum talem hominem, vt tenent omnes criminaliſtę, mittatur.

62 Probatio ſimoniæ quomodo fit?

℟. Per coniecturas, ſicut dictum eſt in hoc libro, tractatu de ſimonia, præcipuè cum ſit realis, & mentalis; ſed cum hoc delictum ſit occultum, & grauiſſimum, coniecturæ debent eſſe euidentiſſimę, quę nulla ratione fallere poſſint, ita vt conuincant reum, vt habetur. 1. q. 1. per totum. c. euidentia de accuſat. leg. ſciant cuncti. C. de probationib. Io. Andr. in c. ſicut de ſimonia. l. 1. C. de hæreticis. & Manicheis.

63 In delictis occultis ſi probatio ſit dubia, pro quo iudicandum eſt, pro reo, vel contra reum?

℟. Pro reo; ratio eſt, quia delictum non præſumitur, vbi poſſibile eſt aliquid ſine crimine fieri, & quia de æquitate iuris magis fauendum eſt reo, quàm actori, Abb. c. cum tu fili. de teſtib. nu. fin. c. in præſentia. de probat. nu. 34.

64 Iudex cùm condemnat aliquem, qui commiſit delictum occultum, & mouetur ſolis præſumptionibus, & coniecturis vehementibus, vel vno ſolo teſte, quam pęnam debet imponere?

℟. Non debet dare pœnam ordinariam, ſed mitiorem, & infra ordinariam, quæ magis ſit remedium, quàm pœna, ne tale delictum iterum committatur; ratio eſt, quia non extant plenę informationes. Marſil. in l. ſi quis ne. ff. de quæſt. nu. 149. Ab. c. ſi quis quã, de cohab. cler. & mul. nu. 4.

65 Iudex in quibus delictis occultis, vel non occultis poteſt procedere ſola ſcientia, quærela, vel denuntiatione abſq; eo, quod conſtet de delicto?

℟. Cum diſtinctione delicta ſunt in duplici differentia. Primò, ſunt delicta, quæ commiſſa nulla relinquunt veſtigia ſui, vt ſimplex fornicatio, adulterium, furtum, hæreſis, periurium, & alia ſimilia; & in his delictis Iudex procedit ſola ſcientia, vel denuntiatione vſque ad finem cauſæ. Secundò, ſunt alia delicta, quæ relinquunt ſui veſtigium, & ſignum, vt occiſio hominis, ſtuprum virginis, vulnus, incendium, fractio domus, vel carceris, & his ſimilia: in iſtis Iudex procedit, poſtquam conſtitit de delicto. Iulius Clarus. libro quinto, §. final. quæſtione 4. numero ſecundo.

CAPVT XXII.

De teſtibus, & atteſtationibus.

1 Probatio per teſtes, quare eſt introducta à iure?

℟. Vt res, quæ per teſtimonia, & ſcripturas non apparent, per teſtes notæ fiant. gloſ. in rubr. de teſtibus. & atteſtationib. & Ioan. Andr. in d. rub.

2 Qualis eſt probatio per teſtes?

℟. Si teſtes ſint omni exceptione maiores, fortiſſima eſt, & ſecunda fortior poſt confeſſionem partium. gl. vbi ſupra.

3 Quis debet eſſe teſtis?

℟. Idoneus. c. 1. de teſtib. & ibi gl.

4 Quis dicitur teſtis idoneus?

℟. Ille, cui nulla poteſt opponi exceptio ex his, quæ teſtem reddunt inhabilem. c. 1. de teſtib.

5 Quam regulam debemus ſeruare ad admittendũ teſtem ad teſtificandum?

℟. Quoties quis ex tali dicto commodum, vel damnum non reportat, neq; eſt pars principalis, neq; procurator, vel affinis partis, neq; habet odium, neque amicitiam, neque timorem, neq; affectionem reſpectu partis, tunc admittendus eſt tanquam teſtis idoneus. Abb. in c. inſuper, de teſtib. nu. 8. c. licet ex quadam, eod. tit. & ibi gl.

6 Quæ requiruntur in teſte idoneo?

℟. Conditio, ſexus, ætas, diſcretio, fama, & fortuna. Gloſ. in c. 2. de teſtib.

7 Quæ eſt conditio, quæ requiritur?

℟. Vt ſint teſtes liberi, non ſerui. c. ſi teſtes. 4. q. 3. §. item liberi.

8 Qui ſexus requiritur?

℟. Vt ſit maſculus. & non fęmina, quæ de iure canonico non admittitur. c. forus, de verb. ſignific.

9 Mulier in quibus caſibus admittitur ad teſtificandum?

℟. In

℟. In crimine commiſſo à ſe, & etiam contra Clericum in defectu aliorum teſtium. c. quoniam. de teſtibus.

10 Quæ ætas requiritur in teſte.

℟. In ciuilibus debet eſſe maior quatuordecim annis, in criminalibus maior viginti, quia agitur de vita, quæ pretioſior eſt diuitijs. c. ſi teſtes. q. 3.

11 Quæ diſcretio requiritur in teſte?

℟. Talis diſcretio, vt poſſit diſcernere rem, & veritatem a falſitate, & ideò non debet eſſe impubes?

12 Quæ fama requiritur in teſtibus?

℟. Quòd non ſit infamis infamia iuris, vel facti. c. teſtimonium, de teſt.

13 Quæ fortuna requiritur in teſte?

℟. Quòd non ſit pauper ea paupertate, de qua timeatur, quòd propter metum veritatem non aperiat. c. ſi qui teſtium, eodem tit.

14 Pauper repellitur nè à teſtimonio dicendo?

℟. Secundum. c. in primis. q. 2. & c. ſi teſtes. 4. q. 3. repellitur pauper teſtificando; ſed hoc intelligitur nō ratione paupertatis, ſed timoris, vt non corrumpatur: at verò ſi pauper ſit perſona honeſta, non ſolùm non repellitur, ſed ei fides datur. gl. in c. ſi teſtes. 4. q. 3. §. teſtium.

15 Quæ eſt cauſa ſcientiæ, quæ requirenda eſt à Iudice in teſte, & in quo conſiſtit?

℟. Conſiſtit in ſenſibus hominis deponentis, videlicet ſi res ſit viſibilis, quia vidit, ſi res eſt palpabilis, quia palpauit, ſi ad auditum pertinet, quia audiuit, & debet interrogari quando, quo loco, quo tempore, & coràm quibus. Abbas in c. cum cauſam, de teſtibus numero 8

16 Quæ fides requiritur in teſte?

℟. Quòd non ſit infidelis. vt habetur in c. 1. & ibi gloſ. de teſt. & atteſt.

17 Quotuplex eſt odium?

℟. Duplex priuatum, & publicum, vel generale: priuatum eſt, quando propter inimicitiam quis odio habet alteri perſonæ; publicum, vel generale eſt, quādo publicè omnes odio habemus, videlicet peccatoribus, quia generaliter odio habemus peccata, & vitia. Abb. in c. quoties. de teſt. nu. 4.

18 Quod odium debet quis habere, vt repellatur à dicendo teſtimonium in aliqua cauſa?

℟. Odium priuatum tali perſonæ; quia publicum nō vitiat teſtimonium, cum ſit generale. Ioan. Andr. in c. quoties, de teſtibus.

19 Quotuplex eſt amicitia?

℟. Duplex alia carnalis, alia charitatiua; carnalis eſt, quæ dirigitur in ordine ad corporis voluptates, aut ad alium finem humanum: charitatiua eſt, quæ reſpicit Deum tanquam finem, ſeu rationem formalem, propter quem res diligitur, vt cum diligitur proximus propter amorem Dei, c. de parentela. 35. q. 6. & Abb. in c. quoties, de teſt. nu. 5.

20 Quæ amicitia repellit hominem à teſtificando?

℟. Carnalis, non charitatiua. Abb. vbi ſup.

21 Productiones teſtium quo in numero debent admitti à Iudice ad petitionem partis?

℟. Tres productiones poſſunt admitti? quarta verò productio teſtium non eſt admittenda ſine ſolemnitate legali, vt litibus finis imponatur. c. in cauſis, de teſtibus.

22 Quæ ſolemnitas eſt legalis?

℟. Iuramentum, quod fit à parte proferente, quòd ad eius notitiam ante non venerit notitia talium teſtium, & quòd non fecerit dictam quartam productionem animo dilatandi, nec ſuperfluè, ſed conſequendi iuſtitiam. Abb. in c. in cauſis. de teſt.

23 Atteſtationes, & depoſitiones factæ in vno iudicio valent nè in alio?

℟. Si legitimè ſint factæ, valent. c. cauſamque, il 1. de teſtib. & atteſt.

24 Teſtes quomodo ſunt examinandi?

℟. Sigillatim, & ſecretè, non præſente conteſte; aliàs non valent. c. venerabilis, de teſt.

25 Teſtis, qui ſub obſcurè dixit, poteſt nè iterum examinari?

℟. Poteſt etiam poſt publicationem. c. cum clamor, de teſtibus.

26 Teſtes quomodo debent eſſe, vt ſit ſufficiens corū teſtimonium?

℟. De viſu, de affirmatiua, reddendo ſufficientem cauſam ſuæ depoſitionis.

27 Si aliquis teſtis det cauſam ſuæ depoſitionis, & poſtea dicat ſe credere, quam fidem facit?

℟. Inficit ſuum dictum, quaſi dicat de credulitate. Abb. in c. quoties. de teſt. nu. 9.

28 Teſtis præſentatus ſuper vno articulo; ſi dicat in alio, valet nè eius depoſitio?

℟. Non, quia ſolum valet in eo, ad quod eſt præſentatus. c. de teſtib. tit. de teſt. & ibi Abb. nu. 1.

29 Si teſtis examinatus in ſummaria moriatur, facit nè fidem eius dictum in plenaria?

℟. Non, quaſi non eſſet; ratio eſt, quia ratificatio teſtium de iure eſt neceſſaria, tanquam ſolemnitas ſubſtantialis. Abb. in c. tua, de teſt. nu. 4.

30 Si teſtis velit ſe corrigere in ſua atteſtatione, eſt nè admittendus?

℟. Si id faciat ſtatim, vel ante publicationem, tunc eſt admittendus. Abb. in c. per tuas, eod. tit. numero primo.

31 Si aliquis teſtis dicat vnum coram arbitro, & cōtrarium coram Iudice ordinario, cum arbiter mortuus fuerit, cui dicto eſt ſtandum?

℟. Primo dicto, licèt multum debilitetur, cum ſecundum habeatur ſuſpectum. Abb. in c. præſentata, de teſt. num. 10.

32 Actus depoſitionis ad quod tempus defertur?

℟. Ad tempus iuramenti, licèt depoſitio in alio die fiat. Abb. c. 2. de teſt. nu. 4.

33 Teſtis debet nè iurare?

℟. Debet de veritate dicenda, & debet admoneri à Iudice, vt dicat veritatem pro vtraque parte. Abb. in c. in nomine Domini, de teſt. nu. 1.

34 Teſtis, qui iurat de non teſtificando, poteſt nè cōpelli ad dicendum?

℟. Debet pœnis, carcere, & cenſura, præcipuè, quia tale iuramentum non obligat; eſt enim contra iuſtitiæ adminiſtrationem. cap. intimauit, de teſt. & ibi Abb. nu. 1.

35 Si quis iurauit alicui non reuelare ſecretum, ſi in teſtem ſuper eadem re producatur, quid debet agere?

℟. Debet dicere veritatem, & non peccat eam dicendo ſub iuramento, quia ipſe non reuelat ſecretum ſibi commiſſum, quia alij prius reuelauerunt, & ipſe tenetur deponere veritatem. Abbas vbi ſupra num. 3.

36 Si teſtis deponat, & poſtea iuret, valebit ne eius dictum?

℞. Non, quia iuramentum eſt actus ſubſtantificus ad eliciendam veritatem, licèt contrariam opinionem aliqui teneant, ſed verius eſt non valere tale dictum; ratio eſt, quia dixit ante iuramentum, & iuramentum cadit ſupra dicenda, non ſupra iam dicta. Abb. c. de teſt. eod. tit. n. 8

37 Si teſtis deponat ſine iuramento, & dicat falſitatem, poteſt ne condemnari de crimine falſi?

℞. Poterit puniri vt falſarius, ſed non vt periurus. Abb. vbi ſup. n. 9.

38 In quibus ſtandum eſt iuramento partis?

℞. In dependentibus à conſcientia alicuius, ſi per alia remedia res probari non poſſit, Abb. c. præſentium, de teſtib. n. 3.

39 Partes poſſunt remittere iuramentum teſtibus ſine conſenſu Iudicis?

℞. Poſſunt, quia introductum eſt in fauorem partiũ, quæ poſſunt renunciare: & officium Iudicis eſt ſolùm partes ad concordiam reducere. Abb. c. tuis quæſtionibus, eod. tit. n. 3. de teſt.

40 Si aliquis teſtis iurauit ſe nihil dicturum, aut non dicturum veritatem, eſt ne admittendus, & valet tale iuramentum?

℞. Tale iuramentum non obligat, ſicut de re illicita, & nihilominus eſt admittendus, & tenetur dicere veritatem. Abb. in cap. conſtitutis, il 1. de teſtibus numero 2.

41 Teſtis poteſt iurare per procuratorem?

℞. Non, cum ſit actus pertinens ad propriam conſcientiam. Abb. c. licet ex quodam. eod. tit. n. 6.

42 Si quis ſine iuramento dicat aliquid contra aliquem ſcripto, vel verbo, eſt ne ei credendum?

℞. Non, quia eſt contra ordinem iuris, & contra charitatem. c. nuper, de teſt.

43 Teſtis receptus ſine citatione partis valet ne?

℞. Non. c. 2. de teſtibus.

44 Quando proceditur per inquiſitionem, pars debet ne citari ad recipiendos teſtes?

℞. Non, bene tamen ad publicationem teſtium, Abb. c. 2. de teſtib. n. 8.

45 Si timeatur potentia aduerſarij, poteſt ne Iudex clam examinare teſtes?

℞. Poteſt ad inſtantiam partis, Abb. cap. 2. num. 9. de teſtibus.

46 Si pars citata noluerit comparere, nec intereſſe iuramento teſtium, valebit ne teſtimonium?

℞. Valebit, ſicut ſi præſens fuiſſet. Gloſ. in verb. noluerit. c. 2. teſtibus.

47 Si citatus fuit procurator, & non dominus, & dominus non comparuit, valebit ne talis depoſitio?

℞. Valebit, quia procurator agit eius perſonam. l. qui ſtipendia. C. de procuratorib. 2. q. 7. cap. biduum, verb. palam, vt refert Abb. c. 2. eod. titulo noſtro, num. 17.

48 Qui numerus teſtium eſt neceſſarius in qualibet cauſa?

℞. In ore duorum, vel trium ſtat omne verbum, & licèt duo teſtes probent in rebus grauiſſimi præiudicij; tamen ſecundùm veriorem opinionem D. Thom. duo teſtes ſufficiunt ad pœnam rigoroſam, & ordinariam. Abb. in c. quoties de teſt. n. 1. & cap. licet, il 1. eod. tit.

49 In quibus cauſis ſufficit teſtimonium vnius?

℞. In cauſis, vbi non agitur de præiudicio alterius; vt ſi quis eſt baptizatus, ſi Eccleſia eſt conſecrata, ſi quis eſt vxoratus, vel non vxoratus. Abb. in c. licet, il 1. eod. tit. n. 5.

50 Si teſtator mandet, vt ſtetur dicto vnius perſonæ in aliqua re, vel in diſpoſitione ſui teſtamenti, requiritur citatio partis?

℞. Non, & eſt caſus notabilis. Bart. in l. Theopompus. ff. de dote prælegata, n. 1.

51 Vnus teſtis quam fidem facit?

℞. Nullam, quia dictum vnius, dictum nullius; ſed auget præſumptionem. c. veniens, il 1. de teſtib. cap. licet, il 1. eod. tit.

52 Singularitas teſtium quotuplex eſt?

℞. Triplex, obſtatiua. diuerſificatiua, & cumulatiua. Bald. in c. licet cauſa, de probationibus. vide caput de Clerico ſollicit. in conſeſſ. lib. 5.

53 Dictum vnius quando ſufficit ad torturam?

℞. Quando dicit ſuper facto, non quando dicit ſuper præſumptione, vel indicio. l. 2. C. ad l. Iuliam de adult.

54 Eſt ne conſiderandus numerus teſtium in probationibus?

℞. Non, ſed auctoritas, videlicet ſi ſint honeſtiores, ditiores, melioris famæ. Secundò conſideratur, ſi dicta eorum ſint magis conſona Iuri communi. 4. q. 3. c. ſi teſtes. c. licet, de probationib. Tertio, eorum multitudo, quia ſunt plures numerò, ſed iſtæ qualitates conſiderantur eo ordine, quo ſcriptæ ſunt, ſecundùm quas aliquando minor pars teſtium præualet maiori. Hoſtienſ. eod. tit. Abb. in c. in noſtra, de teſtib. num. 1.

55 Cui credendũ eſt magis, duobus teſtibus de affirmatiua, aut pluribus de negatiua?

℞. Duobus teſtibus de affirmatiua, quia deponunt rem certam; teſtes verò de negatiua deponunt quaſi de re incerta. Abb. cap. in noſtra. eod. tit. n. 6.

56 Teſtimonium de credulitate quãdo admittitur?

℞. Vbicumque cauſæ per ſcientiam probari non poſſunt propter magnam antiquitatem, & admittuntur teſtes de auditu, quando inſtrumenta deficiunt, quia non eſt alia probatio. Abb. in c. quoties, de teſtib. num. 6. & 7.

57 Criminoſi, & infames quando admittuntur ad denuntiandum crimen aliorum?

℞. In re graui pernicioſa fiſco, vel Reip. vel Principi. Abb. in c. nouit, de iudicijs, n. 39. & c. in omni negocio, de teſtib. & n. 5.

58 Si teſtis dicat ſe audiuiſſe ab alio, qui etiam audiuit ab alio, quid probat?

℞. Nihil, quia teſtis debet deponere de viſu, vel auditu, ſcilicet, quia audiuit ab alio, qui ipſemet vidit, ac narrauit. Abb. in c. tam litteris, de teſtib. num. 5. c. cum cauſam, eod. tit.

59 In denunciatione qui teſtes admittuntur?

℞. Omnes, ſed non inimici, neque criminoſi. c. quoniam, de teſtib. & ibi gloſ.

60 Admonitiones requiruntur ne ad validitatem denunciationis?

℞. Sufficiunt duæ denunciationes. Abb. c. in omni negocio. vt ſup. n. 2.

61 Denuncians quando admittitur ad teſtificãdum?

℞. Solùm quando agitur ad correctionem delicti, vel pœnam leuiſſimam; non verò quando imponitur

tur

tur pęna legis. Abb. in c. In omni negotio, de teſtibus num. 4.

62 Si quis confiteatur delictum, & ratificetur in confeſſione, & poſtea dicat contrarium, quid agendum?

℟. Non eſt illi credendum. c. veniens, il 1. de teſt.

63 In crimine ſimoniæ contra Clericum, quæ probatio requiritur?

℟. Plena, etiam ſi agatur ciuiliter. Abb. c. veniens. il 1. nu. 4. eod. tit.

64 Socius criminis admittitur in teſtem in crimine ſimoniæ?

℟. Regulariter non admittitur in vno crimine, ſed eius depoſitio dat maiorem claritatem, & auget fidem aliorum teſtium. c. veniens ad nos, de teſt.

65 Quibus modis quis eſt ſocius criminis ſimoniæ?

℟. Duobus. Primo, adiuuando ad crimen ſimoniæ. Secundo, adiuuando, & participando de pretio dato pro ſimonia. cap. 1. de teſtibus in 6. gloſſ. mediatores.

66 Quando admittitur ſocius criminis ſimoniæ ad teſtificandum contra ſimoniacum, & contra quas perſonas?

℟. Contra laicum, & ſolùm quando agitur ciuiliter, & non criminaliter; at verò non admittitur contra Clericum; neque quando agitur ciuiliter, neque criminaliter propter eius dignitatem, niſi Clericus ſit perſona vilis, & infamatus. c. in primis. 2. q. 1. Abb. in c. veniens. de teſt. nu. 7. & gl. in c. 1. de teſtib. verb. mediatores. in 6.

67 Quot mulieres ſufficiunt ad diſſoluendum matrimonium, vel contrahendum?

℟. Duæ mulieres faciunt plenariam probationem, ſi non ſit alia probatio virorum. Abb. in c. ſuper. nu. 2. de teſtibus. il 2.

68 Si duo petant eandem vxorem, & æqualiter probent, cui debet dari?

℟. Iudex debet differre ſententiam, vſque dum conſtet, quis ſit eius maritus propter periculum, ne fortè tradatur homini, qui non ſit eius maritus. Abb. in c. in noſtra. eod. tit. nu. 5.

69 In cauſa matrimoniali, vel criminali partes poſſunt nè remittere iuramentum partibus?

℟. Non, ſi agatur de validitate matrimonij, nec in crimine cum lædatur fiſcus, & hæc eſt regula generalis, & non poſſunt remittere iuramentum niſi in cauſis, quę pendent a libera partium voluntate, quia alias non renuntiarent ſuo iuri, ſed alieno. Abb. c. tuis q. nu. 5. eod. tit.

70 Cum agitur ad impediendum matrimonium, quot teſtes requiruntur?

℟. Vnus ſufficit. cap. præterea. de ſponſalibus, il ſecundo.

71 Ad probandum crimen adulterij, quæ probatio requiritur?

℟. Sufficit, quòd ſint ſinguli teſtes in actibus diuerſis; videlicet, quòd viderint in diebus diuerſis hominem eſſe ſupra mulierem. c. præterea. de teſtib. & ibi Abbas nu. 1.

72 Ad crimen fornicationis, quæ probatio requiritur?

℟. Sufficit, quòd teſtes viderint hominem, & mulierē in latebris, vel in occulto ad inuicem ſe oſculantes. Abb. in c. præterea. de teſt. nu. 2.

73 Ad probandam copulam carnalem in matrimonio, quæ probatio requiritur?

℟. Sufficit teſtimonium de auditu cum alijs adminiculis. Abb. c. præterea. de teſtib. nu. 4.

74 Quæ ſunt adminicula, quæ iuuant probationes iſtas?

℟. Tactus viri, & mulieris, viſus, frequētatio domus, miſſio nuntiorum, cohabitatio, amplexus, oſcula, & ſimilia. Abbas in capit. præterea. de teſtibus numero ſeptimo.

75 Ad ſeparationem thori, quæ probatio requiritur?

℟. Sufficit, vt teſtes dicant de auditu. Abb. vbi ſupra numero 5.

76 Requiruntur nè hæc omnia adminicula ſimul ad probationem horum criminum?

℟. Sufficiunt cum fama vnum, vel duo ex his adminiculis, ſi verò non ſit fama, non ſufficiunt adminicula. Abb. vbi ſupr. nu. 7. & 5.

77 Cæcus, qui audit clauſo oſtio, vel media cortina, poteſt in iſtis criminibus carnalibus eſſe teſtis?

℟. Si cæcus habet cognitam vocem viri, & mulieris, ita quòd diſtinctè poſſit teſtificari illos eſſe Ioanem, & Ioannam, eſt ſufficiens teſtis, cum ex mira Domini prouidentia voces hominis ſint diuerſæ ſicut facies. Abb. c. præterea. nu. 6. de teſt.

78 Vni Cardinali, vel Epiſcopo creditur nè?

℟. In præiudicium alterius, nō. c. cum a nobis, de teſt.

79 Iudex poteſt committere examinationem teſtium in alio loco alicui Delegato, tam in ciuili, quam in criminali cauſa?

℟. Poteſt, ſi teſtes commodè comparere non poſſint, & Delegatus debet eſſe diſcretus, & peritus. c. ſi qui teſtium, de teſt. Abb. in c. conſtitutus, de fideiuſſoribus. nu. 5. & 8.

80 Si teſtes deponant diuerſa, & non ſimilia, quid debet facere Iudex?

℟. Si fieri poteſt, concordare eorum dicta, vt euitetur periurium. tex. in c. cum tu nli, de teſt.

81 In dubio, in cuius fauorem eſt interpretanda depoſitio teſtium?

℟. In fauorem rei, & non actoris; quia ius reo fauet. Abb. in c. cum tu nli, de teſt. nū. vlt.

82 Facta publicatione teſtium, Iudex poteſt nè admittere nouos teſtes?

℟. Non, ſuper eiſdem articulis, ſuper quibus dictum fuit iam; ratio eſt, quia ante publicationem, fit renūtiatio a partibus, dicentibus ſe non velle præſentare nouos teſtes. tex. in c. fraternitatis, de teſtib.

83 In quibus caſibus poſt publicationem poſſunt recipi teſtes ſuper eiſdem articulis, vel contrarijs?

℟. In pluribus in d. c. fraternitati. Abbas ponit quatuordecim caſus, in quibus fallit dicta regula. Primò, in cauſa matrimoniali propter periculum Sacramēti. Secundo, in cauſa appellationis. Tertiò, vbi non obſtat exceptio rei iudicatæ. Quartò, vbi perijt inſtātia propter lapſum bienij, vel triennij, c. examinata de iudicijs. l. properandum. C. eod. tit. Quinto, quādo dicta teſtium ſunt perdita, vel furata, vel igne cremata. Sexto, cum agitur inter alias perſonas, vel venit tertius oppoſitor, vel litigatur de nouo. Septimò, cum variatur modus agendi. c. veniens. de teſtibus. vt ſi probationes factæ fuerint in ſummario, & publicatæ in plenario ſuper eiſdem articulis alij poſſunt recipi. Octauò, quando reſtituitur minor, vel Eccleſia. Nonò, in iudicio inquiſitionis,

tionis,quę procedit ex officio iudicis. Decimò, ſi quis directe voluerit probare falſitatem teſtium. Vndecimò,ſi inſcia, vel inuita parte, fuit facta publicatio teſtium. Duodecimò, ſi iudex arbiter moriatur facta publicatione, arbitrium non fuit finitum, & in voluntate partis conſiſtit ſuper eiſdem articulis prę-ſentare directè nouos teſtes.c.præſentata. de teſtib. Decimotertiò,cum quis probauit ſe deceptum vltra dimidium pretium, ſed teſtes non dixerunt,neq; declarauerunt quantitatem deceptionis, vltra dimidiū, vt in caſu,c.cum cauſa.de teſtibus. Decimoquartò, cum aliqui teſtes fuerunt interrogati,ſed non plenè. vt in c.per tuas: de teſtib. Decimoquintò, in cauſa criminali.l.Diuus.ff.de cuſtodia reorum.l.1.ff.de quæſtionibus.& Hoſtienſ.in c.præſentata. de teſtib. Abb. c.fraternitatis,nu.3.& 4.

84 Iudæi poſſunt eſſe teſtes contra Chriſtianos?

℞. Non, bene tamen è contra. c. Iudæi. de teſtib.& Abb.ibi nu.3.

85 Teſtes ſibi contrarij quam fidem faciunt?

℞. Nullam. Abb.in noſtra de teſtibus,num.3.

86 Si probationes æquales ſint pro quo eſt ſententiandum?

℞. Pro reo.c.in noſtra.de teſt.

87 Si quis condemnatus ſit in poſſeſſorio, poteſt nè audiri de nouo in proprietate?

℞. Non, niſi prius reficiat expenſas, & reſtituat fructus à ſe perceptos; poſtea verò auditur in iudicio proprietatis,quia abſoluit etiam in iudicio poſſeſſorio. Abb.in cap.ſignificauerunt. de teſtibus numero octauo.

88 Iudex poteſt præſcribere partibus numerum certum teſtium?

℞. Poteſt ſecundum qualitatem cauſæ, dummodo præſcribat æqualem numerum reo,& actori,c.cum cauſam.de teſtibus.

89 Quam pœnam incurrit Iudex, qui non interrogat teſtem de cauſa ſcientiæ depoſitionis ſuæ?

℞. Tenetur reſtituere parti intereſſe.Abb. in c. cum cauſam,de teſt.nu.8.

90 Iudex poteſt publicatis atteſtationibus teſtes nouos recipere?

℞. Poteſt ex officio ſuo.Abb.in c.cum clamor. de teſtib.nu.1.

91 Atteſtationes factæ in ſummario valent nè in plenario?

℞. Non, niſi iterum recipiantur, & reproducantur. Abb.c.veniens.eod.tit.nu.13.ii 2.

92 Iudex delegatus, ſi ſubdelegauit cauſam, poterit nè eſſe teſtis in eadem cauſa?

℞. Variæ ſunt opiniones. Abb.tenet,quòd ſi talis Iudex ſubdelegauit cauſam,amplius non poteſt reaſſumere, & ſi nihil egit ante ſubdelegationem, ſed re integra ſe exonerauit,quod non repellitur in teſtificando.Abb.c.dilecto.de teſt.nu.8.

93 Facta publicatione debent teſtes iterum interrogari?

℞. Non,quia negligentia Iudicis non debet eſſe nociua partibus. Abbas in cap.t. per tuas. eodem titulo.

94 Clerici poſſunt eſſe teſtes in cauſa ſuæ Eccleſiæ?

℞. Si non ſint procuratores in tali cauſa poſſunt eſſe teſtes in fauorem Eccleſiarum, quia ius tantorum virorum teſtimonio plurimum confidit.c.inſuper de teſtibus.

95 Qui ſunt de aliqua vniuerſitate poſſunt nè eſſe teſtes in cauſa vniuerſitatis?

℞. Poſſunt in ciuilibus; in criminalibus verò non. c, ſuper prudentia. 14. q.2.

96 Clericus productus corā laico, quid debet agere?

℞. Debet petere licentiam a Iudice Eccleſiaſtico, & coram illo dicere,& iurare ad defenſionem, & non ad offenſionem, vbi poſſit interuenire mors, & mutilatio membri. Abb.c.ſi qui teſtium.de teſtib.nu. 6.

97 Clerici debent nè compelli ad teſtificandum?

℞. In cauſa Eccleſiaſtica poſſunt compelli; in cauſa verò ſæculari non debent compelli: niſi in defectum teſtium ſæcularium; & hoc in fauorem alicuius, ne veritas pereat, quod arbitrio Iudicis Eccleſiaſtici relinquitur. Abb.c.cum nuntius.de teſt.nu.3.

98 In quibus caſibus Reges,& Principes in teſtes recipiuntur?

℞. In crimine hæreſis,& læſæ maieſtatis diuinæ, vel humanę.cap.in fidei fauorem de hæreticis.in 6.& ſic Dom.Imperatrix vxor Caroli V.Summi Imperatoris dixit teſtimonium coram Doctore Valdes Archiepiſcopo Hiſpalenſi Inquiſitori Generali in negotio Doctoris de Torralua medici aruſpicis, qui ex pacto cuiuſdam familiaris dicebat res futuras, & eo die,in quo Carolus V.armis occupauit Tunicem, dixit in ciuitate Valliſoletana,dictæ Dominæ Imperatrici victoriam adeptam a ſupra dicto Imperatore, & notato die,poſtea verum fuit eius dictum, & fuit in S.inquiſitione Valliſoletana pœnitentiatus.

99 Religioſi conuerſi poſſunt eſſe teſtes?

℞. Poſſunt, quia illis non eſt in iure prohibitum.cap. nuper,de teſt.c.& ſi Chriſtus,de iureiurando.

100 Si religioſi dicant teſtimonium ſine licentia Prælati, valebit nè eorum dictum?

℞. Affirmatiuè: licèt ex eorum conſtitutione à ſuo ſuperiori puniantur,cum ſine eius licentia, neq; litteras poſſint accipere.c.nuper,de teſt.c. & ſi Chriſtus, de iureiurando.Bald.in auth.ingreſſi.C.de Sacroſan. Eccleſ.

101 Laici ad quid admittendi ſunt contra clericum?

℞. Ad accuſationem proſequentis ſuam, vel ſuorum iniuriam ſemper admittuntur:ad teſtimonium verò non,niſi in defectu aliorum teſtium Clericorum, ne delicta maneant impunita.c.de cætero, de teſtib.& Abb.ibi.nu.4.

102 Procurator poteſt nè admitti in teſtem?

℞. Procurator ad lites, non; quia repreſentat perſonam Domini principalis:procurator verò ad negotia poteſt admitti, dummodo ipſe de illa lite non referat commodum, vel damnum. Abb.in c.inſuper, de teſt. nu.8.

103 Procurator in vna cauſa poteſt eſſe teſtis in alia?

℞. Affirmatiuè: licèt in cauſa,in qua fuit teſtis, vltra de nouo non poterit eſſe procurator. Abb. in c. ſuper.de teſt.

104 Pater in quibus caſibus eſt teſtis idoneus pro filio, vel contra?

℞. In denunciatione: quia in ea agitur de correctione,& prohibitione peccati, & exaltatione fidei, in quibus affectio carnalis non operatur. Abbas in capit.in omni negotio. numero 3. gloſſ.vltima in d. c. eod.tit.

105 Quando conſanguinei poſſunt eſſe teſtes?

℞. In

℟. In cauſa conſanguinitatis, & affinitatis, & præferuntur alijs teſtibus, quia habent maiorem notitiã, quàm forenſes. tex. in c. quoties de teſt.

106 Mater quando poteſt admitti in teſtẽ pro filio?

℟. Quando agitur de validitate matrimonij, vel de reuocando matrimonio. cap. ſuper eo, il ſecondo de teſtibus.

107 Vilis teſtis, & infamis poſſunt teſtificari contra Clericum?

℟. Non, neq; laici in cauſa criminali, niſi de ea ciuiliter agatur, ſed hæc Iura hodie ſeruantur in quantũ cum alijs teſtibus poſſunt probari, vel non poſſunt; quia ſi aliter non poſſit probari, omnes admittuntur, ne delicta impunita maneant. tex. in c. ex parte, de teſt. c. teſtimonium, eod. tit.

108 Si quis ſit actor, & obijciat crimen alicui, poterit nè reus contra ipſum opponere aliud crimen, vt eum repellat?

℟. Durante lite criminis non, ne ex metu talis obiectionis delicta impunita maneant. Abb. in c. teſtimonium, de teſtib. nu. vlt.

109 Periurus repellitur nè a teſtificando?

℟. Diſtinguendo: ſi quis violauit licitum iuramentũ, vt infamis repellitur, at verò ſi iurauit iuramentum illicitum, & factum contra charitatem, non repellitur; quia licèt fecerit male iurando, ſe occidere inimicum, facit bene non adimplendo tale iuramentũ. Io. Andr. c. teſtimonium, de teſt.

110 Ad quid prodeſt recipere teſtimonium ſocij criminis?

℟. Ad augendam præſumptionem, & declarandam maiorem veritatem ex circumſtantijs confeſſis, non ad maiorem probationem faciendam. c. ſi teſtes. 4. q. 3. §. item liberi. c. 1. de confeſſis. c. veniens, il 1. de teſtibus. & Abb. ibi. nu. 7.

111 Conuictus de periurio in vna cauſa, poteſt nè eſſe teſtis in alia?

℟. Non, ſed repellitur, vt periurus. Abb. c. ex parte, eod. tit. nu. 3.

112 Legatarius poteſt admitti in teſtem, quia habet commodum, ex eo quod teſtamentum ſit validum?

℟. Variæ ſunt opiniones pro affirmatiua adducitur. §. legatarijs. inſt. de teſtam. quia ſunt ſucceſſores rei, & non iuris. Speculator verò tit. de inſtrumentor. edict. §. nono, nu. 31. tenet negatiuam; ea fultus ratione, quod ſi tale teſtamentum non valet, neq; eorum legatum, ſed Abb. tenet mediam viam. in c. inſuper, de teſtibus. nu. 9. nempe, quòd quoties agitur de re, quæ ad teſtamenti validitatem non pertinet, vel quoties legatum eſt ſibi dandum, licèt teſtamentum ſit validum, vel non; tunc loquuntur iura, quæ dicũt legatarium poſſe eſſe teſtem; ſed quoties agitur de validitate teſtamenti; & ex conſequenti, de validitate legati non poſſunt eſſe teſtes, cum ſint principales quoad legatum, & dicant in propria cauſa ſicut Dominus principalis litis.

113 Proxeneta, vel curſor, vel ille, qui inter mercatores accommodat pretium, rem, merces, & tempus ſoluendi, poteſt eſſe teſtis in re, quam vendidit?

℟. Regulariter non; quia portat lucrum, & commodum ex venditione; ſed ſi cauſa aliter probari non poſſit, & ſit vir integer, admittendus eſt arbitrio boni viri. Abb. in c. licet Heli, de ſimonia, nu. 16. & c. ex litteris, nu. 3. de tranſactionibus, qui allegat pro ſe multa iura.

114 Donator in cauſa donatarij eſt nè idoneus teſtis?

℟. Affirmatiuè, quia donatarius non tenetur de euictione. Io. Andr. c. inſuper. de teſt.

115 Cedens actionem eſt nè idoneus teſtis in cauſa ceſſionarij?

℟. Non, quia tenetur de euictione. Io. And. c. inſuper, de teſt.

116 Socius eſt nè idoneus teſtis pro ſocio?

℟. Si ſit ſocius in toto negotio, tunc non poteſt eſſe teſtis: quia agit in re ſua: ſi verò ſit ſocius in aliqua parte negotij, poteſt dicere teſtimonium pro ſocio, in alijs partibus, in quibus non fert commodum. Innoc. c. 3. de teſt. nu. 1.

117 Vaſſallus poteſt eſſe teſtis in cauſa Domini ſui?

℟. Debent conſiderari qualitates domini, & vaſſalli, ſcilicet, ſi dominus ſæuiat in eos, qui contra ipſum dicunt, vel ſi vaſſallus non timeat dominum, quæ omnia relinquuntur arbitrio iudicis. Io. Andr. c. inſuper. de teſt. l. eos. l. etiam C. de teſt.

118 Canonici poſſunt eſſe teſtes in cauſa, quę contingit intra ſuum capitulum?

℟. Affirmatiuè; imò ſunt teſtes neceſſarij, quia capitulum eſt clauſum, & nullus alius poteſt teſtificare. c. veniens, il 2. de teſtib. & ibi gloſſa.

119 Excommunicatus admittitur nè in teſtem?

℟. Non, niſi priùs abſoluatur, & tunc teſtificari poterit de ijs, quæ vidit tempore, quo erat excommunicatus. c. veniens, citato, & Abb. ibi. nu. 5.

120 Si teſtis habeat conſimilem cauſam, debet nè admitti in teſtem?

℟. Non, neq; laborans conſimili morbo, vel delicto, quia præſumitur habere affectionem. c. perſonas, de teſtib.

121 In quibus caſibus ſeruus eſt teſtis legitimus ad deponendum?

℟. In caſibus, qui domi aguntur, & reſultant inter virum, & vxorem: quia per alios probari facilè non poteſt. Abb. c. in litteris, de teſt. nu. 2.

122 Famuli de familia admittuntur nè, quando agitur de dirimendo matrimonio?

℟. Non, cum agatur de validitate Sacramenti, & requiritur maior probatio; licèt admittantur in crimine adulterij ad punitionem delicti, & eſt caſus notabilis. Abb. in c. in litteris. eod. tit. nu. 2. & ſic intelligenda eſt. l. conſenſu. C. de repu. quando dicit, quod ad adulterium, & ſimilia, quæ domi aguntur, poſſunt probari per ſeruos, ſed non validitas, vel diſſolutio matrimonij, quod expreſsè eſt exceptuatum in dicto c. in litteris, de teſtib;

123 Poteſt Epiſcopus eſſe teſtis coram ſuo Vicario Generali?

℟. Poteſt, & etiam coram foraneo; licèt poſtquam teſtificauerit, non poſſit reſumere cauſam, neq; in ea debet Iudex aliquid facere. Abb. in c. dilecto, eod. tit. num. 11.

124 Si inſtrumentum amiſſum fuerit ad probationẽ talis inſtrumenti, vel ſcripturæ, qui teſtes ſunt examinandi?

℟. Non quilibet teſtis, licèt dicat ſe vidiſſe; ſed Notarius, vel teſtis peritus in arte, nam alij teſtes facillimè poſſunt decipi. Abb. c. Albericus. num. 4. eod. titu. noſtro.

125 Inſtrumenta quando poſſunt produci in cauſa?

℟. Vſque ad concluſionem cauſæ. Abb. in c. ſeries, de teſt. nu. 4.

126 Quis dicitur teſtis omni exceptione maior?
℞. Ille, qui nulla exceptione poteſt repelli, neq; iure illi aliquid opponi poteſt. Gloſ. inſtit. de inutilib. ſtipulationibus, verbo, idoneos, §. item verborum, & Abb. in cap. 1. de conſanguinitate, & affinitate. numero quinto.

127 Si quis præſentauit inſtrumentum falſum, ad euitandam pœnam, ſufficit nè dicere ſe nolle vti illo inſtrumento?
℞. Sufficit, ſi ille non fecit tale inſtrumentum. l. 3. C. de fide inſtrum.

128 Si ſententia ſuper matrimonio, vel ſuper alia re in ſcriptis non appareat, quid eſt agendum?
℞. Tunc probari poteſt parte citata per teſtes, qui interfuerunt ſententiæ, & tali probationi ſtatur. c. Albericus, de teſtibus.

129 Proteſtatio iuri contraria valet nè?
℞. Nihil prodeſt proteſtanti, cum facta contra ius nihil valeant. Abb. in c. ex tenore, de teſt. nu. 6.

130 Quibus modis agitur de crimine falſi?
℞. Duobus modis, ſcilicet ciuiliter ad recuperandum damnum: criminaliter ad exequendas pęnas à Iure ſtatutas, & vtroq; modo admittuntur teſtes ad recognoſcendam falſitatem ſcripturæ, qui licèt deponāt ſe non vidiſſe proprijs oculis falſificari ſcripturam, tamen ſi deponant, quòd talis ſcriptura non ſit talis ſcribæ, quia ipſi cognoſcunt characterem talis tabellionis, & quòd illis videatur talis ſcriptura eſſe falſificata; horum teſtimonium eſt admittendum, vt habetur in c. per tuas, de ſimonia, & c. 1. de teſt. libro ſexto.

131 Iudex poteſt producere, vel abbreuiare dilationes iuris?
℞. Poterit abbreuiare, ſed non producere, cum dilatio ſit terminus à iure ſtatutus ad hoc, vt litibus finis imponatur, & ne dilatentur in damnum partium. tenet Abb. in c. vltra tertiam, de teſt. nu. 4.

132 Quando incipiunt currere iſtæ dilationes, ſeu termini legales?
℞. Statim poſtquam ſunt aſſignatæ à iudice, quia tempus in eis eſt continuum, & non vtile ad hoc, vt pars illud ſibi ſumat, quando vult. tenet Abb. in c. vltra tertiam, de teſt. nu. 6.

133 Accuſatus criminaliter admittitur ne in teſtem, pendente ſua accuſatione?
℞. In cauſa criminali, pendente ſua accuſatione, non admittitur in teſtem, niſi in hæreſi, & in crimine læſæ maieſtatis diuinæ, vel humanæ; ratio eſt, quia pendente accuſatione eſt ſuſpectus de aliqua infamia, ſed bene admittitur in cauſa ciuili. tenet Abb. in c. non debet, de teſt. nu. 3. & 4.

134 Quare accuſatus de crimine admittitur in teſtem in cauſa ciuili, & non in criminali?
℞. Quia in cauſa criminali agitur de vita, vel honore, & in cauſa ciuili agitur de bonis temporalibus, & cùm vita, & honor ſint maioris exiſtimationis, ideò in eis requiritur, vt teſtes ſint maioris veritatis, & ſine aliquo defectu. tenet Abb. loco cit.

135 Si ſententia ſit lata in fauorem alicuius partis ſuper matrimonio, vel alia re, & non appareat, poterit probare per teſtes talem cauſam eſſe ſententiatam?
℞. Parte citata poterit probare per teſtes talem cauſam eſſe ſententiatam in fauorem Petri, & tali probationi ſtatur, ſicut ſententiæ; ratio eſt, quia inſtrumenta inuenta fuerunt propter fragilitatem hominis, ſed vbi teſtes deponunt, ipſi ſunt viua ſcriptura. c. Albericus, de teſt. & ibi gloſ.

136 Iſti teſtes qui deponunt negotium eſſe ſententiatum in fauorem alicuius, quid debent deponere, & quas qualitates debent habere?
℞. Iſti teſtes debent eſſe inſtrumentales talis ſententiæ, vel talis ſcripturæ, & debent deponere ſe fuiſſe præſentes, & continere talem rem cum omnibus articulis, & adminiculis talis ſcripturæ. c. Albericus, de teſtibus.

137 Tranſacto termino probationis ſi quis voluerit præſentare nouos teſtes, quomodo debet probare ad ſuam notitiam veniſſe illos nouos teſtes?
℞. Sufficit per iuramentum ſuum, vel quod eius procurator iuret tunc veniſſe ad eius notitiam illos teſtes ad ſuam iuſtitiam neceſſarios; ratio eſt, ne de facili tollantur defenſiones. tenet Abb. in c. præſentiū, de teſtibus, nu. 5.

138 Qui producit teſtes, ſi fortè deponant contra ipſum producentem, poteſt nè producens eos reprobare, & obijcere illis aliquam inhabilitatem?
℞. Non, quia contrarius eſſet ſuo proprio facto, neq; admittendæ ſunt exceptiones contra eos, quia iam illos approbauit, atq; præſentauit. Abb. c. de teſt. eod. tit. nu. 4.

139 Si quis approbauit teſtem præſentando illum in vna cauſa, & non renuntiauit facultatem reprobandi illum in alia cauſa, poteſt nè reprobare talem teſtem?
℞. Affirmatiuè, quia ex eo quòd illum approbauit in vna cauſa, non renuntiauit facultatem reprobandi in alia cauſa. Abb. c. præſentium, de teſt. nu. 8.

140 Si actor approbauit vnum teſtem, & contra ipsū depoſuit, poterit nè reprobare eius dictum?
℞. Poterit: quia aliud eſt reprobare dictum, vel reprobare perſonam, quam ſemel approbauit. Abb. c. pręſentium, de teſt. nu. 8.

141 Quot productiones teſtium poſſunt fieri in quaлibet lite?
℞. Regulariter duæ, ſcilicet teſtium, & teſtium reprobatorum; vltra has duas non permittitur vlla, ne cauſa prorogetur in infinitum. c. licet il 3. de teſt. & ibi gloſſa.

142 Si quis ſe opponat in lite, incepto negotio, quid debet probare?
℞. Prius debet probare damnum, quod inde patitur, & poſtea admittitur, atq; hoc peracto poteſt, tam ipſe, quàm aliæ partes facere de nouo ſuas probationes. c. veniens, il 2. de teſtib. & ibi gl.

143 Intra quod tempus debet (tertius comparens) probare tale damnum eſſe, vt admittatur?
℞. Relinquitur arbitrio boni viri; aliqui dicunt, quòd intra octo dies; ſed verum eſt debere eſſe ſummariam cognitionem de hac re, & non admittitur terminus vltramarinus. Abb. cap. veniens, il ſecundo, eod. tit. nu. 11.

CAPVT

CAPVT XXIII.

De Teſtibus cogendis.

1 QVam pœnam debet imponere Iudex teſtibus, qui nolunt deponere?

℞. Creſcente contumacia, creſci debet pœna: & ſic ſecundum qualitatem negotij, & contumaciæ arbitrio iudicis debent puniri. c.2.de teſt.cogend.

2 In cauſa ciuili ſunt ne compellendi teſtes?

℞. Prius ſunt monendi, & poſtea compellendi, ne iuſtitia pereat. c.1.eod.tit.

3 In cauſa criminali ſunt ne compellendi teſtes?

℞. Si aliter delictum probari non poteſt, ſunt compellendi, ſicut in ciuili cum pœnis, cenſuris, ac carcere.c. peruenit ad nos, de teſt.cogend.

4 In cauſa matrimoniali, & conſanguinitatis ſunt ne compellendi?

℞. Affirmatiuè. c.cæterum. eod.tit.

5 Si teſtis ſit Clericus & nolit comparere qua pœna punitur?

℞. Poteſt excommunicari, ſuſpendi, & deponi. Abb. c.2. de teſtibus cogendis.

6 Quot citationes requirūtur, vt Iudex poſſit mulctare teſtem?

℞. In prima citatione poteſt imponere pœnam, vel mulctam: ſed ad hoc, vt exequatur mulcta, tres citationes requiruntur. leg. ad peremptorium. ff. de iudicijs.

7 Quando dicetur teſtis corrigere ſe incontinenti?

℞. Antequam finiat dictum, aut poſt paruam temporis moram, vel antequam loquatur cum partibus, quia tunc videtur ſe corrigere in fauorem veritatis conſcientia extimulatus; non autem ex perſuaſione partis. Abb. in c. præterea. de teſtibus cogendis. num.12.

8 Si Iudex citauit teſtes ſub pœna excommunicationis ad certum diem, ſi teſtes legitimè impediti fuerunt, incurrunt ne excommunicationem?

℞. Quò ad Deum, non; quia legitime impedito nullum damnum currit; quò ad Eccleſiam verò ſunt excommunicati, licèt ſtatim à Iudice ad cautelam ſint abſoluendi. Abb. in cap.2. de teſtibus cogendis, num.6. Speculator lib.2. de citatione, §. penultimo, numero 20.

9 Si teſtis ſe ſubtrahat timore aduerſæ partis, quid debet agere Iudex?

℞. Compellere illum, vt dicat, & ponere grauiſſimam pœnam, ne lædat tali parti. c.ſuper eod. de teſtibus cogend.

10 Teſtis, qui ſe corrigit, quam pœnam incurrit?

℞. Si ſtatim ſe corrigat, & ſtatur correctioni, nullā. c.præterea eod.tit.& Abb.ibi num.4.

11 Teſtis ſubtrahens ſe a teſtimonio, quam pœnam incurrit?

℞. Præſumitur ſuſpectus, & Iudex poterit contra ipſum procedere. Abb.c.1. de teſt.cogend.num.6.

12 Priuilegiati poſſunt cogi ad dicendum teſtimonium?

℞. Si veritas per alios non priuilegiatos poteſt apparere, non ſunt cogendi: ſi verò aliter veritas non poſſit probari, niſi per priuilegiatos, ſunt cogendi. Abb. c.1.de teſtib. cogend. num.4.

13 Denuntiator, qui ex aliquo defectu non poteſt eſſe teſtis contra aliquem, poteſt ne eandem perſonā denuntiare, vel accuſare?

℞. Non; quia nemo poteſt accuſare eum, contra quē non poteſt eſſe teſtis; quia ad omnia eſt impeditus. Abb. in c.præterea. de teſt. cogend.num.9.

14 Mediatores, ſeù proxenetę, qui in vendendis mercibus inter partes interueniunt, quando poſſunt cōpelli ad teſtificandum?

℞. Quando ambæ partes conſentiunt, vt ſint teſtes; tunc ſi noluerint, compelluntur; ſi verò vna pars ſola conſentiat, non, ſed eorum dicta ſponte recipiantur, & quando negotium aliter probari non poteſt. gloſ.in auth. de teſtib. §. quoniam. vt refert Abb. in c.dilectorum. num.3. de teſtib. cogend.

15 Tacere veritatem interrogatus, eſt ne peccatum mortale?

℞. Si Iudex iuridicè interroget de re, de qua poteſt cognoſcere, eſt peccatum mortale; ſi verò interroget de re, de qua non eſt Iudex, vel alius interroget, nō eſt peccatum tacere veritatem; imò aliquando prudentiæ adſcribi ſolet. Abb. in cap.1. de teſt.cogend. num.2.& Tol.lib.4. c.21. §.ſecundum eſt.

16 Si ſit coniuratio, qui teſtes poſſunt cogi?

℞. Omnes, & ſocij etiam iurati.c.venerabilis.eod.tit.

17 Quid eſt coniuratio, ſeu conſpiratio?

℞. Loquutio aliquorum cum iuramento, vel ſine illo facta in damnu alicuius hominis principalis, vel reip.& ita neceſſe coniuratio eſt inter plures. Ab.c. fin. eod. tit.nu.1.

18 Accuſatus negando veritatem, peccat ne mortaliter?

℞. Affirmatiuè Abb. c.1. de teſtib.cogend.num.3.

CAPVT XXIV.

De Fide inſtrumentorum.

1 NOtarius, vel ſcriba qualis debet eſſe?

℞. Fidelis, legalis, vir bonus, ſui officij approbatus perſona publica, cui Principes legalitatē inſtrumentorum commiſerunt, c.1. & 2. de fide inſtrumen.

2 Quis poteſt creare Notarios?

℞. Papa, Imperator, Reges, & qui ab eis poteſtatē habent. Abb. cap. cum p. num.7. de fide inſtrumentorum.

3 Quis dat fidem inſtrumentis, teſtamentis, & alijs ſcripturis?

℞. Notarius, vel ſcriba, qui authoritatem à Papa, vel Imperatore, ſeù Regibus habet ad facienda talia inſtrumenta. DD. in rubr.de fide inſtrum.

4 Notarius à quibus dēt eſſe rogatus, & quomodo?

℞. A partibus, vel ab vna parte, & publicè, cum ſuū officium ſit publicum. Abb. tit. de fide inſtrum. cap. 1. numero 4.

5 Notarius, vel ſcriba poteſt per alium ſcribere inſtrumentum?

℞. Poteſt

126 Quis dicitur teſtis omni exceptione maior?
℞. Ille, qui nulla exceptione poteſt repelli, neq; iure illi aliquid opponi poteſt. Gloſ. inſtit. de inutilib. ſtipulationibus, verbo, idoneos, §. item verborum, & Abb. in cap. 1. de conſanguinitate, & affinitate. numero quinto.

127 Si quis præſentauit inſtrumentum falſum, ad euitandam pœnam, ſufficit nè dicere ſe nolle vti illo inſtrumento?
℞. Sufficit, ſi ille non fecit tale inſtrumentum. l. 3. C. de fide inſtrum.

128 Si ſententia ſuper matrimonio, vel ſuper alia re in ſcriptis non appareat, quid eſt agendum?
℞. Tunc probari poteſt parte citata per teſtes, qui interfuerunt ſententiæ, & tali probationi ſtatur. c. Albericus, de teſtibus.

129 Proteſtatio iuri contraria valet nè?
℞. Nihil prodeſt proteſtanti, cum facta contra ius nihil valeant. Abb. in c. ex tenore, de teſt. nu. 6.

130 Quibus modis agitur de crimine falſi?
℞. Duobus modis, ſcilicet ciuiliter ad recuperandum damnum: criminaliter ad exequendas pœnas à Iure ſtatutas, & vtroq; modo admittuntur teſtes ad recognoſcendam falſitatem ſcripturæ, qui licèt deponāt ſe non vidiſſe proprijs oculis falſificari ſcripturam, tamen ſi deponant, quòd talis ſcriptura non ſit talis ſcribæ, quia ipſi cognoſcunt characterem talis tabellionis, & quòd illis videatur talis ſcriptura eſſe falſificata, horum teſtimonium eſt admittendum, vt habetur in c. per tuas, de ſimonia, & c. 1. de teſt. libro ſexto.

131 Iudex poteſt producere, vel abbreuiare dilationes iuris?
℞. Poterit abbreuiare, ſed non producere, cum dilatio ſit terminus à iure ſtatutus ad hoc, vt litibus finis imponatur, & ne dilatentur in damnum partium. tenet Abb. in c. vltra tertiam, de teſt. nu. 4.

132 Quando incipiunt currere iſtæ dilationes, ſeu termini legales?
℞. Statim poſtquam ſunt aſſignatæ à iudice, quia tempus in eis eſt continuum, & non vtile ad hoc, vt pars illud ſibi ſumat, quando vult. tenet Abb. in c. vltra tertiam, de teſt. nu. 6.

133 Accuſatus criminaliter admittitur ne in teſtem, pendente ſua accuſatione?
℞. In cauſa criminali, pendente ſua accuſatione, non admittitur in teſtem, niſi in hæreſi, & in crimine læſæ maieſtatis diuinæ, vel humanæ; ratio eſt, quia pendente accuſatione eſt ſuſpectus de aliqua infamia, ſed bene admittitur in cauſa ciuili. tenet Abb. in c. non debet, de teſt. nu. 3. & 4.

134 Quare accuſatus de crimine admittitur in teſtem in cauſa ciuili, & non in criminali?
℞. Quia in cauſa criminali agitur de vita, vel honore, & in cauſa ciuili agitur de bonis temporalibus, & cùm vita, & honor ſint maioris exiſtimationis, ideò in eis requiritur, vt teſtes ſint maioris veritatis, & ſine aliquo defectu. tenet Abb. loco cit.

135 Si ſententia ſit lata in fauorem alicuius partis ſuper matrimonio, vel alia re, & non appareat, poterit probare per teſtes talem cauſam eſſe ſententiatam?
℞. Parte citata poterit probare per teſtes talem cauſam eſſe ſententiatam in fauorem Petri, & tali probationi ſtatur, ſicut ſententiæ; ratio eſt, quia inſtrumenta inuenta fuerunt propter fragilitatem hominis, ſed vbi teſtes deponunt, ipſi ſunt viua ſcriptura. c. Albericus, de teſt. & ibi gloſ.

136 Iſti teſtes qui deponunt negotium eſſe ſententiatum in fauorem alicuius, quid debent deponere, & quas qualitates debent habere?
℞. Iſti teſtes debent eſſe inſtrumentales talis ſententiæ, vel talis ſcripturæ, & debent deponere ſe fuiſſe præſentes, & continere talem rem cum omnibus articulis, & adminiculis talis ſcripturæ. c. Albericus, de teſtibus.

137 Tranſacto termino probationis ſi quis voluerit præſentare nouos teſtes, quomodo debet probare ad ſuam notitiam veniſſe illos nouos teſtes?
℞. Sufficit per iuramentum ſuum, vel quod eius procurator iuret tunc veniſſe ad eius notitiam illos teſtes ad ſuam iuſtitiam neceſſarios; ratio eſt, ne de facili tollantur defenſiones. tenet Abb. in c. præſentiū, de teſtibus, nu. 5.

138 Qui producit teſtes, ſi fortè deponant contra ipſum producentem, poteſt nè producens eos reprobare, & obijcere illis aliquam inhabilitatem?
℞. Non, quia contrarius eſſet ſuo proprio facto, neq; admittendæ ſunt exceptiones contra eos, quia iam illos approbauit, atq; præſentauit. Abb. c. de teſt. eod. tit. nu. 4.

139 Si quis approbauit teſtem præſentando illum in vna cauſa, & non renuntiauit facultatem reprobandi illum in alia cauſa, poteſt nè reprobare talem teſtem?
℞. Affirmatiuè, quia ex eo quòd illum approbauit in vna cauſa, non renuntiauit facultatem reprobandi in alia cauſa. Abb. c. præſentium, de teſt. nu. 8.

140 Si actor approbauit vnum teſtem, & contra ipſū depoſuit, poterit nè reprobare eius dictum?
℞. Poterit: quia aliud eſt reprobare dictum, vel reprobare perſonam, quam ſemel approbauit. Abb. c. præſentium, de teſt. nu. 8.

141 Quot productiones teſtium poſſunt fieri in qualibet lite?
℞. Regulariter duæ, ſcilicet teſtium, & teſtium reprobatorum; vltra has duas non permittitur vlla, ne cauſa prorogetur in infinitum. c. licet il 3. de teſt. & ibi gloſſa.

142 Si quis ſe opponat in lite, incepto negotio, quid debet probare?
℞. Prius debet probare damnum, quod inde patitur, & poſtea admittitur, atq; hoc peracto poteſt, tam ipſe, quàm aliæ partes facere de nouo ſuas probationes. c. veniens, il 2. de teſtib. & ibi gl.

143 Intra quod tempus debet (tertius comparens) probare tale damnum eſſe, vt admittatur?
℞. Relinquitur arbitrio boni viri; aliqui dicunt, quòd intra octo dies; ſed verum eſt debere eſſe ſummariam cognitionem de hac re, & non admittitur terminus vltramarinus. Abb. cap. veniens, il ſecundo, eod. tit. nu. 11.

CAPVT

CAPVT XXIII.

De Teſtibus cogendis.

1 QVam pœnam debet imponere Iudex teſtibus, qui nolunt deponere?

℞. Creſcente contumacia, creſci debet pœna: & ſic ſecundum qualitatem negotij, & contumaciæ arbitrio iudicis debent puniri. c.2.de teſt.cogend.

2 In cauſa ciuili ſunt ne compellendi teſtes?

℞. Prius ſunt monendi,& poſtea compellendi, ne iuſtitia pereat. c.1.eod.tit.

3 In cauſa criminali ſunt ne compellendi teſtes?

℞. Si aliter delictum probari non poteſt, ſunt compellendi, ſicut in ciuili cum pœnis, cenſuris,ac carcere.c. peruenit ad nos,de teſt.cogend.

4 In cauſa matrimoniali, & conſanguinitatis ſunt ne compellendi?

℞. Affirmatiuè. c.cæterum. eod.tit.

5 Si teſtis ſit Clericus & nolit comparere qua pœna punitur?

℞. Poteſt excommunicari, ſuſpendi,& deponi.Abb. c.2. de teſtibus cogendis.

6 Quot citationes requirũtur, vt Iudex poſſit mulctare teſtem?

℞. In prima citatione poteſt imponere pœnam, vel mulctam: ſed ad hoc, vt exequatur mulcta, tres citationes requiruntur. leg. ad peremptorium. ff. de iudicijs.

7 Quando dicetur teſtis corrigere ſe incontinenti?

℞. Antequam finiat dictum, aut poſt paruam temporis moram, vel antequam loquatur cum partibus, quia tunc videtur ſe corrigere in fauorem veritatis conſcientia extimulatus; non autem ex perſuaſione partis. Abb. in c. præterea. de teſtibus cogendis. num.12.

8 Si Iudex citauit teſtes ſub pœna excommunicationis ad certum diem, ſi teſtes legitimè impediti fuerunt, incurrunt ne excommunicationem?

℞. Quò ad Deum, non; quia legitime impedito nullum damnum currit; quò ad Eccleſiam verò ſunt excommunicati, licèt ſtatim à Iudice ad cautelam ſint abſoluendi. Abb. in cap.2. de teſtibus cogendis, num.6. Speculator lib.2. de citatione, §. penultimo, numero 20.

9 Si teſtis ſe ſubtrahat timore aduerſæ partis, quid debet agere Iudex?

℞. Compellere illum, vt dicat, & ponere grauiſſimam pœnam, ne lædat tali parti. c.ſuper eod. de teſtibus cogend.

10 Teſtis, qui ſe corrigit, quam pęnam incurrit?

℞. Si ſtatim ſe corrigat, & ſtatur correctioni, nullã. c.præterea eod.tit.& Abb.ibi num.4.

12 Teſtis ſubtrahens ſe a teſtimonio, quam pœnam incurrit?

℞. Præſumitur ſuſpectus,& Iudex poterit contra ipſum procedere. Abb.c.1. de teſt.cogend.num.6.

12 Priuilegiati poſſunt cogi ad dicendum teſtimonium?

℞. Si veritas per alios non priuilegiatos poteſt apparere, non ſunt cogendi: ſi verò aliter veritas non poſſit probari, niſi per priuilegiatos, ſunt cogendi. Abb. c.1.de teſtib. cogend. num.4.

13 Denuntiator, qui ex aliquo defectu non poteſt eſſe teſtis contra aliquem, poteſt ne eandem perſonã denuntiare, vel accuſare?

℞. Non: quia nemo poteſt accuſare eum, contra quẽ non poteſt eſſe teſtis; quia ad omnia eſt impeditus. Abb. in c.præterea. de teſt. cogend.num.9.

14 Mediatores, ſeù proxenetę, qui in vendendis mercibus inter partes interueniunt, quando poſſunt cõpelli ad teſtificandum?

℞. Quando ambæ partes conſentiunt, vt ſint teſtes; tunc ſi noluerint, compelluntur; ſi verò vna pars ſola conſentiat, non, ſed eorum dicta ſponte recipiuntur, & quando negotium aliter probari non poteſt. gloſ.in auth. de teſtib. §. quoniam. vt refert Abb. in c.dilectorum. num.3. de teſtib. cogend.

15 Tacere veritatem interrogatus, eſt ne peccatum mortale?

℞. Si Iudex iuridicè interroget de re, de qua poteſt cognoſcere, eſt peccatum mortale; ſi verò interroget de re, de qua non eſt Iudex, vel alius interroget, nõ eſt peccatum tacere veritatem; imò aliquando prudentiæ adſcribi ſolet. Abb. in cap.1. de teſt.cogend. num.2.& Tol.lib.4. c.21. §.ſecundum eſt.

16 Si ſit coniuratio, qui teſtes poſſunt cogi?

℞. Omnes,& ſocij etiam iurati.c.venerabilis.eod.tit.

17 Quid eſt coniuratio, ſeu conſpiratio?

℞. Loquutio aliquorum cum iuramento, vel ſine illo facta in damnu alicuius hominis principalis, vel reip.& ita neceſſe coniuratio eſt inter plures. Ab.c. fin. eod. tit.nu.1.

18 Accuſatus negando veritatem, peccat ne mortaliter?

℞. Affirmatiuè Abb. c.1. de teſtib. cogend.num.3.

CAPVT XXIV.

De Fide inſtrumentorum.

1 NOtarius, vel ſcriba qualis debet eſſe?

℞. Fidelis, legalis, vir bonus, ſui officij approbatus, perſona publica, cui Principes legalitatẽ inſtrumentorum commiſerunt, c.1. & 2. de fide inſtrumen.

2 Quis poteſt creare Notarios?

℞. Papa, Imperator, Reges, & qui ab eis poteſtatẽ habent. Abb. cap. cum p. num.7. de fide inſtrumentorum.

3 Quis dat fidem inſtrumentis, teſtamentis, & alijs ſcripturis?

℞. Notarius, vel ſcriba, qui authoritatem à Papa, vel Imperatore, ſeù Regibus habet ad facienda talia inſtrumenta. DD. in rubr.de fide inſtrum.

4 Notarius à quibus dēt eſſe rogatus,& quomodo?

℞. A partibus, vel ab vna parte, & publicè, cum ſuũ officium ſit publicum. Abb. tit. de fide inſtrum. cap. 1. numero 4.

5 Notarius, vel ſcriba poteſt per alium ſcribere inſtrumentum?

℞. Poteſt

℞. Poteſt, dummodo ipſe lecto inſtrumento ſe ſubſcribat; ratio eſt, quia actus ſcribendi non innæret fidei Notarij, ſed actus ſubſcriptionis, in quo conſiſtit omnis legalitas. Abb. c. inter dilectos, nu. 7. eod. titulo.

6 Quæ requiruntur, vt vnus Notarius publicet inſtrumentum, de quo alius Notarius fuit rogatus, vt illud faceret, & fecit?

℞. Quinque. Primò, vt id faciat ad petitionem eorum, quorum intereſt. Secundò, vt faciat publicationem auctoritate Ordinarij. Tertiò, vt iſte, cui fit commiſſio publicandi, ſit Notarius. Quartò, quòd publicatio fiat fideliter. Quintò, quòd redigat talem publicationem fideliter in publicam formam. Ioan. Andr. in c. cum, de fide inſtrumentor. l. ſi quis ex argentarijs. §. 2. & ſequ. ff. de edendo, vt refert Abb. c. 1. n. 4. eod. tit. noſtro.

7 Princeps poteſt auctorizare, vel legalizare ſcriptum, ſeu inſtrumentum, quod factum eſt ſine ſolemnitatibus iuris?

℞. De potentia ordinaria, non; de potentia verò plenaria, & abſoluta, poteſt; ratio eſt, quia ipſe dat auctoritatem notarijs, & ſic poteſt dare auctoritatem ſcripturis. Abb. c. 1. de fide inſtr. n. 1.

8 Quid ſignificat hoc nomen inſtrumentum?

℞. Sumitur latiſſimè, latè, & ſtrictè: latiſſimè, quando ſumitur pro omni inſtrumento, de quo ff. de fundo inſtructo: latè ſumitur pro omni probatione in iudicio deducta; ſtrictè, pro ſcriptura, quæ fit ad probationem alicuius rei, & hoc modo ſumitur in illo titulo. Ioan. Andr. in rubr. de fid. inſtrument. & ibi Abbas.

9 Quot ſunt genera inſtrumentorum?

℞. Tria. Primò, ſcriptura publica. Secundò, priuata. Tertiò, authentica. Abb. c. 1. eod. tit. n. 2.

10 Quæ eſt ſcriptura publica?

℞. Quæ confecta eſt a publica perſona, ſcilicet notario, vel tabellione cum ſolemnitatibus requiſitis. c. 3. eod. tit. gl. in verſ. publicam manum.

11 In quibus caſibus datur maior fides inſtrumentis, quàm teſtibus?

℞. In pluribus caſibus. Primò, in antiquitate facti, vbi memoria teſtium non extat, neque ſunt teſtes oculati. Secundò, in libertate ſerui. Tertiò, in cenſu, vel fide commiſſo. Quartò, vbi allegatur priuilegium, tunc enim creditur magis ſcripturæ, quàm teſtibus; & in his caſibus, & in alijs neceſſariò de iure requiritur ſcriptura, vt in fundatione Eccleſię, & in iurepatronatus. Abb. in c. ad audientiam, de præſcriptionib. numero 8. qui allegat pro ſe multa iura.

13 In quibus caſibus datur maior fides teſtibus, quàm ſcripturis.

℞. In omnibus caſibus, in quibus teſtes fuerunt præſentes, & poſſunt deponere præſentialiter ſe vidiſſe talem rem, & eſſe teſtes inſtrumentales illius ſcripturæ, & tunc maior fides datur teſtibus, quàm ſcripturæ; ratio eſt, quia inſtrumenta inuenta fuerunt propter fragilem memoriam hominum, & quia teſtes moriuntur; at vbi teſtes deponunt de aliquo facto, & quòd fuerunt inſtrumentales in tali ſcriptura. c. Albericus, de teſtib. c. tertio loco, de probat. & ibi gloſ.

14 Si inſtrumentum ſit perditum ad probandum tale inſtrumentum fuiſſe, & continere talem rem, qui teſtes requiruntur?

℞. Non quilibet teſtis, licèt dicat ſe vidiſſe, & legiſſe tale inſtrumentū, ſed requiritur Notarius, qui fecit tale inſtrumentum, & teſtes inſtrumentales, qui ſint periti, ita vt deponant totum inſtrumētum cum omnibus caſibus, & exceptionibus; ratio eſt, quia alij teſtes, qui ſemel egerunt inſtrumentum, vel viderunt, poſſunt facili negocio decipi, & non deponere totam ſeriem inſtrumenti, quod neceſſarium eſt ad iudicandum illud, quod continetur in inſtrumento. tenet Abb. in c. Albericus, de teſtib. n. 4.

15 Inſcriptiones antiquæ in lapidibus, quæ ſunt in Eccleſijs, in tumulis defunctorum, in portis ciuitatis, in ædificijs publicis, quam probationem faciunt?

℞. Magnam, & ſi contrarium non conſtet ex veris inſtrumentis, eis credendum eſt, præcipuè in rebus antiquis, in quibus homines, qui viuunt, non poſſunt contrarium ex ſcientia, aut viſu deponere; ratio eſt, quia illæ inſcriptiones ſunt notoriæ, & in parte publica ſitæ, atque ab omnibus creditæ. Secundò, quia tempore, quo poſitæ fuerunt illæ inſcriptiones, viuebant homines, qui factum ſciebant, & ſi non eſſent veræ, Iudices non ſinerent illas affigi. Tertiò, quia tales inſcriptiones faciunt publicam opinionem, & cum tales inſcriptiones ſemper ſint in materia honoris, vel nobilitatis, & non tollant ius alienum, eis acquieſcendum eſt, cum maximam faciant probationem, vnde qui contra eas auſu temerario iudicaret, non eſſet tutus in conſcientia; tenet Abb. in c. cum cauſam de probat. n. 1.

16 Quare iſtæ inſcriptiones ponuntur in ſepulchris, & in Eccleſijs, & in capellis?

℞. Iſtæ inſcriptiones permittuntur ab Eccleſia, & Republica. Primò, in memoriam illorum hominum, qui ſua bona Eccleſijs tradiderunt, & pauperibus, vel ſuam vitam pro ſuo Rege periculis obiecerunt. Secundò, vt pro illis oretur. Tertiò, vt eorum ſucceſſores imitatione illorum meliores euadant. Quartò, ſæpe ponuntur iſtæ inſcriptiones ob animi gratitudinem a ſucceſſoribus pro beneficijs acceptis a ſuis maioribus. Quintò, ponuntur, ne opera pia, quæ relinquuntur a fidelibus defunctis, obliuione pereant, & executioni non mandentur, & cùm ſint ſcripta in illis lapidibus, ſunt notoria diuitibus, & pauperibus, & quilibet poteſt petere, vt adimpleatur.

17 Quæ eſt ſcriptura priuata?

℞. Illa, quæ fit ab homine priuato ſine ſolemnitate Notarij. Abb. c. 1. eod. tit. n. 2.

18 Quæ requiruntur ad hoc, vt ſcriptura originalis faciat fidem?

℞. Primò, debet apponi dies, menſis, & annus Domini. Secundò, nomen Papæ, Imperatoris, vel Regis illius Regni. Tertiò, locus, vbi fit contractus; videlicet in tali ciuitate tantùm. Quartò, indictio. Quintò, feries, & narratio diſtincta negocij. Sextò, nomen, & cognomen teſtium, eorum quidem, qui noti ſunt Notario, vel alijs teſtibus, & teſtes debent eſſe ſecundum numerum requiſitum a varijs ſcripturis, licet non debeant ſe ſubſcribere propria manu, niſi in ſcripturis, quæ ſecundum ius poſtulant illam ſolemnitatem, ſicut teſtamenta clauſa. Vltimò, firmatur nomine, & ſigno Notarij, quo ſemper vti ſolet. Specul. in rubr. de edict. inſtrument. quem citat Abb. in c. 1. eod. tit. num. 3.

19 Pro-

19 Protocollum facit de ſe fidem?

℟. Affirmatiuè, quia habet omnia illa, quæ habere debet inſtrumentum cap. vt verum. diſt. 9. cap. ieiunium diſtinct. 76.

20 Quæ eſt ſcriptura authentica?

℟. Illa, quæ per ſe ſolam fidem facit ſine aliquo adminiculo, quia confecta eſt cum teſtibus, & ſolemnitatibus à Notario, vel ſcriba, & habet ſignum notarij, vel ſigillum, Abb. c. 1. de fide inſtrum. num. 2.

21 Tranſumptis inſtrumentorum datur ne fides?

℟. Si exemplar inſtrumenti non ſit ſolemniter ſumptum, non facit fidem, niſi appareat originale; ſi verò ſit ſolemniter ſumptum, facit fidem ſicut originale. c. 1. eod. tit.

22 Quid eſt exemplar?

℟. Eſt tráſumptare ſcripturam originalem tabellione factam ex ſuis regiſtris cum authoritate Iudicis ordinarij. c. ſi inſtrumenta, de fide inſtrum.

23 Si inſtrumentum in vno capite ſit falſum, reprobabitur ne in totum?

℟. Ioan. Andr. & gloſ. c. ſi ad ſcripturas ſacras. 9. diſt. tenet, quòd ſolùm damnatur tale caput, ſi ſit diſtinctum ab alijs capitulis, ſed Abb. Bart. in l. ſi ex falſis. C. de tranſact. num. 12. tenent, quòd ſi tale damnum prouenit ex culpa notarij, totum inſtrumentum dãnatur, quia auctor damnatus eſt ex ſua falſitate, & idem tenet Abbas in capit. fraternitatis. de hæret. numero 4.

24 In quibus caſibus eſt faciendũ exemplar alicuius ſcripturæ?

℟. Quando originale eſt vetuſtate conſumptum, & difficile legitur, vel quando debet transferri in partem longinquã & timetur, ne pereat, vel quoties propter aliquam vtilitatem intereſt partium tranſumptare tale originale. c. ſi inſtrumenta, de fide inſtrumentorum.

25 Confeſſio, pactum nudum, ſtipulatio, & cautio facta ſine ſcriptura valet ne?

℟. Non, cum ſint verba enuntiatiua, quę non ligant, Abb. c. ſi cautio, de fide inſtrum. num. 2.

26 Quando eſt faciendum tale exemplar, & quæ ſolemnitates requiruntur, vt ſit validum?

℟. Pars volens tráſumptare ſcripturam originalem, debet coram Iudice ordinario comparere, & ante eum petere exemplar, & præſentare originale, & Iudex debet illud recognoſcere, & dare fidem, quòd tale originale non eſt ruptum, neque caſſatum, neq; vitioſum in toto, neq; in parte, & mandare, vt perſona publica, videlicet tabellio, vel Notarius faciant exemplar, debet tamen pars contraria, cui damnũ imminet, citari, vt veniat ad recognoſcendum originale, videatq; illud corrigere, ſcribere, & legalizare. c. ſi inſtrumenta, eod. tit.

27 Si aliqua pars, quæ damnum patitur, abſens ſit, & non citetur, quam fidem facit contra illam talis ſcriptura exemplata?

℟. Nullam, niſi ſit citatus, & contumax, vel niſi de nouo illi monſtretur originale, vt poſſit opponere, quod voluerit, & tunc valet ſcriptura. Ioan. Andr. in c. ſi inſtrumenta, eod. tit.

28 Quæ ſunt genera vitiorum, quæ poſſunt opponi contra inſtrumentum, quando tranſumptatur?

℟. Duo, ſcilicet intrinſeca, quæ ex ipſo inſtrumento conſtant, videlicet, quòd eſt caſſatum, raſum, vel ruptum; vel extrinſeca, ſcilicet quòd factum ſuit à tabellione excommunicato, vel ſeruo, quæ non cõſtant ex inſtrumẽto, ſed extra illud. Abb. vbi ſup. n. 3.

29 Tranſumptum factum coram Iudice cum partis citatione, & reliquis ſolemnitatibus quam fidem facit?

℟. Facit tantam fidem ſicut originale. c. ſi inſtrumẽta. eodem tit.

30 Liber mercatorum quam fidem facit?

℟. Pro ſcribente nullam, ſed cum adminiculis inducit præſumptionem. Abb. c. 2. eod. tit. num. 9.

31 Liber rationum facit ne contra ſcribentem?

℟. Facit, Bart. in l. quædam. §. nummularios. ff. de edendo. num 2. Abb. in c. 2. eod. tit. num. 10.

32 Si liber mercatoris dicat, Petrus poſuit in telonio meo centum, & idem Petrus accepit quadraginta, quam fidem facit?

℟. Contra ſcribente conſtituit eum debitorem, vt debentem centum; Petrus verò poterit in ſui fauorem acceptare centum, & negare accepiſſe quadraginta. Bart. l. Aurelius. §. idem. ff. de liber. legata.

33 Cancellatio, ſeu raſura tollit ne fidem in ſcriptura?

℟. Non, dummodo à Notario, vel ſcriba in fine ſit ſaluatum, & validatum propria manu, immo addit firmitatem, quia ex eo apparet Notarium, vel ſcribam reſecidiſſe talem ſcripturam, & accuratè occultaſſe, quia inde ſubſtulit errores. c. ex litteris, de fide inſtrum. & ibi Abb. num. 1.

34 Si ſit conſuetudo in aliquo loco, vel Prouincia, vt credatur inſtrumento facto ſine ſubſcriptione teſtium, eſt ne ſeruanda?

℟. Affirmatiuè, cum conſuetudo legitimè introducta ad hoc habeat vim, vt tali inſtrumento credatur ſine ſubſcriptione teſtium. Abb. c. cum dilectus, eod. tit. num. 6.

35 Si teſtes obliti fuerint diei, menſis, & anni, quibus fuit actus geſtus, vitiatur ne teſtimonium?

℟. Non, cum memoria ſit fragilis, & in hoc non cõſiſtat veritas, ſed in ſubſtantia facti. Abb. c. cum Ioannes, num. 4. de fide inſtrum.

36 In inſtrumento publico requiritur ne, vt teſtes ſe ſubſcribant?

℟. Non requiritur, ſed ſufficit, vt manu Notarij ſubſcribantur nomina, & cognomina teſtium, & cognitio. cap. cum Ioannes. eodem titu. & ibi. Abbas numero 5.

37 Si teſtes inſtrumentales directè, vel indirectè deponant contra inſtrumentum, quam fidem faciunt?

℟. Faciunt inſtrumentum vacillare Abb. vbi ſupr. numero 14.

38 Si inſtrumentum habeat ſigillum impreſſum, vel pendens, & perdatur, vel frangatur, ex hoc vitiatur ne tale inſtrumentum?

℟. Si ſit publicum, non vitiatur; quia inſtrumentum publicum ſine tali ſigillo habent ſuam firmitatem neceſſariam, & ſigillum ſolum addidit maiorem legalitatem. Abb. in cap. inter dilectos, eod. tit. num. 3. de fide inſtrum.

39 Qui defectus detrahunt fidem ſigilli, & faciunt ſigillum vacillare?

℟. Quatuor. Primus, cum nõ congruit ſigillum ſculptum cum dignitate ſigillantis. Secundus, cum litteræ ſigilli non ſunt legibiles neq; intelligibiles. Tertius, quando patitur tam enormem fracturam, quod ex reſiduo intelligi nõ poſſit, cuius ſit ſigillum.

Quartus,

Quartus, quando papyrus eſt vetuſtiſſima, & cera ſigilli nouiſſima, vel recens; apparet enim de nouo poſita. Abb. vbi ſup.num.4. c.inter dilectos, de fide inſtrumen.

35 Cardinali aſſerenti ſe habere talem gratiam, vel commiſſionem à Papa viuæ vocis oraculo, quæ fides debet adhiberi?

℞. De ſtilo Curię omnimoda fides propter Cardinalitiam dignitatem; Cardinales enim maiores ſunt Epiſcopis in officio, quia ſunt de conſilio Sūmi Pōtificis,& quotidie contingit in Curia Cardinales obtinere commiſſiones, & gratias à Papa viuę vocis oraculo. Andr. in c. conſtitutus, de appell. tenet, quòd in graui præiudicio alterius requiritur aliquid plus, quam ſit commiſſio viuæ vocis oraculo, cum ius pręſupponat nunquam Papam velle alicui facere iniuriam, vel tollere ius ſuum. c.quamquam. 2.q. 7. Abb. in capit.quod ſuper. num.vlt. de fide inſtrumentorum.

36 Quid eſt inſinuatio ſcripturæ?

℞. Quādo in donationibus donatio quinquaginta aureos excedit, illam inſinuari à iudice, vt illam ratam habeat, imò aliæ ſcripturæ quotidie inſinuantur coram iudice, vt maiorem firmitatem habeant. Abb. c.ſi inſtrumenta, eod.tit.num.1.

37 Quid eſt publicatio ſcripturæ?

℞. Quando aliqua ſcriptura coram iudice, & omnibus ſolemniter publicatur. Abb. vbi ſup.

38 Quid eſt acceptatio ſcripturæ?

℞. Quando in donationibus, vel in legatis, vel inſtitutione hæredis ille, in cuius fauorem eſt facta talis ſcriptura, acceptat talem donationem, vel inſtitutionem coram tabellione, & teſtibus.

39 Quando agitur de falſitate inſtrumenti, debet nè quis iurare de calumnia?

℞. Affirmatiuè, nam vltra alias probationes poteſt pars etiam adhibere calumniæ iuramentum. Abb.c. accepimus, eod. tit.num.7.

40 Litteræ impetratæ præter, vel extra ſtilum Curiæ quam fidelitatem habent?

℞. Sunt de falſitate, vel ſurreptione ſuſpectæ, & ante earum executionem cōſulendus eſt humiliter Summus Pontifex. Abb.in capit. quod ſuper.eodem titu. numero 2.

41 Qui in aliquo negotio vtitur bulla, ſeù ſcriptura originali, poteſt ne illam reaſſumere?

℞. Non, tenetur illam relinquere in actis Notarij, ſed tranſumptum ſolum ſcriptum, & collationatum cum citatione partis ad videndum tranſumptare, & collationare, hoc propter periculum, ne perdatur originale. c.contingit, eod.tit.

42 Si quis lacerat litteras contra ſe latas ad quid tenetur?

℞. Ad damnum partis, & punitur arbitrio Iudicis ſecundum quantitatem, & qualitatem delicti. Abb.in c.accepimus, eod.tit.num.4.

43 Raſura litterarum in quibus partibus facit ſuſpitionem?

℞. In data, nomine Iudicis, inſtitutione, vel ſubſtitutione, narratione facti, & in illo verbo, vel articulo, in quo conſiſtit differentia, quòd relinquitur arbitrio iudicis. Abb.in capit. inter dilectos, eodem tit. num. 12.

44 Exhibitio vnius litteræ, vel malę orthographiæ, vel latinitatis, vitiat ne reſcriptum?

℞. Non, cum ex hoc non mutetur veritas, neq; ſenſus orationis. Abb.c.ex parte.eod.tit.num.1.& 3.

45 Si quis præſentat duas ſcripturas contrarias quam fidem faciunt?

℞. Siue reus, ſiue actor illas præſentent, nulli earum datur fides. Abb.c.imputari. eod.tit.num.5.

46 Si quis ſcriba, vel tabellio fecit abbreuiaturas, dicendo, ſe obligauit. &c. ad expenſas, &c.& poſtea moriatur, alius ſcriba poterit ne prolongare hanc ſcripturam, & dare partibus?

℞. Non, quia talis ſcriptura eſt nulla, niſi per eundem Notarium extendatur, & legatur coram partibus, & ab eis acceptetur. Abb. in c. cum P.nu.5. eod.tit.de fide inſtrumentorum.

CAPVT XXV.

De Præſumptionibus.

1 Quid eſt præſumptio?

℞. Quædam ſuſpicio, quæ cauſatur in animo iudicis ex varijs coniecturis, vel indicijs, & creſcit, aut diminuitur, ſi inditia creſcant, aut diminuantur. Abb.in c.quanto, de præſumpt.num.3.

2 Quibus nominibus vocatur hoc nomen ſuſpitio in Iure?

℞. Pluribus, ſcilicet præſumptio, inditium, & coniectura, his nominibus vtitur ius ad declarandam præſumptionem, quam Iudex habet ex varijs coniecturis. c.forus, de verb.ſign.l.abſentem. ff.de pœnis. c.1.2.q.1.c.dixit. 32.q.1.quæ citat Abb.in c.quanto, num.2. de præſumpt.

3 Præſumptio quando debet allegari?

℞. Quando oritur ex facto alicuius, de cuius fauore agitur. Abbas cap.afferte mihi gladium de præſumption.num.4.

4 Quot ſunt genera præſumptionum?

℞. Plura. Primum eſt præſumptio iuris. Secundum præſumptio hominis. Tertium præſumptio Iuris, vel de Iure. Quartum præſumptio probabilis. Quintum vehementiſſima. Sextum vehemens. Septimū violenta. Octauum temeraria. Nonum modica. Decimum fictio iuris. c.litteras, de præſumptionibus. c.cum contumacia. de hæreticis in 6. & Abb.c.quāto, de præſumptionib. num.2.

5 Si Iudex procedit ex pręſumptionibus, quam ſententiam debet ferre?

℞. Moderatam, & rarò. Abb. in c.ſi quiſquam, de cohabit.cler.& mulier. num.4.

6 Quæ eſt præſumptio iuris?

℞. Quando Ius præſumit aliquid, tamen ſuper illo non determinat, & contra hanc præſumptionem admittitur probatio in contrarium. c.is, qui de ſponſalib.& cap.ferrum. diſt.50.& Abb. c.quanto, num. 2. eod.tit.noſtro.

7 Quæ eſt præſumptio hominis?

℞. Quando Iudex ex aliquibus coniecturis, & teſtimonijs ex vultu teſtium, vel ex trepidatione præſumit aliquid contra reum, vel pro eo, vbi ius ſpecificè aliquid non præſumit. cap.afferte mihi gladium, de præſumptionibus. l.3. ff. de teſtibus. cap. ſi teſtes 4.q.3.

4.q.3. cap. in præſentia, de renuntiatione, vt refert Abb. in c.quanto, num. 3. eod. tit. noſtro.

8 Quæ eſt præſumptio iuris, vel de iure?

℟. Quando ius præſumit aliquid incertum, vel occultum ex aliquibus coniecturis, & dat illud pro certo, ac ſi veriſſimum eſſet; & determinet quid in tali caſu faciendum ſit, contra quam nõ admittitur probatio in contrarium, vt ſi quis deſponſatus per verba de futuro cognouerit carnaliter ſponſam ſuam, præſumit ius, quod tunc voluit contrahere per verba de præſenti. c.is, qui, de ſponſ.lib. & Abb. in c.i. de conceſſ. præbendæ. nu.5. & d.c.quanto, num. 2. eod. tit. noſtro.

9 Quæ eſt præſumptio probabilis?

℟. Quaſi cauſata rectè, quia reddit factum veriſimile, non tamen ſufficit ad ſententiam; vt ſi quis vidit aliquem in ſecreto loquentem cum muliere formoſa, vel illam tangentem, vel cum illa nimiam familiaritatem habentem, præſumitur, quòd ſit eius cõcubina. c. clericus, diſt. 81. c. inquiſitioni, de ſent. excommun. gloſ. in c. inſinuatum, de ſimonia.

10 Quæ eſt præſumptio vehementiſſima?

℟. Quando coniectura ſumpta eſt clarè, & vehemẽtiſſimè, vt quis difficile poſſit negare delictum, vt ſi quis inueniatur cum enſe, & ſanguine in domo, & in eodem loco ſit mortuus, c. præterea. de teſt. cap. ſciant. 2.q.8. Ioan. Andr. in additionib. ad ſpeculatorem. tit. de probationibus. §. videndum, quem refert Abb. in c.quanto, num. 3. eod. tit.

11 Quæ eſt præſumptio vehemens?

℟. Illa, quæ tantum vrget Iudicem ad ſuſpicandum vehementer contra reum. Abb. in c.quanto, de præſumptionibus, num. 3.

12 Quæ eſt præſumptio violenta?

℟. Illa, quæ quaſi violenter Iudicem ad credulitatẽ trahit, & indicia ſunt tam violenta, vt ſufficiant ad ſententiam; ſicuti ſi quis intra cubiculum cum ſocio concluſus fuerit, & inueniatur occiſus, neceſſariò dicendum eſt fuiſſe à ſocio peremptum, cum veriſimile non videatur, quòd ipſe ſe interfecerit. Abb. in c.quanto, de præſum. num. 3.

13 Quando valet ſententia per præſumptiones?

℟. Quando eſt violenta, & Iudex aduertit, quod cõſtat in actis, quia ponitur ibi in loco probationis. Ab. c. afferte mihi gladium. eod. tit. num. 5.

14 Violenta præſumptio ſufficit ne ad ſententiam diffinitiuam?

℟. Aliquando præſumptio violenta non probata, neque allegata ad ſententiam diffinitiuam ſufficit, ſicut fuit illa Salamonis; quando duæ mulieres petebant ad inuicem eundem filium viuum, præcipuè cum poſſit Iudex tutò ſententiare ex exemplis Principum. cap. afferte mihi gladium, eod. tit. & Abb. ibi. num. 3. & c. fin. de presbyt. non baptizato. nu. 4.

15 Quando Iudex dat ſententiam diffinitiuam ex ſola violenta præſumptione, qualis debet eſſe iſta ſententia?

℟. Mitiſſima, & non debet condemnare reum in pęna pecuniaria, nec corporali, ſicut fecit Salomon, qui mulierem, quæ petebat, vel furabatur filium alterius, non condemnauit aliqua poena, ſed ſolum reſtituit filium verę matri. Abb. vbi ſup. num. 6. in cap. afferte.

16 Quæ eſt præſumptio temeraria?

℟. Quando indicia non ſunt ſufficientia ad præſumendum delictum; vt ſi quis vidit clericum ſimul cum muliere loquentẽ, temerè ex hoc præſumitur adulterium. c. inquiſitioni. de ſent. excom.

17 Quæ eſt fictio iuris?

℟. Quando ius diſponit aliquid ſtatuendo ſuper certo, quod in ſe neq; eſt verum, neque certum, vt ſi diſponat dotẽ eſſe reſtituendam tali mulieri, & talis mulier non habuit dotem, bene diſponit, ſi habuiſſet. l. 1. C. de rei vxoriæ actione.

18 Quæ eſt præſumptio non modica?

℟. Quando indicia non ſufficiunt ad ſententiam cõtra reum dandum, ſed ſolùm ad ſuſpicandum illum tale delictum commiſiſſe. vt in cap. ſuper eo, il 2. de teſtibus.

19 In his preſumptionibus poteſt ne dari certa regula, quæ præſumptio ſufficiat ad ſententiam, quæ ad ſemiplenam probationem; quæ ad torturam, quæ ad ſuſpenſionem officij?

℟. Non, ſed hoc relinquitur arbitrio iudicis prudentis: nam cum iſtæ omnes præſumptiones aliquando ex facto præſenti pendeant, aliquando ex futuro, aliquando ex vultu, ſeù trepidatione teſtium, omnia relinquuntur arbitrio iudicis prudentis. vt in l. 3. ff. de teſt. loquendo iudici, tu magis ſcire potes, quanta fides teſtibus ſit adhibenda, & ideò plurimum oportet, vt teſtes in pręſentia iudicis examinentur. Innoc. c. quoniam, de probat. num. 5.

20 Ex præteritis quid præſumitur?

℟. Ex præteritis, & antecedentibus futurum. c. mãdata, de præſumptionibus.

21 Ex facto de præſenti quæ pręſũptiones oriuntur?

℟. Tres. Prima ſi quis de præſenti eſt criminoſus, & accuſat alium, præſumitur, ex bono animo non accuſare. c. qui crimen. 6.q.1. Secunda ſi mulier tranſijt ad ſecundas nuptias, & vidit ſuum maritum primum viuere, præſumitur (ſi ſtatim à ſecundo nõ diſcedit) primum viuere, & cauſa incontinentiæ feciſſe ſecũdas nuptias. c. cum per bellicam. 34.q.1. & 2. Tertia ſi quis eſt incontinens hodie, præſumitur, quod erit poſtea. c. ſi quis Diaconus. diſt. 50.

22 Ex facto de pręterito quæ pręſũptiones oriuntur?

℟. Tres. Prima, ſi aliqua mulier vixit luxurioſè, non præſumitur, quòd fuerit vxorata, quia vir non conſenſiſſet. c. quia ſunt culpæ. viſt. Secunda, ſi requiratur de fama præſenti, ſi vixit antea bene, de præſenti creditur etiã viuere bene. c. monachus vero. diſt. 77. Tertia præſumitur ex præterito circa futurum, vt qui antea neglexerit mandata ſuperioris, creditur in futurum neglecturum. c. ſcribam, de præſumptionibus.

23 Violenta præſumptio ſufficit ne abſque alia probatione ad ſeparationem matrimonij, quoad mutuã communicationem?

℟. Sufficit ad ſeparationem abſq; alia informatione, vt ſi quis ducat teſtes, dicentes ſe vidiſſe illius vxorẽ cum alio viro, nudum cum nuda, in eodem lecto iacentes, hæc probatio ſufficit ad ſeparationem thori, licèt ſit violenta, c. litteris, eod. tit. & ibi gloſſa.

24 Vna præſumptio repellitur ne per aliam?

℟. Si ſint duæ præſumptiones, vna alteri contraria, Iudex ponderet, quæ ſit magis conſona, & per illã tollet aliam. gl. in c. litteris. eod. tit.

25 De eo, qui fuit continens in iuuentute, quid præſumitur in ſenectute?

℟. Quod ſit magis continens, præcipuè ſi ſit litteratus. c.

tus. c. cum in iuuentute, de præſumptionibus.

26 Qui in aliquo feſto proponit libellum famoſum contra aliquem, qua pœna punitur?

℞. Pœna capitali, nec excuſatur ratione ludi, vel feſti, imò grauatur, quia maior publicatio eſt in ludo. l. vnica. C. de famoſ. libellis. c. 1. 5. q. 5.

27 Frater cum ſorore quam præſumptionem facit?

℞. Etiam ſi ſolus cum ſola inueniatur, non facit præſumptionem vitij, nec incontinentiæ propter naturale fœdus. c. cum in iuuentute, de præſumptionib. & ibi gloſſa.

28 De delicto hæreſis poteſt quis per vehementem præſumptionem condemnari?

℞. Non, neq; de alio delicto grauiſſimo; cum in criminalibus debeant eſſe præſumptiones luce clariores. c. litteras. eod. tit. & ibi gloſſa.

29 In male factis quid præſumitur?

℞. Malus animus, & dolus. l. 1. C. ad legem Corneliam de ſicarijs.

30 Si duæ mulieres petant eundem filium, & ambæ ante probationem, & ſententiam moriantur, iſte filius cuius erit, & cuius hæreditatem habebit?

℞. Variæ ſunt DD. opiniones, ſed verum eſt, quòd ſi aliqua poſſidebat filium, habebit eius hæreditatem, ſi neutra erat in poſſeſſione, iſte filius admittitur indiſtinctè ad probationem ſuæ matris, & ſi non probauerit, nullam harum mulierum habebit hæreditatem, quia habere hæreditatem vtriuſq; impoſſibile eſt; cum quis non poſſit eſſe filius duarum. Abb. in c. afferte mihi gladium. eod. tit. num. vlt.

31 Bona vel mala vita adoleſcentis quam præſumptionem facit in ſenectute?

℞. Quod habet bonam, vel malam ſenectutem; licet hæc præſumptio non ſemper ſit certa, cum mores hominum mutentur, præcipuè cum in dignitatibus, & officijs conſtituuntur. c. ex ſtudijs. eod. tit. & gloſſ. ibi.

32 Quam præſumptionem generat contra ſe, qui ſuper fuit iudicium?

℞. Non habere iuſtitiam. c. nullus dubitat. eod. tit.

33 Fuga, & contumacia ſufficiunt ne ad condemnationem?

℞. Sufficiunt, licet poſt condemnationem, ſi vltro ſe repræſentauerint intra annum in legibus Hiſpaniæ, purgatis expenſis audiri debeant. Abb. in c. nullus eod. tit. Bar. l. admonendi. ff. de iureiur.

34 Si duo delicta opponantur reo, & ipſe neget vnū delictum, quid eſt præſupponendum de alio?

℞. Tacendo, illud conſiteri videtur, & aliud, quia tacens plus præſumitur conſentire, quam contradicere, c. non ne eod.

35 Si quis præſente domino intrat poſſeſſionem ipſo tacente, videtur ne conſentire?

℞. Si talis habeat titulum ad accipiendam poſſeſſionem, & tacente domino accipit, illa taciturnitas reputatur pro conſenſu, ſicut ſi quis me præſente accipit librum meum, ſi taceo, videor conſentire. l. 2. C. de acquir. poſſ. & c. nonne, de præſumptionibus, & ibi gloſſa.

36 Si me abſente aliquis facit actum in re mea, & poſtea venit ad meam notitiam, & taceo, videor ne conſentire, vel negare?

℞. Diſtinguendum, aut id, quod agitur, eſt in meum commodum, & ſi taceo, videor conſentire: aut eſt in meum damnum, & tunc ſi taceo, non videor conſentire: ſed rem diſtraho ad tempus opportunum. Abb. in c. non ne, de præſumptionibus. num. 4. Bar. in l. quæ dotis nomine. ff. ſol. matri.

37 Ratihabitio poteſt fieri abſente illo procuratore, qui actum geſſit pro me?

℞. Poteſt fieri præſente & abſente, cum non ſit dubium ratihabitionem mandato comparari, quod mandatum ſit abſente, & præſente procuratore. Abb. in c. non ne, de præſumpt. num. 5.

38 Quando aliquid eſt notum in loco longinquiori, quid præſumitur de proximiori?

℞. Quod à fortiori erit magis notum in propinquiori loco. c. quanto, de præſumptionib.

39 Si quis minatus fuerit ſe percuſſurum aliquem, & iſte fuerit percuſſus, & non apparet, quis eum percuſſerit, hæc præſumptio erit ne ſufficiens ad condemnandum illum?

℞. Non, quia licèt ſit præſumptio contra reum, tamen in criminalibus probationes debent eſſe luce clariores: ſolùm enim ſufficiet ad incarcerationem, & vt ponatur in conſpectu tormentorū. l. ſciant cuncti. C. de probat.

40 Si quis permutet beneficium tenue cum pingue, quid eſt præſumendum contra eum?

℞. Quod talis permutatio ſit fraudulenta, vel ſimoniaca, cum non ſit veriſimile, quod quis det beneficium pingue pro tenui, niſi animo ditandi fratrem, vel nepotem, vel qui accepit ab alio pecuniam, quia mediante fecit talem permutationem. Ab. cap. quia veriſimile, de præſumptionibus. nu. 1. c. ſuper hoc, de renuntiatione.

41 Matrimonium preteritum quibus præſumptionibus poteſt probari de Iure canonico?

℞. Per famam publicam, per cohabitationem ſimul, per inſtrumentum matrimoniale, per communem credulitatem vicinorum, hæ omnes ſimul præſumptiones faciunt præſumptionem iuris, vel de iure, contra quam non admittitur probatio. c. illud quoque, de præſumptionibus.

42 Quæ præſumptio ſufficit de iure ciuili ad probationem matrimonij?

℞. Sufficit ſola cohabitatio. l. in liberæ. ff. de ritu nuptiar. Abbas in cap. illud quoque. num. 14. de præſumption.

43 Si dominus conſtituat dotem, vel donationem propter nuptias, quæ præſumptio eſt pro ſerua?

℞. Iuris, vel de iure, ſcilicet quod ei donauit ſimul libertatem. Abb. cap. illud quoque, de præſumptionibus, num. 11.

CAPVT XXVI.

De Iureiurando.

1 QVid eſt iuramentum?

℞. Affirmatio, vel negatio rei ſacræ aſſertione, vel atteſtatione firmata. Goffred. in ſum. tit. de iuramento.

2 Ad iurandum licitè quid requiritur?

℞. Veritas, iuſtitia, & iudicium. cap. & ſi Chriſtus, eodem tit.

3 Iura-

3 Iuramentum eſt largi, vel ſtricti iuris?
℞. Stricti, & ſtrictè interpretandum propter periculum animæ. Abb. in c. clericus. nu. 2. eod. tit.

4 Poteſt quis petere relaxationem iuramenti, quãdo illius adimpletio aſſert turpitudinem non iuranti, ſed tertiæ perſonæ?
℞. Affirmatiuè, quia cauſa petendi abſolutionem eſt iuſta. c. 1. de iur. iur.

5 Quotuplex eſt iuramentum?
℞. Primò, aſſertorium; cum iuratur rem ſic eſſe, vel non eſſe. Secundò, promiſſorium, cum iuratur de futuro, aliquid promittendo. Tertiò, execratorium, vt cum iuratur, ſi hoc non fecero, hoc accidat filijs meis. Quartò, confirmatorium, vt quando quis affirmat iuramento hoc accidiſſe. Hoſtienſ. in ſum. de iureiurando. Quintò, iuramentum calumniæ, vt cum quis iurat ſe bona, & non mala fide agere. c. fin. & c. Quintauallis, de iureiurando.

6 Chriſtianus peccat ne expetendo iuramentum ab infidelibus ſecundum eorum religionem?
℞. Non; quia aſtringit infidelem ad aliquid faciendum eo vinculo, quo poteſt eum aſtringere: ſed Chriſtianus non debet adhibere fidem eorum religioni. Innoc. num. 2. & Abb. in c. & ſi Chriſtus, de iur. iurand. num. 14.

7 Quotuplex eſt iuſiurandum, ſeù iuramentum?
℞. Primò, voluntarium, & conuentionale, quando partes voluntariè conueniunt. Secũdò, neceſſarium, vt quando quis iurat in lite de mãdato Iudicis, quod res ſibi debetur. Tertiò, aſſertorium, quando iuratur rem ſic ſe habere, vel non habere. Quartò, promiſſorium: quando iuratur promittendo rem de futuro. Quintò, execratorium, vt cum quis iurat, ſi hoc fecerim, hoc damnum accidat mihi, & iuramẽto teſtatur ſe non iterum commiſſurum, quod execratur. Sexto, confirmatorium, vt cum quis iurando confirmat ita vidiſſe. Septimo, iuramentum de calumnia, vt quis iurat ſe calumnioſè non tentare litem. Octauò, purgatorium, vt cum quis purgat iurando, ſe non commiſiſſe tale delictum. Hoſtienſ. in ſumma eod. tit. & in rubrica, de iur. iur.

8 Iuramentum quando debet adimpleri?
℞. Semper, quando poteſt adimpleri ſine diſpendio animæ, & niſi adimplendo quis peccet, vel faciat cõtra iuſtitiam. c. Quintauallis, & c. ſi vero, de iureiurando.

9 Iuramentum eſt perſonale, vel reale?
℞. Perſonale, quia perſona obligatur, c. venientes, de iureiur. & ibi gloſ.

10 Iuramentum cum ſit bonum, quare prohibetur, vt non fiat ſine cauſa?
℞. Propter periculum periurij. c. & ſi Chriſtus, eodem titu.

11 Qui ſemel iurauit obedientiam Prælato, vel domino, tenetur ne iterum iurare ſucceſſori illius obedientiam?
℞. Non, quia in primo iuramento includitur fidelitas ſucceſſori ſeruanda. c. veritatis, eod. tit.

12 Iuramentũ in præiudicium alterius eſt ne licitũ?
℞. Non, neque tenetur quiſquam illud ſeruare, & peccat adimplendo. capit. venientes, de iureiurando.

13 Ciuitas poteſt ſtatuere aliquid in præiudiciũ preeminentiæ ſuperioris?
℞. Non, neque iuramentum ſupra hoc eſt adimplendum, quia eſt illicitum. Abb. in c. venientes, de iureiurando, num. 1.

14 Chriſtianus poteſt nè iurare per alienos Deos?
℞. Non, & peccat iurando. Abb. in c. & ſi Chriſtus. n. 13. eod. tit.

15 Iuramentum poteſt ne extendi ad aliquas res nõ expreſsè iuratas?
℞. Non, vt ſi quis iurauit ſtatuta edita, non tenetur ſeruare edenda, niſi nouo iuramento adſtringatur. c. clericus, de iureiurando.

16 Quis poteſt abſoluere a iuramento?
℞. Papa, & Epiſcopus. Abb. in c. quanto, eod. titul. numero 8.

17 In abſolutione iuramenti, vel relaxatione quis eſt Iudex competens?
℞. Prælatus, cum iuramentũ ſit res ſacra, & ad Eccleſiaſticum pertineat. Abb. in c. 2. eod. tit. nu. 3.

18 Quod eſt iuramentum, quod Papa, Epiſcopi, & in dignitate conſtituti faciunt?
℞. Primò, quod erit fidelis Eccleſiæ, & Pontifici. Secundò, quod ſeruabit ſecretum ſibi a Papa commiſſum. Tertiò, quod defendet Papam, & ſedem Apoſtolicam. Quartò, quod veniet ad ſynodum vocatus, ſi non habuerit legitimam cauſam. Quintò, quod legatum Papæ honorabit, & adiuuabit. Sextò, quod limina Apoſtolorum viſitabit tertio quoque anno, & ſi Epiſcopus fuerit extra montes quinto quoque anno. c. ego N. eod. tit. de iureiur.

21 Si monachi iurant ſtare apud inimicos in obſides, & pignus, & poſſunt fugere a carcere, tenentur ne ſtare?
℞. Tenentur, & ſeruare iuramentum, & ſi fugiunt, ſunt periuri, quia iuramentum ſemper eſt ſeruandũ, quotieſcumque ſine interitu ſalutis æternæ poſſit ſeruari. c. ex reſcripto, de iureiur.

22 Monachus iurando obligatur naturaliter, vel ciuiliter?
℞. Naturaliter, & cum conſenſu ſui ſuperioris, ciuiliter, & naturaliter, ſicut ſæcularis. cap. ex reſcripto. eod. tit. Abb. ibi. num. 1.

23 Religioſi poſſunt ne iurare?
℞. Licitè, & ex cauſa poſſunt, vt in iudicio. cap. & ſi Chriſtus, de iureiur.

24 Prodigus obligatur ne iuramento?
℞. Licèt a lege Prodigus æquiparetur inſano, tamen obligatur iuramento; quia æquiparatio non eſt in iurando, ſed in bonorum dilapidatione. Abb. in cap. cum contingat, eod. tit. num. 11.

25 Qui frangit licitum iuramentum, qua pœna punitur?
℞. Eſt periurus, & eijcitur ab Eccleſia, qui non neceſſitate, ſed voluntate frangit, & fit infamis, & poteſt deponi a beneficio, & ordine. c. querelam, eod. tit. & Abb. ibi. num. 1.

26 Si quis iurat licitè, vt defendere Eccleſiam, & poſtea appellat, prodeſt ne illi appellatio?
℞. Talis non adimplendo periurus eſt, & appellatio illi nihil prodeſt, cum ſit contra licitam rem. c. breui, de iureiurando.

27 Si quis iurauit dare decem aureos pauperibus, & poſtea ædificet Eccleſiam, frangit ne iuramentum, ſi non dat decem aureos?
℞. Non frangit, quia in melius commutauit, c. peruenit, de iureiur.

28 Ad commutandum iuramentum in rem meliorẽ, requi-

requiritur ne auctoritas Epiſcopi, vel Superioris?

℟. Si res iurata concernat honorem Dei, vel Eccleſiæ, tunc requiritur auctoritas ſuperioris, ne quis ſuo iudicio decipiatur: ſi verò concernat vtilitatem alicuius, tunc non requiritur ſuperioris licentia. c. Abb. in c. peruenit. il 2. eod. tit. num. 1. & 2.

29 Si quis ſoluat pecuniam creditori creditoris ſui, liberatur ne à ſolutione, & iuramento?

℟. Si ſoluat ignorante ſuo creditore, vel volente, vel nolente ex mandato Iudicis, tunc liberatur à debitò, dummodo eius creditor liberatus etiam exiſtat: ſi verò ſoluit ſua auctoritate, creditore ſuo contradicente, & tunc non liberatur a debito. l. ſoluendo. ff. de negot. geſtis.

30 Si quis fecit duo iuramēta inter ſe contraria, quod eſt ſeruandum?

℟. Illud, in quo eſt maior iuſtitia. c. tua nos. eod. tit.

31 Si iurem obedire meo ſuperiori, & præcipiat aliquid iniuſtum, vel contra iuramentum, quod per vim feci, teneor ne obedire?

℟. Non, quia non ſum obligatus ad iniuſtum. c. veniens. de iureiur.

32 Si quis iuret aliquid licitè, & poſtea iuret contrarium, quod etiam ſit licitum, quod iuramentum debet ſeruari?

℟. Primum, quia fuit prima obligatio licitā. cap. veniens, eod. tit.

33 Si quis iurat ſe ſoluturum decem Petro, & ſoluat Ioanni per errorem, liberatur ne a iuramento?

℟. Non, neq; à debito, ſed tenetur iterum ſoluere vero creditori. c. ea te. eod. tit.

34 Si quis iuret ſtare mandato alicuius, & ipſe præcipiat iniqua, vt filium exhæredet, & mulierem repellat, tenetur ne parere?

℟. Non, neque adimplere iuramentum, quia iniquū eſt mandatum, & iuramentum debet continere licitum, & poſſibile. capite Quintauallis. de iureiurando.

35 Qui iurauit ſe contrahere cum muliere, ſi poſt iuramentum mulier fornicetur cum alio, vel illi ſuperueniat aliqua magna deformitas, vt amiſſio naſi, tenetur ne adimplere iuramentum?

℟. Non, quia conditiones honeſtæ tacitè inſunt iuramento, licèt non exprimantur præcipuę illæ conditiones, quæ ſi apparerent, ille homo non iuraret ſpōſalia. c. quemadmodum. eod. tit.

36 Deceptus vltra dimidiā ſi iuret, auditur ne poſtea?

℟. Abſolutionem petendo auditur. Abb. in cap. cum contingat. eod. tit. num. 23.

37 Si quis iuret ſe facturum aliquid, quod prohibitū eſt per leges, & Canones, tenetur ne adimplere tale iuramentum?

℟. Diſtinguendo: ſi talis res prohibita eſt à lege, quia mala, iniqua, & nociua, vt interficere, non tenetur iuramentum adimplere; ſi verò talis res eſt prohibita à lege non vt mala, ſed vt aliquis particularis habeat vtilitatem, vt prohibitum eſt renuntiare alimētis, donationibus factis inter virum, & vxorem, inter filios, & Patrem, in iſto caſu Bart. in l. ſi quis pro eo, ff. de fideiuſſoribus tenet, quòd iuramentum valet, & firmat donationem, quæ abſq; iuramento eſt inualida. ſed Butrius tenet iuramentum non valere, quia poteſt adimpleri ſine diſpendio animæ, ſed nō confirmare donationem, quæ facta eſt cōtra legem. Abb. c. cum contingat. num. 30. de iureiur.

38 Si quis iuret fidelitatem Principi, tenebitur ne cōſentire contra ſe, contra vtilitatem, vel libertatem Eccleſiæ?

℟. Non obligatur, imò tenetur reſiſtere, quantum poterit, & non erit periurus. c. petitio veſtra de iureiurando.

39 Si quis ſoluat vſuras, quia iurauit, præſumitur velle donare tales vſuras cum obligatione reſtituendi?

℟. Non, niſi ipſe explicitè dicat, dono tibi has vſuras. Abb. c. debitores. eod. tit. num. 1.

40 Si clericus iurat Principi laico fidelitatē, & obedientiam, tale iuramentum tenet ne?

℟. In dependentibus à poteſtate laici, tenetur illud adimplere ſub pœna periurij. Abbas c. petitio, eod. tit. num. 1.

41 Iuramentum metu factum obligat ne?

℟. Non, ſi metus ſit cadens in conſtantem virum, quia iuramentum de ſua natura debet eſſe liberum, & promiſſio libera, non vi extorta. Abb. capit. 2. eodem tit. num. 2.

42 Iuramentum metu extortum eſt ne ſeruandum?

℟. Eſt, ſi ſeruari poteſt ſine interitu ſalutis ęternæ, tamen ad obuiandum inconueniens, Eccleſia conſueuit dare relaxationem. c. ſi verò, eod. tit.

43 Si quis iurat per metum, & poſtea frangit iuramentum abſque Iudicis abſolutione, punitur ne pœna periurij?

℟. Non. c. verum. eod. tit. quia periurus non fit, cum iuramentum metu extortum, neque teneat, neque obliget.

44 Quis metus ſufficit, vt dicatur iuramentum metu extortum?

℟. Metus mortis, metus carceris, & amiſſionis rerū temporalium, & honoris. Abb. cap. verum, vbi ſup. numero 1.

45 Si quis iuret ſe ſoluturum vſuras, tenetur ne adimplere?

℟. Affirmatiuè, quia ex tali iuramento naſcitur obligatio naturalis contra iurantem, & licèt vſurarius peccet recipiendo vſuras, ego non pecco ſoluendo. Abb. in c. ex adminiſtrationis. num. 2. & c. debitores, de iureiur. num. 1.

46 Quod remedium poteſt quis ponere, quando iurauit ſoluere vſuras, vt eas non teneatur ſoluere?

℟. Primo, petere relaxationem à iuramento, vt Iudex compellat vſurarium ad vſuras nō recipiendas, vel eas reſtituendas. Abb. in c. eod. tit. num. 6.

47 Si quis ſub iuramento obligauit ſe facturum aliquam rem ſub certa conditione, & pacto, ſi tale pactum non adimpleatur, tenebitur ne ipſe adimplere promiſſionem iuratam?

℟. Non tenetur. ratio eſt, quia iuramentum fuit cōditionale, & non abſolutum, & dum cōditio non adimpletur, iuramentum non obligat, neq; habet vllā vim, vt habetur in c. peruenit, il 2. de iureiur. & ibi Abb. num. 3.

48 Obligatio, & promiſſio vſurarum quando tenet?

℟. Quando ſcriptura, & obligatio eſt vallata iuramento, aliàs non tenet; ratio eſt, quia licèt percipere vſuras ſit peccatum mortale, ſoluere vſuras nullum peccatum eſt, cum quis de ſuis bonis diſponat, & iuramentum habet hanc vim, q̄d ſemper debet adimpleri, quotieſcūq; poteſt adimpleri ſine diſpendio animæ iurantis, & talis homo non obligatur

ratio-

ratione ſcripturæ, ſed ratione iuramenti.

49 Iudex poteſt petere iuramentum ab vſurario, vt ſic manifeſtet veritatem, & condemnet eum ad reſtituendas vſuras, vel ad non recipiendas?

℟. In quocumq; ſtatu litis, poterit Iudex Eccleſiaſticus petere iuramentum ab vſurario: quia vſura eſt magnum peccatum, agiturq; de euitando peccato, & de ſaluanda anima vſurarij c. ex litteris, de iureiurando.

50 Si quis cum ira iuret aliquid temerarium, vel illicitum, vel difficile, vt ſi dicat, ſi iterum luſero recū, iuro me Hieruſalem, vel Romam nudis pedibus peregrinaturum, vel quid ſimile, obligatur ne tali iuramento?

℟. Non obligatur; æquè enim ſe habet, ac ſi non iuraſſet; ratio eſt, quia iuramentum, quod ex calore iracundiæ emanat, non obligat, & dicitur calor iracundiæ, quando quis incenſus ira iurat id, quod aliàs in quiete non iuraret, quod cognoſcitur in eo, quòd tranſacto illo impetu, & ira homo pœnitet, & reſipiſcit, tenet Abbas in c. ſicut ex litteris, iſto titul. numero 2.

51 Si quis iuret ſe commiſſurum peccatum illicitū, & turpe, vel facturum rem nociuam alteri, tenetur ne ſeruare tale iuramentum?

℟. Si id iuret ſcien, quòd talis res eſt peccatū, & quòd non teneт adimplere iuramentū ſuper peccatū, tūc non tenetur adimplere, quod iurauit, neq; tenetur ſe abſoluere à iuramento; ratio eſt, quia iuramentum de ſe nullum fuit, & ſic non indiget abſolutione exteriori, ſed ſacramētali interiori; ſi verò ignoret, quod iuramentum de re illicita non obligat, imò exiſtimat obligare, ſicut de re licita, tunc tenetur ſe abſoluere a iuramento, & facere pœnitentiam, vt habetur in c. quanto, de iureiur.

52 Iuramentum temerarium debet ne ſeruari?

℟. Tale iuramentum reijcitur ab Eccleſia, & non eſt ſeruandum, & iurans eſt puniendus, vt ſi quis iuret ſe volaturum per aerem, ambulaturum ſuper mare, vel interfecturum centum mauros, vel quid ſimile, quod viribus naturalibus videtur impoſſibile; ratio eſt, quia ad impoſſibile nemo obligatur, vt habetur in c. cum nos, de iureiur.

53 Quis poterit reuocare alienationem ab Epiſcopo factam de rebus ſuæ dignitatis, & iuratam?

℟. Succeſſor eius, & rem tanquam ſuam occupare. Abb. in c. intellecto, de iureiur. num. 2.

54 Iudex poteſt ex officio inquirere ſuper iuribus Eccleſiæ?

℟. Poteſt, & tenetur inquirere. & ea defendere. Abb. in c. ad noſtram, il 2. num. 8. eod. tit.

55 Si Epiſcopus alienet, & iuret alienationem, valebit ne iuramentum?

℟. Si alienatio fit ex re ſuæ menſæ, vel Eccleſiæ, aut dignitatis; iuramentum non valet, quia in ingreſſu dignitatis iurauit de non alienando, & primo iuramento ſtandum eſt, c. intellecto eod. tit.

56 Iudex poteſt ex officio inquirere de iuribus particularium perſonarum?

℟. Non, niſi ſint pauperes. Abb. in c. ad noſtram, il. 2. de iureiurando, num. 9.

57 In iuramento quid debet Iudex conſiderare?

℟. Quantitatem cauſæ, & dignitatem perſonæ, vt nō pro re leui fiat iuramentum. c. iuramentum, eod. tit. §. ſane, & ibi gloſſa.

Examen Epiſcoporum Hieronymi Veneri.

CAPVT XXVII.

De Exceptionibus.

1 QVid eſt exceptio?

℟. Eſt rei defenſio, per quam ſe defendit ab actore, Azo. in ſum. tit. de exceptionibus ſiue præſcriptionib. num. 1.

2 Quot ſunt genera exceptionum?

℟. Plura. Primò, exceptio iuris. Secundò, facti. Tertiò, temporalis, & dilatoria. Quartò, perpetua, & peremptoria. Quartò, perpetua, & peremptoria. Quintò, odioſa, vt Macedoniani. Sextò, fauorabilis, vt Velleiani. Septimò, in rem. Octauò, in perſonam. Nonò, anomala. Decimò, alia mixti. l. 1. & 2. ff. de exceptionibus. Speculator. eod. tit.

3 In quo differunt defenſio, & exceptio?

℟. In eo, quod defenſio propriè dicitur illa, quæ ipſo iure tollit actionem contrarij, & diminit, ſicut ſolutio extinguit debitum: exceptio verò eſt quædam defenſio, quæ competit reo contra actorem, & excludit intentionem actoris. inſtit. quibus modis obligatio tollitur. §. item, vt refert Speculator. eod. tit. noſtro. num. 4.

4 Quæ eſt exceptio iuris?

℟. Cum opponis mihi, vt ſoluam tibi debitum, ego verò excipio, aſſignando tempus, & ſi terminus ſoluendi non fuerit completus, non teneor. l. 2. ff. de exceptionibus.

5 Quæ eſt exceptio facti?

℟. Cum opponis, me feciſſe damnum in vinea tua, ac ego nego factum, aſſerendo, me potius tibi vtile feciſſe, cum ſuſtulerim lapides, eamq; meliùs coluerim. l. 2. ff. eod. tit.

6 Quæ eſt exceptio temporalis, & dilatoria?

℟. Quæ cauſam differt, vt ſi dicam habeo impedimentum non reſpondendi per duos menſes. inſtit. de exceptionibus. §. appellantur. l. exceptiones, la prima, ff. de exceptionib.

7 Quæ eſt exceptio declinatoria fori?

℟. Si ſum clericus, & conuenio coram Iudice ſæculari, declino forum, & ſic differo iudicium, & item ad multum tempus diſtraho. l. exceptionem. C. de probationibus.

8 Quæ eſt exceptio perpetua, & peremptoria?

℟. Illa, quæ perimit litem, vt petis decem, ſoluo decem, vel attendo pactum de non petendo. Ioan. Andr. c. 1. de lite conteſtata. lib. 6. l. 3. ff. de exceptionibus, & inſt. de except. §. appellantur.

9 Si excōmunicatus impetret reſcriptum ſuper appellatione ab eo interpoſita, & non faciat mentionem excommunicationis, valēt ne tale reſcriptum?

℟. Valet; ratio eſt, quia exiſtens in excommunicatione poteſt appellare, & proſequi appellationem. c. final. de exceptionibus.

10 Quæ eſt exceptio anomala?

℟. Quæ non ſequitur nomen aliarum exceptionum, & poteſt opponi ante litem conteſtatam, & poſt, vt exceptio excommunicationis. Specul. lib. 2. de exceptionibus, num. 7.

11 Iudex debet ne apponere terminum ad dilatorias exceptiones?

℞. Debet. c.paſtoralis, de except.

12 Exceptiones peremptoriæ quando poſſunt opponi?

℞. De iure vſque ad concluſionem, & facto iuramẽto, quod de nouo venerunt ad ſuam notitiam, vſq; ad definitiuam. Abbas cap.paſtoralis, num.9. de exceptionibus.

13 Exceptio falſi quando poteſt opponi?

℞. Poſt ſententiam, & vſque ad viginti annos, quia falſum facit corruere totum iudicium, ſicut falſum fundamentum totam domum. Abb. in c. cum venerabilis, eod.tit.num.1.

14 Contra teſtes poteſt ne opponi exceptio?

℞. Poſsũt opponi diuerſę exceptiones, videlicet, de infamia, de periurio, de excommunicatione, & conſanguinitate, in quocumque ſtatu litis poſt præſentationem. cap.1.de exception.& ibi gloſſa.

15 Si quis dolo deſijt poſſidere, quã pœnam incurrit?

℞. Habetur pro poſſeſſore, & condemnatur, vt talis. Abb.in c.aduerſario, de exceptionib.

16 Quis debet probare dolum?

℞. Ille, qui allegat dolum. Abb. in c.aduerſario, de except.num.6.

17 Si quis habet plura beneficia, poteſt ne opponere ſuo contrario, quod ipſe habet plura beneficia?

℞. Non; quia replicatio paris criminis repellit excipientem. c.cum Eccleſiaſticæ, eod. tit.

18 Exceptio de excommunicatione, vt quis repellatur ab agendo, debet eſſe de maiori, an de minori?

℞. De maiori, quia excommunicatus minori, non eſt excluſus à Iure, vt agat, quia non eſt extra Eccleſiam. c.à nobis, de exceptionib.& ibi gloſ.

19 Exceptio excommunicationis priuat ne excommunicatum ab appellatione?

℞. Non, neq; à ſua legitima defenſione, ſed ſolùm ab agendo, & reconueniendo. c.cum inter priorem, & c.ſignificauit. eod. tit.

20 Si quis pro ſua Eccleſia ponat exceptionem excõmunicationis, & ipſe ſit excommunicatus, vel periurus, eſt ne audiendus?

℞. Exceptio debet admitti; quia cauſa non eſt opponentis habentis talem defectum, ſed Eccleſiæ, quæ non eſt, neq; poteſt eſſe excommunicata. c. dilecti, de exceptionibus.

21 Si quis opponat excommunicationem alteri, & non probet, quam pœnam incurrit?

℞. Condemnatur in expenſis. capite, exceptionem eodem tit.

CAPVT XXVIII.

De Præſcriptionibus.

1 QVid eſt præſcriptio?

℞. Eſt quoddam Ius, & exceptio ex tempore ab auctoritate legum vim capiens, negligentibus pœnam, & finem litibus imponens. Goffred. tit. de præſcriptionibus.

2 Cenſus iure Eccleſię, fontes, prędia, ſubiugationes debentur ne per ſolam conſuetudinem?

℞. Affirmatiuè, quia cum Eccleſia ſit res pia, & adminiſtratores eius non ſuccedant ordine ſanguinis, ſed electionis; & præterea cum illa durauerint tempore ſedis vacantis, congruum eſt, quod ſufficiat ad probationem ſola conſuetudo. c.ad audientiam, de præſcriptionibus, & ibi Abb.num.2.

3 Quid requiritur ad præſcriptionem?

℞. Primò, titulus. Secundò, poſſeſſio. Tertiò, bona fides. Quartò, vt res præſcribenda ſit præſcriptibilis. Quintò, perſona præſcribens. Sextò, perſona, contra quam præſcribitur.

4 Conſuetudo tam longa, ita vt de eius initio non ſit memoria, quam vim habet?

℞. Vim tituli, & priuilegij, & ſufficit, ſi ſit centenaria ad præſcribendum contra iura Imperatori debita. Abb.in c.cum nobis, de præſcript.num.4.

5 Quæ iura acquiruntur per præſcriptionem?

℞. Ius vtile directum, & omnia neceſſaria ad poſſidendam rem tanquam ſuam propriam. Abb.in c.ad aures. num.4. de præſcriptionib.

6 Quot ſunt ſtatus præſcriptionis?

℞. De iure: tres. Primò, aliquando præſcriptio dormit, vt cum Eccleſia vacat. Secundò, aliquando interrumpitur, vt per litem, & poſſeſſionem contrariam. Tertiò, aliquando currit, vt cum quis poſſidet bona fide. Abb.in c.illud autem, de præſcriptionibus num.5.

7 Præſcriptio poteſt ne extendi de vna re ad aliam ſimilem?

℞. Non, ſed tantum poſſeſſum, quantum præſcriptũ, neq; extendi poteſt, ſiue ſit in iuribus incorporalibus, ſiue in rebus corporalibus. Abb. in c. auditis, num.9. eodem tit. noſtro. & in c.cum inter, de ſententia, & re iudicata num. 16.& c.accedentibus, nu. 7.de priuileg.

8 Quod tempus requiritur ad pręſcriptionem inter præſentes?

℞. Decem annorum. Inſt.in rubr.de vſucapionibus, & longi temporis pręſcriptionibus.

9 Qui dicũtur pręſentes in materia pręſcriptionis?

℞. Qui ſunt in eadem ciuitate. Abb. in c.de quarta, de præſcript.num.30.

10 Quod tempus requiritur ad pręſcriptionem inter abſentes?

℞. Viginti annorum. Inſt. de vſucapionibus, ſupr. citata.

11 Quod tempus requiritur ad præſcriptionem longiſſimi temporis?

℞. Triginta, vel quadraginta annorum. in l.vnica, & ibi gloſſa. C.de vſucap. transformanda, &c.

12 Seruitutes quo tempore præſcribuntur?

℞. Spatio quadraginta annorum, dummodo ſint res, quæ à iure non prohibentur præſcribi.

13 Contra Romanam Eccleſiam quę præſcriptio requiritur?

℞. In iuribus eius centum annorum. DD.in c. auditis. eod.tit.de præſcriptionib.

14 Eccleſia per quod tempus præſcribit rem alicuius hominis particularis?

℞. Cum titulo, & bona fide per ſpatium decem annorum; ſi ſine titulo, per ſpatium triginta, ſi habeat bonam fidem: quia poſſeſſor malæ fidei nullo tempore præſcribit. Abb.c.ſanctorum.eod.tit.num.1.

15 Contra Eccleſias per quot tempora currit præſcriptio?
℟. Per quadraginta annos. auth. quas actiones. C. de ſacroſanct. Eccleſ.
16 Contra Clericos per quot tempora præſcribitur?
℟. Per tempus, per quod præſcribitur contra ſæculares. Abb. vbi ſup. n. 5. c. ſanctorum, iſto tit.
17 Quomodo probatur mala fides?
℟. Per confeſſionem poſſidentis, per famam publicam, per denuntiationem, & reclamationem tempore contractus, vel poſt factam. Abb. c. ſanctorum, de præſcription. num. 4.
18 Per quot tempora præſcribitur contra Epiſcopum quarta funeralium, & decimarum?
℟. Per quadraginta annos, ceſſante ſolutione. c. de quarta, de præſcrip.
19 Per quod tempus præſcribitur contra prædia, & bona Eccleſiæ, vel contra legata pia, vel contra loca pia, vt Eremitarum, &c.
℟. Per tempus quadraginta annorum, quia reputantur vt ipſæ Eccleſiæ. Abb. in cap. de quarta. eod. tit. num. 7.
20 Vt præſcribat vna Eccleſia contra alteram, decimas, vel iura ſpiritualia, quot temporis requiritur?
℟. Quadraginta annorum; quia melior eſt conditio poſſidentis. c. ad aures. eod. tit.
21 Cenſus debetur ne alicui ratione conſuetudinis, ſi non habeat ſcripturam, etiam ſi ſit perſona laicalis?
℟. Affirmatiuè; dummodo talis conſuetudo ſoluendi ſit legitimè introducta, & probentur ſolutiones cõtinuatæ per tantum tempus, quantum de illius initio ſit memoria. Abb. in c. ad audientiam, num. 2. de præſcriptionibus.
22 Mala fides interrumpit præſcriptionem?
℟. De iure ciuili, & canonico bona fides in preſcriptione requiritur, & ipſa deficiente, præſcriptio corruit, quia detinere rem alienam, & eam poſſidere, eiuſque fructibus frui, eſt peccatum mortale, quod nulli dat ius, imò imponit & obligationem reſtituẽdi, & Papa poteſt tollere ius ciuile, & annullare conſtitutiones in pertinentibus ad peccatum mortale, capite final. de præſcriptionibus. Abbas ibi numero 38.
23 Si anteceſſor meus habuit malam fidem, & ego bonam. nocet ne mihi in præſcriptione mala fides anteceſſoris mei?
℟. Non, ſed non computabitur tempus in præſcriptione, niſi illud, in quo habuit bonam fidem. Abb. in c. de quarta, de præſcript. n. 9.
40 Poſſeſſor malę fidei quo tempore præſcribit?
℟. Nullo tempore; ratio eſt, quia longinquitas temporis non ſolum minuit peccatum, neque dat aliquod ius, ſed auget malitiam peccati, vt habetur in c. vigilanti, de præſcrip.
25 Quis dicitur poſſeſſor malę fidei?
℟. Ille, qui ſcit rem eſſe alienam, vel ſcit non eſſe ſuam, quia nullum titulum in ea habet, & nihilominus eam poſſidet, & retinet, vel inuito domino, & petenti, vel non petenti; ratio eſt, quia ad hoc, vt quis ſit bonę fidei poſſeſſor, debet poſſidere rem cum aliquo titulo, vel cum ſecura conſcientia, vel taltem non debet habere ſcrupulum, neque conſcientiam contrariam, quia tunc tenetur facere diligentiam, vt res proprio domino reſtituatur, tenet Abb. in c. vigilanti, de præſcription. n. 1.

26 Quomodo probatur mala fides?
℟. Pluribus modis. Primo, per confeſſionem poſſidentis, dicentis ſe inueniſſe talem rem, & confitentis non eſſe ſuam. Secundo, per famam publicam, quę erat in vicino oppido, vel in illo loco dicentem talẽ domum, vel talem agrum non eſſe illius hominis, quia tunc præſumitur, quòd talis fama peruenit ad aures poſſidentis. Tertiò, per denunciationem factam ab aliquo ante Iudicem. Quarto, per reclamationem etiam extraiudicialem factam ab aliqua parte tempore contractus, vel poſt factum contractum dicentem illam rem eſſe ſuam, & non illius hominis, qui illam poſſidet. Quinto, per litis conteſtationem factam coram Iudice, vt tenet Abb. in c. ſanctorum, de præſcrip. n. 4.
27 Quæ res de iure præſcribi non poſſunt?
℟. Plurimæ. Primò, res furto ablatæ, quamquam à ſucceſſore latronis poſſideantur bona fide. Secundò, res vi extortæ à ſuo domino. Tertiò, res ſacræ, & religioſæ Deo ſacratæ, & bona Eccleſiarum. Quartò, ſeruus fugitiuus. Quintò, homo liber, licèt tanquam ſeruus poſt 20. annos poſſideatur, vt tenet Sylu. verb. præſcriptio, 2. n. 6. cum ſeqq.
28 In quibus caſibus non præſcribitur, vel dormit præſcriptio?
℟. In viginti duobus. Primo, in præſtando obedientiam Prælato. Secundo, in ſoluenda procuratione, & ſubſtentatione viſitationis debita. Tertiò, in decimis a laicis poſſeſſis. Quartò, in matrimonio, & impedimento conſanguinitatis. Quinto, in tributis, ſiue publicis functionibus. Sexto, tempore vacationis Eccleſię. Septimo, tempore belli, vel peſtis. Octauo, neque contra diſciplinam Eccleſiaſticam. Nono in re, quæ de Iure communi poſſideri non poteſt, neque præſcribi. Decimo, in re ſpirituali iniuſto titulo acquiſita. Vndecimo, in limitibus, & terminis diœceſis. Duodecimo, neque in via publica. Decimotertio, neque contra Ius publicum. Decimoquarto, in re ſacra, & Iure fiſcali. Decimoquinto, in re præiudicata contra I. Iuliam. Decimoſexto, neque in re pupillari. Decimoſeptimo, item pupillo non currit præſcriptio. Decimo octauo, neque in fundo dotali. Decimonono, neque in re peculiari, item vxori non currit præſcriptio durante matrimonio. Vigeſimo, item in rebus, quæ ſub conditione debentur, durante conditione, non currit præſcriptio. Vigeſimo primo, neque tempore ſuſpenſionis Prælati. Vigeſimo ſecundo, neque filiofamilias, dum eſt in poteſtate patris. Gloſ. in c. cùm non liceat, de præſcript. lit. C. verb. non obſtante.
29 Collatio beneficiorum, & Ius excommunicandi poteſt ne concedi laicis?
℟. Per ſolum Papam poteſt, qui ſuprema poteſtate poteſt eos facere capaces, vel melius cum eis diſpẽſare, vt obtineant iura iſta. Abb. in c. cauſam, de præſcript. n. 3.
30 Quando agitur de agris, vel de menſura eorum, quæ ſolemnitates debent fieri?
℟. Iudex debet ponere agri menſores expertos, & ab eis petere iuramẽtum, & citare partes, vt eos informent, & debent menſuras ſuper agros extendere coram tabellione, vt depoſitione eorum accipiat fideliter. Ab. in c. quia indicate, de præſcrip. n. 5. & 6.
31 Qui ſunt, qui præſcribere non poſſunt?
℟. Primo, præcario tenentes. Secundo, colonus. Ter-

Tertiò, ille, qui nomine alieno poſſidet. Quartò, vſufructuarius. Quintò, creditor non preſcribit pignus. Gl. in c. cum non liceat, eod. tit. lit. C, verbo, non obſtante, circa medium.

32 Currit ne præſcriptio contra Eccleſiam vacantē, vel habentem Epiſcopum hæreticum, vel cōtra pupillum habentem tutorem, vel contra iura Imperij vacante Imperio, vel contra impeditum legitimè ad agendum?

℞. Non, quia cum præſcriptio ſit inuenta ad puniēdos negligentes, cum non habeant perſonas habiles, non currit contra eos præſcriptio. capit. 1. eodem titul. & Abbas ibi. num. 1. 2. 3. & 4.

33 Quando dicitur quis rectè poſſidere?

℞. Quando in iudicio nihil ab eo petitur. Abb. in c. ſanctorum, de præſcriptionib. num. 2.

34 In rebus inuaſis vi, vel in bello currit ne præſcriptio?

℞. Non; quia non eſt in manu poſſidentis ea defendere. c. nihil. de præſcript.

35 Quando dicitur quis ſincerè poſſidere?

℞. Quando habet bonam fidē, ideſt quādo exiſtimat rem eſſe ſuam, quia eam hæreditauit, emit, vel lucratus eſt, vel permutauit cum altera re, tenet Abb. in c. ſanctorum. de præſcriptionibus, num. 2.

36 Quid perrumpit præſcriptionem?

℞. Proclamatio ſynodalis, & alicuius particularis ante iudicem, & conteſtatio litis. c. ſanctorum, de præſcriptionibus. in gloſ.

37 Quis error interrumpit præſcriptionem?

℞. Error iuris, ſed non facti, in quo homo culpam nō habet. Abb. in c. de quarta, eod. tit. num. 12.

38 Tempore belli, vel peſtis currit ne præſcriptio?

℞. Non; quia in illo tempore cum agitur de communi ſalute, quis non poteſt commode petere iuſtitiā, & ſic præſcriptio dormit. c. ex tranſmiſſa, de præſcriptionib. Abb. ibi. num. 7.

39 Præſcriptio centum annorum, interrumpitur ne bello, vel ſchiſmate?

℞. Affirmatiuè. c. cum nobis, eodem titulo; quia in bello agitur de communi periculo, in ſchiſmate queritur de cognoſcendo verò Pontifice, & repellendo ſchiſmatico, & ſic præſcriptio tunc interrumpitur, & dormit.

40 Interruptio, finito tempore præſcriptionis, nocet ne?

℞. Non; neque ſcientia, quòd res erat aliena, quia actus iam erat conſumatus, & præſcriptio completa. Abb. c. auditis, eod. tit. num. 10.

41 Præſcriptio rerum incorporalium quomodo interrumpitur?

℞. Eodē modo, ac ſi fuiſſent corporalia per litis conteſtationem per actus contrarios, per reclamationē. Abb. c. auditis, num. 13.

42 In rebus incorporalibus ad præſcribendū requiritur ne poſſeſſio, vel quaſi poſſeſſio?

℞. Non, ſed ſufficit ſcientia, & patientia aduerſarij. Abb. c. 1. eod. tit. num. 6.

43 Vſucapio circa quas res verſatur, & quod tempus requiritur?

℞. Circa res mobiles, & requiritur tempus trium annorū. Abb. in c. de quarta, de præſcriptionib. n. 13.

44 Iura, quę debentur legatis a Nuntijs Apoſtolicis, ſediſq; Apoſtolicę ſi per quadraginta annos, non ſoluantur, poſſunt ne præſcribi?

℞. Non, quia de iure non ſunt res pręſcriptibiles; ratio eſt, quia his nuntijs vtitur ſedes Apoſtolica in neceſſitatibus Eccleſiæ, & ſi non ſe offerat, non ideò perdidit ius, cum ſemper ſedes Apoſtolica poſſideat habitu talem facultatem mittendi tales nuntios, & faciendi tales ſumptus. c. accedentes, eod. tit.

45 Papa, & Imperator, qui ſunt Domini in vniuerſo, poſſunt ne præſcribere bona ſubditorum?

℞. Non, quia non ſunt Domini quoad poſſeſſionem rerum ſuorum ſubditorum; quilibet enim poſſidet agrum, & domum ſuam, licèt ſupra ſe habeat Papam, & Imperatorē. Abb. c. ſi diligenti, eod. tit. n. 2.

46 Poteſt Epiſcopus præſcribere in ſuis Eccleſijs inferioribus aliqua iura?

℞. Affirmatiuè, dummodo tempore præſcriptionis tollatur tempus vacantis Eccleſiæ. c. auditis eod. tit.

47 Contra Epiſcopum poteſt ne alius Prælatus inferior iura Epiſcopalia præſcribere?

℞. Poteſt præſcribere iura decimarum & limitem diœceſis, & cognitionis matrimonij, ſed iura, quæ ſunt ordinis, non poteſt quis ea præſcribere, quia de iure ſunt impręſcriptibilia. Abb. c. auditis. eod. tit. n. 6.

48 Subditus poteſt præſcribere non ſoluendo rationem procurationis, & viſitationis?

℞. Non poteſt ſubditus contra Epiſcopum, vel Vicarium, vel ſuperiorem hoc præſcribere, tanquam res ad gubernationem, & vtilitatem ſubditorum multū neceſſaria; bene tamen poteſt vnus ſubditus pręſcribere contra alium ſubditum ęqualem hoc ius ſoluēdi. c. cum ex officij, eod. tit.

49 Eccleſia, vel minor poteſt reſtitui à præſcriptione contra ipſos facta?

℞. Poteſt. Abb. c. 1. de præſcript. num. 9.

50 Reſtitutio aduerſus præſcripionem datur ne maiori?

℞. Datur propter ignorantiam inculpabilem. Abb. vbi ſup. num. 11.

51 Intra quod tempus Eccleſia, & minor legitimè ignorantes poſſunt petere reſtitutionem?

℞. Intra quadriennium, quo finito non datur vlterius reſtitutio. Abb. vbi ſupra, num. 12.

52 Probatio præſcriptionis debet eſſe in genere, vel in ſpecie?

℞. In ſpecie cum claritate, & ſcientia ſpecialis rei, & non debet eſſe in genere; quia non valet de vno caſu ad alterum. Abb. in c. auditis, eod. tit. num. 25.

53 Quæ probatio pręſcriptionis eſt efficacior, per teſtes, vel inſtrumenta?

℞. De iure, ęqualis probatio eſt per teſtes, ac per inſtrumenta. l. in exercendis. C. de fide inſtrum.

54 Si contra pręſcriptionem opponatur interruptio, quis debet probare?

℞. Vterque; vnus pręſcriptionem, alter interruptionem. c. illud autem, eod. tit. de pręſcriptionib.

55 Allegans interruptionem contra pręſcribentem, fatetur ne pręſcriptionem?

℞. Non: quia excipiens de iure non fatetur. Abb. in c. illud autem, eod. tit. num. 3.

56 Per libros poteſt ne probari pręſcriptio?

℞. Poteſt, vnde libri antiqui probant diuiſionem dięceſum, ſi ſint authentici, & libri publici alicuius capituli, vel communitatis ſcripti per Notarium, vel perſonam publicam. Abb. c. ad audientiam, eodem tit. num. 11.

57 Pręſcriptio centum annorū quomodo probatur?

℞. Per

℞. Per antiquiſſimos teſtes, qui dicunt ſe vidiſſe poſſeſſionem ſua ætate, & audiuiſſe a ſuis maioribus dictam poſſeſſionem eorum ætate fuiſſe nominando perſonas maiorum ſuorum in primo, & ſecundo ordine, eodem modo dicentium; ad hoc additur probatio per antiquiſſima inſtrumenta, quæ excedant centum annos cum qualificatione ſcripturarum per alias ſcripturas, quæ illis publicè, & communiter dantur. Abb. c. cum nobis, eod. tit. nu. 5.

58 Si quis poſſideat rem bona fide toto tempore pręſcriptionis, & finita præſcriptione certò ſciat rem non eſſe ſuam, tenetur nè eam reſtituere?

℞. Non, neque in foro interiori, neq; exteriori, quia per titulum, & bonam fidem compleuit pręſcriptionem, & præſcriptio dedit illi rem alienam iuſto titulo, Abb. in c. vigilanti, eod. tit. nu. 6. & in c. illud autem. num. 2.

59 Laici poſſunt præſcribere ſpiritualia?

℞. Non, quia ſunt incapaces ea poſſidendi. Abb. cap. cauſam, eod. tit. nu. 1. & 3.

60 Si quis grauetur à menſura facta per expertos, intra quod tempus debet querelam exponere?

℞. Intra annum, quo tranſacto menſura tranſit in rem iudicatam. Abb. c. quia indicante, de præſcript. numero 5.

61 Qui alieno nomine poſſidet, poteſt ne præſcribere?

℞. Non, neque qui habet pignus; quia ipſe non poſſidet, ſed alius, in cuius nomine ipſe poſſidet. cap. ſi diligenti, eod. tit.

62 Si quis completa præſcriptione petat à Principe priuilegium talis rei, poterit ſe tueri præſcriptione?

℞. Non, imò videtur renuntiare præſcriptioni. c. veniens, eod. tit.

63 Si quis dum currit tempus præſcriptionis, petat priuilegium a Principe, vt illud obtineat, iuuat nè præſcriptioni ab eo inceptæ?

℞. Ille talis per ſimilem petitionem conſtituitur in mala fide, & interrumpit ſuam præſcriptionem, & finito tempore eam non poterit allegare, quia præſcriptio, & priuilegium ſunt ſibi ad inuicem contraria, cum præſcriptio habeat firmitatem a iure mediante bona fide, & priuilegium habeat firmitatem à liberalitate Principis, a quo quis petit illud, quod exiſtimat non eſſe ſuum. c. veniens. eod. tit.

64 Seruitus prædiorum, & agrorum perditur nè per non vſum?

℞. Si tu habebas ſeruitutem diſcurrendi per agrum meum, & per multum tempus non adiuiſti, præſcripſi contra te talem ſeruitutem, quia ius tuum conſiſtebat in vſu. Abb. in c. fin. nu. 8.

65 Si aliquis debet centum, & ignorat ſe debere, & creditor non petat, præſcribitur nè tale debitum?

℞. Si debitor non petat per triginta annos, & ego neſcio me debere, legitime præſcribo debitum, & non teneor amplius ad ſolutionem. Abb. c. fin. nu. 9. eod. tit.

66 Si quis in tempore, quo præſcribit habeat notitiam, quod res non eſt ſua, interrumpit nè præſcriptionem?

℞. Si habet notitiam, quod res non eſt ſua, conſtituitur in mala fide, & ſibi non prodeſt totum tempus anterius ſuæ præſcriptionis, ſed ſi poſtea ex certiori ſcientia ſciat rem eſſe ſuam, in hoc caſu totum tempus præſcriptionis illi eſt vtile. Abb. c. ſi. eod. tit. n. 33.

67 Dubitans, an res ſit ſua, præſcribit nè?

℞. Affirmatiuè, quia in dubio dicitur bonæ fidei poſſeſſor, cum in eius vtilitatem debeat res interpretari, ſed talis tenetur exhibere magnam diligentiam ad inueſtigandum, an ſit res aliena, & facta iſta diligentia, ſi res non dilucidetur, ſed remaneat in dubitatione pro ipſo poſſidente eſt interpretandum. Ab. ſup. nu. 39.

CAPVT XXIX.

De ſententia, & re iudicata.

1 HOc nomen ſententia, quas ſignificationes habet?

℞. Multas. Primò, ſententia dicitur cuiuſcumq; orationis deciſio. Secundò, cum pulchrum dictum continet in ſe aliquam ſubſtantiam. Tertiò, dicitur opinio aliquorum DD. Quartò, ſumitur pro excommunicatione, vel interdicto. Quintò, pro deportatione. Sextò, pro ſententia Iudicis lata in aliqua lite. Septimò, pro quocumq; Iudicis præcepto. Azor. in ſumm. tit. quomodo, & quando Iudex, &c.

2 Quotuplex eſt ſententia iudicialis?

℞. Vna eſt diffinitiua, ali interlocutoria, alia conuentionalis. Azor. in ſum. eod. tit. vbi ſup.

3 Quid eſt ſententia diffinitiua?

℞. Eſt diffinitio iudicialis controuerſiæ, continens finem, & imponens condemnationem, vel abſolutionem. l. 1. ff. eod. tit. vt refert Azor. tit. quomodo, & quando, &c.

4 Quæ eſt ſententia interlocutoria?

℞. Semiplena, quæ profertur a iudice inter principiũ, & finem cauſæ, vel eſt quodcumq; dictum Iudicis, quod profert interloquendo in cauſa, non imponens finem cauſæ. Azor. in ſum. tit. de ſententijs, & interlocutionib. nu. 7.

5 Quid eſt ſententia conuentionalis?

℞. Eſt amicabilis compoſitio; vt quando Iudex amicabiliter componit partes. Goffred. in ſum. tit. de ſẽt. & re iudicata, Azor. tit. quomodo, & quando, &c.

6 Quibus modis ſententia iniuſta dicitur?

℞. Tribus. Primo, ex cauſa. Secundo, ex animo. Tertio, ex ordine non ſeruato. gloſ. in cap. ſacro, de ſent. excom. verbo, iuſta.

7 Sententia lata contra leges, & canones. valet nè?

℞. Non, neq; opus eſt ab ea appellari. c. 1. de ſent. & re iudic.

8 Sententia iuſtè lata debet nè confirmari ſine petitione partis?

℞. Sententia iuſtè lata, ad petitionem partis confirmatur non ex officio Iudicis, cum pars patiatur damnum particulare, cui poteſt, ſi vult, renuntiare, & Iudex non tenetur ſuum officium, ſtudiumq; impertiri ad vtilitatem priuatam, ſi non poſtuletur. c. ea quę, de ſent. & re iud.

9 Exequutio pœnæ criminalis poteſt fieri ſtatim, vel debet expectari terminus decem dierum?

℞. Si pœna ſit ſtatuta a lege, & exequutio fiat à iure, poteſt ſtatim exigi; ſi vero fiat ab homine, & in cauſis, in quibus de iure competit appellatio, debet ex-

pectari

pectari decem dies. Bar. in l. qui vltimo ſupplicio. ff. de pœnis, nu. 5.

10 Sententia per errorem lata poteſt nè reuocari?

℞. Probato errore, debet reuocari, etiam ſi ab ea non fuerit appellatum. c. fraternitatis, de frigidis, & maleficiat. & ibi gl.

11 Qui ſunt caſus, in quibus ſententia eſt nulla, licèt error non ſit expreſſus?

℞. Primò, ex defectu iuriſdictionis. Secundò, ex defectu iudicis, vt ſi Iudex notoriè ſit excommunicatus. Tertiò, ex defectu litigatorum, vt ſi ſit lata contra minorem ſine ſuo curatore. Quartò, ratione temporis; quia fuit lata die feriata, vel nocturno tempore. Quintò, ratione loci, vt ſi fuit lata in Eccleſia, vel cœmeterio per Iudicem ſæcularem. Abb. in c. 1. de ſent. & re iud. nu. 5.

12 Sententia lata contra legem habentem plures ſenſus, eſt nè tota ſententia ipſo iure nulla?

℞. Si ſit lata ſecundum aliquem ſenſum probabilem, & contra alium probabiliorē, non eſt ipſo iure nulla; quia licitum eſt opinionem probabilem ſequi relicta reliqua probabiliore. Abb. vbi ſupr. nu. 9.

13 Sententia lata contra cōſuetudinem, eſt nè nulla?

℞. Non, niſi ſit notoria conſuetudo. Abb. c. 1. eod. tit. numero 17.

14 Quando agitur de nullitate ſententiæ, eſt nè ſeruandus ordo iudicialis?

℞. Affirmatiuè. Abb in c. inter cæteras, eodem titulo numero 12.

15 Si ſententia fuit iniuſta, & ab ea non fuit appellatum, quid operatur?

℞. Si tranſit in rem iudicatam, facit Ius inter partes propter negligentiam non appellantis; idq; fit, vt litibus finis imponatur. Abb. c. ea, quæ, eod. tit. nu. 7. de ſent. & re iudic. & c. conquerenti, de reſt. ſpol. nu. 8.

16 Sententia lata in cauſa matrimoniali tranſit nè in rem iudicatam?

℞. Non, propter periculum animæ, & ſic ſemper ſi conſtiterit de veritate, reſcindenda eſt, c. lator præſentium, eod. tit.

17 Ad ſententiam ſeparationis matrimonij, ſufficit nè ſola confeſſio coniugum?

℞. Non, ſed requiruntur alij teſtes, & probationes: quia iſta confeſſio poteſt eſſe falſa propter inimicitias inter ipſos. Abb. in c. lator. nu. 4. eod. tit.

18 A ſententia lata, qui poteſt appellare?

℞. Reus, qui fuit condemnatus, & pars, quæ obtinuit victoriam, ſi de aliquo omiſſo grauatur, & tertius, cuius intereſt, & omnes audiēdi ſunt à Iudice à quo. c. cum ſuper, eod. tit.

19 Tempus datum à Iure ad appellandum quomodo currit?

℞. Legaliter de hora ad horam, de momento ad momentum, ſi poteſt haberi copia iudicis a quo, & iudicis ad quem, alias impedito nihil currit, ſed poteſt appellare extraiudicialiter coram teſtibus in cauſa, in qua copia iudicis non poſſit haberi. Abb. in c. quoad conſultationem, eod. tit. nu. 3.

20 Qui terminus datur ad appellandum in criminalibus?

℞. Decem dierum. Abb. c. 2. de ſententia, & re iudic. numero 3.

21 Intra quod tempus debet quis proſequi appellationem?

℞. Intra annum. c. cum ſuper, eod. tit. & ibi gloſ.

22 Clauſula, remota appellatione, quid operatur?

℞. Vt non obſtante, talis ſententia exequatur, ſed non tollit remedium appellationis in ſententia notoriè iniuſta. Abb. in c. inter cæteras. nu. 5. eod. tit.

23 Si ſententia præcipiat aliquid faciendum ſub termino vnius menſis, tempus ad appellandum currit à die ſententiæ, vel finito menſe?

℞. Tempus decem dierum datum à lege ad appellādum currit à die prolationis ſententiæ, etiam non finito menſe, ne prorogentur lites calumnijs. c. quod, eod. tit.

24 Sententia iniqua poteſt retractari per ſuperiorem, quando cauſa fuit commiſſa, amota appellatione?

℞. Poteſt, quia commiſſa, amota appellatione, non intelligitur de ſententia iniqua, ſed de iuſta; id enim voluit Princeps, c. inter cæteras, eod. tit.

25 Si ſententia ſit contra ius, & ab ea non appelletur intra decem dies, valebit nè?

℞. Si ſit lata contra iuſtitiam, ſcilicet quòd in ea tollatur alicui prædium ſuum, & detur aduerſario ſuo, tranſit in rem iudicatam, & valet; ſi verò ſit contra Ius canonicum, vel leges, non valet, etiam ſi ab ea nō appelletur in termino; ſed tranſacto termino poteſt ab ea reclamari, & debet pars audiri. c. cum inter, eod. tit.

26 Ab executione datur nè appellatio?

℞. Non; niſi in executione modus excedatur. c. quod. eod. tit. de ſent. & re iud.

27 Sententia eſt nè ferenda verbo, vel ſcriptura?

℞. Scriptura, vt habeat maiorem firmitatem. Abb. in c. ſicut nobis, eod. tit. nu. 24.

28 Iudex, qui protulit ſententiam nullam ipſo iure, poterit nè idem Iudex aliam ſententiam proferre, quæ ſit iuſta, & teneat?

℞. Si talis ſit ordinarius, poterit, quia eius iuriſdictio eſt perpetua: ſi verò Iudex ſit delegatus, non poterit; quia cum primum ſententiam tulit, functus eſt officio ſuo. l. ſi præſes. C. quomodo, & quando Iudex. & l. 4. C. de accuſ.

29 Si ſint plures Iudices in vna cauſa, & quilibet habeat ſuam opinionem, ſententia lata erit nè valida?

℞. Vt valeat ſentētia, omnes Iudices, vel maior pars debent eſſe concordes. c. non poteſt, de ſent. & re iudic. & ibi gloſ.

30 Iudex merus exequutor ſententiæ quas exceptiones poteſt admittere?

℞. Exceptiones fraudis, & nullitatis ſententiæ, ſed ſuper eas non poterit iudicare, ſed debet remittere iudici, à quo emanauit ſententia. c. de cætero, eodem titulo.

31 Sententia condemnatoria, poteſt nè proferri ſub conditione?

℞. Affirmatiuè, ita vt Iudex dicat: ſi Petrus non fecerit hoc, vel non demonſtrauerit talem ſcripturam intra tres dies, condemno eum decem aureis. Abbas in c. quod ad conſultationem, eod. tit. nu. 2.

32 Iudex in quibus caſibus tenetur exprimere rationem ſuæ ſententiæ?

℞. Primò, cum Iudex inferior ſententiat cauſam, & debet comparere ante ſuperiorem. Secundò, vbi abſoluitur reus propter ineptam petitionem actoris. Tertiò, cum abſoluitur reus ab inſtantia iudicis. Quartò, quando iudex ſententiando recedit à iure communi. Quintò, quando abſoluitur reus, qua

non

non poſſidet rem. Sextò, in ſententia excommunicationis, quia procedit ex delicto, & contumacia. Io. Andr. in c. ſicut nobis, eod. tit.

33 Iudex tenetur ſequi conſilium viri prudentis?

℞. Si ipſe ſit doctor, non tenetur; ſi ſit ignarus, tenetur, vt non erret. Abb. c. ſicut, eod. tit. nu. vlt.

34 Lites debent nè prorogari?

℞. Non, imò celeriter terminari. Abb. in c. 2. de ſent. & re iud. num. 4.

35 Conſuetudo magnæ auctoritatis, præiudicat nè legibus, vel decretis canonicis Summi Pontificis?

℞. Non; quia conſuetudo eſt ius quoddam moribus introductum, quod obſeruatur pro lege, deficiente lege, non verò contra legem. cap. cum cauſa, eodem titulo.

36 Si exprimatur cauſa in ſententia, & talis cauſa ſit falſa, talis ſententia tenebit nè?

℞. Probata falſitate non tenebit.

37 Si exprimantur duæ cauſæ, vna falſa, & altera vera, tenebit nè talis ſententia?

℞. Maximè, quia falſa cauſa non inficit veram. Abb. in c. ſicut nobis, de ſent. & re iud.

38 Conſuetudo laicorum ligat nè Clericos?

℞. Non, neque Eccleſias, quia laicis non ſunt ſubiecti. Abb. in c. cum cauſa, eod. tit. nu. 3.

39 Si quis per ſententiam iudicis ex primo decreto cogatur poni in poſſeſſionem, & reus non det illi talem poſſeſſionem finito anno, iſte talis habebitur nè pro vero poſſeſſore?

℞. Licèt realiter non poſſederit, habebitur pro vero poſſeſſore, quia per illum non ſtetit, & in iſto caſu fictio iuris facit factum verum, & veram validitatē. c. contingit, de dolo, & contum.

40 Iudex in ſententiando tenetur nè ſequi conſilium ſapientis?

℞. Si ipſe ſit doctor, vel Licentiatus, non tenetur; ſi verò ſit idiota, vel ignarus, vel non ſit graduatus in vniuerſitate approbata, tenetur, vt non erret. Abb. in c. ſicut de ſent. & re iud. nu. vlt.

41 Si vigore litterarum detur aliqua ſententia, & ante pronuntiationem emanent litteræ, in quibus omnia facta vigore primarum litterarum reuocantur, & tollitur iuriſdictio tali iudici, valebit nè tunc talis ſententia?

℞. Si litteræ non fuerunt notificatæ iudici ante prolationem ſententiæ, valebit talis ſententia, quaſi iuriſdictio non eſſet ablata; ratio eſt, quia in litteris, & reſcriptis, in quibus reuocatur iuriſdictio non attenditur tempus datæ, ſed tempus notificationis, quia ille iudex in bona fide procedit vſq; ad eius notitiam iuridicè veniat reuocatio. tenet Abb. in c. audita, de reſt. ſpol. nu. 2.

42 Sententia poteſt pronuntiari in ipſo die, in quo citantur partes ad audiendam ſententiam?

℞. Non, neq; in die ſequenti, & ſi fiat, eſt nulla ſententia; ratio eſt, quia requiritur tempus competens inter citationem, & ſententiam, vt partes informent, vt prouideant iuri ſuo, alias citatio eſſet vana, & nullius momenti. l. ſicut proponis, ſa prima, C. quomodo, & quando iudex.

43 Iudex, qui remittit negotium ad ſuperiorem, cui debet tradere copiam proceſſus, actori, vel reo?

℞. Poteſt tradere actori, & reo, & præfigere eis terminum ad comparendum coram ſuperiore, & habet locum citationis, cum qua ſuperior ad vlteriora procedit. Abb. c. cum Bertold. eod. tit. nu. 2.

44 Si quis impetrauit iudicem, poteſt vlterius illum recuſare?

℞. Non. Abb. eod. tit. num. 3. c. inter monaſterium?

45 Si lis ſit ſuper petitorio, & poſſeſſorio, poteſt nè Iudex vnum ſine altero ſententiare?

℞. Poterit ſententiare poſſeſſorium, & relinquere petitorium. Abb. in c. ſuborta. eod. tit. nu. 7.

46 Si duo Iudices ordinarij dent diuerſas ſententias, vnus pro reo, & alter pro actore, quæ ſententia debet executioni mandari?

℞. Si Iudices ſint æqualis iuriſdictionis, valet ſententia pro reo, cui ius fauet. Abb. in c. fin. eod. tit. nu. 1.

47 Sententia habens plura capitula, ſi in vno ſit errata, corruit nè tota ſententia?

℞. Non, quia in cæteris capitulis eſt valida. Abb. c. 1. eod. tit. nu. 8. ratio eſt, quia videntur eſſe tot determinationes, quot ſunt capita, & vtile non vitiatur per non vtile, ſi ſit diſtinctum?

48 Papa tenetur nè ſeruare in ſententijs proferendis iuris ordinem, ſicut alij iudices inferiores?

℞. Non, propter ſupremam poteſtatem, quia ipſe eſt ſupra ius, ſed hodie de facto ſeruat iuris ordinem meliùs, quam Iudices inferiores. Abb. c. ea quæ, eod. tit. nu. 9. & in c. in cauſis, nu. 1. eod. tit.

49 Sententia Papæ, vel Principis lata in aliqua cauſa, facit nè ius, ita quòd in alijs ſimilibus cauſis idem ſit iudicandum?

℞. Si talis ſententia incorporetur in corpore iuris, tunc facit ius ſicut aliæ leges; ſi verò non incorporetur in corpore iuris, non facit ius; licèt faciat ſcientibus exemplum ad imitandum. Abb. in c. in cauſis. eod. tit. nu. 1.

50 Si Papa pronuntiauit ſententiam in fauorem alicuius, & poſtea conferat beneficium in fauorem ſui contrarij, erit nè valida talis collatio?

℞. Si in collatione non fiat mentio de pronuntiatione ſententiæ, erit ſubreptitia, & non debet executioni mandari. c. cum olim eod. tit.

51 Si ſententia feratur in ſcriptis, & poſtea ſcriptū non appareat, poterit nè probari per teſtes idoneos?

℞. Maximè, licèt non reddant rationem de cauſis, quæ mouerunt animum Iudicis; quia ad hoc ipſi nō tenentur, & ſæpè Iudex non exprimit cauſam in ſententia. c. ſicut eod. tit.

52 Quando ſententia probatur per teſtes, tenentur nè deponere omnia verba à Iudice prolata, & ſeriē ſententiæ?

℞. Non, ſed ſatis eſt, vt diſtinctè dicant ſubſtantiam ſententiæ, quia illud magis eſt actus memoriæ, quàm veritatis, & fidelitatis. Abb. in c. ſicut nobis eod. titul. numero 5.

53 Sententia lata ſine expreſſione cauſæ valet ne?

℞. Valet, immo cauti Iudices ſolent non exprimere cauſam ſuæ ſententiæ, ne ex illa expreſſione pars condemnata appellet volens probare non eſſe verā cauſam. Abb. in c. ſicut nobis. nu. 1. eod. tit.

54 Sententia inter alios lata nocet ne tertio, ſi ipſe faciat talem cauſam tractari?

℞. Non nocet, etiam ſi habeat ſcientiam cauſæ; quia ipſe poterit petere ſuam iuſtitiam, cum ſibi benè viſum fuerit; non enim eſt alligatus ad voluntatem, & commoditatem tertij, qui litigat. Abb. in c. cum ſuper eod. tit. nu. 5.

55 Si quis citetur ad ſententiam, & ex legitimo impedi-

pedimento non compareat, ſententia tenet ne?
℞. Tenet, ſed retractari debet probato legitimo impedimento, & poni in primo ſtatu, & iterum pronuntiari. c. cum Bertold. eod. tit.

56 Sententia, quæ dicit Titius non probauit, ſi verò probauit, ex hoc erit ne nulla?
℞. Non, ſi aliàs fuit iuſtificata, quia præſumitur iudicem in hoc erraſſe, & iuſtitia ex alia parte conſtabit. Abb. in c. cum Bertold. eod. tit. nu. 7.

57 Secunda ſententia lata contra primam tenet ne in caſu, in quo prima fuit iuſta, & ſecunda reuocans primam, ſi ſit iniuſta?
℞. Si à ſecunda non appelletur in tempore, tenet, & executioni mandatur: quia ex negligentia non appellantis datur ius vnius partis alteri parti. cap. inter monaſterium eod. tit.

58 Conſpiratores ſunt ne admittendi in teſtes?
℞. Non, imò ſi admittantur, & Iudex ſequatur eorũ dicta, ſententia ſic lata corruit, & debet reuocari. c. cum canonici eodem.

59 Si quis habeat pignus, & ſine ſua culpa perdatur, vel furetur, tenetur ne creditor ad damnum?
℞. Non, quia hoc eſt periculum debitoris, quia creditor non poteſt habere maiorem curam in re aliena, quàm in ſua. Abb. in c. quamuis. de ſent. & re iudicata, nu. 7.

60 Sententia lata contra priuilegium tenet ne?
℞. Tenet, ſiue ſit priuilegium oſtenſum, ſiue non, ſi à tali ſententia non appellatur. c. ſuborta. eod. tit.

61 Contra priuilegium admittitur ne probatio?
℞. Maximè, & teſtes recipiuntur, & exceptiones admittuntur. Abb. c. ſuborta eod. tit. nu. 4.

62 Reuocata ſententia ex aliquo defectu, quid eſt agendum in cauſa?
℞. Iterum de cauſa principali debet agi ſeruando ordinem iuris. c. ad probandum. eod. tit.

63 Si duo habeant Ius ad aliquam rem, & vnus litiget, & alter ſciat, & conſentiat, ſententia lata contra primum nocet ne ſecundo?
℞. Licèt res inter alios lata non noceat tertio; tamen in iſto caſu nocet ſecundo ſicut primo, cum ius ſit vnum. c. quamuis. de ſent. & re iud.

64 Si quis de delicto mortis condemnatus fuit iniuſtè, & punitus ſit, poſtea verus occiſor appareat, debet ne etiam condemnari?
℞. Debet tanquam ſi primus condemnatus non fuiſſet, & primò facienda eſt reſtitutio honoris, & ſuis hæredibus bonorum, propter iniuſtam mortem, quam paſſus eſt. c. quamuis, eod. tit. de ſententia, & re iudicata.

65 Si mulier habeat ſuper dote, & emptor ſuper re vendita ſententiam latam contra ſe, præiudicat ne marito, vel venditori?
℞. Si ſciant negotium tractari, in dubio eos præiudicat: ſi verò ignorent, non. Abb. in c. quamuis. eod. tit. numero 12.

66 Si venditor agat ſuper re vendita, & ſocer ſuper dote, præiudicat ne emptori, vel marito in ſententia?
℞. Non, quia dominium talis rei non eſt penes venditorem, neq; ſocerum, ſed penes emptorem, & maritum, & ſic cum eis debet negotium agi. Abb. in cap. quamuis, nu. 12. eod. tit.

67 In quibus caſibus ius fauet actori, & non reo?
℞. In quatuor. Primò, in matrimonio. Secundò, in libertate. Tertiò, in dote. Quartò, in teſtamento. c. fin. de ſent. & re iud. & ibi gloſ.

CAPVT XXX.

De Appellationibus, &c.

1 Appellatio quo iure eſt introducta?
℞. Iure naturali, & gentium, & etiam de iure diuino, cum ſit defenſio, ſed forma poſita eſt de iure canonico, & ciuili.

2 Propter quid appellatur?
℞. Vt iniquitas, vel imperitia iudicantium corrigatur. c. cum ſpeciali, de appellationibus, & ibi gl.

3 Quid eſt appellatio?
℞. Eſt de minori Iudice ad maiorem prouocatio. c. 2. de conſuetudine in 6. gl. 4.

4 Quotuplex eſt appellatio?
℞. Duplex: iudicialis, & extraiudicialis.

5 Quæ eſt iudicialis?
℞. Quando quis appellat ante iudicem.

6 Quæ eſt extraiudicialis?
℞. Quando quis per metum, vel aliam iuſtam cauſã ſecretè appellat ante Notarium, & teſtes, 2. q. 6. per totum, c. cum Romana, de appellationibus. §. ſi verò. in 6.

7 Quotuplex eſt iudicialis?
℞. Duplex; alia diffinitiua, alia interloquutoria.

8 Effectus appellationis quotuplex eſt?
℞. Duplex: deuolutiuus, & ſuſpenſiuus.

9 Quid eſt appellatio ad effectum deuolutiuum?
℞. Illa, quæ non retardat executionem, ſed deuoluit negotium principale ad Iudicem ſuperiorem, ſuper petitorio, vel poſſeſſorio.

10 Quæ eſt appellatio ad effectum ſuſpenſiuum?
℞. Illa, quæ retardat executionem, & deuoluit negotium ad Iudicem ſuperiorem, tam in petitorio, quã in poſſeſſorio.

11 Facta poſt legitimam appellationem tenent ne?
℞. Non, imò debent reuocari, & omnia reduci ad priſtinum ſtatum. c. ſignificauit, de appellationibus, & ibi gl.

12 Quis poteſt appellare?
℞. Ille, cuius intereſt, & non alius. Rota dec. 796. p. 2. in nouiſſimis.

13 Appellans quid tenebitur probare?
℞. Se appellaſſe infra legitimum tempus, aliàs præſumitur ſe appellationi renunciaſſe. c. Romana. §. ſi verò, de appell. in 6.

14 Appellationes, ſeu defenſiones ſunt ne auferendæ à Iudice?
℞. Negatiuè. Abb. in c. cum contingat, nu. 29. de foro comp.

15 Appellatio quomodo poteſt admitti?
℞. In ſcriptis, & non aliter. Quaranta in ſumma bul. verb. Archiepiſcopi auctoritas.

16 Appellans coram quo Iudice tenetur exprimere cauſas ſuæ appellationis?
℞. Tenetur coram Iudice à quo, ſed eam debet probare ante Iudicem ad quem. c. vt debitus honor, de appellationib.

17 Si Iudex à quo reſpuerit appellationem interpoſitam, quid debet agere pars grauata?

℞. Accurrere ad Metropolitanum per viam querelæ. gloſ. in c. ad reprimendum, verb. ſuſpenditur, in fin. de offic. Ordin.

18 Terminus decem dierum poteſt ne prolongari, vel abbreuiari à Iudice?

℞. Non, quia eſt legalis, & præfixus à lege.

19 Si Iudex à quo poſt legitimam appellationem attentauerit aliquid, vel negauerit tradere acta, quid debet agere reus?

℞. Sumere teſtimonium, & appellare à mandato nõ tradendi acta, & Iudex ad quem debet compellere Iudicem, & Notarium, vt tradant acta, & reponere omnia facta per legitimam appellationem.

20 Cauſę omnes Eccleſiaſticę, tam ciuiles, quàm criminales coram quo Iudice debent terminari, & finiri in prima inſtantia?

℞. Coram Ordinario loci, & ab eo non poteſt appellari, niſi à ſententia definitiua, vel à grauamine habente vim definitiuæ, & quòd ſit grauamen habens vim definitiuæ infra dicemus in hoc capite; ratio eſt, ne appellationibus iuſtitia defraudetur. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 20. de reform.

21 Appellatio a correctione, habilitatione, reprobatione, viſitatione, & criminali cauſa, quando poteſt admitti à Metropolitano, Legato, vel Nuncio Apoſtolico, vel Iudice ſuperiore?

℞. Poſt ſententiam definitiuam, & non ante; ratio eſt, ne iudicium Epiſcoporum appellationibus fiat illuſorium, & vt Epiſcopi poſſint ſuum gregem in vitæ, ac morum honeſtate facilius cõtinere. Trid. ſyn. ſeſſ. 13. c. 1. de reform. in fin.

22 Cauſa correctionis qualis dicitur?

℞. Quando Epiſcopus ſine ſtrepitu iudiciali pro bono regimine aliquem Clericum corrigit, vel mittit in exilium, etiamſi Epiſcopus fecerit proceſſum ſibi ſecretum ad ſui informationem, & in iſta cauſa procedit Epiſcopus tanquam Sedis Apoſtolicæ delegatus, & ab eius decreto non datur appellatio, nec ſi quis appellauerit etiam ad eſdem Apoſtolicam ſuſpenditur exequutio talis correctionis factę ab Epiſcopo. ita Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 10. de reform.

23 Quæ dicitur cauſa inhabilitationis, & reprobationis?

℞. Plurimæ. Primò, quando quis vult ſuſcipere ordines maiores, vel minores, & reprobatur ab examinatoribus ſynodalibus, vel ab Epiſcopo. Secundò, quando quis vult audire confeſſiones, & poſt examen reprobatur ab Epiſcopo. Tertiò, quando quis vult concionatorium munus publicè exercere, & reprobatur ab examinatoribus, vel ab Epiſcopo, ſiue ob defectum ſcientiæ, ſiue ob defectum morum. Quartò, quando quis vult legere in ſcholis publicis, & ad id minimè idoneus reputatur. Quintò, quando quis petit beneficium curatum, vel adminiſtrationem Sacramentorum, & reprobatur; in omnibus his caſibus ſiue reprobatio fiat ob defectum ſcientiæ, vel ob defectum morum, vel ob aliquam cauſam Epiſcopo ſoli cognitam, & alijs occultam, ſiue ad tollendum aliquod ſcandalum, quod ex alia probatione poteſt euenire, non datur appellatio, nec admittitur, nec appellatio ſuſpendit executionem talis reprobationis; ratio eſt, quia cum iſti ſint omnes oues Epiſcopi, & ſibi à Deo commiſſæ, ipſe poteſt ponere ſubſtitutos, qui ſuæ conſcientię ſatisfaciant, & Iudex ſuperior non poteſt, nec debet cogere Epiſcopum, vt contra ſuam conſcientiã, & voluntatem ponat ſubſtitutum in iis officijs, quæ propriè, & principaliter pertinent ad ipſum Epiſcopum, & ad alios tanquam ad ſubſtitutos. Trid. ſyn. ſeſſ. 13. c. 1. & ſeſſ. 14. c. 10. de refor.

24 Quę ſunt cauſæ, quę in viſitatione tractantur, de quibus non poteſt dari appellatio?

℞. De his dixi latè lib. 4. c. 25. de Viſitatione.

25 Quæ dicitur criminalis cauſa, in qua non poteſt appellari, niſi poſt ſententiam definitiuam?

℞. Quotieſcumque iudicialiter, & criminaliter, ſiue ad inſtantiam partis, ſiue ad inſtantiam fiſci proceditur contra aliquem Clericum, vel ſæcularem criminaliter, & cum forma iudicij; tunc enim iſte talis reus ſolùm poteſt appellare à ſententia definitiua, vel à grauamine habente vim definitiuæ, & non antea. Trid. ſyn. ſeſſ. 13. c. 1. de reform.

26 Si aliquis Clericus ſit incorrigibilis, vel ſcandaloſè ſe gerat, quam pœnam incurrit?

℞. Poſtquam Epiſcopus eum ſuauiter admonuerit ſecundum legem Euangelicam, ſi non ſe emendauerit, atque incorrigibilis videbitur, Epiſcopus poterit eum priuare beneficijs, appellatione non obſtante, & appellatio non ſuſpendit effectum priuationis. Trid. ſyn. ſeſſ. 21. c. 6. de refor.

27 Legati, Nuntij, Patriarchæ, Metropolitani, Iudices ſuperiores in admittenda appellatione quid debent ſeruare?

℞. Caput 1. ſeſſ. 13. Conc. Trid. de refor. & c. 10. ſeſſ. 24. & tex. in c. Romana, de appellationibus in 6. ſic illis præcipitur in capit. 7. ſeſſion. 22. de reformatione.

28 Quid præcipitur dictis Superioribus in dicto cap. Romana?

℞. Duo. Primò, vt non admittant appellationem, niſi a definitiua, vel a grauamine habente vim definitiuę. Secundò, vt poſtquam ſententiauerint tale grauamen, remittant cauſam principalem iudici à quo, & inferiori, vt in ſuo tribunali finiatur talis cauſa; ſic enim expreſsè iubetur in Conſtitutione Innoc. IV. quæ incipit, Romana, & nos infra in hoc cap. probabimus, num. 72.

29 Si iudex dicat appellanti, do tibi terminum Iuris, quid intelligitur?

℞. Triginta dierum terminum dare, intra quos appellans tenetur adire iudicem ſuperiorem.

30 Intra quod tempus debet quis proſequi appellationem?

℞. Intra annum, & ex cauſa intra biennium. c. præterea, de appellationibus, & ibi gloſſ.

31 Iudex poteſt limitare, & deſignare tempus magis breue ad proſequendam appellationem?

℞. Poteſt ſecundum cauſę quantitatem. c. cum ſit Romana, & c. ad aures, eod. tit.

32 Quæ dicuntur fatalia?

℞. Biennium, quod datur ad proſequendam appellationem. Azo. in ſum. Codicis, de temporibus, & reparationibus appell. n. 2.

33 Fatalia poſſunt prorogari?

℞. Poſſunt ex legitima cauſa. Azon. vbi ſup. n. 3.

34 Intra quod tempus poteſt appellari?

℞. Intra decem dies à lata ſententia. c. Romana lib. 6. de appell. c. Anteriorum, 2. q. 6.

35 Intra quod tempus debet notarius tradere proceſſum appellanti, & ſub qua pœna?

℞. Intra menſem, aliàs ſuſpéditur ab officio arbitrio Iudicis, & tenetur ſoluere duplum, & fructus penè diuiditur inter pauperes, & partem appellantem. Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.20.de reform.

36 Qui ſunt Apoſtoli?

℞. Litteræ, per quas Iudex admittit, vel denegat appellationem.in auth.hodie §.Apoſtolos. C. de appellationib.& ibi gloſ.

37 Quot ſunt genera Apoſtolorum?

℞. Tria, reuerentiale, teſtimoniale, & refutatorium. Speculator.§.1.nu.1.titulo, de Apoſtolis.nu.1.

38 Qui dicuntur Apoſtoli reuerentiales?

℞. Quando Iudex à quo ob reuerentiam ſedis Apoſtolicæ, vel Iudicis ſuperioris, remittit cauſam ad Iudicem ſuperiorem. Speculator in titul.de Apoſtolis, ſeu libell.dimiſ.nu.8.

39 Qui dicuntur Apoſtoli teſtimoniales?

℞. Quando poſt appellationem interpoſitam ab honeſtis viris petuntur. Speculator, tit.de libellis dimiſſorijs, nu.1.& 11.

40 Qui dicuntur Apoſtoli dimiſſorij?

℞. Quando iudex à quo, ſcribit litteras dimiſſorias, cum quibus mittit appellationem Iudici ſuperiori. Speculator, vbi ſup.nu.1.

41 Qui ſunt Apoſtoli refutatorij?

℞. Quando Iudex à quo, ſcribit litteras ſuperiori ſignificantes ſe noluiſſe admittere appellationem. Speculator loco allegato, nu.6.

42 Apoſtoli quomodo debent peti?

℞. Inſtantiſſimè, & in ſcriptis. Speculator, vbi ſupra numero 12.

43 Elapſo biennio poteſt quis iterum litigare?

℞. Si talis habuit cauſam legitimam non litigandi, competit illi reſtitutio in integrum, c.ex ratione, de appellationib.

44 Intra quot dies debent Apoſtoli peti?

℞. Intra triginta dies, ſiue ſint refutatorij, ſiue dimiſſorij, ſiue teſtimoniales, aut reuerentiales, aliter non habebit locum appellatio. Speculator in tit. de Apoſtolis, &c.nu.13.

45 In extraiudiciali appellatione debent ne peti Apoſtoli?

℞. Affirmatiuè, ſub conditione videlicet ſi ſit Iudex, qui poſſit Apoſtolos concedere, & ſi non ſit Iudex, qui illos dare poſſit, pars appellans debet proteſtare ſe petere, & quod iterum petet, cum fuerit illi data copia à Iudice, gl.in c. vt ſemper de appellationib.in 6.littera C.verbo illæ.

46 Quando appellans præſentat appellationem coram iudice, & petit Apoſtolos, ſi iudex nunquam reſpondeat, quid agendum?

℞. Cenſetur conſenſiſſe appellationi, & talis iudex non poteſt amplius in tali cauſa ſe intromittere. tenet Cardin.in clem.quamuis de appell.

47 Quando iudex ad quem facit actum dicens, admitto cauſam appellationis, tunc ſunt ne neceſſarij Apoſtoli, vel conceſſio Apoſtolorum expreſſa?

℞. Quod talis pronuntiatio eſt loco conceſſionis Apoſtolorum, & ſic tunc non ſunt neceſſarij, ſed pars gaudet termino Apoſtolorum. Paulus de Caſtro, ff. de libellis dimiſſorijs in rubr.

48 Quando neceſſariò debet appellari in ſcriptis?

℞. Quando appellatur ab interlocutoria, ſed quando verè appellatur à definitiua ſententia, ſufficit appellare verbo coram teſtibus dicens appello.c.1. de appellationibus, in 6. Archidiaconus in d.c.Butrius, de appellationibus, nu.6.

49 Quæ differentia eſt inter appellationem à definitiua, & inter appellationem ab interlocutoria?

℞. Quod appellans ab interlocutoria neceſſariò tenetur appellare in ſcriptis cum expreſſione cauſæ; appellans à definitiua ſufficit appellare verbo corā teſtibus, & non tenetur exprimere cauſam coram Iudice à quo, qui protulit ſententiam; tamen neceſſariò illam debet exprimere coram Iudice ſuperiore ad quem appellat.c.1.de appellationibus, in 6. Archid.ac.ibi nu.12. Decius in c. conſuluit, il 2. numero octauo.

50 Appellans à quocunq; grauamine in generali, vel ob elapſum biennium, quid tenetur agere?

℞. Admonito prius tenetur acta omnia ſuis expenſis transferri ad Iudicem ſuperiorem, vt ipſe ante inhibitionem faciendam iudici inferiori iudicet, an grauamen ſit tale, quòd per ſententiam definitiuam reparari non poſſit. Triden. ſynod. ſeſſ.24. cap. 20. de reform.

51 Cur appellans tenetur admonere Epiſcopum, vel eius Vicarium?

℞. Vt, ſi velit, poſſit informare Iudicem ſuperiorem, & vt iudex ſuperior auditis partibus faciat iuſtitiā. Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.20.de refor.

52 A ſententia interlocutoria quando poteſt appellari?

℞. Quando continet grauamen, quod per definitiuam reparari non poteſt.gl. in l.2. ff. de recipiendis appellationibus.gloſ.in clem.1.de hæreticis, verbo, ipſo iure, capit.cum ſuper, de ſententia, & re iudicata.

53 Quando appellatur ab interlocutoria, quid debet facere appellans?

℞. Neceſſariò debet exprimere grauamen, à quo appellat referendo ſe ad acta, & præſentare ſe ante iudicem ſuperiorem, quæ omnia non ſunt neceſſaria, quando quis appellat à definitiua ſententia. c. vt debitus honor, de appell.

54 Quando articulus interlocutoriæ eſſet præiudicialis cauſæ principali, poterit ne ab eo appellari ante definitiuam ſententiam?

℞. Legitimè poterit appellari, quia eſt præiudicium factum cauſæ principali; ſicuti eſſet, non admittere teſtes, denegare terminum, parti non ſcribere totam depoſitionem delinquentis, vel teſtis iiſdem verbis, quibus ipſe deponit, negare præſentationem ſcripturarum, vel negare defenſiones, veluti negare Aduocatum, vel Procuratorem, vel no facere publicationem teſtium, vel non dare tranſumptum libelli, vel accuſationis ſuo tempore: hæc omnia, & his ſimilia faciunt tantum præiudicium cauſæ principali ad defenſionem reorum, vt per definitiuam reparari non poſſint. l.intra vtile.ff.de minoribus, Barthol. & Bal. in l.arbitrio.ff.qui ſatiſdare cogantur. Felyn.in cap. cum cauſa, de ſententia, & re iudicata. numero ſexto.

55 In cauſa Eccleſiaſtica, ſiue ciuili, ſiue criminali, à quo grauamine poteſt appellari?

℞. Solùm à ſententia definitiua, vel à grauamine habente vim definitiuæ. Trid.ſynod.ſeſſ.24.c.20.de reformat.

56 Quod

56 Quod eſt grauamen, quod per definitiuam reparari non poteſt, à quo licitè appellari poſſet?

℞. Hæc regula ſemper obſeruanda eſt à iudicibus, quod omnis actus irretractabilis, qui ſi mandetur executioni, pars grauata non ſubleuaretur per appellationem, quia iam de præſenti accipit tale damnum, talis actus eſt grauamen habens vim definitiuæ, & ab illo licitè appellatur. Francus dec. 139. Bar. in l. 2. ff. de appellationibus recipiendis, num. 26.

57 Quæ ſunt iſta grauamina in ciuilibus, & criminalibus?

℞. Indebita incarceratio, excommunicatio, ſuſpenſio, & interdictum, tortura, expoliatio, vel ablatio poſſeſſionis, denegatio termini, & alia poſita ſupra nu. 45. & hoc voluit Concilium, quando dixit a grauamine habente vim definitiuę; quia iſta omnia tantum damnum afferunt parti, quantum affert ſententia definitiua; etenim per hanc ſententiam definitiuam tale damnum non reparatur, cum talis actus ſi ſit miſſus executioni, eſt irretractabilis, quia quod ſemel eſt factum, impoſſibile eſt, quod factum non ſit. c. ſuper eo cap. cum ceſſante, de appellationibus, Bart. l. 2. ff. de appellationibus recipiendis. Nauarr. conſ. 2. eod. tit. de appellat.

58 Quando quis dicitur indebitè incarceratus, ita vt legitimè poſſit appellare ad ſuperiorem a grauamine incarcerationis indebitæ?

℞. Diſtinguendum eſt, in ciuilibus, quando pars eſt incarcerata pro aliquo debito, & offerat fideiuſſionem, vel pignus ſufficiens pro tali debito, & pro expenſis litis; tunc dicitur indebita incarceratio, & ab ea ante ſententiam diffinitiuam licitè poteſt appellari. DD. ſuper c. 20. ſeſſ. 24.

59 In criminalibus quando dicitur iniuſta incarceratio, vt ab illa iuſtè appelletur?

℞. Quotieſcumq; delictum, pro quo quis eſt incarceratus, habet de iure pœnam pecuniariam, & reus offert fideiuſſionem, vel pignus, vel depoſitum pecuniæ, tunc dicitur iniuſtè incarceratus; quia carcer de iure antiquo eſt cuſtodia reorum, ne iudicium illudatur.

60 Quando delictum habet pœnam corporalem, & ſtatui pœnam pecuniariam, tunc ſi quis offerat fideiuſſionem, poterit ne reus appellare ab iniuſta incarceratione?

℞. Non, neq; talis appellatio admittenda eſt; quia nõ eſt incarceratus pro pœna pecuniaria, ſed pro pœna corporali, pro qua nullus poteſt fideiubere, quia anima, quæ peccauerit ipſa morietur, & ſicut pater non portat iniquitatem filij, neq; contra, ita vnus nõ poteſt portare pœnam alterius.

61 Quando quis non poterit appellare ab iniuſta incarceratione, licèt delictum habeat pœnam pecuniariam, & offerat fideiuſſionem, vel depoſitum?

℞. Quando Iudex iuſtè eum incarcerauit, & nondum finiuit informationes, & depoſitiones contra eum faciendas; tunc enim licèt appellet, & offerat fideiuſſionem, debet detineri in carceribus, ne teſtes ſubuertantur.

62 Quando Iudex poterit aliquem licitè incarcerare, & detinere in carceribus, etiam ſi appellet ab iniuſta incarceratione?

℞. In ciuilibus quotieſcunq; per ſcripturam, vel per teſtes apparet, quod quis debet ſoluere aliquam quantitatem, vel facere aliud opus mechanicum: veluti aliquod ędificium, vel veſtem, tunc iuſtè Iudex poteſt eum incarcerare, quia nõ adimplet, quod promiſſit; in criminalibus verò quotieſcumque contra aliquem præceſſit accuſatio partis, vel fiſci, & vnus teſtis vel legitima indicia, vel quis inuenitur in fragranti delicto, vel in ſuſpecto loco, tunc iuſtè Iudex poteſt eum incarcerare, ſiue tale delictum habeat pœnam corporalem, ſiue pecuniariam, & iuſtè poteſt eum detinere in carcere, vſquequo informationes finiantur, ac teſtes repetantur, & ipſemet ſuã depoſitionem faciat, idq; fit, ne iudicium illudatur, & iuſtitia habeat ſuum locum. DD in c. qualiter, & quando, il 2. de accuſationibus, & in c. omnipotens, eod. titulo.

63 Quando quis pro debito ciuili non poterit incarcerari, & ſi incarceretur, iuſtè appellat ab indebita incarceratione?

℞. Primò, quando non eſt obligatus perſonaliter, ſed ſolùm in bonis. Secundò, quando etiam, ſi ſit obligatus perſonaliter poteſt fieri executio in bonis; ratio eſt, quia obligatio perſonalis eſt in ſubſidium; & ſic executio in perſona fieri non debet, ſicut neq; excõmunicatio; niſi in defectum, vel occultationem bonorum, vt iubetur in Tridentina ſyn. ſeſſ. 25. cap. 3. Tertiò, quando quis eſt nobilis, licet ſit obligatus in perſona, pro debito ciuili non poteſt, neq; debet incarcerari, imò ex priuilegio Gothorum, & Regum Hiſpaniæ debent illi reſtituere lectum, in quo dormit, Equum, & arma, quod priuilegium non poteſt renunciari.

64 Incarceratio datur ne aliquando in pœnam delicti criminalis?

℞. Licèt carcer de Iure antiquo fuerit ſolùm cuſtodia reorum, ſed de iure nouo eſt pœna afflictiua corporis, & ideo multoties datur in pœnam delicti; ratio eſt, quia incarceratus amittit ſuam libertatem, conſumit pecunias, nec acquirit de nouo, & patitur plurima incommoda. Couar. practicar. quæſtionum, capit. 11.

65 Quare priuilegium datum perſonis nobilibus renunciari non poteſt, & renunciatio de eo facta eſt nulla?

℞. Quia cum priuilegium ſit commune, à particulari renunciari non poteſt, etiam in propria perſona, ne alijs ferat præiudicium. Abb. in c. Apoſtolicam, nu. 10. de reg.

66 Clericus in delictis, & pœna pecuniaria poſita pro delictis poterit nè incarcerari?

℞. Poterit incarcerari, quia ſi non poteſt in bonis, debet luere pęnam in corpore, carcere, vel exilio, & ſic appellatio ab eo interpoſita indebitæ incarcerationis nulla eſt, l. fin. ff. de ius vocando.

67 Clericus pro delicto ciuili, ſi obligatus ſit de bonis, & de perſona, poterit nè incarcerari, ſi bona nõ ſufficiant ad ſolutionem?

℞. Licèt Clericus ſit miles cæleſtis, & nobilis, & gaudeat omnibus priuilegijs alijs nobilibus conceſſis, tamen hæc conſuetudo ſeruatur, quod ſi Clericus ex ſuo genere, & perſona ſit nobilis, non poterit incarcerari, quia gaudet priuilegio, ſicut cæteri nobiles, ſi verò Clericus ex ſuo genere, & perſona non ſit nobilis, poterit incarcerari pro quouis delicto ciuili, ſicut incarcerantur cæteri homines.

68 Si Iudex ſit recuſatus,& declaret ſe eſſe Iudicem competentem à tali pronunciatione, poterit ne legitimè appellari?

℞. Poterit, quia eſt grauamen portans ſecum præiudicium, quod per definitiuam reparari non poteſt, gloſſa in authent. habita, C. ne filius pro patre, Abb. in c. ex parte, il 3. de reſcriptis, n. 6.

69 Qui Iudices debent cognoſcere de grauamine indebitæ incarcerationis, vel de alio grauamine, quod per definitiuam reparari non poteſt?

℞. Legati,& Nuncij Apoſtolici, Patriarchæ, Primates, & Metropolitani. Triden. ſynod. ſeſſ. 22. c. 7. de reform.

70 Tales Iudices ſuperiores quando cognoſcunt de grauamine indebitæ incarcerationis, vel de alio ſimile, quem ordinem,& ritum debent ſeruare?

℞. In principio non debent inhibere in totum Iudicem à quo, ſed debent dare ſuas litteras per tempus limitatum, & iubere, vt intra tale tempus pars appellans ſuis expenſis portet acta, & proceſſus in eo ſtatu, in quo fuit appellatum, & viſis actis, ac auditis partibus debent iudicare, an tale grauamen ſit reparabile per definitiuam, vel non exiſtente ſemper parte appellante incarcerata;& ſi inuenerint dictum grauamen non eſſe grauamen, vel caſu dato, quòd ſit grauamen, poſſe tamen reparari per definitiuam, in iſto caſu debẽt remittere proceſſum ad Iudicem, à quo fuit appellatum cum ſua declaratione, vt faciat iuſtitiam. Trid. ſyn. ſeſſ. 22. c. 7. c. Romana de appell. in 6.

71 Si dicti Iudices ſuperiores iudicauerint appellationem ab indebita incarceratione eſſe iuſtam, quia talis non debebat eſſe incarceratus, vel quia probauit ſuam innocentiam, vel quia delictum, quod commiſit, eſt leue, & non habet pœnam corporalem,& tale grauamen, vel aliud oppoſitum non poſſe reparari per definitiuam, tales Iudices quid debent agere?

℞. Debent declarare incarcerationem eſſe iniuſtã, iubere, vt talis excarceretur, & tale grauamen, vel aliud oppoſitum irreparabile eſſe per definitiuam, & ſic appellationem fuiſſe iuſtam, capit. Romana, de appellationibus, in 6.& cap. 7. ſeſſ. 22. Conc. Trident.

72 Si Metropolitani,& dicti Iudices ſuperiores iudicent, appellationem eſſe iuſtam, & grauamen illatum à Iudice à quo eſſe irreparabile per definitiuam, poterunt ne in iſto caſu retinere ſibi cauſam principalem, & eam auferre à Iudice ordinario à quo?

℞. Non poterunt retinere ſibi cauſam principalem. Primo, quia in Conc. Trid. ſeſſ. 22. c. 7. expreſsè iubetur, vt dicti Iudices obſeruent Conſtitutionem Innocentij IV. quæ incipit, Romana, & in dicta conſtitutione iubetur, vt dictus Iudex declarato grauamine remittat cauſam principalem, ſuper quam nondum eſt ſententiatum ad Iudicem à quo, vt eam ſententiet. Secundò, quia ſi Metropolitanus, vel dictus Iudex ſuperior poſſet ſententiare grauamen, & retinere cauſam principalem, haberet duas inſtãtias, nempe ordinariam, & Metropolitani, quod in toto iure ſibi non eſt conceſſum, imò prohibitum in d. c. Romana. Tertiò, quia ſi ipſe haberet, & ſumeret ſibi duas inſtantias, cùm ſit vna, eademque perſona, tolleret refugium appellationis. Quartò, quia hoc expreſsè eſt contra diſpoſitionem Conc. Trid. ſyn. in c. 20. ſeſſ. 24. vbi diſponit, quòd cauſæ omnes ad forum Eccleſiaſticum pertinentes in prima inſtantia terminentur coram Ordinarijs locorum dumtaxat. Quintò, quia Metropolitanus,& dicti Iudices ſuperiores non ſunt Iudices ordinarij locorum in diœceſibus ſuffraganeorum, ſed tantùm ſunt Iudices in caſibus à Iure expreſſis, ſcilicet in illo articulo interloquutorio, in quo ad illos legitimè fuit appellatum, & cum cauſa principalis nondum fuerit ſententiata, neceſſariò debet remitti ad Epiſcopum ordinarium, vt eam ſententiet. Sextò, quia Romanus Pontifex, & Rota Romana quotieſcumque ad eos appellatur de aliquo grauamine, vel articulo interloquutorio, nunquam ſibi retinet cauſam principalem, ſed eam remittunt Ordinario locorum, obſeruando c. 20. ſeſſ. 24.& c. 7. ſeſſ. 22.& tex. in c. Rom. de appell. in 6.

73 Si Metropolitanus, vel Superior habeat conſuetudinem immemorabilem, ſtilum, vel priuilegium cognoſcendi de grauamine, & ſimul retinendi ſibi cauſam principalem, ſuffragatur ne eis?

℞. Non, quia talis conſuetudo immemorabilis ſublata eſt per Trid. ſyn. ſeſſ. 22. c. 7.

74 A Vicario Epiſcopi poteſt ne appellari ad Epiſcopum?

℞. Si Vicarius eſt generalis, appellandum eſt ad Metropolitanum, quia Vicarius generalis, & Epiſcopus vna, eademque perſona cenſetur, ſi verò appelletur à Vicario foraneo, poteſt ad Epiſcopum appellare, gloſſa in capit. Romana, de appellationibus, in 6.

75 Quando appellans à ſententia definitiua tenetur exprimere cauſam ſuæ appellationis, & eam probare?

℞. Quando ſententia definitiua ita eſt iuſtificata, vt de iure debeat exequutioni mandari, non obſtante appellatione, vt eſt in delicto notorio, & in conuicto, & confeſſo, in quibus de iure non admittitur appellatio, tunc appellans tenetur exprimere cauſam, & probare, quòd confeſſus eſt per timorem, vel in tormentis, vel quòd teſtes, cum quibus fuit conuictus, non ſunt idonei, gloſ. in c. Romana, de appellationibus in 6.

76 Iudex Metropolitanus, vel alij Iudices ſuperiores, ad quos appellatur, cum quibus perſonis acquirunt iuriſdictionem?

℞. Solùm acquirunt iuriſdictionem inter appellatum, & appellantem; nam reliquas perſonas debẽt relinquere in poteſtate ſuorum Ordinariorum, gloſſa in c. Romana, de appell. in 6.

77 Quis debet pronunciare appellationem deſertam, Iudex à quo, vel Iudex ad quem?

℞. Si proceſſus fuit deductus ante Iudicem ad quem, & in tempore à Iure ſtatuto non fuit ſequutus à parte appellante, tunc ipſe Iudex ad quem ad petitionem partis appellatæ pronunciat appellationem deſertam; ſi autem appellatum fuit coram Iudice à quo, & nulla alia fuit facta diligentia, ipſe Iudex à quo pronunciat appellationem deſertam, capit. perſonas, cſæpè contingit, de appell.

78 Si appellans intra terminum ſibi præſcriptum iuris non ſequitur ſuam appellationem, quam pœnam incurrit?

℞. Debet parere ſententiæ, & ſoluere parti expenſas,

ſas, c. perſonas, c. ſæpè contingit, c. reprehenſionis, de appellationibus.

79 Appellans ſi non ſequitur ſuam appellationem quid de eo præſumitur?

℞. Quòd ſententia prima fuit iuſta, & quòd non habuit iuſtam cauſam appellandi, & tunc iuſtè pronũtiatur ſententiam deſertionis. tenet Abb. in c. cum dilecti, de dolo, & contum. nu. 3.

80 Si quis appellat extraiudicialiter, tenetur ne aduerſarius eius comparere in iudicio?

℞. Non tenetur comparere, donec per citationem ſibi factam legitimè conſtet illi de ſua appellatione. tenet Abb. in c. cum dilecti, de dolo, & contumacia. num. 11.

81 Si quis non appellat, nec iudicialiter, neq; extraiudicialiter, & poſt ſententiam latam abripit iter ad Papam, vel ad Metrop. vel iudicem ſuperiorẽ tranſacto termino decem dierum, videbitur nè conſenſiſſe ſententiæ?

℞. Non, imò videtur legitimè, & expreſsè appellaſſe; ratio eſt, quia factum pro verbis reputatur, & in illo caſu, ſi ſententia deſertionis feratur, nulla erit, ſi appellans ſe præſentauit in tempore habili, ſcilicet vnius anni coram Summo Pont. vel ſuperiori. tenet Abb. in c. cum olim, de dolo, & contumacia. nu. 6.

82 Appellationes deſertæ reuocant nè attentata?

℞. Si geſta ſint ante deſertionem reuocant, ſi verò fiant poſt deſertionem, non reuocantur per appellationem deſertam.

83 Agens ad reuocationem attentatorum debet ne docere de bono Iure?

℞. Non eſt neceſſarium.

84 Si quis appellet coram Iudice, & poſtea facit actum coram ipſo ſine proteſtatione, videtur ne recedere à ſua appellatione?

℞. Affirmatiuè. c. cum veniſſet, de teſtibus, nu. 1.

85 Ab appellatione deſerta poteſt quis in eadem cauſa iterum appellare?

℞. Poteſt, ſi grauetur. Abb. c. directæ, de appellationibus, nu. 1.

86 Deſerta appellatione tenetur ne Iudex de nouo citare partes ad exequendam ſententiam?

℞. Non. Abb. caput. directæ citato. de appellat. numero 7.

87 Si quis non appellauit legitimè, ad quem remittitur negotium?

℞. Ad iudicem à quo, & condemnatur in expenſis. Abb. in c. vt debitus honor, de appell. nu. 5.

88 Si appellatus compareat, quid agendum de expenſis?

℞. Si vellet vti illo proceſſu, debet ſoluere medietatẽ appellanti. Trid. ſynod. ſeſſion. 24. cap. 20. de reformatione.

89 Notarius tenetur nè dare acta originalia appellanti?

℞. In prima inſtantia non, niſi ſit in actis aliqua ſuſpicio falſitatis; & tunc viſis actis per iudicem ſuperiorem tranſmitti debent ad iudicem primæ inſtantiæ, vt in ſuo archiuio conſeruentur.

90 Archiepiſcopus in diœceſi ſuffraganei ſui poterit determinare cauſas ad ſe relatas per appellationem?

℞. Poterit tam per ſe, quam per Vicarium, & Delegatum, & ad id poterit deputare Nuncium, Fiſcum, & Notarium, omniaque neceſſaria ad iuriſdictionem exercendam. capit. vt litigantes. in 6. de offic. ordinarij.

91 In cauſis viſitationis, aut correctionis datur ne appellatio?

℞. Solùm quoad effectum deuolutiuum, non autem ſuſpenſiuum. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 20. de reform. ſeſſ. 13. c. 1. de reform.

92 Appellatio ab excommunicatione poſt ſententiã latam ſuſpendit ne effectum?

℞. Non, quia ſententia, niſi ſit conditionalis, portat executionem paratam.

93 Si quis appellauit ante notificationem ſententiæ excommunicationis, erit ne vitandus?

℞. Non, quia talis appellatio habet effectum ſuſpenſiuum, & non deuolutiuum, & talis non punitur, ſi celebret. Decius, & Abb. in c. ad præſentationem noſtram. de appellationib. 1. & 2.

94 Talis appellatio habet ne effectum ſuſpenſiuũ?

℞. Habet, quia legitimè appellauit, & talis non erit euitandus?

95 A ſententia, & mandato de reſidendo, poteſt ne appellari?

℞. Non, obſtante quacumque inhibitione, vel appellatione debet exequi tale mandatum. Trid. ſyn. ſeſſ. 23. c. 1. de reform.

96 Appellatio in cauſa reſidentiæ regularibus interpoſita, debet nè admitti?

℞. Talis cauſa, remota omni appellatione terminatur. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 13. de regul.

97 In crimine concubinatus appellatio debet ne admitti?

℞. Ordinarius procedere poteſt appellatione non obſtante. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 14. de refor.

98 Religioſus à correctione Prælatorum poteſt ne appellare?

℞. Si correctio fiat ſecundum ſtatuta regulæ, non; ſi verò excedat, benè poterit. c. ad noſtram, de appel. c. quia nos. c. eod. tit.

99 A Iudice arbitro poteſt ne appellari?

℞. Non, quia arbiter inuentus eſt ad tollendas lites, & ſic ab arbitris non datur appellatio; imò ſemper in ſcriptura ponitur pœna appellanti. l. 1. C. de arbitris.

100 In notorio delicto poteſt ne appellari?

℞. Non, quia notorietas eſt loco probationis, c. conſuluit, il 1. de appellationib.

101 A Papa, Rege, vel Senatu poteſt ne appellari?

℞. Non, propter excellentiam perſonæ, & ſupremã poteſtatem. l. 1. ff. à quibus appellare non licet.

102 Si partes paciſcantur, quod à ſententia alicuius iudicis non debeant appellare, poſtea poſſunt appellare?

℞. Non, ff. à quibus appellare non licet.

103 Si quis eſt contumax in ſoluendo, poterit ne appellare?

℞. Poterit, quia præſumitur non habere. l. creditor. §. initiu. ff. de appell.

104 A futuro grauamine poteſt ne generaliter appellare?

℞. Affirmatiuè; quia de grauamine facto, & non faciendo appellandum eſt, quia forte non fiet, & ceſſante cauſa ceſſat effectus, ſi forte fiat grauamen, benè appellatum fuit, licet etiam poſtea ſit iterum appellandum. Abb. & Innocen. in c. conſuluit, il 2. nu. 4. de appell. c. cum ceſſante, eod. tit.

105 Appellatio iudicialis, vel extraiudicialis poteſt annullari per pactum?

℞. Poterit, quia quilibet agit de ſuo damno.

106 A ſententia deſertionis poteſt ne appellari?

℞. Poteſt. Bar. l. 2. C. de Epiſcopali audientia.

107 Intra quot dies tenetur appellans comparere ante Iudicem?

℞. Intra triginta, aliàs appellatio eſt nulla. Trid. ſyn. ſeſſ. 13. c. 3. de reform.

108 Si Iudex admittat articulos iniuſtos, vel iuſtos, & non admittat ad probationem faciendam, poterit ne appellari?

℞. Poterit. Francus in c. interpoſitas. nu. 4. de appellationib. Maſcar. de prob. conſ. 131. nu. 5.

109 Si Iudex deneget copiam actorum, poterit ne appellari?

℞. Poterit. l. 2. C. vt lite pendente. Azeued. lib. 3. titul. 18. lib. 4. quia negatur arma neceſſaria ad ſuam defenſionem.

110 Per appellationem vnius articuli ſuſpenditur ne iuriſdictio in reliquis articulis?

℞. Affirmatiuè, & in tota cauſa. c. meminimus. cap. conſuluit, il 1. de appellat.

CAPVT XXXI.

De Confirmatione vtili, vel inutili.

1 QVid eſt confirmatio?

℞. Eſt iuris priùs habiti corroboratio, ſicut fuit quando poſt legitimam appellationem prima ſententia per ſecundam confirmatur, capit. inter dilectos, de fide inſtrumentorum, & Hoſt. in ſum. tit. de confirm. vtil. vel inutil.

2 Si quis regularis petat à Papa reſcriptum adminiſtrandi iuſtitiam in temporalibus, & criminalibus, valebit ne?

℞. Si non expreſſit ſe eſſe regularem, non valebit tale reſcriptum: ſi verò expreſſit, poteſt contra illud opponi eſſe ſubreptitium, quia Papa non conſueuit hoc concedere; quod ſi certè conſtat de voluntate Papæ, tunc valebit, & debet executioni mandari. c. ad noſtram de confirmatione vtil. vel inutili.

3 Quotuplex eſt confirmatio?

℞. Duplex, vna in forma communi, alia ex certa ſciētia. Abb. c. venerabilis. eod. tit. nu. 3.

4 Confirmatio in forma communi, quid operatur?

℞. Dat aliquam habilitatem maiorem contractui, ſed non ſupplet defectus, nec dat maius partibus, quā illud, quod habent iure abſq; confirmatione. Abb. c. venerabilis, eod. tit. nu. 1.

5 Confirmatio ex certa ſcientia, quid operatur?

℞. Summam firmitatem, quia talis contractus firmatus ex certa ſcientia tenet, & valet, etiam ſi alias aliquid de cauſa non haberet. dicto capit. venerabilis.

6 Quando in aliqua ſcriptura, tranſactione, vel contractu inter Epiſcopum, & canonicos, vel inter alios ponitur, vt debeat à Summo Pontifice confirmari, de qua confirmatione intelligitur?

℞. De confirmatione ex certa ſcientia, & non de confirmatione in forma communi, quia illa ſupplet omnes defectus. Abb. in dicto c. venerabilis. num. 3. iſto titulo.

7 Sententia arbitrorum lata contra formam iuris, vel contra, vel extra formam mandati, valet ne?

℞. Non, etiam ſi fuerit confirmata à Summo Pontifice in forma communi, quia fines mandati diligenter ſeruandi ſunt; & confirmatio Papæ in forma communi nihil operatur, cum non præſumatur Papam velle facere aliquid contra Ius, niſi in forma ſpecialiter illud exprimat. Abb. in c. examinata: eod. titulo nu. 2.

8 Si Papa confirmauerit aliquam ſententiam, vel ius, Iudex inferior poterit de ea cognoſcere?

℞. Non, niſi confirmatio fuerit inutilis, & cum lite pendente, non faciendo mentionem de lite, cum per priuilegium impetratum, vel confirmationem nunquam præſumitur, quod Papa, vel Princeps velit alicui tollere ſuum ius, ſed iuſtitiam æqualiter omnibus abſque exceptione perſonę ſeruare. cap. 1. eodem titulo.

9 Si quis petat confirmationem alicuius ſententiæ, & taceat appellationem erit ne vtilis, & bona confirmatio, vel non?

℞. Erit inutilis confirmatio, quia tacuit rem maximè neceſſariam, & ſic erit confirmatio ſubreptitia. Abb. in c. bonæ, eod. tit. nu. 1.

10 Confirmatio alicuius rei, puta, poſſeſſionis, vel legitimationis, poteſt peti à poſſidente, nullo inſtigante, neq; petente, neque moleſtante?

℞. Non, quia inducit ſuſpicionem, & malam fidem, & ideò ſolent aduocati vti petitione iactantiæ dicentes, Petrus ſe iactat meum agrum eſſe ſuum, volo de hac re cum eo contendere. Abb. c. 1. eodem tit. numero 13.

11 Innouatio priuilegij dat ne nouum Ius?

℞. Non, neq; diminuit, ſed conſeruat ius, quod prius illi competebat. c. cum dilecta, eod. tit.

12 Priuilegium, quod legi non poteſt, debet ne renouari?

℞. Non, ſi legi non poteſt; debet renouari, ſi legi poteſt cum difficultate, quia in tranſumptione requiritur ſumma veritas, & vniformitas, & ſi non poteſt legi originale, non poteſt renouari. Abb. vbi ſupra num. 16.

13 Vbi plures lecturæ, & interpretationes colligi poſſunt ex vno textu, quæ eſt amplectenda?

℞. Illa, quæ magis conuenit rubricæ, vel titulo. Ab. c. bonæ, eod. tit. nu. 5.

14 Legatus à latere poteſt confirmare aliquid in præiudicium diœceſani?

℞. Non, neque facere Eccleſiam ſæcularem, religioſam, nec vnire duas Eccleſias, neque vnam alteri concedere, nec alienare rem acceptatam ad Romanum Pontificem, neque diuidere vnum Epiſcopatum in duos. Abbas capit. final. eodem titulo numero quarto, quinto, & ſexto.

CAPVT

CAPVT XXXII.

De Recuſationibus.

1 QVid eſt recuſatio?

℟. Eſt proponere, & habere aliquam cauſam ſufficientem, propter quam Iudex ſit ſuſpectus parti. Speculator, in rub. de recuſatione.

2 Qui Iudices poſſunt recuſari?

℟. Omnes tàm ordinarij, quàm delegati. c. ad hæc, il 1. de appellationib. c. ſi quis, de foro comp.

3 Quæ ſunt cauſæ recuſationis?

℟. A iure non ſunt expreſſæ, ſed relinquuntur arbitrio Iudicis: tamen DD. aliquas ponunt; nempè, ſi Iudex eſt conſanguineus, vel fuit aduocatus partis, vel fecit aliquam iniuriam parti, vel accepit ab eo, ſi ſit aliqua cauſa, ob quam quis poſſit reputari inimicus partis, ſi declarauit ſuum votum, ſi fauet vni parti, & non alteri. c. poſtremò. de appell. & Abb. c. cum ſpeciali. eod. tit. nu. 7.

4 Cauſę recuſationis corã quo Iudice debẽt proponi?

℟. Coram Iudice recuſato, ſed probari coram arbitris, vel Iudice ſuperiori, ſicut fit in Conſilijs Hiſpaniæ; ratio eſt, quia Iudex recuſatus non poteſt cognoſcere, de ſua propria cauſa. c. ſecundo requiris. c. cum ſpeciali. de appellat. Abb. in c. inter monaſteriũ, de ſent. & re iud.

5 Quis debet eligere hos arbitros, vt iudicent cauſã recuſationis?

℟. Ipſe partes, & Iudex. c. ſecundo requiris. §. 3. eod. tit. de appelli. & ibi gl. verbo coram.

6 Quis debet compellere partes, vt eligãt arbitros, & conueniant in eos?

℟. Iudex, & ſi intra legitimum tempus id non fecerint, Iudex procedit. Abb. in c. 2. requiris, de appellationibus.

7 Si quis proponat plures exceptiones contra Iudicem, & recuſatur, tenetur ne omnes probare?

℟. Non, ſed ſufficit probare vnam. c. ſignificauit, eod. tit. de appell. & ibi gl.

8 Si quis recuſauit Iudicem in vna cauſa, manet ne recuſatus in alia cauſa diſtincta?

℟. Manet, quia eadem ratio eſt. c. ſignificauit, de appellat.

9 Quis debet ſoluere expenſas in negotio recuſationis?

℟. Pars recuſans, & debet eas depoſitare.

10 Si Iudex habeat cauſam ſimilem cum aliquo ante alium Iudicem, ex hoc poterit ne recuſari?

℟. Poterit, & debet dari alius Iudex; ratio eſt, quia præſumitur, quòd erit fauorabilis nimis tali parti, & etiam ſi prius fuit aduocatus, & poſtulauit pro ſimili caſu, poterit recuſari, quia præſumitur, quòd non ſententiabit contra ſuam opinionem, & allegationem, ſed raró inueniuntur duæ lites, quæ in omnibus habeant idẽtitatem, & ſimilitudinem. c. cauſamque, il 2. de iudicijs.

11 Si Iudex recipit teſtes ante litis conteſtationem, poterit nè recuſari?

℟. Poterit, & etiam ſi cognoſcat de exceptionibus peremptorijs ſimul cum cauſa principali. c. exhibita, de iudicijs.

FINIS LIBRI OCTAVI.

LIBER NONVS CONTINENS MATERIAS LIBRI TERTII DECRETALIVM, DE QVIBVS HACTENVS NON EST TRACTATVM.

CAPVT PRIMVM.

De Præbendis, & Dignitatibus.

1 VNde dicitur præbenda?

℟. A præbeo, quia præbet, & dat canonico habenti præbendam, victum, veſtitum, & congruam ſubſtentationem ſibi, ſuis famulis, & ſuis conſanguineis, ſi non ſint diuites.

2 Quotupliciter ſumitur hoc nomen, præbenda?

℟. Dupliciter. Primò, largo modo, pro quacunque portione, vel vtilitate, quam quis ratione paupertatis, vel iuris patronatus recipit de bonis Eccleſiæ. Secundò, ſumitur pro portione, quæ debetur canonicis ratione ſui canonicatus, & ideò vocantur canonici præbendati, & iſto modo ſumitur in hoc titulo; vt in c. cum M. Ferrarienſis, de conſtit. in gl. ver. receperunt.

3 Quid eſt præbenda?

℟. Eſt quoddam ius, quod competit alicui canonico, percipiendi fructus in aliqua Eccleſia Cathedrali, vel Collegiata, tamquam vni de collegio, vt habetur. in c. relatum, de præbendis, & dignit.

4 Præbenda, & canonicatus in quibus rebus conſiſtunt?

℟. In tribus, in groſſa, in diſtributionibus quotidianis, & in manualibus.

5 Quæ dicitur groſſa præbendæ?

℟. Sunt omnes fructus, introitus, & prouentus, ſiue in pecunia numerata, ſiue in tritico, vino, & oleo, & fructibus terræ, qui prouentus, ſeu groſſa datur canonicis ſingulis annis, ſimul in vna, vel pluribus ſolutionibus, & ſic tota groſſa, veluti mille aureorũ, quæ pertinent ad vnum canonicum in toto illo anno vocatur maſſa, groſſa, ſeu præbenda.

6 Canonici quanto tempore lucrantur groſſam, ſeu maſſam ſuæ præbendæ?

℟. De hoc non poteſt generaliter certa regula aſſignari; quia hoc conſtat ex conſuetudine, vel ſtatuto cuiuſcumque Eccleſiæ; nam in aliquibus Eccleſijs canonici lucrantur dictam maſſam, & groſſam in reſidentia vnius diei, veluti in die Sancti Michaelis, & eius vigilia incipiendo à ſonu campanæ, ſeu ad Veſperas dictæ vigiliæ, ita quod ſi aliquis canonicus moriatur poſt dictum ſonum veſperarum lucratur totam maſſam, & præbendam anni venturi, in alijs Eccleſijs canonici lucrantur dictam groſſam per reſidentiam continuatam, vel diſtinctam trium mẽſium, vel quatuor menſium, & ideò quando conſuetudo Eccleſiarum eſt varia, ſecundum eorum ſtatuta illa eſt obſeruanda.

7 Hæc groſſa præbendæ, quom o do ſolet vocari?

℟. In aliquibus Eccleſijs in Hiſpania vocatur veſtuarium, quia datur hæc groſſa ad hoc, vt canonici ſe induant veſtibus, & emant ſupellectilem congruam ſecundum ſuam dignitatem.

8 Vnde ſumitur hæc præbenda, ſeu groſſa, maſſa, vel veſtuarium, & quomodo diuiditur?

℟. Sumitur ex omnibus fructibus, redditibus, & bonis, & prouentibus illius Eccleſiæ, & poſtquam ſunt locati, vel beneficiati, per œconomos Eccleſiæ in vnam maſſam, & corpus colliguntur, & poſtea equaliter diuiduntur inter omnes canonicos, ita quod nõ detur maior pars, neq; minor vni, quam alteri, ſed omnes æqualem partem recipiant in quantitate, & qualitate; & ratio eſt, quia omnes æqualiter ſeruierunt, & ideò æqualem portionem debent percipere, cum omnes ſint æquales, & in aliquibus Eccleſijs eſt conſuetudo, vt fiant tot ſchedulæ, quot ſunt canonici, & ſorte quiſq; percipiat, quod ſuum eſt. Abb. capit. extirpandæ, de præbendis, & dignitat. numero 1.

9 Quare fructus, & redditus Eccleſiæ dantur, & diſtribuuntur in ſubſtentationem canonicorum?

℟. Quia bona Eccleſiæ ſunt communia ad ſubſtentationem, & reparationem ipſarum Eccleſiarum, & ad ſubſtentationem Epiſcoporum, canonicorum, miniſtrorum, & pauperum, & ſic de bonis Eccleſiæ, nemo debet vti tanquam de re propria, & hæreditaria, ſed tanquam de ſanguine Ieſu Chriſti, de quibus latè diximus, libro quinto, capit. de bonis Clericorum, & eſt text. in capit. ratio nulla, de præbendis.

10 Diſtributiones quotidianæ quid ſunt, & vnde ſumuntur?

℟. Eſt quædam pecunia taxata in certa quantitate pro ſingulis horis, veluti in prima diſtribuitur inter reſidentes vnum aureum, & ſic in ſingulis horis, &

Cano-

Canonici lucrantur has diſtributiones reſidēdo perſonaliter in qualibet hora, ita quòd ſi vnus Canonicus non aſſiſtit, alter lucratur partem illius, qui perdidit, ſicut latè diximus lib. 4. c. 42. de diſtributionibus quotidianis, & habetur in Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 12. & ſeſſ. 25. c. 3. de refor.

11 Manualia, quæ vocantur?

℞. Manualia ſunt diſtributiones incertæ, quę dantur Canonicis pro aſſiſtentia, & reſidentia in aliquibus officijs, & miſſis relictis à fidelibus defunctis, & dicuntur manualia, quia ſæpè dantur ibi ad manum, vel ſingulis menſibus, vel hæbdomadis ſecundum conſuetudinem cuiuſcumq; Eccleſiæ.

12 Manualia in qua differentia ſunt?

℞. In dupplici differentia, aliqua ſunt certa, aliqua incerta, & quæ ex aliquo accidenti proueniunt, vt eſt ſepelire defunctum, recitare officium defunctorum pro vna vice; alia manualia ſunt certa ſingulis annis, ſicut cum aliquis fidelis relinquit agrum, vel cenſus, vt illi dicantur ſingulis annis tot officia defunctorum.

13 Quis Canonicus lucratur iſta manualia?

℞. Canonicus præſens, & abſens ea amittit, & debet videre inſtitutiones, & teſtamenta, quæ ea reliquerunt, quia in aliquibus teſtamentis dicitur, quòd non poſſint ea lucrari infirmi, neq; abſentes etiam pro negotijs Eccleſiæ, & tunc ſeruanda eſt ad vnguem inſtitutio, & vltima voluntas teſtatoris.

14 Quæ differētia eſt inter groſſam, ſeù veſtuarium, & diſtributiones quotidianas, & manuales?

℞. Primò, quia de groſſa omnes percipiunt æqualem quantitatem, de diſtributionibus quotidianis, & de manualibus non omnes percipiunt æqualiter, ſed quilibet ſecundum tempus ſuæ reſidentiæ. Secundò, groſſa, ſeù veſtuarium lucratur à canonicis in vno die, vel in tempore paruo, vel limitato trium, vel quatuor menſium; diſtributiones verò quotidianas, & manualia lucrantur per totum annum.

15 Præbenda poteſt ne permutari, vel reſignari?

℞. Præbenda, vt dicit Canonicatum, & dignitatem poteſt permutari, & reſignari, ſicut cætera beneficia, non auctoritate propria, ſed auctoritate ſuperioris, & propter cauſam legitimā, vt habetur in c. maioribus, de præb. & dignit.

16 Quis poteſt augere in Eccleſia Cathedrali præbēdas, & fructus Canonicorum, & dignitatum?

℞. Si præbendæ ſint tenues, & Eccleſiæ Cathedrales inſignes, Epiſcopus tanquam ſedis Apoſtolicæ Delegatus poteſt augere dictas præbendas, vniendo eis beneficia ſimplicia, & capellanias, ſed debet relinquere, qui ſatisfaciant miſſis, adimpleantq; onera poſita in ſua fundatione, ne ſuffragijs defraudetur. c. expoſuiſti, de præb. & dign. & Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 15. de reform.

17 Epiſcopus poteſt minuere numerū Canonicorū, vt cæteri ditiores fiant, vel vt applicetur præbenda illius Canonici fabricæ Eccleſiæ?

℞. Si præbendæ ſint tenues, poterit minuere numerum Canonicorum, vel applicare aliquam portionem fabricæ, ſi ſit pauper, ſed debet facere certiorē Summum Pont. vt confirmet talem ſuppreſſionem, & eam debet facere de conſenſu capituli. Conc. Tri. ſeſſ. 24. cap. 15. citat.

18 Si vna prębeda ſit groſſa, poterit ne diuidi in duas?

℞. Poterit, cum vacauerit, diuidi in duas Epiſcopus, ſi ſit ſufficiens ad ſubſtentationem duorum; ratio eſt, quia Eccleſia meliùs ſeruitur p duos miniſtros, quā per vnum, & debet fieri certior Summus Pont. c. vacante, de præb. licèt regulariter præbenda diuidi non debeat, cum in maiori præbenda homo maioris auctoritatis & ſcientiæ reſideat, qui dat eleemoſinas, & prodeſt Eccleſiæ, vt habetur in c. maioribus, de præb. & dign.

19 Quid debet Epiſcopus conſiderare in facienda diuiſione præbendæ?

℞. Primò, quòd præbenda ſit nimis pinguis. Secundò, quòd per vnum non benè ſeruiatur. Tertiò, quòd cuique detur cōgrua ſubſtētatio, & nihilominus raro, vel nunquam debet fieri talis diuiſio; ratio eſt, quia in Eccleſia Dei ſunt neceſſariæ præbendæ pingues, vt homines magnę auctoritatis in genere, ſanguine, & litteris congruè ſubſtententur, & defendant fidem Catholicam ab hæreticis, & Eccleſiam Dei, ſicut in bello quæruntur milites nobili genere nati, qui libentiùs ſe periculis obijciunt pro ſuo Rege, ſic in Eccleſia Dei homines ſcientijs imbuti, & ex nobili genere nati libētiùs pro fide fundunt ſanguinem c. vacante de præbendis, & de diuiſione beneficiorum diximus lib. 4. capit. 50. numero 33. 34. & 36.

20 Si præbenda iniuſtè diuidatur, quid debet fieri ad eius integrationem?

℞. Debet iuridicè ante ſuperiorem peti damnum ab Epiſcopo diuidente, quo probato tenetur illam reintegrare, ſicut prius erat, vt tenet Abb. in c. cum cauſam, de pręb. & dig. num. 5.

21 Dignitas Eccleſiaſtica quid ſignificat?

℞. Eſt quędam excellentia, quam aliqua perſona eccleſiaſtica habet ſuper reliquos clericos, quæ ſæpè ſæpius vocatur in iure perſonatus, & ſemper datur cum aliquo particulari officio, tanquam perſonæ maioris confidentiæ, vt habetur in c. adminiſtratoris, 23. quæſt. 5.

22 Hoc nomen, dignitas, quas ſignificationes habet?

℞. Plures. Primò, ſignificat præeminentiam, & excellentiam ſecularem, quam habent Imperatores, Reges, & Principes. Secundò, ſignificat dignitatem cuiuſcumque iudicis. Tertiò, quandam præeminentiam Eccleſiæ militantis. Quartò, prærogatiuum officium, & perſonatum alicuius perſonæ Eccleſiaſticæ in dignitate conſtitutę, veluti cum nominatur Decanus, vel Archidiaconus, cap. adminiſtratores, 23. quæſt. 5.

23 Dignitas, perſonatus, & officium, in quo differunt?

℞. Iſta in iure ſunt ſynonyma, & idem ſignificant; nam quælibet dignitas habet prærogatiuam, & perſonatum magis dignum, quam alia dignitas, & habet aliquod officium diſtinctum in Eccleſia, ad quod fuit ſpecialiter inſtituta talis dignitas. c. cum acceſſiſſent, de conſtitutionibus, & Abb. c. de multa, iſto tit. num. 21.

24 Quælibet dignitas eccleſiaſtica, in quo cognoſcitur, & diſcernitur ab alijs dignitatibus?

℞. Aliquando in officio particulari, quod tali dignitati ſoli incumbit, vt Decano competit congregare capitulum, aliquando in præcedentia in choro, & capitulo, vt Archipresbyter, qui præcedit omnes Canonicos, & presbyteros, aliquando in adminiſtratione alicuius officij, vel fructus Eccleſiæ,

& hæc

& hæc adminiſtratio eſt quædam præeminentia, & dignitas. tenet Archidiac. in c. 1. de conſuetudine, lib. 6.

25 Quare in Eccleſia Dei inſtitutæ ſunt dignitates ſuperiores, & inferiores?

℟. Vt Eccleſia militans imitetur triumphantem, in qua diſtincti ſunt Angelorum chori, & etiam, vt adiuuent Epiſcopum in regimine, & adminiſtratione Sacramentorum. Triden. ſynod. ſeſſ. 23. c. 17. & canon. 6.

26 Dignitas extinguitur ne aliquando morte obtinentis?

℟. Non, ſed eſt perpetua, & tranſit in alium ſucceſſorem legitimè intrantem. tenet Achid. in c. 1. de conſuetudine, lib. 6.

27 In dignitatibus, canonicatibus, & beneficijs ſucceditur ne Iure ſanguinis?

℟. Non, ſed Iure virtutis, & litterarum; nam in ſpiritualibus non habent locum hæreditarium ſucceſſionis, & ſic ſemper quærimus ſucceſſorem Petri piſcatoris, & non Cæſaris Imperatoris, c. 1. c. venerabilis, de preb. & dign.

28 Legata relicta alicui dignitati pereunt nè cum perſona obtinente dignitatem?

℟. Non, ſed tranſeunt ad ſucceſſorem, ſicut ipſa dignitas, ſi relicta ſint nomine dignitatis, & non nomine Petri. Abb. in c. ſignificauit de reſcrip. n. 4.

30 Dignitates in quo Iure debent eſſe docti, & vnde debent alere ſe, & famulos ſuos?

℟. Regulariter debent eſſe docti in ſacra Theologia, & in iure canonico ſecundum qualitatem perſonæ, & de fructibus ſui beneficij debent alere ſe, ſuos famulos, & ſuos conſanguineos ſecundum qualitatem perſonarum; dignus enim eſt operarius mercede ſua, & in Eccleſia Dei omnes ſunt æquales. tenet Abb. in cap. extirpandę, de prębend. & dignit. numero 3. & 4.

30 Poteſt ne quis habere duas dignitates, vel duas Eccleſias?

℟. Non ſine diſpenſatione Apoſtolica. c. quia in tantum, c. prętereа, de pręb. & dign.

31 Per additionem ſecundę dignitatis, vel beneficij, vacat ne prima dignitas, vel beneficium?

℟. Non, niſi per poſſeſſionem pacificam; ratio eſt, quia non eſt iuſtum, vt quis relinquat dignitatem, vel beneficium, de quo pacificè alitur, donec obtineat poſſeſſionem pacificam alterius beneficij pinguioris, alias eſſet relinquere certum, & accipere incertum. tenet Abb. in c. de multa, de præbend. & dign. num. 6.

32 Dignitates, canonicatus, & beneficia, quæ obtinet Epiſcopus, quando vacant?

℟. Non poſt electionem, & confirmationem, ſed poſt conſecrationem, & adeptam pacificam poſſeſſionem, vel poſt quatuor menſes ad ſe conſecrandum, à Conc. Trid. datos. tenet Abb. in c. de multa, n. 12. de præb. & dign.

33 Dignitas, ſi habeat beneficium curatum annexum, in quo loco tenetur reſidere, in Eccleſia Cathedrali, vel ſeruire beneficio?

℟. Talis dignitas poterit reſidere in Eccleſia Cathedrali, & ſeruire beneficio curato per ſubſtitutum; ratio eſt, quia annexum ſequitur naturam principalioris. tenet Abb. in c. extirpandæ, de præbendis, §. qui vero, n. 5. & 13. & 28.

34 Appellatione beneficij intelligitur ne dignitas, rectoria, vel curatum?

℟. Non, quia dignitas, canonicatus, vel rectoria habent nomina propria maioris excellentiæ, & ita ſolum intelligitur beneficium ſimplex; vt tenet Abb. in c. vltimo, de præb. & dign. n. 1.

35 Dignitate vacante, vel beneficio, quis poterit imponere onus, & quale?

℟. De iure antiquo Prælatus, & Capitulum in dignitatibus, præbendis, & canonicatibus, & Epiſcopus ſolus in beneficijs ſimplicibus, & curatis poterat imponere onus ſpirituale, veluti celebrare Miſſam, ſed non temporale, vt ſoluant talem penſionem, ſed poſt Conc. Trid. ſolus Papa poterit imponere beneficijs, canonicatibus, & dignitatibus penſionem, vel onus, quod voluerit; ratio eſt, quia eſt dominus beneficiorum. cap. ſignificatum, de præbendis, & dignit.

36 Laicus poteſt ne habere dignitatem, & præbendam?

℟. De priuilegio Papæ poterit habere fructus prębendæ, ſed non poterit eſſe Canonicus Eccleſiaſticus; ratio eſt, quia repugnat, quòd laicus habeat canonicatum, qui debetur ſolis Clericis, & in Hiſpania in Eccleſ. Cathed. Legionẽſi ex vetuſtiſſima conſuetudine, Rex Hiſpaniarum, Marchion de Aſtorga ſunt Canonici dictæ Eccleſiæ, & quando aſſiſtunt in dicta Eccleſia, ſedent in choro inter alios Canonicos, & datur illis portio, & ſtipendium ſicut & alijs Canonicis, & dicta Eccleſia obſeruat dictam conſuetudinem in magnum Eccleſiæ honorem.

37 Regulares poſſunt habere dignitates, vel beneficia in Eccleſia ſæculari, vel quibus modis Eccleſia ſæcularis poteſt ſpectare ad Regulares?

℟. Aliquis Regularis ex diſpenſatione Papæ poteſt obtinere canonicatum, dignitatem, vel beneficium in Eccleſia ſæculari, & etiam Eccleſia ſæcularis quinque modis poteſt ſpectare ad Regulares in cõmuni. Primo, quoad iuſpatronatus duntaxat, vt ſi quis fundet aliquam Eccleſiam, & relinquat iuſpatronatus alicui monaſterio, vel Abbati. Secundò, quoad collationem, ſeu inſtitutionem tituli alicuius beneficij, vt ſi quis fundet beneficium, & relinquat inſtitutionem alicui monaſterio. Tertiò, quoad inſtitutionem auctorizabilem, vt ſi quis fundet beneficium, & relinquat inſtitutionem, & nominationem, vel præſentationem ſuis parentibus tali conditione, vt talis inſtitutus approbetur à ſuperiore alicuius monaſterij. Quarto, quoad temporalia tantùm, quando aliquod monaſterium habet reſeruatos, & aſſignatos ad ſuam ſubſtentationem fructus alicuius Eccleſiæ. Quintò, quoad temporalia, & ſpiritualia, ſcilicet, quando aliquod monaſterium habet Eccleſiam parochialem ſibi vnitam, & cura animarum exercetur per monachos, & recipiunt fructus, & obuentiones Parochorum; tenet Abb. in cap. de monachis, de præbendis, & dignitatibus, num. 5.

38 Si iſti monachi habeant ius præſentandi in ſuis Eccleſijs Clericos in adminiſtranda Sacramenta, quid debet Epiſcopus facere?

℟. Non debet inſtituere talem præſentatum, niſi priùs à Monachis aſſignetur illi congrua portio, de qua aſſignatione Epiſcopus debet eſſe certus ante inſtitutionem, ne poſtea talis cogatur mendicare.

cap. de

capit. de monachis iſto titulo.

39 Ob quam cauſam datur alicui præbenda, vel fructus præbendæ?

℞. Ratione inſtitutionis, ſeruitij, laboris, & præſentiæ, capit. cum Ferrarienſis, de conſtitutionibus in gloſſa.

40 Dignitas, & præbenda quibus modis obtinetur?

℞. Duobus modis. Primò, in titulum per collationem factam à Summo Pontifice, vel ab Epiſcopo. Secundo modo, in commendam, quando datur alicui perſonæ aliqua dignitas, & fructus dignitatis in commendam, qui non tenetur reſidere, neq; habere curam animarum, ſed ſolùm percipit honores, & fructus illius dignitatis abſque aliquo onere, vel grauamine, Abbas cap. de monachis, iſto tit. numero 3.

41 Iſti commendatarij, qui habent Abbatias, & dignitates in commendam, ad quid tenentur?

℞. Ad Eccleſias conſtruendas, & reparandas, ad alendum numerum ſufficientem clericorum, vel monachorum, qui ſeruiunt Eccleſijs, & adminiſtrent ſacramenta, & fructus, qui ſuperſunt, poſſunt ipſi percipere; ratio eſt, quia quamuis non habeant onera ſupra ſuas perſonas, habent dicta onera ſupra redditus illius Eccleſiæ, tenet Abb. in c. de monachis, num. 3. de præbendis, & dignitatibus.

42 Poteſt aliquis Canonicus eſſe Canonicus, & habere Canonicatum, & non habere præbendam?

℞. Quando aliquis canonicus committit aliquod delictum, & per ſententiam priuatur fructibus ſui Canonicatus, tunc habet Canonicatum, & honorem Canonici in actu, & præbendam, & perceptionem fructuum impeditam, & in potentia; nam ſublato illo impedimento habebit Canonicatum, & præbẽdam ſimul, ſicut alij de collegio Canonicorum. tenet Abb. in c. relatum, de præbendis, num. 5.

43 Quis dicitur Canonicus ſuper numerarius?

℞. Ille, qui prouidetur à Papa in Canonicũ alicuius Eccleſiæ ſupra numerum aliorum Canonicorum, & de præſenti non habet præbendam, neque fructus, ſed debetur illi præbenda primò vacatura. c. relatum, iſto tit. in gloſ.

44 Si quis receptus ſit in Canonicum de conſenſu capituli, debetur ne illi prima præbenda, quæ vacauerit?

℞. Affirmatiuè; ratio eſt, quia prima receptio dat illi ius, vt habetur in cap. relatum, de præbendis, & dignit. capit. cum ſuper, de conceſſione præbendæ.

45 Si Papa prouideat aliquem de beneficio, vel Canonicatu, vel præbenda primò vacatura, & poſt notificationem bullarum capitulum conferat alteri præbendam vacantem, quæ prouiſio tenet, prouiſio Papæ, an prouiſio capituli?

℞. Amouendus eſt a poſſeſſione prouiſus per capitulum, & ponendus in poſſeſſione prouiſus à Papa; ratio eſt, quia per notificationem bullarum factam capitulo, ſublata fuit facultas prouidendi dicto capitulo, cum Papa poſſit tollere capitulo facultatem prouidendi. tenet Abb. in cap. propoſuit, de conceſſione præbendæ, num. 10. & in c. relatum, num. 7. & in c. inter cætera, num. 7. eod. tit.

46 Qua pœna punitur capitulum, ſi præbendam primo vacaturam det alteri, & non prouiſo a Papa in primo vacatura?

℞. Tenetur de ſuo dare fructus ſuæ præbendę prouiſo à Papa, donec vacet alia præbenda, vt mãdatum Papæ ſortiatur plenarium effectum. c. dilectus filius, de præb. & dignit.

47 Si quis impetrauit primam dignitatem, vel Canonicatum vacaturum a Papa, & alius impetret poſtea certam dignitatem, ſi vacet illa certa dignitas, cui debetur?

℞. Primo impetranti. c. ex parte, de officio iudicis delegati, il 1.

48 Si mandetur à Papa, vt alicui detur primum beneficium vacaturum, de quo beneficio debet intelligi, & quã quantitatem debet valere tale beneficium?

℞. Iſta gratia intelligitur de ſimplici beneficio; ratio eſt, quia ad curatum certę qualitates maiores requiruntur, quæ exprimi debent in reſcripto, & ſemper attendenda eſt intentio mandantis; præterea ſiue beneficium ſit paruum, vel magnum, illud debet cõferri, cum quantitas non ſit expreſſa, c. ſin. de præbendis, in gloſ.

49 Si quis impetret à Papa gratiam, vt ſibi ab Epiſcopo de beneficio certo, vel incerto prouideatur, & nõ manifeſtet beneficium, quod ipſe obtinet in bulla, tenebitur ne Epiſcopus obedire reſcripto Papæ?

℞. Non tenetur, quia tales litteræ ſunt ſubreptitiæ, imò tenetur facere certiorem Papam de taciturnitate; ratio eſt, quia præſumitur, quod ſi Papa ſciret illum habere beneficium congruum, non daret litteras ad aliud beneficium, præcipuè cum pluralitas beneficiorum reprobata ſit in iure, & debeat à Papa diſpenſari, capit. cum teneamur, de præbend. & dignit.

50 Si duo prouideantur de aliqua dignitate, & ſit lis, & illam cõpromittant in iudices arbitros, quid poſſunt iudices facere?

℞. Poterunt vni dari præbendam, & alteri aliquam penſionem, & hoc debet a Papa confirmari, & hæc expeditio eſt ordinaria in Romana Curia, cum ſit ad tollendas lites, & ad ſtatuendam pacem, c. cum eſſent, de præbend. & dignitatib.

CAPVT II.

De Inſtitutionibus.

1 QVid eſt inſtitutio?

℞. Eſt perſonarum, vel Prælatorum collatio in beneficio. Goffred. tit. de inſtit.

2 Quotuplex eſt inſtitutio?

℞. Duplex, alia ſecundum legem, & eſt primus gradus omnium inſtitutorum; alia ſecundum Canones, & eſt collatio Eccleſiæ, vel Eccleſiaſtici beneficij, in eum, qui ius habet. l. 1. C. de liberis præteritis, l. 1. ff. de vulgari ſubſtitut.

3 Qui dicuntur ſubſtituti in iure ciuili?

℞. Illi, qui in locum primorum inſtitutorum ſubſtituuntur, & vocantur ad illam hæreditatem, ideſt poſt mortem primorum inſtitutorum, vt in rubrica. ff. de vulgari ſubſtit. l. 1.

4 Inueſtitura quid eſt in iure Canonico?

℞. Traditio, vel quaſi traditio rei, quod fit per anulũ, biretum, vel librum, cũ quo ſignificatur, quòd talis

homo

homo mittitur per ſuperiorem in poſſeſſionem corporalem talis rei.

5 Inſtitutio beneficiorum de iure ad quem ſpectat?

℞. Ad Epiſcopum, vel eius officiales, quia eſt res pertinens ad eius iuriſdictionem, c. ex ſequentibus de inſtit.

6 Cuſtodia beneficiorum vacantium ad quem pertinet?

℞. De iure communi ad Epiſcopum loci. Abb. c. cum veniſſent, num. 2. eod. tit. de inſtitutionibus.

7 Poteſt inſtitutio beneficij pertinere ad non Epiſcopum?

℞. Poteſt, ſi hoc cautum ſit à fundatore in prima beneficij fundatione. c. cum veniſſent, eod. tit. vt dixi c. de iure patronatus.

8 Aliquis Prælatus inferior Epiſcopo poteſt habere inſtitutionem, & nominationem dignitatum, & Canonicatuum in aliqua Eccleſia Cathedrali?

℞. De iure Papali poterit habere, ſed non de iure communi, Abb. c. fin. de inſtitutionib. num. 3.

9 Si quis poſſit inſtituere, vel nominare in aliqua dignitate alium, poterit nominare & inſtituere ſe ipſum?

℞. Non, quia debet eſſe differentia inter nominantem, & accipientem, niſi hoc in fundatione conceſſum ſit. c. vltimo, de inſtit. & Abb. ibi num. 1.

10 Si quis habet poteſtatem inſtituendi, vel nominandi in aliquo beneficio, poterit nominare filium ſuum?

℞. Poterit & parentem, & fratrem, & etiam famulos. Abb. c. fin. eod. tit. num. 4.

11 Si velit ſe ipſum nominare, quid debet facere?

℞. Petere nominationem a Summo Pontifice in ſuã perſonam. Abb. c. fin. num. 6. eod. tit.

12 Quis numerus Canonicorum debet inſtitui, creari, & nominari in Eccleſijs Cathedralibus & Collegiatis?

℞. Ille numerus, qui commodè, & honorificè poſſit ſubſtentari de redditibus Eccleſiæ, aduertendo, quod non ſint pauperes, c. 1. de inſtitut.

13 Si Canonici ſint numerati, & inſtituti, & poſt multum tempus creſcant redditus Eccleſię, debet ne augeri numerus Canonicorum?

℞. Si creſcant in magna, & notabili quantitate redditus Eccleſiæ, & tale augmentum non ſit ex aliquo accidente, ſed perpetuum, & fixum, poterit Summus Pontifex augere numerum Canonicorum: ſi verò augmentum ſit mediocre, vel incertum, tunc nõ eſt amplificandus numerus Canonicorum. Abb. c. 1. eod. tit. num. 4. de inſtitution.

14 Si ſit certus numerus Canonicorum, debet ne minui, ſi redditus Eccleſiæ minuatur?

℞. Non, ſed adimpleri, niſi forte ita minuantur, vt ſubſtentari nequeant, tunc de licentia Summi Pont. facta relatione, & informatione ab Epiſcopo poſſunt minui, c. in Eccleſia, de inſtit.

15 Laicus poteſt eſſe Canonicus?

℞. Repugnat ius Canonicatus in laicum, cum inſtitutus ſit ad ſeruitium altaris, & Eccleſię, & laicus ſit incapax talis ſeruitij. c. in Eccleſia, eod. tit.

16 Si aliquis obtineat beneficium ſine inſtitutione Canonica Epiſcopi, vel Papæ, vel ſi obtineat cum inſtitutione alicuius, qui eam non poteſt dare, quam pœnam incurrit?

℞. Excommunicatur per ſententiam. Abb. c. ex frequentibus, de inſtitutionib. num. 5. c. beneficium, de reg. iur. in 6.

17 Si Clericus obtineat beneficium ſine legitimo titulo, vel inſtitutione, tenetur ne ad reſtitutionem?

℞. Cum diſtinctione; ſi fuit iuſto errore ductus, non tenetur; ſi verò id fuit malitioſè, & cum fraude, vel cum craſſa ignorantia, tenetur ad reſtitutionem fructuum. Abbas capit. ex frequentibus, num. 11. eodem titu.

18 Succeſſio hæreditaria debet ne eſſe in Eccleſia?

℞. Non, ſed inſtitui debent, qui ſint plus idonei non habita ratione originis, neq; loci, niſi ex priuilegio, vel fundatione ſint vocati natiui alicuius ciuitatis, vel originis, & alibi excluſi. capit. ad decorem, eodem titu.

19 Si quis ſit natiuus alicuius loci, & petat beneficiũ, & alius extraneus etiam petat, & ſint pares, & idonei, cui conferendum eſt tale beneficium?

℞. Si ſint pares in ſcientia, moribus, & idoneitate, conferendum eſt natiuo, & naturali illius loci, adiuuat eum patria, & natura. Abb. c. ad decorem. nu. 4. eod. titulo.

CAPVT III.

De Conceſſione præbendæ.

1 QVid eſt conceſſio?

℞. Aliqua gratuita datio alicuius rei, quæ reſpicit meritum, & perſonam illius, cui conceditur, & non rem ipſam. Abb. c. cum venerabilis, de exceptionibus num. 11.

2 Conceſſio alicuius rei gratuita, peruenit ne ad ſucceſſores illius, cui conceditur?

℞. Non, niſi in illa conceſſione declaretur, quòd datur illi, & ſucceſſoribus. Abb. vbi ſup. num. 11.

3 Quid eſt præbenda?

℞. Eſt ius percipiendi fructus, & prouentus in Eccleſia Cathedrali, vel collegiata competens alicui tãquam vni de collegio, vel de Canonicis. capit. relatum, de præbend. vt late dixi cap. 1. de præbend. & dignitat.

4 Quis dicitur intruſus?

℞. Ille, qui fuit prouiſus a non habente facultatẽ prouidendi, vel ille, qui poſſidet ſine titulo. Abbas in capit. quia diuerſitatem, num. 2. de conceſſione præbendæ.

5 Electio, & confirmatio poteſt fieri vnico actu?

℞. Aliquando poteſt, licet communiter ſint duo actus diſtincti. Abb. c. dilectus, de conceſſione præbend. num. 3.

6 Quibus perſonis poteſt competere collatio beneficiorum?

℞. Soli Epiſcopo, & poteſt competere ſoli capitulo, & vtrique ſimul, quia iſti omnes ſunt capaces de iure ad conferendum, Abb. cap. poſtulaſtis, eodem tit. num. 2.

7 Vnus poteſt ne gerere vices plurium perſonarũ?

℞. Poteſt, quia hoc non repugnat. Abb. vbi ſupra. nu. 4. in c. poſtulaſtis, de conceſſione præbendæ.

8 In Eccleſijs (vbi collatio præbendarum pertinet ad Epi-

ad Epiſcopum, & capitulum coniunctim.) ex aliqua cauſa, ſi per ſex menſes non fiat collatio, ad quem deuoluitur?

℞. Ad ſuperiorem, & non ad Epiſcopum, neque Capitulum, quia in iſto caſu non eſt ſuperior, ſed ſicut vnus ex Canonicis. capit. poſtulaſtis, eodem tit.

9 Epiſcopus poteſt conferre beneficium viuentis?

℞. Non, niſi ſolus Papa, & ipſe non conſueuit facere, niſi quis per ſuum delictum, illud amiſerit. Abb. c. 1. eodem tit. num. 2.

10 Beneficia vacantia, intra quot menſes debent conferri?

℞. Intra ſex menſes ab eius obitu, & ſcientia: vt ſi ſint ad prouiſionem capituli ipſis ſex menſibus elapſis, deuoluitur collatio ad Epiſcopum: ſi verò ſint ad prouiſionem Epiſcopi, deuoluitur collatio ad Summum Pontificem; quia per negligentiam collatores perdunt ſuum Ius, vt Eccleſiæ de miniſtris, & paſtoribus prouideantur. c. nulla, eod. tit.

11 Si quis habeat facultatem conferendi, poterit eã ſubdelegare?

℞. Poterit, quia eſt quid iuriſdictionis. c. conſtitutus, eod. tit. de conceſſione præbendæ.

12 Si Epiſcopus ſit impeditus ſuſpenſione, vel alio impedimento, & in ſpatio ſex menſium non faciat prouiſionem beneficij, deuoluitur ne collatio ad ſuperiorem?

℞. Non, quia legitimè impedito non currit pœna, ſicut ſuſpenſo, & excommunicato, infirmo ignorante, & ideo ſex menſes currunt a die notitiæ. c. quia, de conceſſione præbend.

13 Epiſcopatus vacans, intra quod tempus debet prouideri?

℞. Non habet tempus limitatum; quia in Lateranenſi Concil. (vt beneficia intra ſex menſes cõferantur,) non intelligitur Epiſcopatus. c. dilectus, de conceſſ. præbend.

14 Qui reponitur in beneficium alterius adhuc viuentis, qua pœna punitur?

℞. Si ſcienter conſentiat ſe reponi, excommunicatur per ſententiam; quia committit magnum delictum contra viuentem. capit. 1. eodem titul. de conceſſione præbendæ.

15 Beneficia non vacantia debent ne alicui conferri, licèt poſſeſſor ſit deſperatus à medicis?

℞. Non, neque promitti, ne detur occaſio alicui captandi mortem. Abb. c. nulla, eod. tit. num. 4.

16 Licet ne promittere beneficium alicui, cum facultas ſe obtulerit?

℞. Licet, ſed non promittere tale beneficium cum primò vacauerit, quia datur occaſio captandi mortem in particulari. c. accedens, eod. tit.

17 Ius patronatus poteſt ne eſſe apud ſæculares?

℞. Poteſt, & etiam pœnes fœminam nobilem, vel ignobilem. Abb. c. fin. eod. tit. num. 2.

18 Patronus poterit ne dare alicui facultatem præſentandi, antequam vacet beneficium aliquod tertium?

℞. Non, ſicut non poteſt promittere alicui beneficium, antequam vacet, ſic neque poteſt dare alicui mandatum, & poteſtatem, vt præſentet ante vacationem, ſed poſt vacationem capit. final. eodem tit.

19 Patronus poterit ne dare generalem poteſtatem alicui præſentandi omnia beneficia ſui patronatus, antequam vacent?

℞. Poterit illam dare cui vult, quia in generalitate non continetur vitium, ſicut in beneficio ſpeciali. Abb. c. fin. eod. tit. num. 4.

20 Quis præferendus erit præſentatus à pupillo, vel præſentatus à tutore?

℞. Præſentatus à pupillo, qui eſt Dominus præſentationis, & excluditur præſentatus à tutore. Abb. c. fin. num. 9. eod. tit.

21 Papa poteſt ne conferre omnia beneficia mundi?

℞. Poteſt, & concurrere cum omnibus collatoribus, licèt ex benignitate nunquam conſueuit auferre ordinarijs poteſtatem conferendi. Abb. c. quia diuerſitatem, eod. tit. num. 5.

22 Legitimè diſpenſatus ad omnes dignitates, cenſetur ne diſpenſatus ad Epiſcopatum?

℞. Non, quia cum requirantur maiores qualitates ad Epiſcopatum, quam ad cæteras dignitates, requiritur expreſſa mentio. Abb. cap. dilectus, num. 2. eodem titu.

23 Si quis impetret beneficium, & non faciat relationem, quod alius titulo colorato, vel nullo titulo illud poſſidet, erit ne bona impetratio?

℞. Non, ſed ſubreptitia, quia tacet rem eſſentialem. Abb. c. cum noſtris, eod. tit. num. 5.

CAPVT IV.

Vt Eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferantur.

1 QVid eſt diminutio?

℞. Eſt pars illa, quæ à toto ablata, ſiue ſit parua, ſiue magna, minuit ſummam principalem, ideò hic agitur, vt beneficia, ſiue parui, ſiue magni laboris integrè, & ſine diminutione conferantur, vt in rubrica, vt Eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferantur.

2 Conferre beneficium cum penſione, eſt ne diminuere beneficium?

℞. Affirmatiuè, quia durante vita penſionarij, proprietarius, ad quem collatum fuit beneficium, cum diminutione illud percipit.

3 Quis poteſt imponere penſionem ſine collatione beneficiorum?

℞. Solus Papa, qui non tenetur lege à ſe condita, neque legibus ſuorum anteceſſorum, quas ipſe poterit derogare, vel confirmare, vel augere. Abb. cap. vnico, eod. tit. noſtro.

4 Conferens beneficium poteſt facere pactum de lucrando aliquid?

℞. Non; quia committitur ſimonia, ſed debet illud integrum conferre. Abb. capit. vnico, eodem titul. numero 14.

5 Poteſt Epiſcopus applicare alicui fructus beneficij vacantis?

℞. Si non ſit conſuetudo, vt eos percipiat ſucceſſor in beneficio, ſicut contingit in beneficijs ſimplicibus, poterit Epiſcopus eos applicare fabricæ Ec-

cleſiæ,

cleſiæ, operæ piæ, vel redimendis captiuis, vel alicui vſui laudabili. Abb. vbi ſupr. num. 15.

6 Fructus beneficij vacantis poſſunt ne deputari in ſoluendis debitis Eccleſiæ?

℞. Epiſcopus cum conſilio capituli poterit eos adiudicare ad ſoluēda debita Eccleſię. Abb. vbi ſup. n. 20.

7 Epiſcopus poteſt emere rem Eccleſiæ ſuæ, ſi vendatur cum ſolemnitatibus?

℞. Poteſt, ſi publicè emat, & omnes ſolemnitates iuris ſeruentur in venditione, vel poterit ponere perſonam, quæ emat, dummodo fraus non ſit, & his conditionibus tutor poterit emere rem pupilli ſui, quia cum venditio ſit publica, ceſſat omnis ſuſpitio. l. pupillus. ff. de auctorit. tutorum. Abb. c. vnico, vbi ſupra, vt Eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferantur.

CAPVT V.

De Precarijs.

1 VNde dicitur precarium?

℞. A precor precaris. Azor. in ſum. tit. de precario, & Saluiano interdicto.

2 Quid eſt precarium?

℞. Id, quod precibus alicui conceditur: vt coutatur vt creditor, ſi habet pignus, & concedit debitori, vt vtatur. Azor. vbi ſupra num. 1. l. 1. ff. de precario.

3 Quotuplex eſt precarium?

℞. Duplex. Primò, neutrius generis. Secundò, fœminini generis. Tertiò, precariè, quod cōceſſum, vel venditum, vel alienatum fuit. Abb. cap. 1. de precarijs, num. 1.

4 Si quis precarius poſſidet aliquam rem, quando debet renouare contractum ad eam poſſidendam?

℞. De iure Canonico, quolibet quinquennio, vt recognoſcat, ſe eam prece poſſidere, & non eſſe ſuam. cap. 1. cod. tit. noſtro.

5 In precario, quod dominium transfertur?

℞. In recipiente transfertur dominium vtile, tandiù, quandiù durat voluntas dantis. Abb. cap. fin. de precarijs. num. 7. & 8.

6 In quo differunt precarium feminini generis, neutrius generis, & precariè conceſſum?

℞. In eo, quòd precarium fœminini generis datur ad certum tempus, & ſtante illo tempore reuocari nō poteſt; precarium verò neutrius generis datur ſine limitatione temporis pro voluntate donantis; precariè, quod conceſſum eſt, quando aliquid venditur precibus alicuius. Abb. c. 1. cod. tit. num. 1.

7 Quanto tempore durat precarium, vel vſus illius rei, quæ precibus conſequuta eſt, vt quis ea vti licitè poſſit?

℞. Durat toto tempore, quo durat voluntas concedentis expreſſa, vel tacita. Goſtr. in ſum. tit. de precarijs. l. quæſitum. ff. cod. tit.

8 Quando extinguitur, & ſoluitur precarium?

℞. Primò, voluntate dantis. Secundò, voluntate hæredis, & morte dantis. Tertiò, ſi quis alienauit rem, quam precibus obtinuit, vt ipſa vtatur. cap. final. de precarijs.

9 Si aliquis precariè dedit aliquam rem, vel agrum alicui, ſucceſſor, vel hæres eius poterit reuocare, & reſumere ſibi talem rem?

℞. Poterit, quia ſuccedit in voluntate primi dantis, ſicut in hæreditate. Abb. c. 2. eo l. tit. num. 1. & 2.

10 Si quis precariè vendit aliquam rem, poterit ne illam reuocare ipſe, vel eius ſucceſſor?

℞. Non, quia iſte contractus licèt precibus fuerit factus, eſt contractus venditionis, & accidentaliter fuit precariè factus, & precarium ibi tranſibit in naturam alterius contractus. Abb. c. fin. eod. tit. nu. 5.

11 Si Petrus poſſideat agrum precariè, & Petrus moriatur, reuocatur ne precarium?

℞. Non: ſed tranſit ad eius hæredes, quia non reuocatur morte accipientis, ſed ſolum morte dantis. Abb. c. fin. num. 6. tit. noſtro.

12 Precarium fœmininum datum ad certum tempus, poterit non finito tempore reuocari à Domino?

℞. Poterit reuocari; quia ex eo, quod quis concedit per vnum annum vti precario, non obligatur aliquo cōtractu ex vtroque obligatorio, cum nihil aliud interueniat in contractu precario, niſi voluntas dantis. Abb. vbi ſup. num. 11.

13 Si quis precariè per duos annos conceſſit gratuitò agrum Petro, & Petrus ſeminat ante perceptum fructum, poterit ne reuocari talis conceſſio precaria?

℞. Si reuocetur actione doli, Petrus poterit repetere expenſas fructuum, & damnum ſibi illatum. Abb. vbi ſup. num. 13.

14 Si Prædeceſſor fecit contractum malè geſtum, obligatur ne ſucceſſor?

℞. Non; imò tenetur illum reuocare. Abb. capit. 2. cod. tit. num. 2.

15 In quo differunt precarium, & commodatum?

℞. In eo, quòd commodatum non poteſt auferri toto illo tempore, in quo eſt commodatū conceſſum; precariū verò aufertur quotieſcunq; ceſſauerit voluntas eius, qui precibus rem conceſſit, niſi ſignet tempus, quo alter illo vti debet, & tunc precarium conuertitur in commodatum. Azor. in ſum. cod. titu. numero 1.

16 Si quis tenet rem precariam, & eam non bene gerat, & conſeruet, quam pœnam incurrit?

℞. Tenetur de lata culpa. l. quæſitum. §. illud. ff. cod. tit. de precarijs.

17 Si quis habeat rem commodatam, & eam nō ſeruet, qua pœna punitur?

℞. Tenetur ille de leuiſſima culpa eam reſtituere. l. quæſitum. ff. eod. tit. de precarijs.

18 Quæ eſt ratio differentiæ, quare precarius tenetur reſtituere rem de lata culpa, & qui habet rem cōmodatam, tenetur de leuiſſima culpa?

℞. Quia precarium pendet ex mera liberalitate dantis, & ſemper a dante poteſt reuocari; qui verò habet rem commodatam, ab eo non poteſt auferri; niſi finito tempore commodati, ideò ſi per culpam leuiſſimam res diminuatur, aufertur ab eo, & debet eam reſtituere, ne malè vtatur liberalitate alterius. l. quæſitum. §. illud. ff. cod. tit. Abb. c. fin. num. 14. tit. de precarijs.

CAPVT

CAPVT VI.

De Commodato.

1 QVid eſt commodatum?
℟. Res illa aliena, quæ alicui datur, vt per aliquod tempus illa vtatur, licèt non ſit ſua. Ioann. And. in c. vnico, de commodato.

2 Quid eſt commodatum?
℟. Illud, quod ad vtilitatem alicuius fit, vel datur. Azor. in ſumma de commodato, num. 1.

3 Quis dicitur commodatarius?
℟. Ille, cui datur aliqua res, vt ea vtatur in ſui vtilitatem. Azor. vbi ſupra num. 1. & 2.

4 Quotuplex eſt actio commodati?
℟. Triplex. Prima directa. Secunda vtilis. Tertia contraria. l. in commodato. §. 1. ff. eod. tit. & Azor. vbi ſupra num. 7. & 8.

5 Quæ eſt actio directa commodati?
℟. Illa, quam habet, qui commodauit rem aduerſus eum, cui accommodauit, vt ille ſibi reſtituat. l. in cõmodato. §. vlt. ff. eod. tit. de commodato.

6 Quæ eſt actio vtilis commodati?
℟. Illa, quam habet, qui recipit rem commodatam toto illo tempore, quo datur ad vtendum. l. ſi is qui. §. ſi libero, ff. eod. tit. & Bart. ibi.

7 Actio commodati vtilis, competit ne, vbi non eſt verum commodatum?
℟. Competit, vt ſi quis vtatur aliqua re ſui amici ipſo ignorante, fultus ea ratione, quod ſi ipſe ſciret, daret, & gauderet, vel vtatur aliqua re ſui amici, quam accepit ipſo vidente, & tacente. l. ſi is qui §. vlt. ff. eod. tit. de commodato.

8 Quæ eſt actio contraria commodati?
℟. Illa, quæ competit ei, qui accepit rem commodatam aduerſus proprium Dominum ad petendas expenſas, & meliorationes, quas fecit in re commodata. l. in rebus. ff. commodati.

9 Commodatum in quibus rebus inuenitur?
℟. Propriè in rebus mobilibus, vt in veſtimẽtis, equis, & alijs, quia in immobilibus propriè dicitur precarium l. 1. ff. commodati. & Azor. vbi ſup. num 3.

10 Commodatum poteſt ne reuocari ad omnem voluntatem commodantis?
℟. Non; niſi completo tempore, pro quo illud commodauit; ratio eſt, quia quod à principio liberũ fuit, poſt factum fit neceſſarium. Azor. vbi ſupra numero 2.

11 Si qui accepit rem à commodante, non potuit vti illa tempore ſibi præfixo, tranſacto tempore, poterit ne cogi ad iterum commodandam rem illam?
℟. Non, quia finito tempore finitur actio vendi; in libertate. n. commodantis eſt iterum dandi, vel non, imò tranſacto tempore, ſi illa commodatarius vtatur, vel deprauetur ipſo vſu, tenetur de damno, cum vtatur re aliena extra voluntatem domini. Abb. in c. 1. num. 7. de commodato.

12 Si res commodata pereat, tenetur ne eã ſoluere ille, cui commodata fuit?
℟. Si ſua culpa graui res pereat, tenetur eam reſtituere, ſi verò ſua culpa leuiſſima pereat, non tenetur. c. vnico, eod. tit.

13 In quibus caſibus tenebitur ille, qui vtitur re cõmodata, ſoluere rem, ſi pereat ſua culpa leuiſſima?
℟. In tribus. Primo, ſi rem non reſtituat, & fuerit in mora, præfixo tempore. Secundo, ſi ſua culpa pereat talis res. Tertio, ſi fuit in pacto non perdendi rem. gloſ. in c. 1. de commodato.

14 Furtum quando numeratur inter caſus fortuitos?
℟. Quando violenter à te ſublata eſt res; ſi verò res occultè à te ſublata fuit, adhuc diſtinguendum eſt; ſi poſuiſti tantam diligentiam in re aliena, quantam in tua propria, non teneris reſtituere. Abb. in cap. 1. de commodato. num. 16.

15 Si aliqua res commodata caſu fortuito pereat, cõmodatarius tenetur ne reſtituere eam?
℟. Non, ſed Dominus perdidit rem illam, tamquam ſi eſſet in ſua poteſtate; quia caſus fortuiti non ſunt in manu hominis. Abb. in c. 1. eod. tit. num. 17.

16 Qui ſunt caſus fortuiti?
℟. Inopinati rei euentus, qui præueniri à ſapiente nõ poſſunt, vt tempeſtas, ruina, & maris fluctus, & alia ſimilia. Abb. cap. 1. vt ſupra, de commodato, numero 15.

CAPVT VII.

De Depoſito.

1 QVid eſt depoſitum?
℟. Aliquid alicui datum ad cuſtodiendum. Hoſtienſ. in ſum. tit. de depoſito. num. 1.

2 Quid eſt depoſitarius?
℟. Perſona fidelis, apud quẽ deponitur res aliqua cuſtodienda. in authent. ſed iam, Cod. depoſiti.

3 Actio depoſiti quotuplex eſt?
℟. Duplex; vna directa, quæ competit illi, qui rem depoſitauit, vt illam repetat; & alia contraria, quę competit illi, apud quem eſt res depoſitata, vt petat expenſas. l. 1. ff. depoſiti. §. ait Prætor. & Azor. in ſumma num. 20. 21. & 42. tit. de depoſito.

4 Contra quem contrahitur obligatio in depoſito?
℟. Contra depoſitarium, vt illud cuſtodiat, & ſeruet, & tradat ſuo tempore. inſtit. quib. modis re contrahitur obligatio. §. penult.

5 Quid eſt contractus depoſiti?
℟. Contractus bonæ fidei, quia confido de fide depoſitarij. c. 2. de depoſito, & ibi gloſ.

6 Quis retinet dominium rei depoſitatæ?
℟. Non depoſitarius, ſed ille, qui depoſitauit. l. rei commodatæ. ff. commodati.

7 In quo differunt pono, & depono?
℟. Pono eſt ſimpliciter ad meam voluntatem aliquid ponere, depono eſt ſeorſim ad cuſtodiendum in poteſtate alterius deponere. leg. prima, ff. depoſiti.

8 In quo differt depoſitum à ſequeſtro?
℟. In eo, quòd depoſitarius tenetur rem tradere illi, qui rem depoſuit, ſed qui tenet ſequeſtrum, non tenetur reſtituere certæ perſonæ, ſed ſolum illi, qui vicerit litem. l. 1. ff. eod. tit. & Azor. in ſum. eod. tit. n. 8.

9 Quando poteſt repeti depoſitum?

℞. Quando voluerit ille, qui depoſitauit rem, quia illi competit actio repetendi. c. 2. eod. tit. in gloſſ.

10 In qua differentia ſunt depoſitarij?

℞. In duplici. Primò, ſunt depoſitarij, qui aliquid recipiunt pro cuſtodia, & iſti tenentur dolo, & culpa. Secundò, ſunt alij depoſitarii, qui nihil recipiunt pro depoſito, & iſti tales tenentur de dolo, non de culpa leui, nec leuiſſima. c. 2. de depoſito, in gl.

11 Depoſitarius tenetur ne de caſu fortuito?

℞. Non, neque qui recipit aliquid pro cuſtodia. cap. 2. vbi ſupr.

12 Si culpa, vel mora præceſſerit caſum fortuitum, vt ſi potuit merces ante pluuiam ſeruare, tenebitur ne?

℞. Tenebitur, quia mora, & culpa quaſi æquiparantur dolo. c. 2. eod. tit. in gloſſ.

13 Depoſitarius poteſt compenſare debitum, quod illi iuſte debetur cum depoſito ſibi tradito?

℞. Non, quia hoc non fert fides Depoſitarij, nam ſemper debet habere in manu depoſitum, cum non poſſit poſcente domino vlla ex cauſa, nec actione, depoſitum apud ſe retinere. cap. 2. de depoſito. l. 1. & 2. C. eod. tit.

CAPVT VIII.

De emptione, & venditione.

1 QVid eſt emptio?

℞. Eſt contractus emendi rem pretio conuento. inſtit. de emptione §. 1.

2 Quæ requiruntur ad emptionem perfectam?

℞. Conſenſus emptoris, & venditoris, & quod ambo conueniant de pretio. l. 2. ff. de contrahenda emption. & vendit. & l. l. §. vlt. eod. tit. & l. emptio. ff. de reſcindenda venditione.

3 Quis dicitur emptor bonæ fidei?

℞. Ille, qui emit rem, & exiſtimat eſſe illius, à quo emit, vel habere legitimam facultatem eam vendendi. l. nec vllam, §. quod ſi quis, ff. de petitione hæreditatis.

4 Quis dicitur emptor malæ fidei?

℞. Ille, qui emit à latrone, vel à perſona, quam ſcit non poſſe vendere talem rem. Azor. in ſum. titu. de agricolis, & cenſitis colonis, num. 8.

5 Si quis vendat rem, in quibus caſibus non tenetur de euictione?

℞. In tribus. Primò, ſi emptor non moneat venditorem de lite. Secundò, ſi emptor abiuit contumaciter tempore litis, & ſententiæ, ita vt per ſuam abſentiam lis pereat. Tertiò, ſi per iniuriam, & iniuſtitiam iudicis ſententia lata fuit contra emptorem. cap. fin. eodem tit.

6 Si in contractu non explicetur, quòd venditor teneatur de euictione, tenetur ne?

℞. Affirmatiuè, quia euictio ineſt intrinſecè contractui venditionis, & ſic vt non teneatur, debet in contractu dici, quòd emptor non teneatur de euictione, Abb. in c. vlt. eo. eodem tit. num. 10.

7 Emptor moleſtatus de re empta, quãdo debet denuntiare debitori, vt poſſit petere euictionem?

℞. In principio litis, vel antequam iudicium finiatur, alias perdit actionem euictionis ſua culpa. Abb. cap. fin. eod. tit. num. 2.

8 Venditor tenetur ne de euictione, ſi emptor extraiudicialiter perdit, vel dat rem de ſua auctoritate?

℞. Non, quia ſolum tenetur, quando iudicialiter aufertur ab illo res, vbi præſumitur iuſtitia. Abb. in c. fin. eod. tit. num. 7.

9 Venditor tenetur ad omnes expenſas factas per ipſum ad defenſionem rei venditæ?

℞. Tenetur, ſicut ad ipſam rem. Abbas vbi ſupr. num. final.

10 Eccleſia tenetur ne de euictione in rebus, quas vendit, vel locat?

℞. Affirmatiuè, cum ſit actio iuſta. Abb. vbi ſupr. numero 4.

11 Clericus, qui vendit rem laico, tenebitur ne illam defendere requiſitus ab emptore in foro ſæculari?

℞. Affirmatiuè; quia ſequi forum, vbi talis emptor moleſtatur, licitum eſt, ſed debet petere licentiam à ſuo Prælato. Abbas vbi ſupra cap. finali, iſto titulo numero 8.

12 Poteſt ne quis pluris vendere itinerantibus, quam illic cohabitantibus?

℞. Non, quia eſt ſpecies doli, & vſuræ, & ideò de hoc cognoſcit Epiſcopus. c. 1. eod. tit. noſtro.

13 Poteſt quis vendere res pluris, quam valent?

℞. Non, quia eſt dolus, & peccatum. Abbas cap. 1. eod. tit. num. 3.

14 Quando ſterilis eſt annona, tenetur ne quis vendere triticum, vinum, vel carnes?

℞. Tenetur quolibet tempore neceſſitatis, vel famis. Abb. cap. 1. eod. tit. num. 6.

15 Pretium rei qua ratione ſumendum eſt?

℞. Ex eo, quòd communiter vendi poteſt, nam ex pecuniaria rei, & tẽporis neceſſitate pretium maius ſumi poteſt; nam ſi communiter apud omnes, vel plures aliqua res venditur decem argenteis, illa eadem mutato tempore venditur viginti argenteis; tempus enim, vel penuria iuſtificauerunt pretium. Abb. c. 1. de emptione, & venditione. num. 3.

16 Si quis exponat ad vendendum triticum iuſto pretio, poteſt pro ſua libertate ponere, & conſtituere pretium?

℞. Non, ſed cogitur à iudicibus, quorum intereſt, vt vendat communi, & iuſto pretio. Abbas vbi ſupr. numero 4.

17 Fraudans menſuras, qua pœna punitur?

℞. Pœna ſtatuta in qualibet ciuitate, & debet compelli eas ſine fraude habere. Abb. in c. vt menſuræ. eodem tit. num. 3.

18 Si res vendatur in dimidio iuſti pretij, quæ actio competit venditori?

℞. Poteſt petere læſionem, & reſtitutionem medietatis pretij, vel ipſam rem, ſi ſibi placuerit. Abb. in c. 3. eod. tit. num. 2.

19 Si ſtante matrimonio vir de conſenſu vxoris alienet bona dotis, ſoluto matrimonio, tenet ne illa alienatio?

℞. Affirmatiuè, quia fuit facta ad ſubſtentanda onera matrimonij de conſenſu vtriuſque, c. peruenit, eodem tit.

20 Si maritus habeat ꝓpria bona, quib. poſſit ſuſtinere onera matrimonij, ſi vendiderit bona mulieris, emptor

emptor (ſoluto matrimonio) poterit ne moleſtari?

℞. Non; quia bona viri, & mulieris durante matrimonio reputatur, ac ſi eſſent viri. Abb. in c. peruenit, eodem tit. num. 1.

21 Si in venditione ponatur pactum de retrouendendo, erit ne contractus venditionis verus, vel non?

℞. Talis contractus magis præſupponitur pignoratiuus, quam venditionis; quia ſoluto pretio retroceditur res ad proprium Dominum. cap. ad noſtram, eodem titu.

22 Donator quando tenetur de euictione?

℞. Quando id promiſit in contractu, vel quando dolo donauit. Abb. in cap. fin. de emptione, & venditione. num. 10.

CAPVT IX.

De Locato, & conducto.

1 QVid eſt locatio?

℞. Rei, vel perſonæ ad vſum tantùm conceſſio, cum pacto de tanta (pro labore) pecunia ſoluẽda. Azor. de locato, & conducto. num. 1.

2 Conductor quis dicitur?

℞. Ille, qui rem aliquam, vel domum ab aliquo dáta mercede, vel promiſſa accipit vtendam.

3 Quãdo dicitur ſtatim, & celeriter purgata mora?

℞. Hoc relinquitur arbitrio iudicis. Abb. in cap. potuit, de locato, & conducto, num. 6.

4 Locatus, & conductus, in quo differunt?

℞. Sunt ſynonyma, & idem ſignificant. Azor. in ſum. eod. tit. num. 2.

5 Si emphyteota Eccleſiæ per biennium quis non ſoluerit, qua pœna punitur?

℞. Perdit rem, & Eccleſia bona recuperat. c. potuit, de locato, & conducto.

6 Super conductione domorum, vel rerum poſſunt ne ferri leges, vel ſtatuta?

℞. Poſſunt, & debent obſeruari ad vnguem, quia latæ ſunt ad bonam gubernationem, & propter eximium pretium, quod petunt illi, qui conducunt domos. c. 1. de locato, & conducto.

7 Si Eccleſia, vel Dominus rei non monet per duos annos emphyteotam, vt ſoluat, talis non ſoluens cadit ne in commiſſum?

℞. Affirmatiuè, quia tempus ſolutionis interpellat pro homine. c. potuit, de locato, & conducto.

8 Cui competit actio conducti?

℞. Locatario contra illum, a quo locauit, vt liceat ſibi vti domo, vel a locato, & ad petendas expenſas neceſſarias factas in re conducta. Azor. in ſum. titu. eodem num. 29

9 Prædia, domus, & aliæ res Eccleſiæ poſſunt ne relocari?

℞. Poſſunt ſi Eccleſia accipiat vtilitatem, & per triennium, ne perpetuentur, & alienentur. cap. 2. eodem tit.

10 Quod dicitur longum tempus?

℞. Decem annorum, & non minus, & ideò prohibitum fuit Eccleſijs, vt non locarent ad longum tempus, ſed ſolum ad triennium. Abb. in cap. propter, de locato, & conducto, num. 17.

11 Si clericus per triennium locet fructus ſui beneficii, vel præda, tenetur ne petere licentiam à ſuo Epiſcopo?

℞. Non; quia quando aliquid licitè poteſt fieri, non tenetur conſenſus alterius adhiberi ad illam rem faciendam. Abb. cap. veſtra, de locato, & conducto, numero 4.

12 Succeſſor in beneficio tenetur ſtare pro locatione facta à prædeceſſore?

℞. Si locatio fuit facta ſine fraude, & cum debita ſolemnitate, & ad modicum tempus, tenetur ſtare; ſi verò fuit facta cum fraude, vel ad vltra triennium, non tenetur ſtare. Abb. in c. querelam, num. 5. ne prælati vices ſuas.

13 Locans domum, vel agrum, in quo caſu non finito tempore poteſt à re locata expelli?

℞. Si tempore ſtatuto penſionem non ſoluat, vel ſi rẽ dilapidet, diminuat, vel peiorem faciat. Abb. in c. propter, eod. tit. num. 2.

14 Propter quas cauſas poteſt petere ille, cui locata ſunt prædia Eccleſiæ, vt remittantur ſibi fructus, quos illo anno debebat ſoluere, vel aliquæ partes fructuum?

℞. Propter ſterilitatem, vel incendium agrorum, ſeù alium caſum fortuitum, & talis debet ſe obligare, quòd ſequenti anno, ſi multum abundauerit, reſtituet Eccleſiæ, quod ab illa accepit, quæ abundantia debet eſſe maxima, capit. propter, de locato, & conducto.

15 Si quis locauit domum, vel agrum, propter quas cauſas poteſt de ſua auctoritate illam, vel illum dimittere, & non ſoluere penſionem?

℞. Propter peſtem ſuperuenientem, incendium, & ruinam notabilem, licèt teneatur, ſi ſine periculo fieri poteſt, monere Dominum. Abb. in c. propter. eod. tit. num. 8.

16 Emphyteota, ſi vult vẽdere alicui dominium vtile, quid tenetur facere?

℞. Quęrere Dominum directi dominij, ſi velit rem pro eadem quantitate, & vt accipiat ius ſibi debitũ ex venditione, alias cadit in commiſſum. capit. potuit, eod. tit.

17 Emphyteota poteſt ſine ſcientia Domini rem ſibi datam in Emphyteuſim alteri donare?

℞. Maximè, quia donatio eſt contractus liberalis, & non interuenit pecunia, ſed mera voluntas donãtis, & in ea non habet ius aliquod dominus rei, & idem eſt in hærede legitimo emphyteota. Abb. c. potuit, eod. tit. num. 8

17 Emphyteota liberatur ne à ſolutione Canonis propter ſterilitatem?

℞. Non, quia ea non ſemper eſt res parua, & emphyteota eſt Dominus vtilis dominij, & abundantia, & ſterilitas ſuccedunt in fauorem, vel damnum Domini vtilis dominij. Abb. in c. potuit, eod. tit. num. 17.

18 Emphyteota propter bellum poteſt ne ceſſare à ſolutione penſionis?

℞. Non, niſi in caſu, in quo omnis ſpes agrum recuperandi ceſſauerit; quia tunc, & Dominus perdit directum, & emphyteota vtile. Abb. in c. potuit, eod. tit. num. 18

19 Emphyteota habet ne dominium directum, & vtile?

℞. [illegible], ſed ſolum vtile; nam directum ſemper eſt penes dominum rei. Azor. in ſumma de iure emphyteota, num. 13.

20 Si emphyteota per trieniū non ſoluat, & antequā ante Iudicem petatur in cōmiſſum celeriter purgat moram, & ſoluat, perdet ne rem?

℞. Non; quia ante iudicium purgauit moram, ſecus verò ſi in introitu iudicij pecuniam depoſitet. Abb. in c. potuit, num. 5. de locato, & conducto.

CAPVT X.

De rerum permutatione.

1 QVid eſt permutatio?

℞. Eſt vnius rei pro alia ſubalternata datio, vel præſtatio; vt ſi habeo rem mihi non vtilem, & tibi neceſſariam, & tu habes rem mihi vtilem, vnam rem pro alia permuto. Azor. in ſum. tit. de rer. permutat. num. 1.

2 Contractus permutationis, qui contractus eſt?

℞. Innominatus, do, vt des. l. quoniam C. de rer. permutat.

3 Permutatio facta ſine debita ſolemnitate, à quo poteſt reuocari?

℞. A ſucceſſore in dignitate, vel adminiſtratione Eccleſiæ. c. vt cum mutationes. eod. tit.

4 Poteſt Epiſcopus facere commutationem præbēdarum, & perſonarum?

℞. Ex legitima cauſa poterit mutare perſonas de vno loco ad alterum, ſcilicet propter inimicitias, vel cōſuetudinem turpem cum aliqua muliere etiam putatiua, vel propter aliquod ſcandalum. cap. quæſitum, eod. tit.

5 Princeps poteſt ne rem immobilem permutare pro re immobili Eccleſiæ, & ſic eam acquirere?

℞. Affirmatiuè, ſi res, quæ datur Eccleſiæ, ſit melior, vel ſaltem æqualis, ita tamen quod Eccleſia nō lædatur. c. 1. eod. tit.

6 Si Prælatus contradicit permutationi inter Principem, & Eccleſiam factæ dare æquali, erit ne contractus validus?

℞. Affirmatiuè, immo, Prælatus poteſt cogi ad conſentiendum, quia in re æquali eſt fauor conceſſus à iure, Principi; Principes enim non æquali menſura metiuntur cum alijs inferioribus, & ideò inferior in permutatione debet dare Eccleſiæ rem meliorē; Princeps verò ſufficit, vt æqualem det. Abb. in c. 1. eod. tit. num. 1.

7 Vna Eccleſia poteſt ne cum alia permutare iura, & poſſeſſiones, & ſupplere defectum pretij?

℞. Poteſt ob maiorem Eccleſiæ vtilitatem cum licētia Epiſcopi facta, in re neceſſaria, inquiſitione, ita quod nulla Eccleſia damnum recipiat. c. ad quæſtiones, de rerum permutat.

8 Qui dicitur Princeps propriè?

℞. Imperator, Reges, Domini, ſuperiorem in temporalibus non habentes. Abbas in cap. fin. de rerum permutat. num. 2.

9 Inter duas Eccleſias, valet ne permutatio æqualis?

℞. Affirmatiuè, quia cedit in priuilegium Eccleſiæ. Abbas cap. 1. num. 5. eodem titu.

10 Serui Eccleſiæ poſſunt ne permutari?

℞. Non; niſi ſint fugitiui, quia non debent in profanos vſus conuerti. c. mancipia, c. iniuſtum, eo. tit.

11 Præbendæ poſſunt ne permutari?

℞. Cum licentia Papæ, poſſunt, & nullo pacto illicito præcedente.

12 Quam pœnam incurrit Clericus, qui propria voluntate, & auctoritate permutat ſuum beneficium?

℞. Perdit illud, & Epiſcopus poterit alteri conferre. c. cum olim, eod. tit.

13 Si permutatio ex vna parte compleatur, & ex altera non, ille, qui adimpleuit, perdit ne ſuum beneficium?

℞. Non, ſed recuperat ſuum beneficium, quia iura ſubueniunt deceptis, non verò decipientibus. c. cum vniuerſorum. eod. tit.

14 Poteſt ne permutari temporale pro ſpirituali?

℞. Non; quia eſt ſimonia. c. fin. eod. tit.

CAPVT XI.

De Feudis.

1 VNde dicitur feudum, vel feudatarius?

℞. A fide ſeruanda, quia tenetur iurare ſe ſeruaturum fidem Domino ſuo. Hoſtiēſis in ſum. tit. de feudis. num. 2.

2 Quid eſt feudum?

℞. Donatio alicuius rei interueniente inueſtitura. Hoſtienſ. in ſumma num. 2.

3 Quid eſt homagium?

℞. Idem quod fidelitas. Specul. eod. tit. in lib. de feudis, & Hoſtienſ. vbi ſupra num. 10.

4 In feudo directum dominium apud quem manet?

℞. Apud concedentem, & vtile apud illum, cui feudum conceditur. Abb. in cap. ad audientiam, num. 14. de præſcription.

5 Qui recuſat iurare fidelitatem, debet ne ei dari feudum?

℞. Non; quia de intrinſeca ratione feudi eſt, vt recipiens feudum iuret, & obſeruet fidelitatem ei, qui conceſſit feudum. c. ex diligenti, de ſimonia.

6 In quibus caſibus feudum reuertitur ad Eccleſiā?

℞. Primò, ſi vaſſallus alienat ſine licentia Domini. Secundò, ſi per mortem, vt ſi ſine ſucceſſione legitima virili moriatur. Tertiò, ſi nō ſoluat per duos annos recognitionem feudi, & directi dominij. cap. fi. de feudis.

7 Si vaſſallus alienat partem aliquam feudi, perdit ne totum feudum?

℞. Non; ſed ſolam partem, quam alienauit, quia ius accreſcendi non habet locum in feudi, neque in emphyteuſim, cum ſit odioſum, & pœnale. Abb. c. fin. de feud. s. num. 7. & 8.

8 Propter delictum patris perdit ne filius feudum?

℞. Cum diſtinctione: ſi pater fuit primus, qui acquiſiuit, perdit filius feudum; ſi auus, vel anteceſſor acquiſiuit, non perdit filius, quia per delictum patris non debet perdere ipſe, quod pater non acquiſiuit,

& ſic

& ſic ſufficit perdere, quod ipſe acquiſiuit. Abb. in c.fin.e od.tit.n.9.citans pro ſe Bart.in l.cum, ff.de interdictis,& relegatione, l.iuris iurandi,§.ſi liberi, ff.de opera libera.

9 Clericus excluditur ne à ſucceſſione feudorum, vel maioratuum?

℞. Non, quia ſtatutum (quod agnati excludant fæminas) habet locum, ſi Clericus ſit agnatus. Abb. in capit. primo, de noui operis nunciatione, numero octauo.

10 Si vaſſallus alienet, irrequiſito domino, ſed cum clauſula (ſaluo iure dominij) quam pœnam incurrit?

℞. Perdit feudum; quia clauſula eum non releuat, nam per eam dominus non poteſt venire in cognitionem venditionis, & petere laudemium. Abb. c. fin. de feud. n. 10.

11 Si feudatarius dedit feudum in pignus domino ſuo propter aliquam pecuniam, tunc debent ne cōputari fructus in ſortem principalem?

℞. Non, quia tunc feudatarius nullum laborem ponit in feudo, neque illum beneficat, & ſic fructus non computantur in ſortem principalem, cap. 1. de feudis.

12 Emphyteuta,& vaſſallus poſſunt ne relinquere, & renunciare feudum, vt ſe liberent à ſeruitio domini?

℞. Non ſine licentia domini feudi. Abb. cap. 1. de feud. num. 4.

13 Iuramentum de non infeudando,& non alienando res Eccleſiæ, præſtitum ab Epiſcopo, quid comprehendit?

℞. Omnes illas res, in quibus Eccleſia habet vtile, & directum dominium; & non alias, in quibus habet ſolùm directum dominium, licèt non poſſit directum dominium alienare. Abb. cap. fin. eodem titul. num. 3.

14 Iuramentum, quod faciunt Prælati, & dignitates de non feudando, ad quid extenditur?

℞. Ad feuda, quæ de nouo debent dari, non ad antiqua feuda, quæ iam data ſunt antiquitus, ſi ad Eccleſiam forte reuertantur. capit. ex parte tua de feudis.

15 Epiſcopus poterit ne dare conſanguineo obtinenti tale feudum?

℞. Poterit, ſeu alteri, ita vt proſpiciat maiori vtilitati Eccleſiæ. c. fin. de feud.

16 Si quis habeat feudum, & reuertatur ad Eccleſiam, poterit ne Epiſcopus illud de nouo alteri infeudare?

℞. Poterit. cap. fin. de feudis.

CAPVT XII.

De Pignoribus, & alijs Cautionibus.

1 QVid eſt pignus?

℞. Res mobilis à debitore tradita creditori ad præſtandam ſecuritatem de ſoluendo debito, vel adimplendo promiſſum. Azor. in ſum. titul. de pignorib. num. 1.

2 Vnde dicitur pignus?

℞. Quia manu, vel pugno traditur à debitore creditori, & eſt quaſi hypotheca. Azor. in ſum. eod. titul. num. 1.

3 Quid eſt cautio?

℞. Eſt in aliquo negocio cauere, & dicitur à caueo, hoc eſt, in tali negocio cautione reddo me magis ſecurum, vt probatur ex leg. 1. Cod. de procuratoribus.

4 Quotuplex eſt pignus?

℞. Duplex: prætorium, vel iudiciale. Prætorium eſt, quando actor mittitur in poſſeſſionem rei petitæ propter contumaciam rei non comparentis: Iudiciale eſt, quando actor poſt ſententiam mittitur in poſſeſſionem rei alicuius, quæ auctoritate Iudicis fuit depoſita in pignus, & ſecuritatem talis debiti, & non ſolutionem pecuniæ, mittitur actor in poſſeſſionem talis rei. l. ſi decreto. C. qui potiores in pignore habentur.

5 Quid eſt pignoratitia actio?

℞. Actio, quæ datur creditori non ſolùm aduerſus pignus, ſed directè aduerſus perſonam debitoris ad hoc, vt conſtringatur ad ſolum debitum eadem actio pignoratitia debitori aduerſus creditorem, vt teneatur diligenter cuſtodire rem in pignus acceptam, Inſtit. t. quibus modis contrahitur obligatio. §. final.

6 Quid eſt in pignus committi?

℞. Eſt quando rem ſub conditione pignoraui, & tempore debito non ſolui; tunc propriè dicitur in pignus committi, id eſt quòd pignus amittitur ob non ſolutionem.

7 Quibus modis alicui traditur aliqua res in pignus?

℞. Primo modo, ſimpliciter, vt, cum dico, do tibi pallium meum, vel vas argenteum in pignus, & ſecuritatem, donec reddam tibi viginti aureos, quos mihi gratuitò accommodas. Secundo, ſub conditione, vt cum dico, tu mihi accommoda decem aureos, & do tibi in pignus vas argenteum, quod valet viginti aureos, & ſi intra duos menſes decem aureos tibi non reddidero, ego perdam vas argenteum, tuque illud acquiras. Tertio, ſub alia conditione, nempe commoda mihi centum aureos, & do tibi in pignus meum equum, vel meam hæreditatem, ea conditione, vt ego vtar tuis pecunijs, & tu vtaris in tuam vtilitatem meo equo, vel meo agro; & cum ego reſtituam tibi centum aureos, & tu reſtitues mihi meum agrum in eo ſtatu, in quo tibi illum tradidi.

8 Qui habet in pignus agrum, vel domum, & ex illorum vſu, vel locatione, vel meo labore recipio tantam pecuniam, illa pecunia debet computari in ſortem principalem?

℞. Affirmatiuè; quia fructus pignoris computantur in ſortem principalem, alias eſſet vſura manifeſta. cap. cum contra de pignorib. & alijs cautionibus, & ibi gloſſa.

9 Pignus alienum in qua quantitate poſſum illud pignorare?

℞. Solùm in ea quantitate, vel minori, in qua ego illud habeo; ſed non in maiori. Abb. c. cum contra, eod. tit. num. 4. 5. & 7.

10 Si aliquis emat rem cum pacto reſtituendi, & reſtituta maiori pecunia retrouendat, erit ne vſura?

℟. Affirmatiuè, & etiam ſi ex tali re, vel ex prouentu talis rei recipiat aliquid vltra ſortem principalē, talis contractus eſt vſurarius. capit. illo vos, eodem titulo.

11 Quę probatio requiritur ad probandam vſuram?

℟. Sufficiunt coniecturæ, & nudæ præſumptiones, quia eſt delictum occultum. Abbas c. illo vos, eod tit. num. 4.

12 Si quis pignoret rem cum pacto commiſſorio; ſcilicet quòd, ſi intra annum non reſtituat pecuniam, amittat pignus, tale pactum valet ne?

℟. Non, ſed finito anno poterit ſoluere pecuniam, & reſtituere ſuum pignus, quia iniquum eſt ex parua quantitate, vt quis perdat magnum pignus. c. ſignificante. eod. tit. ſed ſi pignus non valeat plus, quam pecunia, erit bonus contractus.

13 Ad quem Iudicem ſpectat facere, vt quis computet fructus pignoris in ſortem principalem?

℟. Ad Iudicem Eccleſiaſticum, quia eſt quæſtio de vſura. Abb. c. ſignificante, eod. tit. num. 2.

14 Vſufructuarius quomodo poteſt vti rebus ſibi in vſumfructum datis, vel commodatis?

℟. Tenetur vti ſalua rerum ſubſtantia, aliàs tenetur reddere ęſtimationem, & valorem talis rei arbitrio boni viri, & ad hoc debet dare cautionem. Abb. c. fin. de pignorib. num. 1.

15 Si quis iuramento renuntiet forum, & priuilegiũ. c. Odoardus, vel ceſſionem bonorum, valet ne talis renuntiatio?

℟. Non, quia hoc eſſet renuntiare ſuam libertatem, & homo nõ eſt Dominus membrorum ſuorum, nec ſuæ libertatis. Abb. c. lator, eod. tit. num. 2.

16 Si quis iuret, quod finito anno amplius non petet ſuum pignus, valebit ne tale iuramentum?

℟. Tale iuramentum non firmat contractum, quia factum eſt contra legem, ſed iurans tenetur adimplere; ratio eſt, quia quoties iuramentum eſt contra diſpoſitionem alicuius legis, vel Canonis, quę diſponit aliquid in fauorẽ iurantis, & in damnum, vel pęnam alterius, iurans tenetur adimplere, quia poteſt renuntiare fauori ſuo; nam iuramentum ſemper eſt adimplendum, quoties poteſt ſine peccato adimpleri. Abbas capit. ſignificante, de pignoribus, numero 4.

17 Rector Eccleſiæ ſi pignorat rem Eccleſiæ in ſuũ commodum, ad quid tenetur hæres eius?

℟. Ad ſoluendum debitum, & clericus, ſi exiſtat, punitur pœna graui, quia facit, quod Epiſcopus non poteſt facere. c. ex præſentium. eod. tit.

18 Hæres tenetur ſoluere debitum eius, qui reliquit hæreditatem?

℟. Tenetur actione reali, ſi fecit inuentarium, quo ad vires hæreditarias, ſed non tenetur actione perſonali; non enim poterit incarcerari. cap. ex præſentium, eod. tit.

19 Succeſſor in beneficio tenetur ſoluere debitum ſui anteceſſoris?

℟. Cum diſtinctione: ſi contraxit debitum pro neceſſitate Eccleſiæ, tenetur; ſi verò pro ſua non tenetur, niſi beneficium fuiſſet tam tenue, quòd non poſſet ſuſtentari anteceſſor, & tale debitum fuit contractum ad ſuſtentationem, & firmitatem anteceſſoris, dum ſeruiebat Eccleſiæ, tunc etiam tenebitur ſucceſſor. Abbas capite, ex præſentium, eodem tit. num 5

20 Bona clericorum patrimonialia gaudent ne priuilegio Eccleſiaſtico?

℟. Gaudent, ſicut bona Eccleſiæ, quia acceſſorium ſequitur ſuum principale. Abb. cap. ex litteris, eodem tit. num. 12.

21 Si res in pignus data furetur in poteſtate creditoris, tenetur ne creditor eam reſtituere?

℟. Cum diſtinctione; ſi adhibuit exactam diligentiã, ſcilicet illam, quam in ſuis rebus adhibet, non tenetur illam reſtituere, & nihilominus poteſt repetere ſuum debitum; ſi verò ſua culpa pereat, vel furetur, tenetur ſoluere pignus. inſtit. quibus modis re contrahitur obligatio. §. fin.

22 Si quis mittit rem commodatam per nuntium, vel famulũ, & talis fugiat, quis tenetur ſoluere talẽ rẽ?

℟. Ille, qui miſit famulum non fidelem. Abb. c. ſignificante, de pignorib. num. 8.

23 Pignus ſi deterioretur, quis tenetur ſoluere deteriorationem?

℟. Creditor, quia habet in ſua poteſtate pignus, ſicut locator tenetur de damno rei locatæ, vel commodatæ. Abb. c. cum contra, eod. tit. num. 11.

24 Si finito tempore pecunia non reſtituatur creditori, quid poteſt facere talis creditor de pignore?

℟. Comparere ante Iudicem, citare debitorem, & ſi non ſoluerit, publicè vendere pignus cum auctoritate Iudicis, & accipere ſuam pecuniam cum expenſis, & quod ſupereſt, reddere Domino pignoris, vel depoſitare. DD. c. ſignificante, de pignoribus.

25 In caſu, quod pignus vendatur, creditor poterit ne emere illud?

℟. Si publicè vendatur, & cum auctoritate Iudicis, emendo nemini facit fraudem. DD. cap. ſignificante, eod. tit.

26 Homo liber poteſt pignorari?

℟. Non: ſed poteſt obligari ex bonis, & perſona. c. lator, de pignoribus.

27 Si homo liber ſit in carcere, & velit cedere bonis, debet ne retineri incarceratus?

℟. Non, quia quandiù eſt in carcere, licèt detineatur eius perſona, non detinetur ratione perſonæ, ſed ratione ſuorum bonorum, quibus ceſſit creditoribus, debet è carcere liberari; homo enim liber non poteſt renuntiare priuilegio libertatis. l. 1. C. qui bonis cedere poſſunt.

28 Si aliquis debitor ſit ſuſpectus de fuga, poteſt ne capi ante diem ſolutionis?

℟. Poteſt, donec det fideiuſſionem. Abb. c. lator, de pignoribus, num. 4.

29 Si aliquis pignoret rem alienam, proprius Dominus poteſt ne illam vendicare?

℟. Poteſt etiam non ſatisfacto creditore. Abb. cap. ex præſentium, eodem tit. num. 7.

30 Eccleſiæ quando, & quibus debent impignorari?

℟. Quando vrget neceſſitas, & clericis, ſi fieri poteſt: his deficientibus, laicis, c. 1. de pignoribus.

31 In quibus caſibus res Eccleſiæ poſſunt vendi, & conſumari, & impignorari?

℟. In redimendis captiuis, ædificandis Eccleſijs, ſuſtentandis pauperibus tempore famis, tunc Eccleſia tenetur ſubuenire in quantum poſſunt ſuæ facultates. Abb. c. 1. de pignorib. num. 5.

32 Qui nam habent bona obligata ad malã adminiſtratio-

ſtrationem tacita hypotheca, etiam ſi per ſcripturã non ſint obligati ?

℞. Epiſcopus, tutor, conditor vectigalium, Iudices, gubernatores tacitè ſine vlla ſpeciali hypotheca habent ſua bona obligata, & conſtituta quaſi in pignus ad ſoluendam malam adminiſtrationem ſua culpa factam in bonis Eccleſiæ, minoris, Regis, Reipub. Abb. c. ex litteris, eod. tit. nu. 10.

33 Pignus mihi obligatum, poſſum ne ego alijs obligare ?

℞. Affirmatiuè, licèt ego tenear ad conſeruationem, & reſtitutionem. cap. cum contra, eod. tit.

CAPVT XIII.

De Dote.

1 QVid eſt dos ?

℞. Eſt omne illud, quod datur à muliere marito ad ſuſtentanda onera matrimonij, vel datur à Patre, vel extraneo ad eleemoſinam, vel ad opera pia. Azor. in ſum. C. de iure dotium. nu. 1.

2 Quare datur dos marito ?

℞. Propter onera matrimonij ad ſuſtentationem mulieris, & liberorum. Bald. in l. 1. C. de priuileg. dotium. l. pro oneribus. C. de iure dotium.

3 Dotis promiſſio quomodo fit ?

℞. Per ſtipulationem. Azor. vbi ſup. nu. 7.

4 Cauſa dotis eſt ne fauorabilior cauſa alimentorũ?

℞. Affirmatiuè; ratio eſt, quia dos includit in ſe alimenta, & vinculum matrimonij, vſque ad mortem. Bald. in l. legatum. C. de condit. inſer. & Abb. c. peruenit, de arbitris, nu. 1.

5 Fructus dotis ad quem pertinent ?

℞. Ad maritum ſuſtinentem onera matrimonij. l. pro oneribus. C. de iure dotium.

6 Per quod tempus poteſt maritus retinere dotem ?

℞. Per tempus, quo durat matrimonium, ſed ſoluto matrimonio dos debet redire ad vxorem, vel eius heredes. l. penult. C. de pactis conuentis ſuper dotem. cap. 1. & 2. de don. inter vir. & vxor.

7 Maritus ad recipiendam dotem tenetur nè dare fideiuſſionem ?

℞. Non, duabus rationibus. Prima, quia cui traditur in poteſtate mulier, benè poteſt tradi dos, cum ſit minus. Secunda, quia cum ſit vna caro, & perſona cum muliere, dos efficitur res propria, & de re propria nullus dat fideiuſſionem. l. 1. per tot. C. de iure dotium.

8 In quo tempore debet reſtitui dos ?

℞. Si bona ſint mobilia ſtatim, ac ſoluitur matrimonium, immobilia verò vſque ad annum non tenetur reſtituere, & tunc tenetur reſtituere hæredibus vxoris medietatem bonorum acquiſitorum durante matrimonio. Abb. in c. prudentiam. nu. 5. de donat. inter vir. & vxor.

9 Si maritus diſſipet dotem, vel veniat ad inopiam, poteſt nè peti ab eo, vt det fideiuſſionem de dote?

℞. Poteſt, vel tolli ab eo adminiſtratio. l. 1. vbi ſup. C. de iure dot.

10. Si maritus veniat ad inopiam, mulier poterit nè vendicare donationem dotalem ?

℞. Poterit, ſicut ſi eſſet vidua. l. donationem. C. de iure dotium.

11 Si vir diſſipet dotem, vel ſua culpa veniat ad inopiam, & non poteſt dare cautionem dotis, quid agendum ?

℞. Dos debet poni apud mercatorem, vt ex fructibus, & lucris honeſtis ſuſtententur vir, & vxor. cap. per veſtras, de donat. inter vir. & vxor.

12 Si vir ad paupertatem peruenit, & non poteſt pręſtare fideiuſſionem, ad quid tenetur ?

℞. Ad præſtandam iuratoriam cautionem, quia in re impoſſibili ponitur remedium poſſibile. Abb. in c. per veſtras, nu. 5. de donationibus inter virum, & vxorem.

13 Quibus modis acquirunt vir, & mulier ?

℞. Per contractus, per donationes factas vtriuſq; per conſeruationem, & augmentationem bonorum, & ſoluto matrimonio vir tenetur ſoluere medietatem mulieri. Abb. in c. 2. eod. tit. num. 3. c. 1. & 2. eodem titulo.

14 Mulier pro dote, contra quem poteſt agere ?

℞. Contra Eccleſiam, & contra quemlibet detinentem bona mariti, quia cauſa dotis eſt priuilegiata. c. ex litteris, de pignoribus.

15 Si filia nubat ſine conſenſu patris, vel contra eius voluntatem, vel eo contradicente, tenebitur nè eam dotare ?

℞. De iure antiquo ciuili non tenetur eam dotare, ſiue nubat cum æquali, vel cum inferiori; ratio eſt, quia de iure ciuili antiquo conſenſus patris requirebatur de ſubſtantia matrimonij, vt tenet Ioannes Enotymius lib. 4. de actionibus, §. fuerat, fol. 4. de Iure verò Canonico aliter dicendum eſt, nempè patrem teneri dotare filiam, etiam ſi nubet contra eius voluntatem; ratio eſt, quia conſenſus patris non requiritur de neceſſitate matrimonij, ſed ſolùm de honeſtate, vt habetur, in cap. ſufficiat. 27. q. 2. c. honorantur, 32. q. 2. gloſſ. in c. hoc Sanctum. 32. q. 2. Panor. in c. cum cauſam, de raptoribus, nu. 5.

16 Si filia nubet contra voluntatem patris viro indigno contra honeſtatem familiæ, veluti mulier nobilis nubet cum infami, vel cum viro deſcendenti ex ſanguine Iudæorum, tunc tenebitur nè pater dotare talem filiam ?

℞. Tunc non tenebitur eam dotare; ratio eſt, quia ſicut ingratus propter ingratitudinem perdit donationem, ſic iſta filia reputatur, vt ingrata, quia dat dedecorem, & infamiam familiæ ſuæ. tenet Abb. in c. 1. nu. 6. de deſponſatione impuberum, & cap. accedens de procur. nu. 6.

17 Si filia nubet contra voluntatem patris viro nobili, vel ignobili, tenebitur nè pater eam dotare?

℞. Non; immò ſi eam dotet, promiſſio erit nulla; ratio eſt, quia dos non debet conſtitui in fraudem creditoris. Secundò, quia ad impoſſibile nemo obligatur, cum non entis nullæ ſint qualitates, & dos debet promitti rebus poſſibilibus. l. ait prætor, & l. fin. ff. quæ in fraudem creditorum, & l. quæro, & l. cum poſt. ff. de iure dotium.

18 Si filia ſit ingrata patri, veluti faciẽdo ei aliquam grauem iniuriam, vel non adiuuando illum in ſua neceſſitate, vel accuſando illum de aliquo crimine, vel inferendo in illum manus violentas, cum percutiendo, vel intentando illum occidere, veneno, vel gla-

gladio,tenebitur nè pater dotare talem filiam?

℟. Non tenebitur eam dotare;ratio eſt, quia ingratitudo tollit debitum naturæ,ita vt propter eam filius poſſit exhæredari. inſtituta,de exhæredatione liberorum.Panor.in c.fin.de don.nu.1.& 5.

19 Si filia iam ſit dotata, poterit ex cauſa ingratitudinis repeti dos?

℟. Licèt ingratitudo ſit ventus vrens,& ſiccans fontem miſericordiæ,rorem pietatis,& fructum gratię, tamen ſi dos fuit iam recepta, propter ingratitudinem non reuocatur; ratio eſt,quia donatio dotis fuit libera abſque aliqua conditione,& ſi ſit recepta, repeti non pôteſt; & ingratitudo tollit recipienda de futuro,non recepta de præterito.tenet Ioannes Enotomus lib.4.de action.§.fuerat,tit.4.verb. qui dotare tenetur.

20 Quando filia eſt diues,& habet bona aduentitia, tenetur nè pater illam dotare?

℟. Non tenetur eam dotare;ratio eſt, quia licèt pater teneatur alere filios, quos genuit, tamen ſi filij ſint diuites,& habeant bona aduentitia,vel habeant officia, ex quibus laborando poſſunt ſe alere, pater non tenetur eos alere,& ſic multò minùs tenebitur dotare filiam diuitem ex bonis aduentitijs, vt elegāter tenet Bal.in l.ſi pater,num.1.C. de dotis promiſſione.l.ſi quis a liberis,ff.de liberis agnoſcend.

21 Quæ dicuntur bona aduentitia?

℟. Illa bona,quæ non ex hæreditate neceſſaria, ſed aliunde arte,labore,vel caſu adueniunt hominibus, veluti ex donationibus factis ab extraneis, ex mercatura,vel ex bello,vel ex labore ſuo, vel arte,& dicuntur aduentitia, quia non neceſſariò veniunt, ſed ex voluntate alterius,vel ex induſtria, vel bona fortuna proprij hominis,vel mulieris.

22 Quæ dicuntur bona profectitia?

℟. Illa bona, quæ veniunt hominibus ex neceſſaria hæreditate abſq; aliqua ſua induſtria, vt hæreditas patris, vel aui, & dicuntur profectitia, quaſi proficiſcantur ex fonte neceſſario abſq;aliquo labore.

23 Filia,in qua ætate debet nubere?

℟. Pater debet curare, vt ante vigeſimumquintum annum nubat,quia eſt magnum periculum amittendi caſtitatem,& quantò citiùs nubit, eò eſt ſecuriùs. Abb.in c.ex litteris de diuortijs,nu.8.

24 Si filia ſit meretrix tenebitur nè pater eam dotare?

℟. Cum diſtinctione, ſi pater diſtulit filiæ nuptias, vltra vigeſimumquintum annum, vel ſi mulier meretrix,conuertatur, & agat pœnitentiam; tunc pater tenetur eam dotare; ratio eſt, quia patria poteſtas debet imitari Dei clementiam,ſed interroganti Petro,ſi frater meus peccauerit in me,quoties parcā ei ſepties? Reſpondit Chriſtus dominus ſeptuagies ſepties,vbi ponitur numerus finitus pro infinito, & ſic licèt fuerit meretrix, dum conuertitur, pater multò fortiùs tenetur eam dotare;ſi verò mulier ante vigeſimumquintum annum fuerit meretrix, & non conuertitur a ſuo peccato,tunc pater non tenetur eam dotare, immò poteſt illam exhæredare, quia abutitur corpore ſuo,& amittit ſuam pudicitiam,& dat infamiam ſibi,& patri,& parentibus,vt tenet Campeggius in tractatu dotis in prima parte quæſt.13.nu.3.l.ſi filiam.C.de inofficioſo teſtamento Authentica ſed ſi poſt,C.de inofficioſo teſtamento, & ibi Paulus de Caſtro,Speculator,in tit.qui filij ſint legit mi, numero 16. Abbas vbi ſupra.

25 Si filia ſit hæretica,vel Iudæa pater catholicus tenebitur eam dotare?

℟. Non tenetur eam dotare, licèt ſit virgo honeſta moribus,& virtutibus moralibus; ratio eſt, quia deficit in fide, quæ fides eſt fundamentum virtutum, & bonorum operum,ſine qua quis non poteſt ſaluari,vt habetur in gloſſa ſingularis in l.ſi verò, ff.de in rem verſo.l.cognouimus.C.de hæreticis.

26 Pater naturalis tenetur nè dotare filiam naturalem?

℟. Cum diſtinctione,ſi filia naturalis habeat bona,& ſit diues pater naturalis,non tenetur eam dotare;ratio eſt, quia non obligatur tantum, quantum pater legitimus;ſed ſi filia ſit pauper, tenetur eam dotare, ſicut compellitur præſtare ei alimenta; vt ſuſtentetur, vel ſi eam non vult dotare, debet eam perpetuò alimentare, quia hoc poſitum eſt in voluntate patris.Campeggius 1. parte tractatu de dote.quæſt. 15.Bar.in l.vxorem, §.pater naturalis.ff.de legatis 3.Bal.l.fin.C.de dotis promiſſione.

27 Mater poteſt compelli ad dotandam filiam?

℟. Mater non tenetur dotare filiam; ratio eſt, quia hoc eſt officium paternum, ſicut alere filios. l. neq; mater.C.de iure dotium.

28 Quibus in caſibus mater tenetur dotare filiam, & filios alere?

℟. Mater tenetur dotare filiam,& filios alere.Primò, quando pater eſt pauper, & mater diues, tunc ſuccedit in officium patris.l.ſi quis a liberis.§.ergo, & matrem,ff.de liberis agnoſcendis.Secundò, ſi mater ſit iudæa,vel hæretica, tunc cogitur filiam Chriſtianam dotare.gloſſa in l.neque mater, ſupra allegata. l.cognouimus.C.de hæreticis.

29 Filius tenetur nè dotare matrem viduam?

℟. Tenetur, ſi mater ſit inops, & non habet vnde ſe dotet: ratio eſt, quia filius tenetur alere matrem, & patrem pauperes.l.1.C.de alendis liberis ex vinculo naturali.

30 Si pater in teſtamento aſſignauit agrum,vnde dotari debeat eius filia, in iſto caſu ad quid tenetur frater talis mulieris?

℟. Frater non ſolum tenetur dotare ſuam ſororem in iſto caſu, ſed etiam tenetur dotare illam in illo particulari fundo,& dum non conſtituit, & tradidit dotem,non debent illi numerari alimenta, ſed gratis tenetur eam alere.vt tenet Bar.in l.qui filium, ff. vbi pupi.educa.l debeant.gloſſa in l.tam dementis ſuper verbo,nobiliores,C.de Epiſcopali audientia.

31 Actio dotis contra quem datur?

℟. Primò,contra vxorem, quæ dotem promiſit *pro* ſe marito.l.ſi extraneus.ff.de iure dotium. Secundo, contra patrem vxoris, & contra ſocerum.ex dicta l. ſi extraneus. Tertiò,contra hæredes ſoceri,vel patris. ex l.ſi pro te,C.de dote promiſſa.Quarto,contra extraneum,qui promiſit dotem,l.ſi extraneus, & tandem datur contra opera pia, & contra omnes, qui promiſerunt dotem,l.pr omittendo.ff.de iure dot.

32 Si vxor non habeat vnde viuat, a quo debet alimentari?

℟. Ab hæredibus mariti,donec dos integra reſtituatur.Abb.in c.de prudentia,nu.5.eod.tit.

33 Si quis committit delictum, ex quo perdit omnia ſua bona, dos mulieris includitur nè tali pœna?

℟. Non,ſed ſemper debet eſſe ſalua,& intacta,etiam con-

contra fiſcum, Abb. in c. ex litteris, nu. 2. de pignor. & alijs cautionibus.

34 Quotuplex eſt dos?

℞. Duplex; vna profectitia, alia aduentitia. l. profectitia, ff. de iure dot.

35 Quæ eſt dos profectitia?

℞. Illa, quæ procedit à patre, auo, vel neceſſariò hærede. l. profectitia. ff. eod. tit.

36 Si gener alienet agrum, quod datum eſt ſibi in dotem, talis alienatio valet?

℞. Si ager non fuit æſtimatus, talis alienatio non valet, etiam ſi facta ſit conſtante matrimonio, quia eo ſoluto debet reſtitui patri ſine filijs; ſi verò ager æſtimatus fuit pecunia, debet reſtitui ager, vel eius æſtimatio, & valebit alienatio facta, cum non ſit in damnum patris. l. rem quam. C. de iure dotium.

37 Quæ eſt dos aduentitia?

℞. Illa, quæ ab extraneo peruenit, vt ab opera pia. l. filiæ dotem. C. de coll.

38 Si quis promittit agrum in dotem filiæ ſuæ, tenetur nè de euictione?

℞. Si poſt traditionem tollatur marito per litem tale fundum, poteſt petere à patre mulieris actionem euictionis, vt certum faciat agrum, vel pretium eius, quia dos debet eſſe certa. l. 1. C. de iure dot.

39 Si res dotalis auferatur, quis tenetur petere eam, qui dedit, vel maritus?

℞. Maritus, qui habet ius directum, & vtile. l. de ijs, quæ. C. de iure dot.

40 Dos quomodo probatur?

℞. Per inſtrumenta, & ſi amittat, per teſtes, & legitimas præſumptiones. l. cum citra fidem. Cod. de iure dot.

41 Si quis det proprietatem in dotem retento vſufructu, poterit nè eam vendere in præiudicium proprietarij?

℞. Non, quia dos eſt priuilegiata. l. res quas. Cod. de iure dot.

42 Si ſit lis inter dotem mulieris, & fiſcum, quis eſt præferendus?

℞. Paria ſunt iura, & ideò attendenda eſt data ſcripturæ, & anterior in data præfertur. l. dotis tuæ. C. de iure dot.

43 Pater poteſt dotare filiam ex bonis, vel dote vxoris ſuæ?

℞. Non, niſi conſentiente vxore, quia talia bona ſunt propria vxoris, dum viuit. l. neq; mater pro filia. C. de iure dotium.

44 Si ſoror habeat bona indiuiſa cum fratribus, pōt nè partem ſuam in dotem dare?

℞. Affirmatiuè, etiam fratribus ignorantibus, vel inuitis, quia diſponit de bonis ſuis in ſuam vtilitatem. l. ante diuiſionem. C. de iure dot.

45 Vxor poteſt nè vendere prædium dotale?

℞. Non, marito non conſentiente; quia illa non habet liberam adminiſtrationem dotis, ſed ſimul cum marito, qui eſt caput mulieris. leg. ſi prædium. Codic. eod.

46 Si culpa mulieris dos perdatur, vel minuatur, debet nè reuerti (ſoluto matrimonio) ad eum, qui dedit dotem?

℞. Non, l. ſi dotem. C. eodem de iure dotium, niſi id expreſsè fuerit ſtipulatum.

47 Pater poteſt nè ſtipulare dotem filiæ ſuæ, vt ſoluto matrimonio, extraneo reddatur?

℞. Non. l. ſi genero. C. eod.

48 Si mulier ſit minor quomodo poterit conſtituere dotem?

℞. Auctoritate tutoris, & curatoris ſui. l. vbi adhuc. C. eod.

49 Seruus dotalis poterit nè per virum manumitti?

℞. Non, licèt poſſit vendi, & locari. l. & ſi dotis, C. de iure dot.

50 Si dos mulieris ſit data in hypothecam creditoribus mariti, mulier petens dotem, quem locū habet?

℞. Primum, quia agit in re propria. l. in rebus dotalibus. C. de iure dot.

51 Fructus decimarum poſſunt nè in dotē concedi?

℞. Non, licèt poſſint vendi, & locari. Abb. in c. peruenit, de arbitris, nu. 2.

52 Mulier poteſt nè dare in dotem bona futura ſibi pertinentia?

℞. Si expreſsè ſcriptura dicat, quòd dat in dotem talem fundum, & omnia bona futura ad ipſam pertinentia, tunc poterit dare futura; ſi verò non dicat expreſsè in vniuerſali clauſula, futura bona non intelliguntur. l. nulla. C. de iur. dot.

53 Si in dotem detur marito fundus æſtimatus, tenetur nè mulier, vel pater eius ad conſeruationem talis fundi, & pretij?

℞. Non, ſed augmentum pretij fundi, & diminutiones fructuum cedunt in vtilitatem, vel damnum mariti, quia mulier, vel pater eius ſolum tenetur non facere fraudem tempore traditionis fundi. l. cum dotem æſtimatam. C. de iure dot.

54 Si ex numerata pecunia ematur ager à marito, erit nè res dotalis?

℞. Non, & ſi mulier petat reſtitutionem, debet petere pecuniam, & non agrum, ratio eſt, quia maritus non tenetur, niſi ad illud, quòd accepit, & emptiones, & venditiones ſunt cum periculo, & commodo mariti. l. ex pecunia dotali. C. de iur. dot.

55 Cum ager æſtimatur, & in dotem datur, quid datur in dotem, ager, an æſtimatio?

℞. Ager, tamen tempore reſtitutionis, ſi deterioretur culpa viri, debet reſtitui iuxta æſtimationem. l. ſi inter virum, C. eod. tit. de iure dot.

56 Mater poteſt nè dare dotem filiæ ſuæ de ſubſtantia aliorum filiorum?

℞. Non, quia hæc bona ſunt aliena, & de alienis quis dotare non poteſt. l. ſi à matre veſtra. C. eod. tit. de iure dotium.

57 Donatio propter nuptias excedens legitimam quantitatem, indiget nè inſinuatione?

℞. Affirmatiuè, quia inſinuatio reſpicit vtilitatem dantis, nè liberalitate fiat deterioris conditionis, nō verò recipientis. l. cum quidam. C. eod. titulo de iure dotium.

58 Si pater vſurarius dederit dotem filiæ ſuæ, poteſt nè dos repeti à creditoribus ipſius vſurarij?

℞. Diſtinguendum, ſi dos data ſit in pecunia numerata, non poteſt repeti; ratio eſt, quia pecunia non habet ſignum, ſi verò detur fundus extortus ex vſuris, poteſt repeti, quia cognoſcitur, vt res vſuraria, & aliena. Ang. in l. lucius, ff. quibus modis pignus, vel hypoth.

59 Si maritus mittatur in exilium, mulier poterit nè repetere dotem à marito?

℞. Poterit, quia qui exulatur, æquiparatur mortuo. Abb. in c. ex litteris, de pignor. nu. 6.

60 Frater Clericus tenetur nè dotare ſororem pauperem?
℞. Tenetur, & ſi non habeat aliunde, de decimis ſui beneficii. Abb. in c. peruenit. nu. 1. de arbitris. & c. 1. de cohab. Cler. & mulier.
61 Quo caſu perdit dotem mulier?
℞. Si ſit adultera, & propter adulterium à viro ſeparatur. c. plerumque, de donat. inter vir. & vxor.
62 Si maritus propria auctoritate expellat mulierẽ, lucratur nè dotem?
℞. Si adulterium eſt publicum, propria auctoritate expulſa muliere lucratur; ſi verò non ſit publicum, lucratur poſt ſententiam iudicis. Abb. in c. plerumque, nu. 4. eod. tit.
63 Maritus poteſt nè repellere vxorem, ſi dos promiſſa non ſoluatur illi?
℞. Affirmatiuè; quia in hoc caſu fit iniuria, & fraus marito, dando illi vxorem, & non dotem, de qua viuat, quia non ſoluta dote non tenetur maritus ad onera matrimonij, cum dos inſtituta fuerit ad ea ſupportanda. Abb. in c. per veſtras. nu. 4. 5. & 6. eod. tit. de don. inter vir. & vxor.
64 Repetitio dotis ad quem iudicem pertinet?
℞. Incidenter ad Iudicem Eccleſiaſticum.
65 Delegatus in cauſa matrimoniali, ſi pronuntiet diuortium, poteſt nè pronuntiare ſuper reſtitutione dotis?
℞. Affirmatiuè, quia hæc ſunt annexa, & vnum ſequitur ex alio. c. de prudentia veſtra. de donat. inter virum, & vxorem.
66 Si delegatus in cauſa matrimoniali det ſententiã ſuper matrimonio, eſt nè functus officio ſuo?
℞. Non; donec pronuntiet ſuper dote; quia licèt cõmiſſio de dote nihil loquatur intelligitur tanquam quid acceſſorium ad matrimonium. Abb. in c. de prudentia, eodem titulo numero, 4. de donation. inter vir. & vxor.

CAPVT XIV.

De Fideiuſſoribus.

1 QVis eſt fideiuſſor?
℞. Ille, qui alienam obligationem ſuam propriam facit, & pro alio promittit ſe ſoluturum, & ex illa promiſſione efficitur debitor, ſicut pars principalis. inſt. de fideiuſſoribus. in principio. & l. 1. & 2. ff. eod. tit. & Azor. in ſum. tit. de fideiuſſorib.
2 Quotuplex eſt fideiuſſor?
℞. Duplex; in re aliena, vt ſupra eſt definitum, & in re propria, vt cum quis fideiubet ſuo procuratori ſe ſoluturum, iudicatum a iudice, & quod damnum non patietur. vt l. ſi defunctus, ff. de procur.
3 Fideiuſſio fit nè verbo, vel ſcripto?
℞. Vtroque modo; & verbo quis promittit, & ſcripto ſe ſoluere pro altero coram teſtibus, qui faciant fidẽ. Azor. in ſum. tit. de fideiuſſoribus. nu. 5.
4 Quibus prohibitum eſt fideiubere?
℞. Clericis: ratio eſt, ne ſummittant ſe in poteſtate alterius, & minoribus, & omnibus, qui ſunt in alieno dominio. c. 1. eod. tit. noſtro.
5 Clericus poteſt fideiubere pro laico paupere de iudicio tertij?
℞. Non; quia Iudex ſæcularis eſt incapax cognoſcẽdi de Clerico. Abb. in c. 1. de fideiuſſoribus. nu. 3.
6 Quod periculum currit ille, qui fideiubet per alios?
℞. Salomon in prouerb. c. 6. dicit fili ſi ſpoponderis pro amico tuo, defixiſti apud extraneum animam tuam, illaqueatus es verbis oris tui, & captus proprijs ſermonibus, fac ergo, quod dico fili mi, & temetipſum libera, quia incidiſti in manus proximi tui, diſcurre, feſtina, ſuſcita amicum tuum, ne dederis ſomnum oculis tuis, nec dormitent palpebræ tuæ, eruere quaſi damulã de manu, & quaſi auis de manu aucupis.
7 Si monaſterium expendat pecunias mutuatas ſuo religioſo in pompas, vel res ſuperfluas, tenetur nè monaſterium, vel Ab. ſucceſſor ad ſoluendum?
℞. Affirmatiuè, quia quod benè, vel malè, vel ſuperfluè expendatur, non eſt in culpa illius, qui dedit pecunias, nec illius, qui accepit mutuo, ſed Abbatis, qui fecit expenſas. Ab. in c. quod quibuſdã, de fideiuſſ. n. 9.
8 Clericus poteſt nè fideiubere pro alio Clerico?
℞. Poteſt, cum ſint ambo eiuſdem iuriſdictionis, & fideiubere ſit bonum, quia eſt alium adiuuare. Abb. in c. peruenit, de fideiuſſ. nu. 1.
9 Quo caſu poteſt Clericus fideiubere pro paupere?
℞. In caſu charitatis. Abb. c. 1. nu. 3. eod. tit.
10 Si quis ſe obligat dare fideiuſſorem, liberatur nè ab obligatione dando Clericum?
℞. Non; quia obligatio talis intelligitur de perſona habili.
11 Si Clericus fideiubeat, debet nè ſatisfacere de redditibus ſui beneficij, vel patrimonij?
℞. Primum de patrimonio, & ſi non habeat, de redditibus beneficij ſui, ſed non poteſt poſt mortem relinquere beneficium obligatum creditoribus. Abb. c. 1. eod. tit. nu. 2.
12 Si religioſus fideiubeat, tenetur nè ad ſolutionem, vel recipiat mutuo?
℞. Non, niſi fideiuſſio conuerſa ſit in vtilitatem Eccleſiæ, vel conuentus, vel ſi talis religioſus habeat ſpeciale mandatum ad recipiẽdum mutuum à mercatoribus, & tunc monaſterium tenetur. c. quod quibuſdam, eod. tit.
13 Quis tenetur probare talem pecuniam conuerſã eſſe in vtilitatem Eccleſiarum, vel monaſterij?
℞. Ille, qui petit mutuum, vel religioſus, qui accepit, & non monaſterium, neq; Eccleſia. Abb. in cap. quod quibuſdam, de fideiuſſor. nu. 4.
14 Abbas, qui ſuccedit in monaſterio, vel quælibet alia dignitas tenetur nè ad debita ſui prædeceſſoris?
℞. Non; niſi probentur contracta, & expenſæ in vtilitatem Eccleſię. Ab. in c. quod quibuſdam, eo. tit. n. 7.
15 Si quis fideiubeat pro Clerico, ad quid tenetur Clericus?
℞. Ad ſeruandum illum, vt non ſit læſus etiam cum bonis ſui beneficij. c. peruenit, eod. tit.
16 Fideiuſſor ſi ſoluat pro principali, contra quem habet actionem?
℞. Contra principalem, pro quo ſoluit debitum, & habet iuſtiſſimam actionem in via executiua, tam pro principali, quàm pro expenſis. Abb. in c. peruenit, nu. 2. eod. tit.
17 Si ſint plures fideiuſſores pro vno debito inſolidũ, & vnus ſoluat, ille contra quos habet actionem?
℞. Con-

℞. Contra principalem debitorem, & contra ſuos ſocios, qui omnes debent ſoluere partem ſuam ratam pro quantitate facta diuiſione inter eos, & eſt in poteſtate illius, qui ſoluit, petere à principali debitore, vel ab alijs ſuis ſocijs, vel ab vno ſocio; ratio eſt, quia ille, qui ſoluit, ſuccedit in ius creditoris, & ſicut creditor poteſt petere ab vno, & ab omnibus, ſic ille, qui ſoluit pro alijs, quia in ſuam vtilitatem cedantur actiones à creditore. Abb. in cap. peruenit, num. eod. tit.

18 Fideiuſſor cogitur ne ſoluere non facta diſcuſſione cum principali, pro quo fideiuſſit?

℞. Non; niſi fortè ſcriptura renunciauit beneficium, authent. præſente. C. de fideiuſſoribus. Abb. in cap. peruenit, eod. tit. num. 6.

19 Fideiuſſor quando poteſt petere à principali, vt liberet illum à fideiuſſione?

℞. Primò, finito tempore ſolutionis, & ſolutione facta, vel non facta. Secundo, ſi moleſtetur à creditore ipſe fideiuſſor ante ſolutionem, poteſt petere à principali debitore, vt ipſum liberet. Tertio, ſi debitor bona diſſipare incipiat. Quartò poſt ſolutionem ab ipſo factam recuperata ceſſione actionum; & in his caſibus Iudex debet omni remedio compellere principalem, vt liberet fideiuſſorem à moleſtijs. c. fin. eod. tit. de fideiuſſ.

20 Si principalis debitor obtineat prorogationem à ſuo creditore, poteſt ne iſta prorogatione fideiuſſor petere à principali debitore, vt eum liberet à fideiuſſione?

℞. Poterit; quia ipſe fideiuſſit ad certum tempus, quo tranſacto licitè petere poteſt, vt liberetur à periculo, & in illo tempore poteſt principalis fieri deterioris conditionis, quòd ſi accedat, periculum eſt pro creditore, qui in dilatione data ſe præiudicauit, Abb. in c. conſtitutus, n. 11. de fideiuſſ.

21 Creditor cum recuperat ſuum debitum à fideiuſſore, tenetur ne cedere actiones tali fideiuſſori?

℞. Tenetur, & Iudex debet eum compellere. Abb. in c. peruenit. eod. tit. num. vlt.

22 Si creditor non petat debitum finito tempore ſcripturæ, vel ſi differat ſolutionem, fideiuſſor liberatur ne finito tempore conſtituto ad ſolutionem?

℞. Si fideiuſſio fuit generaliter facta, fideiuſſor non liberatur à ſolutione finito tempore conſtituto in ſcriptura; ratio eſt; quia tempus ſolutionis interpellat pro creditore, & ſic ex eo, quòd creditor facit beneficium debitori expectando, vel tacendo, nõ debet fieri peioris conditionis; ſed ſi forſan fideiuſſor cautè in ſcriptura ſtipulauit, quod tale debitum debeat peti tali tempore, quo tranſacto, ipſe liberetur ab obligatione, tunc talis conditio ſeruanda eſt; ratio eſt, quia nemo tenetur vltra id, quod promiſit. Abb. c. fin. de fideiuſſor. num. 1.

CAPVT XV.

De Solutionibus.

1 QVid eſt ſolutio?

℞. Rei, quæ debetur, redditio, & obligationis liberatio. Goffr. in ſum. tit. de ſolut.

2 Quibus modis fit ſolutio?

℞. Quinque modis. Primo, per innouationem. Secundo, per delegationem, ſeu ceſſionem. Tertio, per acceptilationem. Quarto per compenſationem. Quinto, per realem ſolutionem, tenet Goffred. in ſum. tit. de ſolut.

3 Quæ eſt ſolutio per innouationem?

℞. Quando aliquis debet Petro viginti ſoluendos in die S. Ioannis, & ex conſenſu vtriuſque partis iſta ſcriptura innouatur, quòd debitor ſoluat triginta in anno ſequenti, tunc iſta innouatio ſcripturæ facit ſolutionem viginti argenteos, & irritat illam ſcripturam. Goffred. vbi ſup.

4 Quæ eſt ſolutio per compenſationem?

℞. Quando tu dediſti mihi decem argenteos, & ego dedi tibi eniem, & vnum debitum computatur cum alio, quia æſtimatur enſis in decem argenteos, tunc dicitur ſolutio per compenſationem. Goffr. vbi ſup.

5 Si res ſit diuerſi generis, poteſt compenſare vnũ debitum cum alio?

℞. Benè poteſt, velati ſi dediſti mihi decem modios tritici, ego dedi tibi decem menſuras olei, iſta duo debita benè inter ſe compenſantur, licèt ſint diuerſi generis, imò quando ſunt eiuſdem generis, propriè non dicitur compenſatio, ſed ſolutio, vt ſi dediſti mihi decem menſuras olei, ego dedi tibi ſex menſuras olei, reſto tibi debitor in quatuor menſuras, quia ſolui ſex.

6 Si aliquis accommodauit alicui pecunias, & ille fodit vineam alterius, vel fecit ei veſtem, poterit ne compenſari labor perſonalis cum pecunijs accommodatis?

℞. Etiam ſi nullum pactum interueniat inter ipſos, bene poteſt compenſari labor perſonalis cum pecunijs accommodatis; ratio eſt, quia labor perſonalis pretio eſt æſtimabilis.

7 Iudex quid debet facere, vt faciat compenſationem cum altera re, ſi ſint diuerſi generis?

℞. Vocare peritos illius artis, & facta taxatione, deducere rem, & pretium pecuniarium, & ſic facere compenſationem inter partes, & hæc electio peritorum debet fieri partibus conſentientibus, & ſi nõ conſenſerint, eſt facienda electio peritorum ex officio liberali iudicis.

8 Quæ eſt ſolutio per delegationem, ſeu ceſſionem debiti?

℞. Quando Petrus debet Ioanni decem aureos, & & Ioannes cedit hoc debitum Titio, tunc Petrus ſoluit Ioanni per illam ceſſionem, & Ioannes non poteſt amplius petere illud debitum, ſed reſtat debitor Titio, cui tenetur ſuo tempore ſoluere. Goffr. vbi ſupra.

9 Quæ eſt acceptilatio, & quomodo quis ſoluit per acceptilationem?

℞. Acceptilatio eſt ſolemnium verborum liberatio, & ſolutio per acceptilationem fit, quando Petrus debet Titio decem aureos, & Titius dicit coram teſtibus, acceptum, & ratum habeo, vt non ſoluas mihi illos decem aureos, tunc dicitur in iure ſolutio per acceptilationem, ſed Petrus tenetur probare legitimis teſtibus, vel ſcripturis talem acceptilationem. l. 1. C. de acceptilationibus, & gloſ. ibi cum l. ſequenti.

10 Quæ eſt realis ſolutio, & quomodo fit?

11. Re-

℞. Realis ſolutio eſt ſoluere realiter, & cum effectu, & coram teſtibus, & certę parti illam pecuniam, vel illud triticum, quod realiter debetur, & præſente tabellione, qui det fidem dictę ſolutioni. tenet Goffr. vbi ſupra.

11 Quotuplex eſt obligatio?

℞. Duplex alia ciuilis; alia naturalis, ſeu gratuita. tenet Goffred. vbi ſup.

12 Solutione illius, quod debetur, à qua obligatione quis liberatur?

℞. Si ſit homo nobilis ſolum liberatur ab obligatione ciuili: non verò à naturali, vel gratuita, quia ſemper reſtat debitor illius beneficij, cum grato noua beneficia debeantur; ſi verò ſit homo infamis ſolutione eius, quod debetur, liberatur ab obligatione ciuili, & gratuita. tenet Goffr. in ſum. tit. de ſolution.

13 Obligatio quibus modis contrahitur, & quotuplex eſt?

℞. Tribus modis, ſcriptura, verbis, & re, & eſt duplex, vel corporalis, vel realis. Goffr. vbi ſup.

14 Quomodo fit obligatio per ſcripturam?

℞. Quando quis ante tabellionem, vel notarium, & teſtes obligat ſe, & ſua bona, & ſuam perſonam ſoluere Titio decem aureos propter talem cauſam tali tempore, & hæc obligatio eſt ſolemnis. Goffred. vbi ſupra.

15 Quomodo quis obligatur verbis?

℞. Quando Titius coram teſtibus obligat ſe ſoluturum Ioanni decem aureos abſque aliqua ſcriptura.

16 Quomodo quis obligatur re?

℞. Quando ego do ſutori veſtem, & nullum facio pactum, vel porto operarios in vineam meam abſque vlla conuentione; tunc enim ex vno ſeruitio facto in vtilitatem meam ſum obligatus re, & teneor ſoluere. Goffr. vbi ſup.

17 Quæ differentia eſt inter has tres obligationes?

℞. Magna, quia obligatio per ſcripturam portat executionem paratam contra debitorem abſque alia ſolemnitate; at verò obligatio verborum, vel re non portat executionem paratam, donec coram iudice teſtes examinentur, & probetur talem eſſe obligatum, & tunc per ſententiam iudicis tenetur quis ſoluere; ratio eſt, quia creditori aſſerenti, quod ſibi debentur decem, non creditur ſine teſtibus; ſcripturę verò datur integra fides propter auctoritatem tabellionis. Goffr. vbi ſup.

18 Qui obligatur ſolum in bonis, poteſt nè capi de perſona, & incarcerari?

℞. Non, niſi expreſsè ſit obligatus in perſona, & tunc debet incarcerari deficientibus bonis: ratio eſt, quia obligatio perſonæ ſemper eſt in ſubſidium, cum homo ſit liber, & libertas ſit res fauorabilis. l. ob æs alienum, C. de obligationib. & actionib.

19 Quam pœnam incurrit, qui incarcerat, & detinet hominem, quando non eſt obligatus de perſona, ſed ſolùm de bonis?

℞. Perdit, & amittit debitum, & non habet actionē amplius petendi. Secundo, tenetur ſoluere tali homini damnum, & intereſſe, & expenſas, quas fecit, & illud, quod ipſe poterat lucrari, ſi eſſet liber; ratio eſt, quia libertas hominis magis æſtimatur, quam bona hominis, & pretio emi non poteſt. l. ob æs alienum, C. de obligationib. & action.

20 Debitor quando debet luere in corpore, ſi non ſoluat in bonis?

℞. Quando vixit luxuriosè, & diſſipauit malitiosè bona ſua, ea intentione, vt nō ſolueret creditoribus, tunc propter ingratitudinem, & malitiam debet luere in corpore illud, quod non ſoluit in bonis. tenet Abb. in c. Oduardus nu. 5. de ſolut.

21 Succeſſor in beneficio quando tenetur ſoluere pro anteceſſore?

℞. Quando debitum contractum fuit pro neceſſitate Eccleſiæ; ratio eſt, quia neceſſitas habet tractum ſucceſſiuum, tam aduerſus præſentem, quam aduerſus ſuccedentem. c. 1. de ſolut.

22 Prælatus poteſt nè obligare Eccleſiam pro propria ſuſtentatione?

℞. Si Prelatus indigeat, poterit obligare redditus Eccleſiæ pro congrua ſui ſuſtentatione; ratio eſt, quia inter prælatum, & Eccleſiam eſt vinculum, & pactū, ſicut inter ſponſum, & ſponſam, ſcilicèt quòd prælatus tenetur regere, & defendere Eccleſiam, & pro ea mori, ſi neceſſe fuerit, & Eccleſia tenetur eum alere, ſicut ſe ipſam. tenet Abb. in c. ſi quorundam, de ſolution. nu. 2.

23 Quam pœnam incurrit Prælatus, qui obligat ſuā Eccleſiam pro alienis debitis, vel proprijs?

℞. Talis obligatio nulla eſt, & Eccleſia non tenetur ad ſolutionem, & Prælatus in pœnam ſuſpenditur ab adminiſtratione temporali bonorum, quia punitur in eo, in quo deliquit. c. ſi quorundam, de ſolutionibus.

24 Filius quando tenetur ſoluere debitum patris?

℞. Quando eſt obligatus ex contractu, vel quando eſt hæres patris in quantitate debiti. c. 1. de ſolutionib. in gloſ. verb. Filius.

25 Hæres, qui non fecit inuentarium, & acceptauit hæreditatem ſine beneficio inuentarij, ad quid tenetur?

℞. In foro exteriori ad omnia debita defuncti, in foro interiori non tenetur vltra vires hæreditarias. Abb. in c. 1. eod. tit. nu. 4.

26 Filius, qui non fecit inuentarium, tenetur nè ſatisfacere creditori de ſua legitima?

℞. Non, quia legitima illi debetur, etiam ſi inuentarium non fiat, etiam ſi pater moriatur ab inteſtato. Abb. vbi ſup. nu. 5.

27 Eccleſiæ hæres, ſi non confecit inuentarium, tenetur vltra vires hæreditarias ſoluere in foro exteriori?

℞. Non per particulare priuilegium. Abbas vbi ſupr. num. 6.

28 Clericus, qui non habet, vnde ſoluat, debet nè excommunicari?

℞. Non, neque incarcerari, quia gaudet beneficio c. Oduardus de ſolutionibus, licet teneatur facere iuramentum, quod ſoluet, quando habuerit.

29 Si quis ſoluat pecuniam alicui per errorem exiſtimans ſe illi debere, cum mihi deberet, cui incumbit onus probandi?

℞. Illi, qui ſoluit, incumbit probare indebitè ſoluiſſe, vt reſtituatur illi pecunia. Ab. in cap. un. de ſolution. num. 1.

30 Soluens ſcienter debitum poteſt nè illud repetere?

℞. Non, quia videtur illud donaſſe. Abbas vbi ſupra num. 15.

31 Clericus pauper tenetur nè ſatisfacere creditoribus

bus non reſeruata ſibi congrua ſubſtentatione?

℞. Non, imo prius debet illi dari congrua ſubſtentatio ſecundum ſuam qualitatem, & de reliquis eſt creditoribus ſatisfaciendum, & ſi nihil ſuperfuerit, nihil eſt dandum creditoribus. Abb. And. & Anch. in c. veniens de tranſact.

CAPVT XVI.

De Donationibus.

1 VNde dicitur donatio?

℞. Dicitur quaſi gratis contractu datio. l. Senatus. ff. de donationibus cauſa mortis. §. donatio.

2 Quid eſt donatio?

℞. Rei licitæ nullo iure cogente mera liberalitate facta collatio. Azor. in ſum. tit. de donationibus. lege donari. ff. eod. tit.

3 In donationibus eſt ne ſeruanda æquitas, & vnde ſumitur?

℞. Affirmatiuè, & æquitas ſumitur ex quantitate, & qualitate donantis, & eius, cui donatur, & ex ratione, propter quam donatur. cap. Apoſtolicæ, de donat. in gloſ.

4 In donationibus, quæ interpretatio eſt facienda?

℞. Eſt regula generalis, quod in contractibus, plena; in teſtamentis, plenior, in beneficialibus, & donationibus pleniſſima. c. cum dilecti, de donat.

5 Quæ conditiones requiruntur in donatione?

℞. Primò, vt qui donat, ſit capax ad donandum. Secundò, vt donet liberè, & non coactè. Tertiò, vt donet rem ſuam. Quartò, vt inſinuet donationem, ſi excedat quantitatem à lege poſitam, &, vt ille, cui donatur, acceptet donationem. Azor. in ſum. eod. tit. de donat.

6 Si quis donet vni plures donationes paucas, & minimas, ſed ſimul cumulatæ faciant magnam quantitatem, requiritur ne in iſtis donationibus inſinuatio?

℞. Si omnes iunctæ excedant ſummam, quæ donari non poteſt ſine inſinuatione, requiritur inſinuatio, alias non valent, tanquam factæ in fraudem legis. Ab. in c. Apoſtolicæ, eod. tit. nu. 5.

7 Donator poteſt ne vnam rem donatam vni, alteri donare?

℞. Non, quia prima donatio valet. l. poſſeſſionem, C. de reuoc. donat.

8 Si inſtrumenta ſint combuſta, valet ne donatio?

℞. Si per teſtes probari poteſt, valet; quia donatio eſt ampliſſimè interpretanda, & defendenda. l. ſi apud prouinciæ. C. de reuoc. donat.

9 Quot ſunt ſpecies donationis?

℞. Quindecim. Prima, eſt donatio licita. Secunda, illicita. Tertia, ſimplex. Quarta, perfecta, & pura. Quinta, conditionalis, & imperfecta. Sexta, irreuocabilis. Septima, reuocabilis ad voluntatem donantis. Octaua, inter viuos. Nona, cauſa mortis. Decima, ſponſalia. Vndecima, propter nuptias. Duodecima, inter virum, & vxorem. Decimatertia, inter parentes, filios, & cognatos. Decimaquarta, ad ſuſcipiendos ordines. Decimaquinta, cauſa gratitudinis. Azor. in ſumma iſto titulo, & ff. eodem titulo de donat. per totum.

10 Quæ eſt donatio licita?

℞. Quando quis donat rem propriam. l. donari. ff. eodem tit. de donat.

11 Quæ eſt donatio illicita?

℞. Quando quis donat rem alienam, vel quando donat aliquid, quod non poteſt donare, quia non eſt ſui iuris, vt minor, ſeruus, vel Monachus. Azor. in tit. de donat. nu. 4. & 5.

12 Quæ eſt donatio ſimplex?

℞. Illa, quæ nullam cauſam donandi habet, & tamen donans non vult ad ſe redire, quod donat. l. 1. ff. eod. tit. & Azor. vbi ſup. nu. 2.

13 Quæ eſt donatio mera?

℞. Eſt, eadem cum ſimplici, ſi quando inter viuos donatio fit. Azor. in ſum. eod. tit.

14 Quæ eſt donatio ex pura liberalitate?

℞. Quando nulla eſt cauſa donandi anterior; nam ſi ſit aliquod beneficium, vel cauſa, magis dicitur remuneratio, quàm donatio. Azor. vbi ſupr. in annotationibus.

15 Quæ eſt donatio perpetua, & pura?

℞. Quædam ſpecies donationis ſimplicis, quando purè, & perfectè res ſtatim traditur. l. 1. ff. de donat.

16 Quæ eſt donatio imperfecta, & conditionalis?

℞. Eſt ſpecies ſimplicis donationis, ſed data cum aliqua conditione, & modò, vel in aliquem diem, vt dono tibi domum meam, ſi feceris hoc. l. 1. C. de donationibus, quæ fiunt ſub modo, & conditione.

17 Quæ eſt donatio irreuocabilis?

℞. Illa quæ fit inter viuos cum aliqua iuſta cauſa, & in ea exprimitur, quod ſit irreuocabilis. Azor. in ſumma tit. de donat.

18 Quæ eſt donatio reuocabilis?

℞. Donatio ſimplex procedens à ſola voluntate donantis, quæ ſine aliqua iuſta cauſa fit. DD. in l. 1. ff. eod. tit.

19 Quæ eſt donatio inter viuos?

℞. Quando ego volo alterum habere bona mea magis, quàm ipſummet. l. 1. ff. eod. tit.

20 Quæ eſt donatio cauſa mortis?

℞. Timore mortis imminentis, vel futuræ alicuius rei prouidè, & liberaliter facta collatio. Hoſtienſis in ſum. tit. de donation. §. 1. & Azor. in ſumma eodem tit. num. 3.

21 Quot ſunt ſpecies donationis cauſa mortis?

℞. Tres. Prima, cum quis donat mortis futuræ metu, licèt ſit ſanus. Secunda, cum quis donat metu mortis ſtatim futuræ, quia non habet ſpem conualeſcentiæ. Tertia, cum quis donat ideò, quia vult magis habere talia bona donatarium, quàm ſe ipſum. l. Senatus. §. mortis. l. 1. & 2. ff. de donat. cauſa mortis.

22 Quæ eſt donatio ſponſalitia?

℞. Illa, quæ à ſponſo ſponſæ fit, vel è contra. Azor. in ſum. C. de donat. ante nuptias. nu. 1. l. ſi à ſponſo. C. eod. tit. de don. ante nuptias.

23 Quis eſt promptior ad donandum ſponſus, vel ſponſa?

℞. Sponſus, quia fœmininum genus auariſſimum eſt ad donandum. l. ſed ſi ego. in ſu. ff. ad Velleianum. in gl. in ver. don.

24 Quæ eſt donatio propter nuptias?

℞. Illa, quam fecit ſponſus ſponſæ, vel alius, ſiue affi-

nis,ſiue extraneus,& eſt fortiſſima in Iure donatio; quia eſt ad ſuſtentationem oneris matrimonij, Azor.in ſum.C.de donat.ante nuptias,n.1.

25 Si quis donet propter nuptias, & poſtea matrimonium non ſequatur, valebit ne talis donatio?

℞. Non, quia ſicut dos aſſignata eſt nulla, non ſequuto matrimonio,ita donatio eſt nulla. l.fin. C. de donationibus.

26 Si quis donat aliquid, vt Maria Petro nubat, & poſtea nubit Ioanni,talis donatio erit ne valida?

℞. Attendenda ſunt verba donationis; ſi abſolutè dicat, dono centum, vt Maria nubat, tunc non attenditur perſona: ſi dicat, vt nubat Petro, & nubit Ioanni, tunc nulla erit donatio, quia talis donatio reſtricta eſt ad talem perſonam. DD.in l. fin. C. de donationibus.

27 Quæ eſt donatio inter virum, & vxorem?

℞. Illa, quæ fit conſtante matrimonio, quæ pluribus rationibus ſecundum leges eſt prohibita. l. 1. C. de donat.inter vir.& vxor.

28 Quæ eſt donatio inter parentes,& liberos?

℞. Eſt ſimilis donationi inter virum, & vxorem, & ſic omnia, quæ dicuntur, & prohibentur in donationibus inter virum,& vxorem, ſunt prohibita inter parentes,& liberos. Azor. in ſum. C. de donationibus inter virum,& vxorem. n.4.& 27.

29 Quæ donationes valent inter patres, & filios?

℞. De alimentis,de aliquo vſufructu,de pecunijs, vt quis vadat in caſtra, vel ad vniuerſitates ſtudiorum cauſa,vel vt nubat, & ſuſtentet onera matrimonij, vel ad doctoratus gradum. l.prima, C.de inofficioſa donatione, & ibi DD.

30 Quæ eſt donatio ad ſuſcipiendos ordines?

℞. Illa,quæ fit à patre,vel à parente,vel alio, vt aliquis habeat patrimonium, & congruam ſuſtentationem ad ſuſcipiendos ordines, de qua ſatis dictum eſt lib. 1. de patrimonio, ad cuius titulum quis ordinatur.

31 Quæ eſt donatio ob gratitudinem?

℞. Illa,quæ fit ad remuneranda aliqua beneficia, & hæc donatio magis dici poteſt remuneratio, vel ſolutio beneficij accepti,quàm donatio. Azor.in ſum. tit.de donat.num.1.

32 Prælatus poteſt ne donare fructus ſui beneficij?

℞. Partem ſuam poteſt liberè donare ſine licentia Capituli, licèt debeat aduertere in donatione,quòd non ſit prodigus. Abb.in cap.cæterum, num.fin.de donationib.

33 Prælatus, & Abbas poſſunt ne donare aliquid de rebus Eccleſiæ?

℞. Poſſunt ob liberam adminiſtrationem,quam habent in rebus Eccleſiæ; Eccleſia enim non eſt miſera, & ſic poſſunt in moderata quantitate donare ſeruientibus Eccleſiæ. Abb. vbi ſup. num.2. in d.c. cæterum,de donation.

34 Quid debet conſiderari in donationibus factis ab Epiſcopo, vt poſſint eo mortuo reuocari, ſi ſint exceſſiuæ,& in damnum Eccleſiæ?

℞. Quantitas rei donatæ,& conſuetudo loci arbitrio ſucceſſoris,quia maior, vel minor quantitas faciunt donationem licitam,vel illicitam. Abb. vbi ſupr. c. cæterum,de donationibus, n.1.

35 Donatio facta à Prælato alicui amico,vel conſanguineo,vel famulo valet ne?

℞. Si ſit conſuetudo, quòd poſſit donare, valet; tales enim non ſunt peioris conditionis. Abb. vbi ſup. num.3.

36 In quo caſu Prælatus, & Abbas poſſunt donare aliquid ſine conſenſu Capituli?

℞. In caſu, quo res ſit parui valoris;quia in re magni momenti (licèt ſit conſuetudo) non poterit donare. Abb.vbi ſup.num.4.

37 Donatio facta à Prælato in damnum Eccleſiæ, vel ſine conſenſu Capituli, valet ne?

℞. Non, quia Prælatus eſt procurator ad meliorandam Eccleſiam,& non dominus ad deteriorandam. c.fraternitatem,eod.tit.noſtro.

38 Quis poteſt reſtituere rem Eccleſiæ à prædeceſſore malè donatam?

℞. Succeſſor eſt Iudex competens, & poteſt propria auctoritate eam reuocare. Abb. in c.fraternitatem, eod.tit.num.3.

CAPVT XVII.

De Reuocatione donationis.

1 Donatio perfecta poteſt ne reſcindi?

℞. Non. l. ſi donationem. C. de reuocand. donation.

2 Donatarius ex quibus cauſis poterit reuocare donationem?

℞. Ex pluribus. Prima, ob ingratitudinem. Secunda, ſi donatarius iniecit manus in ſuum donantem. Tertia,ſi dixit illi atroces iniurias. Quarta, ſi parauit illi periculum mortis. Quinta,ſi exceſſit modum in donando. l.fin.C.de donat. reuoc. c.propter,eod. tit.de donat.

3 Cauſæ ingratitudinis à quo debent probari?

℞. A reuocante donationem. l. fin. C. de reuocand. donat.

4 Succeſſor donantis poterit ne reuocare donationem ob dictas cauſas?

℞. Non, quia præſumitur, quòd ſuus anteceſſor dictas cauſas renuntiauit, dum non reuocauit donationem à ſe factam, & hæc actio datur iniuriato, & non ſucceſſori. c.propter,de donat.

5 Donatio remuneratoria reuocatur ne ingratitudinis cauſa?

℞. Non,quia habet plus de ſolutione, & compenſatione, quàm de donatione. Abb. in c. propter, de donat.num.11.

6 Libertus,ſi ſit ingratus,quid perdit?

℞. Res ſibi donatas; ſecus ſi hæres liberti ſit ingratus, quia onus gratitudinis non tranſit ad hæredes. l.1.C.de reuoc.donation.

7 Ad reuocandam donationem poteſt quis allegare ſe illam per fraudem feciſſe, & non intentione adimplendi?

℞. Non admittitur fraus propria, ſed aliena. l. cum profitearis. C. eod.tit.

8 Donatio facta monaſterio, vel Eccleſiæ, poteſt ne reuocari propter ingratitudinem Epiſcopi, Abbatis, vel Monachorum?

℞. Non, quia illis non eſt donatum,ſed Eccleſiæ; ſed tales repellendi ſunt à monaſterio propter delictum.

Abb.

Abb.in c.propter,de donat. num.12.

9 Filius ingratus tenetur nè ſuccurrere parentibus vltra vires ſuas?

℞. Non,quia ad impoſſibile nemo tenetur.

10 Mater poterit nè reuocare donationem factam filio ingrato?

℞. Poterit.l.his ſolis.C.de reuoc.don.

11 Quibus in caſibus mater non poterit reuocare donationem factam filio ingrato?

℞. Si mater viuat luxurioſè, vel tranſeat ad ſecundas nuptias.l.his ſolis.C.eod.tit.

12 Si quis ſit ſine liberis,& faciat donationem liberto ſuo,& poſt eius mortem naſcatur poſthumus, reuocatur nè talis donatio per ſuperuenientem poſthumum?

℞. Affirmatiuè, quia præſumitur, quòd ſi habuiſſet liberos, non donaret bona ſua alijs, & ſic cum poſthumus ſit filius;licèt natus poſt humationem patris, reuocatur talis donatio,l.ſi vnquam.C.de reuo. don.

13 Collator beneficiorum poteſt nè reuocare donationem propter ingratitudinem?

℞. Non,quia ipſe non donat ſuum, ſed confert illud, quod eſt Eccleſiæ, tanquam miniſter. Ab. in c. proper,de don.nu.9.

CAPVT XVIII.

De Teſtamentis, & vltimis voluntatibus.

1 QVid eſt teſtamentum?

℞. Voluntatis noſtræ declaratio, iuxta ſententiam, de eo quod quis poſt mortem ſuam fieri vult, vel eſt teſtatio, & declaratio mentis.l.1.ff.de teſtam.

2 Quare dicitur teſtamentum?

℞. Quia non videtur,neque habet vim,niſi poſt mortem teſtatoris.Iſidor.lib.1.æthimolog.c.24.

3 In qua lingua poteſt quis teſtari?

℞. In quacumque l.hoc inter liberos.§.fin.C.de teſt.

4 Filius, qui eſt in poteſtate patris, poteſt teſtari cū licentia patris?

℞. Non, neque facere codicillum, etiam ſi habeat quinquaginta annos ætatis, poterit tamen de licentia expreſſa patris facere donationem cauſa mortis. l.filiusfamilias.ff.de donat.§.patri.l.qui in poteſtate. ff.de teſtamentis.

5 Filiusfamilias de quibus bonis poteſt teſtari ſine licentia patris?

℞. De bonis caſtrenſibus,vel quaſi caſtrenſibus. lege Macedonianam,C.ad Macedonianum,quia talia bona acquiſita ſunt proprio ſanguine in bello.

6 Impubes non habens patrem, nec matrem cum licentia tutoris poterit nè teſtari?

℞. Non,propter defectum iudicij,& diſcretionis,quia vltima voluntas non debet dependere ex alieno arbitrio,& tutor datur,vt conſulat pupillo viuenti, & non morienti, quia præſumitur, quod impubes non habet vllam voluntatem propter defectum iudicij.l. ſi frater.C.qui teſtamenta facere poſſunt.inſt.quibus non eſt permiſſum facere teſtamentum.§.præterea.

7 In qua ætate poteſt quis facere teſtamentum, ſi non habeat patrem,ſed matrem?

℞. Si ſit vir. in ætate quatuordecim annorum completorum,ſi verò ſit fœmina,in ætate duodecim annorum, licèt vltimus dies anni inceptus habeatur,vt completus,quia eſt fauorabilis.l.qua ætate. ff.de teſtam.l.ſi frater.C.eod.tit.

8 Pater,vel mater poſſunt grauare filium in ſua legitima in ſuo teſtamento?

℞. Non,neq;auus,quia filij iure naturę habent actionem in talibus bonis.c.Raynutius,de teſtam.

9 Teſtator poterit imponere pœnam hæredi?

℞. Poterit, & exequenda eſt ſemper. c. Raynaldus. eod.tit.de teſtamentis.

10 Teſtamentum factum inter viuos,poteſt nè reuocari per ſecundum teſtamentum?

℞. Poteſt, ſi ſecundum ſit ſolemne, & in eo teſtator dicat ſe velle reuocare primum coram ſeptem teſtibus.l.hoc inter liberos.C.de teſtamentis.

11 In quo caſu teſtamentum ſecundum imperfectum annullat,& tollit primum teſtamentum perfectum?

℞. Quando concurrunt tria;ſcilicet, quod in primo fuerunt extranei inſtituti, & in ſecundo fuerunt inſtituti venientes ab inteſtato; & quando in ſecundo fuerunt quinque teſtes;& tamen non valet teſtamētum,ſed vt voluntas ab inteſtato.l. hoc inter liberos §.ſi quis.C.de teſtam.

12 Ambiguitas verborum, vel tranſpoſitio ordinis vitiat nè teſtamentum?

℞. Non.l.ambiguitates.C.de teſtam.

13 Teſtamentum ſecundum tollit nè primum, ſi de eo nulla ſit mentio?

℞. Affirmatiuè, niſi in primo cautum ſit, quod non poſſit reuocari,niſi de eo non fiat mentio,vel tale ſignum.Paulus de Caſtro.l.tancimus. C.de teſtam.

CAPVT XIX.

De generibus teſtamentorum.

1 QVot ſunt genera teſtamentorum, & quomodo nominantur in iure?

℞. Quatuordecim.. Primò,teſtamentum in pace.Secundò, teſtamentum procinctum. Tertiò, per æs, & libram.Quartò, de iure ciuili.Quintò,de iure pretorio.Sextò,holographum.Septimò, nuncupatiuum. Octauò,ſcriptum.Nonò,non ſcriptum.Decimò,militis.Vndecimò,per ſigna.Duodecimò,irritum. Decimotertiò,ſubreptitium.Decimoquartò, inofficioſum.Gottfr.in tit.de teſtamentis.

2 Quod eſt teſtamentum in pace?

℞. Appellabatur antiquitus calatis comitijs à nomine græco calos,id eſt bonus, & comicus, pax calatis comitijs, quia fiebat in pace.inſtitution. de teſtament.§.1.

3 Quod eſt teſtamentum procintum?

℞. Teſtamentum bellicum,quod fiebat tempore prçliorum in procintu. inſt. de teſt.§.ſed vt nihil antiquitatis.

4 Quod eſt teſtamentum per æs,& libram?

℞. Quod fiebat per quandam imaginariam vêditionem,& requirebantur quinque teſtes,& præſentia æſtimatoris bonorum. inſtitut. de teſtamento §. ſed illa.

5 Quod eſt teſtamentum de iure ciuili?

℞. Ad exprimendas morientium voluntates,& in eo requiruntur ſeptem teſtes.inſt.de teſt.§.fin.

6 Quod eſt teſtamentum de iure prætorio?

℞. Quod prætor inſtituit,& in eo requiruntur ſeptẽ teſtes,& ſigilla teſtium.inſt.vbi ſup.§.fin.

7 Quod eſt holographum?

℞. Teſtamentum,quod totum ſcriptum eſt manu teſtatoris.Iſidor.lib.5.æthimolog. c.24.

8 Quod eſt teſtamentum nuncupatiuum?

℞. Quod conſiſtit in ſola nominatione teſtatoris, & non in ſolemnitate ſcripturæ,& in eo requiruntur ſeptem teſtes,& nominatio hæredis in ſtit.de teſtam. §.fin.l.hoc inter liberos.§.per nuncupationem.C.eo. tit.de teſtamentis.

9 In teſtamento nuncupatiuo eſt nè neceſſe, vt teſtator dicat teſtibus ob quam cauſam ſunt vocati?

℞. Non, ſed ſufficit, quòd coram eis declaret ſuam voluntatem, benè tamen eſt neceſſarium in teſtamento cæci,vbi maior cautela requiritur.Paulus de Caſtro l.in teſtamentis. Cod.eodem titulo de teſtamentis.

10 Quod eſt teſtamentum non ſcriptum?

℞. Quod in voce fit coram tabellione,& teſtibus, & eſt quaſi nuncupatiuum.l.hac conſultiſſima. C. eod. §.non ſcriptum.

11 Quod eſt teſtamentum ſcriptum,& quotuplex?

℞. Quando quis exprimit in ſcriptis ſuam voluntatem, vel alienam, & ſi fuerit aliena debet ſe ipſum ſubſcribere;& eſt duplex, apertum, & clauſum, in clauſo requiruntur ſeptem teſtes,qui ſimul vna die, & hora ſe ſcribant,cum tabellione, & quòd teſtator coram illis dicat ſic eſſe vltimam voluntatem,& vltimum teſtamentum.l.hac conſultiſſima.C.eodem titulo.

12 Quod eſt teſtamentum per ſigna?

℞. Quod fit ſigno intelligibili coram tabellione, & teſtibus, qui certificent illum velle talem inſtituere hæredem,vt contingit in muto,vel in eo, qui grauitate infirmitatis loquelam perdit.l.hac conſultiſſima.C.eod.tit.& Azor.in ſum.C.qui teſtamen.facere poſſunt,nu.7.& 8.

13 Quod eſt teſtamentum militis?

℞. Quod fit à milite tempore belli,vel dum eſt in caſtris,vel dum eſt in domo, dummodo fiat tempore, quo ipſe militat, dicitur teſtamentum militis, quod eſt priuilegiatum.l.milites.la ſeconda C. de militari teſtamento.

14 Si quis ſcribat ſuum teſtamentum manu propria, vel aliena,& præſentet illud ante tabellionem,& dicat illam eſſe ſuam vltimam voluntatem,quam fidẽ faciet tale teſtamentum?

℞. Integram in fauorem teſtantium, & vltimarum voluntatum, quia in ijs ſcripturis non requiritur aliud pro ſubſtantia niſi libera teſtatoris voluntas. Ab.in c.ſi inſtrumenta.de fid.inſtr.nu.10.

15 Si quis coram tabellione dicat, quod ea omnia, quæ inuenta fuerunt in tali memoriali ſcripta manu propria,vel aliena,valeant, hæc ſcriptura poſt mortem illius quam fidem faciet?

℞. In iſto caſu tabellio debet propria manu ſignare tale memoriale, numerare folia, & rubricare, & ea omnia,quæ fuerunt ſcripta poſt mortem talis perſonæ habebunt fidem ſicut ipſum teſtamentum. Abb. c.ſi inſtrumenta.eod.nu.10.de fide inſtrumentorum.

16 Si quis coram teſtibus dicat ſuam voluntatem eſſe Petrum inſtituere hæredem, vel facere tale legatum,& moriatur ſine teſtamento ſcripto,quid agendum?

℞. Tunc illi teſtes ante Iudicem debent deponere vltimam voluntatem illius defuncti, & iſtæ depoſitiones ſupplebunt vicem teſtamenti; ſed ſi ante depoſitionem iſti teſtes moriantur, hoc genus teſtamenti corruit,quia per auditum non probatur in hoc caſu vltima voluntas illius, qui deceſſerit ſine teſtamento.Abb.in c.vlt.eod.tit.nu.10.de fide inſtr.

17 Quod eſt teſtamentum irritum?

℞. Quando ex defectu perſonę, vel ex defectu ſolemnitatis non valet, & irritatur, vt ſi teſtator ſit capite diminutus,vt captiuus,vel ſi fiat contra leges.Iſidor. lib.5.æthimolog.c.24.

18 Quod eſt teſtamentum ſurreptitium?

℞. Quod in fraudem hæredum,liberorum, vel legatorum occultatur,& non palam proiactum eſt.Iſidor. vbi ſup.

19 Quod eſt teſtamentum inofficioſum?

℞. Quando quis ſine officio naturalis pietatis relictis filijs,inſtituit hæredes extraneos.Iſidor. vbi ſup.

20 Teſtamentum factum coram parocho,& duobus teſtibus tenet?

℞. Tenet de iure can.ſecus de iure ciuil.c.cum eſſes, de teſtam.

CAPVT XX.

De Solemnitatibus Teſtamentorum.

1 QVæ differentia eſt inter publicare, & aperire teſtamentum?

℞. Aperitio teſtamenti debet fieri ſecundum forum, vbi fit aperitio,& teſtes vocari debent,vt ſint coram Iudice,ſi haberi poſſunt, ſi autem non poſſunt, totidem vocentur viri honeſtæ famæ, coram quibus aperiatur,vt in l.2. C.quemadmodum teſtamenta aperiantur;cum verò teſtamenta publicantur,omnes teſtes debent citari,& partes,quarum intereſt,& dicta eorum debent redigi in publica inſtrumẽta cum auctoritate Iudicis,& tunc publicatur teſtamentũ. Bar.in l.publicati.de teſta.n.nu.1.

2 Intra quot menſes teſtamentum clauſum inſinuari debet a Iudice?

℞. Intra quatuor menſes,& teſtator non poteſt tollere hoc ſtatutum, cum poſitum ſit ad tollendas falſitates.

3 In teſtamento in ſcriptis clauſo,quæ ſolemnitates requiruntur?

℞. Vt ſint ſimul eodem die,& tempore ſeptem teſtes, & coram ipſis,& tabellione,dicat teſtator illam eſſe vltimã ſuã voluntatẽ, & quod omnes teſtes ſe ſubſcri-

ſcribant ſimul,& tabellio,& teſtator.l.hac conſ. ltiſſima.C.de teſtam.

4 Si teſtamentum fiat in ſcriptis cum omnibus ſolemnitatibus, & poſtea reuocetur per ſecundum teſtamentum, quod non fuit factum in ſcriptis, & in eo fuit Princeps inſtitutus hæres, valeret nè talis reuocatio?

℞. Non, quia teſtamentum magis ſolemne non reuocatur per minus ſolemne.l.noluimus.C. de teſtam.

5 Teſtamentum imperfectum clauſum, vel apertũ ratione ſolemnitatis inter quas perſonas valet?

℞. Solùm inter liberos, quibus ſolis a iure hoc datur priuilegium,& inter eos ſufficiunt duo teſtes. l.hac conſultiſſima.§.ex imperfecto.C.de teſtam.

6 Teſtamentum, coram quo Iudice debet aperiri, exequi,& inſinuari?

℞. De iure ciuili coram Iudice ſæculari l.hac conſultiſſima.C.de teſtam.

7 In quibus caſibus poteſt Iudex Eccleſiaſticus intromittere ſe in executione teſtamenti?

℞. Cum in teſtamento agitur de peccato purgando, vt ſi erat vſurarius.c.quamquam de vſuris.lib.6. vel cum agitur, quòd inſtitutus hæres erat filius inceſtuoſus,& in legatis pijs,& in miſſis dicendis.

8 Cauſa teſtamenti ad quem pertinet?

℞. In legatis Eccleſiæ, vel pijs cauſis, ad Eccleſiaſticum, qui ſecundum canones, & non leges debet iudicare; in alijs verò ad ſæcularem.c.re...um,il 1.eod. tit.de teſt.& ibi gl.

9 Si teſtator expreſsè dicat, quòd non vult quòd Epiſcopus habeat aliquam iuriſdictionem in executione ſui teſtamenti, quid agendum?

℞. Talis diſpoſitio nulla erit, quia eſt contra ius, & nihilominus Epiſcopus poterit executores ad pia legata compellere.c.Raynutius,de teſt.

10 Si teſtator fecit teſtamentum clauſum, & poſtea rumpat ſigilla, vel filum, quo clauſum eſt, valebit nè tale teſtamentum?

℞. Non, quia tota fides teſtamenti pendet ex ſigillo. Paul.de Caſtr.l.noſtram prouiſionem.C.de teſt.

11 Quando ius canonicum contradicit iuri legali, cui ſtandum eſt?

℞. Iuri canonico.c.cum eſſes,eod.tit.de teſtamentis, & ibi gloſ.

12 Generalis conſuetudo, quam vim habet in teſtamentis?

℞. Legis.c.cum eſſes,de teſt.iuncta gl.

CAPVT XXI.

De Teſtibus in teſtamento neceſſarijs.

1 QVot teſtes requiruntur in teſtamento de iure ciuili?

℞. Septem.l.hac conſultiſſima.C.de teſt. & Inſt.de teſtam.ordinandis,§.fin.

2 Si deficiat vnus ex ſeptem teſtib.quid agendum?

℞. Notarius poteſt ſe mittere tanquam teſtem. Bar. in l.hac conſultiſſima.C.de teſtam.

3 Si omnes teſtes neſciant ſcribere, nec facilè reperiantur, qui ſciant, quid agendum?

℞. Ille, qui ſcit ſcribere, ſcribat pro alijs.l. & ab antiquis.C.de teſtam.

4 Si quis moriatur in agro, & non reperiantur ſeptem teſtes, ſed ſolum quinque, valebit nè teſtamentum?

℞. Credo, quòd valebit, quia hoc priuilegium datum eſt ruſticis, dum in villis moriuntur, & ſimiliter debet dari alijs hominibus, qui moriuntur in agris, vel tempore neceſſitatis, vel tempore peſtis, cum eadem ſit ratio. l final.C.de teſtament. & Paulus de Caſtro ibi.

5 Teſtis excommunicatus valet nè in teſtamento?

℞. Si tempore, quo miſſus fuit in teſtamento, reputabatur excommunicatus, non valet. Bar.l.1.C.de teſt. nec ſeruus, nec infamis. §.teſtes autem. inſtitut. de teſtament.

6 Teſtes debent eſſe in conſpectu teſtatoris, vel ſufficit, vt ſit aliqua cortina in medio, & quod audiant teſtamentum, licèt teſtator eos non videat?

℞. Debent eſſe in conſpectu teſtatoris, ita quod teſtator eos poſſit videre, niſi ſit aliqua conſuetudo Prouinciæ, vel Ciuitatis, tunc enim eſt obſeruanda. Bar.in l.ſi non ſpeciale,C.de teſtam.

7 Teſtamentum factum coram Principe, vel coram Iudice ordinario, quo numero teſtium poteſt approbari?

℞. Duorum teſtium, quia auctoritas Principis, vel Iudicis ſupplet alias ſolemnitates.l.omnium.Cod.de teſtam.militis.

8 In teſtamento clauſo teſtes quam ætatem debent habere?

℞. Debent eſſe maiores quatuordecim annis, & ciues illius ciuitatis.l.hac conſultiſſima.C. de teſtam.

9 In teſtamento militis quot teſtes requiruntur?

℞. Si miles ſit in ingreſſu prælij, nullus teſtis, nulla ſolemnitas requiritur; ſi ſit in caſtris, ad minus requiruntur duo teſtes; ſi ſit domi, omnes requiruntur ſolemnitates, vt in alio homine.l.milites. C.de teſtam.

10 Quot teſtes requiruntur in teſtamento nuncupatiuo?

℞. Septem, & nominatio hæredis. inſtitution. de teſtam.§.fin.

11 Quod eſt teſtamentum nuncupatiuum?

℞. Quod conſiſtit in ſola nominatione, & nuncupatione teſtatoris,& non in alia ſolemnitate ſcripturę. inſt.de teſt.§.fin.

12 De iure canonico quot teſtes requiruntur in teſtamento relicto ad pias cauſas?

℞. Duo teſtes.c.relatum.il 1.de teſt.

13 Legatarij,& fideicommiſſarij, & horum coniuncti, & qui ſunt in eorum poteſtate, poſſunt nè eſſe teſtes in teſtamento, in quo requiruntur teſtes executores?

℞. Poſſunt, quia non ſunt ſucceſſores à lege. §. legatarij in t.de teſtamentis.

14 Si ſeruus fuerit teſtis in aliquo teſtamento exiſtimatus ab omnibus, vt libertus, vitiabit nè teſtamentum?

℞. Non; quia communis error ius facit.§.ſed cum.inſtit.eod.tit.de teſtamentis.

15 Teſtes deponentes in validitate teſtamenti, vel reuocatione, coram quo debent examinari?

℞. Coram Iudice teſtatoris. leg.hoc inter liberos. §.ſi

§. ſi quis autem. Cod. eodem titulo.

16 Poſſunt nè relinqui legata dictatori, vel teſtibus teſtamenti?

℞. Poſſunt. l. dictantibus. C. eod. tit.

17 In teſtamento ad pias cauſas, vel inter liberos, quot teſtes requiruntur?

℞. Sufficiunt duo. c. relatum, il 1. de teſtamentis, & ibi DD.

18 Statutum, quòd fiat teſtamentum coram duobus, vel tribus teſtibus, valebit nè?

℞. Non. l. & ab antiquis. C. de teſt.

CAPVT XXII.

De Tabellione, & executore Teſtamenti.

1 SI deficiat notarius, & ſcriba, quid agendum in teſtamento?

℞. Ponantur octo teſtes, & vnus faciat officium ſcribæ, & erit validum teſtamentum. l. hac conſultiſſima. C. de teſtam.

2 Scribæ, vel tabellioni, qui ſcribit teſtamentum, poteſt relinqui legatum, vel inſtitui hæres?

℞. Non, immò haberent pœnam falſarij, licèt, qui ſcribit, eſſet perſona particularis. l. 2. C. de his, qui ſibi aſcribunt in teſtam. Iaſon l. dictantibus. C. de teſtamento.

3 Religioſus poteſt eſſe executor teſtamenti?

℞. Poteſt de licentia ſui ſuperioris. c. religioſus. de teſtam. in 6. ſed non poteſt inſtitui tutor. c. Cyprianus. 21. quæſt. 3.

4 Si plures executores relinquantur in teſtamento, vel longè abſint, vel repudiant officium, & vnus remaneat, quid agendum?

℞. Ille ſolus ſupplere vices omnium poteſt, niſi à teſtatore aliud cautum ſit. c. religioſus. de teſt. in 6.

5 Monachus, vel Clericus poſſunt in teſtamento inſtitui tutores?

℞. De iur. can. non. c. Cyprianus. 21. q. 3.

6 Si teſtamentarius fuit impeditus, & intra annum non potuit exequi teſtamentum, ad quem deuoluitur poteſtas exequendi?

℞. Ad Epiſcopum, ne dilatetur impleri voluntas defuncti, & patiatur eius anima in purgatorio. Abb. in c. quia. nu. 3. de conceſſ. præbendæ.

CAPVT XXIII.

De his, qui non poſſunt condere Teſtamentum.

1 QVi non poſſunt de iure teſtari?

℞. Filius familias, niſi de bonis caſtrenſibus, vel quaſi caſtrenſibus, furioſus, & mentecaptus, prodigus, mutus, & ſurdus, ſi ſciant ſcribere, poſſunt ſcribere teſtamentum, qui dubitat, an ſit liber, vel ſeruus, pro crimine famoſo damnatus, vt pro crimine contra naturam, Monachus, Canonicus regularis, hæreticus, & qui commiſit crimen læſæ maieſtatis, Inſtituta quibus permiſſum facere teſtamentum. §. 1. & ſeqq.

2 Epiſcopus poteſt nè condere teſtamentum?

℞. De bonis acquiſitis ante conſecrationem poteſt; de acquiſitis verò poſt conſecrationem non poteſt, c. 1. de teſtam.

3 De quibus bonis poteſt filius familias teſtari?

℞. De peculio caſtrenſi, & quaſi caſtrenſi; ratio eſt, quia ſunt bona acquiſita ſuo labore, & non procedũt de ſubſtantia patris, nec de bonis eius. l. 1. C. de caſtrenſi peculio lib. 12.

4 Quod eſt peculium caſtrenſe, vel quaſi caſtrenſe, & quam poteſtatem habet pater in bonis filij familias in vita, & in morte?

℞. Dixi latè lib. 10. c. 4. de patria poteſtate nu. 14. 15. 16. 17. 18. 19. & 20. vbi poſui differentiam peculiorum, & in quibus bonis filiusfamilias poſſit viuo patre condere teſtamentum.

5 Monialis, vel Monachus poſſunt teſtari de re, quã habent communiter cum alijs?

℞. Monialis, vel Monachus non poſſunt teſtari, neque de re communi, neque de re propria; ratio eſt, quia in re communi ſolùm habent vſufructum, dum viuunt cum licentia ſuperioris, & ſic teſtarentur de re aliena, & de re propria etiam non poſſunt teſtari; ratio eſt, quia Monachus, qui habet proprium, eſt excommunicatus, & in loco ſacro ſepeliri non poteſt. l. 1. C. qui teſtamenta facere poſſunt, gloſſa in c. quia de teſtamentis.

6 Monachus poteſt teſtari de actionibus, & ſucceſſionibus, quæ poſt mortem ſuorum parentum poſſunt illi venire?

℞. Non poteſt teſtari de ſucceſſionibus ſibi pertinẽtibus, niſi ante factam profeſſionem, ratio eſt, quia per profeſſionem Monachus habetur, vt mortuus, & in eius locum ſuccedit monaſterium, etiam ſi Monachus non fecerit teſtamentum ante ſuam profeſſionem, & monaſterium per ſolam profeſſionem acquirit ius, & ſuccedit, & ſubrogatur in locum, & in omnibus iuribus talis loci.

7 Furioſus poteſt teſtari?

℞. Dum eſt in furia non poteſt teſtari, quia non eſt ſui iuris, neq; habet mentem, neque libertatem neceſſariam ad teſtandum; at verò dum non eſt in furia, benè poterit teſta. ratio eſt, quia ſublato impedimento tollitur iuriſdictio. Inſtituta, quibus non eſt permiſſum facere teſtamentum. §. furioſi, & per totum tit. de ijs, qui non poſſunt condere teſtamentũ, ibi DD. communiter.

8 Si furioſus faciat teſtamentum, dum non eſt in furia, quas ſolemnitates debet habere, vt ſit validũ?

℞. Tabellio, vel ſcriba teſtamenti, & teſtes debent facere fidem, quòd talis homo licet aliquando ſit furioſus, tempore, quo condit teſtamentum, non eſt in furia, ſed in ſana mente, & vt id cautiùs fiat, eſſet meliùs facere informationem ante iudicem cum medicis, & peritis, & de licentia iudicis condere tale teſtamentum; iudex enim ſua auctoritate ſupplet omnem ſuſpicionem. ſic tenet, & conſulunt DD. loco allegato.

9 Mulier poteſt teſtari viuente marito?

℞. Poterit; ratio eſt, quia mulier per matrimonium non perdit libertatem teſtandi, & diſponendi de ſuis bonis, cum hoc in iure illi non ſit prohibitum, neque obſtat, quòd viuente marito ipſa non poteſt diſponere de bonis ſuis ſine conſenſu mariti; ratio eſt, quia in teſtamento diſponit de ſuis bonis poſt eius mortem, quando ſolutum eſt iam matrimonium, vt habetur in gloſſa c. indicante, de teſtam.

10 Poteſt quis facere teſtamentum per commiſſionem datam alteri?

℞. Poterit, ſi conſtet de mandato, & talis non dicitur deceſſiſſe inteſtatus de benignitate canonica, quia quod quis poteſt facere per ſe ipſum, poterit facere per procuratorem. capite, cum tibi, de teſtamentis.

11 Condemnatus capitali pœna poteſt teſtari?

℞. Non, poſtquam conſenſit ſententiæ, ſed bona eius ad hæredem ab inteſtato pertinet, quia talis eſt ſeruus pœnæ, & ſicut ſeruus non poteſt teſtari, quia non eſt ſui iuris, ſic neque condemnatus. Abb. c. accendens. de procurato. num. 3.

12 Clerici poſſunt condere teſtamentum?

℞. Licet ex iure antiquo ex bonis acquiſitis ab Eccleſia non poterant; de conſuetudine in omnibus regnis Hiſpaniæ poſſunt, ſicut ſæculares, & in vnaquaque Prouincia circa hoc ſeruatur conſuetudo. c. cum in officijs. eodem tit. de teſtamen. cap. quia, il ſecondo, eodem tit.

13 Seruus poteſt condere teſtamentum?

℞. Non. cap. illud. 13. q. 2.

14 Qui habent rem indiuiſam communem cum alijs, poſſunt de illa re facere teſtamentum?

℞. Poſſunt quantum ad diſpoſitionem partis ſuæ, Bartol. in leg. prima, Cod. qui teſtamenta facere poſſunt.

15 Si quis ſe interficit deſperatione aliqua ductus, teſtamentum, quod antea condiderat, valet ne?

℞. Valet, niſi illud fecerit metu, & dolo futuræ pœnæ. l. 2. C. qui teſtam. fac. poſſ. ibi Bart.

16 Cæcus poteſt condere teſtamentum?

℞. Poteſt, ſi ſeruentur ſolemnitates iuris, ſcilicet quòd cæcus dicat nomina, cognomina, ſigna hæredis coram tabellione, & teſtibus voce intelligibili; ratio eſt, quia vbi eſt maius periculum, debet eſſe maius conſilium, & omnes teſtes, & tabellarius debent ſe ſubſcribere, & ſi non inueniatur tabellarius, ponatur octauus teſtis. Bart. l. hac conſultiſſima. C. de teſtament.

17 Cæcus, qui teſtatur inter liberos, tenetur ne ſeruare ſolemnitates. in l. hac conſultiſſima?

℞. Non, ſed ſufficiunt duo teſtes, quia ceſſat timor falſitatis, cum filij aliàs ab inteſtato ſuccedant, ſed ſi cæcus faciat teſtamentum ad cauſas pias non ſufficiunt duo teſtes. in l. hac conſultiſſima. Iaſ. ibi, & c. cum eſſe eod. tit.

18 Surdus, & mutus poſſunt condere teſtamentum?

℞. Naturaliter non poſſunt, ſi ſint à natiuitate, ſecus autem ſi accidentaliter, ſi ſciant ſcribere, quia poſſunt exprimere ſuam voluntatem. Inſtit. quibus non eſt permiſſum facere teſtamentum, §. item Surdus, ſed ſurdus tantum poteſt facere teſtamentum.

19 Epiſcopus de quibus bonis poteſt condere teſtamentum?

℞. Dixi latè de hoc, & de inuentario faciendo ab Epiſcopo, & de bonis Epiſcoporum, & clericorum, & quibus perſonis poſſint relinquere. libro quinto, capit. 3. de peculio Epiſcoporum.

CAPVT XXIV.

De inſtitutione, & ſubſtitutione hęredis.

1 QVid eſt inſtitutio?

℞. In primo gradu aliquem inſtituere. l. 1. C. de liberi. præterit. ſed de iure canonico, eſt collatio alicuius Eccleſiæ, vel beneficij.

2 Quæ eſt inſtitutio vulgaris, & quotuplex?

℞. Quæ à vulgo, & à quolibet fieri poteſt, dum tamē teſtator teſtari, & inſtitutus recipere poſſit; & eſt duplex, expreſſa, & tacita, vt ſi quis dicat, Titius, & ſui ſucceſſores ſint hæredes in meis bonis, ſi Titius repudiabit meam hæreditatem, eius ſucceſſores tacitè ſunt inſtituti in mea hæreditate.

3 Quando quis inſtituit aliquē ſub conditione, non impleta conditione, valebit ne talis inſtitutio?

℞. Diſtinguendo; aut conditio eſt impoſſibilis, vel nō eſt in poteſtate inſtituti; plures enim ſunt conditiones, ſcilicet, impoſſibilis, vel turpis, & hæc habetur pro non appoſita. & eſt conditio caſualis, quæ pendet à caſu, & fato, & eſt conditio, quæ pendet ex voluntate alterius & facta ſufficienti diligentia, & ſi non adimpleatur, hæreditas non vitiatur; aut pendet ex ſola voluntate hæredis, & tunc adimpleri debet: aut eſt mixta, quæ pendet ex voluntate hæredis, & alterius, & tunc facta diligentia ſi per alium ſteterit; non vitiat, neque tollit hæreditatem. l. 1. C. de inſtitutio. & Paul. de Caſtro ibi.

4 Si quis dicat inſtituo mulierem meam hæredem, dum vitam vidualem fecerit, & poſt eius mortem ſubſtituat Franciſcum, poſtea nubat mulier; quęro, an Franciſcus habeat hæreditatem datam, vel poſt eius mortem?

℞. Statim, quia ex intentione teſtatoris ſunt verba æquipollentia, & idem ſignificant facere vitam vidualem, & non nubere, & à contrario ſenſu nubere & non facere vitam vidualem, & ideo cum primum nubit, debet Franciſcus ſecundus ſubſtitutus adire hæreditatem. Paul. de Caſtr. l. ſi mater. C. de inſtit. & ſubſtitut. num. 3.

5 Pater poteſt ne inſtituere hæredem filium ſub conditione, quòd non ſit ſub eius poteſtate, vel ſub conditione caſuali, vel mixta?

℞. Non, ſed filius poterit tunc adire hæreditatem, vt ab inteſtato. l. ſi pater. C. de inſtit. & ſubſtit. & ibi Paulus de Caſtro.

6 Si quis inſtituit aliquem hæredem ea conditione, vt intret monaſterium, & ipſe intrauit, & non fecit profeſſionem, & poſtea exiuit, debet ne habere hæreditatem?

℞. Non. Paulus de Caſtro in l. ſi quis hæredem. C. de inſtit. & ſubſtit. num. 3.

7 Si quis dicat in ſuo teſtamēto; quòd vult inſtituere talem hæredem ſub certis conditionibus, & poſtea non

non apponat conditiones, vitiabit ne te a ...entum?

℟. Non, quia accidentia, & deficientia non vitiant teſtamentum. l. ſi teſtamentum. C. eod. tit. de inſtit. & ſubſtit.

8 In inſtitutione, & ſubſtitutione, exhæredatione, & ſucceſſione, eſt ne in Iure aliqua differentia inter, filios, & filias?

℟. Antiquitus erat, quia filius non poterat exhæredari, niſi nominaretur nomine proprio; filia verò ſub vocabulo communi; & ſi fiebat teſtamentum, plus debebat relinqui maſculis; hodie verò fęminę, & nepotes in ſucceſſione parentum non ſunt deterioris conditionis, ſed eodem gaudent priuilegio, & ſtatuta in contrarium non valent. Paul. de Caſtro l. maximum, C. de liberis præteritis, vel hæreditatis, num. 2.

9 Quid eſt ſubſtitutio?

℟. Secunda inſtitutio cum aliqua conditione. gloſſ. in l. qui liberis, ff. de vulg. & pupill.

10 Quot ſunt ſubſtitutiones?

℟. Plures; ſubſtitutio obliqua, directa, vulgaris, expreſſa, tacita, pupillaris, compendioſa, breuiloqua, ſeu reciproca, ſiue exemplaris, obliqua, ſiue non directa.

11 Quæ eſt ſubſtitutio obliqua?

℟. Quando quis mediante aliquo hæreditatem capit. l. reſtituta. ff. ad Senatuſconſult. ad Trebellianum.

12 Quæ eſt ſubſtitutio directa?

℟. Quando quis capit hæreditatem ſua propria auctoritate.

13 Quæ eſt ſubſtitutio pupillaris, & quotuplex?

℟. Illa, quæ ſoli pupillo, & impuberi fit; & eſt duplex, tacita, & expreſſa; tacita eſt, quando non exprimit perſonam, ſed omnia ſubintelliguntur, vt ſi dicas, ſi filius meus impubes non ſit hæres, ſit Titius: expreſſa eſt, quæ expreſſis verbis fit, vt ſi dicas, filius meus impubes ſit hæres.

14 Quæ eſt ſubſtitutio compendioſa?

℟. Quæ fit ſub verborum compendio, vt ſi dicas, fili mi hæres eſto, quandocumque ſucceſſeris, Titius hæres erit. l. precibus. C. de impuber. & alijs ſubſtitution.

15 Quæ eſt ſubſtitutio breuiloqua, ſiue reciproca?

℟. Quæ continet duas vulgares, & duas pupillares ſubſtitutiones, vt ſi dicas, Seium, & Titium filios meos hæredes inſtituo.

16 Quæ eſt ſubſtitutio exemplaris?

℟. Illa, quæ fit ad exemplum pupillaris ſubſtitutionis, vt ſi dicas, ſubſtituo filium meum furioſum, quia ſicut pater prouidet filio impuberi, ad eius exẽplum prouidet filio furioſo.

17 Hæres in teſtamento quomodo debet inſtitui?

℟. Debet inſcribi manu propria teſtatoris, vel nominari à teſtatore voce intelligibili, ita vt teſtes intelligant, quis ſit nominatus hæres, alias nulla eſt inſtitutio. l. iubemus, C. de teſtam.

18 Si hæres negligens fuerit in adimplendo voluntatem teſtatoris, quid agendum?

℟. Epiſcopus tanquam vniuerſalis executor debet compellere hæredem, & interdicere res cum fructibus, donec hæres fecerit conditum à teſtatore. Abb. in c. ex litteris, de raptoribus, n. 1.

19 Error in proprio nomine vitiat ne inſtitutionem hæredis?

℟. Si talis error non ponat difficultatem in eligendo hæredem, non vitiat: ſi autem ponat difficultatem, quia plures ſunt, qui vocantur eo nomine, & deficiat probatio, quis eorum fuerit inſtitutus, tunc vitiat teſtamentum. l. ſi in nomine. C. de teſtam. l. duo ſunt Titij. ff. de teſtamentaria tutela.

20 Intra quod tempus debet hæres adimplere legata pia?

℟. Intra annum à die monitionis, aliàs Epiſcopus, vt generalis executor teſtamentorum à Iure, poteſt adimplere. c. nos quidem, de teſtam.

21 Si quis inſtituat Petrum filium ſuum hæredem, & probetur Petrum non eſſe filium ſuum, valet ne talis inſtitutio?

℟. Non, quia deficit in illo qualitas, propter quam inſtitutus fuit hæres. l. neque profeſſio. C. de teſtamentis.

22 Si quis in teſtamento inſtituat hæredem ſub conditione impoſſibili, vel ſub conditione, quæ pendet ab altera voluntate, vt dicens, inſtituo Petrum meum hæredem, ſi ducat vxorem Mariam filiam talis ducis, non impleta conditione; valebit ne talis inſtitutio?

℟. Si conditio habetur pro impoſſibili, habetur pro non oppoſita; ſi verò conditio pendet ab altera voluntate, facta ſufficienti diligentia inſtitutio valet. l. obtinuit. ff. de condit. & demonſtr. inſtit. de hæred. inſtit. §. impoſſibilis.

23 Si quis acceptat hęreditatem, tenebitur ne ad omnia legata, & ſoluenda debita teſtatoris?

℟. Affirmatiuè. l. non dubium. C. de teſtam. ſed in Regnis Hiſpaniæ cautum eſt, quòd quis poſſit acceptare cum beneficio inuentarij; tunc enim non tenebitur ad debita, & legata vltra quantitatem hæreditatis.

24 Hæres quando tenetur vltra vires hæreditarias?

℟. Quando non facit inuentarium, vel illud facit fraudulenter occultando bona; ratio eſt, quia nemo ex malitia debet accipere commodum, tenet Abb. c. ex litteris, de raptorib. n. 3.

25 Si quis eſt in exilio, poteſt ne inſtitui hæres?

℟. Non, quia eſt perſona incapax, & habetur pro mortuo. l. 1. C. de hæred. inſtit. & hæreditas non pertinet, niſi ad parentes teſtatoris.

26 Bannitus, ſi inſtituatur hæres, valebit ne inſtitutio.

℟. Diſtinguendum: ſi teſtamentum fiat ſecundùm Ius municipale illius ciuitatis, inſtitutio nulla erit; ſi verò fiat teſtamentum ſecundum Ius commune, non amittit hæreditatem, quia bannitus gaudet priuilegijs illius ciuitatis, tanquam hoſtis. Iaſon. C. de hæred. inſtit. l. 1.

27 Si quis inſtituat filium ſpurium in tertia parte bonorum ſuorum, & in reſiduo hæreditatis ſuæ inſtituat Petrum amicum ſuum, habebit ne Petrus totam hæreditatem, quia filius ſpurius non eſt capax hæreditatis?

℟. Affirmatiuè, quia in reſiduo totum continetur. l. Pater tuus. C. de hæredib. inſtituen. & ibi Paulus de Caſtro.

28 Si quis inſtituat hæredem ſeruum, valebit ne inſtitutio?

℟. Si exiſtimat eſſe liberum, non valebit; ſi verò exiſtimat eſſe ſeruum, valebit inſtitutio, quia videtur tacitè illi donare libertatem. Paulus Caſtrenſ. l. cum

cum proponas. C. eod. tit. de hæred. inſtituend.

29 Dominus ſerui poteſt acquirere hæreditatem datam ſeruo, abſque eo, quòd ſeruus habeat hæreditatem, & ea n poſſideat?

℞. Non, quia ſeruus poterit permittere ſpoliari, & occidi, & non adire hanc hæreditatem; ratio eſt, quia hæreditas, & bona non ſunt Domini, niſi prius in ſerui poteſtate ſint. Paulus de Caſtro l. cum poponas. C. de hæred. inſtit.

30 Poterit monaſterium acquirere hæreditatem monachi abſq; eo, quòd illam habeat, & poſſideat monachus?

℞. Poterit; & ratio differentię eſt, quia ſubiectio monachi non eſt ſeruitus, neq; monachus comparatur ſeruo, ſed filio familias, & ſeruire Deo regnare eſt. Paul. de Caſtr. in l. cum proponas, & ſicut Pater poteſt adire hæreditatē abſq; filij voluntate, ideò monaſterium abſque voluntate monachi.

31 Si quis inſtituat aliquem hęredem fratrem, filium vel vxorem; & poſtea appareat, quòd non ſit frater, filius, vel vxor, valebit ne hæreditas?

℞. Non, quia error in affinitate tollit hæreditatem, ſed talis diſcedit ab inteſtato. Paul. de Caſtr. in l. ſi pater tuus. C. de hæred. inſtitu.

32 Si teſtator debitor ſit alicui mille ducatorum, & inſtituat illum hæredem in dimidia parte bonorum ſuorum animo compenſandi debitum, poterit ne ille adire hæreditatem, & petere debitum?

℞. Si teſtator dicat, quòd animo compenſandi totum debitum illum inſtituit, non poterit petere, ſi autē dicat ſolùm, quòd animo compenſandi, poterit adire hæreditatem, & petere reſiduum debiti ab alio hærede, ſi maior ſit, quam hæreditas; ſi verò inſtituat hæredem vniuerſalem, & ipſe acceptet hæreditatē, non poterit petere, neq; debitum, neque reſiduum. Paul. de Caſt. l. ſi compenſandi. C. de hæredit. inſtit.

33 Si quis ſit incapax alicuius hæreditatis, quia eſt ſpurius, & ſeruus eius inſtituatur hæres, poterit ne capere illam hæreditatem?

℞. Non, quia ille, qui eſt incapax per ſe, etiam eſt incapax per alium. Paul. de Caſt. l. neque per ſe. C. de hæred. inſtit.

34 Incognitus, & extraneus poſſunt ne inſtitui?

℞. Poſſunt. l. extraneum. C. de hær. inſtit.

35 Ciuitates, & communitates, poſſunt ne inſtitui hæredes?

℞. Poſſunt, & capere ſibi legata. l. hæreditatis. C. de hæred. inſtit.

36 Si quis erret in ſuo nomine proprio, vt cum vocetur Ioannes, dicat filius Petri hæres eſto, valebit ne talis inſtitutio?

℞. Non, quia nemo videtur errare ſuum proprium nomen. l. cum in liberis. C. de hæred. inſtitu.

37 Si Pater, vel mater inſtituat filium mēte captum, & illi ſubſtituant Titium, ſi filius acquirat ſanitatē, & mentem bonam, & talis diſcedat, ſubſtitutio valebit ne?

℞. Non, ſed qui accepit ſanam mentem. poterit relinquere ſua bona, ſicut ſi non haberet ſubſtitutu; ratio eſt, quia ſubſtitutio fuit facta mente capto, ſed non filio ſano. l. humanitatis. C. de impub. & alijs ſubſtit.

38 Si quis dicat, inſtituo duos filios impuberes hæredes; & ſi vterque diſceſſerit in pupillari, inſtituo Titium, & vnus diſceſſit, quid agendum?

℞. Quod Titius ſubſtitutus nō habebit illam partem, ſed cohæredes illam habebunt; ratio eſt, quia non eſt impleta omnino la conditio. l. cum quidam. C. de neceſſ. ſeruis hæred. inſtit.

39 Si quis dicat, patrem, & filium, & Titium hæredes inſtituo, pater, & filius habebunt ne vnam portionem, vel duas?

℞. Vnam, quia pater, & filius cenſentur pro vna perſona. l. fin. C. de impub. & alijs ſubſtit.

40 Si quis habet plura debita, quam bona, poterit ne inſtituere ſeruum ſuum in hæredem neceſſarium, vt ille liber remaneat in fraudem creditorum?

℞. Si ſeruus non ſit obligatus ſpecialiter creditorib. poterit, quia licèt creditores in vno incommodum recipiant, in alio recipiunt commodum, quia habēt hæredem, à quo petant debita ſua, & ſeruus tenebitur acceptare. l. 1. C. de neceſſarijs ſeruis inſtituēdis.

41 Si quis in teſtamento dicat, Titium libertum meū inſtituo, & Titius ſeruus eius ſit, acquirit ne libertatem?

℞. Affirmatiuè in fauorem teſtamenti. l. cum ſerui. C. de neceſſar. ſeru. hæred. inſtit.

42 Si tale legatum fecerit aliquis miles, valebit ne talis libertas?

℞. Affirmatiuè, in fauorem militis l. ex iis verbis. C. de teſtam. militis.

43 Si quis in legato dicat, Titio liberto meo lego decem, & Titius non ſit libertus, ſed ſeruus eius, acquirit ne libertatem?

℞. Non, quia verba denuntiatiua fauorabilia ſunt in teſtamento, in quo inducunt diſpoſitionem, & iſte eſt error in re ſubſtantiali. ſup. l. cum ſerui. C. de neceſſarijs ſeruis hæredib. inſtituendis.

44 Tutor poteſt ne inſtituere hæredem neceſſarium ſeruum pupilli ſui, & talis ſeruus manebit ne liber?

℞. Non, neque habebit hæreditatem. l. ſi tutor. C. de neceſſ. ſeru. hæred. inſtitut. ratio eſt, quia tutor non potuit dare libertatem ſeruo alieno, & etiam non habebit hæreditatem, quia teſtator exiſtimauit talis remanere liber, & non ſeruus.

45 Si quis inſtituat ſeruum ſuum hęredem, vel conſtituat tutorem filiorum ſuorum non facta mentione de libertate, ſed poſtea in codicillo faciat legatū, & donet ſeruum alicui, ille talis manebit ne liber, vel ſeruus?

℞. Manebit liber, & hæres, vel tutor, quia maiorem vim habet teſtamentum, quam legatum. l. quidam. C. de neceſſ. ſeruis inſtit.

46 Si quis neſciat Titium eſſe monachum, & Titium hæredem inſtituit, valebit ne talis inſtitutio?

℞. Valebit, & etiam conſequetur in fauorem Eccleſię cum conditio religionis non ſit peior, ſed melior, Paulus de Caſtr. in leg. ſi tutor. C. de neceſſar. ſeru. inſtitue.

47 Si quis dicat filium meum hæredem inſtituo, & ſi hæres non erit, ſubſtituo Titium, quæro ſi filius eius habuit hæreditatem, & deceſſit, ad quem pertinebit talis hæreditas, ad Titium, vel ad hæredes legitimos filij?

℞. Ad hæredes legitimos talis filij, quia ſubſtitutio fuit vulgari ſub conditione, ſi hæres non fuerit, aliter iudicandum erit, ſi ſubſtitutio fuiſſet pupillaris, & teſtator diceret, ſi filius meus hæres fuerit, vel nō fuerit ſubſtituo Titium. l. precibus. C. de impuber. & aliis ſubſt.

48 Si

48 Si teſtator inſtituat filium ſuum hæredem ſub aliqua conditione, non impleta conditione, erit ne hęres?

℞. Si conditio ſit proteſtatiua, non impleta conditione, non erit hæres; ſi verò ſit caſualis, vt ſi nauis venerit ex Hiſpania, debet expectari euentus, qui ſi fuerit impoſſibilis, habetur pro non appoſita, & erit liber, & hæres. C. de hæred. inſti. l. fin.

49 Si quis inſtituat tres hæredes vnum in decem, aliū in vinginti, tertium in quadraginta, & dicat vos ad inuicem ſubſtituo; ſi forſan ille, qui habuit quadraginta repudiet hæreditatem; quæro duo primi ſubſtituti habebunt ne quadraginta pro partibus equalibus?

℞. Non; ſed quilibet habebit ſecundum rationē partis, ſicut qui fuit in decē, habebit minus, quā ille, qui fuit in viginti; ratio eſt, quia quod declaratum fuit in inſtitutione, videtur neceſſariò adiectum, & expreſſum in ſubſtitutione. l. 1. C. de impub. & alijs ſubſtitu.

CAPVT XXV.

De Teſtamento rupto.

1 TEſtamentum contra tenorem legū valebit nè?

℞. Non, quia licèt quilq; in ſuo teſtamento poſſit diſponere ſicut vult, hoc intelligendum eſt de pecunia, & re propria, non ideò habet teſtator facultatem mutandi leges, vel tranſgrediendi formā iuris. l. ſi quando. C. de inofficioſ. teſtam. l. teſtandi. C. de teſtam.

2 Reſcriptum Regis, vel Principis poteſt reſcindere teſtamentum iure factum?

℞. Non, l. ſi teſtamentum. C. de teſtam.

3 Si teſtamentum in aliqua parte raſum ſit, vel interlineatum, & infra non fuerit ſaluatum, vitiabit nè totum teſtamentum, vel ſolam illam partem?

℞. Diſtinguendo; ſi raſura ſit in parte ſubſtantiali, vt in annis Domini, vel inſtitutione, vel in nomine, vel ſubſcriptione teſtatoris, tunc vitiabit totum teſtamētum. vt in l. ſi vnus. C. de teſtam. ſi verò raſura ſit in loco ordinario, & communi, vt in vno legato, de quo non dependet totum teſtamentum, tunc non vitiabit alias partes teſtamenti. l. ſi ex falſis. C. de tranſactionib.

4 Si quis legauit in teſtamento rem alienā ad quid tenetur hæres?

℞. Ad ſoluendam ęſtimationem de bonis defuncti legatario; ratio eſt, quia licèt teſtator non habeat facultatem ſupra rem alienam in indiuiduo, habet facultatem ſupra valore talis rei ſolutum de ſuis proprijs bonis, ne legatarius defraudetur a beneficio teſtatoris. cap. filius noſter, de teſtamentis, iuncta gloſſa.

5 Teſtamentum ſcriptum in tabulis, vel in lapidibus valebit ne?

℞. In teſtamento non inſpicitur materia, in qua ſcriptum eſt, ſed ſolùm ſolemnitates, & ita valebit. l. 1. ff. de tabul. exhibendis.

6 Si quis fecit donationem inter viuos in fauorem alicuius, & poſtea in ſuo teſtamento ſe nihil donaſſe, talis enuntiatio quid operatur contra donatariū?

℞. Nihil præiudicat, quia cum teſtator grauare non poteſt, quia iam acquiſiuit ius per donationem, ſecus autem dicendum, ſi teſtator poteſt grauare donatarium. l. verba. C. de teſtam.

7 Error ſcribentis in re ſubſtantiali, vitiat ne teſtamentum?

℞. Non. l. ſi librarius. ff. de reg. iur. l. errore. C. de teſtamen.

8 Hic error quomodo probabitur?

℞. Per duos teſtes. l. errore. C. de teſtam.

9 Si quis furetur teſtamentum, tale furtum vitiabit ne illud?

℞. Non, quia hoc accidentale, & extrinſecum eſt teſtamento. l. non idcirco. C. de teſtam.

10 Ratione poſthumorum rumpitur ne teſtamentū?

℞. Affirmatiuè, ſed ſi moriatur viuo teſtatore, conualeſcit teſtamentum. l. poſthumus. ff. de iniuſto rupto, & irrito facto teſtamento.

11 Teſtamentum inperfectum ratione voluntatis, puta cum quis cępit condere teſtamentum, & ante ſubſcriptionem ſuperuenit furor, valebit ne inter liberos?

℞. Non, quia defecit voluntas, quod eſt ſubſtantiale. l. hac conſultiſſima. §. ex imperfecto, C. de teſtam.

12 Si quis faciat teſtamentum, & prætermittat aliquem filium ſuum, valebit ne teſtamentum?

℞. Non, quia prætermiſſio rumpit teſtamentum. l. inter cætera. ff. de liberis & poſthumis.

13 Si nepos in teſtamento reperiatur præteritus, talis rumpet ne teſtamentum?

℞. Affirmatiuè, quia habet ſuitatem cum patre ſuo. l. ſi auus. C. de liberis præteritis.

14 Si quis faciat teſtamentum, & in eo cum cauſa vel ſine cauſa exhæredat filium ſuum, valebit ne teſtamentum?

℞. Valebit, quia non deficit in ſolemnitate, licèt exhæredatio ſine cauſa nulla fiat. §. cauſas autem, authen. vt cum de appell. cognoſc.

15 Si quis dicat, volo filium meum eſſe alienū à mea ſubſtantia, talis erit exhæredatus, an præteritus?

℞. Exhæredatus; quia interpretatio debet fieri ad ſenſū, & nō ad verba. l. ſi quis. C. de liberis pręteritis.

CAPVT XXVI.

De cauſis Exhæredationis.

1 EX quibus cauſis poteſt pater exhæredare filium ſuum?

℞. Ex cauſis ingratitudinis, & hæc ſunt quatuordecim. Prima, ſi in patre manus intulerit. Secunda, ſi grauamen, & iniuriam ei fecerit. Tertia, ſi eum accuſauit in criminali cauſa. Quarta, ſi cum maleficis hominibus, vt maleficus verſaretur. Quinta, ſi per venenum tentauerit occidere parentes. Sexta, ſi per ſe miſcuerit nouercę, aut concubinæ patris. Septima, ſi delator contra parentes extiterit. Octaua, ſi pater ſit incluſus in carcere, & filius noluerit eſſe fideiuſſor pro perſona, aut pro debito, & hæc ſolùm comprehendit maſculos. Nona, ſi quis prohibuerit parētes facere

tes facere teſtamentum. Decima, ſi filius præter voluntatem parentum inter arenarios commoretur (qui hodie vocantur comici) niſi parentes eiuſdem fuerint profeſſionis. Vndecima, ſi fœmina magis elegerit ſcortum fieri, & luxurioſè viuere, quam accipere dotem, & maritum à patre datum; hæc verò deficit; ſi pater diſtulerit vſq; ad viginti quinque annos filiam marito copulare. Decimaſecunda, ſi filius neglexerit curare patrem furioſum, & poſtea factus ſanæ mentis, poterit inſtituere extraneos. Decimatertia, ſi pater fuerit captus, & filius eum poſſit redimere, & non redimit. Decimaquarta, ſi filius ſit hæreticus. auth. vt cũ de appellatione cognoſcitur, §. aliud quoque, & §. ſiue igitur. c. Quintauallis, de iureiur. & Abb. ibi.

2 In quibus caſibus poteſt pater negare alimenta filio?

℞. In omnibus, in quibus poteſt eum exhæredare. Abb. vbi ſup. num. 5.

3 Filia ſi luxurioſè viuat poteſt ne petere alimenta à patre?

℞. Si pœnituit, debet ali à patre propter fragilitatem humanæ naturæ. Abb. vbi ſup. num. 6.

4 Propter quas cauſas poteſt filius exhæredare ſuos parentes?

℞. Propter eaſdẽ cauſas, propter quas parentes poſſunt exhæredare filium. authen. vt cum de appellatione cognoſcitur ſupra alleg.

5 Ad quem pertinet probare dictas cauſas?

℞. Ad hæredem, & etiam ad hæredem ab inteſtato. Paul. de Caſtro. l. non licet. C. de liberis præteritis, & l. ex cauſ. C. eodem.

6 Si cauſa non exprimatur in teſtamento, & poſtea probetur contra aliquem, filius manebit ne exhæredatus?

℞. Non, quia cauſa debet expreſsè exprimi in teſtamento, & ſimiliter exhæredatio, alias videtur filiũ feciſſe ſatisfactionem, & patrem condemnaſſe iniuriam. l. non licet. C. de liberis preterit.

CAPVT XXVII.

De Legatis pijs.

1 LEgatum pium quid eſt?

℞. Eſt aliqua diſpoſitio facta à teſtatore in teſtamento, codicillo, vel coram parocho, & duobus teſtibus ad pias cauſas, ſiue de nouo fundandas, ſiue fundatas augendas, vt quando relinquitur aliquid in bonum propriæ animæ ad dicenda ſuffragia pro ſe, aut pro alijs fidelibus defunctis, vel quando relinquitur eleemoſyna pauperibus etiam conſanguineis, Eccleſiæ, monaſterio, aut in redemptionem captiuorum ad, aut orphanas, aut in augmentum diuini cultus. DD. in c. relatum, il primo, cap. cum eſſes, de teſtamen.

2 Diſpoſitio ad pias cauſas quotupliciter fit?

℞. Dupliciter. Primò, quando in teſtamento; vel codicillo pia cauſa inſtituitur hæres, vel loco hæredis. Secundò, quando alius inſtituitur hæres, & in dicto teſtamento fit aliquod legatum Eccleſiæ, vel operæ piæ. DD. in c. relatum, il primo de teſt. Emanuel de Coſta p. 1. verb. in ſuo teſtamento, n. 8.

3 Diſpoſitiones ad pias cauſas in quanam ſunt differentia?

℞. Tam teſtamentum, quàm codicillum, quàm diſpoſitio coram Parocho, & duobus, vel tribus teſtibus, vel alia diſpoſitio manu propria ſcripta ſunt in duplici differentia, aut ſunt diſpoſitiones, & teſtamenta perfecta, aut imperfecta. Molin. tom. 1. de iuſt. & iur. diſp. 134. §. verum.

4 Quæ ſunt diſpoſitiones perfectæ?

℞. Teſtamentum clauſum, vel apertum, codicillum, donationes factæ cum teſtibus, & ſolemnitatibus à Iure ciuili, vel canonico poſitis, nempe de iure ciuili requiruntur ſeptem teſtes, vt l. hac conſultiſſima, §. ex imperfecto. C. de teſtam. ſed inter liberos ſufficiunt duo teſtes; de Iure verò canonico ſufficit Scriba, vel Notarius, & duo teſtes, & in fauorem operæ piæ ſufficit Parochus cum duobus teſtibus, coram quibus poterit facere diſpoſitionem per verba de preſenti.

5 Quæ ſunt diſpoſitiones imperfectæ?

℞. Primò, quando ex aliquo accidenti deficit aliqua ſolemnitas; vt ſi deficerent teſtes, vel ſi teſtator incepiſſet teſtamẽtum, aut codicillum verbo, aut ſcripto, & aliqua diſpoſuiſſet, & morte præuentus non potuerit illud ſubſcribere, neque abſoluere. Secundò, quando teſtator animum haberet diſponendi de ſuis bonis ad pias cauſas, & id declararet corã vno, duobus, vel tribus teſtibus, vel haberet inſtructionem propria manu ſcriptam, & vocaret tabellionem, & morte præuentus fuit; tunc enim iſta diſpoſitio dicitur imperfecta, vt tenet Iulius Clarus q. 54. §. teſtamentum, & alibi.

6 Teſtamentum factum in fauorem cauſæ piæ, ſi ſit imperfectum ſecundo modo, erit ne validum?

℞. Ex opinione omnium DD. tale teſtamentum etiam in fauorem cauſæ piæ non eſt validum, ſed ſuccedunt heredes ab inteſtato ex pluribus rationibus. Prima, quia talis diſpoſitio non eſt teſtamentum, immo potius eſt preparatio ad teſtamentum. Secunda, quia verba enunciatiua ſunt in triplici differentia, vel ſunt de preterito, vt ſi quis dicat, meam domum dedi Eccleſiæ, vel de preſenti, vt ſi quis dicat coram Parocho, & duobus, vel tribus teſtibus, vel coram tabellione, meam domum do Eccleſiæ, & iſta dicitur perfecta diſpoſitio; aut ſunt de futuro, vt ſi quis coram teſtibus dicat, domum meam volo relinquere Eccleſiæ, vel volo inſtituere Petrum heredem, vt ipſe ex meis bonis ędificet Eccleſiam, tunc talis diſpoſitio nulla eſt, nec inducit aliquam obligationem, quia verbum, volo, iunctum infinito, nullam inducit obligationem, cum volo vouere, non eſt vouere, nec volo dare, eſt dare, ſed eſt quędam diſpoſitio, & preparatio ad id faciẽdum, vt tenent omnes DD. in l. ſi quis ſtipulatus, ff. de verb. oblig. Menoch. lib. 4. preſumpt. 100.

7 Diſpoſitiò imperfecta primo modo (ſcilicet quãdo quis cępit facere teſtamentum, & tabellio cępit ſcribere, & mandauit aliqua legata pia, & moriatur) valebit ne in fauorem operę pię?

℞. In iſto caſu ſunt varię DD. opiniones; partem affirmatiuam tenet Moliñ. de iuſt. & iur. diſp. 104. §. verum, tom. 1. cum Couar. c. relatum num. 10. Bart. & Panorm. ab eo relatis, & fultus ratione, quia de

iure

iure naturali nullæ ſolemnitates requirebantur ad validitatem teſtamenti, ſed ſola expreſſa voluntas teſtatoris, & hic ſatis exprimitur, & hoc ſufficit in fauorem operæ piæ, vt talis diſpoſitio ſit perfecta; ſed partem negatiuam tenet Iul. Clar. q. 7. §. teſtamẽtum. Gomez ad l. 3. Tauri. num. 18. pluribus rationibus. Prima, quia talis actus fuit imperfectus, & talis diſpoſitio, neq; eſt recepta de iure Canonico, neq; de iure ciuili, cum in eo deficiant omnes ſolemnitates. Secunda, quia ille teſtator potuit mutare ſuam voluntatem, antequam finiret teſtamentum, & ſic relinqui debet in ſuo libero arbitrio vſque ad finem mortis, & vſque ad perfectionem teſtamenti. Tertia, quia ſolemnitates teſtamentorum inſtitutæ ſunt ad euitandas plures fraudes, quæ in tali caſu poſſunt ſuccedere. Quarta, quia licèt de iur. natu. nullæ ſolemnitates requirerentur in teſtamento, tamen de iure poſitiuo iuſtis de cauſis, poſitæ ſunt certæ ſolẽnitates ad validitatem teſtamenti, & iſtę ſemper ſunt ſeruandæ, cum pertineant ad bonam reipublicę gubernationem. Quinta, quia in fauorem operæ piæ à iure poſitiuo, & Canonico iam eſt datum priuilegiũ, vt coram parocho, & duobus teſtibus valeat teſtamentum, quod non valet in fauorem perſonæ ſæcularis, & in nullo text. neq; Canonico expreſsè inuenitur, quòd dicta diſpoſitio imperfecta valeat ad verum teſtamentum in fauorem operæ piæ. Sexta, quia incępiſſe diſponere non eſt finiſſe diſpoſitionẽ, & quis non obligatur, niſi per diſpoſitionem perfectam. Vltima, ne de facili tollatur ius hæredibus ab inteſtato, quod neceſſarium eſt ad conſeruationem Reipublicæ.

8 Si infirmus amittat vocem, & per ſigna faciat teſtamentum ad pias cauſas, erit ne validum?

℞. Erit, ſi ſint duo teſtes, & parochus, & omnes concordent ante Iudicem ſignis voluiſſe talem teſtatorem inſtituere Eccleſiam hæredem, & dare legatum pium pauperibus, ſed non valebit deficiente vno teſte, vel parocho; ratio eſt quia voluntas teſtatoris, & prædictæ ſolemnitates faciunt verum teſtamentum, vt tenet Iulius Clarus in practic. criminal. quæſtione 6. §. teſtamentum, & cap. relatum, il primo, de teſtam.

9 Poteſt quis teſtari per procuratorem ad pias cauſas?

℞. Poteſt, licèt in mandato, vel procura detur ei facultas abſoluta, vel limitata, vt poſt eius mortem de futuro faciat ſuum teſtamentum. Iul. Clar. quæſt. 6. §. teſtamentum.

10 Si quis habeat facultatem ab alio ſolùm ad teſtandum ad pias cauſas, & excedens facultatem aliqua legata non ad pias cauſas relinquat, tale teſtamentum erit ne validum?

℞. Diſtinguendo quoad pias cauſas erit validum, ſed quoad non pias cauſas non erit validum, non ex defectu teſtamenti, ſed ex defectu facultatis, quia fines mandati tranſgredi non debent, vt tenet Iulius Clar. vbi ſupra.

11 Talia legata ad non pias cauſas in iſto caſu accreſcent ne operæ piæ, an hæredi abinteſtato?

℞. Cum diſtinctione, ſi mandatum dicat, quòd omnia bona relinquantur pauperibus, vel pro ſua anima, tunc legata non pia accreſcent legatis pijs libra pro ſoldo, vel rata pro quantitate; ſi verò mandatum fuit limitatum in mille aureos, tunc accreſcent hæredi ab inteſtato, quia opera pia non habet ius accreſcendi, ſed debet contineri intra terminos limitatos. Molin. de iuſt. & iur. tom. 1. tract. 2. diſp. 154. §. quando, in fin.

12 In teſtamento ad pias cauſas requiritur neceſſariò inſtitutio hæredis?

℞. Non, quia hoc eſt priuilegium ſpeciale in fauorem cauſæ piæ, cum alijs pluribus priuilegijs. Molin. vbi ſupra.

13 Si quis dicat in teſtamento, relinquo animam meam hæredem, vel Ieſum Chriſtum, vel Beatam Virginem, vel pauperes, tunc quid erit agendum?

℞. Tale teſtamentum erit validum, & executor erit Ordinarius, & in eius defectu diſponet illa bona ad cauſas pias magis neceſſarias, & vtiles, vt tenet Molin. vbi ſup.

14 Teſtes in teſtamento ad pias cauſas quales debent eſſe?

℞. Sufficit, vt ſint ſerui, fœminæ, domeſtici, vel coniuncti, dummodo ſint capaces, & non patiantur aliquem defectum poſitum à iure, quem debet probare ille, qui intelligit non eſſe legitimum teſtamentum, quia de iure imponenti incumbit probatio, Molin. vbi ſupra.

15 Quarta falcidia vnde dicitur, & quare introducta ſit?

℞. Dicitur à falce, quia reſecat legata, vel ſecundùm Bartol. ſuper inſtit. tit. de lege Falcid. à Caio Falcidio Tribuno plebis, qui eam inſtituit, & introducta fuit ea ratione, quia ſecundùm legem 12. tabularum cuilibet licitum erat omnia ſua bona in lega pia, vel non pia diſtribuere, vnde accidebat, vt multi decederent ſine hærede, quia hæredes nolebant hæreditatem acceptare, cum haberent paucum, vel nullum lucrum, ideo lex Falcidia iuſſit, vt nullus poſſit teſtari in legatis vltra dodrantem, idest vltra nouem partes ſuorum bonorum, quia neceſſariò debebant hæredi relinquere quartam partem ſuorum bonorum. ita Bartol. inſtit. de lege Falcidia.

16 Quando quis diſponit in ſuo teſtamento vltra dodrantem, idest vltra nouem partes ſuorum bonorum, quomodo ſumitur quarta falcidia, & in qua quantitate?

℞. Æs diuiditur in duodecim partes, ad cuius ſimilitudinem hæreditas diſtribuitur in duodecim partes, non licet teſtatori diſtribuere in legata vltra partes nouem; quòd ſi contrarium fecerit, in ea quantitate, vel parua, vel magna, in qua non reliquerit quartam partem integram hæredi, legata debent eam ſupplere rata pro quantitate, vel ſoldo pro libra, ita quòd ſi hęres habuerit ſolùm duas partes, omnia legata debent ei dare aliam partem, vt habeat quartam partem integram hæreditatis. §. 1. & fin. inſtit. de l. falcid.

17 Si hęres non faciat inuentarium intra tempus à lege conſtitutum, vel illud faciat fraudulenter, vel ſua culpa diminutum, poterit ne petere quartam falcidiam?

℞. Non, quia ſua culpa perdidit eam actionem. gloſ. in inſtit. de leg. falcid. Bart. in authen. ſed cum teſtator, n. 8. C. ad l. falcid.

18 Quarta falcidia quomodo deducitur ab hæreditate?

℞. Si

℟. Si hæres inſtitutus non habeat quartam partem totius hæreditatis, tunc ſublato ære alieno, & funerali, legata debent ſupplere illam partem, quæ deficit hæredi ad conſequendam pro ſuo labore quartã falcidiam; ratio eſt, quia æs alienum non ſunt bona defuncti, & funerale eſt neceſſarium defuncto ſecundum qualitatem perſonæ; quia eſt vltimus honor huius vitæ. Inſt. de lege quarta falcidia, & ibi gloſ.

19 Quarta falcidia debet ne tolli à legatis pijs?

℟. Non tollitur à legatis pijs, nec in teſtamento militis habet locum quarta falcidia; ratio eſt, quia militia cœleſtis, & terrena eſt nimis in iure priuilegiata, neq; tollitur à legitima, nec à dote mulieris, quando maritus legat vxori ſuam dotem: ratio eſt, quia legitima, & dos mulieris non computantur, ſicut bona teſtatoris, etiam non tollitur à libertate ſeruorũ; cum ſeruitus introducta ſit de iure gentium, & ius fauet nimium libertati, quia ſeruitus eſt nimium nociua, cum ſit contra ius naturale. Inſt. de quarta falcidia in gloſſ. vlt.l. teſtamento gloſſ.2. C. ad legem Falcid. & auth. de hæredibus, & falcidia. §. hinc nobis collat. 1.

20 Si quis inſtituat Titium, & Seium hæredes in partes æquales, & Titij legatis paucis grauet ita, quòd apud Titiũ remaneat quarta falcidia integra reſpectu totius hæreditatis, tàm ſuæ partis, quàm partis Seij; Seium verò ita grauet in legatis in ſua medietate, vt non remaneat apud eum quarta falcidia, nec reſpectu totius hæreditatis, nec reſpectu ſuæ medietatis, in iſto caſu poterit nè Seius petere quartam falcidiam, ſicut habuit Titius?

℟. Seius poterit deducere quartam falcidiam à legatis ſibi commiſſis ſecundum medietatem hæreditatis, in qua fuit inſtitutus; ratio eſt, quia licèt hæc hæreditas ſit vna reſpectu teſtatoris, reputantur vt duæ hæreditates diſtinctæ reſpectu duorum hæredum, & quælibet ex his duabus hæreditatibus diuiditur in duodecim partes, & licèt Titius habuerit ſeptem partes ex duodecim, hoc non obſtat, quin Seius debeat habere quartam partem reſpectu medietatis, in qua fuit inſtitutus hæres, quia tot ſunt hæreditates, quot ſunt hæredes, & idem dicendum eſt, ſi fuerint quatuor, vel plures hæredes, quilibet hæres in ea quantitate, in qua fuit hæres, debet diuidere hæreditatem ſuam in duodecim partes, & retinere ſibi à ſuis legatis quartam falcidiam reſpectu ſuæ hæreditatis, non obſtante, quòd alij hæredes habuerint quartam falcidiam reſpectu totius hæreditatis, ratio fundamentalis eſt, quia tot reputantur hæreditates diſtinctæ; quot ſunt hæredes ad deducendam quartam falcidiam, Inſtit. de lege Falcid. §. & cum quæſitum.

21 Teſtamentum factum à parocho presbytero coram duobus, vel tribus teſtibus, valebit ne etiam, ſi non adſint ſolemnitates legales?

℟. Valebit ſolùm quò ad pias cauſas, & in legatis relictis pauperibus, & Eccleſijs, ſed non in inſtitutione hæredis, neque in legatis relictis ſuis parentibus; ratio eſt, quia in fauorem piæ cauſæ iudicatur teſtamentum ſecundum ius Canonicum, & non ſecundum ius ciuile.

22 Legatum pium, in quo Miſſę relinquuntur, poteſt acceptari à quacumque Eccleſia, vel Clerico ſine licentia ſui Epiſcopi?

℟. Si legatum pium relictum fuerit Clerico ſeculari, vel Eccleſię ſeculari ante acceptationem, debet præcedere licentia Epiſcopi in ſcriptis, ſi verò relictum fuerit regularibus, vel Eccleſiæ regularium, debet præcedere licentia ſui Generalis, vel Prouincialis ex decreto nouiſſimè edito Vrbani VIII. 21. die Iunij 1625. de celebratione Miſſarum.

23 Epiſcopus, vel eius Vicarius, vel Generalis, vel Prouincialis, quas diligentias debet facere ad dandã cum ſecura conſcientia licentiam acceptandi legata Miſſarum?

℟. Debent inquirere diligenter, an tales Sacerdotes poſſint ſatisfacere oneri de nouo ſibi imponendo, & inquirere, an ſatisfaciant oneribus ſibi ante impoſitis calculando, & computãdo numerum Miſſarum, quas debent dicere, eſſe dies liberos ad dicendas nouas Miſſas, vel numerum ſacerdotum illius Eccleſię, vel numerum Miſſarum, quas Eccleſia tenetur ſingulis annis dicere, & etiam debet conſiderare, an legatum ſit pingue ad tales Miſſas dicendas, aduertendo, quòd ſufficiant ad ſubſtentationem congruã ſacerdotis pauperis iuxta conſtitutiones ſynodales illius Prouinciæ, ita quòd Eccleſia, vel ſacerdotes non accipiant ſupra ſe onus, quod non poſſint commodè portare, vt habetur in dicto decreto Vrbani VIII.

24 Sacerdos, qui accipit eleemoſinam pro celebranda Miſſa, poterit ne aliqua parte ſibi retenta de dicta eleemoſina committere alteri ſacerdoti, vt Miſſam pro illo celebret?

℟. Non, ratio eſt, vt omne damnabile lucrum ab Eccleſia remoueatur, & ita prohibitum eſt per decretum Vrbani VIII. Summi Pontificis editum 21. Iunij 1625.

25 Si quis habeat beneficium curatum, vel ſimplex cum onere, vt dicat decem, vel octo Miſſas, & tale beneficium ſit pingue, & infirmitate, vel alio impedimento non poſſit ipſe celebrare, tenebitur ne dare Clerico celebranti pro illo totam illam portionem, quæ rata pro quantitate competit tali Miſſæ virtute, & vigore dicti decreti?

℟. Dictum decretum expreſsè loquitur de eleemoſynis receptis a Sacerdote, non de beneficijs, & capellanijs pinguibus, & de iure extendi non debet ad res non contẽtas in dicto decreto, & ſi talis capellanus, vel Parochus, qui per ſe celebrare non poterit, videtur, quòd ſatisfaciat dando eleemoſynam pinguem ſecundum conſuetudinem illius terræ taxatam per ſynodum Clerico pro ſe celebranti, & ratio eſt, quia beneficium, & capellania non ſolum inſtituta eſt pro celebratione Miſſarum, ſed pro ſubſtentatione, & honore talis capellani, vel beneficiati, & ſemper habent alia onera, & officia præter Miſſas.

26 Si teſtator dedit alicui, vel ſuo confeſſori aurum, vt poſt eius mortem daret pauperibus, vel ſibi ſumeret, & non eſſent duo teſtes præſentes, & moriatur ſine teſtamento, vel illud non explicet in teſtamento quid agendum?

℟. Diſtinguendo: in foro exteriori talis obligatur à quocumque Iudice reſtituere tale donum hæredi, vel hæredibus ab inteſtato; ſed in foro conſcientiæ ſunt variæ opiniones. Molin. diſputatione 144. §. quinto, tenet licitè poſſe retinere tale donum, & diſponere de tali re, ſicut teſtator iuſſit fultus ea ratione, quod

quòd de iure naturæ non requiruntur ſolemnitates in teſtamento introductæ à iur. ciu. & can. aliqui verò DD. tenent, quòd etiam in foro conſcientiæ debet reſtituere tale donum hæredibus: ratio eſt, quia in c. relatum, il primo, de teſta. data eſt forma teſtamenti etiam, quo ad pias cauſas, ſcilicet præſentia parochi, & duorum teſtium, & deficiente tali forma, omnia veniunt in fauorem hæredis ab inteſtato, tam in foro exteriori, quàm in foro conſcientiæ.

27 Si in teſtamento minus ſolemni, ſed valido relinquatur pium onus in hęredem, & legatũ alicui amico, erit ne validum in fauorem amici?

℞. Erit, quia videtur acceſſorium ſequi naturã principalioris, vt tenet Emanuel de Coſta, vbi ſupr.

28 Quando in aliquo teſtamento hæres ſæcularis, & relinquuntur legata pia, ante quem Iudicem debent peti?

℞. Poſſunt peti ante Iudicem ſæcularem, vel Eccleſiaſticum; ratio eſt, quia hæres eſt ſecularis, & legatum ſpirituale, & ſic cauſa eſt mixti fori, vt tenent DD. in c. relatum, il 1. de teſtam. & Molin. vbi ſupr.

CAPVT XXVIII.

De aliquibus dubijs in materia Teſtamentorum.

1 SI quis legat vina, videtur ne legare vaſa, in quo condita ſunt?

℞. Affirmatiuè, quia ſine illis conſeruari non poſſunt. l. nam quod liquidæ, ff. de pen. legata.

2 Si annus, & menſis teſtamenti a Tabellione ſcribantur in cifra, & abbreuiatura, valebit ne teſtamentum?

℞. Non; ſed ſunt aliqui caſus in quibus valet, nempè in milite, & in teſtamento ad pias cauſas. Bar. l. quidſine. C. de teſtam. gloſſ. in l. eidem cum patrono, §. fin. ff. de bonor. poſſeſſionibus.

3 Si quis fecit teſtamentum tempore paupertatis, & inſtituit Titium hæredem, & poſt quadraginta annos fit ditiſſimus, & moriatur abſq; alio teſtamẽto, hæres habebit ne illam magnam hæreditatem?

℞. Affirmatiuè, quia teſtamentum diſcurſu, & longitudine teſtatoris non infirmatur, neque cenſetur voluntas immutata. Paul. de Caſtr. l. hactenus. C. de teſtamen. num. 2.

4. Si teſte ditiſſimus tempore ſuæ mortis, habeat magnas inimicitias cum illo hærede, & incipiat facere aliud teſtamentum cum intentione tollendi hęredẽ, & non perficiat, ſed moriatur, hæres vigore primi teſtamenti, habebit ne hæreditatem?

℞. Affirmatiuè, quia valet primum teſtamentum, & non rumpitur per teſtamentum inceptum, & non finitum. Paulus de Caſtro l. cum antiquitas, C. de teſtam. num. 1.

5 Si quis dicat volo nominare tres hæredes, & nominato primo, abſque nominatione ſecundi, & tertij moriatur, valebit ne teſtamentum, & hæreditas adiudicatur ne hæredi nominato ſaltem pro tertia parte?

℞. Non valebit teſtamentum, neque tertia pars adiudicatur hæredi nominato; quia teſtator defecit in parte ſubſtantiali ſuæ voluntatis, & non perfecit teſtamentum; ſi verò nominato primo hærede abſq; nominatione aliorum perfecit teſtamentum, & illud ſubſcripſit, tunc tale teſtamentum non vitiatur quò ad hæredem ſcriptum, ſed ſolum quò ad hæredes non ſcriptos. Paulus de Caſtro in l. iubemus. C. de teſtament. num. 3.

6 Si teſtator in teſtamento aperto delineat aliqua verba, vel legatum, irritabitur ne totũ teſtamentũ?

℞. Non; ſed ſolum quoad partem delineatam, l. noſtram. C. de teſtam.

7 Si teſtator fecit teſtamentum coram Notario publico, & ipſe poſuit illud in ſuo protocollo, & dedit teſtatori tranſumptum, & teſtator rupit tale tranſumptum, & cancellauit, ſed non cancellauit protocollum, ſi talis moriatur abſque alio teſtamento, valebit ne protocollum illud?

℞. Cum Bart. & Paul. de Caſtr. quòd nõ valebit; quia talis ruptio teſtamenti fuit ruptio, & cancellatio talis protocolli, cum vtrumque pendeat ex voluntate teſtatoris. l. noſtram. C. de teſtament.

8 Quare in teſtamento requiritur maior ſolemnitas, quàm in alijs contractibus inter viuos?

℞. Quia ſępè fiunt ab infirmis, quibus vires mentis, & corporis deficiunt, & ſic vt fraudes tollantur, maior ſolemnitas ponitur à lege. Paul. de Caſtr. l. iubemus. C. de teſta num. 2.

9 Si mercator dicat in ſuo libro, Titius debebat mihi centum, & ab eo accipio pro reſiduo decem, & poſtea dictus mercator, vel hæres petat a Titio nonaginta, & Titius non poſſit probare ſolutionem nonagintorum, quid agendum?

℞. Titius liberabitur; quia in verbo illo, *reſiduo*, nonaginta continentur. l. ex pluribus. ff. de ſolutionib.

CAPVT XXIX.

De Succeſſionibus ab inteſtato.

1 QVid eſt ſucceſſio ab inteſtato?

℞. Quando quis claudit vltimum diem ſine teſtamento, vel cum teſtamento rupto, vel inualido. Hoſtien. in ſum. tit. de ſucceſſionibus ab inteſtato, & gl. in c. 1. eod.

2. Clericus poteſt ne teſtari?

℞. Poteſt, tàm de bonis proprijs patrimonialibus, quã acquiſitis intuitu ſui beneficij, & poterit inſtituere hæredes, ſicut laicus. c. 1. eod. tit.

3 Si Clericus diſcedat inteſtatus, quis ſuccedit in bonis eius?

℞. Hæredes legitimi, & his deficientibus, conſanguinei, & ſi non ſint, Eccleſia, in qua eſt beneficiatus, vel cui eſt adſcriptus. c. 1 eod. tit. de ſucceſſionib. ab inteſtato.

4 Clericus tenetur ne proprijs bonis aliquid relinquere Eccleſiæ, cui ſeruit?

℞. Non, ſed bonum eſſet ei aliquid relinquere; quia habetur

habetur loco matris. Abb. in c. cum dilectus, eod. tit. num. 2. de ſucceſſ. ab inteſtato.

5 Bona patrimonialia Clerici, ſi diſcedat ſine teſtamento, ad quem pertinent?

℟. Ad Eccleſiam, cui ſeruiebat tempore mortis. Abb. c. 1. eod. tit. num. 1.

6 Si talis non ſeruiat alicui Eccleſiæ tempore mortis, & diſcedat inteſtatus, ad quem pertinent bona illius?

℟. Ad Epiſcopum, non vt ipſe his bonis fruatur, vel conuertat in ſuos vſus, ſed vt det pauperibus, & operibus pijs. Abb. vbi ſup.

7 Subſtantia Clerici morientis ab inteſtato, quomodo diuiditur?

℟. Debet diuidi ab Epiſcopo in quatuor partes. Prima Epiſcopo. Secunda Eccleſiæ. Tertia pauperibus. Quarta parentibus idoneis. c. ſancto, eod. tit. & ibi gloſſa.

8 Sufficit vnus teſtis ad probandam validitatem teſtamenti?

℟. In fauorem Eccleſiæ, vel operæ piæ vnus teſtis cũ alijs adminiculis vehementibus ſufficit, ſed in fauorem ſæcularium non ſufficit. cap. cum dilectus, de ſucceſſionibus ab inteſtato, & ibi gloſſ.

9 Si parentes Clerici morientis ſint hæretici, poteſt aliquid illis donare, vel hæredes eos inſtituere?

℟. Non, quia delictum hæreſis priuat eos omni commodo, & tales ſunt excommunicati à iure. gloſſ. in cap. ſancto, eod. tit.

10 Si Clericus de facto inſtituat hæreticum hæredem, quid agendum?

℟. Talis reputatur quaſi deceſſiſſet ab inteſtato, licet ille ignorauerit talem eſſe hæreticum. cap. ſancto, eod. tit. & Abb. ibi.

11 Teſtamentũ factũ per verba enũciatiua valet ne?

℟. Valet quo ad pias cauſas, & in fauorem Eccleſiæ. c. cum dilectus. eod. tit.

12 Quæ ſunt verba enunciatiua?

℟. Illa, quæ exprimunt voluntatem per verba de præterito, vel de præſenti, non autem de futuro; vt ſi quis dicat bona mea donaui monaſterio, vel de præſenti dono, & non dicat donabo, vel volo donare. c. cum dilectus, eod. tit.

13 Si quis alieno ore, & non ſuo, voluntatem ſuam in teſtamento enunciet, valebit ne tale teſtamentum?

℟. Ad pias cauſas, & in fauorem Eccleſiæ valebit. Abb. in c. cum dilectus, eod. tit. vt ſupr. num. 1.

14 Verba enunciatiua per alium prolata, habent ne vim teſtamenti?

℟. Solùm ad pias cauſas; & in teſtamento militis hoc a iure conceſſum eſt in fauorem militiæ, vbi notarij non ſunt. Abbas in capit. cum dilectus. eodem titu. numero 14.

15 In teſtamento poteſt ne quis facere contractum, vel debitum conſiteri?

℟. Affirmatiuè, quia habet libertatem ſicut in alijs contractibus. Abb. vbi ſup. num. 4.

16 Si quis conteatur in ſuo teſtamẽto ſe habuiſſe bona aliena, & quod reſtituatur, ſi poſtea conualeſcat, poterit ne compelli ad reſtituendum?

℟. Diſtinguendo; ſi pars fuit præſens, vel notarius, vel talis confeſſio fuit iurata, poterit compelli: ſi vero nihil horum factum fuit, non poterit, ſed requiritur alia probatio. Abb. vbi ſup. num. 19. in c. cum dilectus.

17 Si furioſus fit ſemel furioſus, & faciat ſuum teſtamentum in ſana mente, quis debet probare ſanitatem illius?

℟. Ille, quem inſtituit hæredem; quia ſemel furioſus de iure ſemper præſumitur furioſus, cum ſit infirmitas difficilis curæ. Abb. vbi ſup. in cap. cum dilectus, numero 20.

CAPVT XXX.

De Sepulturis.

1 QVid eſt ſepultura Eccleſiaſtica?

℟. Eſt locus, vel ſepulchrum in loco ſacro, vel cæmeterio, vbi corpora defunctorum requieſcunt, vſq; in diem iudicij. Vgolin. de offic. & poteſta. Epiſcopi tract. 1. c. 16.

2 Sepultura, vel ius habendi, & ponendi in tali loco ſedilia, poteſt ne vendi?

℟. Non; neq; de illa re transferri dominium directũ, ita vt emptor Dominus fiat, quia locus ſacer eſt, & alienari nequit. l. inter ſtipulantem. §. ſacram. ff. de verb. oblig. l. in tantum. §. ſacræ. ff. de rerum diuiſione; neque auctoritate Epiſcopi hęc alienari poſſunt. Abb. in c. abolendæ, de ſepulturis, num. 1.

3 Facultas ſepeliendi aliquem, & ponendi ſellam, vel ſcamnum in certo loco poteſt ne dari, & à quo?

℟. Poteſt, & a quocumque parocho, ita quod nullũ ius transferatur, & poſſit hæc facultas ab ipſo parocho adimi ad arbitrium ſuum; non enim præſcribi poteſt locus in Eccleſia. Abb. vbi ſup. num. 5. & Nauar. conſ. 1. eod. tit. noſtro.

4 Quis debet ſepelire mortuos, & facere officium presbyteri in proceſſione defuncti?

℟. Parochus proprius illius defuncti, vel alter Clericus de licentia parochi. Clement. dudum, de ſepultur. & c. ex parte, il 1. eod. tit.

5 Quæ priuilegia excipiuntur ab hac reuocatione generali facta a Trid. ſynod. ſeſſ. 25. de reform. c. 13. ſupra quartam funeralem?

℟. Excipiuntur monaſteria illa, quæ habent priuilegium per quadraginta annos ante publicationem Concilij accipiendi quartam funeralium.

6 Poteſt parochus petere, vel accipere aliquid pro ſepeliendis mortuis?

℟. Non, niſi ſit conſuetudo. Abb. vbi ſupra num. 6. & c. ad apoſtolicam, de ſimonia.

7 Quando quis eligit ſepulturam in aliqua Eccleſia, quæ non eſt ſua parochia, quid debet percipere proprius parochus?

℟. Quartam funeralem. Clem. dudum, de ſepult. §. verum; & ibi gloſ.

8 Quæ eſt quarta funeralium?

℟. Quarta pars miſſarum, & piorum legatorum, vel eleemoſynarum, quas defunctus reliquit pro anima ſua. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 13. vt latè dixi lib. 4. c. 45. de parochis.

9 Quando quis extra ſuam parochiam ſepelitur, vel iubet extra ſuam parochiam dici ſuffragia, cui debetur de iure quarta funeralium?

℟. Eccleſiæ Cathedrali, vel parochiali, etiã ſi ex pri-

uilegio talis quarta funeralium conceſſa fuerit alicui monaſterio, vel hoſpitali, quia talia priuilegia reuocata fuerunt, & etiam ſi ſint contenta in Mari magno per Trid.ſynodum ſeſſ.25.c.13.

10 Si ſit conſuetudo in aliqua Eccleſia percipiendi tertiam partem, vel medietatem funeralium, debet ne ſeruari?

℞. Talis conſuetudo ſeruanda eſt. Bal.in conſ.70.quē refert, & ſequitur Tuſcus littera Q, concluſione 23.& 30.

11 Si oriatur lis inter monaſterium, & parochum ſuper quarta funeralium, cui incumbit onus probandi?

℞. Si monaſterium ſit in poſſeſſione, vel quaſi percipiendi quartam funeralium, parocho; ſi verò monaſterium non ſit in poſſeſſione, monaſterio. ita DD. ſuper capit.13. ſeſſ.25. Concil. Trident. de hoc dixi latè libro 6. capit. 12. de ſepultura in Eccleſijs regularium.

12 Si aliquod monaſterium habeat priuilegium percipiendi quartam funeralium, & tale priuilegium non ſit in vſu, quid agendum?

℞. Non poterit amplius vti tali priuilegio, neque percipere quartam funeralium; ratio eſt, quia iam eſt derogatum tale priuilegium, & data quarta funeralis rectori parochiæ, per Trid.ſynod.ſeſſ.25.cap.13. de reform.

13 Poterit quis liberè ſibi eligere ſepulturam in Eccleſia, in qua voluerit?

℞. Poterit.cap.1.de ſepultur.& cap.cum quis,§.ſi quis eodem titul.in 6.

14 Si quis moriatur in altera parochia, vel ex teſtamento in alia ſepeliatur quid agendum?

℞. Si moriatur in aliena, ad propriam deducendus; ſi ſepeliatur in aliena, vel in conuentu à proprio parocho, vſque ad Eccleſiam deducendus eſt, c.1.& c. licet, de ſepulturis. in 6.

15 Cum aliquis ſepelitur in Eccleſia regulariū, poſſunt ne regulares ingredi in parochiam alienam cū cruce inuito parocho?

℞. Licèt variæ fuerint opiniones, hæc difficultas iam ſublata fuit, & ſicut dicti regulares etiam prætextu conſuetudinis non intrent in parochiam alienam proceſſionaliter cum cruce ad deferenda corpora defunctorum, niſi vocato proprio defuncti parocho, & eo præſente, niſi ipſe det licentiam ad contrarium faciendum. Steph. Quaranta, in ſum. bullar. verb. priuilegia regularium. vbi refert hoc decretum, & de hac materia dixi lib. 6. capit.12. per totum.

16 Si quis habeat ſepulchrum ſuorum maiorum & moriatur, & non eligat ſibi ſpecialem ſepulturam, vbi ſepeliendus eſt?

℞. In ſepulchro ſuorum maiorum. c.1. de ſepulturis, tamen quarta funeralium parochiæ debetur.

17 Si quis relinquat anniuerſarium perpetuum, & non dicat in qua Eccleſia, vbi dici debet?

℞. In Eccleſia, in qua ſepultus fuerit. Cuman.conſ.5. Tuſc.pract.quæſt. concluſ.337.lit. A.

18 Inducentes aliquem, vt ſepeliatur in tali Eccleſia, quæ non eſt ſua parochia, quam pœnam incurrunt?

℞. Si ſint fratres religioſi, vel clerici ſæculares, ſuſpēduntur per clem.fin.de pœnis. §.fin.

19 Beneficiatus, monachus, vxor, & Peregrinus ſi non eligant ſepulturam, vbi ſepeliri debent?

℞. Beneficiatus in Eccleſia ſui beneficij, monachus in monaſterio, vxor in ſepultura ſui mariti, peregrinus in parochia, vbi moritur.c.fin.de ſepultur. lib.6. Tuſc.concl.277.lit.P.

20 Si vxor habuit plures viros, cum quo ſepelietur?

℞. Cum vltimo. Tuſc.vbi ſup.

21 Si creditor petat, vt aliquod corpus defuncti ſui debitoris, vt pignus quoddam ſequeſtretur, & non ſepeliatur, donec pecunia debita ei ſoluatur, quid debet ordinare Iudex Eccleſiaſticus?

℞. Debet dare licentiam, vt tale corpus ſepeliatur, non obſtāte petitione creditoris. auth.vt cum de appellatione cognoſcitur. DD. in l. cum ſit iniuſtum C.de ſepul.violat.& hanc eſſe communem opinionē teſtatur Viuius in ſua Sylua. opin.171.& quamquā creditor appellet, non eſt audiendus. DD.& gl.in c. ex parte, il primo, de ſepultur.l.fin. C.de appellat. Farinac.lib.1.var.quæſt.crim.tit.de delictis, & pœnis. q.20.num.139.

22 Creditor, qui hoc petit, quam pœnam incurrit?

℞. Varias pœnas, & etiam ille, qui tempore ægritudinis debitorem moleſtia afficit, quas recenſet Farin. vt ſupra, & Menochius, de arbit.iudicijs. & auth.itē qui, C.de ſepul.violato.

23 Qui carent ſepultura Eccleſiaſtica, ita vt in loco ſacro ſepeliri non debeant, & ſepulti ab eo extrahi poſſint?

℞. Plurimi. Primò, qui in torneamentis moriuntur. c.1. & 2.de torneamen. Secundò, qui in duello. Trid. ſynod.ſeſſ.25.c.19.de refor. Tertiò, qui ſemel in anno non eſt confeſſus, neque ſumpſit Euchariſtiam, niſi de conſilio ſacerdotis prorogaſſet.c.omnis de pœnit. Quartò, monachus, qui cum peculio ſine licētia Abbatis mortuus eſt. c.monachi, de ſtatu monachor. Quintò, vſurarij manifeſti, niſi prius ſatisfecerint, vel iuſſerint ſatisfieri. c.quia, de vſur. Sextò, qui Deum maledixerunt, ſi pœnitentiam non egerunt. c.2.de maledicis. Septimò, excommunicati notorij, & denuntiati. Steph. Quaranta tracta.de cenſur. tabul.2. c.9. Octauò, interdicti notorij, & denuntiati. Quaranta vbi ſup.c.3.tabul.5. Nonò, publici peccatores, qui pœnitentiam non egerunt. Decimò, qui in articulo mortis requiſiti noluerunt confiteri ſua peccata, nec dant ſigna contritionis, & qui ſe ipſos occiderunt animo deſperandi, ſed non effugiendo aliud maius periculum, vt qui laqueo ſe ſuſpendunt propter deſperationem. hoc intelligitur, ſi ſint mentis compotes, non autem ſi ſint inſani. c.placuit, 23. q.5. & alij relati à gloſſ. in c.ex parte, il ſecondo, de ſepultur. Nauar.conſ.7. eod. tit. Trid. ſyn. ſeſſ.25. c. 19. Vndecimò hæretici, fautores, defenſores hæreticorum. c.quicunque de hæreticis in 6.

24 Suffragia, & Miſſæ, vel eleemoſynæ, ſeu orationes quis debet curare, vt fiant pro defunctis?

℞. Epiſcopus, & parochus eius loci. Trident.ſyn.ſeſſ. 25. de purgatorio.

25 Corpora defunctorum poſſunt transferri in aliam Eccleſiam?

℞. Non ſine licentia ſuperioris, & iuſta cauſa ruinæ Eccleſiæ, niſi fuiſſent depoſitata; tunc enim portari poſſunt ſine licentia.l.1.C.de religioſis, & ſumptibus funerum.

26 Poteſt Epiſcopus, vel Iudex Eccleſiaſticus concedere licentiam iudici ſecular. exhumandi corpus defuncti ad finem capiendi informationes?

℞. Poteſt abſque metu irregularitatis, quia actus, qui requi-

requiritur ad incurrendam irregularitatem ex defectu lenitatis, debet eſſe proximus, & directus in mortem alicuius, ſed iſte actus eſt cauſa remota. Soto de iuſt. & iur. lib. 5. quæſt. 1. art. 9. Nauar. in manual. c. 27. num. 207.

27 Quam pœnam incurrunt ſepelientes excommunicatum in loco ſacro?

℞. Si ſcienter hoc faciant ſunt ipſo facto excommunicati, etiam ſi ſint Religioſi exempti; ratio eſt, quia pro excommunicato non orat Eccleſia, & eſt quaſi membrum putridum Eccleſiæ, vt tenet Abb. in c. ad hæc, de priuilegijs, n. 1.

28 Quam pœnam incurrunt ſepelientes corpus alicuius Chriſtiani occultè extra Eccleſiam propter aliquem finem?

℞. De Iure ciuili habet pœnam mortis, quia ſemper hoc fit ad occultandum aliquod magnum delictum, vel ad occultandam peſtem, vt tempore peſtis ſæpè contigit, ne eorum bona igne cremarentur; de Iure verò canonico ipſo facto excommunicantur.

29 Quam pœnam incurrunt, qui exhumant corpora fidelium, vt ea ſpolient veſtibus, vel anulo, vel ex alia cauſa ſiue iuſta, ſiue iniuſta?

℞. Si id faciant ſine licentia Iudicis Eccleſiaſtici, de Iure ciuili habent pœnam mortis, de Iure verò canonico excommunicantur; ratio eſt, quia corpus fidelis defuncti habetur in Eccleſia, & ſepulchro, ſicut in ſua requie, vſque ad diem vltimi Iudicij, & violatur illud tabernaculum, & domus defuncti, & ideo habent pœnam violatoris, & pœnam ſacrilegi, cum talis violatio, & vis fiat in loco ſacro, vt habetur in l. Prætor ait, ff. de ſepulchro violato. § aduerſus eos; & tenet Iulius Clarus lib. 5. quæſt. 68. §. vltim. num. 45. tenet Menoch. libr. 2. de arbitrarijs caſu 264.

30 Quando aliquis defunctus depoſitatur in aliqua Eccleſia, vt inde transferatur ad aliam, vt ſolent facere magni Principes, qui extra ſuam patriam viam vniuerſæ carnis ingrediuntur, quid eſt faciendum in translatione?

℞. Quando ſepelitur, debet fieri teſtimonium authenticum, quòd talis non ſepelitur, ſed depoſitatur, & tempore tranſlationis hoc inſtrumentum debet pręſentari ante Iudicem Eccleſiaſticum, & ab eo datur licentia, vt transferatur ſecundùm voluntatem defuncti, & hæc licentia debet notificari Parocho, vel maiori talis Eccleſiæ, & tunc, dicta Miſſa de requie, poteſt tranſferri illud corpus in propriũ ſepulchrũ.

31 Si Eccleſia vetuſtate ſit diruta, vel in aliquo loco fiat Eccleſia noua, cum qua licentia poſſunt corpora defunctorum transferri in Eccleſiam nouam?

℞. Cum licentia Ordinarij illius loci; ratio eſt, quia hoc non eſt mutare ſepulchrum, ſed illud renouare.

CAPVT XXXI.

De Decimis.

1 QVid eſt decima?

℞. Quædam portio, & quota fructuum terræ debita Deo, tam diuino, quam humano iure, ad ſubſtentationem miniſtrorum Eccleſiæ. Goff. ed. in ſum. & DD. in c. ad Apoſtolicæ, de decimis, & Hoſtienſ. in ſum. de decimis, n. 1.

2 Quot ſunt ſpecies decimarum?

℞. Tres; prædialis, perſonalis, & mixta.

3 Quæ eſt decima prædialis?

℞. Decima pars fructuum tritici, & ordei collecti ex prædio. c. ad Apoſtolicæ, de decimis, & ibi gloſſ.

4 Quæ eſt perſonalis?

℞. Decima pars pecuniæ, quæ acquiritur induſtria, & labore perſonæ. c. ad Apoſtolicæ, eod. tit. noſtro, & ibi gloſſ.

5 Quæ eſt mixta?

℞. Fructus ille, qui acquiritur partim ex labore perſonæ, partim ex fructu terræ, huiuſmodi ſunt decimæ, quæ dantur ex pecudibus, & ouibus. c. non eſt in poteſtate, & c. paſtoralis, eod. tit. de decim.

6 Decimæ prædiales cui debentur?

℞. Eccleſiæ, in qua eſt prædium. c. cum ſint homines, de decimis.

7 Decimæ perſonales cui debentur?

℞. Illi Eccleſiæ, in qua quis ſumit Sacramentum. c. ad Apoſtolicæ de decimis, & ibi gloſſ. in c. cum homines, ibi gloſ. eod. tit. noſtro.

8 Decimæ poſſunt remitti laicis?

℞. Poſſunt, ſed ſolum per Papam. Abb. in c. prohibemus, eod. tit. num. 1.

9 Qui impedit ſolutionem decimarum qua pœna punitur?

℞. Excommunicatur, & qui integrè non ſoluit, non abſoluitur, vſque ad integram reſtitutionem. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 12. de reform.

10 Decimæ cui debentur?

℞. De iure, Parochijs ex priuilegio, & bullis Apoſtolicis, Cathedralibus Eccleſijs, & alijs beneficiatis pro rata cuilibet conceſſa, per totum titulum de decimis. Trid. vbi ſup.

11 Laici ſunt capaces decimarum?

℞. Non, ſed ſunt capaces præſcribendi libertatem, non ſoluendi decimas. Nau. conſ. 2. n. 5. de decim.

12 De agro nouali debentur ne decimæ?

℞. Debentur.

13 Vbi eſt præſcriptum, vt non ſoluatur decima perſonalis, tenetur quis eam ſoluere?

℞. Non, quia tale ius præſcribi poteſt.

14 Poteſt quota decimarum præſcribi, ita vt pro decima ſoluatur aliqua certa quota pro ſubſtẽtatione Clerici, vel detur illi prędium ad eius ſubſtẽtationẽ?

℞. Poteſt, quia tale ius eſt præſcriptibile, vt dictum eſt.

15 Decimę pręſcribuntur ab vna Eccleſ. cõtra aliã?

℞. Affirmatiuè.

16 Quid eſt præſcriptio?

℞. Acquiſitio dominij rei immobilis per continuationem poſſeſſionis cum bona fide pro tempore à Iure definito. Hoſtienſ. in ſum. de præſcriptione rerum immobilium, n. 1.

17 Regulares tenentur ne ſoluere decimas?

℞. Tenentur ſoluere de prædijs, quæ ab alijs conduxerunt, vel ad eos peruenerunt; dummodo prædia ab initio decimas ſoluerint. c. dilecti filij. c. commiſſum, de decimis. Abb. c. 2. de decim.

18 Clerici tenentur ne ſoluere decimas?

℞. Tenentur de prædijs ſui patrimonij. c. dilecti filij, eod. tit. & ibi gloſ. Abb. in c. 2. de decim.

poſſeſſionem corporalem, quàm inſtitutus apprehendit.Goffr.vbi ſup.

11 Quid competit patrono ratione iuris patronatus?

℞. Onus,honor,& vtilitas.c.nobis, de iur. patronatus.Ioan.Andr.c.1.eod.tit.

12 Quod eſt onus,quod competit patrono?

℞. Tenetur Eccleſiam defendere ab omnibus oppreſſionibus,& eam reædificare.c. quia Clerici, de iure patronatus,& Abb.ibi,nu.2.

13 Qualis eſt honor,qui competit patrono?

℞. Ire primus in proceſſionibus,habere locum ſeparatum commodiorem,& eminentiorem in Eccleſia, c.nobis,de iur.patronatus.gl.in c.vnico, de iure patronatus,in 6.

14 Quæ vtilitas competit patrono?

℞. Præſentare aliquando ſuos conſanguineos, vel familiares,& ſi venerit in paupertatem debet ali moderatè de bonis Eccleſiæ. Abb.in rubr. de iur.patronatus,nu.5.c.nobis,eod.tit.

15 Poteſt nè aliquis inſtitui ſine præſentatione?

℞. Non,alias inſtitutio erit nulla 16.q.2.c.1.

16 Quotuplex eſt ius patronatus?

℞. Duplex,Eccleſiaſticum,& laicum.c.vnico,de iure patronatus,lib.6.

17 In quo differunt ius patronatus Eccleſiaſticum, & laicum?

℞. Primò,in eo,quòd ius patronatus Eccleſiaſticum eſt inſtitutum ex proprijs bonis Eccleſiæ, & laicum ex bonis ſæcularibus.Secundò, patronus laicus habet quatuor menſes ad præſentandum,patronus Eccleſiaſticus habet ſex.Tertiò,laicus poteſt præſentare plures,vel vnum poſt alterum, & variare; Eccleſiaſticus verò non poteſt variare,quia habet maiorē ſcientiam.c.vnico,de iure patronatus.lib.6. Trid.ſynod.ſeſſ.14.c.12.ſeſſ.25.c.9.de refor.

18 In quo conſiſtit,quod ſit ius patronatus Eccleſiaſticum,vel laicum?

℞. Non in eo,quòd fundator ſit Clericus, vel laicus, ſed in eo,quòd fundatio fiat ex bonis Eccleſiaſticis, vel patrimonialibus taliter,quòd,ſi Epiſcopus ex bonis patrimonialibus fundet Eccleſiam, dicetur ius patronatus laicorum,& ſi laicus ex bonis Eccleſiæ, veluti ex aliquo beneficio dotet Eccleſiam, dicetur ius patronatus Eccleſiaſticum.Achill.de Graſſ. in c. 1.de iure patronatus. Mandoſius in tit. de iure patronatus.

19 Quot ſunt ſpecies iuris patronatus, & quas differentias inter ſe habent,de quibus loquitur Trid.ſyn. ſeſſ.24.c.18.?

℞. Quinque.Primò, eſt ius patronatus in aliquibus Eccleſijs receptiuis nuncupatis.Secundò, ius patronatus Eccleſiaſticum, in quo Epiſcopus habet inſtitutionem. Tertiò,ius patronatus, in quo Epiſcopus non habet inſtitutionem. Quartò, ius patronatus laicorum.Quintò,ius patronatus mixtum.Trid.ſyn. ſeſſ.24.c.18.de refor.

20 Quod eſt ius patronatus in Eccleſijs nuncupatis receptiuis?

℞. Quando in aliqua Eccleſia non poſſunt recipi ad beneficia curata,& ſimplicia,niſi homines nati in illa diœceſi, vel oppido,& ideò dicitur ius patronatus, quia habet ius quaſi hæreditarium à partibus, vt nulli alij recipiantur in illa Eccleſia, ſicut in Hiſpania, in Epiſcopatu Calagurritano, & in Archiepiſcopatu Burgenſi,& in Epiſcopatu Palentino, & de hoc loquitur Conc.Trid.& de beneficiis, in quibus Epiſcopus ſolus poteſt prouidere, & qui ius patronatus habet.c.18.ſeſſ.24.ſup.cit.

21 In hoc iure patronatus, ſi vacat beneficium curatum, vel in beneficijs, in quibus Epiſcopus ſolus poteſt prouidere,quid debet agere, & quas ſolemnitates debet ſeruare?

℞. Habita notitia vacationis Epiſcopus ſolus debet prouidere Vicarium, qui gubernet Eccleſiam cum congrua portione eius arbitrio aſſignanda ex fructibus beneficij, deinde infra decem dies debet ponere edicta publica,tranſactoque tempore edictorum ipſe,vel eius Vicarius ad minus cum tribus examinatoribus ſynodalibus, vel pluribus examinare omnes ſcriptos, & inter eos, quos examinatores ſynodales idoneos iudicauerint, Epiſcopus ſolus debet eligere magis idoneum,& illi, & non alteri facere collationem. Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.18.de refor.

22 Quod eſt ius patronatus Eccleſiaſticum, de quo loquitur Conc.Trid.ſeſſ.24. c.18.§. ſi verò iuris patronatus?

℞. Quando aliquis de bonis Eccleſiaſticis fundat aliquod beneficium curatum, & relinquit patronum Eccleſiaſticum, ſeu dignitatem alicuius Eccleſiæ, vel Abbatem alicuius monaſterij,vel moniales;& ſi inſtitutio huius beneficij pertinet ad Epiſcopum diœceſanum; tunc verò dicitur ius patronatus Eccleſiaſticum, & de hoc loquitur Conc. Trid.in §. ſi verò.d.ſeſſ.Trid.vbi ſup.

23 Quando vacat beneficium curatum iuris Eccleſiaſtici,quid debent facere Epiſcopus, & patronus?

℞. Ponere edicta,examinare omnes ſcriptos cum ſynodalibus,ſicut ſupra,& inter eos, quos examinatores ſynodales idoneos reputauerint, Patronus ſolus magis idoneum eligat,& Epiſcopus ei, & non alteri inſtitutionem faciat. Trid.ſyn.vbi ſup.

24 Si vacauerit beneficium iuris patronatus, in quo Epiſcopus collationem non habet,quid debent facere Epiſcopus,patronus,& collator inferior?

℞. Ponere edicta, examinare cum ſynodalibus omnes volentes examinari, & ex approbatis ab examinatoribus,Epiſcopus ſolus eligat magis idoneum,& eum tradat patrono, patronus præſentat inferiori collatori, & ipſe illi,& non alteri facit collationem. Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.18.vt ſup.

25 Quod eſt ius patronatus laicorum?

℞. Quando aliquis ex bonis patrimonialibus fundat aliquod beneficium curatum, ſiue relinquat patronum Eccleſiaſticum,ſiue laicum.Abb.in rubr.de iur. patr.num.6.

26 Si vacauerit beneficium curatum iuris patronatus laicorum,quid debent agere patronus,& Epiſcopus?

℞. Patronus præſentare vnum, vel plures: ſi vnum præſentet, examinatores, ſi illum idoneum inuenerint,Epiſcopus debet facere illi collationem;ſi verò plures præſentet,inter illos ſolos debet fieri concurſus,& inter eos,quos examinatores idoneos inuenerint,Epiſcopus debet eligere magis idoneum, & illi facere collationem. Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.18.vbi ſup.

27 Quod eſt ius patronatus mixtum?

℞. Quando quis dotauit beneficium curatum, partim ex bonis Eccleſiaſticis,partim ex bonis patrimonialibus.

28 Si vacauerit beneficium iuris patronatus mixti quid debet facere Epiſcopus,& quid patronus?

℞. Con-

℞. Concurſus eſt faciendus,& omnia ſeruanda, ſicut in beneficio iuris patronatus Eccleſiaſtici, quia acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis.

29 Inſtitutio ad quem pertinet, poſtquam patronus præſentauit?

℞. Ad Epiſcopum ſolum. Trid.ſyn.ſeſſ.24. cap.18. vt ſupra.

30 Quomodo conſequitur ius patronatus?

℞. Primò, fundatione facta ex ſuis proprijs bonis de conſenſu Epiſcopi. Secundò, dotatione, vt ſi quis dotet Eccleſiam de ſuis bonis. Tertiò, emptione, vt quãdo venditur, vel alienatur ius patronatus. Quartò, donatione. Trid.ſyn.ſeſſ.25.c.9.de refor.Abb.c.illud,de iure patronatus,& in rubr.nu.6.eod.tit.c. quicumque.17.q.4.c.filijs,16.q.7.

31 Si plures idonei præſententur Epiſcopo, quis eorum debet eligi?

℞. Ille, quem Epiſcopus iudicauerit magis idoneum; & ſi omnes æqualiter ſint idonei, quem ipſe voluerit. Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.18.de refor.& ſeſſ.25.c.9. Vgolin.de offic.& poteſt.Epiſcop.fol.137.

32 Quis debet approbare, & confirmare ius patronatus, quando de nouo fit?

℞. Epiſcopus, quia ſui muneris, & iuriſdictionis eſt.c. vnico,de iure patronatus.lib.6. Vgol.de offic. & poteſt.Epiſcop.fol.131.p.2.

33 Quibus modis amittitur ius patronatus?

℞. Pluribus. Primo, venditione. Secundo, vſurpatione bonorum Eccleſiæ. Tertio, ſi probari non poſſit per inſtrumentum autitenticum, vel per multiplices præſentationes. Quarto, ſi quis per ſe, vel per alium occiderit Rectorem beneficij iuris patronatus; quia ſua malitia non debet conſequi commodum. Quinto propter hæreſim. Trid.ſyn.ſeſſ.25.c.9.de refor.Abb. in c.in quibuſdam,de pœnis.

34 Quibus modis amittitur ius patronatus, ad tempus, vel pro vna vice?

℞. Alijs quinq; modis. Primo, ſi legatus à latere ſibi reſeruauerit aliquam præſentationem. Secundo, quando quis præſentauit indignum, ſi eſt laicus patronus, præſentatio deuoluitur ad quem collatio pertinebat, niſi probet ignorantiam: ſi ſit Clericus, patronus non excuſatur ignorantia. Tertio, ſi intra tempus non præſentauit. Quarto, quando eſt patronus excommunicatus, & denunciatus. Quinto, ſi lis oriatur ſupra ius præſentandi, & Patronus non ſit in poſſeſſione.c.cum vos,de offic.ord. Vgol. de offic. & poteſt.Epiſc.p.2.fol.340.

35 Si dubitetur de iure patronatus, & beneficium vacet, quid debet facere Epiſcopus durante lite?

℞. Ponere edicta, examinare, dare fidem magis idoneo, vt recurrat ad ſedem Apoſtolicam.

36 Ius patronatus poteſt ne acquiri in Eccleſia iam conſtructa, & conſecrata?

℞. Si Eccleſia ſit abſque dote ſufficienti, & aliquis ex conſenſu Epiſcopi eam dotet ſufficienter, poteſt acquirere ius patronatus propter maius bonum Eccleſiæ. Innocent. in rubr. de iure patronatus. Rot.deciſ.528.p.1.diuerſ.

37 Quanta dos Eccleſiæ conſtitui debet à patronis, vt ius patronatus acquiratur?

℞. Si Eccleſia ſit Cathedralis, vel Collegiata, debet conſtitui tanta dos, vt commodæ ſint Dignitates, Canonici, Capellani, ſeruientes muſicæ, luminaria, & omnia neceſſaria ad cultum Eccleſiæ; ſi verò ſit monaſterium, tanta dos, vt poſſint ſubſtentari Presbyteri, Diaconi, & cantores, lectores, hoſpites recipi, & iura Epiſcopalia ſolui, & cæteri omnes. Gl. in c.cum ſicut,de conſecratione Eccleſiæ; ſi verò ſit aliqua Eccleſia, quæ non ſit collegiata, tanta dos, vt poſſit ſubſtentari vnus Presbyter cum ſuo Miniſtro. Gloſ.in c.vt quiſque,de vita,& honeſtate Clericorũ; ſi verò ſit capella eremitica, ad minus requiritur, vt habeat dotem ad reparationem beneficij, & ad ſubſtentandum vnum miniſtrum, qui eam claudat.

38 In iure patronatus quæ requiruntur, vt ſit perfectus?

℞. Præſentatio, admiſſio, & inſtitutio.

39 Præſentatio ad quem pertinet?

℞. Ad patronum, admiſſio verò, vel inſtitutio ad Epiſcopum, vel collatorem.

40 In iure patronatus quid eſt magis attendendum?

℞. Siue ius patronatus ſit laicorum, ſiue Eccleſiaſticorum, ſemper eſt attendenda forma iuris patronatus, & conditiones eius; quia patronus cum conſenſu Epiſcopi poterit ponere quamcumque legem in fũdatione.c.verum,de conditionibus appoſit. Lamber. lib.1.par.1.q.9.art.1.nu.1.& Abb.c.1.& c.grauis,de cenſibus,nu.1.

41 Patronus in qua ætate debet eſſe, vt præſentet?

℞. Maior ſeptennio. Calderin.conſ.8. de iure patronatus.

42 Procurator cum mandato poterit præſentare?

℞. Si mandatum ſit ſpeciale, tutor, tutrix, & procurator poſſunt præſentare. Cald. vbi ſup.

43 Si patronus moriatur, & relinquat vxorem grauidam, poterit nè vxor nomine viuentis in vtero præſentare, cum talis habeatur pro nato. ex l.qui in vtero.ff.de ſtatu hominum?

℞. Non poterit præſentare; ratio eſt, quia in præſentatione de commodo Eccleſiæ agitur, non de commodo hominis, de quo loquitur talis lex, & licèt etiã ſit commodum hominis non nati poſſe præſentare, ſicut acquirere alia iura, & poſſeſſiones, tamen preſertur commodum Eccleſiæ, & ſic præſentatio debet fieri ab homine habente vſum rationis. Vgolin. folio 135.par.2.

44 Ius patronatus deſcendit per capita, vel per ſtirpem?

℞. Per ſtirpem: exempli gratia, ſi duo fratres habent ius patronatus, & vnus habuit decem filios, & alius habuit vnum; illi decem filij habebunt vnam vocẽ, & ille vnus aliam vocem æqualem, quia hæc ſucceſſio regulatur ad inſtar ſucceſſionis hæreditatis, in qua ſucceſſio locum habet ſtirpis, ſcilicet, quòd quatuor filij deſcendentes ab vno fratre tantum hæreditabunt de bonis aui, ſicut vnus filius deſcendens ab altero fratre, cum inter duos illos fratres debeat æqualiter diuidi hæreditas aui nulla habita ratione filiorum, & hæc ſucceſſio vocatur per ſtirpem. Clemen.c.2.de iur.patr.c.1.eod.tit. Innoc.ibi.

45 Si aliquis patronus in præſentatione committat ſimoniam, vitiat nè præſentationes aliorum patronorum?

℞. Si præſentationes ſint diuerſæ, & diſtinctæ, non vitiat; ſi verò non ſint diſtinctæ, vitiat; & ſi præſentatus ignarus ſit, dictæ ſimoniæ habebit titulum coloratum, & gaudebit beneficio reg.de triennali; nam plures patroni communiter, & non ſingulariter debent præſentare, ne vitientur præſentationes. Ant.

Burg.

Digitized by Google

Burg.in c.cum omnes,tom.2.de conſt.nu.337.

46 Cum Conc.Trid.ſeſſ.24.c.18.&.cum verò,dicit(cũ verò inſtitutio ab alio,quam ab Epiſcopo erit faciẽda) de quo collatore intelligitur?

℞. De collatore inferiori Epiſcopo,non de ſuperiori.

47 Patronus poteſt ſe ipſum præſentare?

℞. De iure,non,ſed poteſt præſentari à compatrono, quia debet eſſe differentia inter præſentantem, & præſentatum, & ſi in fundatione cautum ſit, vt patronus poſſit ſe ipſum præſentare, fundatio erit obſeruanda, quia fundationibus non eſt derogatum per Concil.Trid.Abb.in c.conſuluit,de iure patron.

48 Quos poteſt patronus præſentare?

℞. Filium ſuum, familiarem, extraneum, abſentem, vnum, vel plures ſeruando ſemper inſtitutionem, & quod præſentatus ſit idoneus,& habeat qualitates in fundatione requiſitas.Vgol.de offic.& poteſt. Epiſc. p.2. fol.136.

49 Si quis Epiſcopus iure deuolutiuo prouideat parochialem, quia patronus non præſentauit intra menſes ſibi à iure permiſſos,quomodo debet procedere?

℞. Faciendo concurſum; quia in hoc patronus non læditur,& iuſtitia fit,& Concilium obſeruatur.

50 Præſentationes plures dicentur nè continuatæ,ſi vna intermediatè reperiatur,quæ non fuerit ſortita ſuum effectum?

℞. Tunc non erit ſufficiens probatio,quia id ponitur à Conc.Trid.pro ſpecifica forma ſeſſ.25. c.9. & ideò eſt adimplenda lex.l.qui hæredis.ff.de conditionib. & demonſtr.

51 Quando Concilium dicit, quòd nemo poſſit gaudere iure patronatus,niſi illud dotauerit proprijs bonis,debet nè intelligi de dotatis ante Concilium,vel poſt Concilium?

℞. De dotatis poſt Concilium; nam lex ponitur de futuris,derogatio de præteritis.

52 Si patronus præſentet plures cumulatiuè ad parochialem Eccleſiam,quid debet Epiſcopus agere?

℞. Facere inter eos concurſum,& ſeruare formam.

53 Si ius patronatus ſit ex dote mulieris, quis debet præſentare vir,an mulier?

℞. Mulier eſt domina ſuæ dotis, vt ante matrimonium.l.in rebus.C.de iure dotium, & vir durante matrimonio eſt dominus rerum dotalium iuris fictione:& ideò in iſto caſu vir debet præſentare conſentiente muliere.

54 Si laicus variet, & præſentet primum, & poſtea ſecundum,quid agendum?

℞. Tunc relinquitur arbitrio Epiſcopi, quis eorum præferatur.c.quod autem,de iur.patr.

55 Patronus, etiam ſi ſit Clericus, poterit nè habere ius inſtituendi,vel deſtituendi?

℞. Non,neque adminiſtrandi bona, ſed tantùm præſentandi, ita enim officia ſunt inter ſe diſtincta, & competunt diſtinctis perſonis, nempe patrono præſentationem,& præſentato adminiſtrationem bonorum,de quibus debet ſubſtentari. Abb. in c. cum autem,eod.tit.nu.3.

56 Si vacauerit beneficium iuris patronatus Eccleſiaſtici in menſibus ſedis Apoſtolicæ reſeruatis, quid debet Epiſcopus agere?

℞. Ponere edicta,facere concurſum, magis idoneum eligere,illiq; dare fidem ſuæ approbationis, vt à ſũmo Pontifice inſtituatur,nulla habita ratione patronorum;quia in hoc caſu nihil habent, cum concurrant cum Summo Pontifice.Conc.Trid.ſeſſ.24.c.18. de refor.

57 Si capitulum habeat inſtitutionem, quid eſt agendum?

℞. Epiſcopus ſolus debet eligere digniorem inter approbatos, & debet illum, & non alterum inſtituere.

58 Si inſtitutio alicuius beneficij pertineat ad Epiſcopum,& præſentatio ad capitulum, quid agendũ?

℞. Capitulum debet præſentare Epiſcopo digniorẽ inter approbatos ab examinatoribus, vt ab eo inſtituatur.DD.ſuper c.18.ſeſſ.24.de refor.

59 Patronus laicus debet nominare,aut præſentare?

℞. Debet præſentare.Achill.de Graſſ.de iure patr.

60 Si Eccleſia fuerit de iure patronatus laicorum, & in fundatione habeat facultatem patronus, vt poſſit præſentare Epiſcopo,quem ipſe voluerit, quid debet in hoc caſu Epiſcopus agere?

℞. Tunc præſentatus examinetur ab examinatoribus ſynodalibus, & ſi fuerit idoneus admittatur ab Epiſcopo.Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.18.

61 Poteſt nè patronus laicus præſentare primum,& poſtea variare,ſecundumq; præſentare recedendo à primo?

℞. Non, ſed cumulatiuè; quia tunc Epiſcopus habet electionem inter præſentatos.

62 Si parochialis ſit iuris patronatus laicorum, debet nè prouideri præuio concurſu?

℞. Tunc ſufficit, vt ſolus deputatus à patronis examinetur à ſynodalibus, & non debent admitti alij, & ſi idoneus iudicetur,ei debet fieri collatio.Triden. ſyn.ſeſſ.24.cit.c.18.

63 Poteſt nè laicus præſentare, vel inſtituere aliquẽ ad beneficium,vel capellam ſine interuentione Epiſcopi?

℞. Non,imò debent interuenire in tali præſentatione cum Epiſcopo,ad quem pertinebat prouiſio talis beneficij,& patronus laicus non habet ius patronatus, & talis præſentatio ſine hac ſolemnitate erit nulla.Trid.ſyn.ſeſſ.14.c.13.de refor.

64 Si laicus, & Clericus præſentauerint Titium, & poſtea laicus variauerit, & præſentauerit Seium, quis eorum confirmandus eſt?

℞. Primò, præſentatus; quia habet præſentationem Clerici.

65 Si pupillus habeat ſeptem annos, & præſentet vnum, & eius tutor præſentet alterum, quis eſt præferendus?

℞. Præſentatus à Pupillo.

66 Si aliquis erat in poſſeſſione iuris patronatus, & & præſentauit aliquem, & fuit iuridicè inſtitutus, & poſtea per ſententiam perdidit ius patronatus;inſtitutus debet ne remanere?

℞. Affirmatiuè; quia actus præſentationis fuit legitimus.

67 Si patronus Eccleſiaſticus elegerit digniorem inter approbatos, Epiſcopus poterit ne eligere illum & reijcere alium?

℞. Non,ſed neceſſariò debet illum inſtituere.

68 Si duo æquè idonei ab examinatoribus fuerint iudicati,patronus Eccleſiaſticus poterit eligere, quẽ voluerit?

℞. Poterit, ſicut Epiſcopus poteſt quando electio ad eum competit.

69 Si

69 Si quis habeat ius patronatus ſolo priuilegio, poterit ne poſt Conc. Trid. illo gaudere?

℞. Non, quia per Conc. Trid. ſeſſ. 25. derogatum eſt tale priuilegium.

70 Si quis velit probare immemorabilem conſuetudinem, vſque ad quod tempus debet illam probare?

℞. Vſque ad tempus litis.

71 Si quis habeat ius patronatus ſolo priuilegio, & vult probare immemorabilem conſuetudinem, debet ne audiri?

℞. Affirmatiuè.

72 Si Epiſcopus diſſimulauit aliquem patronum præſentare contra formam Concilij, hæc permiſſio excuſabit ne patronum à nullitate actus, & ab excommunicatione poſita, cap. præterea, de iure patronatus?

℞. Non excuſat permiſſio, nec ignorantia patronū, quia quis non excuſatur alieno defectu.

73 Ius patronatus quomodo probatur?

℞. Fundatione, dotatione, inſtrumento authentico, multiplicatis præſentationibus per tàm longum tēpus, quod memoriam hominum excedat. Trid. ſyno. ſeſſ. 25. c. 9. de refor.

74 Si quis probet ius patronatus per alias præſentationes, quas qualitates debet habere, vt illi proſint?

℞. Debent eſſe cum cauſæ cognitione, & ſeruata forma Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 9. cit.

75 Probatio iuris patronatus debet ne fieri per teſtes, an neceſſariò per ſcripturas authenticas pluribus continuatis præſentationibus, quæ omnes ſortitæ fuerint ſuum effectum?

℞. Regulariter excludi debet probatio per teſtes, & in raro caſu admitti.

76 In vniuerſitatibus, vel perſonis ita potentibus, in quibus magis præſumitur ius patronatus vſurpatū, quàm iuſto titulo acquiſitum, quæ probatio requiritur?

℞. Plenior, & exactior probatio ad docendum verū titulum, quam in alijs particularibus perſonis, & immemorabilis conſuetudo debet probari per tempus quadraginta annorum, & per multiplices præſentationes, quæ omnes ſortitæ fuerint ſuum effectum. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 9. de refor.

77 Ius patronatus poteſt ne probari per plures præſentationes, ſi non appareat vllum inſtrumentum fundationis, vel dotationis?

℞. Si præſentationes fuerint factæ per tempus ſupra hominum memoriam, erit ſufficiens probatio, etiam ſi in præſumptionibus nulla fiat mentio de fundatione, vel dotatione.

78 Si plures fuerint præſentati ad vnum beneficium, quid agendum?

℞. Epiſcopus faciat concurſum de omnibus præſentatis, & ex illis eligat digniorem, & faciat ei collationem, ſiue illi fuerint præſentati ab vno patrono, ſiue à pluribus.

79 Per quod tempus debent eſſe præſentationes, vt ius patronatus probetur abſque titulo fundationis, vel dotationis?

℞. Per quadraginta annos, & debet probare, quòd omnes fuerint continuatæ, & ſortitæ ſuum effectū.

80 Si beneficium curatum ſit ius patronatus Eccleſiæ, quomodo debet prouideri?

℞. Præuio concurſu, & examine, & debent interuenire examinatores ſynodales, ſicut in alijs beneficijs, quæ non ſunt de iure patronatus.

81 Probatio iuris patronatus poſita à Conc. Trid. ſeſſ. 25. habet ne locum in petitorio, vel poſſeſſorio?

℞. Præſcripta forma debet obſeruari, tàm in petitorio, quàm in poſſeſſorio.

82 Ius patronatus, & vnio beneficiorum facta Cathedralibus Eccleſijs, Regibus, & Principibus iura Imperij tenentibus, debent ne probari per multiplices præſentationes per tēpus quadraginta annorū?

℞. Non, eſt eadem regula obſeruanda, cum vniuerſitatibus, & alijs perſonis: quia in illis propter eorum magnam dignitatem non præſumitur fraus, & dolus, & ſic excipiuntur à Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 9. cit.

83 Si aliqua Eccleſia collegialis ex ſua inſtitutione habeat ius præſentandi canonicos, poterit Epiſcopus virtute Conc. Trid. c. 9. ſeſſ. 25. eam conſuetudinem tollere, & ſibi aſſumere?

℞. Non, quia collegialis Eccleſia eſt capax beneficiorum, & iuris Eccleſiaſtici, cum ſit corpus Eccleſiaſticum. Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 9.

84 Si Epiſcopus admiſerit aliquam præſentationem, poterit ne poſtea patrono ius patronatus tolli, ſi fortè non habeat illud ſecundum formam Concilij?

℞. Talis Epiſcopus ſe fecit incapacem in poſſeſſorio præſentatione admiſſa, ſed poterit litigare in petitorio, ne ſua dignitas patiatur detrimentum.

85 Si voluerint concurrere ad examen beneficij curati aliqui non præſentati à patrono, ſunt nè admittendi?

℞. Omnes ſunt admittendi, quia agitur de bono Eccleſiæ; & de eligendo magis idoneo. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 18. de refor.

86 Quando ius patronatus pro duabus partibus pertinet ad laicos, & pro vna tantùm ad Eccleſiaſticū, debent fieri concurſus?

℞. Si beneficium ſit curatum, debent fieri concurſus, & ſeruari forma poſita à Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 18.

87 Qui præſentatur ad beneficium curatum, vel ſimplex ab aliquo patrono, à quo debet examinari?

℞. Si ſit curatum, à ſynodalibus examinatoribus, ſi ſit ſimplex non eſt neceſſe, vt à ſynodalibus examinetur. Trid. ſyn. ſeſſ. 7. c. 13. de refor.

88 Si in fundatione iuris patronatus poſita ſit expreſſa clauſula, quòd Epiſcopus non debeat examinare præſentatum, debet nè obſeruari?

℞. Non; quia eſt contra ius; ratio eſt, quia vniuerſalis cura animarum de iure pertinet ad Epiſcopum, & ex conſequenti ad ipſum pertinet conſtituere idoneum ſubſtitutum in ea, & eum examinare, & approbare; & ideò datur ei facultas, vt poſſit examinare, & approbare omnes curam habentes in ſua diœceſi. Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 18. de refor.

89 Si quis patronus laicus, vel Abbas præſentauit aliquem ad beneficium ſimplex, debet nè examinari ab Epiſcopo?

℞. Debet, licèt non ſit neceſſarium facere concurſū, neque vocare ſynodales, alias inſtitutio nulla erit.

90 In iure patronatus laicorum requiritur concurſus?

℞. Non, ſed ſi vnus præſentetur, examinetur à ſynodalibus; & ſi plures præſententur, examinentur, & ex illis ſolis, Epiſcopus eligat digniorem, & collatio fiat.

91 Si ius patronatus ſit vniuerſitatis, vel collegij generalium ſtudiorum præſentatus, vel electus à tali

vniuerſitate, vel collegio, debet ne examinari à Synodal bus?

℟. Non, quia expreſsè excipiuntur, tanquam notoriè docti in Conc. Trid. ſeſſ. 7. de refor.

92 Si in examine timeantur rixæ, inimicitiæ graues, vel nemo ſit, qui velit ſe ſubijcere examini, quid faciendum?

℟. Tunc Ordinarius pro ſua conſcientia de conſenſu examinatorum poterit facere ſecretum examen, & conferre beneficium tali perſonę ad euitandum damnum, Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 18. de reform.

93 Si ſtatuto die quis ex ſcriptis non compareat ad examen, quid erit faciendum?

℟. Sine illo fiet examen, & prouiſio, & erit valida, quia Concilium quando dicit, quòd omnes adſcripti examinentur, intelligitur, ſi ſtatuto die comparuerint.

94 Si quis contra formam Concilij prouideat, quam pœnam incurrit?

℟. Prouiſio erit nulla, & appellatio non admittitur quoad effectum ſuſpenſiuum. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 18. de reform.

95 Excommunicatio poſita in c. 9. ſeſſ. 24. contra eos, qui ius patronatus contra canonicas ſanctiones transferre prǽſumunt, extenditur ne ſolùm ad alienantes bona immobilia, verùm etiam ad vſurpantes fructus?

℟. Ad vtroſque, & eam incurrunt, & ipſo iure priuati ſunt dicto patronatu.

96 Clerici ſi inſtitutionem accipiant à laicis, quam pœnam incurrunt?

℟. Excommunicantur, & ſi non dimittant, deponuntur. c. præterea, de iure patr.

97 Poterit Epiſcopus prorogare tempus patronis ad præſentandum?

℟. Poterit, quia hic non agitur de præiudicio alterius, & quando DD. dubitant, an terminus præfixus à iure poſſit prorogari, intelligitur, quando factũ tangit ius partium. Abb. in c. cum ſit Romana, de appell.

98 Si patronus intra quatuor menſes non præſentet, quid agendum?

℟. Epiſcopus per deuolutionem prouideat. c. quoniam, de iure patr.

99 Si ſint duo patroni vnus Clericus, & alter laicus, quod tempus habent ad præſentandum?

℟. Sex menſes, quia fauor eſt ampliandus.

100 Qui debet inſtituere aliquem prǽſentatum, habet ne tempus à iure prǽfixum?

℟. Non; ſed ſi intra breue tempus non fecerit inſtitutionem, recurrendum eſt ad iudicem ſuperiorem, vt ille præfigat tempus.

101 Intra quod tempus debet Epiſcopus conferre beneficium facta præſentati one a patrono?

℟. Infra duos menſes a die præſentationis, quòd ſi nõ fecerit, patronus poterit appellare ad Summum Põtificem, vel ad Metropolitanum, vel ad Epiſcopum viciniorem, & ipſe tunc faciat collationem. Bulla Pij V. 32. in num.

102 Si quis relinquat in ſuo teſtamento, quòd eius hęres eligat Sacerdotem, qui pro ſua anima ſinguli menſibus dicat certas Miſſas, tenebitur nè talis hęres, poſtquam nominauit Sacerdotem, eum præſentare Epiſcopo?

℟. Non, ſed ſufficit eligere Sacerdotem approbatũ, quia huic non imminet cura animarum.

103 Si patronus appellauerit ex eo, quod non admittuntur præſentati ab illo, concurſus eſt nè impediendus?

℟. Non, quia talis appellatio non habet effectum ſuſpenſiuum, imò ſi concurſus fuerit legitimè factus, debet fieri inſtitutio digniori, non obſtante appellatione.

104 Si quis ſit præſentatus à patrono dignus, & Prælatus nolit eum inſtituere, quid poteſt agere?

℟. Poterit litigare cum alio inſtituto a falſo patrono, vel appellare a ſententia Epiſcopi nolentis eum inſtituere, c. cum Bertold. de ſent. & re iud. c. decernimus, 16. q. 7.

105 Si patronus variauit, & præſentauit ſecundum, quia Epiſcopus diſtulit inſtituere primum, ille primus poterit litigare contra ſecundum iam inſtitutum?

℟. Non, ſed contra Epiſcopum, & petere, vt det illi aliud beneficium propter damnum. c. paſtoralis, de iure patronatus?

106 Quando inſtitutio non erit facienda ab Epiſcopo, ſed ab alio inferiori collatore, quid eſt faciendũ?

℟. Tunc ſolus Epiſcopus inter approbatos eligat digniorem, quia melius cognoſcit perſonas, & eum tradat patrono, vt ipſe prǽſentet eum collatori, vt eum inſtituat, ſiue ſit Abbas, ſiue Papa.

107 Si collatio pertineat ad Archidiaconum, vel ad alium inferiorem collatorem, quid debet Epiſcopus facere?

℟. Ponere edicta, examinare, eligere digniorem, & illi, & non alteri collator faciat collationem.

108 Patronus, qui prǽſentauit, poteſt amouere Rectorem ſemel deputatum in Parochiali?

℟. Non, etiam quacumque conſuetudine contraria. Abb. in c. querimoniam, de iure patron. n. 6.

109 Patronus poteſt ne adminiſtrare bona iuris patronatus?

℟. Non, ſiue ſit patronus cuiuſcumque qualitatis, vel dignitatis, ſed ſolùm Rector, ſeu Beneficiatus Eccleſiæ. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 9. de refor.

110 Si aliquis relinquat Eccleſiam hæredem ſuorum bonorum, & bona ſint pretij, vt ex eis poſſit Eccleſia ſufficienter dotari, ex hoc acquirit ne ſolùm ius patronatus?

℟. Non, quia videtur eſſe legatum, & ad ius patronatus requiritur expreſſa conceſſio Epiſcopi, & ſcriptura fundationis hoc explicans, vt patet ex Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 9. de reform.

111 Si ius patronatus habeat onus celebrandi Miſſas, ex hoc intelligitur ne, quòd neceſſario inſtitutus tempore collationis debeat eſſe Sacerdos?

℟. Non requiritur, niſi expreſsè in fundatione appoſita ſit clauſula, quòd debeat eſſe Sacerdos, quia per alium poterit ſatisfacere Miſſis. reg. qui per alium, de regul. iur. in 6. Card. c. de mulcta, de præbend.

112 Si in fundatione iuris patronatus dicatur, quòd ſuccedant omnes deſcendentes per viam maſculinam, illegitimus poterit ne ſuccedere?

℟. Non, quia illegitimi non dicuntur eſſe de parentela. Nauar. conſ. 6. de filijs presbyt. ſi verò fuerit legitimatus, poterit ſuccedere. l. 3. ff. de natalibus reſtit.

113 Si quis habeat beneficium Iuris patronatus, poterit liberè renunciare?

℟. Non

℞. Non, ſed requiritur conſenſus patroni, vel ſaltem quòd ſciat, & taceat, vel quod approbet poſt renuntiationem; ſi verò contradicat, renuntiatio erit nulla. Archid. in c. vnico, de iure patr. in 6.

314 Poteſt quis in præiudicium ſuorum filiorum alienare ius patronatus?

℞. Cum diſtinctione; ſi illud fundauit, poterit; ſi autẽ illud hæreditauit à maioribus, non poterit. Archid. in c. vnico, de iure patr. in 6.

315 In partitione bonorum, poterit ne Iudex adiudicare ius patronatus vni hæredi?

℞. Non, quia Eccleſia multitudine patronorum potius leuatur, & Clem. plures. de iure patron. patitur plures patronos. Abb. in c. quærimoniam, num. 2. eodem tit. Hoſt. in ſumm. eod. tit. §. qualiter. verſ. nouus hæres.

316 Si lis oriatur inter duos præſentatos, poterit ne vnus dare alteri aliquam pecuniam, vt diſtat à lite?

℞. Si præſentatus habuerit inſtitutionem, & poſſeſſionem, & ſit certus ſe habere ius in beneficio, & quòd aduerſarius non habet ius, poterit pro redimenda vexatione, & pro expenſis litis dare aduerſario aliquam pecuniam abſque labe ſimoniæ. c. dilectus, il 1. de ſimonia, gl. in c. cum pridem, de pactis, & ibi Abb. num. 2. Sylueſtr. in ſumm. verb. renuntiatio, nu. 6.

317 Capellania fundata per laicum de proprijs bonis ſine conſenſu Epiſcopi diœceſani, eſt ne beneficium Eccleſiaſticum?

℞. Non, & hæredes poſſunt ſine auctoritate Epiſcopi capellaniam cuilibet conferre. Guid. Papa q. 341.

318 Per confiſcationem generalem bonorum a Iudice ſæculari factam, perdit ne quis ius patronatus?

℞. Non. Gl. in verſ. ſubiectæ. §. rurſus c. paſtoralis, in Clem. de ſent. & re iud.

319 Poterit ne tranſferri gratuitò ius patronatus?

℞. Poterit; quia habet annexum quid ſpirituale. c. cũ ſæculum, de iure patronatus, & ibi gl.

320 Si quis habeat ius patronatus in Eccleſia, & dicat dono Eccleſiam Titio, videtur donaſſe ius patronatus, quod in ea habet?

℞. Affirmatiuè, quia Eccleſia ſupponit pro iure patronatus. c. quod autem, de iure patron.

321 Si ſint plures patroni, & diſcordẽt, quid eſt agẽdũ?

℞. Epiſcopus poteſt priuare eos a diuinis officijs, donec ad concordiam redeant. c. 1. eod. tit.

322 Si ſint plures patroni, eorum ſuffragia quomodo ſunt numeranda?

℞. De iure maior pars præualet. c. quoniam. eod. tit. de iure patron.

323 Ius patronatus tranſit ne in fœminas?

℞. Affirmatiuè per ſtirpes, ſed non per capita. Abb. c. 1. eod. tit. nu. 5.

324 Patroni poſſunt facere inter ſe conuentionem, vt vnus præſentet hac vice, & alter altera vice?

℞. Poſſunt, quia non repugnat, vt adinuicem ſibi cedant iura ſua. Abb. vbi ſup. nu. 6. & gl. ibi.

325 Ius patronatus competit ne infanti?

℞. Competit, & etiam exiſteti in vtero matris. Ioan. Andr. c. cum ex eo, de elect. lib. 6.

CAPVT XXXIV.

De Conſecratione Eccleſiæ, vel Altaris.

1 A Quo conſecratur Eccleſia, benedicitur, & reconciliatur?

℞. Ab Epiſcopo. c. propoſuiſti, de conſecratione Eccleſiæ, vel altaris.

2 Quomodo conſecratur Eccleſia?

℞. Epiſcopus indutus pontificalibus ſeruat formam poſitam in cæremonial. in capit. de conſecratione Eccleſ.

3 In quibus diebus poteſt Epiſcopus conſecrare Eccleſiam habentem ſufficientem dotem?

℞. Diebus feriatis, & feſtiuis, vt ſibi placuerit. c. tua, de conſecr. Eccleſ. vel altaris.

4 Cardinales in aliena diœceſi poſſunt ne conſecrare Eccleſias, vel altaria?

℞. Non; niſi de licentia proprij Epiſcopi, vel commiſſione Summi Pont. ratio eſt, quia conſecratio, vel benedictio Eccleſiarum eſt actus iuriſdictionis pertinens ad proprium paſtorem, & ex eo ſolùm, quòd quis ſit Cardinalis, non ideò eſt proprius paſtor Eccleſiarum, neque eſt Epiſcopus; ſolus enim Summus Pontif. poſt eius electionem eſt vniuerſalis Paſtor totius Eccleſiæ Catholicæ. tenent DD. in c. tua, iſto titulo noſtro.

5 Poteſt Epiſcopus conſecrare Eccleſiam, ſi dotem non habeat?

℞. Non, & licèt conſecratio teneret, malefaceret, & puniretur a Sum. Pontif. ratio eſt, quia conſecratio eſt quid perpetuum Deo dicatum, & ad conſeruandum templum neceſſariò requiritur dos, ne poſtea veniat in vilipendium, vel in rem profanam locus Deo conſecratus. c. cum ſicut, eod. tit.

6 Quibus in caſibus poteſt Eccleſia conſecrata iterum conſecrari?

℞. Primò, vbi dubitatur, an conſecrata ſit. c. ſolemnitates, il 1. de conſecratione diſt. 1. Secundò, vbi tota corruit, & de nouo refecta fuit, ita vt alia Eccleſia, & non eadem dicatur, vel in forma, vel in materia, videlicet ſi eadem forma ſeruetur in ædificio, & petra, & ligna de nouo ponantur, quia prima vetuſtate erant conſumpta, tunc de nouo debet cõſecrari Eccleſia ex arg. legis, quid tamen. ff. quibus mod. vſusfructus amittatur. Tertiò, ſi per partes paulatim refecta ſit, vt ſi in vno pariete alius paries conſtructus ſit ſupra illum, ita vt Eccleſia per altitudinem formam perdat, & alia Eccleſia appareat. gl. in c. propoſuiſti, in iſto tit. Quartò, quando parietes Eccleſiæ combuſti ſunt. c. Eccleſijs, de conſecratione diſt. 1. ratio eſt, quia quando conſecratur Eccleſia conſecratur vnum corpus indiuiduum materiale, & conſecratio eſt ſicut anima viuificans illud corpus, & deſtructo corpore, anima amplius non reſtat, ſic deſtructa Eccleſia conſecratio perditur, & in caſibus [illegible] c. 36. nu. 3. lib. 9.

Eccleſia benedicta poteſt ne conſecrari?

℞. Po-

℞. Poterit; ratio eſt, quia conſecratio eſt altioris ordinis, cum Eccleſia conſecrata vngatur oleo ſancto: ſed Eccleſia conſecrata non debet iterum benedici, quia maius includit in ſe minus.

8 Epiſcopus poterit delegare conſecrationem Eccleſiæ ſimplici Sacerdoti, vel Abbati benedicto, vel ſi Eccleſia conſecrata polluatur, poterit delegare eius reconciliationem?

℞. Non poterit delegare ſimplici Sacerdoti, neque reconciliationem Eccleſiæ conſecratæ, ſed neceſſariò debet eam delegare Epiſcopo habenti commiſſionem Sedis Apoſtolicæ, & hoc per inſtrumentum authenticum, & ſubſcriptum; ratio eſt, quia conſecratio Eccleſiæ eſt miniſterium ordinis, & non iuriſdictionis.

9 Si Eccleſia conſecrata de facto polluatur pro aliquibus caſibus poſitis. cap. 36. iſtius lib. ſufficiet nè illam benedicere propter temporis anguſtias, & propter magnas cæremonias, quæ fiunt in conſecratione?

℞. Non, ſed neceſſariò debet ſeruari forma poſita in cæremon. Romano ad eam reconciliandam, quæ eſt diſtincta a reconciliatione Eccleſiæ benedictæ.

10 Quomodo benedicitur Eccleſia, vel capella eremitica?

℞. Seruando ordinem poſitum in cæremonial. Rom. & Epiſcopus debet eſſe indutus pluuiali, mitra, & ornamentis pontificalibus cum aſſiſtentibus, & clero cum cruce.

11 Eccleſia benedicta ſi polluatur, quomodo reconciliatur?

℞. Epiſcopus indutus pontificalibus cum omni apparatu, ſicut quando benedicit Eccleſiam, vtitur aqua benedictá mixta vino, & cinere, & dicit orationes, & commemorationes poſitas in cæremoniale Romano, vt habetur in c. propoſuiſti, de conſecr. Eccleſ. vel altaris.

12 Quare in reconciliatione Eccleſiæ benedictæ vtiē Eccleſia Romana aqua benedicta, vino, & cinere?

℞. Aqua benedicta vtitur ad fugandos dæmones, vino ad demonſtrandum, quod lauat vulnus Eccleſiæ datum; cinere ad oſtendendam lugubrem triſtitiam, quam habet pro delicto commiſſo in Eccleſia, & pro oſtenſa Eccleſiæ facta, & ideò veſtimenta Epiſcopi ſunt coloris nigri, vel violacei, & crux Epiſcopalis debet eſſe cooperta velo nigro.

13 Quoties Eccleſia benedicta reconcilianda eſt?

℞. Quotieſcumq; in ea effunditur ſanguis humanus iniuſtè, & in ſex caſibus poſitis. c. 36. nu. 3. iſtius libri, in quibus verè polluitur Eccleſia, vt habetur in cap. Eccleſiæ, de conſecratione diſt. 1. ibi gl. & tenet Nauar. in man. c. 27. nu. 256.

14 Epiſcopus poteſt delegare ſimplici Sacerdoti reconciliationem Eccleſiæ benedictæ?

℞. Affirmatiuè, per inſtrumentum ſubſcriptum, ſed melius eſt, vt hanc facultatem ſuo Archidiacono, vel perſonæ in dignitate conſtitutæ deleget, & talis vtitur aqua benedicta ſine mixtione vini, & cineris, & dictis orationibus ſolitis eam reconciliabit, vt habetur in c. fi. iuncta gl. de conſecrat. Eccleſ. vel altaris.

15 Quis debet conſecrare campanas, & quomodo?

℞. Epiſcopus indutus pontificalibus veſtimentis coloris violacei eas vngit oleo ſancto, & ſeruat formā poſitam in cærem. Roman. Durand. in rationali lib. 1. c. 4. de campanis.

16 Campanæ benedictæ quam virtutem habent?

℞. Fugant dæmones, & expellunt, & ſedant tempeſtates, & ideò tempore tonitrui tanguntur, vt ſeruēt fructus terræ, & homines a dæmonibus, qui in aere ambulant. tenet Durand. loco alleg.

17 Campanæ ad quos vſus debent ſeruire?

℞. Primò, ad vocandum populum ad diuina officia, ad Miſſas, & conciones. Secundò, ad celebrādas Dei, & Virginis Mariæ, & Sanctorum feſtiuitates, ſicut muſica in conuiuijs. Tertiò, vt tempore veſpertino fideles ea audientes recitent pro defunctis, & in laudem Virginis orationem Angelicam, vt de nocte liberentur à demonum incurſu. Quartò, ad ſepeliendа corpora defunctorum, vt homines, qui non poſſunt venire perſonaliter ad officium charitatis, pro eis orent. tenet Durand. in rationali libro primo, loco allegato.

18 Campanis poſſunt fideles vti ad profanum vſum, veluti ad vocandum populum ad ſæditionem, vel machinationem contra Principem, vel ad incitandū populum ad rebellionem?

℞. Non, imò ſi quis ad hos vſus profanos campanis vtatur, habet pœnam mortis; ratio eſt, quia deſtinata ſunt ad diuina officia, & laudes Dei. tenet Duran. loco allegat.

19 Quid ſignificat altare, ſeu Ara?

℞. Crucem Chriſti, & ſicut in ara crucis fuit oblatū illud cruentum ſacrificium, ſic in altari offertur ſacrificium Miſſę pro viuis, & Defunctis Deo in commemorationem paſſionis Chriſti domini.

20 Quotuplicia ſunt altaria?

℞. Duplicia; eſt altare portatile factum ex petra minima, & eſt altare ſtabile factum ex vna petra fixa, quæ comprehendit totum altaris pauimentum. cap. altaria, il 1. de conſecr. diſt. 1.

21 A quo conſecratur, & quibus cæremonijs?

℞. Ab Epiſcopo cum aqua benedicta, vino, ſale, cinere, oleo ſancto, thure cremato, candelis incenſis, reliquijs poſitis in modum ſepulchri in medio altaris, & ſeruatis plurimis cæremonijs poſitis in cæremon. Roman.

22 Quando altaria perdunt benedictionem, & indigent noua conſecratione?

℞. Quando tollitur ſigillum, vbi reliquiæ poſitæ ſūt, vel quando auferuntur reliquiæ interius poſitæ, vel quando altare frangitur, vel quando mutat formam, tunc enim indiget noua conſecratiōne. c. altaria, il 2. de conſecr. diſt. 1. Abb. in c. ligneis, de conſecratione Eccleſiæ, vel altaris, nu. 2.

23 Quis debet conſecrare calices, & patenas, & quomodo?

℞. Epiſcopis cum oleo ſancto ſeruatis cæremonijs poſitis in cærem. Roman.

24 Quibus modis conſecrantur calices, & patenæ, & perdunt conſecrationem, & benedictionem?

℞. Quoties confracti, vel combuſti ſunt, vel quoties mutant formam, vt ſi ex calice tollatur pes, & fiat vas ad bibendum, vel quoties ſuperficies deaurata in totum, vel in partem magnam perdat aurum, vel indigeat noua deauratione, vel quoties de nouo deaurantur, etiam ſi antea candidi fuerint, & cōſecrati poſt deaurationem de nouo ſunt conſecrandi, vt habetur c. vnico, de ſacra vnctione.

25 Quis debet tangere calices, & vaſa ſacra?

℞. Solum ille, qui in ſacro ordine initiatus ad hoc

munus clodus eſt; ratio eſt, quia in conſecratione interuenit oleum ſanctum, & quando tanguntur à ſæcularibus propter neceſſitatem, debent eſſe cum magna reuerentia, mediante panno ſerico, vel lineo c. in ſancta, de conſecrat. diſt. 1.

26 Si excommunicatus, vel infideles, vel degradatus, vel hæreticus vtatur calice ſacro ad potandum, patena ad comedendum, veſtibus ſacris ad indumentum quotidianum, vt his temporibus contingit pro noſtris peccatis in bello hæreticorum, ſi poſtea recuperentur à Chriſtianis, indigent ne noua conſecratione, & benedictione?

℟. Non; ratio eſt, quia ex malo vſu non perdunt formam, & ſic non perdunt benedictionem, licèt hoc ſit magnum peccatum, & hoc remanet in committentibus, ſed non in vaſis, vt habetur in c. 2. de Sacramentis non iterandis.

27 Veſtimenta ſacra, veluti caſula, manipulum, ſtola, & cingulum, à quo debent benedici?

℟. Ab Epiſcopo, vel ab Abbate habente ſpeciale priuilegium Apoſtolicum; ratio eſt, quia illæ ſunt functiones ordinis ſolis Epiſcopis commiſſæ, & non ſimplicibus Sacerdotibus ſine priuilegio Apoſtolico. Durand. vbi ſup. Nauar. conſ. 2. n. 3. de conſecr. Eccleſ. vel Altaris.

28 Facultas benedicendi ſacras veſtes poteſt ſubdelegari ſimplici Sacerdoti?

℟. Non, quia ſolus Papa poteſt delegare; Nau. conſ. 2. de conſecr. Eccleſ.

29 Quando dicta veſtimenta ſacra ſunt iterum benedicenda?

℟. Quoties, ſi propter vetuſtatem reficiantur, de nouo ſerico plus additum eſt, quam habeant de veteri, vel quoties mutant formam, vt ſi de pluuiali fiat caſula, vel de caſula manipulum. c. Eccleſijs, & c. Altaris, de conſecr. diſt. 1.

30 Veſtimenta ſacra, poſtquam diruta ſunt, poſſunt ne in alios vſus conuerti?

℟. Ex illis poſſunt refici alia ornamenta, ſed non conuerti in veſtes profanas, licet non incurratur in aliquam excommunicationem, quia non eſt poſita in iure, nam hoc ſolum eſt de decentia, c. Altaris palla, de conſecr. diſt. 1.

CAPVT XXXV.

De conſecratione Regis, Abbatis, & Abbatiſſæ.

1 Reges Hiſpaniæ, & Galliæ recognoſcunt ne ſuperiorem in temporalibus?

℟. Non, neque in temporalibus alicui ſubijciuntur; ratio eſt, quia habentur, vt ſupremi Imperatores, & eorum iuriſdictio non emanat ab alio in temporalibus, vt tenet gloſ. in c. Hadrianus, il 2. diſt. 63. & Abb. in cap. per venerabilem, qui filij ſint legitimi, num. 9.

2 Reges Hiſpaniæ, & Galliæ, cui ſubijciuntur in ſpiritualibus?

℟. Summo Pontifici, ſuis Epiſcopis, & Parochis, ſicut alij Chriſtiani; ratio eſt, quia in ſpiritualibus nullam habent poteſtatem, & ſolus Summus Pontifex eſt Caput vniuerſalis Eccleſiæ. tenet Abb. in c. per venerabilem, qui filij ſint legitimi.

3 Reges poſſunt ne excommunicari, & à quo?

℟. Poſſunt à ſolo Summo Pontifice, idque rarò, & ex cauſa grauiſſima. tenet Sà, verbo, excommunicatio, num. 15.

4 Reges ſubijciuntur ne legibus?

℟. Reges ſubijciuntur legibus Eccleſiaſticis, ſicut cæteri Chriſtiani, ſed legibus ciuilibus ſolum ſubijciuntur quoad vim directiuam, nõ verò quoad vim coërciuam. l. digna vox. C. de legibus.

5 Quis debet conſecrare Reges?

℟. Epiſcopus ſolemniter indutus cum magnis cæremonijs, precibus, & orationibus poſitis in cæremoniali Rom. & debet eos vngere.

6 Quare Epiſcopus vngit Regem in brachio, & non in capite?

℟. Quia vnctio in brachio ſignificat fortitudinem, & imperium eius. c. vnico, de ſacra Vnctione.

7 Quis poteſt benedicere Abbates?

℟. Epiſcopus, & in eius abſentia poteſt alius Abbas benedictus. capit. 1. de ſupplenda negligentia Prælatorum.

8 Quis poteſt benedicere Moniales, & conſecrare?

℟. Epiſcopus ſolus, & ſolemniter indutus in Miſſa Pontificali. cæremon. Roman. in c. de conſecrat. Virginum.

9 Quam ætatem, & quas qualitates debent habere virgines, quæ conſecrandæ ſunt?

℟. Viginti quinque annos, bonum teſtimonium vitæ, & profeſſionem emiſſam in illa Religione, eſſe virgines, quæ in hoc ſæculo cum aliquo viro matrimonium non conſumauere. cæremonial. Roman. vt ſupra.

10 In qua Eccleſia conſecrari debent?

℟. Si commodè fieri poteſt in propria Eccleſia, & ſi non, in alia Eccleſia commodiori, ad quam debent virgines exire, quælibet virgo comitata vna, vel duabus matronis honoratiſſimis, quæ paranimphæ vocantur. cærem. Rom. d. c.

11 Poſſunt ne in illa die poſt conſecrationem in aliqua domo ſe ad prandium detinere?

℟. Non, imò finita conſecratione, recta via, Epiſcopo pontificalibus induto comitante, debent ad monaſterium redire, & in ianua debet eas ſolemniter tradere Abbatiſſæ, quæ eas debet expectare in porta cum cruce, & reliquis Monialibus, & facta abſolutione, & benedictione ab Epiſcopo, portæ clauduntur.

12 Quod ſignum portant virgines conſecratæ?

℟. Crucem rubeam in capite, vt demonſtrent, ſe eſſe Chriſti ſponſas.

13 Quæ moniales habent vſum conſecrandi?

℟. Moniales ſancti Benedicti, præcipuè congregationis Caſſinenſis, & illæ, quæ ſunt in diœceſi Archiepiſcopi Montis Regalis.

14 Aliæ Moniales aliarum Religionum poſſunt nè conſecrari?

℟. Affirmatiuè, ſi habeant priuilegium, vel conſuetudinem.

CAPVT

CAPVT XXXVI.

De pollutione, & violatione Eccleſiæ.

1 QVid eſt polluere Eccleſiam?

℟. Committere aliquod delictum, propter quod Eccleſia perdit ſuam conſecrationem, & benedictionem. Nau. in man. c. 27. nu. 256.

2 Ob quam cauſam Eccleſia perdit ſuum priuilegiũ conſecrationis, vel benedictionis?

℟. Primò, vt omnes arceantur à tali delicto. Secundò, quia ſicut veſtis candida non habens maculam non indiget lotione, ſic Eccleſia, cum fuerit polluta, vel maculata, indiget noua conſecratione, vel purificatione quaſi noua lotione, vt ſit habitaculum Dei ſine vlla macula.

3 Quibus modis polluitur Eccleſia, ita vt indigeat noua conſecratione, vel benedictione?

℟. Sex modis. Primo, effuſione ſanguinis iniuſtè facta. Secundo, morte hominis violenta, ſiue talis homo ſit fidelis, ſiue infidelis, ſiue ſanctus, ſiue martyr. Tertio, humani ſeminis effuſione ſpontanea. Quarto excommunicato notoriè denuntiato ibi ſepulto. Quinto, infideli ibi ſepulto. Sexto, ſi fuit conſecrata ab Epiſcopo notoriè excommunicato. Nauar. in manual. c. 27. nu. 256.

4 Quibus in caſibus morte hominis Eccleſia non polluitur?

℟. In ſex. Primò, ſi caſualiter homo moriatur, vt ſi in ædificio ictu lapidis, vel trabis, vel cadat de ſcala. Secundò, ſi quis ſe tuendo cum moderamine inculpatæ tutelæ aliquem occidit. Tertiò, ſi quis vulneratus fuit extra Eccleſiam, & ibi effundit ſanguinem, vel moriatur, etiam ſi ſupra tectum Eccleſiæ vulneretur. gl. in c. vnico. de conſecr. Eccleſ. vel altaris. in 6. Quartò, ſi quis in Eccleſia aſſiſtens telo percutiat aliquem extra Eccleſiam, & talis intret in Eccleſiam perſequens inimicum, & ibi effundat ſanguinem. Quinto, quando homicidium committitur a non habente vſum rationis. Sextò, quando homicidium eſt occultum, dum eſt occultum, Eccleſia non polluitur. ratio eſt, quia requiritur ad pollutionem, vt in ipſa Eccleſia fiat percuſſio, & effuſio ſanguinis, ſicut non polluitur intentione, vel cogitatione occidendi, c. vnico. de conſecr. Eccl. vel altaris. lib. 6. Nauar. in manual. c. 27. nu. 256.

5 Quibus in caſibus non polluitur Eccleſia ſanguinis effuſione?

℟. Primò, ſi ſit facta, vt Chirurgus curans vulnus, vel tonſor, qui effundit ſanguinem propter febrem. Secundò, ſi effuſio ſanguinis ſit facta a Magiſtro, vel Superiore propter correctionem. Tertiò, ſi talis effuſio non ſit grauis, ſed leuis, vt quando Accoliti, vel Miniſtri inter ſe irrident, & relinquitur arbitrio iudicis, quæ ſit leuis. DD. in c. vnico, de conſecr. Eccl. vel altaris. lib. 6.

6 Si quis habeat copulam naturalẽ, vel non naturalẽ cũ propria vxore, vel aliena, polluitur nè Eccleſia?

℟. Polluitur. DD. in c. vnico. eod. tit. de conſecratione Eccleſiæ, vel Altaris, lib. 6.

7 Si quis oppreſſus ſomno haberet pollutionem in Eccleſia, polluitur nè?

℟. Non, niſi dederit cauſam pollutioni; nec etiam ſi aliquis vigilans illam haberet contra ſuam voluntatem. DD. in c. vnico. eod. tit. de conſecr. Eccleſiæ, vel altaris, lib. 6. Sylueſt. verbo conſecratio, 2. nu. 5.

8 Si ſemen aliquorum animalium effunderetur in Eccleſia, vel furioſus illud effuderit, pollueretur nè Eccleſia?

℟. Non; quia ad maculam requiritur actus voluntarius culpabilis. DD. in cap. vnico. ſupra citato. in 6. & ibi gloſſ.

9 Quando excommunicatus non eſt notorius, vel non eſt denuntiatus, & ſepelitur in Eccleſia, polluitur nè?

℟. Non, nec etiam ſi ſit interdictus. DD. vbi ſup.

10 Si cathecumenus ſepeliatur in Eccleſia ante baptiſmum, polluitur nè?

℟. Non; quia baptiſmus flaminis vicem habet baptiſmi aquæ; nec ſi filius moriatur in vtero matris ante baptiſmum, & ſepeliatur cum matre; talis enim nõ dicitur infidelis, cum ſit filius fidelis. cap. baptiſmi vicem, de conſecr. diſt. 4. Sylu. verb. conſecratio. 2. q. 5.

11 Polluta Eccleſia, polluitur nè cœmeterium, & è contra?

℟. Affirmatiuè, ſed non, è contra; quia magis principale trahit ad ſe minus principale. Nauarr. in manual. c. 27. nu. 257.

12 Qui celebrat in Eccleſia polluta, quam pœnam incurrit?

℟. Peccat mortaliter. Ancharan. in cap. 111. de ſent. excommun.

13 Si quis cępit dicere Miſſam, & Eccleſia polluatur, debet nè eam relinquere?

℟. Si perueniat ad canonem, debet eam finire propter reuerentiam tanti miſterij; ſi vero non perueniat ad canonem, debet eam relinquere, & alio in loco eam incipere. Anchar. c. 15. de ſent. excommun. libro 6.

CAPVT XXXVII.

De Immunitate Eccleſiæ.

1 QVid eſt immunitas Eccleſiæ?

℟. Eſt quaſi ſine muneribus data libertas, vel puritas, & per hanc ſimilitudinem dicitur quis eſſe immunis à peccato. Angel. verbo immunitas, qui allegat pro ſe c. fin. de purg. canonica.

2 Clerici tenentur ſoluere quotam, taxam, & contributionem factam ad opera, quæ ciuitates faciunt ad earum pulchritudinem, vt ad depingendam, & albandam ciuitatem, ampliandas vias, conſtruenda magnificè ædificia publica, & alia ſimilia?

℟. Non, niſi de ſua propria voluntate id fecerint, vt in c. non minus, & c. aduerſus, de immunitate Eccleſiarum.

3 Clerici, & Eccleſię tenentur contribuere ad opera, quę ciuitas facit ad augmentum agriculturę, vtilitatem,

℞. Concurſus eſt faciendus,& omnia ſeruanda, ſicut in beneficio iuris patronatus Eccleſiaſtici , quia acceſſorium ſequitur naturam ſui principalis.

29 Inſtitutio ad quem pertinet , poſtquam patronus præſentauit ?

℞. Ad Epiſcopum ſolum. Trid.ſyn.ſeſſ.24. cap.18. vt ſupra .

30 Quomodo conſequitur ius patronatus ?

℞. Primò , fundatione facta ex ſuis proprijs bonis de conſenſu Epiſcopi.Secundò,dotatione, vt ſi quis dotet Eccleſiam de ſuis bonis. Tertiò, emptione , vt quãdo venditur,vel alienatur ius patronatus. Quartò,donatione.Trid.ſyn.ſeſſ.25.c.9.de refor.Abb.c.illud,de iure patronatus,& in rubr.nu.6.eod.tit.c. quicumque.17.q.4.c.filijs,16.q.7.

31 Si plures idonei præſententur Epiſcopo, quis eorum debet eligi?

℞. Ille,quem Epiſcopus iudicauerit magis idoneum; & ſi omnes æqualiter ſint idonei , quem ipſe voluerit. Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.18.de refor.& ſeſſ.25.c.9.Vgolin.de offic.& poteſt.Epiſcop.fol.137.

32 Quis debet approbare , & confirmare ius patronatus,quando de nouo fit ?

℞. Epiſcopus,quia ſui muneris, & iuriſdictionis eſt.c. vnico,de iure patronatus,lib.6.Vgol.de offic. & poteſt.Epiſcop.fol.131.p.2.

33 Quibus modis amittitur ius patronatus ?

℞. Pluribus.Primo,venditione.Secundo,vſurpatione bonorum Eccleſiæ.Tertio, ſi probari non poſſit per inſtrumentum authenticum , vel per multiplices præſentationes.Quarto, ſi quis per ſe , vel per alium occiderit Rectorem beneficij iuris patronatus; quia ſua malitia non debet conſequi commodum.Quinto propter hæreſim.Trid.ſyn.ſeſſ.25.c.9.de refor.Abb. in c.in quibuſdam,de pœnis.

34 Quibus modis amittitur ius patronatus , ad tempus,vel pro vna vice ?

℞. Alijs quinq;modis.Primo, ſi legatus à latere ſibi reſeruauerit aliquam præſentationem. Secundo , quando quis præſentauit indignum , ſi eſt laicus patronus , præſentatio deuoluitur ad quem collatio pertinebat,niſi probet ignorantiam ; ſi ſit Clericus , patronus non excuſatur ignorantia.Tertio, ſi intra tempus non præſentauit.Quarto, quando eſt patronus excommunicatus, & denunciatus.Quinto, ſi lis oriatur ſupra ius præſentandi , & Patronus non ſit in poſſeſſione.c.cum vos,de offic.ord.Vgol. de offic. & poteſt.Epiſc.p.2.fol.340.

35 Si dubitetur de iure patronatus , & beneficium vacet, quid debet facere Epiſcopus durante lite ?

℞. Ponere edicta, examinare, dare fidem magis idoneo,vt recurrat ad ſedem Apoſtolicam.

36 Ius patronatus poteſt nè acquiri in Eccleſia iam conſtructa,& conſecrata?

℞. Si Eccleſia ſit abſque dote ſufficienti , & aliquis ex conſenſu Epiſcopi eam dotet ſufficienter, poteſt acquirere ius patronatus propter maius bonum Eccleſiæ.Innocent.in rubr.de iure patronatus.Rot.deciſ.528.p.1.d.uerſ.

37 Quanta dos Eccleſiæ conſtitui debet à patronis , vt ius patronatus acquiratur ?

℞. Si Eccleſia ſit Cathedralis, vel Collegiata , debet conſtitui tanta dos , vt commodæ ſint Dignitates , Canonici,Capellani, ſeruientes muſicæ, luminaria, & omnia neceſſaria ad cultum Eccleſiæ; ſi verò ſit monaſterium,tanta dos, vt poſſint ſubſtentari Presbyteri , Diaconi,& cantores, lectores , hoſpites recipi, & iura Epiſcopalia ſolui , & cæteri omnes. Gl. in c.cum ſicut,de conſecratione Eccleſiæ ; ſi verò ſit aliqua Eccleſia,quæ non ſit collegiata, tanta dos, vt poſſit ſubſtentari vnus Presbyter cum ſuo Miniſtro. Gloſ.in c.vt quiſque,de vita,& honeſtate Clericorũ; ſi verò ſit capella eremitica, ad minus requiritur, vt habeat dotem ad reparationem beneficij ,& ad ſubſtentandum vnum miniſtrum,qui eam claudat.

38 In Iure patronatus quæ requiruntur , vt ſit perfectus ?

℞. Præſentatio,admiſſio,& inſtitutio.

39 Præſentatio ad quem pertinet ?

℞. Ad patronum,admiſſio verò , vel inſtitutio ad Epiſcopum,vel collatorem.

40 In iure patronatus quid eſt magis attendendum ?

℞. Siue ius patronatus ſit laicorum , ſiue Eccleſiaſticorum,ſemper eſt attendenda forma iuris patronatus,& conditiones eius;quia patronus cum conſenſu Epiſcopi poterit ponere quamcumque legem in fũdatione.c. verum,de conditionibus appoſit. Lamber. lib.1.par.1.q.9.art.1.nu.1.& Abb.c.1.& c.grauis,de cenſibus,nu.1.

41 Patronus in qua ætate debet eſſe,vt præſentet ?

℞. Maior ſeptennio.Calderin.conſ.8. de iure patronatus .

42 Procurator cum mandato poterit præſentare?

℞. Si mandatum ſit ſpeciale, tutor, tutrix , & procurator poſſunt præſentare.Cald.vbi ſup.

43 Si patronus moriatur,& relinquat vxorem grauidam,poterit nè vxor nomine viuentis in vtero præſentare,cum talis habeatur pro nato.ex l.qui in vtero.ff.de ſtatu hominum?

℞. Non poterit præſentare;ratio eſt,quia in præſentatione de commodo Eccleſiæ agitur , non de commodo hominis,de quo loquitur talis lex, & licèt etiã ſit commodum hominis non nati poſſe præſentare , ſicut acquirere alia iura,& poſſeſſiones, tamen præfertur commodum Eccleſiæ,& ſic præſentatio debet fieri ab homine habente vſum rationis.Vgolin.folio 135.par.2.

44 Ius patronatus deſcendit per capita, vel per ſtirpem ?

℞. Per ſtirpem:exempli gratia, ſi duo fratres habent ius patronatus, & vnus habuit decem filios, & alius habuit vnum;illi decem filij habebunt vnam vocẽ, & ille vnus aliam vocem æqualem,quia hæc ſucceſſio regulatur ad inſtar ſucceſſionis hæreditatis , in qua ſucceſſio locum habet ſtirpis, ſcilicet, quòd quatuor filij deſcendentes ab vno fratre tantum hæreditabunt de bonis aui,ſicut vnus filius deſcendens ab altero fratre,cum inter duos illos fratres debeat æqualiter diuidi hæreditas aui nulla habita ratione filiorum,& hæc ſucceſſio vocatur per ſtirpem. Clemen.c.2.de iur.patr.c.1.eod.tit.Innoc.ibi.

45 Si aliquis patronus in præſentatione committat ſimoniam,vitiat nè præſentationes aliorum patronorum ?

℞. Si præſentationes ſint diuerſæ, & diſtinctæ, non vitiat;ſi vero non ſint diſtinctæ , vitiat; & ſi præſentatus ignarus ſit,dictæ ſimoniæ habebit titulum coloratum,& gaudebit beneficio reg.de triennali;nam plures patroni communiter,& non ſingulariter debent præſentare,ne vitientur præſentationes. Ang.

Burg.

Burg.in c.cum omnes,tom.2.de conſt.nu.337.

46 Cum Conc.Trid.ſeſſ.24.c.18.§.cum verò,dicit(cũ verò inſtitutio ab alio,quam ab Epiſcopo erit faciẽda) de quo collatore intelligitur?

℟. De collatore inferiori Epiſcopo,non de ſuperiori.

47 Patronus poteſt ſe ipſum præſentare?

℟. De iure,non,ſed poteſt preſentari à compatrono, quia debet eſſe differentia inter præſentantem, & præſentatum, & ſi in fundatione cautum ſit, vt patronus poſſit ſe ipſum præſentare, fundatio erit obſeruanda, quia fundationibus non eſt derogatum per Concil. Trid. Abb.in c.conſuluit, de iure patron.

48 Quos poteſt patronus præſentare?

℟. Filium ſuum, familiarem, extraneum, abſentem, vnum, vel plures ſeruando ſemper inſtitutionem, & quod præſentatus ſit idoneus,& habeat qualitates in fundatione requiſitas. Vgol.de offic.& poteſt. Epiſc. p.2. fol.136.

49 Si quis Epiſcopus iure deuolutiuo prouideat parochialem, quia patronus non præſentauit intra menſes ſibi à iure permiſſos,quomodo debet procedere?

℟. Faciendo concurſum; quia in hoc patronus non læditur,& iuſtitia fit,& Concilium obſeruatur.

50 Præſentationes plures dicentur nè continuatæ,ſi vna intermediatè reperiatur,quæ non fuerit ſortita ſuum effectum?

℟. Tunc non erit ſufficiens probatio,quia id ponitur à Conc.Trid.pro ſpecifica forma ſeſſ.25. c.9. & ideò eſt adimplenda lex.l.qui hæredis.ff.de conditionib. & demonſtr.

51 Quando Concilium dicit, quòd nemo poſſit gaudere iure patronatus,niſi illud dotauerit proprijs bonis,debet nè intelligi de dotatis ante Concilium,vel poſt Concilium?

℟. De dotatis poſt Concilium; nam lex ponitur de futuris,derogatio de præteritis.

52 Si patronus præſentet plures cumulatiuè ad parochialem Eccleſiam,quid debet Epiſcopus agere?

℟. Facere inter eos concurſum,& ſeruare formam.

53 Si ius patronatus ſit ex dote mulieris, quis debet præſentare vir,an mulier?

℟. Mulier eſt domina ſuæ dotis, vt ante matrimonium.l.in rebus.C.de iure dotium, & vir durante matrimonio eſt dominus rerum dotalium iuris fictione:& ideò in iſto caſu vir debet præſentare conſentiente muliere.

54 Si laicus variet, & præſentet primum, & poſtea ſecundum,quid agendum?

℟. Tunc relinquitur arbitrio Epiſcopi, quis eorum præferatur.c.quod autem,de iur.patr.

55 Patronus, etiam ſi ſit Clericus, poterit nè habere ius inſtituendi,vel deſtituendi?

℟. Non,neque adminiſtrandi bona, ſed tantùm præſentandi, iſta enim officia ſunt inter ſe diſtincta, & competunt diſtinctis perſonis, nempe patrono præſentationem,& preſentato adminiſtrationem bonorum,de quibus debet ſubſtentari. Abb. in c. cum autem,eod.tit.nu.3.

56 Si vacauerit beneficium iuris patronatus Eccleſiaſtici in menſibus ſedis Apoſtolicæ reſeruatis, quid debet Epiſcopus agere?

℟. Ponere edicta,facere concurſum, magis idoneum eligere,illique dare fidem ſuæ approbationis, vt à Sũmo Pontifice inſtituatur,nulla habita ratione patronorum;quia in hoc caſu nihil habent, cum concurrant cum Summo Pontifice.Conc.Trid.ſeſſ.24.c.18. de refor.

57 Si capitulum habeat inſtitutionem, quid eſt agendum?

℟. Epiſcopus ſolus debet eligere digniorem inter approbatos, & debet illum, & non alterum inſtituere.

58 Si inſtitutio alicuius beneficij pertineat ad Epiſcopum,& preſentatio ad capitulum, quid agendũ?

℟. Capitulum debet præſentare Epiſcopo digniorẽ inter approbatos ab examinatoribus, vt ab eo inſtituatur. DD.ſuper c.18.ſeſſ.24.de refor.

59 Patronus laicus debet nominare,aut præſentare?

℟. Debet præſentare. Achill.de Graſſ.de iure patr.

60 Si Eccleſia fuerit de iure patronatus laicorum, & in fundatione habeat facultatem patronus, vt poſſit præſentare Epiſcopo,quem ipſe voluerit, quid debet in hoc caſu Epiſcopus agere?

℟. Tunc præſentatus examinetur ab examinatoribus ſynodalibus, & ſi fuerit idoneus admittatur ab Epiſcopo. Trid.ſyn.ſeſſ.24.c.18.

61 Poteſt nè patronus laicus præſentare primum,& poſtea variare,ſecundumq; præſentare recedendo à primo?

℟. Non, ſed cumulatiuè; quia tunc Epiſcopus habet electionem inter præſentatos.

62 Si parochialis ſit iuris patronatus laicorum, debet nè prouideri præuio concurſu?

℟. Tunc ſufficit, vt ſolus deputatus à patronis examinetur à ſynodalibus, & non debent admitti alij, & ſi idoneus iudicetur,ei debet fieri collatio. Triden. ſyn.ſeſſ.24.cit.c.18.

63 Poteſt nè laicus præſentare, vel inſtituere aliquẽ ad beneficium,vel capellam ſine interuentione Epiſcopi?

℟. Non,imò debent interuenire in tali præſentatione cum Epiſcopo,ad quem pertinebat prouiſio talis beneficij,& patronus laicus non habet ius patronatus, & talis præſentatio ſine hac ſolemnitate erit nulla. Trid.ſyn.ſeſſ.14.c.13.de refor.

64 Si laicus, & Clericus præſentauerint Titium, & poſtea laicus variauerit, & præſentauerit Seium quis eorum confirmandus eſt?

℟. Primò, præſentatus; quia habet præſentationem Clerici.

65 Si pupillus habeat ſeptem annos, & præſentet vnum, & eius tutor præſentet alterum, quis eſt præferendus?

℟. Præſentatus à Pupillo.

66 Si aliquis erat in poſſeſſione iuris patronatus, & & præſentauit aliquem, & fuit iuridicè inſtitutus, & poſtea per ſententiam perdidit ius patronatus;inſtitutus debet ne remanere?

℟. Affirmatiuè; quia actus præſentationis fuit legitimus.

67 Si patronus Eccleſiaſticus elegerit digniorem inter approbatos, Epiſcopus poterit ne eligere illum & reijcere alium?

℟. Non,ſed neceſſariò debet illum inſtituere.

68 Si duo æquè idonei ab examinatoribus fuerint iudicati,patronus Eccleſiaſticus poterit eligere, quẽ voluerit?

℟. Poterit, ſicut Epiſcopus poteſt quando electio ad eum competit.

69 Si

69 Si quis habeat ius patronatus ſolo priuilegio, poterit ne poſt Conc. Trid. illo gaudere?

℟. Non, quia per Conc. Trid. ſeſſ. 25. derogatum eſt tale priuilegium.

70 Si quis velit probare immemorabilem conſuetudinem, vſque ad quod tempus debet illam probare?

℟. Vſque ad tempus litis.

71 Si quis habeat ius patronatus ſolo priuilegio, & vult probare immemorabilem conſuetudinem, debet ne audiri?

℟. Affirmatiuè.

72 Si Epiſcopus diſſimulauit aliquem patronum præſentare contra formam Concilij, hæc permiſſio excuſabit ne patronum à nullitate actus, & ab excommunicatione poſita. cap. præterea, de iure patronatus?

℟. Non excuſat permiſſio, nec ignorantia patronũ, quia quis non excuſatur alieno defectu.

73 Ius patronatus quomodo probatur?

℟. Fundatione, dotatione, inſtrumento authentico, multiplicatis præſentationibus per tàm longum tẽpus, quod memoriam hominum excedat. Trid. ſynò. ſeſſ. 25. c. 9. de refor.

74 Si quis probet ius patronatus per alias præſentationes, quas qualitates debet habere, vt illi proſint?

℟. Debent eſſe cum cauſæ cognitione, & ſeruata forma Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 9. cit.

75 Probatio iuris patronatus debet ne fieri per teſtes, an neceſſariò per ſcripturas authenticas pluribus continuatis præſentationibus, quæ omnes ſortitæ fuerint ſuum effectum?

℟. Regulariter excludi debet probatio per teſtes, & in raro caſu admitti.

76 In vniuerſitatibus, vel perſonis ita potentibus, in quibus magis præſumitur ius patronatus vſurpatũ, quàm iuſto titulo acquiſitum, quæ probatio requiritur?

℟. Plenior, & exactior probatio ad docendum verũ titulum, quam in alijs particularibus perſonis, & immemorabilis conſuetudo debet probari per tempus quadraginta annorum, & per multiplices præſentationes, quæ omnes ſortitæ fuerint ſuum effectum. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 9. de refor.

77 Ius patronatus poteſt ne probari per plures præſentationes, ſi non appareat vllum inſtrumentum fundationis, vel dotationis?

℟. Si præſentationes fuerint factæ per tempus ſupra hominum memoriam, erit ſufficiens probatio, etiam ſi in præſumptionibus nulla fiat mentiò de fundatione, vel dotatione.

78 Si plures fuerint præſentati ad vnum beneficium, quid agendum?

℟. Epiſcopus faciat concurſum de omnibus præſentatis, & ex illis eligat digniorem, & faciat ei collationem, ſiue iſti fuerint præſentati ab vno patrono, ſiue à pluribus.

79 Per quod tempus debent eſſe præſentationes, vt ius patronatus probetur abſque titulo fundationis, vel dotationis?

℟. Per quadraginta annos, & debet probare, quòd omnes fuerint continuatæ, & ſortitæ ſuum effectũ.

80 Si beneficium curatum ſit ius patronatus Eccleſiæ, quomodo debet prouideri?

℟. Præuio concurſu, & examine, & debent interuenire examinatores ſynodales, ſicut in alijs beneficijs, quæ non ſunt de iure patronatus.

81 Probatio iuris patronatus poſita à Conc. Trid. ſeſſ. 25. habet ne locum in petitorio, vel poſſeſſorio?

℟. Præſcripta forma debet obſeruari, tàm in petitorio, quàm in poſſeſſorio.

82 Ius patronatus, & vnio beneficiorum facta Cathedralibus Eccleſijs, Regibus, & Principibus iura Imperij tenentibus, debent ne probari per multiplices præſentationes per tẽpus quadraginta annorũ?

℟. Non, eſt eadem regula obſeruanda, cum vniuerſitatibus, & alijs perſonis: quia in illis propter eorum magnam dignitatem non præſumitur fraus, & dolus, & ſic excipiuntur à Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 9. cit.

83 Si aliqua Eccleſia collegialis ex ſua inſtitutione habeat ius præſentandi canonicos, poterit Epiſcopus virtute Conc. Trid. c. 9. ſeſſ. 25. eam conſuetudinem tollere, & ſibi aſſumere?

℟. Non, quia collegialis Eccleſia eſt capax beneficiorum, & iuris Eccleſiaſtici, cum ſit corpus Eccleſiaſticum. Conc. Trid. ſeſſ. 25. c. 9.

84 Si Epiſcopus admiſerit aliquam præſentationem, poterit ne poſtea patrono ius patronatus tolli, ſi fortè non habeat illud ſecundum formam Concilij?

℟. Talis Epiſcopus ſe fecit incapacem in poſſeſſorio præſentatione admiſſa, ſed poterit litigare in petitorio, ne ſua dignitas patiatur detrimentum.

85 Si voluerint concurrere ad examen beneficij curati aliqui non præſentati à patrono, ſunt nè admittendi?

℟. Omnes ſunt admittendi, quia agitur de bono Eccleſiæ, & de eligendo magis idoneo. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 18. de refor.

86 Quando ius patronatus pro duabus partibus pertinet ad laicos, & pro vna tantùm ad Eccleſiaſticũ, debent fieri concurſus?

℟. Si beneficium ſit curatum, debent fieri concurſus, & ſeruari forma poſita à Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 18.

87 Qui præſentatur ad beneficium curatum, vel ſimplex ab aliquo patrono, à quo debet examinari?

℟. Si ſit curatum, à ſynodalibus examinatoribus, ſi ſit ſimplex non eſt neceſſe, vt à ſynodalibus examinetur. Trid. ſyn. ſeſſ. 7. c. 13. de refor.

88 Si in fundatione iuris patronatus poſita ſit expreſſa clauſula, quòd Epiſcopus non debeat examinare præſentatum, debet nè obſeruari?

℟. Non, quia eſt contra ius; ratio eſt, quia vniuerſalis cura animarum de iure pertinet ad Epiſcopum, & ex conſequenti ad ipſum pertinet conſtituere idoneum ſubſtitutum in ea, & eum examinare, & approbare; & ideò datur ei facultas, vt poſſit examinare, & approbare omnes curam habentes in ſua diœceſi. Conc. Trid. ſeſſ. 24. c. 18. de refor.

89 Si quis patronus laicus, vel Abbas præſentauit aliquem ad beneficium ſimplex, debet nè examinari ab Epiſcopo?

℟. Debet, licèt non ſit neceſſarium facere concurſũ, neque vocare ſynodales, aliàs inſtitutio nulla erit.

90 In iure patronatus laicorum requiritur concurſus?

℟. Non, ſed ſi vnus præſentetur, examinetur à ſynodalibus; & ſi plures præſententur, examinentur, & ex illis ſolis, Epiſcopus eligat digniorem, & collatio fiat.

91 Si ius patronatus ſit vniuerſitatis, vel collegij generalium ſtudiorum præſentatus, vel electus à tali vni-

vniuerſitate, vel collegio, debet ne examinari à Synodalibus?

℞. Non, quia expreſsè excipiuntur, tanquam notoriè docti in Conc. Trid. ſeſſ. 7. de refor.

92 Si in examine timeantur rixæ, inimicitiæ graues, vel nemo ſit, qui velit ſe ſubijcere examini, quid faciendum?

℞. Tunc Ordinarius pro ſua conſcientia de conſenſu examinatorum poterit facere ſecretum examen, & conferre beneficium tali perſonę ad euitandum damnum. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 18. de reform.

93 Si ſtatuto die quis ex ſcriptis non compareat ad examen, quid erit faciendum?

℞. Sine illo fiet examen, & prouiſio, & erit valida, quia Concilium quando dicit, quòd omnes adſcripti examinentur, intelligitur, ſi ſtatuto die comparuerint.

94 Si quis contra formam Concilij prouideat, quam pœnam incurrit?

℞. Prouiſio erit nulla, & appellatio non admittitur quòad effectum ſuſpenſiuum. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 18. de reform.

95 Excommunicatio poſita in c. 9. ſeſſ. 24. contra eos, qui ius patronatus contra canonicas ſanctiones transferre præſumunt, extenditur ne ſolùm ad alienantes bona immobilia, verùm etiam ad vſurpantes fructus?

℞. Ad vtroſque, & eam incurrunt, & ipſo iure priuati ſunt dicto patronatu.

96 Clerici ſi inſtitutionem accipiant à laicis, quam pœnam incurrunt?

℞. Excommunicantur, & ſi non dimittant, deponuntur. c. præterea, de iure patr.

97 Poterit Epiſcopus prorogare tempus patronis ad præſentandum?

℞. Poterit, quia hic non agitur de præiudicio alterius, & quando DD. dubitant, an terminus præfixus à iure poſſit prorogari, intelligitur, quando factũ tangit ius partium. Abb. in c. cum ſit Romana, de appell.

98 Si patronus intra quatuor menſes non præſentet, quid agendum?

℞. Epiſcopus per deuolutionem prouideat. c. quoniam, de iure patr.

99 Si ſint duo patroni vnus Clericus, & alter laicus, quod tempus habent ad præſentandum?

℞. Sex menſes, quia fauor eſt ampliandus.

100 Qui debet inſtituere aliquem præſentatum, habet ne tempus à iure præfixum?

℞. Non; ſed ſi intra breue tempus non fecerit inſtitutionem, recurrendum eſt ad iudicem ſuperiorem, vt ille præfigat tempus.

101 Intra quod tempus debet Epiſcopus conferre beneficium facta præſentatione a patrono?

℞. Infra duos menſes à die præſentationis, quòd ſi nõ fecerit, patronus poterit appellare ad Summum Põtificem, vel ad Metropolitanum, vel ad Epiſcopum viciniorem, & ipſe tunc faciat collationem. Bulla Pij V. 32. in num.

102 Si quis relinquat in ſuo teſtamento, quòd eius heres eligat Sacerdotem, qui pro ſua anima ſingulis menſibus dicat certas Miſſas, tenebitur nè talis heres, poſtquam nominauit Sacerdotem, eum præſentare Epiſcopo?

℞. Non, ſed ſufficit eligere Sacerdotem approbatũ, quia huic non imminet cura animarum.

103 Si patronus appellauerit ex eo, quòd non admittuntur præſentati ab illo, concurſus eſt nè impediendus?

℞. Non, quia talis appellatio non habet effectum ſuſpenſiuum, imò ſi concurſus fuerit legitimè factus, debet fieri inſtitutio digniori, non obſtante appellatione.

104 Si quis ſit præſentatus à patrono dignus, & Prælatus nolit eum inſtituere, quid poteſt agere?

℞. Poterit litigare cum alio inſtituto à falſo patrono, vel appellare à ſententia Epiſcopi nolentis eum inſtituere, c. cum Bertold. de ſent. & re iud. c. decernimus, 16. q. 7.

105 Si patronus variauit, & præſentauit ſecundum, quia Epiſcopus diſtulit inſtituere primum, ille primus poterit litigare contra ſecundum iam inſtitutum?

℞. Non, ſed contra Epiſcopum, & petere, vt det illi aliud beneficium propter damnum. c. paſtoralis, de iure patronatus?

106 Quando inſtitutio non erit facienda ab Epiſcopo, ſed ab alio inferiori collatore, quid eſt faciendũ?

℞. Tunc ſolus Epiſcopus inter approbatos eligat digniorem, quia melius cognoſcit perſonas, & eum tradat patrono, vt ipſe præſentet eum collatori, vt eum inſtituat, ſiue ſit Abbas, ſiue Papa.

107 Si collatio pertineat ad Archidiaconum, vel ad alium inferiorem collatorem, quid debet Epiſcopus facere?

℞. Ponere edicta, examinare, eligere digniorem, & illi, & non alteri collator faciat collationem.

108 Patronus, qui præſentauit, poteſt amouere Rectorem ſemel deputatum in Parochiali?

℞. Non, etiam quacumque conſuetudine contraria. Abb. in c. querimoniam, de iure patron. n. 6.

109 Patronus poteſt ne adminiſtrare bona iuris patronatus?

℞. Non, ſiue ſit patronus cuiuſcumque qualitatis, vel dignitatis, ſed ſolùm Rector, ſeu Beneficiatus Eccleſiæ. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 9. de refor.

110 Si aliquis relinquat Eccleſiam hæredem ſuorum bonorum, & bona ſint pretij, vt ex eis poſſit Eccleſia ſufficienter dotari, ex hoc acquirit ne ſolùm ius patronatus?

℞. Non, quia videtur eſſe legatum, & ad ius patronatus requiritur expreſſa conceſſio Epiſcopi, & ſcriptura fundationis hoc explicans, vt patet ex Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 9. de reform.

111 Si ius patronatus habeat onus celebrandi Miſſas, ex hoc intelligitur ne, quòd neceſſariò inſtitutus tempore collationis debeat eſſe Sacerdos?

℞. Non requiritur, niſi expreſsè in fundatione appoſita ſit clauſula, quòd debeat eſſe Sacerdos, quia per alium poterit ſatisfacere Miſſis. reg. qui per alium, de regul. iur. in 6. Card. c. de mulcta, de præbend.

112 Si in fundatione iuris patronatus dicatur, quòd ſuccedant omnes deſcendentes per viam maſculinã, illegitimus poterit ne ſuccedere?

℞. Non, quia illegitimi non dicuntur eſſe de parentela. Nauar. conſ. 6. de filijs presbyt. ſi verò fuerit legitimatus, poterit ſuccedere. l. 3. ff. de natalibus reſtit.

113 Si quis habeat beneficium Iuris patronatus, poterit liberè renunciare?

℞. Non

℞. Non, ſed requiritur conſenſus patroni, vel ſaltem quòd ſciat, & taceat, vel quod approbet poſt renuntiationem; ſi verò contradicat, renuntiatio erit nulla. Archid. in c. vnico, de iure patr. in 6.

314 Poteſt quis in præiudicium ſuorum filiorum alienare ius patronatus?

℞. Cum diſtinctione: ſi illud fundauit, poterit; ſi autẽ illud hæreditauit à maioribus, non poterit. Archid. in c. vnico, de iure patr. in 6.

315 In partitione bonorum, poterit ne Iudex adiudicare ius patronatus vni hæredi?

℞. Non, quia Eccleſia multitudine patronorum potius leuatur, & Clem. plures. de iure patron. patitur plures patronos. Abb. in c. quærimoniam, num. 2. eodem tit. Hoſt. in ſumm. eod. tit. §. qualiter. verſ. nouus hæres.

316 Si lis oriatur inter duos præſentatos, poterit ne vnus dare alteri aliquam pecuniam, vt diſtat à lite?

℞. Si præſentatus habuerit inſtitutionem, & poſſeſſionem, & ſit certus ſe habere ius in beneficio, & quòd aduerſarius non habet ius, poterit pro redimenda vexatione, & pro expenſis litis dare aduerſario aliquam pecuniam abſque labe ſimoniæ. c. dilectus, il 1. de ſimonia, gl. in c. cum pridem, de pactis, & ibi Abb. num. 2. Sylueſtr. in ſumm. verb. renuntiatio, nu. 6.

317 Capellania fundata per Laicum de proprijs bonis ſine conſenſu Epiſcopi diœceſani, eſt ne beneficium Eccleſiaſticum?

℞. Non, & hæredes poſſunt ſine auctoritate Epiſcopi capellaniam cuilibet conferre. Guid. Papa q. 341.

318 Per confiſcationem generalem bonorum a Iudice ſæculari factam, perdit ne quis ius patronatus?

℞. Non. Gl. in verſ. ſubiectæ. §. rurſus c. paſtoralis, in Clem. de ſent. & re iud.

319 Poterit ne tranſferri gratuitò ius patronatus?

℞. Poterit; quia habet annexum quid ſpirituale. c. cũ ſæculum, de iure patronatus, & ibi gl.

320 Si quis habeat ius patronatus in Eccleſia, & dicat dono Eccleſiam Titio, videtur donaſſe ius patronatus, quod in ea habet?

℞. Affirmatiuè, quia Eccleſia ſupponit pro iure patronatus. c. quod autem, de iure patron.

321 Si ſint plures patroni, & diſcordẽt, quid eſt agẽdũ?

℞. Epiſcopus poteſt priuare eos a diuinis officijs, donec ad concordiam redeant. c. 1. eod. tit.

322 Si ſint plures patroni, eorum ſuffragia quomodo ſunt numeranda?

℞. De iure maior pars præualet. c. quoniam. eod. tit. de iure patron.

323 Ius patronatus tranſit ne in fœminas?

℞. Affirmatiuè per ſtirpes, ſed non per capita. Abb. c. 1. eod. tit. nu. 5.

324 Patroni poſſunt facere inter ſe conuentionem, vt vnus præſentet hac vice, & alter altera vice?

℞. Poſſunt, quia non repugnat, vt adinuicem ſibi cedant iura ſua. Abb. vbi ſup. nu. 6. & gl. ibi.

325 Ius patronatus competit ne infanti?

℞. Competit, & etiam exiſtenti in vtero matris. Ioan. Andr. c. cum ex eo, de elect. lib. 6.

CAPVT XXXIV.

De Conſecratione Eccleſiæ, vel Altaris.

1 A Quo conſecratur Eccleſia, benedicitur, & reconciliatur?

℞. Ab Epiſcopo. c. propoſuiſti, de conſecratione Eccleſiæ, vel altaris.

2 Quomodo conſecratur Eccleſia?

℞. Epiſcopus indutus pontificalibus ſeruat formam poſitam in cæremonial. in capit. de conſecratione Eccleſ.

3 In quibus diebus poteſt Epiſcopus conſecrare Eccleſiam habentem ſufficientem dotem?

℞. Diebus feriatis, & feſtiuis, vt ſibi placuerit. c. tua, de conſecr. Eccleſ. vel altaris.

4 Cardinales in aliena diœceſi poſſunt ne conſecrare Eccleſias, vel altaria?

℞. Non, niſi de licentia proprij Epiſcopi, vel commiſſione Summi Pont. ratio eſt, quia conſecratio, vel benedictio Eccleſiarum eſt actus iuriſdictionis pertinens ad proprium paſtorem, & ex eo ſolùm, quòd quis ſit Cardinalis, non ideò eſt proprius paſtor Eccleſiarum, neque eſt Epiſcopus; ſolus enim Summus Pontif. poſt eius electionem eſt vniuerſalis Paſtor totius Eccleſiæ Catholicæ. tenent DD. in c. tua, illo titulo noſtro.

5 Poteſt Epiſcopus conſecrare Eccleſiam, ſi dotem non habeat?

℞. Non, & licèt conſecratio teneret, malefaceret, & puniretur a Sum. Pontif. ratio eſt, quia conſecratio eſt quid perpetuum Deo dicatum, & ad conſeruandum templum neceſſariò requiritur dos, ne poſtea veniat in vilipendium, vel in rem profanam locus Deo conſecratus. c. cum ſicut, eod. tit.

6 Quibus in caſibus poteſt Eccleſia conſecrata iterum conſecrari?

℞. Primò, vbi dubitatur, an conſecrata ſit. c. ſolemnitates, il 1. de conſecratione diſt. 1. Secundò, vbi tota corruit, & de nouo refecta fuit, ita vt alia Eccleſia, & non eadem dicatur, vel in forma, vel in materia, videlicet ſi eadem forma ſeruetur in ædificio, & petra, & ligna de nouo ponantur, quia prima vetuſtate erant conſumpta, tunc de nouo debet cõſecrari Eccleſia ex arg. l. ſi quid tamen. ff. quibus mod. vſusfructus amittatur. Tertiò, ſi per partes paulatim refecta ſit, vt ſi in vno pariete alius paries conſtructus ſit ſupra illum, ita vt Eccleſia per altitudinem formam perdat, & alia Eccleſia appareat. gl. in c. propoſuiſti, in iſto tit. Quartò, quando parietes Eccleſiæ combuſti ſunt. c. Eccleſijs, de conſecratione diſt. 1. ratio eſt, quia quando conſecratur Eccleſia conſecratur vnum corpus indiuiduum materiale, & conſecratio eſt ſicut anima viuificans illud corpus, & deſtructo corpore, anima amplius non reſtat, ſic deſtructa Eccleſia conſecratio perditur, & in caſibus poſitis, c. 36. nu. 3. lib. 9.

Eccleſia benedicta poteſt ne conſecrari?

℞. Po-

℞. Poterit; ratio eſt, quia conſecratio eſt altioris ordinis, cum Eccleſia conſecrata vngatur oleo ſancto: ſed Eccleſia conſecrata non debet iterum benedici, quia maius includit in ſe minus.

8 Epiſcopus poterit delegare conſecrationem Eccleſiæ ſimplici Sacerdoti, vel Abbati benedicto, vel ſi Eccleſia conſecrata polluatur, poterit delegare eius reconciliationem?

℞. Non poterit delegare ſimplici Sacerdoti, neque reconciliationem Eccleſiæ conſecratæ, ſed neceſſariò debet eam delegare Epiſcopo habenti commiſſionem Sedis Apoſtolicæ, & hoc per inſtrumentum authenticum, & ſubſcriptum; ratio eſt, quia conſecratio Eccleſiæ eſt miniſterium ordinis, & non iuriſdictionis.

9 Si Eccleſia conſecrata de facto polluatur pro aliquibus caſibus poſitis.cap.36.iſtius lib.ſufficiet nè illam benedicere propter temporis anguſtias, & propter magnas cæremonias, quæ fiunt in conſecratione?

℞. Non, ſed neceſſariò debet ſeruari forma poſita in cæremon.Romano ad eam reconciliandam, quæ eſt diſtincta à reconciliatione Eccleſiæ benedictæ.

10 Quomodo benedicitur Eccleſia, vel capella eremitica?

℞. Seruando ordinem poſitum in cæremonial.Rom. & Epiſcopus debet eſſe indutus pluuiali, mitra, & ornamentis pontificalibus cum aſſiſtentibus, & clero cum cruce.

11 Eccleſia benedicta ſi polluatur, quomodo reconciliatur?

℞. Epiſcopus indutus pontificalibus cum omni apparatu, ſicut quando benedicit Eccleſiam, vtitur aqua benedictà mixta vino, & cinere, & dicit orationes, & commemorationes poſitas in cæremoniale Romano, vt habetur in c.propoſuiſti, de conſecr.Eccleſ. vel altaris.

12 Quare in reconciliatione Eccleſiæ benedictæ vtitũ Eccleſia Romana aqua benedicta, vino, & cinere?

℞. Aqua benedicta vtitur ad fugandos dæmones, vino ad demonſtrandum, quod lauat vulnus Eccleſiæ datum; cinere ad oſtendendam lugubrem triſtitiam, quam habet pro delicto commiſſo in Eccleſia, & pro offenſa Eccleſiæ facta, & ideò veſtimenta Epiſcopi ſunt coloris nigri, vel violacei, & crux Epiſcopalis debet eſſe cooperta velo nigro.

13 Quoties Eccleſia benedicta reconcilianda eſt?

℞. Quotieſcumq; in ea effunditur ſanguis humanus iniuſtè, & in ſex caſibus poſitis.c.36.nu.3.iſtius libri, in quibus verè polluitur Eccleſia, vt habetur in cap. Eccleſiæ, de conſecratione diſt.1.ibi gl. & tenet Nauar.in man.c.27.nu.256.

14 Epiſcopus poteſt delegare ſimplici Sacerdoti reconciliationem Eccleſiæ benedictæ?

℞. Affirmatiuè, per inſtrumentum ſubſcriptum, ſed melius eſt, vt hanc facultatem ſuo Archidiacono, vel perſonæ in dignitate conſtitutæ deleget, & talis vtitur aqua benedicta ſine mixtione vini, & cineris, & dictis orationibus ſolitis eam reconciliabit, vt habetur in c.ſi.iuncta gl.de conſecrat.Eccleſ.vel altaris.

15 Quis debet conſecrare campanas, & quomodo?

℞. Epiſcopus indutus pontificalibus veſtimentis coloris violacei eas vngit oleo ſancto, & ſeruat formã poſitam in cærem.Roman.Durand.in rationali lib. 1.c.4.de campanis.

16 Campanæ benedictæ quam virtutem habent?

℞. Fugant dæmones, & expellunt, & ſedant tempeſtates, & ideò tempore tonitrui tanguntur, vt ſeruẽt fructus terræ, & homines a dæmonibus, qui in aere ambulant.tenet Durand.loco alleg.

17 Campanæ ad quos vſus debent ſeruire?

℞. Primò, ad vocandum populum ad diuina officia, ad Miſſas, & conciones.Secundò, ad celebrãdas Dei, & Virginis Mariæ, & Sanctorum feſtiuitates, ſicut muſica in conuiuijs. Tertiò, vt tempore veſpertino fideles ea audientes recitent pro defunctis, & in laudem Virginis orationem Angelicam, vt de nocte liberentur à dęmonum incurſu.Quartò, ad ſepelienda corpora defunctorum, vt homines, qui non poſſunt venire perſonaliter ad officium charitatis, pro eis orent.tenet Durand.in rationali libro primo, loco allegato.

18 Campanis poſſunt fideles vti ad profanum vſum, veluti ad vocandum populum ad ſeditionem, vel machinationem contra Principem, vel ad incitandũ populum ad rebellionem?

℞. Non, imò ſi quis ad hos vſus profanos campanis vtatur, habet pœnam mortis; ratio eſt, quia deſtinata ſunt ad diuina officia, & laudes Dei.tenet Duran. loco allegat.

19 Quid ſignificat altare, ſeu Ara?

℞. Crucem Chriſti, & ſicut in ara crucis fuit oblatũ illud cruentum ſacrificium, ſic in altari offertur ſacrificium Miſſę pro viuis, & Defunctis Deo in commemorationem paſſionis Chriſti domini.

20 Quotuplicia ſunt altaria?

℞. Duplicia; eſt altare portatile factum ex petra minima, & eſt altare ſtabile factum ex vna petra fixa, quæ comprehendit totum altaris pauimentum. cap. altaria, il 1.de conſecr.diſt.1.

21 A quo conſecratur, & quibus cæremonijs?

℞. Ab Epiſcopo cum aqua benedicta, vino, ſale, cinere, oleo ſancto, thure cremato, candelis incenſis, reliquijs poſitis in modum ſepulchri in medio altaris, & ſeruatis plurimis cæremonijs poſitis in cæremon.Roman.

22 Quando altaria perdunt benedictionem, & indigent noua conſecratione?

℞. Quando tollitur ſigillum, vbi reliquiæ poſitæ sũt, vel quando auferuntur reliquiæ interius poſitæ, vel quando altare frangitur, vel quando mutat formam, tunc enim indiget noua conſecratione. c. altaria, il 2.de conſecr.diſt.1.Abb.in c.ligneis, de conſecratione Eccleſiæ, vel altaris, nu.2.

23 Quis debet conſecrare calices, & patenas, & quomodo?

℞. Epiſcopis cum oleo ſancto ſeruatis cæremonijs poſitis in cærem.Roman.

24 Quibus modis conſecrantur calices, & patenæ, & perdunt conſecrationem, & benedictionem?

℞. Quoties confracti, vel combuſti ſunt, vel quoties mutant formam, vt ſi ex calice tollatur pes, & fiat vas ad bibendum, vel quoties ſuperficies deaurata in totum, vel in partem magnam perdat aurum, vel indigeat noua deauratione, vel quoties de nouo deaurantur, etiam ſi antea candidi fuerint, & cõſecrati poſt deaurationem de nouo ſunt conſecrandi, vt habetur c.vnico, de ſacra vnctione.

25 Quis debet tangere calices, & vaſa ſacra?

℞. Solum ille, qui in ſacro ordine initiatus ad hoc

CAPVT XXXVI.

De pollutione, & violatione Eccleſiæ.

1 QVid eſt polluere Eccleſiam?

℟. Committere aliquod delictum, propter quod Eccleſia perdit ſuam conſecrationem,& benedictionem.Nau.in man.c.27.nu.256.

2 Ob quam cauſam Eccleſia perdit ſuum priuilegiū conſecrationis,vel benedictionis?

℟. Primò, vt omnes arceantur à tali delicto. Secundò, quia ſicut veſtis candida non habens maculam non indiget lotione,ſic Eccleſia,cum fuerit polluta, vel maculata,indiget noua conſecratione, vel purificatione quaſi noua lotione, vt ſit habitaculum Dei ſine vlla macula.

3 Quibus modis polluitur Eccleſia, ita vt indigeat noua conſecratione,vel benedictione?

℟. Sex modis. Primo, effuſione ſanguinis iniuſtè facta. Secundo,morte hominis violenta, ſiue talis homo ſit fidelis,ſiue infidelis, ſiue ſanctus, ſiue martyr. Tertio,humani ſeminis effuſione ſpontanea. Quarto excommunicato notoriè denuntiato ibi ſepulto. Quinto,infideli ibi ſepulto.Sexto, ſi fuit conſecrata ab Epiſcopo notoriè excommunicato.Nauar.in manual.c.27.nu.256.

4 Quibus in caſibus morte hominis Eccleſia non polluitur?

℟. In ſex.Primò,ſi caſualiter homo moriatur, vt ſi in ædificio ictu lapidis,vel trabis,vel cadat de ſcala. Secundò,ſi quis ſe tuendo cum moderamine inculpatæ tutelæ aliquem occidit.Tertiò,ſi quis vulneratus fuit extra Eccleſiam, & ibi effundit ſanguinem, vel moriatur,etiam ſi ſupra tectum Eccleſiæ vulneretur.gl. in c.vnico.de conſecr.Eccleſ. vel altaris.in 6. Quartò,ſi quis in Eccleſia aſſiſtens telo percutiat aliquem extra Eccleſiam, & talis intret in Eccleſiam perſequens inimicum,& ibi effundat ſanguinem.Quinto, quando homicidium committitur a non habente vſum rationis.Sextò, quando homicidium eſt occultum,dum eſt occultum,Eccleſia non polluitur. ratio eſt,quia requiritur ad pollutionem,vt in ipſa Eccleſia fiat percuſſio,& effuſio ſanguinis, ſicut non polluitur intentione,vel cogitatione occidendi,c.vnico. de conſecr.Eccl.vel altaris.lib.6. Nauar.in manual. c.27.nu.256.

5 Quibus in caſibus non polluitur Eccleſia ſanguinis effuſione?

℟. Primò,ſi ſit facta,vt Chirurgus curans vulnus, vel tonſor,qui effundit ſanguinem propter febrem. Secundò, ſi effuſio ſanguinis ſit facta a Magiſtro, vel Superiore propter correctionem.Tertiò,ſi talis effuſio non ſit grauis, ſed leuis, vt quando Accoliti, vel Miniſtri inter ſe irrident,& relinquitur arbitrio iudicis,quæ ſit leuis.DD.in c.vnico,de conſecr.Eccl. vel altaris.lib.6.

6 Si quis habeat copulam naturalē,vel non naturalē cū propria vxore, vel aliena, polluitur nè Eccleſia?

℟. Polluitur.DD.in c.vnico.eod.tit. de conſecratione Eccleſiæ,vel Altaris,lib.6.

7 Si quis oppreſſus ſomno haberet pollutionem in Eccleſia, polluitur nè?

℟. Non, niſi dederit cauſam pollutioni; nec etiam ſi aliquis vigilans illam haberet contra ſuam voluntatem.DD.in c.vnico.eod.tit.de conſecr.Eccleſiæ, vel altaris,lib.6.Syluest.verbo conſecratio,2.nu.5.

8 Si ſemen aliquorum animalium effunderetur in Eccleſia, vel furioſus illud effuderit, pollueretur nè Eccleſia?

℟. Non;quia ad maculam requiritur actus voluntarius culpabilis.DD.in cap.vnico.ſupra citato.in 6.& ibi gloſſ.

9 Quando excommunicatus non eſt notorius, vel non eſt denuntiatus, & ſepelitur in Eccleſia, polluitur nè?

℟. Non,nec etiam ſi ſit interdictus.DD.vbi ſup.

10 Si cathecumenus ſepeliatur in Eccleſia ante baptiſmum,polluitur nè?

℟. Non;quia baptiſmus flaminis vicem habet baptiſmi aquæ;nec ſi filius moriatur in vtero matris ante baptiſmum, & ſepeliatur cum matre;talis enim nō dicitur infidelis,cum ſit filius fidelis.cap.baptiſmi vicem,de conſecr.diſt.4.Sylu.verb.conſecratio.2.q.5.

11 Polluta Eccleſia, polluitur nè cœmeterium, & è contra?

℟. Affirmatiuè,ſed non,è contra;quia magis principale trahit ad ſe minus principale. Nauarr. in manual.c.27.nu.257.

12 Qui celebrat in Eccleſia polluta, quam pœnam incurrit?

℟. Peccat mortaliter. Ancharan.in cap.111. de ſent. excommun.

13 Si quis cœpit dicere Miſſam,& Eccleſia polluatur, debet nè eam relinquere?

℟. Si perueniat ad canonem, debet eam finire propter reuerentiam tanti miſterij; ſi vero non perueniat ad canonem, debet eam relinquere, & alio in loco eam incipere.Anchar.c.15. de ſent.excommun. libro 6.

CAPVT XXXVII.

De Immunitate Eccleſiæ.

1 QVid eſt immunitas Eccleſiæ?

℟. Eſt quaſi ſine muneribus data libertas,vel puritas,& per hanc ſimilitudinem dicitur quis eſſe immunis à peccato.Angel.verbo immunitas,qui allegat pro ſe c.fin.de purg.canonica.

2 Clerici tenentur ſoluere quotam, taxam, & contributionem factam ad opera,quæ ciuitates faciunt ad earum pulchritudinem, vt ad depingendam, & albandam ciuitatem,ampliandas vias, conſtruenda magnificè ædificia publica,& alia ſimilia?

℟. Non, niſi de ſua propria voluntate id fecerint, vt in c.non minus,& c.aduerſus,de immunitate Eccleſiarum.

3 Clerici, & Eccleſię tenentur contribuere ad opera,quę ciuitas facit ad augmentum agriculturę, vtilitatem,

tatem, & commoditatem ciuium, vt ſunt pontes, fontes, fluuij, aquæ ductus, foſſata, colere agros, explanare montes, ſtrare vias, illas de nouo facere, vel per commodiorem partem mutare, & his ſimilia?

℞. Cum diſtinctione, de bonis patrimonialibus, & laicalibus, quæ Clerici poſſident, tenentur ſoluere, ſicut laici, ſed exactio debet fieri per Iudices Eccleſiaſticos; ratio eſt, quia qui ſentit commodum, debet ſentire onus, & damnum, & textus in c. non minus, & c. aduerſus, de immunitate Eccleſiarum, non loquuntur de bonis patrimonialibus, & ſæcularibus, ſed ſolum loquuntur de bonis Eccleſiarum, & Clericorum, & pauperum Chriſti vſibus deputatis, & ad ſoluendas dictas taxas de dictis bonis patrimonialibus, non requiritur facere certiorem Summum Pont. quia eſt debitum, & donum reale impoſitum ſupra dictis bonis laicalibus, & ſæcularibus, licèt poſſideantur a Clerico, non ideò fiunt bona Eccleſiæ; nam Clericus in ſuo teſtamento illa mãdat, cui vult, ſi verò Clericus habeat bona Eccleſiæ, vt ſunt canonicatus, & beneficia, de quibus ſubſtentatur, tunc ad faciendam ſolutionem de iſtis bonis, requiruntur illa tria, nempè quod Epiſcopus, & clericus iudicent ædificium eſſe neceſſarium, Secundò, facultates laicorũ non ſuppetere. Tertiò, vt conſulant Summo Pont. vt habetur in dictis capitulis non minus, & in c. aduerſus ſupra citat.

4 Clerici tempore belli, peſtis, ædificatione murorum ciuitatis, incendij montium, & agrorum, tenentur ne ſoluere de fructibus Eccleſiaſticis quotam ſibi aſſignatam, ſicut ſoluunt cæteri ciues laici, qui ſunt in ciuitate abſq; eo, quod expectent Summi Pontificis conſenſum?

℞. Tenentur ſoluere, & contribuere ad ædificationẽ murorum, & ad defenſionem peſtis, & belli, & ad id etiam tenentur Eccleſiæ de ſuis fabricis abſque eo, quod expectent Romani Pont. conſenſum; ratio eſt, quia periculum vitæ omnibus eſt æquale. Secundò, quia neceſſitas inſtat, & caret lege. Tertiò, quia ſi tenentur ad cuſtodiam murorum, vt iubetur in c. peruenit, de immunitate Eccleſiarum, quod eſt ſeruitiũ perſonale, à fortiori tenentur ſoluere pecunias, & taxas ſibi aſſignatas, quod eſt ſeruitium reale. Quartò, quia expreſsè iubetur id Eccleſijs, & etiam Regibus in l. ad inſtructiones, C. de Sacroſanct. Eccleſ. & in l. minus, C. de curſu publico, lib. 12. [illegible]

5 Dictæ leges, quæ iubent Eccleſias, & Clericos ſoluere ad ædificationem murorum, & ſoluere expenſas tempore peſtis, & belli, ſunt nè correptæ, & emendatæ per textum in c. non minus, & per textum in c. aduerſus, de immunitate Eccleſiarum?

℞. Licet Abbas 1. par. conſil. 3. teneat partem affirmatiuam, tamen omnes Doctores tam legiſtæ, quam iuriſtæ intrepidè tenent dictas leges eſſe in viridi obſeruantia, & non eſſe correptas per dictos textus. Primò, quia correctio legum debet eſſe expreſſa. Secundò, quia in dicto cap. non minus, & cap. aduerſus, Summus Pont. ſolum loquitur de foſſatis, & gabellis, quæ quotidie imponuntur, & non loquitur de peſte, & bello, & muro ciuitatis, quæ rarò accidunt. Tertiò, quia remedium belli, & peſtis debet eſſe inſtantaneum, & in eo non poteſt expectari Rom. Pont. conſenſus. Quartò, quia bona Eccleſiæ poſſunt, & debent conſumi in redimendis captiuis, & ſubſtentandis pauperibus, ſicut habetur in c. aurum, c. ſacrorum, 12. q. 2. ergo in ſimili caſu, & fortiori poſſunt conſumi ad defenſionem peſtis, & belli, & in ædificatione murorum, cum reſultet in vtilitatem, & commodum. vt tenet Rip. in tract. de peſte in Rubrica de remedijs ad conſeruandam vbertatem, Cyn. Io. Andr. in d. c. non minus, Bal. conſ. 246. lib. 4. & in d. l. ad inſtructiones, C. de Sacroſanct. Eccleſ.

6 Immunitas, & libertas Eccleſiæ, quo iure conceſſa eſt perſonis Eccleſiaſticis?

℞. Conceſſa eſt à Deo de iure diuino, & humano, & à Principibus, & Regibus, qui Deum timent, & imitantur in ſuis legibus, & conſtitutionibus, vt Iudices inferiores eam obſeruent. tenet Abb. in c. non minus, de immunitate, nu. 17. c. Eccleſia Sanctæ Mariæ, de conſtitutionibus, capit. ſi diligenti, de foro competenti.

7 In qua differentia ſunt opera, & neceſſitates, pro quibus imponuntur Clericis contributiones, taxæ, collectæ, & ſolutiones?

℞. Sunt in quadruplici differentia. Primò, ſunt gabellæ, tributa, ſubſidia, donatiua, quæ iuſtè Regibus dantur ad eorum ſubſtentationem, vt gubernent populos in iuſtitia, & pace, & defendant eos ab incurſione inimicorum. Secundò, ſunt opera, quæ ciuitates faciunt ad earum pulchritudinem, vt depingere portas ciuitatis, & elongare recto tramite vias, eas ampliare, facere de nouo plateas, magnificare, & conſtruere ædificia publica, vel eam in ampliorem, & pulchriorem formam reducere, & his ſimilia. Tertiò, ſunt opera, quæ pertinent ad vtilitatem, & commoditatem ciuium, & augmentum agriculturæ, vt ſunt pontes, fontes, fluuij, aquæ ductus, foſſata, explanare montes, colere agros, ſtrare vias, illas per commodiorem partem mutare, vel de nouo facere, & his ſimilia, quæ in communem vtilitatem, tam laicorum, quam Clericorum quotidie occurrunt. Quartò, ſunt opera magnæ, & extremæ neceſſitatis, quæ rarò contingunt, vt eſt bellum, peſtis, tempeſtates, vel fluuiorum incurſus, incendium montium, agrorum, vel ciuitatis, murorum ædificatio, vel reparatio. vt tenet Rip. tractat. de peſte, Rubrica de remedijs ad conſeruandam vbertatem. nu. 233. & ſeq.

8 Clerici tenẽtur nè ſoluere gabellas, & tributa, quæ à ſæcularibus conceduntur, & dantur Regibus, vel Dominis temporalibus, vel ciuitatibus?

℞. Non, imò ſunt liberi ab omni angaria, & onere ſolutionis, & Principes, Iudices, & communitates, qui faciunt vim Clericis, vt talia ſoluant, ſunt excommunicati, & non abſoluuntur, niſi faciant integram ſatiſfactionem. c. non minus. c. aduerſus conſules, de immunitate Eccleſiarum.

9 Quando Clerici tenentur ſoluere tales collectas, exactiones, quæ imponuntur à laicis, & tenentur ſoluere contributiones, quæ imponuntur ad facienda foſſata murorum, ſeu expeditiones?

℞. Quando Epiſcopus, & Clerus iudicauerint vtilitatem, & neceſſitatem rei faciendæ, & quòd talis res ſit vtilis, & neceſſaria Eccleſijs, Clericis, & ſæcularibus, & etiam iudicauerint facultates laicorum non ſuppetere, neque ſufficere ad faciendam talem rem; & poſtquam Romanum Pontificem certiorem fecerint, & conſulant. textus in c. aduerſus, c. non minus, de immunitate Eccleſiarum.

10 Si pro his fabricis, & neceſſitatibus aliqua quota, vel

vel collecta ſoluenda ſit à Clericis, quis debet taxare,& exigere quantitatem, quam quilibet Clericus debet ſoluere?

℟. Iudex Eccleſiaſticus, ne Clericus perdat priuilegium perſonale, & quia laici nullam exactionem, nullamq; coactionem, neq; vim poſſunt inferre Clericis ſub pœna excommunicationis, vt in dicto c. non minus,& in dicto c.aduerſus, eod.tit. de immunitate Eccleſiarum.

11 Monachi, confraternitates, monaſteria tenentur etiam contribuere, & ſoluere in taxis, in quibus ſoluunt Clerici,& Eccleſiæ?

℟. Hæc regula generalis obſeruanda eſt, omnes illæ perſonæ, monaſteria,& communitates,& bona, quę volunt gaudere priuilegio immunitatis Eccleſiæ, debent contribuere in omnibus rebus, & neceſſitatibus, in quibus contribuunt Eccleſiæ, & perſonæ Eccleſiaſticę; ratio eſt, quia idem priuilegium,& non diuerſum cõceſſum eſt omnibus, & qui ſentit cõmodum, æqualiter damnum ſentire debet, & quod omnes tangit, ab omnibus æqualiter debet obſeruari, vt habetur in gl.in c.peruenit, de immunitate Eccleſiarum. Scæuola in tractatu ſeruitutum ſub rubrica de ſeruitute viæ, Bartholus eleganter in l.nullus, C.de curſu publico, imò,& Guido Papa dec.78.dicit Clericos ſoluiſſe tales collectas ſuo tempore in bello inter Magnum Ducem Subaudiæ, & Regẽ Francorũ.

12 Quare Clerici non tenentur ad gabellas, foſſata, & onera ordinaria laicorum abſque conſenſu Summi Pontificis, & abſque eo, quòd Epiſcopus, & Clerici iudicent rem eſſe vtilem,& neceſſariam, & non ſuppetere facultatem laicorum, & tenentur indiſtinctè ſine his conditionibus ad ſoluendas taxas ſibi impoſitas tempore belli, & peſtis, & ædificationis murorum?

℟. Ratio differentiæ conſiſtit in eo, quod gabellæ, tributa,& onera ordinaria procedunt ex voluntate Principis petentis,& ex voluntate populi concedẽtis,& ſunt impoſitiones continuæ, & ſic in d. c. non minus,& in d.c.aduerſus, Clerici excuſantur a ſolutione inconſulto Romano Pont. at verò taxæ, & ſolutiones tempore belli,& peſtis,& ędificationes murorum, proueniunt ex neceſſitate ineuitabili, & ex caſu accidentali raro prouenienti, & ſic non eſt locus conſultationis, imò debet poni remedium ſine vlla mora, quia eſt in communem vtilitatem.

13 Clerici tempore peſtis, & belli tenentur nè cuſtodire portas,& muros ciuitatis ſicut laici?

℟. Tenentur ad cuſtodiam murorum, quia tempore neceſſitatis ceſſat Clericale priuilegium. Secundò, quia cuſtodiunt ſe ipſos, & Eccleſias. Tertiò, quia quod omnes tangit, ab omnibus cuſtodiri debet, vt expreſsè habetur in c.peruenit, de immunitate Eccleſiarum, ſed non obſtante deciſione huius textus, qui abſque vlla conditione iubet Clericos cuſtodire muros, puto quòd debet intelligi, quando copia laicorum, vel militum non ſuppetit, nam quando ſunt laici, qui id faciant, Clerici debent in Eccleſijs orare pro pręſenti neceſſitate,& plus proficient, quàm cuſtodiendo muros. Syluestr. verb. immunitas. 1.nu.18. ſed certum eſt, quòd in tempore tantæ neceſſitatis, ſicut eſt in bello,& in peſte, omnes ſunt neceſſarij, & adiuuant, tam laici, quam Clerici, & ſic Clerici non ſolum tenentur ad cuſtodiam ciuitatis tempore peſtis, ſed ad id poſſunt cogi,& compelli ab Epiſcopo, vel Iudice Eccleſiaſtico, vt habetur in c.peruenit, de immunitate Eccleſiarum vbi ſic dicit Greg.IX. Archiepiſcopo Triuenti fraternitas tua nullum per noſtræ, vel Eccleſiæ ſuæ nomen, vel alio modo excuſari à murorum vigilijs patiatur, ſed omnes ad hoc generaliter compellantur, & gloſſa dat rationẽ huius deciſionis dicens, quòd in neceſſitate ceſſat priuilegium. idem tenet Viualdus in explanatione Bullæ Cœnæ caſu 5. nu.45.& hoc obſeruatur in Hiſpania ex l.11.& 12.tit.3.lib.1. nouæ recopilationis. tenet Didac.Perez.l.1.tit.4.lib.4. Barboſa in l. ad inſtructiones, C.de Sacroſanctis Eccleſijs, Salcedo in additionibus ad Bernard.Diaz in prax.crim.cap.55. pag.173. Pet.Cenedo ad textum in c.Princeps. 23. q. 5. collat.37.nu.4. Abb.Panor.c.non minus, de immunitate Eccleſiæ, nu.18. Barthol.in l.ad inſtructiones, C.de Sacroſanctis Eccleſijs, Ancharanus conſil. 96. numero 4.

14 Gabella, tributum, ſubſidium, donatiuum, quod datur Regibus, & Principibus, à quo conceditur, & quando eſt iuſtum?

℟. Iſtæ gabellæ, & tributa conceduntur Regibus,& Principibus à ciuitatibus, à populis, à laicis per procuratores Regni, & quando conceduntur ad tollenda debita Regis ad defendendam, & conſeruandam rempublicam ab inimicis, ad reſiſtendos hoſtes, ad defendendam fidem Catholicam, etiam ſi bellum pro fide ſit extra ſuum Regnum, vel in quacumque parte mundi, tunc tributa,& conceſſiones,& gabellæ ſunt iuſtæ, & his Rex non poteſt defraudari, vt tenet D.Thom.opuſculo 21. in Epiſtola ad Duciſſam Brabantiæ. Gabriel.in 4.diſt.15.q.5.art.1. notabili.2. Abb. in c.innouamus de cenſibus. ſumma Tabiena verb.pedagia verſiculo 8. Syluestr. verbo gabella 3. nu.19. Ioannes Medina cap. de reſtitutione quæſtion.13.

15 Super quibus rebus imponuntur à populis dicta tributa, contributiones,& gabellæ?

℟. Ferè ſemper imponuntur ſuper pane, vino,& oleo, & aliquando ſuper mercantijs, & veſtibus, & hoc, ad maiorem commoditatem populorum; nam cum omnes non habeant in crumena pecuniam paratam, vt ſoluant Regi illam quantitatem, quam promittunt, inter ſe conueniunt, & paciſcuntur, vt vltra pretium iuſtum tritici, vel vini ponatur aliqua quãtitas in omni menſura ſoluenda ab illo, qui conſumit frumentum, vt ex illa quantitate, quæ excedit pretium iuſtum cum facilitate, & ſuauitate prouideatur neceſſitatibus Regijs, & ſoluantur gabellæ.

16 Pretia rerum, in qua differentia ſunt?

℟. In triplici differentia, infimum, medium, & rigoroſum, ſeu ſupremum; pretium infimum eſt illud, quando res venditur in minori pretio, vel pecunia, quam communiter venditur, vt ſi menſura tritici valet decem aureos,& vendatur per ſex, dicetur pretium infimum; ſi vendatur per duodecim aureos, dicetur rigoroſum, ſeu ſupremum; ſi verò vendatur decem aureis, dicetur medium pretium, quod appellatur legitimum naturale, ſeu vulgare, quia ex communi hominum æſtimatione ponitur penſata abundantia, vel penuria talis rei tenet Azorius tomo 3. inſtitutionum moralium, libro octauo, cap.22. quæſtione ſecunda, & Ariſtoteles quinto ethicorum capit. ſeptimo latè Molina diſputatione trecenteſimaſexageſimaquarta, numero primo. Toletus in ſumm.

c.48.concluſion.2. tractatu de ſeptem peccatis mortalibus.

17 Quis habet auctoritatem taxandi, & imponendi pretia rerum, veluti pretium tritici, olei, vel vini?

℞. Magiſtratus, Reges, Principes, Superiores habentes auctoritatem taxandi pretia rerum, conſiderata penuria, vel abundantia talis rei, & hanc taxam debent facere ea aduertentia, & conſideratione, vt qui ſeminat, & collegit fructus, non amittat ſuum laborem, & peculium, & qui emit, non emat in pretio exceſſiuo, ſupremo, & rigoroſo, & ratio, quare datur hæc facultas Regibus, & Magiſtratibus, eſt, quia ad eos pertinet gubernatio, & tutela maiorum, & minorum, & totius Reipublicæ, ita ſancitum eſt. l. 1. ff. de officio Præfecti vrbis. §. cura carnis. Panorm. cap. placuit, de emptione, & venditione, num. 6. Barthol. lege 1. C. de Epiſcopali audientia.

18 Clericus, vel Monachus, in quo pretio tenentur vendere fructus ſui beneficij, vel patrimonij?

℞. Tenentur vendere in pretio medio, vel infimo, & non in rigoroſo, vel ſupremo; quia peccat mortaliter; ratio eſt, quia non licet Clericis ponere annonam, & neceſſitatem in populis ſuo exemplo, & quia pretium medium poſitum à Magiſtratu, vel Rege eſt iuſtum pretium, & commodum emptori, & venditori, & Clericus tenetur etiam ex naturæ ſe accommodare tali pretio, vt latiſſimè probat Molina diſputatione 364. num. 1. & Azor. tom. 3. inſtitutionum moralium lib. 8. d. 22. q. 2.

19 Clericus tenetur ne ſoluere gabellas, vel tributa, & impoſitiones, quas laici imponunt ſuper triticum, vinum, vel oleum ad ſoluendum donatiuum Regi?

℞. Non tenentur abſque licentia Summi Pontificis, immo omni iure ſunt exempti à ſolutione dictarum gabellarum in iure canonico, cap. quemquam, de cenſibus, in iure ciuili l. 1. Litem nulla communitas, C. de Epiſcopis, & Clericis. Baldus. l. placet. C. de Sacroſanctis Eccleſijs, & in hoc nulla eſt diſputatio.

20 Quomodo intelligitur hæc immunitas, & exemptio Clericorum in ſolutione gabellarum?

℞. Quòd in tritico, vino, oleo, carne, quam dicti Clerici conſumunt in ſua ſubſtentatione, & ſuorum famulorum, & illorum, quos ſuis proprijs expenſis nutriunt, vel alunt, non tenentur ſoluere illam quantitatem pecuniæ, quæ impoſita eſt ſupra iuſtum pretium ſupra triticum, vel vinum ad ſolutionem faciẽdam Regi, & hoc intelligitur tam in fructibus ſui beneficij, vel patrimonij, quam ex tritico, vel vino, quod emunt ad ſui ſubſtentationem, ita tenet latè Molina, & Azor loco alleg.

21 Si Clericus vendat triticum, vel vinum ſui beneficij, vel patrimonij, poterit ne illud vendere in pretio iuſto, & etiam in illa pecunia, quæ ſuperimponitur ad ſolutionem gabellarum, & illam ſibi aſſumere, & conuertere in proprios vſus, verbi gratia, iuſtum pretium menſuræ tritici ſunt duo aurei, & impoſitũ eſt vnum aureum pro donatiuo Regis, poterit ne Clericus vendere menſuram tritici in tribus aureis, & ſibi aſſumere, & in ſuos proprios vſus conuertere?

℞. Non, immo tenetur ad reſtitutionem vnius aurei; ratio eſt, quia illa quantitas conceſſa eſt à populo, & à Procuratoribus Regni Regi, & non Clerico, & ſic aſſumit, & furatur, quod ſuum non eſt. Secundò, quia talis quantitas vnius aurei eſt vltra iuſtum pretium, & eſt peccatum contra iuſtitiam. Tertiò, quia facere hoc non eſt immunitas, & exemptio, ſed aſſumere rem alienam. Quartò, quia in toto iure canonico, & ciuili hoc priuilegium nullibi datum eſt Clericis, cum ſit res longè diſtincta non ſoluere tributa, & gabellas, quas laici ſoluunt Regibus, & ſibi aſſumere tributa, & gabellas, quas laici imponunt communi conſenſu ſuper ſuis bonis vltra iuſtum pretium ad ſolutionem gabellarum, & donatiuorum. ita tenet, & probat latiſſimè Molin. diſputatione 374. numero primo.

22 Quid debet facere Iudex Eccleſiaſticus, ſi aliquis Clericus vendendo ſuum triticum, vel vinum defraudat gabellas Regias, vel menſuras, vel aliam fraudem ſimilem?

℞. Iubere per edictum ſub graui pœna, vt nullus Clericus per ſuam perſonam menſuret vinum, vel triticum, quia indecens eſt, ſed quòd ponat laicum ſæcularem, qui in loco honeſto vendat vinum, & fructus Clerici, & reddat rationem collectori gabellarum, ſicut faciunt alij laici ſub pœnis à prætoribus impoſitis.

23 Magiſtratus, & Principes ſæculares quid debent agere, vt tollant hanc controuerſiam aliquorum Clericorum, qui magis ex ignorantia, quàm ex malitia vſurpant dictas gabellas, & terrent collectores ſæculares minando cenſuras, vbi nulla eſt cenſura?

℞. Debent ponere iuſtum pretium tritici, vel vini, veluti quotam duorum aureorum, & dicere, quòd dant licentiam, quòd vendatur communiter tribus aureis declarando, quòd vnum aureum eſt pro regio donatiuo, vel gabella, tunc enim nulla erit ignorantia, neque difficultas.

24 In quo differunt libertas, & immunitas Eccleſiaſtica?

℞. In eo, quòd immunitas Eccleſiæ eſt exemptio loci ſacri, & libertas Eccleſiaſtica eſt exemptio perſonæ Eccleſiaſticæ, & ita, qui facit iniuriam in loco ſacro, non incurrit cenſuras poſitas contra violatores Eccleſiaſticæ libertatis. Caiet. in ſum. fol. 233. num. 6. de immun. Eccleſ. viol.

25 Quotuplex eſt immunitas Eccleſiæ?

℞. Triplex, localis, perſonalis, & realis, per quam profana in Eccleſijs, ſeu Oratorijs prohibentur exerceri. Caietanus in ſumma verbo immunit. Eccleſ. violat.

26 Quæ prohibentur fieri in Eccleſia, vel cœmeterio?

℞. Negotiationes nundinarum, & fori conclamationes, publica parlamenta, & omnes res profanæ. c. decet, de immun. Eccl. in 6.

27 Eccleſia per quot paſſus gaudet immunitate?

℞. Per triginta. c. quiſquis inuentus. 17. q. 4.

28 Palatium Epiſcopi, gaudet ne priuilegio immunitatis?

℞. Gaudet. c. id conſtituimus. 17. q. 4.

29 Quis debet defendere immunitatem Eccleſiæ?

℞. Epiſcopus. c. 2. eod. tit. Trid. ſyn. ſeſſ. 25. c. 20. de reformatione.

30 Quis debet defendere Epiſcopis ſuam iuriſdictionem, & immunitatem Eccleſiaſticam?

℞. Primates, Principes, & Poteſtates, quia illis commiſſum eſt per Tridentin. ſynod. ſeſſione 35. cap. 20. cit.

31 Qui gaudent priuilegio, & immunitate Eccleſiaſtica?

℞. Om-

℞. Omnes perſonæ, ipſa Eccleſia, & bona Eccleſiæ, & ſæculares, qui ad eam confugiunt. ſum. Armil. verb. immunitas, & alij.

32 Qui non gaudent immunitate Eccleſiaſtica?

℞. Piratæ; depopulatores agrorum, qui occultè mittunt ignem in ſegetes, & comburunt agros, qui in Eccleſia committunt maleficium, raptores virginũ, homicidæ, adulteri, aſſaſini, viarum curſores, qui in agro furta committunt, illi, qui inſidiantes, vel cum aliquo tradimento aliquem vulnerant, ſacrilegi, & omnes poſiti in Bulla Gregor. XIV. Caiet. de immun. Eccleſiaſt. verb. immunitas. §. 1. authent. de mandatis Principum, §. quòd ſi delinquentes. Angel. in ſum. verb. immunitas, num. 17.

33 Latrones furantes in ciuitate gaudent ne immunitate Eccleſiæ?

℞. Gaudent. capit. inter alia, de immunitat. Eccleſiarum.

34 Cum Iudex ſæcularis vi extrahit hominem ab Eccleſia, quid debet Iudex Eccleſiaſticus facere?

℞. Debet illum, & ſuos miniſtros excommunicare, & aggrauare cenſuris, donec fiſcus ſæcularis probet per legitimos teſtes illum hominem commiſiſſe tale delictum, & non gaudere priuilegio Eccleſiæ. Arm. in ſumm. verbo, immunitas, num. 16.

35 Factis probationibus, quid debet facere Iudex Eccleſiaſticus?

℞. Declarare ſecundum allegata, & approbata talẽ hominem debere, vel non debere gaudere immunitate Eccleſiæ.

36 Violantes immunitatem Eccleſiæ, quo iure ſunt excommunicati?

℞. Excommunicatione iuris per Bullam Greg. XIV. de immun. Eccl. publicata die 28. Maij 1595. & ipſo facto incurrunt. c. minor. c. quiſquis. 17. q. 4. & debent abſolui ab ordinario. capit. nuper, de ſentent. excommun.

37 A quo debent abſolui?

℞. Ab ordinario, quia in dicta bulla Papa non reſeruauit ſibi abſolutionem. cap. nuper, de ſentent. excommun.

38 Si Iudex non mandauit extrahi hominem, ſed parentes defuncti extraxerunt, poterit Iudex facere mori hominem, vel in carcere detineri?

℞. Non, licet iſta Bulla non fecerit mentionem de mandante, ratio eſt, quia de facile diſpoſitio dictæ Bullæ redderetur illuſoria. c. ſententia, de ſent. & re iud. Imola in l. ſi verò. ff. ſol. matr.

39 Quid debent facere Clerici, Rectores Eccleſiarũ, ad quas rei confugerint?

℞. Eos occultare, nihil dicere & impetrare vitam illius hominis, & membrorum incolumitatem. Syl. ueſt. verb. immunitas. 1 1 1. q. 4.

40 Clerici tenentur ne defendere reum, qui confugit ad Eccleſiam, & immunitatem Eccleſiæ cum armis, vſque ad amiſſionem vitæ, vel ſanguinis effuſionem?

℞. Non, ſed precibus, & gladio Eccleſiaſtico, nempè excommunicatione.

41 Quis prouidebit de expenſis ijs, qui confugiunt ad Eccleſiam?

℞. Si tales ſint pauperes, & Eccleſia ſit diues, tenetur eos alere. Sylu. verb. immunitas. 1 1 1. num. 5.

42 Proceſſus, vel ſententia lata à iudicibus laicis in Eccleſia, vel cæmeterio, valet ne?

℞. Eſt nulla ipſo iure, & ſi ſit ſanguinis Iudex excommunicatur, & quaſi ſacrilegus punitur. cap. cum Eccleſia, de immunit. Eccleſ.

43 Qui commiſit delictum, & caſu confugit ad ſacerdotem portantem Corpus Chriſti per vias infirmis, debet ne gaudere immunitate Eccleſiaſtica?

℞. Licèt Couarru. var. reſolut. lib. 2. cap. 20. num. 6. ſit de hac re dubius citans pro parte affirmatiua Archidiacon. in c. quæſitum. 13. quæſt. 2. & alios, tamen gloſ. in dicto cap. tenet partem negatiuam affirmans, quòd cum immunitas Eccleſiæ ſit quoddam priuilegium, extendi non debet, niſi ad templa ipſa, vt in c. petiſti, 7. q. 1.

44 Si quis ducatur à ſatellitibus captus per Eccleſiã, gaudet nè immunitate Eccleſiæ?

℞. Non, quia talis non eſt ingreſſus in templum, vt ad id confugiat, neque is violenter è templo educitur, ſed per templum ex voluntate ſatellitum tranſit, & ſic Eccleſiæ non fit iniuria. Couarru. viar. reſolut. c. 20. lib. 2. num. 13.

45 Latrones, qui in domibus aliquem obſident, vel furantur vi, & armis argentum, aurum, rem familiarem, mulieres etiam non virgines interficiendo, opprimendo, vel inferendo metum proprijs dominis, vel ſeruis, gaudent ne immunitate Eccleſiaſtica?

℞. Non gaudent iuſta ratione; nam maius damnum faciunt, qui vim inferunt hominibus, quàm latrones, qui in agro ſimilia committunt, cum in ciuitate quiſquam debeat viuere magis ſecurus, quàm in agro, & ſic eſt Bulla Gregr. XIV. publicata anno 1591. de immunit. Eccleſ. & iſti propriè ſunt obſides, & traditores, & hac ratione mouetur d. Bulla excipiendo eos, qui non debent gaudere.

46 Socij, qui adiuuant eos, qui committunt ſimilia delicta, gaudent ne immunitate Eccleſiæ?

℞. Non gaudẽt, ſicut principalis, quia ſocij comitantes delictum eadem pœna, & priuilegio gaudent. Couarru. lib. 2. variarum reſolut. capit. 20. & Bulla Gregr. XIV. cit.

47 Excommunicatus gaudet ne immunitate Eccleſiaſtica?

℞. Gaudet, ſed non hæreticus, vel infidelis. Couarr. vbi ſup. num. 11. & alij communiter.

48 Qui fugit è carcere frangens portas, vel tectum, vel ducitur ad ſupplicium, vel fugit, ſi fugiat è manibus ſatellitum ad Eccleſiam, gaudet ne?

℞. Gaudet, quia ex ſua voluntate confugit ad Eccleſiam. Couarru. vbi ſup. num. 13.

49 Si Eccleſia ſit clauſa, & quis fugiat ad fores, eaſque apprehendat, gaudet ne?

℞. Gaudet, ſicut qui eſt in Eccleſia. Couarru. vbi ſup. num. 18.

50 Fugiens ad Eccleſiam poteſt in ea ferro, vel neruis, vel compedibus ligari, ne inde fugiat, quo voluerit?

℞. Cum diſtinctione; ſi dubium ſit, an debeat gaudere, vel non, poteſt ab vtroque Iudice (vt inde non euellatur) ligari compedibus ſi verò declaratur, quod debet gaudere, ſoluendus eſt, vt faciat, quod voluerit, & nunquam ei alimenta ſunt neganda: & ſi Iudex laicus ei per cuſtodẽ alimenta deneget, Iudex Eccleſiaſticus debet ei dare; quia hoc eſt contra immunitatem Eccleſiæ. Couar. variar. reſol. lib. 2. c. 20. num. 17.

51 Orato-

51 Oratoria priuata in domibus, vel prope domus, gaudent ne immunitate eccleſiaſtica, ita vt ibi poſſint confugere, qui committunt delicta?

℞. Non gaudent, quia hoc ſolùm conceſſum eſt Eccleſijs benedictis, vel conſecratis. Abb. c. patentibus, num. 3. de priuileg. & exceſſ. priuilegiat.

52 In hoſpitalibus gaudet ne quis immunitate Eccleſiaſtica?

℞. Si ſit in eis campana, & Eccleſia, vbi celebretur Miſſa publica, gaudet, quia tunc præſumitur Eccleſia publica, & auctoritate Epiſcopi benedicta, & conſtructa. Abb. vbi ſup. n. 1.

53 Loca ſæcularia, vbi ſe congregant aliqui ad viuendum more Religioſorum, & non faciunt vllam profeſſionem, vt Seminaria, vel domus, vbi ſimul habitant mulieres ſæculares, moniales, orphani, vel virgines, gaudent ne immunitate Eccleſiæ?

℞. Cum diſtinctione; ſi habent Eccleſiam publicam cum campana ab Epiſcopo benedictam, vbi publicè celebretur, gaudent priuilegio, quia acceſſorium ſequitur naturam principalioris; ſi verò non habent Eccleſiam publicam, non gaudent tali priuilegio, quod datur directè Eccleſijs benedictis, & ſecundariò domibus coniunctis Eccleſijs. gl. in c. quęſitum, 13. quæſt. 2. & Abb. in cap. patentibus, de priuileg. &c.

54 Sententia lata à Iudicibus laicis in Eccleſia, vel cæmeterio, valet ne?

℞. Non, & ſi ſententia fuerit ſanguinis, & prolata in Eccleſia, Iudex excommunicatur, & quaſi ſacrilegus punitur. c. cum Eccleſia, de immun. Eccl.

55 Clerici, qui committunt aliquod delictum, debent gaudere?

℞. Debent, ſecundùm veriorem opinionem, licèt in hoc conſuetudo ſit ſeruanda. Couar. lib. 2. var. reſol. c. 20. Iul. Clar. q. 30. §. fin. n. 16.

56 Impedire Epiſcopis iuriſdictionem circa ſæculares in cauſis merè Eccleſiaſticis, & mixti fori, in adulterijs, & alijs, in quibus iuxta ſacras ſanctiones Iudex Eccleſiaſticus poteſt cognoſcere, eſt ne frangere iuriſdictionem Eccleſiaſticam?

℞. Affirmatiuè. c. 1. de offic. Ord. & DD. in l. Imperium, ff. de iuriſd. omn. iud.

57 Si Nuncij Apoſtolici, vel Metropolitani ante ſententiam diffinitiuam, vel grauamen habens vim diffinitiuè, tollant Epiſcopo primam inſtantiam in ciuilibus, & criminalibus, eſt ne tollere immunitatē, & libertatem Eccleſiaſticam?

℞. Affirmatiuè, & proceſſus, & inde ſequuta nullius momenti ſunt. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 20. de refor.

CAPVT XXXVIII.

De Purificatione poſt partum?

1 MVlier poſt partum poterit ne ingredi Eccleſiam ante dies purificationis ſuæ, poſitos in lege Moyſi?

℞. Poterit ſtatim ingredi Eccleſiam, quia lex Moyſi poſt paſſionem Chriſti Domini noſtri amplius nō obligat. cap. vnico, de Purificatione.

CAPVT XXXIX.

De Eccleſijs ædificandis.

1 POteſt ne ædificari aliqua Eccleſia, vel capella eremitica ſine licentia Epiſcopi?

℞. Non; ita habetur in c. nemo, il 1. de conſecr. diſt. 1. Ang. in ſum. verb. Eccleſia.

2 Decimæ, oblationes, argentum, ornamenta, quæ fiunt alicui imagini, vel capellæ ſitæ intra Eccleſiam parochialem, in cuius vtilitatem poſſunt conuerti?

℞. In vtilitatem Parochi talis Eccleſiæ, qui habet fundatam ſuam intentionem de Iure communi ſupra omnes decimas, oblationes, & eleemoſynas factas Eccleſiæ Imagini, quia omnia videntur, & cenſentur facta in contemplatione Eccleſiæ. c. ad audientiam, il primo, de Eccleſijs ædificandis. & Abb. c. 1. de ſtatu Monach. n. 4.

3 Si aliquis Clericus, vel Monachus celebret in Eccleſia Parochiali, & dentur illi oblationes, ad quem pertinent, ad ipſum, an ad Parochum illius Eccleſiæ?

℞. Ad proprium Parochum, Abb. vbi ſupra.

4 In capellis poſſunt eſſe Canonici?

℞. Poſſunt; quia non requiruntur ad eſſentiam Canonicorum, quòd ſit Eccleſia parochialis, ſed ſolùm, quòd habeat Canoniam ex priuilegio Summi Pontificis, & præbendam ex aliqua fundatione, vt congruè ſuſtentetur. gloſſ. c. cum capella, de priuileg. & exceſſ. priuileg.

5 In Oratorijs priuatis poſſunt ne poni campanę?

℞. Non. c. patentibus, eod. tit. ſcilicet de priuil. &c.

6 Donatio bonorum facta Eccleſiæ quomodo intelligitur ſub conditione, vel abſolutè?

℞. De hoc dictum eſt lib. 1. c. 35. n. 13. & n. 14.

7 Eccleſia quomodo poteſt concedi Religioſis in proprietatem, vel in titulum?

℞. Vtroque modo. c. paſtoralis, eod. tit. noſtro.

8 Quid debet Epiſcopus obſeruare in danda licentia ad ædificationem Eccleſiæ?

℞. Quòd ædificans Eccleſiam, illam dotet ſufficienter ad eius perpetuitatem, quia ſpiritualia ſine temporalibus diu eſſe non poſſunt. c. ſi quis obiecerit, 1. q. 3. Roccus de iur. patr. verb. vtili, q. 2.

9 Vna Parochia poteſt duas diœceſes habere?

℞. Non, propter confuſionem, & incōmodum ſubditorum. Trid. ſyn. ſeſſ. 14. c. 9. de reform.

10 Si quis ædificat Eccleſiam, & illam non dotat, quam pęnam incurrit?

℞. Epiſcopus debet compellere ipſum, vel eius hæredes ad dandam dotationem ſufficienter, & perpetuam, & ſi factis monitionibus non fecerint, amittunt ius patronatus, & poterit Epiſcopus alteri eam dare. c. nemo, il 1. de conſecr. diſt. 2. & c. cum ſicut, de conſecr. Eccleſ. vel Altaris.

11 In quo loco debet de nouo Eccleſia ædificari?

℞. In loco decenti, & in proprio, nō autem in alieno, ita vt non fiat præiudiciū alteri Eccleſię, Sylu. verb. Eccleſia 2. n. 5. & gloſ. in c. cū dicat, de Eccleſ. ædif.

12 Quam

12 Quam formam debet habere Eccleſia?

℟. Formam nauis, quia Eccleſia appellatur nauis Petri; & Chriſtus eſt eius Rectore, non turbatur. 24. q. 1. & ſi fieri poteſt, pars poſterior reſpiciat Orientem, & anterior Occidentem.

13 Poſt ędificationem quid debet Epiſcopus facere in Eccleſia?

℟. Benedicere, vel conſecrare illam, vt Miſſæ celebrentur, & committere eam idoneis miniſtris. Trid. ſynod. ſeſſ. 22. c. 1. de ſacrificio Miſſæ. Tho. 3. p. q. 83. art. 3.

14 Eccleſia parochialis quib. ſumptibus reficięda eſt?

℟. Si conſuetudo ſit, vt parochiani eam reficiant, ipſi tenentur, ſi ſit fabrica, in hoc eſt conſumenda, ſi vtrumq; deficiat, ex fructibus beneficiorum deducta congrua ſubſtentatione parochi eſt reædificanda. Trid. ſynod. ſeſſ. 21. cap. 7. de reform.

15 In Eccleſijs vetuſtate confractis, quid agendum?

℟. Epiſcopus vocatis, quorum intereſt, procuret eas reædificare, & ſi non poterit, transferat imagines, & altaria ad Eccleſias parochiales propinquiores, vel ad matricem, vbi onera compleantur ſub eiuſdē vocationibus ſanctorum, & tūc eas poterit deſtruere. Trid. ſynod. ſeſſ. 21. c. 7. de reform.

16 Spatium Eccleſiarum diruptarum poteſt vendi laicis?

℟. Erecta Cruce in loco, vbi Eccleſia fuit ædificata, poteſt vendi laicis, dummodo non conuertatur in ſordidos, & profanos vſus. Trid. ſynod. ſeſſ. 21. cap. 7. de reform.

17 Qui dicuntur profani vſus?

℟. Macellum, vel quid ſimile.

FINIS LIBRI NONI.

LIBER

LIBER DECIMVS CONTINENS MATERIAS LIBRI QVARTI DECRETALIVM, DE QVIBVS HACTENVS NON EST TRACTATVM.

CAPVT PRIMVM.

De natis ex libero ventre.

1 QVis dicitur liber propriè?
℞. Ille, qui naſcitur ex ingenua, & libera matre. vt habetur in c. liberi. 32. q. 4. & c. cum multę 15. q. 8. inſt. de ingenuis in principio, iuxta gl.
2 Vnde dicitur liber?
℞. A libertate, quia non eſt ſeruus alicuius, ſed ſui proprij iuris.
3 Hoc nomen liber quas ſignificationes habet?
℞. De iure duas. Prima ſumitur pro homine libero, qui non eſt ſeruus alicuius. Secunda ſumitur pro filio alicuius, & dicitur omnes deſcendentes per lineā rectam, vſque ad trinepotem, & vlterius dicuntur inferiores, ſeù poſteriores, l. liberorum. ff. de verb. ſignificat.
4 Liber quibus modis fit ſeruus?
℞. Quinque modis. Primo, captus ab hoſtibus in bello. Secundo, quando quis commiſit delictum, & à Iudice condemnatur ad triremes vita. Tertio, quando maior viginti quinque annorum ſe permiſit vēdi. Quartò, ſi minor viginti annorum venditus ab aliquo, poſtea maior factus conſentit, & participat de pretio. Quinto, quando pater in ſumma egeſtate, & neceſſitate vendit filium ea conditione, vt ſi veniat ad meliorē fortunam poſſit illum recuperare, quod. rarò contigit. inſt. de iure perſonar. §. ſerui autem.
5 Natus ex liberta eſt ne liber, an ſeruus?
℞. Liber, & omnes eius deſcendentes. cap. vnico, de natis ex libero ventre.
6 Natus ex libero, & ſerua erit ne liber?
℞. Non, quia partus ſequitur ventrem, niſi forte in aliqua Prouincia ſit conſuetudo contraria. Abb. in c. licèt, de coniugio ſeruorum. num. 1. & 2.
7 Quare de iure partus ſequitur ventrem?
℞. Quia bene dicit lex, mater certa, pater verò, quē nuptiæ declarant. vt habetur in l. quia ſemper. ff. de in ius vocando.

CAPVT II.

De frigidis, & maleficiatis.

1 FRigidus quis dicitur?
℞. Ille, qui eſt impotens ad generationem. Ab. in c. 1. de frig. & malef. num. 1.
2 Vnde prouenit hæc frigiditas, & impotentia?
℞. Aliquando ab ipſa natura, aliquando ab infirmitate naturali, & aliquando à maleficijs.
3 Maleficatus quis dicitur?
℞. Ille, qui maleficijs poſitis à Diabolo, vel à mulieribus, quæ arte maleficandi pollent, eſt factus frigidus, impotens, & non aptus ad generationem. Malleus malefic. p. 1. q. 2.
4 Impotentia coeundi impedit matrimonium?
℞. Impedit contrahendum, & dirimit contractum, quia matrimonium eſt ordinatum ad finem generationis propter vniuerſi conſeruationem. c. 1. cod. tit. de frig. &c.
5 Si mulier ſit arcta, tenetur ne conſentire, vt chirurgus aperiat eius vas ferro?
℞. Cum minimo periculo ſuę vitæ non tenetur. Abb. in c. fraternitatis, de frigid. num. 4.
6 Si maritus, & mulier petant ſeparationem propter frigiditatem, eſt ne ſtatim facienda?
℞. Cum diſtinctione; ſi ambo concordes confiteantur frigiditatem, & ſi ſint alia ſigna frigiditatis, ſi ſint alij teſtes, vt obſtetrices, & medici, qui teſtificentur in dicto impedimento, poteſt fieri ſtatim ſeparatio. vt in cap. primo, eodem tit. ſi verò hæc deficiant, & maritus, vel mulier contradicant, & ſigna frigiditatis non appareant, tunc per triennium debent cohabitare ſimul, vt tempus, & conſuetudo ſatisfaciant loco teſtium, text. in cap. laudabilem. eodem tit. Innocent. in dicto cap.
7 Quomodo eſt inſpicienda mulier à teſtibus, & qui debent eſſe hi teſtes?
℞. Debent eſſe obſtetrices, & medici honeſti, bonæ famæ, & vitæ, & ſi fieri poteſt de ſua parochia, vel qui ſolebat medicare eam, vt maior notitia pariat maiorem veritatem cum honeſtate, Abb. in c. fraternitatis. cod. tit. num. 4.

8 Si maritus, vel mulier ſint frigidi propter maleficia à Diabolo, vel à malefica, quod tempus eſt expectandum?

℞. Tunc triennium debet expectari, quia poſſunt illa maleficia finiri. Abb. in c. 1. eod. tit. num. 5.

9 Si maritus habeat amputata virilia, requiritur ne cohabitatio triennalis?

℞. Non, quia probatio, & impotentia generandi eſt ſatis probata per factum ipſum, quod apparet. Abb. vbi ſupra, num. 6.

10 Quæ eſt ratio differentiæ, quare in frigidis à natura non eſt expectandum triennium, & in maleficiatis eſt expectandum?

℞. Quia frigiditas naturalis eſt infirmitas perpetua, & competit omni naturæ hominum, maleficium verò eſt quid particulare iſtius hominis, & aliquando habet finem, & tollitur. Abb. vbi ſup. num. 7.

11 Triennalis cohabitatio eſt ne ſemper neceſſaria?

℞. Non, ſi probari poſſit impedimentum, quia ad hoc conceditur à iure, & fruſtra fiunt per plura, quę poſſunt fieri per pauciora, & ſic probato impedimento non erit neceſſaria. Abb. c. laudabilem. num. 2. de frigid. & malefic.

12 Triennalis cohabitatio computatur à die motæ litis, an à die cohabitationis?

℞. A die cohabitationis, ſiue ſit continuata, ſiue interrupta aliqua abſentia, tamē cum cohabitatio nō computatur à die mandati iudicis, ſed à tempore anteriori, debet Iudex ordinare, vt cohabitent ſimul per aliquot tempus ſibi benè viſum, vt ſecuriùs procedatur. Abb. in c. litteræ, eod. tit. num. 12.

13 Maritus poteſt confiteri ſuam impotentiam ex ſuo defectu?

℞. Poteſt. Abb. c. 1. eod. tit. num. 1.

14 Impotentia coeundi quando impedit matrimonium contrahendum?

℞. Semper, ſiue proueniat ex ętate, vel infirmitate, frigiditate, maleficio, ſiue ex arctatione vaſis, ſiue ex abſciſſione, vel læſione membri. c. quod ſedem, & infra, eod. tit. de frigidis.

15 Puer vſque ad quod tempus dicitur impotens?

℞. Vſque ad decimum quartum annum, iſte terminus eſt præfixus à iure, licèt in aliquibus ante hoc tempus poſſit natura, vel complexio dare potentiā. Abb. in c. quod ſedem, num. 2. de frigid.

16 Naturale impedimentum per artem medicinæ reparabile, impedit ne matrimonium?

℞. Impedit, dum durat. c. ex litteris. eod. tit. & c. fraternitatis, de frigid.

17 Probare quod mulier nō ſit virgo, eſt ne ſufficiens ad diſſolutionē matrimonij, & quomodo probatur?

℞. Non eſt ſufficiens; quia potuerunt ex odio, vel deuotione dormire in eodem lecto, & non ſe coniungere, & virginitas probatur per obſtetrices peritas. Abb. in c. fin. num. 10. & 11. de frigid. &c.

18 Probatio parentum eſt ne neceſſaria in ſeparatione matrimonij ex defectu frigiditatis, vel impotentiæ?

℞. Eſt tàm neceſſaria, vt ſine illa, cauſa non poſſit ſententiari propter maiorem cognitionem, quam habent de impotentia, & frigiditate. Abb. c. vlt. de frigid. num. 11.

19 In quo numero debent eſſe teſtes parentes, vt fiat hæc probatio iuridica?

℞. Debent eſſe ſeptem, qui teſtificari debent, & ſi nō inueniantur, aſſumentur de familiaribus domus, vel vicinis illorum. cap. vlt. eod. tit. & Abb. ibi. num. 11. Paulus de Caſtro, leg. ſi cum dotem §. ſi patri. ff. ſolut. matrimon.

20 Si quis contrahat de facto cum impotenti ad coitum, matrimonium erit ne validum?

℞. Non, quia non poteſt conſequi finem matrimonij. c. quod ſedem. eod. tit. noſtro, & ibi gl.

21 Si malitiosè vir, aut mulier petant ſeparationem propter frigiditatem, & impotentiam; ſi poſtea frigidus habet in alia filios, erit ne validum primum matrimonium, an ſecundum?

℞. Cum diſtinctione; ſi talis vir eſt potens cum ſecunda vxore, & non cum prima, quod ſolet accidere ex qualitatibus indiuidualibus, vt medici aſſerunt, ſecundum; ſi verò decepta fuit Eccleſia, quia talis vir eſt potēs cum prima, & cū ſecunda, & malitiosè finxit, & probauit impotentiam, tunc primum matrimonium eſt validum. Abb. cap. primo, eodem titulo, num. 7.

22 In iſto caſu poterit mulier petere ſeparationem quò ad torum?

℞. Poterit, & ei eſt concedendum propter adulteriū commiſſum, & propter malitiam. Abbas vt ſupr. numero 7.

23 Senes impotentes poſſunt ne contrahere?

℞. Non poſſunt; ſed ſi ſit impotentia in ſene minus, vel tarda, & poterit contrahere, quia magis, & minus non impediunt matrimonium, ſed abſoluta impotentia. Abb. in c. quod ſedem, eod. tit. num. 5.

24 Spadones poſſunt contrahere?

℞. Si ſint in vtroque teſticulo, non, quia licèt erigāt, non habent vim generatiuam; ſed ſi ſint vno teſticulo poſſunt immo ſolent habere plures filios, cū virtus alterius teſticuli ſit in illo ſolo, & iſti homines ſunt magis luxurioſi, quam alij. Abb. c. quod ſedem, eod. tit. num. 5.

25 Si matrimonio contracto per verba de præſenti, ſuperueniat impedimentum impotentiæ, dirimit ne matrimonium?

℞. Non, quia tempore, quo fuit celebratum, perſonę erant capaces, potentes, & hoc ſufficit, vt matrimonium teneat, ſiue impotentia ſuperueniat conſumato matrimonio, vel non conſumato, quia quoticumq; à principio matrimonium fuit verum, amplius irritum eſſe non poteſt. c. fraternitatis. c. ex litteris, eod. tit. noſtro, & Abb. ibi. num. 3.

26 Si quis ſcienter contrahat cum muliere impotenti, vel arcta, debet ne ab illa ſeparari?

℞. Non, ſed debent viuere non tanquam vxores, ſed tanquam ſorores, quæ maritis ſuis quaſi fratribus miniſtrent, & præſto ſint, & cognoui aliquos eunuchos vxoratos, ſed per Bullam Sixti V. prohibitum eſt eunuchis contrahere matrimonium. Abb. c. conſultationi. de frigidis num. 3.

27 Si quis ſcienter contraxit cū impotenti de facto, & iterum contrahāt cum potenti, quod matrimonium erit validum?

℞. Secundum, & tenebitur alere primam vxorem impotentem. Abb. vbi ſupra.

28 Si ſententia à Iudice Eccleſiaſtico lata fuit, vt propter impotentiam diſſoluatur matrimonium, & poſtea apparet error, debet ne talis ſententia reuocari?

℞. Semper, quòd appareat talis error, debet reuocari; præcipuè in ſacramento matrimonij, quod non diſſol-

diſſoluitur vigore ſententiæ, ſed vigore cauſæ, quæ ſi non ſtat, manet ſacramentum, vt c. fraternitatis, de frigid. & maleficiat.

CAPVT III.

Qui filij ſint legitimi.

1 QVid eſt legitimatio?
℞. Quædam diſpoſitio, decor, & honor faciẽs incapaces capaces ad ſucceſſionem, & honores. Abbas in capite, per venerabilem, qui filij ſint legitimi, numero 3.

2 Quis dicitur filius legitimus?
℞. Ille, qui naſcitur ex legitimo matrimonio. gloſſ. inſtit. de adoptionibus in principio, in verbo naturales.

3 Quis dicitur filius naturalis?
℞. Ille, qui naſcitur ex ſoluto, & ſoluta, etiam ſi ſit vidua. gloſſ. in capit. per venerabilem, qui filij ſint legitimi.

4 Quis dicitur illegitimus, vel ſpurius?
℞. Ille, qui naſcitur ex habente vxorem, & ſoluta, vel ille, cuius pater non cognoſcitur, vel ille, qui ex inceſtuoſis nuptijs naſcitur. l. vulgo. ff. de ſtatu homin. & c. niſi cum, §. perſonæ verò, in gloſſ. de renuntiatione. c. cauſam, il 1. qui filij ſint legit.

5 Vnde dicitur ſpurius?
℞. A verbo græco, ſporas, quod eſt, vulgo conceptus, vel ſine patre conceptus. vt l. vulgo. ff. de ſtatu hom.

6 Quis dicitur filius ex inceſtuoſo, & ſacrilego coitu natus?
℞. Ille, qui naſcitur ex filia, & patre, vel parente in gradu prohibito, vel ex monacho, monacha, vel ſacerdote, quia iſti committunt ſacrilegium.

7 Filius adoptiuus dicitur legitimus, vel naturalis?
℞. Legitimus, quia legitimo modo procreatus eſt. gl. inſtit. de adoptionib. in princ.

8 Naturalis quomodo legitimatur?
℞. Per matrimonium ſubſequens, & lucratur hæreditatem, ſicut qui natus eſt poſt matrimonium. c. 1. qui filij ſint legit. & capit. tanta eſt vis, eodem titu. noſtro.

9 Quomodo probatur aliquem eſſe filium legitimũ?
℞. Per longam cohabitatione patris, & matris ſuę, per famam inter vicinos, & cognatos, per educationem, tanquam de proprio filio, per teſtes, per librum coniugum, qui eſt in parochia, per librum baptiſmi talis filij, vbi ſcribuntur patres, & patrini. Abb. in c. lator, qui filij ſint legit. num. 6. l. in liberæ, ff. de ritu nuptiar. l. quidam. ff. de probationib.

10 Filiatio ex parte patris quomodo probatur?
℞. Hoc eſt improbabile, niſi per famam, & communem opinionem; quia mater certa eſt, pater verò, quem nuptiæ declarant. Abb. in c. tranſmiſſę num. 9. qui filij ſint legitimi. l. quia ſemper, ff. de in ius voc.

11 In quo caſu poteſt probari aliquem non eſſe patrem?
℞. In caſu, quo pater fuerit abſens tempore conceptionis. l. filium. ff. de his, qui ſunt ſui, vel alieni iuris, & Abb. vbi ſupra.

12 Abſente marito poteſt ne pronuntiari ſententia ſeparationis?
℞. Affirmatiuè, vt quando veniat, cum illa non ſe coniungat, præcipuè ſi in fraudem litis ſe abſentauit. Abb. in c. perlatum. num. 5. qui fil. ſint legit.

13 Si quis probet per teſtes eſſe natum ex legitimo matrimonio, & fama vicinorum ſit contraria, cui erit ſtandum?
℞. Probationi teſtium, quia plus eſt, quod in veritate agitur, quàm quod ſimulatè concipitur c. per tuas, eodem tit.

14 Si pater, vel mater negent aliquem eſſe ſuum filium, poterit ne adire hæreditatem?
℞. Si talis probet ſe eſſe filium, poterit, aliàs præiudicatur, quia ipſi incumbit probatio. Abb. in c. tranſmiſſæ. eod. tit. num. 4.

15 Si quis ſit in poſſeſſione, & habetur ab omnibus pro filio mariæ, & vt talis filius alitus, & educatus ſit, & poſtea maria dicat illum non eſſe ſuum filium, vel ſui mariti, vel quòd ipſa furata ſit illum ab alia muliere, tenetur ne ei credere Iudex?
℞. Non, cum ipſe ſit in tali poſſeſſione, à qua non debet deponi niſi per probationem luce clariorem, & onus probandi non incumbit poſſidenti, ſed obijcenti. l. 1. §. 2. ff. de carboniano edicto. l. ſi poſthumus. §. fin. ff. de liberis, & poſthumis.

16 Quali iudici competit cognitio legitimationis filiorum?
℞. Iudici Eccleſiaſtico. Abb. in c. 1. qui fil. ſint legit. numero 2.

17 Papa poteſt legitimare filios natos ex Clerico ſacerdote, vel monacho?
℞. Licèt hæc quæſtio ambigua ſit inter DD. tamen Abb. tenet non poſſe legitimare; quia matrimoniũ ratione voti ſolemnis inter Clericum, & mulierem nullum fuit, & ſic non cadit legitimatio, benè tamẽ poterit illum habilitare ad beneficium, & ordines. Abb. num. 22. in cap. per venerabilem, qui filij ſint legitimi.

18 Si Papa diſpenſet ſuper matrimonio, & de filijs antea habitis nulla fiat mentio, remanent ne filij illegitimi?
℞. Non, ſed legitimi, etiam quò ad honores, & hæreditatem, non enim præſumitur Papam id voluiſſe, vt filij priuentur priuilegio ſibi a iure conceſſo; quia ille, qui benignus, & liberalis eſt cum patribus, liberalis debet eſſe cum filijs. Abb. in c. referente. eod. tit. noſtro, num. 4.

19 Papa quibus in terris legitimat quò ad hæreditatem?
℞. In ſuis terris, in alienis verò legitimat quò ad *honores*, & præbendas Eccleſiaſticas, ſed quò *ad hæreditatem*, non, quia hoc eſt iuriſdictionis *temporalis*, & ſic ad Reges pertinet. Abb. in c. per venerabilem. eod. tit. num. 1.

20 Principes ciuitatum non recognoſcentes ſuperiorem in temporalibus poſſunt ne exercere ea, quæ ſunt reſeruata Imperatori?
℞. Affirmatiuè in ſuis ſubditis. Abb. num. 10. in c. per venerabilem.

21 Rex Hiſpaniarum, & Galliæ recognoſcunt ſuperiorem in temporalibus?
℞. Non, ideò faciunt legitimationes pro ſuo libitu. gl. in c. Hadrianus. diſt. 64. Abb. vbi ſup. num. 9. & 37.

22 Si Pater moriatur, Princeps poterit legitimare illegiti-

legitimum ad ſucceſſionem hæreditatis in præiudi- tium agnatorum?

℞. Si pater viuat, vel moriens petat legitimari filium ſuum, Princeps poterit legitimare illegitimum ſine citatione agnatorum; ſi verò pater ſit mortuus, citandi ſunt agnati, quorum præiudicio agitur; ſi verò Princeps de plenitudine poteſtatis velit aliquem legitimare, poterit id facere ſine citatione alicuius; ratio eſt, quia ipſe nulli facit iniuriam reſtituendo alicui, quod ipſe per ſuas leges ei abſtulit. Abb. vbi ſupr. num. 29. in c. per venerabilem.

23 Filij concepti ante ſeparationem, & nati poſt ſeparationem erunt ne legitimi?

℞. In iſto caſu conceptus habetur pro nato. Abb. in c. cum inter. num. 3. eod. tit. noſtro.

24 Filius conceptus lite ſeparationis pendente, erit ne legitimus?

℞. Affirmatiuè, quia durante lite matrimonium non ſeparatur, & filius alterius coniugum illos facit legitimos. Abb. vbi ſup. num. 4.

25 Filius legitimus, ſi habeat patrem illegitimum, poteſt petere bona ſui aui?

℞. Licèt ſit legitimus, excluditur à ſucceſſione ſui aui; quia matrimonium patris ſui, & matris ſuæ non facit illum habilem ad ſucceſſionem ſui aui. Abb. in c. lator. num. 2. qui fil. ſint legit.

26 Si quis ſit ſpurius natus de vxorata, & libero; & mortuo ſuo primo marito, ſecundò nubat libero, talis ſpurius legitimatur ne per ſecundum matrimonium?

℞. Non, niſi per priuilegium habentis poteſtatem legitimandi. c. tanta eſt vis, qui fil. ſint legit.

27 Si quis ſit filius hominis chriſtiani, & mulieris infidelis, & ambo ſint liberi, legitimabitur ne per ſubſequens matrimonium?

℞. Licèt aliqui DD. teneāt partem affirmatiuā. tamē Abb. in c. tanta eſt vis, eod. tit. nu. 14. & Ioan. And. tenent negatiuam, quia tempore conceptionis tales non erant habiles ad contrahendum, etiam ſi acceſſiſſet conſenſus, & ſic intelligunt text. in d. c. tanta, eodem tit.

28 Si duo infideles ſint coniuncti in gradu prohibito, eorum filij poſt baptiſmum erunt ne legitimi?

℞. Si gradus ſit prohibitus iure Canonico, erunt legitimi, ſecus verò ſi impedimentum ſit prohibitum lege diuina; ratio eſt, quia infideles non aſtringūtur lege Canonica, ſed ſolùm diuina. Abb. in c. fin. codem tit. num. 3.

29 Si aliqua mulier per ſententiam diuortij propter aliquod impedimentum ſeparetur, & ſecūdo nubat, & habeat filium, & poſtea appareat impedimentum nullum fuiſſe, & ſententiam eſſe iniquam, talis filius erit ne legitimus?

℞. Licèt talis mulier ad ſuum primum maritum reuertatur, tanquam ad legitimum, tamen filius ſecūdi mariti legitimus erit, etiam quò ad hæreditatem, & honores, quia bona fides talem legitimum fecit. Abb. in c. perlatum. eod. tit. num. 4.

30 Si coniuges ſciant impedimentum dirimens matrimonium, & contrahunt in facie Eccleſię nullo contradicente, & poſtea ſeparentur, filij nati ante ſententiam durante matrimonio erunt ne legitimi?

℞. Non, quia hic adfuit fraus, quæ nemini patrocinatur. c. ex tenore. eod. tit. & Abb. ibi. num. 5.

31 Si quis naſcatur ex matrimonio contracto contra iuſtitiam publicæ honeſtatis, erit ne legitimus?

℞. Non, quia impedimentum contra iuſtitiam publicæ honeſtatis dirimit matrimonium. ex text. in c. referente, eod. tit. & Abb. ibi num. 2.

32 Si aliqua mulier in facie Eccleſiæ inſcia contrahat cum viro habente vxorem, filius natus erit ne legitimus?

℞. Erit, & capax hæreditatis, quia bona fides matris illum fecit legitimum. capit. ex tenore. qui fil. ſint legitimi.

CAPVT IV.

De Patria poteſtate.

1 IVs patriæ poteſtatis vnde oritur, & quis primus ſanciuit hanc legem?

℞. Plutarchus dicit, quòd Romulus primus inſtituit legem patriæ poteſtatis, tanquam maximum fundamentum Reipub. Romanæ, & patria poteſtas oritur ex iure Romano, & ſic ſolū illi, qui ſunt ſub Romano Imperio gaudent priuilegio patriæ poteſtatis, vt tenet Abbas in capit. final. de conuerſ. infidelium, numero 5.

2 Patria poteſtas quomodo definitur?

℞. Patria poteſtas eſt ius quoddam, per quod filij, & filiæ, cæterique deſcendentes per lineā maſculinam quò ad perſonas, & bona ſubijciuntur patri, & auo paterno etiam patre viuente quò ad certos effectus infra dicendos l. nam ciuium, ff. de his, qui ſunt ſui, vel alieni iuris, §. 1. inſtit. de patria poteſtate.

3 Quare mater, neque auus maternus non habent ſupra filios, & filias ius patriæ poteſtatis etiam mortuo patre, & auo paterno?

℞. Quia patria poteſtas ſolum aſcendit per lineam maſculinam, & cum auus maternus habeat ſuitatem cum ſua filia, & filia, quia eſt fęmina non habeat patriam poteſtatem in filios, neque in filias, ideò non poteſt communicare auo materno, quod ipſa non habet: matri enim de iure gentium, & de iure diuino debetur ſolùm à filijs, tàm fœmininis, quam maſculis maxima obedientia, & reuerentia, l. veluti, ff. de iuſtitia, & iure. l. parentes. ff. de in ius vocando, §. fœminæ inſtit. de adoption.

4 Quare auus paternus habet in ſua poteſtate ſuos nepotes viuente eorum patre?

℞. Quia viuente auo pater eſt ſub eius poteſtate, & ideò, qui eſt ſubditus, non poteſt habere alium ſub ſe, & ideò viuente auo paterno nepotes, & pater eorum ſimul ſunt ſub poteſtate aui. 4. ff. de his, qui ſunt ſui, vel alieni iuris. §. ſed hodie inſtit. de adoption.

5 Qui ſunt in poteſtate patris, vel aui?

℞. Filij, & filiæ legitimi procreati ex iuſtis nuptijs. Secundò nepotes, & poſtnepotes deſcendentes ex filio per lineam maſculinam. Tertiò filij naturales legitimati. Quartò filij adoptiui. l. 3. de ijs, qui ſunt ſui, vel alieni iuris, & l. 4. eod. tit. §. fin. inſt. de patria poteſtate, §. fin. inſt. de nuptijs.

6 Qui dicutur filij naturales, & quibus modis legitimantur?

℞. Filius naturalis dicitur filius natus ex ſoluto, & ſoluta, etiam ſi ſit concubina domi retenta, vel extra domum alita, & legitimatur quatuor modis. Primo, per reſcriptum Principis, qui habeat in ſua patria ſupremam poteſtatem. Secundo, per ſubſequens matrimonium etiam contractum cum concubina in articulo mortis. Tertio, per oblationem curiæ, quod eſt quando quis offert filium ſuum in ſeruitio Reipublic. vel Principis, vt eo vtantur, & eius perſona fruantur in rebus neceſſarijs. Quarto, per ingreſſum alicuius Religionis. Quinto, per ſuſceptionem Ordinis ſacri. cap. tanta eſt vis matrimonij, qui fil. ſint legit. & ibi gloſſ. allegans plura iura. inſt. de nuptijs, §. final. leg. cum quis, Cod. de naturalibus liberis.

7 Quare filij naturales nati ex concubina legitimantur per ſubſequens matrimonium, cum concubinatus ſit tam magnum peccatum, & non legitimantur filij illegitimi, vel ſpurij?

℞. Hoc priuilegium legitimationis datur virtute Sacramenti matrimonij, quod Sacramentum omnia vitia præterita purgat, & non datur virtute peccati præteriti concubinatus; ratio eſt, quia aliàs faueretur magis diuturno peccato concubinatus, ex quo natus eſt filius naturalis, quàm peccato momentaneo, ex quo naſcitur filius illegitimus, vel ſpurius. tenet Abb. in c. tanta eſt vis matrimonij, qui fil. ſint legit. & gl. in c. qualis 30. q. 5.

8 Vnde dicuntur filij naturales?

℞. Dicuntur naturales quaſi dati à natura naturali coniunctione, & coitu viri, & mulieris; & non à matrimonio, & legitimis nuptijs; illi enim vocantur legitimi, quia legitimè nati ſunt ſecund. Dei præceptũ. c. nemo. c. meretrices 32. q. 4.

9 Qui filij non ſunt in poteſtate patris, neque aui paterni?

℞. Primò, filij illegitimi nati ex illegitimo coitu, ſcilicet ex patre vxorato. Secundò, filij nati ex filia nõ ſunt in poteſtate aui materni. Tertiò, ſpurij, & nati ex inceſtuoſo & ſacrilego coitu, vt nati ex Clerico, monacho, vel moniali. Quartò nepotes nati ex filio emancipato non ſunt ſub poteſtate aui, ſed ſub poteſtate patris ſui, quia per emancipationem ſublata fuit poteſtas aui, §. præterea. inſt. quibus modis ius patriæ poteſtatis ſoluatur. l. cum legitimæ, ff. de ſtatu hominum.

10 Quæ priuilegia acquirit pater pro patria poteſtate, & qui ſunt effectus patriæ poteſtatis?

℞. Licet pater poterat antiquitus occidere filium, quia habebat ius vitæ, & mortis per l. in ſuis, ff. de liberis, & poſthumis, tamen, quia patria poteſtas debet conſiſtere in pietate, & non in atrocitate, hoc correctum fuit per legem in auditum. ff. ad l. Cornel. de ſicarijs, & ideò hodie patria poteſtas conſiſtit, Primò, in eo, quòd pater poteſt corrigere, emendare, & verberare filium cum debito hoc moderamine, & filius non poteſt repercutere patrem, eum verberantem; ratio eſt, quia vbi offenſio eſt licita, ibi defenſio eſt prohibita. l. 3. C. de ijs, qui ad Eccleſiam confugiunt, & leg. vnica, C. de emendatione propinquorum, & l. 4. C. de patr. poteſt. & etiam poteſt pater filium ſuum ingratum, & inobedientem exhæredare ex cauſis poſitis in authentica, vt cum de appellatione cognoſcitur. Secundò, pater poteſt filium inobedientem detinere domi in cubiculo clauſo loco carceris, vel incarcerare in carcere Regio ciuitatis, & Iudices tenentur filium emendare ſecundum voluntatem patris. l. vnica. C. de emendatione propinquorum. Tertiò, pater poterit filium vendere, & pignorare tempore famis, & neceſſitatis ea conditione, vt cum primum venerit ad pinguiorem fortunam, debeat eum liberare, & iterum redimere eum, & hoc priuilegium non conceditur auo, neq; matri, ſed ſolùm patri, quia eſt caput filiorum. l. 2. C. de patribus, qui filios diſtraxerunt, & gl. ibi. Quartò, filius non poteſt patrem in ius vocare, neque cum eo habere ciuilem litem ſine venia petita à patre, & hoc extenditur ad filium emancipatum, & ad mulierem. l. fin. C. de in ius voc. Quintò, inter patrem, & filium nulla poteſt eſſe lis niſi ſolùm de caſtrenſi peculio, & alimentis; ratio eſt, quia alimenta ſunt neceſſaria ad vitam. l. lis nulla, ff. de iudicijs. Sextò, inter patrem, & filium, neq; per ſcripturam, neq; per contractum, neq; per verba naſcitur ciuilis obligatio; ratio eſt, quia pater, & filius, dum eſt ſub poteſtate eius fictione iuris pro vna, eademq; perſona cēſentur, & nullus cum ſe ipſo obligatur, & obligatio requirit duas perſonas diſtinctas, promittentem, & acceptantem. §. item inutilis inſt. de inutilibus ſtipulationibus, & l. fin. C. de impuberum, & alijs ſubſtitutionibus. Septimò, filius familias non poteſt ſine licentia patris contra aliquem in cauſa ciuili coram iudice agere; ſecus verò in cauſa criminali, vbi non requiritur patris licentia; ratio eſt, quia in criminali agitur de publico intereſſe, in quo pater nullam habet poteſtatem. l. fi. C. de bon. quæ lib. Octauò, filius de iure ciuili antiquitus non poterat ducere vxorem ſine conſenſu patris; ſecus verò de iure Canonico, vbi ſolo conſenſu viri, & mulieris fit verum matrimonium. §. 1. inſt. de nuptijs, & c. 1. & 2. de coniugio ſeruorum. Nonò, filius familias non poteſt facere teſtamentum, neq; codicillum ſine conſenſu patris niſi ſolum de bonis caſtrenſibus, & quaſi caſtrenſibus, & quæ ſint iſta bona, & quod ſit peculium, dixi lib. 9. c. 23. de his, qui non poſſunt condere teſtamẽtum. l. pen. & fin. C. de his, qui nõ poſſunt condere teſtamentum. Decimò, filius in poteſtate patris non poteſt facere donationem, etiam cauſa mortis, etiã propter nuptias ſine expreſſo conſenſu patris; ratio eſt, quia cum omnia bona ſint patris, filius non habet rem alienam. l. tam is, §. 1. ff. de donationibus cauſa mortis. Vndecimò, ſi filius ab aliquo detineatur oppreſſus, vel captiuus, vel alicui ſeruiat ſcriptura per annum, pater poterit vendicare, & petere filium ſuum tanquam rem ſuam propriam, ff. de liberis exhibendis per totum. Duodecimò, ſi filius habeat in poteſtate patris bona aduẽtitia, veluti ex dote ſuæ matris, vel ex donatione, & liberalitate alicuius, pater poterit ipſo inuito adminiſtrare illa bona. l. cum venerandæ, C. de bonis, quæ liberis, §. 1. Inſtitutis per quas perſonas nobis acquiritur. Decimotertiò, quòd pater ſi velit facere teſtamentum, neceſſariò debet inſtituere non ſolum filium natũ, ſed etiam poſthumum hæredem, vel illos ex cauſa exhæredare, aliàs teſtamentum patris non valet; ratio eſt, quia per abortum non rumpitur teſtamentũ, ſed per liberum poſthumum, ſi naſcatur viuus, rumpitur teſtamẽtum, quia eſt filius illius hominis mortui tanquam filius, qui natus fuit viuo patre. l. 2. & 3. C. de poſthu. hæred. inſtit. l. inter cætera, ff. de lib. & poſthu.

poſthu.§.poſthumi,inſtit.de exhæred.liber. Decimoquartò, quidquid acquirit filius, acquirit pater, excipitur peculium caſtrenſe, & quaſi caſtrenſe, de quo infra dicemus, §.1. inſt. per quas perſonas nobis acquiritur. leg.prima, Cod.de caſtrenſi peculio libro 12.

11 Quare de iure Romanorum erat permiſſus concubinatus, vt in toto tit.ff.de concubinis?

℞. Propter multiplicationem Reipub. quia Romani exiſtimabât multiplicationem hominum eſſe neceſſariam ad augendam gloriam Reipublicæ. Secundò, quia naturales habent plurima priuilegia,& in pauco differunt à legitimis, & quia meliùs cognoſcitur filius naturalis natus ex concubina domi retenta loco vxoris, quàm ſi naſcatur à meretrice, vel ex muliere ſoluta, quæ extra domum habet ſuam libertatem, ideò permiſſus fuit concubinatus, ſed hodie de iure Canonico prohibitum eſt crimen cócubinatus, & grauiter punitur à Trid.ſyn.vt dixi lib.5.c.de concubinarijs, & eſt textus c.nemo. capite, meretrices, 32.quæſt.4.

12 Quæ Prouincia eſt magis felicior, illa, quæ abundat auro, & argento, vel illa, quæ abundat multitudine hominum?

℞. Licèt auro, & argento omnia emantur, tamen felicior eſt Prouincia, quæ abundat multitudine hominum, quàm illa, quæ abundat auro, & argento; ratio eſt, quia cum hominibus meliùs conſeruatur, & defenditur ab inimicis, imò acquirit noua Regna, & Prouincia, vt fecerunt Romani, qui ferè totum Orbem ſub ſuo iugo, & poteſtate poſuerunt, & Hiſpaniæ cum plenæ erant incolis, & hominibus, Indiam Orientalem, & Occidentalem, & ferè dimidiam partem Orbis ad Religionem chriſtianam nationes illas efferatas reduxerût, & ſub Imperio Regis Hiſpaniarum poſuerunt, quod regnum hodie gubernatur in magna pace, & tranquillitate cum magno Dei honore, & gloria.

13 Adoptio quare fuit permiſſa à iure?

℞. Ad ſupplendum defectum naturæ, & ſterilitatis hominum, vt ille, qui non poterat habere filios legitimos, neque naturales, eligeret filiū ſibi bene viſum, vt haberet ſolatium ſuæ ſucceſſionis; ratio eſt, quia miſerrimum eſt non habere ſucceſſorem poſt ſe, qui conſeruet memoriam, & nomen, & fruatur bonis, quæ aliquis in hac vita acquiſiuit, & ideò inter Romanos adoptio erat vſitata, & Adrianus Imperator adoptauit Marcum Aurelium, qui fuit in bello ſtrenuus Dux, in pace ſapientiſſimus Gubernator, & cum omnium laude obtinuit clauum Imperij Romani, vt habetur in toto tit. ff. de adoptionibus, & c.de adopt.

14 Vnde dicitur peculium, & quid eſt?

℞. Peculium dicitur a pecude, quia ſicut pecus dat vtilitatem, ſic peculium dat vtilitatem habenti, & peculium propriè eſt illa pecunia, quę repoſita eſt ad conſeruationem,& augmentum bonorum mobiliū, & immobilium, ſed in iure ſumitur pro illis bonis, quæ quis ſua induſtria acquirit, ſiue ſint pecuniæ, ſiue bona mobilia, vt veſtes, argentum, equi; ſiue ſint immobilia, vt ager, fundum, vel domus, quæ omnia poſſeſſa à filio familias vocantur peculium, quaſi quid ſeparatum à bonis, & diuitijs, quas pater habet dandas filio poſt eius mortem, vt in tot.tit.C. de caſtrenſi peculio lib.12.

15 Quæ ſunt differentiæ peculiorum?

℞. Primò, eſt peculium caſtrenſ. Secundò, peculium quaſi caſtrenſe. Tertiò, peculium paganicum. Quartò, peculium profectitium. Quintò, aduentitium, vt in toto tit. C.de caſtrenſe peculio, & l.aduocati.C. de aduocatis diuerſorum iudiciorum.

16 Quod eſt peculium caſtrenſe, & quam partem habet in eo pater?

℞. Peculium caſtrenſe eſt, quod filius familias acquirit in bello ſua fortitudine,& virtute. & in hoc peculio, etiã ſi ſint magnæ diuitiæ, filius acquirit ſibi proprietatem, & vſum fructuum, & poteſt de eo liberè teſtari etiam patre non conſentiente; ratio eſt, quia militia eſt maxima gloria hominum, & quod acquiritur in bello, acquiritur cum magno vitæ periculo, & abſq; aliquo labore, vel interuentu patris. l.1.C.de caſtrenſi peculio lib.12.

17 Quod eſt peculium quaſi caſtrenſe, & quid habet pater in eo?

℞. Peculium quaſi caſtrenſe ſunt illa bona, quę filius familias acquirit ſuo ingenio, labore, & ſcientia, vt ex profeſſione artium liberalium, ex adminiſtratione officiorum publicorum, ex ſacerdotio, vel ex officio poſtulandi, vel legendi publicè in ſcolis, & merito hoc peculium habet eãdem libertatem ſicut peculium Caſtrenſe; cum Cicero dicat; cedant arma togæ, concedant laurea linguæ, & ſic filiusfamilias poteſt de iſto peculio liberè teſtari etiam patre nolente, quia ipſe ſibi acquiſiuit vſum fructuum, & proprietatem. l. aduocati. C. de aduocatis diuerſorum iudiciorum, & ibi Bartol. & Bald. & omnes ſcribentes.

18 Quod eſt peculium paganicum, & quid habet pater in eo?

℞. Eſt illa pecunia, & illa bona, quæ filius familias acquirit ſua induſtria viuente patre, & conſentiente, vt ſi pater ſit agricola, & filius familias vltra ſementem patris ipſe ſeminet aliquam quantitatem, & quod collegerit ſeorſim ſibi reponat, vel ſi pater ſit paſtor ouium, & filius habeat viginti oues vltra oues ſui patris, vel ſi ſit mercator, vltra merces patris habeat aliquas merces ſeparatas, augmentum, & fructus iſtarum rerum, & ipſæ res ſimul in vnum vocantur peculium paganicum, & in iſto peculio ſi pater voluerit, habet vſum fructuum. gloſſa in l.cum oportet. C.de bonis, quæ liberis.

19 Quid eſt peculium profectitium, & quam poteſtatem habet pater in eo?

℞. Peculium profectitium dicitur, quando à patre, vel domino filio, vel ſeruo conceditur aliqua pecunia, vel aliqua bona deducta ex ſubſtantia, vel a rebus paternis, vt ſi pater dicat filio; vel dominus ſeruo ex mea ſubſtantia do tibi centum aureos, vt cum eis negotieris, vel do tibi agrum, in quo poſſis ſeminare,& quod acquiſieris, do tibi in peculium tuum, & in iſto peculio pater habet vſum fructuū, & proprietatem, & filius de eo non poteſt teſtari ſine licentia patris; ratio eſt, quia quod ex patre emanat, & ex eius ſubſtantia, iuſtum eſt, vt ad eum reuertatur,& non ad extraneos, ne virtus liberalitatis faciat eum peioris conditionis, §. primo, inſtit. per quas perſonas nobis acquiritur. gloſſ.in l. cum oportet.C. de bonis, quæ liberis.

20 Quod eſt peculium aduentitium, & quam poteſtatem habet in eo pater?

LIBER VNDECIMVS CONTINENS MATERIAS LIBRI QVINTI DECRETALIVM, DE QVIBVS HACTENVS NON EST TRACTATVM.

CAPVT PRIMVM.

De Accuſationibus, inquiſitionibus, & denunciationibus.

1 QVid eſt Denunciatio?

℟. Crimen alicuius ſuperiori nunciari, vel eſt delatio alicuius criminis facta apud Iudicem legitimè. Hoſtienſis in ſumma, de denunciationibus.

2 Quotuplex eſt denunciatio?

℟. Duplex. Prima pœnitentialis, & Euangelica admonitio, & ad iſtam quilibet admittitur. Secunda eſt Canonica, ſcilicet in iudicio aliquem denunciare, & ad iſtam non omnes admittuntur, ſed idonei. Hoſtienſ. in ſum. titulo de accuſationibus, rubric. de denunt. §. 1.

3 Ad denunciandum aliquem ante Iudicem, quid requiritur?

℟. Vt præcedat admonitio charitatiua, & Euangelica, aliàs denuntians non debet admitti. c. ſi quis Epiſcopus, de accuſat.

4 Hæc admonitio requiritur in cauſis ciuilibus?

℟. De neceſſitate, non, ſed ſolùm in criminalibus. c. licèt, de ſimonia, & gloſſ. ibi. Abb. capit. 2. de accuſat. num. 4.

5 Quis repellitur à denunciatione?

℟. Publicus excommunicatus, concubinarius, conſpirator, qui non præmonuit ſecundùm legem Euangelicam. c. cum dilectus filius, de accuſationibus.

6 Si ſuperior fuit denunciatus per ſubditum, poterit ne contra ipſum procedere?

℟. Non, nè fortè ſe vindicet, & procedat cum paſſione. Abbas capit. cum dilectus filius, de accuſation. num. 4.

7 Quid eſt Inquiſitio?

℟. Inueſtigatio alicuius criminis inferioris, facta per ſuperiorem. Hoſtienſ. in rubric. de inquiſitionib numero 1.

8 De occultis debet fieri inquiſitio?

℟. Non, neque de occultis iuratur. c. qualiter, de accuſat. ibi gloſſ.

9 Inquiſitio quomodo debet fieri?

℟. Si eſt Iudex ordinarius, faciendo primò inquiſitionem de fama; ſi eſt delegatus, ſeruando formam mandati. c. qualiter de accuſat. Abb. c. cum oporteat, num. 8. eod. tit.

10 Si fiat inquiſitio de fama alicuius, poterit talis probare ſuam bonam famam, & ſic obuiare, ne deueniatur ad inquiſitionem ſuper delicto?

℟. Variæ ſunt opiniones, Tiraquellus tenet partem affirmatiuam, & Abb. in c. cum oporteat. num. 10. de accuſat. tenet negatiuam, quia ſi decem dicant eſſe malæ famæ, & centum eſſe bonæ famæ, & ille talis nihilominus infamatus eſt apud illos decem.

11 Ad inquiſitionem ex officio directo requiritur, vt præcedat infamia?

℟. Si inquiſitio generalis, vel particularis ſit facta non ad imponendam pœnam, non requiritur, vt præcedat infamia, quia eſt ad corrigendum charitatiuè. c. cum venerabilis, de cenſib. in c. qualiter, de accuſat. ibi gloſ.

12 Inquiſitio facta ad denunciationem fiſci, vel officialis requirit ne, vt præcedat infamia?

℟. Non. c. præterea. de teſtib. cogend.

13 Quę differentia eſt inter inquiſitionem factam ex officio Iudicis, vel ad inſtantiam partis?

℟. Primò, quando proceditur ex mero officio recipitur iuramentum à reo inquiſito, quando proceditur ad inſtantiam partis, priùs pars debet probare ſuam actionem, & producere ſuos teſtes, ne reus inſtituatur. Secundò, ſi procedit ex officio, non tenetur recipere probationem ſuper fama, ſicut tenetur, ſi procedit ad inſtantiam partis. Tertiò, ſi procedit ad inſtantiam alterius, admittitur probatio ſuper bona fama. Quartò, quando procedit ad inſtātiam partis, fit lis conteſtatiua cum actore, ſecus, ſi procedat ex officio.

14 Fama mala per quos teſtes probatur?

℟. Per duos teſtes maiores omni exceptione, qui dicant ſe ab omnibus audiuiſſe, talem habere famam. c. inquiſitionis, de accuſat. §. quæſiuiſti, ibi Abb. numero 4.

15 Fama bona quomodo ſumitur?

℟. A maiori parte vicinorum, & à viris bonis, & gra-

grauibus, non à vilibus, & malitioſis imò ab ijs laudari eſt infamia, quia videtur, quòd laudant complicem. Abb. in c. inquiſitionis. §. quæſiuiſti. num. 6. de accuſat. Cic. dicit laudari à bonis, & vituperari à malis eam laudem eſſe maiores noſtri cenſuerunt.

16 Per teſtes viles & infames inducitur ne infamia?

℟. Non. Abb. cap. inquiſitionis. §. quæſiuiſti. eodem tit. num. 5.

17 Quis dicitur accuſator?

℟. Ille, qui aliquem vocat coram Iudice ad quæſtionem criminalem. c. forus, de verb. ſign.

18 Qui eſt accuſatus de aliquo crimine, debet ne ad honores promoueri?

℟. Non, anteaquam ab accuſatione liberetur. text. in c. omnipotens, de accuſation.

19 Quid eſt infamia?

℟. Eſt quædam opinio communis mala orta ex indicijs, & ſuſpitionibus pronuntiata ab aliquibus.

20 Quotuplex eſt infamia?

℟. Duplex, alia iuris, alia facti.

21 Accuſatus, vel denuntiatus, pendente ſua accuſatione debet ne frui ſuis dignitatibus?

℟. Debet, quia eſt ius antea acquiſitum, quo priuari non debet, niſi per ſententiam. text. in c. ſæpè, de appell. & ibi gloſſ.

22 Quæ eſt iuris?

℟. Ebrietas, latrocinium, tradimentum, aſſaſſinium, vel præco, carnifex, & cæteri, qui exercent officia vilia, quia omnes iſti iure ſunt infames. DD. in l. 1. ff. quibus ex cauſ. infamia irrogatur.

23 Accuſatus, & inquiſitus poſſunt, pendente accuſatione, eligi in dignitatem?

℟. Diuerſę ſunt opiniones. Innoc. c. 19. de ſimonia tenet poſſe; ſed Hoſtienſis tenet contrarium in hoc text. ſed Abb. in c. omnipotens. de accuſat. diſtinguit dicens, ſi in accuſato, vel inquiſito præceſſit infamia, non poteſt eligi, quia infamatus eligi non poteſt. c. infamibus, de reg. iur. in 6. vel non præceſſit, & tūc eligi poteſt.

24 Quæ eſt infamia facti?

℟. Primò, quando apud probos viros eſt opinio de crimine alicuius, quod crimen inducit infamiam. Secudò, quando aliquis vir bonus patitur opprobrium, vel ignominiam ab altero, vt ſi accipiat alapam, cędatur ligno, dicatur illi verbum iniurioſum, quæ omnia reputantur a mundanis pro infamia, licet in iure non ſint infames. DD. d. c. infamib.

25 In criminalibus quis eſt ne audiendus per procuratorem?

℟. Non, quia crimen eſt quædam actio perſonalis rei, & pro ſe ſatisfacere debet. Abb. in c. nulli, num. 4. & c. veniens, de accuſat. num. 1.

26 Quæ differentia eſt inter infamiam iuris, & infamiam facti?

℟. Magna, nam infamia iuris priuat homines honoribus; infamia verò facti ſæpè eſt actus meritorius, & hæroicæ virtutis, nam condonare iniurias inimico, ferre patienter opprobria ad imitationem Chriſti, eſt actus meritorius, & non priuat honoribus tēporalibus, imò auget meritum. vt teſtantur verba Euangelica.

27 Si Prælatus dilapidet bona ſuæ menſæ, poteſt ne accuſari?

℟. Poteſt, & durante negotio prohibetur, & alienatio bonorum exceptis his, quæ conſeruari non poſſunt. c. prælatorum exceſſus. de accuſationibus.

28 Poteſt quilibet homo eſſe accuſator alterius?

℟. Non; ſed debet eſſe legitimus, alias accuſatio nulla eſt. c. 1. eod. tit.

29 Accuſatio à quo debet fieri?

℟. Solùm ab ijs, quorum intereſt. capite, illa, eod. tit.

30 Quis eſt legitimus accuſator?

℟. Fiſcalis, pars læſa, vir bonus, omni exceptione maior.

31 Quis non eſt legitimus accuſator, vel denuntiator?

℟. Femina, pupillus criminoſus, ſuſpectus, corruptus, ebrioſus, ſortilegus, infamis, ſeruus, pauper libertus, ſocius inimicus, neque clericus contra ſuam Eccleſiam. gl. in c. 1. de accuſat. c. ſi conſtiterit. eod. tit.

32 Quæ paupertas repellitur ad accuſandum?

℟. Illa, quę non habet in bonis quinquaginta aureos. 2. quæſt. 1. c. prohibentur, ſed hoc relinquitur arbitrio iudicis. gloſſ. in capit. fin. de ſententia, & re iudic. lib. 6.

33 Iſti omnes, qui prohibentur accuſare, in quibus caſibus debent admitti?

℟. In propria cauſa, & iniuria. Abb. in cap. 1. de accuſ. num. 3.

34 Exceptio de illegitimatione perſonæ poſita accuſatori, eſt ne dilatoria, an peremptoria?

℟. Eſt dilatoria, & debet poni ante litis conteſtationem, niſi conſtet ante non veniſſe ad ſuam notitiam. Abb. c. 1. de accuſat. num. 2.

35 Si quis habitat cum inimico meo poteſt ne repelli ab accuſatione?

℟. Poteſt, & debet repelli, quia ex habitatione, & conuerſatione eſt mihi, ſuſpectus, ſicut inimicus meus. c. repellantur, de accuſat.

36 Ignorantia quomodo probatur?

℟. Ignorantia animi per iuramentum, & rei per abſentiam ab illo loco per probationem, quæ erat minor tempore, quo ſucceſſit talis res. gl. in l. pen. C. de pericul. tutor.

37 Quomodo probatur amicitia, & inimicitia?

℟. Ex coniecturis, & frequenti conuerſatione. l. late culpæ. ff. de verb. ſign. Abb. in c. repellantur, num. 2. eod. tit. noſtro.

38 Quæ inimicitia repellitur ab accuſatione?

℟. Non quælibet, ſed ſolùm capitalis. Abb. in c. repellantur. num. 4. eod. tit. de accuſ.

39 Quando dicitur inimicitia capitalis?

℟. Quando quis minatus eſt mortem, vel accuſauit criminaliter, vel quādo eſt contentio de maiori parte bonorum, ſiue ſit iuſta cauſa litigandi, ſiue non. gl. in c. cum oporteat. eod. tit. l. licèt ff. de arbitris. authent. de teſt. §. ſi verò. & ibi gl. vt refert Abb. in c. repellantur ſupra cit. nu. 4.

40 Abſolutus de vno crimine, poterit ne de eod. iterū accuſari?

℟. Non, quia crimina ſemel dimiſſa per ſententiam, iterum vindicari non debent. cap. de his criminibus, eod. tit. de accuſat.

41 Laici poſſunt accuſare Clericos criminaliter?

℟. Non. c. cum pater, de accuſat.

42 Quando poteſt laicus criminaliter Clericum accuſare?

℟. Quoties vult ſuam, vel ſuorum iniuriam vindicare, vel proſequi. Abb. in c. de cætero, de teſtib.

43 Monachus poteſt accuſare ſuum Abbatem?

℟. Poteſt,

℞. Poteſt, & de bonis monaſterij habebit expenſas, licèt malè faciat, niſi faciat ſolo zelo iuſtitiæ. text. in c. ex parte, de accuſ.

44 Quando debet ſubditus, vel Monachus accuſare Superiorem?

℞. Quando delictum eſt ſcandaloſum, & publicum, & tangit honorem religioſorum, & poſtquam eum ſecretè admonuit ſecundum legem Euangelicam, & non ſe emendauit, c. ſi quis Epiſcopus, & c. qualiter. de accuſ. c. 2. de calumniatoribus.

45 Si quis ſit accuſatus ab illegitimo accuſatore, ipſo repulſo poterit nè iterum ab alio legitimo accuſari?

℞. Poterit, ne delicta impunita maneant. Abb. in cap. cum pater, de accuſat. nu. 4.

46 Iudex poteſt de ſe repellere illegitimum accuſatorem?

℞. Poteſt, licèt exceptio non ponatur apertè, quia accuſatio eſt res odioſa, & reſpicit honorem iudicis, & commune bonum, vt accuſationibus falſis aures non dentur, & viri innocentes, & boni non perturbentur. Abb. c. 1. eod. tit. num. 13.

47 Si iudicium fiat cum accuſatore illegitimo, tenebit nè?

℞. Si non opponatur exceptio accuſatori in progreſſu litis ante litis conteſtationem, tenebit iudicium. Abb. in c. 1. de accuſ. nu. 15.

48 In citatione debet nè declarari crimen, propter quod citatur?

℞. Non, ne manifeſtum fiat, & reus occultetur. Bart. in l. inter accuſatorem, ff. de publicis iudicijs.

49 De notorio crimine poteſt nè Iudex procedere ſine accuſatore?

℞. Poteſt, quia notoria non indigent delatore. text. in c. euidentia. de accuſ.

50 Quod dicitur notorium crimen?

℞. Quod ſemper à maiori parte populi ſcitur. gl. in c. 2. de verbor. ſign. lib. 6. verſ. manifeſtum.

51 Mutua accuſatio duorum admittitur nè?

℞. Non, niſi prima, quia præſupponitur ſecunda facta in vindictam, & non ex bono zelo. cap. cum pater, de accuſ. ibi gl.

52 Punitus à Iudice Eccleſiaſtico de crimine, poteſt nè de eodem crimine a Iudice ſæculari iterum puniri?

℞. Si crimen ſit mixti fori, & in illo ſit pœna legalis, poterit iterum puniri. c. felicis de pœnis. in 6.

53 Sententia criminalis afflictiua corporis tranſit nè in rem iudicatam?

℞. Si ſit liberatoria, ſiue condemnatoria leuis in crimine grauiſſimo tranſit in rem iudicatam in fauorē eorum. Abb. in c. de ijs, nu. 2. de accuſ.

54 Si quis abſolutus ſit in foro pœnitentiali, poteſt accuſari, & puniri in foro iudiciali?

℞. Poteſt, quia forum eſt diſtinctum, & delictum debet puniri propter ſatisfactionem partis, & publicā vtilitatem. Abb. c. accuſaſti. de accuſat. nu. 2. l. 1. C. his quibus, vt indignis.

55 Prælatus quomodo debet procedere contra ſubditum ſuum?

℞. Non ex odio, ſed ex charitate, & debet illum prius admonere, & poſtea tradere capitula, & audire eius defenſiones. c. qualiter, il ſecondo, de accuſat. & Abbas ibi.

56 Si duo Clerici dicant aliquem commiſiſſe delictū, & duo laici dicant non commiſiſſe, quibus ſtandum eſt?

℞. Laicis, licèt ſint teſtes minus idonei, quia deponūt in fauorem rei, cui ius fauet. Abb. in cap. cum pater, Manconella, de accuſat. nu. 13.

57 Teſtis, qui dixit in vna cauſa criminali, poteſt recipi contra eundem in alia?

℞. Non prohibetur recipi talis, quia hoc non eſt cauſa, vnde poſſit repelli. Abb. vbi ſup. nu. 14. c. placuit, §. item in criminali. 4. q. 3. gloſ. 4. c. præterea. de teſtibus cogend.

58 Si aliquis famulus accuſet ſuum Dominum, poterit nè Dominus opponere illi exceptionem infamiæ?

℞. Non, quia ipſe iam approbauit eum habens illum in ſua domo, & hoc currit in caſu, quod paulo antea eum expulerit, & Iudex de ſuo officio poterit eum repellere, & ſupplere partis impotentiam. Abb. in c. nulli, de accuſat. nu. 6.

59 Teſtis ſingularis ſufficit nè ad probandam accuſationem?

℞. Non. c. cum dilecti, de accuſat.

60 Eſt nè licitum alicui deſiſtere ab accuſatione ſine pœna?

℞. Affirmatiuè, & ante inſcriptionem, & poſt, poteſt ſe ſeparare, & remittere iniuriam, vel actionem ſine pęna. c. licet, de accuſat.

61 Quid requiritur, vt procedatur contra Prælatum, vel Superiorem?

℞. Vt præcedat infamia, quę ſcandalum poſſit afferre, alias non debet procedi propter honorem prælatiæ. Abb. in c. qualiter il 2. de accuſat. nu. 9.

62 In criminalibus admittuntur nè conſanguinei in teſtes?

℞. Non, ſi agitur criminaliter, ſecus autem, ſi agitur de crimine ciuiliter. c. 1. de teſtib.

63 Quæ conſtitutio poſuit pœnam non probantibus ſuam accuſationem?

℞. Lex. 1. ff. ad Turpillianum poſuit pęnam.

64 Quando crimen per denuntiationem probatur, quomodo punitur?

℞. Mitiùs, quàm ſi probaretur per accuſationē, quia non debet dari pęna ordinaria. c. inquiſitionis, de accuſat.

65 Quando crimen non probatur quid eſt agendum?

℞. Si accuſatus fuit infamatus, inducitur ei purgatio canonica, ſi non eſt infamatus, liberatur, & accuſans condemnetur propter honorem accuſati. c. cū oporteat, de accuſ.

66 Quam pęnam habet calumniator?

℞. Pœnam talionis, & priuatur beneficio, & ordine ſi fuerit Clericus, & aliquando verberatur. cap. 2. de calumniator.

67 Semiplena probatio ad quid prodeſt?

℞. Excuſat accuſatorem à calumnia, vel à pęna talionis. c. 1. de electione. lib. 6. Abb. in c. qualiter de accuſationib. nu. 22.

68 Si quis vult accuſare aliquem de falſo, intra quod tempus debet accuſare?

℞. A Iudice debet illi dari terminus peremptorius, & eo elapſo amplius non admittitur, cum accuſatio ſit res odioſa. c. accepimus, de fide inſtrument. & Abb. ibi num. 3.

69 Denuntiator ſi deficiat in probatione criminis, qua pęna punitur?

℞. Priuatione officij, & beneficij, donec probet innocentiam

centiam ſuam.c.cum dilectus,de calum.

70 Quando datur aliqua littera ſecretò etiam ſubſcripta manu aliquorum contra Epiſcopum, vel alium,quid agendum ?

℞. Si talis,contra quem datur,nulla laboret infamia, nulli teſtes debent recipi de tali delicto, neque eum perturbare,c.inquiſitionis.§.tertiæ dubitationis. de accuſat.

71 Qui dant cedulas,& litteras de delictis occultis ſine nomine,& ſubſcriptione,qua pœna puniuntur?

℞. Grauiſſima pena, & debent puniri tanquam illi, qui faciunt libellos infamatorios.c.quidam.5.q.1. & gloſ.in c.Inquiſitionis, verb.in occulto. §.tertiæ dubitationis.

CAPVT II.

De Calumniatoribus.

1 QVis dicitur calumniator?

℞. Ille, qui falsò aliquod crimen imponit alicui.

2 Quis præſumitur calumniator?

℞. Omnis denuntiator,vel accuſator,qui non probat ſuam accuſationem. Abb.in c.2.de calum. nu.8.

3 Quam pęnam habet calumniator?

℞. De iure pęnam talionis, quam inſtituit Damaſus Papa natione Hiſpanus,c.1.eod.tit. c. calumniator. 2.quæſt.3.

4 Qui calumniatur Epiſcopum proprium,vel Prælatum,qua pęna punitur?

℞. Si calumnia ſit contra perſonam , vel honorem proprij Epiſcopi, vel Prælati,ſiue in re parua,ſiue in re graui,ſi eſt Clericus deponitur prima vice, ſecundo degradatur, & traditur curiæ ſæculari tanquam incorrigibilis,ſi ſint ſæculares excommunicantur,& puniuntur pęna talionis. Abb.c.cum non ab homine.num.3.& 6. de iudicijs.c.fin.de teſtib.cogend.n.4.

5 Quibus modis punitur calumniator?

℞. Primo,in ipſa ſententia,quando calumniatus abſoluitur.Secundo,ad petitionem calumniati,quæ recipi debet poſt eius abſolutionem. Tertio, ex officio iudicis liberalis.Quarto,ad inſtatiam fiſci. Abb. c.1. nu.4.de calumniator.l.1. ff.ad Turpill.

6 Si quis denuntiet aliquem, & poſtea non poſſit probare ſuam denuntiationem qua pœna punitur?

℞. Suſpenditur ab officio,& beneficio, donec probet ſuam innocentiam, & bonum zelum. Abb.c.2.de calum.nu.3.

7 Subdiaconus ſi calumnioſè accuſet Diaconum qua pœna punitur?

℞. Priuatur Subdiaconatu, ſi calumnia ſit grauis, verberibus afficitur,& in exilium mittitur.c.1.de calumniatoribus.l.1.§.1.ff.ad Turpillianum.

8 Iudex poterit relinquere probationem in iuramēto denuntiantis,vel accuſantis?

℞. Non, quia ſi hæc eſſet ſufficiens probatio, multi eſſent accuſatores,& denuntiatores.Abb.c.2.eodem tit.num.4.

9 Ad denuntiationem vnius teſtis , poteſt ne fieri inquiſitio contra Prælatum?

℞. Si talis teſtis ſit omni exceptione maior poterit. Abb.vbi ſup.nu.1.c.2.iſto tit.

CAPVT III.

De Iudæis.

1 IVdæi,& infideles inter Chriſtianos viuentes quibus iudicibus ſubditi ſunt?

℞. Sæcularibus,& Eccleſiaſticis.

2 Quid prohibetur Iudæis?

℞. Primò,vt nō portent pileum nigrū, ſed roſeum,vt à Chriſtianis dignoſcantur.Secundò,vt non habeant famulos Chriſtianos,aut nutrices. Tertiò , vt in diebus feſtiuis publicè non laborent. Quartò , vt in die paraſceue claudant feneſtras,& ianuas , & tunc non debent domo exire. Bulla Pauli IV. & Pij V. quæ incipit Romanus Pontifex in ordine 7. Bull. Gregor. XIII. quæ incipit aliàs piæ memoriæ in ordine 71.

3 Quis debet curare, vt hæc omnia obſeruentur?

℞. Epiſcopus. Pius V. in dicta Bulla.

4 Iudæi tenentur nè ſoluere decimas?

℞. Tenentur de terris , quas colunt in ciuitatibus Chriſtianorum,ſicut alij agricolæ Chriſtiani; ratio eſt , quia decima prædialis impoſita eſt ſuper illo prædio,& ita ſiue colatur à Iudæo,vel à Chriſtiano, vel à Monacho ſolui debet decima parocho, vel Eccleſiæ maiori.tenet Abb.c.de terris,de decimis,nu.1.

5 Iudæi habent ne ſub poteſtate filios ſuos?

℞. Habent ſicut Chriſtiani duplici ratione. Primò, quia contrahunt legitimas nuptias, & patria poteſtas data eſt in fauorem legitimarum nuptiarum , & ideò non extenditur ad filios illegitimos. Secundò, quia iudæi ſunt ſub poteſtate Imperatoris Romani, & ideò debent gaudere priuilegijs conceſſis ab Imperatore Romano ſuis ſubditis. tenet Abb. c. fin.de conuerſ.infidel.num.3.& c.gaudemus de diuortijs.

6 Iudæus,quæ iura,& priuilegia habet ſupra filios, quos habet ſub ſua poteſtate?

℞. Omnia priuilegia,quæ pater Chriſtianus habet in filios,quos habet ſub ſua poteſtate numerata, §. ius autem in verbo ius autem , inſtitut. de patria poteſtate.

7 Turca,vel Maurus poteſt habere filios ſub ſua poteſtate ?

℞. Non, quia non eſt ſub poteſtate Imperatoris *Romani*,ſed more barbaro viuit habens plures *vxores*, & concubinas, inter quas non ſunt legitimæ *nuptię*; ratio eſt,quia ad legitimas nuptias expreſsè requiritur,vt vnus nubat ſolum cum vna , vt habetur cap. gaudemus, qui fil.ſint legit.

8 Filius Iudæi illegitimus eſt nè in poteſtate patris?

℞. Non; ratio eſt,quia ille eſt in poteſtate noſtra, quē ex iuſtis nuptijs procreauimus.Abb.c.fin.de conuerſ. infidel.num.5.

9 Si Iudæus habeat mulierem Chriſtianam, cui debent aſſignari filij?

℞. Siue ſint maſculi , ſiue fæminæ aſſignandi ſunt mulieri Chriſtianæ in fauorem fidei, & in vtilitatem filiorum.c.fin.de conuerſ.infidel.

10 Filij

10 Filij Iudæorum quando liberantur à patria poteſtate ?

℟. Si Iudæi poſt eorum conuerſionem iterum redeant, & viuant in l. Moyſi, tunc filij liberantur à patria poteſtate; ratio eſt, quia qui negat fidem, non debet gaudere priuilegijs conceſſis fidelibus, & ideò filij tunc efficiuntur ſui iuris. c. quicumque de hæreticis. in 6.

11 Iudæus baptizatus eſt ne capax beneficiorum ?

℟. Si ſeruet fidem, & non reuertatur ad legem Moyſi de iure canonico eſt capax beneficiorum, quia Eccleſia omnes vocat ad ſe, niſi forte impediatur aliquo Eccleſiæ, vel diœceſis ſpeciali ſtatuto confirmato à Sede Apoſtolica. tenet Abb. in c. eam te de reſcriptis, num. 7.

12 Quando in aliquibus Eccleſijs, vel diœceſibus eſt conſuetudo, vt Iudæi conuerſi, neque filij Iudæorum non admittantur ad Ordines maiores, vel minores, & ſuper hoc articulo fiunt informationes, debet nè obſeruari iſta conſuetudo?

℟. Talis conſuetudo obſeruanda eſt, vel tale ſtatutum, quia iuſtis de cauſis introducta fuit, vel ſtatutum poſitum à ſynodo; ratio eſt, quia Sacerdotium habetur in magnum honorem, & dignitatem, & deſcendere a Iudæis, etiam ſi ſint conuerſi, eſt res viliſſima, ideò iſtæ conſtitutiones, & ſtatuta ſeruari debent, niſi Summus Pontifex in ea diſpenſet ſpecialiter cum aliquibus perſonis doctiſſimis, & bene meritis, & probatæ virtutis.

13 Quomodo intelligendum cum Iudæis ad fidem conuerſis. capit. ſtatutum de hæreticis, vbi mandatur, vt deſcendentes ab hæreticis ex linea maſculina, vſque ad ſecundum gradum incluſiuè non poſſint obtinere beneficia, & deſcendentes à linea fæminina vſque ad primum gradum incluſiuè priuantur beneficijs?

℟. Hæc pœna priuationis beneficiorum impoſita eſt in dicto capit. ſtatutum filijs Iudæorum, quorum patres poſtquam conuerſi ſunt ad noſtram fidem eam deſeruerunt, & condemnantur, vt hæretici, non verò impoſita eſt filijs Iudæorum, qui poſtquam conuerſi ſunt ad noſtram fidem Chriſtianam, illam vſque ad mortem ſeruauerunt.

14 Statuta aliquarum Eccleſiarum in Hiſpania ſicut Eccleſiæ Toletanæ, & ſtatuta ordinum militarium Sancti Iacobi, Alcantaræ, Calatrauæ, & Sancti Ioannis Hieroſolymitani, quæ excludunt à ſuo conſortio deſcendentes à Iudæis, & hæreticis, & nouiter conuerſis in quocumque gradu etiam remotiſſimo quomodo ſunt intelligenda ?

℟. Iſta omnia ſtatuta ſunt obſeruanda, veneranda, & ad vnguem cum magno rigore adimplenda. Primò, quia iuſtiſſimis de cauſis approbata ſunt à Summis Pontificibus, & à Regibus Chriſtianis. Secundò, quia fundatores Eccleſiarum, vel ordinum militarium, vel Collegiorum ex ſuis proprijs bonis fundauerunt talia Collegia, vel Eccleſias ea conditione, vt homines, qui non deſcendunt à linea infecta, obtineant illas dignitates, & in ſua re quilibet eſt moderator, & arbiter. Tertiò, quia experientia docuit, quod arbor bona bonos fructus facit, & ſic qui deſcendunt à nobilibus parentibus, & à clara, & antiqua progenie Chriſtianorum, ſunt magis quieti in communitatibus, meliùs gubernant, & maiorem fructum Reipublicæ Chriſtianæ dant. Quartò, quia per plurimos annos iſtæ communitates in pace ſe conſeruauerunt, & dederunt plurimos filios Reipublicæ Catholicæ vtiliſſimos. Quintò, quia ſunt plurima præmia, quæ non petunt has qualitates, & illa non poſſunt obtinere deſcendentes à Iudæis conuerſis, & ſic ſtatuta dicta nemini faciunt iniuriam.

15 Iudæi contrahunt ne legitimas nuptias?

℟. Affirmatiuè, cap. gaudemus, de diuortijs. Abbas capit. finali de conuerſione Infidelium. numero tertio.

16 Iudæus conuerſus ad fidem, quæ bona debet habere ?

℟. Omnia ſua bona, quæ licitè, acquiſiuit, ſed debet reſtituere ea, quæ acquiſiuit ex vſuris ante conuerſionem, nam conuerſio ad fidem non facit bona illicitè acquiſita licita. Abb. c. fin. de conuerſione Infidelium. nu. 9.

17 Chriſtiani quid debent agere circa Iudæos?

℟. Non debent cum eis ludere, neque comedere panes azimos, & ſuffocata, neque medicos eorum vocare, neque eorum ſynagogam tenere, neque cum eis nimiam familiaritatem habere. Bull. Greg. XIII. 71. in ordine.

18 Filij Iudæorum inuitis parentibus ſunt ne baptizandi ?

℟. Non, neque ipſi Iudæi. Bull. Gregor. XIII. vbi ſupra.

CAPVT IIII.

De Hæreticis.

1 QVid eſt apoſtaſia?

℟. Eſt error contrarius toti fidei Catholicæ. Tol. lib. 4. c. 6.

2 Quid eſt blaſphemia ?

℟. Quædam maledicentia contra Deum ex malo voluntatis affectu. Toletus in ſumma libro 4. capit. decimotertio.

3 Quid eſt ſuperſtitio ?

℟. Quædam religio falſa, ſeu vana. Syluestr. verbo ſuperſtitio, numero primo, & Toletus libro quarto, capit. 14.

4 Quid eſt idolatria ?

℟. Exhibitio cultus diuini erga falſum Deum. Tol. lib. 4. c. 14.

5 Quid eſt magia ?

℟. Poteſtas inordinata faciendi aliquid, quod naturaliter fieri non poteſt. Toletus in ſumma libro 4. capit. 14.

6 Quid eſt ſchiſmaticus ?

℟. Quando aliquis eſt extra Eccleſiam conſtituens ſibi alium Papam, vel Epiſcopum, relinquens verũ c. 1. de ſchiſmaticis.

7 Facta per Epiſcopum ſchiſmaticum valent ne ?

℟. Si ſint ſpiritualia, vt ordines, non; imò eſt ſuſpenſus, & excommunicatus, qui à tali ſuſcipit ordines ſcienter. c. 1. de ſchiſmaticis.

8 Ordi-

8 Ordinatus à ſchiſmatico à quo debet diſpenſari?
℟. A Summo Pontifice. capit. ſecundo, de ſchiſmaticis.
9 Quid eſt hæreſis?
℟. Error pertinax hominis Chriſtiani contrarius fidei Catholicæ in partem, vel in totum. Tolet. in ſum. lib. 4. c. 3.
10 Vnde dicitur hæreſis?
℟. Ab electione erroris, vel ab erro, erras, vel adhæreo, quia errant, & adhærent opinioni hæreticorum. Abbas capit. firmiſſimè. de hæreticis, numero tertio.
11 Qui eſt in peccato mortali, eſt ne extra Eccleſiam?
℟. Quò ad ſe eſt extra Eccleſiam, quò ad alios non, & ſic abſolutio ab eo facta tenet. Abb. c. 1. de ſchiſmaticis, nu. 4.
12 Quid eſt error?
℟. Exiſtimatio veri pro falſo, vel falſi pro vero. Toletus libro quarto, capit. 3. Anton. 4. part, titulo 1. c. 5. §. 1.
13 Error quilibet eſt nè hæreſia, vt errare in opinionibus?
℟. Non, ſed ſolum error, qui eſt contrarius articulis fidei, vel errare, credere, & affirmare aliquid contra fidem Catholicam. Toletus libro 4. capit. 3. in ſumma.
14 Omnis, qui errat in fide, eſt ne hæreticus?
℟. Non, ſi putat non errare, & paratus eſt ſe corrigere. Abbas capit. tertio, de hæreticis, numero ſecundo.
15 Eſt ne hæreticus, qui ex ignorantia, vel infirmitate tenet errorem contra fidem?
℟. Non, ſi paratus eſt ſe corrigere. Tolet. in ſum. lib. 4. cap. 3.
16 Errare in tota fide propriè eſt ne hæreſis?
℟. Magis propriè dicitur apoſtaſia, quia hęretici non negant totam fidem, ſed aliquos articulos fidei. Tol. lib. 4. vbi ſup.
17 Quid eſt pertinacia?
℟. Scire quod illud, quod teneo, eſt contra Eccleſiam Catholicam, & nihilominus talem propoſitionem, vt veram teneo. c. ad abolendam, de hæreticis. Tol. c. 19. lib. 1.
18 In qua potentia conſiſtit talis error, & pertinacia?
℟. In intellectu. Paludanus in diſtinctione, decimatertia, quæſtione 3. Syluest. verbo excommunicatio. 9. §. 3.
19 Homo non baptizatus poteſt eſſe hæreticus?
℟. Non, quia iſte talis propriè dicitur infidelis; quia ad hoc, vt quis ſit extra Eccleſiam, & ſit hæreticus, neceſſe eſt, vt aliquando fuerit per baptiſmum intra Eccleſiam. Toletus in ſumma libro 4. capit. tertio.
20 Quotupliciter committitur hæreſis?
℟. Tripliciter; aut interius ſolùm, aut exterius ſolùm, ſcilicet cum quis facit actum hęreticum cum ignorantia, aut interius, & exterius, cum ad extra facio actum, quod ſcio interius eſſe hæreticum. Tol. lib. 4. c. 4.
21 In hæreſi interiori incurritur excommunicatio?
℟. Non. Paludan. in 4. diſt. 13. q. 3. Tolet. libro primo, ca. 6.
22 In hæreſi exteriori incurritur ne excommunicatio?
℟. Affirmatiuè ſtatim, ac committitur. c. ad abolendam, de hæret.
23 Si quis committat hæreſim exteriorem ſine conſenſu interiori, vel ſine errore interiori, erit ne excommunicatus?
℟. Tenebitur ab Eccleſia pro excommunicato, quia non iudicat de occultis, ſed poterit abſolui à quolibet confeſſario, quia verè non eſt excommunicatus. Nauar. in man. c. 11. nu. 24.
24 Quis eſt infidelis?
℟. Qui non habet certitudinem in fide. capit. 1. de hæretic.
25 Quis dicitur dubius in fide?
℟. Qui non credit articulos fidei, nec illos impugnat. Tol. lib. 4. c. 4.
26 Quid requiritur, vt dubius in fide ſit hæreticus?
℟. Primùm, vt ſit pertinacia, ſcilicet ſcit aliquam propoſitionem ab Eccleſia deciſam eſſe, & tamen ipſe tenet contrarium. Secundò, quòd dubium, quod habet in fide, ſit voluntarium, & non ex aliqua tentatione Diaboli, vt ſcrupuloſus, qui ſolet aliquando dubitare in aliquo articulo fidei. Toletus vbi ſupra.
27 Qui permittit alios errare in fide, eſt ne ſuſpectus?
℟. Eſt, quia non caret ſcrupulo ſocietatis occulto, qui manifeſto facinori deſinit obuiare. c. qui alios, de hæretic.
28 Quæ differentia eſt inter ſchiſmaticum, & hæreticum?
℟. Hæreticus opponitur fidei; ſchiſmaticus opponitur charitati, & vnioni Eccleſiæ; puta, quia recuſat obedire Papæ, qui eſt caput totius Eccleſiæ. Tol. lib. 4. c. 3.
29 Crimen hæreſis cuius fori eſt?
℟. Fori Eccleſiaſtici ſolùm, & hodie pertinet ad Inquiſitores hæreticæ prauitatis. c. excommunicatus, de hæreticis.
30 Punitio hæreſis ad quem Iudicem pertinet?
℟. Ad Eccleſiaſticum, quia eſt crimen merè Eccleſiaſticum, licèt executio ſententiæ ad ſæcularem pertineat. Abbas capit. ad abolendam. de hæreticis, numero 7.
31 Epiſcopus negligens in perſequēdo hęreticos, qua pœna punitur?
℟. Debet à dignitate remoueri. cap. excommunicamus, il primò de hæreticis. §. vltimo, verbo volumus.
32 Si Epiſcopus commiſerit crimen hæreſis, coram quo Iudice debet conueniri?
℟. Coram Summo Pontifice. Trid. ſyn. ſeſſ. 24. c. 5. de reform.
33 Epiſcopus quomodo procedit in cauſa hæreſis?
℟. Tanquam Sedis Apoſtolicæ Delegatus. c. ad abolendam. de hæreticis.
34 Capitulum ſede vacante cognoſcit ne de crimine hæreſis?
℟. Cognoſcit ſicut Epiſcopus. Ab. eod. c. nu. 4.
35 Si Epiſcopus ſit notorius hæreticus, ad quem pertinet dare dimiſſorias?
℟. Ad capitulum, quia tunc reputatur vt mortuus, donec certiorem faciat Summum Pontificem, qui proui-

prouidebit de legitimo paſtore.

36 Quę eſt pœna hęreticorum?

℞. Pęna ignis, & perdunt omnia ſua bona à die commiſſi delicti, l. Manicheos. C. de hęreticis, c. cum ſecundùm leges, eod. tit. in 6. & c. ad abolendam, de hęreticis.

37 Bona hæreticorum cui applicantur?

℞. Fiſco, deductis expenſis factis in proſecutione illius cauſæ, etiam ſi hæretici ſint mortui, cap. vrgentis, de hæretic.

38 Bona hæreticorum quo die confiſcantur?

℞. A die, in quo commiſerunt delictum, Sotus de iuſt. & iur. lib. 1. quęſt. 9. art. 6.

39 Iudex laicus, cui traditur ab Inquiſitoribus hæreticus comburendus, tenetur ne ſtare proceſſui facto ab ipſis Inquiſitoribus?

℞. Tenetur ſtatim proferre ſententiam ex eorũ proceſſu, & comburere hæreticum, Abb. c. fin. de ſtatu Monach. num. 12.

40 Deſcendentes ab hęreticis, vſque ad quem gradũ prohibentur obtinere beneficia Eccleſiaſtica?

℞. Si deſcendant ex linea maſculina, vſque ad ſecundum incluſiuè, ſi a fœmina vſque ad primum, cap. ſtatutum, de hęretic. in 6.

41 Hęreticus iure hęreditario poteſt ne ſuccedere patri ſuo?

℞. Non, imò, qui eum inſtituit, excommunicatur. c. ſi quis, de hæret.

42 Filij hæreticorum propter delictum parentum priuantur nè beneficijs obtentis?

℞. Variæ ſunt opiniones DD. ſed verior eſt, quòd beneficium obtentum ante patris crimen non perditur, ſed ſolùm obtentum poſt patris delictum. Plurimi DD. ſup. c. vrgentis, de hæret.

43 Fautores, & receptores hæreticorum quam pœnam incurrunt?

℞. Ipſo iure ſunt excommunicati ante ſententiam, & non ſepeliuntur in loco ſacro. c. ſi aduerſus nos, de hæretic.

44 Qui incurrunt excommunicationem in crimine hæreſis, licèt non ſint hæretici?

℞. Primò, teſtes, qui ſciunt hæreſim, & non denunciant. Secundò, Inquiſitores, qui ſcientes non puniunt hæreticos. Tertiò, Iudices temporales, qui relaxatos ab Inquiſitoribus non tradunt igni, vel in iuriſdictione contradicunt, vel non dant auxilium. Quartò, qui dant conſilium, vel auxilium hæreticis. Caſtr. lib. 2. tit. de iuſta hæreticorum punitione. c. 25. D. Thom. 2. 2. quæſt. 33. artic. 7. Durand. in 4. diſtin. 19. quæſt. 4.

45 Aduocati hæreticorum, & ſcribæ incurrunt ne in aliquam pęnam?

℞. Si conſtituti ſunt à ſancta Inquiſitione ad defenſionem hæreticorum, ne careant legitima, & neceſſaria defenſione, non incurrunt pęnam, imò ſunt viri qualificati.

46 Pro hæretico mortuo eſt ne orandum?

℞. Non, neque pro decedenti in peccato mortali, c. placuit, 23. quæſt. 5.

47 Bona opera hæreticorum ad quid valent?

℞. Ad illuſtrandum mentem, & vt faciliùs gratiam conuerſionis mereantur, Abb. ſuper c. firmiſſimè de hæret. num. 1

48 Libris hæreticorum quæ fides datur?

℞. Nulla, licèt in ſe ſint boni ratione auctoris. c. fraternitatis. eod. tit.

49 Si aliquis Notarius condemnetur, vt hæreticus, vel falſarius, eius ſcripturæ erunt ne validæ?

℞. Cum diſtinctione; quas fecit ante delictum, erunt validæ, propter publicam vtilitatem. l. Barbarius Philippus, ff. de officio Prætoris; ſed ſcripturæ, quas fecit poſt delictum, non valebunt. Gloſſa in leg. ſi quis ex argentarijs, §. primo, ff. de edendo.

50 Clericus hæreticus reducens ſe ad fidem eſt ne prius degradandus?

℞. Affirmatiuè verbaliter, in carcere detrudendus, & poſtea recipiendus ad fidem. Abb. in c. excommunicatus, de hæret. num. 1.

51 Si aliquis Clericus abiuret de vehementi, eſt ne iterum admittendus ad audiendas confeſſiones?

℞. Non, ſecus autem ſi abiuret de leui. Nauar. conſil. 16. de hæret. n. 1.

52 Quando inſtrumenta confecta per Notarium infamem, vel damnatum de falſo erunt valida?

℞. Quando non eſt Notarius Principis, vel bancæ, ſed particularis, & non commiſit falſitatem in officio tabellionis, ſed ob alias cauſas factus eſt infamis. Bartol. in l. ea lege. ff. ad leg. Iuliam repetundar. Abb. in c. fraternitatis. de hæret. num. 5.

53 Quid debet hæreticus facere, vt pœnam mortis poſſit euadere?

℞. Conuertere ſe, & petere veniam ante ſententiam, & abiurare. c. ad abolendam. de hæret.

54 Debitores hæreticorum ſunt ne liberi à debito?

℞. Si debitum ſit perſonale, vt ſeruitia eo ipſo liberantur; ſi verò debitum ſit alicuius pecuniæ, fiſco ſolui debet.

55 Filij hęreticorum ſunt ne ſub patria poteſtate?

℞. Non, imò liberantur, & ſui iuris efficiuntur. capit. quicumque, de hæret. in 6. iuncta gloſ.

56 Laici poſſunt ne prædicare?

℞. Non, propter periculum errandi, & ne ſub ſpecie boni malum inducant. Abb. capit. ſicut de hæreticis.

57 Sacramenta ab hæreticis recepta valent nè?

℞. Si cum bona fide, & ignorantia recipiantur, tenent; ſi verò ſcienter recipiantur, non valent, imò de tali homine poteſt cognoſci ſicut de ſuſpecto, Abbas, capit. fraternitatis, iſto titulo, numero ſeptimo.

58 Quæ Sacramenta poſſunt recipi ab hæretico ſine aliqua pœna?

℞. Sacramentum Baptiſmi, & pœnitentiæ, & hoc in caſu extremæ neceſſitatis, dum hæreticus habeat intentionem faciendi, quod facit Eccleſia. c. ad hoc, diſt. 4. de conſecr.

59 Si duo contendunt de Papatu quid agendum.

℞. Colligendum eſt Concilium generale per Cardinales, vt de hac re iudicent. Abb. eod. c. fraternitatis, iſto tit. num. 2.

60 Infidelis, vel hæreticus poſſunt eſſe teſtes?

℞. Non, niſi in fauorem fidei, & tunc cum adminiculo, & defectu infidelitatis.

61 Qui inſurdeſcit in excommunicatione, quando dicetur hęreticus, vel ſuſpectus in fide?

℞. Quando per annum integrum petere abſolutionem non curat. Trident. ſyn. ſeſſ. 14. c. 18.

62 Poteſt ne Epiſcopus in foro conſcientię abſoluere à crimine hæreſis ſubditum ſuum?

℟. Poteſt per ſe ipſum, ſed non per ſuum Vicarium, ex limitata facultate ſibi tradita à Concil. Trident. ſeſſ. 24. cap. 6. de reform. ſed hæc facultas de nouo ſublata eſt Epiſcopis per bullam Cruciatæ, & ſic debent eos remittere ad Inquiſitores hęreticæ prauitatis, qui habent inſtructionem, quando debent eos abſoluere in foro interiori, & quando in foro exteriori.

63 Iſti tales hęretici, qui volunt ſacramentaliter ſuam hæreſim confiteri, à quo poſſunt abſolui?

℟. A Summo Pont.fice, & ab Inquiſitoribus hæreticę prauitatis, & ſi non reſideant in illa ciuitate, debēt occurrere ad commiſſarium ſanctæ Inquiſitionis, & ipſe docebit talem pœnitentem, quid debeat agere, vel accipiat poteſtatem ab Inquiſitoribus cum abſoluendi; cum remedium animæ non ſit dilatandum.

64 Si iſte talis, qui vult confiteri ſuam hæreſim, ſit in extremo periculo vitæ, à quo eſt abſoluendus?

℟. In foro pœnitentiali poteſt abſolui à quocumque Sacerdote; ratio eſt, quia neceſſitas caret lege, & quilibet, qui conuertitur, recipiendus eſt ab Eccleſia.

65 Abſolutio, quam Epiſcopus dat vigore d. c. 6. debet eſſe neceſſariò Sacramentalis, vel ſufficit eam dare in foro ſecreto extra confeſſionem?

℟. Nauar.conſ.11.de priuilegiis tenet ſufficere, vt ſit in foro conſcientiæ extra confeſſionem, ſed alij Doctores tenent, quòd eſt ſecurius, vt abſoluatur in actu confeſſionis; ratio eſt, quia Concilium dicit in foro conſcientiæ, & forus conſcientiæ eſt ipſa confeſſio ſacramentalis.

66 Si quis abſoluatur ab Epiſcopo, vel à confeſſore in articulo mortis à crimine hæreſis occulto in foro pęnitentiali, & poſtea comprehendatur ab Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis, poterunt de tali crimine cognoſcere?

℟. Poterunt talem hæreticum punire in foro exteriori, tanquam ſi non eſſet abſolutus in foro conſciētiæ, licèt ſi talis conuertatur, hæc abſolutio plurimum iuuat ad defenſionem talis rei; ratio eſt, quia per abſolutionem ſacramentalem non tollitur facultas Inquiſitoribus puniendi hæreſim publicam.

67 Relapſus quis propriè dicitur?

℟. Ille, qui commiſit hæreſim, & petit veniam per miſericordiam, & abiurauit de vehementi illam hęreſim, & aliam, & iurauit ſe amplius non commiſſurum, c. ad abolendam de hæreticis.

68 Relapſis eſt ne parendum?

℟. Non, & pęna eorum eſt, ſi eſt Clericus degradatur, & traditur curiæ ſæculari, vt igne crémetur; ſi eſt laicus ſententiatur ab Inquiſitoribus, vt relapſus, & remittitur Iudici ſæculari cremandus; ratio eſt, quia iā ſemel fuit ab Eccleſia deceptus, & timetur, quòd, qui ſemel, & iterum commiſit tām graue delictum, & fregit Eccleſiæ fidem iuratam, ſemper idem faciet, & inficiet alios, quia vna mala pecus inficit omne pecus. Secundò, quia videtur, quòd quando iurauit hęreſim, decepit Eccleſiam, & ideò habet pęnam mortis, c. ad abolendam, c. excommunicamus, il 2. de hæreticis.

69 Iudex ſæcularis debet ſtare per proceſſum factum ab Inquiſitoribus, cum eis remittitur aliquis hæreticus comburendus, vel debet facere nouum proceſsū?

℟. Iudex ſæcularis non debet facere nouum proceſſum, neq; retardare exequutionem, ſed ſtatim ſedere pro tribunali, & ſententiare proceſſum in eo ſtatu, in quo Inquiſitores illum mittunt, & tradere reum miniſtris iuſtitiæ comburendum, & hoc in fauorem fidei; ratio eſt, quia cognitio de hæreſi non pertinet ad Iudicem ſæcularem, ſed ad Eccleſiaſticū, & priuatiuè hodie ad Inquiſitores Apoſtolicos, & Bullas Apoſtolicas, & ad Iudicem ſæcularem ſolùm pertinet exequutio, & dare fauorem Inquiſitoribus. tenet Abb. in c. fin. de ſtatu Monachorum, nu. 3. & Paramus, & Pegna in directorio Inquiſitorum, & omnes ſcribentes c. ſuper eod. tit. in 6.

70 Poteſt quis inſtituere hæreticum hæredem?

℟. Non, licèt talis ſit eius conſanguineus, & ſi quis eum inſtituat ſciens illum eſſe hæreticum, excommunicatur, & habebitur, vt ſuſpectus in fide. c. ſi quis Epiſcopus. c. in eo de hæreticis.

71 Qui ſepeliunt hæreticum in loco ſacro, qua pęna puniuntur?

℟. Excommunicantur, ſi ſcienter id faciant, & non abſoluuntur, donec ipſi proprijs manibus publicè exhument, & proijciant extra Eccleſiam huiuſmodi corpora damnatorum, & ille locus, & Eccleſia remanet violata, & debet iterum benedici, & in illa ſepultura non poteſt alius vnquam ſepeliri. cap. quicumque de hæreticis in 6. cap. ſacris de ſepulturis.

72 Si oſſa hæretici non poſſint cognoſci, debent ne exhumari omnia oſſa, vel quid eſt faciendum?

℟. Tunc excommunicandus eſt, & puniendus, qui ſcienter ſepeliuit hæreticum, ſed oſſa, ſi non cognoſcuntur, non debent extrahi, ne forte extrahantur oſſa alicuius Catholici; ratio eſt, quia melius eſt nocentem impunitum relinquere, quàm innocentem condemnare, gloſ. in d. c. quicumque de hæreticis in ſexta.

73 Hęretici, & fautores eorum, vſq; ad quam generationem amittunt officia, & beneficia?

℟. Vſq; ad ſecundam generationem incluſiuè. c. ſtatutum. c. 2. de hæret. in 6.

CAPVT V.

De Neophitis.

1 QVis dicitur Neophitus?

℟. Qui nouiter ad fidem venit, ſiue ex Iudaiſmo, ſiue ex gentilitate. Syluester. verbo Neophitus.

2 Neophitus debet ne ordinari?

℟. Non. Concilium Nicenum. diſtinctione 48. capit. quoniam.

CAPVT

CAPVT VI.

De ijs, qui filios occiderunt.

1 PAter quos filios habet in ſua poteſtate?

℟. Filios familias, de quibus latè diximus, lib. 10.c.4.de patria poteſtate, §.1.inſt.de patria poteſtate, l.nam ciuium, ff.de his, qui ſunt ſui, vel alieni iuris.

2 Pater poterit nè occidere liberos, quos ſub ſua poteſtate habet abſque aliqua pęna?

℟. Licèt de iure antiquo pater poterat abſq; aliqua pœna occidere filios ſuos cum cauſa, & ſine cauſa per legem, in ſuis, ff.de liberis, & poſthumis, quæ dabat patribus hanc poteſtatem, & fundabatur in ea ratione, vt filij eſſent obedientes parentibus, tamen hodie iuſtiſſimis de cauſis hæc lex eſt correcta per legem, in auditum, ff.ad l.Cornel.de ſicarijs, & ita pater non ſolum non poteſt occidere filios, imò ſi occiderit grauiſſima pęna punietur; ratio eſt, quia patria poteſtas data eſt a lege in pietatem, & non in atrocitatem, & ita conſiſtit in bona educatione filij, & in eius vtilitate, non verò in morte.

3 Pater poteſt incarcerare filium?

℟. Pater non poteſt habere carcerem, ſicut habet Reſpublica, quia hoc eſt illi prohibitum, & ſi id fecerit, punietur grauiſſimè; ratio eſt, quia eſt contra Regiam poteſtatem, quam ſibi nullus poteſt aſſumere, ſed pater bene, & licitè poterit præcludere filium ſuum in cubiculo clauſo, & ibi eum ligare fune, vel ferreis compedibus ad cuſtodiam illius; ratio eſt, quia hoc ſolum attinet ad emendationem filij, & ad conſeruationem vitæ eius, vt in l.vnica, C.de emendatione propinquorum, & ibi Bart. & DD.

4 Si pater petat ante iudicem ciuitatis, vt filius eius incarceretur in carcere publico propter inobedientiam, vel aliquod vitium, Iudex quid debet facere?

℟. Iudex debet eum incarcerare, & corrigere, & emendare ſecundum voluntatem patris, & poſtea ad petitionem patris eum à carcere liberare, l.vnica, ſupra citata, & l.4.C.de patria poteſtate.

5 Pater quam correctionem poterit dare filio?

℟. Pater poterit filium corrigere verbis, & eum fuſtigare, ſed taliter, quod non excedat limites diſcretionis, ita vt filius ex tali correctione, vel fuſtigatione non infirmetur, neque moriatur, neq; perdat mēbrum, vt in l.vnica, C.de emendatione propinquorum.

6 Filius poterit repercutere patrem, eum verberātem, vel caſtigantem?

℟. Non, ſed poterit fugere, ſi eum videat iratum; ratio eſt, quia licèt vim vi repellere liceat, tamen vbi offenſio eſt licita, ibi defenſio eſt prohibita. l.3. C.de his, qui ad Eccleſiam confugiunt, & tenet Bart. in l. vt vim, ff.de iuſtit. & iure.

7 Quam pœnam habet pater, vel mater, qui ſponte filium occidit, & è contra, filius, qui occidit patrem, vel matrem?

℟. Pęna canonica eſt, vt recludatur perpetuo in monaſterio ad agendam pęnitentiam toto tempore vitæ ſuæ, ſed pęna legalis, quæ obſeruatur hodie in omnibus terris Eccleſiæ, vt talis occidatur, & mittatur intra corium cum cane, gallo gallinaceo, vipera, & ſimia, & in mare, vel flumine proijciatur, vt ab ipſis animalibus tale corpus affligatur, & comedatur, l.pęna, ff.ad legem Pompeiam, de parricidijs. l.in auditum. ff.ad l.Corn. de ſicarijs, & l.vnica, C.de ijs, qui parentes, vel liberos occiderunt.

8 Quid ſignificat includere hominem cum iſtis animalibus, cum morte omnia delicta tollantur?

℟. Quia delictum eſt tantæ atrocitatis, lex voluit in morte, & poſt mortem ſignificare, quàm horrendū ſit patrem interficere filium, quem genuit, vel è cōtra; & ideò includitur canis ad ſignificandam rabiē, quam pater habuit in filium, & gallus gallinaceus, quia ipſe non curat de ſuis filijs, neque eos cognoſcit, & vipera propter venenum, quod in ſe habet, & ſimia, vt ſignificetur, quòd ille non fuit homo, ſed fuit quoad ſimilitudinem hominis, ſicut ſimia, & eijcitur in mare, vel flumen ad ſignificandum, quòd talis homo non meretur, vt terra, de qua natus eſt, ei det requiem, ſed fluctuet.

9 Quod eſt maius peccatum, quòd occidat pater filium, vel filius patrem?

℟. Maius peccatum eſt à filio occidi patrem, cui debetur honor, obedientia, & reuerentia ex quarto pręcepto decalogi, ſed magis horrendum, & contra naturam eſt à patre occidi filium; ratio eſt, quia amor deſcendit, & non aſcendit, & ſic pater magis amat vnum filium, quam decem filij vnum patrem.

10 Si mulier occidat filium, propter hoc debet nè ſeparari à marito?

℟. Non, ſed alia pœna legali punitur; ratio eſt, quia nullum crimen ſeparat matrimonium legitimè contractum, niſi crimen idolatriæ, vel hæreſis, ne alteruter eorum inficiatur. c.intelleximus, de ijs, qui filios occiderunt, & ibi Abb. nu. 1.

11 Si pater, vel mater in eodem lecto dormientes occidant puerum, qua pęna puniuntur?

℟. Conſiderandum eſt, an habuerint voluntatem occidendi, & tunc eſt pęna mortis, an habuerint culpā aliquam, quia non poſuerunt ſufficientem diligentiā, ne occiderent puerum, & tunc aliqui volunt, quòd per tres annos agant pęnitentiam, & ieiunium ſit in pane, & aqua, vel poſita diligentia cum magno ſuo dolore puer repertus fuit occiſus, & tunc in foro cōſcientiæ aliquam pęnitentiam debent habere propter negligentiam, quia hoc ſecurius eſt. c.de infantibus, eod.tit.noſtro.

12 Regula illa (in pęnis mitior interpretatio eſt facienda) quando locum non habet?

℟. Illa regula obſeruatur in foro exteriori, ſed non habet locum in interiori, vbi ſecurius eſt facere duriorem interpretationem, cum dicat D.Aug. vt nullus quantum iuſtus fuerit, caueat, ne de hoc ſæculo trãſeat ſine pęnitentia. Abb. in c.de infantibus. eod. titulo.

CAPVT VII.

De Infantibus, & languidis expoſitis.

1 QVis dicitur expoſitus?
℞. Ille, qui ſupponitur curæ alterius, & relinquitur à cura proprij domini, vel patris. c. expoſitus, diſt. 87. iunct. gloſ.

2 Vnde dicitur expoſitus?
℞. A pono, & ex; quaſi diceret, extra meam curam pono.

3 Qui nam exponuntur à cura parentum, vel dominorum?
℞. Primò, infantes, qui clam, & de nocte exponuntur à ſuis parentibus, vel iuſſu eorum ante portas Eccleſiæ, vt alij curam illorum habeant. Secundò, pueri, qui habent vſum rationis. Tertiò, languidi vexati ab aliqua infirmitate. Quartò, ſerui, qui à proprijs dominis relinquuntur, vt ſint ſui Iuris, vt ſe alant, vel quærant aliquem, qui illos alat. c. vnico, de infantib. & languidis expoſitis. & c. ſi expoſitus, diſtinct. 87.

4 Quis tenetur alere infantes expoſitos?
℞. Eccleſia tanquam ſuos filios, quia tenetur ſuſcipere in ſe, quos patres contra legem naturæ expellunt à ſe. c. ſacrorum. 12. q. 2.

5 Eccleſia poterit ab infante expoſito repetere alimenta, ſi peruenit in pinguiorem fortunam?
℞. Non; quia alit talem infantem tanquam propriū filium. l. alimenta. C. de negoc. geſt. c. ſacrorum 12. quæſtione 2.

6 Quam pœnam incurrunt parentes, qui proprium filium exponunt ad portas Eccleſiæ, vel in vijs publicis, vel ad portam alicuius hominis diuitis, ea intentione, vt illum alant?
℞. Secundum leges Hiſpaniæ puniuntur pœna capitali, tanquam ſi proprium filium occideret, quia eum ſupponit mortis periculo, & negat proprium filium, quem genuerunt.

7 Si alius, & non proprius pater exponat filium legitimum, priuabitur ne patria poteſtate?
℞. Si pater ſciat, & conſentiat, vel poſtquam ſciuerit, ratum habuerit, priuatur patria poteſtate, quia idem eſt, ac ſi expoſuerit. Abb. cap. vnico, de infantibus, numero 1.

8 Si filius à ſuo patre exponatur, talis filius cuius iuris erit?
℞. Talis filius liberatur à patria poteſtate, & ſi venerit in bonam fortunam, poterit de illis teſtari, idem dicendum erit de languidis, in quibus omnibus pater, vel dominus nullam habet poteſtatem, quia fecerunt contra officium pietatis naturalis, quia de lege naturæ tenentur proprios filios alere, ſicut faciunt animalia bruta. c. vnico, de infantibus.

9 Si filius conſentiat, vt ipſius pater eum exponat, in iſto caſu priuatur ne patria poteſtate?
℞. Affirmatiuè, etiam ſi filius idem petat, quia iſte textus punit patris impietatem, & damnat patris factum contra officium pietatis, quod pater non debet facere, etiamſi id filius petat. Abb. c. vnico, de infantib. num. 1.

10 Si quis habeat ancillam, & concipiat filium, & poſt partum illum exponat, & alius illum alat, ille talis tenetur ne reſtituere infantem domino ſuo?
℞. Si ancilla inſcio domino expoſuerit filium, poterit illum dominus repetere ſoluendo expenſas, ſed ſi expoſuit filium, ſciente, vel conſentiente domino, nō poterit talis dominus illum repetere, etiam ſi ſoluat expenſas, quia videtur ipſe illum expoſuiſſe, & ſic ius in eum perdidiſſe. l. 1. & 2. C. de infantibus expoſitis.

11 Si aliquis expoſitum alicuius ſeruæ, vel ancillæ, talis remanebit ſeruus illius, qui eum alit?
℞. Non, ſed erit liber, & ingenuus, & poterit teſtari, contrahere, & nubere, imò ipſe ſecundùm leges Hiſpaniæ gaudet aliqua nobilitate; ratio eſt, quia illum, quem proprius pater deſeruit, lex ſuſcepit in ſuum patrocinium, cum quilibet præſumatur bonus, & nobilis, niſi in contrarium probetur malus. l. vnuſquiſque. C. de infant. expoſitis.

12 Si pater negat alimenta filio, talis filius ſoluitur à patria poteſtate?
℞. Affirmatiuè, tres enim caſus æquiparantur, exponere infantes, non curare languidum, & alimenta negare filijs ſuis, ſiue ſint languidi, ſiue ſani. Goffred. capit. vnico, de infantibus, & Abb. ibi, numero 7.

13 Quam conditionem ſequitur natus?
℞. Conditionem matris, ſiue ſit libera, ſiue ſerua, quia partus ſequitur ventrem de iure nouo. l. partum. C. de rei vendication. l. ſancimus. Cod. de infantibus.

CAPVT VIII.

De Sagittarijs.

1 QVis dicitur ſagittarius?
℞. Qui vtitur arte ſagittariorum, vel baliſtarum, ſcilicet, qui alios occidit ſagitta, ſiue venenata. C. vnico, de ſagittarijs.

2 Quam pœnam incurrit ſagittarius?
℞. Pœnam excommunicationis, ſi vtatur illa mortifera arte contra Chriſtianos. cap. vnico, de ſagittarijs, & Abb. ibi.

3 Licet pugnare contra Catholicos ſagitta, vel ſolum contra infideles?
℞. In bello iniuſto non licet contra Catholicos pugnare, ſed in bello iuſto bene licet. cap. vnico, de ſagittarijs.

CAPVT IX.

De raptoribus, incendiarijs, & violatoribus Eccleſiæ.

1 QVis dicitur raptor?

℞. Ille, qui rem alienam vi rapit. l. ſed eximendi. ff. ne quis eum, qui in ius. l. vnica, C. de raptu virginum, ſeu viduarum.

2 Quid eſt rapina?

℞. Violenta receptio rerum. l. 1. C. vi bonorum raptorum.

3 Quis dicitur incendiarius?

℞. Ille, qui ob inimicitiam, vel malitiam caſu dato, ædes, arbores, fruges, & vineas aliorum incendit. l. capitalium. ff. de pęnis. §. incendiarij.

4 Quis dicitur violator?

℞. Ille, qui frangit oſtia Eccleſiæ, qui ei ſubtrahit priuilegia, qui rapit bona Eccleſiæ, vel ille, qui quocumque modo Eccleſiam, vel eos, qui ad eam confugiût, offendit.

5 Raptores à quo Iudice puniri debent, à Iudice proprio, vel à iudice, in cuius loco, vel territorio commiſerunt delictum?

℞. A Iudice, in cuius territorio commiſerunt delictum: nam quis ſortitur forum ratione delicti, & ideò ob publicam iuſtitiam, & exemplum rationi cōgruum eſt, vt quis puniatur, vbi commiſit delictum, quando quis debet puniri pęna temporali, ſecus ſi deberet puniri in foro interiori, & pęnitentiali, tunc enim puniri debet à proprio Epiſcopo, vel Parocho. c. 1. de raptorib. Abb. ibi. nu. 1.

6 Prælatus, qui habet delegationem à Principe ſæculari ſuper aliquo delicto, poterit imponere pęnam ſanguinis?

℞. Non, ſed extra pęnam ſanguinis, poterit delinquētem punire; ratio eſt, quia Princeps ſæcularis non habet poteſtatem habilitandi Clericum, vt ſine periculo irregularitatis effūdat ſanguinem, ſed ſolus Papa; cum verò hæ ſimiles delegationes committuntur à Regibus, Epiſcopis, recurritur ad Summum Pontificem pro licentia ſententiandi in pęna ſanguinis ſine irregularitate, qui ſolet eam licentiam Principibus Eccleſiaſticis, qui habent iuriſdictionem temporalem concedere per breue particulare, dum dicta ſententia feratur, & exequatur per aſſeſſorem laicū. c. in Archiepiſcopatu. de raptor.

7 Cauſæ criminales poſſunt nè de iure canonico delegari Clericis?

℞. Poſſunt vltra effuſionem ſanguinis. Abbas eodem c. num. 2.

8 Clericus raptor, vel ſocius rapinæ qua pęna punitur?

℞. In perpetuum deponitur, & priuatur] beneficio abſque ſpe recuperandi. Abb. c. ſuper. de raptoribus, num. 2.

9 Pœna corporalis poteſt nè imponi à Iudice Eccleſiaſtico?

℞. Benè poteſt imponi pęna afflictiua corporis vltra effuſionem ſanguinis à Iudice Eccleſiaſt'co, cui ſolū prohibita eſt effuſio ſanguinis. Abb. c. in Archiepiſcopatu. de raptor. nu. 4.

10 Sententia lata contra raptorem à Iudice, vbi commiſit delictum, à quo Iudice debet exequutioni mandari, à Iudice, vbi commiſit delictum, vel à Iudice originis?

℞. Si ſententia eſt corporalis à Iudice, vbi commiſit delictum, & in loco delicti debet exequi: ſi verò eſt pecuniaria, vel in rebus delinquentis, debet mandari executioni à Iudice originis, vbi res ſitæ ſunt. Abb. c. 1. de raptor. nu. 6.

11 Qua pęna punitur raptor virginis?

℞. Excommunicationis à iure, nulla præmiſſa monitione, quia in excommunicatione cum infertur ab homine, debet præcedere neceſſariò contumacia, vel inobedientia, ſed cum fertur à iure, ſufficit delictum ſolum. Abb. c. 1. eod. tit. nu. 2.

12 Si quis rapiat virginem cum ſua voluntate ad contrahendum matrimonium, qua pęna punitur?

℞. Si virgo conſentit in raptu, & vult nubere, iſte talis non habet pęnam raptoris, quia talis non eſt raptus, & in iſto caſu conſiderandum eſt, an intrauit rapiens per feneſtras, vel per tecta, vel per parietes domus, an per portam ſit ingreſſus, & egreſſus, quia ſi violauit, & rupit domum patris talis puellæ, habebit pęnam violatoris, ſed non raptoris, quia rapit, quod ſuū eſt. cap. cum cauſa. de raptoribus. & Abb. ibi. numero primo.

13 Pater tenetur nè dotare filiam raptam à ſua domo?

℞. Si filiæ non promiſit dotem, ſiue nubat ęquali, ſiue inferiori, non tenetur eam dotare. Abb. c. cum cauſa de raptorib. nu. 5.

14 Si quis rapiat virginem contra voluntatem ſuam, poterit nè poſtea cum ipſa contrahere, ſi ipſa velit?

℞. Affirmatiuè, quia metus, & contraria voluntas tolluntur per ſpontaneum conſenſum ſubſequentē. Abb. c. accedens. de rapt. nu. 1.

15 Raptor, vel violator Eccleſiæ qua pœna punitur in morte?

℞. Si delictum ſit manifeſtum, & in morte non dent ſigna pęnitentiæ, carent ſepultura Eccleſiaſtica, & Clerici, qui ſunt præſentes eius ſepulturæ, ſuſpendūtur. c. ſuper eo, de raptorib.

16 Quam pęnam incurrunt, qui ſpoliant nauigantes, vel eos, qui patiuntur naufragium ad littus?

℞. Excommunicationis ipſo iure, & niſi reſtituant, non aufertur excommunicatio.

17 Quando in excommunicatione à iure requiritur admonitio?

℞. Quando fertur pro præcepto negatiuo, vt cum dicitur, qui non reſederit in Eccleſia, excommunicetur, & qui tali die non confitetur ſua peccata; tunc enim requiritur admonitio, vt habeatur talis pro excommunicato in foro exteriori, quò ad homines, quia nobis latet, an talis habuerit iuſtam cauſam non reſidendi, vel non confitendi, licèt quòad Deum ſola mora ille talis illicò incurrat excommunicationem, in præceptis verò affirmatiuis non requiritur monitio, ſed commiſſio delicti. Innoc. c. extirpandæ. §. qui verò. de præbend. Abb. c. ex excommunicatione. de raptor. nu. 2.

18 Quam pęnam incurrit incendiarius?

℞. Excommunicationis ipſo iure facto, cuius abſo-

ſolutio Summo Pont. reſeruatur. c. cum ex tua nos, de ſent.excommun.

19 In foro exteriori quam pœnam habet incędiarius?

℞. De iure canonico graui pœna punitur.cap. ſi quis domum.de iniurijs; de iure ciuili tenetur ſatisfacere damnum, & punitur pęna mortis.l.capitalium. ff.de pęnis.

20 Incendiarius Eccleſiæ vbi ſepelitur?

℞. Si pœniteat in morte, in cœmeterio debet ſepeliri, & hæredes eius tenentur ad damnum.c.in litteris. de raptoribus.

21 Si hæredes ſint ſæculares, coram quo Iudice debẽt compelli, vt ſatisfaciant?

℞. Licèt quilibet teneatur ſequi forum rei, tamen in hoc caſu, cum damnum fuerit factum Eccleſiæ, debent compelli coram Iudice Eccleſiaſtico, qui ſibi vindicat defenſionem bonorum Eccleſiæ. Abb. c. in litteris.de raptorib.nu.2.

22 Prælatus habens iuriſdictionem, poterit nè committere cauſam criminalem, ſi ſciat pęnam mortis eſſe imponendam tali crimini?

℞. Affirmatiuè, quia Prælatis ſolum eſt prohibita effuſio ſanguinis per ſe ipſos, & non eſt prohibita punitio per alios Iudices, c. fin. ne Clerici, vel Monachi. Abb.c.in Archiepiſcopatu, de raptorib.nu.6.

CAPVT X.

De Furtis.

1 QVid eſt furtum?

℞. Eſt retentio iniuſta rei alienæ, inuito, vel inſcio domino.l.1.ff.de furtis, §.furtum.

2 Vnde dicitur furtum?

℞. A fuluo, ideſt nigro, quia plerumq; fit clàm, & de nocte, etiam dicitur à fraude, vel ab auferendo, vt l.1.ff.de furtis.Inſtit.de obligationibus, quæ ex delicto naſcuntur.§.furtum autem, & §.placuit.

3 Quotuplex eſt fur?

℞. Duplex, ſcilicet fur manifeſtus, & eſt ille, qui deprehenditur cum furto, fur non manifeſtus eſt ille, qui licèt furatus ſit rem alienam, tamen eam iterum detulit in locum, vbi dominus proprius eam deſtinauerat, & nihilominus conuincitur de furto.inſt. de obligationibus, quæ ex delicto naſcuntur, §.furtorũ autem.l.ſi quis.§.ſed celſus.ff.de furtis, l.furtorum, ff. eodem.

4 Quæ res poſſunt furari?

℞. Plurimę, ſcilicet res mobiles, res immobiles, iura, ſcripturæ, honores, homines, & mulieres, vt per totũ titulum de furtis.ff.eod.tit.inſt.de obligationibus, quę ex delicto naſcuntur.

5 Quæ ſunt pęnæ, quæ dantur furibus?

℞. Plurimæ, ſcilicet exilia, fuſtigationes, triremes, carceres, & pęna mortis. Abbas cap.fin.num.10. de furtis.

6 Iſtæ pęnæ applicantur indiſtinctè cuilibet furto?

℞. Non, ſed ſecundum qualitatem, & quantitatem, & malitiam delicti, ponderando, ſi fuit in domo, ſi fuit in agro, ſi violenter ablatum, ſi occultè, ſi ad furandum fregit portas, ſi perforauit domum, & multa alia requiſita debent conſiderari, vt pœna proportionetur delicto, Auth. ſed nouo iure. Cod.de ſeruis fugitiuis.

7 De furto quibus modis poteſt agi?

℞. Ciuiliter, vel criminaliter; ciuiliter ad ſolam reſtitutionem, criminaliter ad pęnam furti. Abb.c.fin. de furtis, num.10.

8 Quando in iure canonico inuenitur pęna mortis, de qua morte intelligitur?

℞. De excommunicatione, ideſt morte animæ.c. per venerabilem, qui fil.ſint legit.in gl.

9 Quam pęnam incurrit, qui furatur hominem, vel puerum, & vendiderit, etiam ſi ipſe furatus pretio ſe redimat?

℞. Iſte talis punitur pęna mortis ſolum ex furto hominis, vt ipſe homo fugiat liber.c.1.de fur.

10 Si furtum ſit cum violentia, & aggreſſione, qua pęna punitur?

℞. Pęna mortis propter violentiam, ſi verò fuit ſine violentia, vel aggreſſione, fuſtibus, vel ad triremes. Abb.c.fin.de furtis.l. capitalium.§. famoſos ff. de penis.

11 Clericus committens furtum qua pena punitur?

℞. Si furtum ſit alicuius quantitatis, & non de re minima, debet recludi in carceres ad faciendam pęnitentiam. c. cum non ab homine de iudicijs.c. tuæ, de pęnis.

12 Quantitas furti, vt quis non incurrat peccatum mortale, quanta debet eſſe?

℞. Minima, videlicet vnus, vel duo argentei, vel ad ſummum tres, licèt hoc magnopere ſit euitandum, & atrociter puniendum à magiſtris, patribus, dominis, confeſſarijs, quia qui eſt aſſuefactus ad furandum minimam quantitatem, poſtea furatur magnam, & non deſinit vitium, niſi cum vita. Abb.c.fin.de furtis, num.fin.

13 Si quis occultet furem, qua pęna punitur?

℞. Occultantes, & conſentientes furem æquali pęna puniuntur, licèt in his ſemper moderetur, præcipuè ſi pęna furi infligenda ſit mors.cap. qui cum fure de furtis. Abb.ibi.nu.2.

14 Quando quis tenetur manifeſtare furem?

℞. Semper, vt faciat bonum opus, ſed de neceſſitate, & ne incidat in pęnam, quando hoc iubetur à iudice, vel ſuper furto decernitur excommunicatio. Abb.in c.qui cum fure, nu.5.de furtis.

15 Qui furatur bona Eccleſiæ eſt excommunicatus ipſo iure?

℞. Si non fregit portas, neq; fecit violentiam, non eſt excommunicatus ipſo iure, ſed poſt ſententiam. Ab. c.fin.de furtis, nu.3.

16 Si quis cuſtodiat rem, & furata ſit, tenetur nè eam reſtituere?

℞. Si in cuſtodiendo poſuit eam cuſtodiam, quam poneret, vel quam ponit in ſuis proprijs rebus, non tenetur ad reſtitutionem; ſi non poſuit bonam cuſtodiam, tenetur, ſed cuſtodienti incumbit onus probandi bonam cuſtodiam in foro exteriori. Abb.c.fin. de furtis, nu.7.

17 Si quis ſit in extrema neceſſitate, & furetur, quã pęnam incurrit?

℞. Si neceſſitas ſit extrema, vel magna, & furetur ſolùm ad ſaluandam ſuam vitam, neque incurrit pęnã, neque peccatum, quia tempore neceſſitatis omnia ſunt communia, ſed prætextu neceſſitatis nemo debet

debet furari, quia hoc rarò, vel nunquam contingit, vt quis habeat neceſſitatem neceſſariam ad faciendum furtum licitum. Abb. in c. ſi quis, nu. 1. de furtis.

18 Si quis furetur cum magna neceſſitate, tenetur ne illud reſtituere?

℞. Si venerit in pinguiorem fortunam, tenetur reſtituere, quia illa permiſſio furandi magna eſt in neceſſitate quaſi quoddam commodatum, & quaſi quędam diſpenſatio legis, & ſic finita neceſſitate incipit obligatio reſtituendi. Abb. c. ſi quis num. 5. de furtis.

19 Pro furtis poteſt dari, & decerni excommunicatio?

℞. Poterit contra fures, & contra ſcientes, & occultantes. Abb. c. qui cum fure, de furtis, nu. 1. & 5.

20 Latro ſi ſponte reſtituat rem, fugit ne pęnam?

℞. De iure non, ſed mitiùs punitur, cum conſtet de eius pœnitentia, & nunquam debet illi dari pęna ordinaria, vt alij idem imitentur. tenet Abb. in c. 1. de dolo, & contumacia, nu. 6.

21 Si quis furetur, vel vi occupet rem ſuam, habebit ne pęnam latronis poſitam in l. ſi quis in tantam. C. vnde vi?

℞. Si res ſit propria, & non ſit copia iudicis, vel in mora ſit periculum occultandi, vel amittendi rem, licitè poterit quis vi occupare rem ſuam, vel occultè accipere, & talis non dicitur latro, cum propriè latro ſit, qui accipit rem alienam. tenet Innocent. in cap. olim de reſtitutione ſpoliatorum, num. 6. & habetur diſt. 1. c. ius gentium.

22 Si in aliquo hoſpitio, vel fundaco aliquid furto ſurripiatur, quis tenetur de hoc furto, qui præeſt hoſpitio, an verò viatores, & hoſpites?

℞. Qui præeſt hoſpitio tenetur ſoluere quantitatem rei furatæ, & non viatores; ratio eſt, quia qui præeſt hoſpitio, debet habere curam ſupra ſuam familiam, & ſuper viatores, qui in ſuo hoſpitio habitant. tenet Bart. in l. 1. ff. de furtis.

23 Licet ne alicui occidere furē in defenſionē rei ſuæ?

℞. De iure ciuili poteſt quis occidere furem impunè, & abſq; aliqua pęna in defenſionem rei ſuæ proprię; de iure verò canonico melius eſt petere rem ante Iudicem, quam occidere hominem, tamen ſi quis occidat furem, ſæuiſſima pęna punietur. Abb. in c. nihil prodeſt, de præſcriptionib. nu. 3.

24 Pro inueniendo rem furatam poteſt inquiri domus alterius hominis honorati?

℞. Poterit inquiri abſque eo, quòd talis homo incurrat infamiam, quia poſſibile eſt, quòd fur eam abſcondat in palatio hominis honorati. Abb. c. qui cum fure, de furtis, nu. 6.

25 Furibus, & latronibus poſſunt dari Sacramenta Eccleſiaſtica, ſcilicet communio, pœnitentia, & extrema vnctio?

℞. Si patiantur vltimum patibulum, & pęniteant, debet eis dari Sacramentum pęnitentiæ, & communionis vigintiquatuor horas ante patibulum ob reuerentiam tanti Sacramenti, ſed non datur extrema vnctio; ſi verò non pęniteant, ſed in ſuo peccato obſtinati moriantur, non debet eis dari Sacramentum Euchariſtiæ. c. fures, de furtis.

26 Quare non datur extrema vnctio patientibus per iuſtitiam mortem violentam?

℞. Quia eſt Sacramentum infirmorum egentium in extremis, & datur etiam ad recuperandam ſanitatē, ſi Deo placet.

CAPVT XI.

De colluſione detegenda.

1 QVid eſt colluſio?

℞. Eſt inter reum, & actorem latēs, & fraudulenta conuentio, per quam alter in iudicio ſe ſuperari permittit, gl. c. audiuimus de colluſione detegēda. c. cum Clerici de cenſibus.

2 Quæ perſonæ committunt iſtas colluſiones, vt delicta maneant impunita?

℞. Partes principales, procuratores, aduocati, factores, & agentes negotiorum, & ſemper in colluſione interuenit pecunia, vel aliquod intereſſe. cap. audiuimus de colluſione detegenda.

3 Quare hic agitur de colluſione detegenda?

℞. Quia colluſione interueniente delicta manent impunita, & ad veram adminiſtrationem iuſtitiæ pertinet, vt delicta puniantur, vt exemplo aliorum territi pęna talia delicta non committant. Hoſtienſ. in ſumma titulo de colluſione detegenda. numero quarto.

4 Quibus modis quis poteſt licitè recedere à lite ſine colluſione?

℞. Quatuor modis. Primo, ex ſua voluntate proprio motu. Secundo, per gratiam, ſcilicet ad inſtantiam alicuius. Tertio, per tranſactionem, ſcilicet data ſibi pecunia, vel alia re. Quarto, comparendo ante Iudicem, & petendo ab eo licentiam, vt aboleatur accuſatio contra reum, & omnia facta hactenus, c. ſuper eo de tranſactionib. l. 2. C. de abolitionibus, gl. cap. ſi quem pęnituerit. 2. q. 3. & Abb. c. 1. de colluſ. detegēda, num. 5.

5 Tranſactio poterit interuenire in cauſis, vbi venit pęna mortis, vel ſanguinis imponenda?

℞. Poterit inter reum, & actorem, ſed ex hoc non tollitur ius Iudicis, vt ipſe non imponat pęnam a iure tali delicto debitam, licet cum pars condonauerit ſuam iniuriam, ipſe Iudex debeat moderari, & mitigare ſententiam, niſi in atrocioribus delictis, & magni præiudicij, atque ſcandali. Abb. c. 1. de colluſione deteg. nu. 7.

6 Si accuſator diſcedat ab accuſatione poterit Iudex ex ſuo officio inquirere, & punire tale delictum?

℞. Poterit, ne delicta maneant impunita, quia in quolibet delicto conſiderantur duæ perſonæ; vna eſt pars læſa, & accuſans; altera iuſtitia publica, quæ reſtat damnificata. capit. primo de colluſione detegenda.

7 Si accuſator deſiſtat ab accuſatione, poterit Iudex perquirere, an id fecerit per colluſionem?

℞. Poterit, & debet id perquirere, & ſi inuenerit colluſionem, actorem punire. Abb. c. 1. de colluſione detegenda, nu. 1.

8 Si quis dat pecuniam, ne accuſetur, cenſetur ne talis fateri crimen?

℞. Non, ſed cenſetur velle euitare moleſtias, quia non debet præſumi crimen, vbi quid ſine dolo poteſt fieri. Abbas capit. primo, de colluſione detegenda, num. 9.

9 Crimen ſemel commiſſum debet ne manere impunitum etiam deſiſtente parte?

℟. Non. quia crimen ſemel perpetratum nunquam debet remanere impunitum pœna ordinaria, vel mitiori, & Iudex ſemper poteſt inquirere, & punire, ſiue pars deſiſtat, ſiue non, ſiue ſit finita inſtantia, ſiue non. Abb. c. crimina, de colluſ. deteg. nu. 1.

10 Si quis abſoluatur à criminibus ſibi impoſitis, poterit nè de illis iterum inquiri?

℟. Si abſolutio, & liberatio facta fuit per colluſionē, iterum de illis poterit inquiri, quia dolus, & fraus nemini opitulantur. c. fin. de colluſione detegenda.

11 Si in cauſa beneficiali quis faciat colluſionem qua pœna punitur?

℟. Priuatur beneficio, & cadit in cauſa. c. audiuimus, de colluſione detegenda.

CAPVT XII.

De delictis puerorum.

1 QVis dicitur puer?

℟. Ille, qui eſt à ſeptennio vſque ad decimũquartum annum incluſiuè. l. pueri. ff. de verborum ſignificat.

2 Puellæ vſque ad quem annum dicuntur pueri?

℟. A ſeptennio vſque ad duodecimum annum. c. pueri de verborum ſignif.

3 Quibus modis ſumitur in iure nomen pueri?

℟. Primò, filij alicuius hominis. Secundò, ſerui etiam ſe a genarij. Tertiò, omnes, qui ſunt in ætate puerili. l. pueri. ff. de verb. ſign.

4 Pueri poſſunt puniri?

℟. Doli capaces, qui poſſunt committere delicta, & puniuntur, ſed mitius, quàm adulti, quia ætas excuſat a tanto, ſed non a toto. c. 1. de delictis puerorum.

5 Puer interficiens aliquem, punitur pœna mortis?

℟. Si eſt doli capax, punitur ſecundum conſuetudinem loci. Abbas cap. referente. de delictis puerorum. numer. 1.

6 Puer percutiens Clericum incidit ne in excommunicationem canonis?

℟. Affirmatiuè, ſi ſit doli capax. c. referente. Abb. de delictis puerorum. nu. 3.

CAPVT XIII.

De noui operis nuntiatione.

1 QVid eſt noui operis nuntiatio?

℟. Eſt quædam citatio facta legaliter ante Iudicem illi, qui ædificat in præiudicium alterius, vt ceſſet ab opere, donec in iudicio præiudicium tollatur. Hoſtienſ. in ſumma titul. de noui operis nunt. l. 1. ff. eod. tit.

2 Quomodo fit noui operis nuntiatio?

℟. Tribus modis. Primò, ſolo verbo dicendo, nuntio nouum opus. Secundò, per iactum lapidis. Tertio, per accuſationem ante Iudicem, & iudicis prohibitionem. Ber. in cap. ex parte de verborum ſignificatione.

3 Per quod tempus debet ceſſari ab opere, quando fit nuntiatio noui operis?

℟. De iure canonico per tres menſes, in quibus debet docere de impedimento. c. ſignificantibus. de noui operis nuntiatione.

4 Si ædificans det fideiuſſionē de demoliendo, & deſtruendo, quid eſt faciendum?

℟. In voluntate nuntiantis debet acceptare fideiuſſionem, vel facere, vt abſolutè per tres menſes ceſſetur ab opere. c. ſignificantibus de noui oper. nuntiat. Abb. ibi. nu. 1.

5 Si intra tres menſes nuntians non monſtret, & doceat præiudicium ſuum, poterit, qui ædificat, ædificare?

℟. In iſto caſu Iudex, data cautione de demoliendo, inuito denuntiatore, poterit dare licentiam ædificandi. Abb. c. ſignificantibus de noui operis nuntiatione, num. 2.

6 Si Eccleſia, vel aliquod ædificium conſtruatur poſt nuntiationem noui operis, quid debet Iudex ſententiare?

℟. Si qui nuntiauit obtineat ſententiam, debet ſententiare, quòd talis Eccleſia diſtrahatur expenſis illius, qui eam ædificauit, donec tale impedimentum tollatur. c. 1. de noui operis nunt.

CAPVT XIV.

De Priuilegijs, & exceſſibus priuilegiatorum.

1 QVid eſt priuilegium?

℟. Principis beneficium contra ius commune indultum, nec diceretur priuilegium, niſi aliquod indulgeret. c. Abbate. de verb. ſign. in gl. & c. in his de priuilegijs.

2 Priuilegium eſt ne lex?

℟. Eſt lex priuatorum, quæ non omnibus conuenit, ſed aliquibus perſonis priuatis, & exceptis à lege cõmuni. Iſidor. lib. 5. ethimologiarum. cap. priuilegia, 3. diſtinct.

3 Priuilegium quotuplex eſt?

℟. Duplex, perſonale, & reale. c. mandata de præſumptionib. in gl. verb. ſed perſonæ.

4 Quid eſt priuilegium perſonale?

℟. Quod conceſſum eſt alicui perſonæ particulari, & ſequitur perſonam, & extinguitur cum perſona, & aliquando ſine extinctione perſonæ, ſi malè illo vtatur, vt habetur. c. priuilegium de reg. iur. in 6.

5 Quid eſt priuilegium reale?

℟. Illud, quod conceditur rei, vt agro, vel Eccleſiæ, vel domui, 16. q. 7. c. & hoc diximus. c. Abbate de verborum ſignificat. gloſſ. in c. priuilegium, de reg. iuris, in ſexta.

6 Quot ſunt ſpecies priuilegij?

℟. Duæ, aliud eſt generale, aliud ſpeciale. capit. cum,

cum. & plantare de priuilegijs.

7 Quod eſt priuilegium generale?

℞. Quod conceditur vniuerſitati, collegio, mulieribus, religionibus, Clericis, vt in c. cum, & plantare. de priuileg. c. ſi quis ſuadente. 17. q. 4.

8 Quod eſt ſpeciale?

℞. Quod perſonæ conceditur, & extinguitur cum perſona. gloſ. in c. mandata. ver. ſed perſonæ, de præſumptionibus.

9 Quomodo iudicandum eſt de priuilegijs?

℞. Viſis, & conſideratis in ſpecie priuilegijs, & eorum ſeries, & ordo ad vnguem eſt obſeruandus, c. porro, de priuilegijs.

10 Priuilegium eſt largè, vel ſtrictè interpretãdum?

℞. Priuilegium eſt ſtricti iuris, & nemo à finibus eius debet recedere. cap. porro de priuilegijs, & exceſſibus, in gloſſa.

11 Priuilegium extenditur propter identitatem rationis?

℞. Non, quia particulare non debet extendi ad generale, & priuilegium procedit, & emanat ex mera liberalitate Principis, qui priuilegiũ cõcedit quibuslibet, & alijs non. c. ſanè de priuilegijs.

12 Exemptus ratione certæ rei, vel certi loci cenſetur ne generaliter exemptus?

℞. Non, quia exemptio non extenditur, ſed limitatur ad illam rem, vel locum, extra quem non eſt exẽptio. capit. cum capella, de priuilegijs, & exceſſibus priuilegiatorum.

13 Si quis recipiatur ſub protectione Summi Pontificis, cenſetur ne exemptus à iuriſdictione Epiſcopi, vel alterius iudicis?

℞. Non, quia eximere aliquem à iuriſdictione proprij iudicis quid diſtinctum, & altioris conditionis eſt, quam protegere aliquem, cum in exemptione agatur de præiudicio iuriſdictionis ordinarij. cap. ex parte, il 2. de priuileg. & exceſſibus, & Abb. ibi nu. 1.

14 Priuilegia quomodo reuocantur?

℞. Cum citatione illorum, quorum intereſt, Abb. in cap. cum olim, il ſecundo, de priuileg. & exceſſibus priuilegiatorum.

15 Priuilegium tollitur per generalem legem editã poſt datam priuilegij?

℞. Non, niſi de priuilegijs in dicta lege fiat ſpecialis mentio. c. veniens de præſcripi. gloſ. vltima, in verbo nullam, littera M, c. 1. de reſc. ipt.

16 Si quis nõ vtatur priuilegio ſuo per ſpatium quadraginta annorum, poterit poſtea illo gaudere?

℞. Non, immò perdidit illud, quia per non vſum videtur illud renuntiaſſe. cap. accedentibus, de priuilegij. in gloſſa.

17 Quibus ex cauſis perditur priuilegium?

℞. Multis ex cauſis. Primo, propter fauore, & vt cum aliqua Eccleſia alijs ſuperioribus anteferetur propter fauorem alicuius Principis. Secundò, propter odiu. Tertiò, propter enorme damnum, quod de priuilegio procedit. Quartò, propter abuſum. Quintò, propter delictum. Sextò, propter negligentiam. Septimò, propter contractum factum. gloſſ. cap. renouantes. diſt. 22. & adducit verſus.

Paupertas, odium, vitium, fauor, & ſcelus, ordo.
Perſonam ſpoliant, & loca, iure ſuo.

18 Si priuilegiatus faciat per multum tempus contra ſuum priuilegium ignoranter, perdit ne priuilegium ſuum?

℞. Si ignorantia ſit inuincibilis illum excuſat, vt non perdat priuilegium ſuum. Abb. c. ſi de terra, de priuilegijs, num. 7.

19 Papa poteſt concedere priuilegium de decimis non ſoluendis?

℞. Licèt decimæ ſint de iure diuino, tamen Papa poteſt concedere priuilegium laicis ſecularibus religioſis de eis non perſoluendis. Abbas cap. ſi de terra, de priuil. num. 3.

20 Poterit quis renuntiare ſuum priuilegium?

℞. Poterit, quia liberum eſt cuilibet iuri ſuo renuntiare. c. ſi de terra, de priuil. Abb. num 5.

21 Ad hoc, vt præſcribatur contra Eccleſiæ priuilegium, quod tempus debet currere?

℞. Debet currere ſpatium quadraginta annorum. capit. ſi de terra, de priuileg. cap. accedentibus, eodem titul.

22 Quam pœnam incurrit, qui aliena priuilegia derogat?

℞. Suis priuilegijs priuatur. c. dilecti, de priuileg.

23 Si aliquod inſtrumentum perdatur, poteſt ne probari per teſtes?

℞. Si teſtes ſint inſtrumentales, vel ſi teſtes legerunt inſtrumentum, & referant contenta in inſtrumento, quod erat ſanum, & non cancellatum, probatur inſtrumentum, ſed hoc difficilè fit, vt teſtes habeant neceſſarias qualitatẽs ad probationẽ ſcripturę, ſi ſit contradictio. cap. cum olim, il 1. de priuileg. Abbas ibi. num. 2.

24 Perditio inſtrumenti probatur ſolùm per iuramentum perdentis?

℞. Ad probationem perditionis non ſolum requiritur iuramentum perdentis, ſed plurimæ aliæ coniecturę, & adminicula, & ſolùm ad hæc, vt probetur tale inſtrumentum fuiſſe; at verò ad eum renouandum requiruntur teſtes. Abb. cap. cum olim, il 1. de priuileg. num. 10.

25 Teſtes, qui debent probare inſtrumentum perditum, quid debent probare?

℞. Locum, diem, annum, tabellionem, nomina teſtium inſtrumentalium, & omnia ſubſtantialia ad probationem inſtrumenti, & ſi in aliquo ſubſtantiali corruant, vel contradicantur, nihil probant. Abb. c. cum olim, il 1. num. 8. de priuileg.

26 Innouatio priuilegij dat ius nouum?

℞. Non, ſed confirmat ius vetus. cap. quia, il primo, de priuileg.

27 Priuilegium cũ quibus ſolemnitatibus innouatur?

℞. Cum citatione partis, & auctoritate iudicis ſuperioris. c. quia, il 2. de priuileg. Abb. ibi. cap. delicta. de confirmatione vtili, vel inutili, num. 5.

28 Dignitas Epiſcopalis quibus locis debet tribui?

℞. Non debet tribui, niſi locis populoſis, quia hoc eſt priuilegium dignitatis Epiſcopalis. c. 1. de priuileg.

29 Poſſunt ne Epiſcopi celebrare tẽpore interdicti?

℞. Si non fuerunt culpabiles, celebrare poſſunt. cap. quod, de priuilegis. capite, final. de ſentent. excom. libro 6.

30 Priuilegium fori defendit laicum inuadẽtem Eccleſiam, quò minus ab Eccleſia puniatur?

℞. Licèt forum Eccleſiaſticum ſit diſtinctum à foro laicorum, non repugnat, vt laicus violans Eccleſiam puniatur ab Eccleſiaſtico. c. ſicut de priuil.

31 Mandans committi delictum in vno loco, vbi punitur, in loco vbi fuit delictum, vel vbi mandauit?

℞. Vbi

℞. Vbi fuit mandatum, quia ibi fuit prima occaſio, & radix delicti, Abbas cap. patent n.5. de priuil.

32 Si quis Clericus deprehendatur in maleficio ſine habitu, & tonſura, gaudet nè priuilegio clericali?

℞. Non, ſed quia malitijs hominum non eſt indulgẽdum, ſed potiùs obuiandum, & ſic talis poteſt capi ſine metu excommunicationis à Iudice laico, & poſtea remitti Iudici Eccleſiaſtico cum proceſſu. c. ex parte tua, il 3. de priuil. Abb. ibi. n. vlt.

33 Patroni ſæculares quam rationem habent in preſbyteros ſæculares, vel regulares?

℞. Nullam ciuilem, neque criminalem, niſi ſolùm, quòd poſſunt tempore vacationis eos ante Epiſcopum præſentare, & ante Epiſcopum exigere rationem redituum. Abb. c. cum, & plantare, de priuileg. num. 6.

34 Propriè quando dicitur aliquod eſſe nouum?

℞. Durante primo anno, quid dicitur nouum, & poſt annum aliqua res propriè non dicitur noua. Abb. c. fin. de priuileg. n. 1.

35 Si quis habeat priuilegium de decimis non ſoluendis, & poſtea ſuccedant nouales, decimæ includuntur ne in priori priuilegio?

℞. Non, quia in priuilegio decimæ nouales non ſunt expreſsæ, & Papa non intendit concedens priuilegium alicui, lædere in re, quæ in iudicium non erat deducta. c. dudum, de priuileg.

36 Decimæ nouales erunt ſemper noualia?

℞. Quòad immunitatem de decimis non ſoluendis de nouaIibus ſemper erunt nouales, quia principium conſiderandum eſt, & ſi res in principio eſt priuilegiata, ſemper erit priuilegiata. c. fin. de priuil.

37 Religioſi tenentur ſoluere decimas?

℞. Tenentur de iure. Abb. in cap. ſi de terra, de priuileg. num. 2.

38 Religioſi exempti debent percipere decimas à laicis ſine licentia Epiſcopi diœceſani?

℞. Non, quia hoc eſt priuilegium Epiſcopi, vt nemo ſine ſua licentia percipiat decimas. c. cum, & plantare, de priuileg.

39 Religioſi exempti poſſunt admittere excommunicatos ad diuina in ſuis Eccleſijs?

℞. Non, neque vti hoc priuilegio. c. cum, & plantare, §. excommunicatos, de priuil.

40 Religioſi Hoſpitalis Hieroſolymitani poſſunt celebrare abſque pœna in loco interdicto?

℞. Ex priuilegio ſolùm ſemel in anno, ſed non poſſunt ſepelire corpora mortuorum. c. cum, & plantare. §. quod ſi, de priuileg.

41 Religioſo credendum eſt ſuo verbo, ſi dicat ſe habere priuilegium?

℞. Nemini credendum eſt, qui verbo dicat, ſe habere priuilegium, niſi monſtrato, & examinato priùs priuilegio. c. porrò de priuilegijs in gloſſ. Abb. ibi numero 1.

42 Si quis dicat ſe eſſe exemptum à iuriſdictione Epiſcopi, quia ſoluit cenſum ſuæ exemptionis Romanæ Eccleſiæ, ſufficit ne hæc probatio?

℞. Non ſufficit hæc probatio, vt quis eximatur à iuriſdictione Epiſcopi, cum hæc ſit de iure communi. c. recepimus, de priuilegijs.

43 Cum Summus Pontifex concedit aliquam Eccleſiam aliquibus Religioſis, poſſunt ne ipſi ſua auctoritate ſumere poſſeſſionem?

℞. Non, ſine licentia Epiſcopi, niſi aliud in hac occaſione exprimatur; ratio eſt, quia ad hoc non debet derogari Tridentin. ſynod. quę hanc auctoritatem dat Epiſcopis, vt ſine eorum conſenſu non poſſint Religioſi accipere poſſeſſionem Eccleſiarum, neque nouas Eccleſias ędificare. capit. paſtoralis de priuileg.

44 Fratres tertij Ordinis S. Franciſci gaudent ne Eccleſiaſticis priuilegijs?

℞. Non, ſed à ſuis Iudicibus laicis iudicantur, quia habitant in domibus ſuis, & non in clauſtris. Abb. c. cum, & plantare, de priuileg. n. 4.

45 Fratres conuerſi, ſiue oblati gaudent ne priuilegijs Religioſorum?

℞. Si ſint extra clauſtra, viuantque in ſuis domibus, non gaudent tali priuilegio, & percutiens, & effundens eorum ſanguinem non excommunicatur, quia hoc priuilegium ſolùm conceſſum eſt fratribus conuerſis, qui viuunt intra clauſtra monaſterij, & ſe, ſuaque perpetuò dicarunt Deo. cap. vt priuilegia, de priuileg. Abb. ibi num. 3.

46 Hoſpitalia quibus priuilegijs gaudent?

℞. Gaudent priuilegijs conceſſis Eccleſijs, tam in exactione redituum, quàm in defenſione eorum, ſi hoſpitalia habeant Eccleſias, vel capellas cum capellanis. Abb. c. accedentibus, de priuil. n. 3.

47 In Oratorijs priuatis poſſunt poni campanæ publicę?

℞. Non, etiam ſi oratoria ſint exemptorum. c. patentibus, de priuileg.

48 Hoſpitalia prędſumuntur Eccleſię publicę, vel priuatę?

℞. Si in eis ſit campana, vel celebretur miſſa, pręſumuntur publica Oratoria, & auctoritate Epiſcopi conſtructa, etiamſi non habeant ſcripturam. Abb. c. patentibus, de priuileg. n. 1.

49 Oratoria priuata in domibus, vel prope domus gaudent priuilegijs Eccleſiarum, ad hoc, vt delinquentes non poſſint diſtrahi ex eis?

℞. Non gaudent tali priuilegio, licèt ibi celebretur Miſſa, quia illud priuilegium ſolum conceſſum eſt Eccleſijs publicis ſacratis, & benedictis. Abb. c. patẽtibus. de priuil. nu. 3.

50 Ex qua cauſa poteſt interdictum poſitum non ſeruari?

℞. Si ille, in cuius fauorem latum fuit interdictum, illud non ſeruat, alij non tenentur illud ſeruare, quia nemo debet alijs legem, & iugum imponere, quam ipſe negligit. c. petiſtis. de priuil.

51 Si ille, contra quem poſitum fuit interdictum, illud non ſeruat, tenentur ne alij illud ſeruare?

℞. Tenentur, & ille talis debet puniri. c. petiſtis de priuileg.

52 Continuata poſſeſſio quomodo comprobatur?

℞. Probato principio, & fine, probatur continuata poſſeſſio, & talis præſumitur. Abb. c. accedentibus. de priuil. num. 6.

53 Quando in aliqua derogatione generali non fit mentio de priuilegijs particularibus, vel de conſuetudinibus, intelliguntur ne derogata, ſicut in pluribus locis Concil. Trident. apparent dictæ derogationes?

℞. Clauſulæ generales, quæ ſolent apponi in Concilijs generalibus, & in bullis Summi Pontificis, dicentes, non obſtantibus priuilegijs, & conſuetudinibus in contrarium, quæ omnia derogamus, quaſi de ip-

de ipſis facta fuiſſet expreſſa mentio; tunc iſta verba ponuntur ad derogationem priuilegiorum particularium. Primò, quia Conc, Trid. non poteſt inſerere omnia priuilegia, & conſuetudines. Secundò, quia aliàs totum Concilium nihil derogaret. Tertiò, quia regulæ generales, quod priuilegium non derogatur, niſi de illo fiat expreſſa mentio, intelligitur ſolùm quando priuilegiũ particulare derogatur ad damnũ alicuius, & commodum alterius, ſed non in lege generali derogans generalia, & particularia priuilegia ad ſtatuẽdam aliquam legem generalem magis neceſſariam Reipublicæ, & ſic intelligendus eſt textus. c. veniens de præſciptionibus, & gloſſ. vltima. c. 1. de præſcriptis, ver. mandatum littera C.

CAPVT XV.

De purgatione canonica.

1 QVid eſt purgatio?
℞. Eſt oſtenſio innocentiæ de crimine obiecto. c. 1. de purg. canonica.
2 Quotuplex eſt?
℞. Duplex canonica, & vulgari.
3 Quæ eſt canonica?
℞. Quæ fit per iuramentum ſolemne. c. 1. de purgatione canonica, c. presbyter. 2. q. 5.
4 Quæ eſt forma purgationis canonicæ?
℞. Purgans de mandato iudicis tacta cruce, & ſanctis Euangelijs, iurat ſe immunem eſſe à crimine ſibi obiecto. capit. quoties, & cap. vlt. de purgat can.
5 Compurgatores quid debent iurare?
℞. Se credere illum veritatem iuraſſe. c. quoties, de purg. can. c. de teſtibus, de purgat. can.
6 Quis numerus compurgatorum debet eſſe?
℞. Hodie eſt in arbitrio iudicis, inſpecta qualitate perſonæ, & delicti. c. cum in iuuentute, de purg. can. c. inter ſollicitudines, eod. tit.
7 Quid debet Iudex conſiderare in dicenda purgatione canonica?
℞. Primò, perſonam. Secundò, delictum. Tertiò, tempus. Quartò, locum commiſſi delicti. cap. final. de tranſact.
8 Compurgatores quas qualitates debent habere?
℞. Debent eſſe viri bonæ vitæ, & famæ, & habere notum eum, quem purgant in vita, moribus, & fama, cap. cum Petrus. c. conſtitutus, de purg. can. & c. cum dilectus. eod. tit.
9 Compurgatores debent ne à Iudice impediri, ne faciant compurgationem?
℞. Non. c. cum Petrus, de purg. can.
10 Deficiens in purgatione quã pœna punitur?
℞. Punitur, vt conuictus ſecundum qualitatem delicti. c. cum Petrus. c. inter ſollicitudines. de purg. can.
11 Iudex poteſt compellere aliquem ad purgationẽ canonicam faciendam?
℞. Affirmatiuè, nam eſt quoddam genus probationis, & defenſionis à iure in fauorem veritatis. c. nos inter alios. de purg. canon.
12 In quo caſu, & delicto debet Iudex concedere purgationem canonicam?
℞. Solùm in delicto occulto improbabili, nam in delicto probabili, vel manifeſto non conceditur purgatio canonica. c. ſi quis, de purgatione canonica, & c. accedens, eod. tit.
13 Qui non admittuntur ad purgationem canonicã?
℞. Periuri, latrones, deprehenſi in falſo teſtimonio. c. 1. de purgatione canonica.
14 Regulares admittuntur ne ad purgationem canonicam?
℞. Affirmatiuè, ſecundum ius, & regulam canonicam ſui inſtituti. capit. moniales. de purgatione canonica.
15 Prælatus debet iurare de calumnia?
℞. Poteſt, & debet iurare ſe poſt ſuam promotionẽ illa crimina non commiſiſſe. c. accepimus, de purgatione canonica.
16 Infamatus de natalibus ad ſuſcipiẽdos ordines debet ſe purgare?
℞. Affirmatiuè, & non eſt admittẽdus, donec ſe purgauerit. c. accedens, de purg. canon.
17 Ante purgationem canonicam poteſt ne quis ſuspend. ab officio, vel beneficio?
℞. Poteſt aliquando propter magnitudinem criminis. c. inter ſollicitudines, de purgatione canonica.

CAPVT XVI.

De purgatione vulgari.

1 QVÆ eſt purgatio vulgaris?
℞. Illa, quam ſibi vulgus inuenit. cap. ex tuarum, de canonica purgatione. Abbas in rubrica, de purgat. vulg.
2 Quibus modis fit purgatio vulgaris?
℞. Primo, per promiſſionem alicuius rei difficilis, vel impoſſibilis, vel quæ ſine miraculo fieri non poteſt. Secundo, per tactum ferri candentis. Tertio, per tactum aquæ frigidiſſimæ, vel feruentis, vt per immiſſionem in fornacem ardentem. Quarto, per ſaltum ex aliquo alto monte. Quinto, per pugnam in duello, vel torneamentis contra vnum, vel plures; & hæc frequentior eſt. c. mennam. 2. q. 4. cap. 1. de purgat. vulg.
3 Iſta purgatio eſt ne licita?
℞. Non, ſed reprobata, & condemnata à iure, & à Sancto Concilio Trid. c. 19. ſeſſ. 25. c. ex tuarum, de purgatione canonica.
4 Quare non eſt licita purgatio vulgaris?
℞. Primò, quia inuenta eſt ab inuidia, & ignorantia. Secundò, quia in ea Deus tentatur, & tentari non debet. Tertiò, quia talis probatio fallibilis eſt, & ſępè poteſt innocens condemnari. c. ſignificantib. de purgat. vulg. c. quæritur. 22. quæſtio 2. c. conſuluiſti. 2. quæſt. 4.
5 Si quis faciat purgationem vulgarem, & abſoluatur, pôterit ne iterum accuſari de eodem delicto?
℞. Talis abſolutio non tenet, neq; eſt valida, & ſic ea non obſtante, poterit talis iterum accuſari quaſi non eſſet abſolutus. capit. ex tuarum. de purgatione canonica.

CAPVT

CAPVT XVII.

De Iniurijs, & damno dato.

1 QVid eſt iniuria?
℟. Eſt illud, quod non fit iure.
2 Quare dicitur iniuria?
℟. Quia talis res caret iuſtitia, & iure. leg. 1. ff. de iniurijs.
3 Quibus modis ſumitur iniuria?
℟. Pluribus modis. Primo, ſumitur pro culpa. Secundo, pro iniquitate, vel iniuſtitia. Tertio, pro contumelia. Quarto, pro iniuſtitia, vel iniquitate iudicantis. l. 1. ff. iniurijs.
4 Quibus modis fit iniuria?
℟. Tribus, verbis, re, & litteris; re, vt cum quis percutit aliquem; verbis, cum illum verbis iniurioſis offendit; litteris, cum quis contra aliquem ſcribit famoſos libbellos, l. 1. ff. de iniurijs. §. 1. l. lex Cornelia. §. ſi quis librum. ff. de iniur.
5 Iniuria quotuplex eſt?
℟. Triplex; vna leuis, cũ quis leuiter percutit alium. Secunda atrox, vt cum ferro, vel ligno, aut enſe atrociter eum percutit. Tertia atrociſſimè, vt cum ſuperiorem inferior percuteret, vel ei pararet inſidias, vt per totum titulum ff. de iniurijs.
6 Cui competit actio iniuriæ?
℟. Ei, qui iniuriam paſſus eſt, & contra eum, qui eũ iniuriauit. Inſt. de iniurijs, §. patitur.
7 Si quis fecit iniuriam alicui, & moriatur, datur ne hæc actio contra ſuos hæredes?
℟. Non, ſed morte finitur, quia delictum perſonale naſcitur cum perſona, & extinguitur cũ perſona. l. non ſolum. §. 1. ff. de iniur.
8 Si quis fecit damnum cum iniuria pretio æſtimabile, & moriatur, quæ actio dabitur aduerſus eius hæredes?
℟. Hæredes eius tenentur de bonis defuncti ſatisfacere; quia hæc actio eſt ciuilis, & agitur de pretio æſtimabili.
9 Si quis percutiat alium, qua pœna punitur?
℟. Criminaliter punietur pœna legis, ſed ciuiliter ſoluet operas amiſſas, expenſas factas in curatione, & ſi talis percuſſus remanſerit minus habilis ad laborem, ſatisfaciat pro damno facto, præſtando illi alimenta in futurum arbitrio medicorum peritorum, & iudicis. c. 1. de iniur. Abb. ibi num. 5.
10 Si quis prouocabit alium ad pugnam, poterit cõtra illum vti ratione iniuriarum, ſi ab eo fuit percuſſus, vel brachium, vel manus eius abſciſſa?
℟. Licet mitius puniatur prouocatus, quàm prouocans, tamen non licet prouocato perſequi prouocãtem fugientem, ſed ſolum licet defendere ſe cum moderamine inculpatæ tutelæ, ſi excedit, poterit prouocans accuſare prouocatum ante iudicem, & petere vindictam ſui damni. l. ſi plagis. §. tabernarius. ff. ad legem Aquiliã. Abbas capit. 1. de iniurijs. numero 5.
11 Iniuriatus poteſt ſimul agere criminaliter, & ciuiliter ſimul contra iniuriantem?
℟. Non, ſed ſeparatim, ita tamen, quòd ſi criminaliter in pœna mortis, vel corporis condemnet iniuriantem, non poterit ab eo petere ciuiliter damnũ, quia quis duplici pœna non punitur. l. prætor. ff. de iniur. Abb. c. 1. eod. tit. num. 9.
12 Si iniuriatus remittit verbo, vel ſcripto iniuriam, cenſetur ne remiſiſſe ſuum intereſſe?
℟. Non, niſi illud explicet, & ita actione ciuili poterit petere damnum. Abb. c. 1. de iniur. num. 6.
13 Qui iurat ſe non petere damnum acceptum ab alio, poterit petere expenſas?
℟. Poterit, quia damnum, & expenſæ ſunt duę res diſtinctæ, & iuramentum non extenditur pluſquam ad rem iuratam. cap. in noſtra, de iniur. Abbas ibi num. vltimo.
14 Delictum quando debet puniri à iudicibus etiam parte contenta, vel non querelante?
℟. Semper quando concernunt vindictam, & exemplum publicum. Abb. c. 1. de iniur. ſeſſ. 1.
15 Si quis fouet foueam, vel ciſternam, & animal in ea moriatur, qua pœna punietur?
℟. Soluit pretium animalis, & animal mortuum ſuum erit, quia qui cauſam damni dat, ipſum damnũ dare videtur. c. ſi quis, il 1. de iniur.
16 Si quis ponat venenum in fluuio ad occidendos piſces, vel in alio loco ad occidenda animalia, ſi ex hoc prouenit damnum hominibus, vel beſtijs, qua pęna punietur?
℟. Omne damnum, quod fecerit, ſatisfaciet, & ſi hominem occiderit, punietur inſpectata occaſione culpæ. Abb. c. ſi quis, il 1. de iniur. num. 2.
17 Qui ſuccendit ignem in agro caſualiter, qua pœna punitur?
℟. De iure ciuili reddit damnum, & ſoluit ſegetes crematas. c. ſi egreſſus, de iniurijs.
18 Si quis de ſua voluntate accendit domum, vel agrum, qua pœna punitur?
℟. Pœna mortis, quia in damnis latis attenditur voluntas, & eſt excommunicatus in Bulla cænæ Domini, tanquam incendiarius, & depopulator agrorum, c. ſi quis, il 2. de iniur.
19 Qui potuit obuiare damnum, & non fecit, qua pęna punitur?
℟. Si potuit obuiare ſine euidenti ſuo periculo, cenſetur, quòd ille fecit damnum, & punietur, ſed mitior ſecundum quantitatem negligentiæ. Abb. in c. fin. de iniur. num. 4.
20 Infantes, & furioſi tenentur ad damnum, quod fecerunt?
℟. Non tenentur, quia intellectum non habent, & ad ſoluendum damnum requiritur culpa, vel negligentia, hæc non cadit in furioſis, quia priuati ſunt libero arbitrio. cap. fin. de iniur. & damno dato.
21 Si aliquis facit iniuriam, vel dat damnum dicendo veritatem, qua pœna punitur?
℟. Nulla pœna, ſicut qui libello accuſat aliquem de latrocinio, vel expellit ad teſtificandum contra ipſũ teſtem, opponendo eſſe ebrium, & id probat, ad nihil tenetur, quia agit de ſuo intereſſe. c. teſtimonium. de teſt. c. licet, de accuſationib.
22 Si accidat, quod prouocatum animal irrationale, aliud animal, vel hominẽ occidat pedibus, vel morſu, dominus tenebitur ne ad damnum?
℟. Non tenebitur ad damnum, quia animal caret ratione, & non tenetur ad moderamen inculpatæ tutelæ.

telæ. l. 1. ff. ſi quadrupes pauperiem feciſſe dicatur. Abb. c. 1. de iniur. num. 3.

23 Si bos, vel equus aliquem occiderit non prouocatus, ad quid tenebitur dominus equi?

℞. Si ſciuit tale animal eſſe damnoſum, & non cuſtodierit, tenetur ſatisfacere damnum pro negligentia commiſſa. Abb. c. ſi bos, de iniur. num. 1.

24 Si quis mittit iumentum in agrum, vel vineam alterius, ad quid tenebitur?

℞. Ad ſatisfaciendum damnum taxatum per æſtimatores, & iudicem. c. ſi læſerit, de iniur.

25 Si quis inueniat animal in agro ſuo, poterit propria auctoritate illum retinere, donec ſatisfaciat ei damnum dominus animalis?

℞. Non, quia retinet rem alienam contra voluntatē domini, ſed poterit portare animal in locum communem, & petere a domino coram iudice damnū. Abb. c. ſi læſerit, eod. tit. noſtro, num. 3. l. ratis, ff. de incendio, ibi Bart.

26 Sæcularis poteſtas, quæ clericum banniuit, vel incarcerauit, qua pœna punietur, & per quem iudicem?

℞. Per Iudicem Eccleſiaſticum, & talis Iudex condemnandus in expenſis, & in damno, & iniuria clerico facta, quia banna contra libertatem Eccleſiaſticam non tenent. c. olim, de iniur. c. ſi quis ſuadente, clementinam 1. de pœnis.

27 Pœna pecuniaria impoſita laico, cui debet applicari, & qualis debet eſſe?

℞. Debet applicari Clerico iniuriato, & taxari ſecūdum qualitatem iniuriæ, conſiderata perſona iniuriata, dignitate ſacerdotij, cauſa publicata, ſcandalo, tempore, & conſiderata perſona iniuriātis, quæ omnia relinquuntur arbitrio iudicis Eccleſiaſtici. Abb. c. olim, de iniur. num. 3.

CAPVT XVIII.

De Verborum ſignificatione.

1 Significatio quid eſt?

℞. Eſt demonſtratio facta proprij nominis, vel rei, de qua agitur, vt intelligatur eius veritas, & eſſentia. Azor. in ſum. tit. de verbor. ſignific.

2 Verba quomodo ſunt interpretanda?

℞. Non ſecundum, quod ſonant, ſed ſecundum mentem proferentis, quia verba inuenta ſunt ad explicandum, & declarandum conceptum mentis, cum voces, & verba ex Ariſtotele ſint ſignificatiua ad placitum, cap. intelligentia, de verborum ſignificat.

3 Præpoſitus quas ſignificationes habet?

℞. Licèt omnes, qui alijs præſunt, vel curam aliorum habent, dicantur, qui habet beneficium, vel præpoſituram. c. quamuis, de verborum ſignificatione.

4 Forus vnde dicitur?

℞. Forus eſt locus propriè, vbi lites terminantur, dicitur à fando, ſiue a Rege foraneo, qui primus dedit leges Athenienſibus, & conſtituit forum, ſiue locū, vbi Iudices conuenirent. cap. forus, de verborum ſignificatione.

5 Forum quid ſignificat?

℞. Si eſt generis neutri ſignificat campum, plateam, vel forum, vbi publicè res vendantur, & homines conueniunt; quando eſt generis maſculini ſignificat locum conſtitutum ad iudicandum, vel priuilegium, quod Clericus habet, vt in foro Eccleſiaſtico, vt in tali conueniatur. Abb. cap. forus, de verb. ſign. nu. 1.

6 Quid eſt pactum?

℞. Pactum dicitur ſcriptura inter partes facta ratione pacis legibus, ac moribus comprobata, & dicitur pactum quaſi ex pace factum. c. pactum, de verbor. ſignificat.

7 Ius vnde dicitur?

℞. A iure. c. ius, de verborum. ſignificat.

8 Oblatio quid ſignificat?

℞. Quidquid à fidelibus Eccleſijs offertur, cuiuſcūq; generis ſit. c. cauſa, de verborum ſignificatione. c. cum inter, eod. tit.

9 Quid requiritur, vt aliqua res data Eccleſijs dicatur oblatio?

℞. Primò, quòd offerens ſit Chriſtianus, quia ab infidelibus nihil Eccleſia recipit, vt c. quanto de vſuris. Secundò, vt offeratur Eccleſijs, & non perſonæ ſæculari, tunc propriè dicitur donatio. Tertiò, quòd res oblata ſit bono iure acquiſita. c. quia de vſuris. c. ex tranſmiſſa, de decimis. Abb. c. cauſa, de verbor. ſignific. num. 1.

10 Appellatione Clerici veniunt ne Canonici?

℞. Veniunt in omnibus fauorabilibus, cum Clerici ſint, & canonicatus ſit quædam dignitas, & honor ſupra clericatum augens eorum priuilegia. cap. cum Clerici, de verb. ſign.

11 Quando Iudex ponit aliquam pœnam, quam debet imponere?

℞. Ex duabus pœnis debet ponere illam, quæ magis timetur, vt homines arceantur à delictis. Abb. cap. quærenti, de verbor. ſignif. n. 3.

12 Appellatione Eccleſiaſticæ cenſuræ quid comprehenditur?

℞. Excommunicatio, ſuſpenſio, interdictum, & ceſſatio à diuinis. cap. quærenti, de verborum ſignificatione.

13 Quis dicitur hæreticus manifeſtus?

℞. Ille, qui contra fidē Catholicā publicè prædicat.

14 Quando dicitur lis mota?

℞. Quando fuerit conteſtata, & non ante, & quando quis condemnatur in expenſis à tempore motæ litis, intelligitur, & numeratur tempus a die conteſtationis. c. ex parte, de verborum ſignificatione. il 2.

15 Moderatio quid dicit?

℞. Diminutionem, & non augmentum. cap. fin. de verb. ſign.

16 Dictiones negantes aliquid fieri certo tempore, dicunt ne illud factum eſſe alio tempore?

℞. Non, quia negatiua ſtricta certo tempore non affirmat illud factum eſſe alio tempore, ſicut ſi quis dicat, Petrus non fuit interfectus hora tertiæ, non ideò dicit, & affirmat, quòd fuerit interfectus hora ſextæ. Abb. c. quod dicitur, de verborum ſignificatione, num. 2.

17 Quid appellatur nouale?

℞. Illud, de cuius cultura non eſt memoria, vel mons quando ſublatis arboribus reducitur ad culturā tritici. c. quid, de verb. ſign.

18 Quid eſt nouale?

℞. Eſt terra noua ad culturam redacta. capite, primo, de

mo, de verborum ſignificatione.

19 Quando dicitur aliqua res noua?

℞. Quando eſt tota noua, neque ſufficit, ſi aliqua pars ſit noua. Abb. capit. 1. de verborum ſignificatione, numero 2.

20 Si factum vario modo narretur, vitiatur ne veritas eius?

℞. Non, quia diuerſis verbis, & diuerſo modo poteſt eadem veritas explicari, & dici, & non ideò eadem veritas vitiatur. c. nihil, de verb. ſign.

21 Hoc nomen pater quibus modis ſumitur?

℞. Si ſtrictè ſumatur, ponitur pro patre, qui hominem genuit. Si largè ſumatur, appellatione patris veniunt omnes aſcendentes. c. nam, & Rex de verb. ſignificat.

22 Filij appellatione qui nominantur?

℞. In iſta ſignificatione ſolùm filij, quos pater genuit, in larga ſignificatione veniunt omnes deſcendentes ab illo patre, vt nepotes, & reliqui. Abb. c. nam, & Rex, de verborum ſignific. num. 4.

23 Quis dicitur vnigenitus?

℞. Propriè ille, qui non habuit alium fratrem, vel ſi habuit incontinenter deceſſit. c. nam, & ego, & Abb. ibi num. 1. de verb. ſignific.

24 Qui ſtatim deceſſit, dicitur ne natus?

℞. Non dicitur natus, quia propriè non dicitur factum, quod non durat factum. c. nam, & ego de verbor. ſignific. in gloſſ.

25 Primogenitus quis dicitur?

℞. Qui primò naſcitur, licèt nullus ſequatur, ſiue alij ſequantur. c. Ioſeph. de verborum ſign.

26 Si præmium debet dari primo venienti, & non veniat, niſi vnus, dabitur ne ei?

℞. Licèt primo veniens indicet, quòd alij debent venire poſt eum, tamen ſi non veniat, niſi vnus, illi debet dari, quia ſic vſus interpretauit. Abb. c. Ioſeph. de verb. ſign. num. 4.

27 Concilium generale quam poteſtatem habet?

℞. Habet illam poteſtatem, quam habet Papa, cum eius auctoritate eſt congregatum; ratio eſt, quia omnis auctoritas à Papa emanat. Abb. c. ſuper de verb. ſignific. num. 3.

28 Cuius eſt interpretari leges?

℞. Eius, cuius eſt condere. c. ex parte, il 3. de verborum ſignificat. in gloſſ.

29 In omni iudicio quæ perſonæ requiruntur?

℞. Quatuor Iudex, accuſator, reus, & teſtis, gloſſ. c. forus, de verborum ſignificat.

30 Sententia definitiua poteſt fieri per hoc verbum ſtatuo, & præcipio?

℞. Affirmatiuè, quia idem eſt, ac ſi dixiſſet, ſententio hoc, dicere ſtatuo, & præcipio hoc, cap. in ijs de verborum ſignificatione.

31 Excommunicatus, vel interdictus quando debet abſolui præſtita cautione?

℞. Quando eſt excommunicatus ob contumaciam, & ob delictum dubium, tunc præſtita cautione de ſtando iuri abſoluitur; ſi verò ſit excommunicatus ob offenſam manifeſtam, tunc debet ſatisfacere ante abſolutionem. capite ex parte, il 1. de verborum ſignificat.

32 Cautio iuratoria quando recipitur?

℞. Quando alia haberi non poteſt ob paupertatem. Abb. c. ex parte, il 1. de verb. ſignif.

33 Quando dicitur delictum manifeſtum?

℞. Confeſſione, probatione, facti euidentia, cap. cum olim, de verborum ſignificat.

34 Quis poteſt imponere pedagia?

℞. Solus Imperator, vel Rex, vel Domini abſoluti. c. ſuper. de verborum ſignificat.

35 Pro quibus delictis poteſt Clericus degradari, & tradi curiæ ſæculari?

℞. Primò, propter incorrigibilitatem in crimine graui. Secundò, propter conſpirationem in ſuum Epiſcopum. Tertiò, propter falſitatem in Bullis Apoſtolicis. Quartò, propter pertinaciam in crimine hæreſis, vel ſi fuit relapſus. Quintò, ſi ſit aſſaſſinus. Sextò, ſi ſit publicus prædator, vel incendiarius, & in alijs grauiſſimis delictis, quæ diuerſis in locis exprimuntur in iure Abb. in c. nouimus, de verborum ſignific. num. 8.

36 In degradatione Clerici quæ ſolemnitas debet interuenire?

℞. Vltra Epiſcopum, & ceremonias degradationis, ſeptem Abbates, vel dignitates debet poteſtas ſæcularis eſſe præſens. c. nouimus de verb. ſign.

37 Conſuetudo, cuius non extat memoria, quam vim habet?

℞. Inducit ius, ſiue priuilegium. c. ſuper de verborum ſignificat. in gloſ.

38 Conſuetudo requirit titulum, vel priuilegium?

℞. Non, neque principium, quia ſi haberet priuilegiũ, haberet principium, & non eſſet tam fortis, ſicut illa, cuius non extat memoria. Abb. cap. ſuper, num. 9. de verb. ſign.

39 Beneficium Principis quomodo debet interpretari?

℞. Latiſſimè, quando non eſt in præiudicium alterius. c. olim, de verborum ſignificat.

40 Conſuetudo, quòd Clerici poſſint diſponere in teſtamento, vel extra, de bonis acquiſitis, valet ne?

℞. Valet, quia eſt in fauorem Clericorum. Abb. cap. cum tibi, de verbor. ſignific. num. 2.

41 Quando quis habet priuilegium de percipiendis fructibus ſuorum beneficiorum in abſentia, vel poſt mortem per quinquennium, de quibus beneficijs intelligitur?

℞. De omnibus beneficijs maioribus & minoribus, quę obtinet tempore conceſſionis; ratio eſt, quia cum nullus habet ius acquiſitum ad illa beneficia, non eſt in damnum alicuius, & ſic largè eſt interpretandum ex regula, odia debent reſtringi de regulis iuris in 6. c. tua nobis. de verbor. ſignific.

42 Quando licèt conceditur hoc priuilegium de percipiendis fructibus poſt mortem?

℞. Quando quis habet plurima debita, & conſumpſit bona ſua in re aliqua licita, & neceſſaria, vel vtili Eccleſiæ, ſicut in legatis pro Sede Apoſtolica, in defendendo ſuam Eccleſiam, in ædificandis, & reparandis Eccleſijs, vel monaſterijs, in nubendis orphanis, etiam ſi ſint eius ſorores, vel nepotes, ſecundum qualitatem ſui ſtatus. Abb. c. tua nobis, num. 2.

43 Numerus Canonicorum poteſt minui?

℞. Poteſt à Sum. Pont. quando facultates Eccleſiæ ſunt ita diminutæ, vt non poſſint viuere conſiderato tempore, & pretio rerum, quod ſingulis annis creſcit qualitate perſonarum, & magnitudine Eccleſiæ. c. fin. de verb. ſign. num. 2.

44 Si alicui datur poteſtas à Summo Pont. vt diminuat Canonicos cauſa diminutionis redditũum, & poſtea

poſtea redditus creſcant, poterit iterum augere Canonicos, ſicut diminuit?

℟. Non, ſine noua commiſſione à Papa; ratio eſt, quia commiſſio extendi non debet, neq; fines mandati tranſgrediendi ſunt, & delegatio non extenditur vltra caſum expreſſum. Abb. c.fin. de verb.ſign. numero 5.

45 Teſtes dicuntur ne ſingulares, ſi conueniunt in facto, & diſcrepant in ſerie, & modo dicendi?

℟. Non, ſed vniformes, quia concordãt in eodem facto, & veritate. c.nihil, de verbor.ſign. Abb. ibi.nu. 1.

46 Si quis teſtes inducat ad probanda aliqua verba formalia, & certa, veluti aliquod verbum iniurioſum, ſicut latro, probant ne, ſi dicant verba æquipollentia?

℟. Non, quia agitur de certo verborum, ſiue indiuiduo iniurioſo, & ſic debent concordare in tali verbo iniurioſo. Abb.c.nihil, de verborum ſignificatione, num.2.

47 Si vnus teſtis dicat ſuum dictum, & alij dicant eadem ſerie, & eodem modo per eadem verba, talis teſtis probat ne?

℟. Habentur, vt ſuſpecti, & quod omnes ſint corrupti, vt eodem dicant ſermone, vt habetur. l.3. poſt principium.ff. de teſtib. Abb.in c.nihil, de verbor. ſignif. num.3.

48 In teſtibus quid conſideratur?

℟. Tria, ſcilicet natura, vita, & conditio.gloſſ. c. forus, de verborum ſignificatione.

49 In muliere teſte quid eſt conſiderandum?

℟. Vltra illa tria, earum inſtabilitatem, quia ſemper varia proferunt, & ſunt teſtimonia non ita valida, ſicut virorum. cap. forus, de verborum ſignificatione in gloſſ.

CAPVT XIX.

De regulis Iuris.

1 IVdex quas qualitates debet habere?

℟. Debet habere miſericordiam, & ſeueritatē, & non vnum ſine alio. Abb.c.eſtote, de regulis iuris, numero 3.

2 Obligatio temporalis quomodo contrahitur, & diſſoluitur?

℟. Obligatio temporalis conſenſu contrahitur, diſſenſu diſſoluitur. c.1. de regul.iuris.

3 Copia indiciorum ad torturam, eſt ne danda reo?

℟. Si petat, eſt illi danda copia indiciorum, & eſt admonendus, vt abſq; tortura dicat veritatem. Abb.c. cum in contemplatione, de reg.iur.num.3.

4 Tortura poteſt dari, ſi veritas aliunde poteſt haberi?

℟. Non, neque quando cauſa eſt plenè probata. c.cū in contemplatione. Abb.ibi num.2.

5 Tortura quomodo debet eſſe?

℟. Moderata, ita quod tortus ſeruetur incolumis ad ſupplicium, vel liberationem. l. quæſtionis. ff.de quæſtionibus.

6 Confeſſio facta in tortura præiudicat?

℟. Non præiudicat reo tanquam factam per vim, niſi ratificetur extra locum torturæ, in termino viginti quatuor horarum, quia tunc ius præſumit, quòd liberè, & abſque metu quis dicit veritatem. Abb.c.cum in contemplatione, de reg.iur. nu 11.7.

7 Quid debet conſiderare Iudex ad atrocitatem, vel lenitatem torturæ?

℟. Grauitatem, vel paucitatem delicti, perſonam robuſtam, vel debilem, ætatem, infirmitates, indicia magna, vel pauca, his benè conſideratis debet dari adæquata his circumſtãtijs. Abb. c.cum in contemplatione, de reg.iur. num.6.

8 Teſtis quando poteſt torqueri?

℟. In criminalibus torquetur, quando vacillat, & quando alij teſtes dicunt ipſum ſcire caſum, & fuiſſe præſentem, & ipſe non vult dicere veritatē. Abb. in capit.cum in contemplatione, de regulis iuris, numero 10.

9 In qua ætate non poteſt quis torqueri?

℟. Minor decimum quartum annorum completorū torqueri non poteſt, licèt vacillet in ſuo dicto, l. 1. ff. ad ſilanianum. §.impubes.

10 Qui non poſſunt torqueri?

℟. Nobiles in Regnis Hiſpaniæ, Clerici, Doctores, Dignitates, milites gaudent hoc priuilegio, infirmi, ſenes, pueri, mulieres prægnantes, monachi, moniales, niſi in certis criminibus, veluti in crimine læſæ maieſtatis humanæ, vel diuinæ. Abb.cum de reg. iuris. num.6. & 10. l. 1. §.impubes. ff.ad ſilanianum.

11 Ignorantia quando excuſat prælatum in peccatis ſubditorum?

℟. Quando fuit vigilans, & fecit debitam diligentiā, & non potuit habere teſtes ad puniendum. c.quamuis. de regulis iuris. Abb. ibi num.2.

12 Quando quis accipit rem ſpiritualem adminiſtrādam, debet præſtare homagium?

℟. Non, quia pro ſpiritualibus nulla pactio eſt licita. cap.indignum, de reg.iuris.

13 Pro obedientia præſtanda recipitur iuramentū?

℟. Affirmatiuè. c.nullus de iureiurando, & ibi Abb. num.2. & c.quamquam, 13.diſt.

14 Quę eſt differentia inter homagiū, & iuramētū?

℟. Homagium proprie eſt iuramentum concernens res temporales, quod faciunt in manibus alicuius militis, vel ducis, Gubernatores, Caſtellani Regum, cum ſuſcipiunt Prouincias gubernandas a ſuis principibus ponendo plicatas duas manus inter manus talis ducis, qui accipit homagium nomine ſui Regis, & cum eius auctoritate, quod hiſpani vocant, pleito homenage, & ideò homagium non competit rebus ſpiritualibus; iuramentum eſt fides data, teſte Deo, & ideò competit rebus ſpiritualibus, ſic intelligitur. c.indignum, de reg.iur. & Abb.ibi num.2.

15 Dubia quomodo ſunt interpretanda?

℟. In meliorem partem, quia potius debemus præſumere bonum, quam malum. c.eſtote, de reg.iur.

16 Quis dicitur ſacrilegus?

℟. Ille, qui offendit rem, vel perſonam Eccleſiaſticam, quia qui res Eccleſiæ inuadit, ſacrilegium cōmittit. c.quæ mulctones, de reg.iur.

17 Poteſt quis dicere mendacium, vt proximus euitet iniuriam ſuam?

℟. Non, & ſi iurat, manet periurus. Abb. in cap.qui ſcandalizauerit, num. 1. de reg.iur.

18 Veritas debet omitti propter ſcandalum?

℟. Non, & ſic ius commune, & iuſtitiam pro nullo ſcanda-

INDEX RERVM NOTABILIVM;

QVÆ IN HOC OPERE CONTINENTVR,

Ordine alphabetico digeſtus.

A

ABbates exempti benedicti, & eorum iuriſdictio. 238. 7 8.
Abbates benedicti quos poſsint ordinare. 19.61
Abbates bened. an poſsint dare dimiſſorias. 23.14
Abbatiſſæ electio quomodo fiat. 248. 1
Abſolutio à iuramento ad finem agendi à quo detur. 68.1
Abſolutio ab excommunicatione à quo poſsit dari. 65.3
Abſolutio an poſsit dari ſub conditione. 8.20.
Abſolutio voti quæ ſit. 97.1
Abſolutus ab vno crimine, an poſsit de eodem crimine iterum accuſari. 414.40
Abuſio quæ, & quando dicatur. 390.7
Abſentia Epiſcopi cum quibus cauſis eſt licita. 127.17
Acceptatio ſcripturæ quid ſit. 334.38
Acceptilatio quid eſt. 171.9
Actor an admittatur ad petendum ſolo verbo. 301. 12
Accuſator legitimus, vel illegitimus quis dicatur. 414.30
Adoratio quæ eſt, & quotuplex. 85.5
Adulterium quid ſit, & eius pœna. 58.1
Adiuncti quando eligendi, & eorum poteſtas. 157.38
Adoptio quæ ſit, quare permiſſa, & quomodo fiat. 411.13
Adiuncti ſi diſcordant cum Epiſcopo quid agendum. 157.49
Aetas ordinandorum. 22.1
Aetas quæ requiritur ad matrimonium. 39.2
Aetas neceſſaria ad obtinenda beneficia. 185.13
Affinitas quid ſit, & quomodo probetur. 49.1
Affinitas impediens matrimonium. 44.1
Altarij quo priuilegio gaudeant. 135.6
Alienatio iudicij mutádi cauſa facta quib. modis fiat. 292.1
Alienatio rei eccleſ. quæ dicatur, & quomodo fiat. 104. 1
Alternatiua, quæ ſit, & quis ea gaudeat. 190.1
Alumni ſeminarij an cogi debeant, vt ordinentur. 211. 37
Amicitia repellens teſtem ad teſtificandũ qualis ſit. 325.20
Amicitia quomodo probetur. 414.37
Angelus an poſsit eſſe miniſter baptiſmi. 4.14
Angeli boni quomodo appareant hominibus. 261.63
Animæ defunctor. an appareant aliquando hominib. 262. 85
Animal ſi percutiat aliud animal dominus ad quid tenebitur. 430.22
Animal inuentum in horto alieno an poſsit capi à domino horti propria auctoritate. 430.25
Appellatio ab indebita incarceratione. 350.70
Appellatio à viſitatione Epiſc. ad quẽ debeat fieri. 155.36
Appellatio in electione Canonici quẽ effectũ habeat. 119.99
Appellatio ab excommunicatione quomodo fiat. 65. 1
Appellatio ad Metropolit. quas qualitates dẽt hẽre. 195.12
Appellatio intra quot dies debeat opponi poſt latam ſententiam. 744.21
Appellatio quotuplex ſit. 346.4
Appellatio quando debeat eſſe inſcriptis. 348.48
Appellationem deſertam quis debeat iudicare. 351.77
Appellatio à quocumque grauamine quid operetur. 348.50
Appellatio extraiudicialis quid proſit. 351.8
Appellatio an detur à correctione, approbatione, vel inhabilitatione facta ab Epiſcopo in viſitatione. 152.154.53
Appetere bona alicuius quando eſt peccatum. 88.57
Apoſtaſia quæ ſit. 6.1
Apoſtoli reuerentiales quid ſint. 348.38
Ara quid ſit, & quando perdat benedictionem. 397.19.22
Arbitrium quid, & genera arbitriorum. 290.5.6
Arma Clericorum quæ ſint. 202.1
Ars maleficádi, & incátandi quádo habuit principiũ. 263.6
Aſtrologia quæ ſit. 268.25
Aſtrologi qui dicantur. 263.4

B

BAptiſmus quid ſit. 3.1
Benedictio Eccleſiæ, vel Altaris. 397.10
Benedictio veſtimentorum. 398.27
Beneficium ad titulum ordinis quem valorem debet habere. 24. 10
Beneficiorum genera. 185.1
Beneficia quibus modis vacent. 186.24
Beneficia ruralia. 178.23
Beneficia vnita Regularibus, ſiue ſit Eccleſia in ſua parochia, ſiue non, quomodo adminiſtrentur, & ſub cuius iuriſdictione ſint. 230.2
Beneficia vnita Monialibus. 248.1
Beneficia vacantia intra quod tẽpus debeant conferri. 359.10
Bigamus à quo diſpenſetur. 32.16
Bigamia quæ dicatur, & quomodo contrahatur. 80.2
Bona Clericorum in quos vſus debeant conuerti. 201.4
Bona Regularium mobilia, ſeu immobilia vnita monaſterijs quomodo intelligantur. 233.1
Bona aduentitia, & profectitia quæ dicantur. 368.21.22
Blaſphemia quid, & quotuplex. 85.10

C

CAnonizari an poſsint pueri. 254.16
Canonici electio quomodo fiat. 114.20
Canonici an poſsint inſtitui in capellis priuatis. 159.9
Canonici, Concionator, Doctoralis, & Pœnitentiarius quomodo eligantur. 165.2
Canonici Eccleſiæ Cathedralis, vel Collegiatæ in qua ætate poſſunt eſſe electi. 168.1
Canonici an poſsint eſſe teſtes in cauſa ſui Capituli. 329.118
Canonicus ſupernumerarius quid lucratur. 357.43
Canonici an veniant appellatione Clerici. 431.10
Calumniator quis dicatur, & eius pœna. 516.1
Capellæ Monachorum quæ. 223.1
Capitulum ſede vacante an poſsit conferre præbẽdas. 110.44
Capitulum in reb. gratiæ, & iuſtitiæ quõ ſe habeat. 163.1
Capitulum ſede vacante an poſsit dare dimiſſorias. 23.16
Cauſa poſſeſsionis, & proprietatis quæ dicatur. 308.1

Capitulum ex quo numero perſonarum conſtat. 161.5
Capitula Monachorum quando debent fieri. 224.11
Cardinales an poſsint conſecrare Eccleſias ſine licentia Epiſcopi. 131.5
Caſus reſeruatus quid ſit. 9.1
Caſus diuerſi in matrimonio. 45.1
Caſus in quo poteſt quis licite ſinere ſe occidi ab alijs. 87.39
Caſus fortuitus quid ſit. 310.17
Cauſæ ciuiles Epiſcoporum vbi tractentur. 143.2
Cauſæ Eccleſiaſticæ à quo determinandæ, & intra quod tempus. 195.1
Cauſæ exhæredationis, quæ ſint. 382.1
Campanæ quomodo conſecrentur, & benedicantur. 397.15
Cedere bonis, qui non cogantur. 220.11
Cæcus quando poſsit eſſe teſtis. 321.17
Cenſura quotuplex ſit. 58.1
Ceſſatio à diuinis, quæ ſit. 73.1
Character quid ſit. 2.23.
Chyromantia, quæ ſit. 268.28
Citatio an ſufficiat in domo, & quid requiritur ad citationem. 310.21
Clericus vagans debet ne admitti ad celebrandum. 15.62
Clerici pauperes quam ſcientiam debent habere, vt ordinentur. 21.21
Clericus non ordinatus miniſtrans quam pœnam incurrit. 28.2
Clericus excommunicatus celebrans, quam pœnam incurrit. 29.5.
Clericus an poſsit ſe ipſum percutere. 64.10
Clerici ſæculares inijcientes manus in Monachum quando non ſunt excommunicati. 62.49
Clerici duo ſe ad inuicem percutientes, quis eorum remanet excommunicatus. 65.20
Clericus irregularis an ipſo iure perdat benef. 77.14
Clerico quando ſe poteſt exponere euidenti periculo mortis. 83.17.
Clericus pugnans in bello iuſto, an ſit irregularis. 83.25
Clericus quando poteſt comparere, ante Iudicem ſæcul. 84.30.
Clericus poteſt locare ſuas operas ſpirituales. 145.7
Clericus ægrotans quid lucratur. 184.4
Clericus portans arma quam pœnam incurrit. 197.4
Clericus quid debeat dare famulo infirmo. 201.9
Clerici an debeant defendere immunitatem Eccleſiæ vſq; ad effuſionem ſanguinis. 403.40
Clericus ſimoniacus, vſurarius, falſarius, vel latro. 204.1. & ſeqq.
Clericus concubinarius occultus, vel notorius. 205.1
Clericus fornicarius, & eius pœna. 208.1
Clericus reuelans confeſsionem, & eius pœna. 209.1
Clericus ſolicitans in confeſsione, & eius pœna. 209.1
Clericus luſor, negotiator, venator, & eius pœna. 214.1
Clericus, qui non recitat horas canonicas, & eius pœna. 217.1
Clericus an poſsit audire ius canonicum vel ciuile. 216.16
Clerici græci. 218.1
Clerici coniugati, & eorum libertates. 219.1
Clerici, qui gaudent c. Oduardus, de ſolutionib. 220.1
Clericus ordinatus, occultè ſine patrimonio an incurrat ſuſpenſionem. 234.23
Clerici an compellēdi ad proceſsionē Corporis Chriſti. 239.19
Clericus hæres alicuius Laici, an in bonis hæreditatis gaudeat priuilegio fori. 298.62
Clericus, qui inuenitur nocte ſine habitu an gaudeat priuilegio fori. 300.15
Clericus, an teneatur dotare ſororem pauperem. 370.60
Clericus frangens carceres qua pœna puniutur. 217.1
Clerici in quo pretio teneantur vendere ſuum triticum, & vinum. 402.21
Clericus deprehenſus ſine habitu in maleficio an gaudeat priuilegio fori. 428.32
Coadiutores quando dentur. 184.10
Cognatio ſpiritualis quos tangat. 17.7
Cognatio impediens matrimonium. 41.11
Cognatio legitimitatis ad quem Iudicem ſpectat. 408.9
Collatio, quæ ſit, & à quo detur. 187.1
Colores Eccleſiæ, qui ſint. 152.45
Colluſio detegenda, quæ dicatur. 425.1
Compromiſſum quid ſit. 292.43
Communicare ſub vtraque ſpecies cuius iuris ſit. 12.39
Commodatum quid ſit. 361.1
Commutatio voti, quæ ſit, & quomodo fiat. 97.1
Commutatio iuramenti. 337.28
Commutare vltimas voluntates an poſsit Epiſcopus. 139.7
Conceſsio quid. 358.1
Concilium Prouincialem quando debeat fieri. 147.8
Concilium generale quam poteſtatem habet. 431.27
Conclaue quomodo fiat. 122.142
Concubinarij cognitio ad quem pertineat. 158.66
Concubinarij cur permiſsi erant tempore Romanorū. 41.11
Concubinarius an poſsit incarcerari ante monitionem, ſi timeatur de fuga. 158.65
Condemnatus ad mortem an poſsit condere teſtamentum. 379.11.
Conditiones in matrimonio an debeant impleri. 36.4
Conditio turpis, vel impoſsibilis, quæ dicatur. 36.7
Conducti actio cui competat. 363.8
Confeſsio ſacramentalis. 7.11
Confeſsionem reuelare quando confeſſor poteſt. 9.55
Confeſsio quotuplex, & quam vim habeat. 313.2
Confeſsio minoris facta in tormentis, vel metu, quam vim habeat. 314.24. & ſeq.
Confeſsio ſocij criminis an ſufficiat ad torturam. 315.37
Confeſſor extraordinarius quando datur monialibus. 247.1
Confirmatio vtilis, vel inutilis, quæ ſit. 352.1
Confirmatio, quæ ſit. 6.1
Cohabitatio Clericorum, quæ ſit. 204.1
Coniugium ſeruorum, & leproſorum. 51.1
Coniugatus an poſsit promoueri ad Ordines. 54.21.
Conſanguinitas, & affinitas. 44.1
Conſanguinei quando in criminalibus admittantur in teſtes. 415.62.
Conſecratio Epiſcopi quomodo fiat. 126.1
Conſecratio Eccleſiæ, vel altaris quomodo fiat. 396.2
Conſecrare moniales quis poteſt, & quomodo fiat. 398.8
Conſeruatores regularium, qui ſint. 239.1
Conſuetudo quæ ſit. 276.1
Conſuetudo, de qua non eſt memoria hominum quam vim habet. 432.37
Conteſtatio litis quid ſit. 302.1
Conteſtatio litis quando dicatur. 302.5
Conſtitutio in iure quomodo appelletur. 269.6
Conſtitutiones, & leges quomodo ſe habeant. 269.1
Contumacia quotuplex. 310.1
Contumax quis dicatur. 287.43
Contritio, & attritio quid ſint. 9.40. & 42.
Conuerſio coniugatorum, quæ ſit. 53.1
Conuerſio infidelium, quæ ſit. 390.1
Copula, & iuramentum in matrimonio quid operantur. 37.8.
Conſuetudo quod clerici poſsint teſtari an valeat. 432.40
Corpore vitiatus an poſsit ordinari. 28.2

Creditor

Creditor ſi petat corpus defuncti, an debeat illi dari. 388.21.
Crimina in qua differentia ſint. 298.45
Crimen impediens matrimonium. 42.1
Crimen notorium quod dicatur. 415.50

D

Damnum emergens quid ſit. 101.35
Debitum per quot tempus præſcribitur. 343.66
Decanus Capituli quis ſit, & eius officium. 161.1
Decimæ nouales an ſoluendæ. 428.35
Decimarum ſpecies. 389.2
Degradatus an poſſit vti veſtibus ſacris. 3.4
Degradatio quid ſit. 75.1
Degradatio Clerici in quibus caſibus fiat. 201.6
Delegatus Papæ quis dicatur, & eius poteſtas. 280.2
Delegatus quomodo debeat procedere in reſcripto. 274.69
Delegatus an poſſit recuſari. 280.40
Delegatus an teneatur oſtendere Iudici ordinario ſuum reſcriptum. 279.24
Delictum quando puniatur à fiſco etiam nolente parte iniuriata. 430.14
Delictum commiſſum in vno loco, & mandatum in alio, vbi puniatur. 427.31
Delictum occultum quod dicatur. 78.11
Delicta, & cauſæ ſufficientes ad remittendum reſignationem. 592.7
Delicta occulta quæ ſint, & vbi committantur. 143.1
Dæmon vnde dicatur, & quomodo crucietur. 557.1
Dæmon quibus remedijs fugatur. 262.97
Dæmon quomodo diuinat futura. 263.97
Denunciatio quid, & quotuplex ſit. 413.1
Denunciationes in matrimonio. 38.1
Depoſitum quid ſit, & in quo differat à ſequeſtro. 361.8
Detractio famæ, & honoris quæ ſit. 92.1
Diaconus carens ſcientia quando poteſt ordinari. 21.19
Dictiones negatiuæ quomodo intelligantur. 431.16
Differentia inter rumorem, & famam. 50.16
Differentia inter ſuſpenſionem, & excommunicationem. 69. 19
Differentia inter degradatum verbalem, & actualem. 75.14
Differentia inter Miſſas relictas in fundatione beneficij, & relictas in teſtamento. 339.5
Differentia inter timorem, vim, & metum. 236.28
Differentia inter concubinarium occultum, & notorium. 206.18
Differentia inter Clericum concubinarium, & fornicarium. 208.47
Differentia inter metum cadentem in conſtantem virum, & formidoloſum. 288.8
Differentia inter groſſam, veſtuarium, & diſtributiones quotidianas. 355.14
Differentia inter obligationem factam re, verbis, & ſcriptura. 372.17
Differentia inter infamiam iuris, & facti. 414.26
Differentia inter ſchiſmaticum, & hæreticum. 418.28
Differentia inter homagium, & iuramentum. 433.14
Dignitas quæ ſit, & eius officium. 355.21
Dignitates an gaudeant diſtributionibus quotidianis. 174.20
Degradatio Clerici quibus ſolemnitatibus fiat. 432.36
Delicta puerorum quæ. 426.1
Delictum manifeſtum quibus modis conſtat. 432.33
Delicta, quæ in Clerico petunt degradationem. 432.35
Derogationes generales dicentes (non obſtantibus priuilegijs, & conſuetudinibus) quomodo intelligantur. 428.53
Dilatio quæ ſit. 304.1
Dimiſſoriæ quæ ſint, & à quo petendæ. 22.3
Dimiſſoriæ poſſunt dari ſubdito abſenti. 23.9
Dimiſſoriæ ſpirant morte dantis. 24.25
Dimiſſoriæ Clericis peregrinantibus quomodo debeant dari. 218.7.
Diminutio quæ dicatur, & an poſſint beneficia conferri cum diminutione. 359.1
Diſparitas cultus in matrimonio. 42.1
Diſpenſatio interſtitiorum à quo, & quomodo, & quando datur. 25.15
Diſpenſatio circa ordines, quæ ſit, & à quo detur. 31.1
Diſpenſare in interſtitijs quib. ex cauſis poſſit Epiſcop. 31.9
Diſpenſare an poſſit Epiſcopus in publicationibus faciendis in ordine tribus diebus feſtiuis. 31.4
Diſpenſare, vt Clericus fiat laicus, & ſumat vxorem quis poteſt. 32. 18
Diſpenſare an poſſit Epiſcopus cum illegitimo, vel cum promoto per ſaltum ad vnum beneficium, & ad minores ordines. 32.21. & 22
Diſpenſare an poſſit Epiſcopus cum eo, qui illicitè habuit coitum cum vna, & contrahit cum altera. 34.28
Diſpenſatio matrimonij quæ ſit, & quomodo fiat. 58.1
Diſpenſatio ſuſpenſionis à quo detur. 72.1
Diſpenſatio irregularitatis. 78.1
Diſpenſatio ſimoniæ. 99.15
Diſpenſare an poſſit Epiſcopus cum illegitimo. 412.24
Diſpenſatio voti quomodo fiat. 198.6
Diſtributiones quotidianæ quæ dicantur. 354.10
Diuortium quomodo, & quando fiat. 55.2
Diues, qui pauperi non dat eleemoſinam in neceſſitate, ad quid tenetur. 90.21
Dos monialis quæ. 245.1
Dos quid ſit. 367.1
Dos mulieris quando lucratur à viro, & quando non. 57.20
Dos in qua quantitate debeat aſſignari Eccleſiæ de nouo conſtructæ. 392.37
Donatio inter virum, & vxorem quæ ſit. 52.5
Donatio facta à nouitijs quando ſit valida, & quando non. 236. 21.
Donatio propter nuptias ſi excedat legitimam quantitatem, an valeat. 369.57
Donatio quotuplex. 373.9
Donationes validæ inter patrem, & filium. 374.29
Donatiuum, quod datur Regibus quando eſt iuſtum. 401.14
Dolus quotuplex ſit. 310.10
Doli capax quis dicatur. 310.12
Drodans quid ſit. 385.16
Duellum quid ſit, & pœna duelli. 203.2
Dubia aliqua in materia teſtamentorum. 386.1
Dubius in fide quando ſit hæreticus. 418.26

E

Eccleſia Cathedralis quotuplex. 159.1
Eccleſia per quot tempus præſcribitur. 341.14
Eccleſia quomodo conceditur Religioſis. 404.7
Eccleſiæ bona quando poſſunt vendi. 366.31
Educandæ in monaſterio quibus conditionibus debeant ingredi. 249.3
Electio quid ſit. 112.1
Electio Superioris quomodo fiat. 227.1
Electio Imperatoris quomodo fiat. 120.104
Electio Summi Pont. quomodo fiat. 120.109

Electio quando deuoluitur ad ſuperiorem quid agendum. 118. 86.
Electus ante confirmationem, quæ poſſit exercere. 113. 18.
Electores quando diſcordant quid faciendum. 118. 82.
Emolumenta ſedis vacantis cui pertineant. 110. 35.
Emptio. quæ dicatur, & quis dicatur emptor bonæ, vel malæ fidei. 362. 1. 2. 3.
Epiſcopus an poſſit præcipere, vt ſacerdotes celebrent feſtiuis diebus. 14. 22.
Epiſcopus titularis, an poſſit conferre ordines. 17. 28.
Epiſcopus an poſſit ordinare ſuum familiarem. 18. 37.
Epiſcopus an debeat declarare intentionem ſuam antecedenter ad ordines. 19. 56.
Epiſcopus an poſſit diſpenſare cum illegitimis. 27. 28.
Epiſcopus an poſſit diſpenſare cum miniſtrante non ordinato. 28. 4.
Epiſcopus an poſſit diſpenſare cum Clerico depoſito. 29. 7.
Epiſcopus, qui renuntiauit Eccleſiam an, poſſit ordinare. 31. 1.
Epiſcopus an poſſit diſpenſare cum inceſtuoſo. 50. 13.
Epiſcopus poteſt tollere licentiam confitendi, & prædicandi, regularibus etiam ſi fuerint approbati. 220. 12.
Epiſcopi quod poſſint recipere in viſitatione ratione laboris. 154. 55.
Epiſcopus an poſſit diſpenſare cum Clerico adultero. 57. 23.
Epiſcopus an poſſit diſpenſare in ſuſpenſionibus, & quando. 72. 4.
Epiſcopus an poſſit diſpenſare irregularitatem. 78. 5.
Epiſcopus an poſſit imponere ieiunium. 94. 8.
Epiſcopus in quibus votis poteſt diſpenſare. 98. 19.
Epiſcopus quas qualitates debet habere. 113. 4.
Epiſcopus intra quod tempus debet acceptare electionem. 113. 10.
Epiſcopi electi beneficia quando vacant. 113. 15.
Epiſcopus an teneatur de præcepto quotidie audire Miſſam. 141. 15.
Epiſcopus an poſſit dare licentiam, vt diebus feſtiuis fiant opera ſeruilia. 41. 18.
Epiſcopus ſi regularis ſit, quam debeat obſeruare regulam. 42. 29.
Epiſcopi poſſunt committere vices ſuas & ſuam iuriſdictionem. 145. 1.
Epiſcoporum antiquitas vnde ſumitur 143. 25.
Epiſcopus poteſt intrare in capitulum. 162. 27.
Epiſcopus an poſſit conferre plura beneficia. 160. 23.
Epiſcopus an poſſit ex vna parochia facere duas. 178. 27.
Epiſcopus quando poteſt conferre Eccleſiam parochialem ſine concurſu. 177. 37.
Epiſcopus an poteſt concedere tempore peſtis, vt homines manducent carnem quocumque die. 181. 53.
Epiſcopus ex redditibus Eccleſiæ an poſſit ſubſtentare ſuos conſanguineos. 198. 18.
Epiſcopus, & Clericus de quibus bonis debeant ſe ſubſtentare. 198. 17.
Epiſcopus quid debeat facere tempore peſtis. 180. 42.
Epiſcopus an poſſit dare proprietatem alicuius agri ſuis parentibus, vel alicui operæ piæ, & relinquere ſibi vſumfructum. 200. 36
Epiſcopus an poſſit abſoluere in foro conſcientiæ ſubditum hæreticum. 419. 62.
Epiſcopus quando poteſt ingredi monaſterium monialium. 243. 1.
Epiſcopi auctoritas in ſeminarium. 250. 1. & ſeqq.
Epiſcopus an poſſit celebrare tempore interdicti. 427. 2.
Epiſcopus an poſſit tranſigere ſine licentia capituli. 285. 18.
Epiſcopus titularis, quæ Pontificalia poteſt exercere. 255. 24. & ſeq.
Epiſcopus an teneatur ſubſtentare patrem carnalem, hæreticum, an Chriſtianum pauperem. 198. 20.
Epiſcopus, de quibus bonis poteſt condere teſtamentum. 178. 2.
Error iuris quomodo probatur. 316. 32.
Error quilibet an ſit hæreſis. 418. 13.
Error in homine proprio an vitiet hæreditatem. 381. 34.
Error in matrimonio. 40. 1.
Exſpoliatus quid debet probare, vt reſtituatur. 290. 30.
Euchariſtia, quæ ſit. 10. 1.
Euchariſtia quando, & quomodo debet dari infirmis. 11. 23.
Euchareſtia eſt ne danda damnatis. 11. 27.
Euchariſtia tempore peſtis, & belli quomodo miniſtranda. 12. 29.
Euchariſtia an poſſit ſeruari in capellis priuatis hæremiticis, & hoſpital. 12. 31.
Examen Epiſcopi quomodo fiat. 123. 1.
Examinari de nouo ad ordines ſuſcipiendos debet ne approbatus ad dignitatem. 20. 13.
Examinatores ſynodales. 149. 1.
Examen beneficiorum quomodo debet fieri. 151. 27.
Examen Parochorum quomodo fiat. 175. 12.
Exemptio à iuriſdictione Epiſcopi quomodo probetur. 428. 42.
Excommunicatus an gaudeat immunitate Eccleſiæ. 403. 47.
Excommunicatus per annum quando dicatur ſuſpectus in fide. 419. 61.
Excommunicatio an detur pro furtis. 445. 19.
Excommunicatus inuitus poteſt abſolui. 59. 31.
Excommunicatus, quæ res non poteſt facere. 63. 8.
Excommunicari an poſſit mortuus. 62. 2.
Excommunicatus an lucretur fructus. 63. 11.
Excommunicatus quando debet abſolui. 431. 31.
Excommunicatus an poſſit hæres inſtitui. 63. 2.
Executio facta debito ciuili contra pro officialem an extendatur ad inſtrumenta ſuæ artis. 220. 12.
Excommunicatio ad finem reuelationis quas perſonas non obligat. 68. 18.
Exorciſta quas qualitates debeat habere, & quæ remedia debeat adhibere. 262. 81.
Expenſæ à quo taxentur. 311. 34.
Exhumantes corpora defunctorum quam pœnam incurrunt. 389. 29.
Exhæreditare aliquem ex quibus cauſis fit. 382. 1.
Expoſitus quis dicatur, & cui competat eum alere. 422. 1.

F

Familiares Epiſcopi quo titulo ordinantur. 18. 42.
Familiares Epiſcopi quales debent eſſe, & quo priuilegio gaudent. 146. 11.
Familia Epiſcopi an gaudeat priuilegio fori. 297. 34.
Familiarem dæmonem an poſſit aliquis habere ſine peccato. 263. 96.
Fama quæ ſit. 319. 7.
Fama publica, quæ ſit, & quid requiratur ad eam. 206. 25.
Fama bona, & mala quomodo probatur. 414. 14.
Femina an poſſit excommunicare. 58. 3.
Feria, quæ ſit, & ſpecies feriarum. 305. 1.
Feudum vnde dicatur, & quid ſit feudatarius. 365. 1.
Feudum antiquitus datum ſi reuertatur ad Eccleſiam an poſſit Epiſcopus illud iterum dare. 365. 16.

Forum quid ſignificet. 431.4
Forum quid ſit. 296.1
Fides an amittatur per peccatum mortale. 5.51
Fides inſtrumentorum in quo conſiſtit. 332.8
Fideiuſſor quis dicatur, & qui non poſſint fideiubere. 370. 1. & 4
Fideiuſſor ſoluens, ſi habet ſocios, an poſſit contra eos procedere. 370.17
Filius clerici an poſſit ordinari. 27.10
Filius naturalis quomodo legitimetur. 610.6
Filius vſq. ad quod tempus debet ali à ſuo patre. 412.22
Filius Epiſcopi legitimus an poſſit admitti ad concurſum in qua pater eius eſt Epiſcopus. 27.19
Filius, qui habet patrem pauperem, an poſſit ingredi religionem. 87.33
Filius hæretici an poſſit obtinere beneficium. 189.45
Filius communiter reputatus à patre pro ſuo filio, ſi poſtea negatur à patre, cui credendum eſt. 319.63
Filia ſi nubat abſq. voluntate patris an perdat dotem. 367. 15. & ſeq.
Filia meretrix an perdat dotem. 368.24
Fiſcus an poſſit denuntiare aliquem contra voluntatem partis læſæ. 294.18
Fictio iuris quæ ſit. 335.17
Forma Sacramentorum. 2.37
Fornicatio quid, & ſpecies eius. 87.42
Fortuitus caſus qui ſint. 361.16
Furibus patientibus vltimum ſupplitium, quæ ſacramenta dantur. 425.25
Furtum factum in fundico, vel hoſpitio quis debet ſoluere, hoſpes, an viator. 425.22
Furans rem ſuam propriam an dicatur fur. 425.21
Furtum quid ſit, & quomodo fiat. 88.50
Furtum quando nominatur inter caſus fortuitos. 361.14
Fugientes de carceribus quando non gaudent immunitate Eccleſiæ. 403.48
Fugientes ad Eccleſiam an poſſint in ea ferro ligari, ne inde fugiant. 403.50
Frigidus, quis dicatur. 406.1
Frigiditas quando impedit matrimonium factum. 406.14

G

Gabella, & pedagia à quo imponuntur. 432.34
Genera teſtamentorum. 375.1
Groſſa maſſa in Canonicos quæ ſit. 173.13
Groſſa præbenda quæ dicatur, & in qua conſiſtat. 354.5
Grauamen quod non poteſt reparari per diffinitiuam quid ſit. 349.56
Græci à quo ordinentur, & an poſſint ordinari ab Epiſcopo latino. 18.35

H

Hæres intra quod tempus tenetur adimplere legata pia. 380.20
Hæres quando tenetur extra vires hæreditarias. 380.24
Hæremita quis dicatur, & eorum genere. 226.2
Hæreticus manifeſtus quis dicatur. 431.13
Hæreticus an poſſit eſſe teſtis. 419.60
Hæreſis interior an inducat excommunicationem. 418.21
Hæreticorum bona à quo dic confiſcantur. 419.38
Hæreticorum filij vſque ad quem gradum prohibentur obtinere beneficia. 419.40
Hæreticus an poſſit inſtitui hæres. 420.70
Homicidium quid ſit, & vnde dicatur. 81.1
Homicidium voluntarium. 78.16
Homicidium caſuale. 83.29
Homicidium quotuplex ſit. 87.36
Homo liber an poſſit pignorari. 366.26
Homo cui debeat plus, patriæ, an parentibus. 390.6
Homines, qui ſunt tuti à maleficijs. 265.36
Homines, & mulieres, qui curant de hac infirmitate, an ſint permittendi. 267.20
Honor quid ſit, & quando reſtituendus. 92.3
Hoſpitales quid ſint, & quis poteſt eos viſitare. 223.1
Hoſpitalia an gaudeant immunitate Eccleſiæ. 401.52
Hoſpitalia, quæ priuilegia habent. 428.46

I

Ieiunium quid & quotuplex ſit. 93.1
Ieiunium an poſſit fieri cum carnibus. 94.10
Ieiunium quot perſonas non obligat. 94.15
Ignorantia craſſa, vel ſupina, quæ dicatur. 29.15
Ignorantia quando non excuſat ab excommunicatione. 106.34
Ignorantia quando excuſat à peccatis ſubditorum. 433.11
Illegitimus quis dicatur. 26.2
Illegitimus an poſſit habere præbendam in Eccleſia, in qua pater habuit. 23.13
Illegitimus an poſſit ſuccedere in iuſpatronatus. 395.112
Illegitimus an poſſit eſſe Papa. 412.25
Imagines quam virtutem habent. 140.1
Imperator coram quo debeat conuenire. 318.57
Impedimentum publicæ honeſtatis an diſſoluatur ex defectu conſenſus. 34.14
Impotentia impediens matrimonium. 45.1
Impubes quis dicatur. 34.1
Impedimenta dirimentia matrimonium. 40.1
Impedimentum cognationis. 40.1
Impedimentum publicæ honeſtatis. 41.1
Immunitas Eccleſiæ quæ ſit. 399.1
Iniuria, & damnum quid. 430.1
Iniuria quotuplex, & actio cui detur. 430.5. & ſeq.
Interſtitia, quæ ſint. 25.3
Interſtitia regularium à quo diſpenſentur. 26.17
Interdictum quid. 72.1
Interdictum Eccleſiæ quid ſit. 51.1
Interdictum vti poſſidentis pro quibus rebus detur. 308.17
Indulgentia, quæ ſit, & à quo detur. 130.28. 138.1
Inimicitia capitalis quæ dicatur. 414.39
Inhibitio quid debet continere, vt ſit iuſtificata. 165.11
Inuentarium Epiſcopi quomodo fieri debeat. 199.24
Inditia, quæ ſint. 320.11
Inditia quando faciunt probationem plenam. 320.12
Incantatores, qui dicantur. 264.7
Infantes, & furioſi an teneantur ad pœnam damni. 430.20
Incorrigibilis quis dicatur. 204.17
Infidelis quis dicatur. 390.1
Incendiarius quis dicatur, & eius pœna. 423.3. & 18
Incubus an poſſit generare. 264.13
Infamia, quæ & quotuplex ſit. 414.19
Inſtrumentorum genera, quæ ſint. 332.9
Inſtrumentis quando datur maior fides, quam teſtibus, & è contra. 332.13
Inſtrumentum perditum quomodo probetur per teſtes, & quomodo inuouetur. 427.23. & ſeq.
Inſcriptiones antiquæ in lapidibus quam fidem faciunt. 332.15.

Inſinua-

Inſinuatio ſcripturæ quid ſit. 334.36
Inquiſitio quæ ſit, quomodo fiat, & quibus rebus. 413.7
Inhabilitatio, & reprobatio, & correctio quando dicuntur. 347.23.
Incarceratio iuſta, vel iniuſta, quæ dicatur. 349.59
Inſtitutio quotuplex ſit. 357.1
Inſtitutio, & ſubſtitutio hæredis, & eorum ſpecies. 379.1
Irregularitas quid, & quotuplex ſit. 76.1
Irritatio voti quid ſit. 96.1.
Ius diuinum quotuplex ſit. 45.1
Ius quando fauet actori, & non reo. 346.67
Iuſpatronatus an poſſit eſſe in ſæculari. 359.17
Iuſpatronatus quotuplex, & eius ſpecies. 392.16
Iuſpatronatus quando amittatur. 392.33
Iuſpatronatus an deſcendat per capita, an per ſtirpem. 392.44.
Iuſpatronatus an probatur per teſtes. 394.75
Iudeus viuens inter Chriſtianos, quæ non poſſit facere. 416.2.
Iudeorum filij an ſint capaces beneficiorum poſt eorum conuerſionem. 417.12
Iudæorum filij an ſint baptizandi inuitis parentibus. 417.18
Iudex ſecularis, quando ſine pœna excommunicationis poſſit comprehendere Clericum. 60.31
Iudex ſæcularis vtens poteſtate ſui officij, ſi iniiciat manus in Clericum, an debeat abſolui. 61.34
Iudex Eccleſiaſticus, vel prælatus percutiens Clericum quando non ſunt excommunicati. 61.42
Iudex ſæcularis an teneatur ſtare proceſſui facto ab Epiſcopo contra Clericum degradatum. 76.26
Iudex, qui dedit ſententiam mortis iuſtam, an ſit irregularis. 79.18
Iudex primæ inſtantiæ ſi recuſauerit dare alteri parti appellanti quid agendum. 133.20
Iudex aduocatus poteſt locare ſuam operam, vel ſalarium. 145.8.
Iudex Eccleſiaſticus quando poteſt procedere contra mulierem vxoratam. 206.16
Iudex poteſt relinquere probationem in iuramento denuntiatoris, vel accuſatoris. 416.8
Iudices ſynodales à quo debent eligi. 148.1
Iudex delegatus quis dicatur. 278.1
Iudicis officium quod ſit. 282.1
Iudices, qui poſſunt eſſe, & qui non poſſunt eſſe. 295.58
Iudex ordinarius an poſſit petere auxilium brachio ſæculari. 282.14
Iudex Eccleſiaſticus an poſſit præſtare auxilium Iudici ſæculari. 195.45
Iudex ſæcularis quomodo ſe debet habere cum Clerico, quem de nocte inuenit ſine habitu. 300.17
Iudex an poſſit prouidere aliquem ſolo verbo. 301.12
Iudex in quibus caſibus tenetur ſcribere rationeſuæ ſententiæ. 344.32
Iudex Eccleſiaſticus an poſſit dare licentiam, vt Iudex ſæcularis aſſumat corpus defuncti ad capiendas informationes. 388.26
Iurans de vehementi, an ſit iterum admittendus ad audiendas confeſſiones. 419.51
Iuramentum quid, & quotuplex ſit. 85.13
Iuramentum de non petenda vſura an ſit adimplendum. 103.79.
Iuramentum calumniæ quid ſit, & in quibus caſibus eo quis vtatur. 303.32
Iuramentum quod faciunt Epiſcopi coram Papa quid contineat. 337.18
Iuramentum factum metu an valeat. 338.41
Iuriſdictio delegati quando ſpirat. 297.33
Iuriſdictio ordinaria à quo emanat, & quomodo acquiritur. 231.1
Iudicium quid, & quotuplex ſit. 293.9

L

Laicus ſi iniiciat manus violentas in Clericum quando non eſt excommunicatus. 61.36
Laicus an poſſit excommunicare. 60.4
Laici offendentes Curſores Eccleſiaſticos à quo iudice iudicandi ſunt. 222.19
Laici an poſſint prædicare. 419.56
Laici quare poſſunt renuntiare ſuum forum, & Clerici non. 222.22
Laicus an poſſit habere dignitatem, ſeu beneficia. 356.36
Laici an ſint capaces decimarum. 389.11
Laicus an poſſit eſſe miniſter pœnitentiæ. 8.26
Laicus an poſſit eſſe aſſeſſor iudicis ſpiritualis. 293.8
Latrones, & ſocij eorum an gaudeant immunitate Eccleſiæ 403.45.
Leges à quo interpretantur. 432.28
Leproſi an poſſint contrahere matrimonium. 51.1
Legitimare filios quis poteſt. 403.17
Leſio magna, vel parua quomodo cognoſcatur. 289.17
Leſio enormis quid ſit. 105.20
Legatum pium quid. 383.1
Legatus, quæ res non poteſt facere. 281.13
Lectio ſacræ ſcripturæ an debeat inſtitui in monaſterijs Regularium. 167.1
Lex, quæ ſit, & quotuplex. 270.10.11.20.29.32.33
Liber mercatorum quam fidem facit. 333.24
Liberum arbitrium quomodo operetur. 444
Liber, quibus modis fit ſeruus. 406.3
Ligamen impediens matrimonium. 43.1
Litteræ monitoriales, vel ad finem reuelationis à quo dentur, & pro qua re. 67.5
Litteræ monitoriales quas perſonas non obligant. 68.18
Litteræ teſtimoniales præcedentis ordinis ſi perdátur ab aliquo quid faciendum. 334.16
Litigans quando non tenetur exhibere ſuas ſcripturas virtute litterarum monitorialium. 67.9
Lite pendente an poſſit innouari aliquid. 312.5
Litis conteſtatio quid eſt. 302.1
Litis conteſtata, an poſſint teſtes admitti, & quando. 302.1
Libellus quid ſit, & quotuplex. 301.1
Locatio, quæ dicatur. 363.1
Ludentes an teneantur reſtituere. 92.55
Lucrum ceſſans quid ſit. 101.34

M

Magiſtri magni ordinum militarium qui ſint, & eorum poteſtas. 241.1
Matrimonium quid ſit. 36.1
Matrimonium cõtractum cum Iudæo an ſit validum. 36.11
Matrimonium clandeſtinum. 37.1
Matrimonium cum muliere, quam polluerat quis per adulterium, an valeat. 49.3
Matrimonium contractum contra interdictum Eccleſiæ an valeat. 51.8
Matrimonium quis poſſit contrahere, & in eo teſtificari. 53.1
Materia baptiſmi. 3.8
Materia Euchariſtiæ. 10.7
Maritus quod tempus poteſt abeſſe ab vxore. 37.18

Maritus leproſus an ſeparetur ab uxore. 184.9
Maritus, Pater, & Dominus quam iuriſdictionem habent, 297.28.
Maritus an teneatur dare fideiuſsionem pro dote, 366.7
Mater quando tenetur alere filios, 368.28
Martirium, & eius virtutes, 254.23
Maleficiorum genera, 264.23
Malefici, qui dicantur, & quid operentur. 263.5
Maleficiorum remedia poſita ab Eccleſia, 265.31
Maleficiatus qui dicatur. 406.2
Manumiſsio quomodo fiat, 26.4
Memorialia, & litteræ, quæ dantur Principibus de criminibus occultis quam fidem faciunt, 416.70
Metus impediens matrimonium. 43.1
Metus quid, & quotuplex. 288.1
Meretrix an teneatur reſtituere pretium ſuæ turpitudinis. 79.16.
Merum, & iuſtum imperium quid ſit. 293.5
Metropolitanus vnde dicatur, & eius officium, 131.8
Miſſa in qua lingua celebretur. 13.11
Miſſæ ſtipendium à quibus recipi poteſt. 13.17
Miſſa an poſsit dici ante diem. 14.31
Miſſa inchoata à quo debeat finiri, 15.41
Miſſa integra, quæ dicatur. 15.52
Miſſam audire quis non tenetur. 15.59
Miſſæ ſtipendium quale debeat eſſe, 139.13
Miracula noua à quo debeant approbari. 140.6
Miraculum quid ſit, & quas qualitates debet habere. 254.33.
Miracula an poſsint fieri à dæmone. 255.45
Minores an obligentur in matrimonio, 34.10
Miniſter excommunicationis quis ſit. 59.1
Miles qui pugnat in bello iuſto an ſit irregularis. 79.16
Moſtruum an ſit baptizandum, 5.71
Monachus an poſsit eſſe miniſter baptiſmi. 4.12
Monachi in crimine ſollicitationis cui ſubijciantur, 213.52.
Monachus in quibus caſibus poteſt adminiſtrare ſacramenta, 223.4
Monachus an poſsit ſolus ambulare per plateas, & à quo compelli poſsit. 223.7
Monachus vnde dicatur. 224.1
Monachi in quibus ſubiecti ſunt Epiſcopis. 224.18
Monachus, qui eijcitur à monaſterio an debeat portare bona, quæ monaſterio donauit. 224.21
Monachus an poſsit habere proprium. 225.26
Monachus ſi iurat ſine licentia ſui ſuperioris de calumnia, an valeat, 304.30
Moniales quam iuriſdictionem habent. 242.1
Moniales, quæ ſunt in agro an poſsint mutari intra ciuitatē, & quando. 243.13
Monialium ſepta quis poſsit ingredi, & quis poteſt dare licentiam. 243.7
Monialium dos, quanta eſſe debeat. 245.1
Monialiū, reſignatio bonorū quomodo fiat, & quādo. 245.1
Monialium clauſura. 243.3
Mortuus excommunicatus an poſsit abſolui. 66.26
Monitio ſolemnis quomodo debeat fieri. 207.38
Mulier an poſsit concipere ante ætatem. 34.3
Mulier an teneatur ſequi maritum quocumq; ierit. 87.34
Mulier an poſsit eſſe ſodomita cum alia muliere. 87.46
Mulier quæ vendit ſponte ſuam virginitatem an poſsit petere aliquid ante Iudicem. 90.18
Mulier vxorata quando poſsit puniri ſine licentia mariti. 206.16
Mulieres nobiles coniugatæ quando poſsunt ingredi monaſterio. 240.12
Mulier an poſsit concedere teſtamentum ſine licentia mariti. 379.9
Mulier arcta, quæ dicatur, & an debeat conſentire, vt eius vas aperiatur ferro. 406.5
Mutus, & ſurdus an poſsint contrahere. 39.6
Mutua accuſatio an admittatur, 415.51
Mutuæ petitiones, quæ. 302.2

N

Natus ex libero ventre quis dicatur. 406.1
Neceſsitas an careat lege. 434.23
Neophitus quis dicatur. 420.1
Notarius qualis debeat eſſe. 351.1
Notarij an poſsint facere donationem ſuorum bonorum, & in quo tempore, 236.21
Notarius quando tenetur dare arcta parti appellāti. 35.89
Nominatio, quæ dicatur. 390.6
Noui operis enuntiatio, quæ dicatur. 426.1
Nouum quando dicatur. 428.34
Nouale quid appelletur. 431.17
Nuptiæ ſecundæ quid ſunt, & an benedicendæ. 48.1. & 4.

O

Oblatio quid ſignificet, & quare res data Eccleſiæ ſic dicatur. 431.8
Obligatio quibus modis contrahatur. 372.18
Obligati ad ratiocinia an poſsint ordinari. 48.2
Occidere furem an liceat, 425.23
Odium quotuplex ſit. 325.17
Officium Epiſcopi quale ſit. 129.15
Officium Archidiaconi. 276.3
Officium Archipresbyteri. 277.4
Officium Primicerij. 277.2
Officium Sacriſtæ cuſtodis. 277.2
Officium Vicarij, 278.1
Officia mechanica in qua differentia ſint. 215.3
Officiales mechanici quod priuilegium habent quādo fit executio in eorum bonis pro bonis pro debito ciuili. 220.12
Officium Iudicis delegati. 273.1
Officium legati. 280.1
Officium Iudicis ordinarij. 281.3
Officium Iudicis. 282.1
Ordo quid ſit. 16.1
Ordinis materia, & forma. 17.9
Ordinatus ſine approbatione, an remaneat ordinatus. 19.56
Ordinatus per vim, vel dormiens, vel puer ante vſum rationis an ſint vere ordinati. 19.66
Ordinis incapaces. 21.32
Ordinari quando poſsit, qui matrimonium contraxit. 21.34
Ordines duo maiores an poſsint conferri vno die. 22.4
Ordines minores an poſsint conferri vno die. 25.8
Ordines furtiuè ſuſcipere quis dicatur. 26.1
Ordines ſuſcipere intra annum quis poteſt abſque diſpenſatione. 32.17
Ordo cognitionis quid ſit. 306.1
Oratorium an gaudeat immunita Eccleſiæ. 404.51
Oratoria, quæ priuilegia habent. 428.49

P

Pactum vnde dicatur, & quid ſignificet. 431.6
Papa an poſsint diſpenſare in gradibus prohibitis à lege. 37.13
Papa an poſsit diſpenſare pluralitatem vxorum. 46.3

Papa

Papa an poſſit excommunicari. 63.4

Papa an poſſit renuntiare Papatui. 191.4

Papa an poſſit errare in canonizat. ſanctorum. 253.11

Papa per quot teſtes poteſt conuinci de crimine. 318.56

Papa in temporalibus quam poteſtatem habet. 318.59

Papa electus per ſimoniam quam pœnam incurrit. 122.141

Papa an poſſit concedere priuilegium de non ſoluendis decimis. 427.19

Pater an teneatur dotare filiam raptam à ſua domo. 423.13

Patres, qui dicantur, & quomodo ſunt à filijs honorandi. 86.29.

Pater, vel mater, aut conſanguinei quando admittuntur in teſtes pro filio, vel contra filium. 329.104

Patria poteſtas. 409.1

Patrimonium quam qualitatem debet habere. 243

Patrimonium, vel bona Clericorum an gaudeant priuilegio fori. 298.62

Patriarcha, quæ dignitas ſit. 131.1

Pallium quid ſit, & quomodo conceditur. 133.1

Parochialis Eccleſia ſi vacat, quid debet facere Epiſcopus. 175.1

Parochia an poſſit habere duas diœceſes. 404.9

Parochi officium. 177.1

Parochiales Eccleſias an poſſit diuidi. 177.10

Pauperes quærentes eleemoſinam abſq. licentia quam pœnã incurrunt. 221.6

Pactum quid ſit, & genera pactorum. 283.1

Pactum implicitum, vel explicitum cum dæmone. 266.8

Participans cum excommunicato quando non eſt excommunicatus. 62.1

Patronus, & eius officia. 390.1

Patronus an poſſit ſeipſum præſentare. 393.47

Patroni ſæculares quam iuriſdictionem habeant. 428.33

Pœna reiterantibus baptiſmum. 6.9

Pœna ſacerdotis celebrantis in pane fermentato. 14.40

Pœna ordinatis ſine dimiſſoria. 22.5

Pœna Clerici, qui ordinatur ſine patrimonio, vel cum titulo falſo. 25.19

Pœna Clerici depoſiti, vel excommunicati miniſtrãtis. 29.1

Pœna Clerici celebrantis in Eccleſia interdicta. 29.12

Pœna Clerici ſuſcipientis ordines furtiuè. 29.2

Pœna Clerici, male, vel ante ætatem, vel ſimoniacè ordinati. 30.2

Peccata commiſſa contra decem præcepta. 85.1

Pœna ſchiſmatici. 31.7

Pœna ſtuprantis ſponſam. 34.32

Pœna contrahentis cum duab. mulierib. 35.2

Pœna raptoris ſponſæ. 45.4

Pœna Diaconi contrahentis. 5[illegible].1

Pœna percutientis clericum. 64.1

Pœna excommunicati per annum vnum. 63.8

Pœna clerici calumniantis Epiſcopum. 75.10

Pœna homicidij. 81.4

Pœna ſodomitæ. 87.45

Pœna ſimoniaci. 99.19

Pœna vſurarij. 103.64

Pœna clerici iurantis. 204.5

Pœna clerici fornicatoris cum filia confeſſionis. 208.4

Pœna mulieris non denuntiantis clericum, qui eam ſollicitauit. 211.20

Pœna teſtium, qui nolunt deponere. 331.6

Pœna ponentis libellum famoſum. 336.26

Pœna ſepelientium excommunicatum, vel Chriſtianũ, occultè. 389.27. & ſeq.

Pœna mulieris ſolicitãtis Confeſſariũ in confeſſione. 212.38

Pœna mulierum vendentes virgines, & facientes magicas artes. 221.10

Pœna ingredientium monaſterium monialium ſine licentia. 244.16.

Pœna impedientis ingreſſum religionis. 247.21

Pœna clerici falſificantis literas Apoſtolicas. 273.36

Pœna appellantis non ſequentis appellationem. 274.61

Pœna Epiſcopi, vel Viſitatoris recipientis in viſitatione aliquid extra victum. 154.64

Pœna ponentis venenum in fluuio ad occidendos piſces. 430.16.

Pœna percutientis alium. 430.9

Pœna iudicis ſæcularis carcerantis clericum. 297.31

Pœna nolentis iurare de calumnia. 304.22

Pœna contumaciæ. 311.20

Pœna non probantis accuſationem. 415.63

Pœna calumniatoris. 415.66

Pœna parentum ſponte occidentium filios ſuos. 421.7

Pœna interpretatio mitior quomodo intelligatur. 421.12

Pœnitentia, quid ſit. 8.1

Peculium Epiſcopi, in quibus rebus debeat expendi. 198.18

Peculium caſtrenſe, & paganicum in quo differunt. 411.16

Petitio quid, & quotuplex ſit. 301.1

Percuſſio leuis, vel grauis, quæ ſit. 66.23

Percutiens, vel interficiens quando non incidit in excommunicationem. 65.8

Percipere fructus poſt mortẽ quibus ex cauſis detur. 432.42

Pertinatia, quæ ſit, & in qua potentia conſiſtit. 418.17

Peſtis tempore, qui teneantur miniſtrare ſacramenta. 279.38.

Peſtis tempore, & belli ad quid teneantur clerici. 400.4

Pignus quid, & quotuplex ſit. 365.1.4

Pignorari, & vendi res Eccleſiæ quando liceat. 366.31

Poſtulatio Prælatorum, quæ. 112.1

Poſtulatio, quæ ſit, & quis poteſt poſtulare. 286.1

Poſſeſſio continuata quomodo probetur. 428.52

Poſſeſſio quid, & quotuplex. 312.1

Pollutio Eccleſiæ quibus modis fiat. 399.3

Prima tonſura, & ordines minores cui conferri debeant. 208.8.

Poteſtas Epiſcopi in commutatione vltimarum volunt. & reductione Miſſarum. 138.1

Presbyter non baptizatus miniſtrans. 5.1

Præſumptio, quæ. 334.1

Procurator ad ſponſalia an poſſit ſubſtituere. 32.9

Procurator matrimonij quam ætatem debet habere. 39.5

Præbendæ, & dignitates, quæ ſint. 354.3

Probatio in caſu adulterij. 58.6

Probatio contra ſolicitantem in confeſſione quibus teſtibus fiat. 211.28

Præcepta Decalogi quot ſunt. 85.1

Profeſſio fidei quomodo, & quando facienda. 174.1

Profeſſio facta per vim, & metum an valeat. 236.27

Proceſſiones generales, quæ dicantur. 238.14

Priores ordinum militarium quam poteſtatem habeant. 242.13. & ſeq.

Principes, & Reges an ſubijciantur legibus. 398.4

Priuilegium quid ſit, & ex quibus cauſis perdatur. 427.17

Procurator quas qualitates debet habere, & an poſſit reuocari. 286.1. & 101

Procurator an poſſit eſſe filius familiæ. 287.21

Probatio, quæ requiritur ad petendam reſtitutioné. 290.14

Priuilegiũ fori quale ſit, & quis eo gaudeat. 299.1. & ſeq.

Probatio in delictis occultis quomodo fiat. 319.2

Probatio in crimine hæreſis. 323.39

Præſum-

Præſumptio Iuris, vel de Iure quid ſit. 320.10.
Præſumptionum genera. 334.4
Præſcriptio quid ſit. 340.1
Præſcriptio quando interrumpitur. 342.41
Præſcriptio centum annorum quomodo probatur. 342.54
Puer ante vſum rationis an poſsit conſecrari in Epiſcopum. 19.70.
Publica honeſtas impediens matrimonium. 44.1
Publicatio ſcripturæ quid ſit. 334.37
Publicatio facienda quid, & à quo. 192.1
Purificatio poſt partum quid ſit. 404.1
Purgatio canonica quotuplex ſit, & eius forma. 429.1
Purgatio vulgaris, quæ ſit. 429.1

Q

Quarta funeralis cui debeatur. 179.34
Quarta funeralis an pertineat ad parochum, vel ad regulares. 179.37
Quarta falcidia, quæ ſit, & vnde dicatur. 384.15
Quæſtores eleemoſinarum an permittantur. 131.50
Quæſtores eleemoſinarum in Regularibus qui. 237.1
Qui filij ſint legitimi. 408.1

R

Raptus quid ſit, & quando impedit matrimonium. 45.1.
Raptor quis dicatur, & eius pœna. 223.1
Raptor an poſsit cum rapta nubere [illegible] conſentiente. 423.14
Recuſatio quid. 353.1
Regulares an teneantur ſoluere decimas. 428.37
Regularis ordinatus ad titulum paupertatis relinquens religionem quid debet agere. 24.17
Regulares quo iure prohibeantur alloqui moniales. 227.17
Regularis confeſſor à quo examinetur, & an Epiſcopus poſſit tollere ei licentiam datam à ſuo ſuperiore. 228.10. & 229.12.
Regulares quibus conditionibus poſſunt alloqui moniales. 244.21.
Regulares an poſsint habere beneficia. 356.37
Religioſi poſſunt ne iurare. 357.23
Regulares an debeant ſoluere decimas. 389.17
Regulares an poſsint accuſare ſuum ſuperiorem. 414.43
Reges à quo conſecrentur, & cui ſubijciantur. 398.1
Reges an poſsint excommunicari. 398.3
Reges, & Principes an poſsint eſſe Iudices in ſua propria cauſa. 295.46
Res Eccleſiæ an alienari debeant. 104.1
Reliquiæ, canonizatio, & veneratio ſanctorum quid. 252.1
Rerum permutatio quæ. 364.1
Reſtitutio quid ſit, & quando non obligat. 91.48
Reſtituere famam, vel honorem quando quis non tenetur. 93.8.
Reſtitutio ſpoliatorum, quæ. 308.1
Reſidentia quæ ſit. 182.1
Reſidentia Epiſcopi vnde debet eſſe. 126.1
Renunciatio quæ ſit. 191.1
Reus quando tenetur in iudicio dicere veritatem etiam cum periculo vitæ. 88.55
Reſignatio quæ ſit. 191.3
Reſignatio bonorum monialium quomodo, & quando fiat. 245.1.
Recuſari an poſsit Epiſcopus in viſitatione. 152.15
Reconuentio an poſsit fieri coram Iudice arbitro. 292.42
Religioſi qui habent conceſsionem Apoſtolicam alicuius Eccleſiæ an poſsint ſua auctoritate apprehendere poſſeſsionem. 428.43
Religioſi tertij ordinis S. Franciſci, & Commiſsi an gaudeãt priuilegio Clericali. 428.44
Religioſi an poſsint iurare de calumnia. 429.14
Reſidentia Epiſcopi, quæ. 126.1
Reſidentia canonicorum, quæ. 170.1
Reſidentia parochi, quæ. 181.1
Reuocatio donationis quando poſsit fieri. 374.1

S

Sacramentum in genere. 1.1
Sacramenta non iteranda. 3.1
Sacramentum extremæ vnctionis an poſsit fieri in Eccleſia interdicta. 16.13
Sacrificium Miſſæ. 13.1
Sacrilegium quid ſit. 74.1
Sagittarius quis dicatur. 322.1
Satisfactio quid ſit. 9.45
Scrutinium in ordine quomodo fiat. 20.1
Schiſma quid ſit. 30.1
Sententia, & res iudicata quæ ſit. 343.1
Seruus an poſsit ordinari. 26.1
Seruus an poſsit contrahere matrimonium. 51.1
Seruientes Eccleſiam an gaudeant priuilegio fori. 297.34
Secretarius Epiſcopi quam mercedem debet habere pro ordinibus. 20.79
Seminarium quis poteſt inſtituere. 250.1
Senex an poſsit contrahere. 47.17
Separatio thori quomodo, & à quo fiat. 55.7
Separatio coactorum quomodo, & quando facienda à Iudice, & cum quibus teſtibus. 406.6
Sede vacante an poſsit aliquid immutari. 111.5
Seminarium Clericorum an gaudeat immunitate Eccleſiæ. 404.53.
Sequeſtratio quotuplex, & quando detur. 313.1
Seruitium Epiſcopo præſtandum. 170.1
Sepultura mortuorum in Eccleſijs Reg. 231.1
Sepultura Eccleſiaſtica, qui careant. 388.23
Sententia quando iuſta, & quando iniuſta. 343.6
Simultanea quæ ſit. 187.8
Simonia quid ſit. 97.1
Synodus Prouincialis quæ ſit. 146.1
Synodus diœceſana quomodo definitur. 147.1
Sindicus quis dicatur, & eius officium. 288.1
Singularitas teſtium quotuplex ſit. 321.19
Sponſalia quomodo contrahantur. 32.3
Sponſalia facta per procuratorem quando non tenent. 32.9.
Sponſalia quibus modis ſoluantur. 33.28
Sponſalia de futuro in qua ætate poſsint contrahi. 33.16
Sponſus duarum quis dicatur. 35.1
Spoliatus an teneatur reſpondere ante reſtitutionem. 306.9
Spoliatus quis proprie dicatur, & contra quem poteſt petere. 309.16
Spadones quando poſſunt contrahere. 407.24
Spurius an poſsit ordinari. 26.8
Statutum Eccleſiarum, vt nemo ingrediatur deſcendens à Iudæis, an debeat obſeruari. 21.31
Sollicitatio in confeſsione quod delictum eſt. 209.1
Socius criminis quis dicatur. 212.36
Sortes quid ſint. 268.29
Sodomia quibus modis committatur. 322.39
Solutio quid ſit. 371.1

Solem-

Solemnitas teſtamentorum, quæ ſit. 376.1
Succeſsio ab inteſtato quid ſit. 386.1
Succeſſor in beneficio an teneatur ſoluere debitum ſui anteceſſoris. 366.19
Suſceptio habitus, & profeſsio monialium. 491.1.
Suſpenſio quid ſit. 69.1
Suſpenſus à iure, quis dicatur. 69.12
Summus Pontifex an poſsit diſpenſare, vt Monachus, vel moniales profeſsi nubant. 225.32
Superſtitio quæ ſit. 85.11
Superſtitio diuinatiua quotuplex. 268.30
Subſtitutus quis dicatur. 35.3

T

Tabellio teſtamenti qualis debeat eſſe. 378.1
Theſaurus inuentus in agro quando ſpectat ad inuentorem. 89.12
Tempus quod attenditur in reſcripto. 273.39
Teſtis idoneus quis dicatur. 321.16
Teſtes, & atteſtationes. 324.1
Teſtes in cauſa affinitatis quomodo examinandi. 45.15
Teſtes contra Epiſcopum quales debent eſſe. 143.9
Teſtes in canonizatione quales debent eſſe. 254.20
Teſtes an ſint cogendi. 331.1
Teſtes teſtamentorum. 377.10
Teſtes ad pias cauſas, quo numero debent eſſe. 384.14
Teſtes, qui deponunt eadem ſerie, & eiſdem verbis an ſint ſuſpect. 433.47
Teſtamentorum genera. 375.1
Teſtamentorum executio ad quem pertineat. 297.26
Teſtamentum vnde dicatur, & quis poſsit teſtare. 375.1
Teſtamentorum ſolemnitas. 376.1
Teſtamentum, qui non poſſunt condere. 378.1
Teſtamentũ Epiſcopi an poſsit fieri in fauorem ſuorũ. 198.22
Teſtamentum ruptum. 382.1
Teſtamentum factum à parocho an valeat. 385.21
Teſtator, qui dedit ſuo confeſſario aurum, vel pecunias quid debet agere. 385.26
Teſtis quando debet torqueri. 433.8
Tortura quomodo dicatur, & quæ ſint conſideranda, & in qua ætate poſsit dari. 433.4
Torqueri, quando poſſunt laici à Iudice Eccleſiaſtico. 222.18
Tranſactio quæ. 285.2
Tregua quid ſit. 283.1
Tranſumptis inſtrumẽtorum quando danda eſt fides, & quãdo non. 333.21
Triennalis cohabitatio quomodo ſit facienda. 407.11
Translatio Epiſcopi quæ ſit. 134.1
Tranſactio poterit interuenire in cauſis, quæ habent pœnam mortis. 425.5

V

Vagantes quomodo contrahant matrimonium. 39.1
Vagabundi, & peregrini quam parochiam habent. 221.5.
Venditor ad quid teneatur. 365.8
Venditor an poſsit vendere plus, quam res valet. 365.13
Verba quomodo ſit interpretanda. 431.2
Veſtes ſacræ à quo benedicantur. 398.27
Veſtes Clericorum. 201.1
Virtus Sacramentorum. 1.15
Virgo rapta ſi conſentiat, an poſsit contrahere cum raptore. 33.21.
Virginitas quomodo probetur. 318.43
Viduæ an poſsint educari in monaſterio. 249.16
Vicarius Epiſcopi an debeat eſſe Clericus. 295.39
Vicarius Epiſcopi ſi ſit Canonicus quem locum habere debet. 137.25
Vicarius ſede vacante quomodo eligatur. 108.3
Vicarius in reſidentia quando ponitur. 183.4
Vicarij, & Coadiutores Parochorum. 184.1
Vicariorum genera. 278.2
Violatores Eccleſiæ, qui. 423.1
Viſitatio Epiſcopi intra Diœceſim. 151.1
Viſitatio Canonicorum, &c. 155.1
Vita, & honeſtas Clericorum. 196.1
Vnio quid, & quotuplex. 193.1
Vnigenitus, & primo genitus quis dicatur. 432.23
Vſura quid, & quotuplex. 100.1
Vſura quomodo probatur. 366.11
Vſucapio circa quas res verſatur. 342.43
Votum impediens matrimonium. 40.3
Votum ſolemne explicitum, vel implicitum. 50.2
Votum quid. 94.1
Vt Eccleſiaſtica beneficia ſine diminutione conferãtur. 359.1
Vxoratus an poſsit ingredi religionem. 54.12
Vxoratus an poſsit promoueri in Epiſcopum. 54.25
Vxor an poſsit vouere ieiunium, vel alia ſimilia, ſine licentia mariti. 54.34

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITT. EMANUELE

FINIS.